arhitectura

1|84

VII
F 1920
Hi: 3
32. 1984 Hi: 3
BUDAPESTI MŰSZAKI EGYETEM 1984

REDACȚIA (EDITORIAL OFFICE): București, str. Academiei nr. 18—20, sector 1, C.P.—597—P.O.B. ROMÂNIA, tel. 13.98.80.

ADMINISTRAȚIA (MANAGEMENT): I.S.I.A.P. (Întreprinderea de stat pentru imprimate și administrarea publicațiilor), București, Piața Scînteii nr. 1, sector 1, Oficiul poștal 33, Cont B.N.R.S.R. 64.51.502.28 filiala sector 1.

ABONAMENTE: I.S.I.A.P., șase apariții anual, 270 lei instituții și individual.

PUBLICITATE: Agenția de publicitate I.S.I.A.P. București, Calea Victoriei nr. 174, sector 1, tel. 50.47.70

ABONAMENTE PENTRU STRĂINĂTATE (SUBSCRIPTION trough) ROMPRESFILATELIA — Sectorul Export-Import Presă, P.O.Box 12201 Telex 10376, PRSF R, Calea Griviței 64—66, București, ROMÂNIA. Excerpts in english, french, russian. West $ 60

TIPARUL: Întreprinderea poligrafică « Arta Grafică » București.

REDACTOR: Arh. Ștefan Radu IONESCU

MACHETARE: Arh. Ștefan Radu IONESCU
COPERTA: Arh. Dan MARIN
FOTOGRAFII: Gheorghe DUMITRU

arhitectura

SUMMARY **No. 1/1984**

1989

Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára
Folyóiratleltár

THE ARCHITECTURAL PATRIMONY

BIBLIOGRAPHY

Gabriela Mészaros, Carmen Negrescu • ARCHITECTURAL MONUMENTS (2)

AGENDA

x x x • THE "ADRIAN GHEORGHIU" • RETROSPECTIVE EXHIBITION (3)

CHRONICLE

Arch. Ion Teodor • PLENARY SESSION OF THE CONSTANȚA BRANCH OF THE UNION OF ARCHITECTS (4)

x x x • THE BROADENED PLENARY SESSION OF THE UNION OF ARCHITECTS' LEADING COMMITTEE (6)

Arch. Paul Bortnovski • THE SUCCESS OF THE ROMANIAN PARTICIPANTS IN THE OISST — 1983 INTERNATIONAL COMPETITION FOR IDEAS IN THEATRE ARCHITECTURE (7)

Arch. Cristina Suciu-Moscu • "LUCEAFĂRUL" 25 (7)

JANUARY HIGHLY FESTIVE

ARCHITECTURAL PATRIMONY (9)

Lect. dr. arch. Aurelian Trișcu • A DOWRY THAT MAY BE COMPLETED (11)

All upright men and wise collectivities can benefit from their material and spiritual dowry. However, what constitutes this peerless wealth?

The word patrimony comes from Latin and is defined not only as a deposit of objects but also as the **total rights and obligations of a physical or juridical person assessable in belongings.** Belongings inherited by the descendants of a family.

The common property of a nation evidently covers values pertaining to highly varied fields. Valuable land and language, sites of natural beauty, priceless philosophic thoughts, technical and poetic performances and faith in the coming day.

Among all these items the architectural dowry certainly holds an important place both in volume and virtues. Although forming but a part of the general idea, **the architectural patrimony** succeeds in mirroring it completely, because it covers all life requirements, while each unity of this patrimony includes essentials referring to structures, functions, forms, to meaning, to integration in the environment.

Arch. Sanda Ignat • PRESENT COORDINATES IN THE CONSERVATION POLICY OF THE ARCHITECTURAL PATRIMONY (12)

Romanian urban building represents not only an accumulation of considerable quantitative developments, but also a change in the approach of major urban construction problems, be this the urbanistic restoration of a historical zone or centre, the completion of valuable united fronts, the creation of great architectural ranges, or the achievement of big peripheric owelling developments.

Beginning with the urbanistic restoration — a special case of urban renovation that uses special solutions relating old and new aspects within historical sites established as such, or to a group of historical monuments — the main object is a functional remodeling, so that the site should achieve as a whole and in detail the same or any other function within the urban organism, fulfilling the requirements presently attributed to it.

Paul Gherasim • FRAGMENTS OF THOUGHT (14)

Spiritually speaking we are in an archeologic age, radiscovering traces of our historical conscience. Animated by a pervading spirit things get illuminated, become transparent, their silence becomes eloquent, deeply significant. And we thus discover in us the traces of the past.

The life of history, enlightened from within, becomes transfigured: what used to be is rediscovered in what exists now, at this very moment, in the atemporal, in the ethos. Movement and imobility form the same mysterious cycle.

The flower is once more conceived in the fruit; the principle is sealed in its most sensitive location, in the bud: the beginning is constantly renewed in a unique performance.

By listening to thought and by transforming speech into a clean and simple garment, according to words, neans to become ourselves the pristine bed of the fountainhead.

Calligraphed words in their beauty and harmony agree with signs and the latter have a lively meaning, just like a garden, a house, the boundaries of a piece of land carry the seal of a mysterious **something** smouldering in things, **a perfume, a sound,** an indefinable sign: distinction in discretion, character in interiority, vigour in refinement, their identity would be: a delimitation.

Dr. arch. Peter Derer, arch. Dan Zamora • THE TRADITIONAL LOCATION FUND — CONDITIONS — VALUE — UTILIZATION (15)

The urbanization process met with numerous and varied impediments in the United Pricipalities during the 19th century. Consequent to political union and to the won independence, favourable conditions were created for the development of towns in Moldavia and Wallachia. The years between 1880—1910 formed, with small interruptions, a building boom period which visibly changed the image of Romanian towns [2]. Despite a few exceptions, the houses built in those decades hold value in the way they are grouped in streets, plots and districts. These collective values — stated by art historians and by architectural historians — differ from those unique, and their inclusion in the system of architectural monuments, as conceived up to now, gave rise to arguments. By proving the historical character of axiologic criteria, it recently became gradually clearer that the list of historical monuments made in 1958 ought to be completed not only with historical monuments meanwhile come to "maturity", but also with older, "rediscovered" ones.

Prof. dr. Răzvan Theodorescu • A CHAPTER OF NON-WRITTEN HISTORY: THE ARCHITECTURAL MONUMENT BETWEEN MORPHOLOGY AND IDEOLOGY (16)

In two allegoric engravings due to the famous constructor, artist and theoretician of the French Renaissance, Philibert Delorme, are presented in cryptic and meaningful symetries inherited from the Middle Ages the **Good** and the **Bad Architect.** While the latter's obtuseness is expressed by the total absence of sight organs, the **Good Architect** — in whom the author of the Tuilleries certainly wishes to recognise himself — has conversely got three eyes: with one he contemplates the present, with another he scrutinizes the future and finally with the third he scans the past, the very past suggested by the antique ruins looming at the farthest end of the image.

The historian who took the liberty to write here and now for his architect colleagues can, evidently, choose only this last hypostasis of the architect of four centuries ago gazing at the past. At the past to which we got used to give so many interpretations in architecture that its major significance, that of witness of a civilization, of a life style — public life, in a forum, every day life — of an epoch's mentality and ideology — political, ideologic, or artistic — risks to get frayed, blurred and detrimental to its natural site, namely that of "planet of the arts", where, a long time ago, a critic of Bruno Zevi's stature circumscribed its place.

STUDIES AND DESIGNS

Arch. Gheorghe Leahu • THE OLD CENTRE OF BUCHAREST. THE ZONE OF THE OLD COURT. THE LIPSCANI STREET. SUGGESTIONS FOR RESTORATION AND DEVELOPMENT (17)

The restoration and development of the historical centre of Bucharest formed the object of an ample study which practically included the capital's whole historical central zone, limited by the 1848 and Republicii boulevards, the Calea Victoriei and the Splaiul Unirii — Halelor street.

All the former studies for this zone were previously examined and an original contribution was offered both in restoration suggestions and in what concerns the complex development of the zone, based on principles existing in international procedures for the development of similar objectives or zones.

The main aim consisted in the conservation of components of the urban structure as well as in the restoration and modernization of significant housing resources and finally in the creation of a suitable connection between old and new, i.e. the kept up parts and the new insertions.

Nicolae Pruncu • MICROZONE OF THE BUCHAREST PRINCELY PALACE IN THE CURTEA VECHE (OLD COURT) (20)

Due to the action initiated and encouraged by the Superior Leadership of the Party and State and under the guidance of the People's Town Council of Bucharest, the old Princely Court of Bucharest gradually became, beginning with 1968, an ensemble of architectural and historical monuments of national importance.

Sixteen years after the begin of these farsighted activities, this article investigates the progress of the restorations around the Princely Palace which was then the main monument of the created reservation.

Dr. arch. Peter Derer, arch. Dan Zamora, stud. arch. Nicolae Barbu • CALEA MOSILOR, HOW TO REVITALIZE IT (21)

TALKS WITH...

THE MONUMENTS DID NOT WANT TO LET GO OF ME, interview with arch. Ştefan Balş, taken by Cristina and Ştefan Mănciulescu (24)

RESTORATIONS

Dr. Ion Stoica, arch. Ioan Antonescu • NEW BRILLIANCE IN AN IMPORTANT ARCHITECTURAL MONUMENT — THE UNIVERSITY CENTRAL LIBRARY OF BUCHAREST (28)

At the beginning of the last century Bucharest cultural and scientific activity was influenced by the works of classic writers in Romanian literature, by the vigorous assertion of prestigious scientists in medicine, biology, mathematics, history, philology and other disciplines. University life was intensive, the modern features of the highest Bucharest school were however just starting.

Only books and magazines were then bringing anything new to the public, and thus nothing was known that did not cross the attractive gate of the written word.

The creation of the University Foundation of Bucharest in 1891 represents therefore a highly important cultural act. Inaugurated four years later, in March 1895, the new institution is linked to the formation and recollections of many great personalities of the Romanian cultural life in the first half of our century. Where Grigore Peucescu's house used to stand and where — as stated by Alexandru Vlahuţă in a letter — Eminescu read his "Scrisoarea a III-a" (the 3rd Letter), close to the Romanian Atheneum, was now erected one of the most imposing and beautiful architectural monuments of the city.

The solid building, executed according to the plans of the French architect Paul Gottereau, offered to the students all the facilities existing at the time.

Arch. D. Zamora • THE "IULIU ZANE" MANSION — BUCHAREST (restoration-modernization) (33)

ROMANIAN PRESENCES

Dr. arch. Adrian Mahu • AFFORDING THE HERDER PRIZE TO ARCHITECT GÜNTER SCHULLER OF BRASOV (36)

Each year in Vienna in the month of May is held an impressive festivity, namely the affording of the Gottfried von Herder prize.

Günter Schuller is the first architect, the first Braşov inhabitant and the first Transylvanian Saxon of Romania to receive this prestigious distinction.

I learned more details about the Herder prize and about the first architect of Romania to receive it, when I found myself in the very core of historical Braşov, after crossing the threshold of his house.

This architect's whole life was dedicated to the maintenance of a cultural inheritance to which he was committed; and so he succeeded in conferring in Europe an adequate place to Romania's many cultural treasures.

DISCUSSIONS

Dr. arch. Eugenia Greceanu • ARCHITECTS AND ETHNOLOGY. Thoughts concerning the Dictionary of Ethnology by Romulus Vulcănescu (38)

Dr. arch. Gheorghe Sebestén • THOUGHTS ABOUT THE HISTORY OF ARCHITECTURE (39)

AGORA

Arch. Radu Drăgan • ασορα (40)

OUR PREDECESSORS

Arch. Călin Hoinărescu • RESTORATION AND DEVELOPMENT OF THE HISTORICAL AND ARCHEOLOGIC ENSEMBLE OF TÎRGSORUL VECHI, PRAHOVA (41)

REVIEWS

Signed by lect. dr. arch. Eugen Apostol, lect. dr. arch. Mihail Caffé (52)

TECHNICAL INDEX CARDS

Column written by dr. arch. Marius Smigelschi and arch. Sandu Miclescu (55)

NEWS OF THE DAY

Dr. arch. Cosma Jurov • DESIGN OF BUILDINGS BE HELP OF STANDARD FUNCTIONAL SEGMENTS (57)

SCHOOL PAGE

Arch. Octavian Carabela • A BODY FOR THE "DACIA 1600" CAR — Graduation design 1983

MOVEMENT OF IDEAS

Sociologist Traian Dinorel Stănciulescu • ARCHITECTURE AND SOCIAL ORDERS (62)
Arch. Joo Dénes • SUGGESTION OF A MATHEMATICAL MODEL FOR INVESTIGATING THE FUTURE (63)

LIFE ENVIRONMENT

Sociologist Traian Dinorel Stănciulescu • ARGUMENTS FOR A FLOWER ARCHITECTURE

CORRESPONDENCE

Honoured prof. dr. arch. Cezar Lăzărescu • ASIATIC ROADS. THE CHINESE PEOPLE'S REPUBLIC (67)

CADRAN

Column edited by Cristina Ene, Ștefan Mănciulescu and Mihai Pienescu

ARTS-DESIGN

Petre Oprea • AN ARTISTIC CONSCIENCE: MARCEL CHIRNOAGĂ (79)
Dr. arch. Eugen Apostol • THE DRAWINGS OF MILIȚA SION (1983) (81)

FASHION

Arch. Mărgărit Chelbea • A FRESH AND NEW ROMANTICISM or "SHORT CONFESSION" (85)

ART IN THE CITY

Arch. Cristian Popescu-Ialomița • A STORE (85)

arhitectura

1|84

REVISTĂ A UNIUNII ARHITECȚILOR DIN R. S. ROMÂNIA

ANUL XXXII, NR. 1 (206, serie nouă)
FONDATĂ ÎN 1906

PATRIMONIU ARHITECTURAL

BIBLIOGRAFIE
Gabriela Mészaros, Carmen Negrescu ● MONUMENTE DE ARHITECTURĂ 2

AGENDA
x x x ● EXPOZIȚIA RETROSPECTIVĂ «ADRIAN GHEORGHIU» 3

CRONICA
Arh. Ion Teodor ● PLENARA FILIALEI UNIUNII ARHITECȚILOR CONSTANȚA 4
x x x ● ADUNAREA PLENARĂ LĂRGITĂ A COMITETULUI DE CONDUCERE AL U.A. 6
Arh. Paul Bortnovski ● SUCCESUL PARTICIPĂRILOR ROMÂNEȘTI LA CONCURSUL INTERNAȚIONAL DE IDEI PENTRU ARHITECTURĂ TEATRALĂ OISST — 1983 7
Arh. Cristina Suciu — Moscu ● «LUCEAFĂRUL» 25 7

IANUARIE ÎNALT SĂRBĂTORESC 9

PATRIMONIU ARHITECTURAL
Conf. dr. arh. Aurelian Trișcu ● O ZESTRE CARE POATE FI ÎNTREGITĂ 11
Arh. Sanda Ignat ● COORDONATE ACTUALE ALE POLITICII DE CONSERVARE INTEGRATĂ A PATRIMONIULUI ARHITECTURAL 12
Paul Gherasim ● FRÎNTURI DE GÎND 14
Dr. arh. Peter Derer, arh. Dan Zamora ● FONDUL LOCATIV TRADIȚIONAL, STARE — VALOARE — UTILIZARE 15
Prof. dr. Răzvan Theodorescu ● UN CAPITOL AL ISTORIEI NESCRISE: MONUMENTUL DE ARHITECTURĂ ÎNTRE MORFOLOGIE ȘI IDEOLOGIE 16

STUDII ȘI PROIECTE
Arh. Gheorghe Leahu ● VECHIUL CENTRU AL BUCUREȘTILOR — ZONA CURTEA VECHE — LIPSCANI — PROPUNERI DE RESTAURARE ȘI AMENAJARE 17
Nicolae Pruncu ● MICROZONA PALATULUI VOIEVODAL CURTEA VECHE A BUCUREȘTILOR 20
Dr. arh. Peter Derer, arh. Dan Zamora, stud. arh. Nicolae Barbu ● CALEA MOȘILOR — IPOTEZĂ DE REVITALIZARE 21

CONVORBIRE CU...
MONUMENTELE NU AU VRUT SĂ MĂ PĂRĂSEASCĂ, interviu cu arh. Ștefan Balș, realizat de arhitecții Cristina și Ștefan Mănciulescu 24

RESTAURĂRI
Dr. Ion Stoica, arh. Ioan Antonescu ● NOUA STRĂLUCIRE A UNUI IMPORTANT MONUMENT DE ARHITECTURĂ — BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREȘTI 28
Arh. Dan Zamora ● CASA «IULIU ZANE» — BUCUREȘTI (restaurare-modernizare) 33

PREZENȚE ROMÂNEȘTI
Dr. arh. Adrian Mahu ● ACORDAREA PREMIULUI HERDER ARHITECTULUI GÜNTHER SCHULLER DIN BRAȘOV 36

DEZBATERE
Dr. arh. Eugenia Greceanu ● ARHITECȚII ȘI ETNOLOGIA — reflecții privind *Dicționarul de etnologie* de Romulus Vulcănescu 38
Dr. arh. Gheorghe Sebestyén ● GÎNDURI DESPRE ISTORIA ARHITECTURII 39

AGORA
Arh. Radu Drăgan ● αγορα 40

ÎNAINTAȘII NOȘTRI
Arh. Călin Hoinărescu ● RESTAURAREA ȘI PUNEREA ÎN VALOARE A ANSAMBLULUI ARHEOLOGIC ȘI ISTORIC DE LA TÎRGȘORUL VECHI, PRAHOVA 41

RECENZII
Semnează: conf. dr. arh. Eugen Apostol, conf. dr. arh. Mihail Caffé 52

FIȘE TEHNICE
Rubrică realizată de dr. arh. Marius Smigelschi și arh. Sandu Miclescu 55

ACTUALITĂȚI
Dr. arh. Cosma Jurov ● PROIECTAREA CLĂDIRILOR CU AJUTORUL SEGMENTELOR FUNCȚIONALE TIP 57

PAGINA ȘCOLII
Arh. Octavian Carabela ● CAROSERIE PENTRU «DACIA 1600» — proiect de diplomă 1983 60

MIȘCAREA IDEILOR
Sociolog Traian Dinorel Stănciulescu ● ARHITECTURA ȘI COMANDA SOCIALĂ 62
Arh. Joó Dénes ● PROPUNERE DE MODEL MATEMATIC PENTRU CERCETAREA VIITORULUI 63

MEDIU DE VIAȚĂ
Sociolog Traian Dinorel Stănciulescu ● PLEDOARIE PENTRU «O ARHITECTURĂ A FLORILOR»

CORESPONDENȚĂ
Prof. em. dr. arh. Cezar Lăzărescu ● DRUMURI ASIATICE — REPUBLICA POPULARĂ CHINEZĂ 67

CADRAN
Rubrică redactată de arhitecții Cristina Ene, Ștefan Mănciulescu și Mihai Pienescu

DESIGN-ARTE
Petre Oprea ● O CONȘTIINȚĂ ARTISTICĂ: MARCEL CHIRNOAGĂ 79
Dr. arh. Eugen Apostol ● DESENELE MILIȚEI SION (1983) 81

MODA
Arh. Mărgărit Chelbea ● PROASPĂT ȘI TÎNĂR ROMANTISM sau «SCURTĂ MĂRTURISIRE» 85

ARTA ÎN ORAȘ
Arh. Cristian Popescu Ialomița ● MAGAZIN 85

CONSILIUL DE CONDUCERE: arh. CONSTANTIN JUGURICĂ* — președinte, arh. EMILIA ABRUDEANU, conf. ION BIȚAN, dr. arh. ALEXANDRU BUDIȘTEANU, prof. ing. ALEXANDRU CIȘMIGIU, ing. PAUL DRAGOMIRESCU, dr. arh. MIHAI ENESCU, arh. ALEXANDRA FLORIAN, dr. arh. BORIS GRINBERG, arh. ȘTEFAN RADU IONESCU* — redactor, ing. NICOLAE LASZLO, arh. EUSEBIE LATIȘ, arh. MIRCEA MIHAI, arh. NICOLAE MUNTEANU, arh. DAN PRODESCU, conf. dr. arh. ALEXANDRU SANDU*, MATILDA ZĂNESCU*

Membri ai Colegiului de redacție

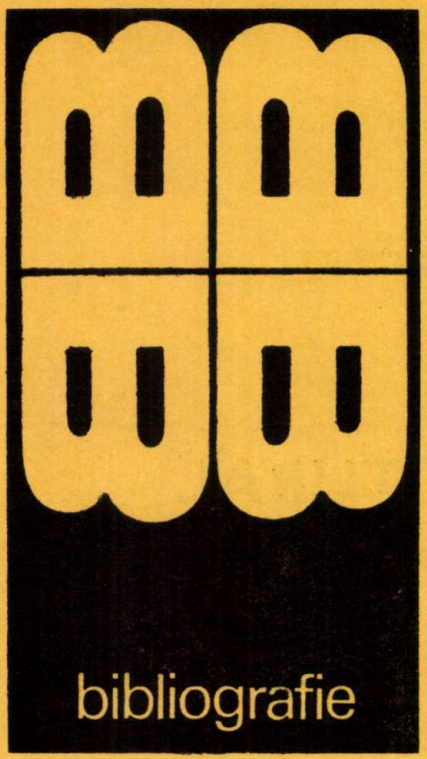

Selecții bibliografice de
Gabriela Mészáros
și
Carmen Negrescu

MONUMENTE DE ARHITECTURĂ

Almaș, D., Panait, I. P., *Curtea veche din București*, București, Editura pentru Turism, 1974 —/U

Anghel, G., *Cetăți medievale din Transilvania*, București, Meridiane, 1972 I/—
Anghel, G., Berciu, I., *Cetăți medievale din Sud-Vestul Transilvaniei*, București, Meridiane, 1968 I/U

Antonescu, P., *Clădiri și studii. Case, Biserici, Monumente și palate*, București, f.e., 1913 I/—
Atanasescu, I., Grama, V., *Culele din Oltenia*, Craiova, Scrisul românesc, f.a. I/—
Avram, Al., Godea, I., *Monumente istorice din Țara Crișurilor*, București, Meridiane, 1975 I/U

Balș, Șt., *Mînăstirea Humor*, București, Meridiane, 1965 I/—
Balș, Șt., *Potlogi*, București, 1968 —/U
Barbu, V., *Adamclisi*, București, Meridiane, 1965 I/U
Bădărău, D., Caproșu, I., *Iașii vechilor zidiri, Pînă la 1821*, Iași, Junimea, 1974 I/U
Bălan, Const., *Mănăstirea Dealu*, București, Meridiane, 1965 I/—
Berciu, I., Popa, Al., Ursu, H., *Cetatea Alba Iulia*, București, Meridiane, 1968 I/U
Biserica de la Densuș, București, Meridiane, 1966 I/—
Biserica Sf. Nicolae din Cluj, București, Meridiane, 1966 I/—

Busuioceanu, Al., *Preziosi*, Bucharest, Edition, « Marvan », 1935 —/U
Bușe, Const., *Mănăstirea Sinaia*, București, Meridiane, 1967 I/—
Buzatu, G., *Mănăstirea Probota*, București Meridiane, 1968 I/—

Caffé, M., *Arhitectul Ion Mincu*, București, Editura științifică, 1960 I/—
Caffé, M., *Ion Mincu*, București, Meridiane, 1970 I/—
Canarache, V., *Edificiul cu mozaic din Tomis*, Constanța, I. P., « Tiparul », f.a. I/—
Canarache, V., *Tomis*, București, Meridiane, 1961 I/—
Cantacuzino, G. M., *Arcade, firide și lespezi*, București., Cartea românească, f.a. I/—
Cantacuzino, G. M., *Izvoare și popasuri*, București, Editura Eminescu, 1977 I/—
Cantacuzino, G. M., *Mănăstirea Cotroceni*, București, Meridiane, 1968 I/—
Catedrala Patriarhiei din București, București, Meridiane, 1965 I/—

Chihaia, P., *Din cetățile de scaun ale Țării Românești*, București, Meridiane, 1974 I/—

Comarnescu, P., *Îndreptar artistic al monumentelor din Nordul Moldovei*, Suceava, Casa regională a creației populare, 1961 I/—
Comarnescu, P., *Voroneț*, București, Meridiane, 1965 I/—
Condurachi, M., *Histria*, București, Meridiane, 1968 I/U
Constantinescu, N., *Mînăstirea Putna*, București, Meridiane, 1965 I/—
Constantinescu, N., Moisescu, C., *Curtea Domnească din Tîrgoviște*, București, Meridiane, 1965 I/—
Crețeanu, R., *Bisericile de lemn din Muntenia*, București, Meridiane, 1968 I/—
Crețeanu, R., *Mănăstirea dintr-un lemn*, București, Meridiane, 1966 I/—
Crețeanu, R., Crețeanu, S., *Culele din România*, București, Meridiane, 1969 I/U
Culele de la Măldărești, București, Meridiane, 1966 I/—
Curinschi, Gh., *Monumentele de arhitectură din Iași*, București, Meridiane, 1967 —/I
Curinschi, Gh., *Monumentele de arhitectură din Iași*, București, Meridiane, 1967 —/U
Curinschi-Verona, Gh., *Istoria arhitecturii în România*, București, Editura tehnică, 1981 I/U
Curinschi-Vorona, Gh., *Istoria arhitecturii în România*, București, Editura tehnică, 1981 I/U

Daicoviciu, C., Daicoviciu, H., *Sarmisegetusa*, București, Meridiane, 1962 I/U
Daicoviciu, C., Daicoviciu, H., *Ulpia Traiana*, București, Meridiane, 1966 I/U
Davidescu, M., *Mănăstirea Cozia*, București, Meridiane, 1966 I/—
Davidescu, M., *Motive medievale din nord-vestul Olteniei*, București, Meridiane, 1970 —/U
Davidescu, M., *Monumente istorice din Oltenia*, București, Meridiane, 1964 —/U
Direcția monumentelor istorice., *Monumente istorice — studii și lucrări de restaurare*, Sibiu, Editura tehnică, 1967 —/U
Direcția monumentelor istorice., *Curtea Domnească de la Argeș*, București, Meridiane, 1967 —/U
Direcția monumentelor istorice., *Ansamblul feudal Golești*, București, Meridiane, 1967 —/U
Direcția monumentelor istorice., *Monumentele de la Plopiș, Surdești și Rogoz*, București, Meridiane, 1964 —/U
Direcția monumentelor istorice., *Cetatea țărănească din Prejmer.*, București, Meridiane, 1964 —/U
Direcția monumentelor istorice., *Ansamblul feudal din Sebeș*, București, Meridiane, 1967 —/U
Drăgotescu, M., Bîrlădeanu, D., Bunghez, G., *Monumente istorice din județul Neamț*, București, Meridiane, 1971 —/U
Drăgotescu, M., Bîrlădeanu, D., *Monumente istorice pe Valea Bistriței*, București, Meridiane, 1970 —/U
Drăgotescu, M., *Palatul cnezilor și mănăstirea Durău*, București, Meridiane, 1970. —/U
Drăguț, V., *Cetatea Sighișoara*, București, Meridiane, 1968 —/U

Dubowy, E., *Sighișoara un oraș medieval*, București, Editura tehnică, 1968 —/U

Florescu, Fl. B., Stahl, P., Petrescu, P., *Arta populară din zonele Argeș și Muscel*, București, Editura Academiei RSR, 1967 I/U
Floca, Oct., Bassa, Ben., *Cetatea Deva*, București, Meridiane, 1965 I/—
Florea, P., *Mănăstirea Frumoasa*, București, Meridiane, 1970 I/—
Florescu, R., *Capidava*, Biucurești, Meridiane, 1965 I/U

Gostar, N., *Cetăți dacice din Moldova*, Meridiane, 1969 I/—
Greceanu, Eug., *Ansamblul urban medieval Botoșani*, București, Muzeul Național de Istorie al RSR, 1981 —/U
Greceanu, Eug., *Monumente medievale din Medias*, București, Meridiane, 1968 I/—

Grigoraș, N., *Biserica Trei Ierarhi*, Bucuerști Meridiane, 1968 I/—
Grigoraș, N., *Mănăstirea Cetățuia*, București, Meridiane, 1967 I/—
Grigoraș, N., Caproșu, I., *Biserici și mănăstiri vechi din Moldova pînă la mijlocul secolului al XV-lea.* București, Meridiane, 1971 I/U

Hașdeu, T., *Cetatea Bran*, București, Meridiane, 1971 I/—
Heitel, R., *Monumente medievale din Sebeș Alba*, București, Meridiane, 1969 I/U
Horodt, K., *Așezare fortificată din perioada tîrzie a bronzului de la Sighetul Marmației*, Baia Mare, Întreprinderea Poligrafică Maramureș, 1966 —/.
Hunedoara, Castelul Corvineștilor, București, Sport-Turism, 1976 I/—

Ionescu, Gr., *Arhitectura populară în România*, București, Meridiane, 1971. I/U
Ionescu, Gr., *București, orașul și monumentele sale*, București, Editura tehnică, 1956 I/U
Ionescu, Gr., *Istoria arhitecturii în România, vol. I* București, Editura Academiei RSR, 1963 I/U
Ionescu, Gr., *Istoria arhitecturii în România, vol. II*, București, Editura Academiei RSR, 1965 I/U
Ionescu, Gr., *Arhitectura în România în perioada anilor 1944—1969*, București, Editura Academiei RSR, 1969 I/U
Ionescu, Gr., *Arhitectura pe teritoriul României de-a lungul veacurilor*, București, Editura Academiei RSR, 1982 I/U
Iorga, N., *Istoria Bucureștilor*, București, Imprimeria Națională, 1939 I/U

Jalbă, C., *Mănăstirea Căldărușani*, București, Meridiane, 1965 I/—
Joja, Const., *Sensuri și valori regăsite*, București, Editura Eminescu, 1981 I/—

Lăzărescu, C., Cristea, G., Lăzărescu, E., *Arhitectura românească în imagini*, București, Meridiane, 1972 I/U

Lupu, N., *Cetatea Sibiului*, București, Meridiane, 1968 I/—
Lupu, N., *Florea Stănculescu, 1887—1973*, București, Atelier Institutul de Arhitectură I/—
Lupu, N., *Gr. P. Cerchez*, București, Atelier Institutul de Arhitectură, 1970 I/—
Lupu, N., *George P. Sterian, 1860—1936*, București, Atelier Institut Arhitectură, 1973—
Lupu, N., *Niculae Gr. Nenciulescu, 1870—1973*, București, Atelier Institut Arhitectură I/—

Macrea, M., *Cetățile dacice din sudul Transilvaniei*, București, Meridiane, 1966 I/U
Manole, N., *Curtea-de-Argeș*, București, Editura tineretului, 1968 I/—
Matei, M. D., Andronic, Al., *Cetate de scaun a Sucevei*, București, Meridiane, 1965 I/U

Miclea, I., *Dulce Bucovină*, București, Sport Turism, 1976 I/—
Miclea, I., Florescu, R., *Dragomirna*, București, Meridiane, 1976 I/—
Moisescu, Cr., *Biserica Curtea-Veche*, București, Meridiane, 1967 I/—
Moisescu, Cr., Cantacuzino, Gh. I., *Biserica Stelea* București, Meridiane, 1960 I/—
Moisescu, Cr., *Tîrgoviște — monumente istorice și de artă*, București, Meridiane, 1979 —/U
Mureșan, C., *Monumente istorice din Turda*, București, Meridiane, 1968 —/U
Musicescu, M. A., Ionescu, Gr., *Biserica Domnească din Curtea de Argeș*, București, Meridiane, 1977 I/—
Musicescu, M. A., Berza, N., *Mînăstirea Sucevița*, București, Editura Academiei RSR, 1958 I/—

Nicolescu, C., *Case, conace și palate vechi românești*, București, Meridiane, 1979 I/U
Nicolescu, C., *Mănăstirea Moldovița*, București, Meridiane, 1965 I/—
Nicolescu, C., *Mănăstirea Slatina*, București, Meridiane, 1966 I/—

Oprescu, G., *Bisericile cetăți ale sașilor din Ardeal*, București, Editura Academiei RSR, 1956 I/U

Pascu, Șt., Marica, V., *Clujul medieval*, București, Meridiane, 1969 I/—
Petraru, Șt., Catrina, Const., *Brașovul memorial*, București, Sport-Turism, 1976 I/—
Petrescu, P., *Arhitectura țărănească de lemn din România*, București, Meridiane, 1974 —/U

Popa, Al., Berciu, I., *Cetatea Alba-Iulia*, Bucureşti, Meridiane, 1962 I/—
Popa, R., *Cetatea Neamţului*, Bucureşti, Meridiane, 1968 I/—
Popa, R., *Mănăstirea Golia*, Bucureşti, Meridiane, 1966 I/—
Popa, R., *Mogoşoaia*, Bucureşti, Meridiane, 1961 I/U
Popescu, Fl., *Ctitorii brîncoveneşti*, Bucureşti, Sport-Turism, 1976 I/—
Popescu, M., Iliescu, C., *Goleşti*, Bucureşti, Meridiane, 1966 I/U
Popescu, Teiuşan, I., *Ateneul Român*, Bucureşti, Meridiane, 1968 I/U
Porumb, M., *Bisericile din Feleac şi Vad. Două ctitorii moldoveneşti din Transilvania*, Bucureşti, Meridiane, 1968 I/—
Possa, M., Mihalik, P., *Poiana Sibiului ş, Complex de arhitectură populară*, Bucureşti, Meridiane, 1966 I/—
Prisnea, Const., *Mănăstirea Neamţ*, Bucureşti, Meridiane, 1964 I/—

Roşu, L., *Mănăstirea Hurez*, Bucureşti, Meridiane, 1965 I/—

Sebestyen, G., Sebestyen, V., *Arhitectura renaşterii în Transilvania* Bucureşti, Editura Academiei RSR, 1963 U/—
Sigherus, E., *Siebenburgisch-sachsische Burgen und Kirchenkastelle*, Hermannstadt, Druck und Verlag von jos. Drotleff, 1901 —/U
Stănculescu, Fl., Gheorghiu, Adr., Petrescu, P., Stahl, P., *Arhitectura populară românească — Bucureşti*, Bucureşti, Ed. tehnică, 1958 I/U
Stănculescu, Fl., Gheorghiu, Adr., Petrescu, P., *Tezaur de arhitectură populară din Gorj*, Craiova, Scrisul românesc, 1973 I/U
Stănculescu, Fl., Gheorghiu, Adr., Petrescu, P., Stahl, P., *Arhitectura populară românească — Hunedoara*, Sibiu, Editura tehnică, 1956 I/U
Stănculescu, Fl., Gheorghiu, Adr., Petrescu, P., Stahl, P., *Arhitectura populară românească — Dobrogea*, Bucureşti, Editura tehnică, 1957 I/U
Stal, P., *Arhitectura populară românească — Piteşti*, Bucureşti, Editura tehnică, 1958 I/U
Stoicescu, N., Moisescu, Cr., *Tîrgovişte şi monumentele sale*, Bucureşti, Editura « Litera », 1976 I/—
Stănculescu, Fl., *Case şi gospodării la ţară*, 1927 —/U

Teodoru, R., *Mănăstirea Tismana*, Bucureşti, Meridiane, 1966 I/—
Tudor, D., *Drobeta*, Bucureşti, Meridiane, 1965 —/U
Tudor, D., *Sucidava*, Bucureşti, Meridiane, 1966 —/U

Vătăşianu, V., *Pictura murală din Nordul Moldovei* Bucureşti, Meridiane, 1974 —/U
Velescu, O., *Castelul de la Hunedoara*, Bucureşti, Meridiane, 1961 I/U
Voinescu, I., *Monumente de artă ţărănească din România*, Bucureşti, Institutul de Arte Grafice « Carol Göbl », 1923 —/U
Voitec-Dordea, M., *Reflexe gotice în arhitectura Moldovei*, Bucureşti, Meridiane, 1976 I/U
Vulpe, R., *Aşezări getice în Muntenia*, Bucureşti, Meridiane, 1966 —/U

Abrevieri utilizate

—/U = Publicaţii existente în Biblioteca U.A.

I/— = Publicaţii existente în Biblioteca Institutului de Arhitectură « Ion Mincu »

I/U = Publicaţii existente în ambele bibiloteci

Trimiţînd din timp cu mandat poştal sau virînd în contul ISIAP suma de 270 lei (costul abonamentului pe un an), cititorii noştri îşi pot asigura primirea în continuare a revistei. Adresa şi numărul de cont ale ISIAP, ca şi adresa şi telefonul redacţiei, sînt specificate pe coperta II.

agenda

EXPOZIŢIA RETROSPECTIVĂ « ADRIAN GHEORGHIU »

Sub auspiciile Uniunii Arhitecţilor din Republica Socialistă România şi Institutului de Arhitectură « Ion Mincu », la 8 noiembrie 1983, a avut loc vernisajul unei ample retrospective postume închinate activităţii ştiinţifice, arhitecturale şi artistice a *profesorului doctor arhitect ADRIAN GHEORGHIU* (1909—1981).

Conf. dr. arh. AURELIAN TRIŞCU, secretar al U.A., şi dr. arh. RADU PATRULIUS au evocat personalitatea celui dispărut şi au făcut referiri la opera şi la activitatea ştiinţifică, multiple, ale acestuia, evidenţiate în expoziţia realizată prin exemplarul devotament şi stăruitorul efort ale prof. dr. doc. MARCELA ZAMFIRESCU-GHEORGHIU, soţia profesorului.

În cuvinte emoţionante, prof. dr. doc. MARCELA ZAMFIRESCU-GHEORGHIU a mulţumit organizatorilor, precum şi Academiei Republicii Socialiste România, care, cu bunăvoinţă, a pus la dispoziţie importante documente ale cercetărilor şi publicaţii ale lui ADRIAN GHEORGHIU ca şi celor ce au contribuit direct la traducerea în fapt a acestei expoziţii — arhitecţii ANGHEL MARCU, NICOLAE GOGA şi TUDOR OTETELEŞANU.

Prezentăm o serie de imagini de la vernisaj, urmînd ca, într-un număr viitor, să revenim asupra operei celui despre care profesorul şi criticul DAN GRIGORESCU nota, nu demult, următoarele:

« . . . Adrian Gheorghiu, unul dintre cei mai de seamă teoreticieni raţionalişti ai raportu-

rilor construcţiei artistice cu geometria. Cred că nici o abordare a acestui subiect, extrem de important pentru arta secolului nostru, nu se poate face, în cultura vizuală românească, fără o referire substanţială la investigaţiile acestui savant de o mare rigoare şi cu o adîncă înţelegere a fenomenului artistic modern. »

A.

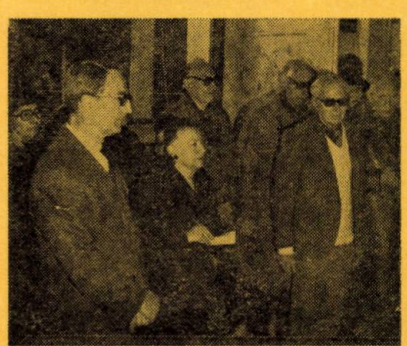

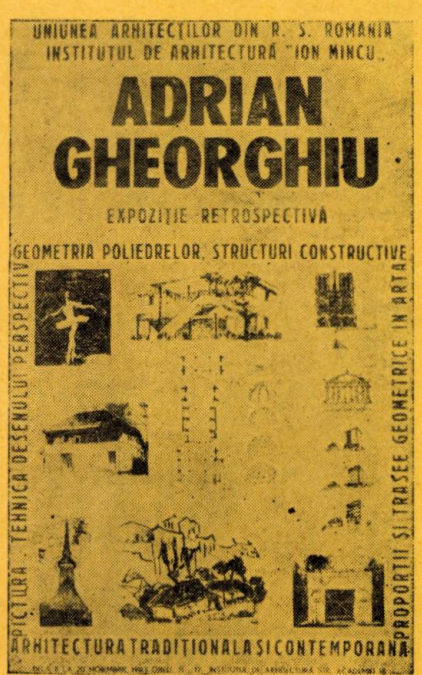

→

cronica

PLENARA FILIALEI UNIUNII ARHITECȚILOR CONSTANȚA

În zilele de 5, 6 și 7 octombrie 1983, a avut loc *Plenara Filialei U.A. - Constanța*, în cadrul căreia s-au dezbătut probleme legate de amplele amenajări și lucrări complexe pe cursul românesc al Dunării. La lucrările plenarei, desfășurate la sediul, din Bulevardul Tomis, al Institutului de proiectare județean Constanța, au participat: prof. em. dr. arh. CEZAR LĂZĂRESCU, președintele U.A., prof. em. arh. ASCANIO DAMIAN, arh. MIRCEA DIMA, vicepreședinți ai U.A., tovarășul ION POPPA prim-vicepreședinte al Consiliului Popular Județean Constanța, reprezentanți ai Comitetului pentru Problemele Consiliilor Populare, directori ai unor institute de proiectare din Capitală, arhitecți șefi ai județelor riverane și directori ai unităților de proiectare din cele 12 județe dunărene, arh. GHEORGHE DUMITRAȘCU, directorul I.P.J. Constanța președintele Filialei U.A.-Constanța, arh. DAN CORNELIU, secretarul Filialei U.A. Constanța, specialiști în sistematizare, numeroși arhitecți și invitați.

După cuvîntul de deschidere al tovarășului ION POPPA, prim-vicepreședinte al C.P.J. Constanța, au fost înfățișate amănunțit participanților la plenară trei proiecte întocmite de Centrul de Sistematizare — ISLGC, și anume: « *Sistematizarea malului românesc al Dunării, ca urmare a deschiderii magistralei fluviale Rin-Main-Dunăre* », prezentat de arh. ROMEO RĂU, « *Autostrada București-Constanța* », prezentat de dr. ing. VICTOR GUȚU, și « *Sistematizarea zonei Canalului Dunăre-București* », proiect prezentat de arh. MIRCEA CARDAȘ. A urmat referatul « *Concepția privind sistematiza-*

rea zonei adiacente Canalului Dunăre-Marea Neagră », prezentat de arh. GHEORGHE DUMITRAȘCU.

Pe marginea studiilor Centrului de Sistematizare-ISLGC, precum și a referatului prezentat, au avut loc interesante și utile dezbateri, la care — în ordine — au luat cuvîntul: prof. em. arh. ASCANIO DAMIAN, arh. ION CIREBEA (ISPE-București), ing. GHEORGHE BUZULOIU, director al IPTANA-București, arh. CRIȘAN POPESCU, arhitect-șef al Județului Brăila, arh. RADU BOGDAN (Institutul « PROIECT-BUCUREȘTI »), arh. NICOLAE DAN, arhitect șef al Județului Dolj, arh. ANA NEGULESCU, arhitect-șef al Județuui Giurgiu, dr. arh. DOINA CRISTEA (șef de lucrări în Institutul de Arhitectură « Ion Mincu »), ing. CONSTANTIN BÎZOI, arhitect șef al județului Mehedinți, arh. CICERONE ȘUTEU (IPCH-București), arh. DAN CORNELIU, secretar al Filialei U.A. Constanța, arh. ION PASCAL, director al C.P.J. Teleorman din Alexandria, dr. ing. ION CIOBOTARU, director în Comitetul pentru Problemele Consiliilor Populare, arh. DUMITRU IANCU (Institutul « PROIECT-BUCUREȘTI »), ing. ADRIAN ALECSANDRESCU, director al ISLGC-București, arh. MIRCEA DIMA, vicepreședinte al U.A., șeful Centrului de Sistematizare-ISLGC.

În încheierea lucrărilor plenarei, a luat cuvîntul prof. em. dr. arh. CEZAR LĂZĂRESCU, președintele U.A., care a relevat interesul și utilitatea discuțiilor de lucru pe marginea complexelor studii și prevederi privind valorificarea multiplă a Dunării, oportunitatea lor ca mijloc de informare și de ridicare a nivelului profesional, precum și necesitatea adaptării în timp și completării acestora cu elementele locale prezentate de către toate județele interesate.

În completarea lucrărilor plenarei, au fost vizitate obiective arhitectural-urbanistice din Municipiul Constanța, iar, în cea de a treia zi, s-a făcut o vizită de lucru la ecluza Agigea și pe traseul Canalului Dunăre-Marea Neagră, în zona Basarabi.

Arh. ION TEODOR

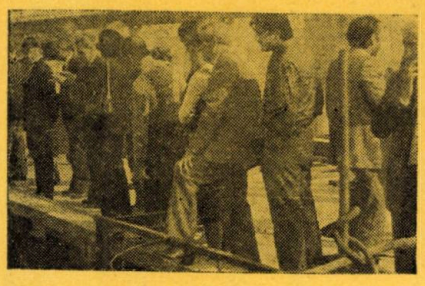

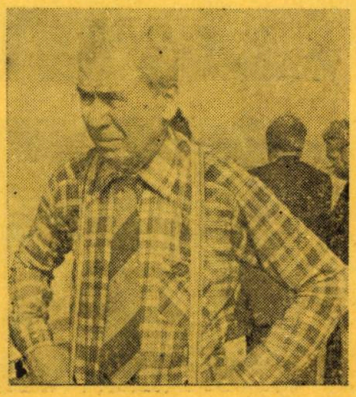

ADUNAREA PLENARĂ LĂRGITĂ A COMITETULUI DE CONDUCERE AL U.A.

În zilele de 10—11 noiembrie 1983, au avut loc, în « Sala Frescelor » din Institutul de Arhitectură « Ion Mincu », lucrările adunării lărgite (cu invitați) a Comitetului de conducere al Uniunii Arhitecților.

Prima zi a fost rezervată dezbaterii profesionale în jurul unei probleme actuale și de maxim interes: « *Implantarea noilor construcții în ansamblul urban existent* ».

După cuvîntul de deschidere al profesorului emerit arh. ASCANIO DAMIAN, vicepreședinte al Uniunii Arhitecților, au fost prezentate o serie de referate, pregătite în cadrul noilor organe de lucru ale U.A. (v. nr. 1/1983 și nr. 2/1983, ale revistei noastre), și au urmat discuții.

Pentru *Urbanism* (coordonator arh. MIRCEA DIMA, vicepreședinte al U. A.), s-a prezentat referatul: « *Aspecte ale integrării noilor ansambluri urbanistice în structura orașelor* », pregătit de arhitecții MIRCEA DIMA și dr. BORIS GRINBERG, ultimul făcînd și expunerea lucrării.

Pentru *Locuire* (coordonator arh. CONSTANTIN JUGURICĂ, secretar al U. A.), s-a prezentat referatul: « *Aspecte privind integrarea locuinței colective și a ansamblurilor noi de locuit în cadrul urban existent* », pregătit de arhitecții PAUL FOCSA (care a și prezentat tema respectivă), GEORGE MULARIDIS, GHEORGHE LEAHU, ANTONIO TEODOROV, șefi de secție în Institutul « PROIECT-BUCUREȘTI ».

Patrimoniul arhitectural (coordonator conf. dr. arh. AURELIAN TRISCU, secretar al U. A.) a figurat în dezbatere prin referatul pregătit și expus de arh. SANDA IGNAT: « *Coordonatele actuale ale politicii de conservare integrată a patrimoniului arhitectural* ».

Ultimul referat, al *Teoriei și criticii* (coordonator prof. arh. POMPILIU MACOVEI, membru al Biroului U.A.), pregătit de conf. dr. arh. MIHAIL CAFFÉ (care l-a și expus) și arh. GHEORGHE LEAHU, s-a intitulat: « *Unele considerații teoretice privind relația dintre construcțiile noi și cadrul existent* »

Discuțiile animate ce au urmat au beneficiat de participarea, prin oportune luări de cuvînt, a arhitecților: NICOLAE MUNTEANU (Iași), CONSTANTIN SĂVESCU, POMPILIU ALAMOREANU (președintele Filialei Timiș a U. A.), MIHAI OPRIȘ, ALEXANDRA FLORIAN, CĂLIN HOINĂRESCU (secretar al Filialei Prahova a U.A.), dr. PETER DERER, MICAELA MAXIM, CRIȘAN POPESCU (arhitect șef al județului — și președinte al Filialei — Brăila, a U.A.), NIȚU SEVER (președinte al Filialei Prahova a U.A.), dr. EUGENIA GRECEANU CRISTEA MILOS (Arad), LADISLAU ADLER (membru al Biroului U.A.), NICOLAE PORUMBESCU, vicepreședinte al Uniunii Arhitecților, și prof. NICOLAE BĂDESCU.

Lucrările sesiunii de referate și dezbaterile s-au încheiat prin citirea de către arh. MIRCEA DIMA, vicepreședinte al U.A., a textului unei telegrame adresate tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, prin care participanții la Adunarea plenară lărgită a U.A. s-au angajat să-și sporească eforturile și cercetările lor, în direcția noului, a unor proiectări eficiente, raționale și economice, oferind țării realizări arhitectural-urbanistice inspirate și reprezentative.

Cea de a doua zi a fost rezervată problemelor curente organizatorice, planului de muncă pe 1984 al U.A., discuțiilor de lucru cu reprezentanții filialelor, precum și unei interesante vizite documentare pe marile șantiere și în noi ansambluri ale Capitalei.

A

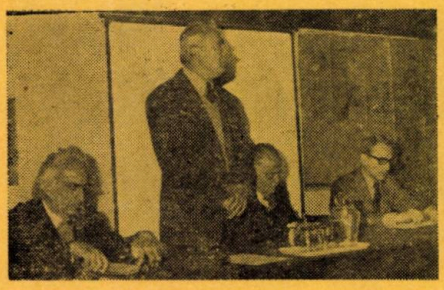

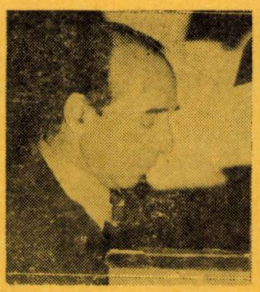

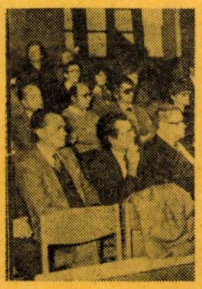

SUCCESUL PARTICIPĂRILOR ROMÂNEȘTI LA CONCURSUL INTERNAȚIONAL DE IDEI PENTRU ARHITECTURĂ TEATRALĂ OISTT 1983

Comisia de Arhitectură a Organizației Internaționale a Scenografilor și Tehnicienilor de Teatru — OISTT — organism ce-și propune promovarea cercetării în domeniul spațiului și arhitecturii teatrale, a lansat, pentru 1983, un al doilea concurs internațional adresat arhitecților din toate țările, membri sau nemembri ai organizației. Tema propusă prin acest concurs de idei — « Un teatru pentru primirea turneelor » — a atras o amplă participare internațională (270 proiecte, ceea ce înseamnă antrenarea a peste 1000 de arhitecți și specialiști din diferite țări). Jurizarea concursului s-a realizat, conform regulamentului, în două etape, la Stockholm și la Praga. Față de valoarea și diversitatea soluțiilor, juriul a decis atribuirea a 5 premii I, a 12 mențiuni I, 14 mențiuni II și 4 mențiuni speciale pentru « teatru mobil », selectate din cadrul celor 47 proiecte reținute pentru jurizarea finală, care s-a desfășurat în cursul *Cvadrienalei de Teatru de la Praga* — « *P.Q.83* » — din iunie 1983.

În imagine, de la stînga spre dreapta, Andrei Cristian, Anca Ovidiu, Ruxandra Robe, Ioana Manolescu, Ștefan Mănciulescu, Rodica Turicu, Dan Oproiu, Ruxandra Clit, Mihai Opreanu, Arpad Zachi, Carmen Puşcarin, Nicolae Constantinescu, Andrei Sassu, Răzvan Hristescu.

Participarea românească, cu 24 proiecte, a adus după sine cucerirea unui *Premiu I* — atribuit arhitecților RUXANDRA CLIT, ȘTEFAN MĂNCIULESCU, RODICA TURICU, MIHAI OPREANU, DAN OPROU — și a două *Mențiuni I*, atribuite colectivului arhitecților ANCA OVIDIU, ANDREI CRISTIAN, RUXANDRA ROBE, student IOANA MANOLESCU și colectivului arhitecților ARPAD ZACHI, ANDREI SASSU, RĂZVAN HRISTESCU, scenograf CARMEN PUSCARIN, student NICOLAE CONSTANTINESCU.

Este un important succes internațional al arhitecților români, care reeditează pe cel de acum șase ani cînd, deși cu o participare mai redusă, colectivele românești au obținut două mențiuni și un premiu special al juriului la Concursul OISTT rezervat studenților în arhitectură, judecat la Centrul G. Pompidou din Paris în 1977. Avem plăcerea de a regăsi între premianții de astăzi laureați ai acelui concurs.

Proiectele laureate vor fi integral publicate în presa internațională de specialitate și vor face parte dintr-o expoziție ce va fi itinerată în toate țările participante. Dintre cele 5 premii I acordate, în afara echipei arhitecților români, au mai primit echipe de arhitecți din URSS (2), din Danemarca (1) și din Belgia (1), iar mențiunea 1 a fost cucerită de echipe de arhitecți din URSS (3), România (2), Polonia (2), Japonia (1), Republica Federală Germania (1), Danemarca (1), Suedia (1) și Cehoslovacia (1).

Arh. PAUL BORTNOVSK

«LUCEAFĂRUL» 25

În auria toamnă a anului 1983, revista « Luceafărul » și-a adăugat o nouă strălucire la albastrul său frontispiciu: Ordinul MERITUL CULTURAL Clasa I, *conferit prin* Decret Prezidențial *cu prilejul Împlinirii a 25 de ani de la apariție, pentru « contribuția adusă la afirmarea și dezvoltarea artei și literaturii românești, la înfăptuirea politicii culturale a partidului și statului nostru ».*

Născută la 15 iulie 1958 din « Tînărul scriitor », *mai întîi ca revistă bilunară, devenită de la numărul 21/1965 revistă săptămînală, proaspăta publicație și-a propus un proiect ambițios, demn de anterioarele sale serii transilvane, proiect urmat cu consecvență pînă astăzi.*

« Luceafărul » a militat ferm pentru reconsiderarea zestrei noastre culturale, publicînd pagini inedite din scriitorii clasici, reintroducînd în circuit mari valori literare. Revista a găzduit, de asemenea, în paginile sale, numeroase intervenții privind reeditarea marilor monumente ale culturii noastre.

Mesele rotunde, anchetele, dezbaterile privind protocronismul și sincronismul, din perioada 1977—1978, au deschis un nou orizont de abordare a literaturii comparate și de reconsiderare a unor priorități culturale românești în context european.

Dezbaterile privind fondul principal al culturii române, combătînd încercările de minimalizare a tradiției, manifestările de dogmatism privind devenirea noastră, ca popor, limbă și cultură, au suscitat un viu interes și chiar au trezit aprinse polemici.

Această revistă efervescentă și-a făcut, în primul rînd, o datorie de întîmpinare a scriitorului tînăr, găzduind numeroase rubrici de debut. Poeți și scriitori, de primă mărime astăzi, și-au publicat pentru prima oară, în paginile « Luceafărului », din creațiile lor.

Deschisă tuturor problemelor sferei culturii, revista găzduiește pagini din diverse domenii, ca istoria, lingvistica, filozofia, cît și rubrici permanente de cronică de teatru, film, televiziune, arte plastice, muzică etc.

Trebuie remarcat că arhitectura în sine sau arhitecții au fost și ei prezenți în paginile revistei. Ne sînt și astăzi vii în memorie interviurile Sînzienei Pop cu profesorii Octav Doicescu, Gheorghe Petrașcu ș.a., ca și discuțiile aprinse pe marginea Monumentului EMINESCU.

Pentru un scurt timp, revista a găzduit și o cronică de arhitectură, ținută de Cristina Suciu-Moscu, care a încercat abordarea fenomenului arhitectural-urbanistic ca gest civilizator și ca încorporator sintetic al momentului. Mulți arhitecți au publicat poezie ori proză. Regretatul Daniel Turcea, ca și Constantin Abăluță, Aurel Mareș, Cristina Suciu-Moscu, Alexandru Andrieș ș.a., nu de puține ori, au fost întîlniți în revistă. Puteam găsi, aici, de asemenea, și scrieri ale profesorului Marcel Grădinescu, mulți ani de zile animator neîntrecut al cenaclului și publicațiilor studențești din Institutul de Arhitectură « Ion Mincu ».

Au desenat pentru « Luceafărul » și arhitecți, ca Vera Hariton, Silvan Ionescu, Dragoș Morărescu, Cristina Suciu-Moscu ș.a.

Momentul aniversar la care luăm parte ne bucură și constituie, într-un fel, și o sărbătoare a breslei noastre, care — după cum ne-am străduit a scoate în evidență — s-a aflat mereu în preajma și într-o susținută participare la aparițiile așteptate cu ardoare ale « Luceafărului ».

Un sincer, deci, și călduros: LA MULȚI ANI !

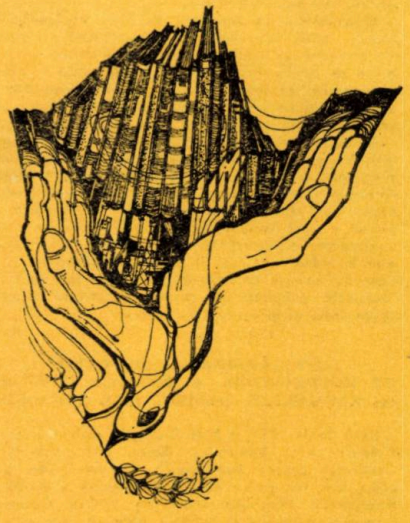

desene de arh. Cristina Suciu Moscu și arh. Dragoș Morărescu publicate în « LUCEAFĂRUL »

Arh. CRISTINA SUCIU-MOSCU

« MAREA UNIRE » desen de arh. Cristina Moscu (din revista « LUCEAFĂRUL »)

MARGINALII

« ARCHIGLOBE »

Centrul internațional de studii, cercetări și creativitate — CIERC —, organ al U.I.A. cu sediul la Sofia, organizează începînd din 1983 videoclubul « ARCHIGLOBE ».

Cuprinzînd, ca membri, secțiuni naționale ale U.I.A., școli superioare de arhitectură, institute de cercetări arhitecturale și muzee, clubul își propune să adune într-o primă etapă și să difuzeze membrilor un fond de circa 5000 diapozitive în culori, reprezentînd capodopere ale arhitecturii mondiale, din antichitate pînă în zilele noastre.

Se pornește de la convingerea că *« patrimoniul arhitectural al umanității este unul dintre cele mai prețioase capitaluri. Purtător al unei sensibilități fecunde, el reflectă specificul cultural și spiritual al popoarelor. În zilele noastre, cînd arhitectura își pierde o bună parte a personalității sale prin industrializarea construcțiilor, patrimoniul arhitectural este în măsură să vină în sprijinul arhitecților și al celorlalți oameni de cultură în căutările lor pentru o identitate arhitecturală, pentru o calitate a vieții la un înalt nivel estetic și uman ».*

A.T.

URMĂRIREA ACTIVITĂȚII DE RESTAURARE A MONUMENTELOR ÎN REPUBLICA DEMOCRATĂ GERMANĂ

La 3 iunie 1977, a luat ființă, în cadrul Uniunii Culturii din Republica Democrată Germană, *Comitetul pentru Restaurarea Monumentelor*. Din acest for, fac parte membrii Biroului Central al Restaurării Monumentelor din cadrul Comisiei Centrale *« Natura și Patria »*, printre care numeroși arhitecți și ingineri constructori. Prin înființarea *Comitetului pentru Restaurarea Monumentelor*, a fost realizat un important pas înainte, în sensul aspirațiilor de progres în dezvoltare și bunăstare ale poporului german, acoperindu-se, în același timp, și cerințele de organizare ale unui domeniu de activitate reprezentativ. Peste 4500 de membri activi și peste 300 de colaboratori pasionați își duc activitatea în *cercuri* sau în *direcții regionale* ale *Comitetului pentru Restaurarea Monumentelor* ori în grupele specializate de lucru de pe lîngă Biroul Central al C.R.M.

În activitatea C.R.M., sînt cuprinse o largă gamă de acțiuni ce acoperă domeniul vast al restaurărilor, realizările de pînă acum dovedind înalta calitate ca și eficiența muncii pe care membrii comitetului au înțeles să o desfășoare, urmărind, mai ales, evidențierea valorii istorice a monumentelor, ca și a orașelor, privite în totalitate ca un monument, din Republica Democrată Germană.

În Biroul Central al C.R.M., activează cîteva grupe de lucru, ale căror preocupări sînt foarte apropiate de cele ale unităților din structura Uniunii Arhitecților din R.D.G. Astfel, o grupă de lucru *« Urbanism și Arhitectură »* urmărește problemele restaurării monumentelor în corelare cu prevederile sistematizărilor urbane și cu configurația localităților. Îndeosebi nucleele istorice ale orașelor și rezervațiile monumentale ale acestora sînt în preocuparea grupei de experți *« Urbanism și Arhitectură »* a C.R.M., de care aparțin atît custozii monumentelor, cît și arhitecții din toate circumscripțiile R.D.G.

O altă grupă de experți are în atenție monumentele istoriei producției și transporturilor, așanumitele *« monumente tehnice »*, printre care morile de vînt, hidraulice, vechile mine, gările, lucrările de artă inginerești, vechile fabrici și ateliere etc.

Alte două grupe de lucru, cu specialiști din toate regiunile țării, vor avea în atenție, prima — parcurile istorice și monumente ale peisajului și arhitecturii de parc, iar cea de a doua — arhitectura populară, în cadrul căreia sînt incluse îndeosebi construcțiile rurale.

Pentru a atrage și participarea unor forțe tinere în vasta acțiune desfășurată de către C.R.M., în 1981, s-a organizat la Berlin, în cinstea lui Karl Friedrich Schinkel, o *Întîlnire a tinerilor restauratori de monumente*.

Stud.-arh. ADRIAN IANCU

PATRIMONIALE

— spicuiri publicistice —

● « Rupți de zidirile pe care le-au ridicat ei ori înaintașii lor, oamenii se simt dintr-o dată singuri în imensitatea lumii, stîngaci și precari, un aer de nesiguranță și teamă le umple sufletul, fără voie chiar. »

(PETRE GHELMEZ: « Din adîncul dragostei de patrie », Scînteia, 6 august 1983)

● « Patria începe în locul, în satul sau în orașul în care te naști . . . » « Cu cît vei cunoaște mai mult cine au fost înaintașii tăi direcți, ce-au făcut ei, cu cît vei respecta mai mult munca și faptele lor, cu atît începi să simți patria, legătura cu ea. Astfel spus, studiile de istorie locală au o însemnătate deosebită pentru a forma primele trepte ale sentimentului apartenenței la o națiie. Așa cum răzeșul, apărîndu-și patria, își apăra implicit și pămîntul propriu; legătura era indisolubilă. »

(DINU C. GIURESCU — « Două coloane pentru dumneavoastră », interviu de Aristotel Bunescu, în Suplimentul literar-artistic al Scînteii tineretului. 11 decembrie 1983)

● « Acești români din Transilvania, veniți la oraș de mai curînd sau mai înainte, au fost mai tari decît burgul, căci nimic din zestrea străbună ce o purtau nu s-a alterat. Această zestre era mai puternică decît orice metal, orice minereu, orice produs galactic. »

(IOANA POSTELNICU: « Mărturisiri », în România literară, 8 decembrie 1983)

● « Majoritatea localităților românești reîntinerite și-au păstrat pe alocuri culoarea locală inconfundabilă și trebuie să recunoaștem oportunitatea recomandărilor exprese ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, menite să apere acest principiu împotriva unor elanuri pripite, uniformizatoare, care confundau calitatea cu cantitatea planurilor de sistematizare și construcții. Avem deci datoria să păstrăm și să transmitem cetății care crește tot ce reprezintă patrimoniul ei arhitectonic. Acest postulat se încadrează exact în concepția noastră revoluționară despre valorile durabile ale patriei și despre patriotism. »

(MIHNEA GHEORGHIU: « Orașul nostru », în Ramuri, 15 decembrie 1983)

● « Călătoria în România a fost prima mea vizită în Europa, așa că este dificil să pot face comparații. Desigur, sînt multe lucruri diferite între S.U.A. și România. Cele trei luni petrecute la București mi-au lăsat frumoase amintiri. Am fost impresionat de arhitectura vechilor clădiri bucureștene, de o frumusețe inegalabilă ». « Pentru că blocurile nu sînt așa de înalte — efectul este foarte plăcut. Clădirile nu se prăbușesc peste tine cum se întîmplă la New York sau Chicago. »

(MAC LINSCOTT RIKETTS — « Vatra dialog » interviu de Mircea Handoca, în Vatra, 20 decembrie 1983)

● « Victor Iancu atrage atenția asupra schimbării numelor de localități, arătînd că numai în Transilvania și Banat s-au înlocuit în ultimul timp mai mult de 4000 de astfel de nume; numeroase sate din toată țara poartă acum numele de *Nicolae Bălcescu*, *Mihail Kogălniceanu* etc; pe lîngă că se pot crea confuzii, aceste nume sînt prea lungi și nu se pretează la derivate, necesare în primul rînd pentru numele locuitorilor. Concluzia? Înainte de a se proceda la schimbări, ar trebui consultați specialiștii. »

(ALEXANDRU GRAUR; « Studii de onomastică », în România literară, 5 mai 1983).

Șt. R.I.

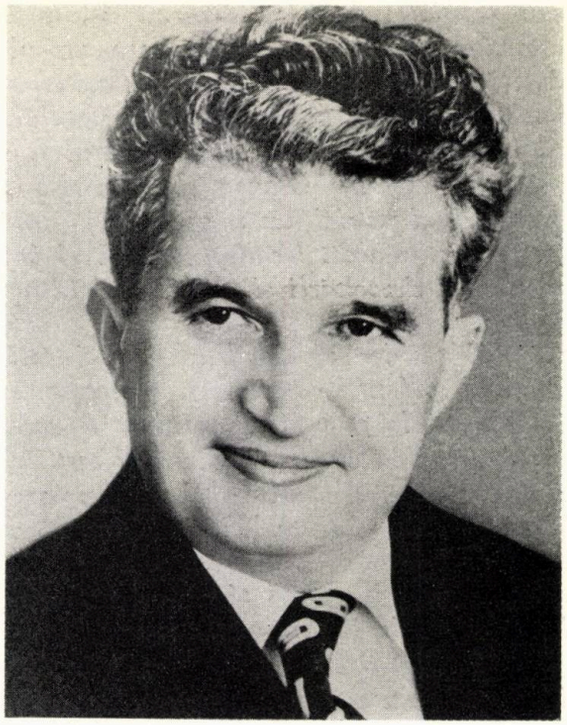

IANUARIE ÎNALT SĂRBĂTORESC

În prima lună a fiecărui an, întregul nostru popor are prilejul întîmpinării sărbătorești a unor importante aniversări, care, în acest 1984, capătă rezonanțe cu totul deosebite.

Se împlinesc, astfel, cinci pătrare de veac de la înfăptuirea unirii Moldovei cu Muntenia. Visul și speranțele de veacuri ale românilor din toată cuprinderea vetrei străbune irumpeau, la 24 IANUARIE 1859, în împlinirea mărețului act al zidirii statului național unitar al României moderne — triumf al statorniciei de vrere a poporului român —, ce avea să își găsească deplinătatea împlinirii sale istorice, politice și sociale în Unirea cea Mare din 1918.

Prin bogăția și profunda lor semnificație, ideile Unirii se înscriu temeinic în tezaurul gîndirii progresiste românești, măreața epopee a Unirii principatelor, înfăptuită acum 125 de ani, constituind un moment hotărîtor pe calea progresului economic și social al României.

Ni se configurează cu toată limpezimea conștiința răspunderii ce ne revine — nouă, contemporani ai celei mai rodnice epoci din dezvoltarea impetuoasă a țării —, față de înaintașii care, prin jertfele și sîngerările lor de veacuri, au apropiat zorile descătușării noastre naționale și sociale și au deschis perspectivele propășirii multilaterale a României.

Prin socialism, prin realitățile impresionantului prezent pe care-l trăim, prin succesele obținute de întreg poporul nostru muncitor, sub conducerea Partidului Comunist Român, în frunte cu secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, România a conferit noi și importante dimensiuni idealurilor pentru care au militat cu voință neclintită înaintașii.

Unirea Moldovei cu Muntenia și Marea Unire din 1918 au înmănuncheat într-o unică și amplă desfășurare forțele creatorilor din diferite domenii ale artei, științei și tehnicii, formați în școli străine sau în noile vetre ale învățămîntului universitar românesc, tehnic ori umanist, determinînd și în domeniul activității arhitectural-constructive efervescente căutări pentru afirmarea unui stil național și pentru găsirea unor exprimări specifice reprezentative.

Ziua de 26 IANUARIE 1984, constituie, de asemenea, momentul înalt sărbătoresc al aniversării a peste 50 de ani de activitate revoluționară și a zilei de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, personalitate proeminentă de patriot și de înflăcărat revoluționar, militant de frunte al mișcării comuniste și muncitorești, neobosit luptător pentru triumful în lume al nobilelor idealuri de pace, de colaborare și progres social.

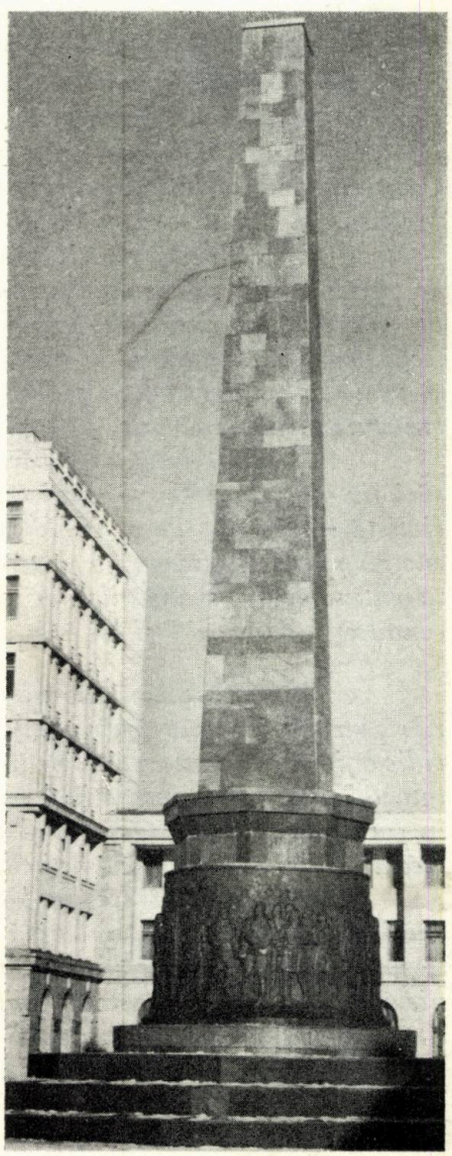

→

Prodigioasa activitate de conducător politic și de stat, pătrunsă de un desăvîrșit spirit revoluționar, patriotic și de o înaltă responsabilitate pentru destinele României, ideile și orientările tovarășului Nicolae Ceaușescu, de o inestimabilă valoare teoretică și practică, și-au găsit o strălucită materializare în măreţele succese și realizări pe care le-a obținut națiunea noastră în cele aproape două decenii de cînd se află în fruntea partidului și a statului, perioada cea mai fertilă, mai bogată în realizări și în împliniri, din întreaga noastră istorie națională, pe care poporul a legat-o, într-o durabilă îngemănare peste veac, de numele, de faptele și realizările tovarășului Nicolae Ceaușescu, numind-o cu legitimă mîndrie « Epoca Nicolae Ceaușescu».

În acești ani, s-a înălțat, pe întreg cuprinsul patriei, un impresionant volum de construcții industriale și social-culturale, s-au ridicat din temelii noi orașe, s-au sistematizat localitățile țării și înfățișarea urbană a acestora a căpătat o nouă strălucire, în deplin acord cu ritmul impetuos al dezvoltării și cu viața nouă înfloritoare, la care au fost ridicate toate regiunile și zonele patriei socialiste.

Toate istoricele înfăptuiri ale vastului șantier al construcției societății socialiste multilateral dezvoltate și comunismului în patria noastră poartă pecetea gîndirii și faptei cutezătoare a secretarului general al partidului, « Epoca Nicolae Ceaușescu» fiind indisolubil legată de dezvoltarea la cote fără precedent a vocației constructive a poporului nostru, materializată în realizări dăinuitoare cu care ne mîndrim, la durarea cărora arhitecții au răspuns cu entuziasm și cu rîvnă creatoare, pe care și le vor intensifica și pe mai departe, pentru atingerea cotelor de progres și de bunăstare prevăzute în hotărîrile și în programele adoptate de Congresul al XII-lea și de Conferința Națională ale Partidului Comunist Român, în vederea propășirii continue a societății socialiste românești.

La 7 IANUARIE 1984, poporul nostru aniversează ziua de naștere și peste 45 de ani de luptă revoluționară ai tovarășei Elena Ceaușescu, membru al Comitetului Politic Executiv al P.C.R., prim viceprim-ministru al guvernului, președinte al Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie. Prin întreaga viață și luptă desfășurată alături și împreună cu înflăcăratul comunist, revoluționar și patriot militant, care este secretarul general al partidului nostru, tovarășa Elena Ceaușescu ne dă un înălțător exemplu de dăruire revoluționară pentru triumful dreptății și libertății, pentru cauza independenței și suveranității patriei, a bunăstării și fericirii poporului.

Prodigioasei activități, desfășurate în slujba progresului social, economic și cultural, al cunoașterii științifice, ca și nestrămutatei hotărîri de acțiune, ca președinte al Comitetului Național Român « Oamenii de știință și pacea», pentru ca minunatele creații ale geniului uman să nu fie puse în slujba războiului și distrugerii, ci să servească exclusiv bunăstării și fericirii oamenilor, înfăptuirii deziderateloi omenirii de a trăi și a se dezvolta într-o lume fără arme, mai dreaptă și mai bună, a păcii și a colaborării între toate națiunile, li se adaugă bogata și de largă recunoaștere internațională activitate științifică a tovarășei Elena Ceaușescu, adusă la îmbogățirea tezaurului universal de gîndire și de creație tehnico-științifică — elocventă ilustrare a înaltului prestigiu în rîndul oamenilor de știință și cultură din țară și de pe toate meridianele lumii.

De roadele dezvoltării continue ale științei, tehnicii și culturii, ale cercetării științifice, tehnologiei și ingineriei tehnice, de permanentul și bogatul proces de înnoire calitativ-funcțională și îmbunătățire a parametrilor privind fiabilitatea, economia de energie și de materiale, greutatea și aspectul produselor, ca și de progresul general tehnic din țara noastră, beneficiază și arhitecții, care se străduiesc să elaboreze, cu promptitudine, competență, rigoare și talent, soluții arhitecturale adaptate noilor cerințe și tehnologii, integrînd în proiectele și în soluțiile propuse de ei cele mai noi și mai eficiente principii, metodologii, concepții structurale, materiale etc.

Alături de întregul nostru popor, arhitecții din țara noastră fără deosebire de naționalitate întîmpină marile aniversări din ianuarie 1984 — anul celei de a 40-a aniversări a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă și al celui de al XIII-lea Congres al partidului — cu dorința fierbinte de a-și uni ca și pînă acum, cu vigoare și cu energii sporite, întreaga lor putere de muncă, priceperea tehnică și înzestrarea artistică de care se simt capabili, pentru a spori necontenit prin realizările lor chipul strălucitor, permanent înnoit al patriei, respectînd întocmai indicațiile și orientările conducerii de partid și de stat.

« Epoca Nicolae Ceaușescu» este și epoca afirmării și reafirmării istoriei milenare a poporului nostru, în care valorile patrimoniale ale permanenței noastre în vatra străbună și-au redobîndit locul meritat în conștiința noastră, în care s-au ridicat impresionante monumente slăvind pe eroii luptelor purtate de moșii și strămoșii noștri, pentru libertate, pentru unirea tuturor românilor, pentru independență națională, în care s-au restaurat monumente și ansambluri monumentale remarcabile, în care cunoașterea, studierea și protejarea valorilor trecutului au dat un nou imbold căutărilor noului, fertilizînd inspirația iscoditoare a arhitecților, artiștilor și constructorilor contemporaneității noastre tumultuoase.

Prin munca și creația lor de zi cu zi, prin abnegația și pasiunea revoluționară cu care se apleacă în aprofundarea, studierea, și rezolvarea, promptă și în configurări arhitectural-urbanistice demne de măreția epocii pe care o trăim, a marilor și multiplelor obiective ce le revin din amplele programe ale construcției societății socialiste multilateral dezvoltate și comunismului în patria noastră, arhitecții din România se alătură efortului general al clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, al tuturor cetățenilor țării fără deosebire de naționalitate, bărbați și femei, tineri și vîrstnici, pentru a înălța, sub conducerea Partidului Comunist Român și a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, o patrie nouă, tot mai înfloritoare, pe culmile visate de înaintași, pentru edificarea unei lumi a păcii, mai bune și mai drepte.

«Dezvoltînd recunoștința și prețuirea față de strămoșii care, cu sacrificii și jertfe uriașe, au apărat ființa națională a poporului, au purtat steagul luptei pentru libertate și neatîrnare, pentru dreptate națională și socială, trebuie să sădim în conștiința oamenilor sentimentul răspunderii față de moștenirea înaintașilor, al hotărîrii de a duce mai departe, în noile condiții istorice, făclia progresului și civilizației pe pămîntul României.»

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Expunerea la Congresul Educației politice și al Culturii Socialiste, 2—4 iunie 1976)

PATRIMONIU ARHITECTURAL

O ZESTRE CARE POATE FI ÎNTREGITĂ

Orice om integru și oricare colectivitate chibzuită sînt în măsură să beneficieze de zestrea lor materială și spirituală. Dar în ce constă această neasemuită avuție?

Patrimoniu vine din latină și este definit în dicționare nu numai ca un depozit de obiecte ci ca *totalitatea drepturilor și obligațiilor unei persoane fizice sau juridice evaluabile în bunuri.* Bunuri pe care le moștenesc descendenții unei familii.

Desigur că, în averea comună a unei națiuni, sînt cuprinse valori din foarte variate domenii. Valori de pămînt și de limbă, de frumuseți naturale și de gîndire filozofică, de performanțe tehnice și de poezie, de măsură și de încredere în ziua de mîine.

Printre acestea, zestrea arhitecturală ocupă fără îndoială, un loc însemnat, ca volum și ca virtuți. Deși o simplă parte a întregului, *patrimoniul arhitectural* reușește să oglindească întregul, pentru că răspunde nenumăratelor cerințe de viață. Și fiecare unitate a acestui patrimoniu include însușiri esențiale referitoare la structuri, funcțiuni și forme, la mesaj și la integrare în sit.

Înțelegerea mediului conduce la înfăptuirea unei arhitecturi de valoare care crește din natură întregind natura, așa cum o dovedesc, de pildă, casele țărănești

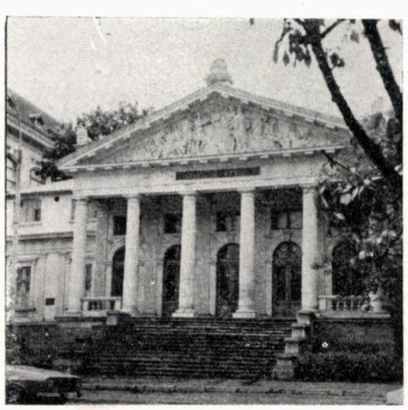

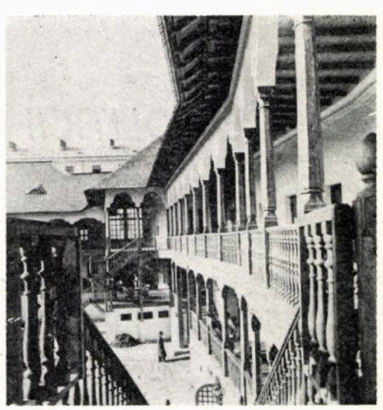

și satele de sub munte — Rucăr, Văratec sau Poiana Sibiului.

Cunoașterea adîncă a comportării materialelor este prinsă în construcția suplă și rațională a monumentelor voievodale, cu bolți meșteșugite din cărămidă, ca la Putna și la Curtea de Argeș, ori cu fleșe ce se ridică odată cu gîndurile, la bisericile de lemn din Maramureș. Ele răzbesc prin vreme, patinîndu-se asemenea lucrurilor de preț.

Funcțiunile, la rîndul lor, sînt iscusit rezolvate și clădirea poate fi folosită cu ușurință și cu spor, cum se întîmplă într-o stînă, într-o cherhana sau în acareturile unei gospodării.

Obiective funcționale și elemente structurale se orînduiesc *organic în cadrul unor forme concepute și exprimate, care dau o natură proprie* [1] unui subiect, fie el conac, cetate sau stradă a vechiului oraș.

Și toate aceste realități materiale fac parte, totodată, din lumea umană a semnificațiilor, ca simboluri, ca purtătoare de înțelesuri adînci. Ele reprezintă nu numai valori economice dar și o avuție culturală — istorică și artistică —, adeseori monumentală și de environment. În consecință, societatea le selectează, le denumește *monumente istorice*, le ocrotește și le onorează.

Se procedează astfel, cu convingerea exprimată în *Carta de la Veneția*, că *monumentele istorice sînt purtătoarele mesajului spiritual al trecutului unui popor și reprezintă mărturiile vii ale tradițiilor sale seculare și ale geniului său creator* [2]. Iar *monumentele istorice din România* — se arată în *Legea 63* din 1974 — *aparțin patrimoniului cultural al omenirii*. Acest tezaur de neînlocuit trebuie, așadar, să fie în continuare cercetat și protejat, restaurat și valorificat.

Legislația din țara noastră [3], organisme [4] și documente internaționale [5] atribuie cu grijă și cu înțelegere un sens larg noțiunii de *monument istoric și de arhitectură*. Familia cuprinzătoare a patrimoniului arhitectural numără astăzi nu numai acele edificii izolate reprezentative dar și numeroase construcții ale arhitecturii populare, opere originale și ansambluri culturale coerente, centre istorice și cartiere tradiționale, localități întregi care aduc mărturia unei anumite civilizații, a unei evoluții revelatoare. Sînt incluse aici case care perpetuează amintirea unui eveniment sau a unei personalități, clădiri de producție, programe pe cale de dispariție, ulițe și scuaruri reprezentative. Și chiar opere modeste care au încorporat, odată cu trecerea timpului, o semnificație socială, sau construcții care nu păstrează în mod individual calități deosebite, dar capătă în ansamblu o foarte mare valoare. În sfîrșit, se înscriu de la sine în patrimoniul arhitectural clădiri de valoare din zilele noastre. Și astfel se adună — spre binele tuturor — o experiență comună și *o memorie colectivă materializată în edificii*. Ele reprezintă *documente de civilizație și dovezi pentru continuitatea de viață a poporului nostru pe acest pămînt*.

Dacă *omul modern se socotește un produs al istoriei* [6], este firesc atunci ca el să cunoască și să înțeleagă istoria autentică, pentru a se putea integra în procesul continuu de creștere care se numește *tradiție*.

Dar necunoscînd sau neînțelegînd valoarea unor martori ai istoriei și a unor bunuri publice de neînlocuit, unii dintre noi le irosesc.

Nu este folosit și nici respectat în suficientă măsură cadrul legal existent, care prevede utilizarea chibzuită a fondului construit, valoros din punct de vedere economic, social și estetic, precum și integrarea și punerea în valoare a monumentelor și a zonelor istorice [7].

Nu sînt îndeajuns luate în considerare încărcătura istorică și actualitatea vechilor zidiri, și nici valențele lor în procesul de organizare a cadrului de viață pentru epoca noastră. Dacă edificiile vremurilor trecute, cu trăsăturile lor personale, ar fi considerate ca părți existente ale viitorului întreg, ele ar putea contribui la varietatea ansamblului ,determinînd un dialog util și îmbogățind imaginea finală. Creația contemporană de arhitectură s-ar putea sprijini pe o astfel de zestre înțeleaptă.

Promovarea valorilor de patrimoniu și recîștigarea spațiului urban în folosul oamenilor pretind concentrarea eforturilor multor arhitecți, specialiști și organisme care să cuprindă unitar ramurile variate ale acestui uriaș arbore care ne adăpostește în umbra lui. O activitate interdisciplinară, din nou stimulată, s-ar alătura contribuțiilor însemnate aduse pînă acum, atît în domeniul cercetării cît și în realizarea unor neprețuite lucrări de restaurare și valorificare a patrimoniului arhitectural.

Pentru cizelarea în continuare a unui mediu de viață indispensabil echilibrului și liniștii omului, ar trebui avute în vedere cu precădere:

- Cuprinderea mai atentă a problemelor de patrimoniu în proiectele de sistematizare la sate, la orașe și în teritoriu
- Studierea fondului de edificii existente și delimitarea zonelor specifice.
- Revitalizarea vechilor clădiri și ansambluri prin afectarea unor funcțiuni utile care să nu le altereze substanța
- Integrarea noilor construcții în cadrul arhitectural existent
- Folosirea în mai mare măsură a sprijinului și îndrumării *Direcției Patrimoniului Cultural Național* și a experienței unor specialiști care s-au dedicat problemelor legate de monumentele de arhitectură
- Fructificarea posibilităților oferite de factori importanți, cum este *turismul cultural*, care pot exercita o influență pozitivă considerabilă, în domeniul siturilor și al monumentelor, dacă sînt cu grijă dirijate
- Intervenții urbane specifice, ca amenajarea zonelor pietonale, care pot contribui la redarea *scării umane* și a atmosferei tradiționale în străzi, piețe sau centre istorice
- Acțiuni paralele, ca de exemplu organizarea *Muzeului Arhitecturii Românești* și întregirea muzeelor etnografice, printre care se situează la loc de frunte *Muzeul Satului*, intrat de atîta vreme în viața urbană a Capitalei și în conștiința cetățenilor
- Pregătirea și perfecționarea cadrelor care concură la procesul de consolidare și promovare a *patrimoniului de arhitectură*
- Popularizarea largă a valorilor, a înțelesurilor lor și a mijloacelor de a le păstra și a le folosi cu discernămînt.

Fiecare dintre aceste orientări și acțiuni sprijină implicit evoluția, ideile și concepțiile noi, promovarea arhitecturii contemporane, conlucrarea între ce ne-a fost dat și eforturile noilor generații de a întregi această zestre și de a o transmite mai departe.

Revista *Arhitectura*, care a cuprins constant, în decursul anilor, gînduri, studii și realizări ale unor personalități remarcabile în domeniul patrimoniului, consacră acum pentru prima oară un număr temei *patrimoniului arhitectural*, cu convingerea că accentuează un făgaș care conduce la împlinirea unui cadru propriu de viață, sprijinit pe un bogat și generator tezaur.

Conf. dr. arh. AURELIAN TRIȘCU

NOTE:

[1] *Ernesto N. Rogers* — L'image: la vision inaliénable de l'architecture, *în «Signe, image, symbole» Bibliothèque de Synthèses, Éd. la Connaissance, Bruxelles*, 1968.

[2] Carta internațională pentru conservarea și restaurarea monumentelor și siturilor, *Veneția* 25—31 *mai* 1964.

[3] Legea nr. 63/1974, *privind ocrotirea patrimoniului cultural național, include în patrimoniu monumentele istorice, ca bunuri de valoare istorică, documentară sau artistică deosebită.*

[4] ICOMOS — Consiliul Internațional al Monumentelor și Siturilor, *în care România activează prin* Comitetul Național Român pentru ICOMOS.

[5] Carta Europeană a Patrimoniului Arhitectural, *adoptată în septembrie* 1975, Anul Patrimoniului Arhitectural European, *desfășurat sub deviza «un viitor pentru trecutul nostru». Discuții ulterioare au avut în vedere tema: «un trecut pentru viitorul nostru».*

[6] *Mircea Eliade*, Aspecte ale mitului — *Colecție Eseuri, Ed. Univers, București*, 1978.

[7] *Potrivit* Legii nr. 58/1974 *se urmărește, în activitatea de sistematizare, păstrarea și îmbunătățirea mediului înconjurător, conservarea și punerea în valoare a monumentelor istorice, de arhitectură și de artă. În vederea prevenirii distrugerii unor bunuri din patrimoniul cultural național,* Decretul nr. 13/1975 *prevede participarea* Direcției Patrimoniului Cultural Național *și la avizarea studiilor și proiectelor de sistematizare sau de amplasare a construcțiilor.* Legea nr. 37/1975 *hotărește integrarea armonioasă a noilor obiective în cadrul arhitectural și al sistemului stradal existent.*

COORDONATE ACTUALE ALE POLITICII DE CONSERVARE INTEGRATĂ A PATRIMONIULUI ARHITECTURAL

Construcția urbană românească din ultimele decenii reprezintă o acumulare, nu numai a unor realizări cantitative considerabile, dar și o transformare a modului de abordare a problemelor majore în construcția urbană, fie că este vorba de restaurarea urbanistică a unei zone sau centru istoric, de completări ale unor fronturi închegate valoroase, de crearea unor mari ansambluri arhitecturale cu integrarea unor construcții existente sau de realizarea de mari ansambluri periferice.

Preocupările pentru conservarea integrată a patrimoniului istorico-arhitectural au citeva coordonate, de o deosebită actualitate, de ordin psihologic și material.

I. Nevoia de diferențiere spațială și de particularizare a spațiului urban, ca o reacție la uniformitatea sau poate la omogenitatea excesivă a marilor ansambluri arhitecturale noi. Preferința pentru spații urbane eterogene, dar în unitate complexă, înțelese ca rezultante firești ale desfășurării fenomenului urban.

II. Sensibilizarea profesioniștilor, dar și a publicului larg, la necesitatea de apartenență la un anumit cadru urban (necesitate legată de existența, în teritoriul locuit, a unor valori arhitecturale realizate cu participarea mai multor generații), de continuitate în construcția urbană.

III. Dezvoltarea, din ce în ce mai pregnantă, a oraşelor noastre, prin pătrunderea masivă, a noului construit, către zonele centrale, sediul prezumtiv al unor construcţii cu valoare de reprezentare pentru organismul urban, fie ele centre istorice, zone istorice, ansambluri cu valoare ambientală sau dotări orăşeneşti de ţinută.

Dacă modernizarea urbană înseamnă (şi aici îl citez pe colegul conf. dr. A. Sandu) « trecerea de la o stare de funcţionalitate la alta, superioară », condiţie care se aplică şi zonelor istorice, apare necesară şi aici o apreciere selectivă a fondului construit în raport cu cerinţele actuale, apreciere care printr-o metodologie specifică ar urma să obiectivizeze în cea mai mare măsură procesul decizional în restructurările acestora, pe bază de analize funcţionale, istorice, estetice.

Citînd, din nou, din studiul sugestiv intitulat « Nevoia de continuitate în construcţia urbană », principalele motivaţii ale modernizării urbane sînt:

- Necesitatea reevaluării istorice, artistice, arhitecturale, arheologice a unei zone urbane sau a unui oraş luat în întregime.
- Necesitatea salubrizării unor zone de interes urban.
- Necesitatea de utilizare mai eficientă a terenului, în acord cu nevoile colectivităţii.

Este evident că aceste motivaţii se pot întrepătrunde selectiv, dar că, în cazul zonelor istorice, prima este dominantă. Rezultă, de aici, imperativul de studiere şi delimitare, atît a centrelor istorice, zonelor istorice şi nucleelor istorice, cît şi a altor categorii de ansambluri de valoare ambientală rezultată din unitate, relaţii volumetrice, mod de amplasare faţă de cadrul construit şi sau natural etc. sau cu valoare documentar-tradiţională, ca reprezentînd o posibilitate de cunoaştere a unui trecut istoric.

Începînd cu restaurarea urbanistică — caz particular al renovării urbane —, care se adresează unei forme specifice de rezolvare a raportului între vechi şi nou, în cadrul unor situri istorice statuate ca atare sau concentrînd monumente istorice declarate, scopul principal al intervenţiei este remodelarea funcţională, astfel încît, în ansamblu şi în detaliu, situl să îndeplinească aceeaşi sau altă funcţie, în cadrul organismului urban, la nivelul cerinţelor actuale ale funcţiilor atribuite. Pornind de la această premisă cu caracter general, componentele sitului istoric pot constitui obiectul unei atitudini selective ca modalitate de intervenţie: degajarea, reîntregirea, reconstituirea, inovaţia.

Inovaţia, adică introducerea unor elemente noi în ansamblurile vechi, este (citez din concluziile Seminarului VIA — ICOMOS/1974) « posibilă şi de dorit, în măsura în care aduce o îmbogăţire, de ordin social, funcţional şi estetic, a ţesutului existent », ea reprezentînd o evoluţie care participă la însăşi identitatea lui. Citez liber, în continuare, din concluziile seminarului internaţional amintit (tocmai pentru că mi se pare că ele conţin multe elemente de o deosebită actualitate pentru noi) modalităţile recomandate de integrare a unor elemente contemporane în cadrul unui sit istoric:

- Proiectarea de urbanism şi sistematizare (cu participare multidisciplinară) să ia ca bază de dezvoltare ţesutul vechi, cu componentele lui construite sau naturale, asigurînd păstrarea şi valorificarea părţilor valabile.
- Orice propunere de intervenţie să fie bazată pe analiza sistematică a structurilor spaţiale şi a raporturilor acestora în interiorul sitului ca şi cu zonele învecinate
- Schimbarea de funcţiuni şi crearea de noi activităţi să nu atragă distrugerea structurilor materiale existente şi să nu tulbure modul de viaţă al comunităţii
- Arhitectura contemporană, făcînd uz de tehnici actuale, să respecte calităţile structurale, estetice, sociale şi istorice ale cadrului vechi, precum şi tradiţia arhitecturii locale.

Aş sublinia, în primul rînd, recomandarea « participării multidisciplinare » la proiectele de urbanism şi sistematizare (la care, citez, « arhitectul are un rol important », dar este numit şi « conservatorul », ca participant la colectivul de elaborare) şi, legat de aceasta, necesitatea formării profesionale ae specialitate, care este şi una din concluziile seminarului şi la care voi reveni.

În al doilea rînd, este de subliniat recomandarea de a nu se tulbura modul de viaţă al comunităţii — aplicabilă într-un domeniu cu mult mai larg decît cel al centrelor istorice — şi care readuce în discuţie problema locuirii, în primul rînd — cu toate implicaţiile ei privind mobilarea urbană, traficul, circulaţia pietonală — dar şi modul de desfăşurare al unor activităţi tradiţionale (dar cu cerinţe noi) sau nou atribuite.

În sfîrşit, aş menţiona recomandarea privind modul de completare — cu arhitectură contemporană — a spaţiilor rămase libere, cu servitutile impuse de cadrul existent. Dacă, şi la noi, dualitatea între concepţia de integrare a noului, prin aşa numita « arhitectură neutră » sau prin arhitectură contemporană în unitate complexă cu ansamblul, s-a tranşat definitiv în favoarea celei de a 2-a variante, aşa cum o demonstrează numeroase exemple (şi aş cita cîteva remarcabile realizări la Craiova, Cluj-Napoca, Brăila, Sf. Gheorghe), practica din teza noastră a înregistrat şi unele reproduceri, poate mai puţin subtile şi mai puţin vii, dar care îmbogăţesc un domeniu pe care îl declarăm şi îl dorim al soluţiilor particularizate, de la caz la caz. Ele par cu atît mai justificate în contextul unor « rezervaţii » de arhitectură veche orăşenească — cum riscă să devină centrul vechi al Bucureştiului, în condiţiile în care insule de arhitectură de aceeaşi factură au dispărut brutal în ultimele decenii.

Revenind la problema studiilor de delimitare a centrelor istorice ale oraşelor, putem afirma că ţara noastră, graţie unor colective specializate din ISART—ISLGC, Direcţiei Patrimoniului Cultural Naţional, Muzeului de Istorie al R. S. România, unor institute de proiectări regionale judeţene şi lucrărilor conduse de Catedra de Istoria şi Teoria arhitecturii din Institutul de Arhitectură, are o tradiţie de peste 20 ani în această problemă. Nu e mult, desigur, dar nu e nici puţin. Au fost abordate centre urbane mononucleare (rezultat al unei dezvoltări îngrădite), cu aplicarea principiilor de restaurare urbanistică, dar şi centre multinucleare, mult mai delicate datorită necesităţii studierii unor zone de contact mai largi cu organismul urban.

Mai mult, concluziile unora dintre aceste studii (şi aş cita în primul rînd « Studiul de delimitare a zonei istorice a oraşului Bucureşti ») conţin elemente cu caracter metodologic aplicabile în cadrul mult mai larg al modernizării urbane.

Mult mai spinoasă este problema ansamblurilor pe care le-am numit de valoare ambientală şi documentar-tradiţională.

Excelentul studiu al unui colectiv din ISLGC, premiat în 1982 de Uniunea Arhitecţilor, privind « criteriile şi parametrii modernizării fondului vechi construit şi folosirea raţională a investiţiilor », dovedeşte rentabilitatea unei astfel de abordări a restructurării urbane, dar marchează în primul rînd existenţa comenzii sociale.

Apare, deci, necesară aplicarea — în studiile de modernizare a unui teritoriu urban — a unei metodologii capabile să răspundă unor situaţii complexe, să fie independente de existenţa centrului sau zonelor istorice statutate ca atare (fiind implicită ideea că, în cazul existenţei acestora, ea trebuie să se sprijine pe informaţiile furnizate de studiile de delimitare)

Şi bazele teoretice ale unei astfel de metodologii nu lipsesc. Astfel, în studiul deja citat, « Nevoia de continuitate în construcţia urbană », sînt cuprinse aprecieri ale teritoriului pe criterii de funcţiuni caracteristice (circulaţie, starea clădirilor, valoarea estetic-spaţială, altimetrie, constituiri morfologice, natura proprietăţii asupra fondului construit), toate acestea cu precizarea că evaluările trebuie să fie relative, definite, în primul rînd, în raport cu oraşul luat ca organism global, căruia urmează să i se surprindă trăsăturile specifice în cadrul unei sinteze a elementelor determinante funcţional, spaţial şi dinamic.

Toate aceste date, coroborate cu rezultatele investigaţiei arheologice — socotite necesare şi în această situaţie — urmează să conducă la descoperirea potenţialului şi premiselor de modernizare a oraşului cu conservarea integrată a patrimoniului arhitectural în cea mai largă accepţiune a sensului şi în acord cu caracterul deschis al listei de monumente istorice declarate.

La aproape 10 ani după « Anul internaţional al patrimoniului arhitectural » (1974), moment ilustrat admirabil de această constantă prezenţă culturală care este revista « Arhitectura » în viaţa noastră profesională, sîntem deci sau putem fi în momentul unui posibil bilanţ, în această privinţă:

- Avem prestigioase restaurări de monumente şi ansambluri istorice
- Există, de asemenea, numeroase şi valoroase restaurări urbanistice, cuprinzînd centre istorice declarate sau monumente, cu zona lor de protecţie statuată — şi, în acest cadru, o serie de experienţe pozitive privind asanarea, reîntregirea reconstituirea, inovaţia, revitalizarea
- Există studii de delimitare de centre şi zone istorice — cu propuneri de valorificare cuprinzînd categorii mult mai largi de ansambluri arhitecturale — şi realizări care demonstrează viabilitatea lor
- Există, în sfîrşit, studii teoretice şi aplicative cu caracter metodologic, capabile să acopere o largă arie de preocupări în domeniul conservării integrate a patrimoniului
- Există o legislaţie de protecţie a patrimoniului arhitectural, care, cu unele lipsuri (cu repercusiuni mai grave în spaţiul rural — problemă spinoasă de care nu ne-am apropiat în aceste rînduri), are valenţe pozitive, în primul rînd caracterul deschis al listei de monumente istorice
- Asistăm la sensibilizarea profesioniştilor şi a publicului privitor la continuitatea în construcţia urbană.

Şi atunci, cum au fost şi mai sînt posibile evaluări grăbite şi globale pentru un fond construit, creat cu participarea atîtor generaţii ?

- De ce se mai practică larg modernizări de « trasee de vedete », fără preocuparea pentru viabilitatea unui fond construit care rămîne în spatele paravanului ?
- Cum se mai pot eluda rezultatele unor cercetări arheologice sistematice (şi aşa prea modeste) sau a unor descoperiri întîmplătoare ?
- Cum se mai pot proiecta şi executa remodelări de centre orăşeneşti fără consideraţie pentru fondul existent, chiar atunci cînd acestea beneficiază de studii solide de delimitare a centrului istoric ?
- De ce atîtea excepţii de la Legea patrimoniului, chiar ?

În continuare, voi încerca să punctez cîteva dintre problemele a căror abordare mi se pare susceptibilă de perfecţionare, în faza actuală a teoriei şi practicii de « conservare integrată a patrimoniului arhitectural » din ţara noastră.

1. Introducerea noului într-un ansamblu arhitectural de valoare istorică şi integrarea unor construcţii vechi în ansambluri arhitecturale noi trebuie considerate cazuri-limită ale aceleiaşi probleme care constă în **modernizarea urbană prin continuitate pe plan funcţional, spaţial şi spiritual**, problemă care cuprinde o sumă de alte aspecte printre care citez modernizarea şi integrarea fondului vechi construit, fie el de valoare ambientală sau documentar-tradiţională.

2. Baza unei astfel de abordări a modernizării urbane va fi întotdeauna **cunoaşterea existentului în esenţa** lui, cunoaştere care, îmbrăcînd aspectele deja subliniate, nu se poate lipsi de contribuţia pe care o poate aduce **cercetarea arheologică**. Eludarea unora dintre aspectele cercetării va atrage decizii cu urmări ireparabile pentru întreg organismul urban.

3. În vederea perfecţionării metodologiei de abordare a modernizării urbane, apare necesară **înscrierea reuşitelor în domeniu** — fie că ele sînt de domeniul teoretic sau practic — **într-un circuit viabil**, cu alte cuvinte găsirea unor modalităţi care să le permită să devină un « bun cîştigat » în atenţia profesioniştilor şi a organelor de decizie, să contribuie la obiectivizarea maximă a procesului decizional.

4. Revitalizarea zonelor istorice, ca şi a altor categorii de ansambluri arhitecturale valoroase, se face desigur prin adaptarea acestora la necesităţile vieţii urbane contemporane. Nu este însă mai puţin importantă **continuitatea în timp a funcţiilor tradiţionale**, actualizarea programelor care au generat aglomeratul urban ca atare. În acest sens, apare necesară adoptarea unor modalităţi de funcţionare şi a unor tehnologii de amenajare în acord cu caracteristicile spaţiului existent. De pildă, nu este lipsită de sens studierea modului în care s-a produs degradarea unor vechi zone comerciale, în urma dezacordului intervenit între fondul construit şi cerinţele noi de funcţionare (aprovizionare, depozitare, tehnologie de desfacere). Revitalizarea unei astfel de zone, cu păstrarea funcţiei vechi, implică selectarea activităţilor astfel încît cauzele care au generat procesul de degradare să fie eliminate.

5. În aceeaşi ordine de idei, apare necesară **reconsiderarea locuirii ca funcţie vitală pentru patrimoniul arhitectural existent** (în sensul lărgit al noţiunii), odată cu înţelegerea fenomenului de degradare în timp prin depopulare. Rezolvarea serviciilor impuse de această funcţionalitate (în accepţia ei cea mai modernă) trebuie să îmbrace forme specifice — fără îndoială — dar fără consecinţe asupra calităţii vieţii.

6. Un alt aspect, legat de reuşita conservării integrate a patrimoniului, este acela al **stăpînirii intervenţiilor şi finalizării operaţiilor**, astfel încît să rezulte spaţii închegate din punct de vedere funcţional şi volumetric, integrate organismului urban prin continuitate. Dispersarea efortului constructiv poate atrage deteriorarea unor aspecte calitative cu consecinţe asupra înţelegerii globale a problemei.

7. Odată cu rezolvarea traficului în zonele istorice sau în cadrul altor categorii de aglomerări cu valoare istorico-arhitecturală — (problemă complexă care trebuie abordată în ansamblul organismului urban) — este necesară înţelegerea traseelor pietonale, nu ca străzi cu acces carosabil interzis, ci ca o funcţie comunitară care necesită o mobilare urbană corespunzătoare, pentru circulaţie, agrement, educaţie, locuire etc.

8. În sfîrşit, legat de imperativul participării interdisciplinare la studiile de modernizare urbană, se ridică problema pregătirii de specialitate a arhitectului-conservator, care a stat permanent în atenţia profesorilor noştri — şi am recitit, în acest sens, un foarte actual articol, publicat în « Arhitectura » (nr. 3—4/1972) de prof. dr. doc. arh. Grigore Ionescu, mentorul atîtor generaţii de arhitecţi şi restauratori.

Nu cred că se poate evita de a se numi aceasta « specializare », cu atît mai mult cu cît contribuţia arhitectului conservator este o evaluare selectivă a valenţelor patrimoniului arhitectural.

Aşa cum era natural, şcoala şi-a completat şi diversificat programul de învăţămînt în această direcţie. Dar nu cred că greşesc dacă spun că sarcina arhitectului conservator este una de maturitate care, pe lîngă o bună cunoaştere a istoriei arhitecturii, româneşti în primul rînd, cere o specializare de durată, o înţelegere profundă a esenţei fenomenului de evoluţie în construcţia urbană.

Am asistat în ultimul timp la retragerea din activitate a unor specialişti de prestigiu. Nu cred că s-a profitat în suficientă măsură de experienţa lor. Nu cred că au avut suficiente mijloace de a « preda ştafeta ».

Dar cred că se pot găsi, încă, soluţii pentru ca aceste valori profesionale să fie angrenate în activitatea de largă actualitate — de conservare integrată a patrimoniului arhitectural.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ «CAROL I» BUCUREŞTI 1868

Arh. SANDA IGNAT

FRÎNTURI DE GÎND

Ne aflăm într-un timp arheologic (în înțeles spiritual), la începutul unor redescoperiri de urme ale conștiinței în istorie.

Reînsuflețindu-le cu pătrunderea spiritului, lucrurile se luminează, devin transparente, tăcerea lor prinde a fi grăitoare, adînc semnificativă. Astfel urmele trecutului le redescoperim în noi înșine.

Viața istoriei, luminată din lăuntru, se transfigurează; ceea ce era se redescoperă în ceia ce este, în acum, în clipă, în atemporal, în ethos. Curgerea și neclintirea sînt componente ale aceluiași tainic ciclu.

În fruct zămislește din nou floarea; în locul cel mai sensibil, în delicatul mugure se află pecetluit principiul: începutul se reînnoiește fără încetare într-o lucrare unică.

A pune sub ascultare gîndul și a face din rostire veșmînt curat și simplu pe măsura cuvîntului înseamnă a fi noi înșine albia curată a izvoarelor.

Caligrafiate, cuvintele își au corespondențe în frumusețea și armonia unor semne, iar acestea în transcrierea unui înțeles viu, după cum o grădină, o casă, însemnele unui loc poartă pecetea aceluiași ceva (tăinuit) care arde în lucruri: un parfum, un timbru, un însemn al indefinibilului; distincție a discreției, caracter al interiorității, vigoare a fineții, iată ce ar fi această identitate: o delimitare.

Sîntem aici, de două milenii, un popor de țărani, iar mărturia vie a acestui adevăr este însuși omul păstrat întru curăție în al său sat primordial, așa cum se vede încă și azi, mai ales în vechile așezări de la munte și deal, în primul rînd în Maramureș. Acest om cu tradiția-i neclintită prin veacuri, cu a sa viață lăuntrică, profundă, spirituală și care a durat prin integritate morală, întărindu-și necontenit puterea caracterului, putere care, reînnoită prin jertfă și dragoste, a ținut întru adevărul Cuvîntului un întreg popor.

Identitatea unei asemenea moșteniri este atît în însemnele unui loc cît și în însușirile virtuților noastre; acel ceva intraductibil, aparținînd ființei, este semnul consonanței dintre tăcerea care vorbește prin lucruri și puterea de a le lumina pe acestea din lăuntru. O astfel de neîntreruptă ardere arată viul, cursul și neclintirea sa în orînduirea-i ciclică. Natura și omul compun, prin armonizare, un loc în care lucrurile izvorîte din sănătatea sufletului devin și rămîn întreținătoare de sănătate. Peste veacuri, izvor al curăției a rămas satul; în el redescoperim neîncetat deschiderile spre regăsirea spiritualului, avem semnificat adevărul asupra unei identități păstrate ca mărturie, ca simbol al statorniciei omului în istorie. Țăranul spune despre sat că este locul în care lucrurile sînt așezate bine și pentru totdeauna; mai spune chiar că satul este așezat în mijlocul lumii. Deci toate se află în rînduială și pace; în pacea locului.

Pentru a urmări cum își au cursul lor ciclic apele adîncurilor se cere a pătrunde mai întîi semnificația ce o are curăția albiilor, astfel ca limpiditatea izvoarelor să se oglindească în universalitatea oceanului; picăturile proaspete, binefăcătoare, ale ploii vor fi din nou curățitoare de locuri, după cum, de sub umbrirea muntelui, firele de apă cristalină reiau același drum spre lumină.

Viața însăși se ipostaziază în reînnoită arătare.

PAUL GHERASIM

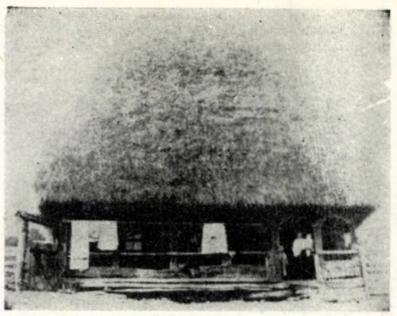

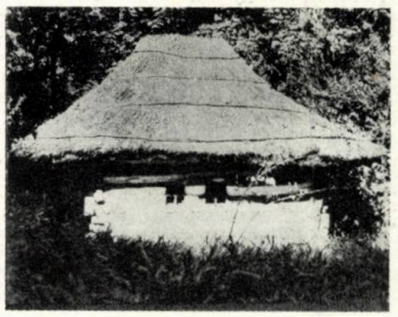

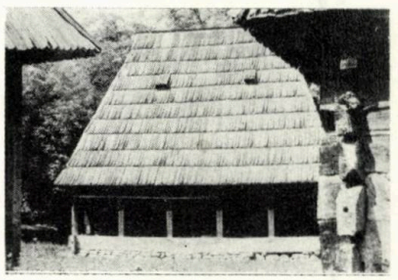

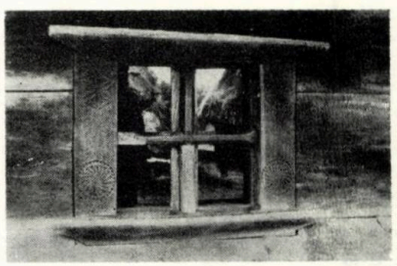

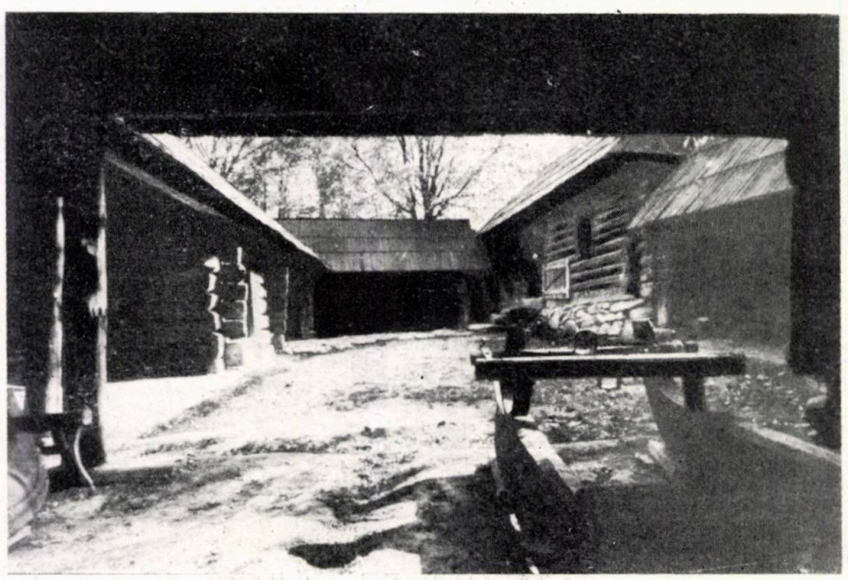

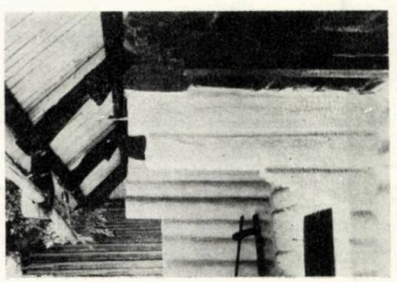

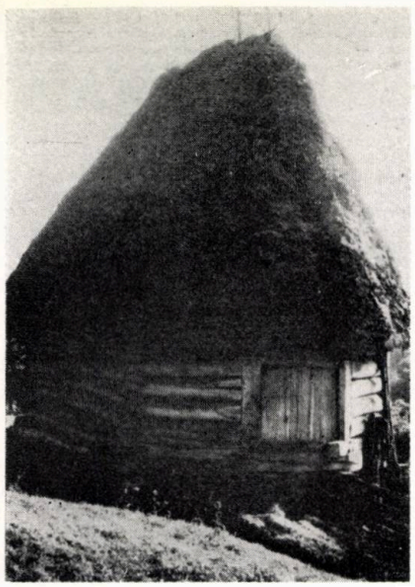

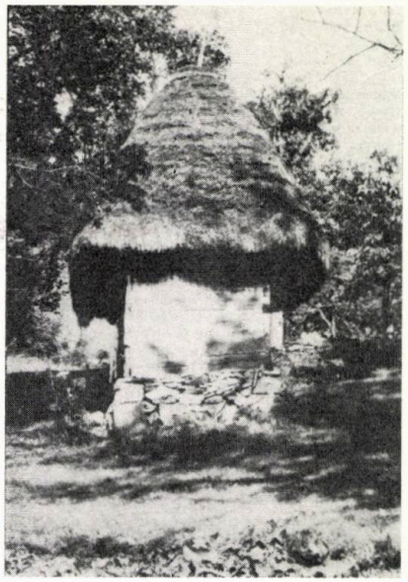

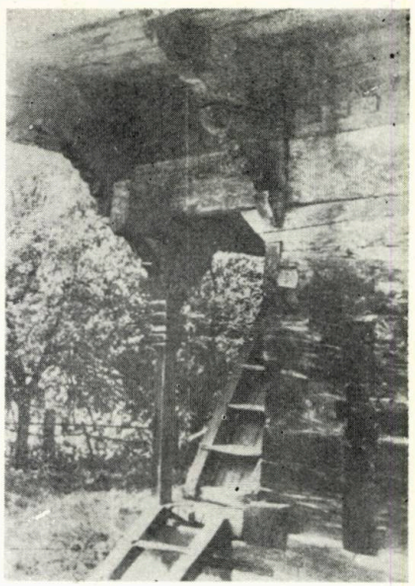

FONDUL LOCATIV TRADIȚIONAL

Stare — valoare — utilizare *

1. Delimitarea problemei. Avuția națională cuprinde, la capitolul «fonduri fixe», și cadrul construit cu funcție de locuire. Cadrul construit rezidențial folosit actualmente este, din punct de vedere teoretic, rezultatul efortului de construcție desfășurat de-a lungul unei perioade în principiu egală cu durata de serviciu a locuințelor. În condițiile unor construcții de bună calitate, cu uzură fizică redusă în timp, încetinirea uzurii morale poate mări perioada de acumulare a fondului locativ. În cazul multor orașe din România — și în speță în cazul municipiului București — perioada de acumulare poate fi socotită ca începînd din prima parte a secolului al XIX-lea, numărul clădirilor de locuit datînd dinainte de 1800 fiind, practic, neglijabil [1]. Trecînd de o anumită vîrstă, cadrul construit solicită intervenții depășind complexitatea lucrărilor de întreținere și reparații curente. Analizei stării, valorii și utilizării acestui fond — cu o vechime de peste 70 de ani — îi este destinat textul următor.

2. Fondul locativ — bun de patrimoniu. Procesul de urbanizare a întîmpinat în Principatele Române numeroase și variate piedici pînă în secolul al XIX-lea. Ca urmare a unirii politice și a cîștigării independenței de stat, s-au creat condiții propice pentru dezvoltarea orașelor din Moldova și Muntenia. Anii 1880—1910 au constituit, cu unele mici întreruperi, o perioadă de «boom» constructiv care a marcat vizibil imaginea orașelor românești [2]. Cu cîteva excepții, locuințele edificate în aceste decenii prezintă valoare prin gruparea pe străzi, în parcelări sau cartiere. Aceste valori colective — stabilite de istoricii de artă și arhitectură —, deosebite de valorile unicat, pun în discuție încadrarea în sistemul monumentelor de arhitectură, așa cum a fost înțeles pînă de curînd. Dovedind caracterul istoric al criteriilor axiologice, în anii recenți a devenit treptat mai limpede că *Lista monumentelor istorice*, datînd din 1955, trebuie completată, nu numai cu clădiri «maturizate» între timp, dar și cu construcții și ansambluri mult mai vechi «redescoperite». Se poate cita, în prima categorie, cazul arhitecturii moderne interbelice, în cea următoare, arhitectura civilă și industrială din perioada reluărilor stilistice și a arhitecturii eclectice (situația fondului locativ în discuție). Conținutul noțiunii de *monument bun de patrimoniu* a suferit, concomitent, o nuanțare *(clădire-monument* și *clădire protejată)* și o extensiune *(obiect-monument* și *ansamblu protejat)*. Evident, stabilirea criteriilor și aplicarea lor în domeniul arhitecturii revine numai specialiștilor în istoria arhitecturii și urbanismului, criticilor de artă. Aceste criterii nu pot avea caracter conjunctural, iar trierea nu trebuie să se bazeze pe sondaje ori descoperiri întîmplătoare, folosind la maximum «marja» susceptibilității.

3. Originea fondului locativ tradițional. Marea majoritate a fondului de locuit valoros, realizat pînă înainte de primul război mondial (excluzînd palatele și rezidențele regale, ale marilor latifundiari, bancheri și industriași), a avut drept comanditari familii din straturile sociale medii: boieri și arendași, negustori și fabricanți, liber-profesioniști și funcționari publici etc. Ei au apelat, fie la arhitecți (români ori străini), fie la tehnicieni constructori sau chiar la meșteri, care utilizau moda arhitecturală a timpului. Așa se explică numărul mare de clădiri în stiluri istorice reluate, dar mai ales mulțimea exemplelor de arhitectură eclectică. Pe plan urbanistic, se poate vorbi mai ales de o construcție spontană în cadrul rețelei stradale, a parcelării și a unor clădiri existente plasate în mod neplanificat. De aici și preluarea, în ciuda stilurilor de import, a partiurilor autohtone de locuințe. În jurul anului 1900, au apărut diverse forme de finanțare, proiectare și construcție organizată, care, în unele cazuri, au condus la realizarea unor zone ordonate. Așa de pildă, au fost: «*Creditul Funciar Urban*» sau «*Societatea de locuințe ieftine,*» care au lăsat în București cîteva parcelări interesante (susceptibile de a primi statut de rezervație). Din punct de vedere al tipologiei rezidențiale, primează casele individuale izolate pe lot, dar, în parcelările proiectate ca și în vecinătatea zonelor centrale, s-au construit și locuințe semicolective sau *blocuri de raport* [3].

4. Criterii de evaluare. Problema valorii acestei părți din fondul locativ moștenit s-a pus cu acuitate în ultimii ani, cu precădere de cînd, în baza *Legii Sistematizării nr. 57/1973*, s-a trecut la intervenții masive de restructurare în perimetrele centrale ale orașelor. Din păcate, utilizarea necorespunzătoare, absența lucrărilor de întreținere și reparații curente, incertitudinea din punct de vedere al sistematizării urbane sau chiar dezorientarea axiologică a factorilor și profesioniștilor responsabili, au condus la neglijarea a numeroase case, străzi, ansambluri, la degradarea mai mult sau mai puțin gravă a acestora [4]. În ciuda unei asemenea situații, fondul locativ tradițional păstrează, în continuare, valori materiale și spirituale care se cer redescoperite.

În primul rînd, acceptînd durata reglementară de serviciu (circa 100 de ani), majoritatea caselor corespunzătoare construite înainte de primul război mondial trebuie să fie în funcție, deci au încă *valoare de întrebuințare*. Ele conțin, puse în operă de lucrători cu calificare deosebită, materiale și piese de calitate. Totodată, prin partiu și program, prin dimensiuni și situare, ele oferă unele elemente de confort care nu se regăsesc în producția rezidențială actuală. Pentru mare parte din fondul locativ tradițional, *valoarea spirituală* rezidă în *funcția de martor* demn al unei epoci: *nu unicatele ci clădirile de serie constituie orașul, reflectă bogăția istoriei urbanistice a acestuia*. Nu este vorba doar de înregistrarea evenimentelor și fenomenelor din trecut, ci și de acumularea de bunuri culturale, valoarea însăși a arhitecturii folosite. Trebuie notat că nu totdeauna calitățile fondului locativ vechi sînt vizibile: depistarea lor depinde de finețea și gradul de sofisticare a *instrumentarului de detecție*, de conștiința și competența cu care este mînuit.

5. Posibilități de utilizare. Acceptînd existența unei valori de utilizare pentru fondul locativ tradițional, se impune clarificarea mai atentă a posibilităților de utilizare în condițiile actuale și de viitor. Trebuie subliniat că locuințele vechi se deosebesc de cele actuale și corespund unui anumit mod de viață și locuire. Ele au un partiu mult diversificat și totodată mult mai maleabil, permițînd adaptări la solicitări variate. Rezolvîndu-se problema unor anexe și a încălzirii, după executarea de reparații capitale necesare datorită utilizării necorespunzătoare timp de decenii, fondul locativ tradițional va putea prelua o parte din cerințele deosebite reapărute în domeniul locuirii orășenești. Anumite familii doresc locuințe care să exprime propria lor personalitate, au nevoie de spații cu caracter reprezentativ, agreează locuirea în «*case cu biografie*». Componența ori situația altor familii impune existența unui spațiu suplimentar (pentru lucru la domiciliu, studiu sau îngrijirea unui bolnav cronic). Vecinătatea curții este corespunzătoare familiilor de tip tradițional (cu membri din 3—4 generații) sau cu mulți copii. Folosirea în comun a unor curți, interesante din punct de vedere al amenajării ambientale și plantației, reprezintă, în diverse situații, un element pozitiv. Valoarea, peste medie, a multor case și curți impune găsirea altor beneficiari sau stabilirea altor destinații (locuințe oficiale, cazare de lux, sedii ale unor instituții ori reprezentanțe, spații de expunere etc). În toate situațiile, se pune problema exploatării corecte a unor resurse încă insuficiet cunoscute și puse prea puțin în valoare [5].

6. Posibil regim de folosință. Excluzînd obiectele laice și puținele ansambluri incluse pe *Lista monumentelor istorice, memoriale și de arhitectură*, pentru însemnate părți din fondul locativ tradițional, lipsesc informații detaliate. O cunoaștere cît mai exactă și o ierarhizare realizată multicriterial vor clarifica dimensiunile, valoarea și starea clădirilor și ansamblurilor semnificative din punct de vedere

* La conturarea unor probleme, s-au Preluat, idei și sugestii ale arh. Dan Zamora.

al patrimoniului cultural. Rezultă ca posibilă aprecierea necesarului de lucrări pentru recondiționarea și readaptarea acestora, implicit stabilirea fondurilor și etapizarea finanțării trecîndu-se la intervenția pe zone. Cunoscînd cauzele degradării și acceptînd ca necesară evitarea fenomenelor similare, pe viitor, se impune definirea unui *regulament de construcții și utilizare*. Acest regulament va include, între altele, un complex de criterii pentru dirijarea chiriașilor în clădirile valoroase proprietate de stat și un sistem de creditare pentru reparații și întreținere în cazul clădirilor proprietate personală. Lucrările vor fi efectuate de unități specializate de cercetare-proiectare-execuție, încadrate cu personal corespunzător, dotate cu *bancă de date* în domeniu și depozite de materiale și piese specifice, parte recuperate din demolări.

Oricum, *fondul rezidențial tradițional*, parte integrantă a oricărui oraș cu biografie, impune un tratament preferențial. Așa cum, pentru producția edilitară nouă, s-a pus la punct un mecanism complex de proiectare-execuție, se cere creată structura similară pentru partea veche, tradițională, a fondului locativ, a cărui valoare nu numai spirituală crește odată cu timpul.

Dr. arh. PETER DERER

NOTE:

1. Privitor la delimitarea perioadei de acumulare a fondului rezidențial urban, a se consulta: Grigore Ionescu, Arhitectura pe teritoriul României de-a lungul veacurilor, *1982; Corina Nicolescu*, Case, conace și palate vechi românești, *1979; Peter Derer*, Rezervații orășenești, muzee ale construcției urbane, *în* Monumente istorice și de artă *1/1982.*

2. La elementele clasice de apreciere valorică a clădirilor monument (a se vedea F. Mielke, Die Zukunft der Vergangenheit, *1975 citat de Hermann Fabini în* Sibiul gotic, *1983 și Gr. Ionescu*, În legătură cu precizarea noțiunii de monument, *Studii DMI 2/1967) se cer adăugate altele noi care să permită o ierarhizare mai nuanțată a clădirilor și ansamblurilor* (Carta de la Veneția *privind conservarea și restaurarea monumentelor istorice cuprinde, ca și unele lucrări românești — Eugenia Greceanu, Gheorghe Curinschi Vorona, Vasile Drăguț — propuneri în acest sens). Scara de apreciere treptizată este folosită de multă vreme în ghidurile turistice și culturale. Elemente importante aduce și* Decretul Consiliului de Stat nr. 120/1981, *indeosebi în ceea ce privește «susceptibilitatea recunoașterii valorilor în perspectivă».*

3. Date revelatoare privind ponderea fondului locativ tradițional sînt cuprinse în publicațiile dedicate recensămintelor din 1966 și 1977 cercetate și prelucrate în Studiul CSEAL privind dezvoltarea locuinței în România, *1968 și în* Programul privind dezvoltarea construcției de locuințe pînă în 1990, *1977. Ultimul studiu, deși include pentru prima oară problema recondiționării locuințelor vechi, propune înlocuirea a circa 80—90% din acest fond pînă în 1990.*

4. În legătură cu unele aspecte privind degradarea ori punerea în valoare a clădirilor-bunuri de patrimoniu, a se vedea: Eugenia Greceanu, Aspecte juridice privind conservarea monumentelor și ansamblurilor istorice, Arhitectura 2—3/1981 și Turismul — un mijloc de păstrare și valorificare a patrimoniului cultural național *în Revista Economică nr. 52/1982, Supliment.*

5. Problema beneficiarilor adecvați constituie una dintre componentele determinante pentru buna utilizare și întreținere a fondului locativ tradițional. Alături de funcțiunile culturale, trebuie luate în considerație cele comerciale, administrative, hoteliere și, nu în ultimul rînd, cele de cazare specială. Sînt interesant de cercetat posibilitățile și experiența unor unități, precum I.T.H.R., I.A.C., O.D.C.D. *ș.a.*

UN CAPITOL AL ISTORIEI NESCRISE: MONUMENTUL DE ARHITECTURĂ ÎNTRE MORFOLOGIE ȘI IDEOLOGIE

În două gravuri alegorice datorate celebrului constructor, artist și teoretician al Renașterii franceze Philibert Delorme — în simetrii pline de criptice înțelesuri moștenite din evul de mijloc — sînt înfățișați Bunul și Răul Arhitect. *Dacă obtuzitatea acestuia din urmă este monstruos redată printr-o absență totală a organului vederii,* Arhitectul cel Bun *— în care, desigur, primul autor al Tuileries-ilor va fi vrut să se recunoască — are, dimpotrivă, trei ochi: cu unul privește prezentul, cu altul scrutează viitorul, cu altul, în fine, cercetează trecutul, același trecut sugerat de ruinele antice ce se desfășesc în ultimul plan al imaginii.*

Istoricul care și-a luat libertatea de a scrie acum și aici pentru colegii săi arhitecți nu poate, se înțelege, decît să aleagă pentru comentariul său această din urmă ipostază a arhitectului de ocum patru veacuri privind, cu acesta odată, către ceea ce a fost. Către un trecut în care ne-om obișnuit, mi se pare, să dăm atîtea interpretări arhitecturii, încît semnificația ei majoră și perenă, aceea de mărturie a civilizației, a unui stil de viață — de viață publică, de for, și de viață cotidiană —, a unor mentalități și a ideologiilor unei epoci — ideologie politică, filozofică, artistică — riscă să se fragmenteze uneori și să se estompeze, prejudiciind asupra așezării sale firești pe acea «planetă a artelor» unde i-a circumscris locul, cu ani în urmă, un critic de talia lui Bruno Zevi. Sigur însă că această «ars magna», cea mai complexă dintre toate artele, cea mai publică prin însăși substanța ei și tocmai de aceea cea mai politică — în sensul etimologic și în sensul ideologic al termenului — cunoaște astăzi, în interpretarea pe care o primește, un precumpănitor accent pus pe ceea ce îi este esențial și ceea ce contează în primul rînd în studierea morfologiilor sale fundamentale: s-a înțeles, desigur, că am în vedere spațiul, acel spațiu care — fie el interior sau cel peisajului construit în care monumentul se inserează — este însăși realitatea arhitecturii. Interpretarea ei spațială este cea care, conjugată cu celelalte, multiple, interpretări posibile — politice, filozofice, tehnologice, religioase, economice, etnologice — duce de fapt la înțelegerea semnificației culturale a arhitecturii, singura care rămîne durabilă peste timp.

Posibilităților arhitecturii de a ilustra o epocă — folosite în mod curent în orice demers de evocare a istoriei culturii universale sau naționale —, capacității ei de a lumina năzuințele majore ale unui timp, ale unui popor, ale unei națiuni sau clase sociale, li se adaugă posibilitatea aceasta, cu mult mai spectaculoasă, de a semnifica o estetică, o morală, ideile directoare ce alcătuiesc ideologia unui spațiu anume; mai ales atunci cînd pentru sondarea acestor ideologii, trecute îndeobște, alte mărturii — texte istorice, literare, filozofice — lipsesc sau sînt irelevante.

Istoricul culturii, al artei este ținut să nu ignore, în cîmpul arhitecturii, zone atît de diverse precum fenomenul tehnic tensional sau ccela al spiritualității religioase, să înțeleagă unele corespondențe subtile între modul de a gîndi al unei epoci și chipul în care ea construia — ne amintim că Panofsky găsea în goticul de început ecoul unor principii ale scolasticii (cel al clarificării, cel al concilierii contrariilor) sau că s-a încercat de a se desluși în goticul tîrziu, de flamboaiantă concretețe, corespondențe cu gîndirea, și ea concretă, a nominalismului medieval; pe de altă parte el este chemat să nu absolutizeze date ale economicului (precum acei exegeți ce explicau apariția villei palladiene în hinterlandul vicentin al Veneției prin introducerea culturii grînelor, a porumbului în secolul al XVI-lea), nici pe cele ale tehnicii constructive sau morfologii arhitecturale (ca acel arhitect care vroia, într-un eseu nu lipsit de strălucire de altminteri, să vadă un paralelism anume între structurile politico-sociale ale imperiului carolingian și structura zidării carolingiene cu piatră înecată în mortar sau care vorbea de «înfeudarea volumelor» arhitectonice, de «feudalizarea . . . pilaștrilor» în romanicul vest-european, într-o forțată consecvență a datelor arhitecturii cu norme ale feudalității de tip occidental). Înainte de toate, însă, el este ținut, cred, să cunoască modul în care spațiul de arhitectură și învelișul său material care este ceea ce numim în mod curent monumentul — de la plan la fațade, la volume, la elementele decorative variate — își găsesc o explicație în mentalitățile și obiceiurile, în ideile unui timp și loc anume, dar mai ales modul în care date ale spațialității, ale morfologiei pot da indicații istoricului asupra unor date ale ideologiei pentru care istoria «clasică», istoria scrisă este laconică, dacă nu cu desăvîrșire mută, dar pentru care arhitectura, ca o artă, poate fi nu un epifenomen istoric ci chiar o sursă directă de cunoaștere istorică.

Dacă pentru filozof cupola Sf. Sofii — cea care în descrierea lui Procopios din Cesareea «stă mai puțin pe zidărie cît e suspendată de cer printr-un lanț de aur» — putea semnifica un întreg spațiu de cultură, răspunzînd acelui «sofianic» pe care Blaga îl descifra drept definitoriu pentru Răsăritul european, pentru istoric aceeași cupolă indică o descendență morfologică din monumente ale Orientului și una ideologică din aceeași lume a Levantului unde lăcașul de cult și palatul suveranului, deopotrivă, ca simboluri ale vieții de stat, se grupau în jurul unor spații centrale cu sens iarăși simbolic care evocau tocmai locul eminent al suveranității și corespondențele sale supraterestre. Această idee a suveranității, de mai multe ori seculară în transpunerile sale artistice în Răsărit, cu o carieră strălucită în lumea romană, în cea bizantină, ca și în întreg evul mediul occidental, s-a înveșmîntat, rînd pe rînd, în haina imperială, regală, cnezială sau voievodală, mai ales în spații și forme arhitectonice care lămuresc cel mai bine — mai bine decît ar fi făcut-o o eventuală descriere istorică și litera unui text — genezele și evoluțiile unei atari ideologii a suveranității: nici o pagină a unui istoric nu vorbește atît de limpede despre chipul în care, pentru Carol cel Mare, modelul ideologic demn de urmat fusese Bizanțul lui Constantin cel Mare și al lui Justinian, așa cum o face, în secolul al VIII-lea la capela palatină din Aachen, reluarea planului, ba chiar și folosirea unor spolii, se pare, de la ravennata biserică San Vitale din secolul al VI-lea, ilustrînd, fără putință de tăgadă, ideea politică de «restauratio Imperii Romanorum» care a stat îndărătul comenzii primite de arhitectul Odo de Metz ce și-a conceput opera în mod deliberat «ad instar antiquorum operum» spre a relua cuvintele unui cronicar contemporan; nici un izvor al timpului nu luminează atît de clar preluarea balcanică a ideii imperiale bizantine precum preluarea, total anacronică, dar investită iarăși cu sensuri simbolice, a tipului basilical constantinopolitan pentru lăcașul, impunător prin dimensiunile sale, al convertirii bulgarilor, la Pliska în secolul al IX-lea; nici o mărturie literară nu este atît de grăitoare pentru translarea moștenirii politice și spirituale a autorității asupra tuturor pămînturilor rusești, de la cnezatul Vladimir-Suzdalului către marele cnezat al Moscovei, precum catedrala Uspenski din Kremlin, replică fidelă, în secolul al XV-lea, a lăcașului cu hram similar din secolul al XII-lea de la Vladimir, datorată unui arhitect străin, Aristotel Fioravanti din Bologna, trimis anume de Ivan al III-lea — el, artistul format în mediul Renașterii nord-italiene — să studieze medievala biserică ruseacă de inspirație bizantină a lui Andrei Bogoliubski; în fine, spre a încheia acest tur de orizont est-european cu un exemplu românesc, voi spune că nici un cronicar muntean nu a scris o pagină explicită despre preluarea tradiției politice medievale a Basarabilor «întemeiatori de țară», de către voievozii de la București din secolul al XVII-lea, în timp ce această realitate ideologică, de însemnătate hotărîtoare pentru continuitatea de stat românească, este atestată de preluarea, la un secol și mai bine distanță, a unui plan de monument de arhitectură de o originalitate remarcabilă precum lăcașul mănăstiresc al lui Neagoe Basarab de la Curtea de Argeș — cu pronaosul supralărgit din rațiuni cultuale și dinastice bine precizate —, exact de către constructorii acelor urmași princiari care au avut nevoie, dintr-o pricină sau alta, de sublinierea unor descendențe genealogice și politice, de la Constantin Șerban, ctitorul bisericii mitropolitane din București, la Șerban Cantacuzino, ctitorul Cotrocenilor, la Constantin Brâncoveanu, ctitorul Hurezilor și la Nicolae Mavrocordat, ctitorul Văcăreștilor.

Evident, se poate adăuga de îndată, ideologia unei epoci se răsfrînge nu doar în spațiul, nu doar în formele unui monument izolat, ci uneori într-un întreg spațiu urbanistic: mă gîndesc la perfecta transpunere a unei ideologii de autoritate monarhică din «veacul luminilor» în cazul, mai bine cunoscut în ultimul timp, al capitalei piemonteze Torino, născută printr-o redimensionare spațială, sub semnul simetriilor limpezi și evocatoare de ierarhii, din colaborarea unui mărunt suveran absolutist, precum Vittorio Amedeo al II-lea, cu un arhitect de descendență barocă ca Filippo Juvara; sau, dimpotrivă, la reflectarea ideologiei unei burghezii comerciale în ascensiune, materialistă, rațională și pragmatică în cazul, celebru de acum în istoria urbanismului, al restructurării Liscbonei într-un spirit foarte modern, funcțional, cu un coeficient de standardizare ajuns pînă la monotonie, spirit impus în primul rînd nu de arhitecți ci de inginerii militari ce au colaborat, în acelș secol al XVIII-lea, cu reformatorul marchiz de Pombal.

Ceea ce devine însă și mai important, poate, pentru istoricul care se află înaintea unui monument astăzi este, venind dinspre trecut spre prezent, descifrarea ideologiilor unor epoci apropiate de noi, în morfologiile unor arhitecturi socotite îndeobște desacralizate și depolitizate, topite într-un limbaj internațional care este cel al formelor din secolele XIX și XX.

Ne-am obișnuit să distingem în acest limbaj inaugurat de neoclasicism, continuat în eclectism, în «stilul 1900» sau în modernismul atent la structuri și nu la ornamente, atașîndu-și cîștigurile funcționalismului și ale tehnologicului, un caracter supranațional, continental iar mai apoi universal, opririle la unele forme de «revival», de căutare prea vizibilă și mult teoretizată, în pragul secolului nostru, a unui specific național întemeiat pe vechi experiențe formale, medievale sau folclorice — aparținînd în țările mici și mijlocii unei stări de spirit mărturisite, deopotrivă, de literatură, de muzică, de artele vizuale, de istoriografie —, constituind îndeobște ocolișuri atunci cînd nu au însemnat de-a dreptul întîrzieri pe drumul unei arhitecturi inovatoare, moderne; ele au fost, o știm cu toții, explicabile prin condiții ale istoriei, ale unor ideologii acut naționale, tocmai în epoca luptelor pentru afirmarea unor unități naționale, în Europa și nu numai aici, în preajma primului război mondial și a doua zi după încheierea lui: acesta a fost cazul «neobizantinismului» din Grecia unde teoreticienii ai culturii naționale chemau la înălțarea unor arhitecturi amintind de cele din «Pompeiul bizantin» care era Mistra; cel al «stilului Kalevala» scandinav, cel al «stilului hispano-maur» din Catalonia — sau dincolo de Ocean, cel al «neoplaterescului» mexican —, în fine, nu mai puțin, cel al «neoromânescului» aflat la confluența unui romantism tîrziu cu modernitatea, legat formal de tradiții ale arhitecturii ștefanine, brâncovenești și fanariote cu ades nepotrivitele lor teracote smălțuite, torsade de piatră și deschideri în acoladă orientalizantă, împletite cu sinuozitățile decorative de «Art Nouveau».

Ideologiilor naționale actuale le pot răspunde — este, acesta punctul de vedere al unui istoric al culturii — morfologii care nu trebuie să incorporeze, după atîtea experiențe formale de tot felul, nici citatul folcloric, nici pe acela istorist, ca un rapel imediat, și în spiritul unui paseism superficial, al unor epoci de trecută glorie culturală și politică (căci sigur este că nu discuri ceramice și nici imitarea în tencuielile moderne a crestăturilor populare în lemn pe fațadele unor blocuri de locuințe, așa cum mi-a fost dat recent să văd într-un oraș din Moldova, nici reluarea pe fațadele unor clădiri publice a ornamentelor furcilor de tors țărănești sau, și mai rău, a romboidelor «Coloanei infinite», ar putea avea cea mai vagă capacitate de a transfigura tradiția într-un limbaj modern, ele nefiind în cel mai bun caz decît un banal kitsch arhitectonic, fără nici o aderență formală și ideologică la realitățile de astăzi).

Ideilor timpului nostru, deschis spre tot ce e valoare universală rostită într-un spirit al locului, într-un duh al pămîntului și nu în formele strîmte ale unui tradiționalism mărunt, arheologizant, le pot da replica, cred, acele arhitecturi care vor tălmăci, în esențializările și epurările definitiv cîștigate de limbajul plastic modern, un asemenea «spiritus loci», mai cuprinzător și mai adînc, ca implicații, decît ceea ce numim «specific național»; arhitecturile care din tradiție, din acea tradiție care nu este alceva decît «o adîncă neliniște» după frumoasa vorbă a unui arhitect de excepție — l-am numit pe G. M. Cantacuzino — pot lua nu ornamente, nu morfologii, ci o «schemă spirituală». Așa au făcut-o, de pildă, unele opere de arhitectură contemporană, precum cele din India ale lui Le Corbusier sau unele dintre cele japoneze cu profunde tradiții de modernitate «avant la lettre» în arhitectura de lemn niponă tradițională; așa o pot face, sau au făcut-o deja, cele care, pe un meridian anume, pot aparține unei clasicități structurale însemnînd armonie, ordine, lipsă de ostentație — este o tipologie mentală și sensibilă în care intră și arhitectura românească, în care se înscriu, de pildă, cele mai izbutite izbînzi de elegantă simplitate și de claritate morfologică ale unui Octav Doicescu; cele care, pe alt meridian, țin de o tensiune barocă, de contrastele volumetrice și cromatice — aici îmi pare că se pot înscrie, pline de subtile conotații istorice dar cu nebănuite deschideri de perspectivă, structurile arhitectonice modelate sculptural ale unui Ricardo Bofil pe pămîntul iberic; cele care, într-un alt colț al globului, pot angaja ordinea colosală a unor structuri monumentale, precum acelea, cu atîtea amintiri precolumbiene, din părțile Americii Latine.

Ideile culturale și politice majore ale veacului nostru vizînd la mai buna cunoaștere a identităților naționale, decurgînd, în fiecare țară aproape, din forme locale, specifice, înscrise într-o tendință a istoriei, aceeași pretutindeni, de coborîre spre rădăcini, spre arhetipuri, spre originar, spre esențe, care să contureze coordonatele unei spiritualități colective — și aici, deopotrivă, istorici, esteticieni, etnologi, arheologi, istorici de artă, psihologi, sociologi, artiști, arhitecți au a-și spune cuvîntul — sînt idei ce se pot tălmăci încă în morfologii arhitectonice care să depună mărturie pentru un asemenea «spirit al timpului». Pentru un mental colectiv în care istoria devine, poate mai mult ca oricînd, o tradiție vie, în mers, ivită din ceea ce a fost esențial și arhetipal pentru civilizația în cauză, pentru orizontul său de imagine, deci și de arhitectură, pregătind în bună parte viitorul. Acel viitor către care, ne amintim, privea unul dintre cei trei ochi ai Arhitectului cel Bun *din gravura alegorică, veche de patru veacuri, a lui Philibert Delorme.*

Prof. dr. RĂZVAN THEODORESCU

---

studii și proiecte

VECHIUL CENTRU AL BUCUREȘTILOR — ZONA CURTEA VECHE-LIPSCANI
— propuneri de restaurare și amenajare —

COLECTIV DE PROIECTARE:

Arhitectură: arhitecții **GHEORGHE LEAHU, ELENA BUDACĂ**
Colaborare arhitectură: c. arh. **MIOARA POPESCU-DUVĂZ**

PROIECTANT GENERAL: INSTITUTUL «PROIECT-BUCUREȘTI»

Restaurarea și amenajarea centrului istoric al Municipiului București au făcut obiectul unui amplu studiu, care, practic, a cuprins întreaga zonă centrală istorică a Capitalei, limitată de bulevardele 1848 și Republicii, de Calea Victoriei și de Splaiul Unirii — strada Halelor.

Au fost analizate, în prealabil, toate studiile anterioare pentru zona respectivă, aducîndu-se o contribuție originală, atît în abordarea propunerilor de restaurare, cît și celor de amenajare complexă a zonei, pe baza unor principii ce se regăsesc în practica internațională, pentru obiective sau zone similare.

S-a urmărit conservarea unor componente din structura urbană, restaurarea și modernizarea unui fond de clădiri semnificative, stabilirea unui raport corespunzător între vechi și nou, între părțile conservate și noile inserții.

La baza studiului, au stat numeroase criterii privind valoarea fondului existent, sub aspect istoric, funcțional, urbanistic, arhitectural, ambiental, memorial etc. Prin analizarea și suprapunerea criteriilor multiple amintite, s-au conturat cîteva principii directoare care au stat la baza *Detaliului de sistematizare, de restaurare și amenajare a Centrului istoric Curtea Veche — Lipscani*, cît și a zonei adiacente din perimetrul studiat, după cum urmează:

1. Reintegrarea centrului istoric în viața contemporană, prin repunerea în valoare a întregii zone, corelat cu cerințele actuale specifice.

2. Restaurarea și repararea imobilelor de interes istoric, arhitectural și ambiental, prin evidențierea a tot ceea ce este autentic și valoros.

3. Construirea de noi imobile, pe locuri virane sau în locul construcțiilor fără valoare istorico-arhitecturală sau ambientală, care să se integreze organic în atmosfera și arhitectura zonei, preluînd specificul existent prin construcții realizate în structuri și dotări contemporane. Utilizarea unor părți de construcție și a unor elemente de detaliu valoroase, recuperate de la imobilele ce nu au putut fi păstrate în urma acțiunii de sistematizare de pe întreg teritoriul Capitalei.

4. Asanarea urbană a clădirilor, prin crearea unor curți interioare libere, în paralel cu modernizarea condițiilor interioare de locuire și de dotare tehnico-edilitară.

5. Realizarea unor nuclee de interes prin revitalizarea unor vechi vaduri comerciale și prin amenajarea unor curți și treceri cu destinație de comerț sau meșteșuguri.

6. Valorificarea tramei stradale existente prin zonificarea circulației, realizarea unui amplu *sistem pietonal* pe străzile existente, îmbinat cu legături noi, atragerea în circuit a unor ganguri, pasaje, galerii vechi.

7. Dotarea zonei cu mobilier urban specific ,ca: felinare, lampadare, fîntîni, lucrări de artă, jardiniere, banchete, pavaje etc.

În cadrul proiectului respectiv, aria studiată s-a împărțit în două zone distincte: una cuprinzînd *Zona I Curtea Veche* — declarată *centru istoric al orașului* —, delimitată de strada Doamnei, Bulevardul 1848, strada Halelor și strada Smîrdan, iar *a doua* pînă la perimetrul studiat, ca parte integrantă a zonei istorice a orașului.

Studiile de detaliu, analiza criteriilor, principiilor propuse, calculele și evaluările s-au referit, în special, la prima zonă, cea care necesită, de fapt, cele mai dificile intervenții și modernizări.

Zona a doua se prezintă, în general, într-o stare bună necesitînd cîteva reamenajări și plombe.

ZONA I — CURTEA VECHE

1. *Reintegrarea centrului vechi istoric în viața contemporană* este gîndită în ideea păstrării, în primul rînd, a funcțiunii comerciale a celui mai amplu vad comercial tradițional al Capitalei.

Se propune, în acest scop, păstrarea integrală și dezvoltarea spațiilor comerciale existente, care să fie supuse restaurării și modernizării odată cu fiecare imobil asupra căruia se intervine. Totodată, în locul clădirilor ce nu prezintă importanță, se propun construcții noi, în care predominante să fie la parter funcțiunea comercială, iar la etaje, cooperația meșteșugărească, atelierele artizanale și, într-o măsură redusă, locuințele.

Se prevede redarea în circuit comercial a tuturor spațiilor care, în timp, au primit altă funcțiune (ca depozite sau magazii, birouri etc), existente în special în zonele mai retrase față de circuitul major al zonei (pasaje, galerii vechi și ganguri).

Cooperația meșteșugărească și atelierele artizanale urmează să constituie cea de a doua categorie de funcțiuni, care să asigure vitalizarea și permanenta întreținere a spațiilor din zonă. Dacă pe întreg perimetrul orașului se constată că toate noile ansambluri și cartiere sînt dotate cu o importantă gamă de profile comerciale grupate în magazine mari, gama atelierelor mărunte de reparații de tot felul a fost, însă ,simțitor restrînsă. Odată cu asanarea unor străzi, ca Ștefan cel Mare — Mihai Bravu, Calea Moșilor, Calea Rahovei etc, micile ateliere adăpostite în spații restrînse au dispărut. De aceea, considerăm că există premize excelente pentru utilizarea tuturor spațiilor rezultate în zonă, de orice formă și mărime, amplasate fie la parter, fie la etaj, pentru asigurarea întregii diversități necesare de ateliere de reparații și servicii, ale cooperației meșteșugărești, precum și de unități cu artizanat-cadouri etc.

O a treia acțiune, ce urmează a-și găsi aici locul, este alimentația publică. Acțiunea începută, deja, prin redarea în circuit a complexului de la *Hanul lui Manuc*, a *Cafenelei Vechi*, a restaurantului de la *Curtea Sticlarilor* etc, urmează a fi completată cu localuri tradiționale, cu berării, cu simigerii, plăcintării, covrigării etc, distribuite omogen și rațional pe întreaga suprafață studiată.

În zonă, se vor mai putea asigura noi spații destinate galeriilor de artă, expozițiilor și atelierelor pentru creatori din domeniul picturii, graficii, tapiseriei, ceramicii, sculpturii, designului etc, alături de cele existente la *Hanul cu Tei* și la *Curtea Sticlarilor*, intens solicitate. Clădiri și complexe de clădiri, existente sau noi, vor putea fi prevăzute cu acoperișuri cu șarpantă sau cu spații mansardate, integrate specificului zonal și oferind în același timp și condiții ideale pentru amenajarea unor ateliere de creație.

Funcția de locuire, la rîndul ei, nu e neglijabilă pentru zona studiată și o vom analiza sumar și în articolul de față. Pentru corecta integrare a centrului vechi istoric bucureștean în viața contemporană, este necesară conjugarea interesului organelor municipale din domeniul comerțului, ale cooperației, ale culturii și fondului locativ, pentru găsirea celor mai eficiente utilizări ale fiecărui metru pătrat al acestei excepționale aglomerări de spații cu un atît de sigur vad comercial.

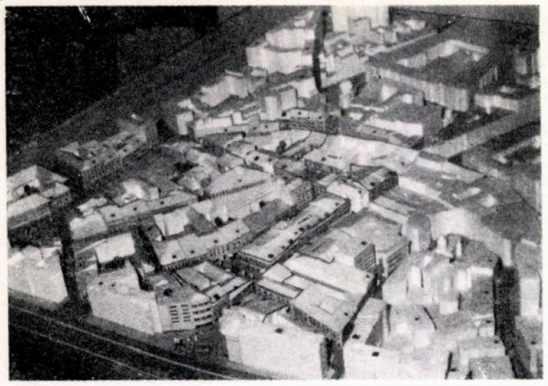

1

Este vorba de o suprafață desfășurată existentă, numai în *Zona I*, de peste 81 000 m², din care sînt ocupați: ● Cu spații comerciale 31 000 m² ● Cu locuințe 38 000 m² ● Cu alte destinații 12 000 m².

2. *Restaurarea și repararea imobilelor de interes istoric, arhitectural și ambiental*, prin punerea în valoare a tot ceea ce este deosebit și autentic. Detaliul de sistematizare propune o acțiune eșalonată de restaurare și reparare a imobilelor valoroase, stradă cu stradă și casă cu casă, în sistemul acțiunii ce s-a desfășurat în anii 1969—1972 pe frontul nordic al străzii Lipscani (de la strada Smîrdan la *Hanul cu Tei*, inclusiv). Se consideră necesară continuarea restaurării și reparării construcțiilor de la *Hanul cu Tei*, pînă la debușarea străzii Lipscani în Bulevardul 1848, iar, de aici, întoarcerea acțiunii pe latura sudică a *Uliței Lipscanilor*, începînd de la Magazinul BUCUREȘTI spre strada Smîrdan. Etapizarea unor acțiuni de amploare trebuie însă precedată de salvarea neîntîrziată a cîtorva obiective de interes istoric și arhitectural deosebit, aflate într-o stare de gravă deteriorare, ca: *Hanul Gabroveni*, imobilele din strada Soarelui nr. 5, din strada Șelari nr. 1 și 9, din Lipscani nr. 77 și 79 (clădirea « Voaleta ») etc.

Din punct de vedere al conținutului lucrărilor de restaurare și reparare, studiul prevede, de la caz la caz, următoarele situații: ● Fără intervenții majore la structurile existente ● Cu demolarea parțială a unor etaje (ulterior adăugate) sau cu realizarea unor etaje suplimentare care să asigure continuitatea cornișei pe anumite fronturi ● Păstrarea fațadelor valoroase și înlocuirea clădirilor din spatele acestora, în raport cu starea lor de degradare și cu valoarea lor ● Înlocuirea unor componente degradate, ca: planșee, acoperișuri sau ziduri, tîmplărie sau pardoseli ● Refacerea unor fațade la clădiri a căror structură este păstrată în stare bună etc.

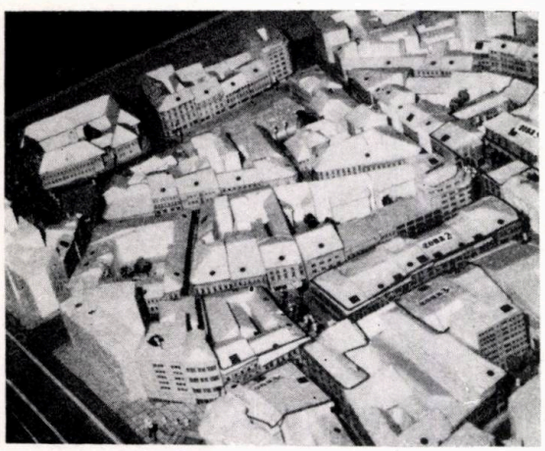

2

3. *Construirea de noi imobile, pe locuri virane sau în locul unor construcții fără valoare istorică, arhitecturală sau ambientală.* Din studii avînd ca reper cartografierea tuturor imobilelor din zonă (în raport cu vechimea, cu valoarea, starea de conservare, amplasamentul ocupat, încadrarea în ansamblu etc), am selectat, pe desfășurări de fronturi ale fiecărei străzi în parte, clădirile sau grupările de clădiri propuse a fi păstrate. Un însemnat număr de clădiri lipsite de orice valoare și care se află și într-o stare fizică precară, au fost propuse pentru demolare. În locul acestora și ocupînd și spațiile libere rămase prin numeroasele demolări efectuate în ultimii 5—6 ani, s-a propus realizarea unor construcții noi, prin care fronturile arhitecturale să-și găsească optima lor completare.

Noile imobile, rezolvate din materiale și prin procedee contemporane, caută ca, prin compunerea fațadelor și prin delimitarea lor în tronsoane scurte, să asigure o integrare în specificul local, fără a reproduce aidoma vechi construcții — ca materiale, tratare a fațadelor și ca elemente decorative aplicate —, ci amintind doar factura caselor vechi. Se acordă, în același timp, atenție și înglobării unor elemente valoroase rezultate din imobilele demolate (ancadramente, balustrade, grilaje, cornișe, elemente ornamentale,

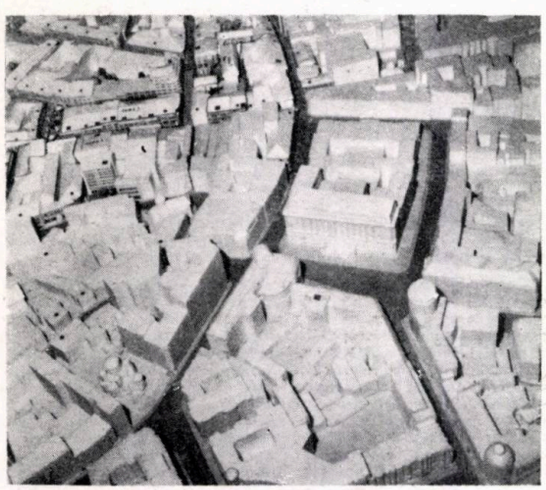

3

1, 2, 3, 4. MACHETA ZONEI CURTEA VECHE — LIPSCANI, *privită dinspre nord-est (1), nord-nord-est (2), dinspre nord (3), cu legăturile la Piața Universității și la Bulevardul Republicii, și dinspre sud-vest (4), la confluența străzilor Șelari și Smîrdan și la debușarea acestora — prin Calea Rahovei — în Splaiul Unirii*
5, 6. PROPUNERI SISTEMATIZARE « PIAȚA DE FLORI », *perspectivă și desfășurare front propus spre Blocul « E » din Bulevardul* 1848
7, 8. PROPUNERI DE COMPLETARE STRADA ȘELARI, *perspectivă și desfășurare front pe latura vestică a străzii.*
9, 10. STRADA LIPSCANI, PROPUNERE DE COMPLETARE A FRONTURILOR, *nordic, între strada Smîrdan și Bulevardul* 1848, *și sudic, între străzile Zarafi și Smîrdan.*
11. PROPUNERI DE COMPLETARE A FRONTULUI STRĂZII GABROVENI, *latura nordică.*

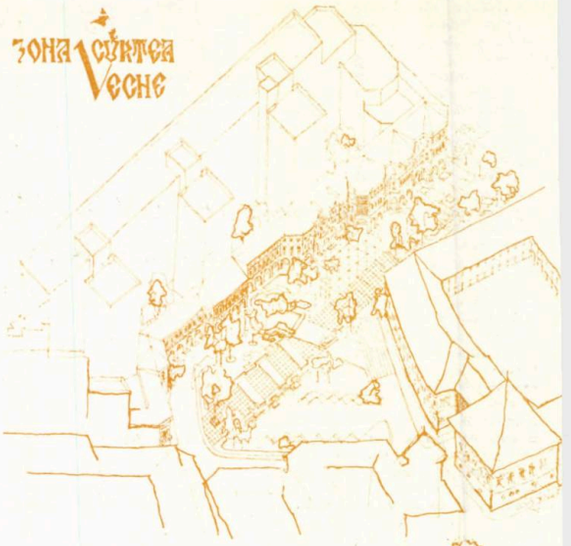

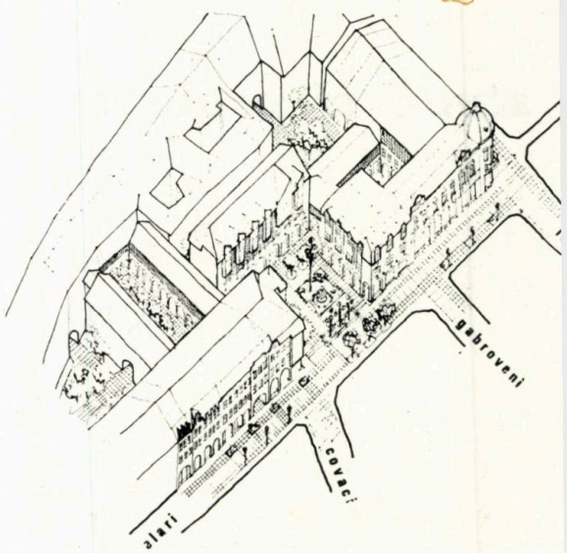

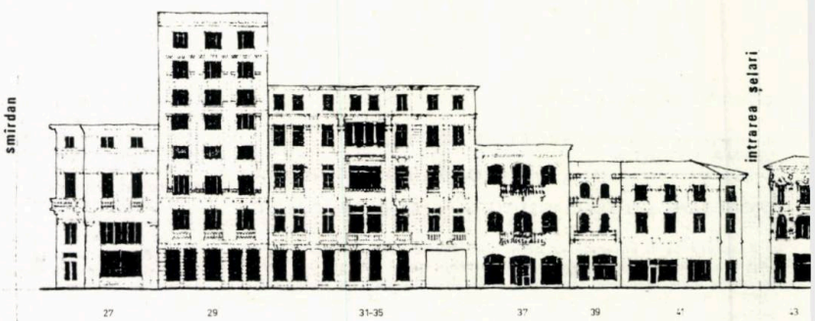

9

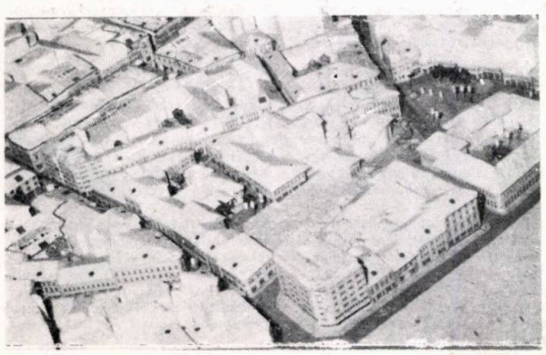

4

ferestre și uși etc), care să-și găsească locul în cadrul noilor construcții propuse.

Prevederea de portice și galerii, la parterul unora dintre noile construcții, va determina amplificarea spațiilor de circulație pietonală existente și va oferi o serie de suprafețe parțial acoperite, atît pentru protejarea pietonilor de intemperii, cît și pentru asigurarea unor spații de comerț stradal situat în afara actualelor zone de circulație pietonală.

Zona Lipscani reprezintă pentru Capitală un magnet care atrage zilnic zeci de mii de cumpărători, de călători, de turiști, teritoriul său fiind asaltat, în orele de vîrf, de fluvii de oameni ce abia se strecoară prin strînsura străzilor. Ținîndu-se seamă de acest fapt, s-a propus realizarea a două piațete noi: una pentru degajarea *Hanului Gabroveni* (prin demolarea caselor fără valoare de pe strada Lipscani nr. 78, 80, 82 și Gabroveni nr. 43, 45, 47) și o alta formînd o alveolă din strada Șelari (pe locul caselor ce s-au demolat la nr. 12, 14 și 16) cu legătură spre strada Lipscani, prin locul casei demolate pe această stradă la nr. 34. Această din urmă piațetă va fi închisă pe trei laturi cu construcții noi cu portice la parter, iar spațiul interior deschis spre strada Șelari, cu pavaje decorative, băncuțe, spații verzi și lucrări de artă, ar urma să devină unul din rarele spații de odihnă și relaxare ale întregului teritoriu, tumultuos și dinamic, al zonei Lipscanilor.

Un loc deosebit îl ocupă fosta *Piață de Flori*, unde se concentrează cele mai vechi și importante vestigii istorice ale orașului: ruinele *Palatului Voievodal*, *Biserica Curtea Veche*, fundațiile *Bisericii Sf. Anton* (fostă biserică a pușcăriei palatului), precum și remarcabilele clădiri restaurate în ultimul deceniu *(Hanul lui Manuc* și *Cafeneaua Veche)*. Propunerea făcută prin detaliul de sistematizare aprobat, prevede crearea unui cadru arhitectural unitar pe toate laturile actualului parcaj adiacent *Hanului lui Manuc*. În acest sens, o lucrare de perspectivă aparent dificilă, dar posibilă, este realizarea unui front de construcții joase cu p+1 niveluri în spatele noului bloc de pe Bulevardul 1848, astfel încît, spre piață, să se păstreze un front jos și unitar, iar funcția construcției nou propuse, cu parter și un etaj, să fie o reeditare a vechii *Piețe de Flori*.

În raport cu cerințele sistematizării Pieței Unirii, construcțiile alăturate *Hanului lui Manuc*, spre magazinul UNIREA, se propun a fi, eventual, demolate, cu degajarea completă a hanului.

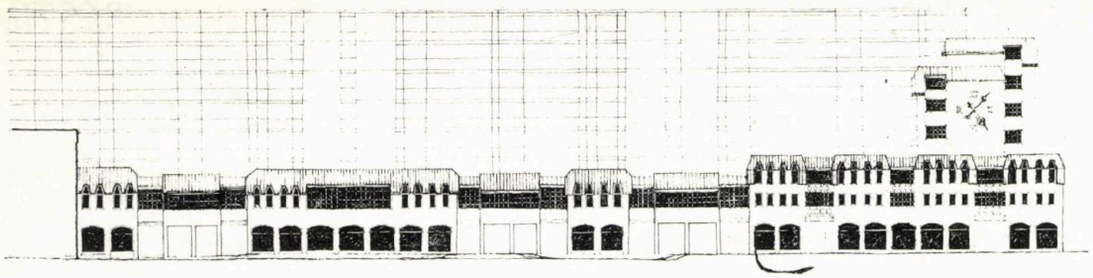

6

4. *Asanarea urbană prin crearea unor curți interioare libere, în paralel cu modernizarea condițiilor interioare de locuire* din clădirile existente.

În *Zona I, Curtea Veche — Lipscani*, sînt adăpostite 579 de familii cu 2275 persoane. Teritoriul ocupat cu locuințe este, practic, sufocat prin densitatea construcțiilor, precum și a anexelor și improvizațiilor din interiorul curților.

Folosind experiența internațională în domeniu, a unor țări ce dețin un important fond de construcții cu vechime asemănătoare celor din zona Lipscani — Curtea Veche, s-a acordat o atenție deosebită ridicării nivelului de locuire și de dotare a locuințelor din teritoriul studiat, prin: ● Modernizarea spațiilor de locuit, îmbunătățirea funcționalității, a dotării cu instalații și finisaje ● Asanarea curților interioare, prin desființarea construcțiilor parazitare, aerisirea spațiilor și amenajarea lor corespunzătoare cu locuri de joacă pentru copii și de odihnă.

5. *Realizarea unor nuclee de interes specific, prin revitalizarea unor vaduri comerciale.* Cercetînd cu atenție mărturiile scrise, precum și cele existente pe teren, rezultă numeroase spații interioare, curți de trecere, ganguri, ce au avut cîndva destinații comerciale sau de ateliere meșteșugărești. De asemenea, vechile denumiri de străzi *(Șelari, Blănari, Covaci, Lipscani, Șepcari, Gabroveni, Zarafi)* atestă specializarea unor nuclee cu profil specific. Ținînd seamă de preluarea în studiu a întregului teritoriu, se preconizează amplificarea unor nuclee deja constituite, dar, totodată, dezvoltarea unor nuclee noi, care să ocupe, atît spațiile nou create pentru comerț și cooperație, prin cei 25 040 m² arie desfășurată ce se vor realiza în construcții noi, cît și prin revitalizarea complexă a întregului sistem de străzi și treceri, ganguri, galerii și curți ce au avut în trecut destinații comerciale sau de ateliere și prestări servicii.

6. *Valorificarea tramei stradale existente, prin zonificarea circulației, realizarea unui sistem pietonal*, pe străzile existente, îmbinat cu legături noi. Studiul propune extinderea zonelor exclusiv pietonale, prin cuprinderea în circuit pietonal a întregului sistem de străzi Lipscani, Șelari, Covaci, Gabroveni, *Pasajul Francez*, strada Soarelui, împreună cu pasajele existente și cu cele nou create. Caracteristică studiului, este amplificarea legăturilor dintre străzile existente, prin noi pasaje, galerii și ganguri între străzile Smîrdan și Șelari, între Lipscani și Gabroveni, între strada Hatelor și strada Șelari etc, cuprinse într-un sistem unitar și dotate, pe parcurs, cu spații destinate cu precădere comerțului și serviciilor, amplificînd totodată punctele de interes, de inedit și pitoresc ale întregului ansamblu.

7. *Agrementarea zonei cu mobilier urban adecvat.* Întregul sistem pietonal e gîndit din străzi fără trotuare, cu pavajul decorativ — umanizat prin jardiniere, bănci, lucrări de artă și fîntîni — ocupînd toată suprafața de circulație, din vitrină în vitrină.
Iluminatul stradal prevede lampadare și felinare, ce vor sugera, prin desen și prin materialele folosite, atmosfera trecutului.

Zona a II-a, delimitată de străzile Smîrdan, Doamnei, Bulevardul 1848, Calea Victoriei, Splaiul Unirii, se caracterizează ca zonă centrală, bogată în monumente istorice și clădiri reprezentative, cele mai multe în stare bună.

Intervențiile în această zonă sînt minore, necesitînd cîteva lucrări de completare, prin plombe, precum și un număr redus de restaurări și modernizări. Cele mai importante lucrări noi se propun pe Splaiul Unirii, în intervalul situat vizavi de Tribunal, unde sînt posibile completări de fronturi. O atenție deosebită se acordă străzii 30 Decembrie, păstrătoare a unei înșiruiri compacte de clădiri unitare ca factură, ca înălțime la cornișă și ca stare fizică.

Am încercat să prezentăm un studiu care să dea o imagine complexă a ceea ce ar putea deveni zona istorică Lipscani — Curtea Veche, printr-o activitate eșalonată pe mai mulți ani. Materializarea unor asemenea acte de amploare privind păstrarea patrimoniului de arhitectură și istorie, existent pe vatra veche de sute de ani, a Bucureștilor, nu se poate face — după opinia noastră — decît prin:

1. Instituirea unui organism complex format din specialiști în restaurări, arhitectură și construcții, istorie, turism, comerț etc, care să dirijeze acțiunea din punct de vedere tehnico-organizatoric.

2. Alcătuirea unui program de desfășurare a lucrărilor care să aibă asigurate fila de plan și fondurile necesare în cadrul bugetelor anuale și pe următoarele cincinale.

3. Utilizarea unor întreprinderi dotate cu specialiști de înaltă calificare în proiectare și în execuție, care să aibă capacitatea și competența de a duce la față de proiecte și detalii de execuție asemenea lucrări, la volumele ce vor fi prevăzute în plan.

Detaliul de sistematizare privind consolidarea, restaurarea și renovarea zonei *Curtea Veche — Lipscani* a fost aprobat de Conducerea superioară de partid și de stat. El nu constituie decît consemnarea unei modalități de a repune zona istorică a Capitalei în locul pe care-l ocupă în inima noastră și a țării.

Arh. GHEORGHE LEAHU

MICROZONA PALATULUI VOIEVODAL DIN CURTEA VECHE A BUCUREŞTILOR

Datorită acţiunii iniţiate şi încurajate de către Conducerea superioară a partidului şi statului nostru şi sub îndrumarea Consiliului Popular al Municipiului Bucureşti, vechea *Curte Voievodală* a Bucureştilor a redevenit, treptat, începînd din anul 1968, un ansamblu de monumente istorice şi de arhitectură de importanţă naţională.

La 16 ani de la începerea acestor clarvăzătoare acţiuni, se impune, credem, o analiză a stadiului actual al valorificării monumentelor din zona *Palatului Voievodal*, principal monument al rezervaţiei create atunci. Au început, astfel, lucrările de conservare şi restaurare ale Hanului lui Manuc, care avea să se dovedească, parţial, format din două construcţii voievodale de la începutul secolului al XVIII-lea: « *Casa Domnească* », denumită ulterior « *Criminalion* » şi « *Corpul de gardă* » al « Porţii de Jos » [1]. Aproape concomitent, au început cercetările, lucrările de conservare şi proiectare de restaurare pentru alte construcţii ce includeau vestigii de mare valoare (*Crama Domnească*, înglobînd şi părţi din zidul de incintă al *Curţii Vechi*, *Cafeneaua Veche*, cuprinzînd bolţile de zidărie ale unei anexe a puşcăriei din *Curtea Veche*, *Hanul Gabroveni*, *Hanul-cu-Tei* etc).

Cea de a doua decizie, deosebit de importantă, a fost legalizarea rezervaţiei istorice şi de arhitectură *Curtea Veche — Lipscani* şi începerea lucrărilor de cercetare şi proiectare ale conservării şi valorificării vetrei aşezării medievale [2].

Datorită acestor studii, s-au putut descoperi vestigiile Palatului Voievodal din secolele XVI, XVII, XVIII, ale « *Cetăţii de Piatră* » a lui Vlad Ţepeş, din secolul XV, în care a intrat victorios Ştefan cel Mare, după ce l-a alungat pe Radu cel Frumos, şi ale « *Cetăţuii de Cărămidă* » din secolul XIV din timpul lui Mircea cel Bătrîn sau chiar anterioară — « *Cetatea Dîmboviţei* », cum este menţionată în documentele contemporane cu ea. Această construcţie, din care se păstrează doar cîteva rînduri de cărămidă şi şanţul de apărare, se afla, probabil, în garnizoana comandată de Pîrcălabul Dragomir Românul, ca element al unui sistem de apărare pe un teren amplu pe care nu s-au găsit urme de locuire ulterioare secolului XI, ceea ce trebuie interpretat ca datorat faptului că acesta era « *teren domnesc* », folosit pentru necesităţi de apărare, alături de aşezarea propriu-zisă.

Au urmat o serie de etape de aprofundare a cercetărilor, de degajare a vestigiilor, de conservare şi restaurare a acestora. În final, s-a realizat un muzeu complex, constituit din pivniţele şi vestigiile succesive ale cetăţilor şi *Palatului Voievodal* şi dintr-un lapidariu în aer liber, complex muzeal care funcţionează şi în prezent. El asigură condiţiile de valorificare informaţională din ce în ce mai completă a acestor vestigii şi, în acelaşi timp, şi întreţinerea permanentă specifică vestigiilor conservate în aer liber.

Recent, au început unele lucrări de reparaţie, în această primă zonă, şi de includere în circuitul muzeal a vestigiilor « *Băii Domneşti* » şi a « *Visteriei apelor* », descoperite în construcţia de pe strada Soarelui nr 3—5. Se creează, astfel, condiţiile unei valorificări superioare a zonei muzeale existente. Ar mai putea fi incluse circuitului de vizitare şi vestigiile ascunse de Casa parohială a *Bisericii Domneşti*, precum şi asigurată legarea *Palatului Voievodal* de *Biserica Domnească*, restituind în acest fel ambianţa *Curţii Vechi* care ridică valoarea acestor monumente — astăzi percepute separat — la nivelul unui *ansamblu monumental* similar celui de la *Curtea Domnească a Tîrgovişte*i.

Alături de vestigiile *Palatului Voievodal*, au fost semnalate, tot în 1969 şi, ulterior, conservate şi restaurate, alte importante vestigii din ansamblul *Curţii Vechi*, precum cele ale « *Palatului Doamnei* » — Păuna Greceanu, soţia lui Ştefan Cantacuzino. Acesta a fost construit — sau mai degrabă amenajat — într-o construcţie anterioară de secol XVII, în anul 1714, imediat după venirea la domnie a nefericitului cantacuzin.

Construcţia a fost restaurată parţial şi inclusă în « *Curtea Sticlarilor* ». Îi lipseşte doar pridvorul de lemn, care nu s-a realizat încă din motive subiective.

Au fost, de asemenea, semnalate şi s-au făcut şi proiectele de restaurare pentru vestigiile cuprinse în

1. *V. revista Arhitectura nr.* 4/1968
2. *V. revista Arhitectura nr.* 5/1970

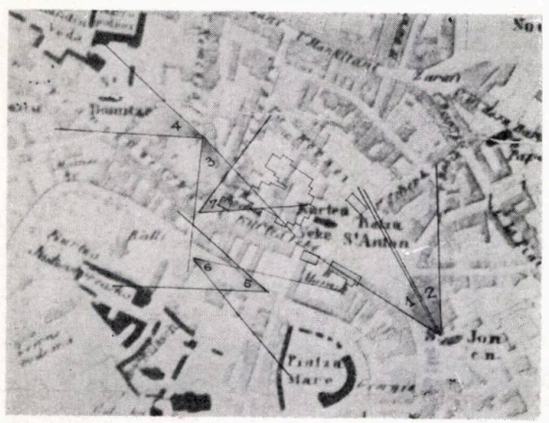

1. ASPECTE METODOLOGICE ÎN CERCETAREA ŞI PROIECTAREA MICROZONEI PALATULUI VOIEVODAL DIN CURTEA VECHE A BUCUREŞTILOR: Pe planul Boroczin *din 1864, a fost suprapus conturul* Palatului Voievodal *şi al unor anexe din* Planul Ernst *din 1791, marcîndu-se apoi unghiurile din care au fost făcute* fotografiile Angerer *în 1854. E de remarcat faptul că* Hanul Roşu *beneficiază de două fotografii (3 şi, respectiv, 7), ceea ce poate fi un indiciu că era o construcţie considerată reprezentativă la vremea respectivă.*

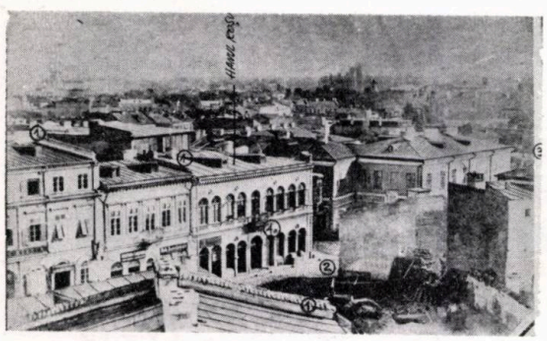

2. STRADA ŞELARI SPRE PODUL CALICILOR, *fotografie Angerer 1854 notată cu nr. 3 pe* Planul Boroczin *(Fig. 1). Se constată prezenţa olanelor pe zidurile dintre proprietăţi (1), ceea ce arată că, înainte de marele incendiu de la 1847, casele din zonă erau acoperite cu olane, dar la repararea lor s-a utilizat tabla. « Stilul » reparaţiilor vorbeşte despre intervenţia Schlater, romanic-gotică, pe fond de arhitectură românească* (Hanul Roşu). *Se mai văd şi « pietrele-borne » ale trotuarelor (2), element utilizabil pentru crearea atmosferei în cadrul restaurării străzii, precum şi o construcţie semănînd izbitor cu cea din tabloul lui N. Grigorescu « Podul Calicilor » (3) datat 1868 în Cioflec. În acelaşi tablou, apare şi frontul orientat spre sud al cheiului Dîmboviţei. Arcul intrării la* Hanul Roşu *(4) şi arcada alăturată din dreapta există încă şi astăzi.*

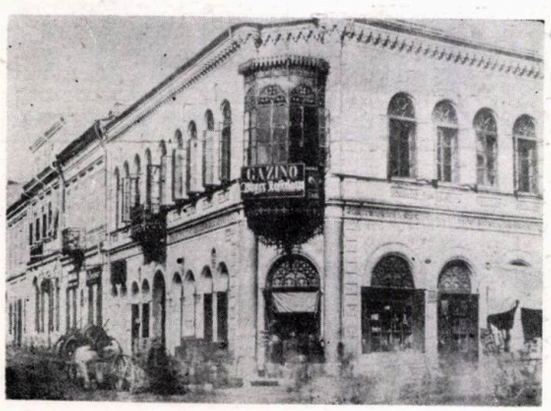

3. FOTOGRAFIE ANGERER 1854 A HANULUI ROŞU *(în prim plan)* CONTINUAT CU FRONTUL STRĂZII ŞELARI. *Se remarcă: feroneria deosebit de frumoasă a balconului, sacnasiului, arcadelor şi vitrinelor, proporţia golurilor — evident anterioară reparaţiilor ce au urmat incendiului din 1847 —, atît la construcţiile de pe Şelari dar mai ales la Hanul Roşu, borrele de piatră de lîngă bordura trotuarului (« apără roată » şi obloanele metalice meşteşugit lucrate.*

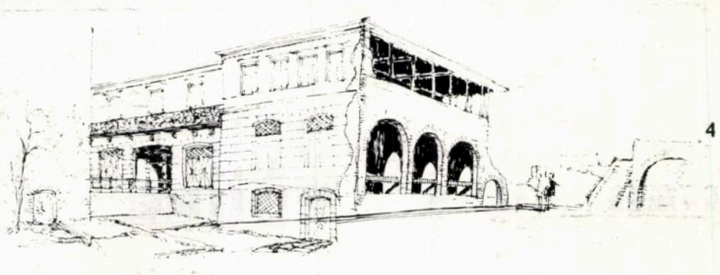

4. PROPUNERE DE RESTAURARE A BĂII DOMNEŞTI ŞI VISTERIEI APELOR, STRADA SOARELUI 3—5, *desen de arh. NICOLAE PRUNCU.*

5, 6. FRAGMENT DE BALUSTRADĂ DIN PIATRĂ SCULPTATĂ DE LA PALATUL VOIEVODAL, *utilizat, la finele secolului al XIX-lea, drept lespede-capac de canalizare în curtea* Bisericii Domneşti.

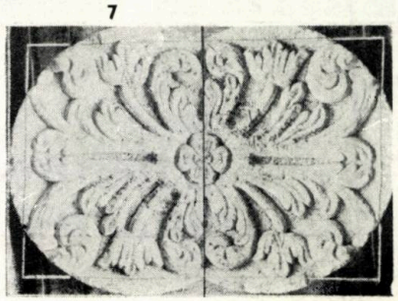

7. RESTITUIREA PENTRU RESTAURARE A PANOULUI DE BALUSTRADĂ, prin *repetarea răsturnată a imaginii « capacului ».*

« *Hanul Roşu* », unde au apărut părţi ale zidului de incintă şi ale « *Turnului Roşu* », numit şi « *Poarta de Sus* » sau « *Poarta despre Nemţi* ». Restaurarea acestui obiectiv nu a fost realizată, aşa cum a fost proiectată şi avizată, beneficiarul considerînd că a făcut o economie cînd a renunţat la valorificarea unui vestigiu de importanţă naţională şi s-a mulţumit cu deschiderea unei unităţi de alimentaţie de categorie oarecare, care mai şi poluează zona.

Am enumerat o parte dintre monumentele ansamblului din *Curtea Veche a Bucureştilor*, pentru a sublinia importanţa continuării valorificării lui complete, din toate punctele de vedere: cultural, artistic, economic, turistic etc., folosindu-se judicios fondurile acordate de forurile superioare.

Datorită faptului că toate aceste monumente sînt amplasate într-un teritoriu restrîns, s-a conceput valorificarea lor într-un circuit de tip muzeal, din care o bună parte a şi fost realizată cu fondurile alocate pînă acum.

Deşi, aşa cum am arătat, unele monumente nu sînt încă restaurate *(Hanul Roşu* şi construcţiile pînă în *Crama Domnească*, *Băile Domneşti* şi *Visteria apelor*, construcţia de secol XIX alăturată etc., circuitul ca atare are toate premizele unei realizări artistice deosebite. Obiectiv turistic şi documentar istoric deosebit de valoros, ansamblul se situează la nivelul celor mai reuşite exemple din străinătate. Rămîne doar să fie exploatat în mod inteligent şi cu adevărat de nivel competitiv, aşa cum nu este în prezent.

Cauzele situaţiei actuale au fost, în repetate rînduri şi de către diferite persoane, arătate şi nu cred că este cazul să le repetăm şi aici. Semnalările făcute însă au rămas, din păcate, fără urmările scontate. Toate aceste cauze sînt subiective şi este regretabil că, după ce au fost alocate fondurile necesare de către forurile superioare şi după ce s-au şi realizat cu atîtea eforturi restaurările unor obiective deosebite, aceste piedici nu pot fi înlăturate. Cu un minim de efort organizatoric, fără alte investiţii decît cele existente, dar cu mai multă exigenţă, operativitate şi competenţă, se poate evita poluarea zonei istorice şi, mai ales, se pot obţine toate efectele benefice scontate încă de atunci cînd s-au aprobat investiţiile — acum 15 ani.

Este drept că nu toate obiectivele sînt valorificate necorespunzător, dar şi cele bine exploatate suferă din cauza celorlalte. Deci, corectarea deficienţelor va avea efecte şi asupra celor ce azi par a da randamente corespunzătoare. *Hanul lui Manuc*, de exemplu, ar avea de cîştigat dacă ambianţa zonei ar reflecta mai bine importanţa sa istorică, culturală, turistică, prin ridicarea exigenţelor faţă de restaurantele *Crama Domnească* şi, mai ales, de unitatea care ocupă *Hanul Roşu* poluînd în cel mai adevărat sens zona.

Este de datoria noastră să militäm pentru o exploatare corectă a importantelor obiective restaurate, justificînd acordarea în continuare a unor fonduri pentru restaurări, prin eficienţa lor culturală, turistică şi, nu în ultimul rînd, economică, dar la nivelul de civilitate impus de caracterul zonei istorice a oraşului Bucureşti.

Arh. NICOLAE PRUNCU

CALEA MOŞILOR — IPOTEZĂ DE REVITALIZARE

Premize Începînd din 1952, construcţia socialistă a oraşelor din ţara noastră a atras după sine o amplă activitate de sistematizare. După trei decenii, experienţa urbanistică românească permite extragerea a numeroase învăţăminte care să fundamenteze o nouă calitate în domeniu. Una dintre concluziile a cărei importanţă se va accentua în timp priveşte problema *continuităţii urbane*, concentrate (fără a se suprapune în întregime) în *relaţia vechi-nou*. Această relaţie, hotărîtoare în cazul oraşului, ca produs colectiv al tuturor generaţiilor, inclusiv al celor care le-au precedat pe cele de azi, se modifică continuu. Caracterul istoric imanent nu exclude, însă, problema extensiunii şi dinamismului transformărilor, unde aspectele cantitative au implicaţii calitative, în parte neprevăzute. Astfel, în momentul de faţă, ca o concluzie a intervenţiilor asupra zonelor centrale ale diverselor oraşe, *formula armonizării dintre vechi şi nou* trebuie să depăşească faza declarativă, impunîndu-se cu mai multă hotărîre transformarea ei în realitate. Asemenea vieţii în societate, unde prezenţa simultană a mai multor generaţii (străbunici, bunici, părinţi, nepoţi) îşi are rostul netăgăduit, existenţa urbană are neapărată nevoie de *vecinătatea neantagonică dintre arhitecturile vechi şi construcţiile noi*. Urbanitatea urbanismului implică acceptarea obligatorie a unei asemenea vecinătăţi.

Căutări În faţa difuzării impetuoase a construcţiilor noi, problema existenţei *patrimoniului clădit preluat* a devenit de o acută actualitate. Diverse categorii de cetăţeni şi profesionişti (cu excepţia regretabilă a unui însemnat număr de arhitecţi şi de constructori) şi-au manifestat preocuparea faţă de insuficientul interes acordat valorilor arhitecturale vechi, în ciuda existenţei unui cadru legal adecvat, în continuă perfectare. În afara *Legii Patrimoniului Cultural Naţional (63/1975)*, trebuie menţionat *Decretul nr. 120/1981*, care lărgeşte aria de protecţie a patrimoniului clădit. În context, Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste, prin unităţile proprii şi sprijinit de alte instituţii responsabile, depune eforturi pentru completarea *Listei monumentelor de arhitectură*. Numeroase publicaţii *(Revista Muzeelor şi Monumentelor — Monumente istorice şi de artă*, *Arta*, *Arhitectura* ş.a.) atrag atenţia asupra valorii patrimoniului clădit şi amenajat al oraşelor şi asupra posibilităţilor de protejare a acestuia.

Unele colective de cercetări şi proiectare (din cadrul *Institutului de cercetare şi proiectare pentru sistematizare locuinţe şi gospodărie comunală* — *ISLGC* — Bucureşti, *Institutului* « *PROIECT-BUCUREŞTI* », al centrelor şi institutelor judeţene de proiectare, *Direcţiei generale pentru dezvoltarea construcţiilor de locuit şi social-culturale şi administrarea locativă* — *D.G.D.A.L.* — Bucureşti) au înregistrat progrese în studierea şi punerea în valoare (prin includerea în circuitul funcţional actual) a unor clădiri şi ansambluri construite. Cetăţeni ataşaţi urbei natale (la Craiova, Botoşani ori Bucureşti) vin, în acelaşi sens, cu idei şi soluţii pentru *punerea de acord a construcţiilor noi cu arhitecturile trecutului*.

Rezervaţia orăşenească Orice tentativă de păstrare şi valorificare a cadrului construit şi amenajat vechi trebuie să pornească de la ideea revitalizării sale prin exploatarea tuturor resurselor conţinute. Pieţele, străzile şi cartierele vechi reprezintă mult mai mult decît simple « depozite de materiale de construcţie ».

În acest sens, o soluţie posibilă o constituie acceptarea sub diferite aspecte a formulei de « *rezervaţie orăşenească* ». Pe scurt, aceasta este « o componentă a organismului urban, care-şi propune să păstreze într-o formă viabilă elemente caracteristice ale principalelor faze de dezvoltare ale acestuia ».

Ea se delimitează pe baza anumitor criterii şi funcţionează după un regulament propriu de construcţie, amenajare şi folosinţă. *Rezervaţiile orăşeneşti* (vechiul centru administrativ, zona comercială tradiţională, ansamblurile de case boiereşti sau vile burgheze, unele cartiere de locuinţe ieftine etc) se consideră separat în teritoriul localităţii. Ele nu contribuie, decît în limitele capacităţii prescrise de regulamentul propriu de folosinţă, la preluarea sarcinilor de asigurare a viitorului profil social-economic al acestuia. Rezultă că perimetrele construite se vor reactualiza prin considerarea *rezervaţiilor orăşeneşti* delimitate în zonele istorice ale oraşelor.

Date iniţiale În baza unei schiţe de program, s-a încercat transpunerea ipotezelor teoretice în condiţiile unui teren real. S-a ales, în acest scop, zona care flanchează una din cele mai vechi artere bucureştene: *Calea Moşilor*. Teritoriul (delimitat de Bulevardele Anul 1848 şi Republicii, de Calea Călăraşilor şi strada Sf. Ştefan) are o suprafaţă de circa 30 hectare în care s-au păstrat elemente din aproape toate « *inelele de creştere* ».

Este un fel de « *zonă-eşantion* », cu o mare varietate de clădiri şi amenajări, acumulate în timp şi concentrate într-un spaţiu redus. Cuprinde circa 40 de monumente declarate. fără construcţiile susceptibile de a fi incluse în patrimoniul cultural. Prin devierea traficului pe axele est-vest (1880) şi nord-sud (1935—1965), zona a ieşit din circuitul vital al Capitalei. Degradarea cadrului construit s-a accentuat după 1950, prin utilizare neadecvată şi întreţinere necorespunzătoare şi ca urmare a efectelor cutremurului din 1977. A păstrat, însă, şi unele zone active (strada Negustori, vecinătăţile străzii Mîntuleasa etc.).

Principii tematice Plecînd de la reconsiderarea istoriei locului, a rolului activ, generator, al trecutului, de la aprecierea efectelor în planul mai larg al existenţei urbane, s-au definit date tematice oarecum inedite. Propunerea se bazează pe principiul redistribuirii

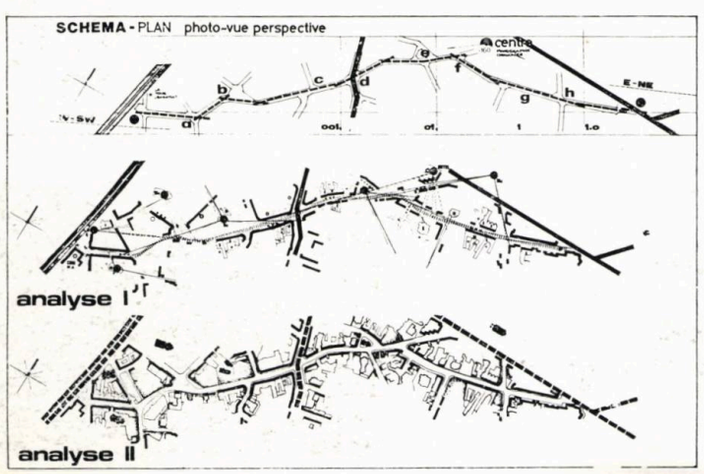

1. SCHEME DE ANALIZĂ A ZONEI, *axe de interes — vederi remarcabile — repartiţia spaţiilor plantate etc.*

2. DISPUNEREA MASELOR CONSTRUITE

1 2

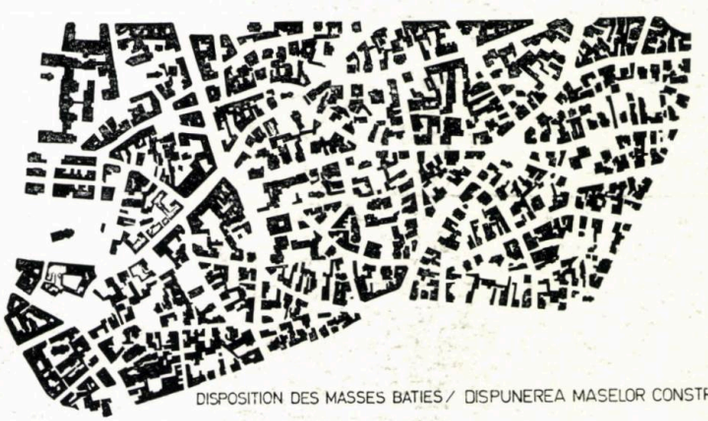

DISPOSITION DES MASSES BATIES / DISPUNEREA MASELOR CONSTRUITE

activităţilor orăşeneşti în cadrul existent, cercetat stradă cu stradă, casă cu casă şi corectat în elementele sale depăşite din punct de vedere funcţional şi compoziţional. Se are în vedere nu restructurarea imediată, masivă, a fondului vechi, ci revitalizarea lui prin intervenţii locale etapizate, adecvate locului, în spiritul înnoirii spontane, naturale. S-a renunţat la exploatarea zonei prin construcţie exclusiv rezidenţială, încercîndu-se recuperarea resurselor în alte planuri. Este vorba, înainte de toate, de reabilitarea potenţialului cultural-istoric, turistic şi comercial al vechii Căi a Moşilor. Paralel, este posibilă revitalizarea formulelor tradiţionale de locuire printr-un program de ameliorare a fondului locativ, pe baza regulamentului propriu de construcţie, funcţionare şi întreţinere. Circulaţia, funcţie urbană determinantă, va utiliza, nu cîteva axe preferenţiale, ci toată reţeaua de străzi, astfel încît, prin preluarea de către întreaga zonă a funcţiunilor de moment (circulaţie, cazare), axa dominantă a acesteia — Calea Moşilor — îşi va putea reactiva vechiul rol şi dezvolta alte valenţe în cadrul oraşului.

Metodologie Odată selectată şi delimitată zona, este necesară cartarea plurivalentă a cadrului construit şi amenajat, pe baza unei scări multicriteriale de evaluare. Pe lîngă obiectele de excepţie izolate, o mare atenţie trebuie acordată grupurilor şi ansamblurilor de clădiri, ca principale depozitare ale valorilor urbanistice globale. Ele impun o parte din elementele regulamentului de funcţionare: regimul de înălţime, tipuri de aliniamente, prospecte stradale etc. Lor li se adaugă altele, deduse din specificul construcţiei urbane locale: trasee stradale, plasarea reperelor, deschideri perspective, siluetă. Concluziile cercetării plurivalente permit stabilirea modului de intervenţie în zonă, amplasarea construcţiei noi în raport cu operaţiile asupra substanţei vechi. Aceste operaţii cuprind reconstrucţii şi translări spaţiale, demontări şi remontări pe alt amplasament, refaceri în interiorul anvelopei sau în spatele faţadei menţinute, adăugiri laterale, supraetajări şi subfundări etc. Rostul lor priveşte, nu numai integritatea fizică a fondului construit, ci şi anularea uzurii morale, exploatarea gospodărească a spaţiului, prin înscrierea în anumite plafoane de densitate.

Intervenţiile de chirurgie urbană se justifică în momentul cînd spaţiul public, relativ redus în raport cu cel semicolectiv ori cu cel privat, este folosit la nivelul capacităţii tradiţionale. Dispersarea circulaţiei pe străzi înguste, cu sens unic, pietonizarea unor axe importante (în speţă, tronsonul vechi al Căii Moşilor) ridică, însă, mai puţine probleme decît asigurarea spaţiului de parcare pentru capacităţile de cazare uzuale în zonele noi. Drept care, în rezervaţiile orăşeneşti, subsolul trebuie exploatat într-o măsură mai accentuată.

Zonare Caracterul de « eşantion » al zonei sugerează ideea considerării Căii Moşilor ca « spaţiu al memoriei », păstrînd ca monumente nu numai obiecte, amenajări, ci şi spaţii (publice, semicolective şi private). În acelaşi sens, se impune preluarea *zonificării tradiţionale*, în măsura în care nu contravine obiectivelor revitalizării. Astfel, segmentul dinspre Bulevardul Anul 1848 îşi păstrează profilul comercial (magazine mari şi mici), cel următor fiind afectat ca şi pînă acum, artizanatului şi serviciilor meşteşugăreşti. La intersecţia Căii Moşilor cu Bulevardul Hristo Botev, în vecinătatea străzii Negustori, se extind spaţiile administrative şi de birouri, iar, în jurul Hotelului « *Modern* », există premize de amplificare a funcţiei de cazare temporară (confort lux, modern, tradiţional) utilizînd hanurile şi vilele tradiţionale. Segmentul final, marcat de elemente

3

3. UTILIZAREA SPAŢIILOR 4. ZONIFICARE 5. PROPUNERE SISTEMATIZARE-REVITALIZARE 6. VARIANTELE PROPUSE PENTRU CENTRUL ZONAL 7. VEDERE DE ANSAMBLU SPRE *SUD-EST, în centrul fotografiei* Hanul Solacolu, *în extremitatea dreaptă* Asociaţia generală a vînătorilor şi pescarilor sportivi — A.G.V.P.S. 8, 9, 10. HANUL SOLACOLU 11. SEDIUL A.G.V.P.S. 12, 13. STRADA ARMENEASCĂ, *aspect actual şi propunerea de amenajare* 14, 15 TRONSON EXISTENT şi PROPUNERE AMENAJARE 16, 17. INTRAREA PICTOR VERONA, *aspect actual şi propunerea de amenajare* 18, 19, 20. CASE DIN ZONA — *detalii*

5

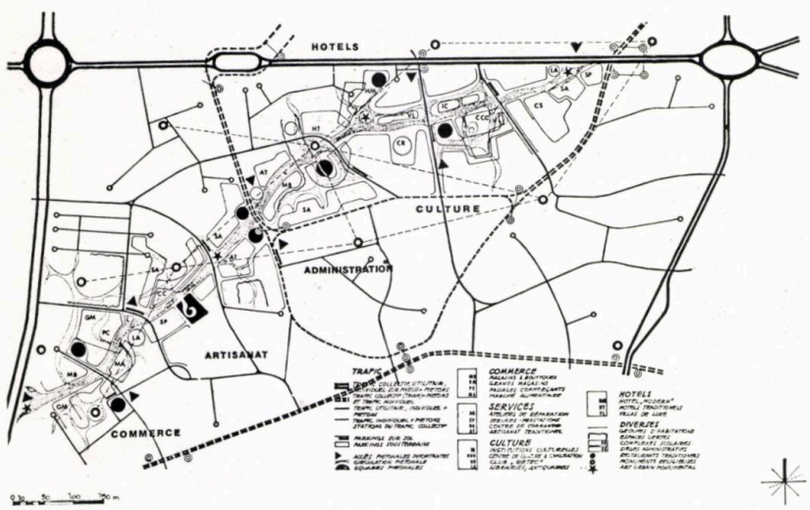

4

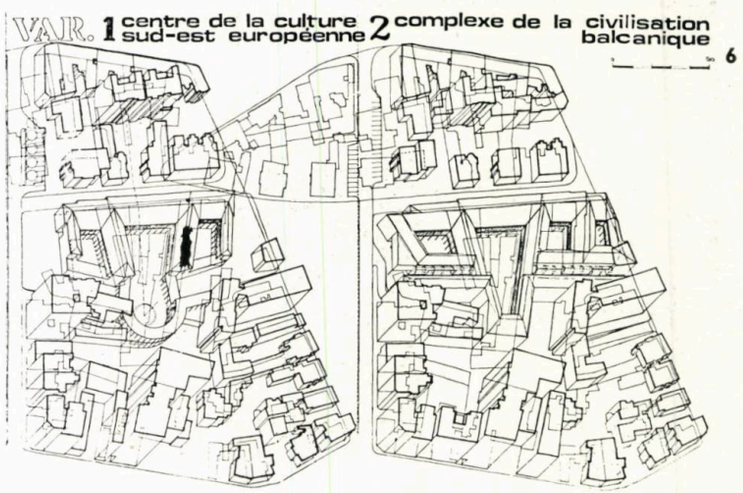

6

8

9

10

11

14

15

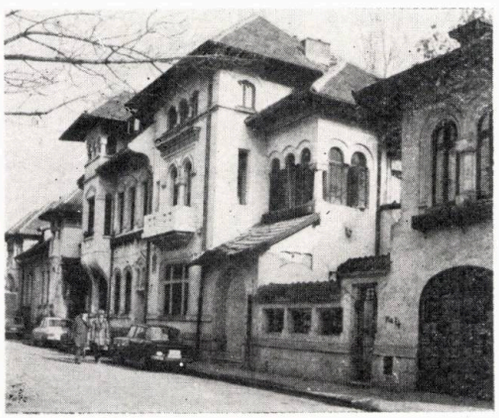

12

13

17

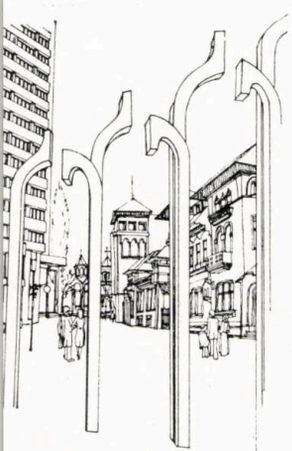

16

8

19

20

arhitectural-istorice valoroase, are rolul de a sublinia mesajul întregii zone, ca o concluzie a intervenţiei urbanistice propuse. Este zona cea mai încărcată de semnificaţii spirituale, drept care, aici, s-au propus importante dotări culturale.

Nuclee de interes În baza zonificării preexistente, preluată şi dezvoltată, s-au construit mai multe *nuclee de interes* dispuse oarecum la pas egal în lungul axului Căii Moşilor.

● La joncţiunea acesteia cu str. Sf. Vineri, în centrul zonei preponderent comerciale, Piaţa Decebal, amplificată şi reamenajată, va constitui un debuşeu necesar al traseelor pietonale, legînd pasajul Sf. Gheorghe de marile magazine universale (*Cocor, Materna* etc.) şi spaţiile comerciale din străzile învecinate. Organizată într-un amfiteatru natural, piaţa va avea amenajate sub gradene spaţii de aprovizionare, depozitare şi parcare, cu acces din str. Sf. Vineri. Agrementarea spaţiului, relativ bine orientat, cu plantaţie, oglinzi de apă şi mobilier urban, va accentua calitatea imaginii urbane.

● În jurul bisericii Răzvan, au existat dintotdeauna ateliere meşteşugăreşti de mică producţie, cu utilitate gospodărească. Acest caracter a fost preluat, în noul ansamblu alcătuit din spaţii de producţie şi expunere ale cooperativelor meşteşugăreşti, unităţilor prestatoare de servicii, continuate, la nivelurile superioare, cu locuinţele de serviciu ale meseriaşilor. Funcţia de cazare din zonă este completată, prin extinderea în oglindă a clădirii cu geamlîc aflată vizavi de biserica Răzvan, creînd o curte interioară tipică pentru hanurile sfîrşitului de veac XIX.

● Pateul cuprins între Calea Moşilor, str. Negustori, *Biserica cu Sfinţi*, marcat de frumoase case, cuprinse între grădini şi plantaţii bogate, poate căpăta integral o funcţie publică. Astfel, alături de cele cîteva sedii ale unor instituţii administrative, medicale, ori de cercetare, pot fi transformate, adaptate, incluse în circuitul public şi alte clădiri a căror utilizare actuală drept locuinţă este improprie. Acestea, grupate în jurul propusului « *Club 1900* », pot crea un plăcut ansamblu, agrementat prin plantaţii, lucrări de terasament şi dalaje. Deşi, în această zonă, frontul de clădiri la Calea Moşilor nu este bine conservat, se pot păstra prospectul şi aspectul stradal actual, prin completarea traveii de faţadă cu corpuri noi de clădire.

Centrul culturii şi civilizaţiei regionale Calea Moşilor, cel mai vechi drum al Capitalei spre Moldova şi Dobrogea, lega *Tîrgul Dinăuntru* cu *Tîrgul de Afară*. Ea reunea, în vechime, mai multe mahalale, unde convieţuiau locuitori veniţi din toată zona balcanică.

Pornind de la reconsiderarea semnificaţiilor ce decurg pe planul mai larg al înţelegerii regionale balcanice, s-a studiat ipoteza creării unui *Centru al culturii sud-est europene*, care, în spaţii specializate, ar urma să cerceteze şi să reconsidere bogatele tradiţii culturale ale popoarelor din zonă.

Translarea *vilei Hamangiu* — şi alăturarea acesteia grupului de case individuale ce alcătuiesc frontul opus *Hanului Solacolu* — permite prelungirea străzii Paleologu cu sens unic pînă în Bulevardul Republicii. Astfel, circulaţia în zonă este degajată şi poate fi asigurată, totodată, ieşirea din pasajul subteran de servire a complexului Solacolu. În clădirile izolate, în urma unor lucrări de modernizare, restaurare şi conservare, pot fi amenajate sedii ale uniunilor artistice, ştiinţifice şi culturale interbalcanice.

Hanul Solacolu, eliberat din încorsetarea adaosurilor constructive, readus la forma sa iniţială şi completat adecvat, poate adăposti, în săli special amenajate, la subsol, parter, etaj, ateliere, spaţii de expunere şi reprezentaţie ale artelor plastice, muzicii şi dansului, tradiţionale în zona compactă balcanică. Spaţiul construit poate fi extins în clădirile şi spaţiile libere adiacente. Construcţiile noi, replici moderne ale clădirilor valoroase din jur, vor fi astfel proiectate şi executate, încît să sublinieze unicitatea şi unitatea acestui ansamblu.

În acest centru, al culturii şi civilizaţiei balcanice, vor fi cercetate şi revitalizate bogatele tradiţii ale colectivităţilor din zonă, vor fi translate generaţiilor viitoare artele, meseriile şi tehnicile de mult uitate. Centrul reprezintă chintesenţa propunerilor sugerate pentru axa vechii *Căi a Moşilor*, pentru întreaga zonă străbătută de ea: puncte, linii, suprafeţe cu proprietăţi multiple, care se întrepătrund în acţiunea lor, în tendinţa de a reabilita o atmosferă specifică, o filozofie de viaţă şi un mod de existenţă care au dovedit în locurile acestea o deosebită longevitate.

Dr. arh. PETER DERER
Arh. DAN ZAMORA
Stud. arh. NICOLAE BARBU

MONUMENTELE NU AU VRUT SĂ MĂ PĂRĂSEASCĂ

convorbire cu... arhitectul ȘTEFAN BALȘ

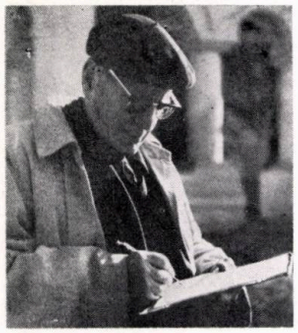

- Cît mai mult respect pentru vechea construcție
- Deși nu aveam nici o afinitate pentru cetăți și fortărețe, mi-au dat mari satisfacții
- Am început lunga mea activitate în serviciul *Comisiunii Monumentelor Istorice*
- Am căutat să mă pregătesc pentru viitoarea mea specializare, fără să bănuiesc că aceasta îmi va place într-atît încît să nu o mai părăsesc.

Ștefan Balș e un nume care ne-a fost dintotdeauna familiar, un nume pe care l-am auzit rostit firesc de fiecare dată cînd se vorbea despre restaurare, un nume de care se leagă involuntar și amintiri ale copilăriei noastre; vacanțele la 2 Mai sau în Moldova — Cetatea Neamțului în plină reconstrucție, Agapia, Secu, Rîșca, Războienii. . .

Locuința sa, un modest apartament la ultimul etaj al unui imobil interbelic de pe strada M. Eminescu, conține puține lucruri, într-o ordine desăvîrșită; un dulap, o canapea, un scrin enorm care scoate la iveală cele mai neașteptate lucruri — de la planuri pînă la zaharicale —, o mică bibliotecă cu tot ceea ce se poate imagina ca publicații în domeniul monumentelor și restaurării (din care cu siguranță că aproape jumătate sînt legate de numele său) și, în sfîrșit, masa de lucru veche, cu lemnul tocit de mîinile neobosite ale arhitectului, pe care se află, ca întotdeauna, ceștile de cafea și carafa, alături de un ultim detaliu pentru Sf. Gheorghe sau Putna. Pe pereți, litografii din secolul trecut, «Les grandes routes aériennes du monde», portrete de familie despre care Șt. Balș spune laconic: «strămoșii mei».

Întîlnirile noastre sînt mereu încadrate de orare precise, Ștefan Balș fiind unul din aceia pentru care timpul e o avuție prețioasă, pe care o împarte cu generozitate dar și cu parcimonie, prietenilor, familiei și în primul rînd meseriei. Rareori am putut întîrzia în plăcuta sa ospitalitate mai mult decît timpul dinainte stabilit.

Nici acum, la cei 81 de ani, nici altă dată, nu ni-l putem imagina altfel pe Ștefan Balș decît cu rucsacul în spate — rucsacul său enorm, care a străbătut țara în lung și-n lat, o bună parte din Europa, care a călătorit pînă în îndepărtata Brazilie și care a fost și rucsacul vacanțelor studenției noastre —, acest minunat rucsac care se găsește și acum în camera de lucru a arhitectului, mereu gata de drum, neobosit.

Întrebare: Sînteți bine cunoscut ca restaurator și ca un mare iubitor de arhitectură veche; cum ați ajuns la restaurare — a fost o simplă întîmplare?

Ștefan Balș: După absolvirea studiilor la Facultatea de Arhitectură, m-am lăsat convins să intru ca bursier la Școala Română de la Roma, atras fiind de posibilitatea șederii timp de 2 ani în Italia, fără a resimți însă nici o atracție deosebită pentru specializarea ca restaurator, străină de preocupările unui proaspăt arhitect care ar fi dorit să realizeze mai degrabă lucrări de arhitectură contemporană.

În acești doi ani de activitate cu totul liberă și fără îndrumări precise (singura mea obligație era întocmirea și trimiterea rapoartelor în țară), am căutat să mă pregătesc pentru viitoarea specializare, fără a bănui că aceasta îmi va place într-atîta încît să nu o mai părăsesc o viață întreagă.

Întrebare: Asta se întîmpla prin 1928. La acea dată, meseria de restaurator era deja conturată? Cum a decurs de fapt această specializare?

Ștefan Balș: Noțiunile de bază le-am extras din puținele publicații pe atunci, ale unor autori ca Viollet le Duc, Paul Léon, Camillo Boïto, și G. Giovannoni, acesta din urmă predînd și cursul de specialitate la Facultatea de Arhitectură din Roma. Dar toată această parte teoretică, lipsită de îndrumările și explicațiile tehnice necesare pe șantier, mi s-a părut insuficientă pentru formația unui arhitect doritor de fapte concrete. Le-am completat prin urmărirea muncii la numeroase șantiere de restaurare în curs, la Roma și în alte orașe din Italia, socotind că aceasta este singura în măsură să precizeze abecedarul cunoștințelor necesare în proiectare și în urmărirea execuției. Pe scurt, aceste noțiuni elementare au cuprins, pe de-o parte, știința descifrării în zidurile monumentului a elementelor modificate sau dispărute, ajutînd la redobîndirea înfățișării inițiale prin cercetări și relevee cît mai precise și, pe de altă parte, stabilirea și cîntărirea cu grijă a volumului de modificări necesare pentru înlăturarea adăugirilor ulterioare, în ideea respectării succesiunii etapelor istorice înscrise pe monument.

Întrebare: Ce a urmat întoarcerii de la Roma?

Ștefan Balș: Astfel pregătit am început lunga mea activitate în serviciul *Comisiunii Monumentelor Istorice*, din 1930 pînă în 1950, cu singura întreruprere a anilor de război.

Restaurările datorate arhitecților din generația mai veche, ca Alexandru Băicoianu, N. Gabrielescu, Al Zagoriț, Gh. Lupu, I. Trajanescu și N. Ghika—Budești, la care mai trebuie adăugat și inginerul Grigore Cerchez căruia i se datorează salvarea *Bisericii Curții Domnești* din Curtea de Argeș, înlocuiseră treptat mult criticata operă a francezului Lecomte du Noüy. Tînăra generație formată la Școala Română de la Roma a preluat această îndeletnicire după principii noi de pregătire științifică, mai apropiată de respectul față de partea autentică, păstrată încă în vechea clădire.

Întrebare: Pentru noi, existența vechii *Comisiuni a Monumentelor Istorice* a rămas un fel de legendă. Ați făcut parte din ea, ați colaborat cu Iorga, cu arhitecți de renume ca Ghika—Budești, Petre Antonescu și alții. Cum funcționa, de fapt, această Comisiune?

Ștefan Balș: Activitatea practică a Comisiei era asigurată printr-un Serviciu Tehnic, condus de arhitectul N. Ghika—Budești, ajutat, pentru partea istorică, de V. Drăghiceanu și apoi V. Brătulescu și, pentru proiectare și munca de teren, de către patru arhitecți: Sterie Becu, Horia Teodoru, Em. Costescu și eu, ultimii trei formați la aceeași Școală de la Roma, și de doi conductor-iarhitecți, V. Ioachimescu și V. Moisescu. Sediul central de la *Casa Școalelor*, din strada General Berthelot, adăpostea arhiva și o bogată bibliotecă. Lucrările din Oltenia erau în sarcina arhitectului Athanasescu, cele din Transilvania reveneau unui colectiv condus de prof. C. Daicoviciu, iar cele din Bucovina prof. arh. Petre Luția.

Proiectele de restaurare cu planurile și documentațiile tehnice, întocmite în funcție de fondurile anual repartizate, erau prezentate spre aprobare comisiei prezidată de Iorga și avînd ca membri personalități printre care Al. Lapedatu, Gh. Balș, P. Antonescu și alții.

De mare sprijin în activitatea de restaurare era biblioteca de specialitate, neprețuita colecție a buletinelor anuale ale Comisiunii, ca și publicațiile apărute asupra Moldovei și Țării Românești de Gheorghe Balș și Nicolae Ghika—Budești, asupra Transilvaniei de Virgil Vătășianu și asupra istoriei arhitecturii vechi românești de Grigore Ionescu — toate formînd materialul de bază la întocmirea proiectelor, material completat de la an la an cu arhiva proprie a proiectelor deja realizate.

Întrebare: Privind în urmă, care e rolul pe care considerați că l-a avut vechea comisiune? Pentru dumneavoastră, ce a însemnat această perioadă?

Ștefan Balș: Din cauza marelui număr de monumente cerînd lucrări de reparație urgente, a personalului tehnic foarte redus, a fondurilor modeste alocate și a sistemului de lucru în antrepriză, toată această perioadă a reprezentat, în principal, o acțiune de salvare, reparații și întreținere, fără modificări în formele arhitecturale existente. Lucrările importante au fost puține și întinse pe un număr mare de ani. Merită a fi menționate totuși acele lucrări de restaurare propriu-zisă de la *Sf. Elefterie Vechi*, *Crețulescu*, *Antim* și *Scaune* din București, cu turlele lor refăcute, *Snagov-ul* și *Neamț*, ca și consolidările temeinice după cutremurul din 1940, la *Golia* și *Sf. Sava* din Iași, la *Cașin* și *Borzești* de asemenea grav avariate.

Cu toate condițiile destul de grele din cauza numeroaselor deplasări pe teren — deplasările erau asigurate prin abonamente anuale pe toate liniile C.F.R. —, fără personal ajutător, acești, ani au avut avantajul de a mă învăța să mă bazez pe propriile mele cunoștințe.

Întrebare: Care au fost personalitățile cărora le datorați învățarea meseriei?

Ștefan Balș: Nu pot trece cu vederea ajutorul primit de la șeful meu direct, arhitectul Horia Teodoru, prin sfaturile tehnice și prin exemplul de sistematizare științifică a muncii, după cum nu pot uita experiența de șantier cîștigată în raporturile de colaborare avute cu arhitectul Alexandru Popovici, deosebit de competent în materie de execuție.

Fiecare din lucrările ce s-au succedat au contribuit, prin diversitatea problemelor puse, să-mi mărească cunoștințele în domeniu, pînă în momentul desființării *Comisiunii Monumentelor Istorice* și încheierii activității acestei vechi instituții.

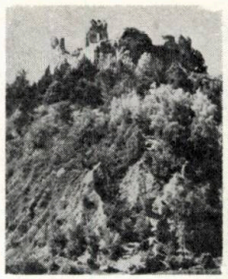

1

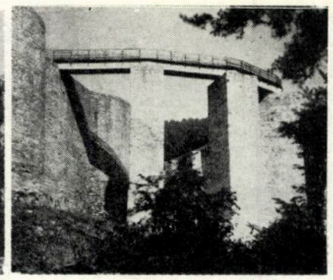

2

3

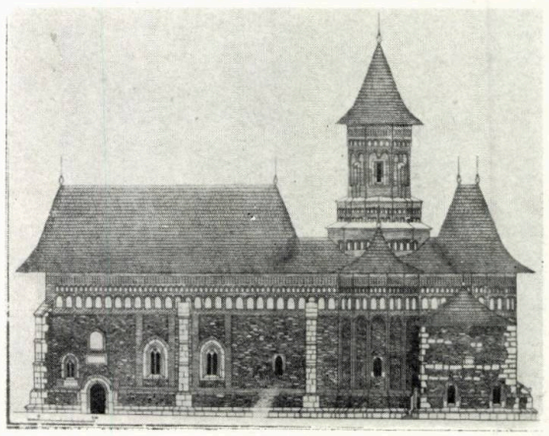

4

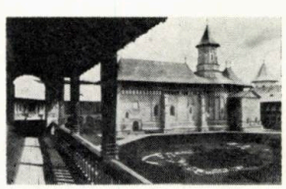

5

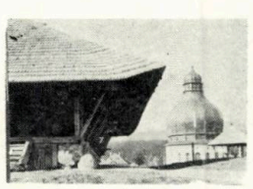

6

8

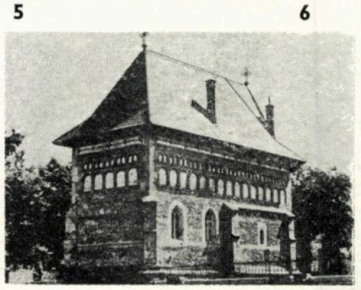

7

9

RESTAURĂRI: 1, 2. Cetatea Neamțului, *înainte și după restaurare* 3, 4, 5, 6. Mănăstirea Neamțului *(în colaborare) biserica și chiliile înainte de restaurare, proiectul de restaurare a bisericii, vedere a incintei după restaurare, aghiazmatarul și hambarul vechi* — 7, 8. Piatra Neamț, *Sf. Ion, restaurare de parament, Turnul lui Ștefan (în colaborare), înainte de restaurare* — 9. Războieni *biserica după restaurare și desfacerea turlelor* — 10, 11. Mănăstirea Moldovița *(în colaborare), vedere de ansamblu*

30

29

28

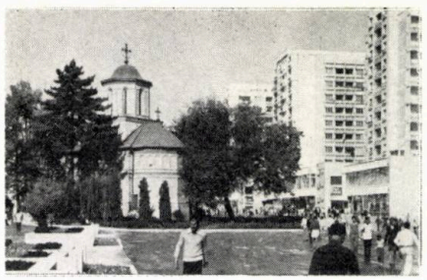

26

25

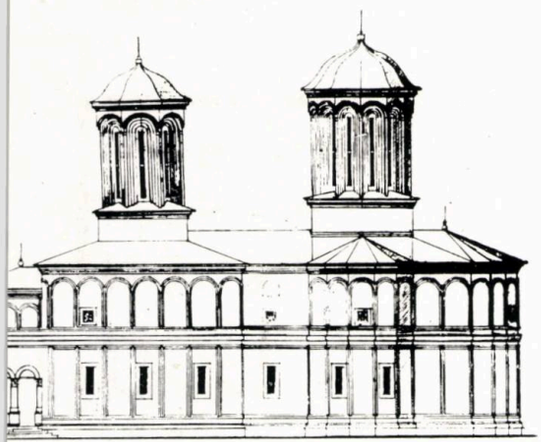

23

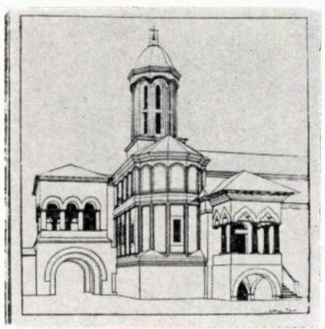

27

24

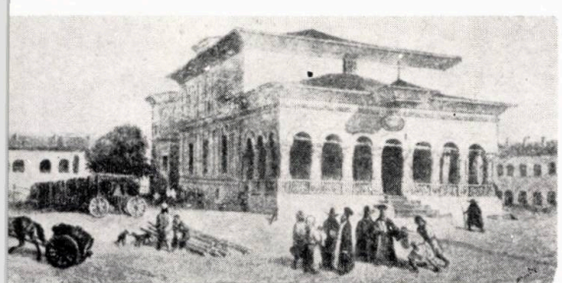

20

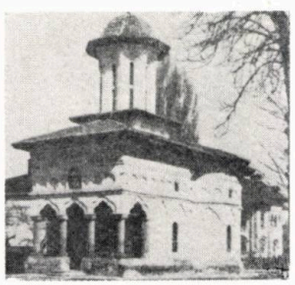

19

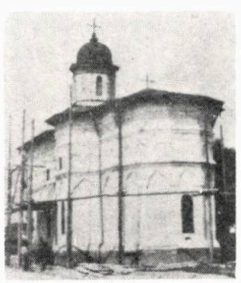

18

17

clisiarnița — 12. Cîlnic, *Cetatea țărănească după restaurare — 13.* Alba Iulia, *Catedrala romano-catolică — 14.* Mănăstirea Hodoș-Bodrog *restaurarea bisericii (în colaborare cu arh. V. Antonescu) — 15, 16.* Mănăstirea Snagov *înainte de restaurare — 1944 — și după restaurare, cu refacerea turlelor — 17, 18.* București, *biserica Crețulescu, înainte și după restaurare — 19, 20.* București, *Sf. Elefterie Vechi înainte și după restaurare — 21, 22.* București, *Sf. Gheorghe Nou desen de Raffet, sec. XIX, proiect de restaurare, 1983 — 23.* București, *Patriarhia (în colaborare cu arh. P. E. Miclescu), restaurarea paraclisului-perspectivă — 24, 25, 26.* Pitești, *Sf. Gheorghe înainte și după restaurare, cu desfacerea turnului și a pridvorului adăugat — 27.* Cîmpulung; *Bărăția (în colaborare) turnul înainte de restaurare — 28, 29, 30.* Mănăstirea Horezu *(cu R. Mănciulescu și colaboratorii) vedere a incintei cu turnul de acces, paraclisul și foișorul lui Dionisie*

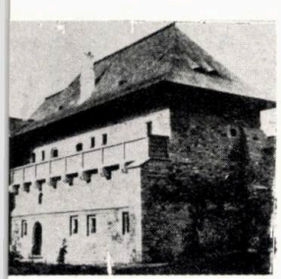

11

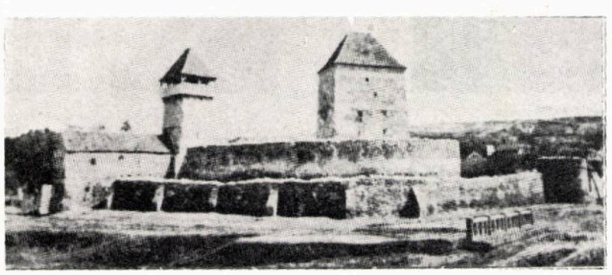

12

13

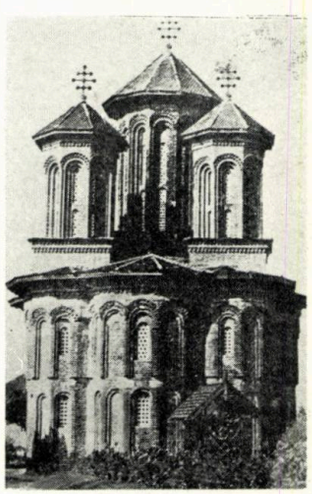

16

10

14

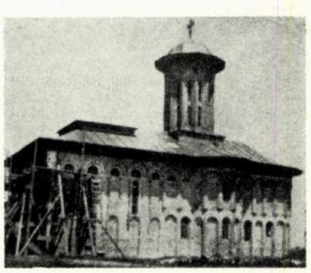

15

→

31

32

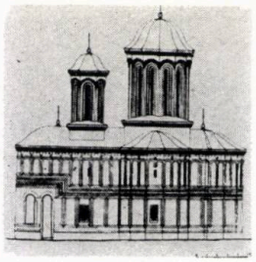

33

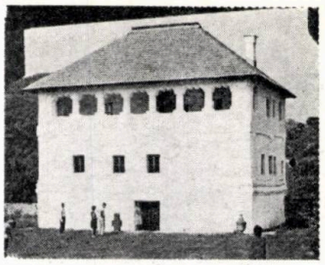

34

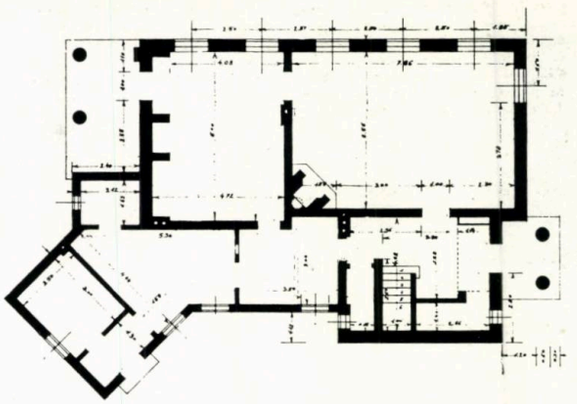

3

35

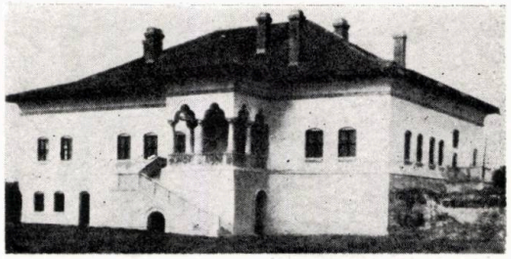

36

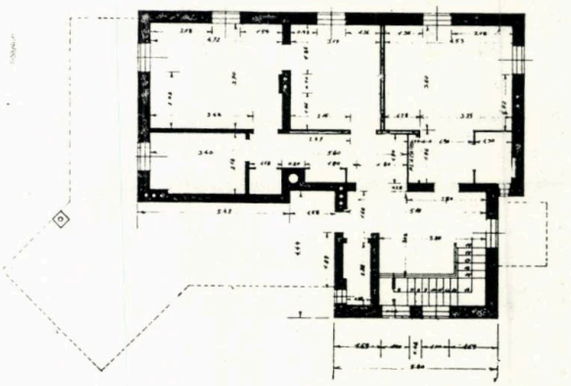

3

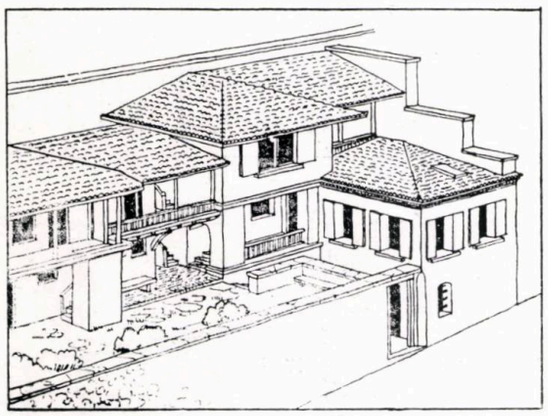

41

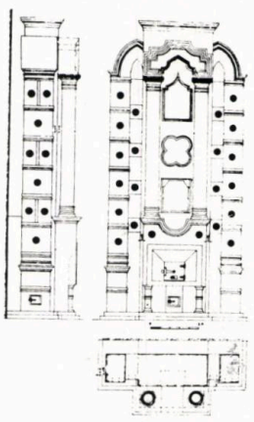

37

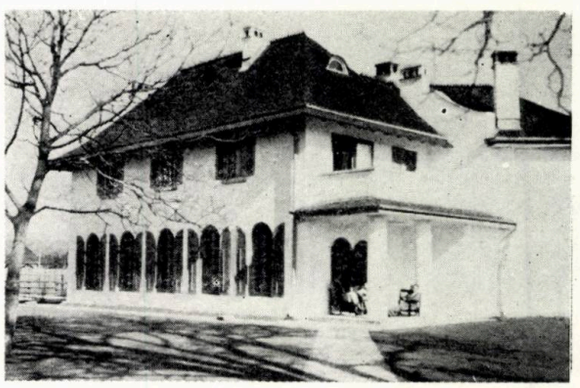

40

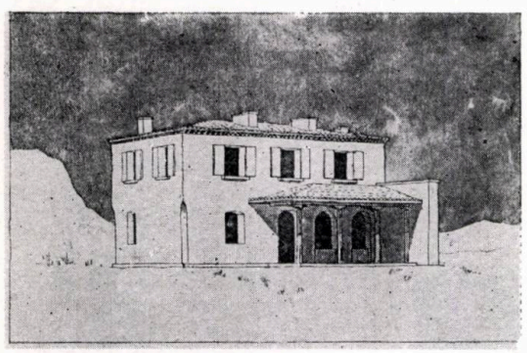

42

43

44

45

46

— 31. Schitul Sf. Ştefan-Horezu *după restaurare* — 32, 33. Mănăstirea Gura Motrului *(în colaborare cu E. Greceanu) biserica înainte de restaurare şi proiectul restaurării* — 34. Măldăreşti, *Cula Duca (în colaborare)* — 35, 36. Potlogi, *Palatul (cu R. Udroiu şi colaboratorii) înainte şi după restaurare* — 37. Leordeni, *restaurarea Casei, releveu sobe* — ALTE LUCRĂRI: — 38, 39, 40. Vilă la Cornu, *Cîmpina (1936—1937)* — 41. Casa Pherekyde, *Balcic (1937—1938), perspectivă* — 42. Casa Constantinescu, *Balcic (1938), perspectivă* PORTRETE: — 43. Arhitectul Ştefan Balş — *în mijlocul colegilor de la ISPROR, Gh. Gheorghiu, C. Pavelescu, N. Diaconu, M. Pavelescu, Mariana Angelescu, Coli Tănăsescu (Ghica), Dan Izvoranu* — 44. *Ing Gh. Balş (1868—1936)* — *unchiul lui Ştefan Balş* — *membru al Academiei, autorul lucrărilor: «Bisericile lui Ştefan cel Mare», 1926 («Bisericile moldoveneşti din veacul al XVI-lea», 1928) «Bisericile moldoveneşti din veacurile al XVII-lea şi al XVIII-lea», 1933 şi multe altele* — 45, 46. *Arh. Ştefan Balş şi rucsacul său. . .*

Întrebare: Răsfoind revista Arhitectura, am găsit un articol din 1952 în care prezentaţi nişte locuinţe noi la Medgidia. E adevărat că aţi proiectat şi locuinţe?

Ştefan Balş: Între 1950—1955, am fost angajat în cadrul atelierelor de proiectare de locuinţe din *I.C.S.O.R.* şi *I.S.P.R.O.R.* Locuinţele muncitoreşti de la Medgidia le-am proiectat cu arhitecta Lola Levi. În 1945, în afara serviciului, am proiectat, împreună cu C. Roşu, Căminul Băncii Româneşti, de lîngă Poşta Vitan. Am făcut şi un proiect de locuinţe pentru funcţionarii băncii — duplex-uri cum s-ar spune astăzi — rămas la studiul de proiect. Lucram mai ales cînd terminam cu deplasările, pentru că atunci îmi rămînea destul de mult timp liber. Plecam de acasă pe la şase dimineaţa, treceam întîi pe la şantiere şi apoi la birou.

Întrebare: Cînd aţi reluat activitatea de restaurare?

Ştefan Balş: Socotisem activitatea mea ca restaurator încheiată, dar, în 1955, monumentele nu au vrut să mă părăsească şi astfel a fost înfiinţat în cadrul *I.S.P.R.O.R.* un atelier de proiectare pentru restaurări de monumente, comandate de către Departamentul Cultelor, proiecte ce au şi intrat în execuţie. Am funcţionat astfel

pînă în 1960 cînd întregul atelier, cuprinzînd acum un însemnat număr de arhitecţi specializaţi, a fost integrat în noua instituţie de mult dorită, a *Direcţiei Monumentelor Istorice şi de Artă*, laolaltă cu toate celelalte servicii de cercetare, documentare, avizare şi execuţie, aducînd sub o singură conducere, unitară, toate disciplinele ce puteau asigura salvarea, întreţinerea şi restaurarea, în condiţii de execuţie optime, ale mult oropsitelor monumente.

Întrebare: Cum se desfăşura munca în noua Direcţie?

Ştefan Balş: În cei 18 ani care au urmat, s-a desfăşurat o activitate susţinută în munca de îngrijire şi restaurare concepută pe plan mai larg, depăşind obiectivul monumentului unicat, prin preocuparea încadrării sale în cadrul unui ansamblu, şi mergînd, în cazul aşezărilor urbane, pînă la punerea în valoare a unei grupări de monumente . . .

Întrebare: . . . grija dumneavoastră pentru conturarea unui ansamblu mergea pînă la alegerea şi plantarea vegetaţiei; ca la Horezu, ca la *Mînăstirea Neamţ*; ţin minte că la Cetatea Neamţului aţi cerut cu tot dinadinsul să se aducă cîteva *« mărită-mă, mamă ! »* . . .

Ştefan Balş: În ce priveşte activitatea mea profesională, schimbarea survenită, prin trecerea la instituţiile înainte pomenite, a atras o modificare radicală a stilului de lucru din perioada precedentă, prin trecerea de la munca individuală, neîncadrată, la munca în colectiv, cu toate avantajele oferite de ceilalţi colaboratori, la fel de bine pregătiţi în specificul lor, dar supuşi totuşi unei autorităţi unice — a arhitectului —, menită să asigure un tot bine încheiat.

Întrebare: Păstraţi o amintire bună mijloacelor pe care le aveaţi la dispoziţie în noua Direcţie?

Ştefan Balş: Foarte bună. Direcţia, organizată în sensul de care vorbeam mai înainte, de către arhitect Virgil Bilciurescu, în noul sediu din strada Enăchiţă Văcărescu de sub *Dealul Mitropoliei*, a cuprins patru mari ateliere de proiectare, o grupă de studii, cu arhiva respectivă, şi un întreg complex al grupei de execuţie, condus de ing. V. Munteanu, pentru asigurarea mersului şantierelor repartizate pe tot cuprinsul ţării. O fototecă bine clasată, un laborator foto şi un laborator pentru analiza materialelor şi mortarelor, au completat zestrea noii Direcţii.

Întrebare: Ne amintim cu plăcere de clădirea D.M.I.-ului din spatele Patriarhiei, de atmosfera de lucru atît de caldă, de grădina din spate cu mesele de ping-pong . . . Cine făcuse proiectul corpului de ateliere?

Ştefan Balş: Arhitectul Chefneux — a fost una dintre lucrările lui cele mai reuşite.

Întrebare: Pomeniţi-ne pe cîţiva dintre colaboratorii şi colegii de la Direcţie.

Ştefan Balş: Consider ca cei mai talentaţi, dintre arhitecţii cu cre am lucrat în activitatea de restaurare, pe Rodica Mănciulescu şi Ioana Grigorescu. De asemenea, trebuie citaţi şi arhitecţii Radu Udroiu, Laurenţiu Vasilescu, Eugenia Greceanu, Liana Bilciurescu, Sanda Ignat, Eugen Chefneux, Niculae Diaconu, ca şi Ion Balş, G. M. Cantacuzino şi P. E. Miclescu, inginerii Costel Pavelescu şi Teodor Barbu, care acceptau, lucru rar, ideile arhitecţilor, Istudor de la laboratorul de cercetări şi mulţi alţii. Din execuţie. mai mă gîndesc la inginerul Dan Lotru, înmormîntat la Bolniţa, Horezului, care a ştiut să-şi pună sufletul în ceea ce a făcut, la Haznas, cu care am lucrat Mănăstirea şi Cetatea Neamţului, şi la Panco pentru Moldoviţa. La Ioana Grigorescu, deşi nu puteam fi de acord cu felul în care înţelegea munca de restaurare, am apreciat deosebit exigenţa sa în materie de execuţie, pasiunea pe care o punea în restaurare. Din păcate, a imprimat o pecete personală care a ştirbit, adesea, expresia tradiţională a monumentului, în dorinţa, lăudabilă dar şi ambiţioasă, de a trata lucrările sale în spiritul arhitecturii de astăzi. Rodica (Mănciulescu), în afară de nepreţuitul ajutor ce l-am avut în lunga noastră colaborare, cu rară sobrietate şi discreţie, cu o deosebită putere de muncă, a proiectat restaurări în stilul pe care l-am considerat întotdeauna ca cel mai corect.

Întrebare: Din felul în care aţi practicat restaurarea în aproape 50 de ani, se poate spune că sînteţi adeptul unei restaurări « discrete »? Sînteţi de părere că intervenţia arhitectului restaurator trebuie să fie cît mai puţin vizibilă?

Ştefan Balş: Cît mai mult respect pentru vechea construcţie !

Întrebare: Dintre restaurările nenumărate, din acestă ultimă perioadă, pe care le consideraţi mai importante sau care sînt cele de care v-aţi ataşat în mod special?

Ştefan Balş: În primul rînd ansamblurile : *Horezu, Neamţ, Alba Iulia, Snagov, Cîmpulung, Moldoviţa* şi dintre cele izolate *Piatra Neamţ, Războieni, Potlogi*. Cetăţile de la *Cilnic* şi *Neamţ*, deşi nu aveam nici o afinitate pentru cetăţi şi fortăreţe, mi-au dat mari satisfacţii.

Întrebare: Cum se situa activitatea de restaurare din cadrul D.M.I., faţă de un context mai larg, al ţărilor vecine sau chiar european?

Ştefan Balş: E greu de răspuns. Eu, de exemplu, după război, prima deplasare am făcut-o la Budapesta. Impresia mea e că, la ei, în R. D. G., Cehoslovacia, fără a mai vorbi de Italia, Grecia etc., dotarea şi organizarea era mai bună. Aş îndrăzni, însă, să spun că, la noi, ideea activităţii de restaurare era poate chiar mai bună.

Întrebare: La ce lucraţi în momentul de faţă?

Ştefan Balş: Prin organele eclesiastice, am putut continua lucrările deja începute de la *Sf. Gheorghe* din Bucureşti, ansamblul de la Rişca, *Casa Domnească* de la Bistriţa (preluată după restaurarea arh. N. Diaconu). Ca lucrări noi : *Casa Domnească* de la Putna şi pridvorul de la Vechea Mitropolie din Iaşi.

Întrebare: În sfîrşit, ştim că nu aţi dispreţuit niciodată arhitectura modernă. Cunoscînd atît de bine arhitectura veche, cum vi se pare ceea ce se construieşte acum la noi şi, în general, în lume?

Ştefan Balş: Arhitectura de azi nu poate să mai îmi placă, fiind impusă de tehnică, de factori de economie, de necesităţi de cazare; nu mai e arhitectura ceea ce era — operă de creaţie, desigur, în afara cîtorva exemple de reuşită.

Interviu realizat de arhitecţii
CRISTINA şi STEFAN MĂNCIULESCU

BIBLIOGRAFIE ŞTEFAN BALŞ

I. PERIODICE

1929 Sant Angelo al Monte Rapano — Ephemeris daco-romanica, Roma
1931 O biserică fortificată din Iaşi — Închinare lui Iorga, Bucureşti
1934 Biserica Sf. Elefterie din Bucureşti — BCMI
1943 Biserica din Vad, jud. Someş — BCMI
1945 Casa din Leordeni, jud. Ilfov — BCMI
1952 Locuinţe noi în Medgidia — Arhitectura nr. 6—7
1954 Vechi locuinţe boiereşti din Gorj — SCIA
1955 Restaurarea Palatului Potlogi Arhitectura nr. 2
1962 Restaurarea Mănăstirii Neamţ — MMS
1963 Noi descoperiri la Mănăstirea Hurezu, cu prilejul lucrărilor de restaurare — Studii DMI
1964 Restaurarea Mănăstirii Neamţ (colaborare cu I. Balş, R. Heitel) — Studii DMI
1964 Restaurarea Mănăstirii Gura Motrului — Studii DMI
1966 Biserica Mănăstirii Putna — MMS
1967 Biserica Episcopiei Argeşului — MMS
1967 Cetatea Cîlnic — Studii DMI
1969 Restaurarea Băraţiei din Cîmpulung — Studii DMI
1970 Lucrările de restaurare la biserica din Brădet — Argeş — BMI nr. 2
1971 Observaţii noi asupra bisericii Mănăstirii Neamţ — BMI
1971 Restaurarea Cetăţii Neamţ — BMI nr. 2
1971 Sf. Vineri, Tîrgovişte — un tip neobişnuit de pridvor în arhitectura veche din Muntenia (colaborare cu R. Mănciulescu — BMI nr. 3)
1971 Cîteva date noi despre Mănăstirea Moldoviţa — BMI nr. 3
1972 Restaurarea bisericii Creţulescu, Bucureşti — BMI nr. 3
1975 Restaurarea bisericii Radu Vodă, Bucureşti — BMI nr. 1
1975 Restaurarea bisericii din Războieni, jud. Neamţ — BMI nr. 2
1976 Sf. Gheorghe, Piteşti — BMI nr. 2
1977 Sf. Gheorghe, Bucureşti — BMI

II. CĂRŢI

1957 Scurtă istorie a artelor plastice în R.P.R., vol. 1, (glosarul termenilor de specialitate)
1958 Mănăstirea Neamţ, Ed. Tehnică (în colaborare cu Corina Nicolescu)
1958 Mănăstirea Moldoviţa, Ed. Tehnică (în colaborare cu Corina Nicolescu)
1965 Mănăstirea Humor, Ed. Meridiane
1966 Mănăstirea Secu, Ed. Meridiane
1968 Potlogi, Ed. Meridiane

III. COMUNICĂRI LA SESIUNILE ŞTIINŢELOR D.M.I.A.

1963 Mănăstirea Hurezu, descoperiri
1964 Restaurarea cetăţii din Cîlnic
1964 Mănăstirea Neamţ, probleme de restaurare
1966 Restaurarea Băraţiei din Cîmpulung
1968 Biserica din Brădet, probleme de restaurare
1973 Restaurarea bisericii Radu Vodă, Bucureşti
1974 Cula Duca din Măldăreşti
1975 Sf. Gheorghe, Bucureşti — rezultatele cercetărilor

IV. CASETE D.M.I.

Brebu, Băraţia Cîmpulung, Mănăstirea Hurezu, Măldăreşti, Humor

V. MANUSCRISE

Case vechi din Moldova — Pribeşti, Trifeşti
Biserici de zid din regiunea Bicaz
Mănăstirea Arnota
Biserica Mănăstirii Neamţ

VI. TRADUCERI

1956 Alfredo Barbacci: Restaurarea monumentelor în Italia (Il restauro dei monumenti in Italia, Libreria della Stato Roma).

RESTAURĂRI ŞTEFAN BALŞ

1. Sf. Elefterie Vechi, Bucureşti (1930)
2. Mănăstirea Neamţ (1930—34, 60—65)
3. Biserica din Pătroaia — Dîmboviţa (1931)
4. Biserica Creţulescu, Bucureşti (1932—1939)
5. Biserica din Borzeşti (1934, 1943)
6. Biserica Scaune, Bucureşti (1934, 1937, 1947)
7. Sf. Spiridon Vechi, Bucureşti (1934, 1937)
8. Biserica Schitului Clocociov — Olt (1934)
9. Biserica Precista din Bacău (1935—1936)
10. Biserica de lemn din Maioreşti — Mureş, strămutată la Sinaia (1935)
11. Huşi, palatul episcopal (1936)
12. Turnul clopotniţă de la Caşin — Bacău (1936—1938)
13. Sf. Sava, Iaşi (1936—1939)
14. Biserica Mănăstirii Birnova — Iaşi (1937)
15. Episcopia Romanului (1937—1938)
16. Mauzoleul de la Buftea (1937—1938)
17. Sf. Ion, Piatra-Neamţ (1937—1938)
18. Biserica Mănăstirii Coşula (1938)
19. Biserica din Vad — Someş (1938)
20. Biserica fostei Mănăstiri Dobrovăţ (1938)
21. Biserica Mănăstirii Snagov (1943—1947)
22. Golia, Iaşi (1943—1944)
23. Mănăstirea Cetăţuia, Iaşi (1943—1944)
24. Biserica din Burdujeni — Suceava (1943—1944)
25. Sf. Dumitru, Suceava (1943)
26. Biserica Antim, Bucureşti (1945—1946)
27. Mănăstirea Căldăruşani (1947, 1960—1965)
28. Mănăstirea Cernica (1959—1960)
29. Biserica şi paraclisul Patriarhiei, Bucureşti (1960—1962)
30. Mănăstirea Brebu (1960—1963)
31. Schitul Balamuci — Ilfov (1960—1962)
32. Mănăstirea Hurezu (1961—1975)
33. Cetatea ţărănească de la Cilnic (1961—1963)
34. Turnul şi biserica fostei mănăstiri Radu Vodă, Bucureşti (1962—1964, 1970—1974)
35. Cula Duca, Măldăreşti (1962—1965)
37. Cetatea Neamţ (1963—1970)
38. Sf. Gheorghe, Piteşti (1964—1968)
39. Biserica schitului Brădet — Argeş (1964—1966)
40. Mănăstirea Moldoviţa (1966—1970)
41. Mănăstirea Rişca (1968—1975)
42. Cazarma Babilon şi Sala Unirii, Alba-Iulia (1967—1968)
43. Catedrala Ortodoxă, Alba-Iulia (1967—1971)
44. Catedrala Romano-Catolică, Alba-Iulia (1967—1975)
45. Biserica din Războieni — Neamţ (1973—1975)
46. Sf. Gheorghe, Bucureşti (1974—1975, 1977 — în curs)
47. Mănăstirea Hodoş-Bodrog — Arad colab. cu arh. V. Antonescu (1978—1979)
48. Casa Domnească, Mănăstirea Putna, colab. cu arh. V. Antonescu (în curs)

ALTE LUCRĂRI

1. Vila Gordon Hayward, Cornu — Cîmpina (1936—1937)
2. Casa D. Pherekyde, Balcic (1937—1938)
3. Casa Constantinescu, Balcic (1938)
4. Biserică, Balcic (1938)
5. Casa Chrissoveloni, Ghidigeni — refacerea după incendiu/colab. cu arh. I. Balş
6. Cămin pentru Banca Românească, Bucureşti (colab. cu arh. I. Balş)
7. Locuinţe pentru Banca Românească Bucureşti 1945, proiect
8. Bloc Suţu, Piaţa Universităţii (arh. G. M. Cantacuzino), Bucureşti — restaurare

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ — BUCUREȘTI

NOUA STRĂLUCIRE A UNUI IMPORTANT MONUMENT DE ARHITECTURĂ

În Bucureștii de la sfîrșitul veacului trecut, mișcarea culturală și științifică erau marcate de opera marilor clasici ai literaturii române, de afirmarea puternică a unor savanți de prestigiu în domeniul medicinii, biologiei, matematicii, istoriei, filologiei și altor domenii ale cunoașterii și experienței umane. Viața universitară devenise intensă, cele mai multe din structurile moderne ale școlii superioare bucureștene aflîndu-și începuturile în această perioadă. Dar emulația intelectuală se întemeiază pe o circulație activă a informațiilor, este determinată de locul cărții în societate, de pasiunea și rigoarea studiului. În acea vreme, cărțile și revistele erau purtătorii suverani ai noului, nimic nu trecea în cunoaștere decît prin poarta frumoasă a cuvîntului scris.

Întemeierea Fundației Universitare *din București, în anul* 1891, *reprezintă astfel un act cultural de mare însemnătate. Inaugurată peste patru ani, în martie* 1895, *noua instituție avea să fie legată de formația și de amintirile multora din marile personalități ale culturii române din prima jumătate a secolului nostru. Între* 1912—1914, *are loc extinderea vechiului local, care capătă acum configurația sa de azi. Pe terenul unde se aflau altădată casele lui Grigore Peucescu, în care — așa cum scria Al. Vlahuță — citise Eminescu «* Scrisoarea III-a *», în vecinătatea imediată a palatului* Ateneului Român, *se ridica, impunător, unul din cele mai frumoase monumente de arhitectură ale orașului.*

Principalele funcții ale Fundației erau legate de activitatea bibliotecii și a celebrei săli de conferințe din incinta sa, în care au răsunat glasurile tuturor dăruiților cuvîntului românesc, de la Nicolae Iorga la Mihail Sadoveanu, de la Tudor Vianu la Dimitrie Gusti.

Construcția trainică, realizată după planurile arhitectului francez Paul Gottereau, oferea studenților bucureștene toate înlesnirile la care ajunsese gîndirea biblioteconomică a vremii.

Sălile spațioase și bine luminate, depozitele încăpătoare, funcționalitatea relațiilor pe toate traseele cărții, dotările adecvate și ambianța stimulativă așezau biblioteca universitară bucureșteană printre cele mai moderne instituții de acest fel ale vremii.

Înscrisă curînd într-un circuit european de schimburi de publicații și în relația activă cu forurile internaționale de specialitate, biblioteca a promovat, în prima jumătate a secolului, tehnici de prelucrare și organizare a documentelor care au impulsionat întreaga biblioteconomie românească.

După 1948, *constituită ca* Bibliotecă Centrală Universitară, *prin integrarea altor colecții și prin extinderea atribuțiilor, instituția a devenit cea mai mare structură universitară destinată achiziționării, organizării, stocării și diseminării documentelor și informațiilor.*

Cele peste 3 *milioane de volume, cîte sînt reflectate azi în evidențe, oferă beneficiarilor monumente ale scrisului românesc, manuscrise de preț și colecții reprezentative ale culturii universale.*

În relație cu zona cea mai dinamică a mișcării ideilor, plasat favorabil în urbe, la interferența unor trasee culturale permanente și cultivîndu-și disponibilitatea constitutivă pentru integrare, complexul B.C.U. tinde, din punct de vedere informațional, o poziție de multimedia *și, din punct de vedere cultural-științific, un statut de* forum.

Iată de ce acțiunea de restaurare, consecvent sprijinită de Ministerul Educației și Învățămîntului și condusă cu talent și dragoste de arhitectul Ioan Antonescu, trebuie considerată nu doar ca o readucere a unui monument de arhitectură la strălucirea sa de altădată, ci mai ales ca o contribuție necesară a anilor aceștia la tezaurul de adevăr și de valoare pe care bibliotecile îl așează în viața societății.

Dr. ION STOICA
directorul Bibliotecii Centrale Universitare, București

COLECTIV DE PROIECTARE:

Arhitectură: arh. **IOAN ANTONESCU** (șef proiect complex)
Colaborare arhitectură: arh. **ANCA MUNTEANU**, proiectanții **RODICA POPA, CORNEL POPA**
Rezistență (etapa I): prof. dr. ing. **ION BELEȘ**,
șef lucrări dr. ing. **NICOLAE RĂDUICĂ**
Rezistență (etapa a II-a): ing. **ELEODOR SĂFTOIU**

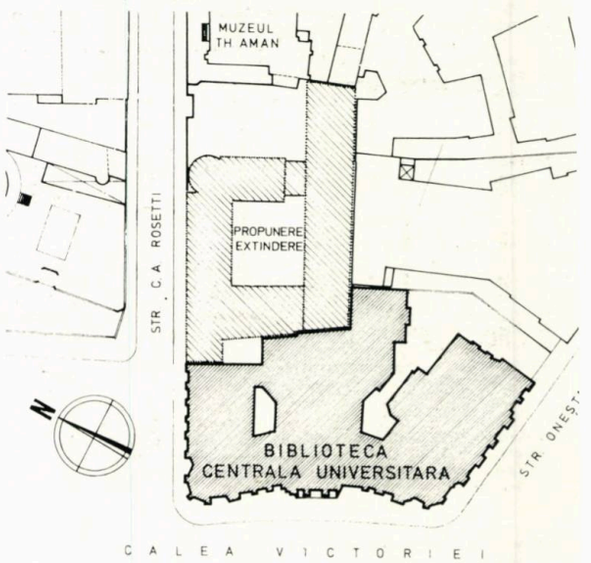

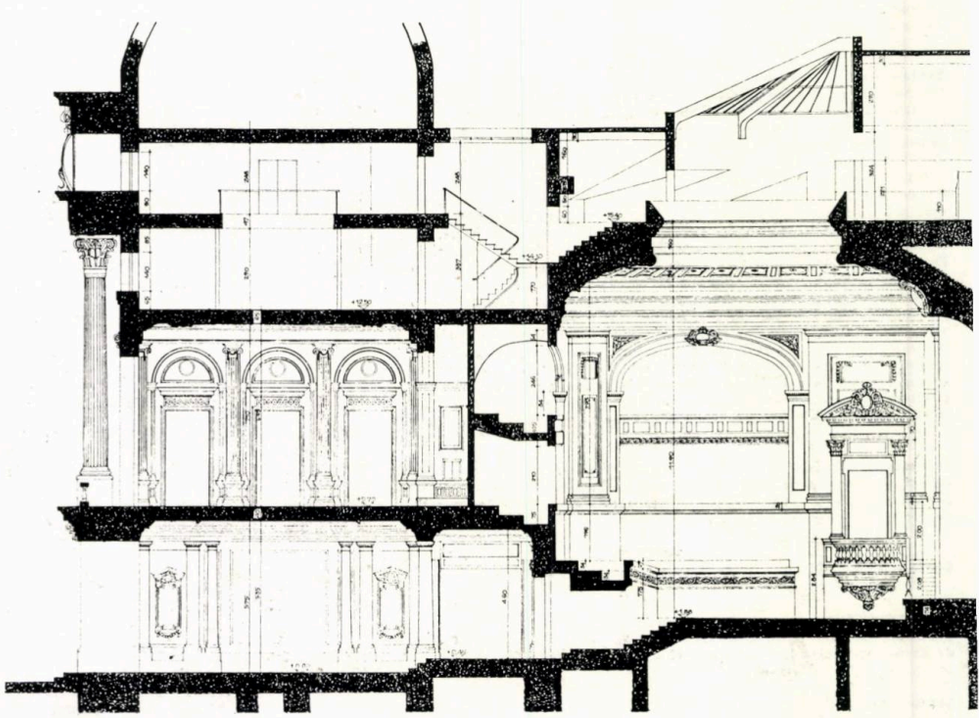

secțiune prin hol și au

Instalații: ing. **CONSTANTIN BUZDUGAN**, proiectant **ANA PECA** (termice), s.ing. **CHIRIȚESCU ȘTEFAN** (electrice), ing. **VENERA GHEORGHIU** (sanitare)

Documentația economică: arh. **ALEXANDRU ANASTASESCU**

PROIECTANT GENERAL: CENTRUL DE PROIECTARE PENTRU CONSTRUCȚII DE ÎNVĂȚĂMÎNT ȘI DE CERCETARE AL MINISTERULUI EDUCAȚIEI ȘI ÎNVĂȚĂMÎNTULUI, BUCUREȘTI

LUCRĂRI MARMURĂ: ÎNTREPRINDEREA MARMURA BUCUREȘTI

SONORIZARE: ÎNTREPRINDEREA « RADIO PROGRES », BUCUREȘTI

LUCRĂRI UTILAJE ELECTROMECANICE: ÎNTREPRINDEREA « DECORATIVA » — BUCUREȘTI

FERONERIE ȘI CORPURI ILUMINAT: TRUSTUL CONSTRUCȚII CARPAȚI

PICTURĂ: pictor **MIHAI PAP** (etapa I), **MARIN CONSTANTIN** și **ȘTEFAN ZĂTREANU**

LUCRĂRI VOPSITORII ȘI PICTURĂ DECORATIVĂ: **TUDOR POPA**

VITRALII: **DAN BROSCĂUȚEANU**

CONSTRUCTOR I.C.P.B. a CONSILIULUI POPULAR AL MUNICIPIULUI BUCUREȘTI (etapa I), TRUSTUL DE CONSTRUCȚII CARPAȚI (etapa a II-a)

Șef șantier: **COSTICĂ SĂRĂȚEANU**

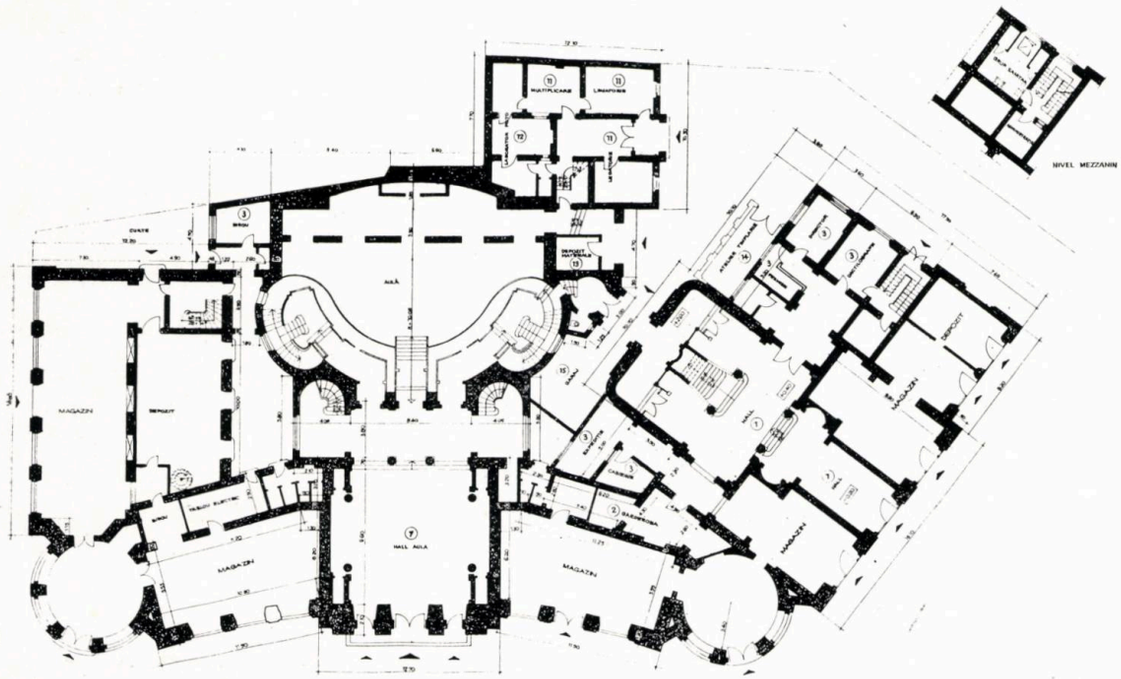

plan parter

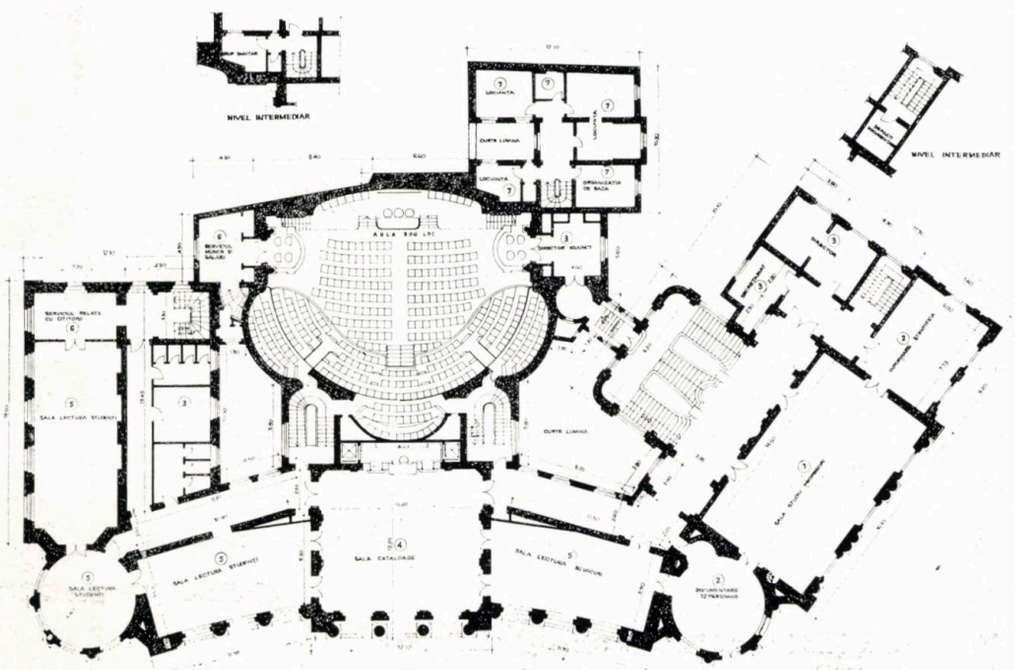

plan etaj 1

Figurînd printre cele mai însemnate monumente de arhitectură ale Capitalei, Biblioteca Centrală Universitară, construită după planurile arhitectului francez Paul Gottereau, diplomat al Școlii *Beaux Arts* din Paris, a cunoscut două etape de realizare. Astfel, într-o primă etapă, a fost executat corpul P+1 cu intrarea prin Str. Onești nr. 1 (între anii 1891—1895) pentru un număr de 3 400 volume și 42 cititori și cuprinde: magazine la parter, scară principală, sala de lectură a corpului didactic, rotonda și birourile conducerii.

Etapa a II-a, executată între anii 1911—1914, cuprinde: corpul principal, situat pe Calea Victoriei nr. 88, și aripa din str. C.A. Rosetti nr. 2, cu aula de circa 500 locuri, magazine la parter, sala cataloagelor și săli de lectură la etajul 1.

În urma seismului din 4 martie 1977, clădirea a suferit grave avarii, care au afectat structura de rezistență și, în mod deosebit, lucrările interioare de finisaj.

Consolidările au constat din realizarea unor legături prin tiranți și profile metalice, iar repararea zidăriei prin injectări și țesături ale fisurilor, precum și prin aplicarea unor plase metalice.

Avînd în vedere valoarea acestui edificiu, care figurează pe *Lista monumentelor de arhitectură* (poziția 24), aprobată prin H.C.M. nr. 661 din 22.IV. 1955, s-au efectuat, concomitent cu lucrările de consolidare, reparațiile și lucrările de restaurare necesare.

În acest scop, s-au făcut studii și documentări amănunțite, beneficiindu-se de opinia unor erudite și responsabile personalități în acest domeniu, de incursiuni în istoria arhitecturii românești, făcîndu-se analogii și cu lucrări de finisare interioară ale Castelului Peleș, unde se regăsesc virtuți plastice ale unor maeștri ai penelului din aceeași epocă.

Pe lîngă aceste investigații, la baza lucrărilor de restaurare, a stat și volumul publicat, în anul 1933, de către Tzigara Samurcaș, directorul de atunci al bibliotecii, volum în care sînt reprezentate și decorațiuni și picturi care, la data începerii lucrărilor, erau acoperite cu vopsea de ulei.

Restaurarea situîndu-se pe poziția conservării maximale a elementelor de detaliu inițiale, au fost scoase la iveală — prin descopertarea vopsitoriilor și prin eliminarea adăogirilor ce alterau arhitectura interioară —, elemente picturale și decorative la marea nișă a aulei ca și la nișele galeriilor aulei, la plafonul și la pereții rotondei și la alte ancadramente și profilaturi, redîndu-li-se valoarea și coloritul de început.

Totodată, s-au reparat și completat mozaicurile decorative, feroneria din bronz și fier forjat, stucaturile și vitraliile, din hol și de la sala de lectură a profesorilor, și s-au refăcut tîmplăria și mobilierul din stejar masiv.

Pe lîngă lucrările de construcții, au fost puse în concordanță cu noile prescripții tehnice și instalațiile existente, prevăzîndu-se în plus instalațiile de sonorizare în aulă, ecranul de proiecție mobil și perdeaua de obturare, acționate cu comandă electromecanică, instalații prevăzute inițial la aulă.

Se menționează că lucrările, care au necesitat o competență deosebită, au fost efectuate între anii 1977—1983, timp în care beneficiarul a asigurat funcționarea neîntreruptă a bibliotecii.

Prin restaurarea clădirii Bibliotecii Centrale Universitare — acțiune semnificativă în ansamblul valorificărilor culturale și artistice — este redat Capitalei un important monument de arhitectură, reprezentativ pentru centrul Bucureștilor.

Arh. IOAN ANTONESCU

→

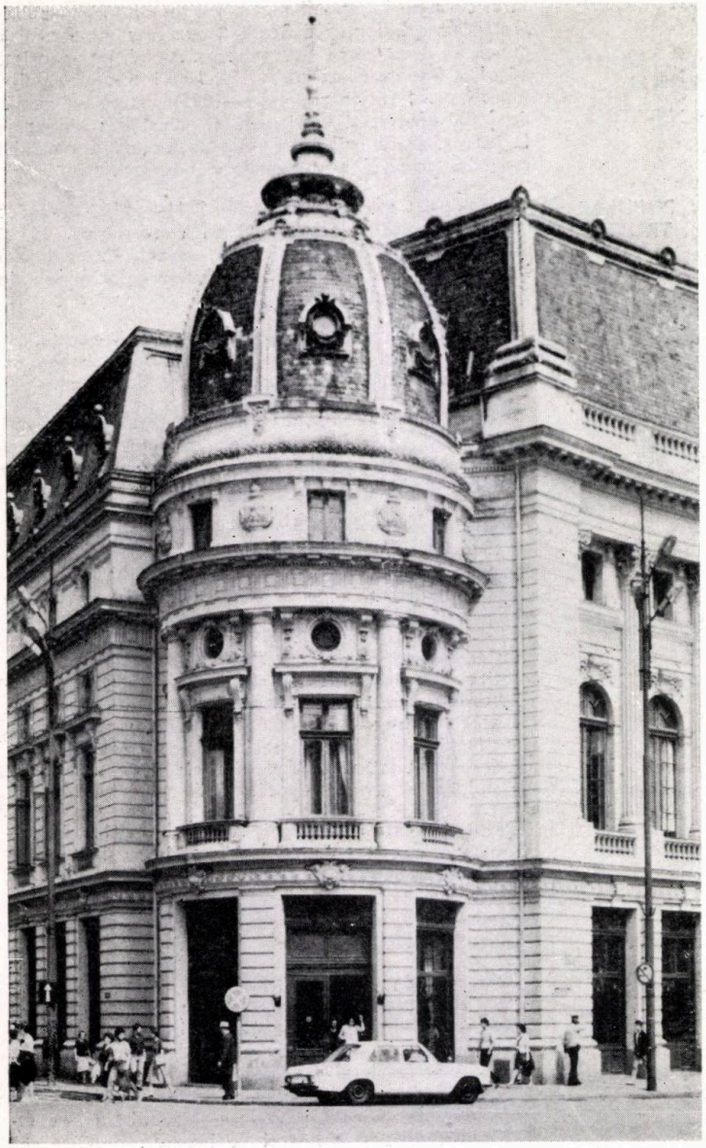

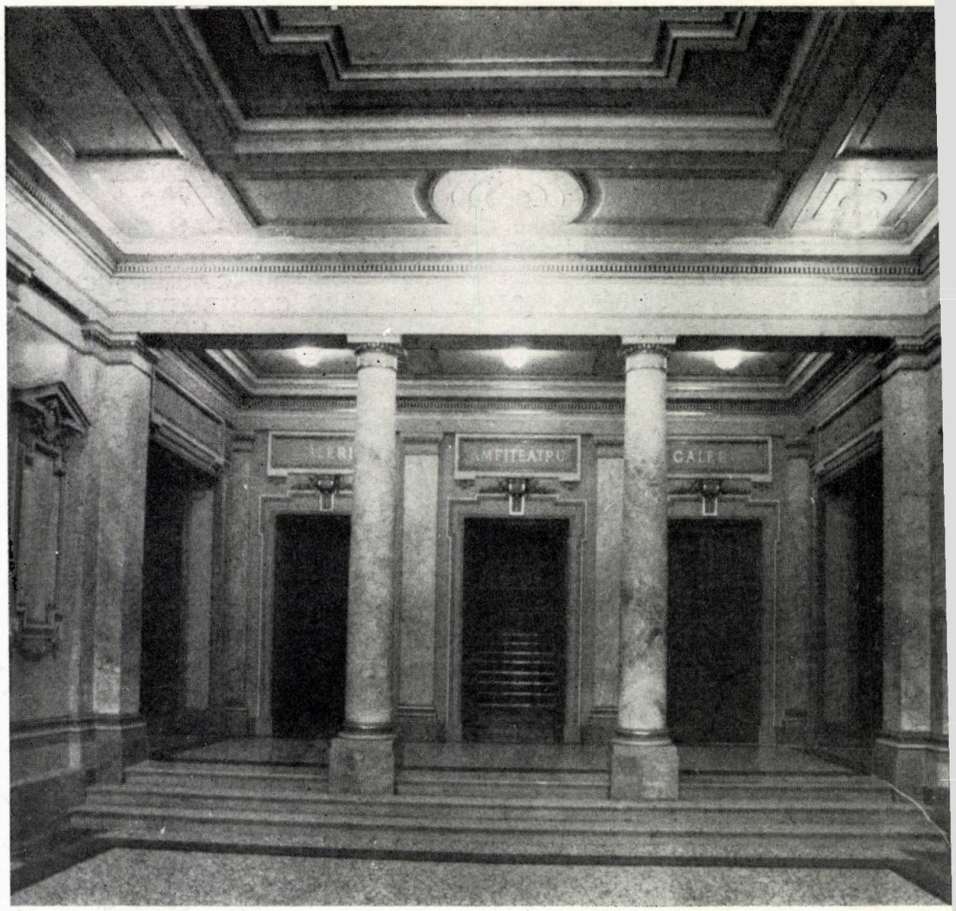

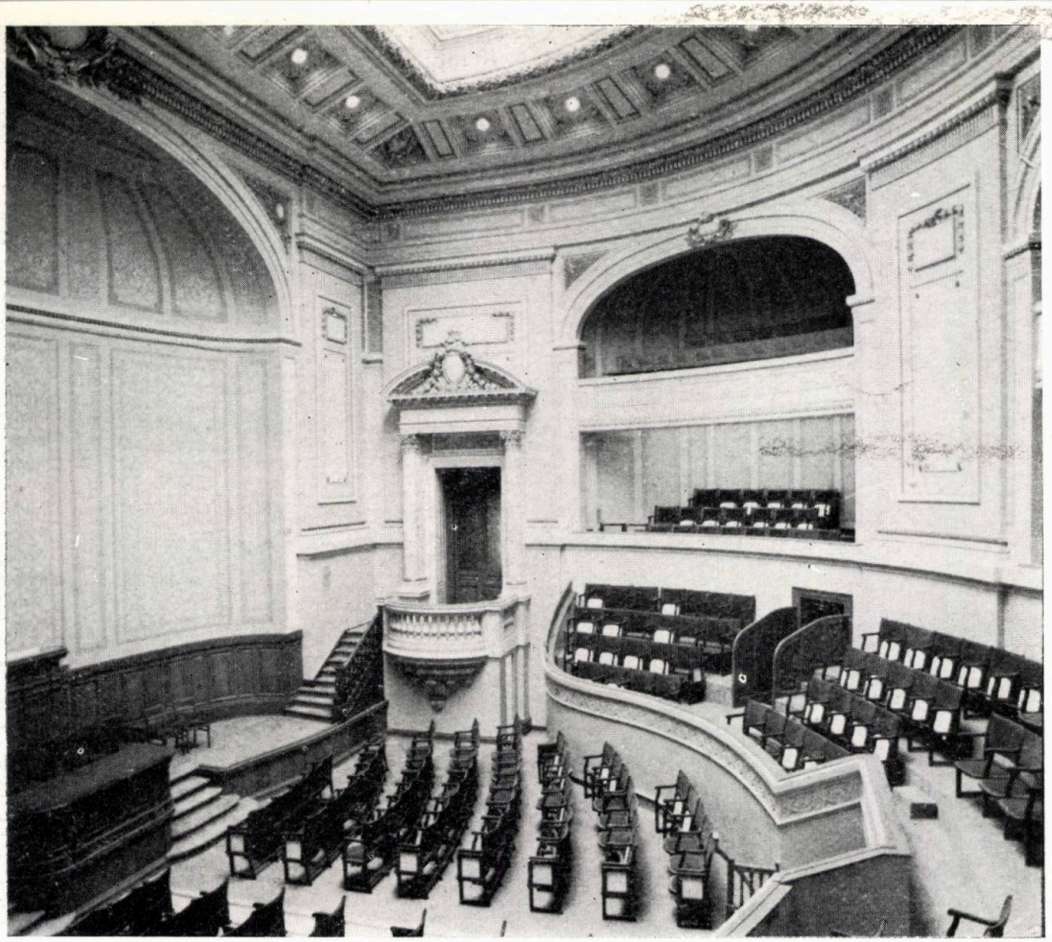

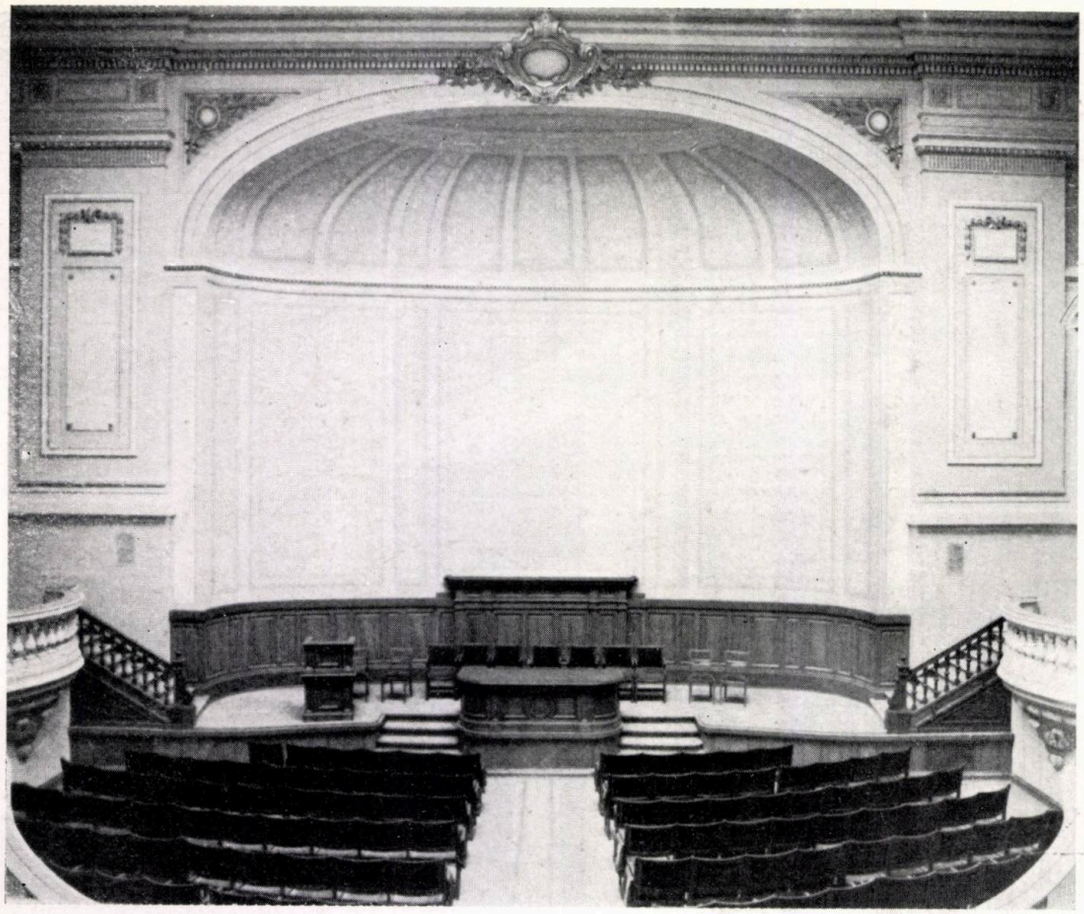

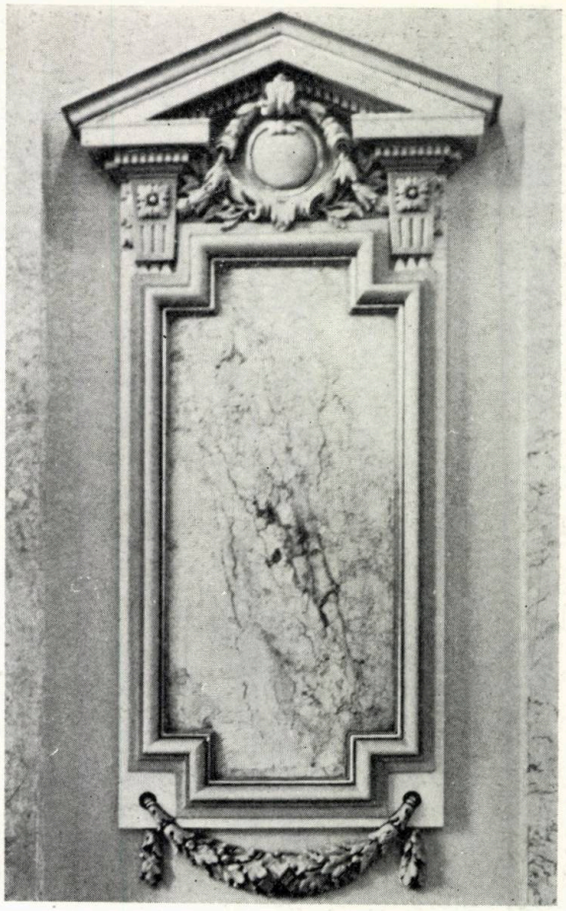

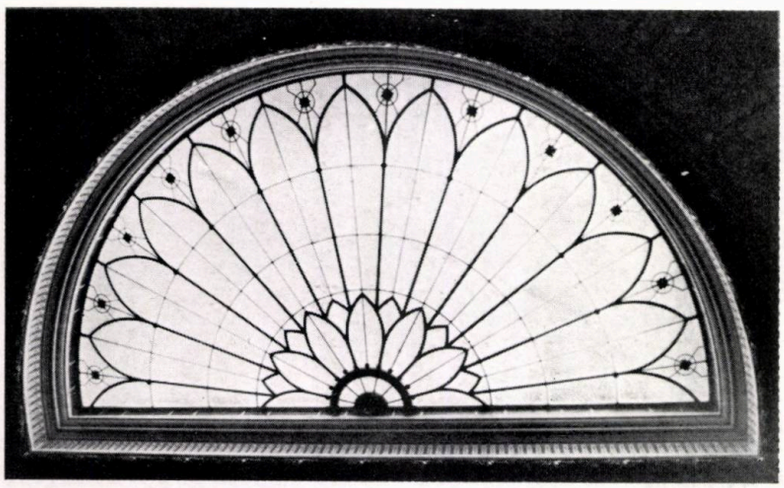

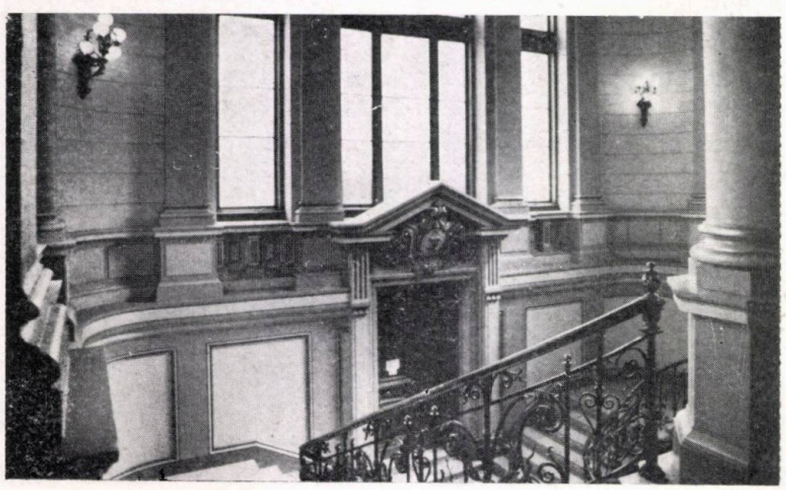

CASA «IULIU ZANE» — BUCUREȘTI
restaurare — modernizare

Date de temă Imobilul studiat, amplasat într-o veche zonă bucureșteană cu o tipologie a locuirii relativ unitară, este situat la intersecția străzilor Franzelari [1] și Silvestru [2] (fostă Solon).

În Bucureștii sfîrșitului de veac XIX, de-a lungul drumurilor principale, dincolo de barierele orașului, se alăturau gospodării ale negustorilor mărunți și ale meseriașilor pripășiți de curînd în Capitală. Prin construcții noi de case aliniate la aceste artere sau la străzi noi, prin parcelări intensive, frumoase și curate gospodării cu grădini, vii și livezi.

În acest context istoric, în 1894, Eugenia și Fréderic Damé [3] construiesc la proprietatea lor, din *strada Solon nr. 2, Secțiunea 2, Ocolul II, București*, «case cu două etaje din zid masiv acoperite cu metal», cu «veranda din aripa dreaptă cu soclu de zid și în sus giamlic în fier» [4], precum și o împrejmuire cu «gard cu zăbrele date la rindea și vopsite cu culoare de ulei și bulumaci așezați pe dinăuntru».

Alinierea a fost fixată din strada Franzelari, la 5 m din ax (pe aceeași linie cu imobilul vecin, aflat în proprietatea lui Victor Baboiu) și din strada Solon, la 5 m din ax și la 2,80 m din bordura trotuarului de bolovani, colțul avînd o teșitură de 3,00 m [5]. Aceste coordonate — nemodificate în decursul timpului — subliniază raritatea intervențiilor avute asupra celor două străzi și a fronturilor acestora.

Locuința, rezolvată într-un volum compact, pe parter și etaj, era alcătuită din cinci încăperi spațioase deservite de un hol de regrupare-distribuție decorat cu lambriuri la pereți și vitrouri la ferestre [6] și îmbogățit plastic de o frumoasă scară de lemn, ale cărei desene au fost executate, după afirmațiile urmașilor familiei, de către Lecomte du Noüy.

Decorația încăperilor era realizată cu scafe și ornamente din ipsos, plafoanele a două încăperi suprapuse (sufrageria și biblioteca) fiind rezolvate aparent, atît grinzile din lemn cît și spațiile dintre ele fiind pictate cu simboluri florale și celeste. Pereții acestor încăperi sînt decorați cu lambriuri de lemn, întrerupte de elemente de mobilier și de depozitare. Încăperile cu destinație de dormitoare, mai sobru decorate, aveau la pereți tapet pînzat (păstrat în dormitorul de lîngă fosta bibliotecă).

Încălzirea era asigurată prin sobe ornamentale de teracotă.

Într-o aripă secundară, sînt încăperile anexe, rezolvate pe cinci niveluri (pivniță, bucătărie, baie, spălătorie și cameră de serviciu); podul era în totalitate neutilizat.

Această locuință a fost concepută pentru o familie cu venituri medii, alcătuită din trei generații. Zona în care a fost construită, tipologia de program adoptată, rezolvarea partiului și a detaliilor, poziția socială și nivelul cultural al proprietarului reflectate în compoziția și în plastica fațadei, sînt elemente care determină clasarea acestei construcții în rîndul celor de *valoare arhitecturală medie* [7], sporită însă de considerarea ei într-un ansamblu locativ omogen.

Creditul funciar urban, căutînd să ajute municipalitatea bucureșteană în opera ei de sistematizare și să pună la îndemîna cetățenilor locuințe mai potrivite traiului pe care-l doreau, a început o intensă activitate constructivă. Astfel, familia Damé, prin împrumuturi succesive, execută diverse lucrări de îmbunătățiri ale confortului imobilului, prin mansardarea parțială a podului (1900—1903), prin încălzirea centralizată a imobilului, iluminarea cu gaz aerian și apoi cu curent electric (1905—1920). În 1929, arhitectul E. Doneaud va construi «un adaos (cameră de baie) din zid la etaj așezată pe pilaștri din zidărie» [8]. Modificarea structurii familiale determină necesitatea construirii unui acces secundar, rezolvat și construit de arh. Sorin Abramovici [9]. În 1937, în urma unor lucrări de modificare a traseelor stradale din zonă, construcția este împrejmuită cu gard din fier [10]. După naționalizare [11], în perioada anilor 1950—1980, sînt executate diverse lucrări de întreținere și reparații curente, imobilul fiind locuit în comun de mai multe familii. Spațiile ample inițiale au fost compartimentate și folosite în alte scopuri, iar utilitățile improvizate. Aceasta a dus la o degradare parțială a elementelor de finisaj și decorație și la distrugerea aproape totală a pieselor de mobilier.

Metodologie și soluție de intervenție Reabilitarea vechilor zone rezidențiale urbane trebuie bazată pe o bine documentată și argumentată strategie. Reîntoarcerea la locuințele individuale cu puține niveluri și apartamente este realizată prin salubrizarea vechilor locuințe și, astfel, sînt rezolvate și o parte din stările conflictuale apărute între generațiile unei comunități umane eterogene, caracteristică zonei centrale a Bucureștilor. Privit în perspectivă, aceast tip de locuință poate fi soluția locuirii confortabile în anii ce vor veni.

Atacarea eșalonată a tuturor imobilelor dintr-o insuliță urbană, prin utilizarea diferitelor metode arhitecturale adecvate, rezolvarea în imobilele existente a unor locuințe mai confortabile și mai spațioase, pentru un număr mai mare de membri ai familiei (eventual mai multe generații), amenajarea în acestea a unor dotări necesare zonei (cu utilizarea totală sau parțială a spațiului), rezumarea la intervenții noi de completare, realizate cu intenția de a închega ansamblul, sînt căi care asigură un control al echilibrului structurii sociologice și demografice a cartierului și care motivează, în timp, soluția urbanistică aleasă.

Casa Iuliu Zane, monument de arhitectură [12], și-a păstrat dintotdeauna funcțiunea sa inițială de locuință (funcție dinamică în care primează utilitarul). Factura și amploarea noilor intervenții trebuie să difere de cele solicitate de un monument de larg interes [13]. Comprimarea spațiului interior (construit inițial pentru a deservi o familie alcătuită din trei generații), evitarea construirii de noi volume în interiorul «carcasei» (exceptînd mansardarea podului băii construite de arh. Doneaud), determină obținerea în aceeași cuprindere a două locuințe pentru trei generații fiecare — una rezolvată tradițional pentru coabitarea acestora în același apartament, cealaltă rezolvată în două apartamente suprapuse de 2 și, respectiv, 3 camere. Apartamentul de 5 camere, pe parter și etaj parțial, utilizează o serie de încăperi păstrate întocmai (holul de distribuție, sufrageria) și posedă dotări de confort maxim.

Comunicarea interspațială, legăturile între încăperi și între acestea și un spațiu general de distribuție și regrupare, partiu caracteristic locuințelor de sfîrșit de secol din București, au fost păstrate și reluate în rezolvarea noului apartament de trei camere din mansardă. Accesul independent la acesta (precum și la apartamentul de două camere) va fi asigurat printr-o scară nou creată. S-a urmărit suprapunerea încăperilor cu aceeași destinație, cuplarea instalațiilor pe aceleași trasee pentru alimentarea cu apă și canalizare, ventilarea naturală a tuturor băilor și bucătăriilor ș.a.

Încălzirea a fost realizată centralizat prin construcția unei centrale termice cu combustibil gazos în pivnița actuală a imobilului.

Prin reamenajarea şi extinderea pivniţei exterioare şi a terasei apartamentului de la parter şi prin utilizarea judicioasă a spaţiului curţii, au fost create garaje şi spaţii anexe pentru fiecare apartament.

Readucerea serei de flori (faţada sud-est) la aspectul iniţial, eliminarea accesului secundar rămas fără utilitate din faţada sud-vest şi restabilirea în acest fel a echilibrului compoziţional al acesteia, lărgirea terasei şi construirea unui parapet corespunzător, redeschiderea golurilor de geam din vestibul şi restaurarea vitrourilor, refacerea băii adăugate de arh. Doneaud şi rezolvarea, suprapus acesteia, în mansardă, a unei noi băi, refacerea tuturor ornamentelor de faţadă şi a tîmplăriei distruse de vreme — sînt procedee prin care s-a urmărit punerea în valoare a acestui monument în frontul stradal, divers, dar echilibrat, tipic pentru această zonă de locuire, tradiţională, a Bucureştilor.

Astfel de intervenţii, aplicate nu numai monumentului de arhitectură, ci şi clădirilor cu valoare ambientală din jur, susţinute şi prin ridicarea nivelului social-cultural al noilor utilizatori, duc la menţinerea unui specific al locuirii tradiţionale în Bucureşti, translîndu în timp valori spaţiale, estetico-arhitecturale, istorice, moral-comportamentale şi, poate, nu în ultimul rînd, servesc şi la consolidarea sentimentelor de apartenenţă la « loc » a celor ce conviețuiesc în zonă.

Arh. DAN ZAMORA

NOTE

1 Denumire din 1870, cînd aici a funcţionat prima franzelărie din Bucureşti, a lui Ioniţă Cocătoru

2. « Mahalaua Silvestrului » se întindea spre dreapta Căii Moşilor (Podul Târgului-de-Afară) peste Hanul Pitişteanului, la « Cafeneaua cu zece mese » dinspre actualul Foişor de Foc, iar, în stînga, pe lîngă Bănică Chiristigiul dinspre str. Toamnei pe Precupeţii-Vechi în jurul bisericii cu acelaşi nume, iar, de aici, pînă la barieră, Mahalaua Sf. Ion, care răzbea pînă la Oborul cel Mare (George Costescu, « Bucureştii vechiului regat », Editura Universul, 1944)

3. Fréderic Damé — profesor român de origine franceză, reputat istoric alături de Iorga, Ionescu Gion, D. Berindei, Giurescu (Rev. Arhitectura nr. 2/1982 p. 51)

4. Autorizaţia nr. 545/24 septembrie 1894 — Primăria oraşului Bucureşti, vizată de arh. Al. Orăscu, subectorul Lucrărilor Tehnice

5. Autorizaţia nr. 592/25 noiembrie 1894 — Primăria oraşului Bucureşti, vizată de P. Ciucu, consilier ajutor

6. Executate sau recondiţionate ulterior la Fabrica de sticlărie din Azuga, aflată în proprietatea membrilor familiei (din declaraţiile Elenei Bogdan, urmaşă a familiei)

7. Mai mult decît valoare arhitecturală, clădirea prezintă şi interes memorial, datorită faptului că, aici, au locuit şi creat două personalităţi marcante ale culturii româneşti — Fréderic Damé şi Iuliu Zane, inginer constructor de căi ferate, autor al lucrării « Proverbele românilor », pentru care a primit Premiul Eliade Rădulescu.

8. Autorizaţia nr. 708/S/9 august 1929

9. Autorizaţia nr. 13909/1931 şi 19 octombrie 1934

10. Autorizaţia nr. 111 S-16566/septembrie 1934

11. Naţionalizat, 100% proprietate de stat, beneficiar ICRAL Colentina (Decizia 4996/D.I.92/1950)

12. Înregistrat pe Lista întocmită de Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste la poziţia 41 B 207

13. Chiar şi în rîndul monumentelor incluse pe această listă, se pot face ierarhizări, în funcţie de unicitatea lor, de importanţa estetică, istorică, spirituală, pe care o prezintă. Mai nuanţat făcută, clasificarea ar treui să includă şi clădiri cu valoare peste medie, pe care timpul le va confirma ca bunuri de patrimoniu

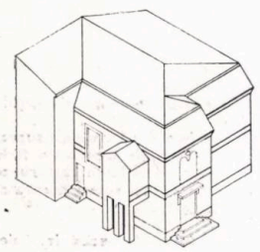

1

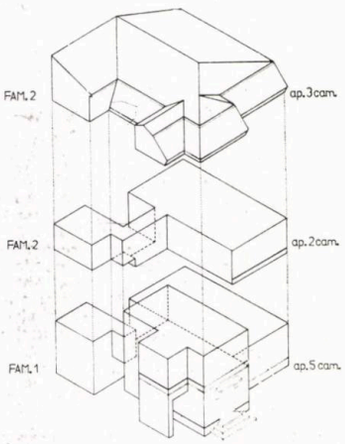

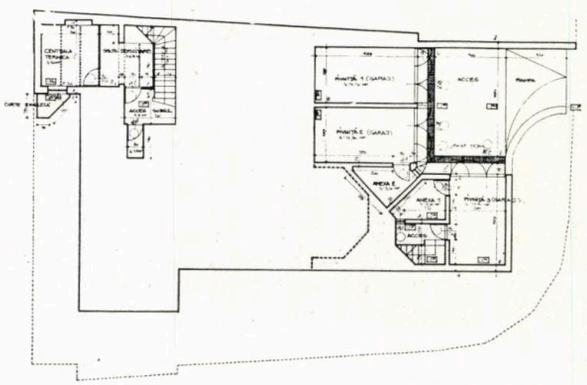

2

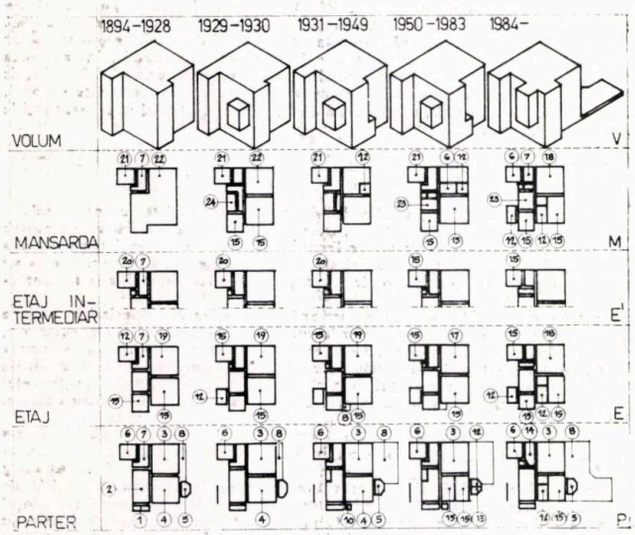

3

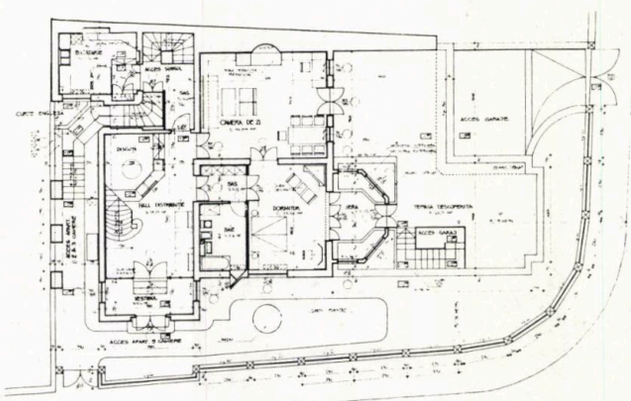

4

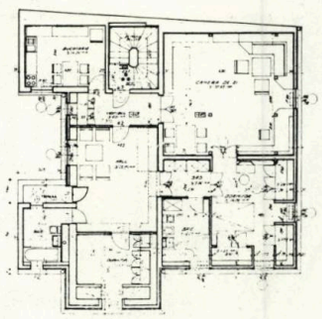

5

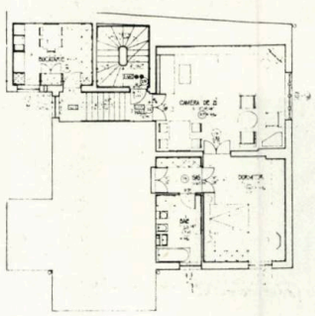

6

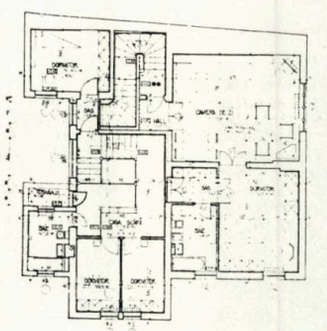

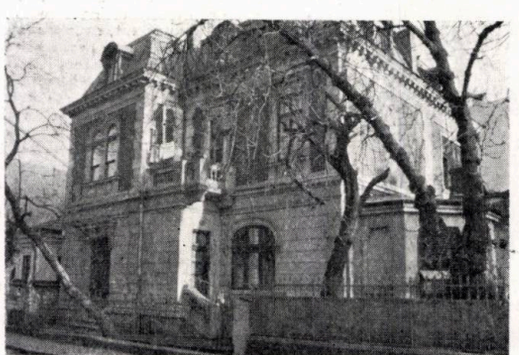

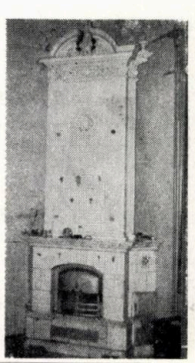

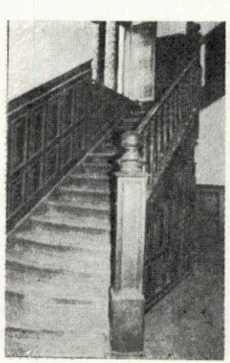

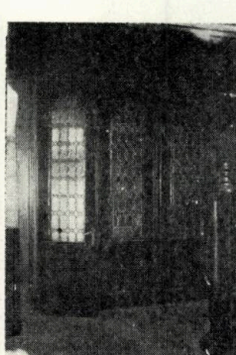

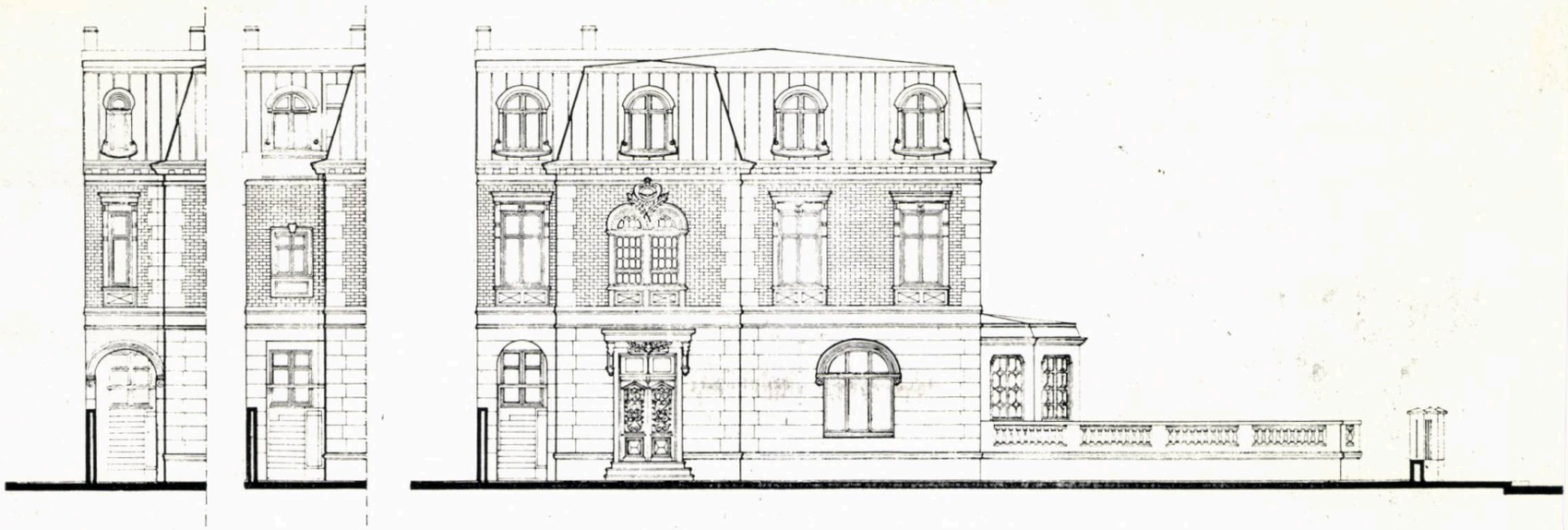

0

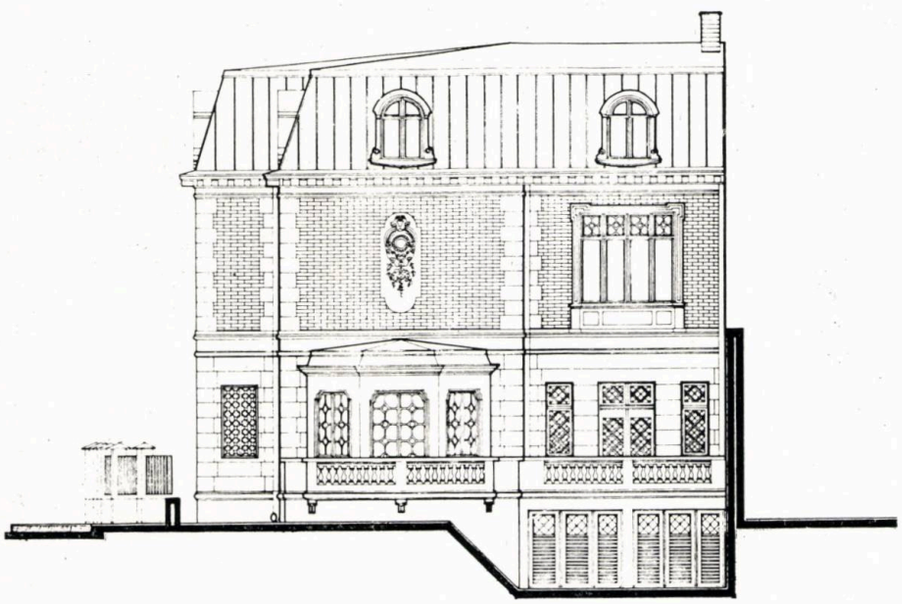

9

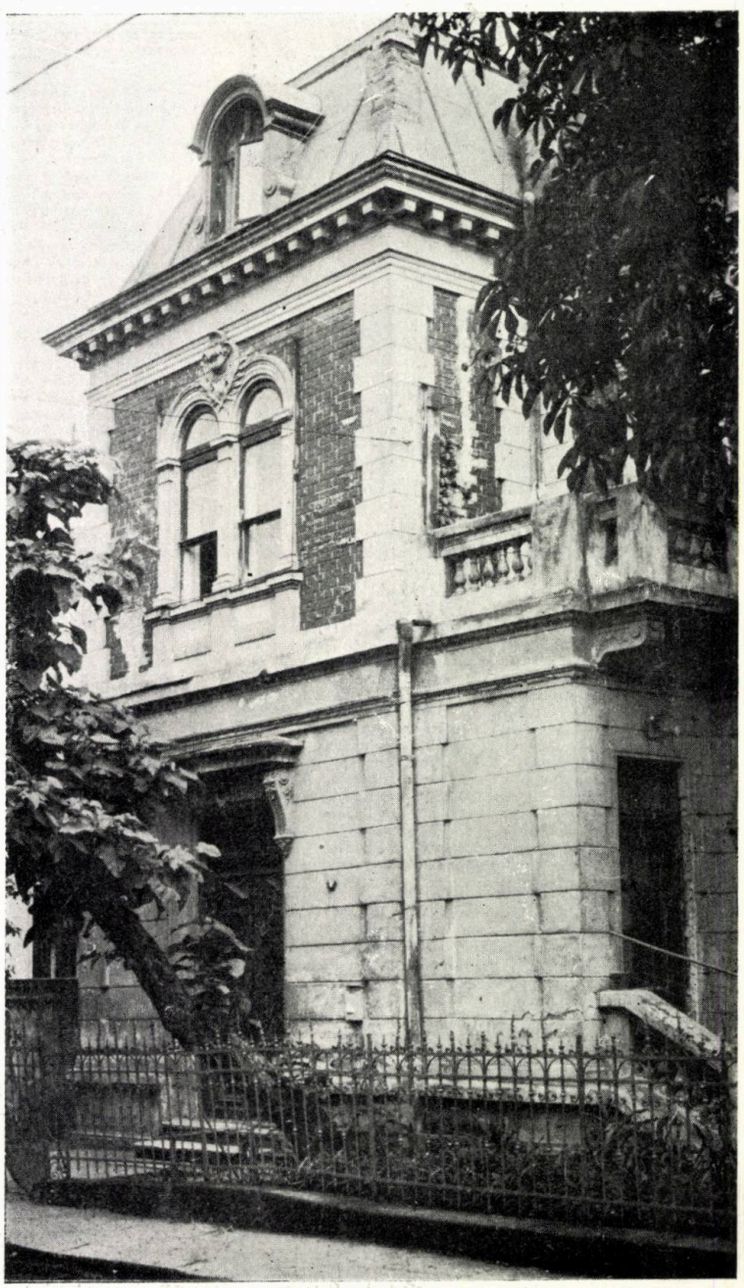

1. SITUAȚIA EXISTENTĂ
2. PROPUNERI DE AMENAJARE PE NIVELURI
3. MATRICEA EVOLUȚIEI IMOBILULUI: 1. Vestibul — 2. Scara principală — 3. Sufrageria — 4. Salon — 5. Seră — 6. Bucătărie — 7. Scară secundară — 8. Terasă — 9. Cămară — 10. Acces secundar — 11. WC secundar — 12. Baie — 13. Atelier mecanică fină — 14. Sas — 15. Dormitor — 16. Chicinetă — 17. Atelier artist plastic — 18. Cameră de zi — 19. Bibliotecă — 20. Spălătorie — 21. Cameră de servici — 22. Pod nemansardat — 23. Hol locuibil — 24. Încăpere luminator
4. PLAN SUBSOL — 5. PLAN PARTER — 6. PLAN ETAJ — 7. PLAN ETAJ INTERMEDIAR — 8. PLAN MANSARDĂ — 9. FAȚADĂ SUD — 10. FAȚADĂ VEST-STUDII — 11. SECȚIUNE ȘI AXONOMETRIE SCĂRI SECUNDARE PROPUSE.

11

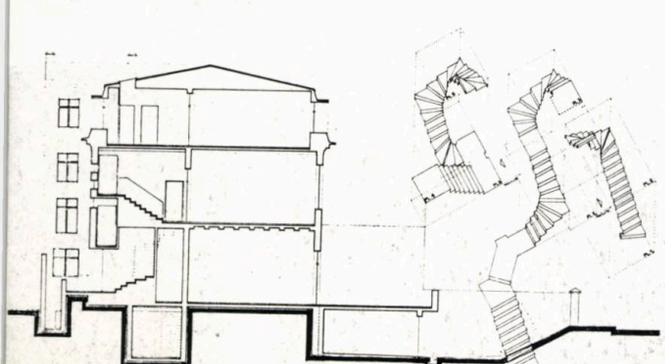

prezențe românești

ACORDAREA PREMIULUI HERDER ARHITECTULUI GÜNTHER SCHULLER DIN BRAȘOV

În fiecare an, la început de mai, Viena cunoaște fervoarea unei impresionante festivități: acordarea *Premiului Gottfried von Herder*. Pînă în anul 1983, au fost 18 astfel de festivități la care, de fiecare dată, au primit premii reprezentanți a șapte state din sud-estul și estul continentului european, din Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, România, Iugoslavia, Bulgaria și din Grecia. În 1983, au fost laureați: WLADYSLAV BARTOSZEWSKI din Lublin, JOZEF JANKOVIC din Bratislava, GÉZA ENTZ din Budapesta, GÜNTHER SCHULLER din Brașov, ZDENKO SKREB din Zagreb, ȘTEFANA STOJKOVA din Sofia (de reținut: de profesie arhitectă) și CONSTANTINOS A. TRYPANIS din Atena. Premiul se acordă numai acelor personalități care au contribuit în mod exemplar la păstrarea și îmbogățirea moștenirii culturale europene.

Günther Schuller este primul arhitect, primul brașovean și primul sas din România care intră în posesia acestei prestigioase distincții.

Mai multe amănunte despre *Premiul Herder* și despre primul arhitect din România laureat al acestui premiu, aveam să aflu, trecînd pragul locuinței sale, în chiar miezul istoric al Brașovului. O casă parter și un etaj, din vecinătatea *Bisericii Negre*, al cărei istoric nu este lipsit de interes: a existat, aici, o casă, încă din 1383; în 1547, la inițiativa lui *Honterus* (1498—1549), în acea casă, s-a înființat biblioteca, care, după distrugerea celebrei CORVINA din Budapesta, avea să devină cea mai importantă bibliotecă din întreg sud-estul european. Casa a fost distrusă de un incendiu în 1689, dar, pe locul ei, s-a construit, în 1772, o casă cu locuințe pentru profesorii școlii de pe lîngă *Biserica Neagră*. La etajul acestei case cu trecut venerabil, locuiește arhitectul Schuller.

Se spune că o locuință reprezintă universul spiritual al celui care o locuiește. Locuința gazdei noastre poate evoca oricui dragostea constantă a arhitectului brașovean pentru monumentele orașului natal.

Dar, ce este, în fond, *Premiul Herder*? O teză, a lui GOTTFRIED VON HERDER — filozof și precursor al romantismului german, contemporan cu Goethe și Schiller —, a fost și aceea că: nu de mărimea unui popor depinde contribuția pe care acesta o poate aduce la progresul universal, ci de felul în care și în ce măsură a contribuit acel popor la științele generale și la cunoașterea între popoarele Europei. Premiul se acordă pentru literatură, arhitectură, istorie, muzică și răsplătește acele personalități care au participat în mod exemplar la îmbogățirea și la păstrarea moștenirii culturale a Europei, la înțelegerea între popoarele din vestul și din estul continentului. Premiul constă dintr-o anumită sumă de bani, dintr-o diplomă și o medalie. Laureatul are, de asemenea, dreptul să propună o persoană, în vîrstă de pînă la 30 de ani, care să beneficieze de o bursă de studiu și perfecționare la Viena, pe durată de un an. Privesc medalia din bronz, cu un diametru de 9 cm, avînd pe una dintre fețe profilul lui Herder, iar, pe cealaltă, imaginea unei construcții medievale, sub care e menționat numele legendarului *Stiftrung von Stein*, organizator al războiului popular împotriva armatelor napoleoniene invadatoare. Cutia ce adăpostește medalia este, și ea, decorată cu o imagine simbolică: o fîntînă-izvor din care țîșnesc radial șuvițe de apă. Diploma — cam de formatul A3 — conține, de fapt, celebrul *Laudatio*, prin care sînt înfățișate meritele celui laureat. Scrisă de mînă, cu tuș negru — doar PREMIUL GOTTFRIED VON HERDER și numele laureatului sînt scrise cu tuș roșu—, ea este datată Viena 4 mai 1983 și poartă semnăturile rectorului Universității vieneze — profesor dr. Richard G. Paschka — și a președintelui *Curatorium*-ului *din Hamburg* (juriul care acordă acest premiu) — profesor dr. ing. Rudolf Hillebrecht.

Din fotografiile color, pe care mi le prezintă arhitectul Günther Schuller, încerc să-mi imaginez atmosfera festivităților de decernare a acestui premiu. În sala de festivități a Academiei de Științe din Viena, iau loc cîteva sute de invitați — rude ale celor premiați, ziariști, personalități austriece, membri ai celor șapte ambasade care reprezintă în capitala Austriei țările laureaților, membri ai *Curatorium*-ului *din Hamburg*. Participă, de asemenea, primarul Vienei, ministrul Culturii al Austriei. Cei șapte laureați stau în jilțuri, pe un rînd, în fața asistenței. În spatele fiecăruia, se află bursierul propus. Și bursierii sînt la fel de emoționați, dacă nu mai mult decît laureații din fața lor. Fiecare dintre cele șapte *Laudatio* sînt citite de rectorul Universității din Viena.

Redau conținutul Diplomei acordate arhitectului brașovean, pentru a înțelege mai bine meritele sale care au determinat juriul să-i acorde premiul:

« Universitatea Viena acordă, în baza hotărîrii Curatorium-ului — Premiul Gottfried von Herder — pe anul 1983, pentru merituoasa sa activitate în sensul înțelegerii pașnice între popoare.

Prin această distincție, vrem să arătăm respectul nostru față de contribuția românească și de specialitate a arhitectului din Brașov, GÜNTHER SCHULLER.

Opera lui de o viață a fost de a menține tradiția unei moșteniri culturale, de care dînsul se simte legat, și, prin aceasta, a dat un loc corespunzător în aria Europei numeroaselor bogății culturale ale României. »

Nu este lipsită de interes enumerarea celorlalte personalități din România, care de-a lungul anilor, au primit acest prestigios premiu. Șirul laureaților a fost deschis de Tudor Arghezi. Au urmat: Alexandru Philippide, Mihai Pop, Constantin Daicoviciu, Mihail Jora, Franyo Zóltán, Zaharia Stancu, Virgil Vătășianu, Eugen Jebeleanu, Zeno Vancea, Maria Musicescu, Nichita Stănescu, Ion Vlăduțiu, Eugen Barbu, Süto András, Alexandru Rosetti, Emil Condurachi și Ana Blandiana.

Dar cine este arhitectul Günther Schuller și care sînt meritele sale care i-au conferit, acum, o notorietate internațională prin acordarea acestui premiu?

S-a născut la Brașov în anul 1904 și este fiul arhitectului brașovean Albert Schuller. De fapt, întreaga familie Schuller este atestată documentar în Brașov de 600 de ani; primii străbuni din partea tatălui laureatului au fost dulgheri și meșteri zidari, iar cei din partea mamei au fost preoți, învățători, profesori. Cîteva dintre casele făcute de către tatăl său pot fi și acum admirate: Hotelul COROANA (azi POSTĂVARUL) realizat în 1911, imobilul pentru Banca Țării Bârsei din 1912, într-un Jugend Style — la intersecția străzilor Republicii și Armata Roșie, mai multe vile lîngă Livada Poștei, pe drumul către Poiana Brașov.

Nu fără mîndrie, laureatul ne spune că tatăl său avea « idei grozave »; între altele a propus, la începutul acestui secol, un tunel care să pornească de undeva din spatele actualului Magazin universal BRAȘOV, pe sub Tîmpa, pînă sub Valea Răcădăului. Mulți ani, Albert Schuller a lucrat la consolidarea *Bisericii Negre*. O plimbare prin interiorul acestei monumentale zidiri, cu arhitectul Günther Schuller, avea să scoată în evidență o parte dintre realizările originale și eficiente ale părintelui celui laureat — pentru menținerea construcției. Mai întîi, sistemul cu totul original conceput în 1925 pentru consolidarea stîlpilor din *chorus*: un poligon mobil cu 10 laturi, ce nu lasă stîlpii să iasă în afara sistemului constructiv și care funcționează după ideea « toți pentru unul și unul pentru toți ». „Noi numim asta « un poligon de lanț » — îmi spune arhitectul Günther Schuller — dar nu știu dacă sună chiar atît de corect în românește... Prin această soluție, ingenioasă și extrem de simplă — « oul lui Columb » — continuă arhitectul Schuller — toate eforturile sînt adunate și transmise pînă la zidul masiv dintre navă și *chorus*. Peste tot, în alte părți, în bisericile gotice, au apărut profile rectangulare de consolidare care deranjează din punct de vedere optic și estetic. Aceasta ar fi deci o soluție estetică originală, cu caracter de unicat și absolut obligatorie pentru stabilitatea construcției. De altfel, soluția a fost executată în urma constatării că unul din pilonii exteriori a căpătat, în urma cutremurelor care la anumite intervale afectează Brașovul, o abatere de aproape 25 cm."

O altă contribuție majoră a fost și realizarea *fialelor* ce încununează pilonii contraforților. „Tatăl meu s-a gîndit mult — continuă G. Schuller — la refacerea acestor *fiale* ce pleacă în sus, de deasupra platbandei care face parte din sistemul de consolidare al *chorus*-ului și care iese pe fațadă înconjurînd pilonii". „Privește aceste fiale. Nici nu ai crede că nu sînt din piatră, ci din beton armat. La sugestia tatălui meu, le-am făcut cu nisipul pietrei care se măcinase. Acest amestec l-am turnat în modele de ipsos și a ieșit ceea ce se vede. De jos, ornamentele par din piatră. A fost o muncă dificilă, întrucît fialele nu seamănă, ca model, una cu

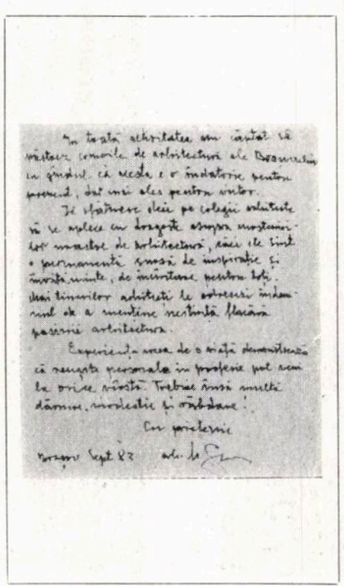

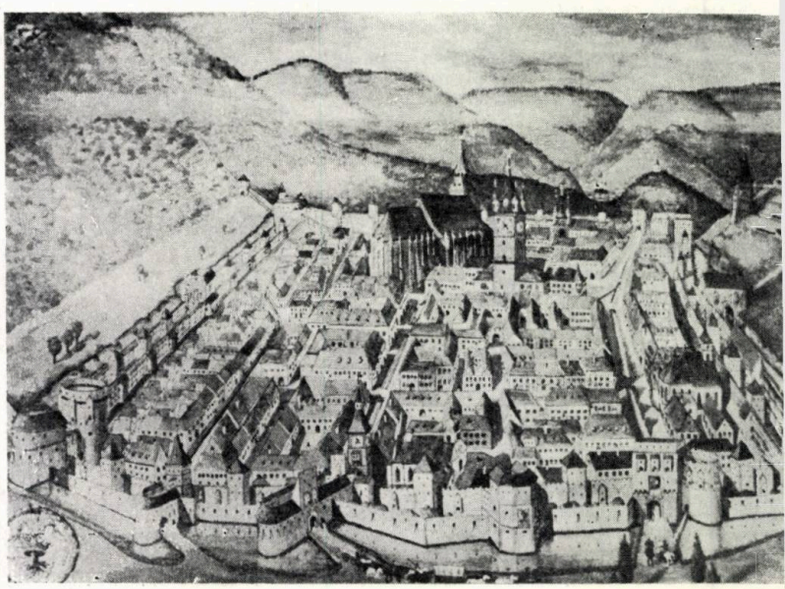

cealaltă." Aveam să constat că arhitectul Albert Schuller a realizat, de asemenea, și un sistem de aerisire a zidăriei, la partea ei inferioară, pentru a elimina umezeala.

„Am vorbit și vorbesc așa de mult despre tatăl meu — avea, apoi să mărturisească Günther Schuller — deoarece consider că, la baza întregii mele activități și la formarea mea ca arhitect, a stat în primul rînd experiența lui îndelungată".

Să revenim, însă, la prezentarea vieții și activității arhitectului Günther Schuller. Tot ca și tatăl său și ca alți sași din Ardeal, a urmat la *Technische Hochschule* din *München*. Pe atunci, München-ul era socotit drept centrul de arhitectură cel mai important de către toți arhitecții sași din Ardeal. Cursurile durau cinci ani: mai întîi, erau doi ani de studii, urma un an de practică și apoi încă doi ani de studii. Günther Schuller a absolvit facultatea în anul 1929 și a obținut titlul de inginer-arhitect. La acea epocă, pentru mulți absolvenți, idealul îl constituia creația arhitectului Tessenow. Și tot atunci, începuse să capete faimă internațională Școala lui Gropius. Era o perioadă de mari frămîntări, nu numai politico-sociale, dar și în domeniul artelor și al arhitecturii.

„Noi — spune G. Schuller — eram de părere că, pentru Ardeal, trebuie să păstrăm stilul orașelor noastre, pornind de la următoarele idei: la noi, sînt diferențe mari de temperatură de la —20° la +30°C; stilul cubist, internațional, ar fi fost bun pentru țări mai sudice — Italia sau Grecia —, dar nicidecum pentru un oraș atît de aproape de munți cum este Brașovul. Am ajuns, astfel, să nu agreez acest stil care nivelează totul, părînd că ignoră condiții climaterice net diferite dar și tradițiile arhitectonice existente în fiecare zonă. Concepția mea de o viață a urmărit, în principal, protejarea arhitecturii tradiționale brașovene de ofensiva *stilului internațional*."

În primii ani, a lucrat în atelierul tatălui său, care era liber profesionist. Pînă la război, a proiectat case și vile pentru brașoveni înstăriți; a căutat prin tot ceea ce realiza să nu distrugă «stilul specific» al Brașovului. O lucrare mai diferită a fost, la Fabrica de bere din Azuga, unde a realizat un complex de garaje. Din 1937, a început să se ocupe și de lucrările de restaurare și consolidare de la *Biserica Neagră*, întrerupte odată cu urgia războiului. A trecut, apoi, prin grele încercări, care i-au marcat starea sănătății, dar, dovedindu-se un om cu o mare tărie morală și tenacitate, au putut fi depășite. A revenit în Brașovul pe care-l iubește atît de mult, în 1948, iar prima lucrare mai importantă de restaurare a fost cea a unei case din Piața 23 August (imobil în care se spune că ar fi fost găzduit Josef al II-lea cu prilejul vizitei sale în Brașov). A lucrat, apoi, mai mulți ani, ca șef de lot la T.R.C.L. și la Trustul 5 din Brașov, supraveghind lucrările de finisaje de la *Teatrul de Stat*, apoi, prin 1957, ca șef de șantier la construcția *Casei Armatei*, lucrare proiectată de prof. arh. Constantin Iotzu. Relațiile colegiale și prietenești dintre cei doi reies și din portretul, în pastel, pe care iscusitul desenator — care era profesorul C. Iotzu — i l-a făcut prietenului său brașovean sub ochii uimiți ai oamenilor de pe șantier. După perioada din execuție, a lucrat, un timp, la *Institutul Proiect Brașov*. Povestește, cu mîndrie, cum odată a făcut pariu, cu un arhitect mai tînăr, că desenează mai repede și mai bine cu mîna stîngă decît acela și „firește — conchide cu zîmbet blînd amfitrionul —, am cîștigat acel pariu!"

Tot în acea perioadă, a fost și diriginte la lucrările noului sediu al Institutului Proiect Brașov. A ieșit la pensie de la acest institut, dar a mai lucrat un timp, cu jumătate de normă, la Secția de sistematizare a Municipiului. Din acel moment, de prin anii 1960, și-a consacrat întregul timp conservării monumentelor istorice și punerii în valoare a acestora. Au urmat zeci de restaurări — între altele a restaurat și casa realizată de părintele său la intersecția străzilor Republicii și Armatei Roșii. Aducînd vorba despre această construcție ridicată pe locul unei case a Familiei Hirscher, povestește multe despre celebra Apollonia Hirscherin — acea vajnică femeie, care l-a ajutat pe Diaconul Coresi să scoată tipărituri și care a donat o casă (cît alte șase) pentru a se organiza expozițiile breslelor și să se desfășoare tranzacții comerciale (e actuala construcție în care se află complexul restaurantelor de la «*Cerbul Carpatin*»). Arhitectul Günther Schuller a participat la materializarea lucrărilor de restaurare la *Poarta Sf. Ecaterina*, *Poarta Schei*, *Turnul Alb*, *Turnul Primăriei* (vechea *Casă a Sfatului*, în prezent Muzeul județean de Istorie) și la cele privind întreaga piață înconjurătoare. În 1972, a propus reamenajarea Cetății, ce data din 1553, ca motel. Această propunere a apărut, ca de altfel multe altele, în *Karpaten Rundschau* și în *Neuer Weg*. În toți aceștia proape 30 de ani, cît a lucrat la restaurări, nu s-a gîndit vreun moment că o să primească o recompensă specială; a lucrat, deci, cu modestie și tenacitate pentru orașul său natal.

Vorbim mult despre specificul brașovean. „Aici la Brașov — îmi spune — toate cele trei naționalități, români, maghiari și sași, ne-am înțeles întotdeauna foarte bine. Această conviețuire armonioasă se vede și pe șantierele de construcții, unde, întotdeauna, a existat o atmosferă familiară. Din această conviețuire, s-a plămădit și o morfologie culturală specifică, oglindită și în arhitectura întregului oraș." „De altfel — ține să sublinieze — aceasta se vede și din faptul că știri despre activitatea mea de restaurator, cît și articole scrise de către mine, au apărut atît în revistele și ziarele de limbă germană, cît și în cele românești sau maghiare." Arhitectul G. Schuller a scris și a publicat foarte mult în toată această perioadă. Articolele sale au apărut în *Neuer Weg*, în *Karpaten Rundschau*, dar și în *Europäische Hefte*. În ultimii ani, a participat la continuarea lucrărilor de restaurare la *Biserica Neagră*, șef proiect fiind arhitectul Hermann Fabini din Sibiu, în continuarea restaurării începute și realizate parțial pînă în 1977 de către Direcția Monumentelor Istorice. De altfel — și în zilele cînd l-am vizitat — mergea pe șantier frecvent. Ajungînd în preajma monumentului, mi-a vorbit despre colaborarea sa ideală cu arhitecta Eugenia Greceanu, în diferite probleme de protecție a monumentelor istorice brașovene.

Multe aveam să aflu despre Honterus, învățatul sas care a întocmit prima hartă în care apare transcris numele de Dacia și care a fost cunoscut în epoca sa drept unul dintre cei mai învățați oameni ai Europei. Un alt nume des pomenit a fost și cel al lui Ernst Kuhlbrandt, cel mai bun cunoscător al *Bisericii Negre*. Și colecția, unică, de 140 de covoare, a bisericii — dintre care unul a obținut *Medalia de Aur*, la *Expoziția Mondială din Paris*, în 1912 —, a constituit prilej de rememorări pline de fervoare. Dar cîte nu mi-a spus arhitectul, în ceasurile în care a avut amabilitatea să-mi fie gazdă! Am ajuns, firește, să vorbim și despre împlinirile ca și despre unele neîmpliniri profesionale, despre unele propuneri ce așteaptă momentul transpunerii în realitate. Așa ar fi *Turnul Alb*, la care s-ar cere continuate lucrările de restaurare și la interior, unde realizarea unei galerii ar permite o vedere panoramică unică asupra Brașovului. Tot așa, s-ar cuveni grabnic reamenajate și spațiile verzi din preajma Cetății, care, dintr-o neînțeleasă neglijență a gospodarilor municipiului, lasă să se sufoce construcțiile. Alte propuneri ar mai fi: realizarea unui parcaj (Parkhaus) cu 8—10 etaje și străpungerea unei circulații în tunel spre noul cartier Răcădău — de fapt, reluarea unei idei formulate de către Albert Schuller. Amplasamentul ideal pentru Parkhaus a și fost găsit — undeva cam pe unde e Canalul Timiș. „Să nu lăsăm mașinile să mai intre în orașul vechi, istoric, ci să facem un hotar între Brașovul Vechi și Brașovul Nou — care e de 5 ori mai mare! Azi, cînd vine un turist, se instalează direct cu mașina lîngă *Biserica Neagră*. Aleargă, de ici-colo. Ce a văzut, ce n-a văzut, nu știu, dar tendința care trebuie să ne călăuzească este să învățăm din ceea ce fac alții în situații similare. Ar trebui ca *Piața 23 August* să fie transformată în spațiu pietonal și să nu mai fie admisă nici circulația autobuzelor. Ar avea, din asta, de cîștigat și comerțul. Ar fi, de fapt, litera A din alfabetul comerțului, am putea deschide aici, în piață, un gen tradițional de berărie, un gen de cafenea tradițională. Turistul ar sta la o masă și ar privi, încîntat spectacolul pieței, natura înconjurătoare. Astăzi, aici nu e decît o îngrămădire de microbuze și autobuze de cîte 2—3 m înălțime, care blochează vederile acestei piețe, unică prin frumusețea și pitorescul ei."

O altă problemă des auzită a fost și cea a necesității conservării *centurii verzi a orașului*.

Revenind la restaurări, îmi spune că *Poarta Sf. Ecaterina* i se pare cea mai bună lucrare de restaurare supravegheată și condusă de el. Strădaniile sale în domeniul muncii de restaurare au fost mari, dar roadele acum deabia încep să se vadă. Oamenii s-au obișnuit tot mai mult cu ideea că, în evul mediu, culorile caselor erau vii și diferite de la una la alta: de la albastru, roșu, maro, la galben sau verde. „A fost o perioadă, prin 1950, cînd a apărut, simplificator, pompa de zugrăvit și, peste noapte, tot orașul a căpătat, de la un capăt la altul aceeași culoare. Din fericire, acest procedeu a dispărut aproape cu desăvîrșire."

Îl întreb pe arhitectul Schuller de ce nu își grupează în paginile unei cărți toată munca publicistică risipită în ziare și reviste. Numai în 1975 — Anul Internațional al Monumentelor Istorice din Europa — arhitectul brașovean a scris peste 20 de articole. Îmi spune că, întotdeauna, a fost prins cu diferite probleme, iar restaurările i-au ocupat în cea mai mare parte timpul. Amuzat, îmi întinde o tăietură dintr-un ziar ce cuprinde o fotografie și cu un semn de întrebare desenat în colțul ei. Această fotografie, cu una din fațadele turnului Primăriei, a apărut timp de o lună în numerele săptămînalului de cultură *Karpaten Rundschau*. De fapt, arhitectul vroia să atragă atenția că, pe acoperișul respectiv, în loc de 6, trebuiau să fie 7 lucarne! Ca urmare a campaniei din presă, într-o bună zi, a apărut o schelă și s-a făcut și cea de a șaptea lucarnă. „Nu critic, de dragul criticii, ci numai atunci cînd pot să găsesc o soluție mai bună pentru problema respectivă."

Ajungem la un moment mai important din activitatea laureatului. Prin anii '70, a vrut să afle cum arăta Brașovul în secolul al XVI-lea, pe timpul lui Honterus. A petrecut șapte săptămîni în arhivă, documentîndu-se. Rezultatul a constat în faimoasa acuarelă «*Brașovul în secolul al XVI-lea*», după care s-au realizat în jur de 30 000 de ilustrate, întregul beneficiu realizat fiind cedat în favoarea restaurării *Bisericii Negre*. Această acuarelă-document, în care casele sînt precis conturate cu tuș, e perfect controlabilă din punctul de vedere al respectării istoriei. Astfel, pe vremuri, în Brașovul secolului al XVI-lea existau două ceasuri mari. S-a găsit și confirmarea acestei ipoteze: consemnarea unei ceremonii pentru *ceasornicarul Gheorghius din Sighișoara*, care realizase un ceas pentru *Bastionul de la strada Porții* (Republicii). Îmi relatează și întîmplarea cu arhivarul, care, solicitat să-și spună opinia asupra autenticității aspectului propus de arhitect, nu a găsit — după o foarte minuțioasă analiză — decît o singură obiecție de făcut, și anume: că fațada barocă a *Bisericii romano-catolice*, realizată astfel e mult mai tîrziu prin secolul al XVIII-lea. Și de această observație, arhitectul a ținut apoi seamă în lucrarea sa. O privesc îndelung, e o acuarelă de circa 1,00×0,70 m, expusă pe unul din pereții locuinței. Brașovul apare cu casele sale, acoperite cu țiglă roșie, cu zidurile de apărare galbene-verzui, înconjurate de un canal cu apă care în realitate avea 30 de metri lățime și o adîncime de 5 m; tot aici, sînt bastioanele zidurilor de apărare, dintre care cel mai bogat era *Bastionul Aurarilor*, pe care se afla stema Brașovului. În dreapta, se observă *Bastionul*, semicircular, *al Curelarilor*. Mai apar canalele din interior, pentru asigurarea salubrității orașului. Un călător englez din secolul al XVI-lea scria despre curățenia canalelor orașului și îl prezenta a fi unul dintre cele mai curate din Europa. În fața bastioanelor, sînt punțile de acces pentru trăsuri, dar și punțile foarte înguste destinate drumeților întîrziați. Carele ajunse în oraș treceau de bastioane și erau apoi nevoite să facă un ocol de 90°, tot din rațiuni strategice, de apărare a cetății. În spatele și în jurul cetății, se văd dealurile și munții împăduriți. Minuțios redate în desen sînt *Poarta Sf. Ecaterina*, *Bastionul Țesătorilor*, *Turnul Alb*, *Biserica Neagră*, iar, în plan îndepărtat, *Biserica Sf. Nicolae din Șchei*. În prim planul tabloului, apare un convoi de care, o caravană de negustori asemeni acelora ce, întorși din lungile lor drumuri, de la Constantinopol și pînă în îndepărtate capitale ale Europei, dăruiau, în semn de recunoștință că s-au întors sănătoși acasă, cîte un minunat covor, *Bisericii Negre*.

În toată activitatea am căutat să păstrez comorile de arhitectură ale Brașovului cu gîndul că aceasta e o îndatorire pentru prezent, dar mai ales pentru viitor.

Îi sfătuiesc, deci, pe colegii arhitecți să se aplece cu dragoste asupra moștenirilor noastre de arhitectură, căci ele sînt o permanentă sursă de inspirație și învățăminte, de încîntare pentru toți. Mai tinerilor arhitecți le adresez îndemnul de a menține nestinsă flacăra pasiunii (pentru) arhitectură.

Experiența mea de o viață demonstrează că reușite personale în profesie pot veni la orice vîrstă. Trebuie însă multă dăruire, modestie și răbdare!

Cu prietenie

arh. G. Schuller

Brașov sept 83

Trebuie, deci, să fiu recunoscător arhitectului Günther Schuller și pentru această lume trezită, cu mult farmec, la viață spre desfătarea ochilor și a minții mele!

Încerc, în final, să consemnez și cîteva din îndemnurile laureatului *Premiului Herder*, pe care, binevoitor, le face, ori de cîte ori are prilejul să se adreseze colegilor arhitecți mai tineri:

● Să nu încercăm să introducem un stil străin, care e bun — să zicem — în altă parte, în orașele noastre realizate în lungile etape de decantare ale unui stil propriu.

● Ce știu precis, restaurez așa cum a fost; unde nu știu, las așa. În munca de restaurare, nu e admisă fantezia. Noi, arhitecții, avem tendința ca ajutați de fantezia noastră să punem de la noi; dar, nu trebuie să uităm că în tot ceea ce facem trebuie să fim în permanență serioși. Așa trebuie să apărem — și numai așa — în fața concetățenilor noștri dar și a străinătății!

● Să respectăm trecutul! Aici, în Brașov, avem o rezervație istorică de monumente — cea înfățișată în acuarela «Brașovul în secolul al XVI-lea». Nimeni nu are voie să distrugă nimic înăuntrul acestei rezervații, pentru a face loc vreunei clădiri cu un stil importat de aiurea!

De altfel, multe dintre aceste opinii și le-a prezentat și în numeroasele conferințe ținute în Brașov ori în străinătate, unde de fiecare dată a mers nu ca turist, ci ca mesager al unei inestimabile moșteniri arhitecturale. Și aceste laturi ale neobositei sale activități — cum sînt cea de publicist în ziare și în reviste din țară și din străinătate, ori de fermecător exeget al monumentelor de arhitectură din Țara Bîrsei, Sibiu, Sighișoara, Mediaș și, în general, din Transilvania, prin conferințe însoțite de diapozitive — au fost avute în vedere de către *Curatorium*-ul *din Hamburg* la acordarea *Premiului Herder*.

L-am rugat pe arhitectul Günther Schuller să adreseze cîteva gînduri, pentru colegii arhitecți și pentru cititorii revistei Arhitectura, pe care le redăm în paginile noastre.

Mulțumind laureatului *Premiului Herder 1983* din România — arhitectului Günther Schuller — pentru rîndurile sale și pentru afecțiunea colegială prin care a binevoit să ne primească și să ne împărtășească din experiența sa, îi urăm multă sănătate, viață lungă și multă putere de muncă!

Dr. arh. ADRIAN MAHU

Dezbatere

ARHITECȚII ȘI ETNOLOGIA

Reflecții privind Dicționarul de etnologie *de Romulus Vulcănescu (Editura Albatros, 1979), cu prilejul expoziției retrospective Adrian Gheorghiu*

Punînd în lumină domeniul neobișnuit de vast al preocupărilor arhitectului Adrian Gheorghiu, expoziția găzduită de Uniunea Arhitecților din R. S. România și Institutul de Arhitectură «Ion Mincu», în intervalul 8—20 noiembrie 1983, a evidențiat concomitent capacitatea de abordare originală a studiului arhitecturii populare și al structurii așezărilor, dobîndită de arhitecți atunci cînd pregătirea lor profesională este orientată echilibrat către tehnică, artă și istorie a culturii.

Releveul de arhitectură, studiul proporțiilor, analiza legilor de organizare a așezărilor, variația introdusă în funcționarea acestor legi de către condițiile geografice, socio-economice și istorice, precum și consemnarea calității artistice a creației arhitecturale sau urbanistice prin grafică și scris — sînt instrumentele pe care le poate folosi un arhitect pentru a înțelege specificul creației naționale și locul pe care aceasta îl ocupă în cultura universală; înțelegerea, indispensabilă pentru regăsirea unei continuități culturale cu trecutul țării în arhitectura și urbanismul contemporan, îi permite totodată arhitectului să contribuie la progresul cercetărilor etnologice, atunci cînd concluziile sale sînt introduse în circuitul publicațiilor.

Integrarea cercetării de arhitectură și urbanism în domeniul etnologiei rezultă din înseși definițiile formulate de dr. Romulus Vulcănescu în prima parte a Dicționarului, *consacrată terminologiei generale a disciplinei respective* [1]:

Etnologia este «*știința ce se ocupă cu studiul genezei, structurii, dinamicii și funcțiunii formelor istorice de civilizație și cultură, din perioada primitivă pînă în prezent și cu prospecțiunea formelor de civilizație și cultură în viitor*» *(p. 114). Conform aceleiași definiții, etnologia are ca ramuri etnografia, folcloristica și știința artei populare.*

Etnografia este «*știința care observă, analizează, descrie și clasifică particularitățile modului de viață și ale formei de civilizație a unei comunități etnice. . . Etnografia nu constituie o știință aparte față de* etnologie, *ci numai prima treaptă de cercetare a fenomenelor și faptelor materiale ale unei comunități etnice, alături de folcloristică și de știința artei populare. În acest context științific, etnografia furnizează documentarea de teren, materialul brut, cules și semiprelucrat pentru interpretarea și formularea legilor de producere a creației populare. Din acest punct de vedere, etnografia se menține la nivelul concret de cunoaștere a realității social-istorice, spre deosebire de etnologie care se ridică la nivelul abstracțiilor teoretice, al cugetării asupra viziunii globale a creației populare. . .*» *(p. 110—111).*

Știința artei populare este «*știința care studiază geneza, structura, evoluția și funcțiunea artei populare în comunitatea socială de tipul etniei, poporului, națiunii. .*» *(p. 265).*

În lumina acestor definiții, apare evidentă înrudirea cu etnologia a cercetărilor de arhitectură populară și de structură a așezărilor [2], *chiar atunci cînd nu se ridică la nivelul abstracțiunilor teoretice, menținîndu-se în domeniul etnografiei sau al științei artei populare. Ca atare, este greu de explicat absența totală a arhitecților din partea a doua a* Dicționarului de etnologie, *care cuprinde fișele bio-bibliografice ale unor «etnologi sau oameni de știință ce au contingență cu etnologia, care au promovat direct sau indirect cercetările etnologice» (p. 9). Precizăm că — pe lîngă etnologi, etnografi, antropologi și sociologi — selecția operată de autor cuprinde categorii variate de cercetători: istorici, geografi, arheologi filosofi, critici literari, istorici de artă ș.a.*

Excluderea arhitecților este cu atît mai ciudată cu cît dr. Romulus Vulcănescu încadrează cercetarea arhitecturii populare în investigația de etnografie, din moment ce o citează în bibliografia etnografilor Gheorghe Focșa (studii universitare de sociologie — p. 335) și Kos Karoly (studii universitare de etnografie — p. 362), precum și a istoricului de artă Paul Petrescu (studii universitare de filosofie — p. 398). În fișa bibliografică rezervată lui Paul Petrescu, patru lucrări de cercetare a arhitecturii apar cu mențiunea «în colaborare» și anume, Arhitectura populară în regiunea Hunedoara (1956), Pitești (1957), Ploiești (1957), București (1958). *Semnalăm lipsa de unitate a dicționarului în privința citării lucrărilor realizate în colectiv: în timp ce colaboratorii sînt nominalizați în fișele unor cercetători — considerați implicit autori principali* [3] *în alte cazuri, se folosește doar formula «în colaborare», fără indicarea colaboratorilor. Și iată că, tocmai la cele patru lucrări de arhitectură populară amintite mai sus, primii doi autori sînt arhitecții Florea Stănculescu și Adrian Gheorghiu, după care urmează istoricul de artă Paul Petrescu și etnologul Paul H. Stahl. Același colectiv, nominalizat în aceeași ordine, care reflectă de obicei importanța contribuției, a redactat volumul* Arhitectura populară în Dobrogea, *București, 1957, iar în 1973 Florea Stănculescu, Adrian Gheorghiu și Paul Petrescu au publicat lucrarea* Tezaur de arhitectură populară din Gorj, *tipărită la Craiova.*

Indiferent de fluctuațiile pe care le suportă citarea unor lucrări [4], *nu putem crede că dr. Romulus Vulcănescu a preluat fișele bibliografice fără a efectua personal o analiză a importanței studiilor și a aportului fiecărui colaborator în lucrările de colectiv. Că atare, s-ar putea deduce că autorul* Dicționarului de etnologie *nu consideră că arhitecții și-ar putea găsi locul printre «etnologi sau oameni de știință . . . care au promovat direct sau indirect cercetările etnologice». Credem însă că o asemenea deducție ar fi pripită, omisiunea arhitecților datorîndu-se probabil unei lipse de spațiu tipografic, care a condus la citarea cercetătorilor cu activitate dedicată exclusiv etnografiei sau a unor somități de talia lui Iorga, Pârvan, Xenopol, P. P. Panaitescu ș.a. Ne permitem totuși să observăm că și în această din urmă categorie surprinde absența lui Lucian Blaga, a cărui contribuție pe linie de etnologie este prea cunoscută pentru a avea nevoie de sublinieri, sau a geografilor Vintilă Mihăilescu, Nicolae Rădulescu și Victor Tufescu, autorii unor lucrări fundamentale privind geografia populației și a așezărilor din România (vezi, printre altele, studiile publicate în «Buletinul Societății Române Regale de Geografie» și scurta prezentare a contribuțiilor respective, în* Mic dicționar enciclopedic, *ediția II-a, București, 1978, P. 1492, 1614, 1783).*

Avînd în vedere mulțumirile anticipate adresate în prefață de dr. Romulus Vulcănescu cititorilor care vor sesiza unele omisiuni în redarea progreselor actuale ale etnologiei (implicit — credem — ale studiilor etnologice), contribuind astfel la pregătirea unei noi ediții, propunem completarea părții a doua a Dicționarului de etnologie *cu fișele biobibliografice ale următorilor arhitecți:*

Florea Stănculescu. *Încă din 1919, a cercetat — împreună cu arhitecții Ștefan Peternelli și George Cristinel — 75 sate din Transilvania, Banat și Bucovina, întocmind scurte monografii și releveele a 200 de gospodării. A participat temporar, împreună cu arhitecta Marica Cotescu, la cercetările de teren conduse de Dimitrie Gusti. Este autorul principal al celor cinci volume de arhitectură populară regională elaborate în colaborare cu Adrian Gheorghiu, Paul Petrescu și Paul H. Stahl. Vezi N. Lupu,* Florea Stănculescu, 1887—1973, *în «Arhitectura», nr. 6 1977, rubrica «Înaintașii noștri».*

G. M. Cantacuzino, *prin modul în care a sintetizat specificul creației arhitecturale românești, s-a ridicat la nivelul «viziunii globale» în studiul unei forme istorice de cultură a poporului nostru. Vezi antologia* Izvoare și popasuri, *București, 1977, însoțită de studiul introductiv al lui Adrian Anghelescu.*

Adrian Gheorghiu. *A făcut parte din grupul de arhitecți care au inițiat, în 1949, studiile de sistematizare regională, obținînd în cadrul Ministerului Construcțiilor alcătuirea unor colective pluridisciplinare, în care au activat, pînă în 1956, cercetători renumiți* [5]. *Studiile elaborate în această formulă s-au referit complex la teritoriu, populație, economie și cultură; ele au inclus analiza satului, a gospodăriei și a casei, aducînd prețioase contribuții etnografice care au fost parțial valorificate în volumele de arhitectură populară din regiunile Hunedoara, Pitești, Ploiești, Dobrogea, București și Craiova, amintite mai sus. În colectivul de autori ai acestor lucrări, Adrian Gheorghiu ocupă locul al doilea.*

În cadrul Catedralei de Urbanism a Institutului de Arhitectură «Ion Mincu», a condus studiile ansamblurilor de arhitectură populară de la Rășinari, Bran — Poarta, Cisnădioara și Șcheii Brașovului, publicate parțial în periodicul «Studii și proiecte» al aceluiași institut. Studiile de arhitectură populară publicate de Adrian Gheorghiu după 1960 au depășit stadiul «materialului brut», specific documentării etnografice, încadrîndu-se în cercetările etnologice prin încercarea de degajare a legilor matematice specifice creației populare românești și prin prospectarea unor forme de arhitectură contemporană înrudite organic (nu doar formal) cu structurile arhitecturii populare românești [6].

Grigore Ionescu *este autorul primei lucrări de sinteză privind arhitectura populară românească din întreaga țară* [7]. *În operele sale de referință privind istoria arhitecturii românești — pe care dr. Romulus Vulcănescu le cunoaște fără îndoială —, a rezervat substanțiale capitole arhitecturii populare, definind specificul etnic al creației românești în acest domeniu. În calitate de conducător științific al Catedrei de Istorie a Arhitecturii din Institutul de Arhitectură «Ion Mincu», Grigore Ionescu a determinat constituirea unui inestimabil fond de relevee de arhitectură populară și cultă din întreaga țară, introduse în circuitul științific prin cele 15 caiete de «Documente de arhitectură românească» și «Documente de arhitectură din România», publicate în intervalul 1952—1972* [8].

Mircea Possa, *s-a specializat în studii de sistematizare regională în cadrul colectivelor pluridisciplinare din perioada 1949—1956 amintite mai sus. În colaborare cu arhitectul Paul Mihalik, este autorul studiului* Poiana Sibiului, un complex de arhitectură populară, *București, 1966, prima monografie care încadrează organic tipul de gospodărie (analizat pînă la detalii de arhitectură) în structura și evoluția satului.*

Constantin Joja, *printr-o susținută activitate de cercetare și publicații în cadrul Institutului de Istoria Artei al Academiei de Științe Sociale și Politice, a atras printre primii atenția asupra fondului de arhitectură populară prezent în ansamblurile urbane românești, precum și asupra prelucrărilor originale determinate de influența acestei arhitecturi în rezolvarea programelor orășenești.*

Andrei Pănoiu *este autorul unor cunoscute și intens folosite monografii privind arhitectura lemnului și mobilierul vechi românesc* [9].

Sugestiile de mai sus nu depășesc data apariției Dicționarului de etnologie; *ele se rezumă la cele mai importante participări ale arhitecților la propășirea studiilor etnografice și etnologice, acțiuni care — prezentate în ansamblu — ar conduce la o listă de nume mult mai amplă. Este suficient să amintim, de exemplu, contribuția arhitecților Titu Elian și Ion Scheletti la studiile privind bisericile de lemn din Transilvania și Moldova, al căror*

autor principal este istoriografa Ioana Cristache-Panait [10]. *Aceste studii dovedesc pe deplin că releveul întocmit cu interes și competență constituie — conform definiției formulată de Adrian Gheorghiu într-un manuscris nepublicat — « o proprie trăire a fenomenului și o reconstituire rațional-afectivă a obiectului ». Cu alte cuvinte, releveul este o formă de cercetare, care pune la dispoziție date ce nu pot fi înțelese doar cu ajutorul fotografiilor și a căror prezentare descriptivă în text devine obositoare și neconcludentă.*

O nouă ediție a Dicționarului de etnologie *va permite autorului și trierea bogatului fond de studii etnografice — sau care privesc și etnografia — publicate de arhitecți, după 1979, în periodice — « Arhitectura », « Monumente istorice și de artă », « Forschungen zur Volks- und Landeskunde » —, în seria « Ansambluri istorice arhitecturale » editată de Muzeul de Istorie al R. S. România și chiar în unele volume independente (vezi Paul Niedermaier,* Siebenbürgische Städte, *București, 1979; Hermann Fabini,* Sibiul gotic, *București, 1983). Prin intensificarea activității de publicare a propriilor cercetări — fie doar a « materialului brut, cules și semiprelucrat » (vezi definiția etnografiei), arhitecții au dovedit că înțeleg să-și folosească pregătirea de specialitate — și în primul rînd, prețiosul instrument de cercetare care este releveul —, pentru păstrarea documentară a vechilor tipuri de clădiri și ansambluri de arhitectură, a căror înregistrare analitică constituie un act de cultură și contribuie la cunoașterea unor forme istorice de civilizație din România.*

Dr. arh. EUGENIA GRECEANU

NOTE:

1. Prin definițiile cuprinse în prima parte a *Dicționarului*, autorul urmărește precizarea conținutului conceptelor de bază ale etnologiei. Consultarea de către arhitecți a acestei terminologii este utilă, avînd în vedere implicațiile sociologice ale studiilor de arhitectură și urbanism.
2. Chiar atunci cînd cercetarea privește un oraș, analiza etapelor de conturare a profilului urban cuprinde obligatoriu reconstituirea nucleului originar al satului, devenit ulterior oraș prin diversificare funcțională.
3. Vezi la *Giurescu*, C. Dinu (p. 343) menționarea colaborării lui Andrei Pănoiu la Feroneria veche românească, sau la *Vlăduțiu*, Ion, (p. 426), colaborarea cu Ludovic Demeny, Boris Zderciuc și Paul Petrescu.
4. Cele cinci volume de arhitectură populară elaborate de colectivul Florea Stănculescu, Adrian Gheorghiu, Paul Petrescu și Paul Stahl apar citate cu variante. Astfel Paul Petrescu, în *Arhitectura țărănească de lemn din România*, București, 1974, p. 62, le prezintă în formula: « *x x x* , *Arhitectura populară românească*, 5 volume (Hunedoara, Dobrogea, Pitești, Ploiești, București), Editura Tehnică, București, 1956—1958 ».
Aceleași volume sînt citate la bibliografia lui Paul Petrescu cu mențiunea « în colaborare », de către Georgeta Stoica și Ioan Godea, în articolul *Muzeografia etnologică din România. Deceniile 1950—1980*, în « Analele Banatului. Etnografie », vol. I, Timișoara, 1981, p. 313. Volumele privind arhitectura populară din regiunile București și Pitești sînt citate cu autor unic, Paul Petrescu, în lucrarea arhitecților Cezar Lăzărescu, Gabriel Cristea și Elena Lăzărescu, *Arhitectura românească în imagini*, București, 1972, p. 174.
5. Ing. Cincinat Sfințescu, arh. Alexandru Davidescu (urbaniști); Vintilă Mihăilescu, Victor Tufescu, Nicolae Rădulescu (geografi); Henri H. Stahl (sociolog).
6. Unul dintre primele studii privind posibilitatea regăsirii specificului național în arhitectura contemporană — temă devenită actuală abia în ultimul deceniu — a fost publicat de Adrian Gheorghiu cu titlul *Arhitectura populară românească, izvor de inspirație pentru arhitectura contemporană*, în « Studii și proiecte. Institutul de Arhitectură « Ion Mincu », 1968, nr. 2, p. 12—24.
7. Grigore Ionescu, *Arhitectura populară românească*, București, 1957.
8. Rolul profesorului emerit dr. doc. arh. Grigore Ionescu în publicarea *Documentelor de arhitectură* este dovedit de însăși încetarea apariției lor după pensionarea domniei sale. În ceea ce privește importanța acestor caiete pentru etnografie, amintim doar cel de al 15-lea caiet, *Documente de arhitectură din România*, Institutul de Arhitectură « Ion Mincu », București, 1972, cu 79 de planșe, care cuprinde complexe de clădiri industriale țărănești din județul Caraș Severin. Releveele morilor de pe valea Rudăriei au fost publicate de etnograful Corneliu Bucur în studiul *Un valoros complex de industrie populară — morile cu ciutură de pe apa Rudăriei (Banat)*, în « Analele Banatului. Etnografie », vol. I, Timișoara, 1981, p. 201—217, precedat de versiunea engleză a aceluiași text, *A valuable complex of vernacular architecture: the bucket mills on the Rudăria waters (the Almăj valley — Banat)*, în « Monumente istorice și de artă », 1979, 1, p. 91—102. În ambele versiuni nu este indicată sursa releveelor, caietul nr. 15 al *Documentelor de arhitectură* fiind citat în nota 23 doar pentru denumirile locale ale celor 14 mori de pe apa Rudăriei.
9. A. Pănoiu, *Mobilierul vechi românesc*, București, 1975; Idem, *Din arhitectura lemnului în România*, București, 1977
10. I. Cristache-Panait, I. Scheletti, *Bisericile de lemn din Sălaj*, în « Buletinul monumentelor istorice », 1971, nr. 1, p. 31—40; I. Cristache-Panait, T. Elian, *Bisericile de lemn din Moldova*, în « Buletinul monumentelor istorice », 1972, nr. 2, p. 39—59; I. Cristache-Panait, I. Scheletti, *Monumentele de lemn din județul Bistrița-Năsăud în lumina istoriei*, în « Monumente istorice și de artă », 1975, nr. 1. Vezi și releveele de ornamentică ale arhitecturii de lemn, executate de Ion Scheletti, la I. Cristache-Panait, *Decorația sculptată a monumentelor istorice de lemn din județul Cluj*, în « Monumente istorice și de artă », 1980, nr. 1, p. 42—47.

GÎNDURI DESPRE ISTORIA ARHITECTURII

1. Istoria arhitecturii este, pînă în prezent (după părerea mea — paranteză valabilă pentru mai tot ce urmează în cele de mai jos), practic lipsită de criterii științifice sau, mai precis, foarte departe de a fi o știință dacă această noțiune din urmă implică stabilirea unor legități obiective, explicația univocă a fenomenului în evoluția lui.

De fapt, *istoria arhitecturii*, ca disciplină, este o creație a istoricilor de artă și a rămas, în bună parte, pînă azi, un apanaj al lor: arhitectura este considerată, cu mare ușurință, ca parte integrantă a artelor plastice sau ca una din ele. Și chiar dacă se scriu cărți « independente » despre istoria arhitecturii, se urmează, în genere, criteriile istoriei artelor plastice. Abaterile, ca monumentala lucrare a lui Auguste Choisy — prea puțin cunoscută și nefolosită la valoarea ei — constituie rare excepții, de obicei tot unilaterale.

Datorită acestui fapt, istoria arhitecturii se rezumă, pînă în prezent, de regulă la analiza aspectelor estetice, mai rar la cele constructive, aproape deloc la cerințele funcționale, făcînd practic abstracție de condiționările economice și sociale ale epocii.

Să începem prin a pune (și a cita) unele întrebări, înainte de a încerca să dăm răspunsuri.

Învățăm, la istorie, că un serios impuls în decăderea Atenei l-a constituit destrămarea *Ligii de la Delos*, din motivul că tezaurul ei comun a fost folosit de Pericle, în primul rînd, pentru construirea Acropolei Atenei. Dar istoria arhitecturii tace asupra acestui fapt.

Saint-Simon, în memoriile sale, îl critică pe Ludovic al XIV-lea, că prin grandioasele construcții de la Versailles a subminat economia Franței. Trianonul, construit drept... « casă de odihnă » a *Regelui-Soare*, unde se refugia, de la Versailles, pentru 2—3 săptămîni pe an, servește azi drept casă de oaspeți, cînd acestia sînt șefi de state. Pentru acest scop, el trebuie însă modernizat (în 1966), dar economia Franței de azi nu-și mai poate permite refacerea fostului parc, care cuprindea două milioane de vase (ghivece) de flori, care se schimbau de cîteva ori pe zi, pentru a încînta ochiul regelui.

Mai recent, R. S. Lopez, în 1952, iar apoi D. Kimpel, în 1980, au ridicat problema, dacă nu cumva amploarea construcției catedralelor gotice din Franța a fost una din cauzele care au dus la depășirea economică a acestei țări, de către orașele Flandrei și ale Italiei de nord. Să ne gîndim, nu numai la numărul și mărimea acestor edificii, ci mai ales la caracterul — să-i zicem, brutal, « neproductiv »? — al acestor investiții, cu 1 200 statui la *Nôtre Dame* din Paris și chiar 3 000 la Reims!

Unde este adevărul? Care este concluzia (sau răspunsul) la aceste întrebări?

Să spunem, simplist, că întotdeauna popoarele au avut de suferit de pe urma grandomaniei autocraților (laici sau ecleziastici)? Să formulăm că marile realizări cer întotdeauna sacrificii? Să încercăm a susține că acea contradicție internă, care determină evoluția (istoria) arhitecturii, este cea dintre luciditatea, care știe să cumpănească prioritățile și soluțiile prin prisma necesităților și a posibilităților, în opoziție cu excesul de fantezie (sau utopia, chiar?), care nu ține cont de acestea? Sau să căutăm alt răspuns? Viitorul va decide.

2. Dacă înțelegem prin arhitectură (conform unei definiții, simplificate, dar suficientă celor ce urmează și, totuși, neavută în vedere cînd se discută istoria arhitecturii), concepția spațială a cadrului construit și/sau amenajat în care se desfășoară viața umană, de la manifestările ei intime sau individuale, pînă la cele publice sau colective — cuprinzînd, astfel, în această sferă largă, a arhitecturii, și activitatea de sistematizare —, trebuie să acceptăm interdependența dintre ea și modul de viață, în ambele sensuri - direcții ale interacțiunii.

Prea frecvent, uităm această interacțiune în abordarea problemelor ecologice și chiar a unor probleme sociale, adesea scăpăm din vedere faptul că mediul în care trăim a devenit, în cursul secolelor, din ce în ce mai mult un mediu artificial, în cadrul căruia predomină realizările arhitecturale, al căror efect asupra vieții umane a crescut sensibil. Deci, problema « echilibrului ecologic » — în domeniul ecologiei umane — trebuie privită dinamic, în evoluție istorică (întrucît el era altul în Dacia, să spunem, decît în România contemporană), avînd în vedere și includerea problemelor de arhitectură, a necesității dezvoltării așezărilor omenești.

Obiectele și amenajările constituind cadrul arhitectural al vieții umane sînt legate între ele, inseparabil, prin drumuri, prin conducte, prin toate rețelele amenajărilor tehnico-inginerești, care le sudează în ansambluri, în structuri urbanistice, în localități, în rețea națională de localități intercondiționate, constituind *un sistem* cu o structură deosebit de complexă, menit să satisfacă marea diversitate a cerințelor umane.

Avînd această destinație utilitară, structura urbanistică a unei localități (incluzînd construcțiile componente ale acesteia) și mai ales rețeaua națională de localități (cuprinzînd nu numai totalitatea așezărilor omenești dintr-o țară, dar și construcțiile și amenajările care le leagă între ele și le deservesc) exprimă într-un mod specific relațiile sociale de pe teritoriul respectiv și, în mod special, pe cele de bază: relațiile de producție. Mai mult chiar, ele redau unele caracteristici ale producției însăși.

Astfel, caracterul individual sau colectiv al producției, proprietatea individuală sau colectivă asupra mijloacelor de producție în general și asupra pămîntului în special, unele aspecte ale diviziunii muncii, relațiile de clasă existente, sînt redate în felul lor de temele construcțiilor, de structurile urbanistice, de rețeaua de localități.

Este știut că evoluția locuinței este o consecință a evoluției familiei, de la preistorie, pînă azi; că ea redă — prin eliminarea treptată a unui șir întreg de funcțiuni, întîi productive, apoi și altele — și anumite aspecte ale evoluției producției, ale diviziunii muncii, ceea ce a dus (printre altele) la apariția unor ateliere, apoi fabrici, zone industriale și, totodată, la diferențierea satului de oraș, ba chiar a satului păstoresc de cel de agricultori etc. Cu timpul, apare și contradicția dintre sat și oraș, dintre centrul orașului și periferia lui.

Desigur, lista exemplificărilor s-ar putea lungi, s-ar putea explica și explicita — mai ales de către specialiștii în istoria arhitecturii —, dar prefer să trec la un aspect de o deosebită însemnătate, nu însă înainte de a atrage atenția asupra unui fapt: datorită atît durabilității mari cît și efortului considerabil necesar realizării lui, acest cadru, construit și/sau amenajat prin structuri în « straturi suprapuse », rezultat din modificări treptate, reflectă, în bună parte, relații sociale anterioare. Ermitajul nu mai este reședința țarilor, zidurile Vienei au cedat locul unor artere de circulație, Veneția nu mai este republica serenisimă.

Aspectul asupra căruia doresc să insist, este însă acela, că — după părerea mea, cum am mai spus —, arhitectura are caracter de clasă. Diferitele *clase* sau chiar *pături* sociale au, în primul rînd, *cerințe diferite*, de unde rezultă *teme de proiectare diferite*, fapt sesizat încă de Vitruviu. În al doilea rînd, au mijloace diferite la dispoziția lor. Aceste fapte sînt prea cunoscute, ca să necesite exemplificări.

Putem, totuși, vorbi de o *arhitectură a unei epoci, a unei societăți*. Aceasta rezultă — după cum a arătat M. Caffé — din faptul că fiecare epocă are un « program predominant », adică un gen de clădiri, spre rezolvarea optimă a cărora se îndreaptă deopotrivă atenția investitorilor din clasa dominantă, a proiectanților și a executanților. Soluțiile din acest domeniu își pun în mod firesc amprenta și asupra altor clădiri, influențează și alte realizări.

3. Astfel privită, istoria arhitecturii europene are, în linii mari, cîteva perioade majore, delimitate de momentele-cheie de mai jos.

Prima delimitare, primul salt cu caracter revoluționar, l-a constituit trecerea de la lemn la piatră, ca principal material de construcție. Această schimbare s-a făcut în Grecia antică menținînd vechiul sistem con-

structiv bazat pe stîlp și grindă (potrivit lemnului, nu însă și pietrei, care are o rezistență redusă la încovoiere; astfel, grinzile s-au scurtat, stîlpii s-au apropiat) și preluînd totodată și vechile elemente plastice, după cum arăta Vitruviu.

Urmează o lungă perioadă de evoluție, în care se perfecționează structurile de piatră și zidărie. Se trece la boltirea spațiilor mari, care constituie principala preocupare (terme și bazilici, apoi biserici), culminînd cu performanțele catedralelor gotice. Primii pași pe calea boltirii cu o stuctură de schelet datează din Imperiul Roman (Panteonul, Minerva Medica). Apoi, Imperiul de Apus se prăbușește, evoluția occidentală continuă după o perioadă tulbure, în timp ce Bizanțul merge mai departe, oprindu-se, apoi, înainte ca Occidentul să-l fi ajuns din urmă. În acest timp, elementele decorative (anterior: implicit și structurale) devin întîi decor aplicat (în Roma antică), iar apoi se transformă, treptat, după ce s-a eliberat de relația intimă cu structura, de identitatea cu structura constructivă.

Al doilea moment de mare cotitură este Renașterea, în care predomină elementul laic (mai ales pînă la apariția Contrareformei); se caută — după cuvintele lui A. Oțetea — « a da satisfacție nevoii de eleganță și confort a noii societăți ». Tema dominantă devine casa/palatul destinat burgheziei în ascensiune. Ea/el necesită încăperi mai puțin înalte, posibil de încălzit. De aici, rezultă alte sisteme de acoperire (bolți plate, tavane casetate), la clădiri etajate, avînd decorația exterioară de piatră, stuc, pictură ș.a.

A treia cezură apare cu prima revoluție industrială, cu construirea halelor de prodcuție, aducînd cu ea structurile de fontă, de beton armat.

Ultima se naște din construcția de locuințe, declanșată de U.R.S.S., urmată de realizarea « locuințelor sociale » în țările capitaliste: este trecerea la construirea unor mari ansambluri cu dotările aferente, la construcția orașelor, necesitînd (ca efect al legității creșterii productivității muncii) industrializarea construcțiilor, în special a celor de locuințe, dar nu numai a acestora.

Mai fiecare din perioadele majore, enunțate mai sus, se subîmparte în diverse epoci, mai mult sau mai puțin clar diferențiate între ele, a căror delimitare în timp variază (de la o zonă la alta), unele epoci putînd lipsi cu desăvîrșire pe un anumit teritoriu, denumirile generalizatoare fiind deseori discutabile ca valabilitate, ca cea de « baroc » — neuzuală în istoria arhitecturii franceze sau britanice ș.a.

4. Desigur, cele de mai sus nu constituie o schemă a istoriei arhitecturii europene. Sînt doar cîteva idei, mai mult sau mai puțin legate între ele. În ceea ce privește situația *istoriei arhitecturii*, cred că i se poate aplica (eventual cu unele modificări minimale) ceea ce a scris Karl Marx în 1859 pentru « *The New American Encyclopedia* » despre estetică (republicat în « *The Communist Review* » nr. 3/1951, la Londra): « . . .we must have a complete analysis of artistic forms into the most refined details and in every branch of art, and last, but not least, a systematic history of art from its earliest and simplest stages. It may take a long time for the performance of these tasks to prepare the materials for the construction of the science of aesthetics. There is still no complete and satisfactory work on aesthetics; but besides these already refered to, the student may consult the following. . . » (și urmează titluri și autori).

În elaborarea unei astfel de istorii a arhitecturii ar trebui să nu uităm că printre cele trei « atribute » ale arhitecturii, enunțate de Vitruviu *(solid, util, frumos*, sau — în reformulări moderne: *structură constructivă, funcțiune, aspect)*, cel care primează, este utilul. Nu cunoaștem nici un caz, în care un investor ar fi cerut « indiferent ce, dar să fie frumos » (sau solid). Întotdeauna, s-a cerut ceva util, din punct de vedere material sau spiritual: un mormînt, o biserică, o cetate, un palat, o uzină sau altceva.

Dr. arh. GHEORGHE SEBESTYÉN

Membri ai Conducerii U.A. creionați de arh. DAN PRODESCU (prof. em. dr. arh. Cezar Lăzărescu — președinte al U.A., dr. arh. Anca Borgovan — membru în Biroul U.A., arh. Nicolae Porumbescu — vicepreședinte al U.A., conf. dr. arh. Aurelian Trișcu — secretar al U.A.)

agora

ἀγορά

Este în spiritul bunei tradiții a gîndirii speculative să se *întrebe* asupra cuvintelor. Și poate că spațiul limbii, cel mai vast în care locuiește omul, nu este decît înșelător un spațiu al pierderii. Obișnuiți cu lumea lucrurilor, le gîndim ca și cum limba este chemată să le numească, pe cînd ea, în vechimea ei, desfide mecanismul simplist al unei atari dialectici. O sărăcire s-a produs, cuvîntul nu mai ascunde, trăind laolaltă cu lucrul, esența sa; dar aceasta nu este vina limbii, este vina omului.

Care ar fi, deci, sensul bun al grecescului ἀγορά? Un dicționar onest (Bailly) ne spune că, la Atena, era nu o piață publică, ci o așezare cu alei de plopi și platani, cu clădiri publice și repartizată corporațiilor de negustori, care se așezau aici, fie în barăci, fie sub cerul liber. Acesta este sensul statornicit, în care-și află locul pitoreasca imagine a filosofului-orator, *agoraios*.

Agoraios poate fi și un zeu patron al celor ce se petrec în piața publică, dar și vagabondul, obișnuit al pieței ca în Aristofan. Denis din Halicarnas numește chiar pe edilul Romei: *agoranomeo;* dar poate nu aici este sensul pe care îl căutăm.

În filosofia platoniciană *agonos* este numărul 7, sterilul indivizibil și singurul în decadă care nu e factorul altui număr.

Adesea, *ag, ago*, sînt prefixul unei lipse — ca în *agnóstos* — fără știință, *agonéo* — a fi steril, *agonos* — necunoscut, ininteligibil, obscur.

Și aceasta ne duce mai departe la orficul *agno-pólos*, ceea ce este pur, care purifică —, la *Agni* — zeul vedic al focului—, dar și la barthesianul Tokyo — orașul cu centrul vid. Dar a fi centru înseamnă a fi locuit de divinitate; și *agon* este adunarea zeilor, locul unde se țin statuile lor și spațiul din fața templului, locul homeric al adunării Olimpienilor. Cum ar spune Heidegger, locul unde divinii se întîlnesc cu muritorii.

Orice spațiu consacrat capătă un caracter bipolar. El este, pe de o parte, vidul, inteligibilul inversat, o invocare a unei lipse; un spațiu unde logica profană își pierde sensul. Și fiind așa, este deopotrivă sacralizat. Dar, iarăși, în virtutea vechiului principiu al oglinzii, care a fascinat toată tradiția hermetică *(quod est superius sicut inferius)*, omul, în clipe alese, se poate împărtăși din această condiție. Și dacă, după cum spunea un filosof, omul este om numai atunci cînd se joacă, *Agon*, zeul protector al jocurilor publice, închide în spirit ludic cercul (sau sfera) înțelesurilor, prin *agonia* — joc, luptă, întrecere.

Ce este, deci, ἀγορά? Adevărul limbii ne sugerează că nu este deloc simplă, această perturbare a sensului comun. Un centru, un pol, în care se adună toate înțelesurile, reverberînd apoi, într-un spectru multicolor, pentru a se reuni în misterul limbii. Ceva din principiul lui Watelet, flacăra spiritului, strălucește aici, făcînd inutilă inscripția de pe poarta Academiei platoniciene.

Pentru cel care știe, fără a înceta să fie spațiu pestriț și pitoresc, loc al comunului, ἀγορά este spațiul privilegiat în care gîndirea se află în locul cel mai înalt, laolaltă cu limba în care locuiește omul.

Arh. RADU DRĂGAN

desene de c. arh. DORU GHIOCEL OLAȘ

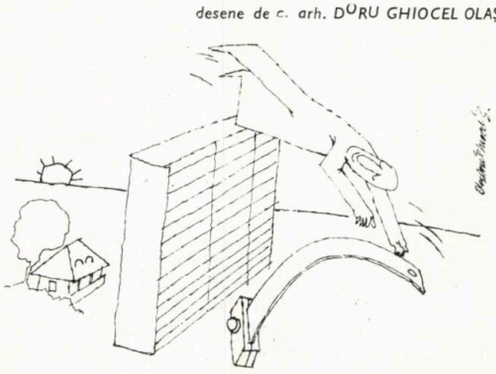

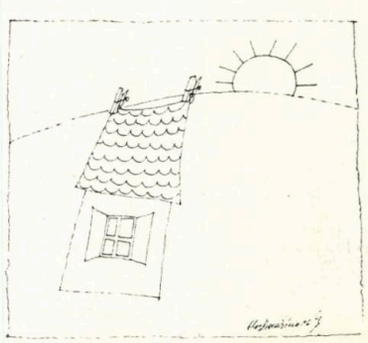

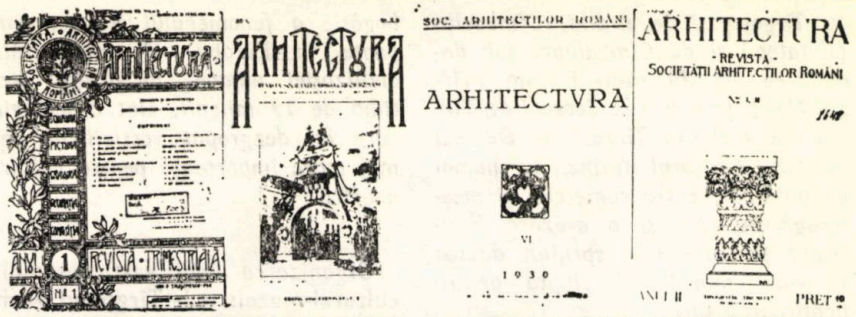

Restaurarea și punerea în valoare a ansamblului arheologic și istoric de la Tîrgșorul-Vechi, Prahova

COLECTIV DE PROIECTARE:

Arhitectură: arh. **CĂLIN HOINĂRESCU** (șef proiect), c. arh. **LIDIA NICULESCU**, proiectanții **LUMINIȚA TONCEA, LUCREȚIA MOISE** și **MĂDĂLINA ENESCU**

Rezistența: ing. **MIRCEA NEGREA**, proiectant **PETRICĂ IONESCU**

PROIECTANT GENERAL: INSTITUTUL DE PROIECTĂRI PRAHOVA, PLOIEȘTI

Soluțiile adoptate în proiect au la bază materialul documentar elaborat și pus la dispoziție de Institutul de Arheologie București *și* Muzeul de Istorie și Arheologie Ploiești.

Sînt așezări, răsărite pe întinsul țării noastre la întretăierea căilor comerciale, atît de des schimbătoare, sau ctitorite de voința înțeleaptă a unor domnitori,întru apărarea fruntariilor pămîntului străbun. Dar, este un loc, ca puține altele în lume, de care viața s-a încleștat cu disperare, din negura preistoriei pînă în pragul zilelor noastre.

Aici, la Tîrgșorul Vechi, *din zorii civilizației umane, secol de secol, mileniu de mileniu, ca sideful pe firul de nisip, truda oamenilor a adăugat, strat cu strat, mărturia cantității de locuire vreme de peste 19 milenii, pe acest teritoriu. Săpăturile arheologice au scos la iveală urmele locuirii de la sfîrșitul Paleoliticului și începutul Neoliticului, unelte și arme din perioada pietrei cioplite, ale străvechilor culturi din spațiul carpato-dunăreano-pontic.*

Civilizația geto-dacică este bogat ilustrată, prin forme multiple, pornind de la bordeie, ceramică, arme și unelte și sfîrșind cu obiecte de cult și podoabe.

Dramatica încleștare a cuceririi Daciei de către romani a lăsat și aici urme, ca în multe alte locuri de pe întinsul țării, prin clădirile ridicate de soldații Legiunii a XI-a Claudia Pia—Fidelis. *Alături de bordeiele dispuse în semicerc din satul dacic, castrul și termele romane dovedesc conviețuirea celor două mari semințiii, din a căror contopire s-a format poporul român.*

Tot din acest loc, migala arheologilor a scos la iveală mărturii indiscutabile ale continuității vieții sociale după retragerea administrației romane din Dacia și, odată cu aceasta, și urmele năvălirilor barbare, cărora populația autohtonă le-a făcut față timp de mai multe secole. Rod al înverșunării cu care oamenii locului au muncit și apărat pămîntul, sute de generații, îl constituie apariția primelor formațiuni sociale de tip feudal, care au făcut ca, la începutul secolului al XV-lea, străvechea așezare de pe cursul pîrîului Leaot să devină un puternic tîrg, cu multe mii de suflete.

Din această vreme, datează și prima atestare documentară a așezării — privilegiul de comerț dat de Mircea cel Bătrîn, la 6 august 1413, negustorilor din Brașov, în care tîrgul de pe Leaot apare menționat, alături

de Tîrgoviște, de Brăila, Dîmbovița (Cetatea) și de Cîmpulung, sub denumirea de Novum—Forum (Tîrgul Nou), pentru a se deosebi de Tîrgul cel vechi al Tîrgoviștei. De aici înainte, Tîrgșorul devine, nu numai un puternic centru comercial și meșteșugăresc, dar și o așezare fortificată pe care s-au sprijinit adesea voievozii munteni în lupta pentru neatîrnarea țării.

Vlad Țepeș construiește în anul 1461 o biserică, astăzi dispărută, dar atestată de pisania descoperită în acest loc, în anul 1886[1]. Radu cel Mare zidește, în jurul anului 1500, o casă domnească lîngă biserica lui Vlad Țepeș[3], iar Neagoe Basarab ridică zidurile primei incinte și un impozant turn de intrare cu două niveluri[4]. Reparații la aceste edificii s-au adus, în vremea lui Grigore Ghica II, în anul 1664[5], dar schimbări spectaculoase ale ansamblului sînt legate de domnia lui Antonie Vodă din Popești (1669—1672). Turnul de intrare se înalță cu încă un nivel — cel al camerei clopotelor—, se zidește o nouă biserică și se amplifică Casa Domnească și cea Egumenească[6].

Constantin Brâncoveanu lărgește aria mînăstirii cu noi ziduri, care alcătuiesc incintă a II-a[6], ridică anexe gospodărești și pictează biserica lui Antonie Vodă (pictură care, parțial, a fost extrasă și depozitată la Muzeul de Artă al R. S. România, restul înfruntînd și astăzi, la fața locului, intemperiile[7]). Devenită « metoh » al Spitalului Pantelimon, din anul 1752, mînăstirea decade și se ruinează[8], odată cu risipirea așezării Tîrgșorului, pentru ca, în anul 1864, aceasta « să se spargă », mutîndu-se la Tîrgșorul Nou.

Ceea ce nu au izbutit romanii și năvălitorii barbari, tătarii și turcii, reușește boierimea fanariotă. Peste fosta Curte Domnească, se așează nemiloasă stăpînirea boierilor Moruzești, care alungă, prin asprimea birurilor, și pe puținii locuitori rămași în tîrgul altădată înfloritor, ruina și nepăsarea cuprinzînd bătrînele ctitorii medievale. Și dacă tîrgul de pe Leaot nu a fost uitat cu totul, aceasta se datorează istoricilor, care, din studiul documentelor, al hrisoavelor și pravilelor domnești[10] și al catagrafiilor egumenești[11], au reînviat zilele de glorie și vitejie ale unei curți voievodale care a jucat un rol important în istoria țării noastre. Dar cei care au scos la iveală întreaga bogăție a fenomenului istoric, unic poate în Europa, al continuității civilizației umane, în același loc, timp de 19 milenii, sînt arheologii, care au dezgropat vestigii de cea mai mare importanță pentru cultura noastră[12].

Organizarea unui vast ansamblu cultural-muzeistic la Tîrgșorul Vechi este pe deplin justificată de importanța științifică și documentar-politică deosebită a zonei, cu un potențial complex și cu multiple direcții de valorificare: expozițional-muzeală, științifico-didactică și recreativ-turistică.

Existența pe un areal limitat a unor multiple categorii de așezări face posibilă evidențierea fenomenului statistic de sistematizare incipientă și protourbanism care caracterizează diversele epoci și civilizații (Fig. 1). Astfel, se vor marca, prin bordurare la suprafața terenului, bordeiele satului dacic, evidențiindu-se caracterul organic al sistematizării, spre deosebire de rigoarea carteziană a castrului roman.

Conturarea zonelor funcționale ale vechiului tîrg medieval, evidențiate prin mărturii arheologice — pavimente de piețe și străzi, fundații și elevații de clădiri — va ilustra specificul « românesc » al urbanismului așezărilor noastre medievale, specific perpetuat pînă în zilele noastre. Restaurarea curtinelor, a fundațiilor și elevațiilor Caselor Domnești din incinta feudală va contribui la îmbogățirea cunoștințelor privind organizarea rezidențelor voievodale (Fig. 2).

Toate aceste multiple secvențe din istoria sistematizării și urbanismului vor edifica pe vizitatori asupra complexului fenomen al organizării așezărilor de pe teritoriul țării noastre de-a lungul veacurilor.

Multitudinea tipurilor de clădiri laice și de cult care compun ansamblul permite urmărirea evoluției principalelor programe, cum ar fi locuința, pornind de la bordeiul semiîngropat al dacilor și ajungînd la casa medievală, nelipsind nici tipurile intermediare specifice secolelor VIII—XIV.

Este vizibilă și evoluția alcătuirii clădirilor de cult pornind de la tipurile primitive — biserica atribuită lui Vladislav II —, trecînd prin modelul de biserică cu plan treflat și pronaos supralărgit — Biserica Albă — și ajungînd la forma de biserică fără abside laterale — Biserica Voievodală zidită de Antonie Vodă (Fig. 4, 5, 6, 7). La acestea se adăugă și biserica atribuită lui Mihnea Turcitul, puțin studiată, dar interesantă prin valoarea decorativă a paramentului fațadelor.

Existența castrului roman și a curtinelor cetății domnești, întărite cu contraforți și încununate de un impozant turn de apărare, edifică asupra clădirilor cu caracter militar iar multitudinea fazelor prin care a trecut Palatul Domnesc, din vremea lui Vlad Țepeș pînă în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, ilustrează evoluția concepției planimetrice în arhitectura caselor domnești.

Termele romane a căror configurație se citește cu claritate, completate cu elemente de paviment, tubulatură și amenajări funcționale « pilele de hipocaust și cuptoare pentru prepararea apei calde » constituie un obiectiv de frunte al ansamblului (Fig. 27).

Multitudinea obiectelor scoase la iveală de săpăturile arheologice din zonă va completa fericit imaginea complexității vieții materiale și spirituale înfloritâ pe aceste locuri, evidențiind aspectul evolutiv al fenomenului continuității locuirii, a influențelor factorilor externi și a modului cum au fost asimilate și reformulate aceste influențe. Aceste obiecte vor constitui colecția muzeului ce se va amenaja în clădirea Bisericii lui Antonie Vodă, restaurată și organizată în acest scop (Fig. 10, 11, 12). Astfel, la nivelul parterului și la supanta realizată în volumul acoperișului, vor fi expuse arme și unelte, vase ceramice și alte obiecte de uz casnic, statuete, podoabe și monede descoperite în zona rezervației (Fig. 28—34). Spațiul muzeal se va extinde, etapizat, organizîndu-se și în celelalte clădiri ale ansamblului locuri de expunere: de exemplu în Biserica Albă se va amenaja un lapidariu.

Necropola adiacentă incintei feudale va fi pusă în evidență prin conservarea in situ a unor șanțuri arheologice, care se vor proteja cu o copertină din sticlă, impregnîndu-se totodată taluzul săpăturii cu substanțe pe bază de siliciu. Ansamblul muzeal va fi completat cu piese etnografice

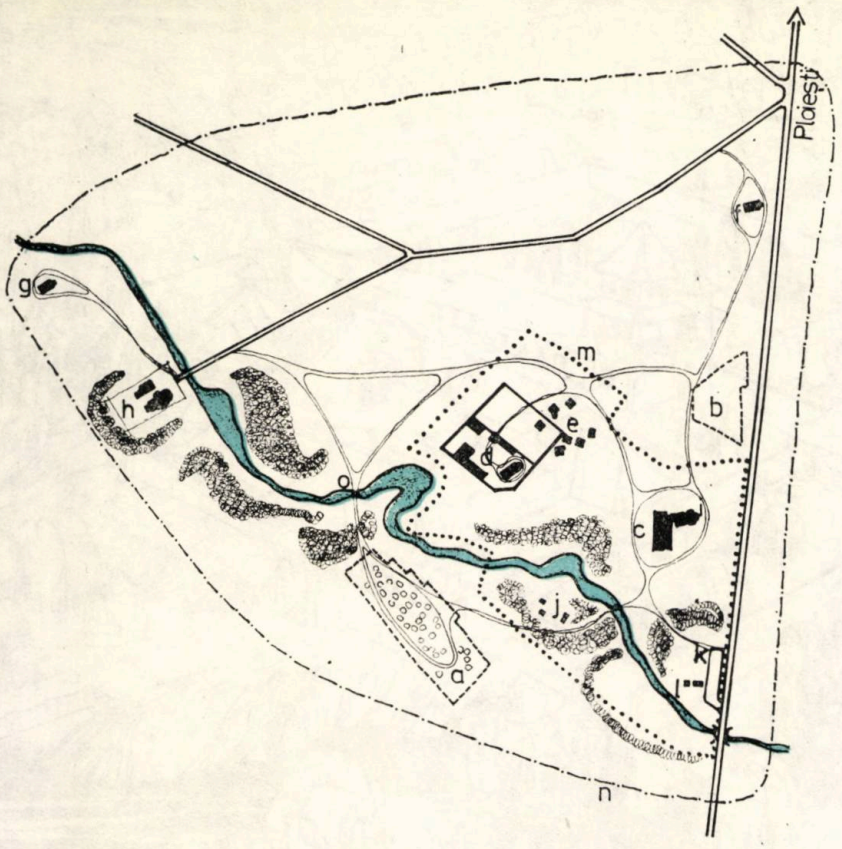

1

Construcții din prima jum. a sec. XVI
" " adăugate în sec.XVII (1670)
" " din epoca brâncovenească
" " din sec. XVIII
" " din sec. XIX

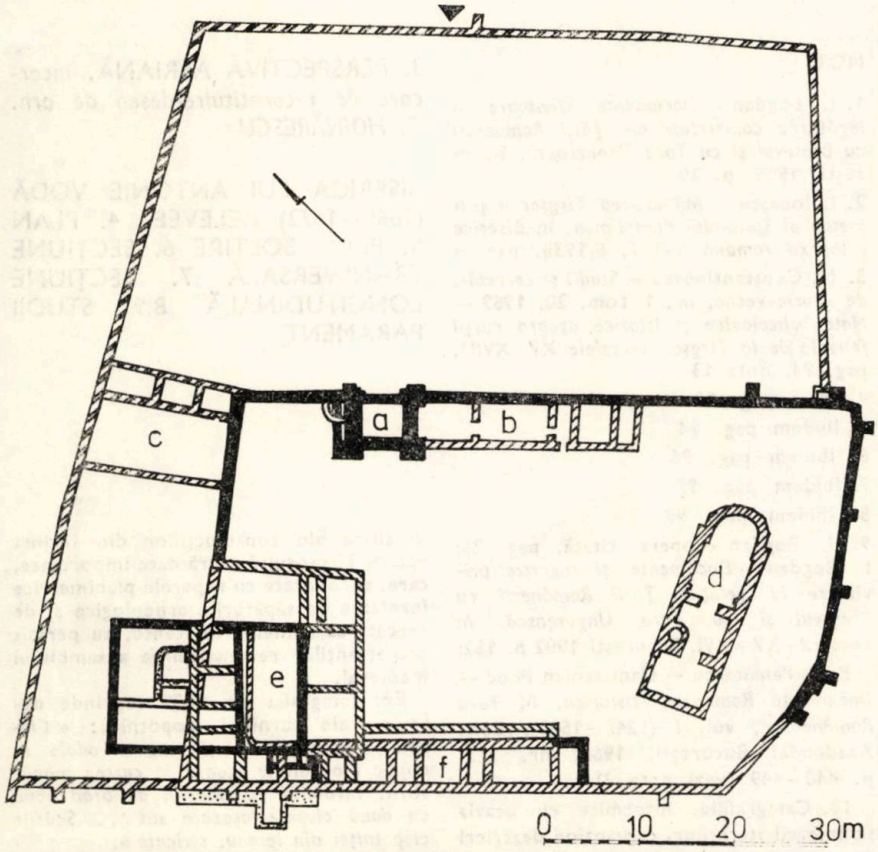

2

1. PLANUL REZERVAȚIEI TÎRGȘORUL VECHI, PRAHOVA: *a. Satul dacic — b. Castrul roman — c. Termele romane — d. Cetatea feudală — e. Locuințe secolele V-X — f. Biserica Vladislav II — g. Biserica lui Mihnea Turcitul — h. Castelul Moruzi — i. Biserica Tîrgului (1570) — j. Clădirile șantierului arheologic — k. Parcaj — l. Grup sanitar — m. Limita actuală a rezervației — n. Limita propusă a rezervației*

2. PLANUL CETĂȚII FEUDALE: *a. Turnul de intrare — b. Clădirea anexă — c. Clădire gospodărească — d. Biserica lui Antonie Vodă (1669—1672) — 4. Casele Domnești — f. Chilii (După N. CONSTANTINESCU — Studii și cercetări de istorie veche, Tom 20, 1969, Ed. Academiei R. S. România, p. 83.* Note arheologice și istorice asupra Curții feudale de la Tîrgșor)

---

ilustrînd tehnici populare, cum ar fi mori de apă, pive etc., instalații a căror existență a fost atestată de documente și săpături, pe cursul pîrîului Leaot.

Caracterul de unicat al rezervației arheologice și istorice de la Tîrgșorul Vechi este confirmat și de amplele posibilități de valorificare științifico-didactică.

Un oraș medieval, *înfiripat în jurul Curții Domnești, se află conservat și protejat sub un strat subțire de pămînt, în așteptarea arheologilor, pentru a vedea lumina zilei. Săpăturile se pot organiza, fără cheltuieli mari, pe suprafețe întinse; generații întregi de arheologi se pot forma și perfecționa eficient, truda lor îmbogățind patrimoniul muzeal al ansamblului. În acest scop,* Castelul Moruzzi *a fost destinat să adăpostească laboratoare și cabinete de lucru, ateliere de restaurare și spații de cazare pentru specialiști și studenți.*

Cadrul natural al rezervației este deosebit de spectaculos și valoros. Uriașe sălcii seculare, adăpostind cursul pîrîului Leaot, care va fi amenajat și agrementat, fauna caracteristică zonei de baltă — cu rațe sălbatice, fazani și diverse specii de pești — alcătuiesc un sit prielnic și pentru activități recreativ-turistice.

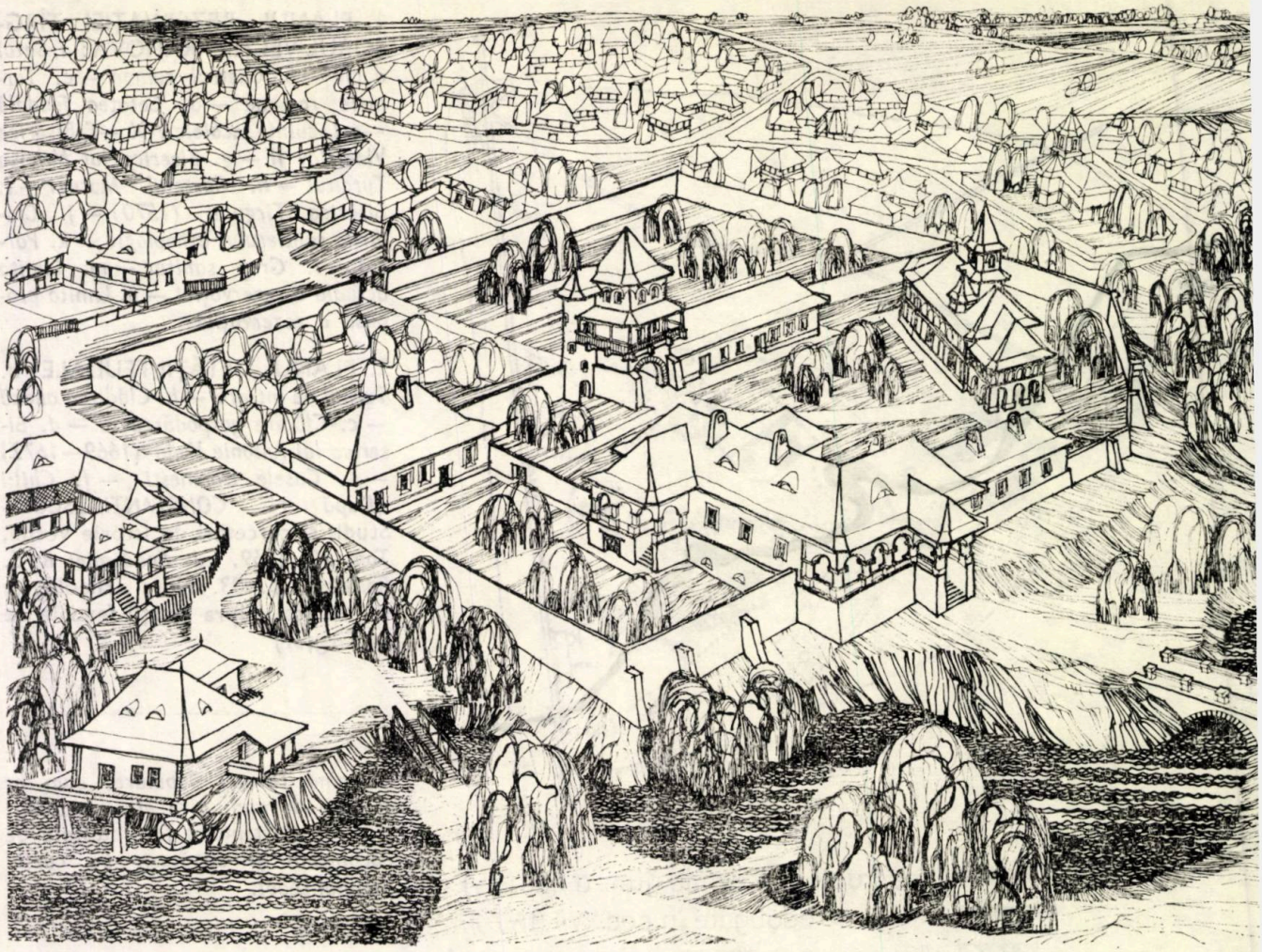

3

Un camping, cu parcaje și dotări sportive și de agrement, terenuri de tenis și minigolf, vor completa profilul ansamblului, asigurînd baza materială a optimei valorificări turistice a complexului muzeal.

Prin realizarea acestor lucrări, va rezulta un obiectiv valoros, de importanță republicană, care va polariza interesul unui mare număr de vizitatori, fructificînd firesc și eficient, atît din punct de vedere documentar-științific, cît și al potențialului turistic și de agrement, complexul arheologic și istoric de la Tîrgșorul Vechi.

Arh. CĂLIN HOINĂRESCU

NOTE:

1. I. Bogdan — *Documente privitoare la legăturile comerciale ale Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească*, București, 1905, p. 26

2. I. Ionașcu — *Mănăstirea Tîrgșor a fost metoh al Spitalului Pantelimon*, în *Biserica ortodoxă română* LVI 7, 8/1938, pag. 4

3. N. Constantinescu — *Studii și cercetări de istorie veche*, nr. 1 Tom. 20, 1969 — *Note arheologice și istorice asupra curții feudale de la Tîrgșor (secolele XV, XVII)*, pag. 94, nota 13

4. Idem pag. 92

5. Ibidem pag. 94

6. Ibidem pag. 96

7. Ibidem pag. 97

8. Ibidem pag. 99

9. I. Bogdan — opera citată, pag. 26; I. Bogdan — *Documente și regestre privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească în veacurile XV—XVI*, București 1902 p. 152;

P. P. Panaitescu — Damaschian Mioc — *Documenta Romaniae Historica, B. Țara Românească*, vol. I (1247—1500), Edit. Academiei București, 1966, nr. 275, p. 448—449 (vezi nota 3)

10. Catagrafiile, întocmite cu ocazia schimbării stareților, cuprinzînd descrieri detaliate ale construcțiilor din incinta cetății Tîrgșorului, oferă date importante, care, coroborate cu reperele planimetrice furnizate de săpăturile arheologice și de cercetarea ruinelor existente, au permis proiectanților reconstituirea ansamblului medieval.

Ex. catagrafia din 1830 cuprinde descrieri ale turnului clopotniță: « *Clopotnița d'asupra porții, cu o odaie la mijloc i o galerie scoasă în curtea mănăstirii, învăluită cu șindrilă de brad nouă cu două clopote așezate sus . . . Scările clopotniței din lemnu, stricate* ».

3. PERSPECTIVĂ AERIANĂ, *încercare de reconstituire-desen de arh. C. HOINĂRESCU*

BISERICA LUI ANTONIE VODĂ (1669—1672) RELEVEE: 4. PLAN 5. PLAN BOLTIRE 6. SECȚIUNE TRANSVERSALĂ 7. SECȚIUNE LONGITUDINALĂ 8,9. STUDII PARAMENT

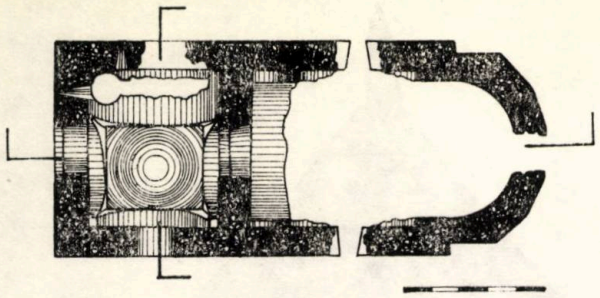

5

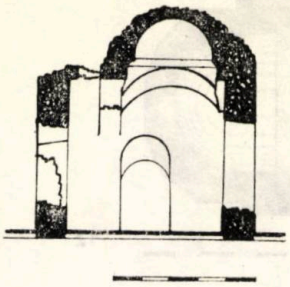

6

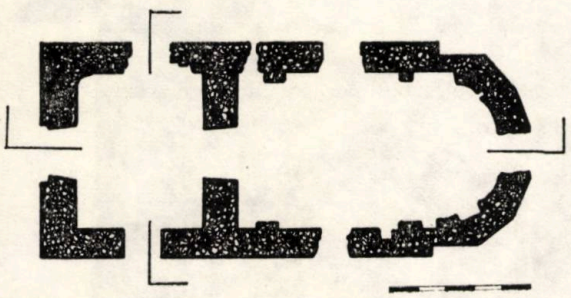

4

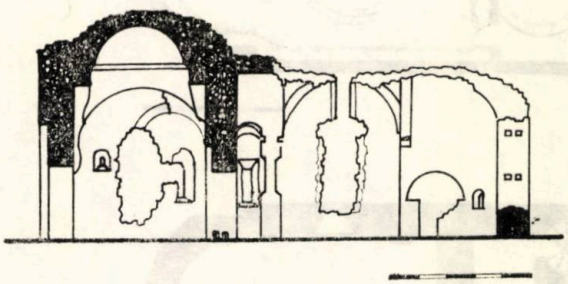

7

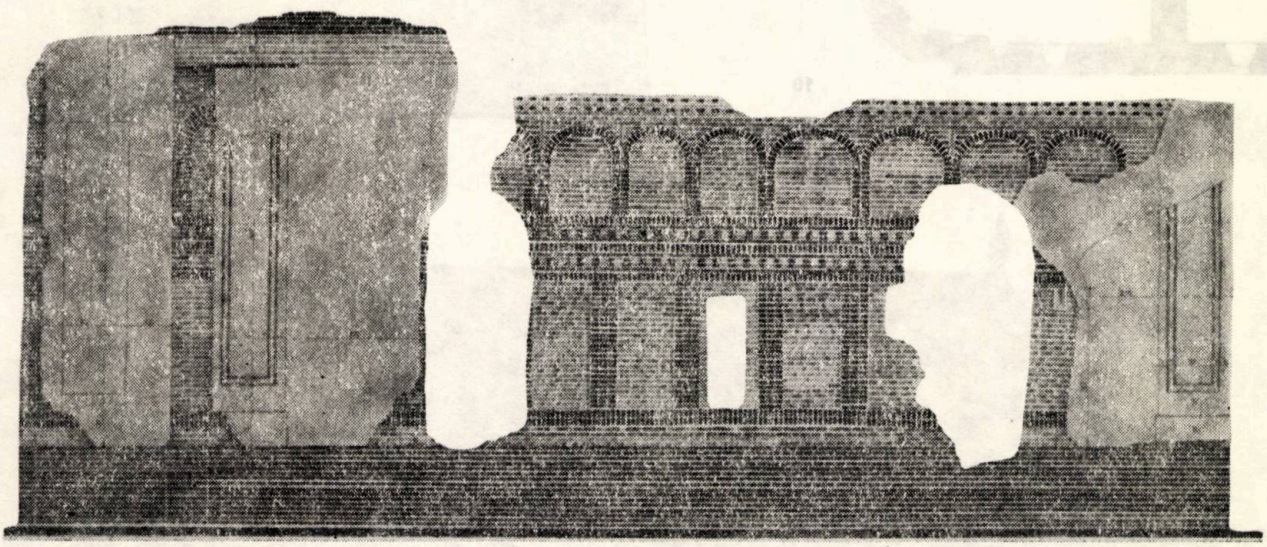

8

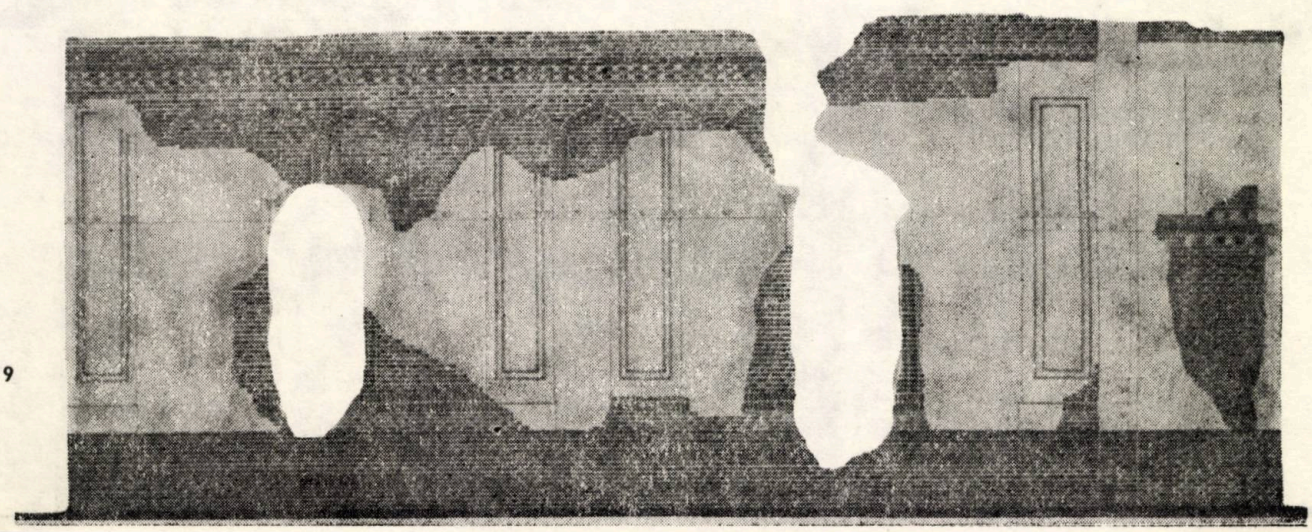

9

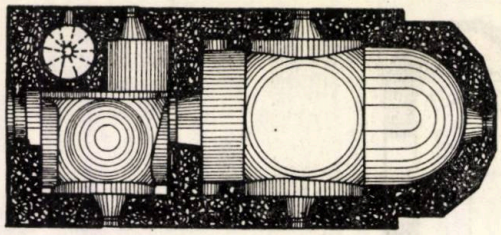

12

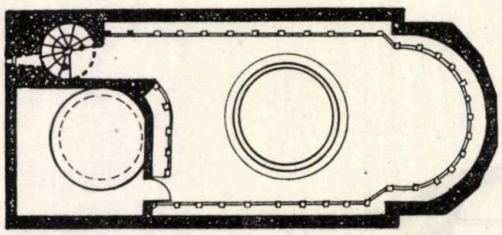

11

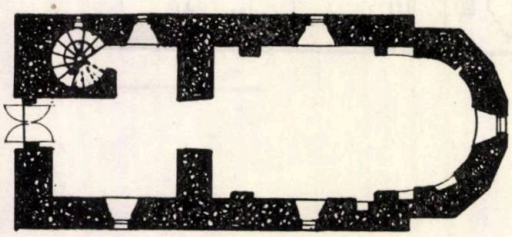

10

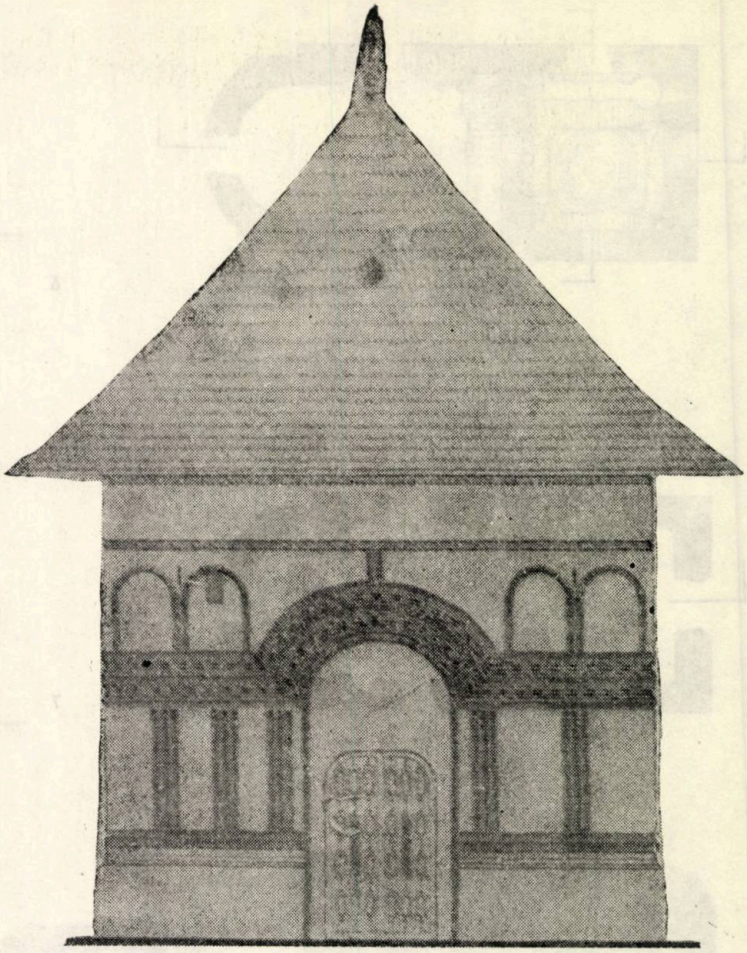

14
15

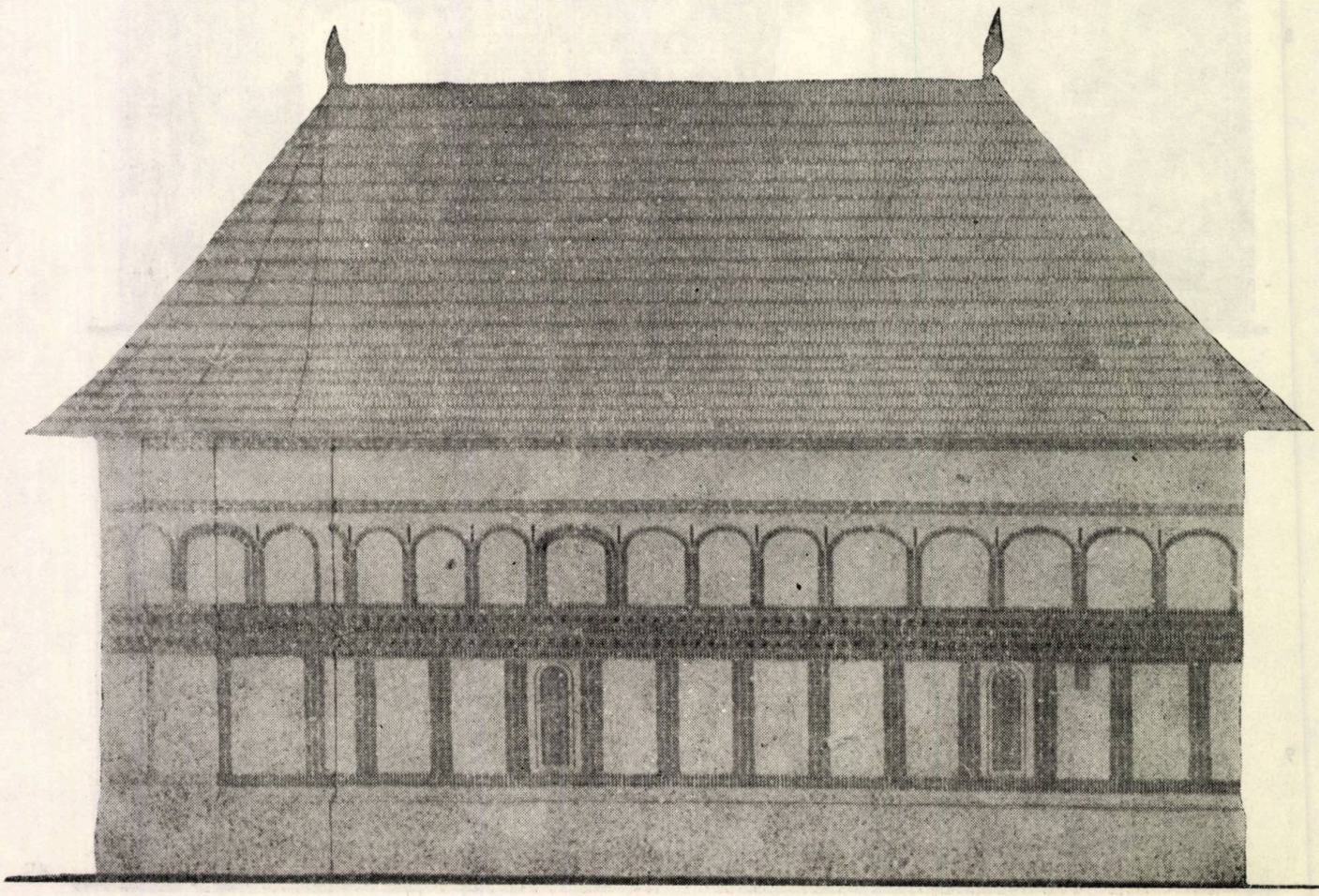

13
16

PROPUNERI DE RESTAURARE: 10. PLAN 11. PLAN POD 12. PLAN BOLTIRE 13. FAȚADA DE NORD 14. FAȚADA DE VEST 15. CTITORII ANTONIE VODĂ ȘI NEAGOE VOIEVOD, *desen după tabloul votiv de CAROL ISTES, 1862 (Biblioteca Academiei R. S. România, Cab. st. AD I—10)* 16, 17. VEDERI ALE BISERICII

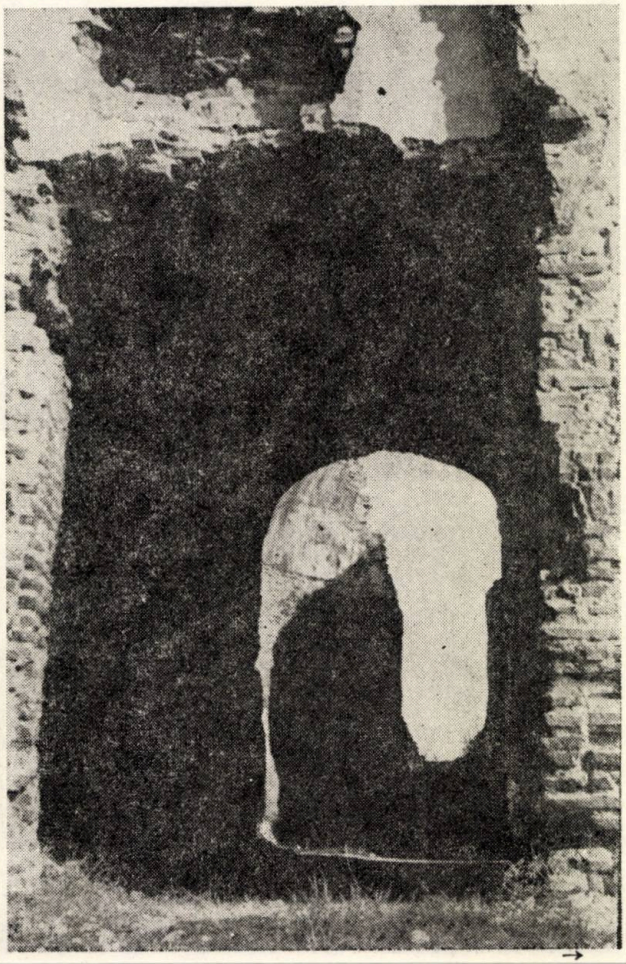

17

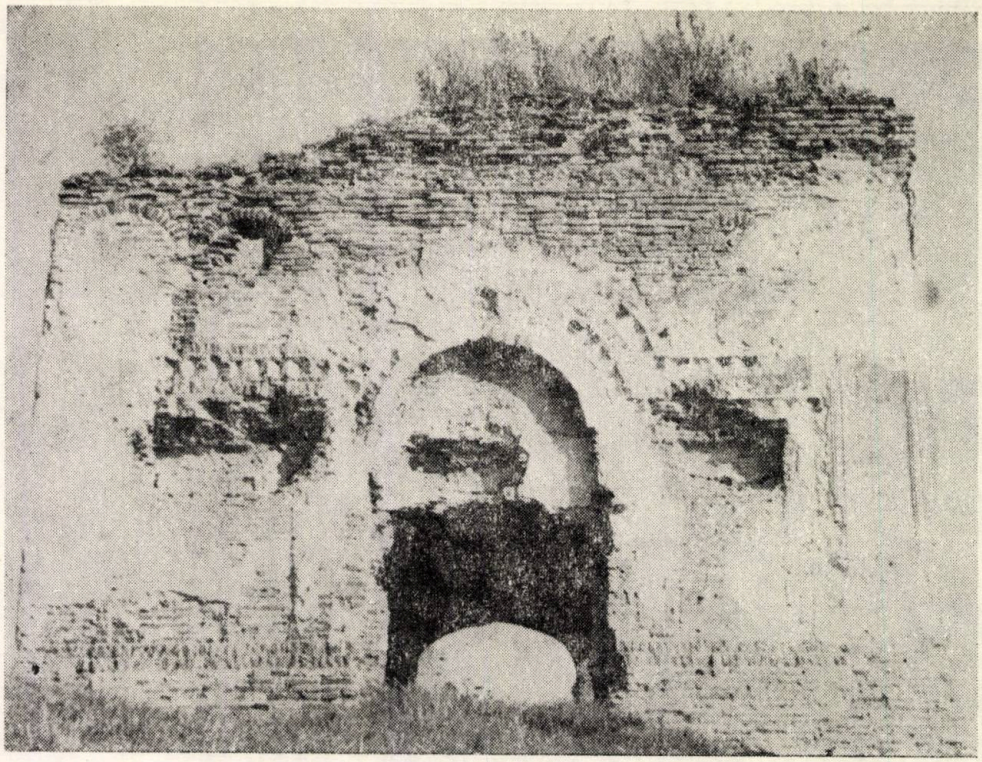

18

19

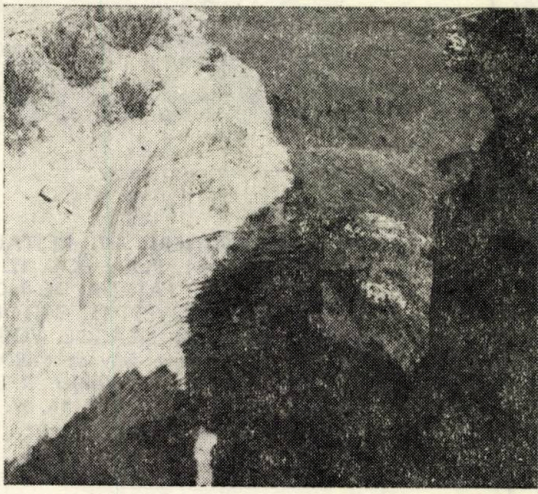

20

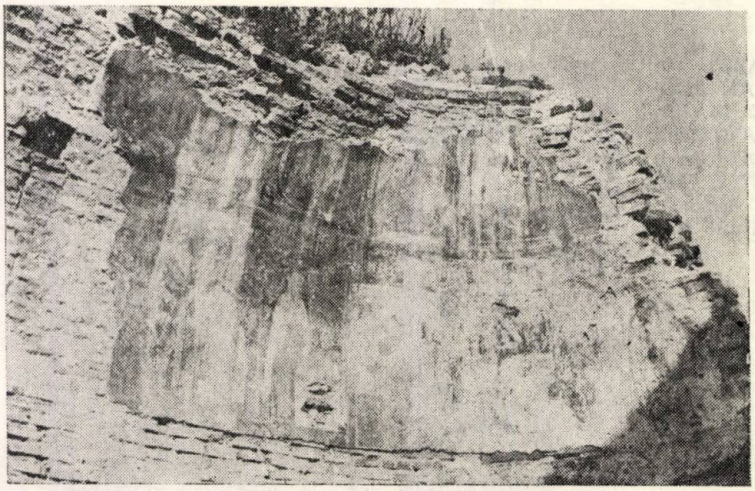

21

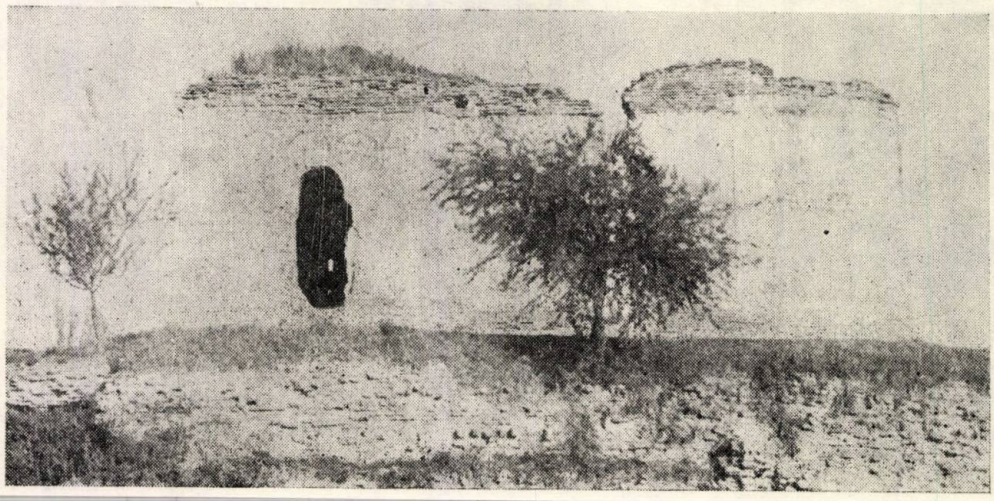

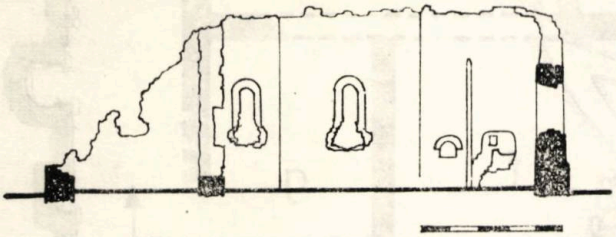

23

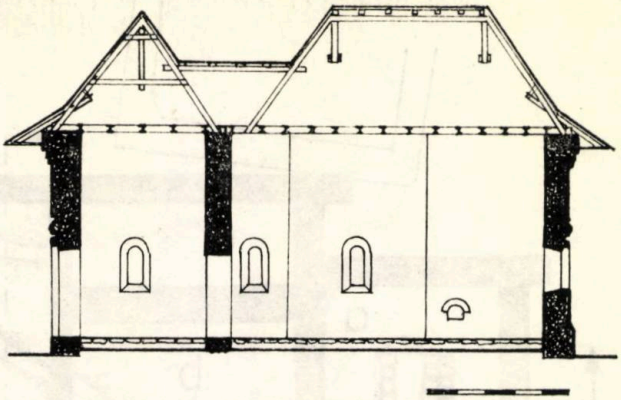

26

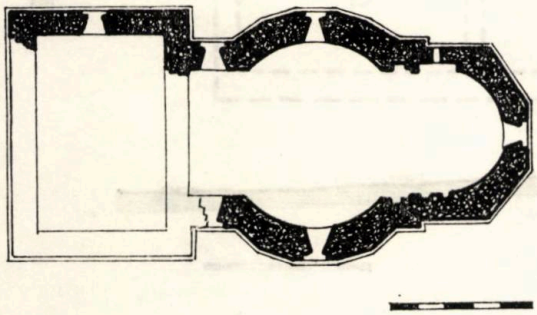

22

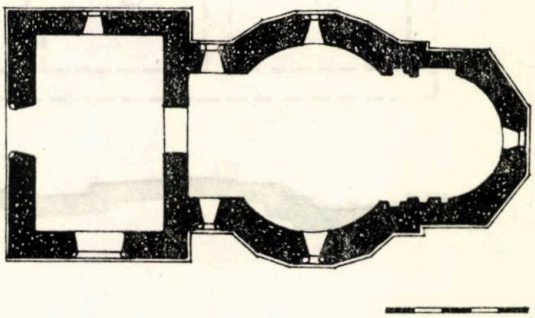

25

18, 19, 20, 21. VEDERI ALE BISERICII LUI ANTONIE VODĂ

BISERICA TÎRGULUI — 1570, RELEVEE: 22. PLAN 23. SECȚIUNE LONGITUDINALĂ 24. STUDIU PARAMENT PROPUNERI DE RESTAURARE: 25. PLAN 26. SECȚIUNE LONGITUDINALĂ

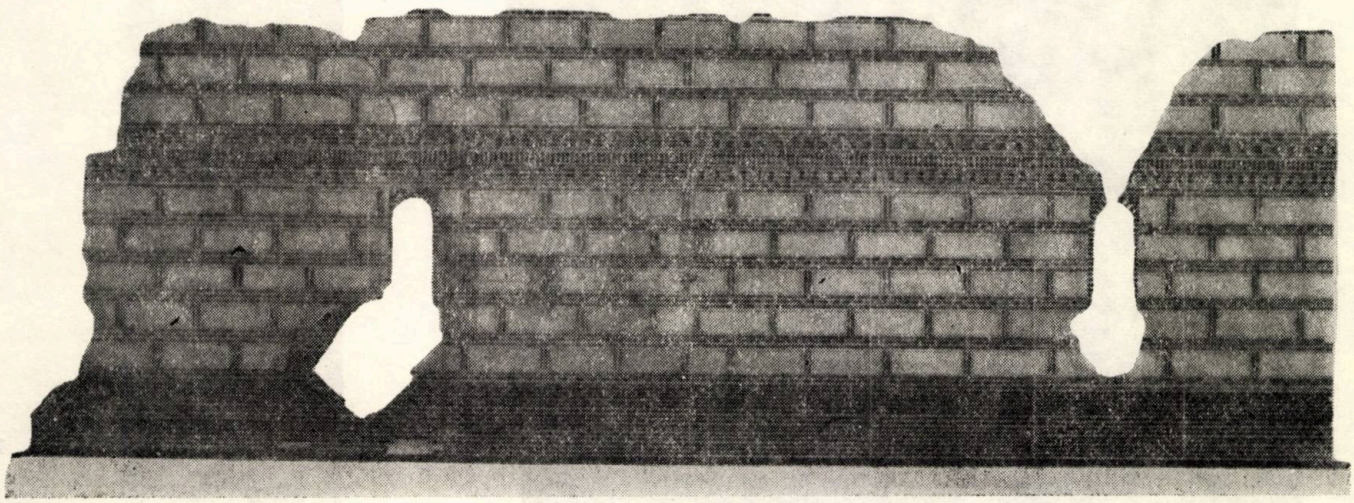

24

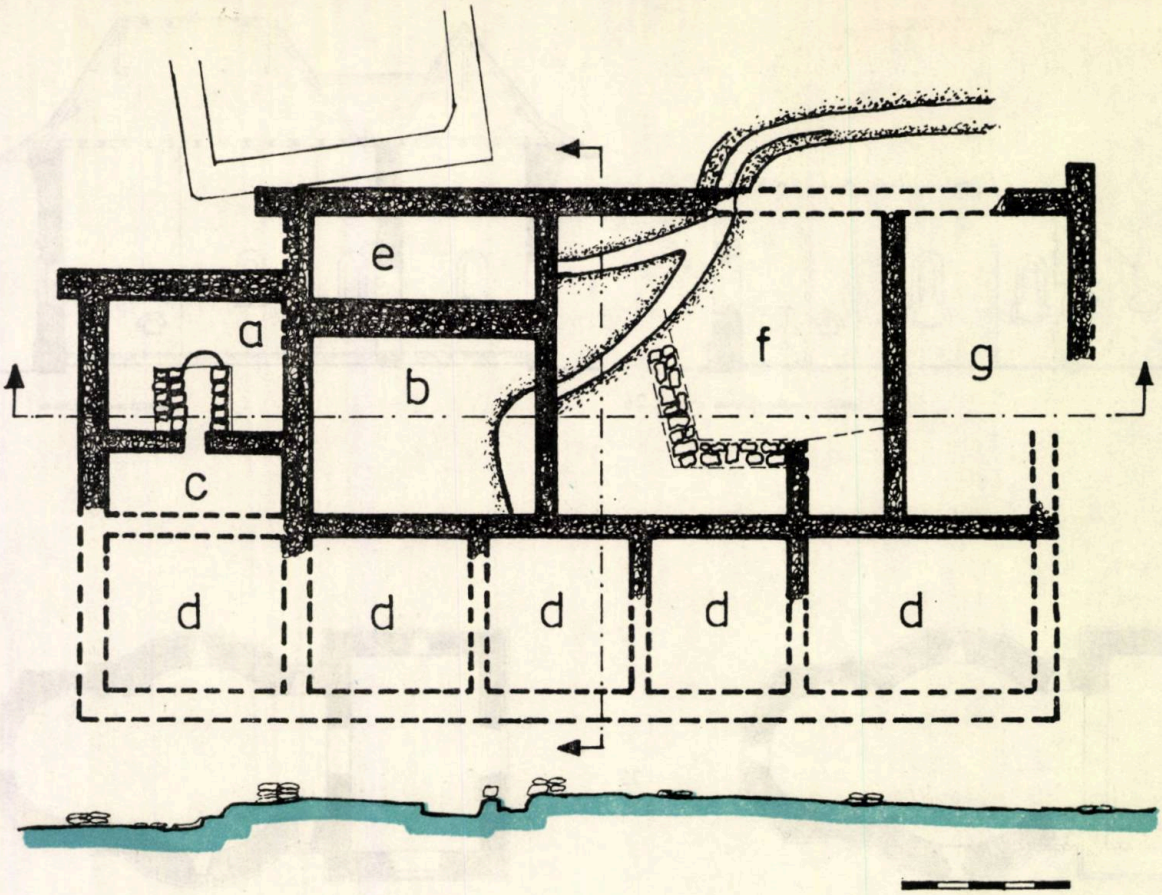

27

27. PLANUL TERMELOR: *a*. Prefurnium — *b*. Caldarium — *c*. *Cuptor* — *d*. *Încăperi cu* hipocaust — e. *Rezervor* — *f*. Palestra — *g*. *Vestiar* 28. CĂRĂMIDĂ CU ȘTAMPILA LEGIUNII A XI-a *CLAUDIA PIA-FIDELIS* 29. CONDUCTĂ DE CANALIZARE 30, 31, 32, 33, 34. OBIECTE DESCOPERITE CU OCAZIA SĂPĂTURILOR ARHEOLOGICE

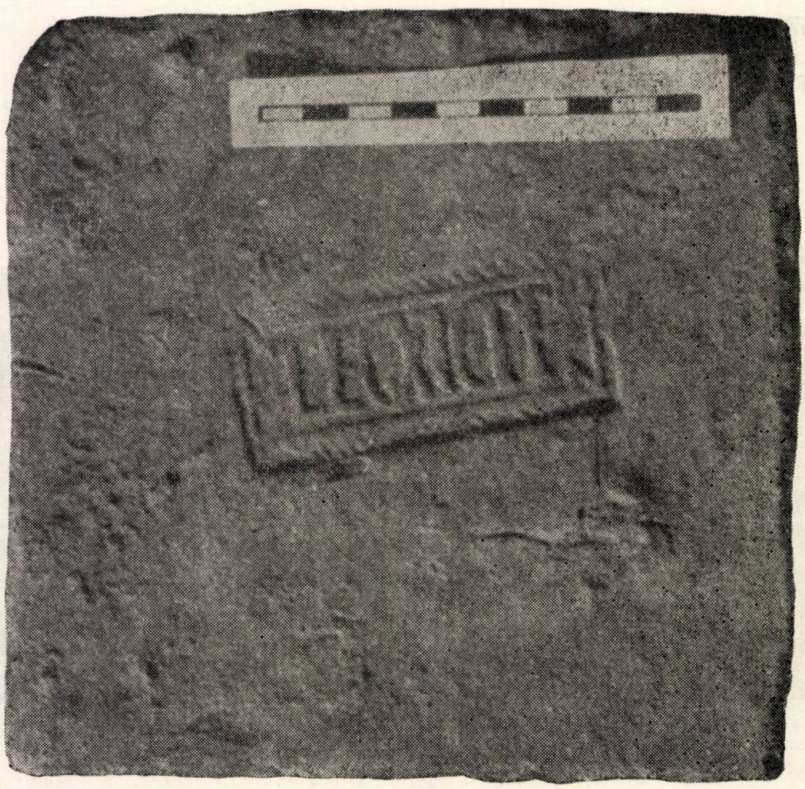

28

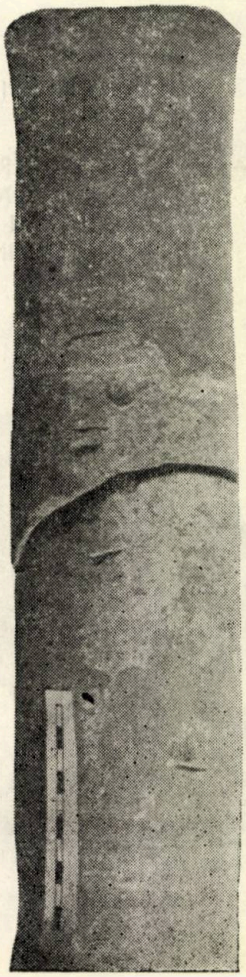

29

0

31

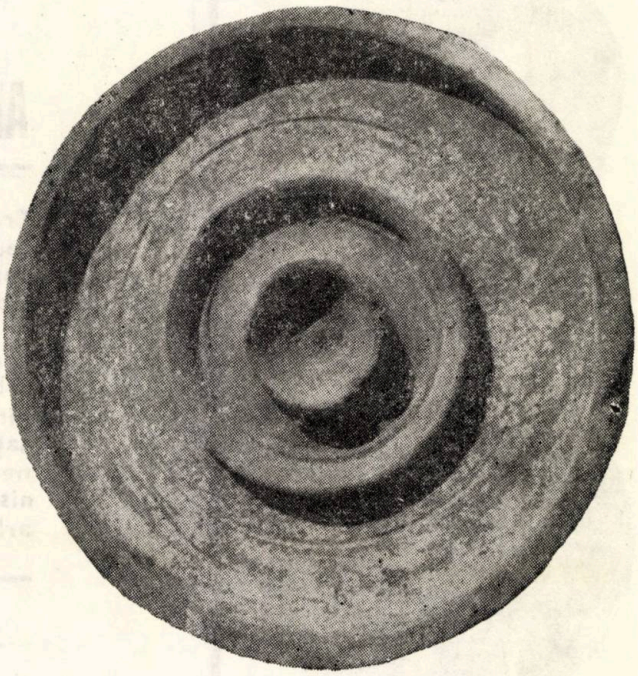

2

33

34

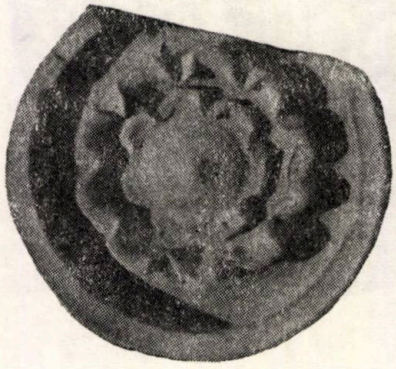

35. SĂLCII SECULARE, din cadrul rezervației de la Tîrgșorul Vechi

35

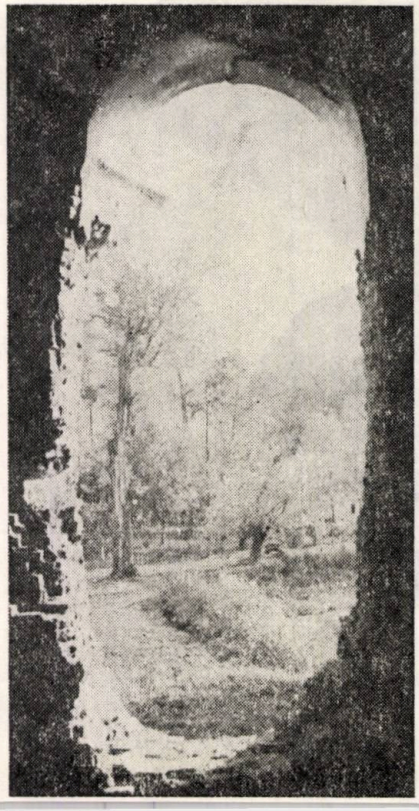

GÎNDIREA ESTETICĂ
ÎN
ARHITECTURA ROMÂNEASCĂ

Tradiție și stil național Pentru o arhitectură românească modernă Din începuturile urbanisticii Elemente de estetică în gîndirea arhitecturală Tradiție și stil național Pentru o arhitectură românească modernă Din începuturile urbanisticii Elemente de estetică în gîndirea arhitecturală Tradiție și stil național Pentru o arhitectură românească modernă Din începuturile urbanisticii Elemente de estetică în gîndirea arhitecturală Tradiție și stil național

Editura Meridiane

Nicolae LASCU și Alexandrina DEAC — GÎNDIREA ESTETICĂ ÎN ARHITECTURA ROMÂNEASCĂ (a doua jumătate a secolului XIX și prima jumătate a secolului XX), Ed. Meridiane, București, 1983, 212 pag., fără ilustrații

Vara anului '83 ne-a adus în librării încă o parte din prospecțiuni estetice, de data aceasta « arhitecturale ». Volumul îl datorăm hărniciei a doi tineri arhitecți, Alexandrina Deac și Nicolae Lascu, care s-au aplecat cu multă grijă asupra unor scrieri risipite pe durata unui secol și pe care le-au înmănunchiat într-o antologie, care, în bună măsură reflectă gîndirea estetică din domeniul arhitecturii, conturată și tipărită în România, începînd cu Alexandru Odobescu (1885), și pînă la P. E. Miclescu (1946).

Cartea este structurată pe patru capitole tematice, iar, prin înșiruirea lor în continuare precum și a autorilor și a materialelor cuprinse în acestea, apreciind că este utilă celor interesați, vom proceda la ilustrarea « cuprinsului »:

TRADIȚIE ȘI STIL NAȚIONAL

Alexandru Odobescu • Artele din România în periodul preistoric (1872, 1887)
St. Ciocârlan • Clădirile vechi (1890)
G. Mandrea • Început de renaștere a artei române (1891)
P. Antonescu • Mănăstirea Cozia (1903)
I. Mincu • Cronica artistică • Stavropoleos (1904)
Sp. (Popescu) Cegăneanu • Rostul școalei naționale de arhitectură (1905)
I. Trajanescu • Stilul românesc (1916) • Arhitectura noastră de azi (1922)
x x x • De vorbă cu d-nul N. Ghika-Budești (1927)

PENTRU O ARHITECTURĂ ROMÂNEASCĂ MODERNĂ

Al. Odobescu • Viitorul artelor în România (1851, 1907)
G. Mandrea • Adevărul în arhitectura modernă (1890)
Sp. Cegăneanu • Arhitectură (1919)
M. Iancu • Arhitectura nouă (1925) • Interiorul (1925) • Arhitectura de planșetă (1925) • Arhitectură (1929) • Arhitectura socială (1930)
Al. Busuioceanu • Arhitectura românească de azi (1930)
M. Iancu • Arhitectura (1931)
D. Marcu • Arhitectură și clădiri (1931)
I. Trajanescu • Arhitectura națională față de stilul modern (1932)
G. M. Cantacuzino • Tradiționalism și modernism (1934)
x x x • Arhitectura modernă (1934)
Fl. Stănculescu • Stil românesc și stil modern (1935)
G. M. Cantacuzino • Modernismul și arhitectura românească (1935)
I. C. Roșu • Adevăruri și realități (1935)
x x x • Răspunsul d-lui arh. Horia Creangă (1935)
O. Doicescu • Spiritul arhitecturii Bucureștilor (1935)
G. M. Cantacuzino • Despre posibilitățile unei arhitecturi românești (1937) • Arhitectura românească de azi (1939) • P. Antonescu • Pentru o renaștere a arhitecturii românești (1939)
I. D. Enescu • Diferite curente în arhitectura ultimilor 50 de ani (1941)

DIN ÎNCEPUTURILE URBANISTICII

C. Sfințescu • Urbanistica (1933)
M. Iancu • Urbanism, nu romantism (1934)
Al. Zamphiropol • Despre urbanism (1935)
C. Sfințescu • Superurbanismul (1941)
O. Doicescu • Despre reconstrucție (1945)
G. M. Cantacuzino • Urbanism (1946)

ELEMENTE DE ESTETICĂ ÎN GÎNDIREA ARHITECTURALĂ

D. Berindey • Dacă arhitectura e artă (1860)
I. D. Berindey • Către cititori (1906)
Gr. Cerchez • Arhitectura trebuie privită ca « Arta de spațiu » (1924)
C. Sfințescu • Doctrina esteticii urbanistice (1932)
M. C. Ghyca • Știința și estetica (1938)
G. M. Cantacuzino, O Doicescu • Utilul și simbolul (1939)
M. C. Ghyca • Arhitectura (1939) • Simetria (1939)
S • Proporția (1939)
G. M. Cantacuzino • Armonie (1940)
M. Cotescu • Detaliul (1940)
S • Arhitectura ca temă a gîndirii (1940)
G. M. Cantacuzino • Ritm (1940)
T. Vianu • Estetica materialelor (1941—1942)
V. Smigelschi • Contribuțiuni la studiul arhitecturii rurale (1943—1944)
G. M. Cantacuzino • Forma (1945) • Compoziție (1945)
G. M. Cantacuzino, O. Doicescu • Valori permanente (1946)
P. E. Miclescu • Despre arhitectură (1946)

Volumul este precedat de un studiu introductiv și o notă asupra ediției, spre a se încheia cu o bibliografie generală și o serie de note bibliografice de o rigurozitate și erudiție demne de admirat.

Avem convingerea că volumul de față va aduce o licărire de lumină asupra constelației de personalități din cultura românească a veacului 1850—1950, care și-a adus o contribuție sensibilă în dificilul continent al esteticii arhitecturale.

Dr. arh. EUGEN APOSTOL

Editura Meridiane ne-a oferit, în 1983, o nouă și valoroasă contribuție la cunoașterea gîndirii arhitecturale românești adăugînd un titlu în plus la lista nu prea lungă dar de pe acum destul de bogată a literaturii originale de specialitate.

La prima vedere, lucrarea arhitecților Nicolae Lascu și Alexandrina Deac se prezintă ca o culegere de texte și fragmente din scrierile teoretice ale unor arhitecți și unor personalități ale vieții culturale românești din a doua jumătate a secolului trecut și din prima jumătate a celui actual. Dacă ar fi și numai atît și încă s-ar justifica din plin utilitatea și interesul unei atari întreprinderi pentru majoritatea arhitecților, în special a celor mai tineri, ca și pentru marele public dornic a cunoaște fundamentele filozofice și resorturile intime ale unei arte tot mai prezente în conștiința societății. Dificultățile ce stau în calea unei astfel de lucrări sînt multiple și s-ar putea spune că autorii au reușit să le biruie în cea mai mare parte. Începînd cu cercetarea unui număr foarte mare și eteroclit de publicații și cărți și încheind cu selecționarea critică a textelor celor mai reprezentative pentru autorii respectivi și pentru ilustrarea unor teze teoretice, autorii s-au dovedit nu numai conștienți de aceste dificultăți dar și la înălțimea scopului pe care și l-au propus. Dacă ținem cont de faptul că istoriografia acestui domeniu al profesiunii este, la noi, încă abia la început, lucrarea la care ne referim fiind aproape singulară în genul ei, meritul autorilor ne apare cu atît mai mare. Astfel, ni se oferă posibilitatea de a cunoaște gîndirea unor mari arhitecți din trecut, ca Ion Mincu, Ghika-Budești, Petre Antonescu, D. Berindey, Gr. Cerchez, Duiliu Marcu, Marcel Iancu, G. M. Cantacuzino sau Octav Doicescu, împreună cu pozițiile unor istorici de artă sau esteticieni ca Al. Odobescu, Matila Ghyka sau Tudor Vianu, în unele chestiuni legate de arhitectură.

Ceea ce sporește valoarea cărții, și într-un fel constituie contribuția creatoare a autorilor, este, însă, depășirea caracterului scolastic al unui compendiu sau anonimatul unui digest și gruparea textelor în mari capitole, care, prin titlurile lor, sugerează problematici esențiale și diferite ale gîndirii de arhitectură: «Tradiție și stil național», «Pentru o arhitectură românească modernă», «Din începuturile urbanisticii», «Elemente de estetică în gîndirea arhitecturală». Poate că unele dintre aceste capitole duc la delimitări artificiale și poate că unele dintre textele unui capitol, sau parte din ele, ar fi putut cu ușurință fi incluse în altul; acestea sînt adesea prețul oricăror sistematizări riguroase. În schimb, cititorul are avantajul de a realiza un dialog imaginar de opinii, de a compara și cîntări argumente și idei diferite asupra aceleiași chestiuni. Prin însuși faptul unei structurări tematice, autorii ne oferă un fel de metacomentariu, poate mai util și mai valoros decît un așa-zis «studiu» ce ne-ar oferi păreri și concluzii gata digerate. În total, se cuvine să fim recunoscători și autorilor și editurii ce nu-și dezminte prestigiul, pentru prețioasa carte cu care au îmbogățit bibliotecile arhitecților și oamenilor de cultură, și să nu pregetăm a sfătui cu insistență pe toți confrații, dar mai ales pe cei mai tineri care-și fac încă ucenicia, să caute acolo izvoarele unei gîndiri pe care sîntem chemați a o duce mai departe.

Conf. dr. arh. MIHAIL CAFFÉ

PEREȚI DESPĂRȚITORI UȘORI DIN PLĂCI DE IPSOS ARMAT CU FIBRE DE STICLĂ (IAFS) EXTRAS DIN INSTRUCȚIUNILE TEHNICE

FISA TEHNICA

NR. 294

A1/1984

clasificare

16.2 20

PEREȚI DESPĂRȚITORI UȘORI, MONTAȚI DIN PLĂCI IAFS — CU SCHELET METALIC SIMPLU

Prezentăm în fișele de față cîteva extrase din « INSTRUCȚIUNI TEHNICE PRIVIND FOLOSIREA ÎN CONSTRUCȚII A PLĂCILOR DIN IPSOS ARMAT CU FIBRE DE STICLĂ », Proiect al I.C.P.M.C. c 1735/IV

Plăcile, denumite pe scurt plăci din IAFS, pot fi utilizate pentru compartimentări ușoare, la tavane suspendate sau pentru protejarea contra focului a elementelor de construcție metalice.

A. Pereți despărțitori Cîteva avantaje față de soluțiile folosite în prezent: montaj simplu, manoperă redusă, rezistență bună la foc (30'—90') izolare fonică bună (I_a = 45—55 dB), montare, izolare și mascare lesnicioasă a instalațiilor și echipamentelor, greutate redusă (25—50 kg/m²), posibilități variate de finisare. Ca dezavantaje trebuie menționate prețul de cost mai ridicat și necesitatea prevederii la interior a unor saltele de vată minerală pentru izolare acustică și asigurarea protecției la foc.

Plăcile au: 60 sau 120 cm lățime, 200—300 cm (din 25 în 25 cm) lungime, și 12,5 sau 18 mm grosime. Canturile plăcilor pot fi realizate în funcție de nevoi în mai multe feluri (drepte, teșite, retezate, rotunjite) pentru a ușura închiderea rosturilor.

În funcție de tipul de structură, de grosimile de plăci, de așezarea simplă sau dublă, de distanța între plăci (vezi det. A. G, L) calitățile izolatoare acustice (indicii I_a și E_a) sînt diferite (vezi Tab. 1). Ca termen de comparație un perete de o cărămidă, tencuit are un indice I_a = 54 dB., iar un perete din BCA de aceeași grosime doar un I_a = 47 dB. Între apartamente sau camere de hotel de exemplu este necesar un indice I_a = 51 dB.

În funcție de tipul de structură și distanța între plăci, sînt date tot în Tab. 1, înălțimile maxime admise pentru următoarele două domenii:

I — Clădiri fără aglomerări de persoane (locuințe, hoteluri, spitale)

II — Clădiri cu aglomerări de persoane sau pereți între spații cu planșee denivelate pînă la 50 cm.

Pentru montaj se începe de obicei cu ulucurile de la partea de jos și sus după care se introduc, se glisează și se solidarizează montanții, se aplică panourile (șuruburi autofiletante la 200—300 mm) și se chituiesc rosturile conform unor rețete speciale (rosturi aparente sau nu).

Tab. 1. Indici de izolare acustică și înălțimea maximă a diferitelor sisteme de pereți

	Sistem	Grosime Plăci	Distanța « d »	Indice de izolare acustică (dB) I_a	E_a	H maxim (cm) Domeniu I	II
1.	Structură simplă, placă simplă	12,5	50	45	—7	275	—
			75	47	—5	375	325
			100	48	—4	450	400
2.	Structură simplă, două plăci	12,5	50	51	—1	325	275
			75	52	±0	425	375
			100	53	+1	500	450
3.	Structură dublă, două plăci	15	105	54	+2	350	300
		12,5	155	55	+3	450	350
		12,5	205	55	+3	400	400

A—F Detalii pereți despărțitori cu schelet simplu de metal montanți de 50×50 mm și plăci simple. Sc 1:5

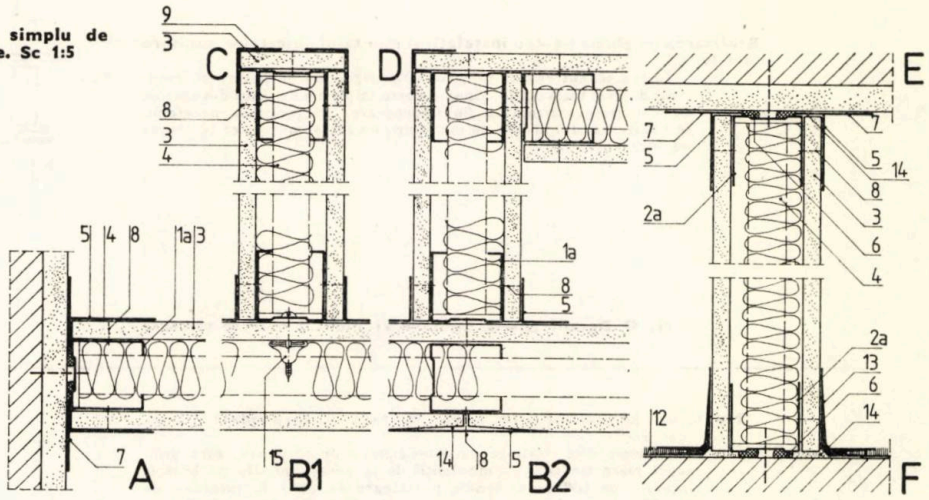

G—K Detalii pereți despărțitori cu schelet simplu de metal montanți de 75×50 mm și plăci duble. Sc 1:5

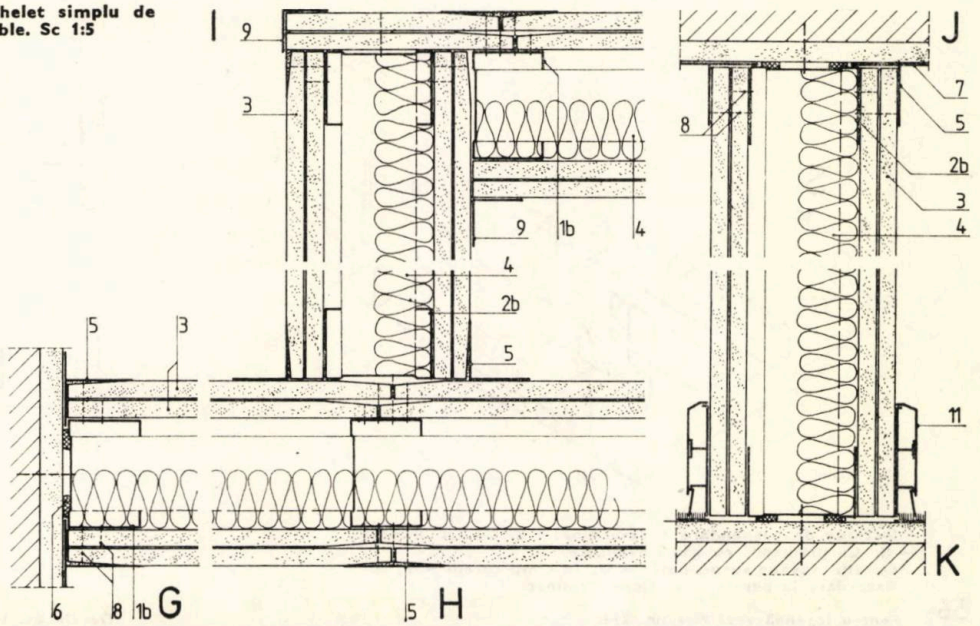

1a, 1b. Profil montant 50×50 mm respectiv 75×50 mm) din tablă de 0,75 mm — 2a, 2b. Profil riglă 50×45 mm (respectiv 75×45 mm) din tablă de 0,75 mm — 3. Placă din ipsos armat cu fibre de sticlă (IAFS), cu grosimea de 15 mm — 4. Vată minerală 40 mm — 5. Bandă pentru acoperirea rosturilor — 6. Chit pentru poziționarea profilelor metalice (montant și riglă) — 7. Bandă elastică — 8. Șurub autofiletant PF 25 sau PF 35 — 9. Profil de colț din tablă zincată L 31×31×0,5 mm — 10. Distanțier fonoabsorbant — 11. Plintă din PVC pentru conductori electrici — 12. Mochetă — 13. Profil din PVC pentru racordarea mochetei — 14. Pastă de ipsos pentru umplerea rosturilor — 15. Diblu special — 16. Profil C de agățare din tablă profilată 60×27×0,75 — 17. Plăci IAFS impregnate — 18. Traverse — 19. Faianța — 20. Piese de suspendare din tablă de 0,75 mm.

PEREȚI DESPĂRȚITORI SI TAVANE SUSPENDATE DIN PLĂCI DE IPSOS ARMAT CU FIBRE DE STICLĂ (IAFS) EXTRAS DIN INSTRUCȚIUNI TEHNICE

FISA TEHNICA NR. 295

A1/1984

PEREȚI DESPĂRȚITORI UȘORI, MONTAȚI, DIN PLĂCI IAFS, CU SCHELET METALIC, DUBLU, MONTAJ LAVOAR, GHENA INSTALAȚII, TAVAN SUSPENDAT DIN PLĂCI IAFS

clasificare 16.2 20 25.1

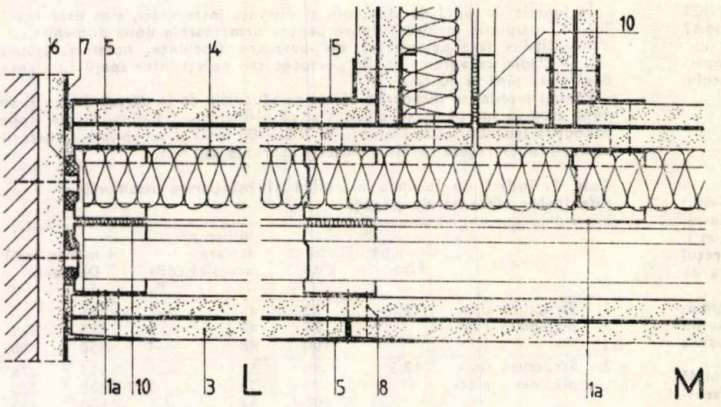

L, M Detalii pereți despărțitori cu schelet metalic dublu și plăci duble

Realizarea de ghene pentru instalații și montajul obiectelor sanitare (det N, O).

Ghene se pot realiza în cazul unor structuri de perete cu montanți dubli și plăci duble. Condiția este ca plăcile de ipsos din spațiile cu umiditate ridicată să fie impregnate. În grosimea peretelui, se realizează, din profile de montanți, un rastel metalic ce se prinde de montanți.

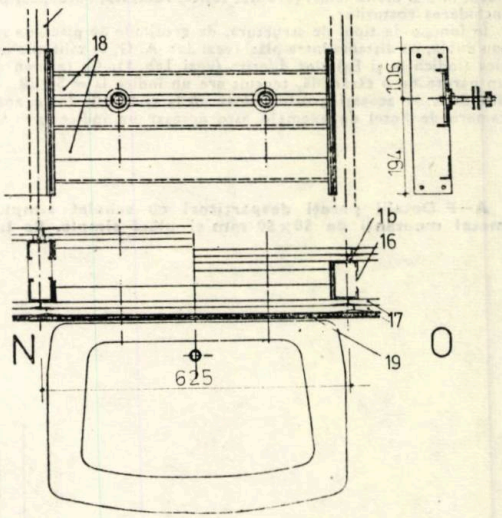

N, O Detalii ghene sanitare și montaj obiecte sanitare

Montajul panourilor de IAFS la tavane suspendate (det S÷Z)

Tavanele sînt alcătuite dintr-un schelet de susținere, care utilizează piese similare cu montanții de la pereți, profile de bază la interaxe de 100 cm și profile purtătoare de plăci la interaxe de 42÷85 cm, în funcție de tipurile de plăci. Prinderea plăcilor se face, la fel ca la pereți, cu șuruburi autofiletante.

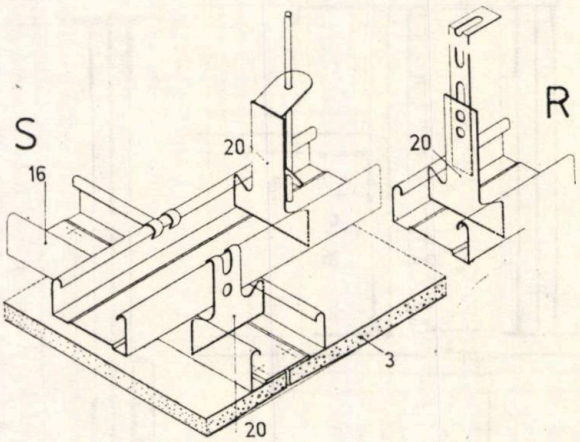

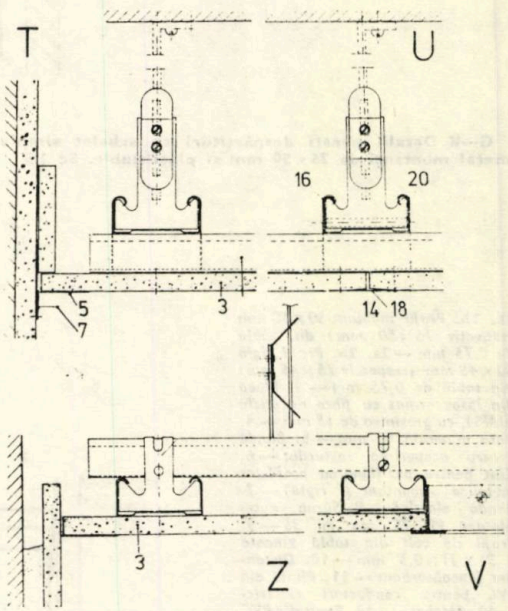

Sisteme de suspendare a tavanelor: — S. Cu arc de oțel — R. Cu platbandă cu găuri ovalizate
Detalii tavane suspendate: — U. În cîmp curent — T, Z. Racordare la perete — V. Corp iluminat.

Detalii Sc. 1:5

Pentru legendă vezi Fișa nr. 294.

actualitati

PROIECTAREA CLĂDIRILOR CU AJUTORUL SEGMENTELOR FUNCȚIONALE TIP

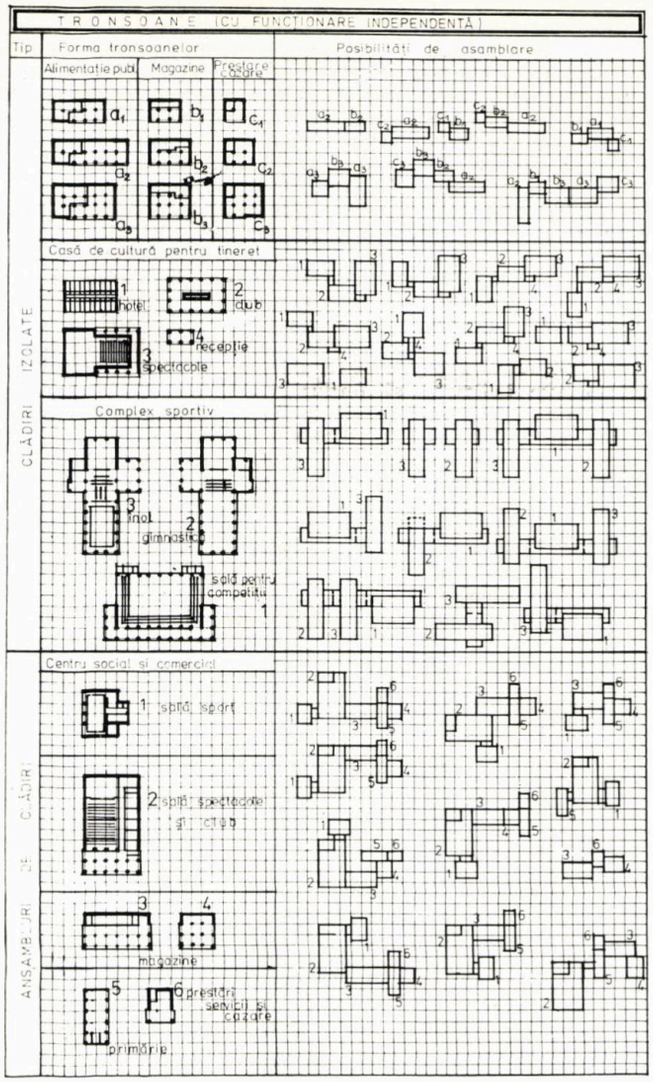

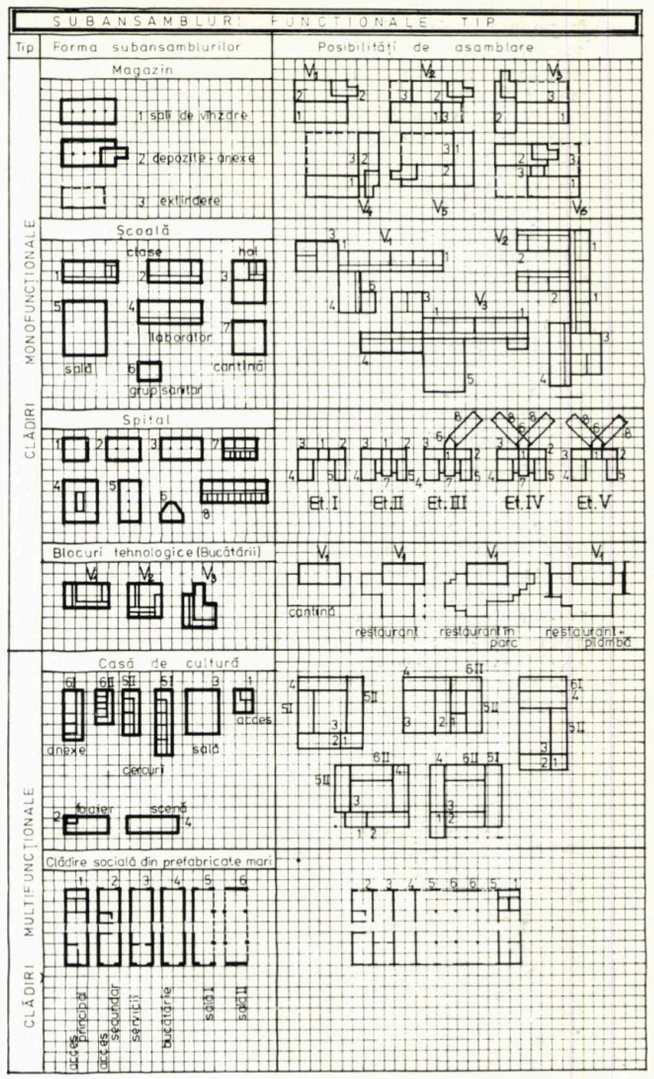

Analizînd proiectele tip de catalog pentru clădiri social-culturale, precum și observațiile proiectanților și beneficiarilor, criticile publicului participant la viața urbană, privind modul în care proiectele tip actuale satisfac necesitățile arhitectural-urbanistice și tehnico-economice, de moment și de perspectivă, s-au constatat inconveniente, care au devenit ulterior cauze pentru posibila lor remediere prin proiectare. Astfel, în proiectele tip actuale, se observă unele abateri de fond de la concepția unor clădiri publice care se vor cu aplicabilitate relativ universală, cum ar fi: lipsa condițiilor spațial-volumetrice de etapizare, extindere și diversificare (ale clădirilor sau numai ale unor părți de clădire); rigiditatea compartimentărilor care nu pot fi adaptate evoluției funcționale; necesitatea de diversificare a capacităților după numărul de locuitori din localități mici izolate sau grupate într-un *sistem de localități*, în vederea sporirii eficienței lor funcționale și economice; lipsa condițiilor de a forma spații publice unitare și specifice, în mai multe variante de situații geografice, topografice, climatice, etnografice etc., cu cît mai puține tipodimensiuni de forme spațial-volumetrice, dar cu cît mai multe variante funcționale și plastice. În acest sens, reamintesc că, în România, sînt peste 13 000 de localități sub 10 000 de locuitori, împărțite pe cel puțin trei regiuni geoclimatice, care vor trebui dotate și sistematizate corespunzător unor condiții de rentabilitate tehnico-economică și arhitectural-urbanistică. Totodată, absența tipologiei caracteristice de spațialitate și a comportamentelor psiho-sociale cu valoare generalizată, capabile să poată fi adaptate condițiilor etnografice și de viață socială, pot duce la uniformizări spațial-volumetrice, și deci la eliminarea specificului local al spațiului arhitectural.

Pentru relativa eliminare a unora din aceste inconveniente, în Institutul de Arhitectură «Ion Mincu» s-a studiat și s-a propus o metodă de proiectare și realizare a clădirilor social-culturale de masă (cu posibilă extindere și asupra locuințelor), care constă în *tipizarea unor segmente funcțional-volumetrice, cu ajutorul cărora, prin combinații și îmbinări reciproce, să se formeze clădiri sau ansambluri de clădiri social-culturale unitare*, în funcție de necesitățile de capacitate, funcționalitate, formă spațial-volumetrică sau alte condiții impuse de sistematizare și de specificul local.

Această metodă se înscrie într-un sistem de relații organizatorice, funcționale, tehnice și economice pentru rezolvarea în același timp și a problemelor de etapizare, de extindere și diversificare. Întrucît, în final, se va manevra cu elemente funcțional-volumetrice, cu ajutorul cărora se vor forma spații caracteristice, se propun trei categorii de segmente care se vor numi: *tronsoane*, *subansambluri* și *structuri* (carcase) *tipizate*.

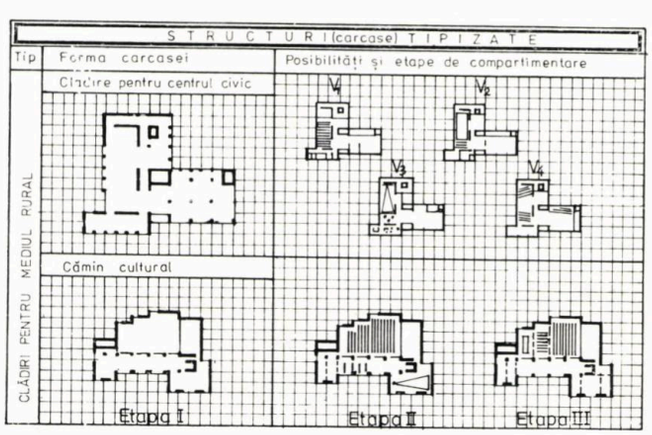

Tronsoanele funcționale tip sînt volume ce pot funcționa independent sau într-un context funcțional, proiectate după capacități și funcții, cu ajutorul cărora se vor putea forma clădiri și ansambluri de clădiri (centre civice comasate pentru localități mici, microcentre pentru orașe mari, clădiri izolate etc). Tronsoanele pot fi specifice unei singure funcții complexe, cum sînt *clădirile centrelor civice*, în care caz pot face parte din serii cu variante limitate sau pot face parte din volume seriate nelocalizate spațial, cu ajutorul cărora se poate forma un număr nelimitat de variante. Tronsoanele propuse vor avea dimensiuni raționale pentru industrializare și prefabricare și vor fi studiate să poată funcționa prin cooperare cu alte volume din serii diferite sau independente. Asocierea dintre ele se va face, în general, prin alăturare, avînd ca principiu de rezolvare gruparea complet separată sau parțial comună a unor funcții.

Subansamblurile funcționale tip sînt fragmente seriate de clădiri, fragmente ce vor funcționa dependent unele față de altele, iar, prin combinații între fragmente din aceeași serie, se vor putea realiza mai multe variante de capacitate, funcționalitate și diversitate spațial-volumetrică, în special pentru clădiri din aceeași categorie funcțională; există, însă, posibilitatea de a se realiza și *clădiri multifuncționale*. Clădirile cărora li se poate aplica sistemul pot fi izolate sau să facă parte dintr-un ansamblu de funcțiuni diferite. Subansamblurile vor fi formate din grupuri de spații utile, care vor fi tipizate atît ca funcționalitate, cît și ca volumetrie; interpretarea spațial-volumetrică se va putea face după modul în care subansamblurile respective se vor combina între ele, formînd viitoarea clădire.

Structurile (carcasele) tipizate reprezintă spații formate de structura de rezistență și zidurile exterioare ale clădirilor, precum și de punctele fixe din interior, cum sînt grupurile sanitare și nodurile de circulație verticală. În interiorul acestor carcase, se pot face amenajări și compartimentări, permanente sau temporare, în funcție de necesitățile locale (diversificare, etapizare). Deci, imaginea exterioară va rămîne neschimbată, intervențiile făcîndu-se asupra interiorului. Această categorie de subansambluri poate fi aplicată construcțiilor social-culturale din mediul rural, realizate pe bază de contribuție bănească a locuitorilor, întrucît poate rezolva, etapizat, problemele sistematizării rurale: în prima etapă, se construiește carcasa, iar clădirea va putea funcționa cu spații interioare mari; în celelalte etape, se pot face compartimentările interioare prevăzute în proiectul inițial.

Metoda de proiectare cu ajutorul segmentelor funcționale tip este indicată, în special, pentru conceperea clădirilor social-culturale multifuncționale sau ansamblurilor de clădiri complexe din localitățile mici, rurale sau urbane, precum și pentru grupări de locuințe în orașe mai mari (5—10 000 locuitori), deoarece activitățile ce se vor asocia vor fi de capacități reduse, dar de varietate comparabilă cu cele din orașe. Subliniem că, *tipurile de clădiri multifuncționale sînt mai economice cu 20—25%* în execuție și exploatare, decît dacă s-ar construi clădiri cu activități independente, așa cum se procedează în prezent.

Pentru aplicarea sistemului este necesar să fie îndeplinite o serie de condiții: în primul rînd, să se creeze cadrul propice organizatoric, care presupune ca organizarea și planificarea fondurlor financiare pentru investiția inițială să fie coordonate de un singur beneficiar principal și să fie acceptată o singură administrare în exploatare a mai multor activități cu apartenență departamentală diferită; în al doilea rînd, să existe condiții tehnice de realizare, cum ar fi acelea ca toate componentele volumetrice să fie modulate, prin proiectare, pe baza aceluiași modul constructiv, unic, cu multiplii și submultiplii săi (incluzînd aici, în afară de structură, golurile și unele elemente de finisaj) și să existe cîteva variante de rezolvare a suprafețelor de contact a spațiilor funcționale interioare și a fațadelor (ceea ce este similar cu adaptarea la condițiile topografice locale, activitate ce poate fi făcută de proiectanții locali).

Avantajele metodei, de proiectare cu ajutorul segmentelor funcționale tip, se referă la rezolvarea deziderateloor expuse la începutul articolului. În plus, se pot face referiri și la faptul că, prin această metodă, se poate realiza: formarea unor clădiri mono- sau multi-funcționale, folosind capacități mici de fragmente tipizate de clădiri, din mai multe domenii de activitate social-culturală; proiectarea unei mari diversități funcționale, spațiale și volumetrice, pentru o mai bună încadrare în teren și sit; conceperea unor serii de fragmente de nomenclatură (tronsoane sau subansambluri), cu ajutorul cărora se vor face combinații spațial volumetrice; crearea unității arhitecturale a ansamblurilor de clădiri; execuția cu mijloace tehnice obișnuite, utilizînd industrializarea, prefabricarea etc; execuția etapizată a unui ansamblu de clădiri social-culturale, fără să sufere etapa precedentă de realizare din punct de vedere al unității arhitecturale, potrivit proiectului; în sfîrșit, arhitecții proiectanți își vor putea manifesta personalitatea artistică prin abilitatea cu care vor realiza spații publice specifice diferitelor regiuni geografice ale țării noastre, cu ajutorul fragmentelor tip de clădiri.

Dr. arh. COSMA JUROV

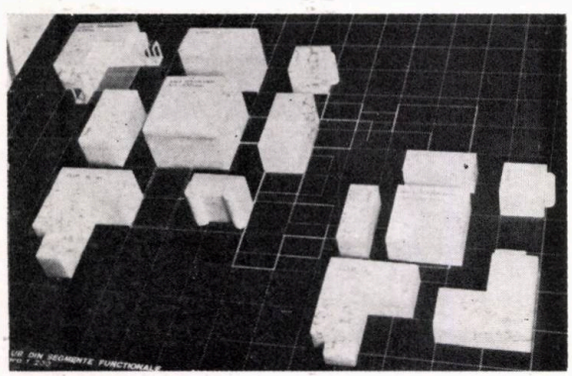

1

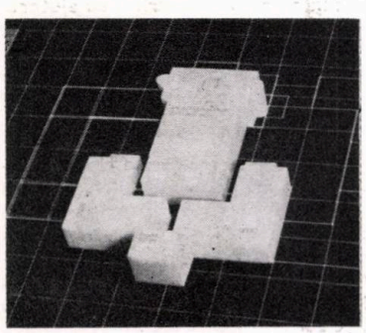

2

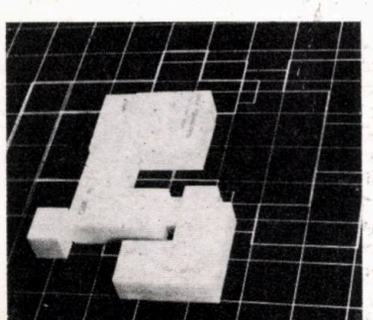

3

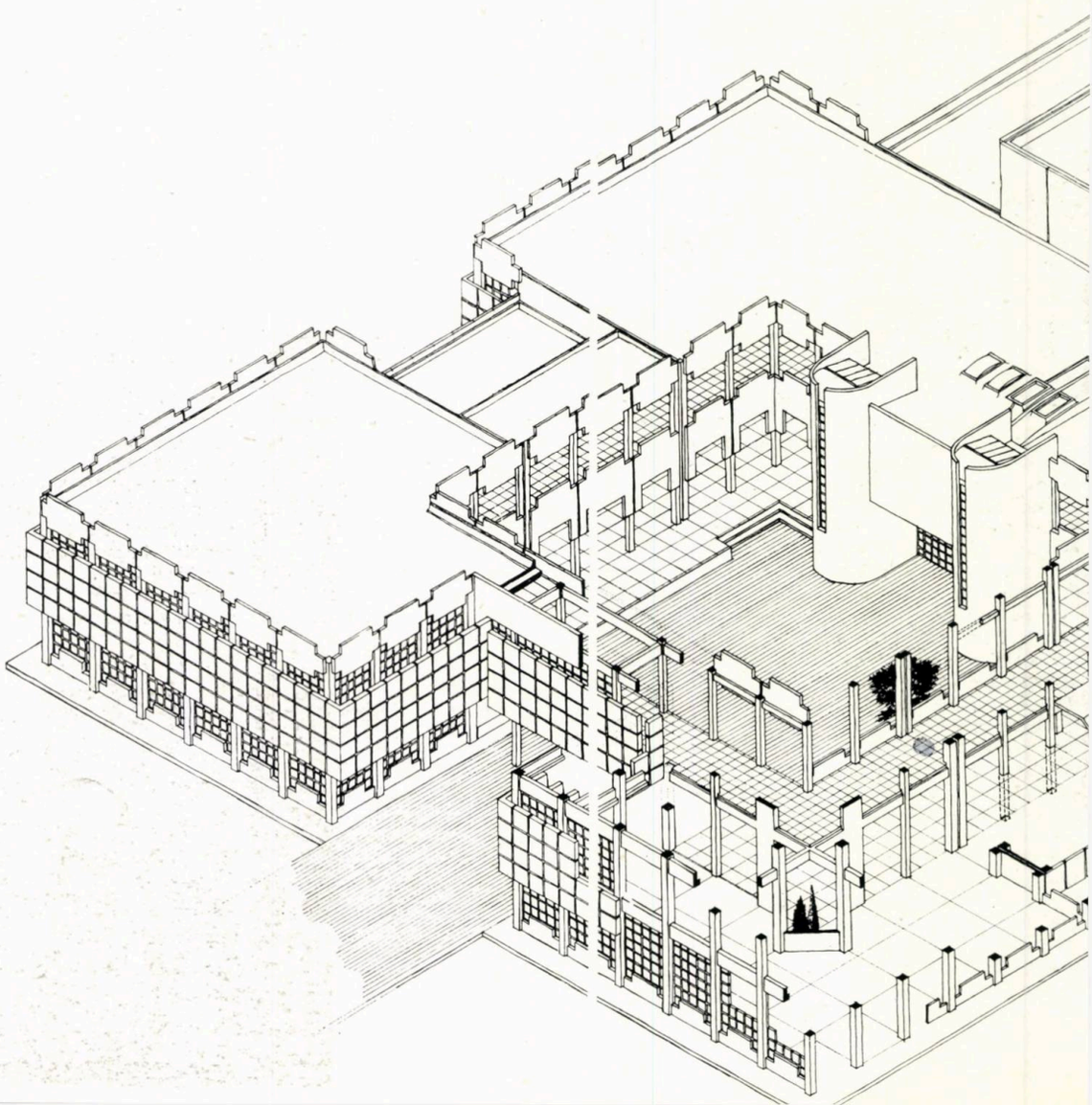

9

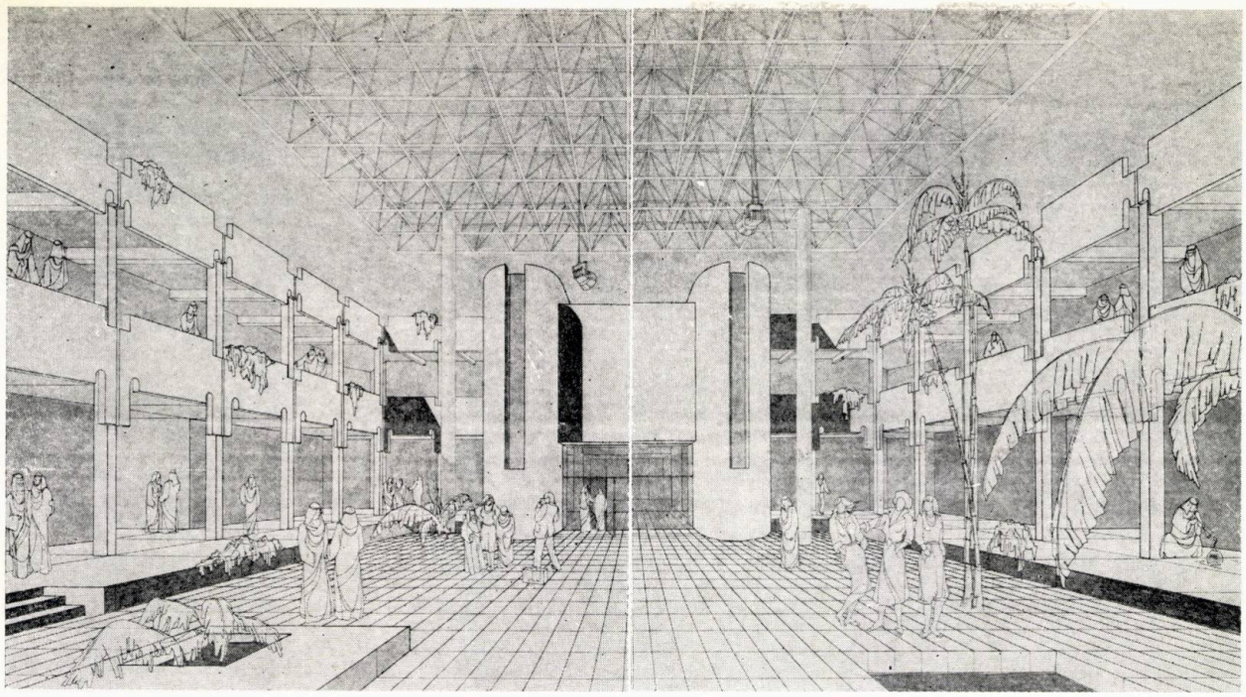

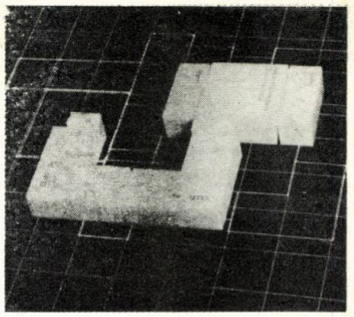

4

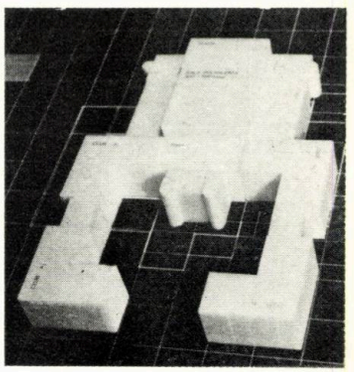

5

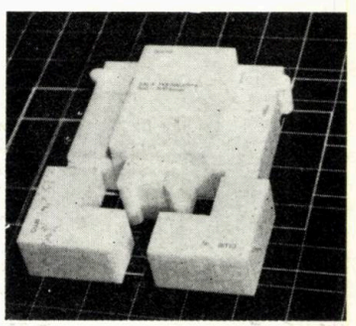

6

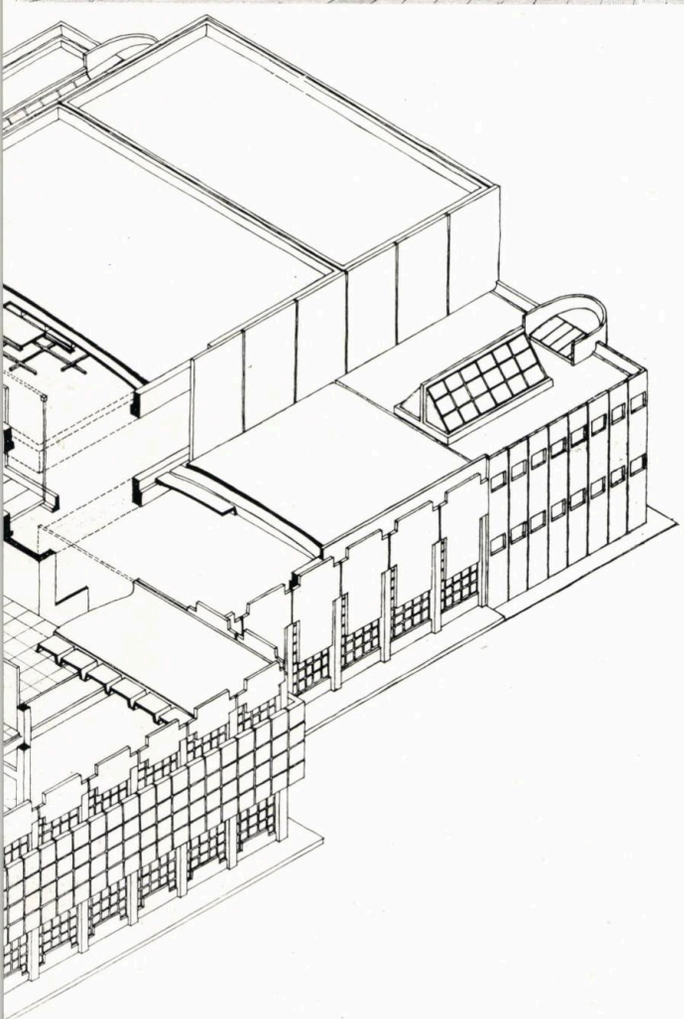

1. SEGMENTE FUNCȚIONALE TIP, pentru programe de CLUB — COMPLEX CULTURAL
2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. DIFERITE POSIBILITĂȚI DE COMPUNERE, ÎN FUNCȚIE DE AMPLOAREA ȘI DIFERENȚIERILE PROGRAMELOR RESPECTIVE
9. PERSPECTIVĂ CU EVIDENȚIEREA STRUCTURILOR UNUI CLUB, PROIECTAT DIN SEGMENTE FUNCȚIONALE TIP, proiect de diplomă al studentei-arhitect MARINA IOANA CERKESS, îndrumător dr. arh. COSMA JUROV
10. PERSPECTIVA A CURȚII INTERIOARE PENTRU UN PROGRAM DE CLUB, de tipul celui din fotografia 6
11. PERSPECTIVA EXTERIOARĂ A UNUI ANSAMBLU de ipul celui din fotografia 8

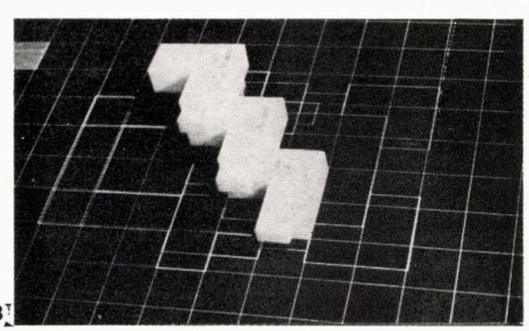

8

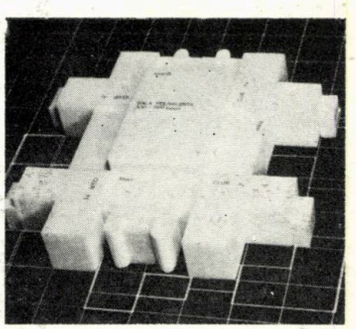

7

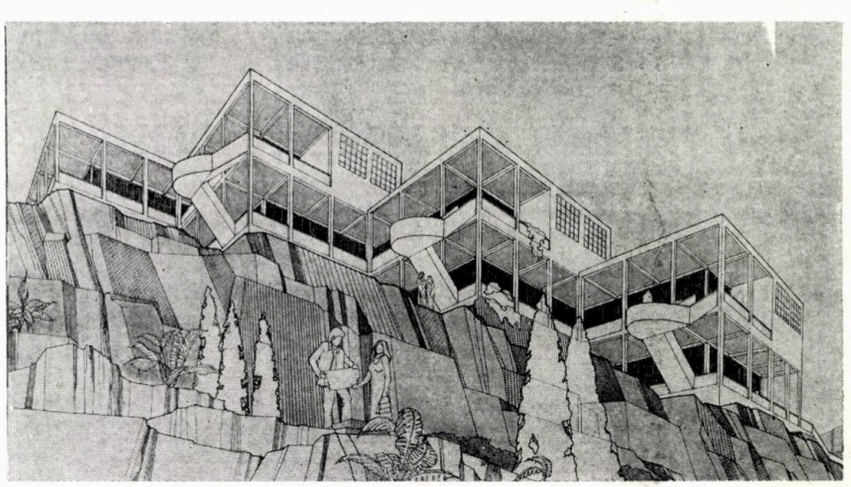

11

CAROSERIE PENTRU «DACIA 1600»

—proiect de diplomă 1983—

Îndrumător: arh. VLADIMIR POPOV
Student-arhitect: OCTAVIAN CARABELA

Efectuat pe baza unei teme propuse de *Uzina de Autoturisme Pitești*, acest studiu și-a propus realizarea unei caroserii pentru un nou model de autoturism DACIA, echipat cu un motor de 1600 cm^3.

S-a optat pentru soluția unei caroserii complet noi, în două volume, cu o a cincea ușă în spate, soluție care permite, printr-o judicioasă amplasare a roții de rezervă și a rezervorului de combustibil, o maximă mobilitate funcțională — extinderea portbagajului prin rabatarea eventual parțială a banchetei din spate. Totodată forma propusă permite, cu minime modificări în fabricație, o versiune cu 2+1 uși sportivă și o versiune *break*.

Comparativ cu *DACIA 1300*, spațiul interior este mai generos, în ciuda faptului că lungimea noii caroserii nu depășește patru metri.

În afară de realizarea unei forme moderne, și funcționale, bazată pe o mare parte din elementele mecanice ale *DACIEI 1300*, s-a avut în vedere și obținerea unor performanțe ridicate, cu un consum redus de combustibil.

Astfel, s-a optat pentru o formă, studiată din punct de vedere aerodinamic, cu soluții de detaliu originale: parbrizul și luneta lipite direct de structură, cu adezivi pe bază de rășini sintetice, și cu geamurile laterale fixate la aceeași suprafață cu ramele din tablă ale portierelor.

De asemenea, s-a prevăzut ca o mare parte dintre elementele nestructurale ale caroseriei să fie realizate din materiale plastice, pentru a se obține o greutate totală cît mai redusă.

Deși acest studiu nu are urmări imediate în producție, el constituie, totuși, o propunere adoptabilă în viitor.

Arh. OCTAVIAN CARABELA

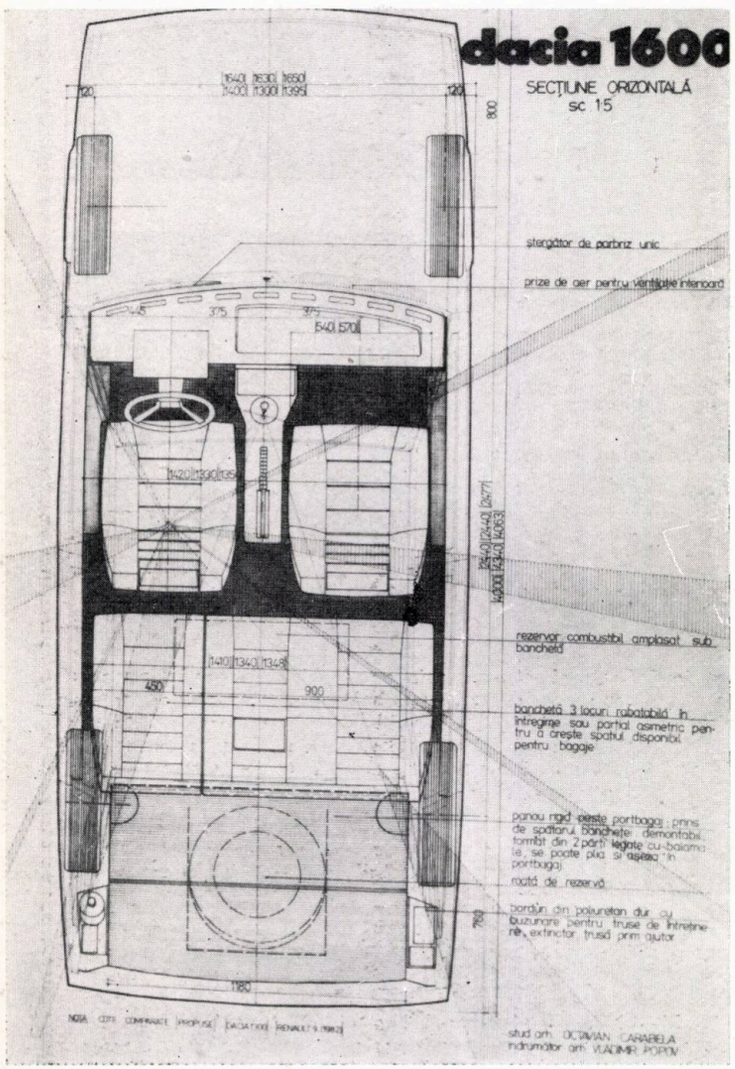

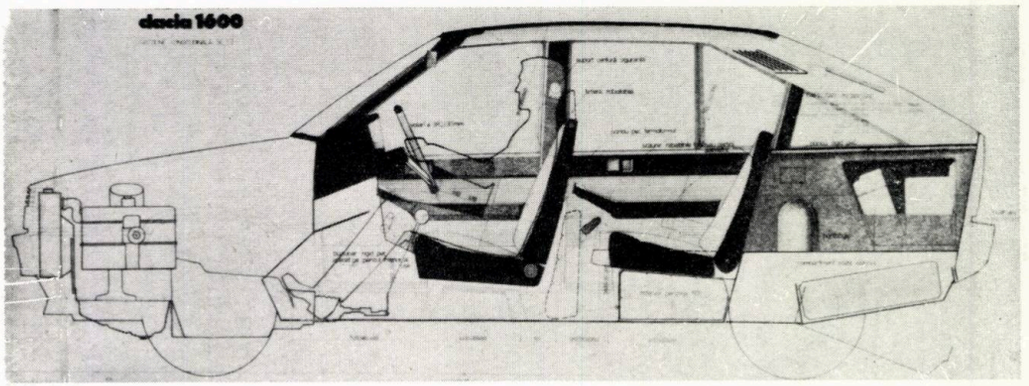

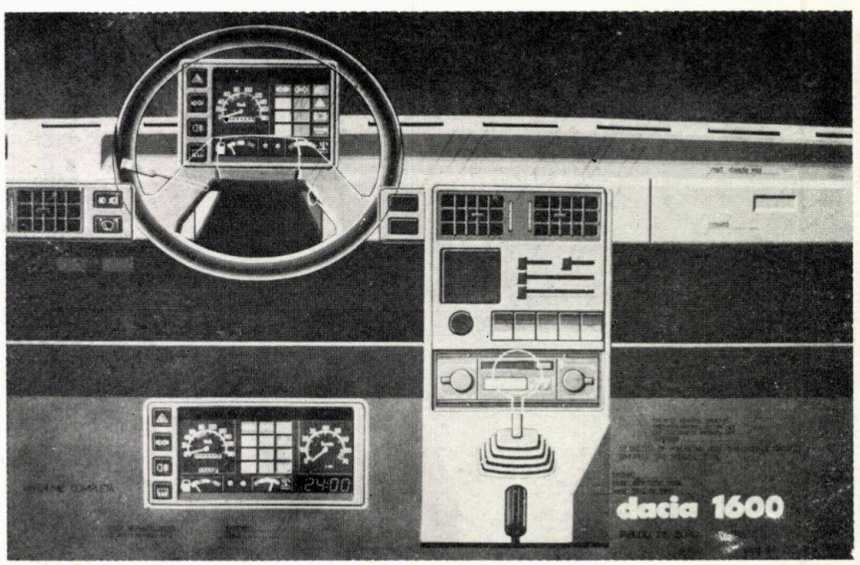

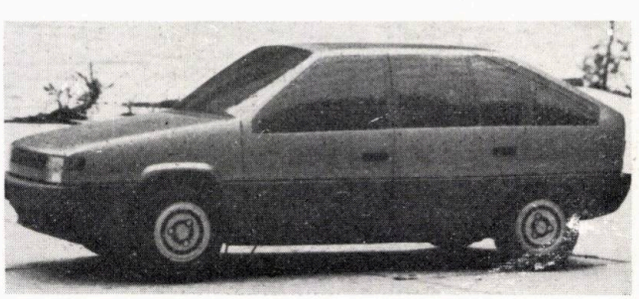

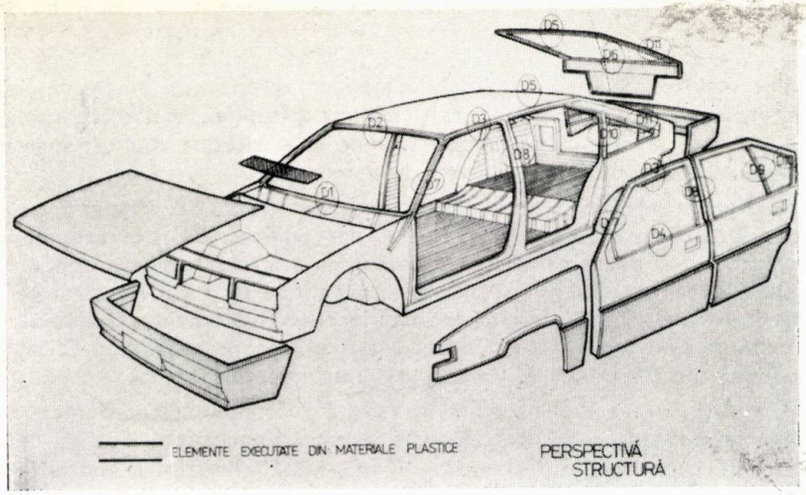
ELEMENTE EXECUTATE DIN MATERIALE PLASTICE
PERSPECTIVÁ
STRUCTURÁ

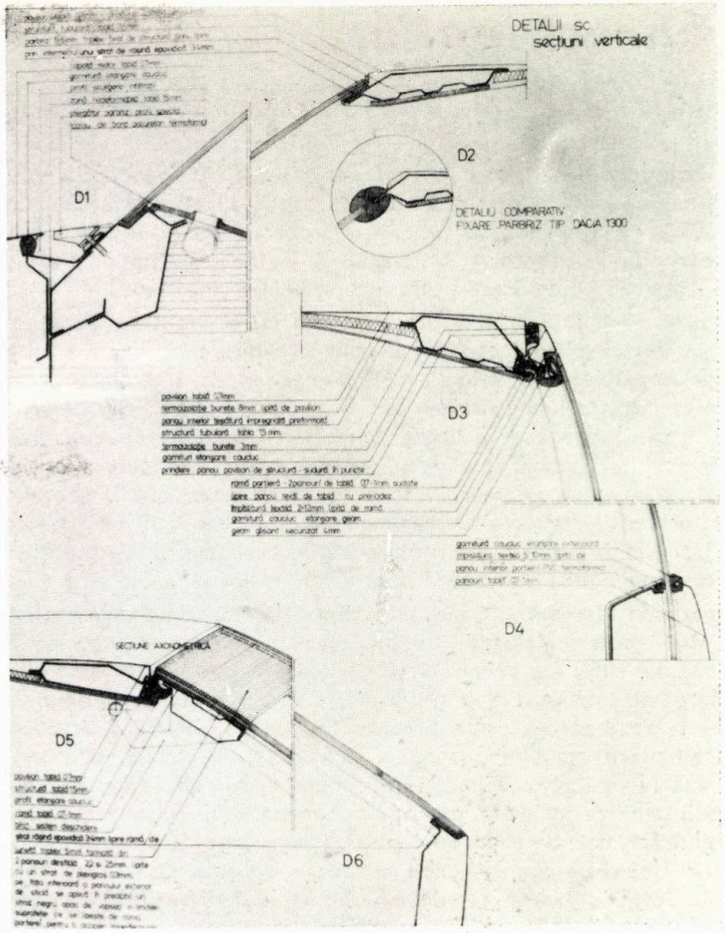
DETALII sc
secțiuni verticale
D1
D2
DETALIU COMPARATIV
FIXARE PARBRIZ TIP DACIA 1300
D3
D4
D5
D6

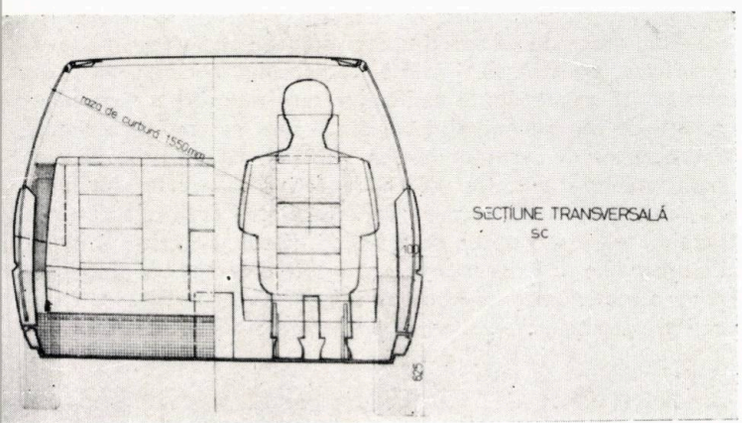
raza de curbură 1550mm
SECȚIUNE TRANSVERSALÁ
sc

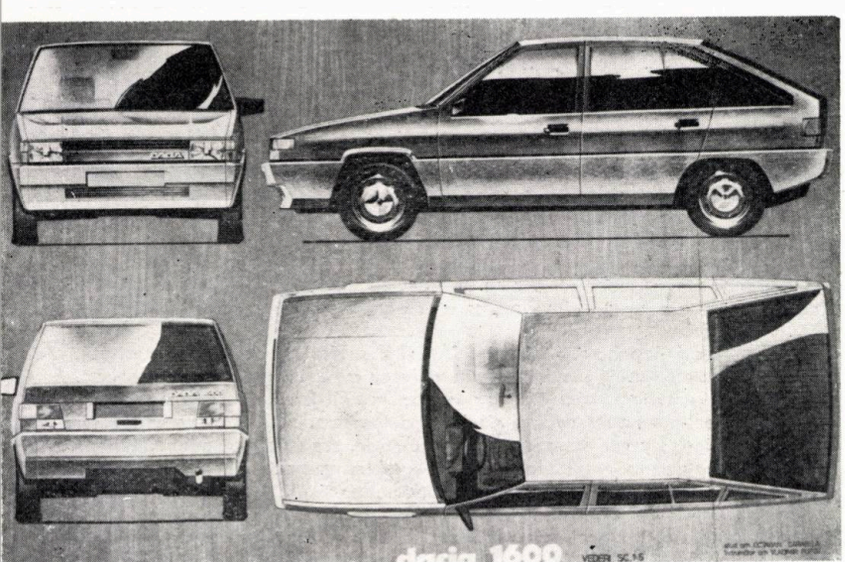
dacia 1600
VEDERI SC.1:5

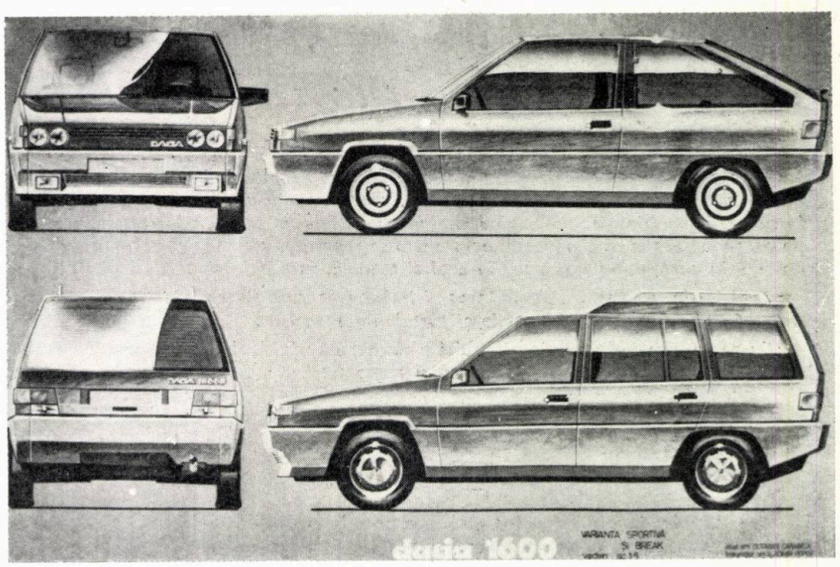
dacia 1600
VARIANTA SPORTIVĂ
SI BREAK

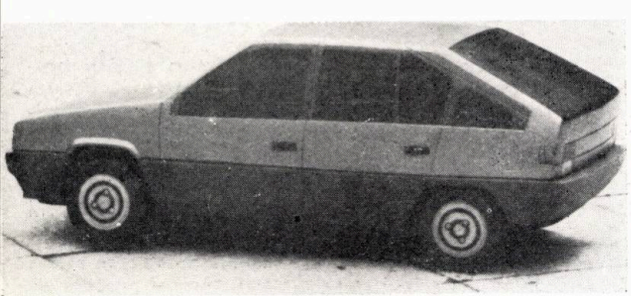

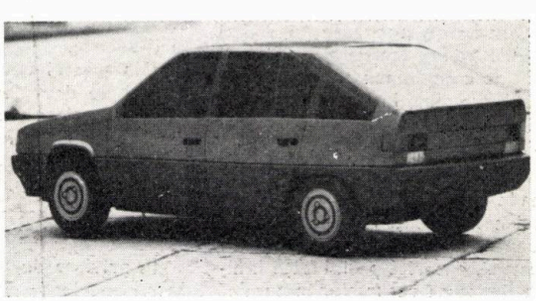

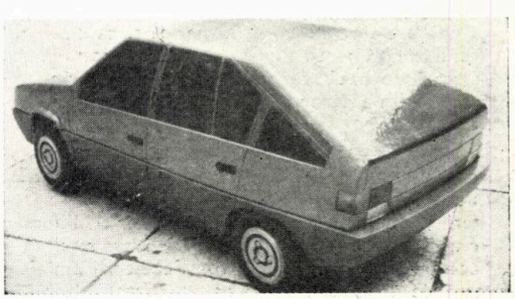

ARHITECTURA ȘI COMANDA SOCIALĂ

Răspunzînd comenzii sociale ce i s-a adresat, arhitectura a reflectat dintotdeauna nivelul aspirațional al celor mai diferite categorii umane. Ridicată, însă, ea nu a reprezentat expresia pură a *cerinței sociale*, deoarece, prin intervenția sa creatoare, *arhitectul* a înglobat în operă — conștient sau nu — o doză semnificativă din propria-i personalitate.

Prezentul confruntă arhitectura modernă cu o realitate profund disfuncțională: *tentativa arhitecților de a impune propriile lor valori, unui public care nu le împărtășește în întregime.* O asemenea situație a fost favorizată de faptul că arhitecții nu își cunosc întotdeauna beneficiarii — cum se întîmplă, spre exemplu, în cazul proiectării locuințelor colective. În această împrejurare, dată fiind dificultatea sondării anticipate a opțiunilor populației, specialiștii se mărginesc la a standardiza spații, suprafețe și volume, pornind de la nevoile imaginare ale unui om « abstract », *om-etalon*. Or, întrucît un asemenea om nu există în realitate, se riscă, prin standardizare, o nejustificată nivelare a aspirațiilor umane.

Aceleiași erori i-a fost supusă și inițiativa — în mai multe etape reluată — a întocmirii unor cataloage cu proiecte-tip pentru locuințele individuale în mediul rural sau urban. Deși *Legea Sistematizării* stipulează obligativitatea întocmirii acestui gen de proiectare, *cu consultarea prealabilă a populației*, în realitate ea nu se practică. Se ajunge, astfel, la situația nefirească a adaptării nevoilor umane la proiect și nu invers, cum ar fi de fapt normal. Numai această situație disfuncțională explică faptul că majoritatea locuințelor proprietate personală, construite în ultima vreme, prezintă modificări mai mult sau mai puțin importante față de proiectul-tip ales inițial. Ideea întocmirii unor cataloage cu proiecte-tip de locuințe individuale devine cu adevărat valoroasă numai în momentul în care acoperă gama reală a nevoilor locuirii, exprimate de categorii familiale, socio-profesionale etc foarte diverse. Prin urmare, cunoașterea și satisfacerea conformă a tuturor nevoilor sociale ale oamenilor, diferite, în funcție de profesie, grad de cultură, omogenitate și mărime a familiei, posibilități economice etc, iată principiul de la care trebuie să pornească toți cei angajați în procesul de realizare a cadrului arhitectural.

În alte împrejurări, bazîndu-se doar pe experiența sa personală, arhitectul renunță la aspectele particulare, dar edificatoare, pe care numai beneficiarul i le poate releva. Se încearcă un transfer total de opinie de la specialist la beneficiarul operei sale, neglijîndu-se astfel adevărul că o comandă socială nu poate fi transformată într-o operă de autentică valoare, decît atunci cînd arhitectul evaluează critic, din perspectiva unei formații complexe, interdisciplinare, opțiunile subiective ale beneficiarului.

Și, totuși, nu doar arhitecților le revine responsabilitatea pentru neîmplinirile resimțite la nivelul activității lor. Ca specialiști, ei nu au posibilitatea *să determine*, ci, cel mult, *să influențeze* climatul profesional și direcțiile de opțiune ale factorilor decizionali. Întrucît societatea este aceea care își creează instrumentele de care se folosește, reușitele ca și nereușitele arhitecturii promovate de ea aparțin, deci, întregii societăți, instituțiilor sociale, economice, politice. Se justifică, astfel, adevărul că *arhitectura nu este a arhitecților, ci a societății*, a oamenilor care o « simt » și o apreciază « critic ». Iată de ce, oamenii sînt cei dintîi care reclamă slăbiciunile unei arhitecturi, ce pare de acceptat în condiții « de laborator », de machetă, de neexperimentare practică. Din perspectiva unui criticism funcțional și estetic, oamenii relevă neconcordanțele dintre cerințele curente ale vieții și tiparele concrete propuse de arhitecți. Răspunsul critic al beneficiarilor față de producția de arhitectură constuituie o garanție a progresului social, întrucît *calitatea unei civilizații se reflectă direct în ceea ce societatea încurajează și permite arhitecților să proiecteze și să construiască.*

Sociolog TRAIAN DINOREL STĂNCIULESCU

PROPUNERE DE MODEL MATEMATIC PENTRU CERCETAREA VIITORULUI

● *Structurînd spațiul după* legi armonice *și poetice, încorporînd spiritualitatea comunității, nuanțată de personalitatea fiecărui meșter, arhitectura și urbanistica creează cadrul uman în care trăim și gîndim, participînd la gîndurile și felul în care au trăit strămoșii în spațiul pe care-l moștenim. Citim în arhitectură istoria poporului nostru și ghicim viitorul lui, simțim infinitele în care ne putem mișca în artă și tehnică, în poezie și muzică.*

● *Regăsim în arhitectură demnitatea și liniștea pe care* filozofia *o dă omului*, axele gîndirii *lui, răspunsuri la problemele și rostul ființei noastre*

● *Cu ea intrăm în* lumea implacabilă a numerelor *fără să fim matematicieni, în lumea clară a geometriei poetizate, fără să fim geometri.*

CONSTANTIN JOJA
(Sensuri și valori regăsite)

În ultimele decenii, dar în mod deosebit în ultimii 10—15 ani, s-au accentuat cu pregnanță încercările de abordare și rezolvare a problemelor globale ale omenirii. Acestea au devenit necesare datorită faptului că omenirea a ajuns într-un stadiu de dezvoltare în care s-a accentuat în mod deosebit, interacțiunea factorilor determinanți ai vieții economico-sociale.

Creșterea populației *(numerică* și ca *nivel de viață)*, **Condițiile naturale** *(mediul* și *resursele primare)*, **Producția bunurilor** *(alimentare* și *industriale)*, aceștia sînt cei trei factori de bază, cu componentele lor principale (care sînt complementare două cîte două), din a căror interacțiune rezultă întreaga noastră dezvoltare, în toată complexitatea, ei.

Printre preocupările, în acest sens, menționăm, în primul rînd, activitatea *Clubului de la Roma* (înființat în 1968), al cărui prim Raport a fost întocmit, în 1972, de către un grup de oameni de știință coordonați de Dennis Meadows, sub titlul « *Limitele creșterii* ». Acest studiu abordează doar 5 din cei 6 factori componenți fundamentali, — omițînd creșterea populației sub aspectul nivelului de trai —, pe baza interacțiunii acestora, ajungînd la concluzia creșterii limitate a populației, datorită posibilității limitate de producție a bunurilor, cauzată, la rîndul ei, de limitarea resurselor naturale.

Cel de-al doilea Raport, întocmit în 1974 de către Mihajlo Mesarovici și Eduard Pestel, sub forma studiului intitulat « Omenirea la răspîntie », ajunge la concluzia că, menținînd actuala structură mondială economico-socială, este inevitabilă catastrofa omenirii, la care se va ajunge pe la mijlocul secolului XXI.

De altfel, acest moment critic este semnalat și de către Albert Ducrocq în « Romanul Omului » (apărut în 1973), dar cu un sfert de secol mai devreme și într-o abordare mai optimistă, în sensul că va marca o trecere în evoluția omenirii de la stadiul terestru la cel cosmic.

Următoarele trei Rapoarte, întocmite în 1976, subliniază de fapt necesitatea restructurării economico-sociale mondiale, în vederea evitării catastrofei semnalate. Astfel, cel de-al treilea Raport, întocmit cu coordonarea lui Jan Tinbergen sub forma studiului intitulat « Restructurarea ordinii internaționale », scoate în relief necesitatea dezvoltării organice, iar cel de-al patrulea raport se preocupă cu măsurile prin care se poate limita epuizarea resurselor materiale și energetice, prin folosirea rațională și refolosirea lor. Într-un studiu întocmit concomitent sub coordonarea lui Amilcar O. Herrera cu titlul « Catastrofă sau o nouă societate? » (denumit model Bariloche, după numele fundației inițiatoare a studiului), încep să se contureze modalitățile de restructurare socială.

Ca o sinteză a acestor studii (și a altor cîteva nemenționate aici), la inițiative O.N.U., s-a întocmit, în 1977, sub coordonarea lui Wasily Leontief « Modelul economiei mondiale », cu soluții concrete de restructurare a economiei mondiale și implicit a organizării sociale.

Din această serie de studii, reiese clar că posibilitatea și necesitatea dirijării procesului de dezvoltare economico-socială este o cerință obiectivă. De altfel, această concluzie reiese și din lucrările celei de-a treia Conferințe mondiale de cercetarea viitorului, ținută la București în 1972 cu tema « Viitorul comun al oamenilor ».

Cercetarea viitorului *(futurologie* — după denumirea lui Ossip K. Flechtheim din 1843, *prognoză* — după denumirea grecească de « cunoaștere dinainte ») se încadrează în satisfacerea acestei cerințe obiective prin proiectarea procesului de dezvoltare, prin extrapolarea lui în viitor, în vederea unei dirijări corecte a acestuia.

În privința duratei perioadelor cercetate, în general previziunile noastre se referă doar la perioada cîtorva decenii, prima din cele 4 etape din structurarea propusă de

Yujiro Hayashi: viitorul prezent (decenii), viitorul apropiat (secole), viitorul intermediar (milenii), viitorul îndepărtat (zeci de milenii).

În țara noastră, un loc aparte îl ocupă seria de prognoze elaborate sub coordonarea lui Mircea Malița, precum și prognozele demografice elaborate de Vladimir Trebici și colaboratorii săi.

Metodele de cercetare, modelele de prognoză, sînt mai mult sau mai puțin cuprinzătoare, cu o gamă largă după importanța lor teoretică sau practică, — acestea fiind în general funcție de perioada cercetată —, dar în orice caz ele trebuie să se încadreze într-o abordare sistemică, doar astfel fiind posibilă includerea interacțiunii factorilor componenți, pe baza proprietății fundamentale a sistemelor ca elementele lor componente să se determine reciproc.

Literatura de specialitate în acest domeniu este foarte bogată, cuprinde toate domeniile vieții economico-sociale, dar majoritatea lucrărilor se referă la prognoze demografice.

Proiectările demografice determină în general evoluția populației și distribuția ei pe sexe, grupe de vîrstă și după alte criterii, acestea constituind baze planificării economice și sociale.

Metodele utilizate, în acest sens, se pot grupa în linii mari astfel:

a. *Metode matematice*, utilizate mai ales pentru proiectările demografice globale, sub formă de curbe de creștere, astfel:

1. Progresie aritmetică: $X_{k+1} = X_k + r$
2. Progresie geometrică: $Pt = Po(1+r)^t$
3. Funcție parabolică: $Px = a+bx+cx^2$
4. Funcție exponențială modificată (Makeham):
$$y = k+ab^x$$
5. Funcție logaritmică: $\log y = \log k+(\log a)\, b^x$ (care, de fapt, este forma logaritmică a funcției exponențiale a lui Gompertz $y = k\, a^{b^x}$)
6. Curba logistică: $y = \frac{b}{1+e^{a+bx}}$ (Verhulst 1838, Pearl și Reed 1920).
7. Model matricial: $P(t+1) = P\,(t)\,R$ (Leontief și alții).
8. Funcție polinomială (metoda Brown).

b. *Metode economice*, care constau din prognozarea populației în corelare cu factorii economici, pe baza corelațiilor demo-economice dintre evoluțiile demografică și cea economică.

c. *Metoda componentelor:* o metodă analitică ce studiază elementele evoluției demografice (spor, migrații etc.), stabilind anumite corelații cu distribuția pe grupe de vîrstă, sexe etc.

d. *Diagrama lui Lexis:* metodă grafică, ce accentuează evenimentele demografice în funcție de timp *(Fig. 1)*.

Acestea sînt metode statistice, mai frecvent utilizate în comparație cu cele probabilistice, care se bazează pe anumite ipoteze tendențiale sau preferențiale și sînt utilizate doar la anumite secvențe, ca de exemplu în cadrul grafurilor *(Fig. 2)*.

În cele ce urmează, spicuim cîteva din multitudinea metodelor de prognoză, selectate după criteriul metodologiei adoptate în propunerea de model preconizat.

● Futorologia predictivă a lui Johann Galtung concepe viitorul în strînsă corelare cu trecutul și prezentul, metoda lui constînd astfel din 3 faze: analiza evenimentelor (trecut), stabilirea intereselor de grup (prezent) și cercetarea tendințelor (viitor).

● Herman Kahn utilizează, de asemenea, o metodă de cercetare tridirecțională, procedeele explorativ, sintetic și intuitiv, dar schema lui include și 3 complementare, în ordine, procedeele normativ, morfologic și teoretic *(Fig. 3)*

● John McHale utilizează de asemenea trei tipuri de studiere a viitorului: descriptiv, explorativ și prescriptiv

● Erich Jantsch s-a evidențiat prin prognozele tehnologice abordate, care includ științele naturale, sociale și comportamentale, deci factorii sociali

● Periodograma lui Schuster analizează schimbările ciclice în jurul unei tendințe centrale în cazul seriilor dinamice

● Modelul de simulare al lui Jay W. Forrester este utilizat în cazul sistemelor complexe, într-o abordare sistemică, bazîndu-se pe utilizarea simultană a analizei și sintezei, cu factorul timp scos mai puțin în evidență.

Dintre modelele matematice cunoscute, care (aproape în exclusivitate) descriu evenimentele în funcție de timp, cele mai cuprinzătoare sînt modelul exponențial și cel logistic.

Modelul exponențial formalizează legea empirică a « schimbărilor sociale », stabilind că « viteza schimbării » este proporțională cu numărul utilizatorilor ei, respectiv cu nivelul atins de mărimea în cauză, în oricare moment **t.** Sub formă de ecuație, enunțul de mai sus se exprimă astfel:

$\frac{dx}{dt} = a\,x(t)$, unde **a** este un coeficient de proporționalitate. Rezolvarea acestei ecuații este funcția exponențială $x(t) = e^{at}$. Din ecuație reiesă că $\frac{dx}{dt} / x(t) = a$, adică ritmul schimbării este constant.

Funcțiile exponențiale sînt de 2 feluri: limitate și nelimitate *(Fig. 4)*.

Majoritatea funcțiilor exponențiale utilizate în prognoză sînt limitate, cele mai semnificative exemplificări fiind următoarele:

● *Modelul Lewandowski*, a cărui funcție este $\frac{dx}{dt} = a\,(x^*-x\,(t))$, cu limita x^* și $a>o$, soluția aecuației fiind $x(t) = x^*\,(1-e^{-at})$ *(Fig. 5)*.

● *Modelul Bertalanffy*, cu funcția $x(t) = x^*\,(1-Ae^{-at})^3$, cu constantele **x***, **A** și **a** *(Fig. 6)*.

● *Modelul Prais*, cu funcția $x(t) = x^*.\, e^{-\frac{a}{t+b}}$, cu **x***, **a, b** — constante

Modelul logistic descrie variația în timp a unei mărimi, care nu poate depăși o anumită limită și a cărei viteză de schimbare este proporțională, în fiecare moment t, cu valoarea **x(t)** cît și cu diferența dintre limita **x*** și valoarea atinsă **x(t).** Ecuația diferențială a modelului $\frac{dx}{dt} = \alpha.x(t)[x^*-x(t)]$; rezolvarea ei: $x(t) = x^*(1-e^{a-bt})^{-1}$, cu **x*, a, b** constante și $a = n\,\frac{x^*\,x(o)}{x(o)}$; $b = \alpha\,x^*$ *(Fig. 7)*

Dintre utilizatorii mai recenți ai acestui model îi menționăm pe Hartman, Isenson Roos-Szelinski, Pyatt.

O variantă a acestui model este cea a lui Gompertz-Kuznet, cu ecuația: $\frac{dx}{dt} = nC\,x(t)\,[nx^*-nx(t)]$, unde $O<C<1$, iar funcția este: $x(t) = e^{a-bc^t}$ și $x^* = e^a$ *(Fig. 8)*

O altă variantă este modelul pseudo-liniar al lui Bonus: $x(t) = x^*(o)\,(1+e^{a-bt}+c.e^{-dt})^{-1}$, unde $x^*(t) = x^*(o)\,[1+cy(t)^{-\alpha}]^{-1}$ și $y(t) = y(o).\, e^{gt}$ *(Fig. 9)*.

În afara acestor două categorii de modele mai menționăm *modelul normal* al lui Gauss, cu funcția $x(t) = \frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}}\int_{-\infty}^{t} e^{-\frac{(t-m)^2}{2\sigma^2}}$ unde dt, m, σ, — constante și $\sigma > o$,

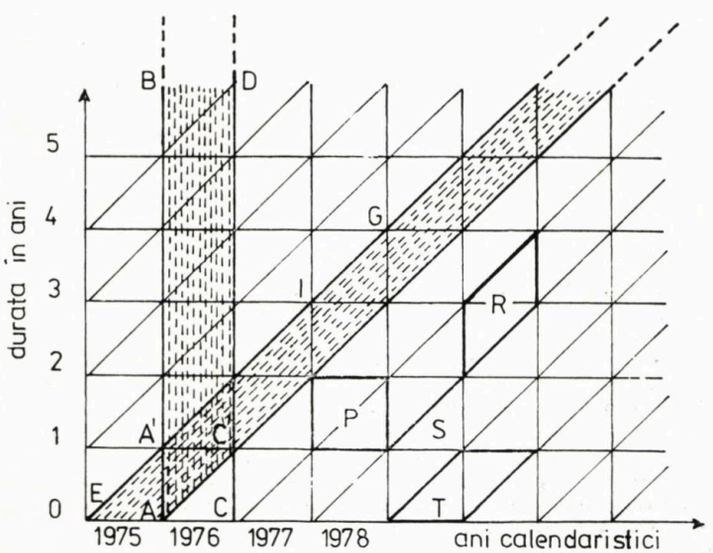

1

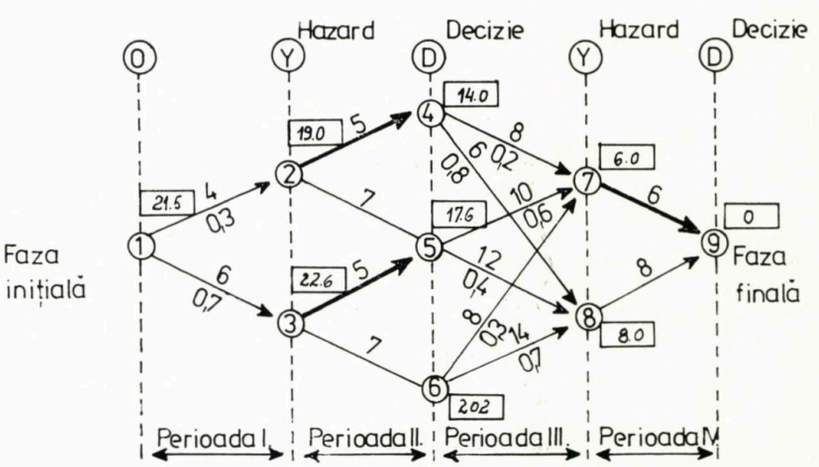

2

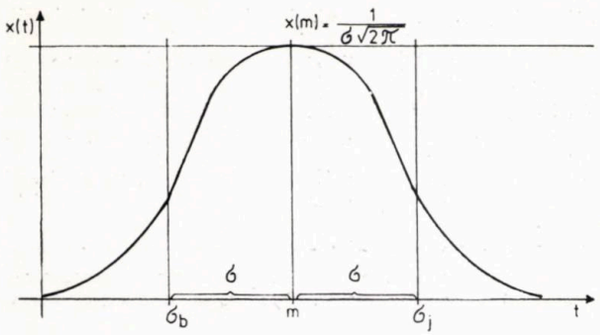

10

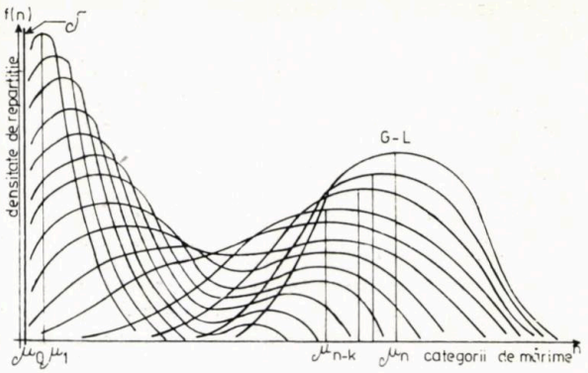

11

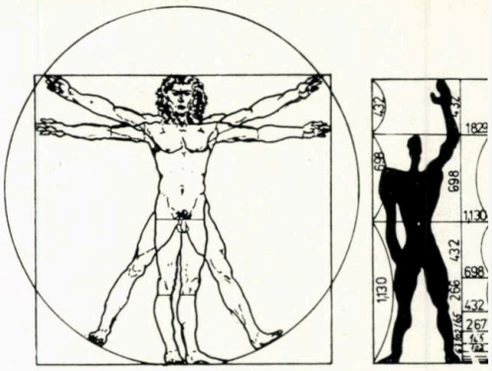

12

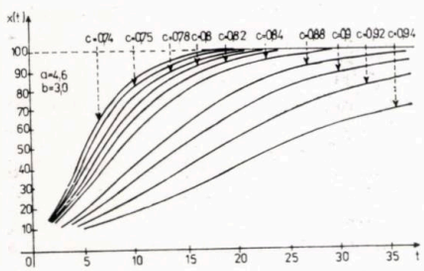

8

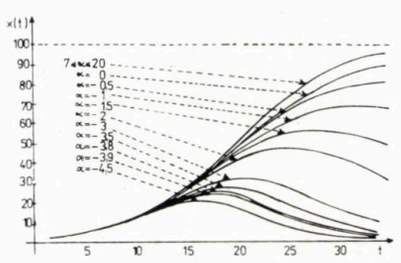

9

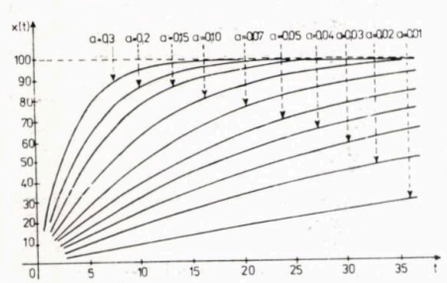

6

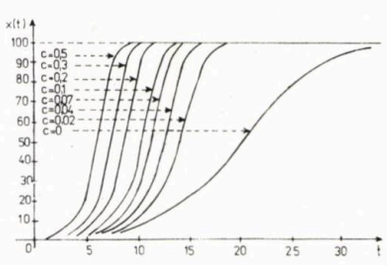

7

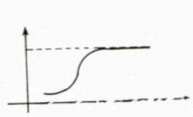

4

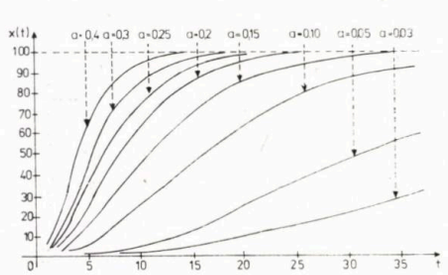

5

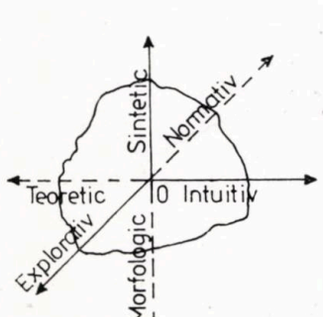

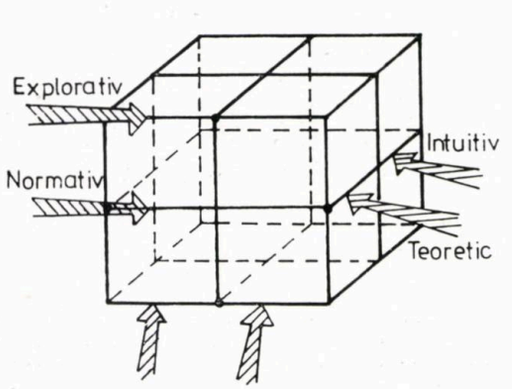

3

precum și modelul log-normal, în care variabila x este înlocuită cu log x, dacă aceasta este variabilă normală *(Fig. 10)*.

În cele de mai sus, am prezentat foarte sumar acele metode și abordări care ne interesează din punctul de vedere al modelului matematic preconizat pentru o prognoză mai cuprinzătoare.

Modelul preconizat se bazează pe ideea fundamentală că sistemul este rezultanta celor 3 « vectori » vitruvieni:

- Funcție (componentă cantitativă)
- Formă (componentă calitativă)
- Structură (componentă structurală)

Adaptînd aceste 3 componente la nivel social, modelul propus constă din procedeul trifazic corespunzător, rezultat din interacțiunea celor 3 componente prezentate, astfel: ● Dimensionare ● Distribuție ● Structurare

Datorită interacțiunii componentelor sistemului, devine posibil ca, din cei 6 factori componenți fundamentali ai sistemului economico-social terestru — sau ai oricărui subsistem, de orice ordin, al acestuia — să studiem doar unul — în cazul nostru creșterea numerică a populației — ceilalți factori fiind « proiectați » pe acesta, cu ajutorul distribuției și structurării corespunzătoare, care reglează sporul populației.

Această raportare la OM a întregului sistem interacțional OM-CADRU-ACTIVITATE are la bază considerentul fundamental că: « Omul, considerat în existența sa socială, dar și delimitată sub raportul nevoilor individuale, constituie nucleul întregii logici a actului de producție materială și spirituală » (Constantin V. Băloiu: Evoluția demografică și creșterea economică).

Trebuie subliniat, însă, că această abordare este în corelație cu modul de organizare socială, care tinde legic către un mod de organizare de tip comunist, idee formulată clar de tovarășul Nicolae Ceaușescu în raportul la Conferința Națională a P.C.R. din 19—21.VII. 1972, cînd afirma că în orînduirea noastră omul este considerat mai presus de orice și reprezintă cea mai mare bogăție, deoarece « el este făuritorul tuturor bunurilor materiale și spirituale, de el depinde înaintarea cu succes a patriei noastre pe calea societății comuniste ».

În ce constă, deci, această « proiecție » antropocentrică?

În primul rînd, în privința dimensionării unității sociale cercetate, adică a determinării evoluției numerice a populației, așa cum reiese din modelele matematice prezentate anterior, aceasta este o creștere exponențială limitată (plafonată, condiționată).

Dar, spre deosebire de modelele prezentate, care toate stabilesc o limită fixă, în prezentul model propus această limită este dinamică, în fiecare moment se schimbă conform valorii funcției x(t), deci, într-un anumit sens, se identifică cu funcția, devine un corolar al ei.

Cum devine posibil acest lucru? Care este mecanismul de reglare a creșterii populației?

Oricît de paradoxal pare la prima vedere, tocmai probabilitatea este aceea care reglează acest proces, mai exact distribuția de probabilitate, cu ajutorul căreia putem exprima, în limbaj matematic, procesul de creștere demografică.

Rememorăm cîteva noțiuni fundamentale legate de probabilitate.

În această abordare, schimbarea unei mărimi o măsurăm cu deviația standard (dispersie, varianță), a cărei expresie este $\varsigma = \left[\sum_{i=1}^{n} \frac{(y_i - \mu)}{n}\right]^{1/2}$. În această formulă, μ este media distribuției, măsura localizării distribuției de maximă probabilitate (denumită și densitate de probabilitate), cu expresia $\mu = \frac{y_1 + y_2 + \cdots + y_n}{n} = \sum_{i=1}^{n} \frac{y_i}{n}$

Orice distribuție normală o putem determina complet cu ajutorul acestor două caracteristici de bază. În cazul unor distribuții oarecari, deviația standard este asimetrică, totalul deviației fiind exprimat ca medie aritmetică a deviațiilor stînga-dreapta:

$$\sigma = \frac{\sigma_s + \sigma_d}{2}.$$

Utilizînd noțiunile și proprietățile de bază ale distribuțiilor continue, putem constata că acestea se pot adopta fără dificultate la sistemele sociale localizate pe anumite unități teritoriale, distribuția făcîndu-se după ordinul de mărime al localităților sau altor delimitări teritoriale (administrative, geografice sau de alt ordin) *(Fig. 11)*.

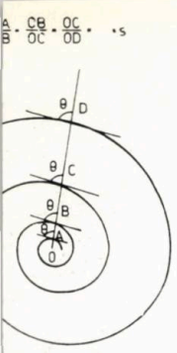

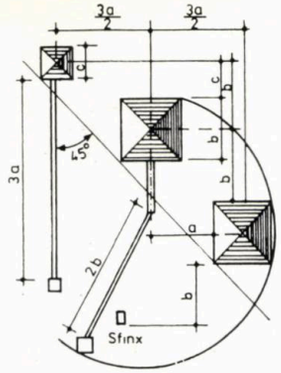

13

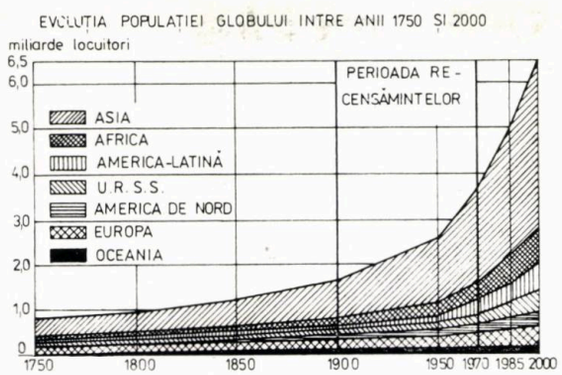

14

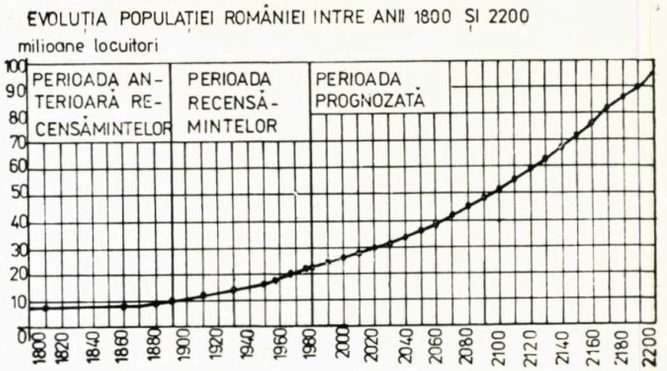

15

Desfășurînd în timp, obținem o serie de distribuții, ale cărei extreme sînt distribuția δ a lui Dirac, respectiv distribuția normală Gauss-Laplace.

Fără să dăm o formulare generală sub formă algebrică a acestui model matematic, putem determina seria de distribuții prezentată grafic, adoptînd criteriul echilibrului sistemului.

Sistemul cercetat fiind un sistem dinamic, studiul lui presupune abordarea unor cerințe adecvate, și anume: ● Orice fenomen trece prin mai multe faze de evoluție ● Evoluția unui fenomen trebuie să o relevăm retrospectiv și să o prognozăm prospectiv, pe baza unei legități unice ● Mecanismul evoluției constă din varietate și selecție.

Aceste legități sînt general valabile în cazul oricărui sistem, exprimarea lor făcîndu-se prin « curbe de evoluție », adică curbe care descriu distribuția corespunzătoare anumitor momente (denumite și dispersii sau curbe potențiale), cu ajutorul lor fiind posibilă reprezentarea, determinarea stadiului de dezvoltare a sistemului.

Stadiile succesive de dezvoltare pot fi defalcate pe următoarele faze: 1. *Faza incipientă* (distribuția Dirac), corespunzătoare devenirii, formării, « nașterii » unui sistem. 2. *Faza intermediară* (distribuție generală), de creștere, de evoluție. 3. *Faza de vîrf* (distribuție Gauss-Laplace), exprimă stadiul de echilibru al sistemului. 4. *Faza posterioară*, care reprezintă de fapt trecerea într-o nouă fază, începutul unui nou ciclu.

Dar problema esențială în evoluția sistemelor este existența echilibrului, a raportului dintre componente, în funcție de acest criteriu distingîndu-se două modalități de evoluție, de creștere, astfel: ● organică și ● anorganică (« canceroasă »).

Problematica echilibrului, exprimarea lui matematică, constituie puncte cheie în cadrul modelului preconizat.

Abordînd echilibrul sub formă dinamică, trebuie să-l concepem ca serie *armonică*, exemplele clasice corespunzătoare fiind *șirul lui Fibonacci* sau *Modulorul* lui Le Corbusier. Sub formă statică, avem în vedere « secțiunea de aur » a lui Leonardo da Vinci, sau binecunoscuta triadă de piramide egiptene *(Fig. 12, 13)*.

Deci, echilibrul unui sistem înseamnă existența unor raporturi reciproce între componentele lui, a unor raporturi armonice continue, exprimate astfel: Integralele distribuțiilor corespunzătoare unor momente care formează serie armonică vor forma, de asemenea, o serie armonică.

Prin urmare, este vorba de o dublă armonicitate, un fel de corespondență biunivocă între 2 serii armonice.

În ceea ce privește starea de echilibru în ansamblu a sistemului, aceasta este exprimată de distribuția Gauss — Laplace, către care tinde seria de distribuții ce se succed pe măsura parcurgerii axei temporale.

Însumînd cerințele corespunzătoare celor 3 faze ale modelului propus, rezultă următoarele:

— dimensionare exponențială
— distribuție armonică
— structurare echilibrată.

Orice sistem evolutiv poate fi reprezentat cu acest model matematic.

Practic, modelul poate fi utilizat în proiectările demografice, astfel:

Pe baza datelor recensămintelor, stabilim curba de evoluție dintre primul și ultimul recensămînt cunoscut. Grupăm populația localităților sau a altor unități teritoriale, după categoriile lor de mărime, corespunzător datelor fiecărui recensămînt, obținînd astfel distribuțiile aferente fiecărui stadiu de dezvoltare a acestor categorii de unități teritoriale. Datorită faptului că, în acest caz, integralele distribuțiilor sînt tocmai nivelele de populație corespunzătoare momentelor recensămintelor, stabilim o serie armonică pe axa timpului, seria armonică corespunzătoare referitoare la sporul populației, iar cu ajutorul lor, descriem curba exponențială de creștere, prelungind-o apoi în ambele direcții: ● Între primul recensămînt și un moment oarecare din trecut ● Între ultimul recensămînt și un moment oarecare din viitor *(Fig. 14, 15)*.

Pasul următor este împărțirea sistemului teritorial cercetat în subsisteme, stabilite după criterii geografice specifice, pe care le studiem după aceeași metodă (descrisă anterior).

De exemplu, un *județ* poate fi împărțit pe *complexe urbane* (zone funcționale cu profil complex), care, la rîndul lor, se compun din zone urbane (zone de influență a orașelor), acestea din urmă fiind constituite din unitățile administrativ-teritoriale de bază: orașe și comune.

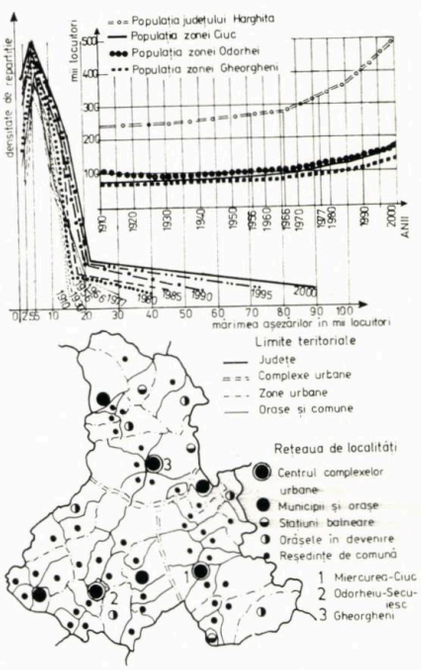

16

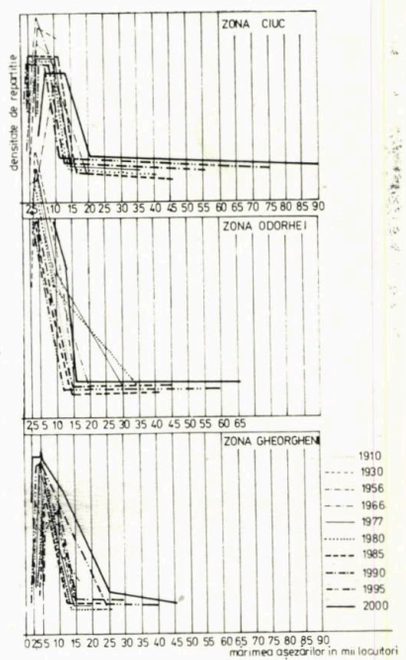

17

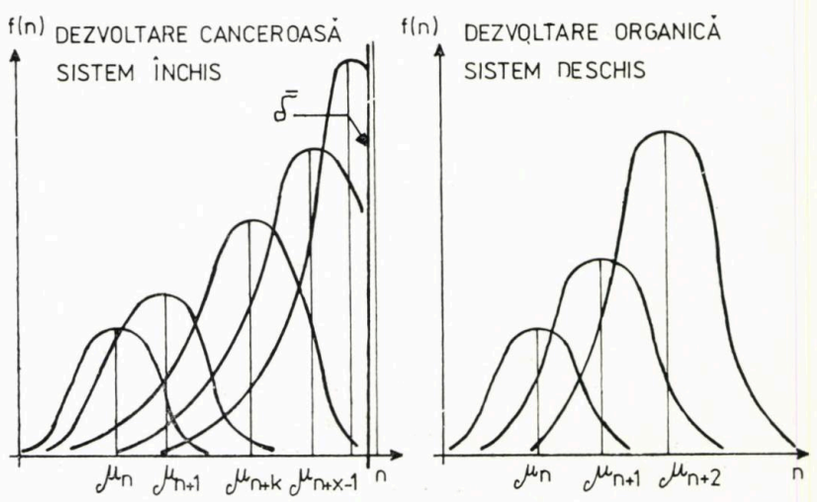

18

Exemplificăm cele de mai sus, în cazul județului Harghita, prezentînd curbele de distribuție și de creștere, atît pentru județ în ansamblu, cît și pentru cele 3 complexe urbane rezultate în cadrul structurării teritoriale a județului *(Fig. 16—17)*.

Prin urmare, în cadrul unei structurări teritoriale pe trepte (nivele), stabilim o distribuție corespunzătoare a populației după schema hegeliană de la general la particular și, în ultimă instanță, de la acesta la singular (individual), în sensul că, parcurgînd

→

nivelele de structurare prezentate, corelăm și corectăm rezultatele parțiale conform curbelor de evoluție și distribuție corespunzătoare.

Această schemă de interacțiune trinivelară o regăsim aplicată într-un anumit fel, la nivel social, și în lucrarea « Sistem social. Praxis. Experiment » a lui Nicolae S. Dumitru.

Posibilitatea existenței unei serii armonice specifice se bazează pe supoziția că, în cadrul unui sistem dat, suma factorilor componenți și a interacțiunilor acestora este constantă.

Deoarece un sistem poate fi deschis sau închis, trebuie să precizăm că, în cele de mai sus, am luat în considerare doar factorii interni cu interacțiunile lor, deci am considerat sistemul închis, neglijînd efectul factorilor externi.

În realitate, totdeauna, un sistem se poate încadra într-un altul mai cuprinzător, ca subsistem al acestuia, astfel totdeauna poate fi considerat, mai degrabă deschis (în interacțiune), decît închis. În orice caz, această abordare este în funcție de sistemul studiat.

În acest context, revenind la problema menționată, a posibilității dirijării evoluției unui anumit sistem — a sistemului social în speță —, răspunsul este DA, DAR cu abordarea corespunzătoare a sistemului.

Această problemă, extrem de banală la prima vedere, are importanță deosebită, la orice nivel de structurare socială (mai exact socio-economico-teritorială redusă la cea socială), de la cel județean, național, zonal, continental, pînă la cel terestru. De ce? Pentru că — cel puțin în conformitate cu modelul prezentat — orice sistem conceput ca închis, trece în ultimă instanță în faza de evoluție « canceroasă », — asta însemnînd, de fapt, și iminența « catastrofei » semnalate în cazul sistemului terestru — , chiar dacă evoluția, pînă la atingerea stării de echilibru, s-a desfășurat cu respectarea cerinței de armonicitate. *(Fig. 18)*

Deci, în faza posterioară (menționată anterior), este necesară « deschiderea » sistemului, dacă vrem să menținem starea lui de echilibru, adică evoluția lui organică.

De fapt, acesta este răspunsul la problemele prezentate la începutul studiului, răspuns rezultat din modelul matematic propus, care subliniază, pe de o parte, concluziile referitoare la necesitatea restructurării economico-sociale terestre, iar, pe de altă parte, actualitatea pregătirii omenirii pentru faza de *evoluție cosmică*.

Revenind la cotidian, ca o concluzie practică a gîndurilor de mai sus, reținem, deci, ideea necesității de dezvoltare echilibrată, bazată pe un permanent raport armonios între componentele sistemului cercetat. Acest sistem poate fi constituit de orice fel de obiect sau ansamblu arhitectural — urbanistic, pornind de la casa țărănească sau templul grec, continuînd cu ansambluri de clădiri sau succesiuni de spații neconstruite, ajungînd pînă la cele mai mari aglomerații urbane și rețele de așezări.

În ultimă instanță, pe parcursul cunoașterii umane, nu facem altceva, decît să redescoperim mereu anumite legi fundamentale, cum este și *legea armonicității*, aplicată de data aceasta la sisteme sociale.

Arh. JOÓ DÉNES

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. *Constantin Joja: SENSURI ȘI VALORI REGĂSITE (1981)*
2. *Matila C. Ghyka: ESTETICA ȘI TEORIA ARTEI (1981)*
3. *H. R. Radian: CARTEA PROPORȚIILOR (1981)*
4. *M. Mesarovic, E. Pestel: OMENIREA LA RĂSPÎNTIE (1975)*
5. *Jan Tinbergen și col.: RESTRUCTURAREA ORDINEI INTERNAȚIONALE (1978)*
6. *Amilcar O. Herrera și col.: CATASTROFA SAU O NOUĂ SOCIETATE (1981)*
7. *D. Gabor și col.: SĂ IEȘIM DIN EPOCA DE RISIPĂ (1983)*
8. *Barry Commoner: CERCUL CARE SE ÎNCHIDE. NATURA, OMUL ȘI TEHNICA (1980)*
9. *Wasily Leontief: MODELUL ECONOMIEI MONDIALE (1977)*
10. *Vasile Surdu: POPULAȚIA, AȘEZĂRILE ȘI ECONOMIA MONDIALĂ (1982)*
11. *C.I.D.S.S.P.: CURS DE PROGNOZĂ (1972)*
12. *Pavel Apostol: VIITORUL (1977)*
13. *Ioniță Olteanu: DIALOGURI DESPRE VIITOR (1982)*
14. *Alvin Toffler: ȘOCUL VIITORULUI (1973)*
15. *Albert Ducrocq: LE ROMAN DES HOMMES (1973)*
16. *G. Box, N. Draper: OPERARE EVOLUTIVĂ — EVOP — (1969)*
17. *Vladimir Trebici: POPULAȚIA MONDIALĂ (1974)*
18. *Mihai Tarcă: INTRODUCERE ÎN PROGNOZA DEMOGRAFICĂ (1974)*
19. *Vasile Ghețău: PERSPECTIVE DEMOGRAFICE (1979)*
20. *I. Measnicov, I. Hristache, V. Trebici: DEMOGRAFIA ORAȘELOR ROMÂNIEI (1977)*
21. *Constantin V. Băloiu: EVOLUȚIA DEMOGRAFICĂ ȘI CREȘTEREA ECONOMICĂ (1981)*
22. *Vasile Cucu: GEOGRAFIE ȘI URBANIZARE (1976)*
23. *Nicolae S. Dumitru: SISTEM SOCIAL. PRAXIS. EXPERIMENT (1974)*
24. *I.S.L.G.C.: STUDIU DE SISTEMATIZARE TERITORIALĂ A JUDEȚULUI HARGHITA (1977)*
25. *A.P.J.H.: STUDIUL REȚELEI DE LOCALITĂȚI RURALE A JUDEȚULUI HARGHITA (1979)*

mediu de viață

PLEDOARIE PENTRU O « ARHITECTURĂ A FLORILOR »

Prezentul imaginează pentru viitorul orașului dimensiuni dintre cele mai stranii: orașul-piramidă, ghirlandă, turn *etc. Neobișnuiți, poate, cu « ciudățeniile » ce ne pot urma, mult mai apropiată înțelegerii noastre ni se pare dimensiunea pe care trecutul a pregătit-o pentru prezentul unuia dintre orașele noastre de primă importanță: TIMIȘOARA — « ORAȘUL FLORILOR ».*

Întrucît orice oraș este judecat la prima vedere din perspectiva arhitecturii sale, apare firească întrebarea: o « arhitectură a florilor » ? Cu siguranță nu. Timișoara și-a dobîndit renumele datorită salbei de grădini ce însoțesc malurile Begăi, dar, mai ales, faptului că atmosfera arhitecturii urbane nu a nimicit echilibrul instituit dintotdeauna între om și natură. Căci, grație unei gîndiri urbanistice demne de respect, Timișoara de astăzi îmbină, într-o armonie unitară vechiul cu noul, ceea ce a fost cu ceea ce este.

Istoria respiră aerul « orașului cu flori » prin zidurile vechiului bastion, ale palatului lui Iancu de Hunedoara sau prin brațul frînt al « copacului de fier », încarcerat într-un colț de clădire.

Zona centrului civic — amenajată, în egală măsură, pentru sufletul celor mai vîrstnici locuitori, cît și pentru mîndria celor mai tineri — denotă că, în arhitectură, clădirea prezentului presupune, deopotrivă, reclădirea trecutului. Concentrat într-o alveolă a maximei funcționalități, vechiul centru a devenit nou prin îmbrăcarea estetică a funcțiunilor tradiționale — servicii, cultură. Centrul orașului te îndeamnă parcă să-l străbați pe jos, oglindindu-ți pașii în vitrinele cu articole de artizanat, cu ultime realizări ale electronicii etc. Alături de impunătorul edificiu al Operei, se conturează cu discreție noua clădire a Casei de Modă. Într-o simbioză la fel de stranie sînt împerechiate, la celălalt capăt al corso-*ului, monumentala catedrală, cu turle glazurate în solzi multicolori, și cinematograful Capitol. Pioșenia și laicul își găsesc unitatea prin apropierea obiectelor arhitecturale.*

Ideea de integrare a vechiului în nou este dominantă pentru atmosfera orașului. Începînd de la clădirea gării — a cărei structură constructivă a fost pur și simplu înglobată într-o nouă viziune plastică — și pînă la restaurantul « Răchita roșioară » — al cărui renume de odinioară adăpostește sub o șarpantă de beton armat « Casa bănățeană » — totul pare că vrea să fie în ritm cu vremea și cu moda zilei. Căci Timișoara este un oraș modern, atît prin arhitectura sa, cît și prin aerul de ușoară « emancipare » al locuitorilor săi. Florile orașului circulă mai ales din mînă în mînă tînără, căci municipiul de pe Bega este și o cetate a tinereții. Orașul studențesc își datorează existența unei viziuni urbane « protecționiste ». Pînă nu demult, în zona Universității și a căminelor studențești, nu tronau decît ierburile cîmpului.

Dacă în inima orașului s-a înălțat arhitectura nouă a unui vechi focar de cultură, în marginile sale au crescut parcă din pămînt noile cartiere de blocuri: Circumvalațiunii, Girocului, Calea Sagului. Deși arhitecții au încercat să depășească limitele tipizării — nu însă și pe cele ale uniformizării prin culoarea dominant albastră — spre a acorda construcțiilor individualitate, se pare că, în această direcție, mai sînt multe de făcut. Și, în primul rînd, de amintit faptul că aerul, soarele, verdeața au fost și trebuie să rămînă *« bucuriile esențiale »* ale omului. *Or, printre noile blocuri, « bucuriile esențiale » au început a se simți din ce în ce mai puțin.*

Iată de ce, pledoaria pentru o « arhitectură a florilor » se poate sintetic exprima prin mesajul: Constructori ai orașelor de mîine, arhitecți și urbaniști, lăsați loc florilor să crească *!*

Sociolog TRAIAN DINOREL STĂNCIULESCU

corespondenta

DRUMURI ASIATICE — REPUBLICA POPULARĂ CHINEZĂ

Beijing

Au trecut mai bine de douăzeci de ani de cînd am fost pentru prima oară în China și-mi amintesc că, pe atunci, drumul era anevoios și lung. Avusesem de ales între călătoria cu trenul, care dura mai bine de două săptămîni, și zborul cu avionul, care dura, teoretic, doar 2—3 zile. Spun teoretic, pentru că în realitate a fost altfel: după escala de o zi, din Moscova, am traversat toată Siberia, cu opriri la Omsk și Irkutsk prelungite îndelung din cauza furtunilor de zăpadă, am traversat apoi podișul Mongoliei, ajungînd pe coasta Pacificului la Pyongyang, în R.P.D. Coreeană, și de acolo cu trenul, parcurgînd o parte din sudul Manciuriei, în fine, la Beijing. A fost o călătorie plină de surprize, mai ales cea cu trenul, într-o lume cu totul diferită, pentru că, în jurul meu, nu erau decît oameni cu tenul galben, cu ochi alungiți, care vorbeau o limbă din care nu puteam înțelege nici un cuvînt. De atunci, am mai făcut de multe ori acest drum, care a devenit mult mai simplu: avionul pleacă dimineața din Beijing, se odihnește o oră în Pakistan, la Karaci, pînă în seara aceleași zile, în care este inclus și marele decalaj orar, ajungi în București.

China este plină de necunoscut și îți este foarte greu, ție, un biet european, să o înțelegi. Am fost acolo în repetate rînduri, rămînînd cîteodată perioade mai îndelungate; am avut posibilitatea să cunosc personalități ale vieții politice, culturale și artistice, tehnicieni și muncitori de pe șantiere, să-mi fac prieteni pe care i-am revăzut de fiecare dată, dar mi-ar fi greu să pot afirma că am putut cunoaște și înțelege pe deplin această mare țară; mai ales că, în perioada respectivă, s-au produs acolo importante transformări, care au influențat foarte mult atît evoluția politică și socială, cît și aspectele cotidiene ale vieții.

Civilizația chineză a ocupat, întotdeauna, în istoria popoarelor, un loc particular, pornind de la o cultură neolitică originală, dezvoltîndu-se într-un timp relativ scurt și ajungînd la o uimitoare perfecțiune. Arhitectura, parte integrantă a acestei civilizații, și-a creat repede un caracter specific, datorită unei ordini necunoscute altor părți ale lumii, și s-a supus mereu tradițiilor, pînă în secolul XX. Continuitatea acestora prezintă un mare interes. Din păcate, însă, au rămas puține mărturii palpabile. Paradoxal, sînt mai puține edificii vechi în China, decît în Europa. Beijing, exemplu elocvent al

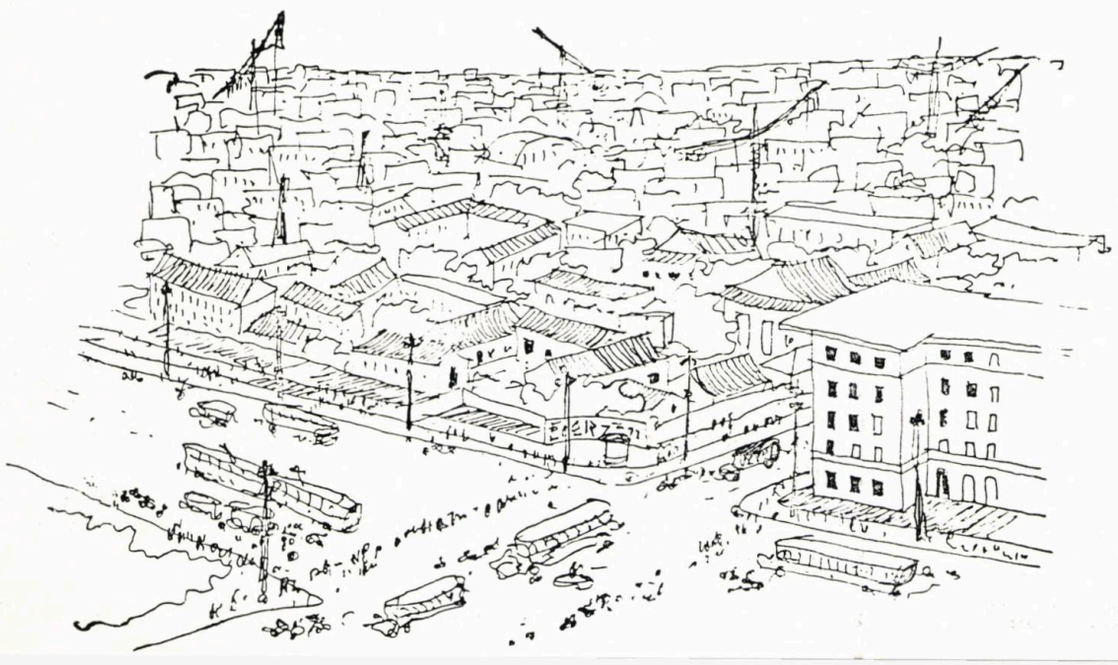

1

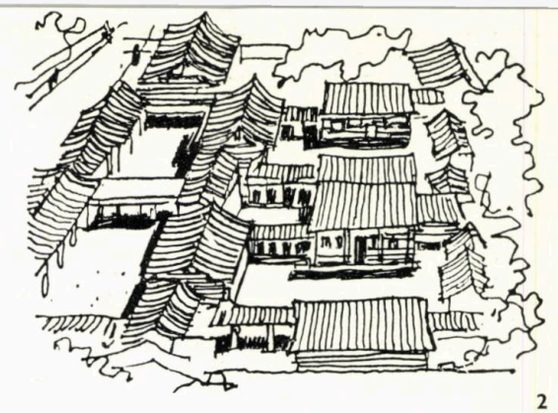

2

1. BEIJING — Încrucișare stradală importantă, în fața Hotelului « Beijing »
2. Locuințe contemporane — Beijing

urbanismului chinez, nu datează, așa cum îl vedem astăzi, decît din secolul XV, iar *Marele Zid Chinezesc* ni se prezintă în forma cristalizată în secolele XV și XVI.

Principiile de construcție diferă mult de cele europene, fiind folosit, în principal, pinul și o varietate de cedru. Acoperișul a fost tot mereu un element important de compoziție, iar sistemul lui de susținere lasă o mare libertate de exprimare plastică. Culoarea ocupă un loc aparte în arhitectura chineză, căci răspunde unei duble cerințe: protejarea lemnului de îmbătrînire și de acțiunea dăunătorilor și permite, totodată, structurii constructive să preia un rol important în policromia întregului edificiu. Ea a variat, după regiune sau epocă, dar, în general, pereții exteriori erau tencuiți cu o singură culoare, de obicei roșu, cîteodată galben sau negru; stîlpii, grinzile, consolele, suporții acoperișului și tavanele erau viu colorate, cu o gamă variată de tonuri. Acoperișul, în schimb, avea o singură culoare, care era aceeași și pentru bogatele sale elemente decorative.

În China, o construcție nu este niciodată singură, ci face parte dintr-un ansamblu, compus după cîteva reguli simple, care se aplicau la fel unui templu, palat sau locuință. Ziduri de incintă simetrice pe un ax, orientare nord-sud, curte interioară. Un palat era un labirint de incinte; un templu sau o locuință era o singură incintă; o locuință mai mare era formată din mai multe incinte. Împrejmuirea a jucat tot mereu un rol foarte important, fiind înaltă și masivă, pentru a izola ceea ce se petrecea în interior, de lumea înconjurătoare. Și acest lucru se continuă și astăzi. La construcțiile la care am lucrat, singurele condiții puse de autoritățile municipale s-au referit, exclusiv, la dimensiunile și la tratarea gardului ce înconjura teritoriul respectiv.

Străzile unui oraș chinezesc, tradițional, erau orientate nord-sud și est-vest și formau o tramă în unghi drept; zidurile înconjurătoare erau elementul cel mai masiv, iar poarta, care străpungea limita de nord, cea mai importantă. Beijingul se întinde pe mai bine de 17 800 km² și, privindu-i planul, constați că e construit din ansambluri aproape concentrice: *orașul exterior*, în afara zidurilor, reprezentînd dez-

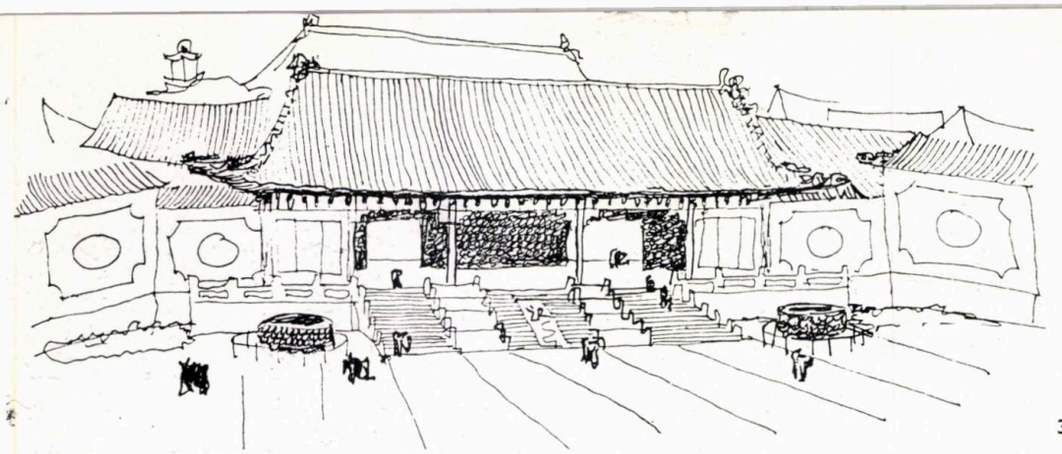

3

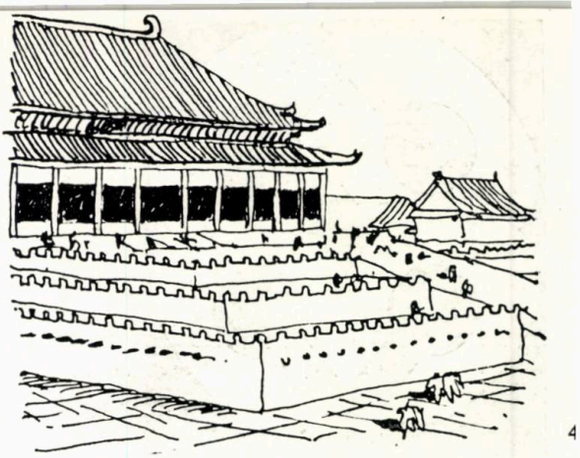

4

voltări ulterioare realizării lor, *orașul interior*, înăuntrul zidurilor, încorporînd și *orașul imperial*, care, la rîndul lui, cuprinde *orașul interzis* din secolul XV. A apărut pe la 2400 i.e.n., însă e cunoscut drept capitală a statului doar din secolul V î.e.n. Dezvoltarea lui mare s-a petrecut din secolul XIII e.n., cînd au sosit mongolii și au purces la o amplă operație de sistematizare, creîndu-i importanta axă nord-sud, pe care o mai regăsim și astăzi.

Palatul imperial sau *de iarnă* mai este numit *Orașul interzis*. Început în 1406 e.n., renovat și reconstruit în secolele XIV și XIX, formează un mare dreptunghi înconjurat de ziduri și canale cu apă, în care, în lungul unei axe, se înșiruie o serie de curți și construcții urmînd o ordine ritmată și constituind un ansamblu armonios, prin omogenitatea stilului și jocul culorilor. Curțile sînt foarte mari și diferit tratate în plan, dar arhitectura este unitară; succesiunea lor este impresionantă prin contrastele de proporție și dimensiuni și așa strîns legate de regulile stricte ale protocolului imperial. Legenda spune că Spătarului Milescu i-au trebuit două săptămîni ca să parcurgă traseul de la poarta de intrare pînă la sala în care a fost primit de împărat. Astăzi, aceste curți sînt pline de o mulțime curioasă să cunoască nenumăratele bogății și opere de artă, acumulate acolo de generații succesive de împărați, și care constituie împreună cu construcțiile unul din cele mai mari muzee ale lumii.

Poarta principală din zidul de sud, *Tien An Men* sau *Poarta Păcii Cerului*, a devenit tribuna oficială a marilor manifestări populare ce se desfășoară în imensa piață din fața ei și care poartă același nume. E comparabilă cu *Trafalgar Square* din Londra, Concorde din Paris sau cu Piața Roșie din Moscova numai de dimensiuni mult mai mari. Urmînd traseul aceluiași ax nord-sud, a fost realizat, recent, mausoleul lui Mao Tse Dun, un edificiu grandios într-o arhitectură contemporană, care păstrează, totuși, un pronunțat specific național. Mai departe, pe aceeași direcție care trece prin partea de sud a *Orașului interior*, se poate admira remarcabilul ansamblu al *Templului Cerului*, format din trei construcții diferite : un templu cu trei acoperișuri de olane albastre, la nord, un templu mai mic, spre mijloc, și un altul la sud. Totul legat printr-un drum ridicat la înălțimea coroanei arborilor înconjurători.

E un ansamblu mai curios în sine, dar, mai ales, prin ideea pe care o sugera, simbolizînd aspirația spre divinitate a unei ființe omenești. Vechea religie chineză susține credința într-o trinitate : cer, pămînt și om. De fapt, al treilea era împăratul, care nu era monarh prin drept divin, ci se considera efectiv un dumnezeu, cu un lăcaș al său — *Templul Cerului*. Altarul din extremitatea sudică este format din trei terase circulare, suprapuse, concentrice, cea mai mare cu un diametru de 70 m, cea mai mică cu unul de 30 m. Dalele de marmură ale terasei superioare sînt dispuse în 9 cercuri concentrice, fiecare cu cîte un număr de dale multiplu de 9, adică de la 18 la 81, cifre sacre în credințele chineze. Pe dala din centru, îngenunchia împăratul, care, prin rugăciunile sale ca și prin poziția ridicată cu cîțiva metri deasupra solului, se recunoștea inferior doar cerului și numai lui. Ridicarea drumului care-l poate face comparabil cu o trecere prin spațiu, interesul celor două centre de la fiecare extremitate, interdependența perfectă a părților componente, fac din acest ansamblu, nu numai o operă de artă tipic chineză, dar și una din compozițiile arhitecturale cele mai frumoase din lume.

Renumitul șef mongol *Kubilai Khan* mărise și consolidase statul, făcînd din toate triburile dispersate prin Asia un mare imperiu, care se întindea de la Marea Chinei și Himalaia, pînă în stepele Siberiei. După moartea lui Kubilai, moștenitorii nu s-au mai preocupat de treburile statului, care, după 73 de ani, s-a destrămat. Conștient de nemulțumirile poporului contra tătarilor și de cele ale armatei contra împăratului, un tînăr ofițer provoacă o insurecție și, în fruntea unei trupe impresionante, pornește spre Pekin; împăratul se sperie și fuge, iar el îi ia locul, sub numele de *Tai Tsor*, formînd astfel dinastia *Ming*, care a domnit apoi 300 ani în șir, reprezentînd una din perioadele înfloritoare ale culturii și civilizației chineze. Astăzi, la circa 30 km nord-vest de oraș, într-un vast amfiteatru natural înconjurat de munți, între *Yong Lo* și *Tch'ouang-Tchang*, se găsesc cele 13 morminte Ming, descoperite pînă acum. Pentru a ajunge la ele, treci pe sub un portal de marmură și străbați o alee de aproape doi kilometri, străjuită de o parte și de alta de statui gigantice din piatră, reprezentînd cămile, elefanți, grifoni și o serie de curteni.

Ca toate mormintele chineze, ele nu sînt mausolee, ci niște movile de pămînt, în care, într-o cameră subterană se află sicriul.

Spre vestul orașului, se întinde, pe mai bine de 400 ha, renumitul *Palat de Vară*, cu un parc imens format din lacuri, insule, coline și păduri. De fapt, acolo a fost înainte un teren plat, dar, din dorința împăratului, s-au săpat lacuri întinse și, cu pămîntul scos, s-au format « munții ». Se pătrunde printr-o serie de curți înconjurate de vechile construcții imperiale și se ajunge la o foarte lungă galerie acoperită, construită din lemn și viu colorată, care șerpuiește de-a lungul lacului, pînă la un vapor fantastic, ancorat lîngă mal și care este construit în întregime din marmură. Pe vîrful colinei, un ansamblu de construcții, scări și ziduri de sprijin este dominat de un turn octogonal *Fo Siang Ko*, înconjurat de arbori seculari. De acolo, de sus, privirea poate cuprinde întreg ansamblul, cu vastele oglinzi de apă, acoperite în parte de flori de lotus. Te minunezi de imaginația și forța de care au dat dovadă realizatorii lui.

În China, grădina și peisajul se supun unor principii necunoscute în alte arhitecturi. Casa și orașul erau influențate de ideile confucianismului : formalism, simetrie, linie dreaptă, ierarhizare, claritate, convenție. Simți, peste tot, mîna omului. Grădina și peisajul urmează însă concepțiile doctrinei taoiste : iregularitate, asimetrie, curbe, ondulații, mister, originalitate, sentimente profunde și durabile pentru natură, pe care grădina vrea să o evoce, chiar la scară mai mică. De aceea, se evită linia dreaptă, esplanada, perspectiva și în general orice regulă. Se creează denivelări, se amplasează stînci, ici colo, se regăsește mereu apa ; de fapt grădina se constituie ca o succesiune de accidente. Omul trebuie să fie, totuși, prezent, la fel ca și culoarea, și de aceea și cel mai sălbatec peisaj conține totdeauna o siluetă, un acoperiș sau un pod. Ca elemente naturale, conservă pămîntul, piatra, nisipul, arborii și florile ; iarba e rară, iar peluza de gazon este necunoscută ; cultul pietrelor cu forme bizare este tradițional. Porticele care leagă corpuri de clădiri descriu deseori meandre, schimbări de nivel și adaugă pete vii de culoare griului mai trist al stîncilor. Numeroase poduri trec peste vîlcele, bazine sau cursuri de apă.

Locuințele tradiționale sînt încă numeroase, dar rezerva populației locale față de străini

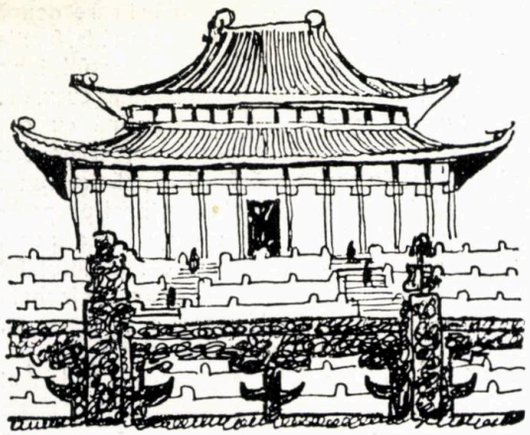

5

6

face aproape imposibilă vizitarea lor ; am putut, totuși, să cunosc una, relativ nouă. Închisă spre stradă cu un zid de cărămidă gri, avînd la mijlocul lui o poartă cu șarpantă de lemn pictată în culori vii și care constituia singurul element decorativ, pentru că toate deschiderile casei sînt spre curtea interioară. Nimeni nu intră fără învoirea gazdei prin această poartă, care este singurul contact cu lumea exterioară. În dreptul ei, în curte, un zid colorat ascunde vederii indiscrete din stradă, ceea ce se petrece în interior. Curtea, toată dalată, avea un mic bazin către centru ; de o parte și de alta a ei, construcții secundare pentru oaspeți sau unii membri ai familiei, iar, în centru, construcția principală care delimitează o a doua curte, în care nu are acces decît familia. Aceasta este de asemenea dalată și, într-un colț al ei, se ridică o stîncă cu forme curioase, care are doar un rol decorativ. Cu toată asprimea climatică, ierni destul de reci și vînturi puternice, în casele chineze nu existau sobe sau coșuri. Cîteodată, se foloseau sobe metalice cu cărbuni de lemn. Mai mult decît pe încălzire, chinezii contau pe îmbrăcăminte pentru a trece sezonul friguros, purtînd îmbrăcăminte matlasată sau dublată de blănuri sau, pur și simplu, îmbrăcînd atîtea rînduri de haine cîte erau necesare pentru a suporta frigul cîteodată destul de aprig.

În ultima perioadă îndeosebi, la Beijing, s-au realizat numeroase ansambluri de locuințe de tip european ; sînt blocuri cu apartamente cu mai multe etaje, dispuse de-a lungul marilor artere, alternate cu frumoase spații libere. Pe traseul noii linii de metro, în special, s-au ridicat, cu o repeziciune remarcabilă, imobile înalte, cu magazine moderne, cu restaurante tradiționale sau europene, cu sedii administrative și dotări culturale. Din păcate, acestea nu mai reflectă în nici un fel specificul arhitecturii tradiționale.

Arterele principale de circulație din zona centrală sînt foarte largi ; au dimensiuni pe care cred că numai în unele orașe din Asia le poți vedea. Cu toate acestea, la orele de vîrf, abia te poți strecura pentru a le traversa. Natura vehiculelor s-a schimbat, însă, în această perioadă în, care am cunoscut orașul. La început, am avut impresia că cei 8 milioane de locuitori reprezintă, pe străzi, cam tot 8 milioane de biciclete. Cînd le-am văzut prima dată, am rămas copleșit în fața unui fluviu imens, care curge continuu, în ondulațiile ritmate de cele două roți. N-am înțeles, niciodată, cum se pot descurca, în parcajele păzite în care sînt mii de biciclete ; fiecare primește cîte o jumătate dintr-o bucată de lemn, cealaltă se leagă de bicicletă și aceasta constituie dovada depunerii ei și posibilitatea de recunoaștere, prin asamblarea din nou a celor două bucăți de lemn. În ultimii ani, bicicletele au început, însă, să cedeze, din ce în ce mai mult, locul unui număr în continuă creștere de « toyote » japoneze și de autobuze și utilitare de fabricație chineză.

Nu se poate să ajungi la Beijing și să nu vizitezi *Marele Zid Chinezesc*, lucrarea cea mai grandioasă a constructorilor chinezi, care este, de fapt, reunirea și prelungirea, în 221—280 î.e.n. a zidurilor unor formațiuni feudale. A fost o muncă colosală, efectuată cu o rapiditate extraordinară cu singurele mijloace de care dispuneau, adică prin mobilizarea generală a unui mare număr de muncitori, cu sau fără acordul lor. *Marele Zid*, care de fapt era menit să apere țara de invaziile mongole, leagă, de la est la vest, *Golful Bohai* cu *Kia Yu Kouan* în *Kan Sou*, la o distanță de 2 700 km, urmărește curbele de nivel și face numeroase meandre, ajungînd la o lungime totală de aproape 4 000 km. Construit la început din pămînt bătătorit, a fost tot mereu întreținut și refăcut de împărații chinezi. În secolul XV și XVI, dinastia Ming l-a îmbrăcat în piatră și cărămidă și ceea ce vedem astăzi este rezultatul acestei intervenții. De la Beijing, după un drum de aproape 100 km, ce străbate lanțul unor munți arizi, zidul îți apare, de la distanță, ca un șarpe colosal, care se tîrăște pe creste, urmînd toate ondulațiile reliefului. La înălțimea proprie, de 20—30 m, se adaugă și cea a munților pe care se ridică, profilîndu-se, maiestuos pe cer. O plimbare pe zid este o adevărată performanță sportivă, pentru că trebuie să urci sau să cobori încontinuu pachete importante de scări, cu trepte înalte, sau rampe destul de repezi ; din loc în loc, porțiuni mai late, constitue metereze, fortificări ce punctează, ritmat, silueta ondulată a zidului.

În perioadele mai îndelungate cît am stat în Beijing, am avut posibilitatea să iau contact și cu artizanatul contemporan chinez, demn urmaș al artei tradiționale. O vizită la *Palatul Reprezentanților Poporului*, construcție care deli-

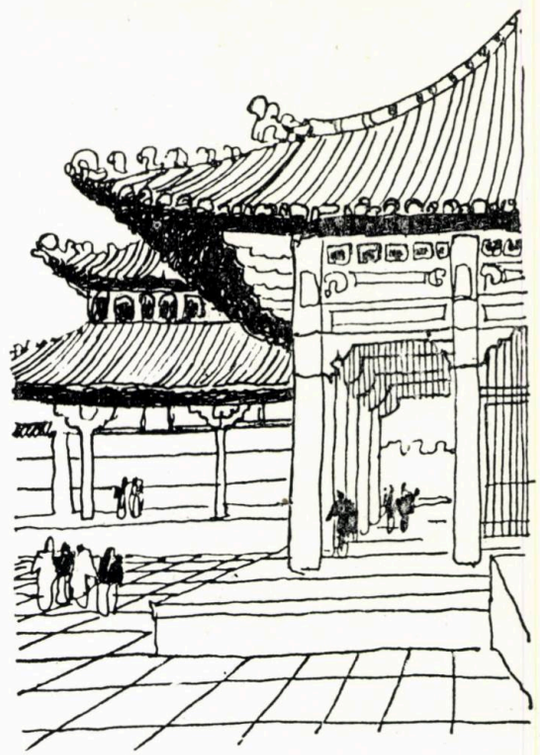

7

8

3, 4, 5. PALATUL IMPERIAL din Beijing, cunoscut și sub denumirile de PALATUL DE IARNĂ sau ORAȘUL INTERZIS, unul dintre muzeele cele mai mari ale lumii. Curte interioară. Terasă. Pavilion 6, 7, 8. Diverse clădiri, galerii și pavilioane în PALATUL DE IARNĂ 9. PAI LEOU — Portal pe drumul spre mormintele dinastiei Ming

9

10

10. Statuia în piatră a unui luptător, străjuind aleea spre mormintele Ming

11, 12. Pavilion din ansamblul Ming și intrare la unul dintre morminte

13. Ansamblul PALATULUI DE VARĂ din Beijing, Turnul FO SIANG KO

14, 15. Debarcader pe malul lacului și terase în parcul Palatului de Vară (peste 400 hectare)

16. Pergolă de lemn în jurul lacului — Palatul de Vară — Beijing

17. Beijing — TEMPLUL SOARELUI

mitează pe o latură marea piață *Tien Am Men* și care e formată dintr-o succesiune de saloane ce înconjoară marea sală centrală, te poate edifica sau, mai bine zis, ameți. În fiecare salon — și sînt foarte multe —, se găsesc obiecte de artă de dimensiuni impresionante, realizate în diferite regiuni și care povestesc, în general, despre noua istorie a țării, de la revoluție încoace. Tematica e nouă, exprimarea artistică și tehnologia realizării sînt, însă, tradiționale. Poți admira, astfel, tablouri imense țesute din fire de mătase de diferite culori, care redau, pînă în cele mai mici detalii, frumusețea peisajului sau expresia oamenilor. Am vizitat ateliere unde se țes asemenea opere și unde fete tinere alături de artiste mai în vîrstă lucrează, cîteodată ani în șir, la o asemenea lucrare. La fel, se întîmplă cu intarsiile de lemn sau cu obiectele sculptate în fildeș. Unele din ele, îți vine greu să crezi că au fost realizate de o mînă omenească, într-un timp comensurabil. Admiri, de exemplu, un glob filigranat, în interiorul căruia este altul tot așa de lucrat, care, la rîndul său, conține altul similar și așa mai departe, pînă la 12 globuri concentrice, toate realizate inițial dintr-o singură bucată. Sau un colț de elefant, de dimensiuni respectabile cîteodată pînă la 1 m lungime, transformat într-un pod curbat peste care trece un grup de ostași, participanți la revoluție. Grupul este format din cîteva sute de personaje care au doar 2—3 centimetri înălțime, dar cărora artistul a reușit să le redea toate detaliile îmbrăcămintei și ale echipamentului și, mai mult, să le redea expresiile feței lor ; unii pescuiesc pe acest pod cu undița, care are și firul respectiv și peștele prins, pe care le vezi clar doar cu lupa. E greu de imaginat timpul care i-a fost necesar artistului pentru a sculpta acestea, toate dintr-o singură bucată de fildeș, fără nici un fel de lipituri sau de adaosuri.

Același gen de lucrări le poți vedea realizate și în diverse căsuțe de lemn sau într-o gamă foarte bogată și variată de pietre semiprețioase: jad, onix, malahit, lapis lazuli, cristal de stîncă, corali și altele. Nicăieri în lume nu am văzut atîta pricepere în intuirea formei celei mai potrivite pe care o poate lua, prin prelucrare, o bucată de piatră colorată, parțial transparentă, parțial mată, cu zone de intensități coloristice diferite, care, în final, marchează diferitele părți componente ale lucrării realizate ; de obicei acestea sînt plante, flori, arbori, printre care apar păsările de toate formele și mărimile.

Prelucrarea aurului sau argintului în diverse filigrane sau turnarea în matrițe, încrustate cu pietre prețioase, este o artă care continuă să fie căutată. Țin minte că, prima dată cînd am vizitat sălile muzeului din Kremlinul Moscovei, am fost impresionat de un dar făcut de un împărat chinez unui țar rus ; era un păun în mărime naturală, cu coada desfăcută și care avea realizate toate penele din filigran de aur și argint și incrustații din pietre prețioase. Aici, în China, însă poți vedea numeroase asemenea opere, care, de multe ori, depășesc posibilitatea de înțelegere a realizării lor.

Am avut ocazia, în repetate rînduri, să am contact și cu renumita bucătărie chinezească, cunoscută în toată lumea, prin varietatea sortimentelor și prin rafinamentul preparării. Desigur că, în toate marile orașe ale lumii, există astăzi restaurante chinezești. Am văzut în Soho, la Londra, în cartierele chinezești din Los Angeles sau din San Francisco, la Paris sau Viena. Dar obișnuitele *supe de broască țestoasă*, *salate de bambus*, orez fiert sau *aripi de rechin*, sînt imagini prea palide despre ceea ce înseamnă cu adevărat bucătăria chineză.

Restaurantele tradiționale au, în general, dimensiuni mici sau, mai bine zis, sînt formate dintr-o serie de saloane care creează intimitatea necesară. Toate mesele, în toate localurile, sînt rotunde, pentru a asigura aceleași condiții de confort comesenilor : se mănîncă cu o pereche de bețișoare de lemn sau de fildeș, pe care nu este greu să înveți să le ții în mînă, dar aceasta neînsemnînd că ești în stare să le și folosești, mai ales cînd e vorba de alune sau de măsline, care nu se lasă lesne prinse. Cu răbdare, însă, reușești. Un meniu obișnuit se compune din 10—12 feluri, dar la unele mese mai deosebite se poate ajunge și la 20—30, poate și mai multe. Dar aceste feluri nu se servesc fiecăruia în parte, ci se așează în mijlocul mesei, de unde, de obicei gazda, te servește în mici cantități din fiecare, de fapt doar se gustă din ele. Pentru a ușura serviciul, în unele restaurante, se suprapune mesei o a doua, tot rotundă și care ocupă numai zona centrală, pe care se așează farfuriile cu mîncare și care se poate roti, astfel încît fiecare fel să poată fi la îndemîna tuturor. Succesiunea preparatelor nu seamănă cu cea europeană, alternîndu-se pește, cu carne sau cu legume și dulciuri cu sărături. După fiecare fel păhărușul de *mao-tai*, alcoolul național preparat din sorg, este de rigoare ; vin se bea puțin și doar roșu, cald și foarte dulce. Ultimul fel de mîncare este supa, după care masa se încheie cu nelipsitul ceai, fără zahăr, parfumat și verde, care înlocuiește de fapt tot timpul apa.

Bucătăria chineză folosește o gamă mult mai mare de produse animale sau vegetale decît cea europeană, iar prepararea de bază este cea sub efectul aburilor, ceea ce face ca majoritatea felurilor să pară ușoare și plăcute. De fapt, pregătirea este mai complicată și cere cunoștințe cu totul speciale ; e foarte diferită de la o regiune la alta și mi s-a spus că unui bucătar îi trebuie măcar 3 ani de școală, pentru ca să poată învăța să prepare un minimum de 2—300 de feluri, fără de care nu poate începe să practice această meserie. Carnea propriu-zisă, de vită sau de porc, ocupă un loc mai puțin important decît legumele sau peștele, dar ceea ce atrage pe europeni sînt felurile neîntîlnite la noi: *castraveții de mare*, care seamănă cu niște mari omizi și care dau o supă foarte gustoasă asemănătoare cu tuslamaua noastră ; *șarpele*, în diverse preparate de o frăgezime remarcabilă ; ouăle ținute cîteva luni în nisip, la soare, și care au albușul ca un aspic și gălbenușul ca un pateu de ficat ; *cuiburile de rîndunică* din regiunea Canton, care de fapt nu sînt, în final, decît secreția cu care pasărea a lipit diversele materiale din care și-a construit locașul și care arată exact ca spaghetele fine italiene, asezonate cu tot felul de condimente ; *inimă de bambus* servită ca salată, pe lîngă multe altele prin care înșirarea ar putea merge la nesfîrșit. Desigur că cele mai numeroase sînt feluri care se aseamănă cu cele europene, diferind însă prin gustul ingredientelor și prin dimensiunea bucăților, care ține seamă de existența bețelor și de lipsa cuțitelor. De multe ori, unele feluri

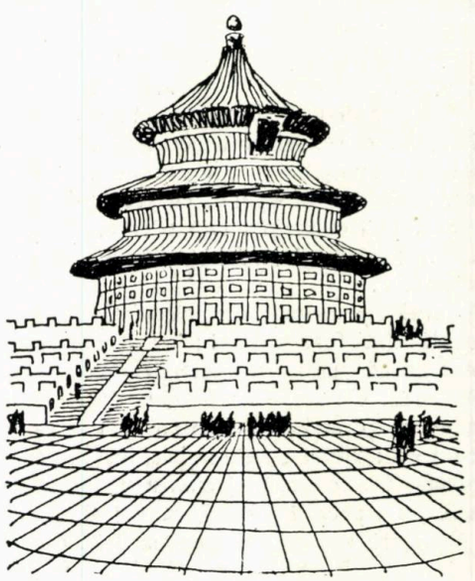

17

11

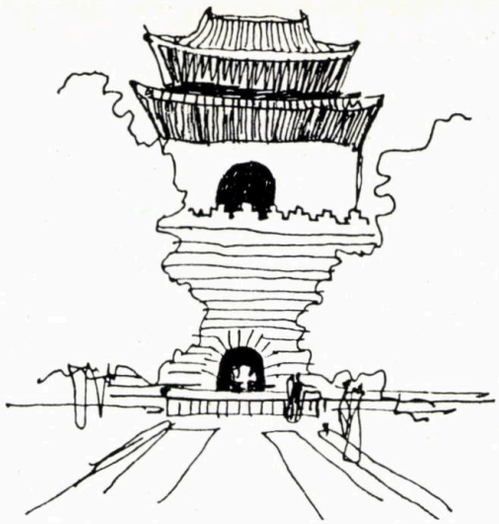

12

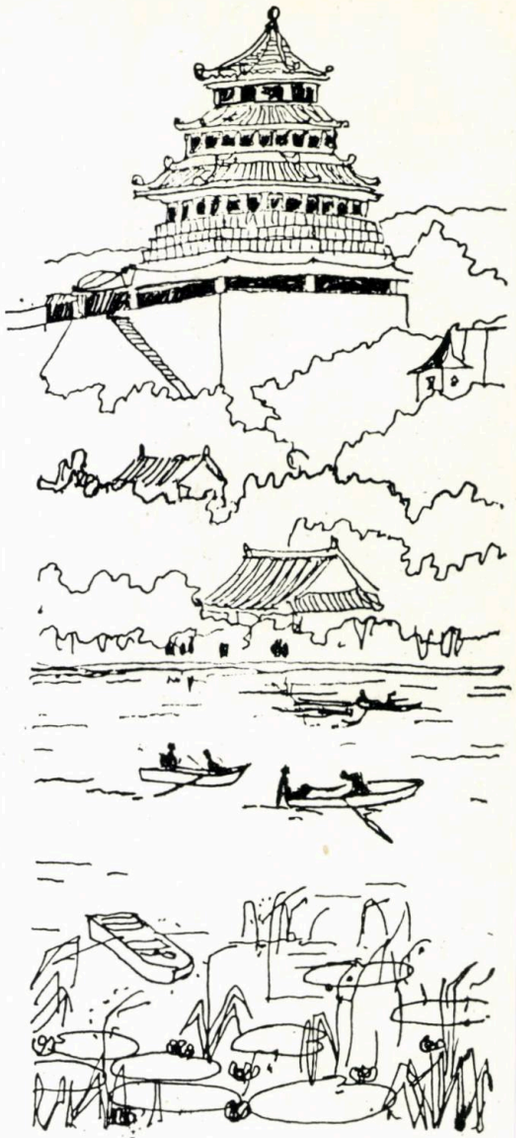

13

constitue mici surprize ; se aduce un orez ținut la cuptor, deci încins foarte bine, peste care, la masă, se toarnă o ceașcă de esență de carne, care îl face să trosnească și să se umfle imediat, devenind un adevărat pilaf ; sau se aduce un vas cu supă, peste care ești invitat să treci cu mîna pentru a vedea că nu este foarte caldă, dar imediat ce introduci cu bețișoarele o bucățică subțire de carne crudă, aceasta fierbe instantaneu ; de fapt supa are o temperatură foarte ridicată, însă stratul de grăsime de la suprafață împiedică degajarea căldurii.

Pîinea este necunoscută, locul ei ținîndu-l orezul fiert sau, în unele regiuni, mici găluște de aluat, fierte în apă, Meniurile sînt foarte diferite, de la un restaurant la altul, unele specializate. Sînt restaurante profilate pe carne, mai ales de oaie, pe care ți-o prepari singur, stînd în jurul unor sobe încinse cu cărbuni ; îți pui pe tabla încinsă, pe rînd, felii subțiri de carne, peste care spargi ouă de găină proaspete și te servești, apoi, cu aceleași două bețișoare. Dar cred că, la Beijing, foarte cunoscute sînt cele în care nu se servesc decît preparate din rață. E o pasăre hrănită cu anumite plante, care-i dau un gust special și din care sînt pregătite zeci de feluri de mîncare, printre care unul roșu compus, de fapt, din pielițele labelor — și unul verde, care arată ca un soté de fasole verde franțuzească, dar care e constituit, de fapt, din intestinele păsării tăiate foarte fin. La aceste restaurante, ultimul fel este o rață întreagă coaptă, de culoarae caramelului, parcă ar fi lăcuită, umplută cu legume și de o frăgezime ce face inutilă folosirea cuțitului, absent de altfel — cum s-a mai spus — din recuzita meselor chineze.

Desigur că, în hotelurile din Beijing, se poate mînca și europenește deosebit de bine. La hotelul *Sin Ciau*, există, de mulți ani, listă de mîncare în românește, care-ți prezintă cele mai specifice mîncăruri, preparate de o manieră remarcabilă ; *ghiveciul măcelăresc*, de exemplu, e servit, în oale mici de pămînt cu capac, bine rumenit la cuptor, iar *sarmalele* au același gust ca acasă. Dar parcă mi se părea curios ca, într-o țară așa de diferită de restul lumii, să nu încerci să pătrunzi cît mai adînc în specificul ei, chiar și pe această cale, care, cîteodată, este tot așa de elocventă ca și lecțiile savante de istorie comparată sau ca vizitele îndelungate în muzee.

Prof. em. dr. arh. CEZAR LĂZĂRESCU

6

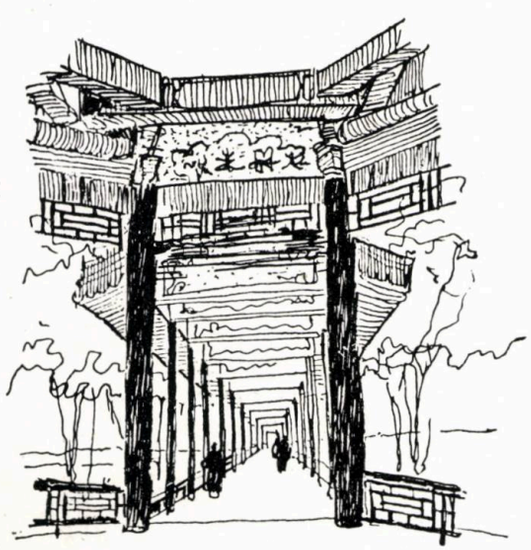

15

14

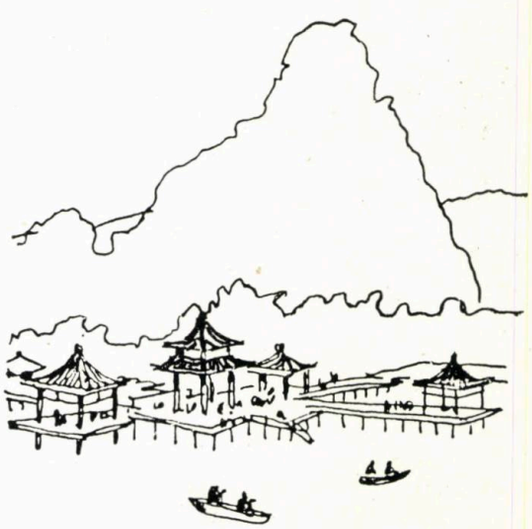

TURNURI, ZGÎRIE-NORI (III)

Se împlinește un an de cînd această temă a revenit periodic în rubrica noastră (Cadran 2/1983: definiție, geneză; Cadran 5/1983: obiect, ansamblu, oraș; în acest Cadran: proiecte, utopii, orașe de turnuri), din nevoia declarată de a dura acel cadru teoretic pe care l-am socotit întotdeauna indispensabil oricărei cuprinderi panoramice a arhitecturii.

Dacă am abuzat de tonul didactic și de exemplificări bibliografice mai vechi, am făcut-o tocmai pentru a suplini lipsa unei continuități în dialogul teoretic pe care arhitectura îl presupune. În fond, de lipsa acestui fundament am suferit și noi mereu la culegerea și ordonarea materialului pentru această rubrică. De aici și obsesia noastră pentru tipologie, geneză, bibliografie, definiții și « criticism » în abordarea oricărei teme.

Spuneam la începutul acestui ciclu că turnurile sînt una din marile teme ale arhitecturii și orașului abordată aproape fără excepție de marii arhitecți și revendicată de diferitele școli de arhitectură. Această temă există prin și în două mari categorii de atitudini — una care s-ar putea numi « meditația în fața turnului » și cealaltă « meditația în fața orașului ». Turnul, ca obiect de reflexie, a dat o bogăție extraordinară de gînduri, materializate în tot atît de valoroase experimente (experiment în sensul aventurii de care vorbeam data trecută: un Zgîrie-nori e în primul rînd o Aventură a spiritului).

Meditația asupra orașului a generat o adevărată Utopie a Orașului Vertical. *Lista tezelor privitoare la urbanismul vertical e destul de lungă: Sant Elia, H. Ferriss, W. H. Corbett, R. Hood, F. L. Wright, F. Mujica, Le Corbusier, L. Hilberseimer pentru anii '20—'30 și L. Khan, O. Niemeyer, K. Kikutake, K. Kurokawa, R. Koolhaas în epoca contemporană, pentru a nu enumera decît cîteva nume.*

Barometru sensibil la idealul arhitectural al unei epoci, concursurile — cele vechi: The Chicago Tribune Tower Competition, *concursurile pentru* Izvestia, Pravda *și Palatul Culturii sau cele mai recente:* The New Chicago Tribune Competition, Humana Competition, Solling Tower Competition *— sînt prilej de experiment pentru noile formule constructive, plastice și funcționale care să îmbrace ideea eternă de TURN. Ca structură, turnurile se constituie în cîteva mari familii formal și constructiv bine definite — lemnul, piatra sau cărămida au dat un anume fel de construcție verticală, în timp ce betonul, sticla, metalul, intrate în alcătuirea diferitelor structuri moderne cum ar fi cele mixte pe cabluri, tridimensionale, suspendate etc, au produs noi expresii categoriale. Inventarierea tipologică e deosebit de tentantă și am încercat să o sugerăm în imaginile alăturate.*

Rubrică redactată de arhitecții Cristina Ene, Ștefan Mănciulescu, Mihai Pienescu

Prezența tendințelor postmoderne în arhitectura zgîrie-norilor din ultima generație ne semnalează o posibilă evoluție formală, autonomă stilistic și semantic, realizată prin mijloace . . . tehnologice !

Bibliografie selectivă (III)

A. Cărți

73. Arnell, Peter ; Bickford, Ted : "A TOWER FOR LOUISVILLE: THE HUMANA COMPETITION" — — New York, Rizzoli, 1982.
74. Barhina, A. G.: "G. B. BARHIN" — Moskova, 1981.
75. Bossom, Alfred : "BUILDING TO THE SKIES" — New York, 1934.
76. Ferriss, HUgh : "SKYSCRAPER SONG" — New York, 1929.
77. Gutmann, Robert: Koch, Alexander : „AUSSTELLUNGSSTÄNDE" — Verlagsanstalt Alexander Koch, GMBH Stuttgart, 1954.
78. Hegemann, Werner : „AMERIKANISCHE ARCHITEKTUR UND STADT BAUKUNST" — — Wasmuth, Berlin, 1925.
79. Hilberseimer, Ludwig : „ENTFALTUNG EINER PLANUNGSIDEE" — Ullstein, Berlin, 1963.
80. Kaufman, Edgar jr.: "THE RISE OF AN AMERICAN ARCHITECTURE" — Praeger Publishers, New York, 1970.
81. Mujica, Francisco : "HISTORY OF THE SKYSCRAPER" — Archeology and Architecture Press, New York, 1930.
82. Schmertz, Mildred F.: "OFFICE BUILDING DESIGN" — Mc Graw Hill Book Company, 1975.
83. Zaițev, C.: « GRAFICA ARHITECTURII CONTEMPORANE » — Moscova, 1970.
84. * * * : KEVIN ROCHE, JOHN DINKELOO AND ASSOCIATES — 1962—1975" — Office du Livre, Editions du moniteur.
85. * * * : "THE CHICAGO TRIBUNE" — The International Competition for a new administrative building for The Chicago Tribune, Chicago, 1923.

B. Reviste

86. ARCHITECTURAL DESIGN 12/1965 (The Heroic Period of Modern Architecture)
87. DOMUS 470/1969 (Zgîrie-nori pentru birouri, G. Ponti)
88. DOMUS 520/1973 (Nagakin Capsule Tower)
89. DOMUS 524/1973 (World Trade Center)
90. L'ARCHITECTURE D'AUJOURD'HUI 171/1974 (Oscar Niemeyer)
91. L'ARCHITECTURE D'AUJOURD'HUI 9/1935

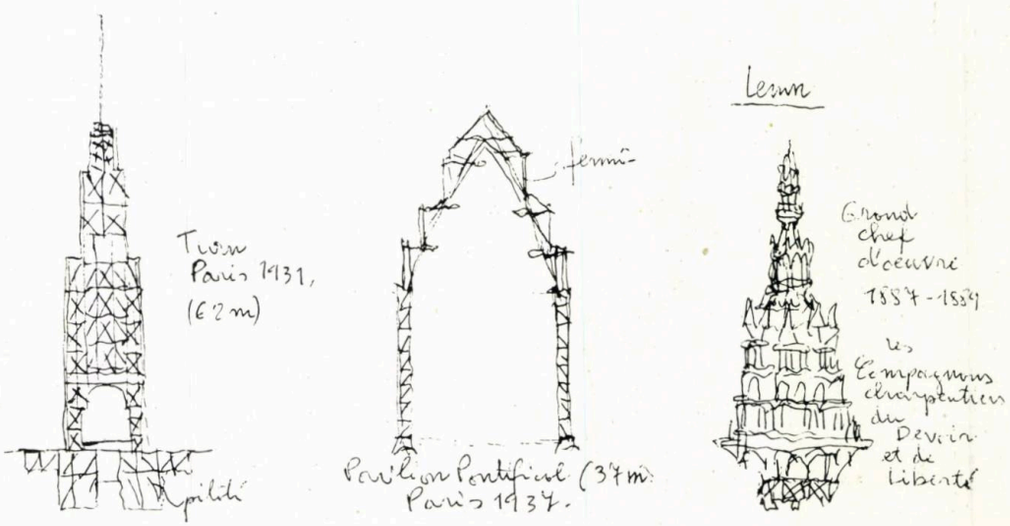

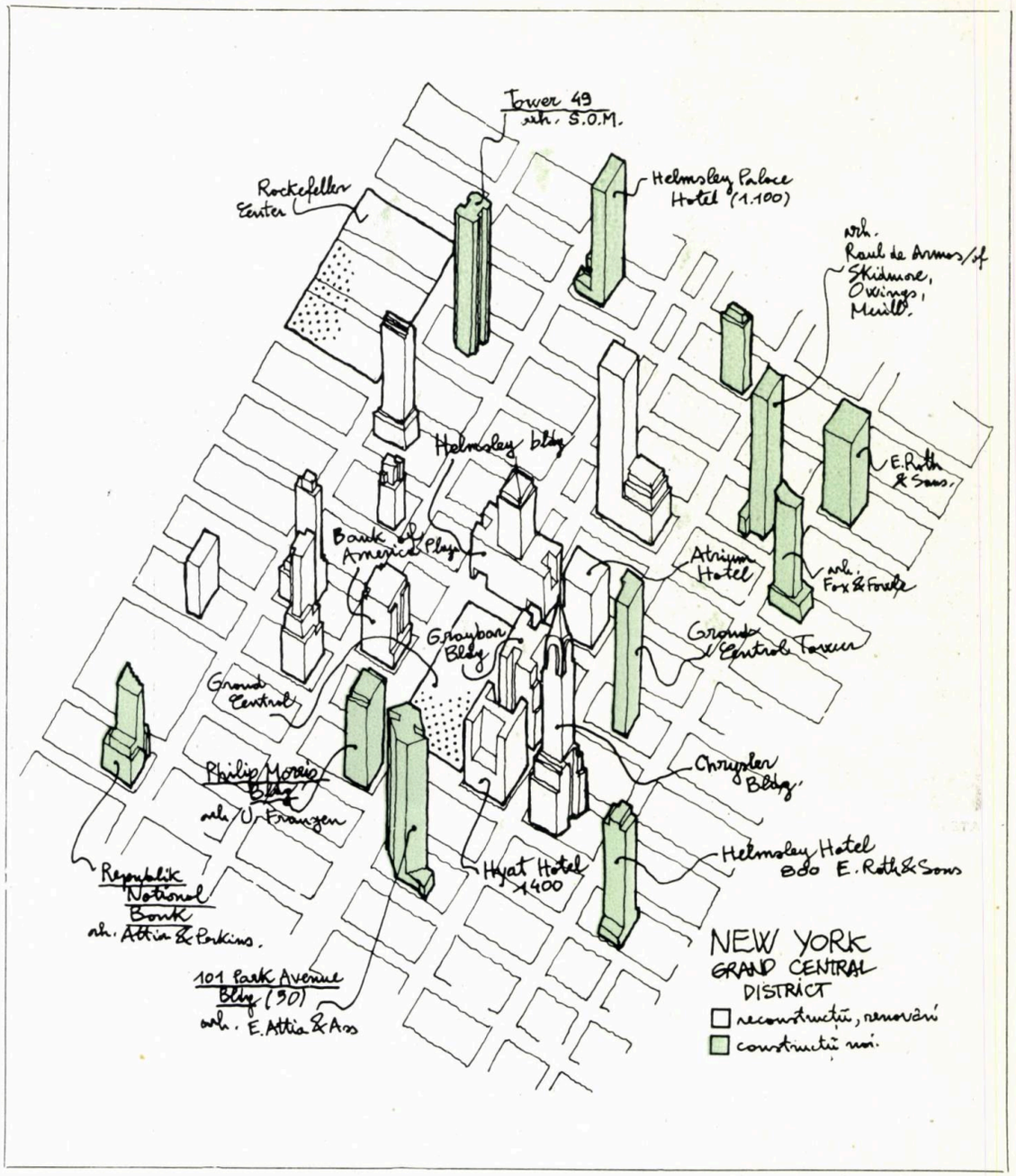

(France)
92. PROGRESSIVE ARCHITECTURE may/1983 (Cintas Building)
93. TECHNIQUES ET ARCHITECTURE 1—2/1950 (Auguste Perret)
94. THE NEW YORK TIMES MAGAZINE novembre 8/1981 (The new American skyscraper)

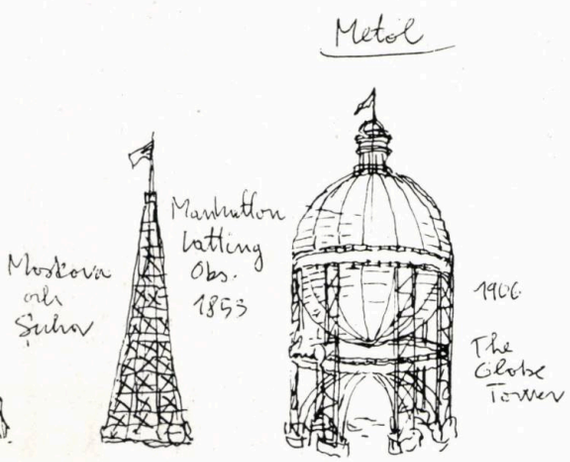

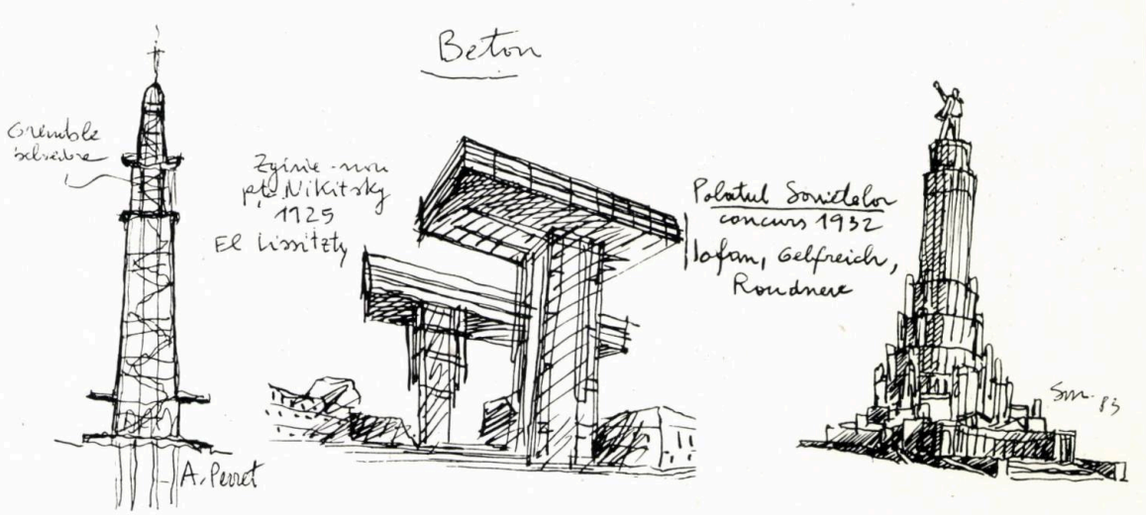

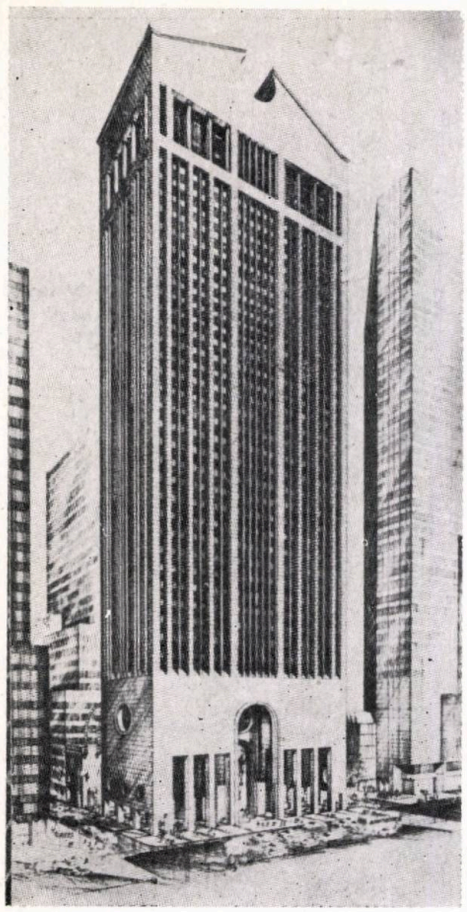

AT&T

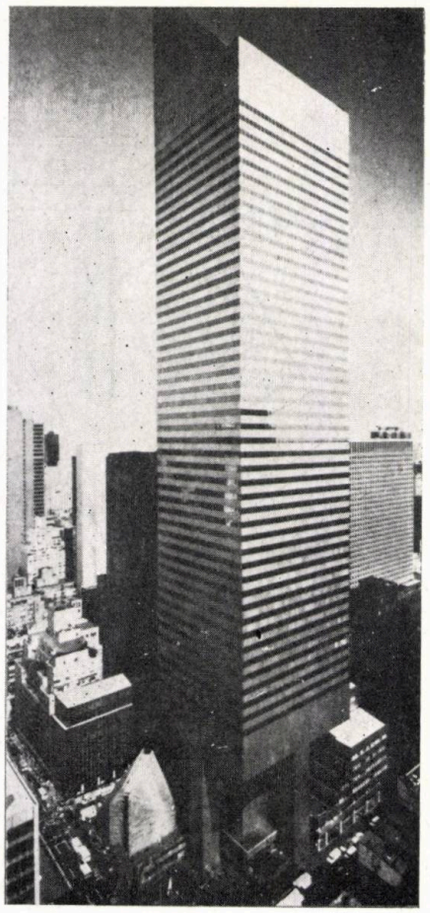

CITICORP CENTER

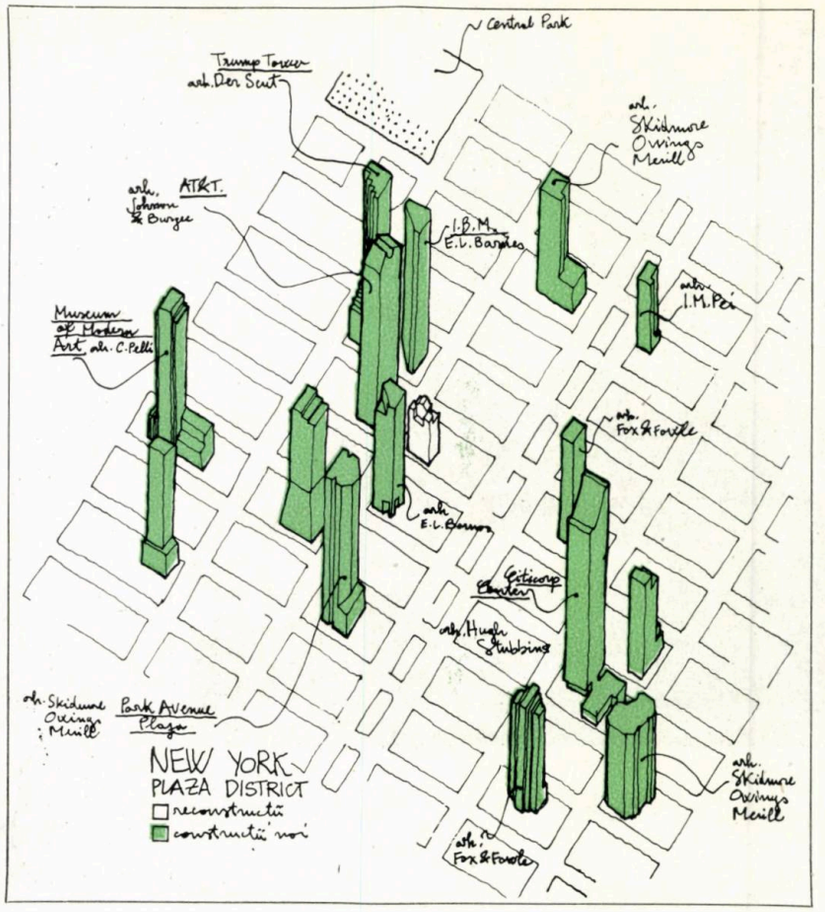

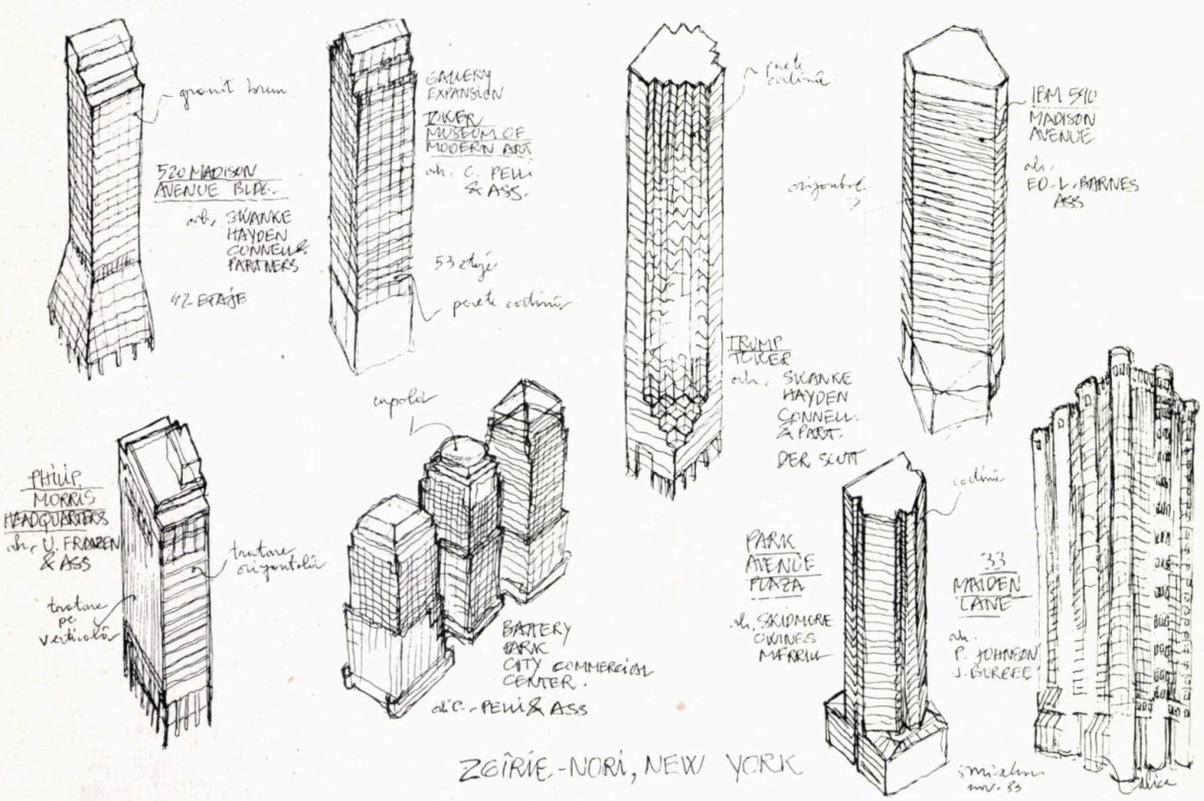

33 MAIDEN LANE

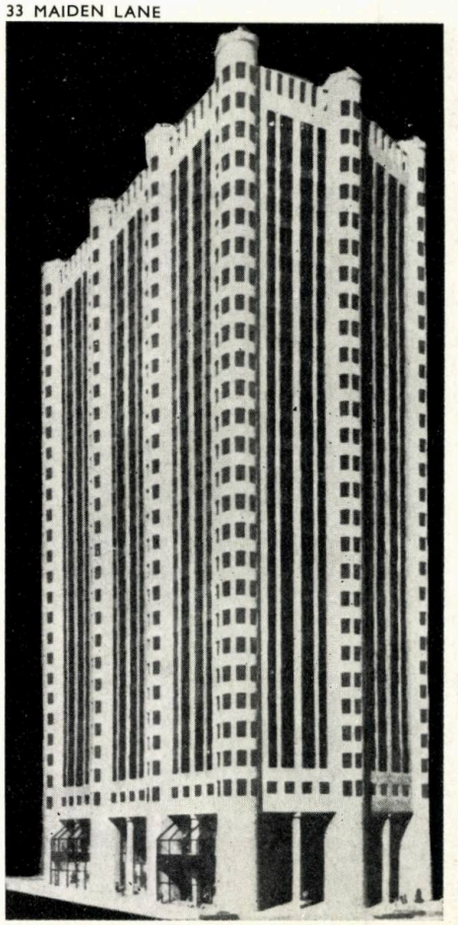

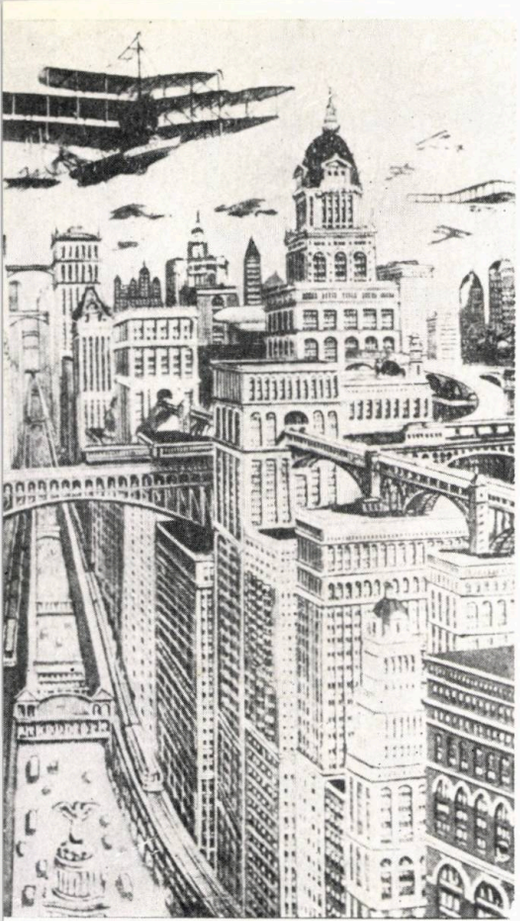

1

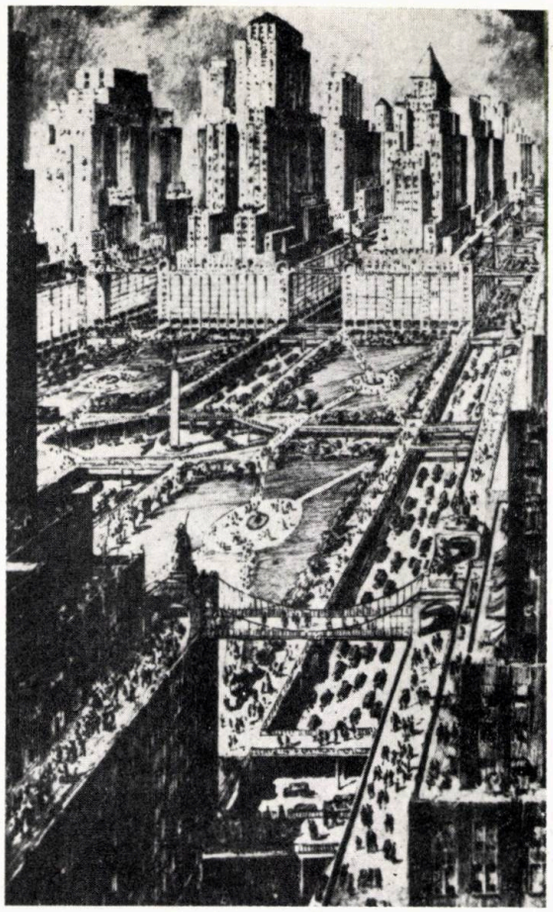

2

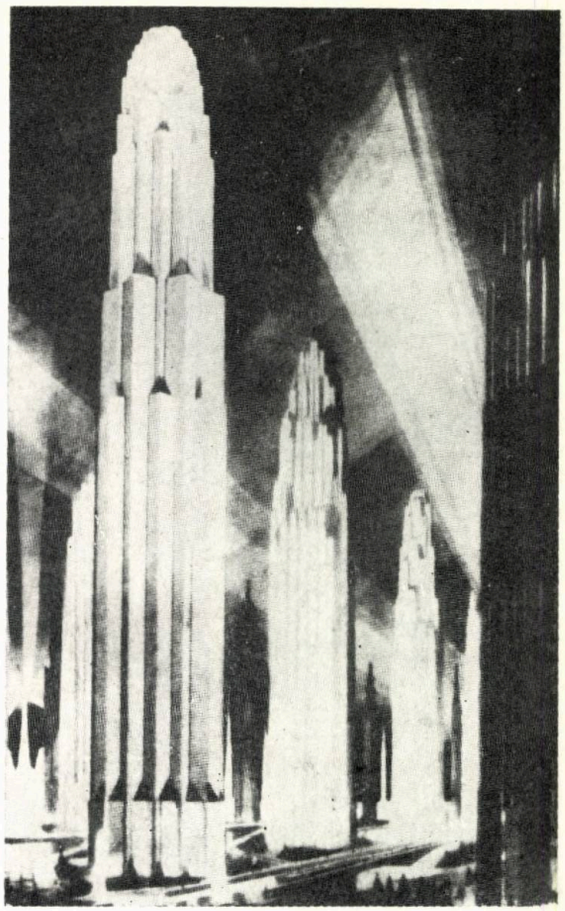

3

5

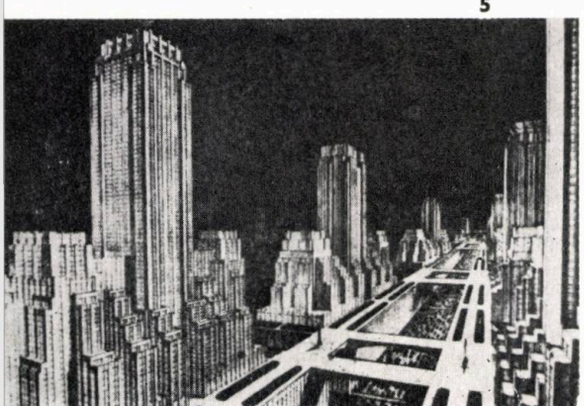

ORAȘE DE TURNURI

1. Harry M. Petit — « *Cosmopolis* »
2. H. W. Corbett: vedere a unei piețe cu un al doilea nivel de circulație la etajul al 10-lea
3. Hugh Ferriss, 1929: « *Vertical on White Avenue* » — viziune tipică pentru celebrul desenator: vid, sculpturalitate, nocturn
4. Auguste Perret, 1922: un oraș la periferia Parisului — *Porte Maillot*
5. Francisco Mujica: « *La cité des tours* »
6. H. W. Corbett: oraș de turnuri

4

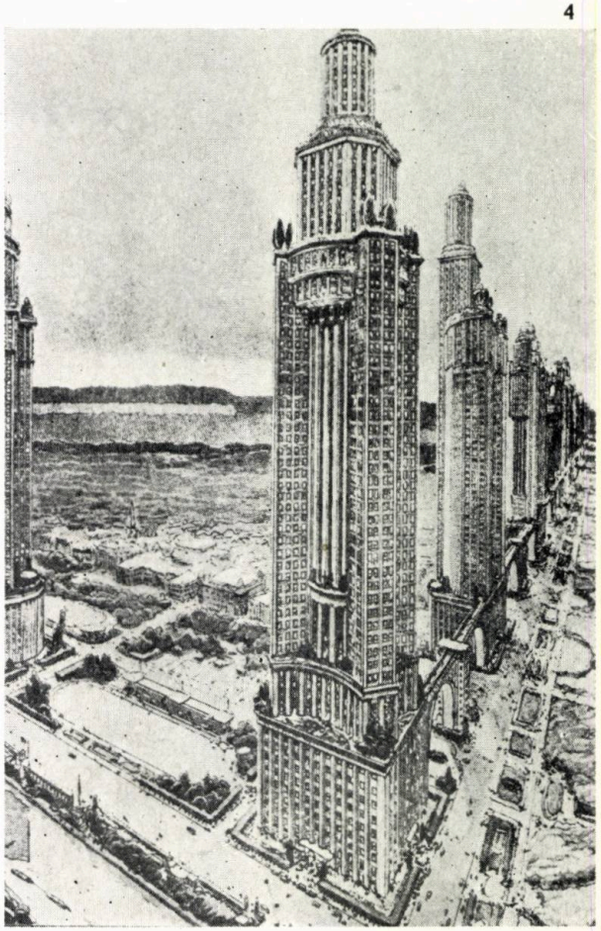

6

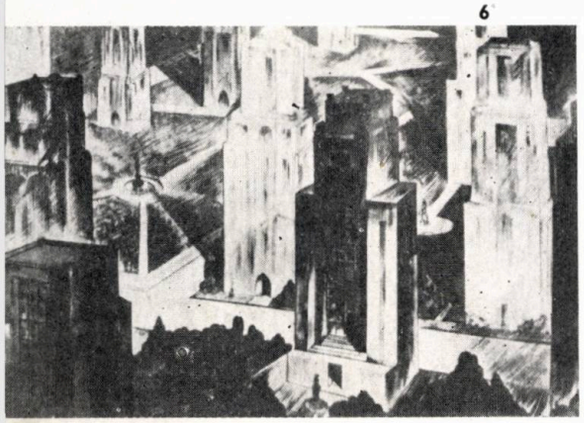

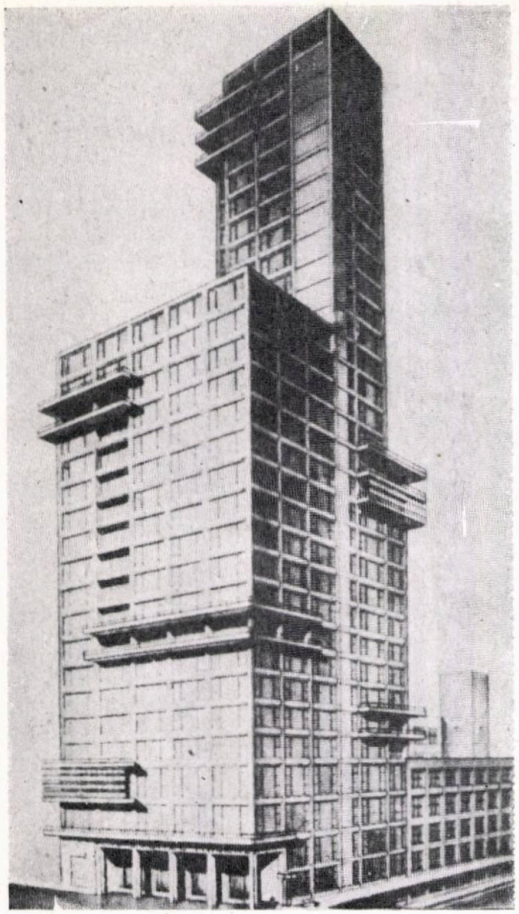

7

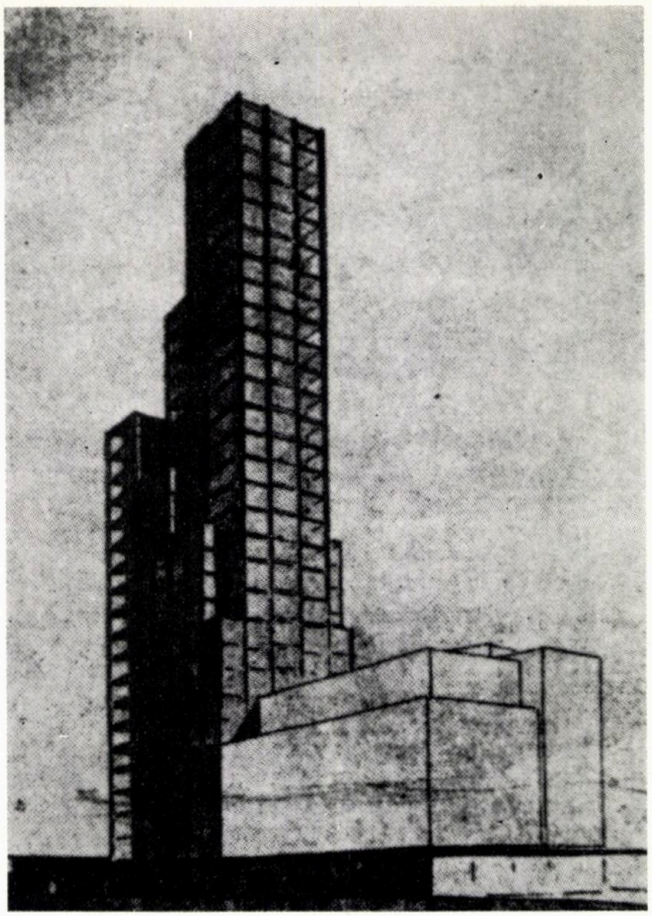

8

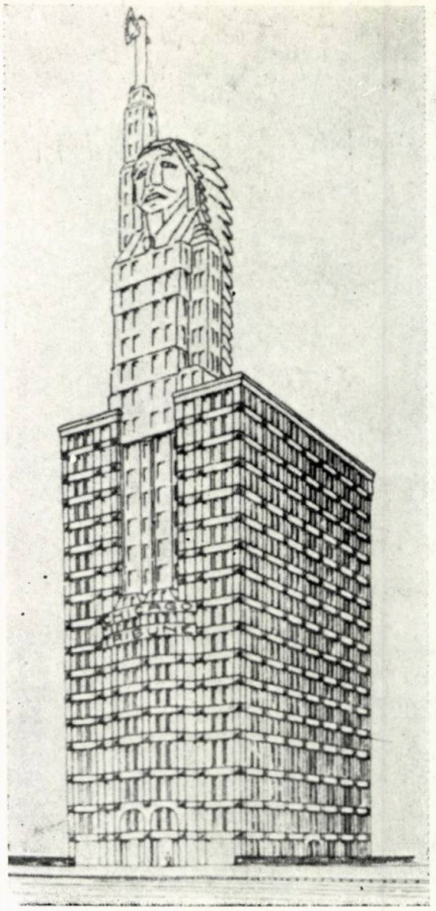

9

14

15

16

CONCURSURI, PROIECTE

7, 8, 9, 10, 11, 12. *Chicago Tribune Tower Competition*, 1922: propuneri în spiritul Stilului Internațional — W. Gropius și A. Meyer (7), Max Taut (8), ironice — Heinrich Mossdorf (9), clasicizante — Frank Fort (10), monumentale — Adolf Loos (11). Proiectul cîștigător e un neo-gotic eclectic și academic — Raymond M. Hood și J. M. Howells (12) 13. G. B. Barhin, 1925: proiect pentru Izvestia, varianta 1 14. A. A. Vesnin și V. A. Vesnin, 1924: proiect pentru Pravda 15. Frații Vesnin, 1933: Palatul Muncii, Moscova

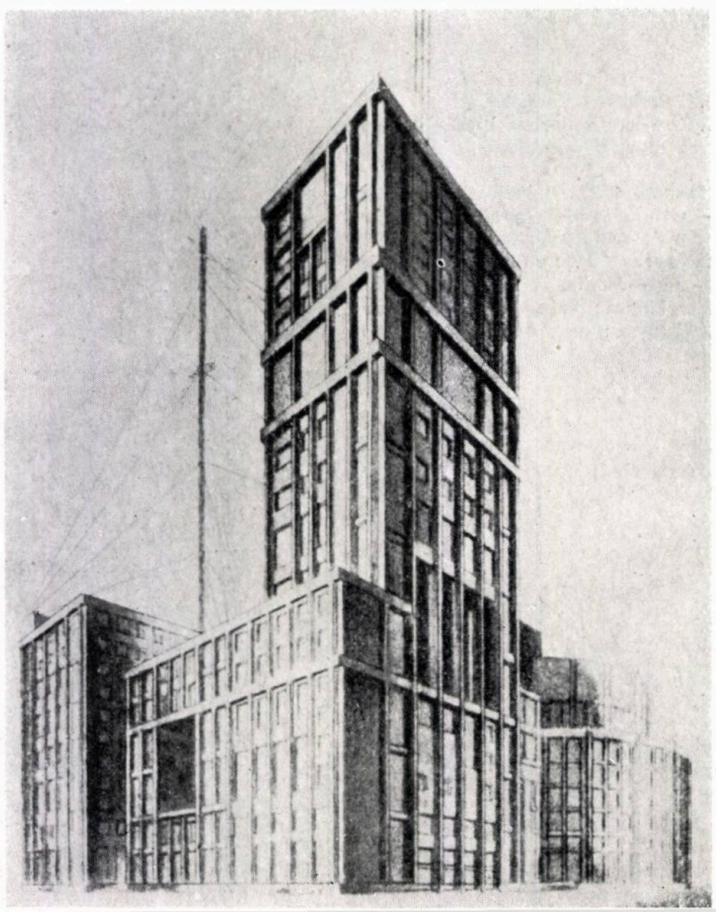

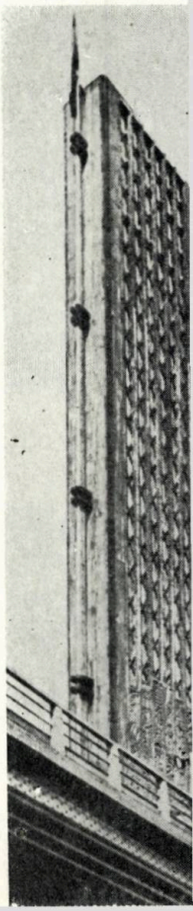

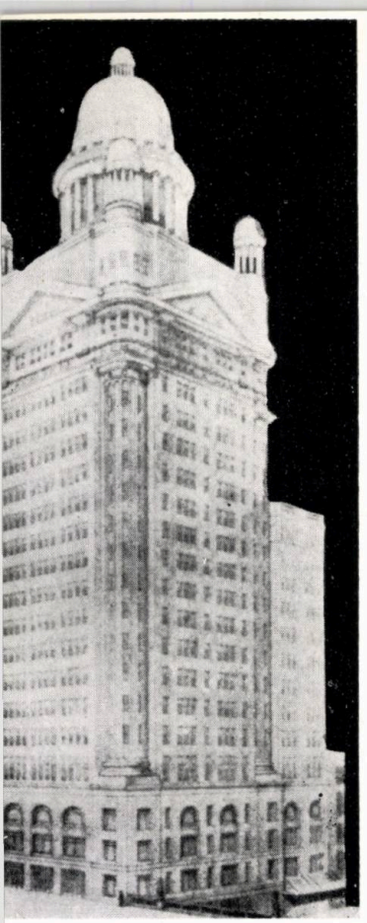

10

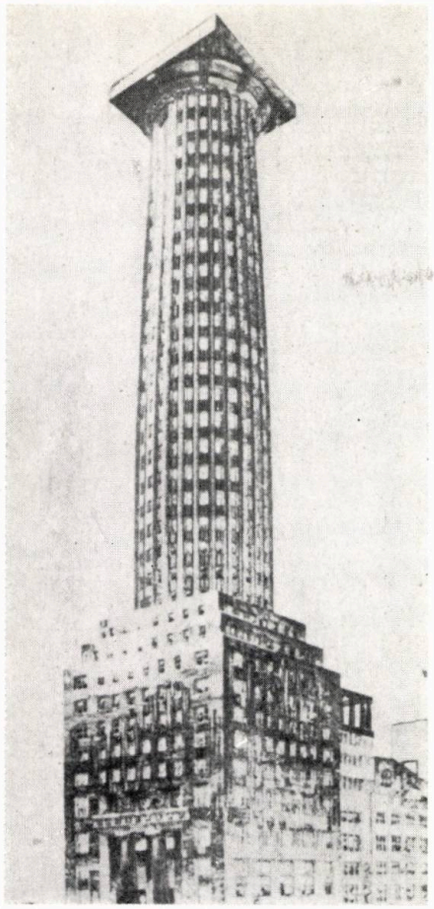

11

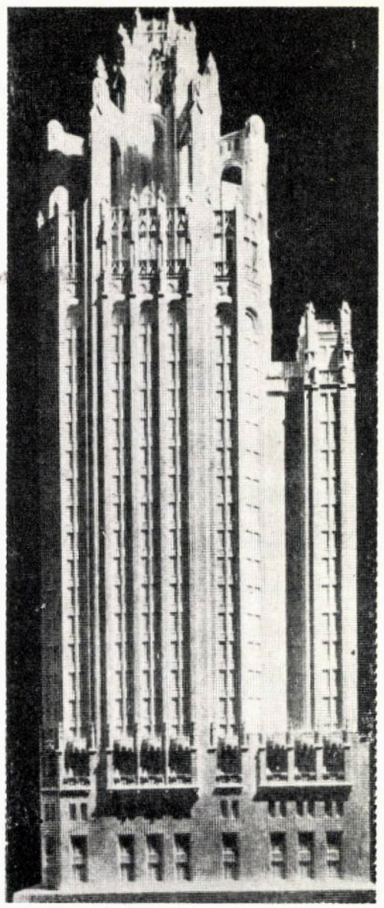

12

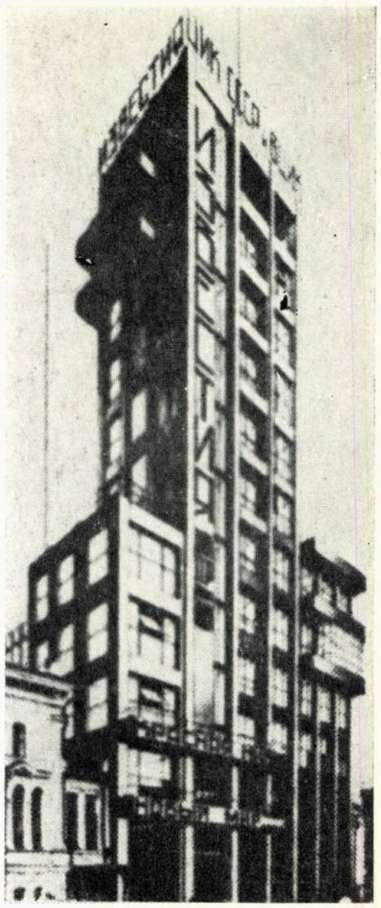

13

17

18

19

TIPOLOGII FORMAL-CONSTRUCTIVE

LEMN

16. Poartă monumentală *Place de l'Alma, Exposition de Paris 1937*, arh. M. L. Solotareff, H. Bard — în imagine unul din cei doi piloni de lemn care marcau intrarea în expoziție; catargul de 44 m înălțime e « dintr-un lemn ». Poarta, ca și întreg ansamblul din care făcea parte probează optimismul cu care era considerat viitorul construcțiilor din lemn

METAL

17. Turn de radio-emisie, Moscova, 1926, arh. Suhov. 18. Coloană canelată de 60 m înălțime, 3,5 m diametru și înfășurată într-o spirală albastră, *Porte Quai d'Orsay, Exposition Internationale de Paris 1937*, arh. Debat-Ponsan, Fildier, Sebillote, Mestre
19. Proiect de turn cu structura în rețea tridimensională, *Groupe de recherches d'art visuel*

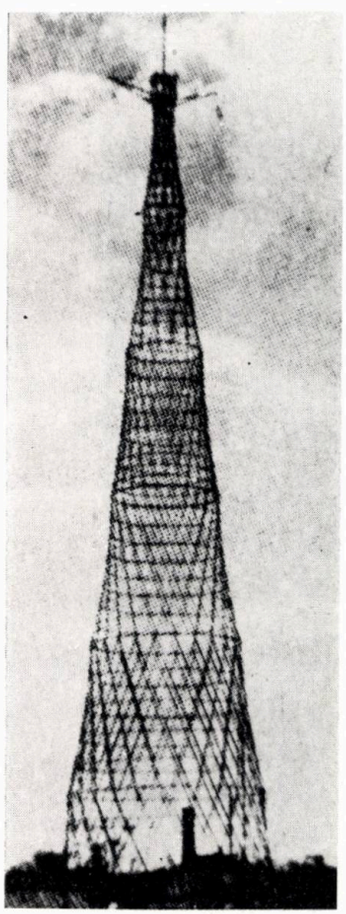

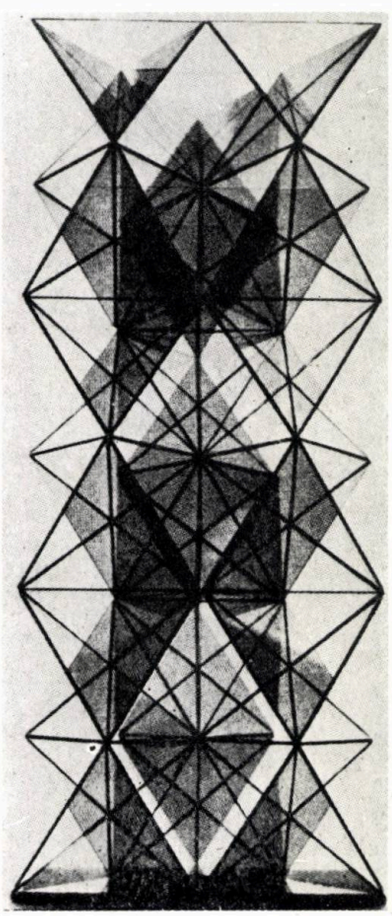

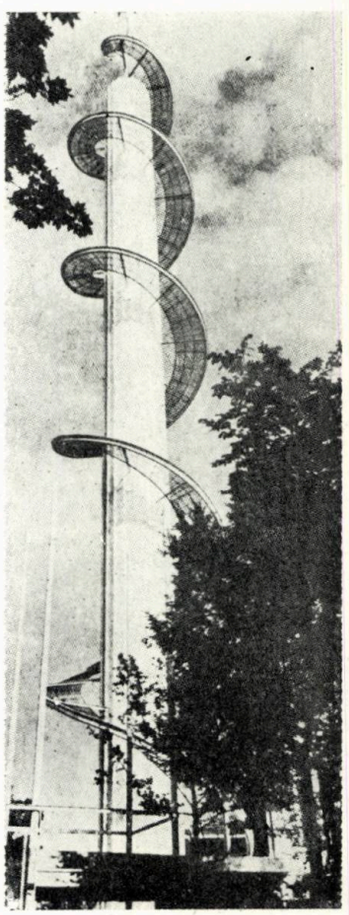

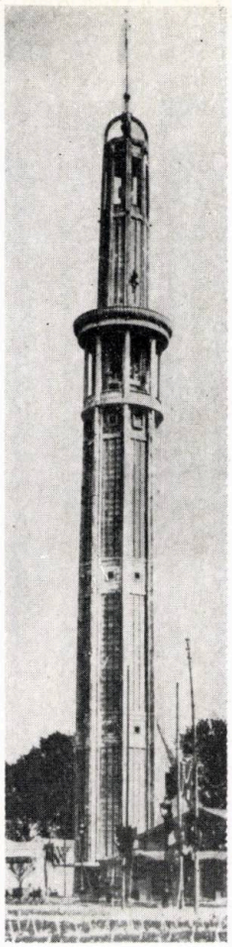

20

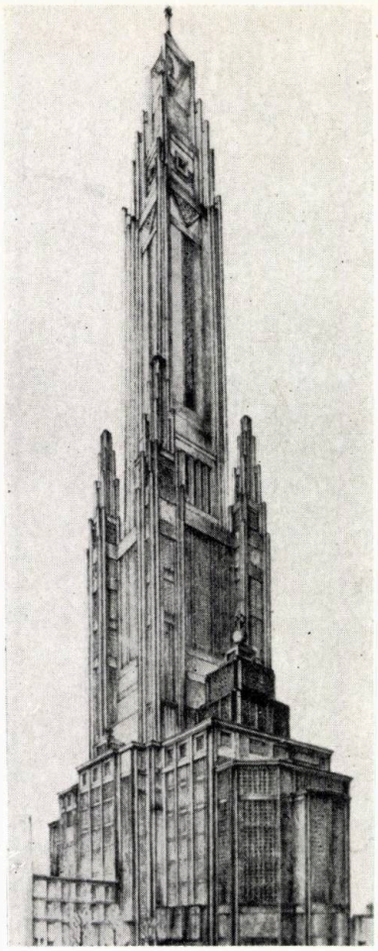

21

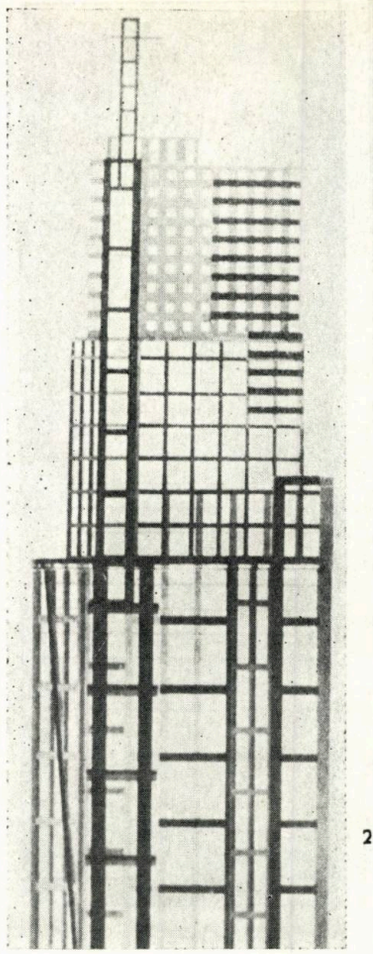

2

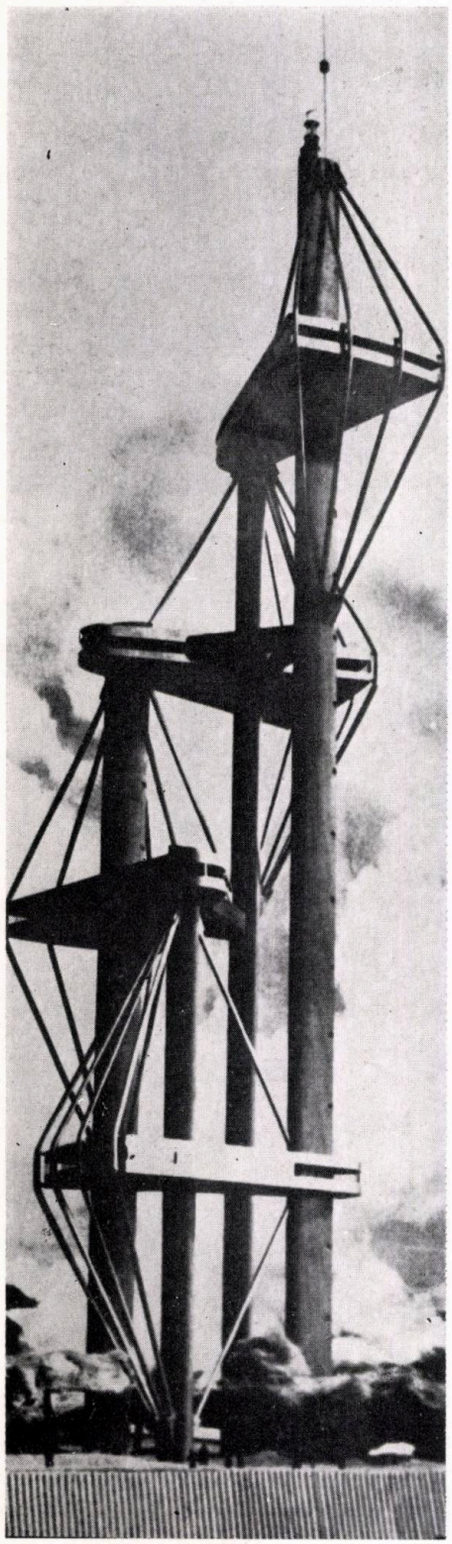

23

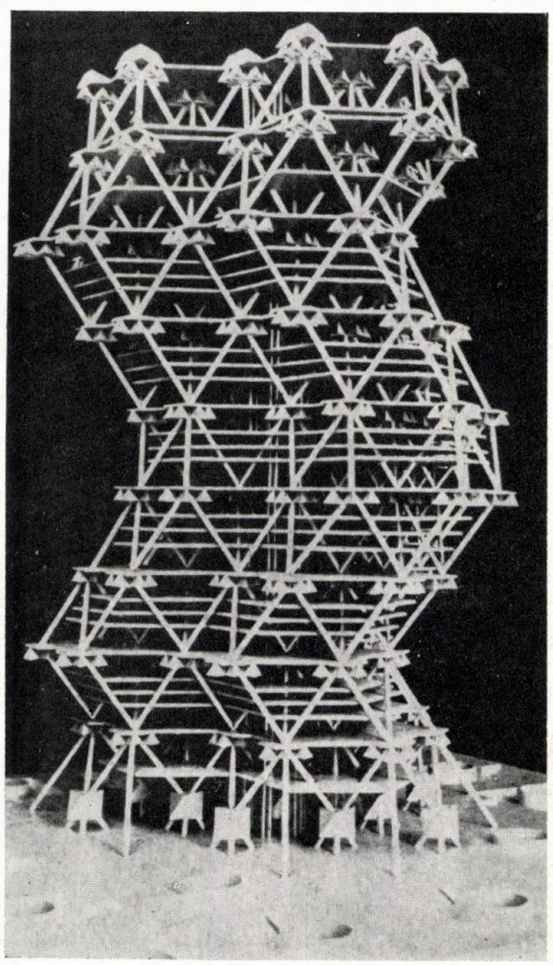

24

BETON ARMAT

20. Turn de observație la Grenoble, 1924, arh. A. Perret — 96 m înălțime
21. Proiect pentru o bazilică, 1926, arh. A. Perret
22. Proiect de clădire înaltă cu funcțiuni multiple, Moscova, arh. V. Krinski

STRUCTURI MIXTE

23. Turn belvedere în portul Rotterdam, proiect, arh. Bakema și Van den Broek, 1957. Cele 4 platforme se găsesc la 25, 50, 75 și 100 m înălțime și conțin: restaurant, hol pentru reuniuni, expoziții etc
24. Structură verticală imaginată de Louis Khan

design - arte

O conștiință artistică: MARCEL CHIRNOAGĂ

« Expoziția de gravură, desen, sculptură și tapiserie » a lui Marcel Chirnoagă, de la Muzeul de Artă al Republicii Socialiste România, *nu numai că îl consacră definitiv, proiectîndu-l ca una dintre cele mai de vîrf personalități ale graficii românești contemporane, dar, totodată, îl alătură marilor gravori reprezentativi de peste hotare care militează fără nici un echivoc și cu o dăruire ardentă pentru o artă de idei, cu tendință moralizatoare și protestatară. Arta sa, dintotdeauna, răspunde unui mesaj militant: forțele dreptății și binelui trebuie să fie alertate în permanență pentru a stăvili nedreptatea și răul. El este obsedat de tragica existență a omenirii al cărei zbucium titanic îl trăiește intens prin participarea totală a întregii sale ființe, exteriorizîndu-se în creația lui prin imagini încărcate de o percutantă tensiune dramatică.*

În mai toate lucrările sale, întîlnim o lume a strîmbătății în care forțe dezlănțuite, setoase de distrugere și de împilare hălăduiesc în universul lor firesc. Această privelițe terifiantă dezlănțuie în privitor, o incitare emoțională contemplativă și, concomitent, o reacție spontană ostilă. O asemenea reacție de nealterată spontaneitate declanșează o încărcătură de maximă tensiune, mobilizînd privitorul să stigmatizeze răul sub toate ipostazele sale.

Marcel Chirnoagă nu crede că răul trebuie reprezentat prin evocări nebuloase sau abstracte, ci înfățișat prin trupuri, membre (brațe și picioare expresiv naturaliste) și trăsături excesiv diforme care sînt ale ființelor cuvîntătoare și necuvîntătoare, sălășluind în firea lor; nu-și propune reprezentarea dualității rău-bine, ci doar a răului. În permanență sîntem confruntați cu o lume malefică împotriva căreia trebuie să luptăm conștient.

Ca și Paciurea, înaintașul său, de care se simte legat prin tainice afinități vizionare, Chirnoagă socotește că simbolul este forma cea mai nobilă a artei prin care poate să-și exprime programatic ideile și sentimentele. De aceea, în lucrările lui nu întîlnim vreun interes deosebit pentru naturile statice sau pentru peisaje cu perspective arhitectonice, deci față de unele realizări tipice umane. Ființele din creațiile sale — demiurgice plămădiri ale răului — își desfășoară activitatea natural, cu forță și vitalitate clocotindă, într-un spațiu al lor atotcuprinzător.

Deseori, artistul simte nevoia ca o idee, o temă s-o înfățișeze sub diverse aspecte, elaborînd pentru fiecare din ele cîte un ciclu, în cadrul căruia imaginile își trăiesc independent existența proprie, iar laolaltă constituind ansambluri ce înzecesc reflexiile privitorului asupra soartei omenirii. De aceea, în expoziție, aflăm mai multe cicluri, toate zămisliri ale ultimilor trei ani, ca de altfel toate lucrările expuse: cel al « Labirintului », *cel al* « Războiului », *cel al* « Constructorilor Labirintului », *cel al* « Paleontologiei imaginare » *și al* « Povestirii copacului », *realizate, nu într-o succesiune în timp, cum ne-am fi așteptat, ci concomitent.*

Dacă în ciclul Labirintului *și cel al* Constructorilor Labirintului *elementul focalizator îl constituie un mit al antichității grecești, iar poetica degajată este cultul pentru inteligența umană, în cel al* Povestirii copacului *accentul polarizator îl are zbuciumul uman însingurat, singularul eroism temerar în fața tuturor nedreptăților sălășluind în această lume; în ciclul* Paleontologiei imaginare, *natura împietrită, populată de monștri hibrizi, insuflă privitorului o stare de tensiune obsesivă, cutremurătoare, pe cînd ciclul* Războiului *îi biciuiește nervii, iar, prin prezența personajelor provocator agresive de care e populat, îi creează, nu numai o stare de repulsie, ci îl mobilizează, totodată, la o împotrivire conștientă.*

Acestor cicluri li se alătură în expoziție nenumărate alte lucrări în care Marcel Chirnoagă își deschide preaplinul dragostei pentru ființa umană, redînd cu multă sensibilitate personaje mistuite de pasionale dorințe de a

1

se devota aproapelui, bucuriei lui (Contopire, Singurătate, Anatomia sentimentului). *În această categorie de lucrări, înscriem pe cele ilustrînd diverse versuri și texte literare ale unor renumiți poeți și scriitori ai literaturii universale. Ele ne reține prin integrarea spirituală a artistului în atmosfera textelor, păstrîndu-și însă pecetea personalității sale.*

Calul, animalul cel mai frecvent prezentat în lucrările artistului, simbolizează, înseodebi, diferitele fațete ale forțelor malefice, semnificînd fie agresivitatea cea mai brutală, amintind crîncene bătălii, fie urgia dezastrelor războiului, rememorînd spaima prevestitoare a morții. Arar, cînd el este redat alergînd eliberat, calul întrupează o reprezentare benefică, aducînd cu sine o geană de speranță și un licăr de libertate; asemenea lui, și aripa de pasăre desfășurată, bogată în penajul fluturînd. Din repertoriul simbolurilor prevestitoare de primejdii, soli ai morții violente, citățm: peștele de pradă (dintotdeauna hidos și fioros, cu un cap mare, cu solzi nemaivăzuți și cu dinți); crustaceele, cu o multitudine de țepi, exultînd voracitatea vietăților de pradă din mediul acvatic; cîinele și lupul, cu dinți înfricoșători și priviri haine; șarpele, întruchipare a balaurului din povești setos de sînge; aripa, scheletică și încordată precum ghiara păsării nocturne de pradă, prevestire a răului năprasnic din tăria văzduhului, precedînd, ca sol, moartea. Ceea ce te captează, stîrnindu-ți o plăcere spirituală, este, mai cu seamă, spontaneitatea și siguranța liniei care zămislește ființele cu o dezinvoltură barocă. Această virtuozitate a artistului, rezultată din dragostea împătimită a acestuia pentru forța expresivă a desenului în spiritul și tradiția artei lui Michelangelo, le dă un aer de veracitate învăluită într-o aură de halucinantă tensiune. Calitățile desenatorului ies și mai pregnant în evidență în poetica dramatică a scenelor și personajelor plasate în planuri îndepărtate redate miniatural, cu vervă și minuție spre a susține

2

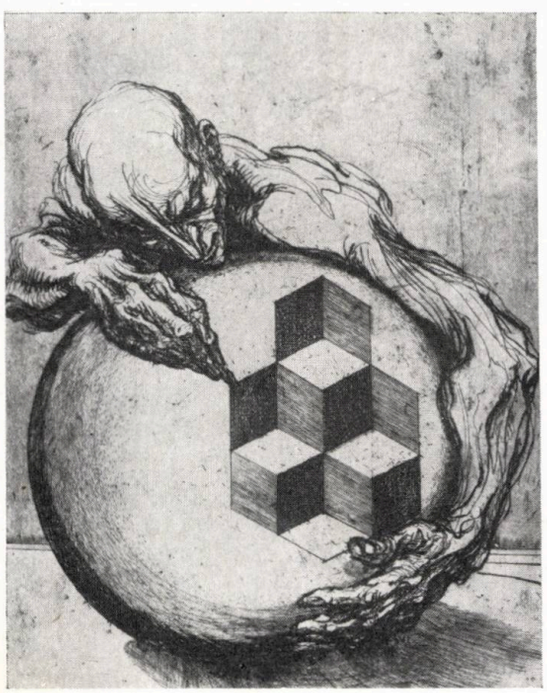

3

1. PROIECTANT — 2. PROIECT — 3. LABIRINT IV

→

contrapunctic și a sublinia discret importanța personajelor din prim plan (vezi: Marele strateg, Învingător și învinși, Labirint). *Uneori, scăpînd de sub controlul rațiunii, Chirnoagă dă frîu liber simpatiei sale față de unele dintre aceste ființe damnate de un destin implacabil și, cu generozitate donchișotească, suferă pentru destinul lor dramatic* (Labirint).

Forța desenului, tensionarea formelor îl determină pe Chirnoagă să-și definitiveze majoritatea lucrărilor în gravură, tehnică aptă să redea expresii mai violente. De aceea, apelează la tehnica acvafortei și acvatintei care permit, prin împerechere, o mai mare diversitate și intensitate a umbrelor, înlesnind un joc subtil, contrastant, al acestora, întărit prin linii energice în vîrtej, cu vigoare și nerv, placa fiind puternic atacată de acizi.

Un loc aparte în cadrul expoziției îl constituie prezența unei sculpturi, realizată direct în lemn, reprezentînd simbolic un monstru războinic, și transpunerea în tapiserie a unei gravuri a artistului, din 1975, de Șerbana Drăgoescu.

Prezenta expoziție înmănunchează lucrări dintre cele mai reprezentative pentru opera lui Marcel Chirnoagă din care unele, prin mesajul și izbutita realizare artistică, se pot înscrie ca lucrări de referință în grafica românească contemporană. Mesajul său militează pentru acțiune, mobilizîndu-ne pentru o lume a dreptății. Mai mult, trebuie să subliniem că, alături de alți colegi de breaslă, mai vîrstnici sau mai tineri — V. Kazar, Gh. Leolea, V. Socoliuc, I. State, M. Dumitrescu și alții — Marcel Chirnoagă este unul dintre cei mai înfocați militanți și promotori ai unei pronunțate arte cu tendință, purtătoare de idei și emoții, care își apropie constanți admiratori printre colecționari, susținători și adepți printre artiști. Arta lui se înscrie în familia marilor artiști ai vremii, Manzu (Italia), Veličović (R.S.F. Iugoslavia), Ben-Shan (SUA) și Hasior (R.P. Polonă) care militează pentru idealuri umanitare, pentru pace, pentru fericirea oamenilor, fiind continuatorii lui Goya și ai mexicanilor revoluționari — Orozco și Siqueiros.

4

5

PETRE OPREA

4. CONSTRUCTORUL — 5. CONSTRUCTORI — 6. LAUDĂ CAILOR — 7. ZBORUL

7

6

desenele

MILIȚEI SION

(1983)

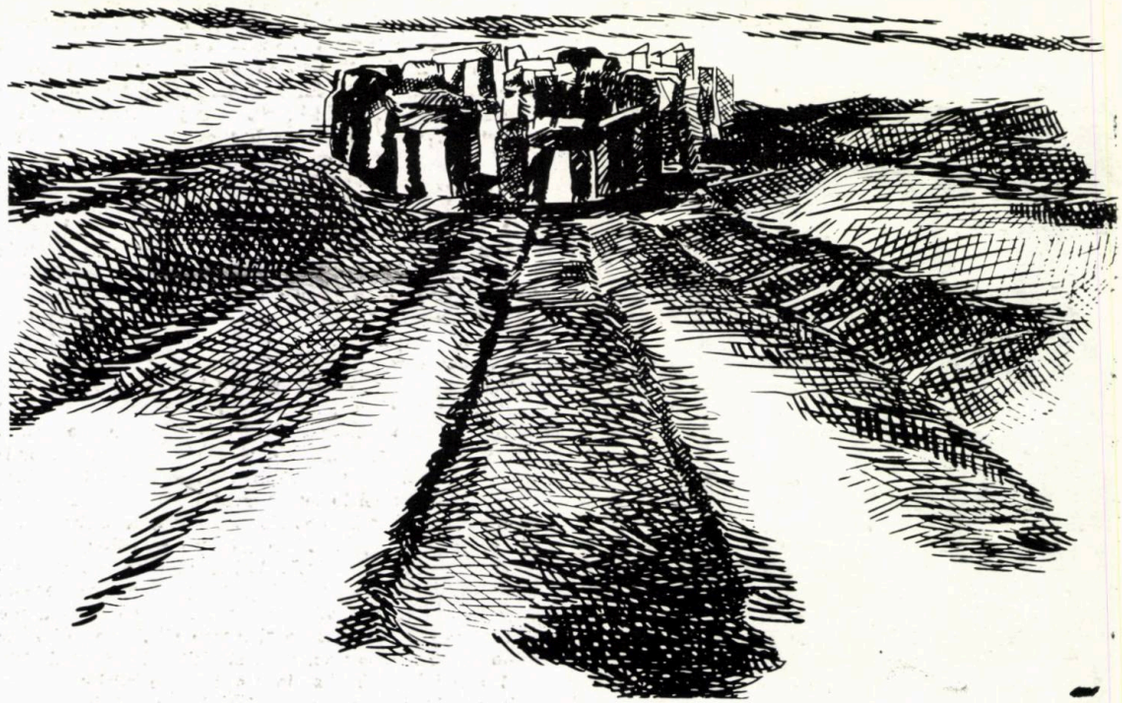

În A3/83, s-a publicat premierea de către U.A. a Miliței Sion pentru ciclul de desene « *Orașul* » expus în iulie 1979 la « ASIT » și iată că neobosita noastră colegă ne pune în fața unei noi expoziții de grafică, a IV-a manifestare publică, numărîndu-i doar pe cele la care expune singură. Încă din 1979, îi remarcam virtuțile structuraliste ale producției sale plastice (v. A5/79) și pe care mi le explicam ca datorate formației sale de arhitect. Timpul a dovedit validitatea aprecierii, întrucît, la actuala manifestare, prof. dr. Răzvan Theodorescu, în cuvîntul de prezentare a expoziției, decelează aceeași apetență structurală ca avînd drept sursă aceeași sorginte. Remarcînd, pe lîngă compoziția solid structurată, tușa acută și incisivă, dar în același timp suavă, fără a luneca în caligrame gratuite ori în calofilia barocă a desenului scenografic, observăm și azi că Milița Sion are și o mare înțelepciune și mult har în organizarea simezei. Temele sale predilecte sînt aproape aceleași și această stăruință ne amintește de brâncușiana obsesie a tendinței continue spre perfecțiune, a lucrului bine făcut, chiar dacă această perfecțiune nu poate fi atinsă decît asimptotic. Dar cîtă știință ne arată arhitecta-grafician în structurarea itinerariului prin expoziție ! Totul este făcut după arta contrapunctului, astfel încît trăirile privitorului sînt dirijate, ritmate și dozate cu grijă, dialogul cu artistul fiind pe deplin realizat. Discursul plastic purcede de la spiritul ctonian al pămînteanului primordial care a deschis ochii asupra cerului, și asupra muntelui, și asupra mării *(Munte, Insulă, Mare, Istm)*. Apoi, ni se dezvăluie vocația lui cosmică și invocarea sublimului, ale aceluiași și de către același pămîntean care devine el însuși creator *(Altar preistoric 1, 2, 6; Fort 1, 2; Amfiteatru)*, dar și critic al existenței și al propriei creații *(Prăbușirea balivernei, Explozia)*. Dacă în 1979, M.S. ne prezenta, din aria naturii vegetale, doar un « *Copac singuratic* », mai mult o antiteză optimistă și românească la prea urbanul « *Peisaj cu copac* », strivit de urbanitate, caldarîm și ziduri, al expresionistului Heinrich Hoerle, azi tema se extinde. Din elemente primordiale ale naturii vii, *(Copaci negri)*, suferind intervenția antropică, devin structuri umanizate *(Structură verde; Structuri mixte 1, 2; Parcul)*, structuri pentru sine. Dar Omul, pămînteanul nostru, nu se mulțumește numai cu atît. Își autodescoperă cetățeanul din sine și pentru cetate, și marea lui aspirație pentru libertate, devenind

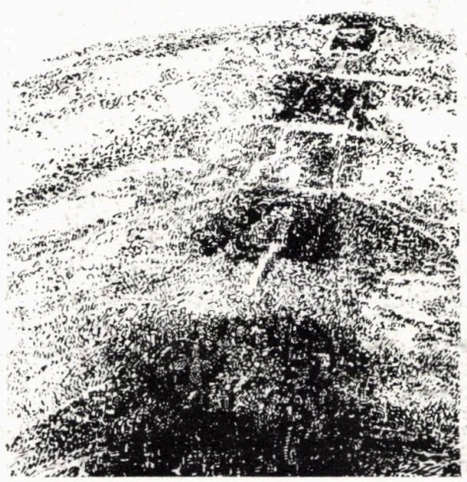

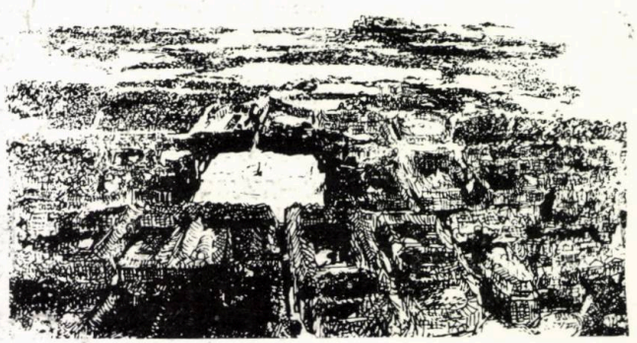

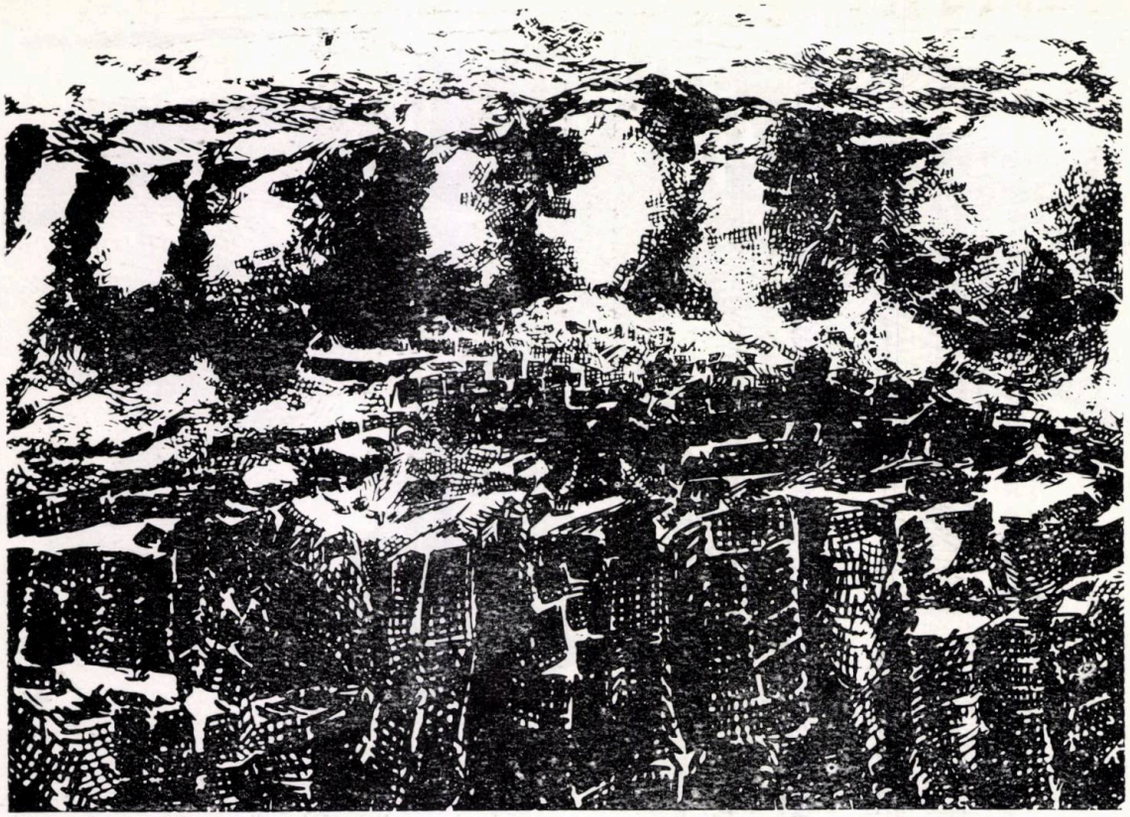

conștient de apartenența sa la macrogrupul social *(Arena Libertății; Piața Libertății 1, 2; Orașe; Eroism)*. În viziunea Miliței Sion, piețele și orașele nu sînt gîndite doar ca areale decorative în care nu se întîmplă nimic, ci sînt arene ale luptei pentru o viață și o lume mai bună și mai dreaptă, în care insul este o entitate integrată social, aidoma entităților din seria de desene intitulate, pur și simplu *Structuri (1, 2, 3, 4, 5)*, în care iterația perseverentă creionează o configurație nouă, holistă, unde întregul e mai mult decît suma părților constitutive. Matricea stilistică a graficienei ne facilitează a revela existența autentică prin depășirea cripticului — situat inițial dincolo de orizontul nostru crono-spațial — și transformarea acestuia în fanic, inteligibil, realizat printr-un duct grafic de excepție, amintindu-ne de un Artur Segal sau de un Lyonel Feininger. Cu tuș și tente, printr-o luptă continuă între plin și gol, între alb și negru, așa cum remarca și conf. dr. arh. Aurelian Trișcu, secretarul U.A., gazda manifestării, Milița Sion ne propune o autentică filozofie a existenței, a vieții noastre cea de toate zilele. Milița Sion e un artist militant care face cinste breslei arhitecților și acest fapt a fost dovedit și de expoziția deschisă în octombrie 1983, la Institutul de Arhitectură.

Dr. arh. EUGEN APOSTOL

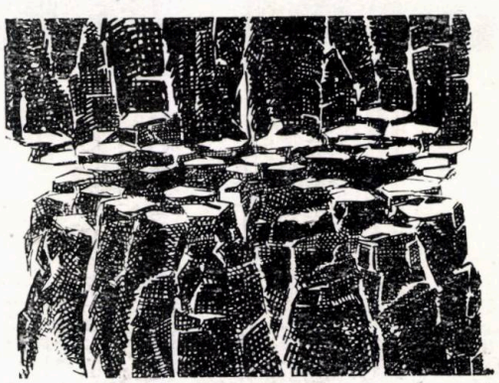

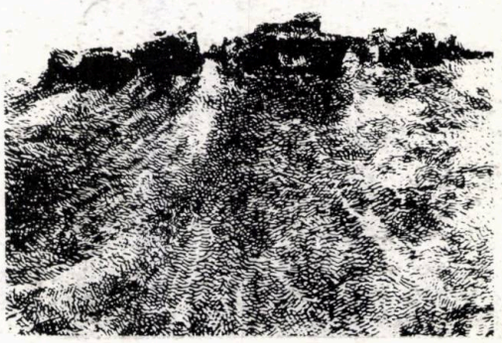

expoziția „plastică mică din REPUBLICA POPULARĂ POLONĂ" (I)

În prima parte a lunii octombrie 1986, sala de la etaj a « Căminului Artei » din Capitală a găzduit o interesantă expoziție de sculptură mică poloneză. Un număr de 49 sculptori polonezi au prezentat 79 de lucrări, de mare varietate tematică și compozițională, printre care majoritatea în bronz sau metal. Siliți să urcăm aplecați, pe scara răsucită a expoziției, spre a nu lovi . . . plafonul, ne-am găsit, la etaj, sub inerția unei poziții deosebit de convenabile contemplării de aproape *a unor delicate plăsmuiri plastice, pe care ne străduim să vi le redăm, așa cum au fost surprinse în obiectivul fotografic, atent și sensibil strunit, de către fotoreporterul revistei — Gheorghe Dumitru.*

A

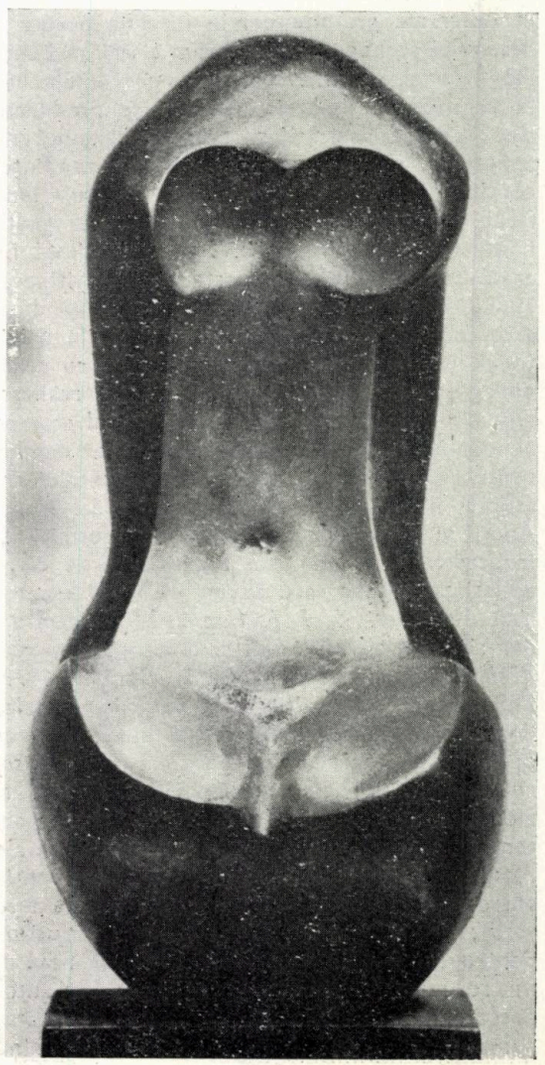

1

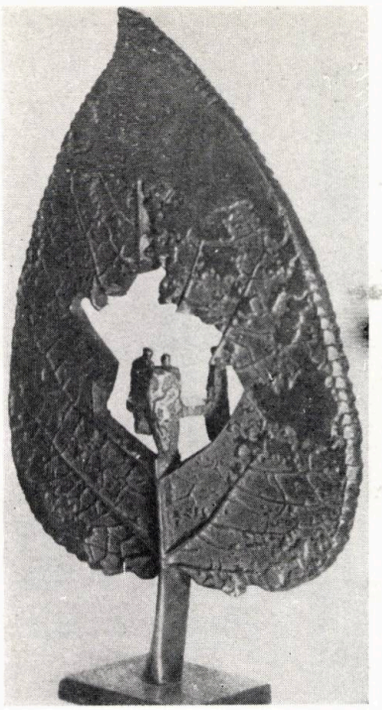

2

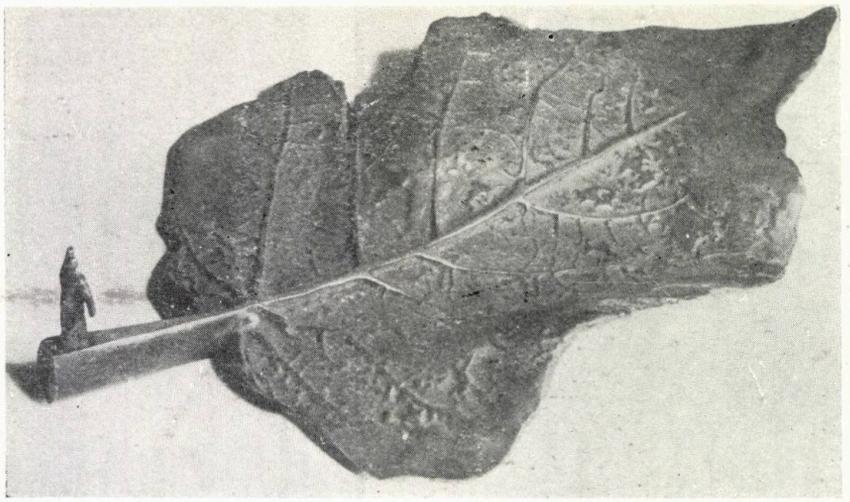

3

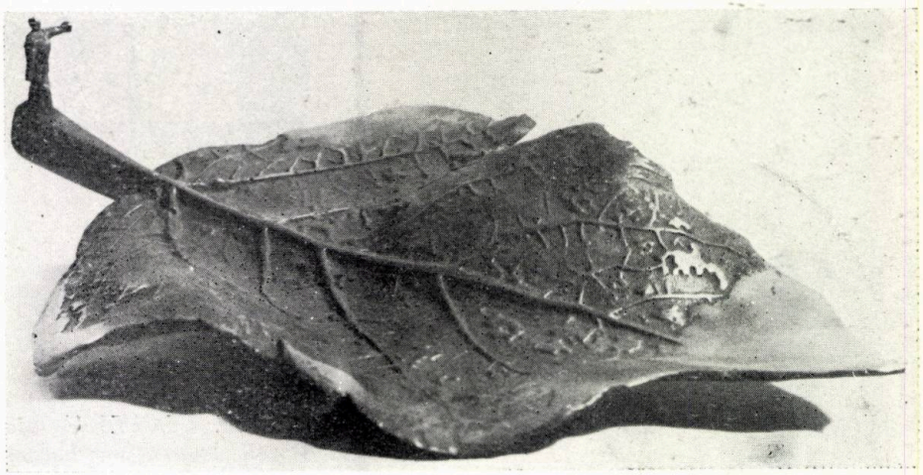

4

1, 2, 3, 4. Krzysztof Nitsch — « DIN CICLUL PATRIA NOASTRĂ » — 5, 6. Tadeusz Lodziana — «TORS » — 7. Jan Kaliszan — « RHEA », aluminiu — 8. Wincenty Florek — « IEŞIRE DIN RAMĂ », lemn — 9. Adam Jezirzanski — « LUCIFER », bronz

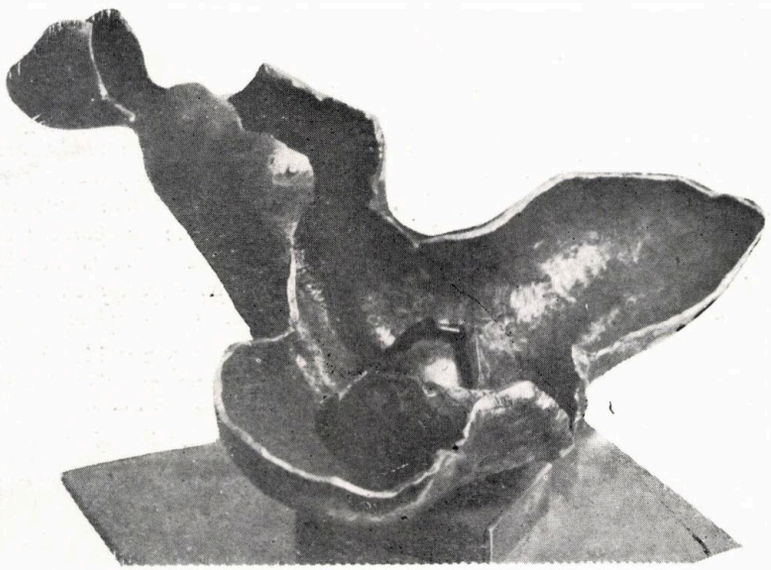

7

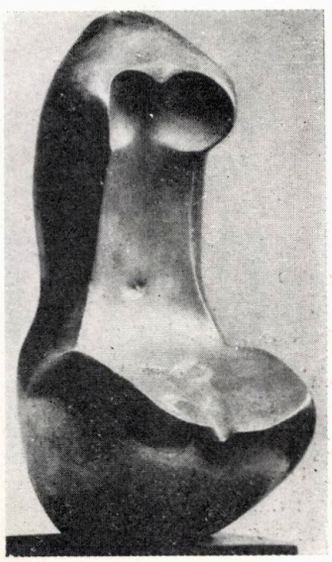

6

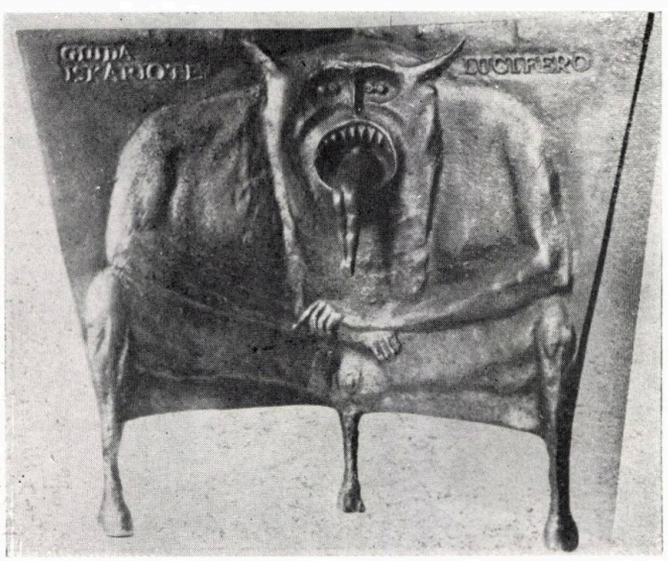

9

8

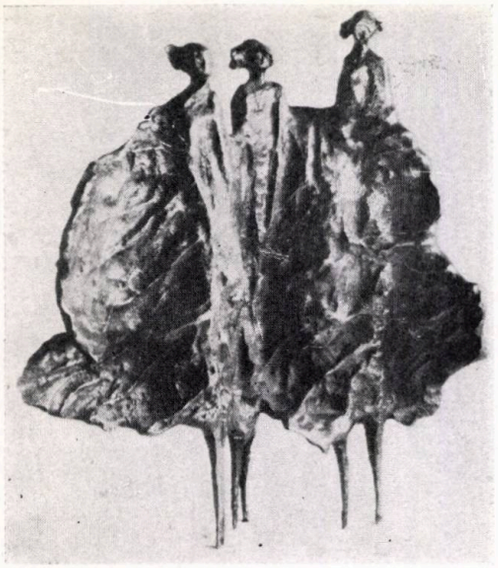

10

11

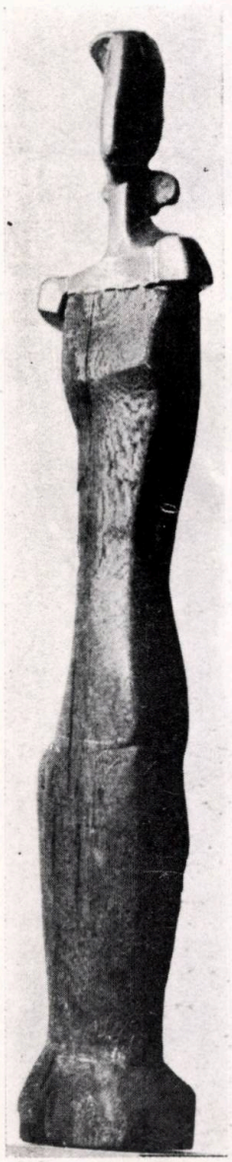

Adam Jezirzanski

— 10. « VÎNTUL », bronz

— 11, 12. Stefan Szpyt — « TÎNĂRĂ » și « PAFTA », lemn și metal

12

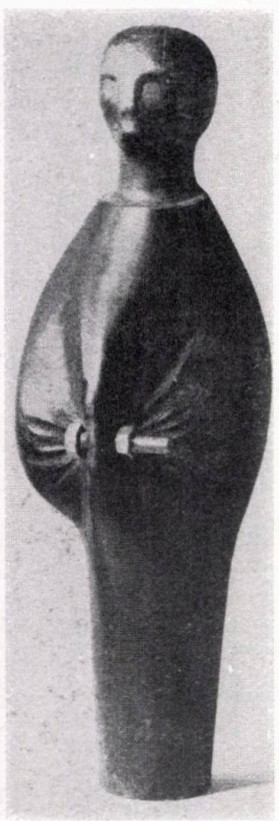

T.I.B.—1983

Inaugurată în prezența tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, cea de-a IX-a ediție a Tîrgului Internațional București (6—13 Octombrie) s-a desfășurat sub deviza « Comerț — cooperare — dezvoltare », prilejuind numeroșilor vizitatori cunoașterea noilor realizări — de înalt nivel tehnic și calitativ — prezentate la standurile celor circa 600 de expozanți români. În același timp, publicul a putut lua contact cu produsele unor firme de prestigiu din 32 de țări de pe toate continentele, participante la această manifestare tradițională.

Ponderea tot mai însemnată a design-ului în conceperea produselor tuturor ramurilor industriale, ca și rolul hotărîtor al graficii publicitare în promovarea acelorași produse, au ieșit în evidență și la actuala ediție, cu atît mai mult cu cît categoria bunurilor de consum a părut mai bogat reprezentată decît în trecut. Într-un număr viitor, vom reveni cu exemple. Pînă atunci, să menționăm că numeroase exponate românești s-au arătat — și din acest punct de vedere — la un nivel comparabil cu al celor provenite din țări dezvoltate, de veche tradiție industrială.

Arh. ALEXANDRU ANTONESCU

PROASPĂT ȘI TÎNĂR ROMANTISM

sau

«SCURTĂ MĂRTURISIRE»

Între 10—20 octombrie 1983, a avut loc, la Institutul de Arhitectură «Ion Mincu», expoziția de creație vestimentară a Marianei Leca — studentă în anul IV. Au contribuit, la reușita totală a manifestării, studenții-arhitecți Georgeta Zaharescu — anul IV, și Cătălin Ionescu — anul IV, cu pălării, toce, voalete etc, precum și studentul-inginer Dan Răducanu, anul IV la Institutul de Construcții, București, cu afișul expoziției.

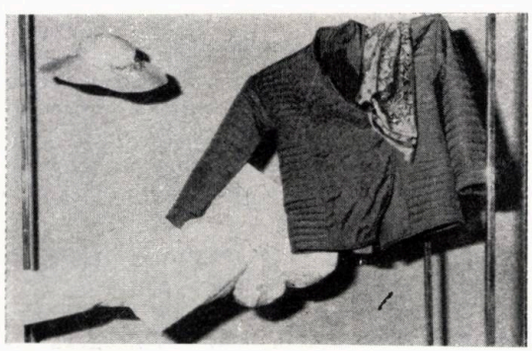

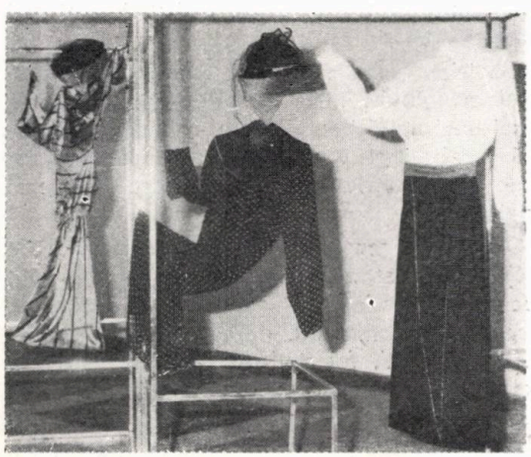

De vreme ce magazinele noastre de specialitate ne învață, mai degrabă, cum să nu ne îmbrăcăm, iar tîrgurile internaționale dimpotrivă, de vreme ce mulți privesc moda ca pe o chestiune frivolă, evitînd a-i revela adevăratele calități, printre care și cea de a îmbina utilul cu frumosul — Mariana Leca dorește din suflet să ne învețe și o altă latură a modei: *atenția* pe care o acordăm modului în care ne îmbrăcăm. Fără a-și revendica pretenția de *stilist*, deci a promulga implacabil moda unei perioade, sezon sau an, — precum o fac Ricci, Cardin, Lanvin, Rabanne, Chanel sau Courège —, Mariana Leca dorește a dovedi că o minimă preocupare, în acest sens, poate avea drept rezultat crearea unui stil propriu al fiecăruia, păstrîndu-se «en vogue», deci în stilul zilei.

Zic *minimă preocupare*, întrucît și scurta perioadă (26 august — 5 octombrie) în care hobby-ul său exacerbează în realitatea prezentei expoziții denotă preocuparea pentru o varietate, diversitate, ce se unește într-o unitate perfectă, aici avînd un cuvînt greu de spus și opțiunea sa fundamentală pentru arhitectură.

Atenta preocupare asupra *detaliului*, atît compozițional cît și de execuție, asupra *detaliului* accesoriu, asupra *detaliului* de textură, contribuie într-o decisivă măsură asupra realizării stilului personal.

Rigoarea și sobrietatea exclusivistă nu au ce căuta printre exponatele Marianei Leca. Exuberanța, bucuria creației, fericirea execuției, studiul înverșunat al micului amănunt, studiul distribuției imprimeului, al desenului matlasului, materializează un ansamblu de modele, pentru ocazie sau cotidiene, prin sugestii generale, nu strict definite la un anotimp anume.

Amintind (nu în treacăt) de ținuta deosebită a expunerii modelelor, avem convingerea deplinei reușite a evenimentului.

Dacă Mariana Leca debuta, în 1978, prin creație vestimentară, anul 1983 i-a încununat, cu Premiul I la Festivalul Artei și Creației Studențești — Sibiu, plăcerea și seriozitatea cu care ne sugerează creația vestimentară.

În așteptarea noilor sale colecții (sperînd că va acorda o minimă atenție și bărbaților — cam ocoliți, de regulă, de creatorii de modă), o felicităm dorindu-i succes, atît în sfera artei vestimentare cît și, evident, a celei arhitecturale.

Arh. MĂRGĂRIT CHELBEA

desen de arh. MĂRGĂRIT CHELBEA

ARTA în oraș

MAGAZIN

Despovărate de importanța funcțională a programelor de arhitectură și mai puțin condiționate de posibilitățile constructive și economice, obiectele industriale a căror concepție intră în sfera «designului» ar putea constitui un domeniu de verificare a noilor teorii estetice. Totuși, în comparație cu marea varietate de aspecte ale postmodernismului în arhitectură, încercările din domeniul designului par ocazionale și limitate. Probabil că motivul este nepotrivirea dintre orientările actuale foarte pragmatice ale producției industriale, ale criteriilor pieței afectate de criză și creșterea rolului componentelor formal-estetice, în definirea teoretică a noului funcționalism, în dauna preocupărilor constructive, utilitare și economice.

Este de presupus că există o limită a ponderii aspectelor estetice în concepția unui obiect industrial, care este atinsă, probabil, atunci cînd specificul inovației formale nu mai este direct motivat de o nouă calitate utilitară.

Poate, prin această prismă, piesele reunite într-o colecție realizată în 1981 pentru firma ALESSI, de către cîțiva renumiți arhitecți, prilejuiesc aprecieri foarte diferite. Unele dau impresia unui prea sofisticat exercițiu de stil, asociat întîmplător unei banale funcțiuni domestice. Este cazul propunerii lui RICHARD MEIER. Diferența dintre o casă și o carafă s-ar părea că nu reprezintă decît o chestiune de gabarit **(1).**

Estetica de factură zoomorfă propusă de VENTURI, RAUCH și SCOTT BROWN este

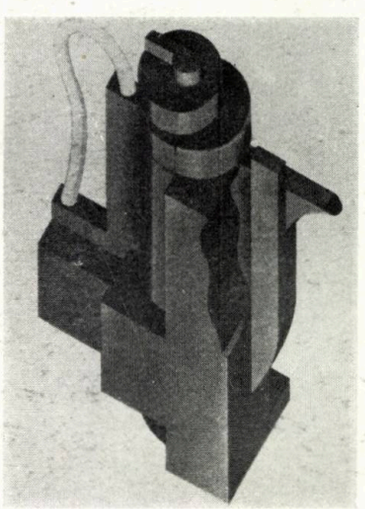

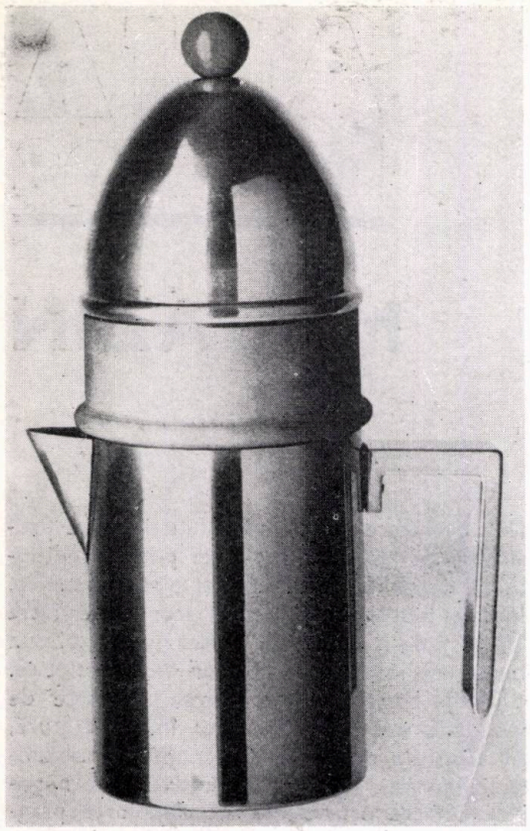

4

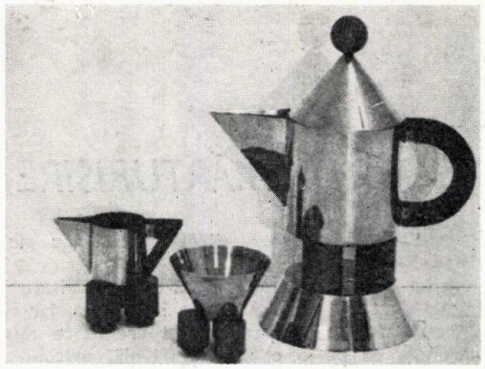

5

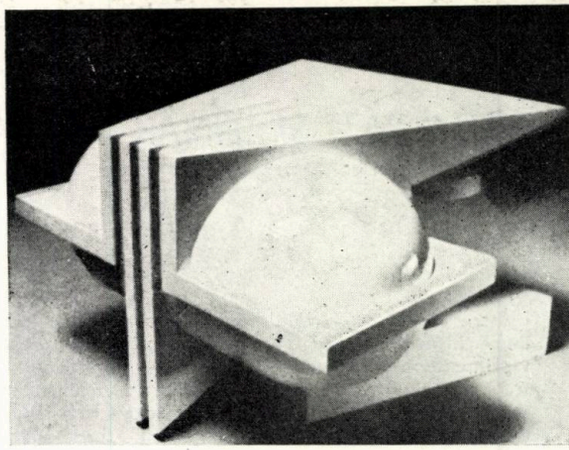

6

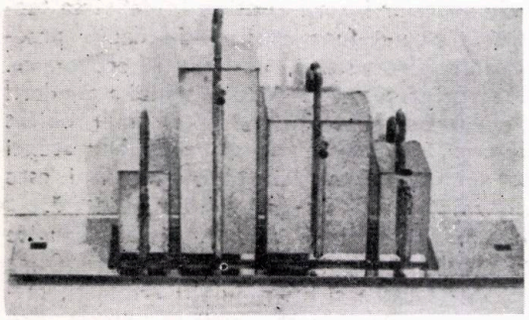

3

încărcată de dualitatea dintre seninătatea simplă și nevinovată a *kitsch*-ului și sfidarea ironică a unui *bluff* dadaist **(2).**

Abilitatea de a asambla volumele într-o manieră constructivistă trădează arhitectul, chiar dacă nu ne este ușor să-l recunoaștem pe ROBERT GRAVES într-o lucrare foarte sobră **(3),** iar pe ALDO ROSSI recurgînd la purism geometric **(4).**

ALESSANDRO MENDINI pare foarte gravesian în tratarea diferențiată a compartimentelor structurale ale compoziției, în acord cu un simbolism antropomorf **(5).**

URI FRIEDLÄNDER, designer la *Royal College of Art* își ilustrează concepția sa revoluționară asupra designului în seria de obiecte cu tema « *Expresso Coffee Machine* » — « Navă spațială » **(6),** « Sfinxul » **(7),** « *Battersea Powerstation* » **(8),** « Automobilul » **(9).**

Autorul este de părere că dimensiunea simbolică adăugată tradiționalelor calități funcționale și estetice constituie răspunsul la creșterea necesității de participare emoțională a usagerului,

2

cauzată de eșecul speranțelor de eliberare și emancipare spirituală prin dezvoltare tehnologică.

Mă îndoiesc, însă, că un simplu transfer de forme, chiar elegant prelucrate prin stilizare, de la o categorie de obiecte industriale la alta, ar putea avea vreo legătură cu simbolismul.

Mă îndoiesc, de asemenea, că intenției de a asocia semnificații spirituale unor funcțiuni utilitare i se poate acorda vreun credit. Dimensiunea spirituală este vulgarizată, funcționalitatea obiectului este diminuată prin disimulare, iar asocierea acestor categorii de valori nu pare a determina vreo nouă calitate.

Considerîndu-le, însă, exerciții de stilizare, obiectele propuse de FRIEDLÄNDER au calități estetice indiscutabile, care decurg din acuratețea și armonia formelor.

Grafismul urban « reparator » pare să aibă resurse inepuizabile. Condiția obligatorie a unei percepții foarte rapide polarizează mijloacele de compoziție, fie către geometrismul pur **(10) (11),** fie către un naturalism viguros, sprijinit de un suport tematic original **(12)** — F. KRÜGER, Bremen.

În cartierele noi, cu o estetică arhitecturală închegată și unitară, decorația parietală ulterioară pune delicate probleme de armonizare. În cartierul bucureștean « Militari », cîteva încercări izbutite ar putea să constituie punctul de pornire pentru tentative mai variate și mai angajate tematic **(13).**

Clădirile vechi, cartierele vechi, oferă artistului posibilități mult mai mari, atît datorită lipsei unei unități ambientale, cît mai ales datorită bogăției și varietății climatului spiritual care oferă motive tematice dintre cele mai originale.

O scenă de gen cu calități plastice remarcabile **(14)** reînvie atmosfera unui vechi cartier din Lucerna, încercînd să umanizeze un peisaj în care zeul automobil a devenit demult stăpîn. M. BLUE SKY, folosind ca suport pentru o execuție grafică de o extremă acuratețe o idee plină de umor și originalitate, face o bună reclamă unui cotidian din Flint, Michigan **(15).**

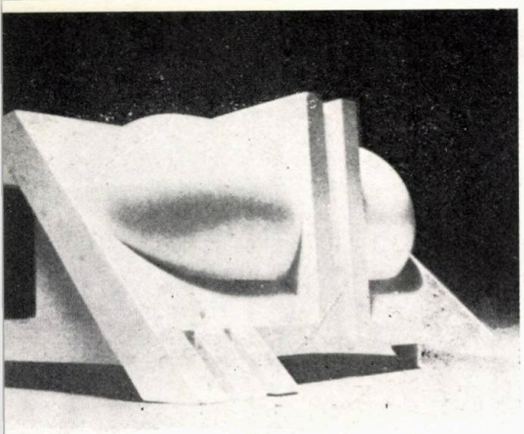

7

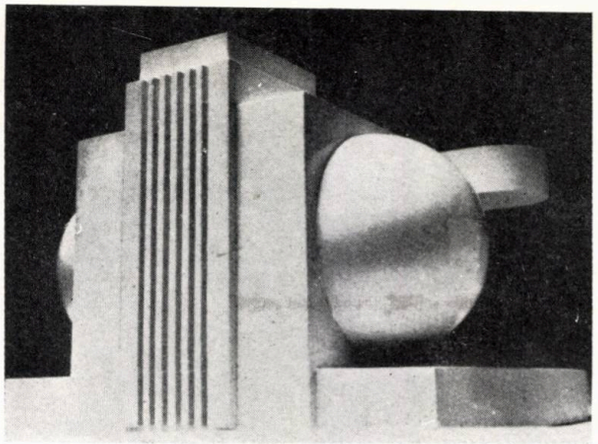

8

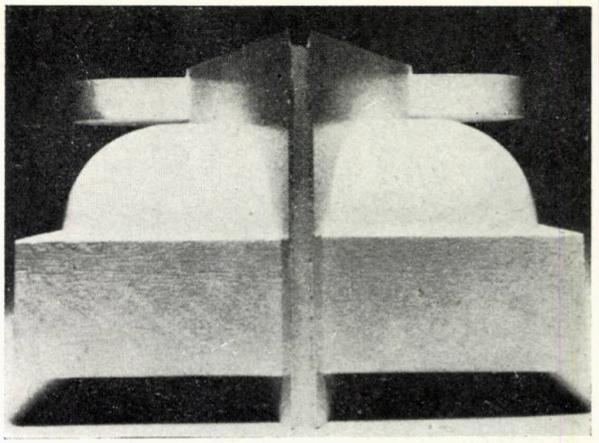

9

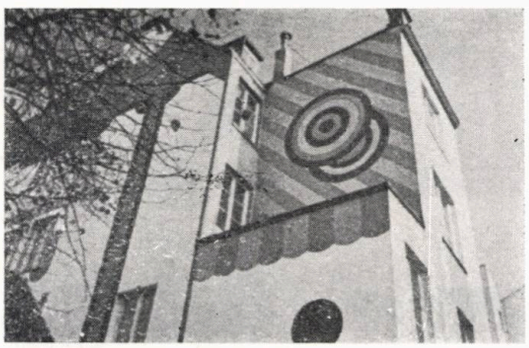

11

12

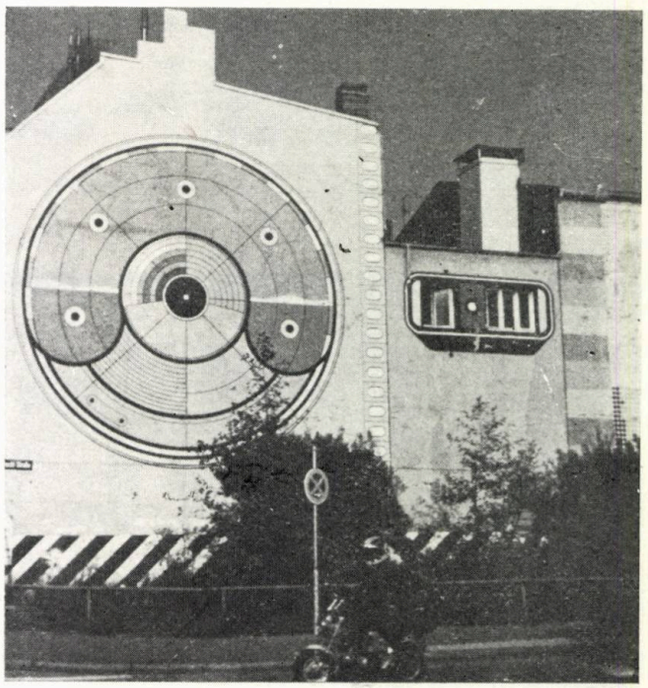

10

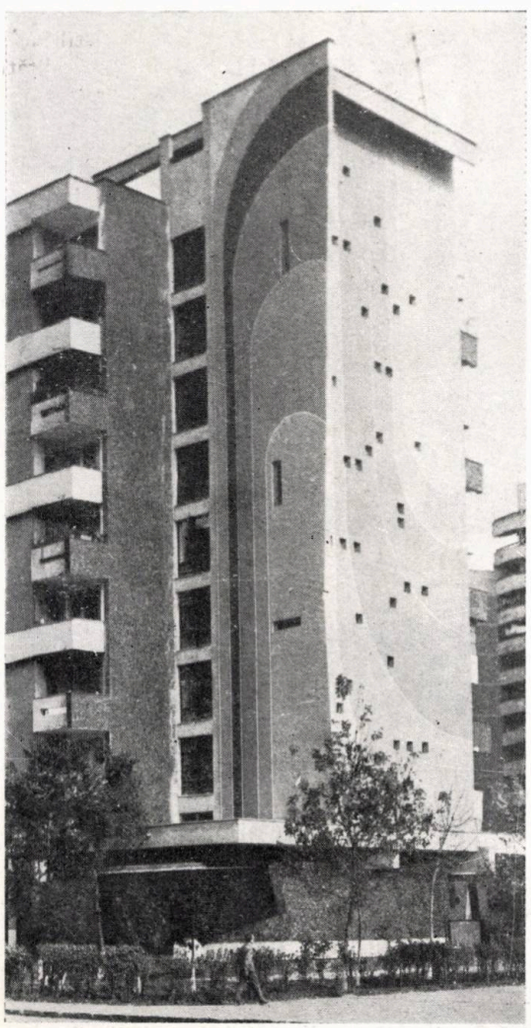

13

Elefantul pictat de HANS HAMSUN și BERT GRIEBNIC pe un calcan ce mărginește un loc de joacă din Amsterdam, șarjează parcă asupra sordidului peisaj construit **(16).**

Cu siguranță că această « secțiune » într-un imobil **(17)** reprezintă o valoare mai sigură decît construcția în sine, fie și numai pentru că pune în evidență, atît de sugestiv, calitatea spațiului arhitectural de suport și chiar matrice a activităților umane.

Unele dintre aceste lucrări au o calitate plastică intrinsecă remarcabilă și, fără ca autorul să mizeze pe insolit, susțin într-un mod original o arhitectură care nu întotdeauna este lipsită de valoare **(18).**

Urmărind obiective precise — ascunderea urîțeniei, ruperea monotoniei, ridicarea nivelului calitativ al ambientului urban, cu consecințe social-politice importante, *municipalitatea Parisului a inventariat mai mult de 1000 de clădiri care urmează a fi decorate.*

Datorită unui mimetism natural, ușor disimulat de o stilizare obligată de necesități constructive, noua stație de metro « ALMA » din Bruxelles pare desprinsă dintr-o carte de povești **(19)**. În atmosfera plină de libertate formală, naturalețe și candoare, metroul, simbol al tehnicismului secolului XX, rigid și zgomotos, apare ca un subtil avertisment.

Arh. CRISTIAN POPESCU-IALOMITZA

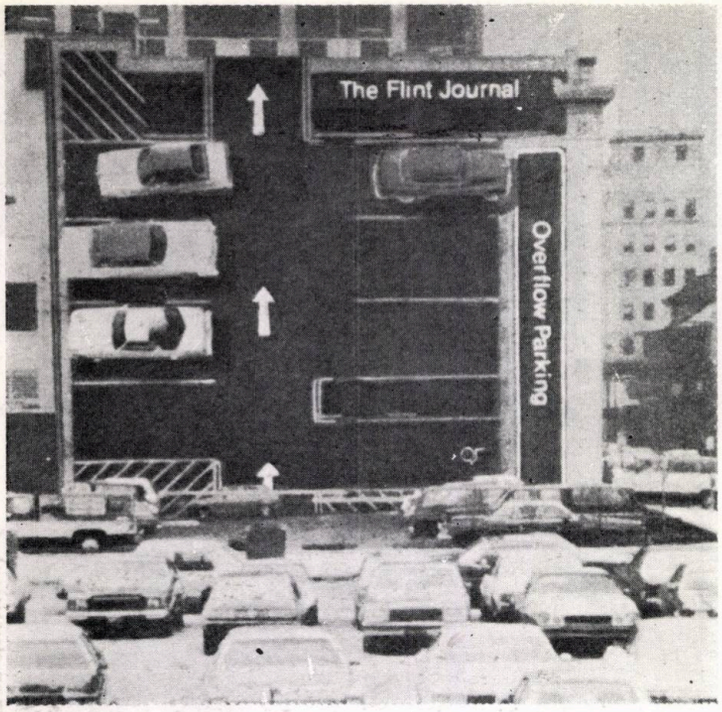

15

14

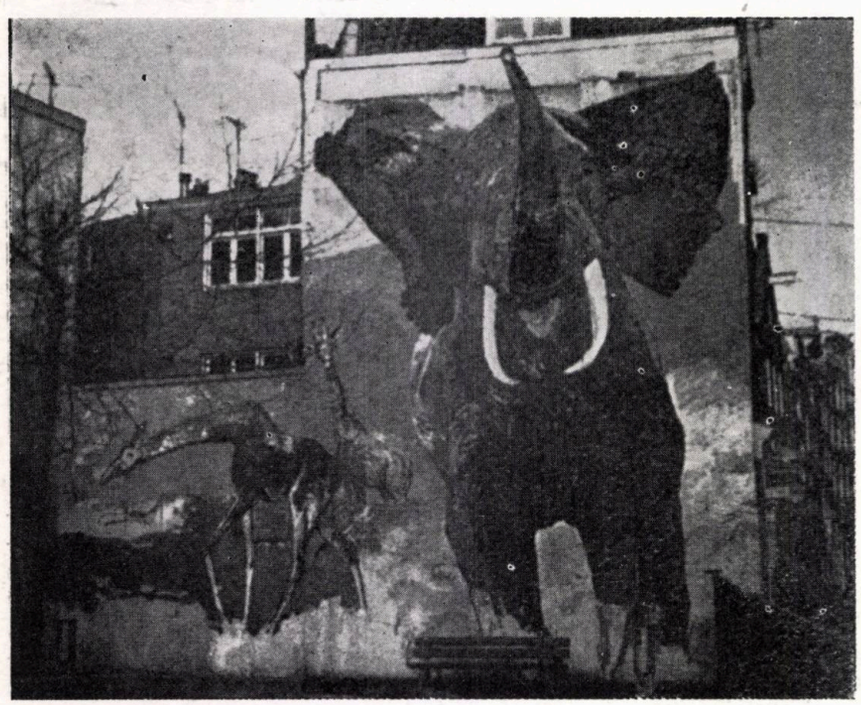

16

17

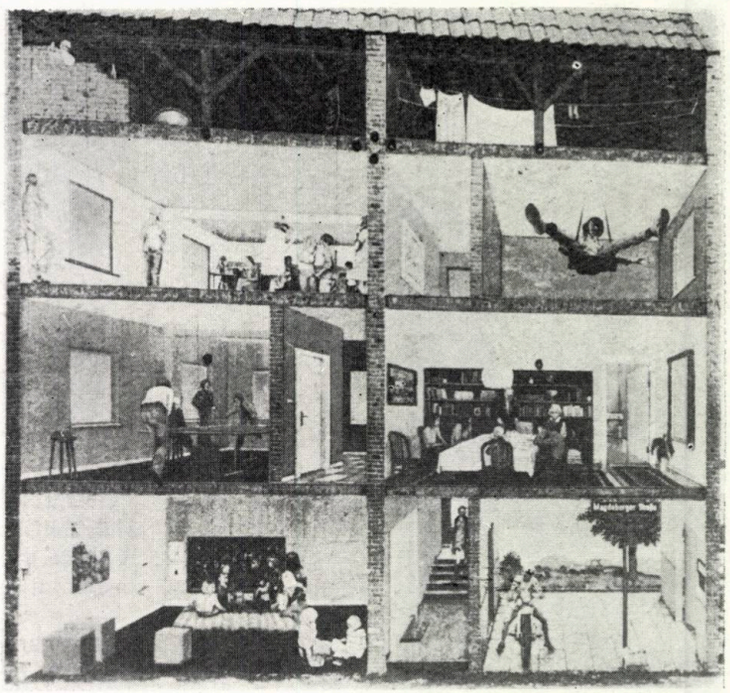

18

19

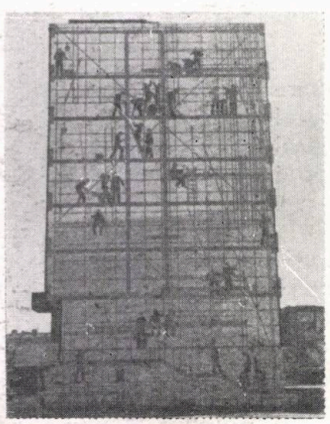

ANUALA DE DESIGN — 1983

(IV)

1, 2. Cristian Anghel, student Institutul de Arte Plastice « Nicolae Grigorescu », coordonator profesor Ion Biţan: IMAGINEA DE MARCĂ I.T.B. şi INSCRIPŢIONĂRI STAŢII I.T.B. — 3. Mugur Nazarie: CONŢINĂTOARE PENTRU BUCĂTĂRIE 4, 5. Mihaela Dulea: SERVICIU DE MASĂ COMPLEX şi SET PAHARE ŞI RECIPIENTE — 6, 7. Aurel Mitu, student I.A.P., coordonator arh. Ion Popa: MOBILIER CAMERĂ COPII şi Mircea Georgescu, student I.A.P., coordonator arh. Vlad Calboreanu: TRICICLETĂ

INTREPRINDEREA
DE TRANSPORT
BUCUREŞTI

1 2

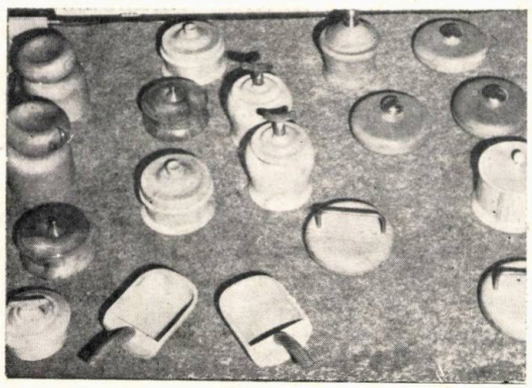

3

4

5

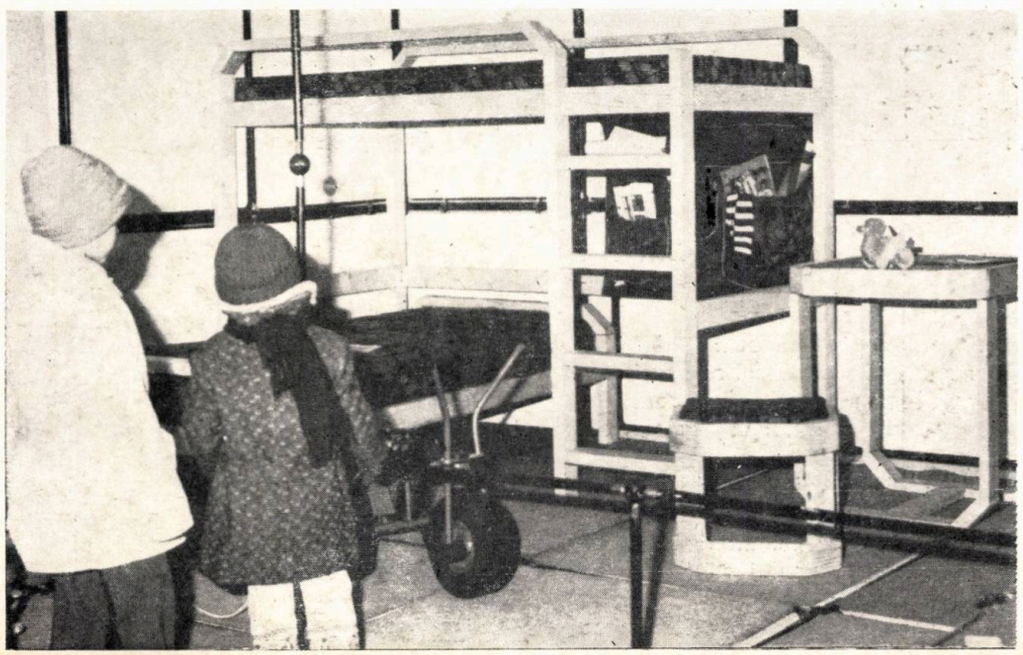

6

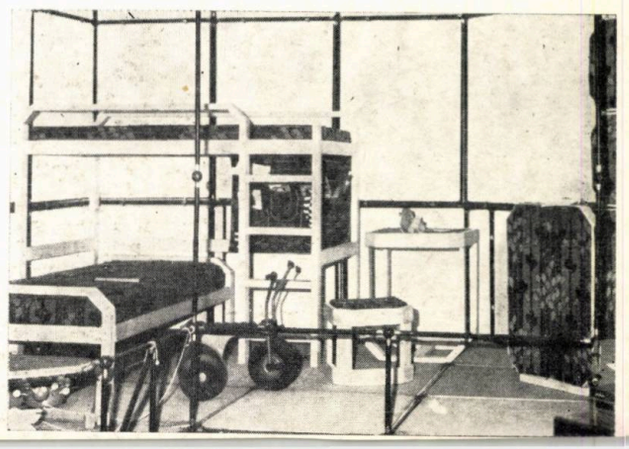

7

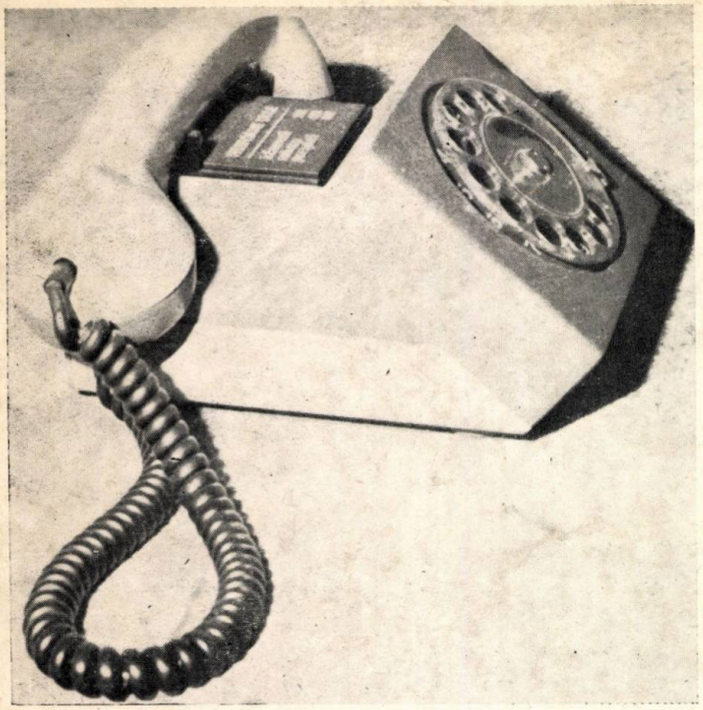

8

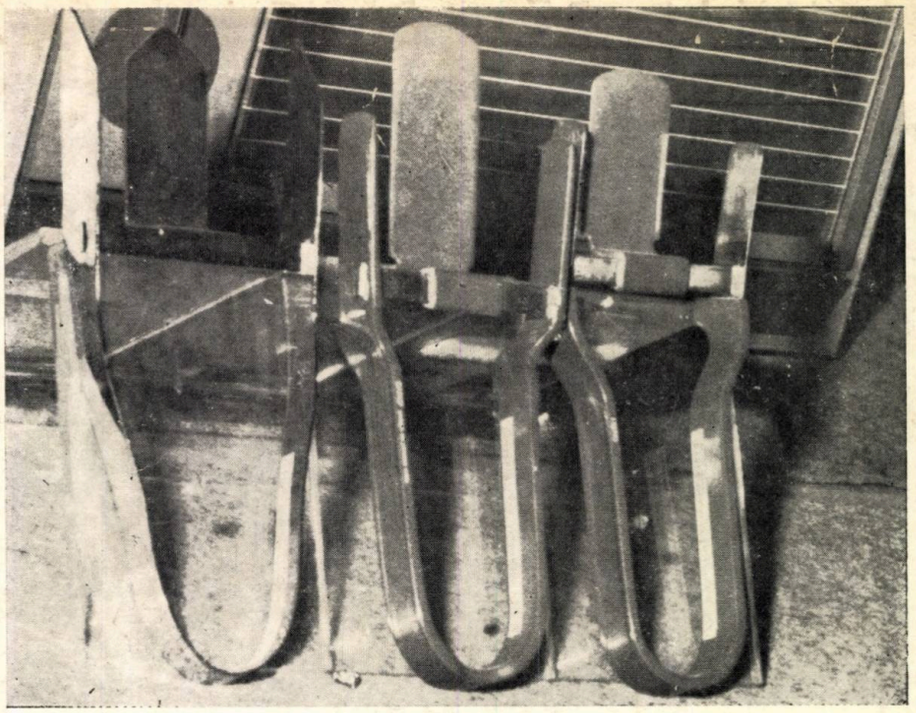

9

8. Sorin Turculeț: TELEFON — 9. Arh. Marian Villa (C.C.I.T.A.C.) CLEȘTI PENTRU PRĂJITURI — 10, 11. Nicolae Vasilescu (ELECTRONICA): TELEVIZOARE OLT 233 și SPORT 233 L — 12, 13. Cristian Dinculescu, student I.A.P., coordonator arh. Vlad Calboreanu: JUCĂRII DIN LEMN — 14, 15. Constantin Grigoruță, student I.A.P., coordonator arh. Ion Popa: PELICAN și FOCĂ

10

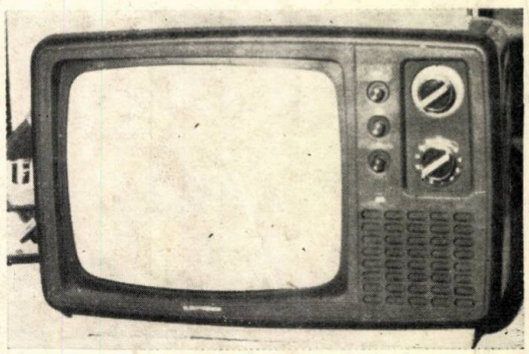

11

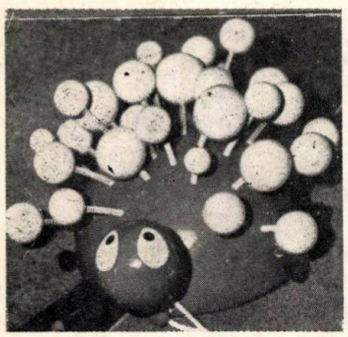

13

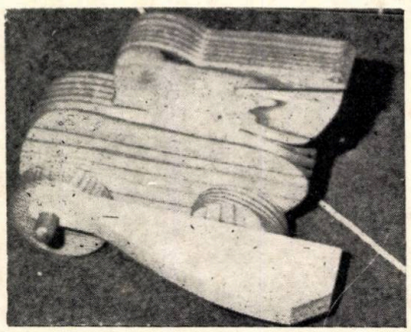

14

12

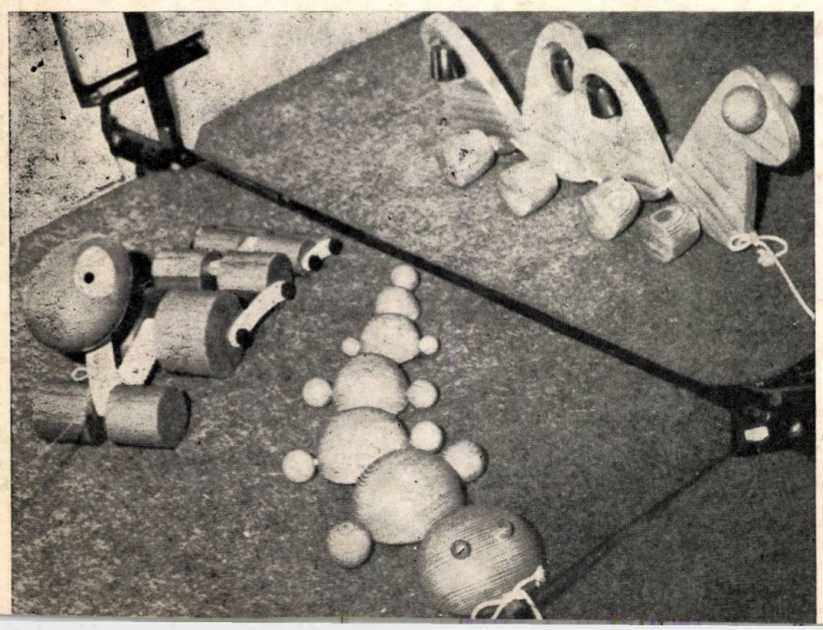

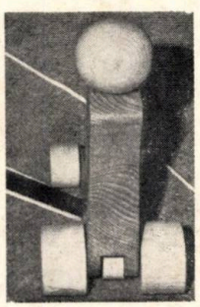

15

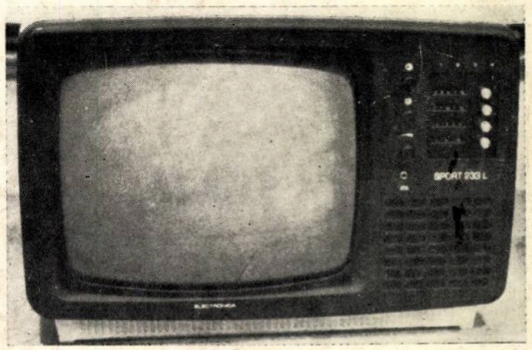

Lei 45

VII
F 1920

arhitectura

2|84

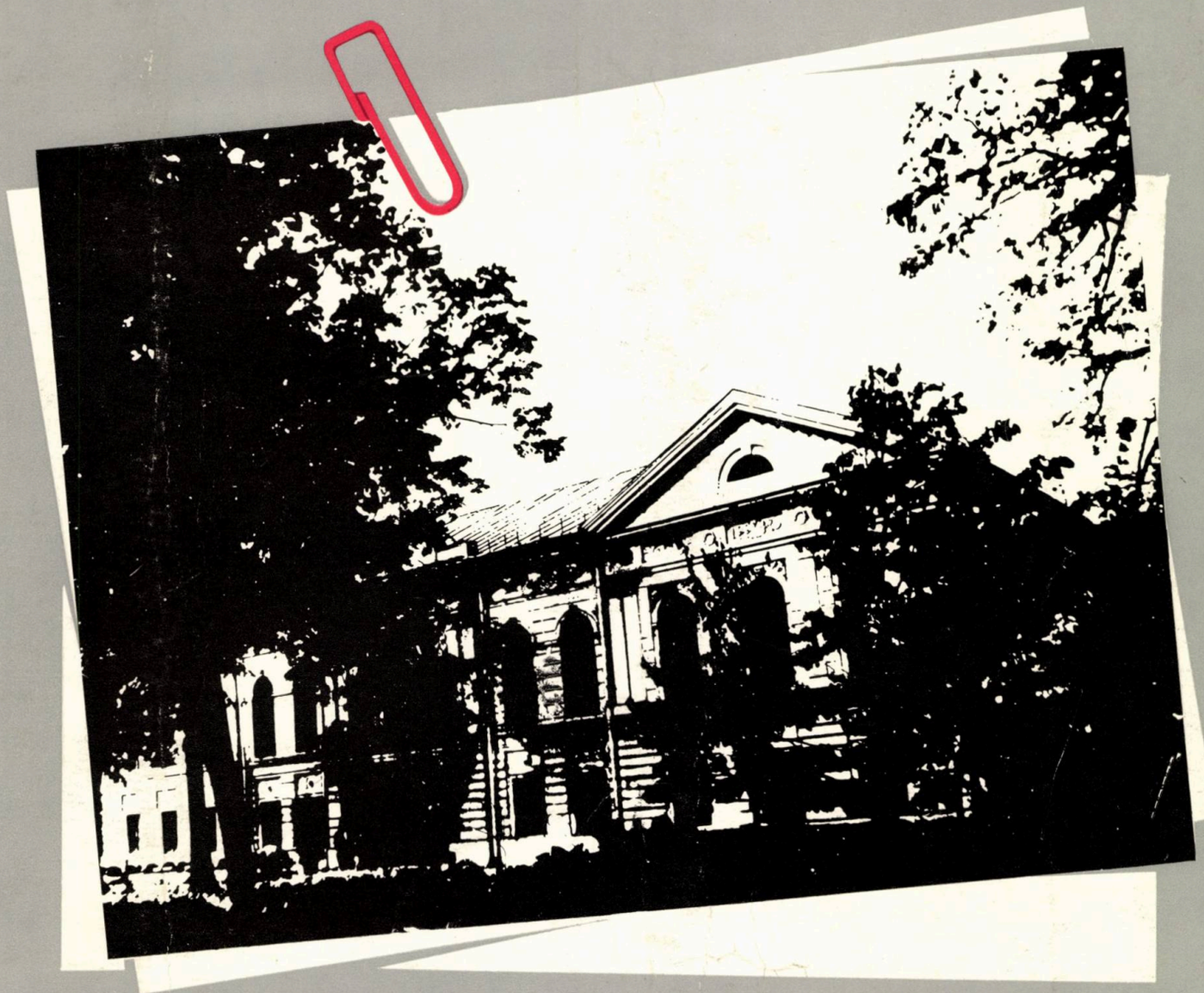

REDACȚIA (EDITORIAL OFFICE): București, str. Academiei nr. 18—20, sector 1, C.P.—597—P.O.B. ROMÂNIA, tel. 13.98.80.
ADMINISTRAȚIA (MANAGEMENT): I.S.I.A.P. (Întreprinderea de stat pentru imprimate și administrarea publicațiilor), București, Piața Scînteii nr. 1, sector 1, Oficiul poștal 33, Cont B.N.R.S.R. 64.51.502.28 filiala sector 1.
ABONAMENTE: I.S.I.A.P., șase apariții anual, 270 lei instituții și individual.
PUBLICITATE: Agenția de publicitate I.S.I.A.P. București, Calea Victoriei nr. 174, sector 1, tel. 50.47.70
ABONAMENTE PENTRU STRĂINĂTATE (SUBSCRIPTION trough) ROMPRESFILATELIA — Sectorul Export-Import Presă, P.O.Box 12201 Telex 10376, prsfir, Calea Griviței 64—66, București, ROMÂNIA. Excerpts in english, french, russian. West $ 60
TIPARUL: Întreprinderea poligrafică « Arta Grafică » București.

REDACTOR: Arh. Ștefan Radu IONESCU

MACHETARE: Arh. Ștefan Radu IONESCU
COPERTA: Arh. Dan MARIN
SECRETAR PRINCIPAL DE REDACȚIE:
Marga PROTOPOPESCU
FOTOGRAFII: Gheorghe DUMITRU

arhitectura

2 | 84

REVISTĂ A UNIUNII ARHITECȚILOR DIN R. S. ROMÂNIA

ANUL XXXII, NR. 2 (207, serie nouă)

FONDATĂ ÎN 1906

REALIZĂRI — PROIECTE — STUDII

BIBLIOGRAFIE

2 Gabriela Mészáros ● CĂRȚI NOI

AGENDA

3 Dr. arh. Radu Patrulius ● EXPOZIȚIE — EVOCARE — SEMNIFICAȚIE

CRONICA

6 x x x ● DEZBATERE PROFESIONALĂ LA TÎRGOVIȘTE

Arh. Ion Vede ● DIN REALIZĂRILE CENTRULUI JUDEȚEAN

6 DE PROIECTARE IALOMIȚA

REALIZĂRI — PROIECTE — STUDII

Arh. Cristian Dumitrescu ● PAVILION NOU, FACULTATEA

9 DE CONSTRUCȚII — TIMIȘOARA

14 Arh. Ileana Luscov ● FAR LA SULINA

Arh. Mircea Moldovan ● COMPLEXUL COMERCIAL « ZORILOR », CLUJ-NAPOCA

16

Arh. Ion Barabaș ● RESTAURARE PALATUL GHICA TEI—

18 BUCUREȘTI

CONVORBIRE CU . . .

AM CĂUTAT SĂ FIU EU ÎNSUMI ÎN TOATE LUCRĂRILE MELE — interviu cu arh. Miloș Cristea — de dr. arh. Adrian

23 Mahu

AGORA

28 Arh. Radu Drăgan ● CLASICITATE

ÎNAINTAȘII NOȘTRI

Dr. arh. Gheorghe Sebestyén ● CETATEA ODORHEIUL

29 SECUIESC

Arh. Anghel Marcu ● MANIFESTĂRI ALE BRESLEI DE ACUM

32 60 DE ANI

RECENZII

Semnează dr. arh. Adrian Mahu, dr. arh. Peter Derer, dr. arh. Eugeniu Apostol, prof. Maia Cristea, arh. Mircea Moldo-

34 van, arh. Alexandru Antonescu, arh. Simon Julman

ACTUALITĂȚI

Arh. Liana-Gabriela Dobrinescu ● DETALIU DE SISTEMATIZARE AL LOCALITĂȚII CHEIA, PRAHOVA, (debut) 47

Arh. Maria Angela Cocheci ● PROIECT TIP PENTRU HOTEL CU 150 PATURI, CATEGORIA A II-A (debut) 48

MIȘCAREA IDEILOR

Traian Dinorel Stănciulescu ● TRANSILVANIA — CÎND CATEDRALELE ERAU DIN LEMN 50

Arh. Theodor Gheorghiu ● DESPRE O PERMANENȚĂ A VALORILOR ÎN ARHITECTURĂ 52

PAGINA ȘCOLII

Arh. Marcel Crișan ● CENTRU DE ARTE ȘI CULTURĂ, CLUJ-NAPOCA — proiect de diplomă 1983 56

Arh. Dan Zamora ● DESIGN EXPERIMENT — TELEVIZOR PORTABIL 62

EVOCĂRI

Arh. Simon Julman ● BERLAGE (1856—1934) — la 50 de ani de la moartea maestrului 66

CORESPONDENȚA

Arh. N. Mgaloblișvili ● ARTERE URBANE ÎN CARTIERELE RENOVATE ALE ORAȘULUI TBILISI 68

CADRAN

Rubrica realizată de arh. Mircea Secășeanu 72

DESIGN — ARTE

x x x ● PLASTICĂ MICĂ DIN REPUBLICA POPULARĂ POLONĂ (II) 80

Stud. arh. Marcian Roman ● ATELIER 35 — « Secțiune în atelier — 2, Grafica » 80

DESIGN INDUSTRIAL

Arh. Ioana Ghiea ● OPINII DESPRE « « SALONUL LUMINII » (noiembrie 1983) 83

Arh. Alexandru Antonescu ● TÎRGUL INTERNAȚIONAL BUCUREȘTI 1983 86

CONSILIUL DE CONDUCERE: arh. CONSTANTIN JUGURICĂ* — președinte, arh. EMILIA ABRUDEANU, conf. ION BIȚAN, dr. arh. ALEXANDRU BUDIȘTEANU, prof. ing. ALEXANDRU CIȘMIGIU, ing. PAUL DRAGOMIRESCU, dr. arh. MIHAI ENESCU, arh. ALEXANDRA FLORIAN, dr. arh. BORIS GRINBERG, arh. ȘTEFAN RADU IONESCU* — redactor, ing. NICOLAE LASZLO, arh. EUSEBIE LATIȘ, arh. MIRCEA MIHAI, arh. NICOLAE MUNTEANU, arh. DAN PRODESCU, conf. dr. arh. ALEXANDRU SANDU*, MATILDA ZĂNESCU*

* Membri ai Colegiului de redacție

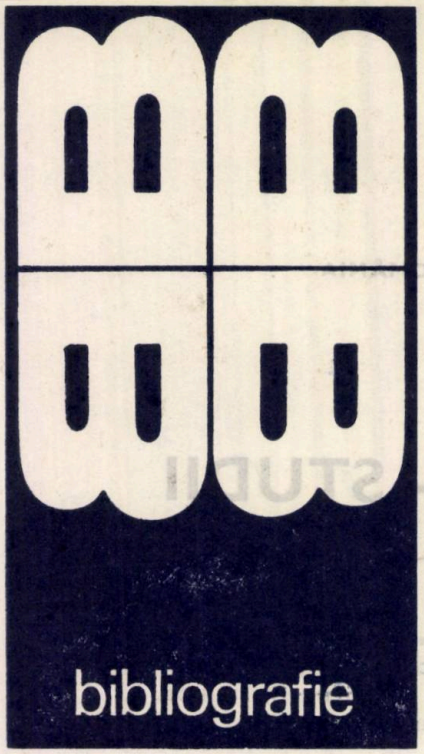

Selecții bibliografice
de Gabriela Mészáros

CĂRȚI NOI

Achim I., *Introducere în estetica industrială*, București, 1979
Adameșteanu D., *Civilizații antice din Italia meridională*, București, 1983
Agent R., *Calculul structurilor cu diafragme din beton*, București, 1982

Bahtin M., *Probleme de literatură și estetică*, București, 1982
Barabas J., *Vezérfonal Népi Epitészetunkben*, Budapesta, 1979
Brentjes B., *Die Stadt des Yima*, Leipzig, 1981
Brentjes B., *Vom Bauen und Wohnen*, Berlin, 1982
Brentjes B., *Kunst des Islam-Mittelasien*, Leipzig, 1979
Bogdan C.I., *Poduri suspendate*, București, 1982
Buza M., *Munții Cindrel, Ghid turistic*, București, 1983

Ciucă V., *Lascăr Vorel*, București, 1982
Ciucă V., *Henri Matisse*, București, 1982
Cojocaru N., *Casa veche de lemn din Bucovina*, București, 1983

Daniel C., *Civilizația sumeriană*, București, 1983
* * * *Instrucțiuni tehnice pentru controlul calității betonului*, București, 1982
Drăguț V., *Arta românească. Preistorie, Antichitate, Renaștere, Baroc*, București, 1983

Ember M., *Bajorországi Utazások*, Budapesta, 1980
Ember M., *Oslo*, București, 1980
Ember M., *Kirandulások —6 Ország Hegységeiben*, Budapesta, 1980.

Enache M., Ionescu I., *Geometrie descriptivă și perspectivă*, București, 1983
Enescu G., *Fizica pentru tehnicieni vol. I—II*, București, 1983

Firan Fl., *Craiova, Ghid de oraș*, București, 1982
Focillon H., *Piero della Francesca*, București, 1983

Gautier Th., *Călătorie în Spania*, București, 1983
Gautier Th., *Călătorie în Italia* București, 1983

* * * *Automatică, Management, Calculatoare*, București, 1983
Glodariu I., *Arhitectura dacilor — civilă și militară*, București, 1983
Gheorghiță St., *Organizarea muncii în construcții*, București, 1983
Gramatopol M., *Artă și arheologie dacică și romană*, București, 1982
Grigorescu D., *Grafica lui William Blake*, București, 1983
Gutio C., *Dorohoi. Mic îndreptar turistic*, București, 1982
Gluck E., *Arad. Ghid de oraș*, București, 1982
Grozdea M., *Tapiseria contemporană românească*, București, 1982

Hamann R., *Theorie der Bildenden Künste*, Berlin, 1980
Hanour H., *Romantismul*, vol. I—II, București, 1983
Hutt W., *Vom Umgang mit der Kunst*, Berlin, 1982

Ianoși I., *Sublimul în estetică*, București, 1983
Ionescu H.B., *China — miniaturi*, București, 1983

Klamann K., *Acht bunte Blatter*, Berlin, 1982

* * * , *Instrucțiuni tehnice pentru proiectarea construcțiilor metalice*, București, 1982
* * *,*Instrucțiuni tehnice pentru realizarea construcțiilor ușoare*, București, 1982

Lupu N., *Brunelleschi*, București, 1983

Marinescu C., *Tradiție și inovații în arhitectură*, București 1980
Matei H., *Civilizația lumii antice*, București, 1983
Miclea I., *Delta Dunării*, București, 1983

Nicolescu V., *Caravaggio*, București, 1983

Oancea D., *Munții Rarău — Giumalău, Ghid turistic*, București, 1983
Olinescu M., *Peisaje*, București, 1983

Petringenaru A., *Imagine și simbol la Brâncuși*, București, 1983
Popescu Argeșel, *Delta Dunării*, București, 1983

Rusu M., *Montarea în construcții*, București, 1983

Seghedin T.G., *Rezervațiile naturale din Bucovina*, București, 1983

Trofin P., *Alimentări cu apă*, București, 1983

Zmeu G., *Sensuri ale frumosului în estetica românească*, București, 1979

* * * ,*Le système «Letraset» pour les arts graphiques*, London, f.a.

PRIMUL SALON NAȚIONAL DE ARTĂ FOTOGRAFICĂ CU TEMA „AMBIENTUL ARHITECTURAL 1984"

Sub auspiciile Comitetului județean de cultură și educație socialistă Cluj, Institutului de cercetare și proiectare Cluj, Filialei Cluj a Uniunii Arhitecților și Asociației Artiștilor Fotografi — AAF — Filiala Transilvania, se va deschide, în septembrie-octombrie acest an, primul Salon național de artă fotografică *cu tema «AMBIENTUL ARHITECTURAL 1984», manifestare integrată sărbătoresc Festivalului Național «Cîntarea României» în anul celei de a 40-a aniversări a victoriei revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă și al Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român.*

Salonul va polariza talentele în acest domeniu — destul de numeroase printre reprezentanții breslei noastre, dar, din păcate, insuficient cunoscute ori retrase în anonimatul unei excesive și nejustificate modestii (de pe urma căreia are de suferit și revista noastră) — se va desfășura în sălile generoase ale Muzeului de artă din Cluj-Napoca.

Manifestarea așteaptă participări cu lucrări orientate tematic pe cele trei secțiuni ale salonului, și anume: A. Ambientul arhitectural, B. Arta fotografică mediu de manifestare artistică a arhitecților și C. Fotografia în practica arhitecturală.

Informații și detalii asupra salonului pregătit de inimoșii noștri confrați din Cluj-Napoca se pot obține de la arh. Ionel Vitoc — ICPC — tel 951-14433, la filialele U.A. si la redacția noastră.

A

Trimițînd din timp cu mandat poștal sau virînd în contul ISIAP suma de 270 lei (costul abonamentului pe un an), cititorii noștri își pot asigura primirea în continuare a revistei. Adresa și numărul de cont ale ISIAP, ca și adresa și telefonul redacției, sînt specificate pe coperta II.

agenda

EXPOZIȚIE — EVOCARE — SEMNIFICAȚIE

« Aceste două mijloace din limbajul artelor au unele elemente comune prin care își pot exprima sintetic posibilitățile interpretării stărilor noastre obiective și subiective în fața realului »

OCTAV DOICESCU
(din « Despre Arhitectură »)

De la o vreme încoace, capacitatea de uitare a multora mă tot surprinde. Nu numai în sens baudelairean —*... mon semblable, mon frère !...* — dar ca reproș adresat breslei noastre de pe toate meleagurile pentru spulberarea atît a amintirilor cu revelante conjuncturi, cît și pentru memento-urile înfăptuirilor marcante.

De aceea, avînd șansa de a fi prezent la vernisajul ca și la închiderea expoziției *« ARTĂ și ARHITECTURĂ, retrospectiva MAC CONSTANTINESCU — OCTAV DOICESCU »*, îmi iau libertatea conturării acelui mai rar gest cultural.

Așadar și în fine !...nu s-a așteptat adunarea anilor ca cele două personalități să fie retrase din anticamera muzeală spre a fi prezentate — pe cît permite o expoziție — neinițiaților și confraților.

Protagoniștii au apărut prin ideile și lucrările lor, imaginea operei finite prevalînd schițelor și machetelor. În vitrine, puținele numere ale revistei « Simetria » (opt apărute în nouă ani, începînd din 1939) sintetizau o zestre culturală a cărei bogăție au ilustrat-o cei doi profesori ai învățămîntului superior de arhitectură (Mac Constantinescu 1945—1964 și O. Doicescu 1944—1972).

Este de subliniat, de la bun început, cadrul splendid al expunerii, în spațiile *Muzeului de artă din Ploiești*, și al inițiativei gazdelor. Angrenați în trasarea unui portret al urbei Ploieștilor, viitorii autori, în frunte cu dr. arhitect Peter Derer și arh. Ștefan Lungu, extind ideea directoarei muzeului, Ruxandra Ionescu, prin alăturarea lui Octav Doicescu la Mac Constantinescu pentru conexiuni cărturărești prahovene. Sub egida *Comitetului Culturii și Educației Socialiste al județului Prahova, Institutului de Arhitectură « Ion Mincu »* și *Muzeului de Artă*, s-a inaugurat, în după amiaza zilei de 7 decembrie 1983, într-o ambianță sărbătorească, retrospectiva operelor unor creatori pe care nu hazardul orb i-a reunit de-a lungul vieții.

Fiind un privilegiu al vizitatorului am stăruit din prima parcurgere la « Casa Românească » (Expoziția universală din New York 1939), un edificiu prestigios ce conținea un restaurant care completa pavilionul României amenajat de G.M. Cantacuzino. « Casa Românească » depășise cu mult destinația de cadru al prezentării virtuților bucătăriei noastre. Ca dovadă a unui succes fără precedent, o inspirase pe actrița Miriam Hopkins să-i comande lui Octav Doicescu o vilă asemănătoare la Hollywood.

În acel sfîrșit al unui deceniu agitat li s-a părut unor arhitecți fruntași curentul funcționalist prea lipsit de identitate. De aceea, O. Doicescu ajunsese un promovator al unui « românesc » cu o vie amprentă personală. Începînd din primăvara 1936 — cu prilejul asanării lacului Herăstrău — el realizează în decurs de trei ani 51 de vile pentru funcționarii de la *Gaz și Electricitate*. Căutările sale exersate pe o nouă serie de 24 de locuințe, tot în parcelarea Bordei, precum și pe alte case prestigioase — ca aceea a lui N.G. Caranfil — confirmau calificativul de « talent puternic și original » acordat de Dem. I. Dobrescu (primar vestit în anii '30).

De aceea, « Casa Românească » îmi apare ca un capăt de drum, din păcate neobservat. Totuși, pe simeza operelor doicesciene apare explicit această inedită lucrare ca și proiectul — în colaborare cu G.M. Cantacuzino — pentru « the Anglo-Rumanian Society » (palatul cultural ce trebuia realizat din toamna 1939 pe Calea Victoriei la nr. 151).

În ținută funcționalistă remarcăm imaginile pentru un *Palat administrativ CFR* — — în cooperare cu Titu Evolceanu — precum și excelentele fotografii ale clubului Astra la Snagov, jalon de referință în istoria arhitecturii moderne în România. De altfel, toate documentele fotografice merită elogii oferindu-ne un bun exemplu de păstrare a celor mai flatate imagini și ne amintim că O. Doicescu era, el însuși, un fotograf exigent.

Nu au lipsit din expoziție lucrările mai recente — *Institutul Politehnic din București, Opera*, locuințele din Băneasa etc.

Nici Mac Constantinescu nu poate fi dislocat din ipostaza de « Românism » materializată prestigios la New York în 1939: o sculptură a sa — azi la catedrala românilor din Cleveland — era ornamentul major al stilatei fațade a pavilionului țării. În interioare, alte contribuții plastice îi aparțineau. Li se acordă, lui G.M. Cantacuzino, O Doicescu, Petre Grant și Mac Constantinescu, la închiderea expoziției și distincția: cetățean de onoare al orașului New York. Din primăvara 1945, și el devine unul dintre redactorii Simetriei, care îi publică planșe după baso-reliefuri. De asemenea, ca și ceilalți colaboratori ai revistei, el se de-

cide pentru redactarea unui « Manual de sculptură. » Dar cîte alte echivalențe spirituale, întemeiate pe afinități, opțiuni și inspirație, în fuziunea talentelor echipei mai sus citate, dincolo de apoteoza New York 1939 !

Mac Constantinescu, neuitat de studenții pe care i-a fermecat prin prelegerile sale artistico-istorice, este înfățișat în retrospectivă prin studii necunoscute ale frizelor sale, ilustrații fresce, picturi și desene, cu machetele unor teme de la statui la reliefuri decorative, evident cu fotografii ale unor cunoscute realizări unde sculptura este integrată arhitecturii. Am revăzut — cu plăcere — lucrări știute și din retrospectiva de la Dalles, din 1976.

Cu regretul că iarna complică drumurile între Ploiești și București, împiedicîndu-ne să repetăm parcurgerea unei expoziții de excepție, ne regrupăm în salonul central pentru evocările profesorilor Grigore Ionescu și Dan Grigorescu, care adaugă prestigiului și competenței recunoscute apropierea lor sufletească de cei comemorați. În regăsirea unei ambianțe din anii '30 — atît de fertili pentru înnoirea tradiției și pentru progres —, talentata pianistă Ilinca Dumitrescu a fost a treia personalitate care s-a asociat festivității prin recitalul în care însăși opțiunea pentru Paul Constantinescu, Prokofiev, De Falla, Gershwin, era definitorie.

Cei prezenți s-au despărțit de cadrul prietenesc al vernisajului cu nostalgie pentru o epocă de rezonanță în variantele Creației. În numele tuturora, un gînd de admirație pentru cei cu inițiativa, organizarea, munca și sprijinul * acelui ales eveniment cultural, plus un îndemn la repetare.

Dr. arh. RADU PATRULIUS

** Celor deja citați, le vom alătura entuziasmul participării studenților-arhitecți Ruxandra Gheorghiu, Florin Grigore, Florin Vatamaniuc, Constantin Gorcea și Florin Neagoe, toți din anul V*

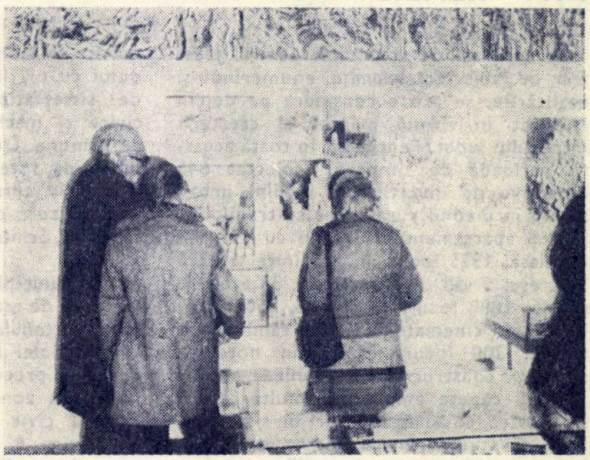

cronica

DEZBATERE PROFESIONALĂ LA TÎRGOVIȘTE

La 15 decembrie 1983, la sediul Institutului de Proiectare Județean din Tîrgoviște, a avut loc — în organizarea Filialei U.A.-Dîmbovița — o *dezbatere-consultare* pentru sistematizarea zonei centrale a Municipiului Tîrgoviște.

Întîlnirea a scos în evidență problemele actuale și de perspectivă ale prevederilor Schiței de sistematizare, analizate, atît pe baza planșelor, machetelor și studiilor prezentate, cît și printr-o vizită în zona sistematizării și la principalele obiective istorice din cadrul acesteia, permițînd totodată un fructuos schimb de idei între reprezentanții organelor locale și ai proiectării județene, specialiștii trimiși de Uniunea Arhitecților și arhitecții Filialei Dîmbovița.

Au fost prezenți — din partea activului central al U.A. — arhitecții GHEORGHE LEAHU, șef secție la Institutul « PROIECT-BUCUREȘTI », conf. dr. arh. ALEXANDRU M. SANDU, șeful Catedrei de Urbanism, și conf. dr. arh. SANDA VOICULESCU — din Institutul de Arhitectură « Ion Mincu » — și ȘERBAN NĂDEJDE, din Centrul de Sistematizare — ISLGC.

Lucrările dezbaterii — la care au participat ing. RODICA MEREU, director al I.P.J. Dîmbovița, ing. IULIAN FURCOIU director tehnic al I.P.J. Dîmbovița, ing. GRIGORE DRAGOMIR, șeful Secției de Arhitectură, Sistematizare și Tehnic-Investiții din Consiliul Popular Județean Dîmbovița, arh. GHEORGHE DUMITRU, adjunct șef de secție, arhitect șef al județului Dîmbovița, arh. GHEORGHE PINTEA, șeful Atelierului de Sistematizare din I.P.J., arhitecții MIRON ENE, INA HARITON ș.a. — au fost conduse, cu tact și eficiență, de către arhitectul CORNELIU IONESCU, președintele Filialei U.A. Dîmbovița.

A

• din țară • din țară •

DIN REALIZĂRILE CENTRULUI JUDEȚEAN DE PROIECTARE IALOMIȚA

La zece ani de activitate, *Centrul Județean de Proiectare Ialomița*, enumerîndu-și realizările, se poate considera pe deplin implicat în ritmul avîntat al creșterii întregului județ. Pentru că, în toată această perioadă de timp, a proiectat 645 obiective de investiții în mediul urban și 415 în mediul rural, care se traduc în: 26 966 apartamente, 13 școli cu 318 săli de clasă, 1925 locuri în grădinițe și 2220 în creșe, 9 săli de gimnastică, 33 ateliere școală, 1080 locuri în spitale, 950 locuri în săli de cinematograf și în cămine culturale, 300 locuri cazare în hoteluri, diferite construcții zootehnice pentru 550 000 capete animale și multe altele. La acestea, se adaugă lucrări de sistematizare și studii pentru întreg teritoriul județean, echipări tehnico-edilitare și drumuri în localități, restaurări, conservări și strămutări de monumente, studii și cercetări cu caracter aplicativ în domeniul sistemelor de fundare pe terenurile specifice localităților din Bărăganul ialomițean, lucrări teoretice referitoare la cîmpul creației materiale și arhitecturale din județ etc.

Cu prilejul acestei aniversări, Consiliul oamenilor muncii din C.J.P. a instituit « *Placheta jubiliară cu brevet* », decernată celor care, în cei zece ani de activitate, au contribuit la ridicarea activității de proiectare la cotele superioare ale calității, promovînd elementele de noutate tehnologică în arhitectură și construcții, conservarea elementelor de tradiție arhitecturală și urbanistică în formele specifice ale edificării contemporane, contribuind la ridicarea productivității muncii în proiectare și în execuție, participînd la ridicarea confortului de viață urbană în așezările județului.

În perioada 1982—1983, au fost reactualizate, în spiritul orientărilor formulate la Congresul al XII-lea al Partidului cu privire la dezvoltare, schițele de sistematizare, detaliile de centre civice și machetele aferente pentru 52 de comune. De asemenea, s-a reactualizat *Schița de sistematizare a stațiunii Amara* și sînt în curs de elaborare *Detaliul de sistematizare al zonei centrale a orașului Fetești* și *Schița de sistematizare Urziceni*.

În municipiul Slobozia, s-a demarat acțiunea de asanare și reconstrucție — pe baza *Detaliului de sistematizare Bulevardul Matei Basarab* — a părții vechi a orașului, precum și operațiunea de completare a zonei rămasă neocupată între centrul civic și orașul vechi, denumită *Microraion 6*. În acest context, sînt în curs de realizare 160 apartamente pe Bulevardul Cosminului (șef proiect arh. ION VEDE), cu spații comerciale la parter, respectiv la parter și mezanin la două tronsoane de colț unicat, regimul de înălțime fiind de p + 8, și, respectiv, p + m + 8. Urmează, de-o parte și de cealaltă a Bulevardului Matei Basarab, ansamblurile cu 140 apartamente și spații comerciale (arh. CORNEL CONSTANTIN), *Blocul 32A-32B* cu 64 apartamente și spații comerciale (șef proiect arh. CORNEL CONSTANTIN), *Blocul 35A-35B*, cu 60 apartamente și alimentație publică la parter (șef proiect arh. VIOLETA MATEESCU). În zona *Cinematografului IALOMIȚA*, se delimitează noul centru comercial al municipiului. Prin două ansambluri de 200, respectiv 95 apartamente (șef proiect arh. ION VEDE), se deschide pentru municipiu o nouă viziune arhitectural-urbanistică. Astfel, principalul element cu care se operează este accidentul de teren — într-un teritoriu plat, orice denivelare constituie un element de noutate cu care se poate acționa pentru punerea în valoare a fiecărei funcțiuni, prin raportarea specifică la teren. Un alt argument arhitectural, inedit la Slobozia, cultivat în aceste două ansambluri, îl constituie șarpanta învelită cu țiglă. Funcțiunile — în afara locuințelor — ale celor două ansambluri sînt: comerțul de tipul « prăvăliilor specializate » și « un centru cultural » în *Blocul E*, cu galerii de expoziție, bibliotecă județeană, sală de conferințe și cinematecă, școală populară de artă, amfiteatru în aer liber ș a.

În celelalte localități urbane, s-au mai proiectat: 274 apartamente la Urziceni (șef proiect proiectant CONSTANTIN SAFTIUC), 361 apartamente Fetești (șef proiect arh. CORNEL CONSTANTIN), 204 apartamente la Fetești în construcții p + 2 încălzite cu sobe (șef proiect arh. ION VEDE). La Slobozia, s-au mai realizat: Hala agroalimentară (proiect IPROCOM-București, arh. I. PASCU), Clădiri de bază și C.J.P. Ialomița (șef proiect arh. NELU CHIRIȚĂ), Amenajarea *Pieței MUNTENIA* (șef proiect arh. NELU CHIRIȚĂ), Intrare, amenajare ambientală și mobilier urban la *Școala nr 2* (arh. ION VEDE), Hotelul O.J.T. din stațiunea balneară Amara (arh. NELU CHIRIȚĂ).

Sînt în curs de finalizare lucrările de termoficare ale Municipiului Slobozia, urmînd a fi branșate, la rețeaua de distribuție, și instalațiile de gaze pentru bucătăriile tuturor apartamentelor realizate în noile cartiere.

Arh. ION VEDE

• din țară • din țară •

PROIECTAREA SĂLĂJEANĂ

Pe baza proiectelor întocmite în cadrul *Atelierului de Proiectare al Județului Sălaj*, din Zalău, s-au realizat primele apartamente ce fac parte din Cartierul Dumbrava-Nord, Zalău. Capacitatea finală a ansamblului va fi de circa 4000 apartamente cu dotările necesare unui centru de cartier — cinematograf, casă de cultură, spații comerciale, unități prestatoare de servicii pentru populație etc. Autorii proiectului acestui ansamblu sînt arhitecții LÁSZLÓ KEREKES și TIBERIU NOUR. Se efectuează, de asemenea, ultimele lucrări de finisare ale unui important obiectiv social-cultural: Casă de Cultură din Zalău, după proiectul arhitecților LÁSZLÓ KEREKES și MIRCEA DUȘMĂNESCU.

Arhitecții IONEL GHERGA, MARIA-RODICA POP și AUREL MĂRGINEANU sînt autorii proiectului locuințelor recent date în folosință și al spațiilor comerciale aferente, din Ansamblul Mihai Viteazul, Zalău. **L.K.**

• din țară • din țară •

BULETINUL « a »

FOAIE PENTRU MINTE INIMA SI ARHITECTURA

Buletinul profesional al cercurilor științifice studențești, editat de Asociația Studenților Comuniști din Institutul de Arhitectură « Ion Mincu », sugestiv intitulat « *Foaie pentru minte inimă și arhitectură* » sau, mai în scurt, « *Buletinul a* », a reapărut recent într-o nouă formă și sub îngrijirea unui nou, inimos și talentat colectiv redacțional. Interesante articole semnează — în ordinea paginării — prof. arh. CONSTANTIN ENACHE, asistent arh. NICOLAE LASCU, prof. dr. arh. GHEORGHE CURINSCHI VORONA, prof. dr. RĂZVAN THEODORESCU, dr. arh. GHEORGHE SEBESTYEN, stud.-arh. ALEXANDRU CHITUL (Dialog cu prof. em dr. arh. CEZAR LĂZĂRESCU), conf. dr. arh. SANDU ALEXANDRU, stud.-arh. ARIADNA GLAVCE, stud.-arh. C. FĂGEȚAN, stud.-arh. C. GORCEA și stud.-arh. V. RUTA. Redactori responsabili ai acestui prim număr dintr-o nouă și promițătoare serie — număr apărut la sfîrșitul anului trecut — sînt studenții-arhitecți CLAUDIU GRIGORAȘ și CONSTANTIN PETCU, iar din colectivul de redacție fac parte: studenții-arhitecți ALEXANDRU CHITUL, ARIADNA GLAVCE, LILIANA OPREA, DOINA PETRESCU, MARCELA PREDESCU, BARBU VLAD, GEORGETA ZAHARESCU, sprijiniți de colaborarea colegilor lor: ADRIAN DAN, IOAN FEIER, MARCIAN ROMAN, LIVIU ȘERBĂNESCU.

Noii serii a « *BULETINULUI a* » îi dorim mult succes și cît mai multe apariții la fel de interesante ! **A**

• din țară • din țară •

MARGINALIUM

EXPOZIȚIA MONDIALĂ DE LA PARIS

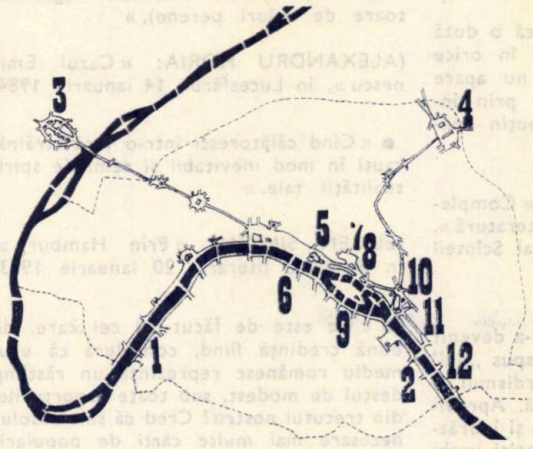

1. Zona sud-vestică a EXPOZIȚIEI MONDIALE — 2. Zona sud-estică a EXPOZIȚIEI MONDIALE — 3. Tête Defense, cu Centrul de date, două ministere și programatorul (concursul cîștigat de arh. Johan Otto von Spreckelsen) — 4. Parcul La Villette — Muzeul Științelor Naturii — Orașul Muzicii — 5. Louvre — 6. Muzeul Secolului XX — Gara d'Orsay — 7. Zona fostelor Hale — « Groapa » — 8. Centrul Georges Pompidou — Beaubourg — 9. Institutul Arab — 10. Opera din Place de la Bastille — 11. Ministerul Finanțelor — 12. Palatul Sporturilor

A 200-a aniversare a Revoluției Franceze din 1789 este întîmpinată cu febrilitate în capitala Franței. Parisul se pregătește pentru *EXPOZIȚIA MONDIALĂ*, ce-și va deschide porțile în 1989. În pofida faptului că discuțiile încă sînt în plină desfășurare, cheltuielile legate de această amplă manifestare sînt estimate între 15—60 miliarde de franci.

În *Atelierul de Urbanism/Grupa de studiu pentru EXPO 1989*, s-au elaborat o serie de planuri deosebit de interesante.

Sena va fi flancată de arhitectura monumentală a unor importante « piese urbane » — loc de desfășurare a confruntărilor așteptate în 1989 —, printre care: noul *Minister al Finanțelor* (concurs cîștigat de arhitecții Ruid, Chemetov, Devillers, Lacoudre), noua *Operă* din *Place de la Bastille* (concurs cîștigat de arh. Otto), *Muzeul Secolului XX* din Gara d'Orsay (arhitecții Colboc, Bardou și Philippon), *Parcul La Villette* (arh. Bernard Tscumi), în care se va afla și *Muzeul Științelor Naturii* etc.

Stud.-arh. ADRIAN IANCU

MARGINALIUM

RIE — cu un nou redactor-șef

Prestigioasa *Revue Internationale de l'Éclairage* — care apare la Eindhoven, Olanda, de cîte 4 ori/an în versiunile franceză, engleză, germană și spaniolă — s-a despărțit, de curînd, de fostul ei redactor-șef, dr. *Dietert Fischer*, care a condus redacția acestei publicații în perioada dificilă ce a urmat crizei energetice din 1973.

Înaintea preluării funcției de redactor-șef, dr. *Fischer* a desfășurat timp de 24 de ani o amplă activitate în domeniul proiectării, cercetării și formării de specialiști în ecleraj, împărtășindu-și experiența în articolele publicate în numerele din ultimii 7 ani ale revistei.

Noul redactor-șef, la conducerea binecunoscutei *RIE*, este arhitectul *Jean Frédéric Caminada*, cu studii la *Beaux Arts Paris* și la *Universitatea Tehnologică din Delft*, Olanda, care s-a ocupat intens de iluminat, de conceperea preliminară a produselor și a diferitelor proiecte de sistematizare, a scris în numeroase publicații și a conferențiat în Europa, Asia și America de Nord, fiind de două ori laureat al concursului anual de ecleraj organizat de IESNA (*Illuminating Engineering Society of North America*) și membru al juriului ediției din 1983 a acestui concurs.

A

UMIDITATEA ÎN LOCUINȚE

După cum aflăm din *Buletinul de informare* 3/1983 al *Institutului național al locuinței*, din Bruxelles, ca urmare a unei anchete întreprinse în Marea Britanie asupra umidității din locuințe, rezultă că 1,5 milioane de locuințe engleze suferă grav din pricina condensului și 2 milioane de apartamente înregistrează de asemenea probleme de condens mai puțin importante.

În 66% din cazuri, cauzele de umiditate sînt datorate condensului și ele sînt înregistrate în diferite tipuri de construcții. Se pare că, în sectorul locativ particular, se înregistrează cele mai multe plîngeri.

MARGINALIUM

CONSTRUCȚIILE ÎN DIFERITE ȚĂRI

În decembrie anul trecut, experții din *Euroconstruct* (asociație reunind principalele organisme de conjunctură europeană în materie de construcții) au ținut la Roma congresul lor semestrial.

Printre altele, a reieșit că, în Austria, 1984 se va desfășura sub semnul stagnării, fiind prevăzută o cădere de circa 4% în sectorul construcțiilor rezidențiale. Întreținerea și reabilitarea fondului existent vor înregistra dimpotrivă — chiar dacă într-un ritm lent — un progres ce se manifestă începînd din 1979.

În Olanda, sectorul rezidențial a înregistrat scăderi cu 1% în 1983 și 8% în 1984, în vreme ce pentru 1984 se prevede un spor de 6% în materie de renovare și întreținere, datorită programelor guvernamentale de ameliorare a habitatului urban.

În Italia, investițiile în sectorul construcțiilor au scăzut cu 3%, numărul locuințelor noi terminate în 1983 fiind de 400 000 — cu 30 000 mai puține decît în 1982 — iar în 1984 estimîndu-se la numai în jur de 360 000 (Bul. inf. INL nr. 10/1983).

MARGINALIUM

SPICUIRI PUBLICISTICE

● « Ne mărginim a reaminti că o doză de „imitație" intră *obligatoriu* în orice act creator, deoarece acesta nu apare prin generație spontanee, ci prin înscrierea, mai mult ori mai puțin conștientă, într-o serie istorică. »

(GHEORGHE GRIGURCU: « Complexitatea unui fenomen-moda în literatură », în Suplimentul literar-artistic al Scînteii tineretului, 5 iunie 1983)

● « (. . .) nici un avangardist n-a devenit mare scriitor decît după ce a spus „nu" esteticii avangardiste. Avangardismul e un stadiu; poate chiar o vîrstă. Aprovizionează spiritul cu prospețime și îndrăzneală. Șterge colbul de pe estetici vechi sau învechite. Oferă soluții cu adevărat insolite unor probleme importante de creație. »

(CONSTANTIN SORESCU: « Iubesc polemica, dar urăsc critocrația », în Luceafărul, 9 iulie 1983)

● « Am considerat întotdeauna — cu tot masochismul pe care o asemenea credință îl presupune — că poziția scriitorului față de critic seamănă pînă la ridicol cu aceea a femeii față de bărbat. Aceeași capacitate a unora de a naște și a celorlalți de a fi totuși mai importanți. . . »

(ANA BLANDIANA: « Fragmente », în România literară, 30 iunie 1983)

● « Din cap în cap se face cultura, iar nu din mînă în mînă. Umbra poetului ce a lăsat el pe hîrtie, pe tablouri, pe pietre, pe sunete. Mai întîi de toate trebuie tu însuți să fii poet în orice fel de a fi al tău. Abia după aceea umbra ta se numește opera ta. O idee care are și caracter și, pe deasupra, ți-o pui în față, cînd răsare soarele, dis-de-dimineață o să vezi ce umbră lungă lasă în spatele ei. »

« A gîndi mi-apare a fi imediat după verbul a ara-arare cea mai de seamă muncă. A ucide un om este o crimă. A ucide o idee este o Hiroșimă. Artistul este singurul care mai amintește de specie. »

(NICHITA STĂNESCU — « Antimetafizica » — convorbiri cu Nichita Stănescu » de Aurelian Titu Dumitrescu, în Suplimentul literar-artistic al Scînteii tineretului, 4 septembrie 1983)

● « Prin Eminescu lirica noastră a recucerit cosmicitatea pierdută. S-a recuperat acea transcendență mioritică proprie spiritului românesc. Poezia clamoroasă, franțuzită, care artificializa și lenevea inspirația autohtonă, a fost detronată. Eminescu a redeșteptat simțul infinitului, vocația vizionară (generatoare de valori perene). »

(ALEXANDRU HORIA: « Cazul Eminescu », în Luceafărul, 14 ianuarie 1984)

● « Cînd călătorești într-o țară străină, cauți în mod inevitabil și semnele spiritualității tale. »

(EUGEN SIMION: « Prin Hamburg », în România literară, 20 ianuarie 1983)

● « Ce este de făcut cu cei care, de bună credință fiind, consideră că evul mediu românesc reprezintă un răstimp destul de modest, sub toate raporturile, din trecutul nostru? Cred că sînt absolut necesare mai multe cărți de popularizare, de bună calitate (. . .). Cărți în care să se arate că Ștefan cel Mare nu putea să vorbească și să scrie ca un țăran (. . .). Ștefan era un domn de talie europeană, nu numai prin faptele sale dar și prin felul în care se desfășura viața la curtea sa. »

(MANOLE NEAGOE: « Ștefan cel Mare vorbea ca un țăran? », în Luceafărul, 5 februarie 1983)

● « Istoria neamului nostru și aportul său la civilizația europeană se înțeleg prin ceea ce a înfăptuit fiecare generație, prin ceea ce făptuim acum, dar în egală măsură prin ceea ce știm să păstrăm — de la documentul scris la cel de artă și la ansambluri arhitectonice. A renunța la atari mărturii esențiale înseamnă a renunța la propria noastră istorie. »

(DINU C. GIURESCU: « Arhitectura Piteștilor — orașul — dimensiuni contemporane », în Argeș, februarie 1983)

● « Între cele trei țări române despărțite arbitrar în îndelungata lor istorie feudală, au existat întotdeauna elemente comune de legătură. Acestea se manifestau în existența unei singure culturi spirituale românești. Nimic nu fixează mai pregnant ideea originii comune, a comunității de limbă și interese ca tipăriturile vremii, de la apariția lor — în secolul al XVI-lea — și pînă la îndeplinirea idealului de unire. Prin forma lor accesibilă, prezență și circulație, purtătoare de idei, timp de secole au vehiculat și cultivat graiul românesc, dezvăluind originea comună a românilor. Iată de ce profesorul clujean Ioachim Crăciun spunea despre Diaconul Coresi că este *„primul stătător în pomelnicul ostenitorilor pentru unirea celor trei țări române* — deoarece — *înainte de a cuceri Mihai Viteazul, Domnul Munteniei, Transilvania și Moldova cu sabia, le-a cucerit smeritul Diacon Coresi cu slovele teascurilor sale*". »

(DIMITRIE POPTĂMAȘ: « Tiparul românesc, expresia unității spirituale a tuturor românilor », în Vatra, 20 decembrie 1983)

● « Luminat de o erudiție vastă și deținător al înțelepciunii mai multor lumi, Dimitrie Cantemir va întruchipa, în cadrul cosmopolit și predecadentist din Constantinopolul de la sfîrșitul secolului al XVII-lea, un înaintaș al enciclopedismului european format în Levant și un exponent al culturii orientale văzută prin prisma gîndirii clasice, într-un dialog spiritual între Occident și Orient, care va constitui fermentul originalității uimitoare a tuturor operelor sale. »

(EUGENIA POPESCU-JUDEȚ: « Dimitrie Cantemir — Cartea științei muzicii », Ed. Muzicală a Uniunii Compozitorilor, 1973, p. 12)

● « Îmi plac foarte mult orașele necunoscute, cu străzi mici și întortocheate, cu surprize arhitectonice. Să mergi pe o străduță, cum mergeam eu, de demult, prin Salzburg, și, în lumina blîndă a unei toamne, să intri într-o piațetă, să zărești o fereastră frumoasă în zidul unei case bătrîne, să te minunezi de negrăita frumusețe a zidului, cu o stucatură galbenă aurie, scăldată în lumina soarelui. »

(EDGAR PAPU, în « O ce frumoase sînt clipele în care trăiești adevărul unui înalt sentiment », interviu de Victor Nițâ, Flacăra, 23 septembrie

● « Treceam într-una din zilele trecute pe o stradă în demolare și mă frapase cît de viu și de povestitor era acel peisaj învins. »

(ANA BLANDIANA: « Peisaj învins », în România literară, 8 decembrie 83)

● « Ce carte de vizită mai definitorie pentru cine a fost Martha Bibescu din puntul de vedere al patrimoniului nostru cultural decît această mărturisire despre 1 Decembrie 1918, cînd s-a împlinit Marea Unire, socotită de scriitoare a fi „ziua cea mai sfîntă din calendarul meu personal" ».

(CRISTIAN POPIȘTEANU: « Martha Bibescu », în Contemporanul, 13 ianuarie 1984)

● « Lemnul pentru construcțiile navale și pentru cetățile de pe Dunăre ale Turciei, ca și pentru clădirea caselor de pe Bosfor provenea mai ales din Moldova. Stejarul de Fălciu era vestit pentru rezistența lui la acțiunea cariilor și era foarte căutat pentru construcțiile navale. »

(ANDREI OȚETEA: « Pătrunderea comerțului românesc în circuitul internațional — în perioada de trecere de la feudalism la capitalism —, Ed. Academiei R. S. România, 1977, p. 55)

St.R. I.

«Numai prin munca unită a tuturor cetățenilor vom asigura progresul mai rapid al patriei, ridicarea continuă a gradului de civilizație materială și spirituală a poporului.»

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Raportul la Conferința Națională a Partidului Comunist Român, 16—18 decembrie 1982)

40
1944-1984

40 DE ANI DE SEMNIFICATIVE ÎNFĂPTUIRI ARHITECTURAL—URBANISTICE ÎN ROMÂNIA

REALIZĂRI — PROIECTE — STUDII

PAVILION NOU, FACULTATEA DE CONSTRUCȚII — TIMIȘOARA

COLECTIV DE PROIECTARE
Arhitectură: arhitecții **IOAN FACKELMAN, HARALAMBIE COCHECI** (șefi de proiect), **CRISTIAN DUMITRESCU, THEODOR GHEORGHIU**
Rezistență: inginerii **VICTOR GIONCU, IONEL FLEȘERIU, AUREL DANILESCU, RICHARD FRIDRICH, DUMITRU FLORESCU, TUDOR CLIPI**
Instalații: inginerii **CORNEL JURA, VENERA PODRUMAR** (sanitare), **NICOLAE OANCEA** (termice), **DORIN LĂZĂRESCU** (electrice)
Drumuri și sistematizare verticală: ing. **MILUTIN CRAIOVAN**
Documentație economică: ing. **VENERA PODRUMAR**

PROIECTANT GENERAL: INSTITUTUL POLITEHNIC «TRAIAN VUIA» TIMIȘOARA — FACULTATEA DE CONSTRUCȚII

EXECUTANT: TRUSTUL DE CONSTRUCȚII MONTAJ TIMIȘOARA

Noul pavilion al Facultății de Construcții a fost amplasat, în zona universitară a orașului, pe terenul mărginit de străzile Olt, Stadion și Traian Lalescu, unde se găseau deja o serie de clădiri ale facultății.

Construcția a fost proiectată de cadre didactice, arhitecți și ingineri, în cadrul activității de integrare cu producția și, la realizarea ei, o mare contribuție și-au adus-o și studenții facultății.

Beneficiind de un teren restrîns, suprafața desfășurată de 7800 m² — cerută prin nota de comandă — este realizată într-o construcție liniară cu s + p + 5 etaje, aliniată la strada Traian Lalescu, și un corp cu s + p + 1 etaj articulat la aceasta.

Avînd circulații și holuri restrînse, ceea ce a condus la un k = 0, 7, noua construcție e dimensionată pentru a adăposti activitatea a circa 3000 de studenți și acoperă prin suprafețele utile ale încăperilor o gamă largă de posibilități de folosire.

Din considerente constructive, clădirea este formată din patru tronsoane:

Tronsonul A (s + p + 5) este alcătuit dintr-o suită de 11 travei de 3,55 m pe două deschideri de 6,80 m. Înălțimea nivelurilor (de 3,55 m) este determinată de cerințe funcționale, respectiv de înălțimea liberă necesară spațiilor de seminar, pentru proiectare și laboratoare, existente în acest tronson. La etajul 1, se găsesc spațiile destinate conducerii (decanat, secretariat etc.).

Nivelul pardoselii subsolului a fost determinat de cota ridicată a apelor freatice din zonă, datorată apropierii de canalul Bega.

Tronsonul B, cu aceeași înălțime și alcătuit din trei travei, este articulat corpurilor **C** și **D,** prin două spații de trecere late cît o travee. Acest tronson adăpostește, la parter, holul de intrare cu anexele și scara principală în două rampe, iar, la etaj, sînt dispuse 4 săli de curs de 54 locuri și holurile de nivel. Subsolul este ocupat de bufet și spațiile tehnico-gospodărești.

Tronsonul C — al amfiteatrelor de cîte 120 de locuri — este o structură etajată pe 5 niveluri de săli în pantă, subsolul fiind ocupat de laboratorul de instalații.

Tronsonul D este al amfiteatrelor de 250 locuri (h = 5,10 m), subsolul fiind destinat activităților cultural educative, ce se continuă în exterior printr-un amfiteatru în aer liber.

În rezolvarea de ansamblu, s-a urmărit o claritate funcțională cît mai mare, exprimată printr-o plastică simplă, sobră, integrată zonei, ce utilizează cîmpuri mari de cărămidă aparentă întrerupte de zone tencuite în praf de piatră și de verticalitatea scărilor.

Tîmplăria din lemn, în cea mai mare parte, este dublă, vopsită alb, în contrast fericit cu restul fațadei.

Probleme deosebite în realizarea plastică a pus, în special, corpul C, unde s-au propus mai multe variante, optîndu-se în cele din urmă pentru tratarea în trepte a parapeților ferestrelor, continuată apoi și la fațadele amfiteatrelor mari.

Spațiile interioare ca și cele exterioare au aceeași tratare, simplă, cu materiale durabile și ușor de întreținut. Astfel, sălile de curs și seminar au fost finisate cu zugrăveli lavabile și cu zone de cărămidă aparentă, iar pardoseala executată din mase plastice. Pentru un spor de expresivitate, în holurile de la parter și de la etajul 1, pardoseala, a fost realizată din marmură albă într-un izbutit contrast cu placajul de cărămidă.

Deși intențiile proiectanților nu au putut fi împlinite în totalitate, s-a realizat, credem, un edificiu care, prin arhitectura ce o exprimă, creează un dialog viu cu peisajul și un cadru adecvat de studiu celor chemați să ridice, în continuare, construcții de amploare în întreaga țară.

Arh. CRISTIAN DUMITRESCU

→

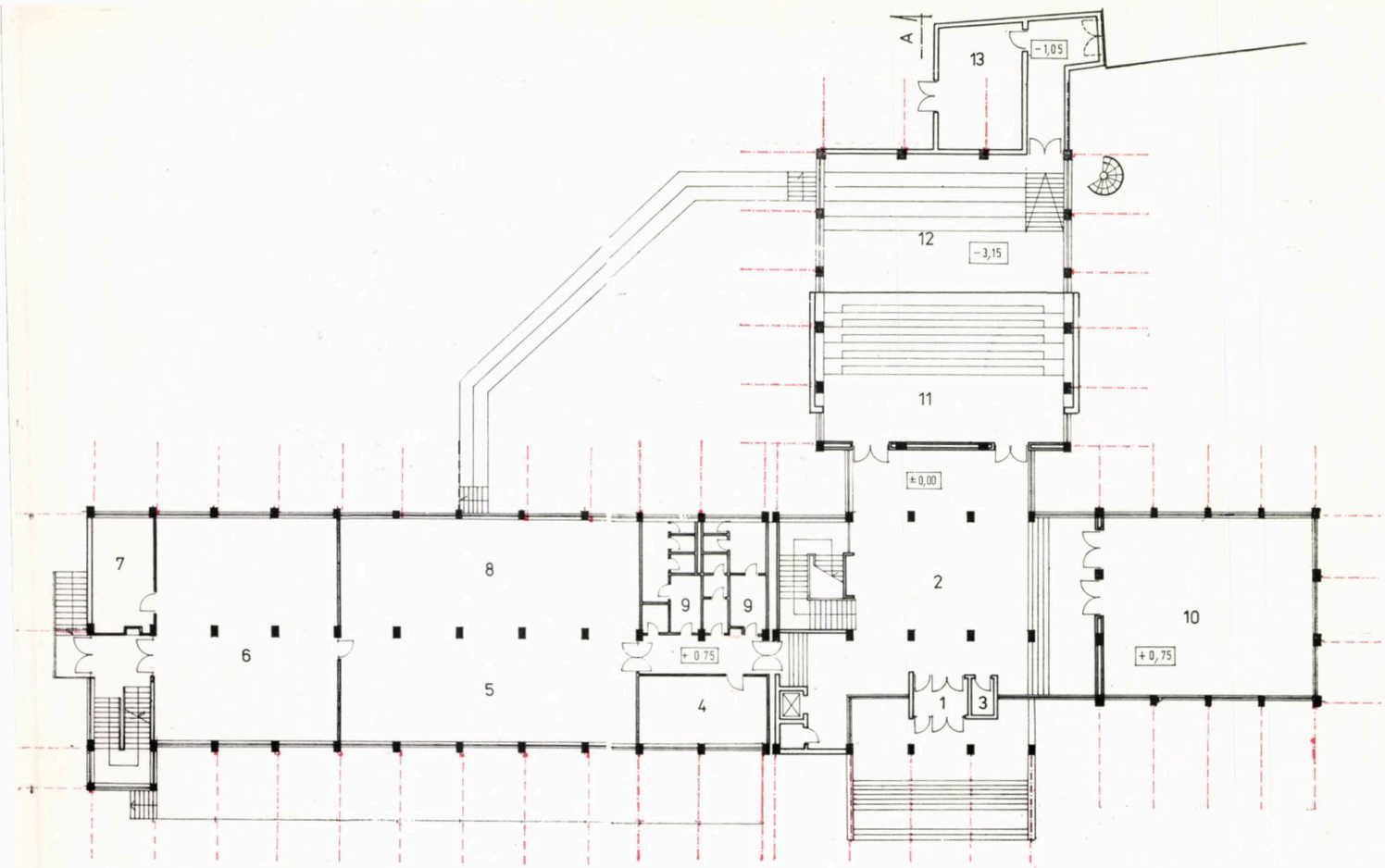
A
13
-1,05
12
-3,15
11
±0,00
7
8
9
9
2
10
6
+0,75
5
4
1
3
+0,75

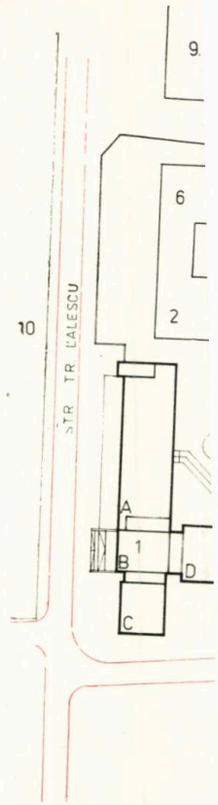
9
6
2
10
STR. TR. ALESCU
A
1
B
D
C

2

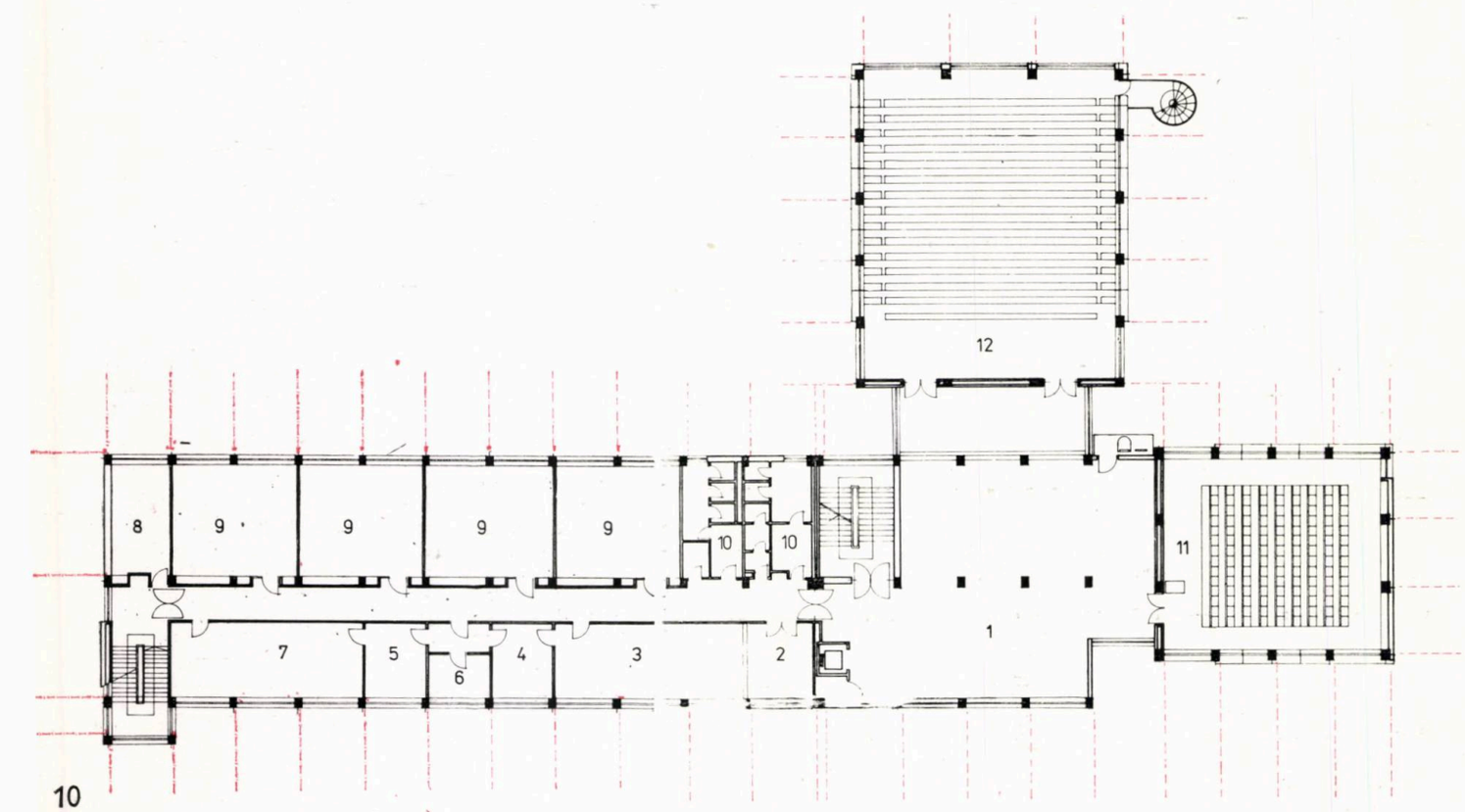
12
8
9
9
9
9
10
10
11
1
7
5
6
4
3
2

3

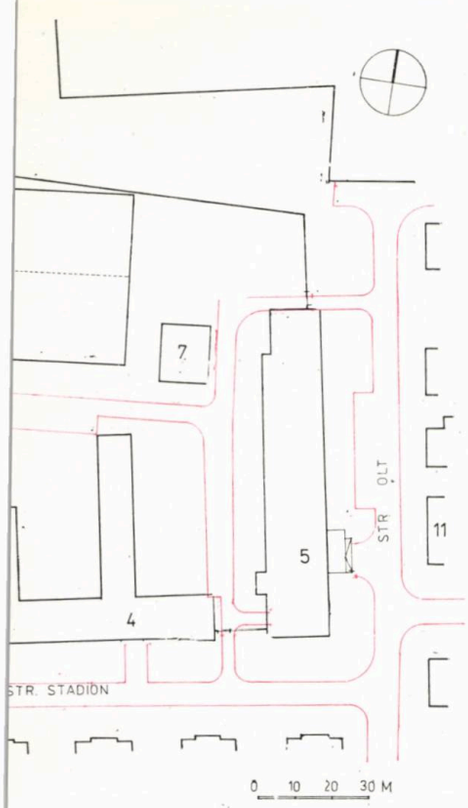

1. PLAN DE SITUAȚIE — PLATFORMA FACULTĂȚII DE CONSTRUCȚII TIMIȘOARA: *1. Pavilion nou Facultatea de Construcții — 2. Catedra de beton armat — 3. Catedra de construcții metalice — 4. Catedra de drumuri și fundații — 5. Atelier școală și de proiectare — 6. I.C.C.P.D.C. — 7. Atelier — 8. Universitate — 9. Sală sport universitate — 10. Stadionul Politehnica — 11. Locuințe P+3*

2. PLAN PARTER: *1. Intrare principală — 2. Hol — 3. Portar — 4. Cabinet — 5. Laborator instalații sanitare — 6. Laborator instalații ventilare industrială — 7. Spațiu tehnic — 8. Laborator instalații încălzire — 9. Grupuri sanitare — 10. Spațiu expo — 11. Amfiteatru 250 de locuri — 12. Spațiu activități cultural artistice (subsol) — 13. Post trafo*

3. PLAN ETAJ I: *1. Hol etaj — 2. Buzunar secretariat — 3. Secretariat studenți — 4. Prodecan — 5. Decan — 6. Secretar șef — 7. Sală consiliu — 8. Anexă — 9. Sală seminar — 10. Grup sanitar — 11. Amfiteatru 120 locuri — 12. Amfiteatru 250 locuri*

4. PLAN ETAJ III: *1. Hol etaj — 2. Cabinet cadre didactice — 3. Sală proiectare — 4. Anexă — 5. Sală seminar — 6. Grup sanitar — 7. Sală curs 54 locuri — 8. Sală pregătire cadre didactice — 9. Amfiteatru 120 locuri*

5. PLAN ETAJ IV—V: *1. Hol etaj — 2. Cabinet cadre didactice — 3. Sală ACP — Proiectare — 4. Anexă — 5. Grupuri sanitare — 6. Sală curs 54 locuri — 7. Sală pregătire cadre didactice — 8. Amfiteatru 120 locuri*

6. SECȚIUNE

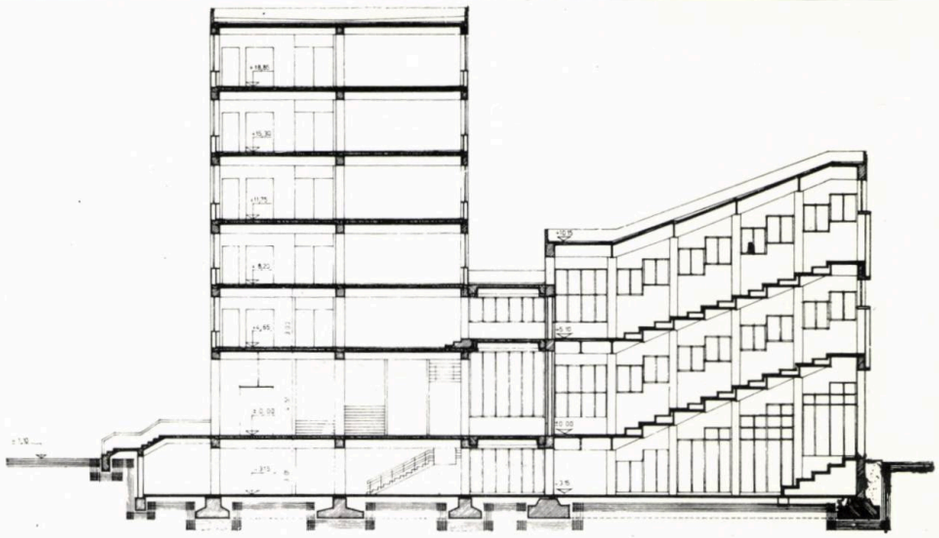

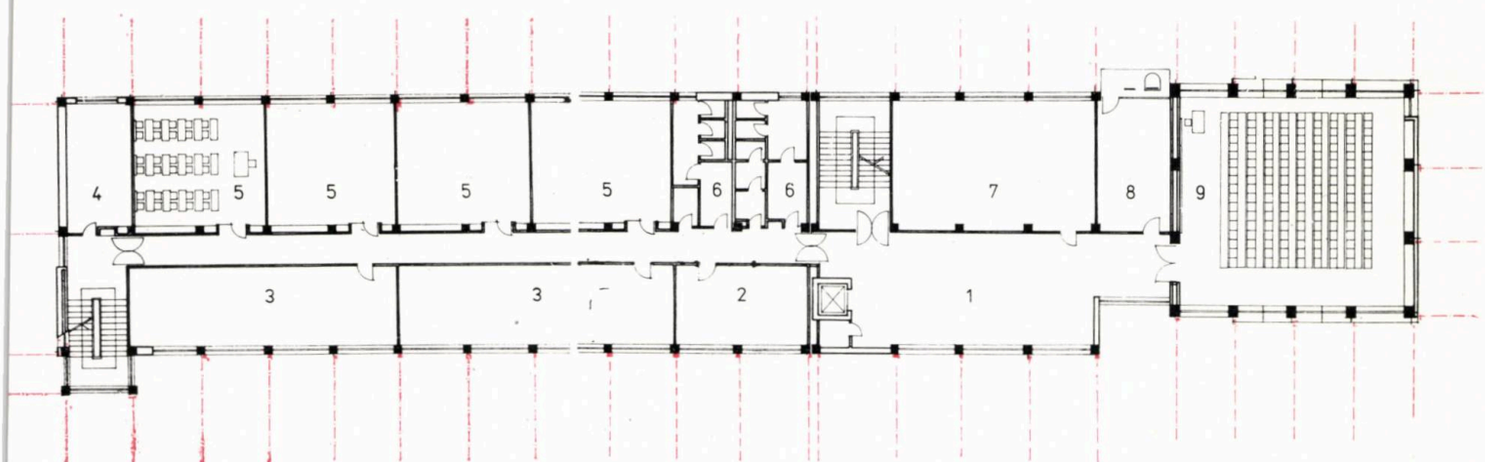

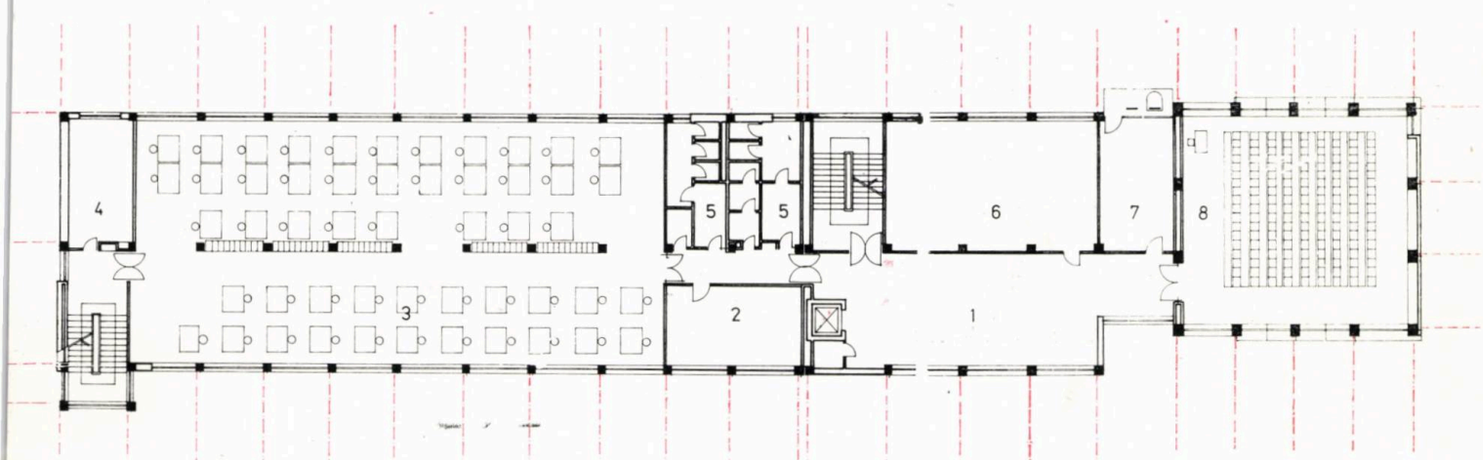

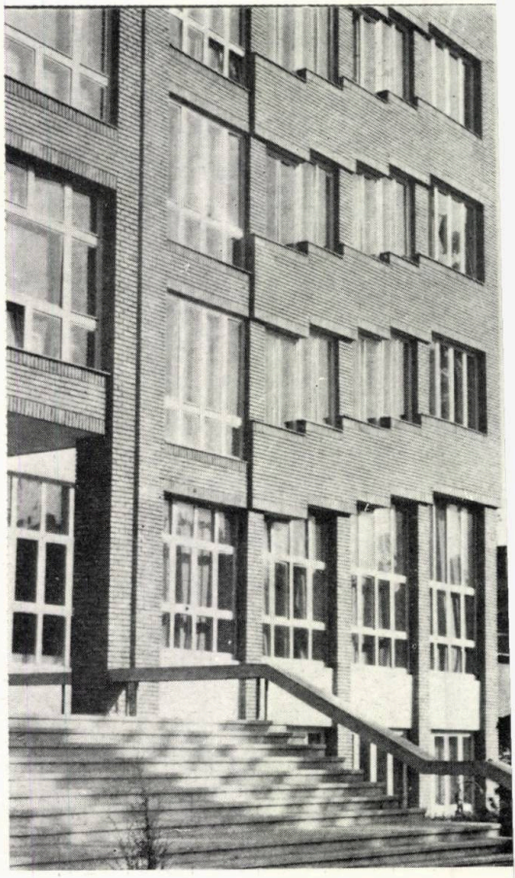

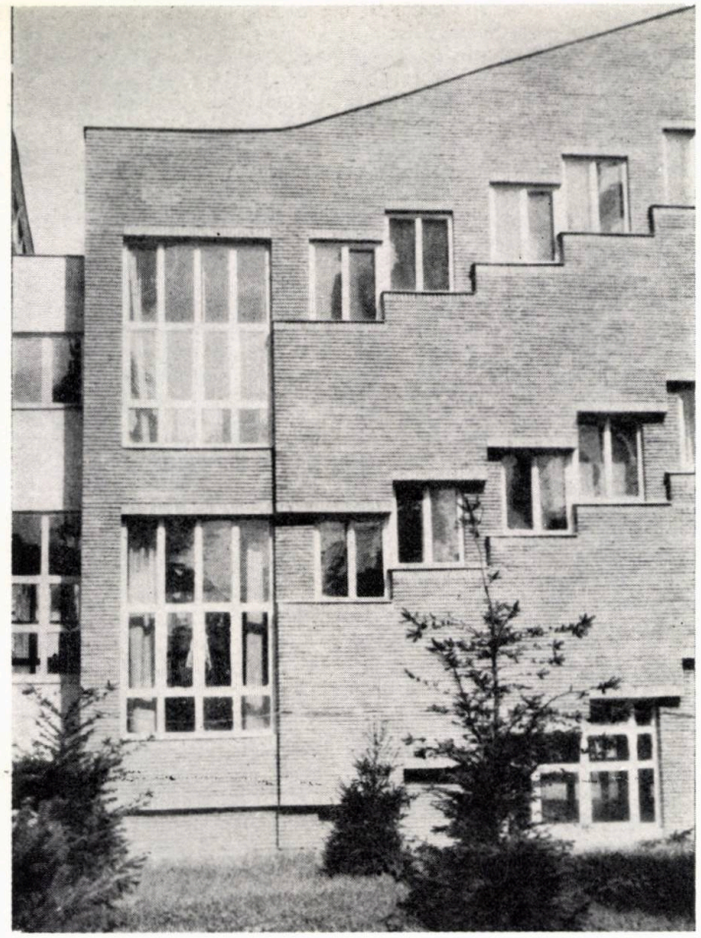

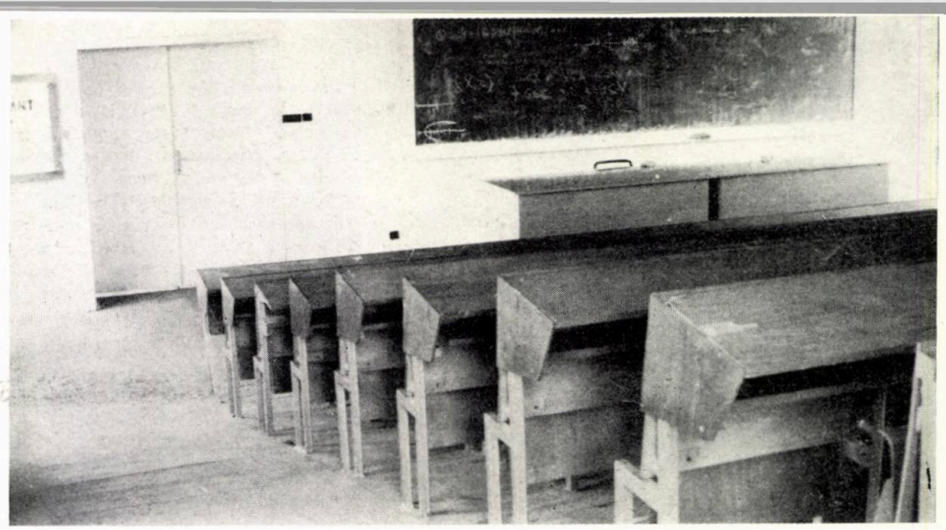

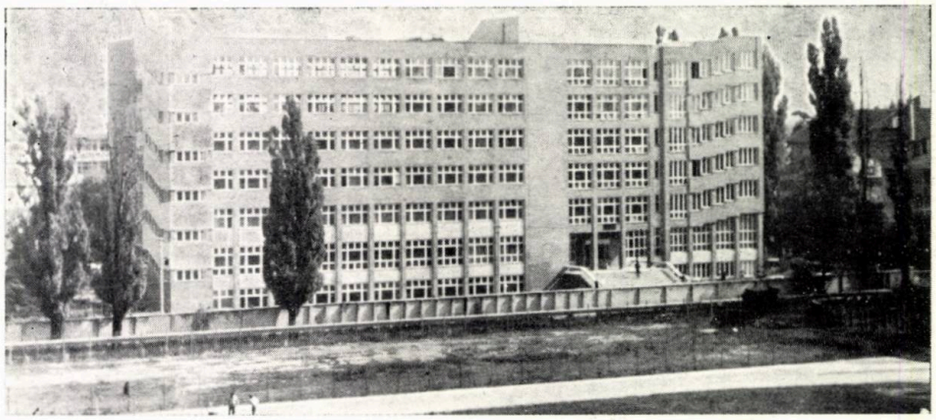

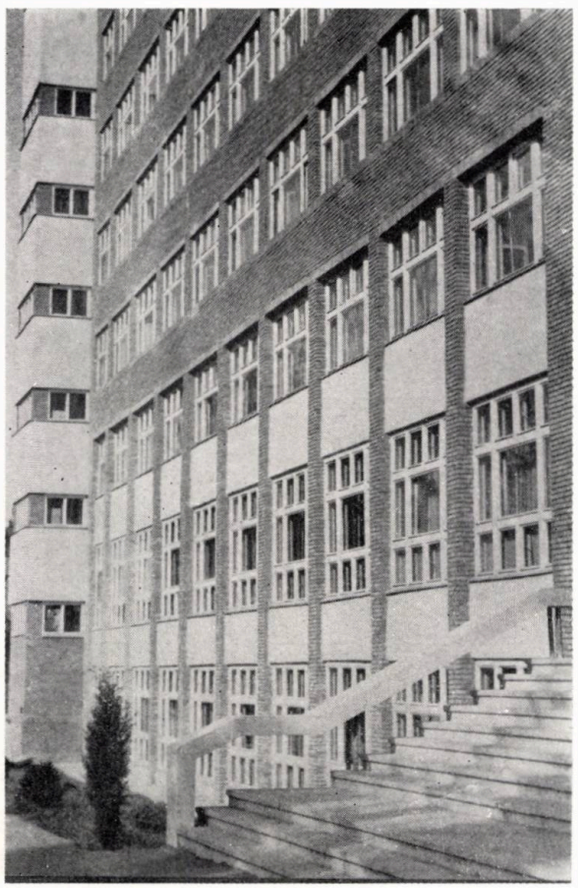

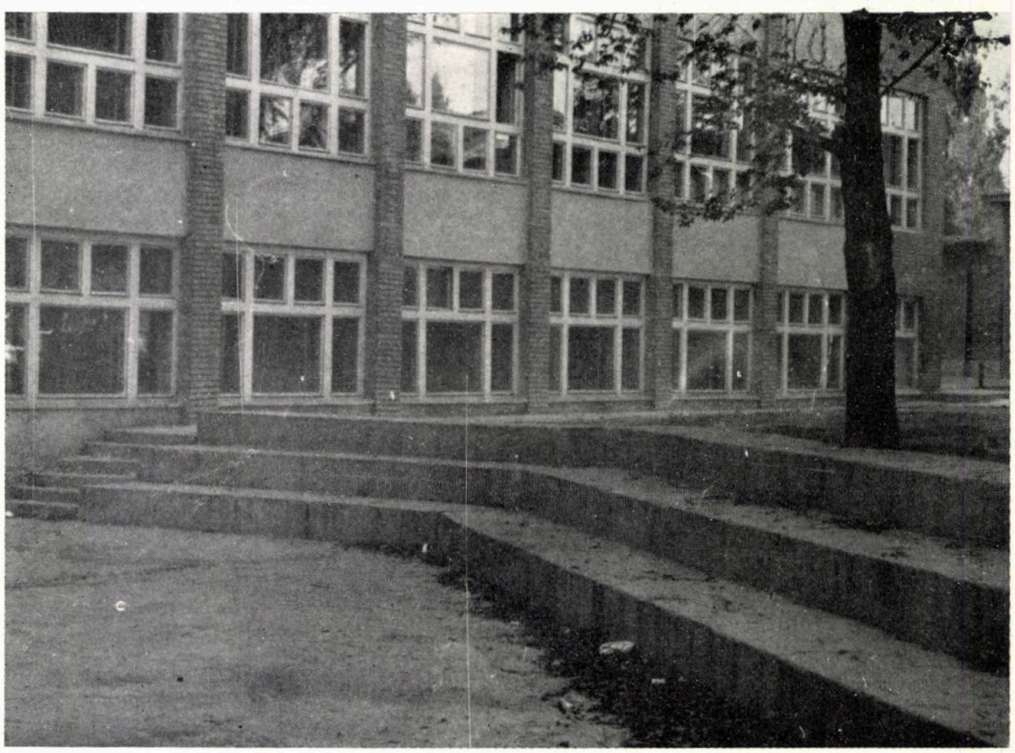

FAR LA SULINA

COLECTIV DE PROIECTARE

Arhitectură: arh. **ILEANA LUSCOV**
Șef proiect: ing. **VALENTIN STOLOJAN**
Rezistență: ing. **ION MARINESCU**
Instalații: inginerii **MIHAI SIMA** (tehnologice și de curenți slabi), **CORNEL SMARANDACHE** (electrice), **MIHAELA UDRAN** (termice)
Consilieri: arh. **FLORIN IONESCU** (arhitectură), ing. **GHEORGHE ȘERBAN** (rezistență)

PROIECTANT GENERAL: INSTITUTUL DE PROIECTĂRI TRANSPORTURI AUTO, NAVALE ȘI AERIENE — SECȚIA CONSTRUCȚII

Pentru îmbunătățirea navigației și pentru asigurarea securității acesteia în zona portului Sulina, AFDJ (Administrația Fluvială a Dunării de Jos) a comandat înlocuirea funcțională a farului, construit în 1954 (de 21 m înălțime) printr-unul nou, dotat cu utilaj modern de semnalizare optică permanentă, cu bătaie de 7,44 km și cu instalație fonică automată pentru timp de ceață. De asemenea, trebuiau asigurate spații de așteptare pentru piloții de însoțire a navelor la aterizare și pentru personalul de control.

Amplasamentul optim a fost stabilit la 9 km în larg. Ținînd seamă de costul foarte ridicat al platformei create în apă, gospodăria necesară a farului a fost restrînsă la minimum, ocupînd o suprafață de circa 1200 m², ce cuprinde un spațiu de circulație în jurul farului și anexele necesare, fosă septică, decantor, rezervoare de combustibil etc.

Rezolvarea arhitecturală și-a propus găsirea unei siluete cu calități estetice majore, plastice, dinamice, pornind însă de la soluția cea mai economică rezultată din calcule statice și, în același timp, cea mai ușor realizabilă.

Au fost studiate inițial 3 variante, dintre care una propunea turnul de susținere cu secțiune constantă și două cu secțiuni variabile, variante mai spectaculoase din punct de vedere estetic.

Pe baza unor calcule minuțioase, comparative, statice, economice, în privința consumului de materiale și a rapidității de execuție, s-a hotărît realizarea unui turn cilindric din beton armat, cu diametrul exterior de 4,40 m, și cu înălțimea (criteriu tehnologic) de 48,80 m, ce urma să susțină toate celelalte încăperi anexe, realizate prin planșee în consolă.

Turnul a fost executat cu ajutorul cofrajelor glisante. Terenul aluvionar a impus fundarea lui pe 20 de coloane Benoto ⌀ 108 cu L = 200 t.f.

Calculul static a fost întocmit și pe criterii de seismicitate, considerînd 3 forme proprii de vibrare.

Pentru evitarea monotoniei inerente în aspectul unui cilindru înalt de 48 m, celelalte funcțiuni au fost concepute pe planuri poligonale, intersectate cu cele circulare ale turnului, realizate în consolă, prin intermediul unor grinzi radiale amplasate la diferite niveluri.

Funcțiunile legate de activitatea la sol au fost dispuse pe două niveluri înconjurînd baza turnului și folosindu-se fundațiile acestuia.

Circulația verticală în interiorul farului se face prin scara din jurul liftului.

Finisarea farului s-a făcut cu placaj din mozaic de marmură alb, prelucrat diferit, în asize pe cilindru și cu striuri verticale adînci pe suprafețele în consolă.

Tîmplăria și confecțiile metalice au fost vopsite roșu închis. Silueta albă, strălucitoare, monumentalitatea, realizată prin verticalitate, în contrast puternic cu orizontul întins al mării creează un accent singular în zona de unire a Dunării cu Marea Neagră, constituind atît o notabilă realizare tehnică, cît și un punct de interes turistic, ce personalizează zona portuară a Sulinei.

Arh. ILEANA LUSCOV

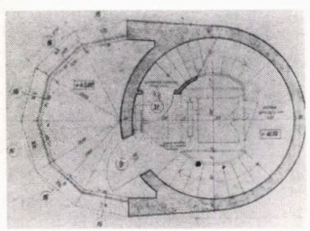

4

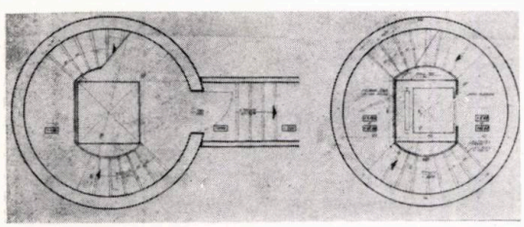

2

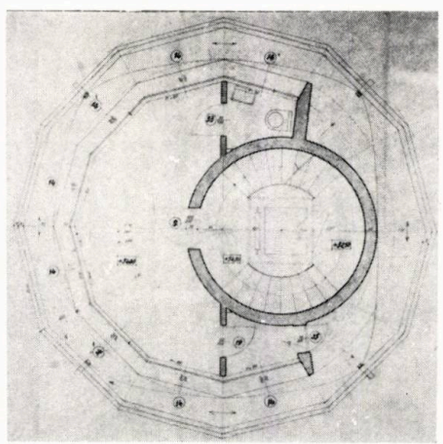

3

1. PLAN PARTER 2, 3, 4. SECȚIUNI ORIZONTALE, PLANURI LA NIVELUL PLATFORMELOR INFERIOARĂ ȘI SUPERIOARĂ 5. SECȚIUNE 6, 7. FAȚADE 8. AXONOMETRIE

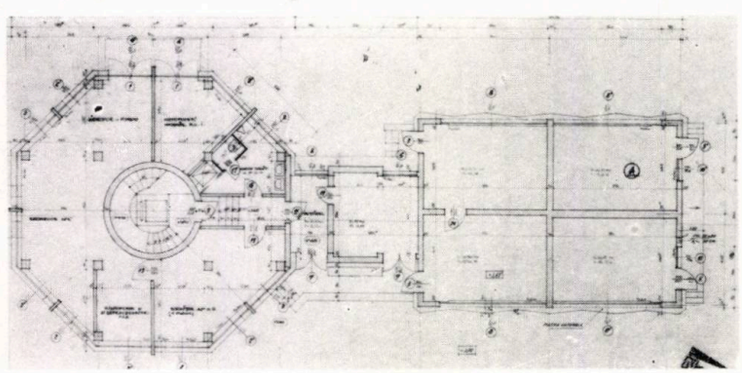

1

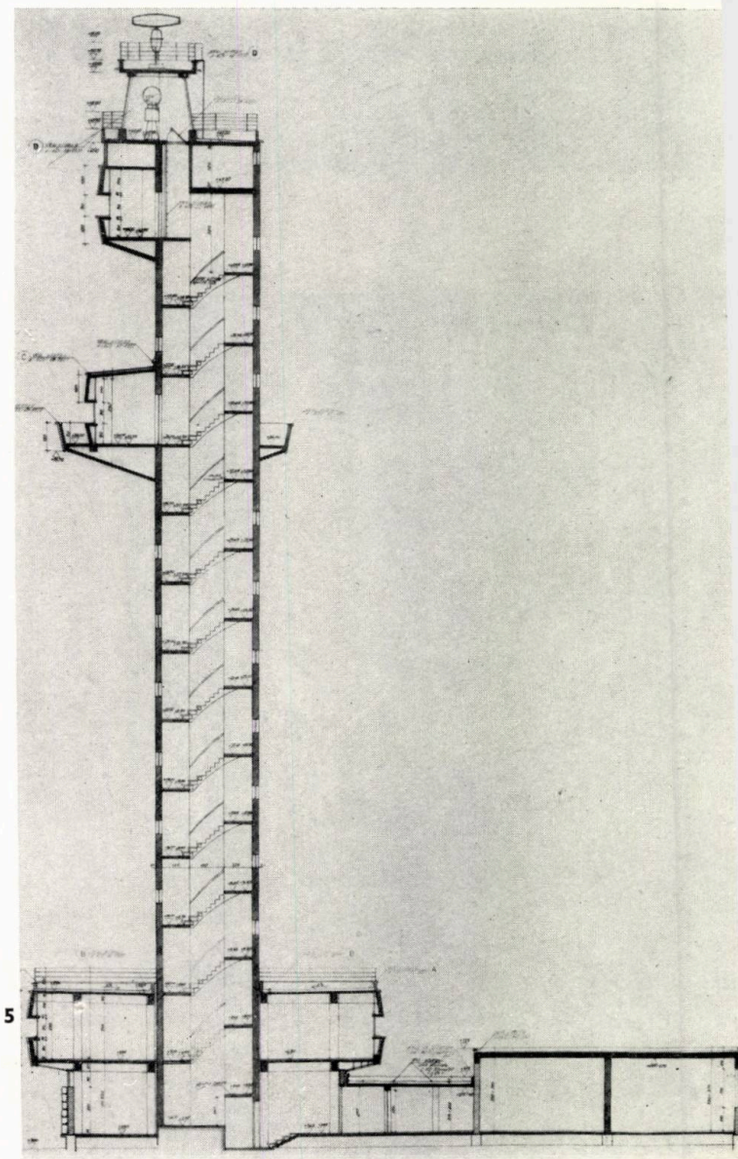

5

arhitectura

SUMMARY **No. 2/1984**

ACHIEVEMENTS—DESIGNS —STUDIES

BIBLIOGRAPHY

Gabriela Meszáros • NEW BOOKS (p. 2)

AGENDA

Dr. arh. Radu Patrulius • EXHIBITION — EVOCATION — SIGNIFICANCE (p. 3)

CHRONICLE

* * * • PROFESSIONAL DISCUSSION AT TIRGOVISTE (p. 6)
Arch. Ion Vede • SOME ACHIEVEMENTS OF THE DESIGN DISTRICT CENTRE OF IALOMITA (p. 6)

ACHIEVEMENTS — DESIGNS — STUDIES

Arch. Cristian Dumitrescu • A NEW PAVILION AT THE TIMISOARA CONSTRUCTION FACULTY (p. 9)

The new pavilion of the Construction Faculty was placed in the universitary zone of the town, on a plot bordered by the Olt, Stadion and Traian Lalescu streets, where other buildings of this faculty had already been erected. The pavilion was designed by the architects and engineers of the teaching staff integrated in production, and the faculty students largely contributed to its achievement.

Arch. Ileana Luscov • A LIGHTHOUSE IN SULINA (p. 14)

In order to improve navigation and to develop security in the Sulina harbour, the Fluvial Administration of the Lower Danube (AFDJ) ordered the replacement of the 21 m high lighthouse, built in 1954, by a new one provided with a modern permanent optical signaling equipment and an automatic phonic outfit for foggy weather.

Arch. Mircea Moldovan • THE « ZORILOR » TRADE CENTRE, CLUJ-NAPOCA (p. 16)
Arch. Ion Barabaș • RESTORATION OF THE GHICA-TEI PALACE — BUCHAREST (18)

The Princely Palace — a summer residence of Grigore Ghica, Prince of Wallachia — was built in 1822 on the prince's estate of Colentina. The residence is one of the few kept up to now in its initial form its neoclassic style of Palladian influence probably came to us from Russia. This style flourished here towards the end of the Phanariot ruling and many country houses and palaces — mostly gone or altered today — were built in this manner. The designing staff was assigned to bring the building to its initial state and to equip it so as to meet the requirements of a restaurant with an atmosphere typical of that epoch. Through the tightly linked activity of specialists from the Council of Culture and Socialist Education and those of the Museum of History of Bucharest, who undertook archeologic and speciality investigations, and simultaneously with work progress, best conservation and restoration solutions could be found and the finishing task be carefully achieved.

TALK WITH . . .

I TRIED TO BE TRUE TO MYSELF IN ALL MY WORK — An interview with arch. Miloș Cristea — by arch. Adrian Mahu (p. 23)

Within monumental ensembles, the part played by the townplanning architect is crucial. However, absence of such a contribution is felt both in the architectural structure and in the monuments' dimentioning / proportioning.

In some of the carried out works I unfortunately met with instances of overdimensioning in the midst of valuable architectural ensembles as well as with inadequate sites.

I cannot agree with the idea that drawing for architects compares with caligraphy for writers. Actually an architect thinks "pencil in hand." In what concerns the present outstanding architects of our country, I can assert that all of them are out — standing designers.

AGORA

Arch. Radu Drăgan • CLASSICISM (p. 28)

OUR PREDECESSORS

Dr. arch. Gheorghe Sebestyén • THE FORTRESS IN ODORHEIUL SECUIESC (p. 29)
Arch. Anghel Marcu • EXPRESSIONS OF OUR GUILD SOME 60 YEARS AGO (p. 30)

REVIEWS

Signed by: dr. Arch. Adrian Mahu, dr. arch. Peter Derer, dr. arch. Eugeniu Apostol, prof. Maia Cristea, arch. Mircea Moldovan, arch. Alexandru Antonescu, Arch. Simon Julman (p. 34)

NEWS OF THE DAY

Arch. Liana-Gabriela Dobrinescu • PLANNING DETAIL AT CHEIA, PRAHOVA (p. 47)
Arch. Maria Angela Cocheci • STANDARD DESIGN FOR A SECOND CLASS HOTEL WITH 150 beds (p. 48) (beginning)

MOVEMENT OF IDEAS

Traian Dinorel Stănciulescu • TRANSYLVANIA — WHEN CATHEDRALS WERE BUILT OF WOOD (p. 50)
Arch. Theodor Gheorghiu • ABOUT PERMANENCE IN ARCHITECTURAL VALUES (p. 52)

SCHOOL PAGE

Arch. Marcel Crișan • A CENTRE OF ART AND CULTURE, CLUJ-NAPOCA — graduation design, 1983 (p. 56)
Arch. Dan Zamora • DESIGN EXPERIMENT — A PORTABLE TELEVISION SET (p. 62)

EVOCATIONS

Arch. Simon Julman • BERLAGE (1856—1934) — FIFTY YEARS SINCE THE MASTER'S DEATH (p. 66)

CORRESPONDENCE

Arch. N. Mgaloblișvili • CITY THOROUGHFARES IN THE RESTORED ZONES OF TBILISI (68)

Since several years already has the population of Tbilisi exceeded one million inhabitants and is rapidly further increasing. It will probably reach the figure of one and a half million around the year 2000. Simultaneously with ample building operations in the new housing districts, great reconstruction, restoration and regeneration activities are carried out in some old town districts. The article presents some notable achievements of the architects of the Gruezin SSR.

CADRAN

Column achieved by arch. Mircea Secășeau (p. 72)

ARTS-DESIGN

• SMALL SIZE PLASTIC IN THE POLISH PEOPLE'S REPUBLIC (79)
Stud. arch. Marcian Roman • WORKSHOP 35 — "WORKSHOP SECTION — 2, GRAPHIC, (p. 80)

INDUSTRIAL DESIGN

Arch. Ioana Ghiea • OPINIONS ABOUT "THE SHOW OF LIGHT" (november, 1983) (p. 83)
Arch. Alexandru Antonescu • THE 1983 BUCHAREST INTERNATIONAL FAIR (p. 86)

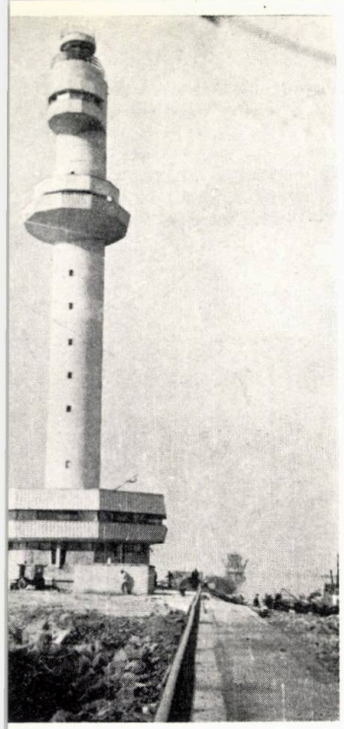

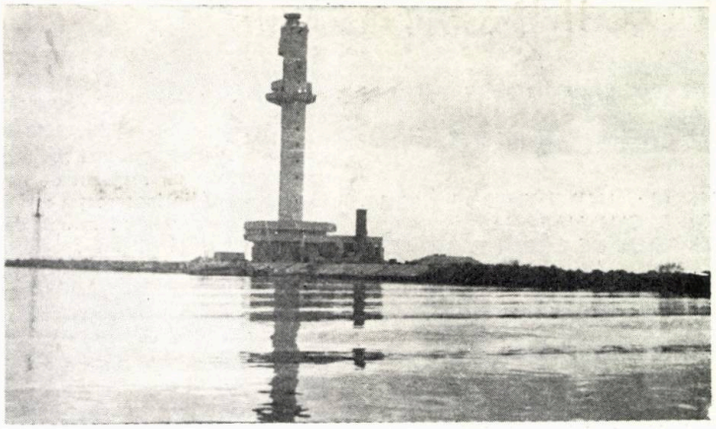

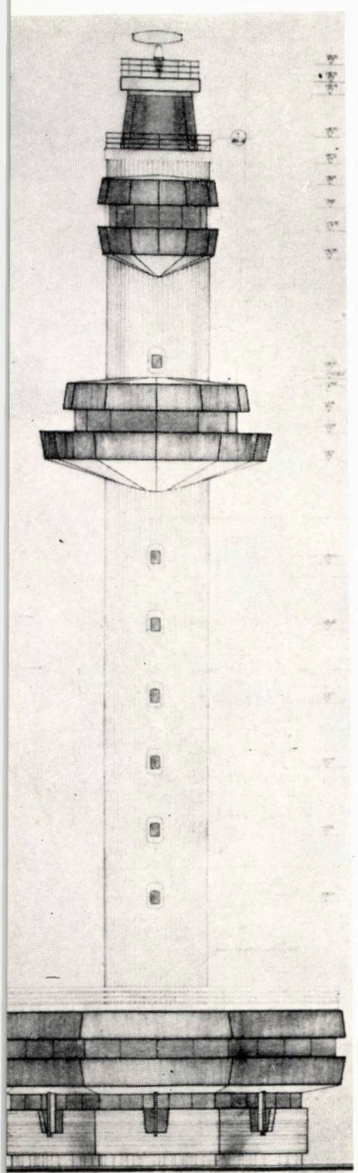

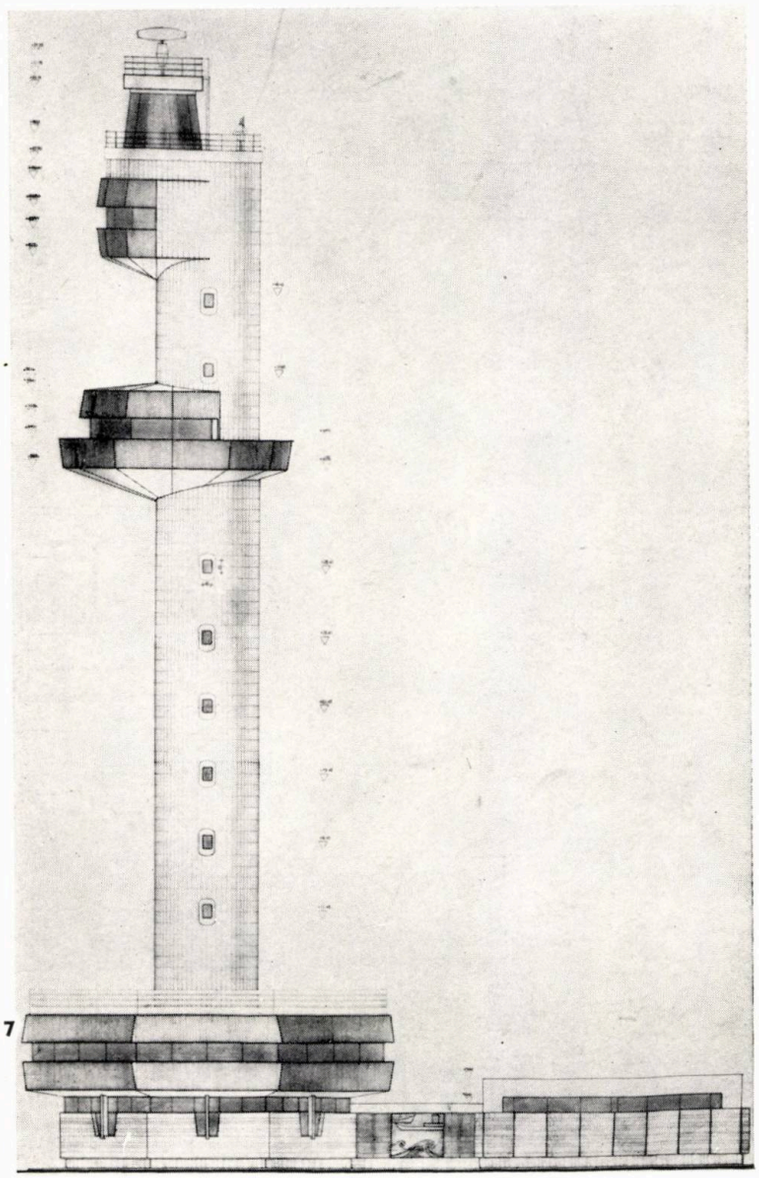

7

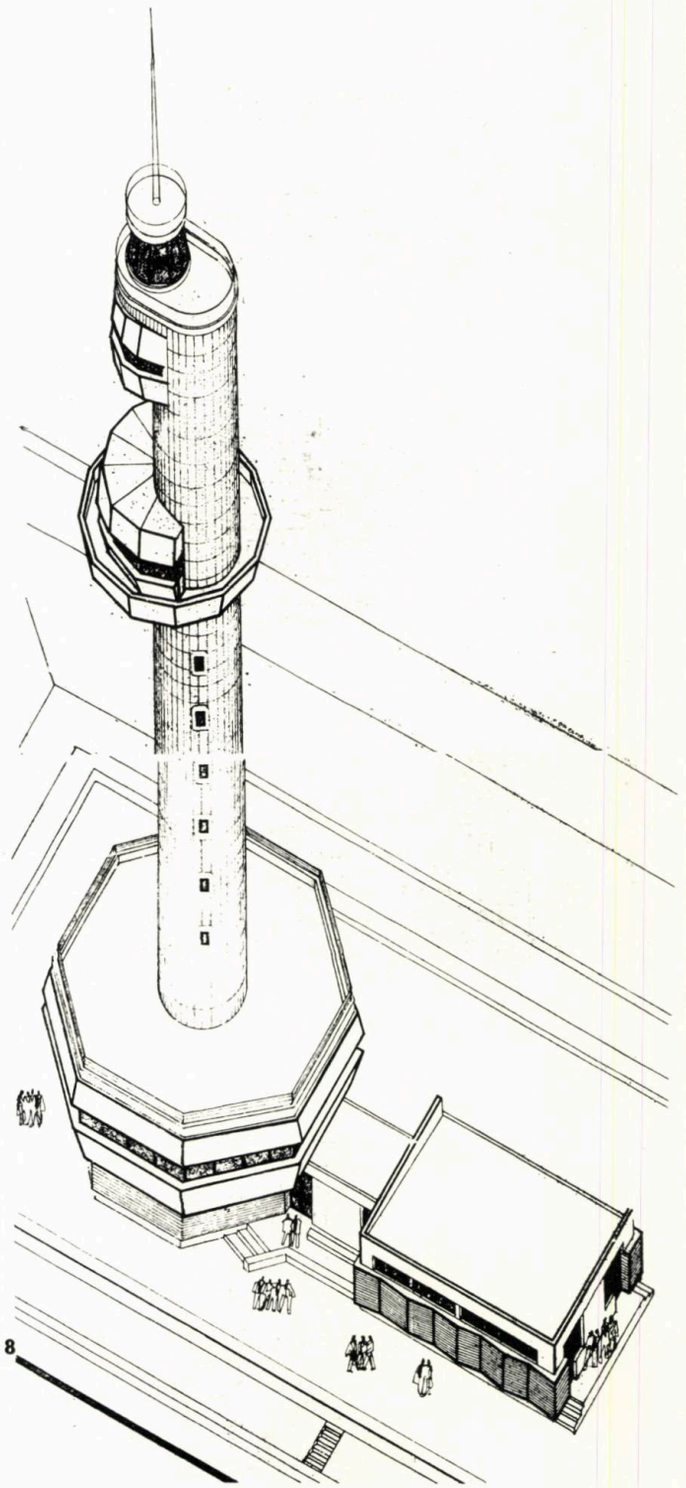

8

COMPLEXUL COMERCIAL «ZORILOR», CLUJ-NAPOCA

COLECTIV DE PROIECTARE:
Arhitectura: arh. **MIRCEA SERGIU MOLDOVAN** (șef proiect)
Structura: inginerii: **ARON POPA, BELA DOBRATER**

PROIECTANT GENERAL: INSTITUTUL DE CERCETARE ȘI PROIECTARE CLUJ-NAPOCA
CONSTRUCTOR: TRUSTUL DE CONSTRUCȚII CLUJ

Complexul este amplasat în centrul ansamblului de locuințe cu același nume, la intersecția străzilor Pasteur și Zorilor.

Pe direcția est-vest, complexul comercial este legat, la nivelul străzii Pasteur, de frontul blocurilor *II N* și *II L*, cu spații comerciale la parter, iar pe direcția nord-sud (în lungul străzii Zorilor) se înregistrează o cădere de nivel de 4 metri. Aceste condiții au determinat hotărîtor rezolvarea arhitecturală.

Clădirea a fost realizată în regim de parter și două etaje și adăpostește mai multe funcțiuni: ● **La parter,** s-au realizat un magazin de desfacere a cărnii, accesul publicului (din intersecția străzilor Zorilor și Pasteur), accesul personalului, rampa de aprovizionare, depozitarea generală și un spațiu al intreprinderii locale de transport în comun Cluj-Napoca ● **La etajul I,** s-au realizat un magazin alimentar cu autoservire și toate anexele corespunzătoare, iar în partea nordică a clădirii (unde, datorită denivelării naturale a terenului, construcția devine parter direct legat de platoul unei piețe agroalimentare, parțial acoperită), s-a amenajat un al doilea acces al publicului și spații pentru administrarea pieței ● **La etajul II,** s-au amplasat două unități de alimentație publică (o berărie și un restaurant cu autoservire), cu toate anexele necesare și cu o grădină de vară.

Datorită condițiilor de percepție foarte variate și problemelor de scară rezultate, s-a acordat — în rezolvarea programului — toată atenția concepției spațiale a obiectului respectiv.

Arh. MIRCEA MOLDOVAN

1. PLAN PARTER
2. PLAN ETAJ 1
3. PLAN ETAJ 2
4,5 SECȚIUNI

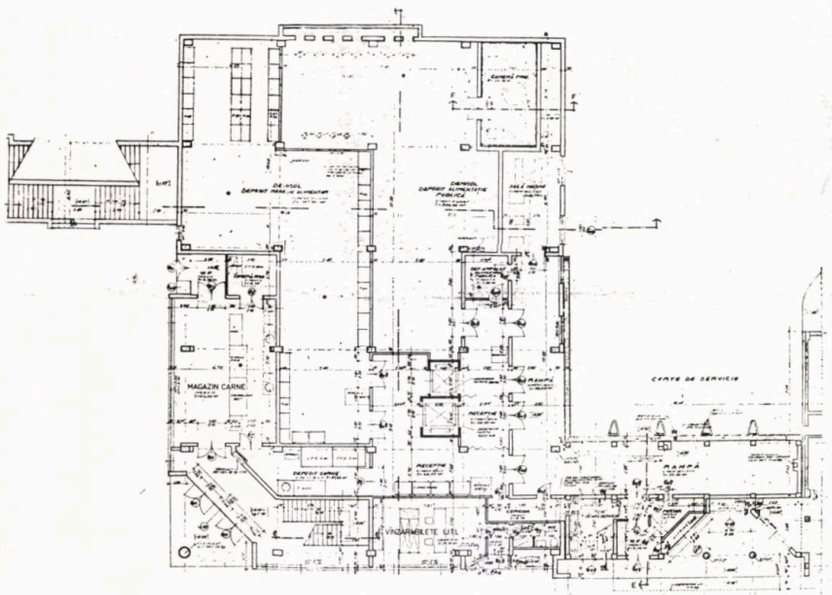

1

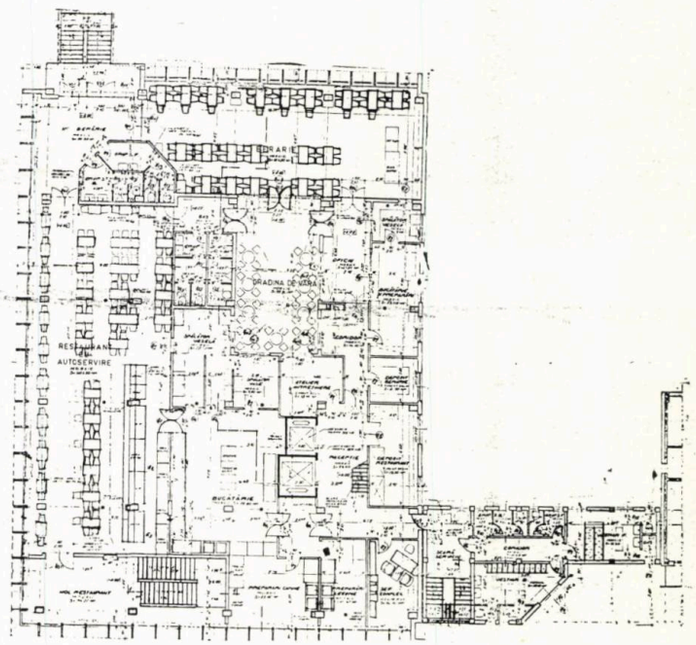

3

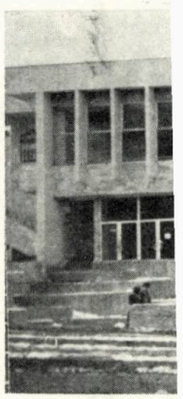

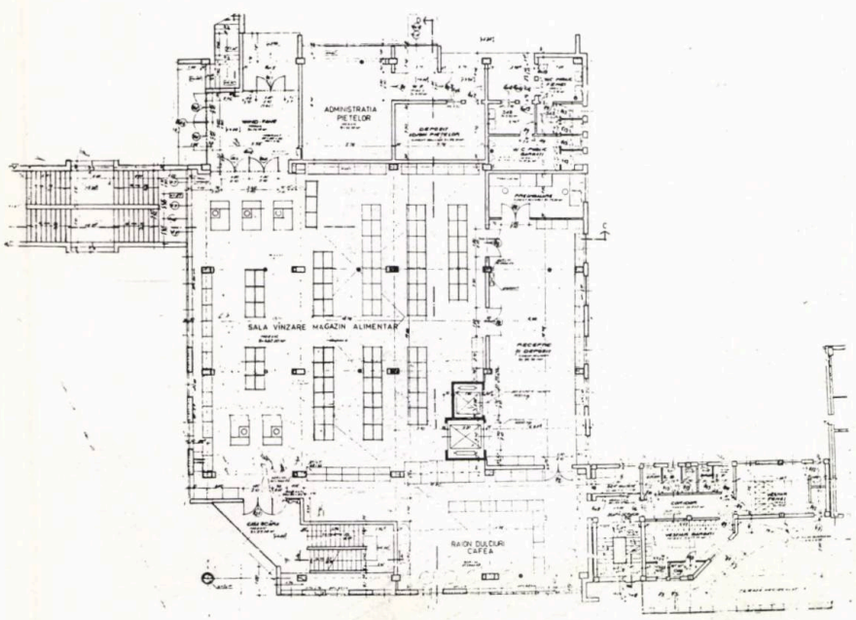

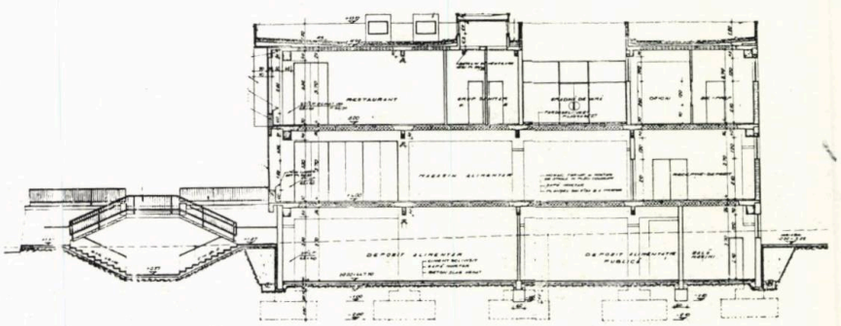

4

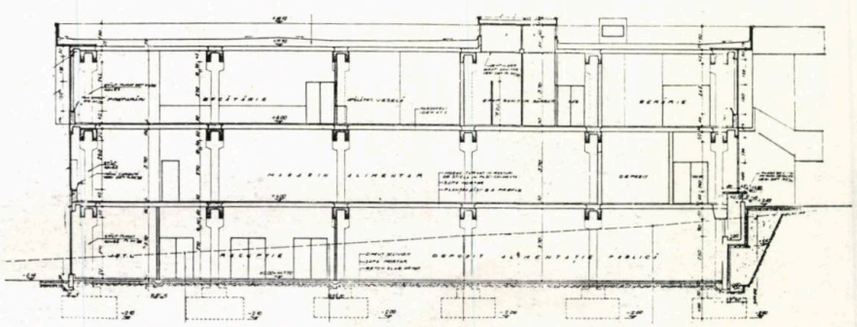

5

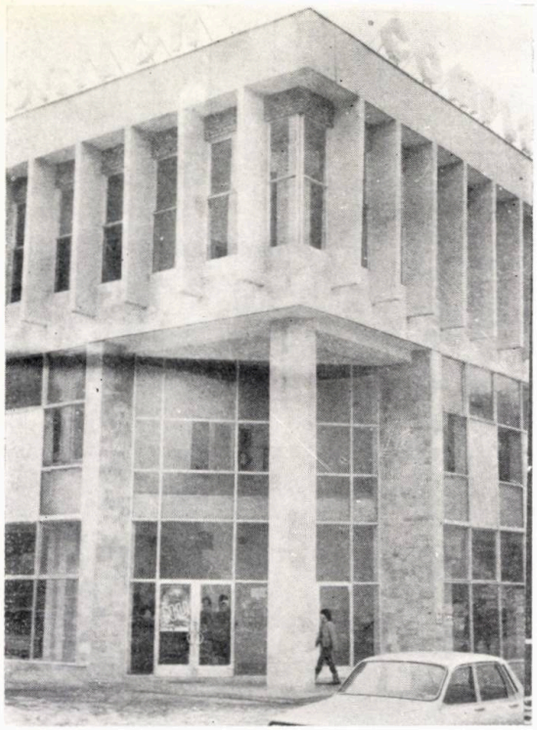

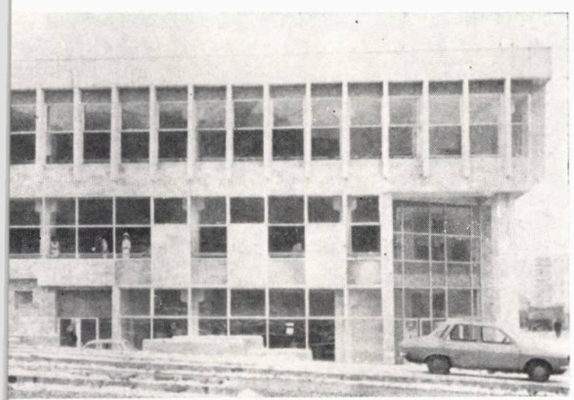

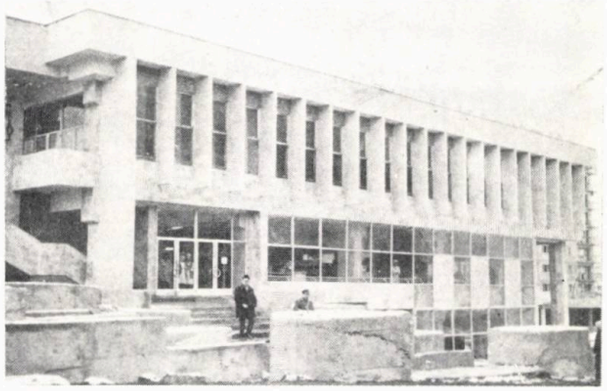

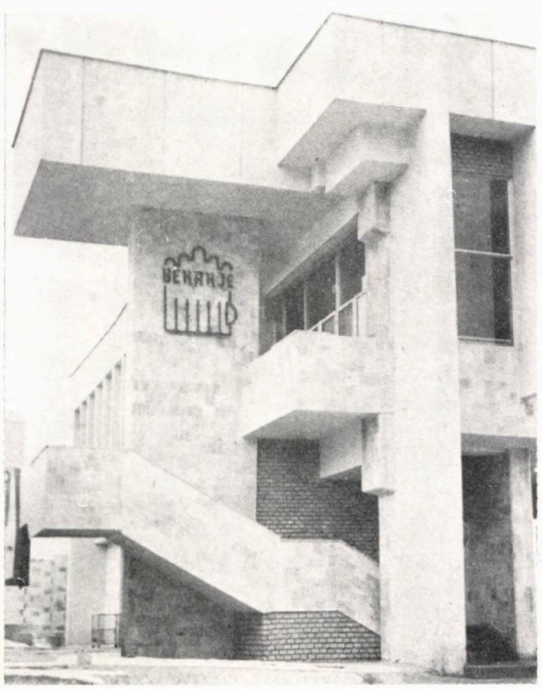
GENARO

RESTAURARE PALATUL GHICA TEI — BUCUREȘTI
— amenajarea unui restaurant de epocă —

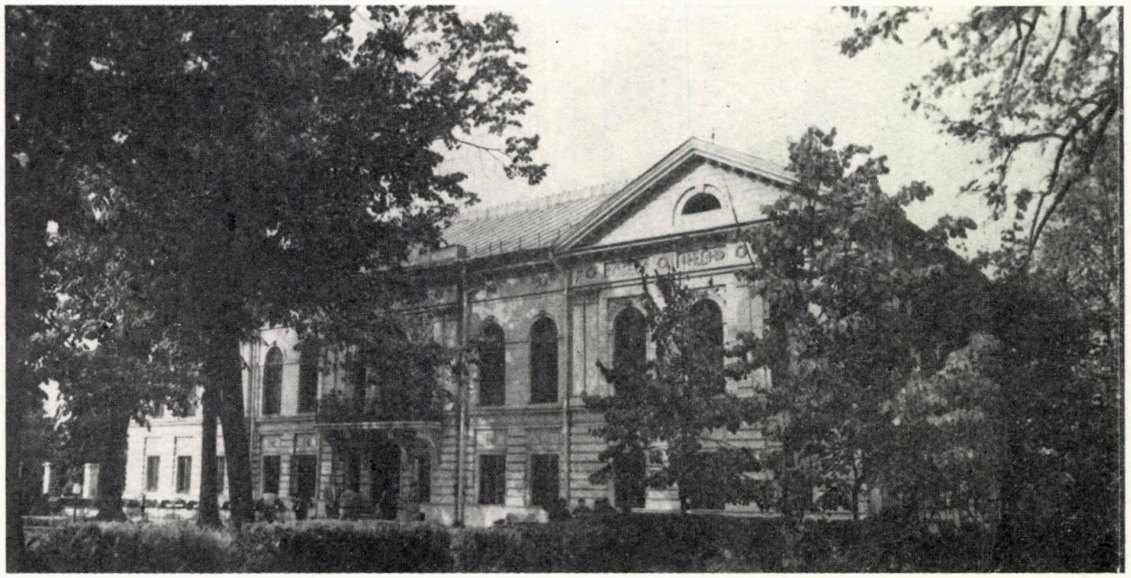

COLECTIV DE PROIECTARE:
Arhitectură: arhitecții **ION BARABAȘ** (șef atelier proiectare, șef proiect), **CONSTANȚA MODORAN, EUGEN ROȘCA**
Corpuri de iluminat: arh. **FLORIAN DUMITRIU**
Rezistență: ing. **GHEORGHE GHEORGHE**
Instalații: inginerii **PRIMAVERA PETROVICI, GHEORGHE PANTAZI**
Cercetare arheologică: **RADU CIUCEANU**
Ornamentica sculpturală: arh. **PAUL GEORGESCU**
Restaurare pictură: colectiv **DAN BROSCĂUȚEANU** și **SORIN ILFOVEANU**
Vitrouri: **DAN BROSCĂUȚEANU**
Documentație economică: **VASILICA BUCUR**
PROIECTANT GENERAL: ATELIERUL DE PROIECTARE AL DIRECȚIEI GENERALE COMERCIALE A MUNICIPIULUI BUCUREȘTI
EXECUTANT ȘI ADAPTARE PROIECT MOBILIER: COMBINATUL DE INDUSTRIALIZARE A LEMNULUI — CIL — PIPERA, BUCUREȘTI
CERCETAREA ARHEOLOGICĂ ȘI ORGANIZAREA PUNCTULUI MUZEISTIC: MUZEUL DE ISTORIE A MUNICIPIULUI BUCUREȘTI

Palatul Domnesc — locuință de vară a lui Grigore Ghica, domn al Țării Românești — a fost construit pe moșia voievodului de la Colentina, în anul 1822, după cum precizează inscripția de pe unul din cei doi stîlpi din piatră de la intrarea în incintă, deasupra cărora își întind aripile nelipsiții vulturi din blazonul Ghiculeștilor.

Acest edificiu reprezintă unul dintre puținele păstrate pînă în prezent, în forma lor inițială, în stil neoclasic de influență palladiană, parvenit la noi probabil prin Rusia, gen ce a înflorit spre sfîrșitul domniilor fanariote și a dat o serie de case de țară și palate, în mare parte azi dispărute sau modificate.

Palatul, cu terasa dominînd Valea Colentinei spre Mînăstirea Plumbuita, cu micul pavilion (ce a servit probabil drept corp de gardă, sufragerie sau loc de odihnă), înconjurate de zidul de incintă ce-l separă de capela alăturată, formează un reușit ansamblu arhitectural și un exemplu de rezolvare a unui program în condițiile, cu posibilitățile și ținînd seama de tendințele afirmate în acea perioadă.

Avînd, de-a lungul timpului, diferite destinații, de la reședința de vară a domnitorului, mai apoi a familiei Ghiculeștilor, la orfelinat, între cele două războaie, pînă la școala de copii handicapați, mai recent, palatul ajunsese — și ca urmare a efectelor seismului din martie 1977 — într-o avansată stare de uzură și degradare. Într-un astfel de stadiu, ansamblul a fost preluat de către *Consiliul Popular al Municipiului București*, conform indicațiilor Conducerii superioare de partid și de stat, pentru a fi cu grijă restaurat și valorificat — după amenajări adecvate ca restaurant de înaltă ținută, cu un *punct muzeal*.

Clădirea palatului, albă, cu linii simple, armonioase, se dezvoltă pe un partiu simetric față de două axe, pe trei niveluri, subsol, parter și etaj. Fațadele, de acuratețe neoclasică, prezintă un puternic contrast între cele două registre, ritmate prin bosaje și arcaturi și avînd un raport echilibrat între plinuri și goluri, cu o decorație rafinată, alcătuită din grupuri sculpturale, metope cu motive florale, ancadramente la uși și ferestre.

1

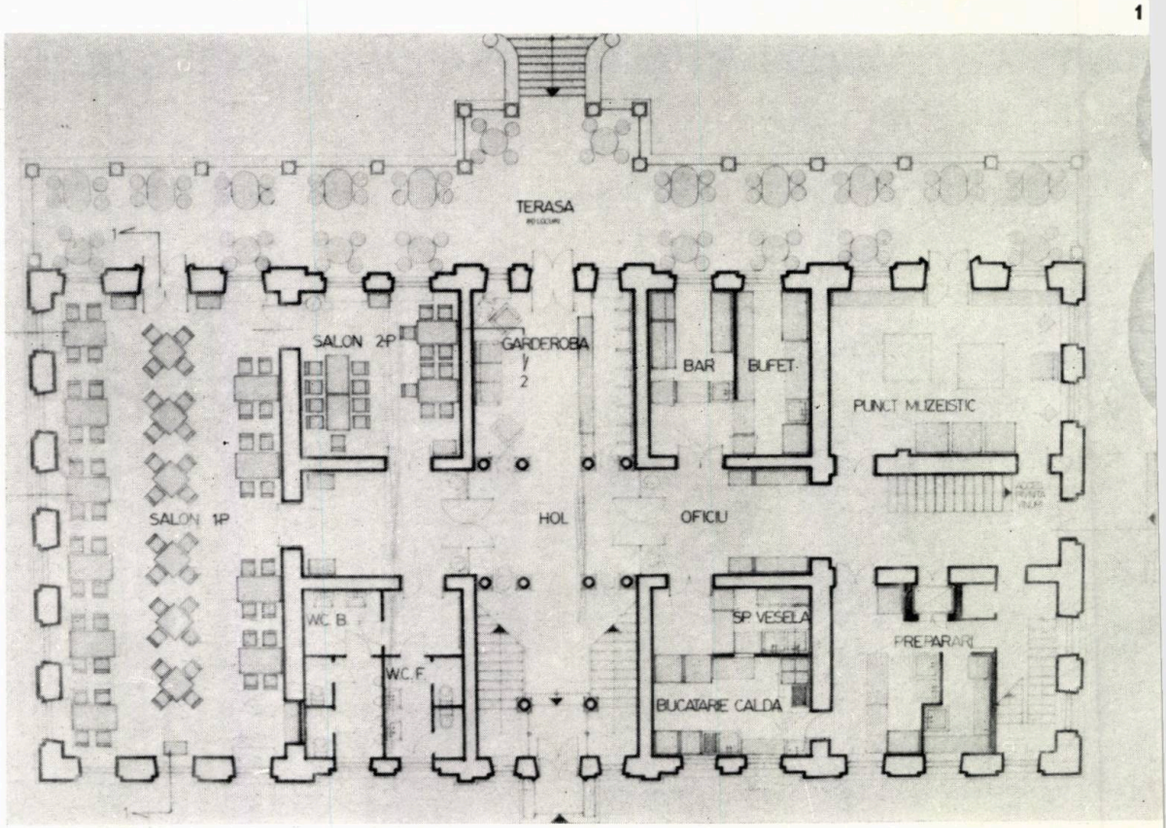

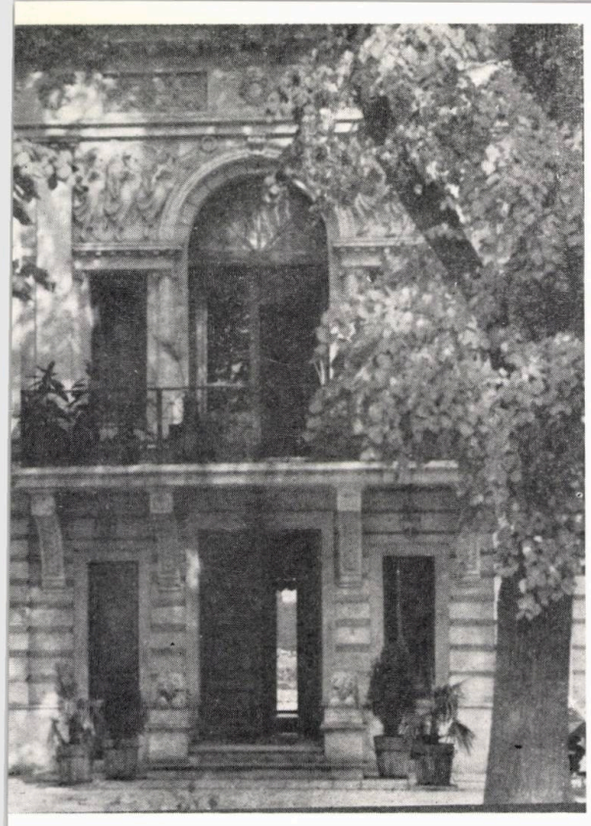

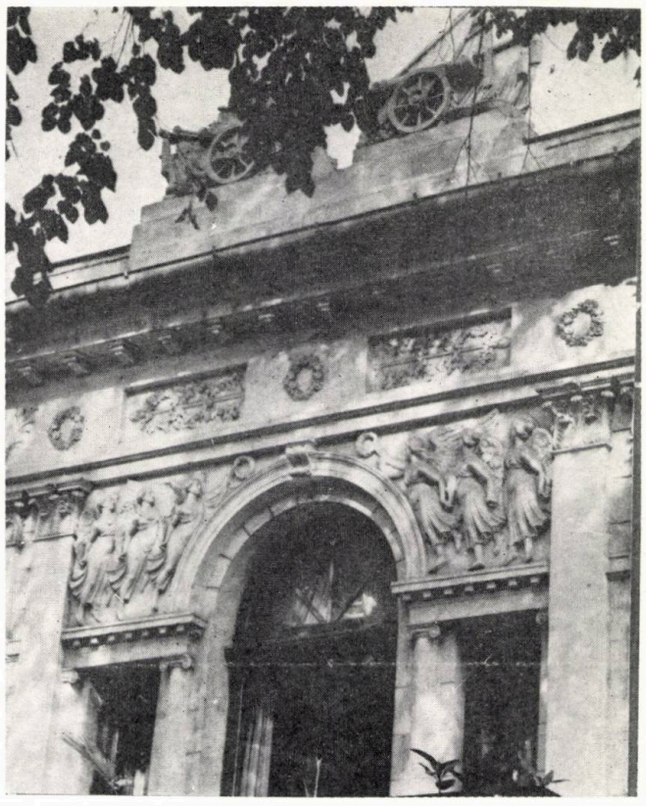

Terasa, care e departe ca dimensiuni și amploare de terasele palatelor europene, reflectă — așa cum arată G. M. Cantacuzino — tendințele și dorințele epocii respective, subliniind caracterul de reședință de vară, de loc de petreceri după moda și obiceiurile Apusului acelor vremi, cu popasuri după vînătoare, cu baluri sau spectacole specifice.

Pavilionul de pe terasă, construit pe un plan dreptunghiular, cu coloane dorice bine proporționate, cu arcade și nișe pentru statui, reprezintă unul dintre elementele cele mai valoroase ale ansamblului.

Acesta era, deci, obiectivul — de o deosebită valoare istorică și arhitecturală — pe care colectivul nostru de proiectare a primit sarcina de a-l readuce la starea inițială și de a-l amenaja spre a corespunde funcțiunii unei unități de alimentație publică, unde, în ambianța specifică acelei epoci, să poată fi oferite vizitatorilor români și străini preparate tradiționale și vinuri din renumitele podgorii românești.

Cîteva probleme dificile se ridicau, în fața proiectanților, ce-și cereau rezolvarea în cadrul concepției generale de restaurare și de amenajare: ● Restaurarea unui *palat-reședință de vară* al primului domnitor român — pentru care nu s-au găsit (cu toate insistentele căutări în biblioteci și arhive) documente care să stea la baza închegării unor imagini certe privind interioarele originare ale monumentului ● Amenajarea unui restaurant de epocă în spațiile existente impunea realizarea unei ambianțe adecvate și prin folosirea unor elemente despre care nu se putea ști cu certitudine dacă au existat sau nu: lambriuri, parchete etc., precum și prin întregirea suprafețelor pictate, descoperite la etaj (completare și repictare).

În această situație, avînd în vedere și faptul că reședința estivală a domnitorului era și un punct de plecare la și de întoarcere de la vînătorile curții, un loc cu tradiție în organizarea de petreceri, s-a ales soluția realizării unei ambianțe de epocă în saloanele de la etaj și parter, prin folosirea elementelor existente și prin completarea cu altele inspirate din gravurile și fotografiile reprezentînd interioare din palate sau case boierești ale epocii.

În aceste condiții, lucrările prevăzute în proiectul inițial de restaurare, întocmit de fosta *Direcție a Monumentelor Istorice* și doar parțial executate, au fost

2

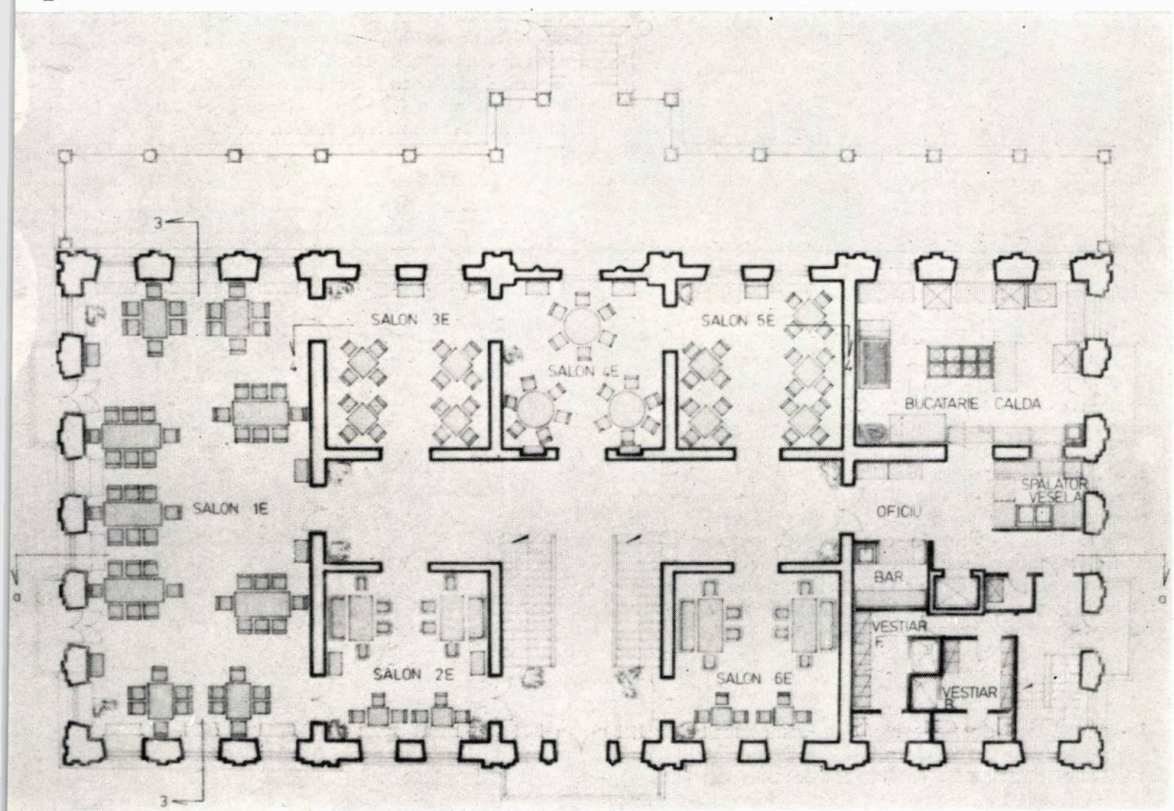

1. PLAN PARTER 2. PLAN ETAJ I 3. PLAN SUBSOL

3

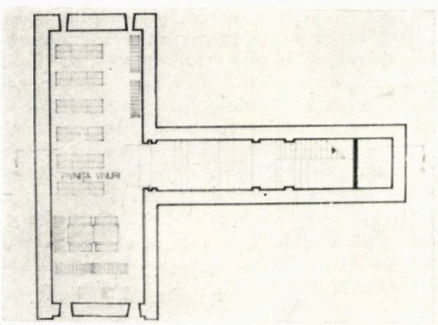

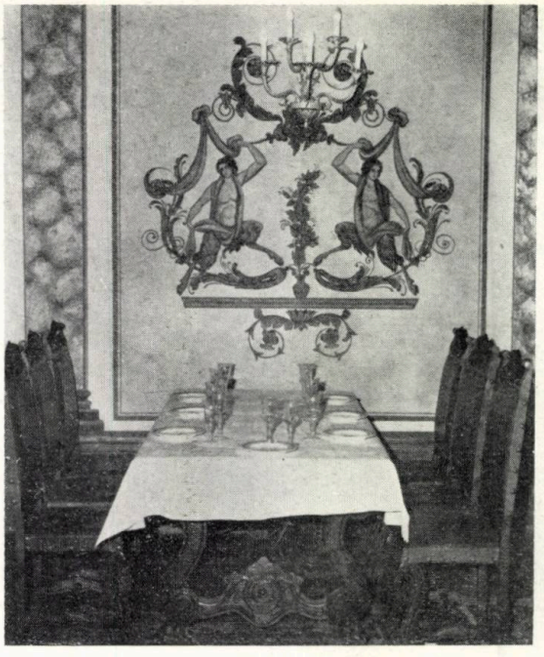

modificate și completate, atît cu cele necesare consolidării elementelor afectate de cutremurul din martie 1977, cît și cu cerințele programului de revitalizare

La terasa-grădină de vară ● Dalaje din mozaic spălat, sugerînd pietrișul folosit în epocă și plantații de buxus, gazon și flori pe un desen amintind decorațiile fațadei ● Mobilier și umbrele colorate, cu design adecvat ● Replantări de arbori, tei și brazi pentru completarea cadrului vegetal major, precum și plantări de arbuști, trandafiri, plante agățătoare etc., cu înflorire și colorit atrăgător al frunzelor și ramurilor pe toată durata anului.

Spațiile din incinta ce servea drept curte de serviciu a palatului au primit aceeași destinație în cadrul restaurantului, obținîndu-se și un parcaj pentru mașinile vizitatorilor.

Firma, independentă de elementele construite ale incintei sau palatului, discret dimensionată și concepută în stilul arhitecturii existente.

Toate spațiile au fost prevăzute cu instalațiile și dotările necesare funcțiunii — încălzire centrală, instalații sanitare, electrice, telefonice.

printr-un nou profil funcțional al construcției. În acest sens, s-au avut în vedere:

La palat ● Consolidarea bolților din cărămidă de epocă ale pivniței palatului, prin plombarea și rostuirea lor ● Consolidarea zidurilor portante ale palatului, prin țeserea fisurilor și prin montarea unor tiranți deasupra planșeului de la etaj ● Înlăturarea tuturor adăugirilor interioare și exterioare ● Refacerea pardoselilor interioare, din parchet cu desen de epocă, și completarea parțială a mozaicului cu desene caracteristice, din holul parterului ● Înlocuirea scării interioare decorative deteriorate, cu o scară identică din lemn de stejar ● Înlocuirea tîmplăriei deteriorate cu tîmplărie din lemn de stejar identică cu cea existentă, la care s-au montat accesorii metalice turnate în bronz, după modelele originare ● Restaurarea picturii de la etaj, prin refacere, completare și repictare, pe baza documentației întocmite, ca urmare a decapării straturilor de vopsitorie suprapuse și scoaterii la iveală a porțiunilor de pictură originare ● Tratarea spațiilor publice de la parter cu elemente de ornamentică sculpturală, profilaturi și decorație preluate din fațade ● Executarea de compartimentări minime necesare realizării spațiilor anexă funcționale (picturile existente pe pereții acestor încăperi, de la etaj, au fost protejate înainte de executarea finisajelor impuse de normele sanitare) ● Mobilarea cu piese diferite, a fiecăreia dintre încăperile palatului, dar unitare din punct de vedere al epocii în care acestea au fost folosite în palate sau case mai importante bucureștene ● Întregirea ambianței interioare se face și prin lambriurile din lemn de stejar patinat, prin corpurile de iluminat — candelabre și aplice, draperiile din pluș și perdele, prin covoare cu motive florale sau geometrice, ca și prin veselă, fețe de masă, liste meniu, în concordanță cu atmosfera epocii ● Realizarea unui punct muzeistic la parter, în locul unde, la efectuarea săpăturilor, s-au descoperit porțiuni din pivnițele și fundațiile de zidărie ale caselor Văcărești ce au preexistat palatului.

La pavilionul de pe terasă: ● Demolarea zidăriei care a obturat arcadele ● Refacerea tencuielii cu profilarea originară ● Executarea compartimentării necesare funcțiunii de anexă a grădinii de vară-terasă.

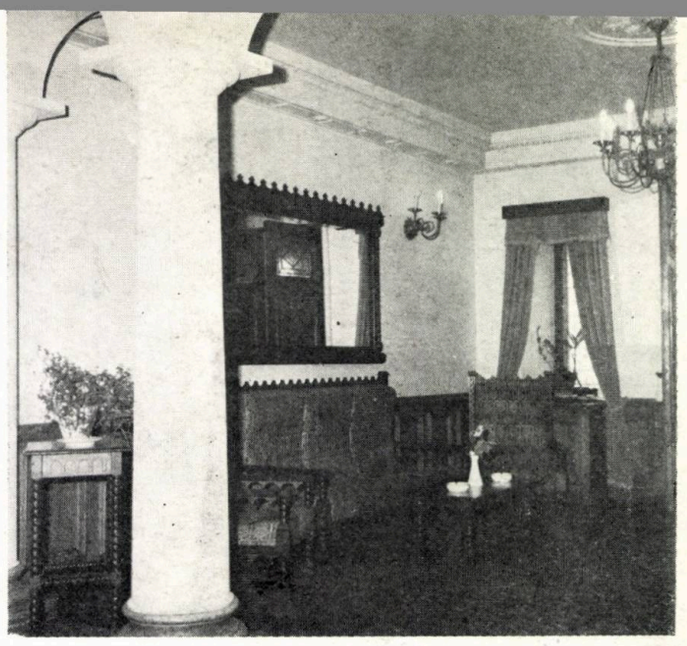

O strînsă colaborare a proiectării cu specialiști ai *Consiliului Culturii și Educației Socialiste* și ai *Muzeului de Istorie a Municipiului București*, care au întreprins cercetări arheologice și de specialitate, paralel cu execuția lucrărilor, a permis realizarea unor optime soluții de conservare și restaurare, precum și o atentă supraveghere a finalizării acestora, astfel încît, în ciuda timpului scurt în care s-a realizat acest obiectiv (circa 8 luni), să se poată realiza majoritatea lucrărilor necesare unei restaurări și amenajări la nivelul impus de valoarea istorică și arhitecturală a monumentului.

Arh. ION BARABAȘ

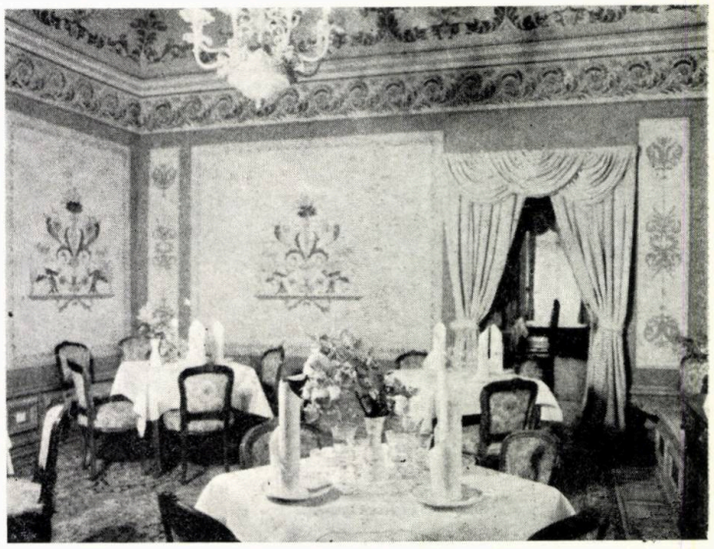

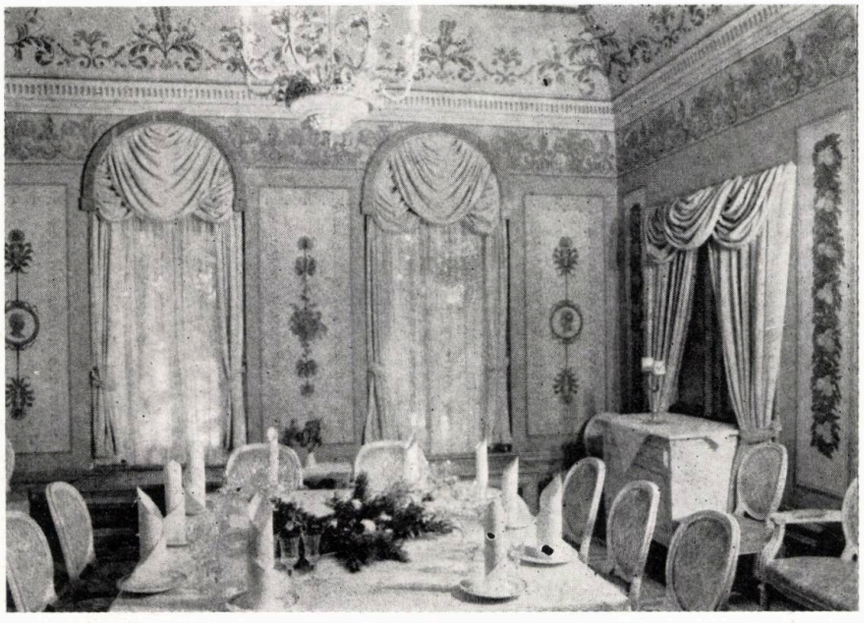

→

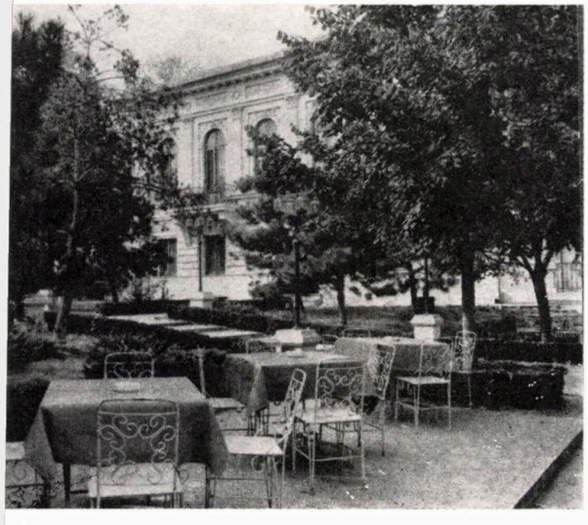

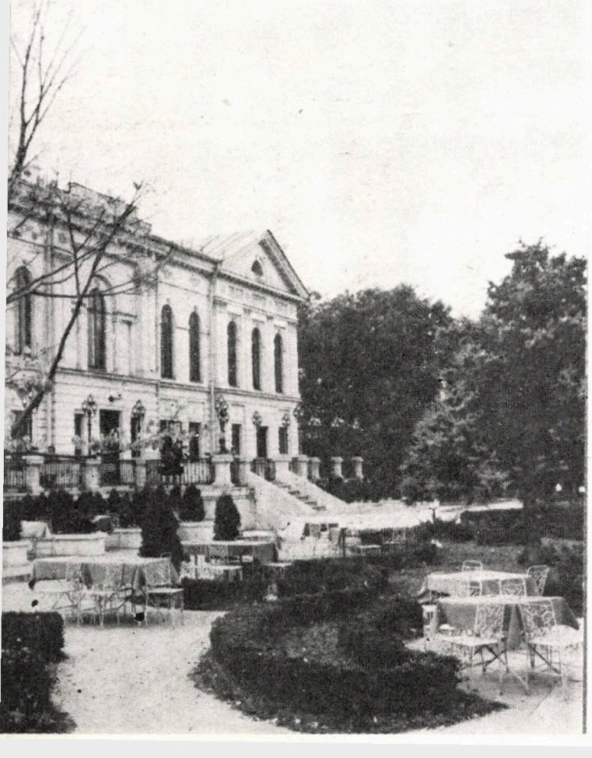

AM CĂUTAT SĂ FIU EU ÎNSUMI ÎN TOATE LUCRĂRILE MELE

convorbire cu...

arhitectul

MILOȘ CONSTANTIN CRISTEA

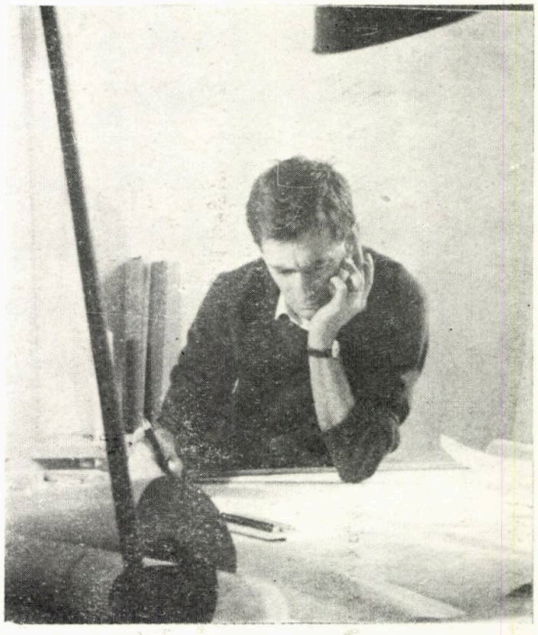

● M-a atras arta monumentală

● S-au realizat, la noi, în acești ultimi ani, ritmuri nemaiîntîlnite pentru istoria profesiei noastre

● Fac parte dintr-o generație care părăsește discret marea scenă a arhitecturii, făcînd loc tinerelor generații

● Am avut surprize în ceea ce privește diferența de proporție între obiectul executat și proiectul său

● Remarc slaba participare a arhitecților la concursurile de artă monumentală, care sînt în fond interesante confruntări artistice

● Nu subscriu ideii că desenul, pentru arhitecți, ar fi ceea ce este caligrafia pentru scriitori

● Arhitecții de frunte au fost desenatori de excepție

● Arhitectura clasică — vitregită în formarea viitorului arhitect

● Întotdeauna am simțit nevoia de a îngemăna arhitectura cu lucrări de artă plastică.

1. HOTELUL ASTORIA ARAD, — PREMIU U.A. 1971

2

3

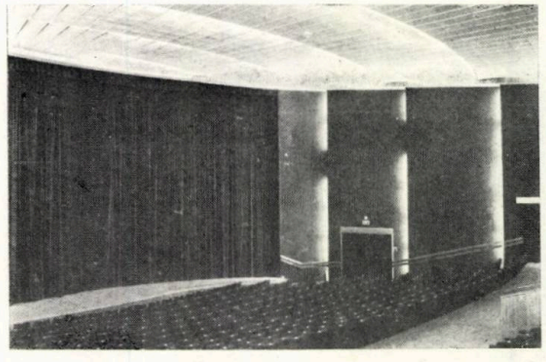

4

2. HOTELUL ASTORIA ARAD — PREMIU U.A. 1971 — 3,4,5. BLOCUL « POLICLINICA » DIN ARAD, cu spații comerciale și cu cinematograful « DACIA », arhitecți MILOȘ CRISTEA și ALEXANDRU MADI — Premiu U.A. 1981

Arh. Adrian Mahu: *V-am fi recunoscători dacă, pentru început, v-ați prezenta acelor cititori care știu mai puțin despre bogata dumneavoastră activitate, desfășurată îndeosebi în Timișoara și în Arad.*

Arh. Miloș Cristea: Sînt originar din Arad. Am absolvit *Institutul de Arhitectură* « Ion Mincu » din București în 1957. După absolvire, am fost repartizat la *Institutul de proiectări din Timișoara* — IPROTIM. În 1958, am participat — ca membru fondator — la înființarea filialei arădene a Institutului, filială care, ulterior, odată cu reorganizarea administrativă a țării, s-a transformat în institut județean de proiectare. În 1971, am fost solicitat să activez în învățămîntul superior, la *Secția de Arhitectură* a *Institutului Politehnic* « Traian Vuia » *din Timișoara*. Am fost, în continuare, interesat de problemele de fond ale dezvoltării Aradului, activînd ca membru al comisiilor de sistematizare ale județului și municipiului și ca președinte al *Filialei Uniunii Arhitecților din Arad*, realizînd și unele studii teoretice, proiecte și participări la concursuri profesionale. În 1983, am revenit la *Institutul de proiectare al județului Arad*, odată cu încetarea funcționării secțiilor de arhitectură de pe lîngă politehnicile din Iași, Cluj-Napoca și Timișoara.

O succintă enumerare a lucrărilor mele cred că n-ar trebui să omită: ● Studiul pentru sistematizarea zonei stadionului din Timișoara (Aleea Sportivilor) — Premiu U.A. în 1958, colaboratori arhitecții Aurel Sârbu și Constantin Bălăceanu ● Substația de redresare a tramvaielor Timișoara, 1958, proiect premiat, de asemenea, de U.A. ● Atelier școală la Facultatea de Mecanică Timișoara, 1972, proiect elaborat împreună cu arh. Haralambie Cocheci ● Dezvoltarea aripii noi a Facultății de Mecanică Timișoara, 1976 ● Proiect pentru Monumentul TRAIAN VUIA în Timișoara, în colaborare cu sculptorul Victor Gaga, concurs cîștigat în 1973, neexecutat încă ● Detaliu de sistematizare Bulevardul Republicii-Zona centrală Arad, 1960 ● Detaliu de sistematizare Piața Gării Arad, proiect realizat în 1968 ● Studiu preliminar și Detaliu de sistematizare ale Cartierului « Aurel Vlaicu » Arad, în curs de finalizare ● Pavilionul administrativ al Combinatului de sere Arad (1966) ● Hotelul ASTORIA — Arad (1970) — Premiu U.A. 1971 ● Blocul « Policlinica » — Arad, cu spații comerciale și cinematograf « Dacia », proiect realizat împreună cu arh. Alexandru Madi, Premiu U.A. 1981 ● Schița de sistematizare Arad, 1964 (în colaborare cu arh. Eugen Uij) ● Studiourile de artă ale *Fondului Plastic Arad* ● Amenajare lac grădină « Pădurice » Arad (1981) ● Studiul pentru fațada *Teatrului de Stat din Arad*, 1957, în colaborare cu arh. T. Aslan ● Monumentul OSTAȘILOR ROMÂNI din Arad, în colaborare cu sculptorul Gavril Covalschi (1961) ● Monumentul EROILOR DE LA PĂULIȘ, 1959, în colaborare cu sculptorul Valeriu Brudașcu, concurs cîștigat, neexecutat ● ANSAMBLUL MONUMENTAL DE LA PĂULIȘ (1974), statuia Ostașului de sculptorii Emil Vitroel și Ionel Muntean, 1974, Premiu U.A. 1975 ● Monumentul închinat LUPTEI ÎMPOTRIVA INUNDAȚIILOR (1970), în colaborare cu sculptorul Valeriu Brudașcu, lucrare în curs de execuție în Arad.

Ar mai fi de amintit proiectele pentru o serie de monumente — în colaborare cu sculptorul Valeriu Brudașcu — și anume: MONUMENTUL UNIRII — Alba Iulia (1975), MONUMENTUL UNIRII — Arad (1977),

5

MONUMENTUL VICTORIA SOCIALISMULUI — Arad (1978), concurs cîştigat, nerealizat, MONUMENTUL EROULUI NECUNOSCUT — Bucureşti (premiat), MONUMENTUL VICTORIA SOCIALISMULUI — Arad, concurs cîştigat, în curs de avizare, MONUMENTUL VICTORIA SOCIALISMULUI — Bucureşti (premiat) în curs de avizare.

Lista lucrărilor mele mai cuprinde blocuri de locuinţe, proiecte şi studii de arhitectură peisagistă, locuinţe individuale, mobilier urban etc. Ca titular al disciplinei « Urbanism şi sistematizare teritorială » din Institutul Politehnic « Traian Vuia » — Secţia de Arhitectură, Timişoara, am elaborat cursul de « Construcţia Oraşelor » editat de institut.

A.M.: *Aţi ucrat mult în domeniul artei monumentale şi aţi colaborat cu artişti plastici şi cu sculptori îndeosebi. Ce învăţăminte aţi putea desprinde din experienţa dumneavoastră de monumentalist?*

Arh. Miloş Cristea: Arta monumentală m-a atras încă din facultate. Mi-a plăcut mult desenul şi asta m-a apropiat de artele plastice şi de artiştii plastici. Domeniul artei monumentale mi se pare extrem de important şi capabil să ofere interesante posibilităţi de creaţie. Monumentul poate fi o dominantă în cadrul unui ansamblu arhitectural, poate deveni elementul polarizator, din punct de vedere vizual; poate să ordoneze un spaţiu greu de controlat sau să introducă accentul într-o ambianţă monotonă. Arta monumentală (sculpturală) oferă mari satisfacţii în chiar actul creaţiei, fiind un teritoriu comun de manifestare al sculpturii şi al arhitecturii şi cuprinzînd deopotrivă forme simbolice, dinamice, scări monumentale de acces, platforme, terase, socluri. postamente, diverse alte elemente de arhitectură şi ambient. Această artă poate totodată să folosească materiale dintre cele mai diverse, de la betonul aparent, la piatră, bronz, oţel inoxidabil, mozaic etc.

Lipsindu-i latura strict utilitară, arta monumentală apare, pentru arhitect, ca un domeniu mai apropiat sculpturii, iar pentru sculptor, datorită prezenţei a numeroase elemente arhitecturale, ca un domeniu mai apropiat, poate, de arhitectură.

Particip, de mai mulţi ani, la concursurile de artă monumentală în fructuoasă colaborare cu sculptorii. Ţin să precizez că, în cadrul acestei colaborări pe plan ideatic, contribuţia mea a fost determinantă mai ales în privinţa concepţiei ansamblului general. Am remarcat în decursul anilor o slabă, chiar foarte slabă, participare a arhitecţilor la concursurile de artă monumentală, care sînt în fond interesante confruntări artistice. În cazul marilor ansambluri monumentale, rolul arhitectului urbanist este determinant. Or, lipsa acestei participări se resimte, atît în alcătuirea arhitecturală, cît şi în dimensionarea, proporţionarea monumentelor.

La unele lucrări executate, am întîlnit, din păcate, cazuri de supradimensionare, pentru implantări în mijlocul unor valoroase ansambluri arhitecturale, ca şi amplasamente necorespunzătoare.

Chiar şi organizarea acestor concursuri precum şi alcătuirea programelor de concurs au de suferit prin neparticiparea arhitecţilor, reflectată fie în neprecizarea scării de mărime a obiectului şi în clarificări privind doar mărimea machetei, fie în lipsa planului de situaţie şi a desfăşurărilor ansamblului arhitectural în care urmează a se implanta monumentul, fie în fixarea prin temă a dimensiunii statuii respective, fără nici un temei compoziţional, şi încă în multe altele.

Consider că natura formei — pe orizontală sau pe verticală — corelarea dimensională şi compoziţională a ansamblului monumental cu întregul în care urmează a fi amplasat, materialele folosite, sînt elemente care presupun cunoaşterea procedeelor de compoziţie urbană sau cunoaşterea intenţiilor arhitectului urbanist. În practica mea profesională, am avut surprize în ceea ce priveşte diferenţa de proporţie între obiectul executat şi proiectul său. Faţadele cînd sînt executate apar mai accentuate pe verticală, faţă de proiect, fapt valabil de altfel şi în cazul elementelor sculpturale, obeliscuri, elemente simbolice sau statui. Cunoaşterea acestor deformări vizuale în realitate implică introducerea corecţiilor optice şi o proporţionare corespunzătoare încă din faza de elaborare la planşetă.

7

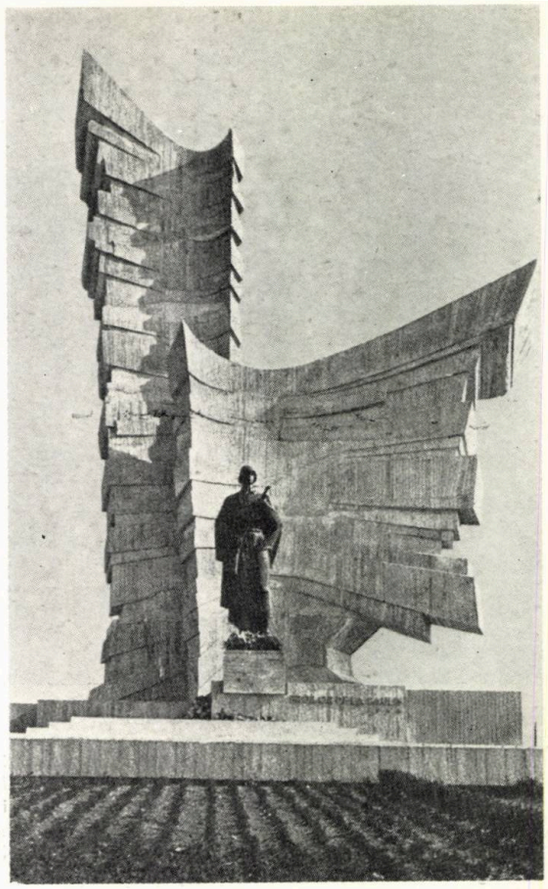

6. MONUMENTUL EROILOR DE LA PĂULIŞ 1959, arh. MILOŞ CRISTEA, sculptor VALERIU BRUDAŞCU — 7. ANSAMBLUL MONUMENTAL DE LA PĂULIŞ (1974), arh. MILOŞ CRISTEA, statuia Ostaşului — sculptori EMIL VITROEL şi IONEL MUNTEANU, Premiu U.A. 1975

6

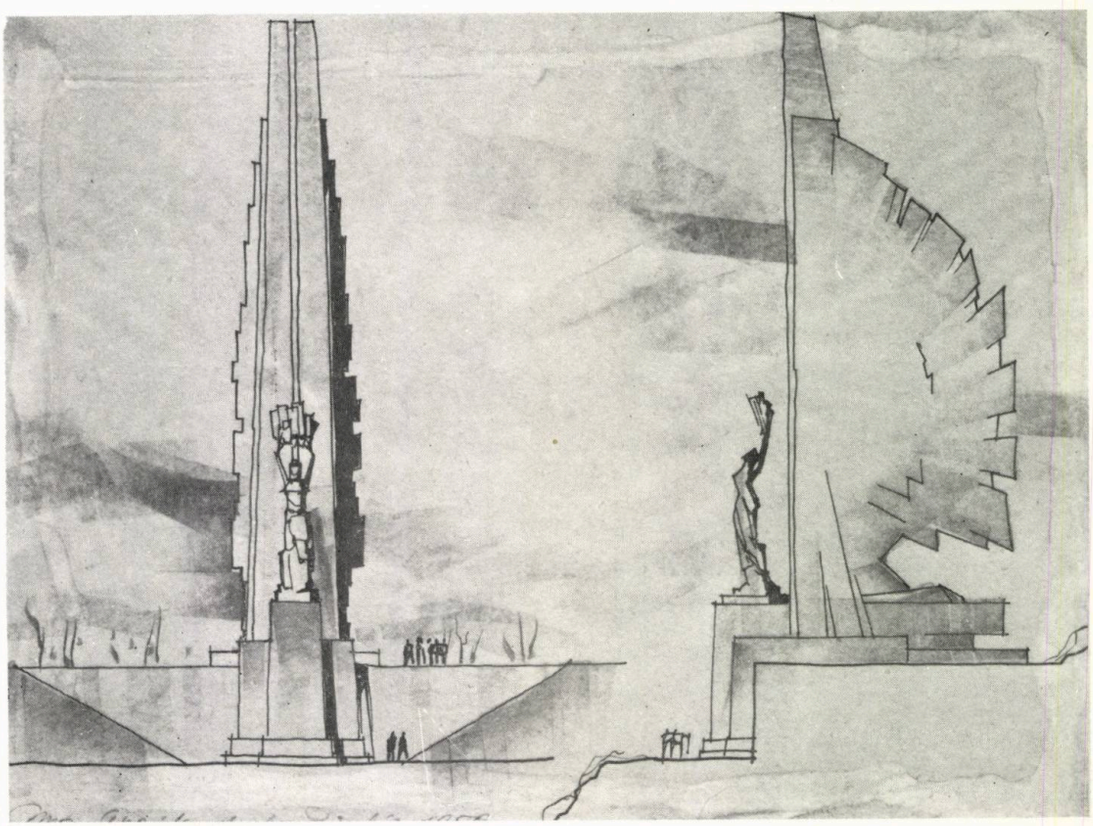

→

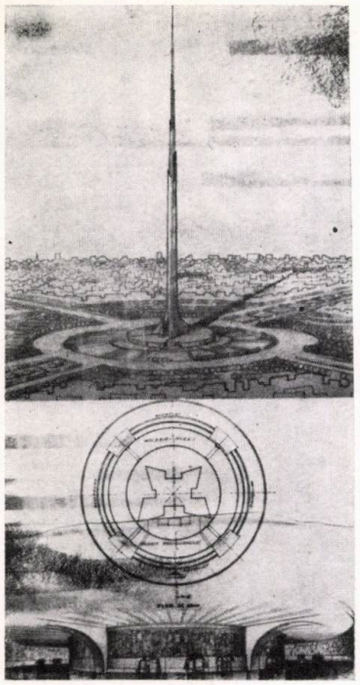

8

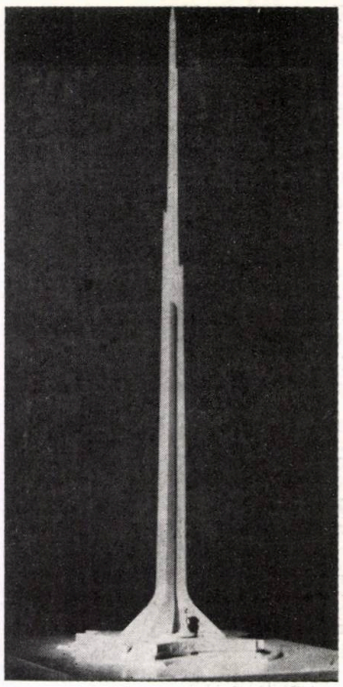

9

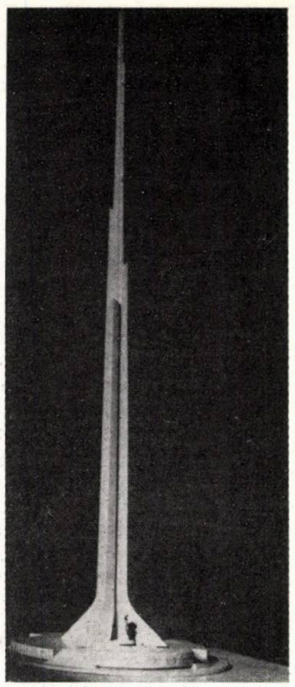

10

În cazul monumentelor pe care le-am conceput, mai ales acelea destinate oraşelor de cîmpie *(Monumentul Unirii* şi *Monumentul Victoriei Socialismului* din Arad şi *Monumentul Victoriei Socialismului* din Bucureşti), am acuzat elementele verticale, deoarece aceste ansambluri erau gîndite ca dominante urbane.

Pentru *Monumentul Eroilor de la Păuliş*, executat în 1974 şi amplasat în plină cîmpie pe locul eroicelor evenimente, am accentuat, de asemenea, elementele simbolice — aripile. Pe verticală, ele au înălţimea de 20 m, subliniind totodată vizual verticalitatea şi printr-un modelaj de perspectivă falsă. Proiectul pentru acelaşi monument din anul 1959 era propus a fi amplasat pe Dealul Păulişului — de unde domina întreg peisajul, ceea ce m-a condus la o proporţionare adecvată. În acest caz, obeliscul ar fi avut înălţimea de 50 m. Lipsa cadrului arhitectural ca reper vizual pentru dimensionarea monumentului — atunci cînd el se amplasează în natura liberă — impune măsuri adecvate de corecţie şi dimensionare, altele decît în cazul amplasării în cadrul urban. Pentru localităţile urbane mici şi pentru sate, monumentul poate apărea ca un obiect străin, el fiind de fapt creaţia oraşului.

A.M.: *Curentele din arhitectura mondială s-au reflectat în vreun fel în lucrările dumneavoastră? Creaţia autentică fiind un proces chinuitor, pe care artistul îl parcurge de unul singur, anumite ecouri, anumite elemente din moda timpului, se resimt — chiar fără voia lui — în domeniul creaţiei sale. Ce-mi puteţi, deci, spune legat de acest aspect al creaţiei în general?*

M.C.: În privinţa actualelor curente în arhitectură, — de exemplu postmodernismul —, într-o perspectivă istorică, constatăm că asemenea fenomene s-au repetat. Noile elemente care se evidenţiază sînt o rezultantă firească a evoluţiei arhitecturii contemporane, ajunsă la pragul de la care principiile funcţionalist-raţionaliste au pus în umbră un atribut fundamental — *frumosul arhitectural*. Curentele noi au pretenţia de a reevalua tocmai acest atribut fundamental al arhitecturii. Omul, prin natura lui, este setos de decor, pe care îl aşteaptă de la acei care scrutează prin hăţişul problemelor creaţiei. Întreaga lui viaţă, caută decorul, chiar şi la moarte. Gîndeşte-te la « pompele funerare » şi la tot ce au putut ele să realizeze în aspectul cimitirelor de pretutindeni. Setea aceasta de decor este potolită, uneori, tocmai de lucrările *kitsch!*

În ce mă priveşte, am căutat să fiu eu însumi în toate lucrările mele. Fac parte dintr-o generaţie care părăseşte discret marea scenă a arhitecturii, făcînd loc tinerelor generaţii.

A.M.: *Pentru că am vorbit despre unele curente actuale, poate că este cazul, acum, să zăbovim asupra unor posibile reorientări în domeniul arhitecturii. În acest context, m-ar interesa să cunosc cum vedeţi relaţia arhitectură-sculptură-pictură.*

M.C.: Este ştiut faptul că arhitectura, sculptura şi pictura s-au legat organic, de-a lungul marilor epoci ale creaţiei artistice. Această legătură, într-un anumit moment istoric, s-a destrămat. Fiecare din aceste arte, ajunse la o treaptă a dezvoltării lor, şi-au creat un limbaj propriu, izolîndu-se una de alta. Atît sculptura cît şi pictura şi-au găsit, uneori, locul într-o ambianţă arhitecturală, care era ea însăşi posesoarea unor mijloace de expresie proprii. Ansamblul era astfel lipsit de unitate, chiar dacă — şi subliniez asta — fiecare în parte purta amprenta lucrului bine făcut.

Dacă se vor mai uni într-o bună zi sculptura şi pictura cu arhitectura? Logica ne conduce la concluzia că ele se vor uni. Am această convingere. Arhitecţi sau plasticieni, sîntem cu toţii creatori ai aceluiaşi mediu artificial şi este foarte normal ca opera noastră să fie închegată, unitară.

Revenind la activitatea mea, mărturisesc că întotdeauna am simţit nevoia instinctivă de a îngemăna lucrările de arhitectură cu lucrări de artă plastică. Am însă convingerea că reintegrarea, sau mai bine spus reconcilierea, sculpturii şi picturii cu arhitectura nu va fi posibilă ca în timpul Parthenonului sau ca în activitatea unui Michelangelo ori Bernini.

Consider că una din cuceririle arhitecturii contemporane este tocmai capacitatea ei de a realiza prin mijloace proprii unitatea raportului *util-frumos*, fără intervenţia directă a artelor plastice, în sensul tradiţional de decor aplicat.

În viziunea mea, sculptura şi pictura vor putea participa în cadrul ambianţei arhitectural-urbanistice la închegarea unor ansambluri unitare. Se pare că pro-

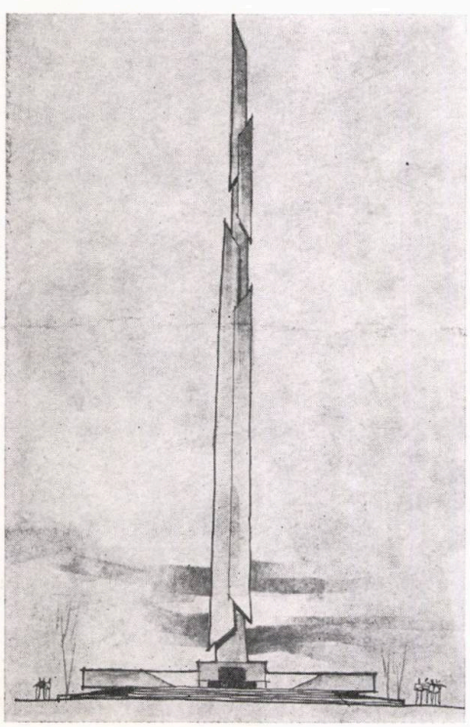

11

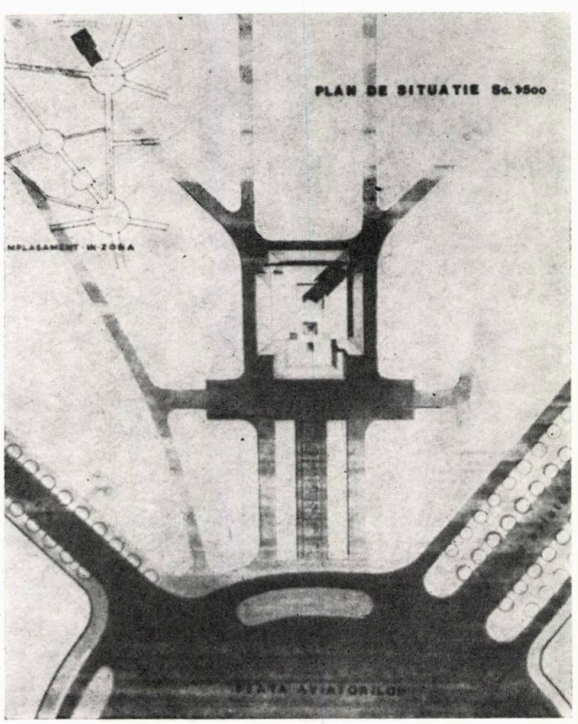

12

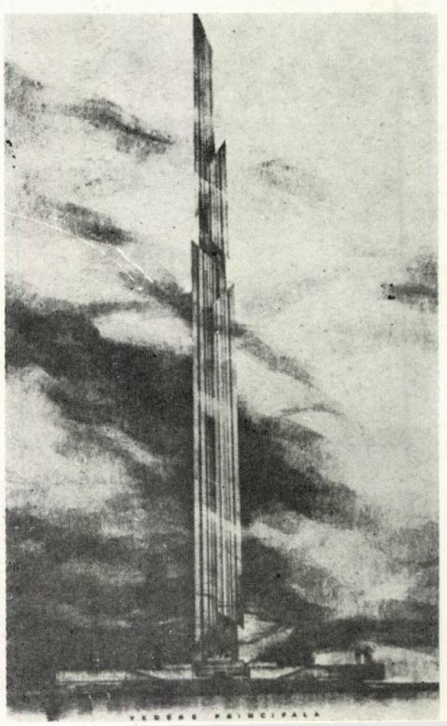

13

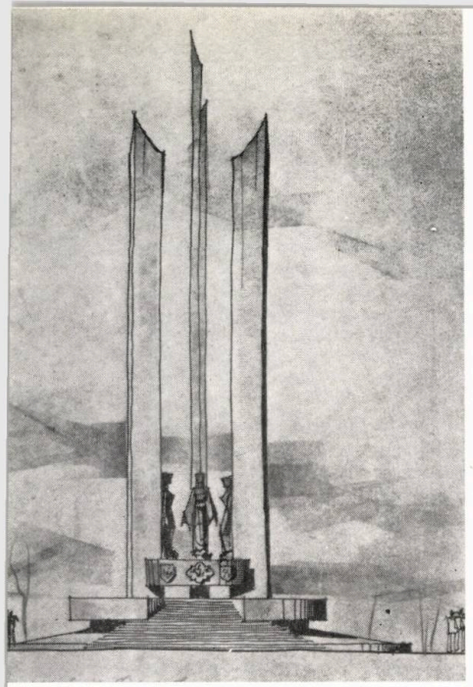

4

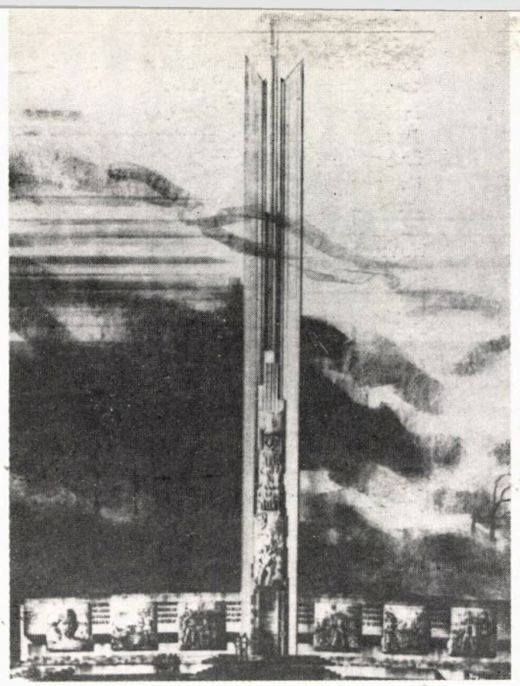

15

16

— 8,9,10. MONUMENTUL VICTORIA SOCIALISMULUI — București, arh. MILOȘ CRISTEA, sculptor VALERIU BRU — DAȘCU, proiect premiat, în curs de avizare
— 11, 12, 13. MONUMENTUL EROULUI NECUNOSCUT — București, arh. MILOȘ CRISTEA, sculptor VALERIU BRU — DAȘCU
— 14. MONUMENTUL UNIRII, Arad (1977)
— 15, 16, 17, 18. MONUMENTUL VICTORIA SOCIALISMULUI Arad, arh. MILOȘ CRISTEA, sculptor VALERIU BRU-DAȘCU, concurs cîștigat, în curs de avizare

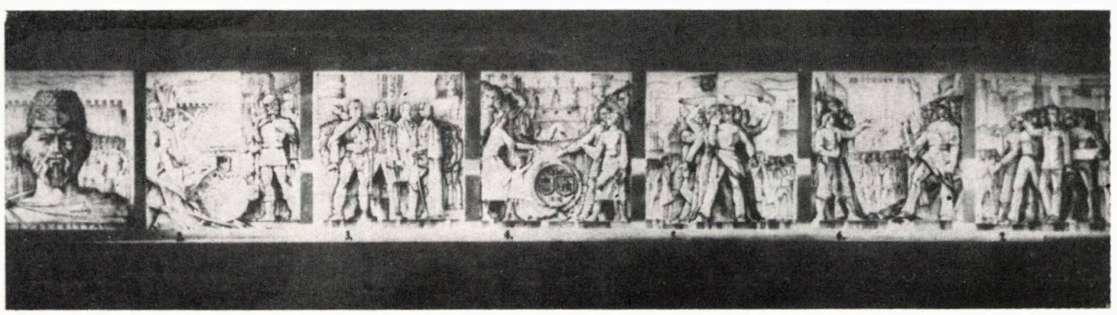

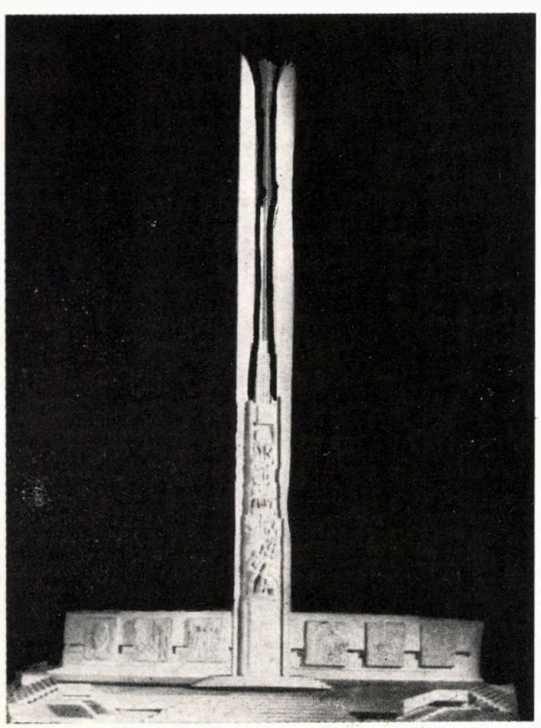

18

blema acestei mari reconcilieri rămîne, însă, pentru mult timp deschisă unor utile dialoguri între specialiști, cu profunde rezonanțe în învățămîntul de arhitectură și al artelor plastice.

În marea cotitură care vizează calitatea vieții însăși, această reconciliere este necesară, ca o eficientă latură a înnoirii. Acestei probleme, deci, trebuie să i se acorde o mare atenție de către forurile competente, ea urmărind, în final, calitatea ambianței vizuale și, implicit, calitatea vieții. Cunoașterea reciprocă a tuturor problemelor specifice, a procedeelor de compoziție, a materialelor, a limitelor fiecărei discipline, dar și a limbajului comun, este condiția absolut necesară pentru ca specialiști de excepție să traseze, prin operele lor, noi coordonate în arhitectură.

A.M.: *Ce rol acordați sculpturii, picturii și, în general, desenului, în activitatea unui arhitect? Practicarea lor poate favoriza procesul de creație al arhitectului?*

M.C.: Am fost student în școala anilor '50 de iz *bozartist*. Îmi amintesc și acum, cu plăcută emoție, de orele practice de desen și modelaj de la demisolul vechii Școli de Arhitectură și de regretații mei profesori: arh. Gheorghe Simotta, sculptorii Al. Călinescu și Mac Constantinescu, arh. Romano De Simon, arh. Violeta Cherulescu și alții.

Erau ani în care desenul, modelajul, acuarela erau la ordinea zilei.

Nu pot să subscriu ideii de astăzi că desenul, pentru arhitecți, s-ar compara cu ceea ce este caligrafia pentru scriitori. Desenul dezvoltă sensibilitatea artistică, simțul proporțiilor, memoria vizuală, simțul cromatic, percepția spațiala. În același timp, este și un generator de idei.

Pot fi, oare, dezvoltate toate aceste calități fără desen?

În fond, arhitectul gîndește cu « creionul în mînă ». Referindu-mă la actualii arhitecți de frunte ai țării, pot afirma că toți au fost desenatori de excepție, avînd la bază o solidă cunoaștere a arhitecturii clasice, pe care și-au însușit-o cu creionul în mînă.

Ar fi aici multe de spus privind profesia noastră, încă de la faza de selecție a viitorilor arhitecți. Personal, nu cred că unele teste de viteză și de atenție sau unele teste de logică matematică pot fi concludente...

Dar să revin mai bine la arhitectura clasică, atît de vitregită în formarea actuală a viitorului arhitect. Mă întreb dacă « Clasicul » nu merită o soartă mai bună în cadrul pregătirii profesionale generale.

Trăim o etapă în care se pun pregnant probleme ca: reevaluarea unor zone istorice, restaurări de arhitectură, intervenții în ansambluri urbane istorice închegate, reevaluarea unor piețe-agora sociale, ca și a unor concepte de plastică arhitecturală, integrarea artelor plastice în ansamblurile arhitecturale.

Și, tot referitor la arhitectura clasică, nu pot să uit cele spuse de regretatul profesor Octav Doicescu unui confrate care i-a cerut sfatul la o lucrare: « Înainte de a face o arhitectură fără cornișă, îți pretind să cunoști cornișa cu toată alcătuirea și funcția ei. Cu ce ai compensat lipsa cornișei? ».

Efectele necunoașterii funcției cornișei se pot sesiza la acele clădiri pe fațadele cărora apa de ploaie se scurge în voie, peste tencuiala unor elemente de arhitectură, cu imagini deplorabile. În contrast, ne apar clădirile realizate de Octav Doicescu sau Duiliu Marcu, încă de prin anii '30, clădiri cu detalii bine rezolvate, fapt ce le conferă acea « tinerețe fără bătrînețe ».

Poate că forma în care am învățat noi clasicul nu se mai potrivește astăzi. Dar tot atît de adevărat e că o bună cunoaștere a clasicului nu se poate face decît cu creionul în mînă.

În plan artistic, mă întreb dacă Brâncuși ar mai fi ajuns la măiestrele lui sinteze, fără să fi trecut prin purgatoriul unui figurativ și fără deprinderea unui desăvîrșit meșteșug?

Renunțarea la figurativ și în artă presupune, însă, cunoașterea lui. În acest sens, este instructiv a se vedea metamorfozele din arta lui Piet Mondrian.

A.M.: *Acum o ultimă întrebare — ce gînduri și îndemnuri izvorîte din propria dumneavoastră experiență profesională ați adresa unui tînăr arhitect?*

M.C.: După parcurgerea unui drum în viața profesională, la planșetă și în învățămîntul de arhitectură, ești tentat să-ți spui, uneori, cu simț critic, că s-ar fi putut face mai bine cu aceiași bani.

Consider eficient dialogul permanent în problemele de fond, esențiale, ale profesiei noastre. Aceasta ar fi, după mine, metoda cea mai sigură de a distinge aspectele pozitive și negative ale domeniului nostru creator.

S-au realizat, la noi, în acești ultimi ani, ritmuri nemaiîntîlnite pentru istoria profesiei noastre. Aceste acumulări vizează, la ora actuală, salturi calitative. Mă refer și la proiectarea de arhitectură, a cărei excesivă centralizare, în cadrul unor mari institute de proiectare, poate conduce la situația de a face arhitectură și sistematizare prin corespondență, asemeni cu medicul care n-ar mai avea nevoie să vadă bolnavul, ci numai analizele medicale, pentru a-i preciza diagnosticul și medicația.

Mă întreb dacă localitățile noastre mai mici sau viitoarele centre urbane sau chiar unele orașe mijlocii, lipsite de prezența permanentă a unui arhitect, nu ar avea de suferit, în acest caz? Cîți tineri arhitecți nu și-ar face, oare, « apostolatul profesional » în asemenea localități, multe dintre ele cu frumoase tradiții arhitecturale și ai căror locuitori au anumite aspirații greu de sesizat în cîteva ore sau zile de deplasare pe teren?

Mai sînt și aspectele neprevăzute, care nu rezultă din planșele topografice sau din evidențele cadastrale și nici din statistici. Trecem, uneori, cu tăvălugul proiectării noastre — fără să ne dăm seama — peste aspecte delicate, care pot fi sesizate numai după o îndelungă practică, observație și meditație și, desigur, probitate profesională.

Interviu realizat de
dr. arh. ADRIAN MAHU

CLASICITATE

Tentația criticului, irepresibilă, este de a introduce în orice lectură un cod și un sistem de clasificări. În acest fel, relația, niciodată stabilă, a realului cu duplicatele sale se vede constrînsă să răspundă la imperativul lui « așa este », cînd de fapt ea s-ar mulțumi, în umilința ei, cu un « este și așa ».

În acest fel Jencks, grăbindu-se să dea un statut noului clasicism postmodern, adună clasicul *sub umbrela unei definiții nici mai bună, nici mai rea decît cele pe care le desființează *.*

Jencks face mai întîi greșeala de a opera cu termenul clasicism, *care este, ca fenomen (nu doar al formalului), istoricește constituit și reprezintă o anume etapă, cu gloria și mizeriile ei, și nu cu acela de* clasicitate, *care duce conceptul în sfera categoriilor, acolo unde ar trebui de fapt să opereze.*

Neaparținînd unei anume epoci sau spațiu de cultură, indiferent cîteodată și egoist față de epifenomenele ce-l însoțesc, clasicul *se revendică cu orgoliul unui* primum movens, *sau, mai degrabă, ca « fenomen originar » care dă sens oricărei aventuri a spiritului.*

Ajuns aici, diversitatea polifonică a realului i-ar putea sugera criticului acea « plăcere a lecturii », juisare în sens barthesian, decodaj ludic din care intenționalitatea dispare sau, mai exact, devine difuză în obiectul ei.

Apoi, însăși teoria frumosului inarmonic *duce la dispariția accentului totalitar al clasificării, care a tiranizat spiritul european discursiv. Criticul clasifică, numerotează, fișează, dă judecăți de valoare, este dogmatic, inteligent, persuasiv, ironic, lucid, dezabuzat și dezarmat în fața realului.*

Obișnuit să lipească etichete, el folosește albumul entomologului, borcanul cu formol, foarfecele, penseta, lupa și șpaclul arheologului, inaugurînd muzee de istorie (arhitecturală) cu cîte un os de dinozaur sau cioburi de vase antice.

Dar, dacă un secol sau două Europa a trăit cu aceste nobile obsesii, uimirea ei de a sta (încă) cu mîinile goale în fața realului capătă irezistibile accente comice.

În mitologia indiană există povestea lui Indra care se transformă pe sine neîncetat, putînd să ia toate formele posibile și, într-un rînd, se coboară în atom pentru a trăi un timp în acea lume minusculă.

În fața acestui real cu nenumărate fațete, cu nenumărate coduri de lectură, structuri și sensuri, a căuta clasicitatea *într-o definiție, dincolo de sensul cel larg, de împlinire, de moment de o clipă în curba asimptotică a devenirii, este o încercare care, în temeritatea ei, ar putea fi naivă dacă i-ar lipsi intenționalitatea.*

Ceea ce i-ar trebui criticului este o anume inocență, ca în fața unor lucruri inefabile. Și, tot căutînd să justifice și să legitimeze frumosul, ar putea descoperi, privind în jur, că există chiar și o culme a urîtului. Și el se clasicizează.

Arh. RADU DRĂGAN

* « Esența clasicismului este de a include codurile opuse ale arhitecturii, în așa fel încît nici unul din imperativele ei contradictorii să nu fie sacrificate ». (C. Jencks — Classicism is not a style — în A.D. 2/1982).

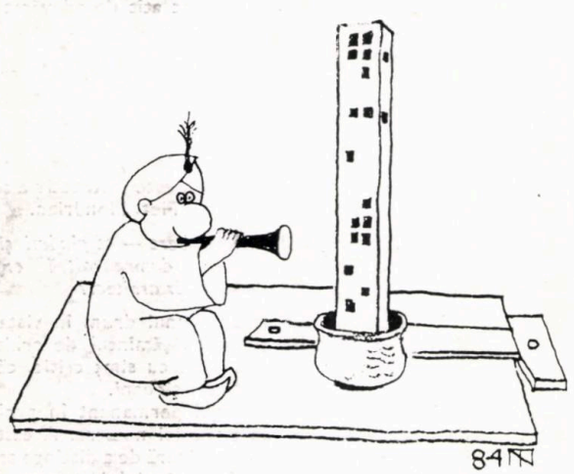

desen de arh. NICOLAE ȚARĂLUNGĂ

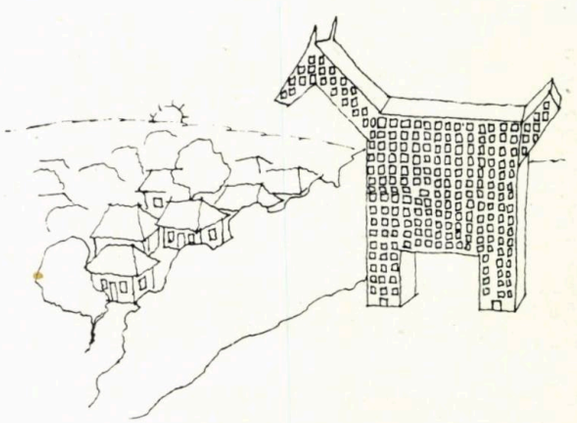

desene de c. arh. DORU GHIOCEL OLAȘ

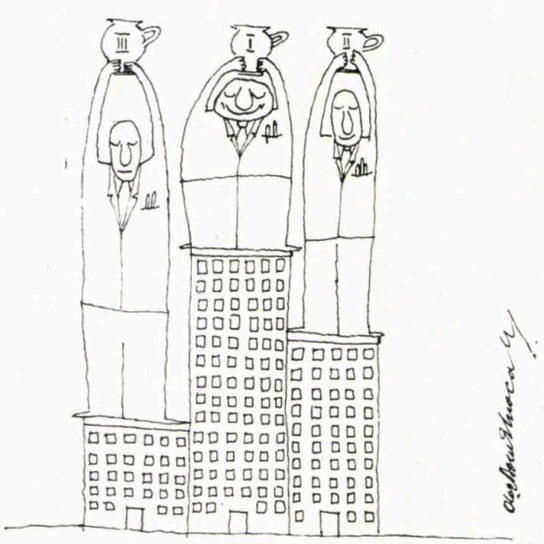

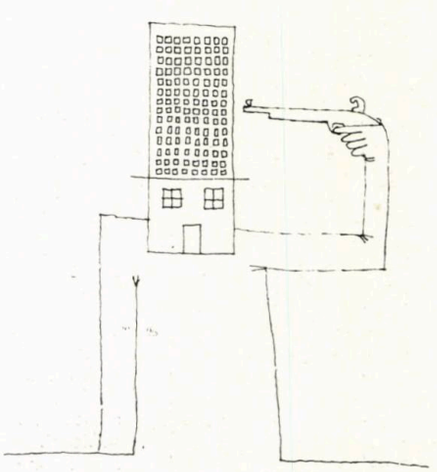

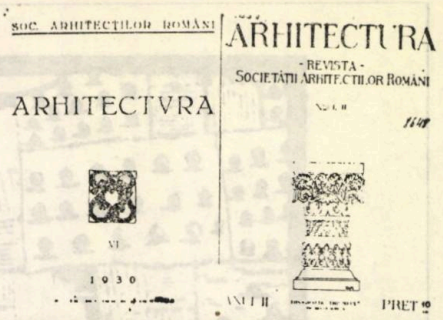

CETATEA ODORHEIULUI SECUIESC.

Cetatea Odorheiului Secuiesc *a pus (și pune încă) numeroase semne de întrebare istoricilor, arheologilor, arhitecților, cu atît mai mult cu cît impresionantele ei ruine, așezate în mijlocul unui oraș de seamă, incită la descifrarea enigmelor ei, care însă rezistă cu tenacitate.*

În secolul trecut, Kövári László apoi Orbán Balázs i-au consacrat pagini care vor constitui elemente de bază ale oricărei analize [1]. *Spre sfîrșitul secolului, s-au publicat inventarele din 1629 și 1630* [2], *care au adus date noi, confirmînd în parte dar contrazicînd pe alocuri analizele anterioare. Apoi, în 1901, Jakab Elek și Szádeczky Lajos îi dedică pagini deosebit de importante*[3].

După o pauză de peste patru decenii [4], *se publică, în 1942, descrierea din 1702 a orașului* [5], *iar apoi textul — din păcate rezumat — al inventarului din 1644* [6].

Toate acestea au fost sintetizate de Dávid László [7].

Pentru a avansa în rezolvarea problemelor Cetății Odorhei, era nevoie acum de date noi, care desigur vor mai apare, ca rod al muncii numeroșilor cercetători, pasionați de istoria meleagurilor noastre, de vestigiile rămase.

În acest sens ne punem speranța și în reînceperea editării "Székely oklevéltár"-ului, al cărui prim volum al noii serii a apărut recent, însă, spre regretele noastre, fără date însemnate despre istoria cetății.

Dar găsirea unui plan al cetății, datorat lui Visconti, întocmit la finele secolului al XVII-lea [8], *deci cu aproape două secole anterior planului cunoscut al lui Orbán Balázs și la un timp relativ scurt după data inventarelor cunoscute, au trezit speranțe. Acestea au crescut, în urma « găsirii » inventarului din 1620* [9], *omis de cercetările de sinteză de pînă acum, permițîndu-ne, în final, unele concluzii noi.*

Să reluăm istoricul cunoscut al cetății.

Ea a fost construită între 1562—1565, ca răspuns al lui Ioan Sigismund la răscoala din 1652 a secuilor, declanșată de progresele procesului de iobăgire a secuilor. Odată cu ea, s-a ridicat și Cetatea de la Várhegy, *azi dispărută.*

Cetatea de la Odorhei *a fost denumită, în consecință, la începuturile ei,* « Székely Támadt », *iar cea de la Várhegy* « Székely Bánja », *denumiri care însă nu s-au păstrat mult timp în documente oficiale. Fiind odioase în ochii secuilor, au fost demolate la finele secolului, se pare, cu acordul lui Mihai Viteazul, care se sprijinea în politica lui pe secui. În 1600, se dispune refacerea cetății, dar lucrările au început abia din anul 1621, fapt dovedit și de inventarul din 1620. În cadrul luptelor antihabsburgice, ea este din nou demolată, în 1706, rămînînd de atunci în ruină, iar în 1893 se dărîmă și ruinele castelului din interiorul cetății (resturi, descrise încă de Kövári și Orbán), pentru a construi pe acest amplasament o școală, a cărei existență împiedică în prezent cercetarea arheologică a interiorului cetății.*

Față de această istorie, destul de clară, documentele ridică o serie de probleme.

În primul rînd, apare că cetatea este mai veche: ea a fost construită — cel puțin parțial — încă în timpul lui Matei Corvinul (1458—1490). Împotriva practicilor voievodului Ștefan Báthori, la construirea ei, secuii se plîng regelui, în 1492. Deci, în 1562—1565, nu se realizează o cetate nouă, ceea ce se vede și în plan: cele două turnuri poligonale de pe latura sudică sînt vădit mai vechi decît celelalte.

Mai știm de existența unei mănăstiri dominicane la Odorhei, care adăpostise arhiva « națiunii » secuiești. Ea era desigur în interiorul cetății, după cum apare în planul Visconti și se precizează în inventarul din 1630, care amintește explicit încăperi rezultate din transformarea mănăstirii: « az klastromból csinált elsö új házban. . . », « az klastromból csinált felsö elsö palotában,. . . ». Dar care erau oare relațiile (organizatorice, juridice, militare etc) între cetate și mănăstirea din interiorul ei, al cui oare era terenul pe care se găseau ele?

Ceea ce se poate stabili, cu suficientă claritate acum, pe baza documentelor disponibile, este, pe de o parte, caracterul și unele aspecte ale etapizării realizării construcției cetății, iar, pe de alta, o imagine oarecare a mănăstirii, transformată în castel, în incinta cetății.

În ceea ce privește cetatea propriu-zisă, în inventarul din 1620, ni se dau denumirile turnurilor ei, care — pornind de la intrare, în sensul invers mersului acelor ceasornicului — sînt: Foris, Hajdu, Telegdy *(fost căpitan al cetății între 1567—1569) și* Bánffy *(fost căpitan al cetății între 1564—1567). Chiar de aici rezultă o primă concluzie: construirea cetății nu s-a terminat în 1565, ci în 1567 sau — mai probabil — chiar după această dată, spre 1569. Primele două turnuri, din cele enumerate, erau octogonale, iar celelalte două — pătrate. Al treilea, dărîmat, a fost înlocuit după 1620 cu bastionul vizibil în plan. Toate cele patru turnuri erau cu două niveluri* [10]. *Între turnurile laturii apusene, era o cazemată, pe lungime de 34 stînjeni* [11], *din care 13 stînjeni acoperiți cu bolți, iar restul de 21 stînjeni acoperiți cu grinzi; numărul grinzilor fiind de 147, rezultă un interax de 27 cm, deci grindă lîngă grindă.*

Nu insist asupra intrării, apărate de un turn pătrat și unul rotund, suplimentar, cu mai multe porți succesive, nici asupra încăperilor de aici sau asupra șanțului, considerîndu-le lămurite de mult.

Cu privire la castelul interior cetății, rezultat din transformarea mănăstirii, cele două planuri diferă sensibil. Cel al lui Orbán Balázs, din 1868, ne prezintă spre sud o biserică (după descriere: gotică timpurie), de care erau legate două aripi de clădire, una spre răsărit, iar alta spre nord. Spre deosebire de acesta, planul Visconti arată patru aripi de clădire, închizînd o curte interioară, avînd adosată laturei sudice o biserică. Să pornim analiza de la inventarul din 1620, care — întocmit în vederea refacerii clădirilor — indică încăperile principale (de la ultimul nivel), numărul caturilor și starea planșeelor (inclusiv numărul grinzilor), precum și starea lor. Destinația celorlalte încăperi este indicată (parțial) în inventarul din 1629, însă cu noua lor funcțiune de după refacerea cetății. Începem cu galeria spre curte, care se întinde pe trei laturi ale acesteia, după cum urmează: o latură începe la intrarea în pivniță și ține pînă la poarta castelului; a doua continuă, de acolo pînă la mănăstire, iar a treia se întinde în fața

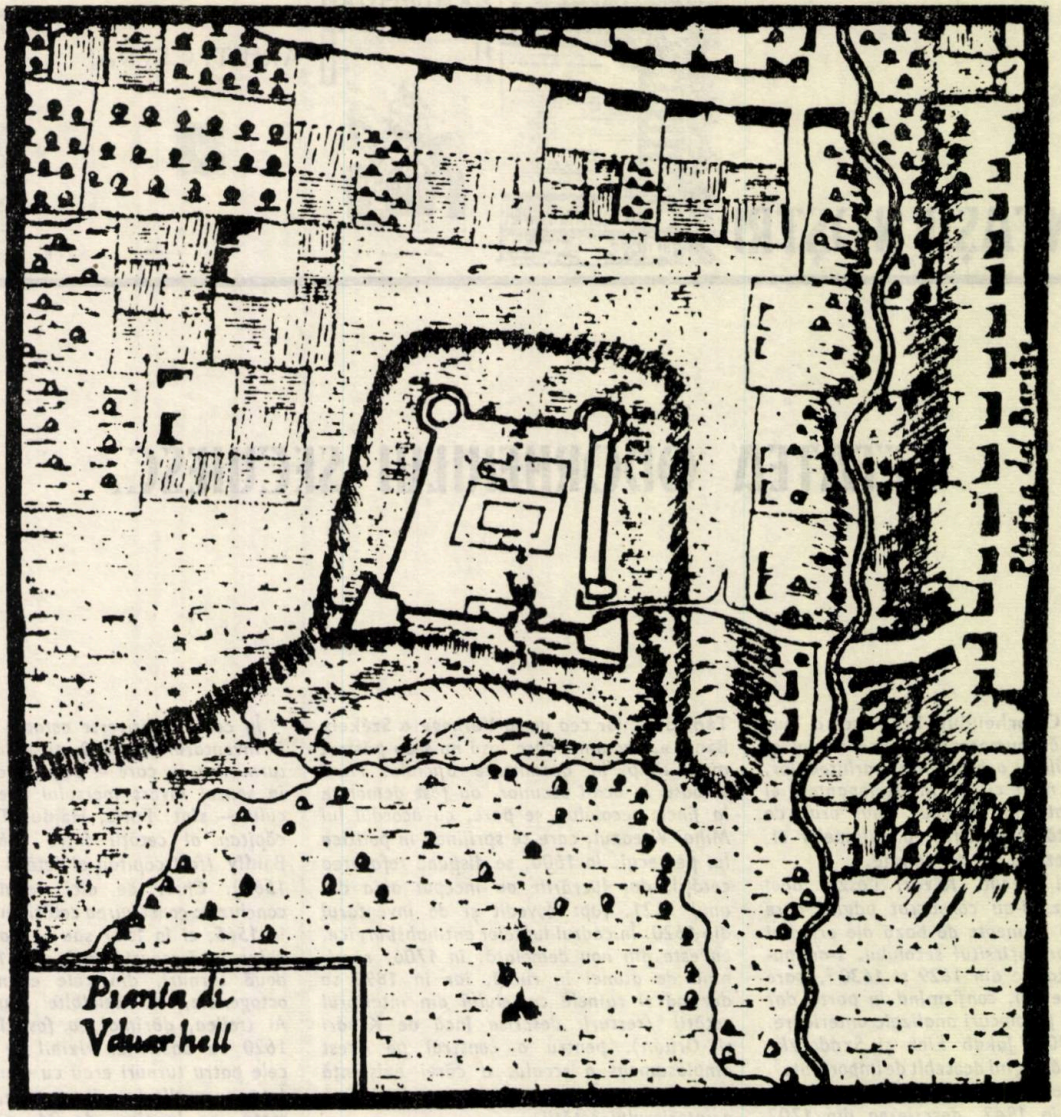

mănăstirii[12]. *Presupunînd că « în fața mănăstirii » înseamnă latura sudică (ceea ce concordă cu așezarea intrării în castel pe latura nordică, cum apare și în planul Visconti), avem alternativa: această galerie, cu coloane de piatră, lipsea ori pe latura răsăriteană, ori pe cea apuseană, care era, deci, numai pe parter (poate cu subsol parțial).*

Să vedem, care încăperi erau numai cu un nivel (eventual cu două: subsol și parter). Inventarul din 1620 arată cu claritate două camere (cu subsol) ale administratorului (udvarbiró), bucătăria (sütöház) cu cuptorul în bună stare, o altă cameră, un depozit de alimente și încă o cameră. Totodată, se precizează că bucătăria este în capătul din spre tîrg al galeriei. Dar el se întinde spre vest și sud de cetate, deci latura apuseană a castelului este cea lipsită de galerie, construită pe parter. Acest fapt explică și dispariția ei totală pînă în secolul al XIX-lea, cînd Orbán Balázs nu i-a mai văzut nici o urmă.

De altfel, menționarea cuptorului intact în inventarul din 1620 face plauzibilă menținerea în continuare a bucătăriei în acest loc. Într-adevăr, inventarul din 1629 menționează în dreapta (!) intrării în castel, printre altele, camera administratorului și bucătăria. Astfel, accesul la subsoluri este în colțul nord-vestic al castelului.

În ceea ce privește celelalte încăperi ale castelului, inventarul din 1620 se poate rezuma astfel:

Număr inventar	Încăperea	Acoperirea peste:		
		subsol	parter	etaj
1.	Sala regală	7 grinzi	11 grinzi	11 grinzi
2.	Bolta porții	3 grinzi	boltă înaltă	
3.	Cameră	15 grinzi	10 grinzi	boltă
4.	Cameră	22 grinzi	17 grinzi	boltă
5.	Cameră	grinzi	grinzi	boltă
6.	Sala de lîngă sala regală	8 grinzi	13 grinzi	13 grinzi

1. CETATEA ODORHEIULUI SECUIESC, ÎN PLANUL LUI VISCONTI (1699), DESENATĂ CU NORDUL ÎN JOS
2. VEDEREA CETĂȚII ÎN 1866, DUPĂ KÖVÁRI
3. CETATEA ODORHEI, ÎN PLANUL LUI ORBÁN BALÁZS (1868)

Evident, denumirile date în inventar se referă la încăperea principală, de la etaj și nicicum la parter, unde de regulă la castele erau dependințe, și nici la subsol care era pivniță.

O primă observație care se impune este referitoare la numărul mare al grinzilor (10—17 la parter) aferente unei încăperi. Dat fiind că distanța între ele poate fi apreciată la cel puțin 0,8 m interax, rezultă dimensiuni mari, ceea ce se vede și în planul lui Orbán Balázs.

În ceea ce privește amplasarea acestor încăperi, la o primă vedere s-ar părea că inventarul pornește din colțul nord-vestic al castelului, înaintînd în sensul mersului acelor ceasornicului. Această ipoteză este susținută, nu numai de poziția accesului la pivnițe (nr. 10), dar și de cea a porții (nr. 2). în partea răsăriteană a laturii

nordice. Derutează însă precizarea la nr. 6: « Az király háza mellett oldalról levö ház ». Dar bogăția ancadramentelor de ferestre și de ușă, văzute de Orbán Balázs la etajul aripei nordice (ferestre bifore) îl îndemnaseră și pe el să presupună că aici ar fi fost locuința căpitanului cetății, ceea ce pare a confirma ipoteza noastră.

Să încercăm acum și confruntarea acestui plan, mai precis a acestor trei laturi etajate ale castelului, cu inventarul din 1629, care ne prezintă clădirea după refacerea începută în 1621.

După aripa vestică — care a fost analizată în cele de mai sus, pînă la intrarea la subsol —, urmează trei camere, dintre care prima este în colțul spre intrarea în cetate, iar a treia este « finală » [13] — este, deci, șirul pînă la poarta castelului, la parter, sub fosta sală regală. Cele șase ferestre din inventarul 1629 corespund astfel la 11 grinzi din 1620.

Inventarul din 1629 nu precizează încăperile de la parterul corpurilor estice și sudice, după cum nici pivnițele nu sînt menționate (numai locul accesului la ele). Se pare, deci, că încăperile cu caracter gospodăresc, de anexe auxiliare, ieșeau din cadrul obiectivului urmărit de întocmitorul acestui inventar. Urcînd la etaj, se enumeră un vestibul (pitvar), trei camere mici (din care a treia e ultima din șir), o cameră de primire (în fața scării principale), sala de mese, o cameră mică, o cameră de colț (lîngă care se amintește o latrină, desigur nu singura din clădire), un dormitor, o cameră boltită, o cameră mică de lîngă scara secundară și camera boltită finală [14].

Numărul de 21 ferestre (la care ar trebui adăugate cele ale sălii de mese, omise din inventar), corespund celor 51 de grinzi (fără cele nespecificate la poziția nr. 5 a inventarului din 1620) cam în același raport, ca la cele trei încăperi de la parterul corpului nordic, menționate mai sus, dacă ținem cont de faptul că desigur sala de mese era mai mare, decît camera de la poziția nr. 5 a inventarului din 1620.

Rezultă că, din sălile de la etaj, a treia cameră mică (avînd calificativul « ultima din șir ») este în colțul nord-estic, « camera de colț » se găsește la sud-est, iar scara principală în lungul aripei răsăritene, în dreptul intrării în castel.

Se confirmă, astfel, cu prisosință, exactitatea planului Visconti, cu patru corpuri de clădire în jurul unei curți.

Mai rămîne, însă, o mare nelămurire: nici una din cele patru inventarieri nu amintește biserica, figurată, totuși, în ambele desene.

Să fi primit altă funcțiune prin transformare (și amintirea celei vechi să fie expresia de mănăstire = klastrom, din inventarele 1620 și 1630 ?). Dar atunci numărul încăperilor ar trebui să fie mai mare. Sau nu necesita reparații în 1620 (motiv de omitere din acest inventar) și a devenit « încăpere auxiliară », poate depozit (nefigurînd, din

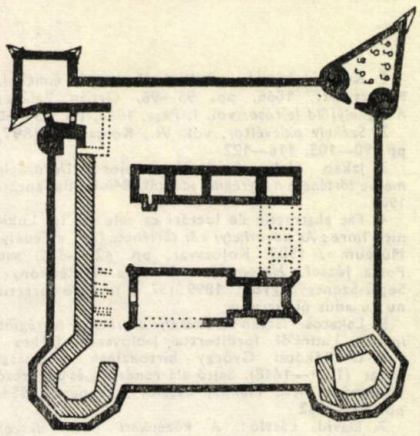

3

această cauză, în celelalte inventare) ?. Ar însemna ca cei din cetate să fi folosit o biserică a tîrgului, ceea ce nu pare probabil. De regulă, cetățile acestei epoci aveau o biserică sau capelă proprie.

Dar să nu încercăm să rezolvăm toate problemele, deodată, de aici, din București. Să lăsăm o parte din ele și altora, în special localnicilor și generațiilor viitoare.

Dr. arh. GHEORGHE SEBESTYÉN

2

NOTE:

1. Kővári László: *Erdély épitészeti emlékei*, Kolozsvártt, 1866, pp. 95—96. Orbán Balázs: *A Székelyföld leírása*, vol. I, Pest, 1868, pp. 55—60
2. *Székely oklevéltár*, vol. VI., Kolozsvár, 1897, pp. 90—105, 116—122
3. Jakab Elek, Szádeczky Lajos: *Udvarhely megye története a legrégibb időktől* 1849-ig, Budapest, 1901
4. Fac abstracție de lucrări ca cele ale lui Lukinich Imre: *Az udvarhelyi vár története* (în: « Erdélyi Múseum », 1903, Kolozsvár, pp. 425—446) sau Potsa József: *Háromszék vármegye*. Emlékkönyv, Sepsi-Szentgyörgyön, 1899 (57 p.), care practic nu au adus nimic nou
5. Lakatos István: *Székelyudvarhely legrégibb leírása*. Latinból forditortta Jablovszky Dénes
6. I. Rákóczi György birtokainak gazdasági iratai (1631—1648). Sajtó alá rendezte és bevezető tanulmányt irta Makkai László, Budapest, 1954, pp. 551—552
7. Dávid László: *A középkori udvarhelyszék művészeti emlékei*, Bukarest, 1981, pp. 312—316
8. Giovanni Morando Visconti: *Mappa della Transilvania*. Vezi Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, Fond Italia, microfilmul nr. 49, clișeul nr. 321
9. *Történelmi tár. Új folyam*, Budapest, 1906, pp. 314—320. Pentru găsirea lui, precum și pentru numeroase alte indicații îi sînt recunoscător istoricului Ludovic Demény
10. « Az bástyáknak, minthogy kettei négy szegre mutat inkább azoknak koszorúfái 16 lévén, az másik kettei nyolc szegre mutatván, azoknak koszorúfái 32 lévén » (inventar 1620, p. 317) arată, deci, că sînt necesare 16 grinzi de centură pentru cele două turnuri pătrate (2 turnuri ×4 laturi ×2 niveluri), respectiv 32 pentru cele octogonale (2 turnuri ×8 laturi ×2 niveluri).
N-am luat în considerare faptul că, la începutul inventarului, se precizează că turnul Bánffy avea *trei* planșee cu cîte 27 grinzi (« Ezen Bánffy bástyának három renddel való padlásának egyik rend gerendái N. 27/Másik rend gerendái N. 27/Harmadik rend gerendái N. 27/Mester gerendái mindentől fogva N. 3 » — inventar 1620, p. 315), întrucît chiar în rîndul următor se precizează *două* centuri: « Mivel pedig az az bástya négy szegre mutat: két renddel az koszorúfái lesznek N. 8 ». În continuare, și la turnul Foris inventarul vorbește de trei planșee. S-ar putea, deci, ca aceste două turnuri să fi avut trei niveluri, adică trei planșee, dar numai două centuri, ceea ce pare improbabil, cu excepția cazului, în care un nivel era subsol, adîncit în pămînt, iar presiunea laterală a terenului făcea nenecesare grinzile de centură peste subsol.
11. 1 stînjen austriac = 1,896 m
12. « Ennek a háznak végénél vagyon az pincékbe járó öreg ajtó, sive pincéknek torka./ Annál az ajtónál kezdetik az circuitásnak agyik rendi, melynek két renddel való gerendái a belső várnak kapujáig tesznek N. 40/ Attól az kaputól fogva az klastrom mellett levő kőboltig gerendák N. 44./ Azoktól az boltoktól fogván elé az klastrom oldala mellett hosszú két renddel való gerendák N. 38./ Ezen circuitásnak közép rend folyosóira orsó fák mintájára való kő lábak voltanak ». (inventar 1620, p. 316)
13. « . . .az pinceajtónál az más renden három ház. Egyik az derék várkapu felől végső szegelethéz. . . Az középső ház. . . Az végső kis ház. . . » (inventar 1629, pp. 95—96). De notat că « más renden », adică « pe alt șir », înseamnă, în acest caz, nu un alt nivel, ci alt corp de clădire. Dovadă nu numai calificativul de « finală » la a treia cameră, ci și faptul că întocmitorul inventarului menționează *după ea* urcarea la etaj pe mica scară în melc: « kis kerengő grádicson fel ».
14. « . . .egy kis pitvar. . . Ez pitvaron belől egy kis ház. . . Azon belől középső kis ház. . . Ezen szeren az végső kis ház. . . Az derék grádics előtt való udvarló-ház. . . Azon belől való ház, ki ő Felsége ebédlő-háza szokott lenni. . . az folyosó első kis háza. . . Azon belől az szegelet ház. . . Ez két házból árnyékszék. . . Azon belől az háló-ház. . . Ez házon belől egy öreg bolt-ház. . . Az kicsin grádics végén való kis ház. . . Azon belől az végső bolt-ház. . . » (inventar 1629, pp. 96—98)

MANIFESTĂRI ALE BRESLEI DE ACUM 60 DE ANI

La 9 martie 1924, se sărbătorea în București « *lubileul de 25 de ani al Scoalei Superioare de Arhitectură din București* », iar la 10 martie 1924 se desfășurau lucrările celui de « *Al II-lea Congres general al arhitecților din România* ». Cu acest prilej, participanții s-au fotografiat în fața *Ateneului Român*. Am găsit această imagine în original la arhitectul Constantin Popescu, un fost ucenic și colaborator al lui Cristofi Cerchez. Autorul ei este un fotograf al firmei bucureștene « *Foto Royal* ».

În afara cîtorva persoane, care se vede că erau prezente cu alte treburi la Congres, distingem atît arhitecți de 70—80 de ani, cît și mai proaspăt absolvenți ai școlii sau chiar studenții care lucrau în servicii publice pe posturi de arhitecți.

Regretăm că identificarea întregului grup nu a mai fost posibilă, după 60 de ani. S-au șters amintirile din ochii celor care-i cunoscuseră pe participanți. Iată-i, în ordinea numerică din schema alăturată, pe cei pe care am reușit să-i recunoaștem cu ajutorul unor colegi de generație.

1. Prof. arh. I. D. TRAJANESCU, fost elev în prima serie a *Școlii de Arhitectură* atunci cînd profesia aceasta abia era cunoscută, autor între altele al *Catedralei din Timișoara* și al unuia dintre primele cartiere de locuințe ieftine în nordul Bucureștiului.

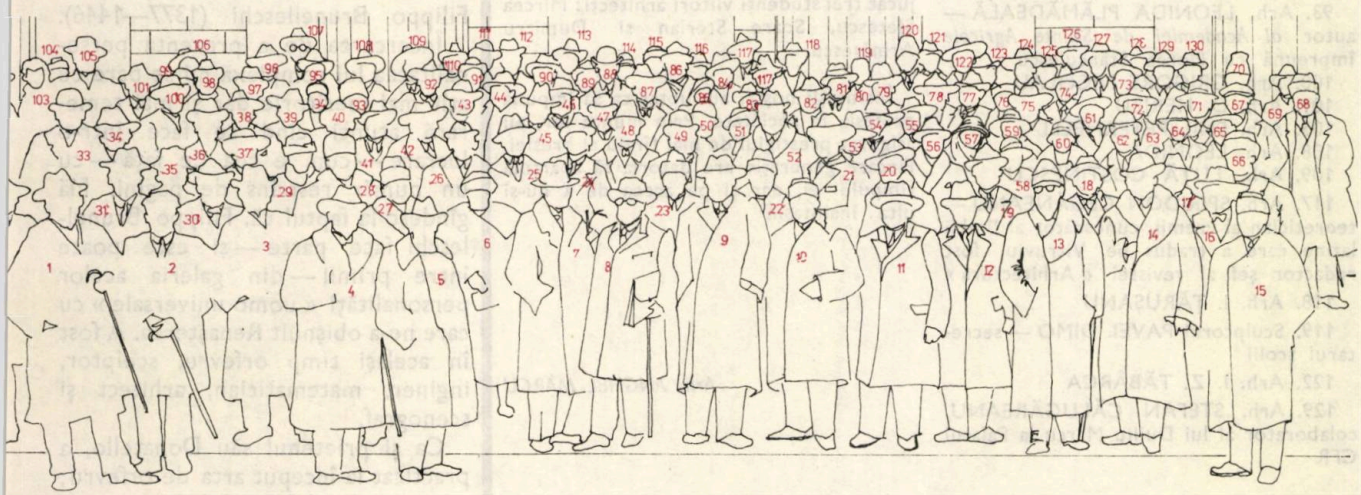

4. Prof. arh. ION D. BERINDEY, autor printre altele al *Palatului Culturii* din Iaşi şi a fostului *Hipodrom Băneasa*, situat pe locul de azi al TIB

5. Prof. arh. GRIGORE CERCHEZ, cel născut odată cu Eminescu şi cel mai avizat cunoscător şi realizator de arhitectură românească al generaţiei sale, autorul între multe altele al *Casei Disescu* şi al *Şcolii de Arhitectură*

7. Prof. ALEXANDRU LAPEDATU-ministrul Cultelor şi Artelor

8. Prof. ing. ERMIL PANGRATI, directorul şcolii pe care a condus-o cu înţelepciune şi energie şi care avea să intervină în senat pentru drepturile arhitecţilor

9. Prof. dr. CONSTANTIN ANGELESCU, ministru al Instrucţiunii Publice

10. Prof. arh. ŞTEFAN BURCUŞ, preşedintele Societăţii Arhitecţilor

11. Prof. arh. STATIE CIORTAN, subdirectorul şcolii, care a construit administraţii financiare, vile, Vama Botoşani, Vama Poştei Bucureşti

12. Arh· PANDELE ŞERBĂNESCU

13. Prof. arh. N. GHIKA-BUDEŞTI, cercetător al arhitecturii româneşti, care va rămîne istoricul de arhitectură neîntrecut încă multă vreme şi autorul clădirii care adăposteşte azi *Muzeul de istorie al Partidului Comunist al mişcării revoluţionare şi democratice din România*

14. Arh. SIMION VASILESCU, precursor al arhitecturii industriale a construit Moara din Focşani şi Pavilionul României la Tîrgul din Lipsca 1913

16. Arh. GHEORGHE SIMOTTA, mai tîrziu profésor emerit şef de catedră al multor generaţii de arhitecţi

20. Arh. I. D. ENESCU, teoretician, organizator şi profesionist de seamă

21. Prof. arh. CONSTANTIN IOTZU, ajuns mai tîrziu decan al Facultăţii de Arhitectură, profesionist cu o largă gamă de construcţii

22. Sculptorul FILIP MARIN, profesorul de modelaj, cel care a mîngîiat obrazul lui Eminescu, cînd acesta trecuse în

→

nemurire, luîndu-i cu pietate masca mortuară

23. Profesorul de matematică al școlii D. BUNGETZIANU

24. Arh. TOMA SOCOLESCU, care a devenit profesor de teoria arhitecturii și autor al *Halelor din Ploiești*

25. Arh. C. SIMIONESCU

26. Arh. EMIL GUNEȘ

30. P. DIMO, abia student la Arhitectură

31. Arh. CONSTANTIN DOBRESCU

32. Arh. G. P. LITEANU, azi decanul de vîrstă al arhitecților

36. Arh. VINTILĂ MIHĂILESCU

41. Arh. GH. AUDISIO

44. Arh. FLOREA STĂNCULESCU, a ajuns profesor și cercetător de arhitectură rurală și autor al clădirii Facultății de Agronomie

47. Arh. NICOLAE MICHĂIESCU (vezi articolul cu *Vila Mathilda*, în Arhitectura nr. 1/1984)

48. Prof. arh. ERACLE LĂZĂRESCU

51. Arh. VIRGINIA HARET — prima femeie arhitect din țara noastră

52. CHIRIȚESCU — secretar al ministrului Angelescu

54. Arh. RADU DUDESCU, autorul extinderii *Băncii Naționale* din București, al *Blocului cu zodiace* din Calea Dorobanților, al imobilului « Bijuteria » din Calea Victoriei și al Vilei « Luminiș » de la Sinaia, al lui George Enescu

58. Arh. MARIA COTESCU, mai tîrziu colaboratoare la gruparea « SIMETRIA »

65. Arh. BĂBEANU

73. Arh. NECULAI LUPU

74. Arh. CONSTANTIN N. POPESCU, colaboratorul lui Cristofi Cerchez și păstrătorul fotografiei care se comentează astăzi

79. Arh. D. HERGOT

81. Arh. ILIE TEODORESCU

84. Arh. NICULAIE MUCICESCU — Tunari (sat din Oltenia) arhitect și poet.

93. Arh. LEONIDA PLĂMĂDEALĂ — autor *al Academiei de Științe Agricole* împreună cu Florea Stănculescu

100. Arh. GRIGORE NICOLAU

101. Arh. D. HERJEU

105. Arh. EMIL PETERNELLI

108. Arh. LEONIDA

109. Arh. LUȚĂ COSTINESCU

117. Arh. SPIRIDON CEGĂNEANU — teoretician al vremii, cunoscător al limbii latine care a tradus pe Vitruviu, fost redactor șef al revistei « Arhitectura »

118. Arh. I. ȚĂRUȘANU

119. Sculptorul PAVEL DIMO — secretarul școlii

122. Arh. I. Z. TĂBÂRCA

129. Arh. ȘTEFAN CĂLUGĂREANU, colaborator al lui Duiliu Marcu la Palatul CFR

Am consultat în vederea identificării pe dr. Cecilia Popescu — soția arhitectului Constantin Popescu păstrătoarea fotografiei, ca și pe arh. H. Delavrancea, arh. Mircea Sfetescu, arh. Mihai Stoian, arh. Naumescu, arh. Lidia Ghelman. Pentru cei neidentificați, rugăm cititorii care ne-ar putea ajuta să ne comunice observațiile lor.

Care era atmosfera anilor 1924 în România Întregită, cu toată cuprinderea ei orientată spre capitala București? Era nevoie, în toate sectoarele, de legi și de organizare și arhitecții simțeau, în primul rînd, nevoia unei legi de organizare a însăși breslei lor. Criza de locuințe de după ieșirea din război apăsa greu asupra lor. Presa timpului relevă problema crizei de locuințe și cere statului să intervină, dar statul de atunci nu dispunea de mijloacele necesare. Orînduirea burgheză a anilor 1924 nu înțelegea și nu respecta cum se cuvine această profesie, de vreme ce comitetul *Societății Arhitecților Români* era silit să publice în revista ARHITECTURA, în prefața Proiectului de lege pentru organizarea Corpului Arhitecților următoarele: « Cu ce drept mai marii țării calcă drepturile unor profesioniști atît de utili și de ale căror servicii nu se pot dispensa ». Și mai departe: « Strigăm tare ca să fim auziți, căci cu noi arhitecții guvernanții noștri, rînd pe rînd, au fost vitregi ».

Și nu erau declarații demagogice. Arhitectul a fost întotdeauna un barometru al societății. Peste cîțiva ani, în *Facultatea de Arhitectură*, avea să se consume multă energie pentru o visată demonstrație. Arhitecții de atunci s-au alăturat cinstit forțelor creatoare ale timpului. Materia cenușie din România începuse să se afirme și să se impună culturii mondiale. Enescu, Brâncuși, Blaga, Coandă, Gogu Constantinescu, Țițeica, Herman Oberth, Traian Vuia, dr. Paulescu și mulți alții se făceau cunoscuți lumii.

În arhitectură, Duiliu Marcu începuse *Teatrul din Timișoara*, Grigore Cerchez aștepta terminarea clădirii *Școlii de Arhitectură*, se anunțase sistematizarea stațiunii balneare Techir-Ghiol străbunica — « LITORALULUI » de azi, se serbau 25 de ani de la înființarea *Școlii de Arhitectură*, socotită atunci « la nivelul academic al universităților țării ». Tot în 1924, se acordă României prima Medalie Olimpică. Spunem și asta pentru că, în echipa de rugbi care ne-a adus atunci *Medalia de bronz*, pentru întrecerile de la Paris au jucat trei studenți viitori arhitecți: Mircea Sfetescu, Soare Sterian și Dumitru Armășescu.

Înaintașii noștri au luptat ca să impună profesia în societate. Prin munca lor, au asigurat prestigiul de mai tîrziu al breslei. Fiecare generație are datoria să aparțină timpului ei, dar și pe aceea de a nu-și uita înaintașii.

Arh. ANGHEL MARCU

Nicolae Lupu: BRUNELLESCHI, Ed. Tehnică, București, 1983, 52 pagini, 51 figuri (planuri, secții, schițe, fotografii)

Așa cum afirmă și autorul în *Cuvînt înainte*, cartea reprezintă prima lucrare pe meleagurile noastre dedicată marelui arhitect florentin Filippo Brunelleschi (1377—1446).

Încercarea de a prezenta personalitatea lui complexă mi se pare cu atît mai meritorie dar și mai temerară atunci cînd se face într-o lucrare — cum e cea de față — cu un număr restrîns de pagini. Mă gîndesc la faptul că, Filippo Brunelleschi face parte — și este poate între primii — din galeria acelor personalități « uomo universale » cu care ne-a obișnuit Renașterea. A fost în același timp orfevru, sculptor, inginer, matematician, arhitect și scenograf.

Ca și prietenul său Donatello, a practicat la început arta de orfevru; a primit de altfel titlul de maestru printre meșterii în cizelură în anul 1404, iar în perioada peregrinărilor la Roma (1401—1407) și-a cîștigat existența profesînd această artă.

S-a numărat printre cei 7 sculptori care au fost admiși la concursul ținut de *Signoria Florenței* și corporația negustorilor, în anul 1401, pentru a stabili cine să execute canaturile portalului de nord al *Baptisterului San Giovanni*. Mai tîrziu, a executat lucrări de sculptură

pentru cîteva din spațiile arhitecturale pe care le-a creat.

Inginer cu mare reputație, a dat consultații în probleme tehnice pe șantierele unor importante construcții.

Cupola realizată la *Santa Maria del Fiore*, cu un diametru de aproximativ 42 m, a reprezentat o mare performanță inginerească a epocii. Din anul 1423, Brunelleschi a fost de altfel distins cu titlul de « inventator și conducător al celei mai mari cupole ».

A inventat și brevetat mai multe mașini și aparaturi pentru construcții, între altele o macara; tot lui îi aparține și brevetul pentru mașina destinată transportului pietrei pe apă.

Dar capacitatea de invenție, Brunelleschi și-a manifestat-o și în alt domeniu: acela al montării unor spectacole, îndeosebi cu caracter religios. Mașinăriile ingenioase — create de el pentru obținerea unor efecte speciale — impresionau puternic asistența. De aceea îl putem considera și un scenograf de geniu, așa cum mai tîrziu au fost Leonardo și Bernini.

Ca foarte bun matematician, el s-a bucurat de aprecierile profesorului său, celebrul Paolo del Pozzo Toscanelli, despre care tradiția spune că i-ar fi calculat lui Cristofor Columb traseul călătoriei spre America.

Mai presus însă de toate aceste domenii în care a excelat, Brunelleschi a fost un arhitect de geniu, cu o intuiție spațială și constructivă care l-au impus cu autoritate în fața contemporanilor. De altfel, intuiția spațială — unanim apreciată de contemporanii săi — a fost aceea care l-a condus la descoperirea legilor perspectivei liniare și axiale — descoperire fundamentală pentru structurarea spațiului arhitectural renascentist.

Firește că în fața unei personalități de o asemenea grandoare — aș zice copleșitoare — automat în mintea cititorului se stabilește o conexiune între ceea ce el cunoaște din paginile altor lucrări sau, în caz și mai fericit din cunoașterea directă, deci nemijlocită a creației, și ceea ce găsește în paginile cărții profesorului arhitect Nicolae Lupu.

Mărturisesc că această carte mi-a declanșat, încă de la primele pagini, propriile impresii pe care le-am încercat atunci cînd într-o frumoasă lună de septembrie am pășit pe lespezile de piatră din perimetrul vechiului centru al Florenței, în care am simțit mai mult decît oriunde și oricînd sublimul spirit renascentist.

În mod paradoxal, prima lucrare a lui Brunelleschi pe care am văzut-o — am ajuns în cetatea Renașterii seara — nu a fost cupola de la *Santa Maria del Fiore*, ci fațada de la *Ospedale degli Innocenti* din Piața *Santissima Annunziata*. Tocmai pornisem pe străduțele străjuite de clădiri masive și înnegrite de vreme, pline de austeritate, în care se mai citeau urmele tradițiilor romanice și gotice, și, deodată, miracol ! După atmosfera apăsătoare, cadru scenografic ideal pentru spectacolul neguros, pe care ni-l imaginăm că l-a constituit viața de fiecare zi în Evul Mediu, cu tenebrele sale, m-am pomenit în fața porticului creat de Brunelleschi. Transpus într-o cu totul altă lume, de o seninătate clasică și, în lumina palidă a lunii, porticul de la *Ospedale*, cu gingașa proporție a traveilor sale, îmi apărea de o imaterialitate indescriptibilă.

Același spirit arhitectural, generat de noile concepții umaniste de viață aveam să-l regăsesc la fațada cu portic de la *Capella dei Pazzi*, iar în interiorul construcției de o armonie desăvîrșită, ce i-a făcut pe mulți critici de artă să vorbească despre muzicalitatea spațiului arhitectural, aveam să înțeleg de ce construcția, în fond de dimensiuni modeste, a avut o influență covîrșitoare și a constituit un model în toată perioada Renașterii.

Revenind asupra cărții profesorului Nicolae Lupu, marele ei merit mi se pare tocmai acela că, într-un număr restrîns de pagini, reușește să prezinte în chip convingător și cît mai complet personalitatea arhitectului Filippo Brunelleschi, lucrările mai importante pe care le-a creat. Cartea reprezintă din acest unghi de vedere un model de concizie și claritate. În același timp, recitind-o cu atenție, nu poți să nu remarci multitudinea impresionantă de date, rod al unei documentații temeinice și îndelungate. Mai mult chiar, ai senzația că autorul și-a concentrat travaliul pentru a elimina tot ceea ce în construcția cărții ar fi constituit abateri de la direcțiile ei principale. O asemenea muncă mi se pare comparabilă cu aceea a șlefuitorului de pietre prețioase, care elimină tot materialul ce i se pare că ar împieta asupra frumuseții și claritații fațetelor cristalului.

Mai multe pasaje ale cărții sînt rezervate, pe bună dreptate, realizării cupolei de la *Santa Maria del Fiore*.

Construită cu structura în formă de spic — din două coji — în urma concursului din 1418 și a cărei realizare începuse practic de prin 1420, a reprezentat de fapt o sinteză între concepția spațială gotică și experiența constructivă romană. Această cupolă, care la data de 25 martie 1436 era prima de asemenea dimensiuni construită după epoca antică, prin liniile ei mai fluente decît modelele antice, prin forma ei atrăgătoare și grațioasă la exterior, a exercitat o mare putere de seducție de-a lungul timpului, asupra unor creatori de geniu.

Cartea profesorului Nicolae Lupu reușește marea performanță de a prezenta imaginea lui Brunelleschi de arhitect vizionar, preocupat continuu de înnoirea calităților spațiului arhitectural.

Cîțiva din prestigioșii critici și teoreticieni de arhitectură contemporană cînd se referă la personalități care încearcă să înnoiască spațiul arhitectural, introduc denumirea de « explorator al spațiului arhitectural ».

Extinzînd acest mod de apreciere asupra creației arhitectului florentin, se poate afirma — fără posibilitatea de a greși — că în epoca respectivă Brunelleschi a fost un mare « explorator al spațiului arhitectural ».

Profesorul arhitect Nicolae Lupu grupează lucrările mai importante ale lui Brunelleschi după felul în care dezvoltă spațiul arhitectural în două categorii.

O primă categorie ar fi aceea de spațiu arhitectural central, cu ax vertical de compoziție, ca în cazul cupolelor de la *Santa Maria del Fiore*, *Capella dei Pazzi*, *Sagrestia vecchia*, sau *Oratorio Santa Maria degli Angeli*, și care pare să fie inspirată după modelul monumentului *Minerva Medica* din Roma.

De fapt, construcția de tipul spațiului arhitectural central va

→

acapara în continuare pentru mult timp, sub influența creației brunellesciene, imaginația celor mai importanți arhitecți și artiști: Alberti, Bramante, Sangallo, Leonardo și Michelangelo. Spațiul arhitectural central va fi concepția spațială dominantă a Renașterii, această viziune spațială corespunzînd cel mai bine idealurilor umanismului renascentist.

O a doua categorie ar fi aceea de spațiu arhitectural ce se dezvoltă de-a lungul unei axe longitudinale, ca în cazul bisericilor florentine de tip bazilical: *San Lorenzo* și *Santo Spirito*.

Cititorii vor mai găsi în cartea profesorului Nicolae Lupu referiri asupra cîtorva lucrări importante ale marelui arhitect florentin: *Ospedale degli Innocenti*, Salonul de audiențe la *Palazzo della Parte Guelfa* și traveele centrale de la *Palazzo Pitti*.

În final, țin să remarc cursivitatea deosebită a frazelor, care se încadrează foarte bine în stilul concis și clar al cărții de față.

Firește că « uneltele » arhitecților de astăzi sînt altele decît acelea din timpul lui Brunelleschi. Există, totuși, permanențe în arhitectură, care țin de legile compoziției și ale proporțiilor, de structurarea spațiului arhitectural. Orice arhitectură valoroasă nu poate nega cuceririle pe care le-au reprezentat anumite lucrări de arhitectură din trecut, între care creațiile lui Filippo Brunelleschi, primul mare arhitect al Renașterii, se află la loc de cinste.

Numai asimilînd lecția marii arhitecturi se vor putea face pași în direcția înnoirii spațiului arhitectural și a exprimării acestuia la exterior.

Au înțeles aceasta, la timpul respectiv, corifeii arhitecturii moderne, începînd cu Le Corbusier, iar mai recent Louis Kahn, Philip Johnson și cei mai buni dintre post moderniști.

Privită din această perspectivă, cartea profesorului arhitect Nicolae Lupu este, nu numai un act de cultură, ci și un instrument ce ajută la însușirea marii arhitecturi, pentru lucrările românești ale prezentului, dar și ale viitorului.

Dr. arh. ADRIAN MAHU

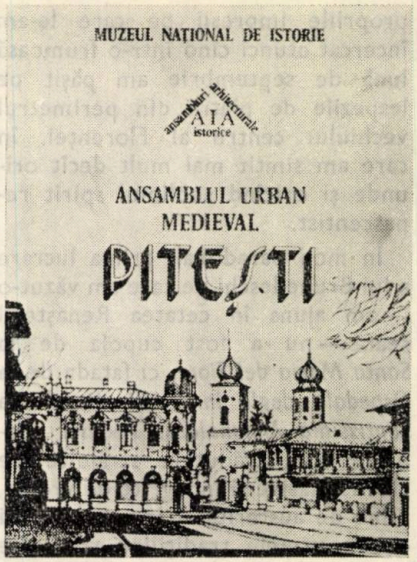

Eugenia Greceanu: ANSAMBLUL URBAN MEDIEVAL PITEȘTI, în seria ANSAMBLURI ISTORICE ARHITECTURALE, Muzeul Național de Istorie București 1982, 164 pagini, 62 figuri, prefață și rezumat în limba franceză

În existența postbelică a orașelor din România, se pot distinge două faze majore de dezvoltare: construcția pe terenuri libere adiacente perimetrului moștenit și reconstrucția radicală a vechii zone centrale. Recurgerea la aceste intervenții extreme, care se regăsesc de altfel în întreaga practică de sistematizare fizică de pe continent, se consumă însă în coordonatele carpato-dunărene într-un context informațional deficitar. În primul rînd, pentru că tradițiile de viață urbană, deși cu rădăcini vechi și diverse, nu au devenit decît tîrziu precumpănitoare, ca urmare a vicisitudinilor prin care au trecut de-a lungul istoriei. În al doilea rînd, pentru că, datorită acelorași cauze, preocuparea pentru cercetarea civilizației orășenești, a însuși mediului în care s-a dezvoltat, a fost discontinuă și de amploare redusă. Or, lipsit de baza documentară care include nu numai date istorice și statistice, gabarite spațiale și parametri sociali, dar și o scară (multicriterială) de valoare, demersul sistematizator găsește cu dificultate măsura adecvată locului și timpului.

Această deficiență, resimțită voalat multă vreme, a declanșat, în condițiile transformărilor violente trăite actualmente de orașe, reacția firească (deși relativ tardivă): un interes crescînd pentru cunoașterea vechilor experiențe de construcție urbană, o preocupare mai nuanțată pentru fundamentele societății urbane din România. Lucrarea dr. arh. Eugenia Greceanu « Ansamblul urban Pitești », a doua apariție în seria « Ansambluri istorice arhitecturale » a Muzeului Național de Istorie reprezintă, pe de-o parte, dovada acestei preocupări, a curiozității firești pentru cercetarea începuturilor construcției orașelor din România, dar, pe de altă parte, evidențiază dificultățile nebănuite ce stau în calea satisfacerii acestei dorințe de cunoaștere.

Se știe că granița dintre valoarea teoretică și cea practică a unei informații nu este precisă, ea putîndu-se modifica în timp. Se cunosc destule cazuri cînd soluții teoretice, uitate pentru că nu au avut șansa valorificării, au trebuit descoperite a doua oară. Deși în istoria orașelor lucrurile pot fi înțelese altfel, niciodată nu a fost lipsită de utilitate cunoașterea cît mai amănunțită a etapelor consumate. Informațiile furnizate de literatura beletristică sau cea tehnică, procurate din opere de artă plastică sau direct din resturile urbane îngropate sub pămînt, moloz, cenușă sau apă, se referă la probleme dintre cele mai variate. Interesează, de exemplu, modul de trai, nivelul mijloacelor și forțelor de producție, gradul atins de cultură și civilizație, evenimentele istorice aparent cele mai neînsemnate. Totodată, se urmărește completarea și extinderea cunoștințelor despre modul de ocupare al spațiului, statutului juridic al terenului, despre tehnici și materiale de construcție, despre legislație și căi de finanțare, despre modul de lucru și organizarea echipelor de constructori etc. Un capitol pasionant îl formează problemele propriu-zise de arhitectură și urbanism: evoluția procesului de proiectare, relația dintre comanditar, proiectant și constructor, succesiunea arhitecturilor, rezolvarea solicitărilor funcționale, înlocuirea și înnoirea fondului construit etc.

Totalitatea acestor informații poate defini producția arhitecturală și urbanistică a unei colectivități,

contribuția ei la creația generală în domeniul respectiv și, ceea ce este mai important, face parte din acel « feed-back » necesar trecerii la faza următoare de existență. În mare, acestea sînt și intențiile care par să stea la baza monografiei « Ansamblul urban medieval Pitești », care, pornind de la biografia orașului considerat ca o colectivitate multiseculară (Capitolul 1: Istoricul orașului medieval P.), prezintă amănunțit cadrul construit în care aceasta și-a desfășurat existența (Capitolul II: Etapele de evoluție ale ansamblului urban P.) pentru ca, în final, să supună atenției, nu numai a cititorului, componentele de calitate ale patrimoniului construit al Piteștilor (Capitolul III: Valorile istorice, arhitecturale și urbanistice ale vechiului oraș P.)

Geneza Piteștilor este legată, evident, de viața economică a populațiilor aflate între Carpați și Dunăre, nu departe de « trecătoarea » Oltului. Structura socială și etnică reflectă rolul localității în rețeaua zonală și determină elementele de cultură urbană. Aceste populații au încercat să tragă din așezarea tîrgului, din vecinătatea Curții Domnești și a Mînăstirii Trivalea maximum de foloase. Din această necesitate a rezultat și schema urbanistică cu dispunerea zonelor funcționale: sediul reprezentanței locale a puterii centrale, lăcașurile de cult cu terenul aferent și celelalte amplasamente. Între aceste zone « civile », se numără centrul de producție și schimb, cartierul de lux (Ulița Boierească) și mahalalele tîrgoveților de rînd, formînd ponderea majoră a vetrei medievale. Acest perimetru, la care se adaugă « inelul » de secol XX, cuprinde, vizibile ori ascunse, multe elemente care în scările de măsură contemporane sînt declarate de preț. Autoarea, evidențiind în treacăt calitatea urbanistică a orașului vechi (cu rețeaua stradală, zonificarea și parcelarea, dar nu și silueta), prezintă mult mai detaliat valorile de arhitectură, cultă și populară (biserici, reședințe boierești și de negustori, case de tîrgoveți din ultimele secole), la care s-ar fi cerut adăugate și altele: rezolvările ambientale, mobilierul urban și decorația interioară etc.

Completarea menționată este, de fapt, foarte dificilă din cauze pe care lucrarea le amintește și despre care ar trebui să se vorbească mai mult: RARITATEA INFORMAȚIILOR DIN DOMENIUL ARHITECTURII ȘI CONSTRUCȚIEI ORAȘELOR. Nu este vorba numai de actele privitoare la fundarea și atestarea localităților, la salturile (înainte ori înapoi) pe traseul urbanizării, la creșterea demografică și evoluția funcțională ș.a.m.d. Autoarea face dese referiri la « valurile repetatelor distrugeri ale arhivelor românești » (p. VII), la « lipsa unor cercetări de arhivă exhaustive » (p. 19), la « condițiile conservării unui număr foarte redus din masa documentelor slavo-române » (p. 26), la « rezultatul soartei triste care au avut-o de-a lungul veacurilor arhivele și documentele din țările române » (p 27), la « pierderea corespondenței în slavonă » (p. 36), la « distrugerea lor (arhivelor) orășenești în Moldova și Țara Românească » . . . la « faptul că nu s-a păstrat nici unul din „catastihele" tîrgului » (p 39), la « cauzele și proporțiile distrugerii unei mari părți din documentele slavo-române » (p 44) etc.

Dar o monografie arhitectural-urbanistică presupune utilizarea și a altor informații (hărți, planuri cadastrale, scheme de parcelare, vedute și alte reprezentări plastice, fotografii, planuri pentru autorizații de construcție sau extindere, registre de impozite, liste de materiale, state de plată a muncitorilor ș.a.m.d.), cu ajutorul cărora se poate reface imaginea unei părți sau a întregii localități la un moment dat sau în evoluție. În absența acestora, cercetarea directă pe obiecte și ansambluri capătă o importanță ieșită din comun, *ea rămînînd în fapt ultima șansă a cunoașterii*. Autoarea deplînge faptul că, înainte de « transformările radicale pe care le-a suferit zona centrală » (p. 55), nu s-au desfășurat toate cercetările posibile pe clădirile și ansamblurile care au făcut obiectul intervențiilor. În text, apar frecvente referiri la « lipsa săpăturilor arheologice sistematice » (p 19, 32, 71, 96), care ar fi putut duce la « detectarea unor elemente de arhitectură medievală, în special la nivelul pivnițelor » (p. VI), la informațiile « care vor putea fi îmbogățite prin cercetarea subsolului și prin sondaje pe parament la clădirile vechi ce se mai păstrează » (p. 113), la « bogățiile arheologice pe care le ascunde subsolul Piteștilor » (p. 143) etc.

« Reconstituirea (ipotetică, p. 87) a imaginii orașului dispărut » (p. 18), « reconstituirea structurii orașului medieval » (p. 55) nu vor fi posibile fără « orientarea cercetării arheologice » (p. 30), pînă cînd « cercetări arheologice sistematice nu vor preciza programul și proporțiile clădirilor » (p. 32).

Această neglijare a cercetărilor de « arheologie urbană », preliminare deschiderii șantierului, dar trebuind să se desfășoare și în paralel cu execuția se explică în mare măsură printr-un « fenomen general de depreciere a arhitecturii orașelor din Moldova și Muntenia », considerată « o creație tîrzie cu valoare estetică limitată » (P 17), « ca produs tîrziu fără valoare istorică » (P 153). Nu este de mirare atunci că « premisa lipsei de valoare a fondului construit și a structurii urbane moștenite » (P 121) a stat la baza propunerilor de sistematizare, care, realizate integral, au condus la demolarea a cca 90% din fondul vechi. (În condițiile acestei « tradiții a demolărilor », este cu atît mai lăudabil efortul unor pasionați precum arhitecții Maria și Alexandru Mulțescu care au păstrat pe hîrtie sau peliculă amintirea unora dintre giuvaerurile vechii arhitecturi urbane românești prezentate în lucrare. Exemplul lor și al altora contrazice toate aprecierile denigratoare la adresa vechilor Pitești și a altor orașe moldo-valahe, aprecieri înșirate în partea introductivă).

Altfel, valoarea precedentelor lucrări ale dr. arh. Eugenia Greceanu face inutilă o discuție despre metodologia de studiu și aparatul critic folosit, despre modul de abordare al problemelor, redactarea și ilustrarea textului, calitatea de ansamblu a lucrării. Transpusă într-o îmbrăcăminte grafică potrivită, monografia « Ansamblul urban medieval Pitești » stă cu cinste în biblioteca oricărui cititor care înțelege și apreciază vechea tradiție de construcție urbană din Moldova și Țara Românească.

Dr. arh. PETER DERER

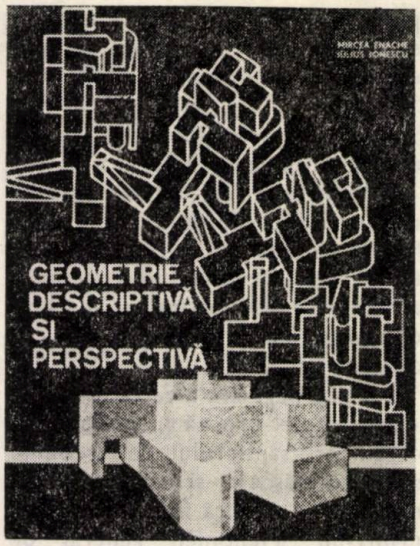

Mircea Enache, Iulius Ionescu: GEOMETRIE DESCRIPTIVĂ ȘI PERSPECTIVĂ, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1983, 404 pagini, 1 372 figuri

În prima lună a toamnei 1983, doi tineri arhitecți destoinici, cadre didactice la Institutul de Arhitectură « Ion Mincu », ne-au făcut bucuria de a aduce în raftul librăriei un tratat pentru uzul slujitorilor breslei vitruviene, dar și pentru alți admiratori ai meseriei noastre.

Cei doi tineri sînt dr. arh. Mircea Enache, titularul cursului de geometrie descriptivă și perspectivă, și colaboratorul său devotat, arh. Iulius Ionescu.

Schițat în « notele de curs » editate de Institutul de Arhitectură « Ion Mincu », în anii 1979 și 1981, prezentul tratat este o sinteză cuprinzătoare a problematicii specifice, cuprinzînd atît elemente formative, necesare dezvoltării vederii și gîndirii în spațiu, cît și elemente informative, absolut necesare în activitatea de proiectare și în alte domenii teoretice și aplicative conexe.

Lucrarea este organizată în 3 părți, structurate pe 18 capitole și a căror specificare, singură, credem că ne poate contura o idee clară asupra conținutului întregului volum.

După o INTRODUCERE, ajutată de 45 figuri desenate și intitulată TIPURI DE REPREZENTĂRI ÎN ARHITECTURĂ, partea I a lucrării abordează problemele fundamentale de geometrie descriptivă, reprezentări și rezolvări în axonometrie, reprezentări ale formelor constructive poliedrale și ale suprafețelor riglate. În partea a II-a, ni se propune studiul reprezentărilor în perspectiva conică, cu studiul umbrelor și al anturajului.

Cele 3 tipuri de reprezentări arhitecturale, și anume: dubla proiecție, axonometria și perspectiva conică, ne sînt prezentate în mod unitar, drept modalități grafice de reprezentare a obiectelor din spațiu, prin proiecție paralelă sau centrală pe plan. Așa cum declară înșiși autorii volumului în « Cuvînt înainte », lucrarea este o geometrie a reprezentărilor în arhitectură, atît prin conținut și metodă, prin aplicațiile numeroase și orientate către domeniul arhitecturii, cît și prin întreaga structurare a tratatului, care se deosebește în bine de alte lucrări similare, prin opțiunea arhitecturală a problematicii și viziunea integratoare asupra cuceririlor altor științe conexe, în slujba disciplinei supuse discuției.

Autorii cărții, apreciind că studiul geometriei descriptive și al axonometriei se bazează pe cunoștințe de geometrie plană și în spațiu, selectează din geometria plană euclidiană, ca mai importante, construcțiile geometrice și locurile geometrice plane care fundamentează aceste construcții geometrice, iar din geometria în spațiu, axiomele și postulatele sale generale, cu studiul corpurilor solide (cub, sferă, poliedre etc.), precum și problemele de tangență și locuri geometrice în spațiul tridimensional.

Întrucît, în intenția autorilor, cartea se adresează și unui public mai larg de cititori, cu niveluri varii de pregătire matematică, în partea a III-a sînt recapitulate și o serie de elemente de geometrie în spațiu, locuri geometrice plane și construcții grafice uzuale.

Pe de altă parte, geometria proiectivă fiind o disciplină care fundamentează geometria reprezentărilor de arhitectură, se face apel adesea la aceasta, în special în prezentarea sistemelor de proiecție și în capitolul care tratează reprezentările în axonometrie.

Tot astfel, geometria analitică oferind o metodă generală de rezolvare a problemelor de geometrie plană și în spațiu, se face apel la aceasta, în special în capitolul 7, cu intenția de a dovedi că, în cazurile cînd simpla intuiție spațială nu este suficientă pentru rezolvarea unor probleme, se impune întrajutorarea cu o gîndire analitică.

Așa cum spuneam mai înainte, dezvăluirea « cuprinsului » poate fi edificatoare pentru cititor și de aceea ne facem o datorie în a-l specifica mai jos:

— Partea întîi —

Cap. 1 — Elemente de geometrie descriptivă (105 fig.), *Cap. 2* — Metodele geometriei descriptive (74 fig.), *Cap. 3* — Reprezentări axonometrice (79 fig.), *Cap. 4* — Cercul și sfera (17 fig.), *Cap. 5* — Forme poliedrale (298 fig.), *Cap. 6* — Suprafețe riglate (98 fig.), *Cap. 7* — Rezolvarea problemelor de geometrie descriptivă și axonometrie (41 fig.), *Cap. 8* — Alte aplicații ale geometriei descriptive în arhitectură (149 fig.)

— Partea a doua —

Cap. 9 — Mecanismul perspectivei (44 fig.), *Cap. 10* — Perspectiva dependentă pe tablou vertical (10 fig.), *Cap. 11* — Perspectiva liberă pe tablou vertical (87 fig.), *Cap. 12* — Construcția perspectivei de arhitectură (55 fig.), *Cap. 13* — Restituția perspectivă (3 fig.), *Cap. 14* — Perspectiva pe tablou înclinat (11 fig.), *Cap. 15* — Redarea unor aspecte naturale în perspectivă (67 fig.), *Cap. 16* — Prezentarea unei perspective de arhitectură (40 fig.)

— Partea a treia —

Anexe (149 fig.)

x x x

Bibliografie — 53 poziții

Remarcabile sînt simplificarea notațiilor din geometria descriptivă « clasică », în folosul inteligibilității desenelor, ca și prezentarea secvențială, în cazul unor probleme mai complicate, precum și îndrumarea celui ce le studiază, de la simplu către complex. Abordînd în acest fel problemele, și în special în do-

meniul perspectivei, autorii își exprimă speranța că vor convinge cititorul să se apropie și să-și aproprieze și partea « aridă » a perspectivei de arhitectură, a construcției geometrice perspectivale, care este tot atît de importantă ca și prezentarea « artistică », finală, și că cele două etape NU pot fi separate una de alta.

Cele 1372 figuri din text sînt desenate cu multă aplicație de către colaboratorii celor doi autori, iar harnicii tipografi de la « I. P. Informația » s-au aplecat cu multă dragoste asupra manuscrisului, reușind a ne oferi o carte de ținută grafică remarcabilă.

Bibliografia, în majoritatea covîrșitoare a lucrărilor citate, se referă la apariții recente, din anii 1970—1980, cu excepția celebrului « *Le nombre d'or* » al lui Matila Ghyka (1931) și a tomului 2 din « *Histoire de l'architecture* » al lui A. Choisy.

În concluzie, ne exprimăm convingerea că dr. arh. Mircea Enache și arh. Iulius Ionescu ne-au oferit un volum care nu trebuie să lipsească din biblioteca nici unui arhitect sau viitor arhitect.

Dr. arh. EUGENIU APOSTOL

recenzii • recenzii • recenzii • recenzii • recenzii

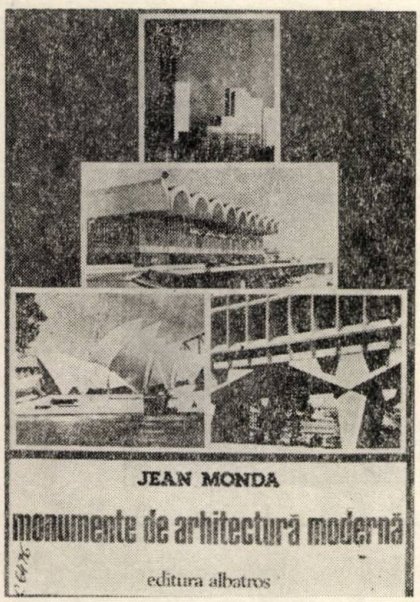

Jean Monda: MONUMENTE DE ARHITECTURĂ MODERNĂ, Ed. Albatros, București, 1982, 204 pagini, 81 fotografii, 23 desene

Arhitectura contemporană a parcurs în ultimele decenii un drum grandios, cu ritmuri de dezvoltare corelînd funcționalul cu esteticul, răspunzînd astfel unor imperioase cerințe ale omului modern.

Fiind însă o artă mai puțin accesibilă cunoașterii de către marele public, arhitecturii i se mai contestă uneori și astăzi apartenența la domeniul artistic de care, de fapt, a ținut întotdeauna. Cel mai adesea se ia în considerație aspectul blocurilor de locuit, proliferate în serie în noile cartiere și orașe, aspect care duce la o depersonalizare, la o impresie de monotonie. Explozia demografică și urbanizarea au impus ridicarea de zone rezidențiale a căror stereotipie provine în parte dintr-o aplicare nediferențiată a procedeelor de industrializare a construcțiilor. Marea producție de arhitectură strict funcțională asigură maselor citadine un grad superior de confort și civilizație, ducînd însă la o uniformizare vizuală, la secătuirea formei și mai ales la lipsa unui specific autohton.

În ultimii ani, s-a dovedit însă o mai susținută preocupare pentru clădirile cu caracter de unicat, care dovedesc imaginație creatoare din partea proiectanților, clădiri care comportă adesea o expresivitate proprie, o notă de noblețe și de măreție derivînd din valorificarea geniului artistic național cu trăsături atît de distincte.

Cartea recent apărută în Editura Albatros — MONUMENTE DE ARHITECTURĂ MODERNĂ, a arhitectului Jean Monda — reușește să pună în lumină valorile estetice și afective ale unor edificii de astăzi. Jean Monda explică cu competență și într-un mod accesibil tuturor tendința monumentalismului actual care a dobîndit finalități democratice și umaniste, noile concepții de grandiozitate corespunzînd nevoilor psiho-estetice ale colectivității și manifestîndu-se acum, de preferință, în cadrul unei monumentalități ambientale și mai puțin sub formă de edificii izolate.

În România, se pune în acest sens accentul pe grupări de ansamblu în centre civice, ce apar în mai toate orașele țării.

Printre meritele cărții remarcăm tratarea într-o înlănțuire logică, elegantă, a premiselor și elementelor stilistice, a modalităților de realizare și exprimare a noii grandiozități, insistîndu-se asupra transfigurării raționalismului și funcționalității în valori spirituale, ca și asupra valențelor estetice ale sistemelor constructive științifice în contextul spațial urban sau peisagist. În faza de avangardă a arhitecturii contemporane, completările decorative au fost cîtva timp prea puțin încurajate, lipsa plasticii din fațade, a jocurilor de volume sărăcind clădirile de suflet. Ca o reacție firească, în ultimele decenii, au început să fie reintegrate în arhitectură basoreliefuri, fresce, mozaicuri murale, vitralii, toate de o factură nouă, ca tematică, execuție și conținut ideologic.

Cunoscut și apreciat pentru strădania sa de a cultiva gustul și interesul publicului pentru arhitectură, Jean Monda se numără printre puținii care au dovedit o asemenea constantă preocupare, publicînd numeroase studii critice și articole în diferite reviste, precum și volumul ARHITECTURA ACTUALĂ — ARTĂ NECUNOSCUTĂ?, carte care s-a bucurat de mult succes.

Prin lectura instructivă și accesibilă referitoare la un fenomen estetic modern de importanță majoră, autorul contribuie, prin vasta sa documentare la zi, prin numeroasele planșe de înaltă ținută grafică, la o popularizare a recentelor edificii monumentale. De un interes deosebit sînt, în volumul MONUMENTE DE ARHITECTURĂ MODERNĂ, succintele explicații care însoțesc ilustrațiile, facilitînd desci-

→

frarea insolitei imagistici arhitecturale contemporane. Astfel, lucrarea umple un gol resimțit în analizarea critică și popularizarea noilor realizări de arhitectură monumentală, care, în ultima vreme, aspiră să devină o adevărată « muzică pietrificată », așa cum atît de expresiv metaforiza titanul de la Weimar.

MAIA CRISTEA

Adrian Petringenaru: IMAGINE ȘI SIMBOL LA BRÂNCUȘI, Ed. Meridiane, București, 1983, 136 pagini, circa 100 ilustrații

Destinul editorial al lui Brâncuși a vrut să asistăm, la interval de cîteva zile, la apariția a trei volume consacrate lui (dintre care unul adresat copiilor: Helen Kay — TOIAGUL CIOBĂNESC, Ed. Ion Creangă).

Dintre acestea, cel mai discutat și recenzat este IMAGINE ȘI SIMBOL LA BRÂNCUȘI de Adrian Petringenaru, o lucrare ce pare a fi destinată inițiaților datorită obstacolelor presărate, cu sau fără voie, în drumul spre esența ei. Aflăm, astfel, că autorul « face film », că ea a constituit « obiect al tezei de doctorat în estetică în cadrul Universității din Paris », pe coperta a IV-a ni se comunică despre lucrare că se sprijină pe « o cercetare directă și atentă a cvasitotalității sculpturilor lui Brâncuși aflate în marile colecții și muzee de artă din Europa și America », pentru ca autorul să declare, în *Preambul*, că a cercetat « ca teză de filosofie, imaginea și simbolul la Brâncuși prin intermediul Ansamblului monumental pe care sculptorul l-a realizat în anii 1937—1938 la Tîrgu Jiu »; în *Bibliografie*, nu figurează volumul lui V. G. Paleolog « BRÂNCUȘI—BRÂNCUSI », Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1976 etc.

Cel care persevorează și parcurge textele: — *Preambul*, — *Un impact 1958, toamna, la Tîrgu Jiu*, — *Om, artist, limbaj* — *Ansamblul monumental de la Tîrgu Jiu, elaborare și receptare*, — *Masa*, — *Poarta*, — *Coloana* și — *Încheiere*, are satisfacția că și-a învins prejudecățile intelectuale și a trăit efectiv, în cel mai elaborat capitol — *Coloana*, lenta degradare în timp a vechilor valori simbolice în simple motive decorative, agonia semnelor arhaice ce se leagă de viziunile spirituale majore dar revolute, drama înlocuirii lor cu forme culturale goale de sens produse de artiști.

Arh. MIRCEA MOLDOVAN

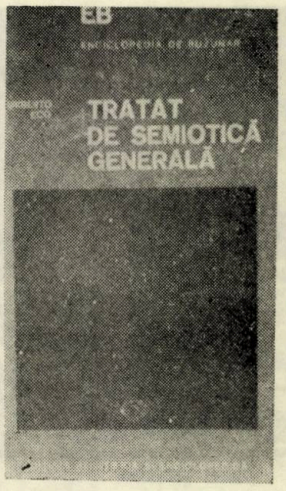

Umberto Eco: TRATAT DE SEMIOTICĂ GENERALĂ, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1982, 448 pagini, 60 figuri

Însumînd opt ani de muncă și decantările din patru cărți ce îl precedă, tratatul realizează o rigoare care îl îndepărtează de stilul spumos al volumului OPERA DESCHISĂ, apărut la noi în anii, '60.

Credem că nu este o coincidență între exacerbarea componentei expresive a arhitecturii în zilele noastre și participarea autorului *Postfeței* și al *Notelor* la recentul *Seminar internațional de arhitectură de la București*, dacă ținem cont că « semiotica studiază toate procesele culturale ca procese de comunicare dincolo de care se statornicește un SISTEM DE SEMNIFICARE ».

Materialul cărții lui Umberto Eco este grupat în patru capitole principale *(Semnificație și comunicare, Teoria codurilor, Teoria producției de semne* și *Subiectul semioticii)*, încadrate într-un aparat auxiliar corespunzător *(Prefață, Notă asupra normelor grafice, Introducere, Referiri bibliografice* și *Indicele autorilor citați)*, precum și cu un studiu de încheiere *(Umberto Eco și conștiința de sine a semioticii)* elaborate de Cezar Radu.

Autorul este destul de convingător cînd arată că subiectul oricărei activități semiotice nu este altul decît rezultatul segmentării istorice și sociale a universului și că acest subiect se prezintă în teoria codurilor ca un mod de a privi lumea, de a asocia unități de expresie cu unități de conținut, într-un travaliu în cursul căruia aceste concreționi istorico-sistematice se fac și se refac fără răgaz.

De un deosebit impact asupra evoluției practicilor remodelării, restaurării și arhitecturii contemporane ni se pare afirmația că: « dacă societatea conferă o valoare fetișistă originalului, acest fapt privește teoria mărfurilor. Gustul pentru autentic cu orice preț este produsul ideologic al unei societăți mercantile — cînd o reproducere este absolut perfectă, a privilegia originalul este ca și cum ai privilegia prima ediție numerotată a unei cărți, în loc de ediția a doua: o

treabă a anticarilor și nu a criticilor literari », precum și aceea că: « uneori sistemul cultural al destinatarului autorizează o interpretare pe care emițătorul nu ar fi putut-o niciodată prevedea (sau dori) ».

Deși decretează că: « Nu există o teorie semiotică a ideologiilor capabilă să le verifice validitatea sau să le permită îmbunătățirea lor », Umberto Eco trebuie să recunoască în final faptul că « travaliul de producție de semne descătușează forțe sociale și reprezintă o forță socială în sine. El poate produce ideologie și critică a ideologiilor », ceea ce aruncă o lumină inedită asupra unei multitudini de manifestări aparent independente, dacă nu chiar antagoniste.

Lectura cărții generează, însă, în final, frustrări și insatisfacții pentru arhitecți, datorită faptului că te supune unor eforturi inutile de a te apropia de o semiotică « generală », dar cu o tentă lingvistică, și nu de cea arhitecturală.

« Foarte activa școală semiotică de la București » — de care se face atîta caz — nu dă încă roade arhitecturale, *lobby*-ul nostru în edituri e încă debil și, citindu-l pe Umberto Eco, nu îi mai citim pe De Fusco, Koenig sau Scalvini — sîntem tocmai copți ca să redescoperim America.

Arh. MIRCEA MOLDOVAN

ARCHITECTURE AND SOCIETY/ARHITEKTURA I OBȘCESTVO (Arhitectură și Societate) nr. 1/1983, Ed. Comitet Editorial Internațional, Sofia, 120 pagini, numeroase figuri

Cu prilejul celei de a doua Bienale de Arhitectură — INTERARCH '83 — de la Sofia, a fost lansată și noua revistă cu titlul de mai sus, prevăzută cu apariție semestrială, în limbile engleză și rusă, sub direcția unui Consiliu editorial internațional — condus de activul președinte al Uniunii Arhitecților Bulgari, arh. Gheorghi Stoilov —, din care fac parte reprezentanți ai arhitecților din Bulgaria, Cehoslovacia, R. D. Germană, Polonia, Ungaria și U.R.S.S. (în general, conducători ai revistelor de arhitectură din aceste țări).

Scopul noii publicații este prezentat cititorilor astfel: « Opinia publică din diferite țări nu este încă bine informată asupra situației și direcțiilor de dezvoltare în arhitectura țărilor noastre (...) această publicație urmărește să informeze asupra realizărilor arhitecturii în noile condiții sociale, să stimuleze noile idei, proiecte și cercetări cu semnificație globală pentru arhitectura socialistă, să ajute promovarea tendințelor progresiste din arhitectura mondială. »

Este ușor de constatat că pătrunderea valorilor din țările socialiste în circuitul mondial al informației arhitecturale întîmpină în prezent destule obstacole, generate în parte de condițiile economico-sociale deosebite, dar și de unele bariere subiective, prejudecăți și complexe de superioritate încă persistente în centrele de comandă ale amintitului sistem informațional din perioade istorice revolute. Practic, realizările din țările socialiste sînt prezentate doar sporadic în revistele de notorietate internațională; cît despre contribuțiile teoretice din aceleași țări, ele apar și mai rar. Noua publicație urmărește (ca și Bienala de la Sofia) tocmai înlesnirea circulației informațiilor și ideilor și, implicit, crearea posibilității unui dialog util tuturor. În acest scop, lucrări reprezentative din țările participante au fost reunite într-o prezentare grafică de ținută:

Sumarul primului număr cuprinde cinci capitole de întindere inegală. Sub titlul *ORAȘE*, sînt grupate articole referitoare atît la sistematizarea unor orașe noi (Șevcenko și Togliatti din U.R.S.S.), cît și la probleme specifice zonelor centrale incluzînd un patrimoniu valoros, cum sînt *Strasse der Befreiung* din Dresda (Dr. H. Michalk) și mai ales centrul istoric al orașului Veliko Tîrnovo, în care s-au efectuat o serie de intervenții contemporane reușite, prezentate aici de prof. arh. B. Stoianov (menționăm că acțiunea continuă și în prezent).

Din grupajul intitulat *LOCUIRE* am reținut în primul rînd prezentarea unui bloc experimental, asigurînd, printr-o structură integral prefabricată, o mare varietate de tipuri de apartamente și o imagine plastică deosebită (realizat de un colectiv bulgar condus de arh. V. Rangelov); apoi cîteva realizări poloneze, folosind, de asemenea, cu imaginație prefabricarea (prezentate de arh. A. Bruszewski), un complex de locuit cu « specific » din Smolian, în nota celor din Tîrnovo, menționate mai sus (autori, colectivul condus de arh. S. Velkovski) și, la polul opus, o zonă rezidențială experimentală, cu regim de înălțime P + 10-14, la Gorki (U.R.S.S. — colectiv condus de arh. B. Rubanenko).

Cea mai bogată rubrică este consacrată *INFRASTRUCTURII SOCIALE*. Am remarcat o serie de clădiri unicat de mici dimensiuni (muzeu, cimitir, casă de week-end) din Ungaria, prezentate de arh. Kálmán Timon; alte cîteva articole descriu construcții executate pentru Olimpiada din 1980, dintre care se distinge centrul de yachting din Tallin (autori arh. Sepmann, Yanes, Loover ș.a.). Din Cehoslovacia, este înfățișat un centru de odihnă din munții Krkoncše (arh. Kuna, Stupla, Zdrazil ș.a.).

Secțiunea *TEORIE* cuprinde un unic, dar amplu, articol semnat de un reputat critic de arhitectură din U.R.S.S., prof. dr. doc. Al. Riabușin, cu titlul: « Aspecte ideologice ale dezvoltării actuale a arhitecturii socialiste ». Se găsesc aici numeroase idei ce pot declanșa utile discuții. Iată un citat: « Adevărata măiestrie constă în abilitatea de a crea o arhitectură plină de sens, spiritualizată și semnificativă ideologic ».

Ultima secțiune, *MEMORIALE*, prezintă complexe monumentale din U.R.S.S., Cehoslovacia, Ungaria și Bulgaria.

Desigur, acest prim număr nu este lipsit de imperfecțiuni, unele inerente debutului (o anume nehotărîre în structurarea sumarului, lipsă de unitate între contribuțiile din diferite țări). Se remarcă preferința pentru fotografii în dauna pieselor grafice, manifestată și în expoziția din cadrul Bienalei. În ansamblu este vorba de o publicație de p r e z e n t a r e, acordînd mai puțină atenție c o m e n t a r i u l u i.

Desigur, profilul acestei noi reviste se va preciza mai bine odată cu apariția următoarelor numere, pe care le așteptăm cu interes.

Arh. ALEXANDRU ANTONESCU

→

1

DENKMALPFLEGE IN DER BUNDESREPUBLIK DEUTSCHLAND
Geschichte, Organisation, Aufgaben, Beispiele (Ocrotirea monumentelor în R.F. Germania — Istoric, organizare, sarcini, exemple), Inter Nationes, Bonn, R.F. Germania / Ed. Hans Moos, München, 1982, 127 pag, 263 ilustrații, 1 hartă

Ca martori ai diferitelor epoci ale trecutului și devenirii noastre, monumentele — fie ele modeste locuințe, palate și castele sau marile compoziții eclesiastice, mergînd pînă la complexe urbane — oferă posibilitatea prezervării unei necesare continuități istorice. Omul trebuie să se regăsească — și problema devine cu atît mai acută cu cît dinamica schimbărilor este din ce în ce mai rapidă — în spiritualitatea, aspirațiile și armoniile sale specifice. Sînt repere istorice, materiale și culturale, sintetizate în alcătuiri spațiale, volumetrice și plastice, care definesc și localizează o identitate și o entitate spirituală.

În R. F. Germania, teritoriu cu un excepțional patrimoniu arhitectural și artistic, cuprinzînd valori ale tuturor mariior epoci creatoare (antichitatea romană, romanic, gotic, renaștere, baroc, pînă la etapa modernă), distrugerile din cel deal doilea Război Mondial, aspectele legate de uzura materială și îndeosebi dinamica dezvoltării postbelice au impus un amplu program de ocrotire a monumentelor (consolidare, conservare, restaurare, remodelare, valorificare), cu implicații majore atît în ceea ce privește orientarea unei politici generale privind resursele economice destinate acestui efort, cît și în domeniul teoretic, cu atît mai mult cu cît, în numeroase cazuri, avem de-a face cu mari cartiere sau zone centrale de valoare istorică și arhitectural-plastică.

Lucrarea de față este rodul contribuției a numeroși specialiști și al unei pertinente selecții, care încearcă să cuprindă în exemple caracteristice marea diversitate a problemelor puse în fața celor care s-au dăruit cu entuziasm și rigoare științifică acestei delicate și dificile activități: programe diferite, scara variată a obiectivelor, aspecte legate de integrare, de valorificare și eficiență, de interpretarea corectă a succesiunii stilistice etc. Cuvîntul introductiv, al dr. Regine Dölling, foarte documentat — expune cu claritate cadrul în care se desfășoară activitatea ocrotirii monumentelor în R. F. Germania.

Preocupările sînt prezente, într-o formă incipientă, încă din sec. XVII, odată cu publicarea celebrei lucrări « Topographia » — culegere de gravuri reprezentînd numeroase orașe, datorată lui Matthäus Merian și continuate în forme modeste în sec. XVIII. O activitate organizată începe însă din sec. XIX, stimulată de curentul romantic și de mișcarea de redeșteptare națională, sub conducerea arhitectului Karl Friederich Schinkel, fiind continuată în forme organizatorice mai complexe și precise pînă astăzi, alături de evoluția tot mai cuprinzătoare a noțiunii de monument istoric. O legislație bogată constituie cadrul generos al activității de protecție și ocrotire în sensul cel mai larg, în care sînt implicate cu răspunderi precise: landurile, județele și municipalitățile (prin departamente specializate), Ministerul Cultelor, instituțiile eclesiastice, organizațiile obștești, asociațiile culturale. În privința formării cadrelor, există diferite trepte, de la nivelul școlilor tehnice la institutele superioare de învățămînt (arhitectură, inginerie, istoria și teoria artelor etc.), artele plastice, specializări — de pildă la Academia de Arte din Stuttgart, *Centre international d'études pour la conservation des biens culturels* din Roma etc. Datorită numărului mare de specialiști care activează în acest domeniu, s-a format încă din anul 1948 « *Asociația vestgermană a restauratorilor* », devenită în 1951 « *Uniunea restauratorilor de monumente din landurile R. F. Germania* », care publică periodicul « *Arta germană, restaurarea monumentelor* » și care, pe lîngă sarcinile privind stimularea metodelor și practicii, a dezbaterilor științifice, a formării cadrelor, organizează cu un succes deosebit « *Ziua ocrotirii monumentelor de artă și a naturii patriei* ». Amploarea programelor naționale și internaționale și competența profesională au condus la o strînsă colaborare cu importante organisme internaționale precum UNESCO, ICOMOS, *(International Council for monuments and sites)*, la care au aderat 41 de state. « *Cercul de studii și lucru pentru centre istorice* » creat în R. F. Germania participă activ la acțiunea complexă a conservării, asanării și revitalizării în condiții contemporane a zonelor centrale de interes istoric, atît în țară cît și peste hotare.

Inventarierea și clasarea monumentelor au o veche tradiție în R.F.G.; încă de la începutul sec. XIX, se începe în principatele germane o acțiune organizată de înregistrare și descriere a obiectivelor de valoare: Baden (1811, inventarierea antichităților romane), Prusia (1815—1816), Hessa (1818, inventarierea monumentelor), Saxonia (1826), Bavaria (1854—1871 lucrarea « *Antichități și monumente de artă aparținînd casei domnitoare* ») etc., acțiuni care continuă în toate landurile după criterii din ce în ce mai precise de-a lungul sec. XIX pînă astăzi (1953, Hamburg).

Trecînd la analiza critică a situației actuale și a realizărilor de pînă acum, se constată cu obiectivitate, în unele cazuri, mai ales în perioada primelor două decenii postbelice, greșeli de concepție, generate fie de o cunoaștere insuficientă a datelor problemei, fie de o interpretare inadecvată a relației vechi-nou, fie de interese predominant mercantile, care au condus la soluții adeseori agresive în contextul istoric. Printre exemple, amintim: edificarea unor imobile moderne de birouri și magazine și defectuoasa rezolvare a circulației în nucleul istoric al orașului Lübeck, denaturarea imaginii generale și a caracterului circumscris și bine delimitat față de cadrul natural al orașului istoric Nördlingen, înconjurat cu ziduri în sec. XIV, prin construcții de locuințe în imediata apropiere a fortificațiilor circulare ale orașului, sau, de pildă, edificiile contemporane ce înconjoară din 1960—1961 monumentul comemorativ Kaiser Wilhelm (sec. XIX)

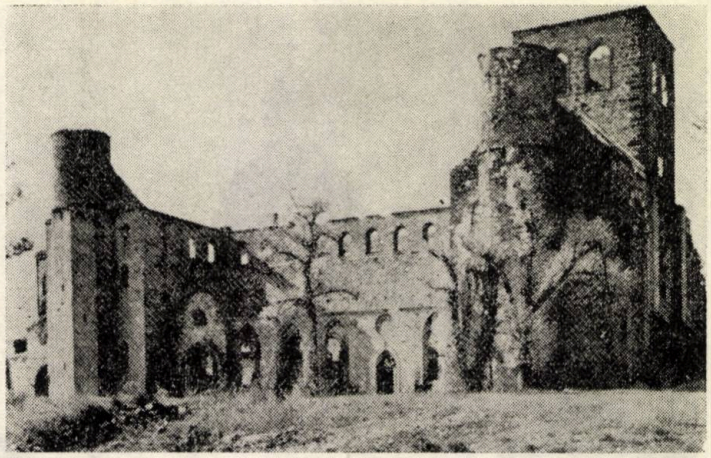

2 4

3 5

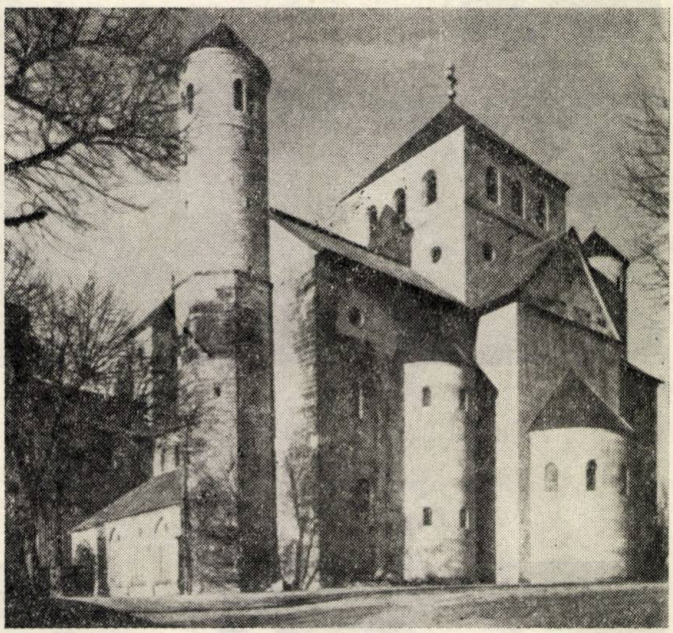

1. Coperta lucrării — imaginea reprezintă oraşul Nordlingen
2, 3. Nucleul istoric al oraşului Nürnberg la sfîrşitul războiului şi după restaurare şi reconstrucţie
4, 5. Bis. Sf. Mihai din Hildesheim (1007—1033) — ruinele monumentului în 1945 şi vedere generală după restaurare (1960)

din Berlinul de Vest. Sînt, însă, relevate o seamă de realizări ce rezolvă cu deosebită înţelegere, sensibilitate şi simţ stilistic, o gamă largă de situaţii. Astfel, sînt de menţionat reconstrucţia casei Goethe din Frankfurt (sec. XVIII, baroc tîrziu), reconstrucţia frontului pieţei centrale a oraşului Münster (sec. XV—XVII), restaurarea în formele iniţiale a bis. Sf. Mihai din Hildesheim (sec. XI, romanic), restaurarea Operei Vechi din Frankfurt (sec. XIX), reconstrucţia centrului istoric al oraşului Nürnberg (sec. XIV—XVI), împreună cu inserţii noi, concepute cu discreţie, la scara şi elementele arhitecturii de epocă; reconstrucţia marelui complex al palatului rezidenţial şi teatrului din München (sec. XVII—XIX), cu probleme dificile de succesiuni stilistice etc. Preocupările autorităţilor şi specialiştilor s-au îndreptat, însă, şi spre unele programe care, la prima vedere, par mai puţin semnificative sau mai puţin reprezentative şi spectaculoase, dar care fac parte integrantă din procesul de constituire şi definire a unui climat, a unei individualităţi specifice: gară de cale ferată la Rolandseck (jumătatea sec. XIX) transformată într-un *centru cultural;* locuinţe săteşti grupate într-un mare muzeu în aer liber la Kiel-Molfsee; un grup de clădiri industriale din sec. XIX de la Dortmund; străzi vechi care atestă inefabila atmosferă a unor epoci revolute dar prezente în conştiinţa urbei (la Hamburg, Lübeck etc.), decoraţia şi sculpturile unor clădiri de epocă sau obiective de artă plastică izolate, vitralii etc., începînd din sec. XII pînă în sec. XIX în diferite oraşe, mergînd pînă la obiective arheologice ale Evului Mediu sau ajungînd la monumentele comemorative ale evenimentelor tragice legate de cel de-al doilea Război Mondial.

Modalităţi variate, urmărind consecvent un dialog necesar şi coerent, generos şi sensibil cu acel « *genius loci* », care înseamnă mult mai mult decît o simplă sumă sau juxtapunere de gesturi construite, « ocrotirea monumentelor » a căpătat sensuri noi şi dimensiuni noi. Este un efort de a organiza un ambient total, într-o perspectivă cultural-istorică încercînd să ofere « un viitor pentru trecut ».

Studiul — editat în excelente condiţii grafice — devine astfel un preţios instrument de lucru dar şi un prilej de meditaţie pentru aşteptate publicaţii de sinteză similare în ţara noastră, cu bogate şi semnificative reuşite în domeniul conservării, restaurării şi valorificării patrimoniului arhitectural-urbanistic.

Arh. SIMON JULMAN

→

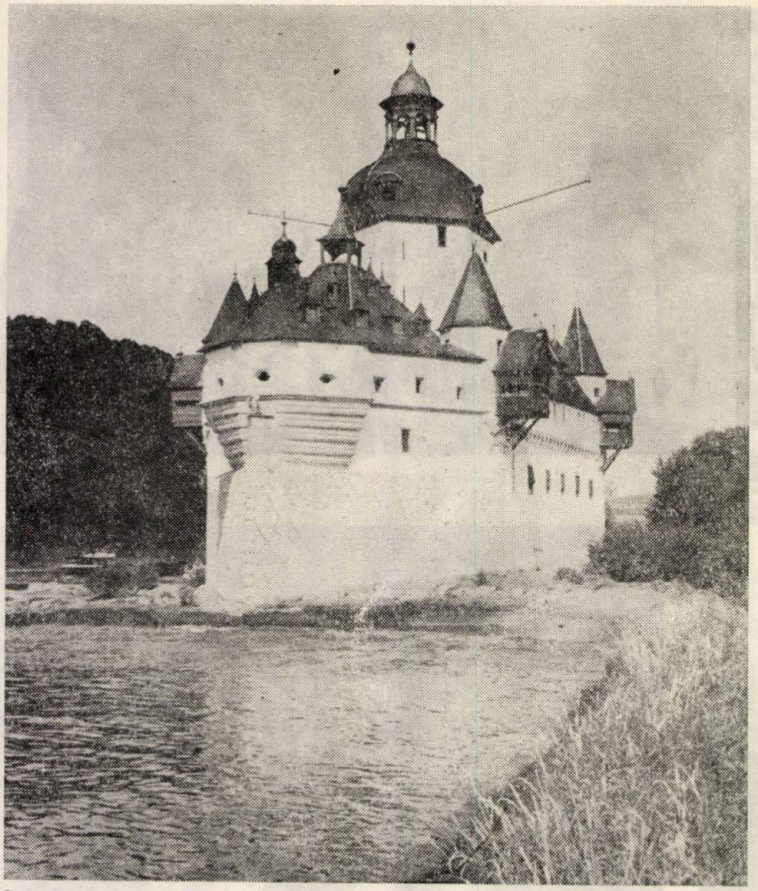

6

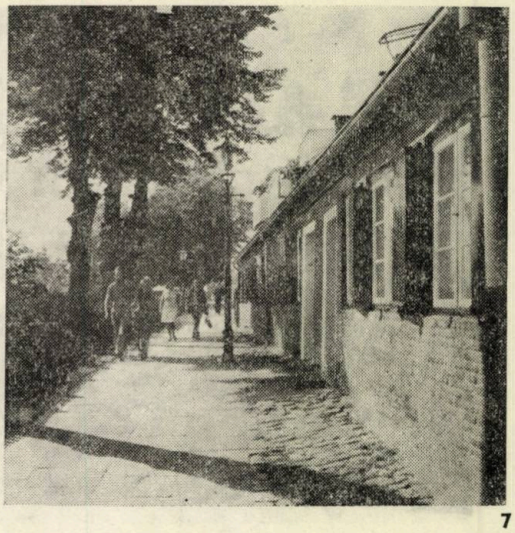

7

6. Castel pe o insulă de pe fluviul Rhin în dreptul localității Kaub (sec. XIV) — vedere generală după restaurare
7. Cartierul Övergönne-Altona din Hamburg (sec. XVI—XVIII). Exemplu de stradă veche restaurată în spiritul epocii
8. Cartierul Övergönne-Altona din Hamburg. Idem
9. Orașul Trier. Clădiri restaurate în piața veche a orașului (sec. XV—XVI)
10. Heidelberg. Clădiri din sec. XVIII restaurate, pe strada principală
11. Alsfeld. Clădiri din sec. XV în piața veche a orașului, restaurate
12, 13. Lübeck. Vechiul oraș restaurat în mare parte, păstrînd silueta caracteristică a orașului medieval cu dominantele sale. Asanarea și restaurarea curților interioare ale unor case din sec. XVIII

8

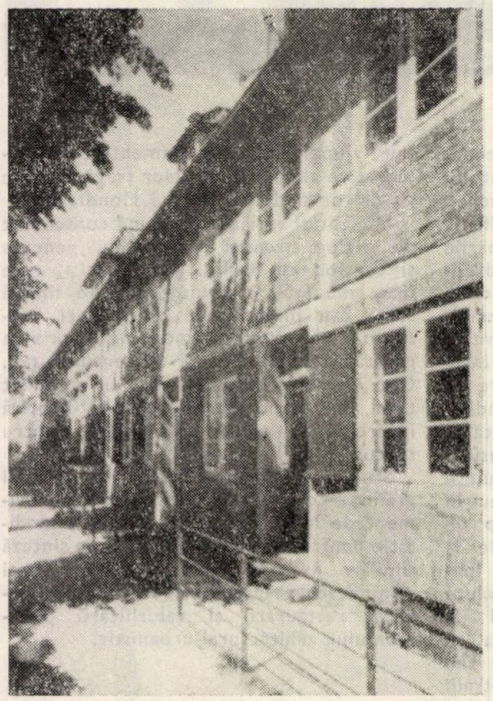

9

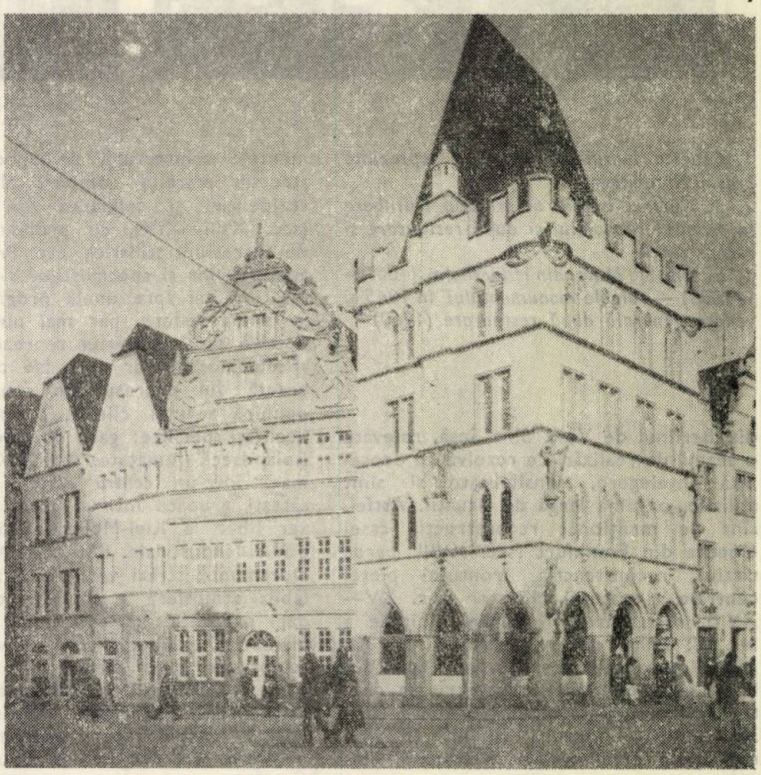

10

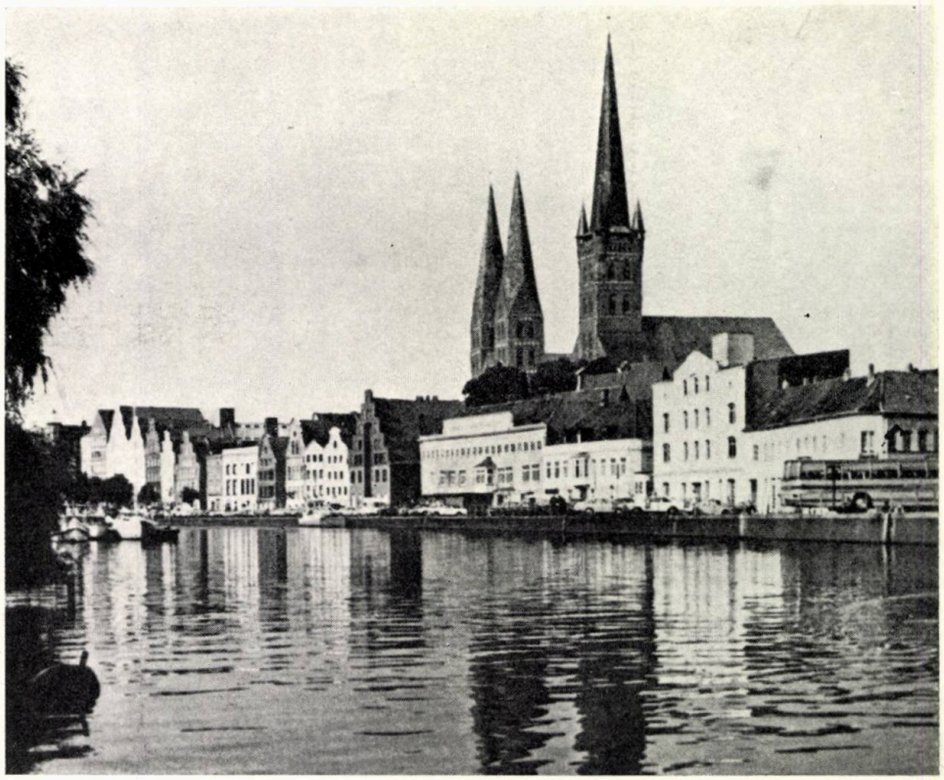

12

11

13

→

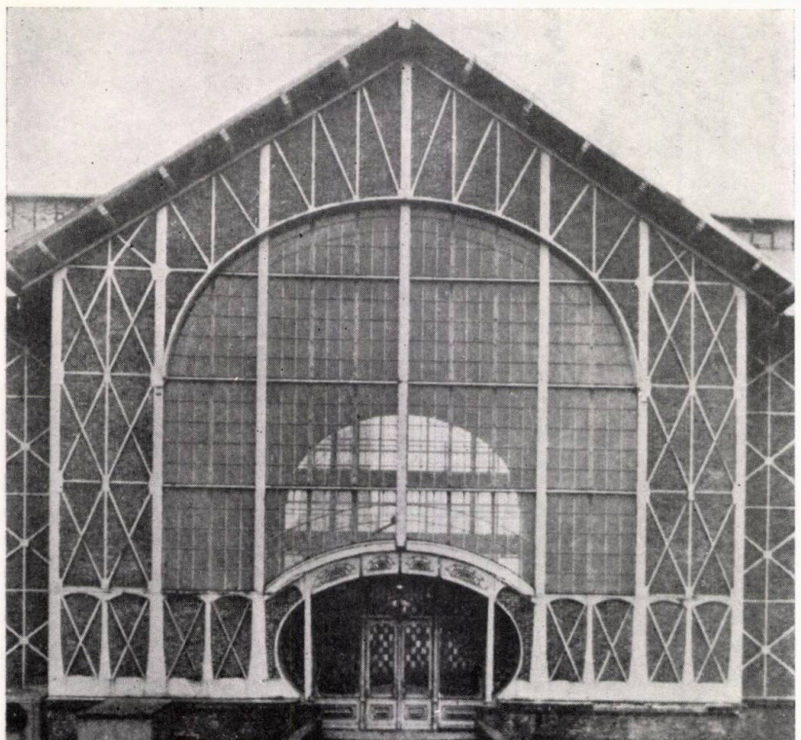

14

14. Dortmund. Restaurarea unei hale a mașinilor din cadrul unei expoziții internaționale de la începutul sec. XX

15. Mutarea și restaurarea unei locuințe țărănești caracteristice din landul Schleswig-Hollstein în cadrul noului muzeu în aer liber de la Kiel-Molfsee

actualitati

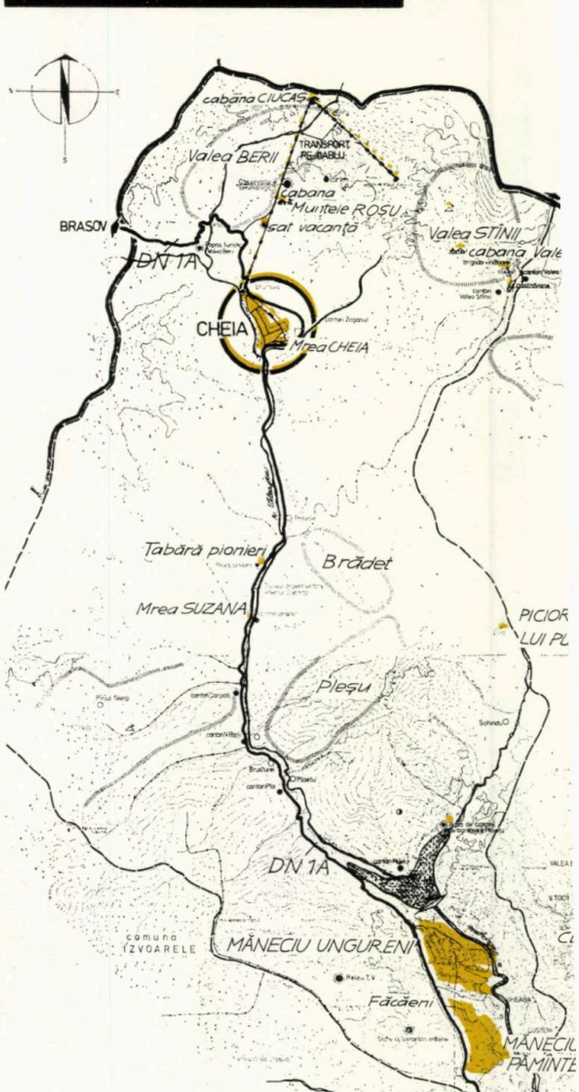

15

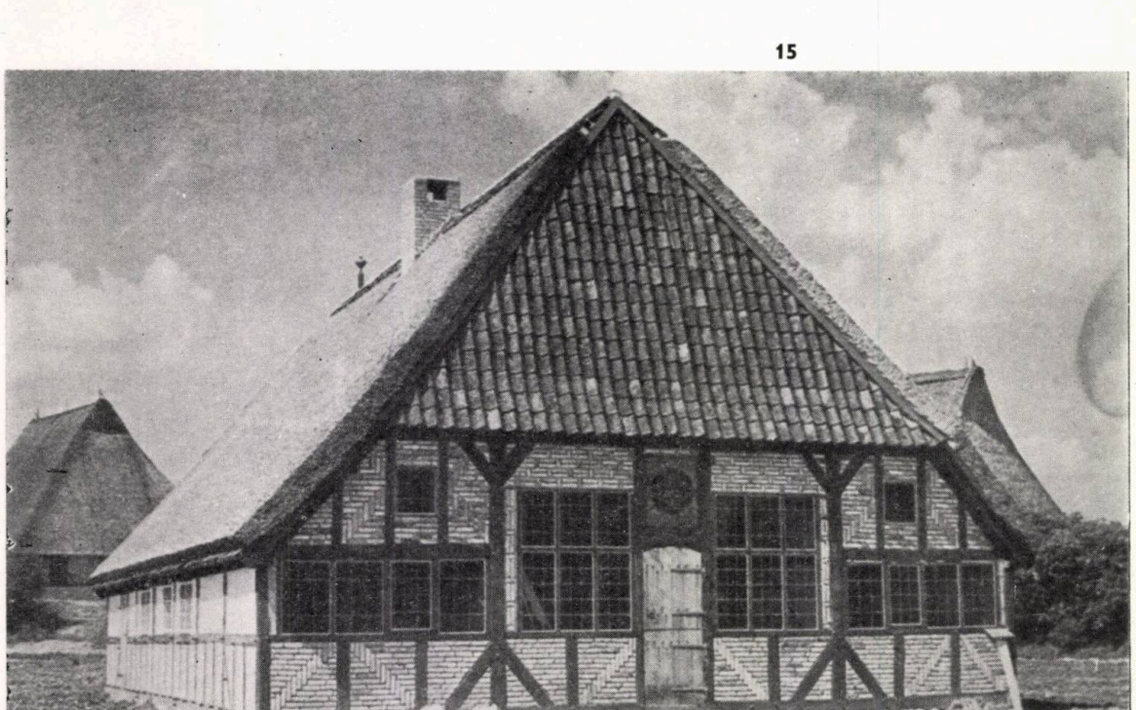

debut

Arh. LIANA GABRIELA DOBRINESCU

- Născută la 3 august 1949, la Mizil, județul Prahova
- Diplomată a Institutului de Arhitectură « Ion Mincu », în 1975
- Pregătire în anii facultății în atelierele conf. arh. VICTOR ASLAN și prof. dr. arh. GABRIEL CRISTEA
- Își desfășoară activitatea în Institutul de Proiectări Prahova din Ploiești
- Printre lucrările la proiectarea cărora a avut răspundere directă ori la care a colaborat amintim de: Schița de sistematizare a orașului Bușteni, Schițele de sistematizare ale viitoarelor centre urbane Mâneciu-Cheia, Ciorani și Florești — și ale altor localități rurale din județ, cum ar fi Cornu, Brebu, Puchenii Mari etc., Detaliile de sistematizare ale viitoarelor centre urbane Ciorani și Florești, Studiul privind dezvoltarea economico-socială și sistematizarea sistemului de localități Valea Teleajenului, Studiul teritorial al județului Prahova (colectiv), Studiul de sistematizare și macheta DN 1 — Potigrafu—Ploiești (colectiv), Studiu de dezvoltare social-economică a zonei preorășenești a municipiului Ploiești (colectiv)
- Preferințe pentru arhitectura lemnului — arhitectura finlandeză a lui Alvar Aalto, precum și pentru arhitectura arabă
- Hobi — călătoriile, teatrul, diapozitivele.

DETALIU DE SISTEMATIZARE AL LOCALITĂȚII CHEIA, PRAHOVA

Stațiune de odihnă și turism și componentă a viitorului centru urban Mâneciu, Cheia este situată la extremitatea nordică a teritoriului administrativ al județului Prahova, fiind ultima așezare de pe Valea Teleajenului la limita dinspre județul Brașov. Așezată la confluența pîraielor Cheița și Tîmpa, într-o zonă depresionară înconjurată de munți cu înălțimi de aproape 2000 m (Vf. Ciucaș), Stațiunea Cheia constituie — prin cadrul ei natural și prin poziția de coridor transcarpatin a Văii Teleajenului — una dintre zonele turistice importante din țara noastră. Și, deși potențialul turistic al Văii Teleajenului e puțin valorificat, în prezent, Cheia este tot mai solicitată.

Gradul de solicitare a Văii Teleajenului este determinat de poziția ei centrală în cadrul țării și, mai ales, de apropierea de Capitală și de alte mari centre industriale urbane, ca Ploiești, Brașov, Buzău, Tîrgoviște ș. a. Stațiunea Cheia reprezintă și punct de plecare spre zona montană Ciucaș-Zăganul, principalul traseu turistic fiind pe la Muntele Roșu.

În afara obiectivelor turistice naturale, sînt de amintit și cele cu caracter cultural și istoric, cum ar fi: Muzeul « Valea Teleajenului », Mînăstirea Cheia și Mînăstirea Suzana.

Din datele obținute de la la O.J.T. Prahova, reiese că, de-a lungul ultimilor ani, localitatea a fost vizitată de un număr apreciabil de turiști: în 1977—19215 turiști; în 1978—29404 turiști și în 1979—33210 turiști.

Din studiul de prognoză și marketing turistic pentru Valea Teleajenului, întocmit de Ministerul Turismului, rezultă următoarele:

Anii	Zona naturală Cheia Total turiști	Stațiunea Cheia Total turiști
1981—1985	58729	65507
1985—1990	73545	93520

Un aspect deosebit îl prezintă *turismul de tranzit*, care în principiu nu necesită cazare decît pentru cel mult o noapte și care atinge momente de vîrf la sfîrșitul săptămînii, duminica în special.

S-au făcut unele aprecieri necesare stabilirii fluxurilor de circulație, parcajelor și unor dotări.

Capacitatea actuală de cazare a stațiunii (motel + vile + tabere copii) este de circa 960 locuri.

Propuneri de sistematizare Se apreciază că stațiunea Cheia ar putea atinge nivelul unora dintre cele mai importante stațiuni de munte din țară. În aceste condiții și în urma analizei situației existente, se consideră necesară crearea unor noi capacități care să satisfacă cerințele actuale și de viitor. Modernizarea și amplificarea rețelei de cazare atrag după ele reorganizarea tuturor celorlalte dotări turistice, de alimentație publică, de comerț, pentru diverse prestări de servicii, ca și crearea unei baze sportive complexe, asigurarea căilor de acces corespunzătoare, îmbunătățirea echipării edilitare, ocrotirea mediului ambiant etc.

Dezvoltarea stațiunii se va realiza prin utilizarea intensivă a teritoriului din interiorul perimetrului și prin reconsiderarea zonei.

1. PLAN ÎNCADRARE ÎN ZONA SUPERIOARĂ A VĂII TELEAJENULUI 2. SISTEMATIZAREA PROPUSĂ

În prezent, nu există conturată strict o zonare a localității, dar se propune organizarea și dezvoltarea pe următoarele zone funcționale: ● Zona de locuit ● Zona centrală ● Zona de turism și odihnă ● Zona taberelor pentru copii și tineret ● Zona dotărilor pentru sport ● Zona spațiilor verzi și de agrement-cultură ● Zona dotărilor de interes general ● Zona de depozite și gospodărie comunală ● Zona circulațiilor și parcajelor.

Zona de locuit ocupă o suprafață redusă de circa 10 hectare și asigură cazarea locuitorilor permanenți ai localității, precum și a personalului din turism. Se prevede realizarea finală a circa 14500 m² suprafață locuibilă, pentru circa 1400 locuitori.

Zona centrală propusă corespunde celei existente prin tradiție. Aceasta s-a delimitat în funcție de faptul că aici sînt amplasate majoritatea dotărilor de interes general.

Zona de odihnă și turism, cu o suprafață de circa 40 hectare, cuprinde majoritatea caselor de odihnă, motelul, campingurile și taberele pentru copii. Prin detaliu, se propune organizarea radicală a sistemului de cazare. În acest sens, se propune o zonă care să concentreze investițiile viitoare din acest domeniu și care să prezinte avantajele unei bune organizări, dotări și exploatări. Se propune, de asemenea, pentru o etapă de largă perspectivă, extinderea acestei zone cu o suprafață de 12 hectare, actualmente liberă de orice construcție, dar situată în afara perimetrului construibil actual. În cadrul zonei, se propune amplasarea dotărilor necesare — locuri cazare, alimentație publică, comerț și prestări servicii, dotări de agrement.

Pentru o etapă finală, capacitatea de cazare va fi de circa 1700 locuri și 1800 locuri alimentație publică (hoteluri, han turistic, centru recuperare neuroastenie, minihoteluri, vile OJT, spații campare-corturi, restaurante, cafenea-ceainărie, cofetărie-baby bar, alimentație publică-camping.

Pentru funcțiunea de odihnă și turism, în afara localității propriu-zise, se află zona montană, avînd spații de cazare și de alimentație publică concretizate într-o capacitate finală de 1400 locuri (cabana « Muntele Roșu », satul de vacanță « Muntele Roșu », popasul turistic « Valea Berii » și cabana « Valea Stînii »).

Avînd în vedere accesul spre aceste dotări, se propune realizarea unui transport pe cablu în zonă și amenajarea unor pîrtii de ski.

Zona de tabere pentru copii și tineret Se propune să primească toate dotările necesare, ajungînd, în final, la o capacitate de circa 700 locuri.

Zona dotărilor pentru sport, în care se au în vedere amenajarea unei baze sportive destinate practicării sporturilor de performanță și a unor spații pentru cazarea sportivilor în cantonament (hotel « Sport », vile sportivi, pavilion administrativ, cantină-restaurant, bowling cu 4 piste, teren minifotbal, teren handbal redus, terenuri de tenis, piscină acoperită cu 6 culoare, sală gimnastică).

Zona spațiilor verzi și de agrement-cultură Localitatea fiind amplasată în zonă montană, cu posibilități ușoare de acces în diferite puncte turistice, urmarea a fost și lipsa interesului pentru crearea unor zone verzi de agrement. Se propun acum: un parc central, cu alei pentru echitație și cu spații destinate amplasării unor opere de artă, un parc de distracții pentru copii, un teren minigolf, o grădină zoologică, precum și amenajarea unui Muzeu al Satului, cu case reprezentative de pe Valea Teleajenului, a unui Muzeu al « Decovilului », un teatru în aer liber, un complex multifuncțional și o discotecă.

De asemenea, s-a propus crearea unor lacuri, ale căror lucii, în timpul iernii, să fie folosite ca patinoare. S-au propus spații verzi de-a lungul arterei principale a localității, precum și în jurul tuturor dotărilor prevăzute.

Zona dotărilor de interes general Pentru populația stabilă, ca și pentru cerințele de interes general ale stațiunii, se prevăd: un complex comercial, o hală agroalimentară, o grădiniță, o școală cu sală de gimnastică, un dispensar uman cu punct farmaceutic, și o unitate autoservice.

În cuprinsul **zonei de depozite și gospodărie comunală,** se are în vedere crearea unor spații amenajate cu depozite pentru alimente, a unei spălătorii chimice și a unor spații de gospodărie comunală, remiză-PSI, platforme gospodărești etc. În ceea ce privește **zona de circulație și parcaje,** localitatea Cheia fiind străbătută de la sud la nord de fostul traseu al DN 1 A (actualmente arteră principală) și de alte străzi secundare, s-a propus o circulație majoră, pe artera principală actuală și o arteră ce va străbate localitatea prin est, debușînd în DN 1 A prin spatele Mînăstirii Cheia.

S-a propus, de asemenea, corectarea accesului principal în localitate, din DN 1A, pe un traseu mai fluent decît cel existent.

Strada principală a stațiunii e propusă a fi principala promenadă a vizitatorilor, conducînd spre cele mai importante puncte de interes turistic. S-au mai prevăzut parcaje suficient dimensionate, la fiecare dotare, precum și în lungul arterelor de circulație.

În final, capacitatea totală de parcare a localității va fi de circa 800 locuri. Cît privește rețelele tehnico-edilitare, localitatea fiind electrificată în totalitate și avînd alimentare cu apă și, parțial, canalizare, se propune extinderea rețelei de canalizare și a stației de epurare. Alimentarea cu energie termică se propune a se face cu centrale termice pe combustibil solid, pentru dotări, iar pentru locuințele individuale, cu sobe pe combustibil solid.

Concluzii Cheia, ca așezare, se bucură de o splendidă poziție pe Valea Teleajenului, sub muchiile Balabanului și ale Ciucașului.

Văile afluente Teleajenului și care deversează în dreptul depresiunii Cheia sînt foarte sălbatice și, de-a lungul lor, sînt poieni de 2—4 ha, care pot fi valorificate prin dotări turistice cu caracter sezonier.

Propunerile au avut în vedere situația existentă, zonificarea oferind posibilități pentru dezvoltări armonioase, prin compoziții arhitecturale și urbanistice corespunzătoare.

Arh. LIANA GABRIELA DOBRINESCU

Arhitect MARIA ANGELA COCHECI

● Născută la 21 ianuarie 1954 în Drobeta-Turnu Severin
● Absolventă a *Institutului de Arhitectură « Ion Mincu »* din București în iunie 1978
● Pregătire în anii facultății în atelierul profesorului emerit arh. ASCANIO DAMIAN, îndrumător al proiectului de diplomă — lector arh. ZOLTAN TAKACS
● În prezent, își desfășoară activitatea în cadrul *Institutului de cercetare și proiectare pentru sistematizare, locuințe și gospodărie comunală* — ISLGC — București
● Printre lucrările elaborate, ca șef de proiect, menționăm: Proiectul tip pentru complex hotelier 150 locuri în orașe mici, Proiect tip pentru băi populare (publice), Cămin nefamiliști — locuințe și cantină la Fundulea, Locuințe și unități comerciale la Călărași. A colaborat la proiectele pentru hotel și locuințe în zona centrală Craiova și a participat la concursurile U.A. pentru zonele centrale Reșița și Rîmnicu Vîlcea și la concursurile de idei pentru Calea Văcărești și pentru Bulevardul Victoria Socialismului din București
● Preferințe pentru lucrările lui Michael Graves, Hans Hollein, Mario Botta. . .
● Hobi : creația vestimentară, în calitate de colaboratoare a Fondului Plastic — București.

PROIECT TIP PENTRU HOTEL CU 150 PATURI, CATEGORIA A II-A

În vederea unei cît mai judicioase organizări a rețelei turistice în orașele mici și mijlocii, Ministerul Turismului a lansat ideea unui studiu pentru realizarea unor hoteluri de capacități variind între 150—300 locuri, de categoria I și a II-a.

ISLGC — București a organizat elaborarea studiului în așa fel încît, pe de o parte, să acopere cerințele de capacități formulate de către beneficiar, iar, pe de altă parte, să permită o largă diversitate de variante cu posibilități de adaptare la cele mai diferite condiții de sit/amplasare. Au fost, astfel, realizate — printr-o atentă macromodulare a funcțiunilor principale — forme și volume variate, înscriindu-se în principal în ideea de *punct, bară dreaptă, bară frîntă,* etc., menite să asigure tipizarea.

Macromodularea funcțională împreună cu micromodularea, la nivelul fiecărei funcțiuni, au permis o astfel de organizare a proiectării încît să se obțină soluționări identice ale unor elemente mari sau mici, care — prin asamblări diferite — să determine obținerea unor variante personalizate, atît ca organizare funcțională interioară, cît și ca aspect exterior, volumetric și plastic.

Abordarea în acest sens a tipizării oferă un cadru larg inventivității adaptatorilor la situația existentă, în momentul amplasării în teren a unei astfel de construcții, precum și certitudinea obținerii unor soluționări care — pornind de la date identice sau apropiate între ele — să poată fi personalizate.

Arh. MARIA ANGELA COCHECI

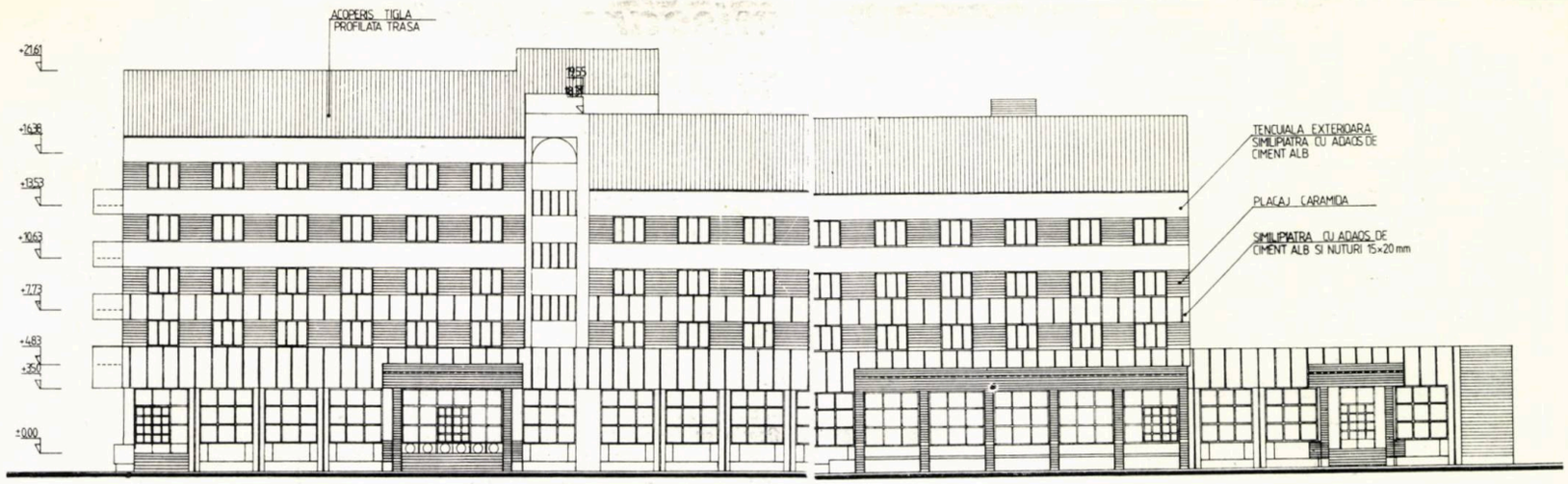

1

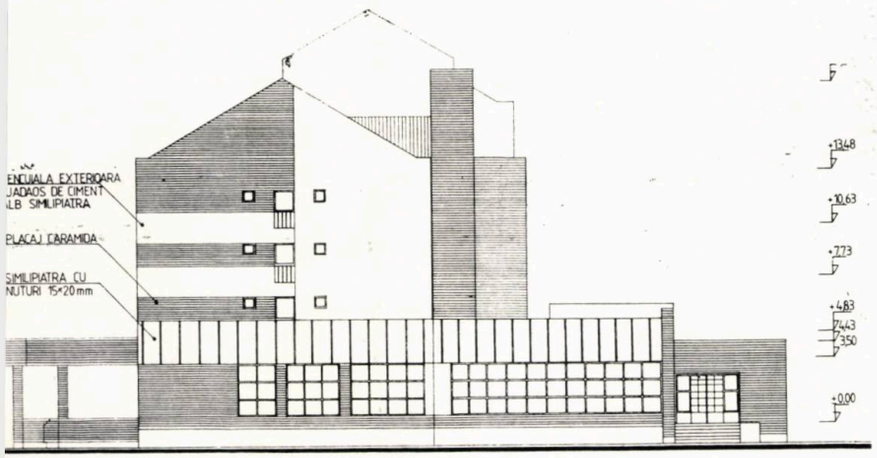

2

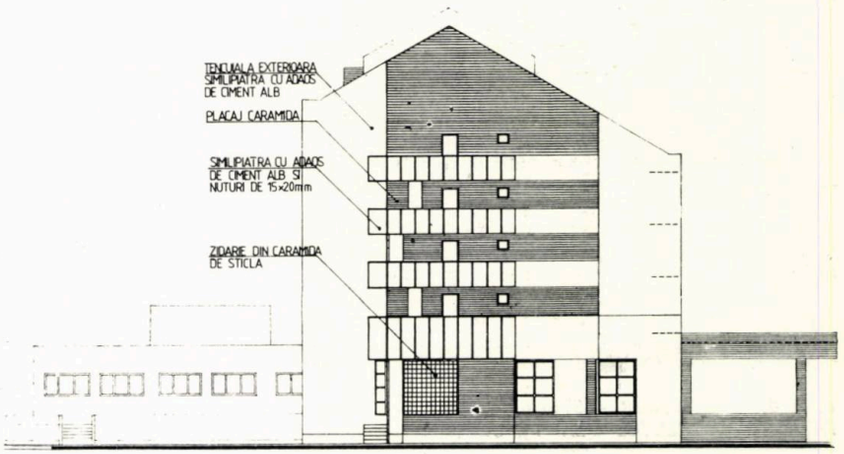

3

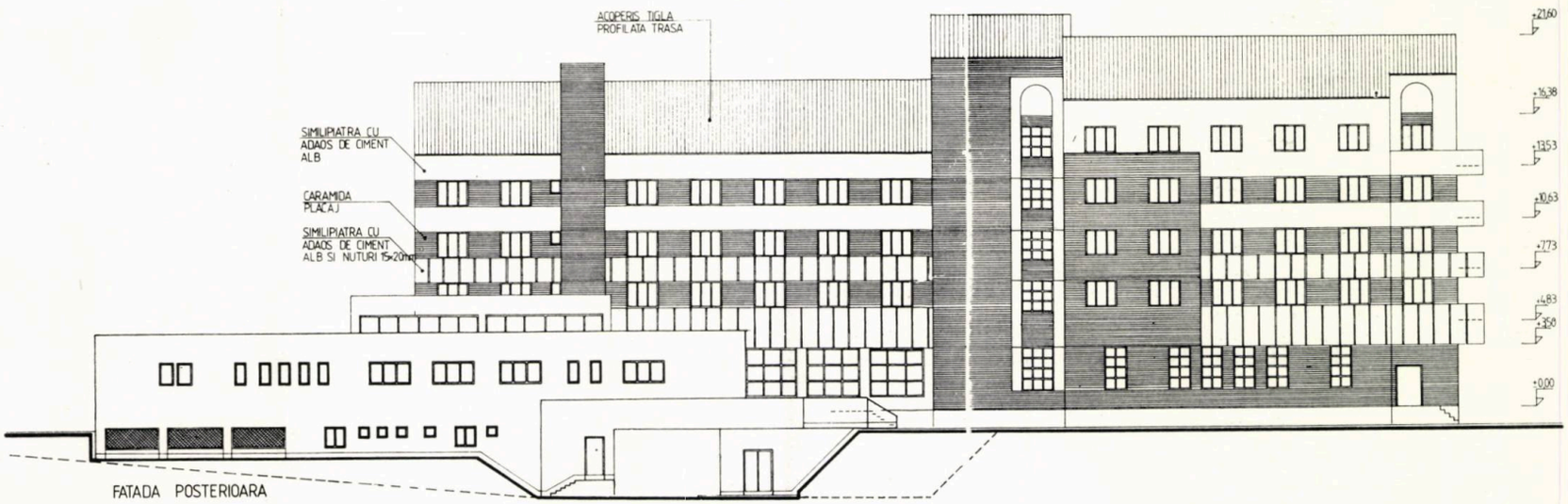

4

1, 2, 3, 4. HOTEL TIP, CU 150 LOCURI, PENTRU ORAȘE MICI ȘI MIJLOCII, CATEGORIA A II-a, FAȚADE
5. BLOC CU MAGAZINE PE STRADA POMPIERILOR — CĂLĂRAȘI

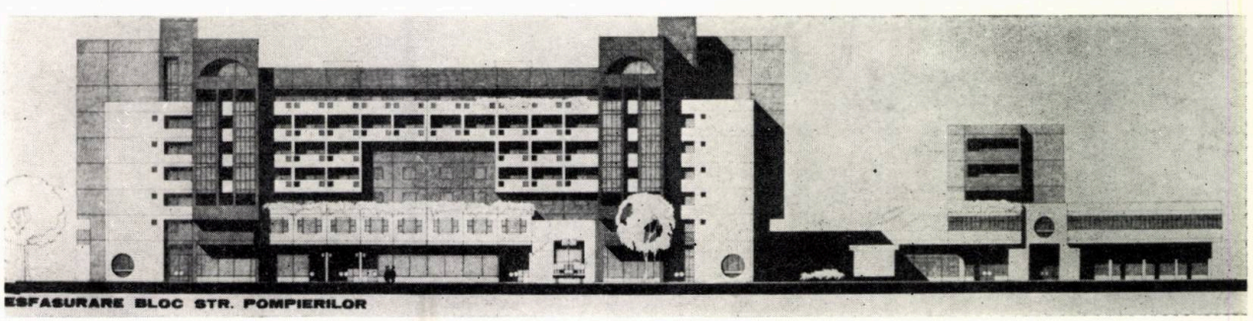

5

→

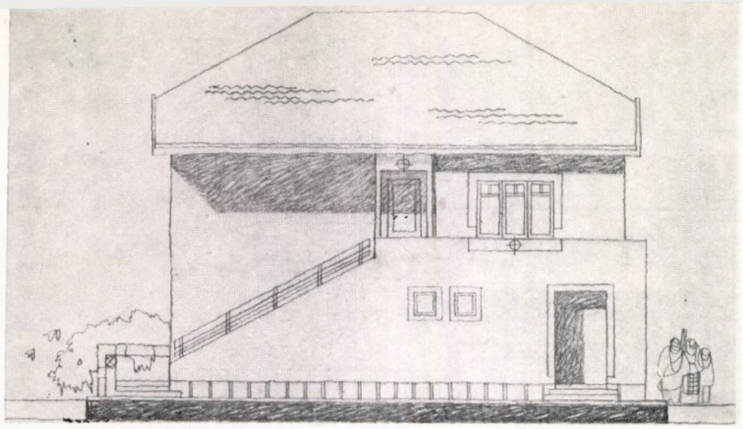

6

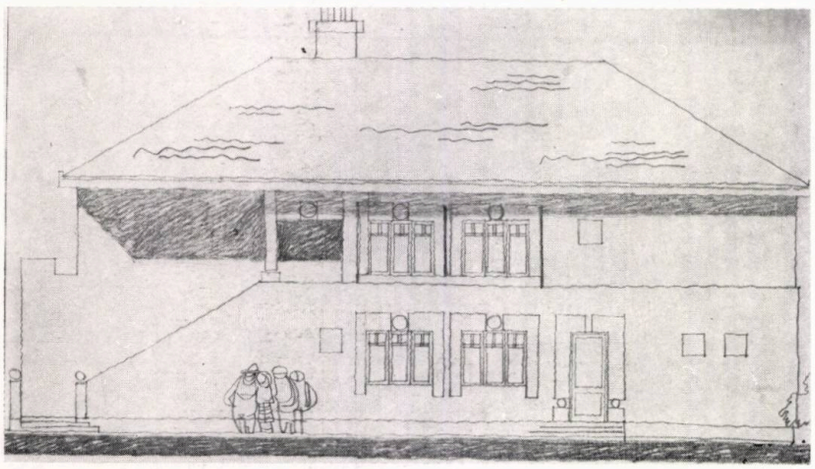

7

6, 7, 8, 9. CROCHIURI — STUDII PENTRU FAȚADE LA PROIECTUL « BĂI POPULARE »

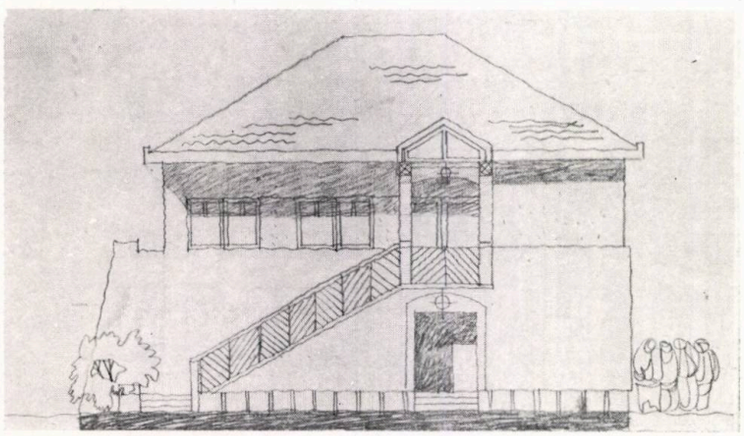

8

9

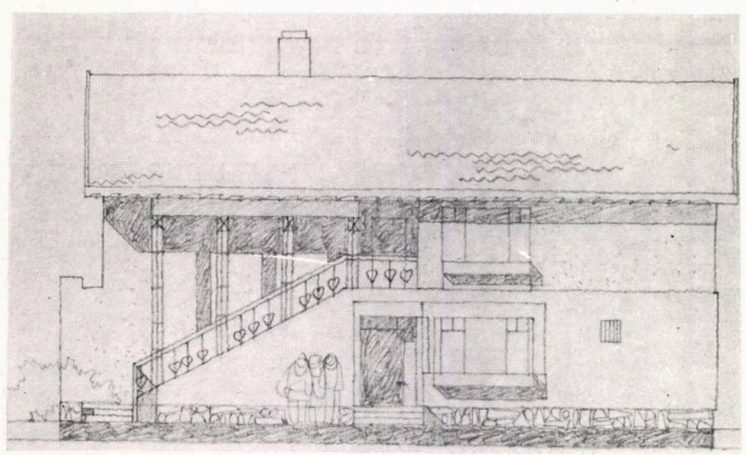

mișcarea ideilor

TRANSILVANIA —CÎND CATEDRALELE ERAU DIN LEMN

Asemeni întregului pămînt românesc, Transilvania — ținutul de dincolo de codri — a oferit cu dărnicie locuitorilor săi suportul material al lemnului, neprețuit auxiliar al vieții, al devenirii. Trecutul zbuciumat al acestui ținut cunoaște momente în care, alături de semnificația sa practic-utilitară, lemnul a devenit simbol al unității spirituale, simbol al neatîrnării de cuget și credință a românilor de pretutindeni. *Este vorba de îndelungata perioadă a dominației catolice în Transilvania, dominație ostilă afirmării culturii ortodoxe autohtone.*

Măsurile legislative care interziceau categoric ridicarea unor biserici de piatră au determinat pe țăranii transilvăneni ca — încă din secolele XIV-XV — să își adăpostească credința în fragile, dar pline de eleganță construcții de lemn. În 1699, sub falsa promisiune a unor facilități economice, sociale și politice pentru iobagii asupriți de veacuri, Vaticanul — direct sprijinit de puterea habsburgică — impune « unirea » ortodocșilor cu Roma. Pe de altă parte, instituind o autoritate centrală, regimul habsburgic suprimă vechile privilegii ale așezărilor din Transilvania. « Autonomia judiciară, acel drept al sabiei — jus gladii — de care erau foarte mîndre comunele medievale, era de obicei simbolizată prin turnul înalt al bisericii sau al primăriei și prin decorarea acestui turn cu patru mici turnulețe situate la coiful acoperișului. Odată cu noile rînduieli statornicite de autoritățile austriece, ceea ce fusese odinioară un simbol al libertății așezărilor transilvănene devenea un simplu element ornamental la îndemîna oricui. Fapt semnificativ, el va fi curînd preluat în arhitectura de lemn » [1]. Acesta este fondul istoric pe care, în 1717, în nordul Transilvaniei mai ales (Țara Lăpușului, Maramureș), survine o pustiitoare invazie tătară. După trecerea pîrjolului, lipsiți de adăpost și loc de închinăciune, țăranii români vor începe mai îndîrjiți ca niciodată epopeea reconstrucției. Astfel, în urma lor, vor rămîne cele mai impunătoare creații ale arhitecturii lemnului din țara noastră: « catedralele » de lemn ale Transilvaniei.

1

Judecînd incontestabila valoare arhitectonică a bisericilor transilvănene, trebuie să acceptăm faptul că ea reprezintă rezultanta unei îndelungi tradiții constructive a românilor. Bisericile secolelor XVII—XVIII nu puteau fi străine de cele ale secolelor anterioare, pierdute de timp și vicisitudinile istoriei. Lemnul din care au fost durate a asigurat astfel construcțiilor de cult ale românilor o perpetuă primenire, acordîndu-le expresia unei « veșnice tinereți ». Cercetînd tradiția arhitecturii monumentale țărănești, vom constata că ea își are originea în aceea a arhitecturii laice. Existența « bisericilor-casă », fără turlă (cea din Gilău, spre exemplu), constituie o dovadă elocventă în acest sens. « Biserica românească din lemn — observă A. Pănoiu — întruchipează la scara și dimensiunile omului un edificiu care în multe privințe ar părea că nu mai păstrează aproape nimic din trăsăturile sălașului unei divinități. Vechea basilică creștină s-a transformat aici într-un loc intim de rugăciuni, modest ca și locuința sătească » [2]. De altfel, faptul că pentru țăran biserica nu reprezintă altceva decît o « casă sacralizată », rezultă din asemănările frapante privind materialul și tehnica de construcție, structura planimetrică și volumetrică, decorația utilizată. [3]

1. Folosind esențele de lemn specifice zonei (brad pe valea Izei, stejar pe valea Marei, fag în Lăpuș, Zalău, Bihor, Zarand etc.), meșterii țărani au înălțat și case și biserici utilizînd același procedeu de construcție: bîrne cioplite așezate în cununi orizontale și îmbinate în « coadă de rîndunică ». Cioplite cu securea și barda, bîrnele talpei — adesea de dimensiuni impresionante — se sprijină pe un strat scund de pietre sau, la cele mai vechi edificii, pe bolovani enormi sau chiar pe pămînt. Ca și locuințele, bisericile anterioare secolului XVIII nu au pardoseală din scînduri, ci din pămînt bătut. La îmbinări, cununile pereților prezintă, în partea superioară, un fel de aripi cu rol structural-constructiv și estetic, rezultate din prelungirea bîrnelor în afară. La interior, învelișul din scînduri este alcătuit în principiu dintr-un plafon drept (pronaos), o boltă semicilindrică sprijinită pe arcuri-nervuri (naos) și dintr-o semicupolă sau un tavan orizontal simplu (altar). Acoperișul exterior, unic pentru întreaga clădire, este realizat din șiță de brad. Pentru a facilita scurgerea apelor și mai ales a zăpezii, acoperișul este îndeobște înalt, cu patru pante repezi și streșini protectoare largi. Elementul constructiv cel mai frapant îl reprezintă turnul, a cărui înălțime deosebită și rezistență la vînt sînt asigurate printr-un sistem ingenios de contravîntuiri.

Însemnînd într-o ordine logică toate elementele constructive ale edificiului — fapt care a făcut posibilă demontarea și reconstruirea multor biserici de lemn în alte locuri decît cele inițiale —, meșterii populari anticipează principiile standardizării și tipizării moderne.

2. Elementul care asigură unitatea tuturor bisericilor de lemn românești este planul. *Acesta se caracterizează prin dispunerea succesivă, de-a lungul unui ax longitudinal, a celor trei încăperi pretinse de prescripțiile liturgice: pronaosul, naosul și altarul.* Pronaosul *(echivalentul tindei), destinat inițial botezului noilor născuți, a devenit cu timpul locul rezervat femeilor. El este separat printr-un perete despărțitor, cu portal, de* naos, *partea centrală a bisericii, rezervată îndeobște bărbaților. Simbolizînd pămîntul și întregul univers, naosul este despărțit de* altar *(locul de păstrare a obiectelor și veșmintelor necesare cultului) prin intermediul tîmplei (catapetesamă, iconostas).*

În funcție de unele particularități planimetrice, bisericile de lemn pot fi departajate în următoarele tipuri principale [4]:

a. Planul în formă de navă, cu absida altarului în continuarea pereților laterali ai naosului *(bisericile din Sînpaul, Petea-Oroiu, Crăciunești, Vața, Vețel, Șoimuș, Troaș-Săvîrșin, Luncșoara etc.).*

b. Absida mai îngustă decît naosul, decroșată simetric în planul tîmplei *(bisericile din Sărmășel, Cuhea, Cornești, Călinești, Budești, Culcea, Rogoz, Șurdești, Văleni, Corund, Ocișor ș.a.).*

c. Forma de navă cu absida în continuarea pereților laterali ai naosului sau decroșată, cu proscomidie și diaconicon *(Cupșeni).*

d. Forma de plan cu naosul sau pronaosul supralărgit *(absidat): bisericile din Zagra, Finațe, Gîrboul Dejului, Sîmboieni, Sava, Drăghia ș.a.*

Răspîndirea acestor tipuri generale de plan este inegală pe teritoriul Transilvaniei, fapt datorat nu atît preferinței meșterilor locali, cît dispariției modelelor anterioare secolelor XVII—XVIII. Simplitatea acestor modele a fost depășită, pe de o parte, din necesități de natură liturgică (apariția celor două nișe: proscomidia, destinată pomenirilor de taină, și diaconiconul, destinat păstrării veșmintelor de cult), iar, pe de altă parte, din necesități de ordin constructiv-economic (posibilitatea utilizării bîrnelor mai scurte la pereții altarului sau pronaosului). Așadar, evoluția planului bisericilor de lemn trebuie privită ca proces prin excelență intern, iar nu ca unul de factură externă. S-a presupus, spre exemplu, că forma poligonală a altarului reprezintă un rezultat al influenței gotice. În Transilvania, acest lucru poate fi acceptat în cazul planurilor pentagonale, dar nu poate fi acceptat în cazul poligoanelor la care altarul se încheie cu o muchie spre răsărit, deoarece arhitectura gotică nu cunoaște o asemenea variantă. « E simptomatic, de altfel, — precizează V. Vătășianu — că forme poligonale se întîlnesc și la clădiri de lemn din regiuni în care o contaminare cu dispoziția gotică e mai greu de întrevăzut, iar din perioada mai tîrzie se cunosc încăperi poligonale utilizate în construcții de ordin gospodăresc, în Transilvania, de pildă, la unele șuri » [5].

1, 2. BISERICA DIN ȘURDEȘTI *(Județul Maramureș), 1724, pictată în interior de Ștefan Zugravul (1783), h = 54 m (clopotnița), l = 16 m. Desen de arh. Cleopatra Alifanti (după Grigore Ionescu: Arhitectura pe teritoriul României de-a lungul veacurilor, Ed. Academiei R. S. România, 1982), fotografia după Gheorghe Curinschi Vorona: Istoria arhitecturii în România, Ed. Tehnică,.*

2

Un element constructiv-funcțional care a intrat pe filiațiunea casei țărănești în volumetria bisericilor de lemn îl reprezintă pridvorul. *De obicei, acesta este așezat pe fațada vestică, în prelungirea pronaosului, avînd în esență aceleași funcții ca și prispa țărănească: de a proteja și totodată de a accentua intrarea, de a adăposti pe cei care nu încăpeau în biserică, de a fi locul de întindere a meselor pentru pomenirea morților din perioada sărbătorilor de primăvară. La bisericile vechi din Țara Lăpușului, « mesele pentru moși » erau nelipsite, ele fiind alcătuite « din două grinzi masive frumos cioplite și împărțite, prin linii transversale, în sectoare, acestea din urmă reprezentînd neamurile (familiile înrudite) din vremea cînd s-a construit biserica » [6].*

Se poate afirma, deci, că, prin funcțiile adăpostite în spațiul ritmat al arcadelor sale, pridvorul leagă trupul bisericii — spațiul interior sacralizat — de spațiul exterior al pămîntului, al cosmosului.

Fără îndoială, elementul cel mai spectaculos și mai controversat al bisericilor transilvănene este turnul, *plasat întotdeauna la vestul construcției. « Chemat să răspundă în primul rînd unei* nevoi practice *— precizează Gr. Ionescu —, adăpostirea într-un loc înalt a clopotului, astfel ca sunetul lui să se poată propaga prin văzduh pînă la cea din urmă casă a satului și mai departe, turnul bisericii românești răspunde totodată și unei* necesități estetice: *sporirea înadins a piteriscului care stă la baza construcției operei întregi » [7]. Fiind o apariție ceva mai tîrzie, turnul constituie pentru bisericile din Transilvania expresia « strălucitorului amurg al artei gotice », cum îi spune V. Drăguț. Dezvoltîndu-se impresionant în înălțime, ajungînd pînă la 60 m de sol, turnurile au secțiune pătrată pînă la nivelul « galeriei cu arcade », care este acoperită de un « coif » conic sau piramidal ornat de cele patru mici turnulețe.*

Evident că influența pe care arhitectura de piatră a goticului sau a barocului (în sud-estul Transilvaniei) o are în volumetria de ansamblu a turnurilor nu poate fi contestată. Aceasta nu poate fi însă nici absolutizată, deoarece, în fiece biserică pe care au înălțat-o, meșterii populari au pus o mare doză din valorile artei tradiționale de a construi, alăturată creativității și inventivității lor proprii. Subliniind originalitatea arhitecturii bisericești de lemn și influența sa reciprocă cu arhitectura cultă, Paul Petrescu scrie: „Nu putem fi de acord cu căutarea de « arhetipuri » și « prototipuri » în arhitectura de piatră, preluate de arhitectura lemnului și văzută doar ca o copie « primitivizată » a unor modele superioare, idee care a condus pe unii cercetători să considere bisericile de lemn simple și servile transpuneri ale monumentelor de piatră" [8].

→

3

4

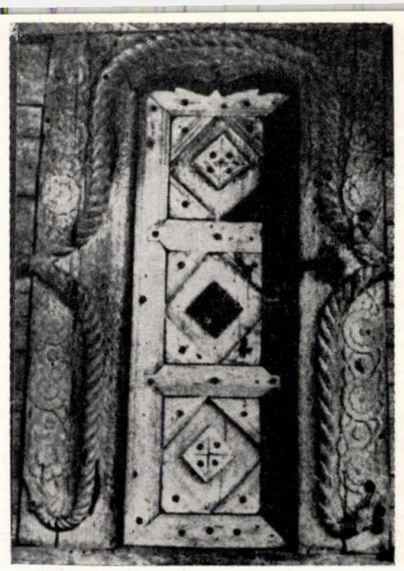

5

6

3, 4, 5. BISERICILE DIN ȘIEU, ȘUGATAG ȘI SLĂVUȚA *(ușa de intrare), după Curinschi Vorona, op. citată*

6. BISERICA DE LEMN DIN DEALUL FLORILOR — BAIA MARE, *după Grigore Ionescu, op. citată*

3. Unitatea estetică a bisericilor de lemn cu locuințele țărănești este dată, în primul rînd, de o desăvîrșită proporționare a volumelor, a părților cu întregul, proporționare derivînd din folosirea raporturilor « secțiunii de aur ». Plastica arhitecturală decurgînd din jocul de lumină și umbră al streașinii ample, al colonadei pridvorului și clopotniței, al « aripilor de lemn » ale pereților etc. este fericit completată de decorațiile sculpturale și picturale tipic populare. Stîlpii de susținere și contrafișele lor, « fruntarul » (șezătorul) de deasupra, grinzile și căpriorii ieșiți în afară, precum și elementele de mobilier sau cele ale tîmplei, sînt ornamentate cu crestături redînd motivele stilizate ale frînghiei, ale rozetei solare și pomului vieții, ale păsării bicefale, șarpelui etc. sau cu motive geometrice stilizate (dreptunghi, triunghi, romb etc.). Pictura interioară și pe alocuri exterioară a bisericilor de lemn relevă — în măsura în care s-a păstrat — o impresionantă artă compozițională a meșterilor zugravi. Reprezentarea interferată a scenelor laice, din viața cotidiană a satului, cu cele mitico-religioase a transformat bisericile țărănești în singurele « cărți ilustrate » ale oamenilor de rînd.

Monumentalitatea bisericilor de lemn nu poate fi ruptă de aceea a cadrului natural în care ele au fost înălțate. Pentru țăranul român, natura și divinitatea s-au suprapus adesea, bucurîndu-se de același solemn respect. Indiferent dacă este amplasată pe o coastă de deal sau în luncă, împrejmuită de gard sau de arbori înalți, biserica are darul de a ordona spațiul natural. Viața — iarba, florile, copacii — și moartea — crucile presărate în preajmă — străjuiesc într-o stranie și melancolică armonie trecerea prin timp a bisericii. Crescută din pămînt parcă, făcînd trup cu acesta, ea țîșnește deodată către cer prin intermediul turlei, al fleșei. Silueta sa amintește în ansamblu de o genială realizare inginerească a timpurilor moderne: turnul Eiffel. Prin bisericile lor de lemn, meșterii țărani și-au înălțat în fiece sat cîte un asemenea monument, slavă omului și aspirației sale către înălțime.

Unitare în marea lor diversitate, valorificînd elemente de milenară tradiție constructiv-decorativă, bisericile de lemn din Transilvania constituie monumente ale continuității etno-istorice a populației românești în această zonă și pe întreg teritoriul patriei [9]. *Prin deosebita lor valoare arhitecturală, « catedralele » de lemn ale Transilvaniei se înscriu printre culmile artei de a construi în lemn a omului din toate timpurile și locurile.*

TRAIAN DINOREL STĂNCIULESCU

NOTE:

1. V. Drăguț, *Arta gotică în România*, Ed. Meridiane, 1979, p. 359
2. A. Pănoiu, *Din arhitectura lemnului*, Ed. Tehnică, 1977, p. 101
3. vezi și P. Petrescu, *Arta populară românească*, Ed. Academiei R.S.R., 1969, pp. 24—30
4. Vezi A. Pănoiu, *op. cit.*, p. 110
5. V. Vătășianu, *Istoria artei europene, vol. I (Epoca medie)*, Ed. Didactică și Pedagogică, 1967, p. 537
6. Valer Butură, *Etnografia poporului român*, Ed. Dacia, 1979, p.
7. Gr. Ionescu, *Arhitectura pe teritoriul României de-a lungul veacurilor*, Ed. Academiei R.S.R., 1982, p. 78
8. P. Petrescu, *Arhitectura țărănească de lemn din România*, Ed. Meridiane, 1974, p. 52
9. Vezi N. Dunăre, *Arta populară din Munții Apuseni*, Ed. Meridiane, 1981, p. 28

DESPRE O PERMANENȚĂ A VALORILOR ÎN ARHITECTURĂ

—probleme ale formei compoziției ansamblurilor defensive țărănești din Transilvania—

Reflex întîrziat al pozitivismului specific secolului al XIX-lea, « tradiția în cultură » — conștientizată ca problemă la cumpăna ultimelor două secole — a devenit, ulterior, argument și contraargument în majoritatea confruntărilor de opinii, la noi ca și aiurea.

Adept al unei poziții integratoare, G. M. Cantacuzino spunea prin anii 30: « Vrînd-nevrînd, participăm la o civilizație unitară, care se întinde pretutindeni în lume. Nu e prima dată că ne găsim într-o asemenea situație. Din efortul acesta de adaptare și mai ales de asimilare, se vor preciza poate, în lupta cu forțele străine, și mai mult, adevăratele însușiri ale sufletului nostru. »

Evoluția ulterioară a arhitecturii a dovedit, însă, cît de fragil poate fi un argument de bun simț și cît de tentantă este o extremă sau alta. Cineva sesiza, nu de mult, că urbanismul și arhitectura modernă au avut pentru orașele tradiționale un efect mai distrugător decît toate conflagrațiile și cataclismele de pînă acum.

Arhitectul modern a fost, de obicei, învățat că arhitectura ansamblului vechi, în cea mai mare parte, nu este decît o simplă curiozitate, reflex al unor epoci moarte, că este moartă ca și ele. Și inutilă fiind, este nimerit și chiar necesar s-o înlăture ori de cîte ori ar sta în calea capriciului său. Același arhitect, integrat de data aceasta unui larg curent intelectual, a săvîrșit voluntar cea mai profundă ruptură principială față de ceea ce exista înaintea sa, față de tradiție.

Puțini, probabil, vor fi înțeles că tradiția, printre altele, înseamnă « a înmîna, a încredința, a transmite », că aceeași tradiție poate « să învețe, să dea lecții (traditio = învățămînt). *Același Andrei Pleșu, citat mai sus, continua: « A avea simțul tradiției înseamnă a avea, în iureșul istoriei, un inflexibil instinct al permanenței ». Ar însemna, așadar, că actualul gust internațional pentru tradiție să nu fie rodul unui nou capriciu, ci să însemne un adevărat efort de a regăsi un drum, de a ne face purtătorii tuturor cîștigurilor dobîndite*

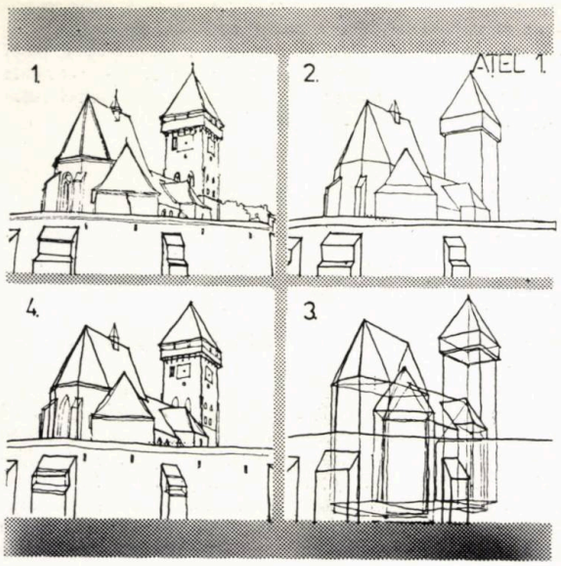

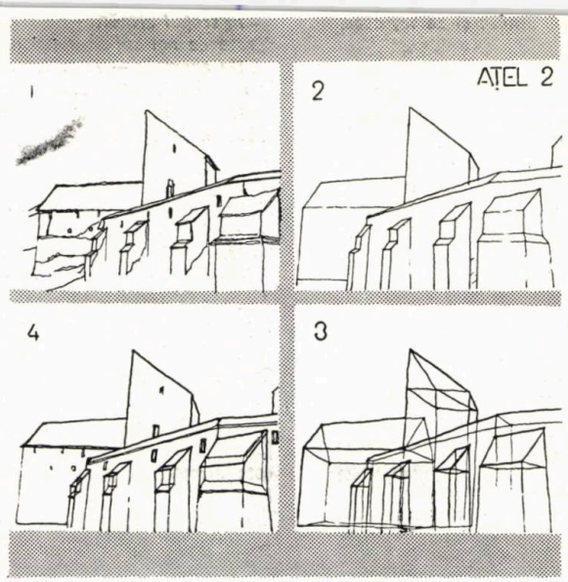

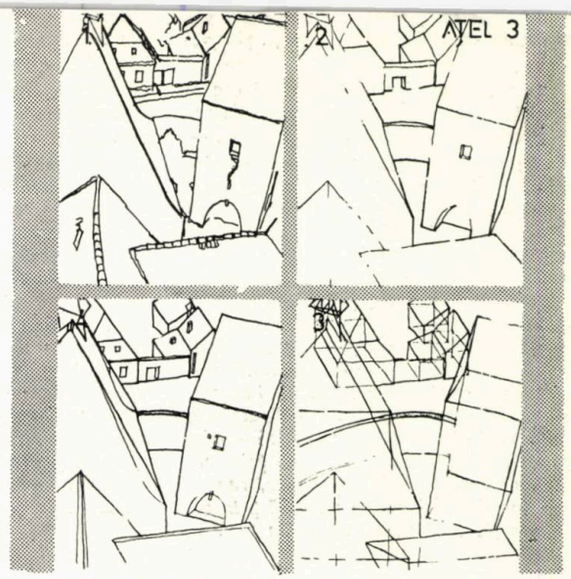

de oameni înaintea noastră. Ar trebui să fie clar că nu în cadrul arhitecturii moderne s-au descoperit proporția, echilibrul maselor, conciziunea expresiei plastice, *o anume formă sau detaliu. O arhitectură a secolului al XII-lea poate fi mai modernă decît un produs al anilor '80.*

În plus, tradiția este rezultatul efortului colectiv al sutelor de generații *ce ne-au premers, fiecare element găsindu-și locul firesc într-o alcătuire ce frizează perfectul. Și, în această șlefuire continuă și migăloasă, omul s-a transformat în egală măsură pe sine, s-a modelat conform spațiului simțit și gîndit de el. Orice intervenție brutală, în acest spațiu, determină mutații imprevizibile ale comportamentului său, ale psihismului său ascuns.*

Se pare că se acumulează astfel suficiente motivații pentru un studiu serios și cinstit al înțelesurilor adînci ale tradiției în arhitectură, opus « arhitecturii cu orice preț », capriciului și — în ultimă instanță — opus ignoranței. « Întîi, personalitatea în arhitectură este o chestiune de cuviință, care reiese tocmai din felul cum se suportă o disciplină. » Disciplina, *la care se referea G. M. Cantacuzino, poate fi astăzi* disciplina studiului.

Redobîndirea unor anumite valori existente în arhitectura veche, a tuturor adevăratelor principii, începe să fie o obligație, măcar prin reperele pe care le furnizează. Aceasta se poate întîmpla printr-o lungă și stăruitoare contemplare, asociată însă studiului riguros.

Un asemenea studiu riscăm aici, abordînd o arhitectură de excepție — aceea a ansamblurilor fortificate sătești din Transilvania *—, care, prin evoluția lor și prin locul pe care îl ocupă acum, în contextul urban și rural, probează calități remarcabile. Adaptabilitatea, suplețea, varietatea, sobrietatea, rigoarea, echilibrul, funcționalitatea și o înaltă știință a compoziției spațiului, transpar rînd pe rînd în studiul acestora. Faptul că se integrează unei arhitecturi, la vremea respectivă « internațională », — goticului — fiind, în același timp, specifice zonei în care au proliferat și conținînd subclase corespunzătoare unor subzone, le face — din punct de vedere principial — contemporanele noastre. Este o primă observație importantă. O a doua se referă la o sumă de calități prin care acestea se constituie într-o « clasă », un grup cu* caracteristici comune, *făcînd posibil sau înlesnind studiul. Acestea ar fi:*

1. Aria relativ restrînsă de răspîndire (ne concentrăm asupra zonei Sibiu, Sighișoara, Făgăraș) — deci unitate de loc
2. Perioada scurtă de construcție sau de modificare a monumentului inițial (secolele XV—XVI) — deci unitate de timp
3. Stilul predominant gotic — unitate de stil
4. Evoluția spontană de tip « natural » conform unor acelorași legi — unitate de concepție
5. Rapiditatea execuției și procedeele asemănătoare întrebuințate — unitate de execuție
6. Folosirea acelorași materiale (piatra/cărămida pentru ziduri, lemnul pentru suprastructuri, clanele/țigla pentru acoperișuri) — unitate de textură
7. Sobrietatea în exprimare — unitate în exprimare.

Ultima caracteristică poate fi un reflex al destinației acestei arhitecturi, dar credem că își are originea în ceea ce se poate numai predilecția pentru conciziune în exprimare, *manifestată în întreaga noastră arie culturală.*

Pornind de la observația că experimentul realizat și verificat pe un număr mic de elemente — care întruneau caracteristicile clasei respective — poate fi generalizat, am ales patru monumente din zone diferite — și anume: Ațel *(zona Sighișoara),* Dealu Frumos *(zona Agnita),* Boian *(zona Mediaș),* Cristian *(zona Sibiu).*

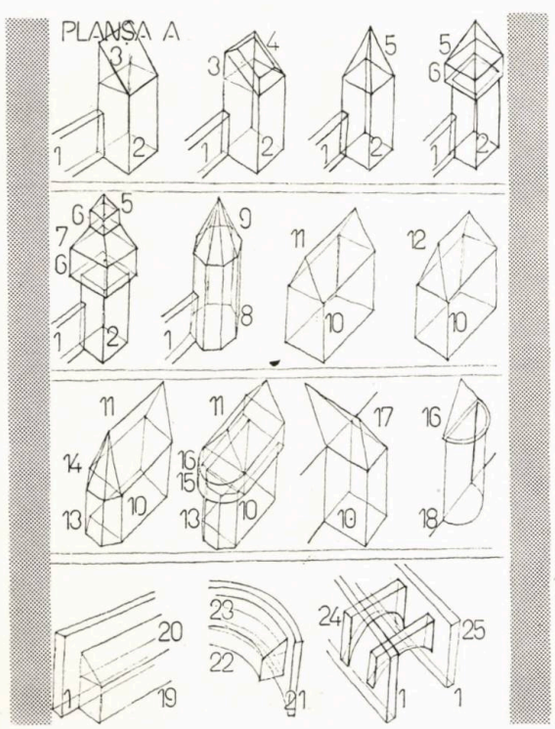

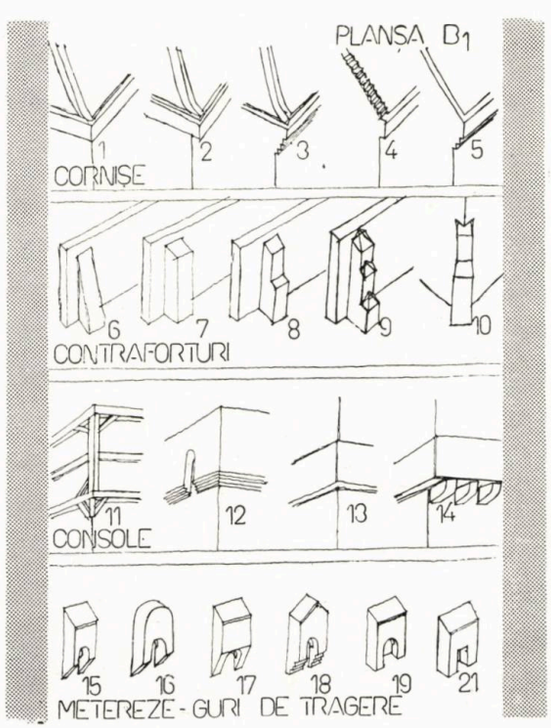

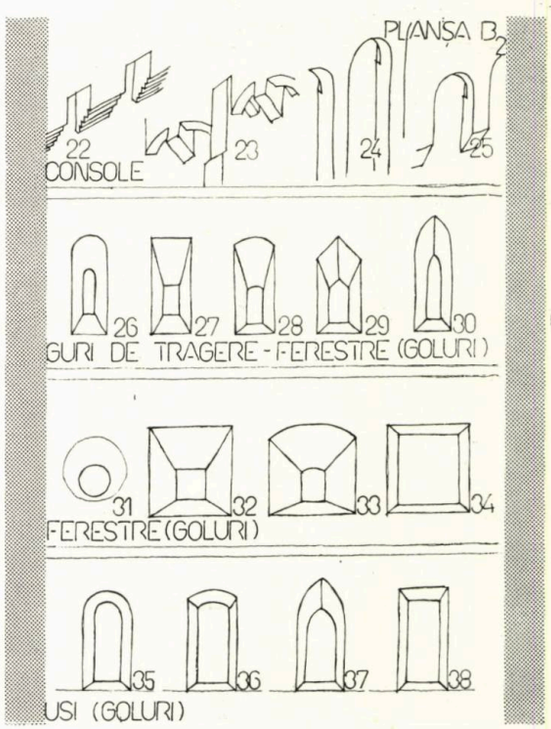

→

Scopul restrîns al studiului este: găsirea raportului dintre unicat și serie, asociată problemei cantității de informații și a valorii, în cadrul seriei.

Metoda de investigație își are originea în progresele dobîndite în domeniul percepției artistice, tratată din punct de vedere informațional, completată cu o încercare de interpretare proprie a două concepte — măsura și măsură a informației.

De regulă, pentru specialistul în arhitectură, înțelegerea alcătuirii unui ansamblu construit se face prin intermediul reprezentărilor ortogonale, destinate practicii curente a execuției. Acest limbaj are două defecte: 1. Convențiile pe care le presupune sînt în general străine consumatorului curent de arhitectură — și chiar unor specialiști 2. Există o mare dificultate în punerea de acord a percepției obișnuite — realizată prin parcurgerea continuă a unui ansamblu — și suma reprezentărilor plane presupuse de sistemul amintit.

Propunem, așadar, ca respectivele ansambluri să fie înțelese pe baza unor perspective surprinse de un posibil vizitator, extrăgînd, evident, din numărul imens al imaginilor obținute astfel, diferite ca unghi, un minimum obligatoriu demonstrației noastre. Aceste cadre — presupunînd grade diferite de generalizare — vor alcătui un model dedus din regulile percepției, reguli ce disting trei faze — și anume: ● Faza selectivă — opera de artă oferind consumatorului o suprainformație obligatorie determină concentrarea acestuia asupra unei anumite părți din ea ● Faza sintetică — odată ales fragmentul, se formează supersemne care, printr-o micșorare a informației, prin superizare, dau posibilitatea unei percepții coerente Faza analitică — prin superizare, rămîne potențială o cantitate de informație, la nivelul subsemnelor, informație relevată prin analiză. Acest salt spre detaliu — odată realizat — informația subiectivă crește din nou.

Modelul propus are calități care-l fac adaptabil oricărui ansamblu de arhitectură ori urban, cu spații interioare (ce nu intră în studiul nostru) sau spații exterioare.

În scopul urmărit prin studiu, ne bazăm, pentru fiecare monument, pe 3—4 cadre, considerate de noi suficiente pentru un minimum de probe necesare enunțului final.

De exemplu — Aței 1, 2, 3 (fiecare cadru reprezintă un grad diferit de percepție, fiind, la rîndul lui, supus unei serii de superizări, prin desen evidențiate doar două — suficiente pentru determinarea volumelor alcătuitoare), cu ultima imagine reprezentînd saltul către subsemne, fază care dă, în final, gama elementelor de detaliu.

Fără să procedăm la o parcurgere a procesului, dăm doar rezultatul — coroborarea dintre planșele de analiză și cele finale: **A** (pentru volume), **B1** și **B2** (pentru detalii).

Aței 1 (conform imaginii 3) — 3 elemente volumetrice pentru turn, 4 pentru navă, 4 pentru cor, 2 pentru turnul incintei, 1 pentru curtină, fiecare avînd de la 1 la 5 tipuri de detalii. Volumului 1 — de exemplu — îi corespund elementele 6, 8, 27 (conform imaginii 4)

Aței 2 (conform imaginii 3) — 2 elemente volumetrice pentru turn, 2 pentru poartă, 1 pentru curtină, fiecare avînd 1—2 tipuri de detalii (conform imaginii 4)

Aței 3 (conform imaginii 3) — 2 elemente volumetrice pentru turn, 2 pentru biserică, fiecare avînd 2—4 tipuri de detalii.

Concluzie Aței volume: Considerînd elementele 1, 2, 6, 10 și elementele 3, 11, 17 făcînd parte din aceleași familii (doar cu proporții diferite), concluzia este că acest ansamblu este format din 5 elemente volumetrice de bază — prisma dreptunghiulară, prisma triunghiulară, semiprisma hexagonală, piramida pătratică dreaptă și semipiramida hexagonală dreaptă. Aței detalii: Numărul total de elemente de detaliu (pozitive sau negative), evident repetate într-o anumită măsură, este de circa 16. Volumul cu numărul cel mai mare de tipuri de detalii (5) este turnul bisericii, de altminteri complex și ca funcțiune. El servea drept clopotniță, avea rosturi de observație și defensive și marca intrarea de apus — spre a nu mai vorbi și de rolul lui simbolic.

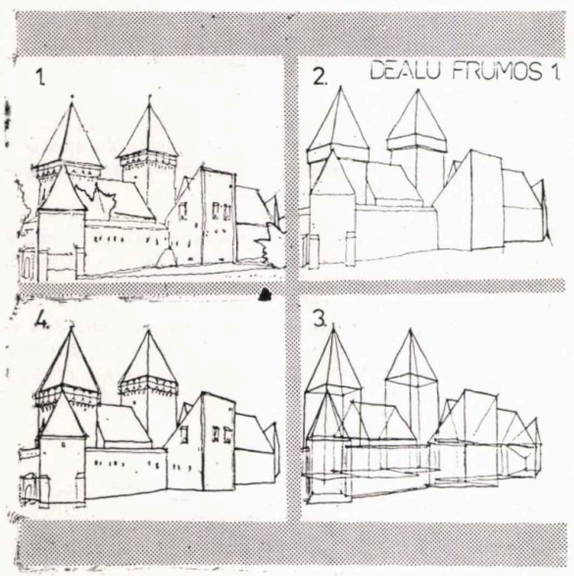

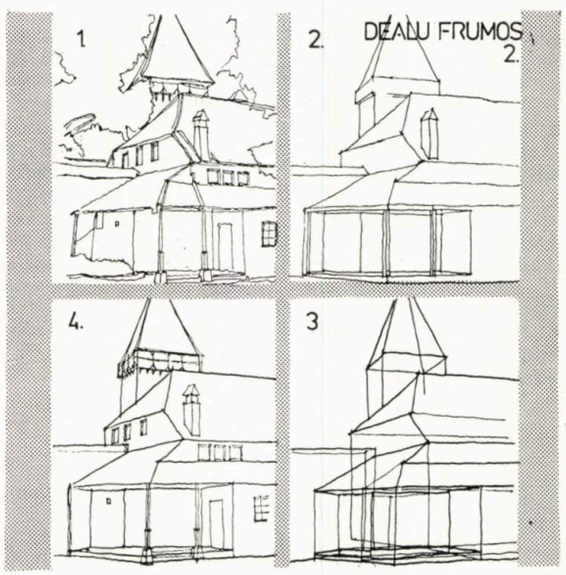

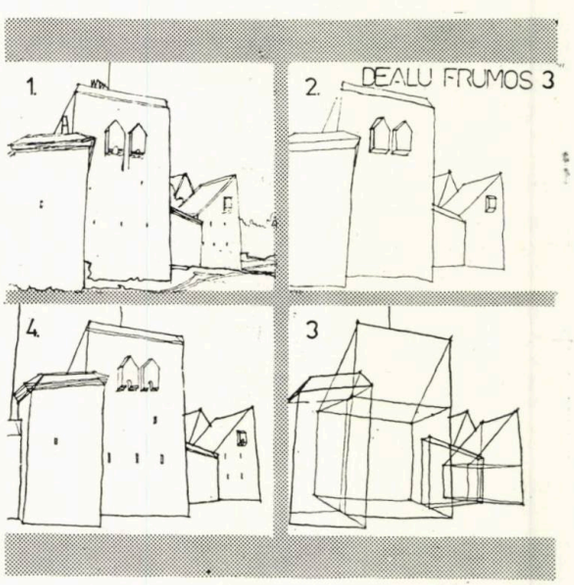

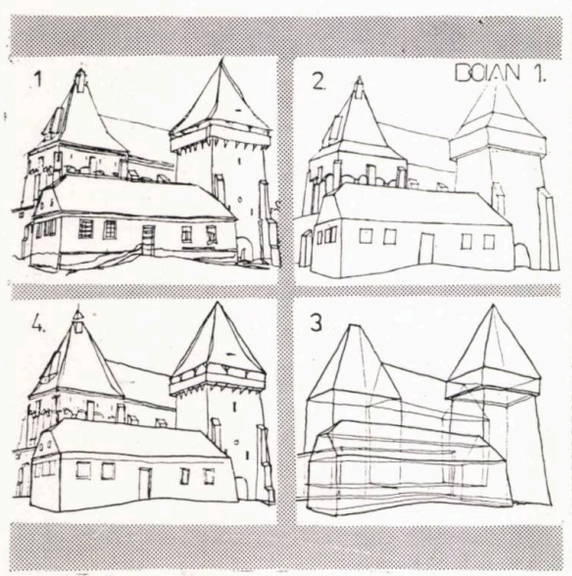

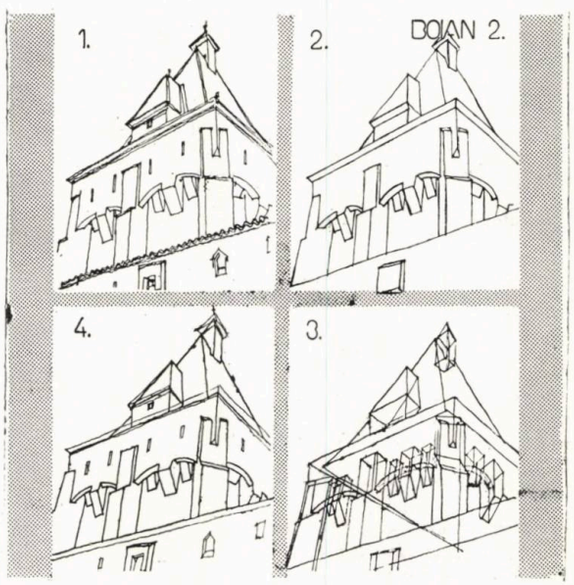

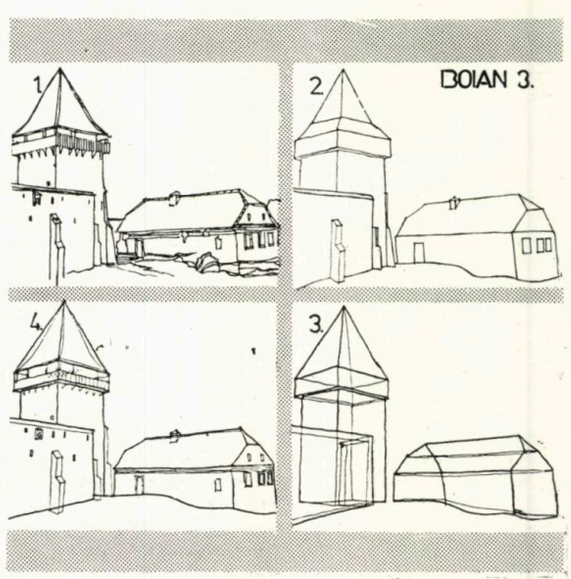

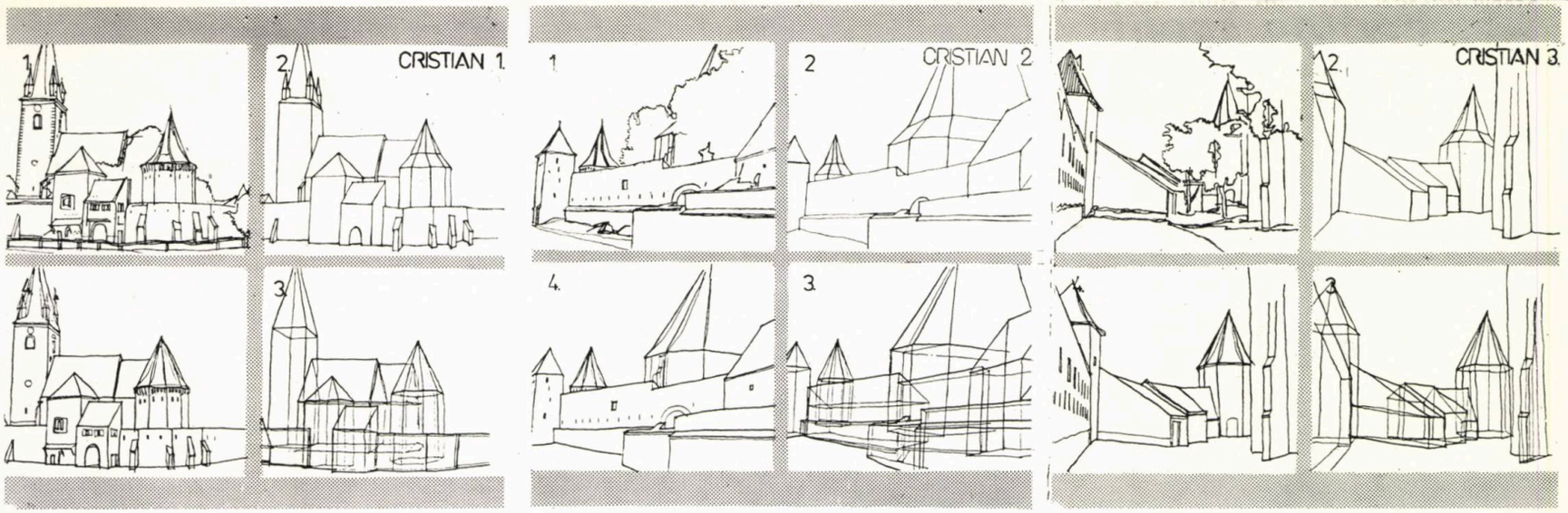

Pentru celelalte cetăți: Dealu Frumos *7 volume, 11 elemente de detaliu,* Boian *7 volume, 13 elemente de detaliu,* Cristian *12 volume, 15 elemente de detaliu.*

Se cer o sumă de precizări: 1. După cum s-a observat, o parte din volume au fost « întregite » sau « deduse » conform unui proces logic de « învățare » 2. Cînd am vorbit de elemente de detaliu, am exclus în mare parte factorul complexitate *și scară, intenția noastră fiind de a remarca « tipurile de detalii » și nu variantele unei teme, mai ales că obiectivul era aspectul volumetric. Este, în aceeași ordine de idei, evident că un portal sau un* mâchi coulis *presupun, la rîndul lor, grade diferite de percepție, dar ele pot fi asimilate clasei respective de detalii, la fel cum evidentă este și trecerea — datorată scării diferite — de la condiția de* detaliu *la cea de* volum *a unor elemente. Așadar, incluzînd unele diferențe de proporție socotite a avea importanță pentru percepție, dar excluzîndu-le pe cele datorate micilor devieri de unghi, se ajunge la un număr finit de volume. Le-am numi « primare », la fel ca și în cazul detaliilor. Rezultă, de aici, o anumită* repetabilitate *atît a* elementelor de volum *cît și a* celor de detaliu. *Să numim procedeul « serializare » sau « tipizare »? Oricare ar fi termenul, ceea ce la prima vedere părea a fi un « unicat » este, în fapt, o variațiune a unei teme și, într-un înțeles mai larg,* un element al unei serii.

Atunci ce anume determină varietatea extraordinară a rezolvărilor? Situl diferit? Complexitatea ori scara diferită? Proporțiile diferite? Poate că toate acestea, dar într-o măsură mai mare credem că are importanță procedeul extrem de interesant al asocierii volumelor, *asocieri mereu altele, surprinzătoare chiar, cum surprinzătoare sînt și aparițiile elementelor de detaliu.*

Pentru a fi mai clari, ne vom folosi de o interpretare a două formule bazate, amîndouă, pe investigații de tip informațional. Prima — obținută pe cale experimentală — aparține lui G. D. Birkhoff: $\mathbf{M} = \frac{\mathbf{O}}{\mathbf{C}}$, *în care* $\mathbf{M}$ = *măsura,* $\mathbf{O}$ = *ordinea,* $\mathbf{C}$ = *complexitatea. Altfel spus valoarea/măsura crește cu cît se mărește ordinea, în detrimentul numărului elementelor folosite.*

A doua este o interpretare a formulei determinării entropiei în termodinamică, adaptată la cazul unei știri alcătuite din litere, de către N. Wiener și Ch. Channon: $\mathbf{H} = \sum_{n}^{1} \mathbf{p}n \log_2 \mathbf{p}n$, *în care* $\mathbf{H}$ = *măsura informației și* $\mathbf{p}$ = *probabilitatea de apariție a semnelor într-o configurație de semne supusă analizei, Altfel spus, cantitatea de informație crește, pe de o parte, odată cu creșterea numărului de elemente diferite, pe de altă parte, odată cu micșorarea probabilității de apariție a acestora, deci a creșterii* băncii de semne *din care se extrag. În ultimă instanță, este vorba despre o creștere a complexității alcătuirii și a ineditului elementelor folosite.*

Contradicția dintre aceste două enunțuri ce se referă la o aceeași noțiune a fost remarcată nu o dată. Observația este valabilă cînd ne gîndim că ordinea în același timp mărește măsura (Birkhoff) dar o și micșorează (Wiener), structurile ordonate, coerente, avînd un grad mai mic de probabilitate, deci o mare redundanță. Pe de altă parte, același Wiener remarca: „E foarte clar că un șir întîmplător de simboluri sau o schemă pur întîmplătoare nu pot transmite nici o « informație »".

Relația entropie-negentropie *și variațiile ei în diferite etape ale creației ar putea fi o punere de acord a celor două principii.*

Remarcam anterior, însă, un fapt care, în această idee, ar avea o importanță deosebită, și anume — marea varietate a asocierilor de elemente volumetrice sau de detaliu. *Așadar, nu s-a contat pe relații de simplă vecinătate a unor volume primare, ci pe relații între combinații de 2—3 sau mai multe elemente, adiționate nu capricios, ci în funcție de necesități (așa cum apar și în planșa de concluzii). Ceea ce nu apare acolo este întreaga gamă a combinațiilor complexe (așa cum le găsim în realitate).*

De exemplu, biserica (la Ațel) formată din 3 grupuri suficient de distincte de volume — turn, navă, cor — fiecare înglobînd la rîndul lui: 3 elemente (turnul), 6 elemente (nava), 4 elemente (corul), ce pot fi considerate și global — 13 elemente. Prin parcurgerea acestor ansambluri, ni se relevă faptul că diferențierile de la un ansamblu la altul, particularizările, se petrec la toate nivelurile (superansamblu — de tip biserică, ansamblu — de tip navă sau cor), prin asocieri diverse de volume, prin eliminarea altora etc. Acest fapt are o importanță deosebită pentru faza sintetică a percepției, superizările efectuîndu-se treptat, de la elementul cel mai complex pînă la cel mai simplu.

Din punct de vedere matematic, cele expuse pînă aici ar putea fi traduse astfel: pentru cazul elementelor izolate, extrase în cazul nostru din circa 20 de elemente primare, probabilitatea de apariție a unui semn este de 1/20. În cazul asocierii a două elemente, banca de semne *crește foarte mult (210), deci probabilitatea de apariție a unui semn este de 1/210, deci de peste 10 ori mai mică.*

Evident că s-au luat în considerare doar alăturarea celor două volume, conform unei axe comune (deci, cea mai simplă și mai des întîlnită), de exemplu, la Ațel — 2 cu 3, 3 cu 4, 2 cu 5, 10 cu 11, 10 cu 12 etc. Dacă, însă, procedăm la stabilirea întregului potențial al grupărilor, *în care să aibă importanță* unghiul, dimensiunea *și* gradul de incidență al volumelor, *această* bancă de semne *tinde spre infinit.*

Așadar, punerea de acord a celor două formule *s-ar face* aplicîndu-le în momente diferite ale percepției. *Deci, dacă* teoria lui Wiener și Channon *s-ar aplica la nivelul acestor* grupări de elemente, *de care am pomenit anterior (cele* asociate), *și nu la nivelul elementelor primare, printr-o serie de superizări ajungîndu-se la nivelul acestor elemente, se aplică* formula lui Birkhoff. *Stabilirea primului nivel s-ar putea face printr-un calcul informațional care să-l precizeze, dar care poate fi dedus și experimental. Se poate constata în acest sens că, într-o percepție normală, au un « înțeles imediat », sînt « recunoscute », tocmai aceste grupări care posedă și un înțeles semantic — turn, navă, cor etc. — sau chiar grupările cu o treaptă superioară de complexitate, deci acesta ar fi nivelul normal de calcul al cantității de informație. Elementele alcătuitoare sînt puse în evidență printr-o nouă serie de superizări.*

Pentru fiecare grupare în parte, se procedează la selecție, sinteză, analiză. *În faza sintetică, după repetate superizări — și nu imediat în urma contactului cu ansamblul —, se ajunge la înțelegerea* supersemnului. *În această fază, este satisfăcută și nevoia de ordine, specific umană, evidențiindu-se elementele primare.*

În ultimă instanță, percepția se face printr-o pendulare continuă între diferitele grade de generalizare. Cu toată această aparentă mare complexitate — dovedindu-se a fi nu „complexitate" ci „complexă alcătuire ordonată", — se ajunge, în cele din urmă, la gama semnelor primare, care — după cum am văzut — este formată din cîteva elemente.

Mai trebuie, oare, amintit că arhitectura modernă s-a mărginit, în mare parte, la relaționări spațiale de elemente simple (majoritatea extrase din gama prismelor) și că încercările de variație s-au mărginit (de la un moment dat încolo) la « decorarea » masivă și uniform repetabilă a fațadelor și la inventarea unor forme ciudate, incoerente, chiar irațională?

Încheiem, manifestîndu-ne speranța că ARHITECTURA VECHE, ELEMENTUL TRADIȚIONAL vor reveni în actualitate ca o necesitate, înlocuind — pentru o mare parte dintre arhitecți — capriciul și bunul plac, căci după cum spunea CONSTANTIN JOJA « nici o arhitectură nu e un dar instinctiv, ci o căutare asiduă de-a lungul secolelor ».

Arh. THEODOR GHEORGHIU

CENTRU DE ARTE ȘI CULTURĂ, CLUJ-NAPOCA

—proiect de diplomă 1983—

Student-arhitect: MARCEL CRIȘAN
Îndrumător: lector universitar arh.
MIRCEA OCHINCIUC

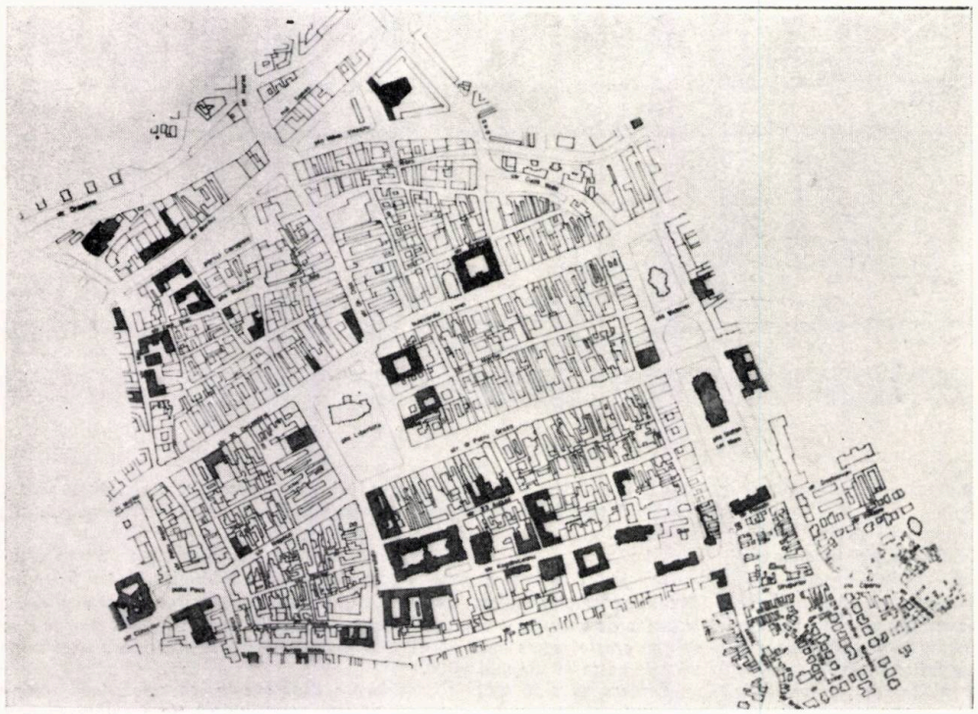

1

A fost studiată posibilitatea amplasării unui *Centru de arte și cultură* într-un « punct cald » al Clujului, *Piața Timotei Cipariu*, punct care a constituit obiectul a numeroase studii de modernizare urbană, în căutarea unei rezolvări pe măsura prezenței sale în viața orașului.

SITUL Piața Cipariu, situată la limita *zonei centrale — centrul istoric*, continuînd spre sud esplanada piețelor Victoriei și Ștefan cel Mare (legate prin « Corso » de Piața Libertății), face trecerea către o zonă rezidențială valoroasă: *Cartierul Andrei Mureșanu*. Piața se constituie *cap-de-perspectivă* la cea mai frumoasă dintre pătrunderile rutiere în municipiu, cea dinspre sud, Calea Turzii, fiind în același timp punct nodal în traficul urban ce asigură legătura cu cartierele Gheorgheni și Andrei Mureșanu (str. Cipariu) *(Fig. 1)*.

Coexistă două imagini: pentru localnici, zona aparține centrului (capăt de *corso)*; pentru nou veniți sau trecători ocazionali, zona e o poartă de intrare în oraș.

Centrul de arte și cultură ar fi o continuare logică a clădirilor publice, obiecte de arhitectură reprezentative, adăpostite de ansamblul celor trei piețe și de pitoreasca stradă Mihail Kogălniceanu. Situarea sa *extra muros* lasă libertatea unor rezolvări mai îndrăznețe, cu rezervă față de introducerea unei verticale pronunțate ce ar altera silueta centrului istoric *(Fig. 2)*.

Terenul, în trecut manej, acum ocupat cu locuințe de slabă factură, are vizaviuri din epoci diferite, remarcabile ca imagine urbană: înspre colțul nord-vestic — *Bastionul Croitorilor* și *zidul de incintă* ce poartă pecetea Evului Mediu; spre frontul nordic — *Casa învățătorului*, arhitectură reprezentativă a începutului de secol (1911); în colțul nord-estic — *Cazarma Sf. Gheorghe*, prezență din 1837. Menționăm, de asemenea, existența unui front de locuințe cu comerț (eclectic și modern) spre est și expresia nefericită a *Liceului de coregrafie* (1965) spre frontul opus. Zona rezidențială dinspre nord poartă amprenta arhitecturii interbelice *(Fig. 3, 4)*.

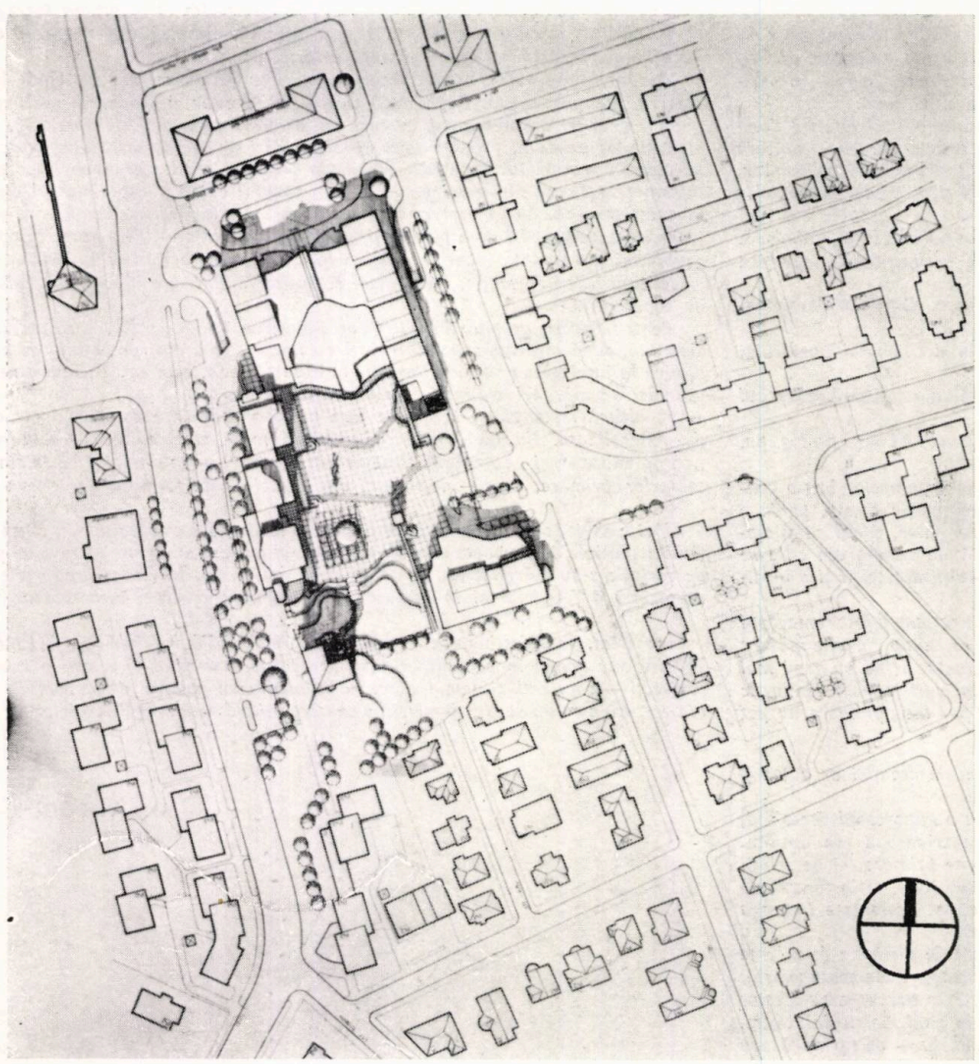

2

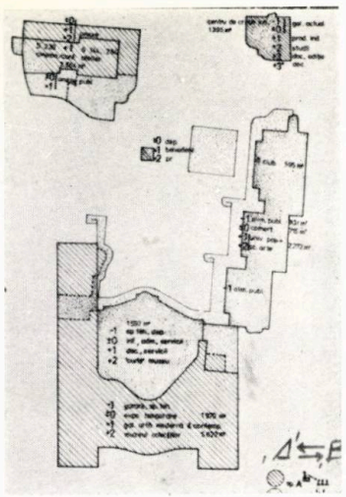

5

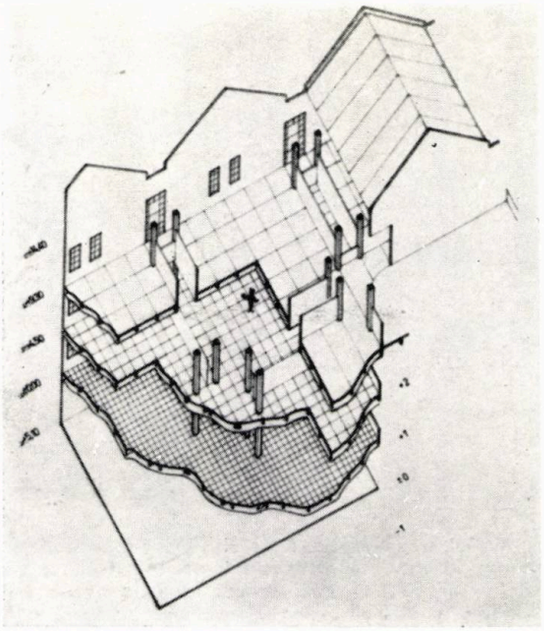

6

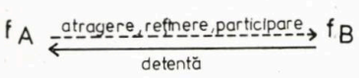

1. *PLAN ZONA AMPLASĂRII — CENTRUL MUNICIPIULUI CLUJ-NAPOCA* 2. *PLAN DE SITUAȚIE PIAȚA TIMOTEI CIPARIU* 3. *VEDERE AERIANĂ A ZONEI DE AMPLASARE, în centru-dreapta* zidul de incintă și Bastionul Croitorilor. 4. *AXONOMETRIE* 5. *SCHEMA PROGRAM — funcțiunile de* tip A *și de* tip B *intercondiționări* 6. *AXONOMETRIE DETALIU, pauze psihologice în fluxul expozițional*

PROGRAMUL Procesul de industrializare a orașului, dublat de un aflux de populație din afară, presupune ridicarea nivelului de cultură în ideea integrării în viața și în spiritul cetății. În acest sens, cultura, incluzînd totalitatea tehnicilor și tehnologiilor de intervenție asupra mediului ambiant, se constituie ca un mod de a face față dificultăților mediului ambiant, un mod de a se adapta acestuia dar și de a-l adapta pe acesta propriilor necesități. Astfel, *Centrul de arte și cultură* s-ar identifica unui *pol cultural* de nivel local și regional, care oferă o versiune globală asupra civilizației contemporane, un eveniment, loc de întîlnire al cărții, artelor plastice, cinematografului, teatrului și dansului, muzicii, arhitecturii și creației industriale.

În fapt, e o clădire multifuncțională, cu spații diferențiate, plurivalente / polivalente. Grupează activități socio-culturale și educative de două tipuri: *de tip A*, care oferă cetățeanului promovarea culturală și socială, permițîndu-i să ia cunoștință de problemele lumii contemporane, să se formeze prin documentare, să participe la reuniuni, învățămînt, să practice forme de artă/meserii; *de tip B*, — constînd în difuzarea actului cultural sau în prezentarea operei de artă în care calitatea e un criteriu determinant. Primul tip presupune o atitudine activă, cel de-al doilea implică un *emițător* și un *receptor*. Aceste funcțiuni se intercondiționează: funcțiunile de tip A atrag către funcțiunile de tip B, care, la rîndul lor, își au detenta către primele *(Fig. 5)*.

Schema propusă continuă nivelul străzii, ca nivel principal al ansamblului. Vizitatorii sosesc în *curtea de onoare* sau în *curtea-grădină*, unde se realizează o mediere între spațiul străzii și activitățile centrului. Aceste zone devin, astfel, *spații publice*. Aici omul regăsește cadrul unor posibile festivități și serbări (spectacole de sunet și lumină, proiecții, teatru-ambulant), activități de club, jocuri, plimbări. Spațiul de detentă se prelungește cu grădina în terase. În jurul incintei, urmînd panta terenului, se dezvoltă clădirile centrului.

Organizarea de bază a *galeriilor de artă* e pe trei niveluri ce respiră într-un gol ordonator, prelungire a incintei, unde funcționează, pe două niveluri, *Centrul de informare-documentare*, administrația și serviciile. Accesul principal e prin *curtea de onoare*, spre holul de intrare, de unde vizitatorul va avea, în același timp, vederi asupra CIDAS și expozițiilor temporare, ca și către galeriile superioare. Scările invită vizitatorii către spațiile permanente de expunere de la primul și cel de-al doilea etaj (primul găzduind secțiile de artă modernă și contemporană, al doilea, « muzeul colecțiilor »).

Centrul adăpostește mijloace informaționale (ca factori de stimulare și ca purtători ai creației artistice), săli de actualități (audio, video, presă-cărți), administrație, servicii (sală de conferințe, agenții, sală de animație pentru copii, facilități pentru comunicații, snack-bar). Mobilierul e modulat, iar compartimentarea flexibilă.

Concepția *galeriilor*, care distribuie ponderea pe prezentarea colecțiilor și a activității didactice (proiecții, diatecă, documentare specializată), reclamă o mare varietate de spații: neutre sau diferențiate, în funcție și de nevoile spațiale proprii unor exponate. « Într-un muzeu, varietatea nu semnifică mobilitatea pereților, ci diversitatea de situații ce permit descoperirea obiectului de artă. Responsabilitatea arhitectului nu se transmite muzeologului; la rîndul lui, trebuie să creeze o operă de artă pentru oameni ! »

Circulația liniară are avantajul economiei psihice: vizitatorul nu trece de două ori prin același loc, dar poate arunca o privire asupra lucrărilor deja văzute sau a celor ce urmează a fi vizualizate. Penele dintre modulele expoziționale și golurile din dreptul puțurilor de lumină, cu rolul unor pauze, al unor priviri psihologice către exterior *(Fig. 6)*. Administrația, atelierele și depozitele sînt, pentru o maximă funcționalitate, grupate.

Școala de arte și *Universitatea populară*, dispuse către Calea Turzii, urmăresc trezirea interesului, formarea gustului și dezvoltarea laturii active. Considerînd învățămîntul componentă a culturii, ansamblul celor două organisme instruiește tineretul în spiritul activității organizate și oferă posibilitatea lărgirii orizontului celor maturi. Cercurile-ateliere, sălile pentru conferințe, dezbateri, vizionări și laboratoarele fono au, în mare parte, orientarea către curte. Sînt destinate promovării celor șapte arte (cine-foto, teatru, dans-balet, literatură, arte plastice, muzică, cultură tehnică).

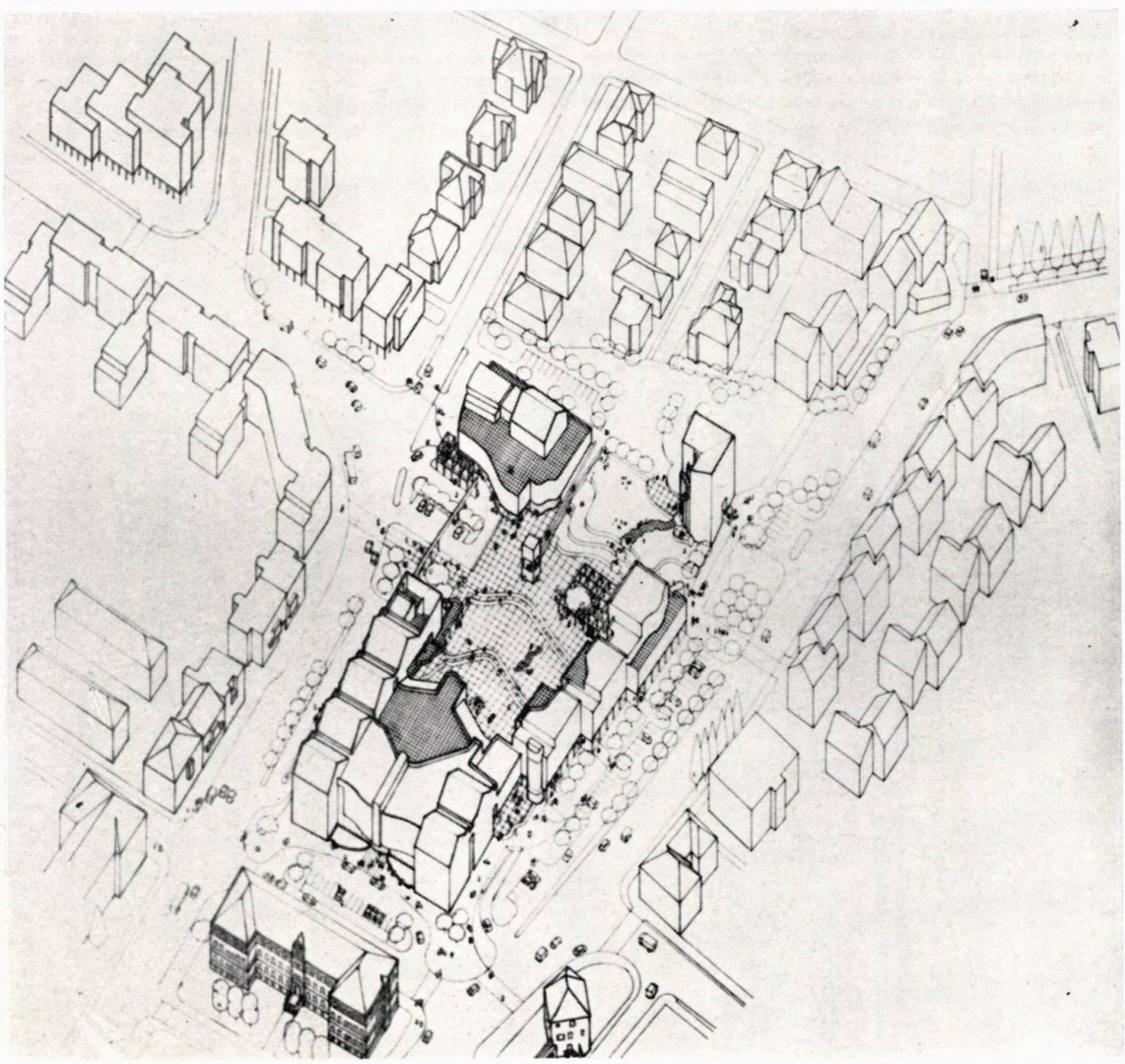

4

→

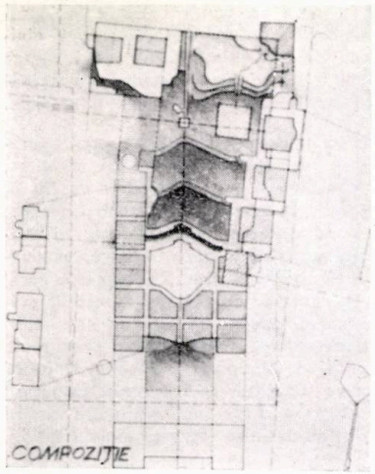

7

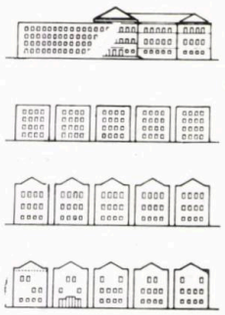

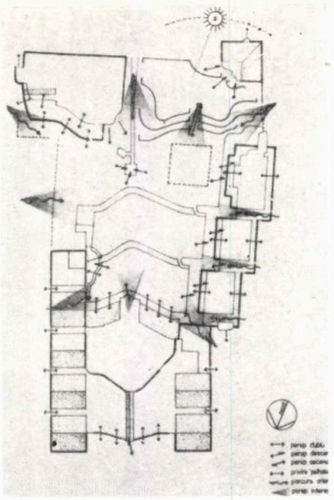

9

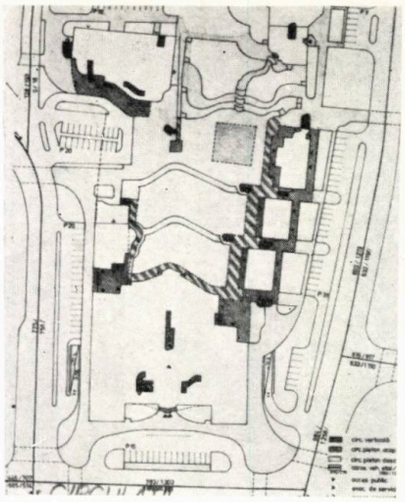

10

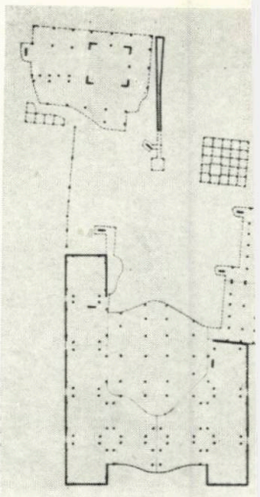

Administrația și anexele sînt comune.

Centrul de creație industrială e destinat promovării culturii tehnice, comunicării vizuale, design-ului și arhitecturii. Încurajează hobiurile, ca *fenomene de autoreglare*, în ideea dezvoltării laturii artizanale. Secțiunile sale sînt organizate pe verticală într-un volum ce anunță și domină ansamblul. Sînt cuprinse aici: galerii de actualități, laboratoare pentru testarea produselor industriale, ateliere pentru studii, documentare și ediție.

Artele interpretative își găsesc adăpost în *ansamblul celor două săli*, amplasate către str. Cipariu. Una e destinată spectacolelor de teatru, dans, balet și poate fi amenajată (pardoseală orizontală) pentru diferite capacități (de la 145 la 265 locuri), în funcție de varianta scenică aleasă (amfiteatru, arenă, italiană). Cealaltă — cinematecă sau, ocazional, sală de conferințe — are pardoseala înclinată și numără 240 locuri. Spațiile pot fi legate, scena avînd dublă orientare (varianta japoneză). Parte dintre anexe sînt comune. Cooperarea poate fi reluată și la nivelul foaierului.

Clubul e un spațiu unde, la diferite perioade de timp, au loc interschimburi ideatice (întrunire, seri de profil), e un cadru pentru repetate secvențe de acțiune și răspuns, fiecare conduită prezentă fiind afectată de interacțiunile din trecut și condiționîndu-le pe cele viitoare.

Comerț de profil este organizat sub forma prăvăliilor dispuse de-a lungul cursivelor și Căii Turzii.

Cafeneaua și braseria, un nivel mai jos, orientate către incintă, întregesc sfera serviciilor, proiectate fiind ca o prelungire a spațiului de detentă și ca un ultim act al spectacolelor sau simezelor. Favorizează contactele sociale, asigură animație și eficiență economică centrului.

Gruparea acestor funcțiuni se traduce prin economie de teren, — 1,2 ha. Capacitatea centrului e pentru concomitența a 2000 persoane, iar personalul estimat la 100 persoane. Suprafața utilă de 7500 m² și cea desfășurată de 2200 m², ceea ce înseamnă 10 m²/vizitator într-un volum construit de 100 000 m³.

7, 8 *SCHEME COMPOZIȚIONALE* 9. *ORIENTARE-ÎNCHIDERE* 10. *CIRCULAȚII* 11. *SCHEMĂ STRUCTURĂ* 12, 13. *DETALII STRUCTURI* 14. *AMENAJARE AMBIENTALĂ* 15. *PLAN LA NIVELUL INTRĂRII* (± 0,00) 16. *PLAN NIVEL* 1

Care ar fi efectele unei astfel de supraoferte culturalartistice?

1. Răspunde nevoilor obiective ale unei comunități sociale, procesul de cunoaștere lărgind universul axiologic. 2. Scurtcircuitînd relația *operă de artă-public*, apropie arta de viața comunității. 3. Mediul de comunicare influențează mesajul și ridică densitatea de spirite elevate pe unitatea de suprafață. 4. Varietatea, dilema alegerii duc la creșterea exigenței față de produsul artistic.

Condiționările sitului și determinările programului pot fi analizate pe următoarele planuri conceptuale:

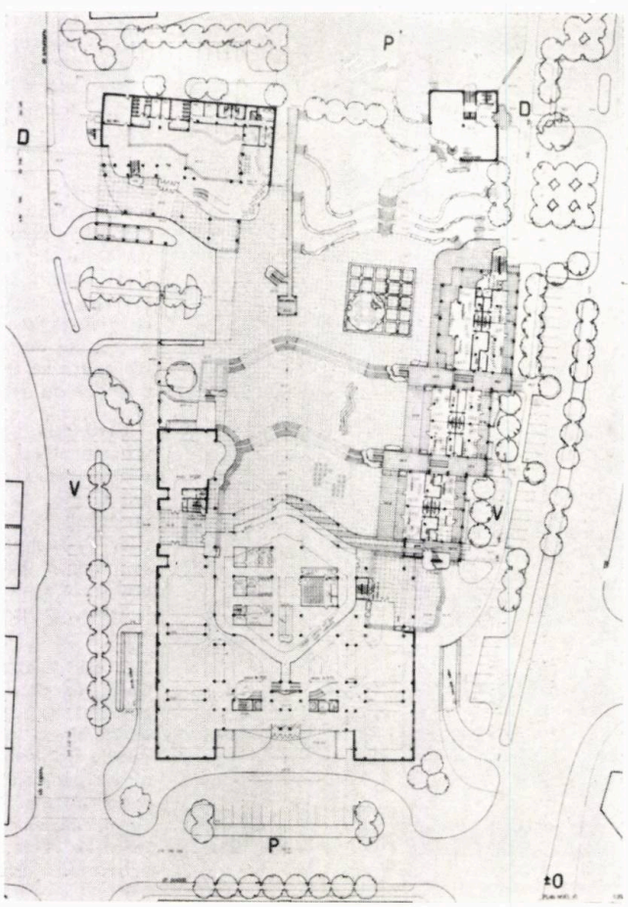

15

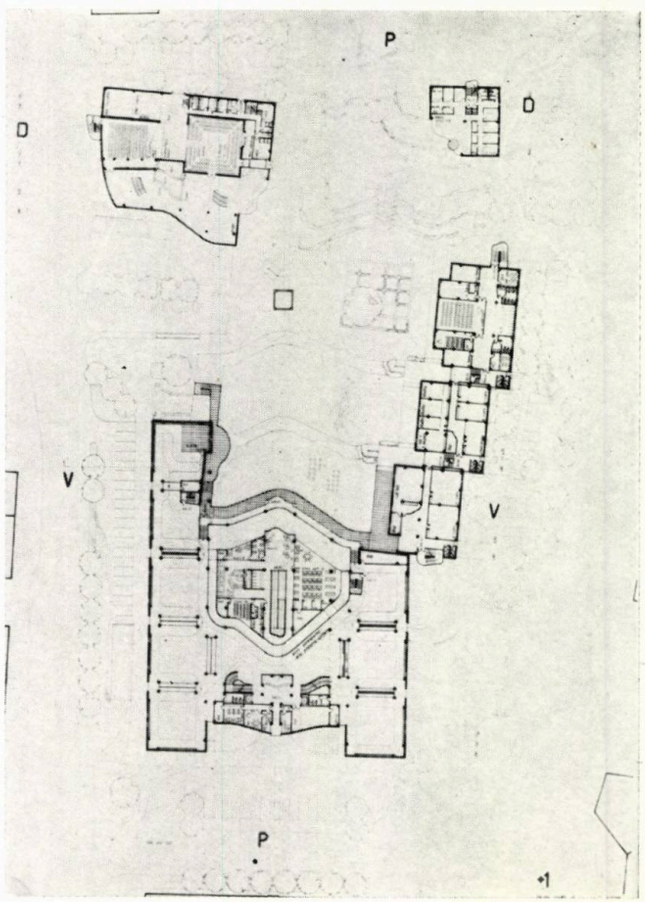

16

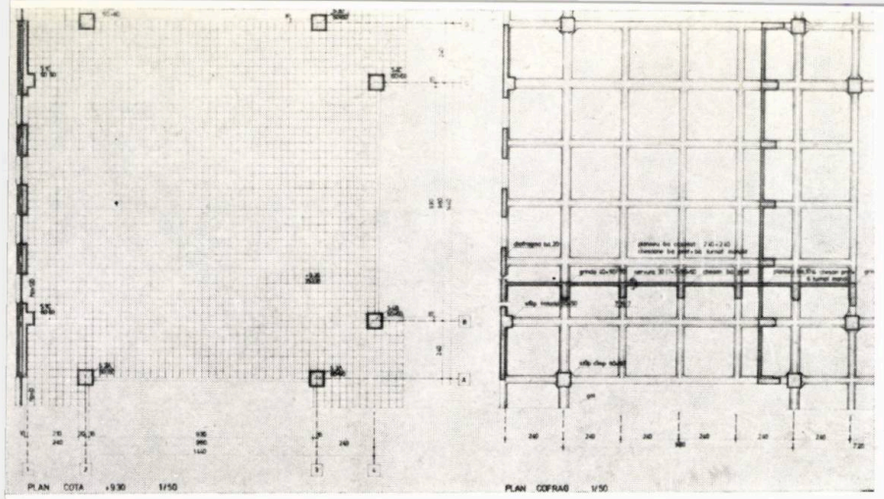

13

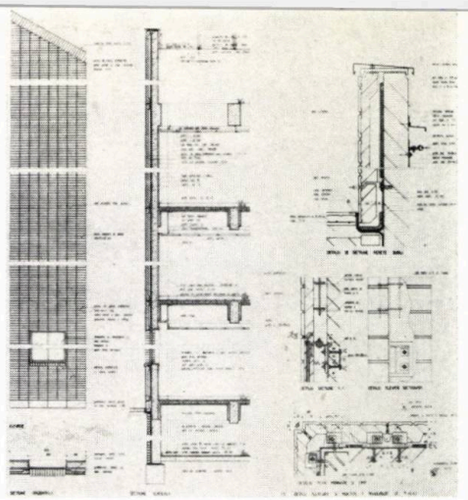

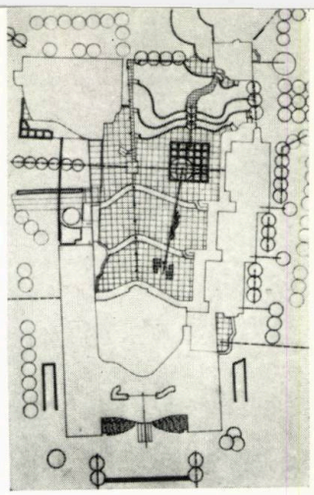

14

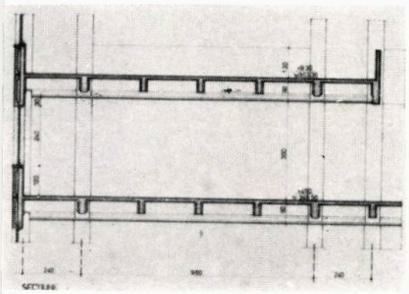

12 a

12 b

A. COMPOZIȚIE Concepția s-a axat pe două idei majore: ● Cea a integrării și extinderii centrului către vecinătatea imediată ● Cea a creării unei structuri care să exprime cît mai bine ansamblul de funcțiuni și servicii.

1. *Analiza spațiului* poate fi făcută prin prisma unor matrice, corespunzătoare spațiului fix, spațiului semifix, condiționărilor funcționale. Spațiul memoriei, componentă a spațiului fix, e un factor determinant în dezvoltarea configurației spatiale. În acest demers, localnicul să regăsească spațiul care îi este propriu, iar trecătorului să îi descopere *spiritul locului*. E un spațiu tensionat, rezultat al dialogului construcție-peisaj, în același timp un spațiu integrator ca unitate de expresie interior-exterior care-și găsește forma în curtea (semi) închisă — incintă. Jocul de volume primare, grădinile ce se deschid în terase, trecerea prin pasaje și galerii, alunecarea de-a lungul cursivelor și porticelor se înscriu acestor spații. Astfel, *centrul* încearcă să fie un concept coerent de clădire și curte. Construcția e înțeleasă nu ca o barieră, ci ca un sistem multilateral integrat cu funcțiunea internă și externă. Mai multe căi traversează *curtea-grădină* încorporată organismelor ansamblului. Căile presupun locuri de întîlnire și detentă. Incinta, în fapt spațiul major al centrului, devine spațiu integrator.

Trama stradală alternează, de la dispunerea rectangulară în perimetrele zonei centrale și ale celei rezidențiale, la trasee libere în zona de trecere. Ca urmare, parcursul străzilor generează atît perspective scurte, oblice, cît și perspective lungi, frontale. În particular, diferența de nivel a Căii Turzii dă naștere unei perceperi ascendente sau descendente a ansamblului. Perspectivele îndepărtate nu au fost obturate, iar cele imediate s-a încercat a fi optim valorificate. Declivitatea pronunțată a terenului (5. . .7%), existența a două praguri de nivel și orientarea N-E-V au influențat dispunerea volumelor și închiderea fronturilor.

Tensiunea dialogului dintre construcție și teren, dintre traseele străzilor își găsește exprimarea în compunerea familiilor formale. Carteziene sînt aspectul sistematic și caracterul regenerator al culturii, libere sînt varietatea și spontaneitatea artelor; sau sînt posibile influențe baroce *(Fig. 7)*.

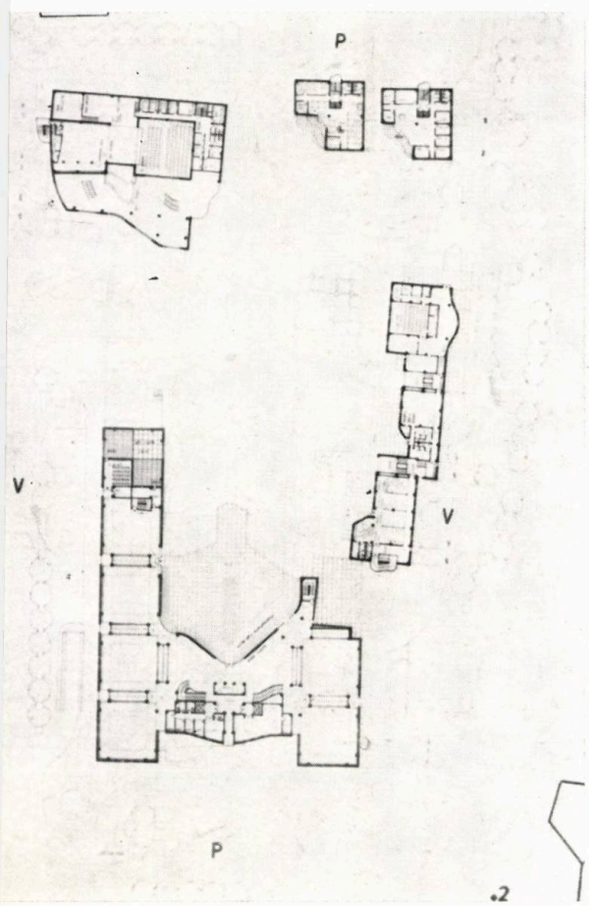

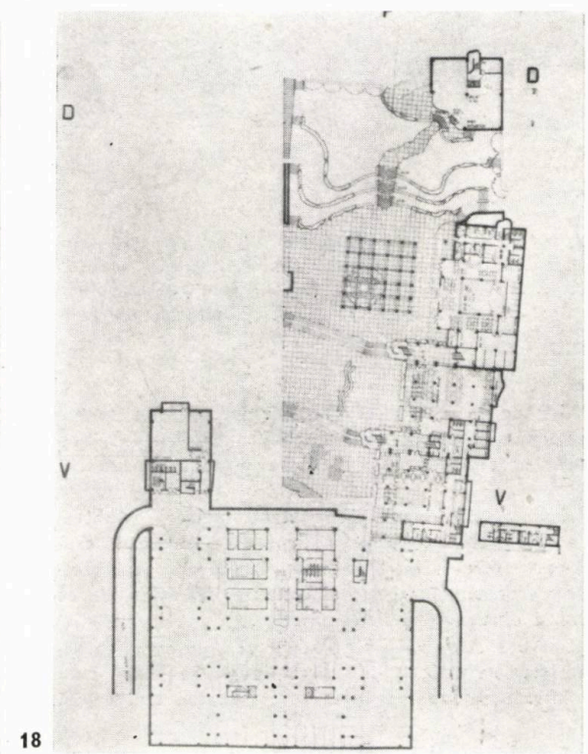

18

2. *Organizare, funcționare, caracter.* Existența mai multor organisme în același ansamblu, cu autonomie și identitate, facilitează cooperarea lor și integrarea în teritoriu, ridicînd eficiența economico-socială. S-a urmărit ca gruparea activităților de tipul A și B, ca și orarul de funcționare, să asigure animația continuă a *centrului* și osmoza A ⇄ B.

Privind prin prisma consumatorului de cultură, merită a fi luate în considerare cîteva aspecte de ordin psihologic: instituția aparține centrului; gruparea funcțiunilor conduce la economie de timp, energie, asigură varietate; incinta favorizează contactele psihosociale — spații de tip sociopetal; bugetul de timp redus cere circulații minime și un orar adecvat; caracterul ansamblului e necesar a fi reprezentativ; nevoia de informație e suplinită de vitrina « la stradă », iar cea de pauză își găsește expresia în privirea (psihologică) către exterior; surpriza și noul atrag, ca urmare parcursul va fi condus indirect, tangent la un raport adecvat între plin și gol.

Proiectarea s-a bazat pe context, înțeles la două niveluri: o aplicație analitică a ideii și una vizuală.

Modul de ocupare a terenului, tranziție de la grupat și front închis la stradă (cadrul pieților) la izolat (Cartierul Andrei Mureșanu), a pus problema găsirii unui modul compozițional în acord cu scara locului. Modulul imprimă ordine și unitate centrului; ansamblul e o « grupare de case » *(Fig. 8)*.

Casa învățătorului, reprezentativă între clădirile publice ale orașului, și casele interesante din zonă au furnizat punctul de plecare pentru explorările geometrice. În proxima vecinătate a « casei », centrul se înscrie în simetria axială a esplanadei, apoi simetria

→

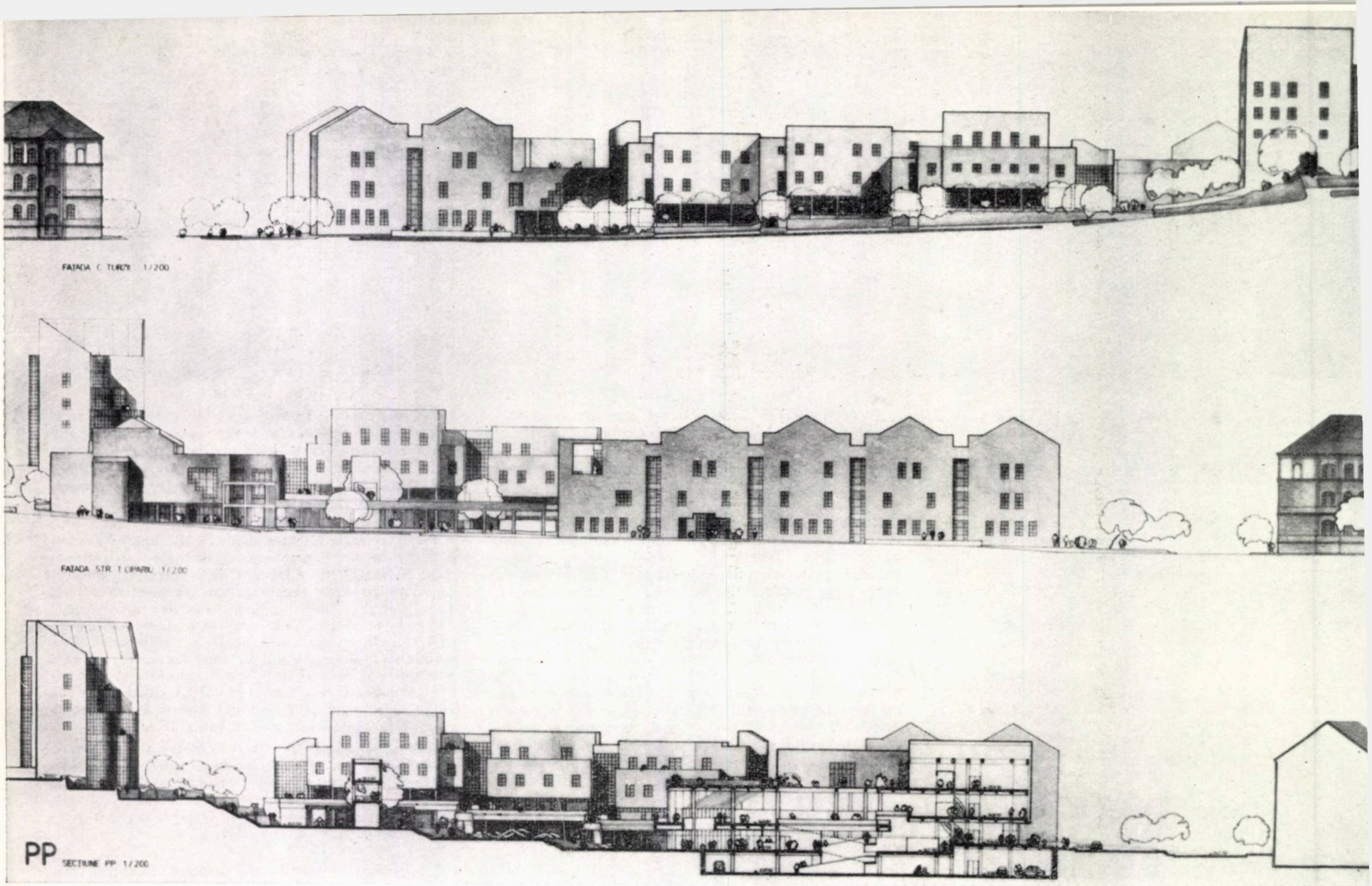

se alterează și volumele se compun după grilele direcționale. Grilele de organizare ale centrului sînt aliniate la axele arterelor majore și la fronturile clădirilor existente și generează succesiv proiectarea incintei, tot așa cum ordonează funcțiunile și secvențele spațiale în plan, secțiune, elevație.

B. ÎNCHIDERE ORIENTARE Încercăm o lămurire a procesului de proiectare prin analiza straturilor, ecranelor, desfășurărilor, pentru că discutarea relațiilor de penetrare exterior-interior e una din cele mai bune căi pentru a explica compoziția ansamblului, imaginea către stradă, raportarea la vecinătăți *(Fig. 9)*.

Relațiile liniare și spațiale sînt următoarele:

Ecran nord ● Cea mai « urbană » fațadă include *curtea de onoare* ce anunță intrarea în spațiile expoziționale ● Distanțarea de clădirea vecină și frontul rezolvat în retragere asigură o percepere favorabilă ● Exteriorul răspunde « Casei învățătorului » pe mai multe căi: ritmurile și proporția golurilor sînt repetate, organizarea tripartită a planșeelor, soclul și acoperirea sînt de asemenea reluate ● Simetria axială accentuează caracterul reprezentativ ● Centrul face o reverență către clădirea de vizavi.

Ecran est ● Pregătește trecerea de la « public reprezentativ » la « rezidențial pitoresc » ● Corpul sălilor de spectacole susține perspectiva de-a lungul esplanadei ● Frontul e o replică a grupării de vizavi ● Pauza deschide incinta către direcția de interes pietonal.

Ecran vest ● Închis către stradă, mediază contactul între cele două zone ● « Turnul » se constituie cap-de-perspectivă la intrarea și ieșirea din oraș ● Rezolvarea frontului în retrageri conduce imagini dinamice fără a obtura « bătaia » turnului.

Limita sud ● Percepută static sub raportul relațiilor spațiale ● Spațiul-incintă se deschide către soare și îmbrățișează perspective către grădinile cartierului.

C. CIRCULAȚII Schema răspunde cerințelor și întărește țesutul urban. Focarul schemei e curtea-grădină cu prelungirea ei — CIDAS. Acest focar a fost predeterminat de intersecția axelor pietonale și de generarea grilei. Căile și împrejurimile sînt dezvoltate spre direcțiile de interes pietonal, în afara ansamblului, favo-

17. *PLAN NIVEL* 2 18. *PLAN SUBSOL* 19. *FAȚADE, spre Calea Turzii și spre strada Timotei Cipariu, și SECȚIUNE LONGITUDINALĂ* 20. *FAȚADĂ spre strada Posada (către* Casa învățătorului) *și SECȚIUNI* 21, 22. *PERSPECTIVE*

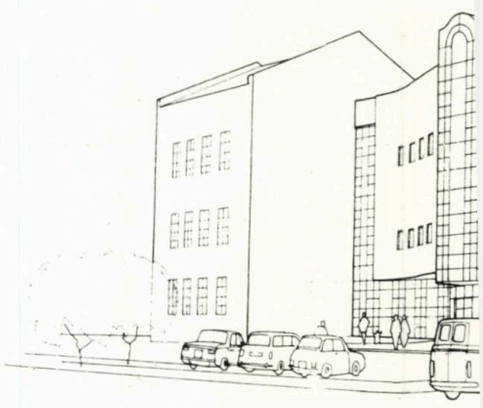

21

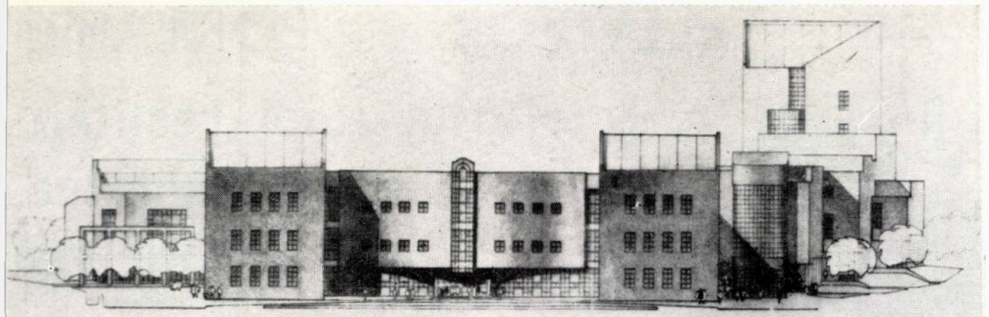

FATADA STR POSADA 1/200

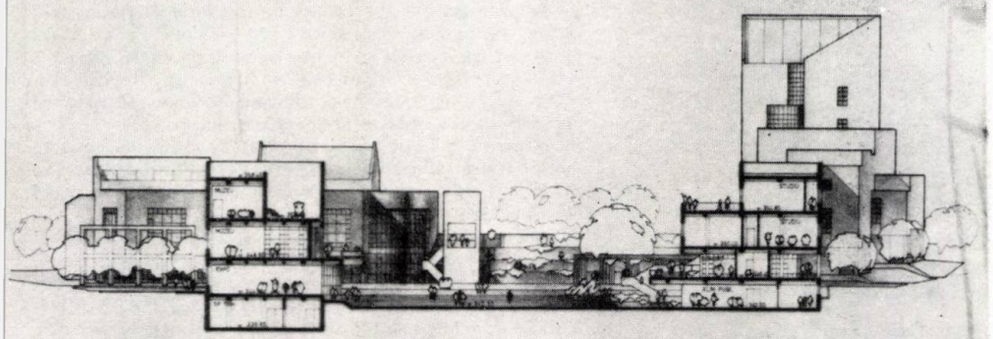

VV SECȚIUNE VV 1/200

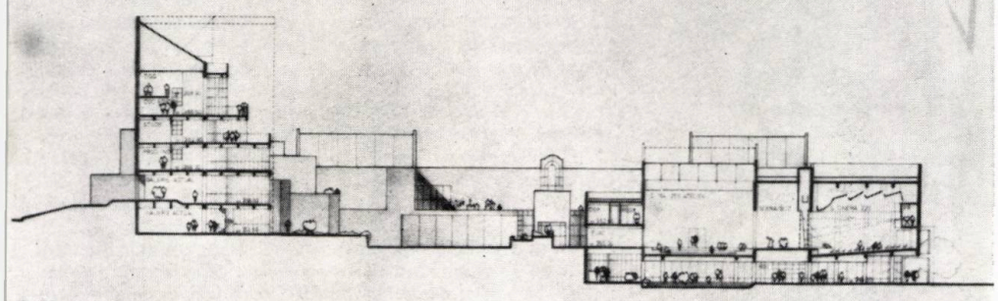

DD SECȚIUNE DD 1/200

rizînd orientarea. Vizitatorul e invitat în centru, prin accese dispuse în planuri curbe sau dirijate de forma liberă a elementelor nestructurale, forme ce introduc o răsuflare în schema preponderentă. Accesele sînt comune sau independente, orientate către stradă sau către incintă; intrările sînt coborîte, în ideea de a invita. Zonarea funcțiunilor asigură acces imediat pentru activitățile de tip A și facil pentru cele de tip B *(Fig. 10)*.

D. STRUCTURĂ, FINISAJE Structura constructivă e în beton armat, stîlpi și planșee casetate. Pe contur, apare o diafragmă turnată monolit și dublată spre exterior de panouri prefabricate cu finisajul încorporat. Soluția peretelui exterior dublu asigură rigiditate. bună inerție termică, evită infiltrațiile. Ca o replică la finisajul de ținută al « Casei învățătorului », pavimentul este din placaj ceramic. Ferestrele păstrează partiția tradițională. Întreaga construcție poartă amprenta modulului de 2,40 m *(Fig. 11, 12, 13)*.

E. AMENAJARE AMBIENTALĂ Spațiul curții-grădină combină logica ordonatoare a centrului cu întîmplătorul natural creat prin păstrarea căderilor de nivel și a arborilor izolați. S-a încercat punerea în valoare a elementelor naturale existente (praguri, vecinătăți, vegetație), ori s-a accentuat valoarea lor (prelungirea pantei în incintă, continuarea aliniamentului verde către Calea Turzii). Ca un motto al întregii compoziții se prezintă suita celor trei elemente de mobilare a curții simbolic exprimată în: pergola + sculptura-fluier contopite în zona *de popas (Fig. 14)*.

20

Arh. MARCEL CRIȘAN

22

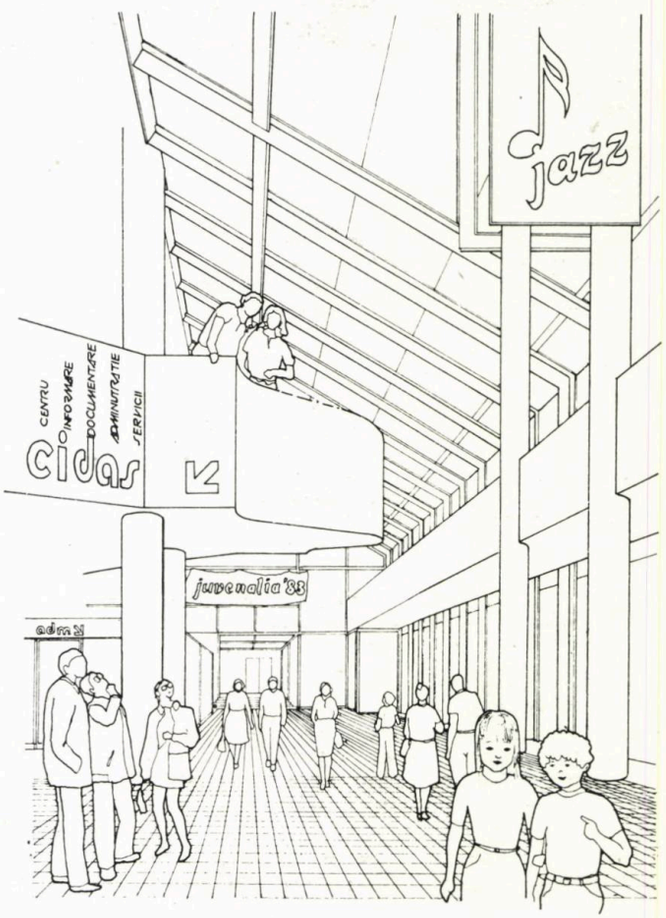

DESIGN EXPERIMENT — TELEVIZOR PORTABIL

visul unei realități sau realitatea unui vis

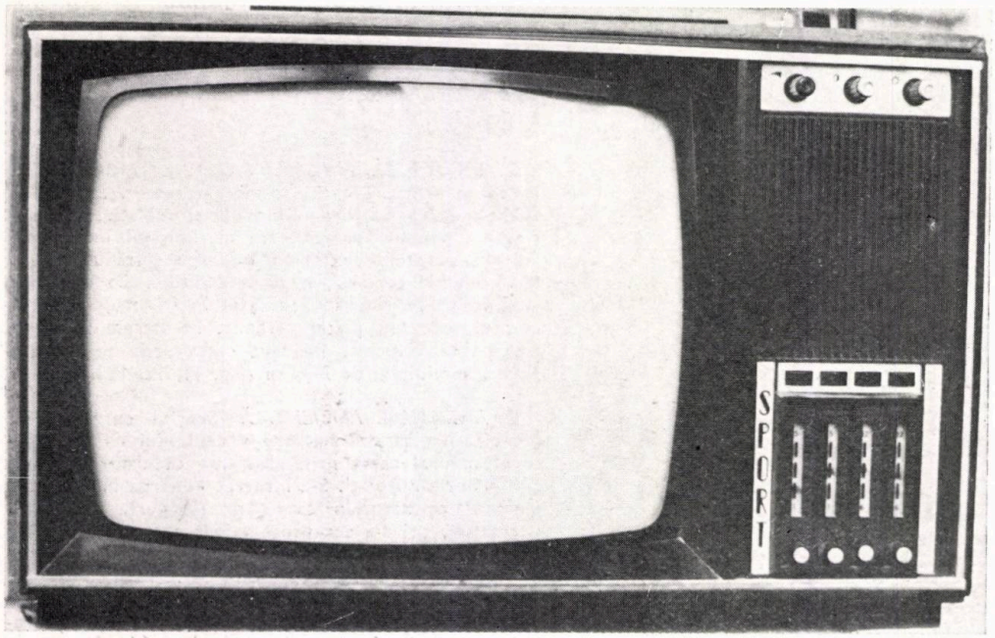

1

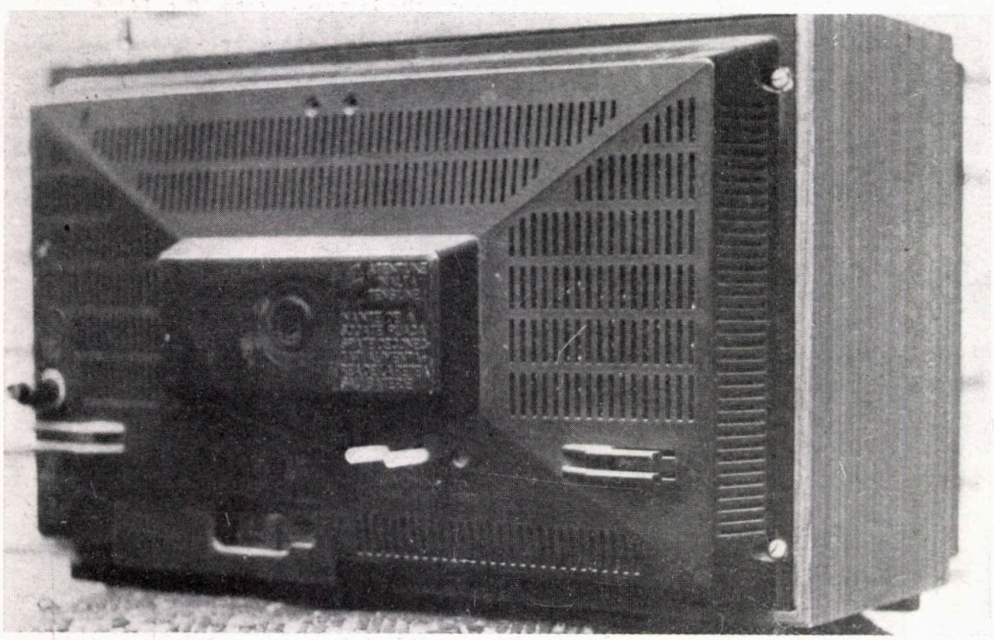

2

În urmă cu opt ani, un grup de studenți-arhitecți au elaborat, pe parcursul unui întreg an de studiu, lucrînd în tot timpul liber de care dispuneau, șase prototipuri funcționale de televizoare.

Această acțiune, patronată de *Institutul de Arhitectură « Ion Mincu »* și coordonată de grupul de arhitecți intitulat *DA*, avea să se finalizeze cu o expoziție deosebit de interesantă, organizată în holurile institutului. Însă, tragicul eveniment din martie 1977 avea să așternă uitarea peste aceste promițătoare succese.

Hazardul a făcut ca, nu de mult, să citesc pe coperta unui număr al revistei engleze *Design* (nr 364/aprilie 1979) un titlu sugestiv: « *Portable tvs: Rumanian method exploits Western technology* ».

Atras fiind de acest subiect (ca autor de idee și participant la experimentul amintit), înfățișez acum cititorilor noștri cîteva pasaje interesante extrase din articolul: « *TV. DESIGN: EAST MEETS WEST AT BUCHAREST — Rumania has just produced a range of portable television sets — its first foray into consumer products "shows careful analysis of Western "good design" concepts — and fanatical attention to the requirements of the international market. — before they started designing tvs for a nationalised economy, the Rumanian checked out the capitalist competition* » / raport scris de Stephen Bayley și Radu Stern, cu colaborarea lui Ion Popa.

„Una din grupele de design de frunte din România este cea numită DA Design Studio *și include pe Ion Popa, Vlad Calboreanu, Francisc Echeriu și Romeo Simiraș. Ei lucrează în* Institutul de Arte Plastice « Nicolae Grigorescu » — *București.*

Recent, echipa DA *a refasonat (re-shaping) televizoarele portabile « Sport »-Electronica* **(Fig. 1, 2).** *Pe scurt, a trebuit în primul rînd să fie obținută manufacturizarea noului produs, și, de asemenea, experimentarea unor soluții inedite de design în cadrul tehnologiilor de ambalare existente. Problemele energetice și de disponibilitate limitată a semifabricatelor și a forței de muncă au mărginit grupul* DA *la o muncă de cosmetică, cu refaceri limitate ale elementelor componente în cadrul unor schimbări tehnologice și inginerești minime. Ingineri, economiști și studenți-arhitecți au colaborat în procesul de design și au produs rezultate care sînt întocmai ca și ultimele creații ale școlilor vestice de artă. Însă, procedeele tehnologice de lucru au condus către soluții care amintesc de spiritul primei generații de designeri indu-*

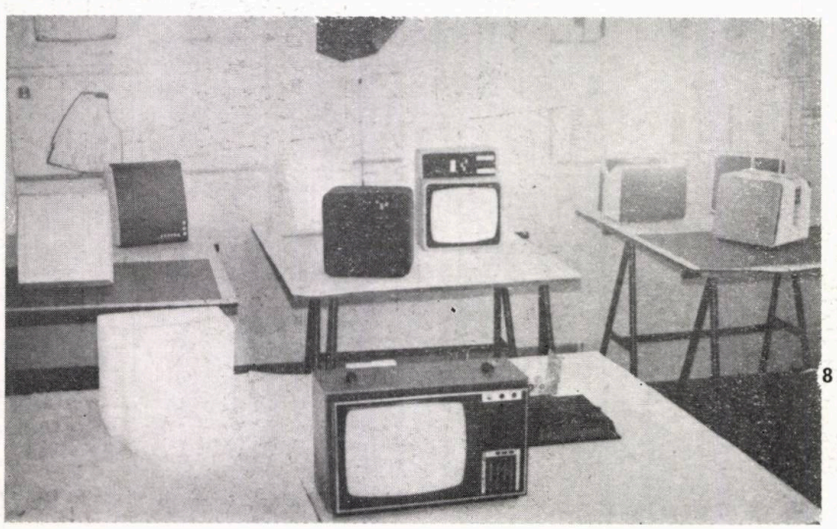

8

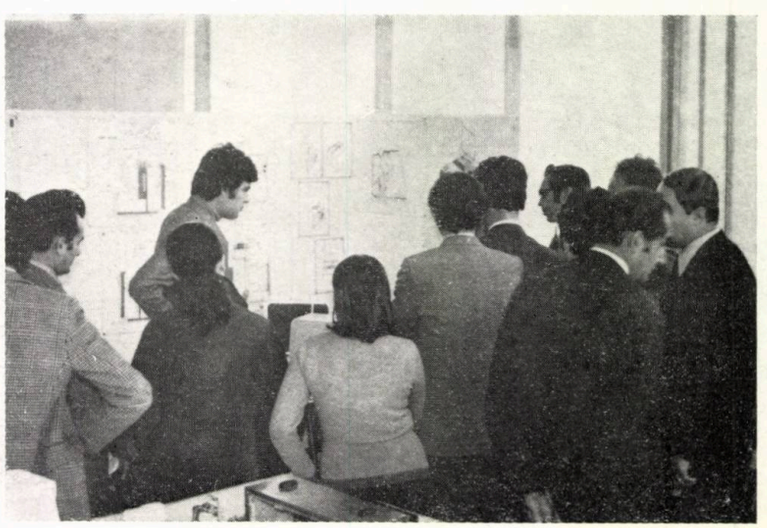

9

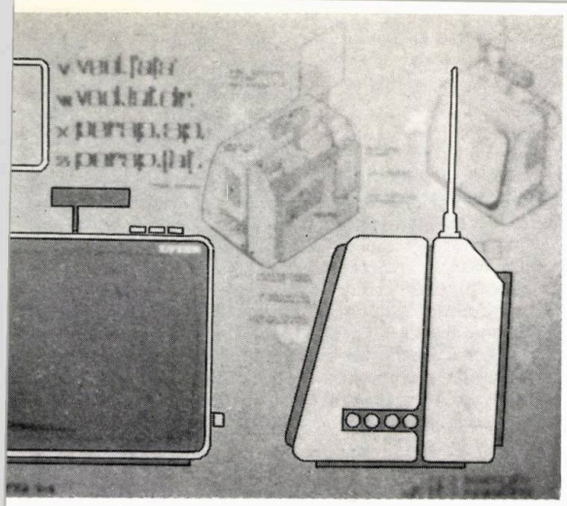

3

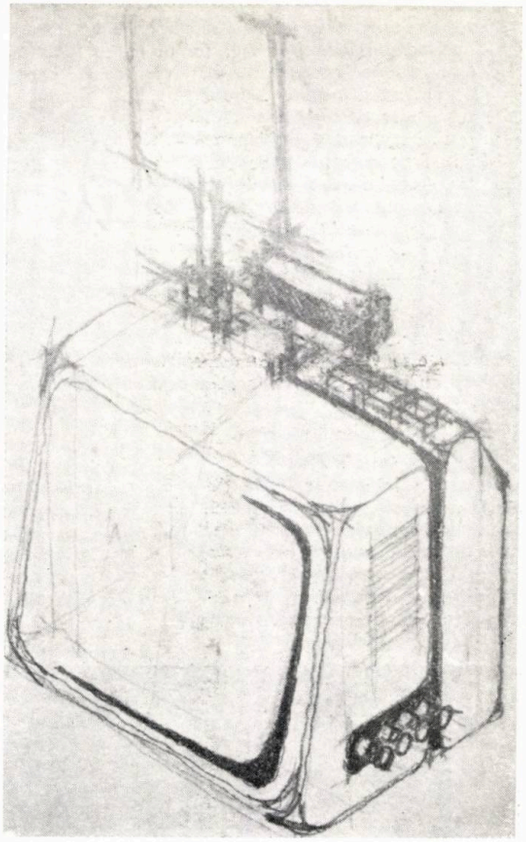

4

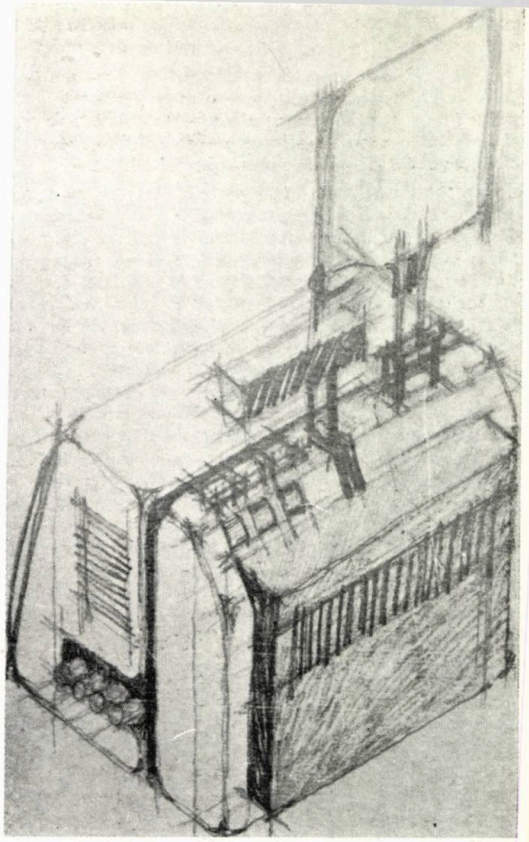

5

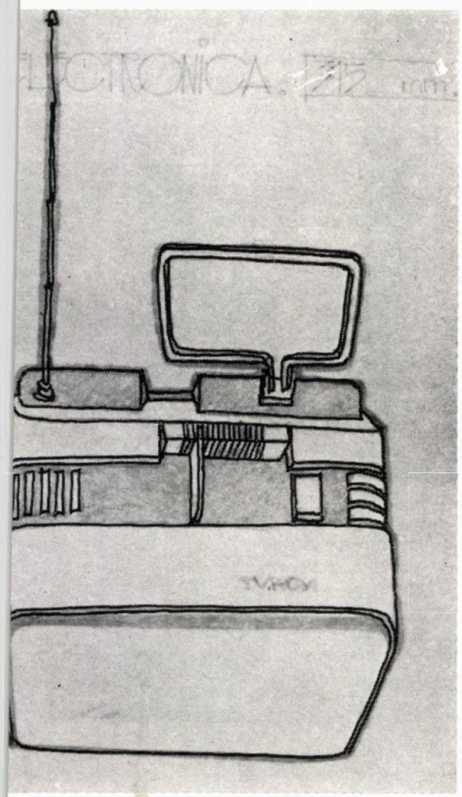

6

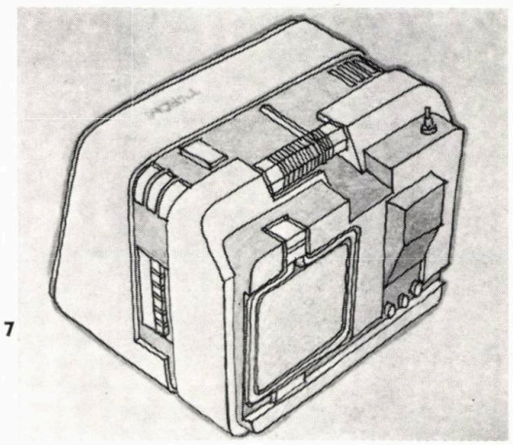

7

1. Mască față, televizor Sport — Electronica/1975 — 2. Mască spate și carcasă lemn, furnir stratificat, televizor Sport — Electronica/1975 — 3. Planșă prezentare studiu tv portabil (autori: Dan Zamora și Gheorghe Vais)/1976 — 4, 5. Schițe-idee tv portabil (Studiul formei, autori: Dan Zamora și Gheorghe Vais)/1976 — 6, 7. Studiu de perfecționare — machetă de polistiren, Varianta « D » *(Dan Zamora și Gheorghe Vais)/1976 — 8, 9. Aspecte din expoziția-selecție a celor 6 variante finale/1976 — 10, 11. Machetă lut,* Varianta « D » *(executată de Dan Zamora și Gheorghe Vais)/1976 — 12. Machetă ipsos, studiu cromatic* Varianta « D » *(executată de Dan Zamora)/1976.*

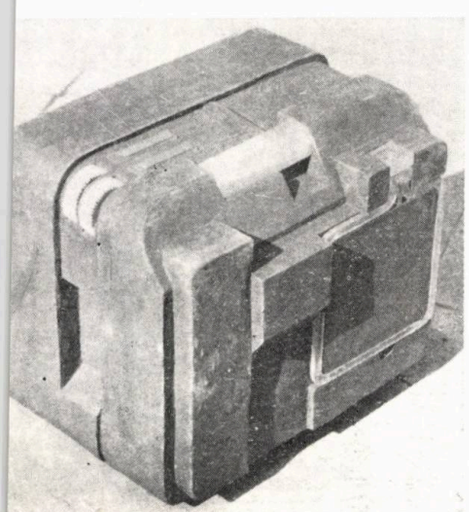

11

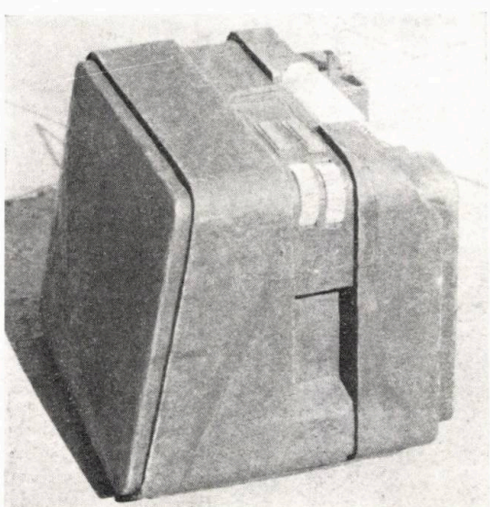

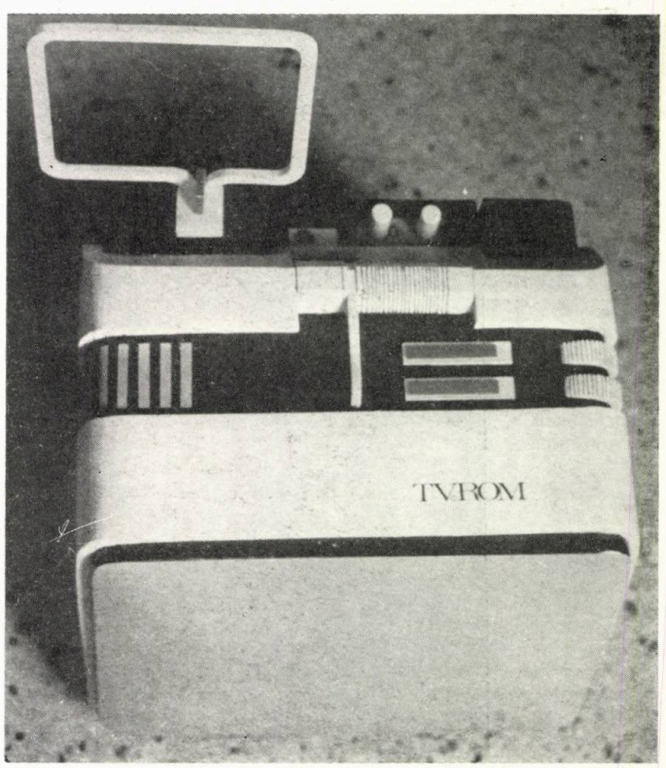

12

→

strălucitori americani (care blocau gîndirea prin faptul că puneau haine noi pe mașini vechi). Aceste soluții se doreau a fi apropiate și influențate de curentul de design din vest.

Echipa DA *descrie astfel încercarea ei: « noi am pornit de la faptul că beneficiarul are o mare producție anuală și este interesat de a penetra piețe foarte diferite; de aceea el necesită o serie de televizoare de calitate superioară, distinctive din punct de vedere formal-estetic. »*

Conceptul vestic de « bun design » este în mod direct dependent de deschiderea pieței. Succesul comercial depinde de preocuparea producătorului de a marca schimbarea într-o manieră situată între demodare și extravaganță . . . Considerînd competiția pieței libere la înălțime, designerii au făcut o scrupuloasă examinare a celor mai valabile televizoare portabile europene și japoneze. Ei au numit acest stadiu al procesului lor de proiectare analiză morfologică (morphological analysis)*... Adesea, designerii au pornit de la reclame fotografice și au combinat aceasta cu cercetări bibliografice despre caracteristicile și accesibilitatea materialelor. Permanent, de-a lungul procesului de design,* DA *a fost preocupat de calitatea lucrărilor ce trebuiau făcute, precum și de investigarea celor mai eficiente procese de muncă. În ciuda unor condiții dificile de studiu, echipa a acceptat scara străină de lux, în toate direcțiile practicii din vest. După căpătarea informațiilor,* DA *a elaborat numeroase variante de studiu, posibile, toatue tilizînd schimbări tehnologice minime. Au fost stabilite 6 variante; acestea au permis o comparație interesantă cu creațiile preliminare de masă, la care toți studenții de la Institutul de Arte Plastice au pus laolaltă, într-o perioadă scurtă de timp, foarte multe idei. Cînd cele șase variante distincte au fost selecționate, experții au fost consultați asupra materialelor și a modului în care tehnologia carcaselor, a « ambalajului »* (technological package)*, poate fi mai bine adaptată modelelor alese.*

Ultima fază a fost o perioadă de construcție a prototipurilor, grupul discutînd și alegînd linia finală a acestora.

Scrupulozitatea românilor de a-și apropia designul ar trebui să pună vestul pe gînduri.

Ei sînt doar la început, în faza de a aduna și utiliza vocabularul ideilor vestice despre designul industrial și este imposibil ca ei să nu se amestece pe piețele lumii, în aria sofisticatei și înaltei tehnologii a aparatelor tv miniaturizate.

Europa este vulnerabilă la tehnologia de bază și iată că Popa cu oamenii săi au început deja să proiecteze un tractor.“

Pentru a înlătura o serie de posibile confuzii, mă simt dator să adaug, la aceste extrase, cîteva date suplimentare, avînd la bază catalogul editat cu ocazia expoziției de prototipuri, numărul 2 din noiembrie 1977 al « *buletinului a — foaie pentru minte, inimă și arhitectură* », precum și o serie de materiale documentare (desene, schițe, fotografii).

Studiul « *Design experiment — televizor portabil* » a fost realizat, la inițiativa *Asociației Române de Marketing* « *AROMAR* », de *Institutul de Arhitectură* « *Ion Mincu* », **în colaborare cu** *Institutul de Arte Plastice* « *Nicolae Grigorescu* », *Institutul Politehnic București, Academia de Studii Economice*, Intreprinderea *Electronica*.

Coordonatori: arh. Ion Popa, arh. Vlad Calboreanu, arh. Francisc Echeriu, arh. Romeo Simiraș-Grupul DA, Liviu Mureșan, Anton Ion, lect. dr. Adrian Gheorghe, lect. Cornel Radu. dr. Emilian Radu, **dr.** Iacob Cățoiu.

Elaboratori — *studenți ai Institutului de Arhitectură* « *Ion Mincu* »: Viorel Balauru, Amur Busuioc, Mihai Calotă, Doru Chișbora, Nicolae Coliban, Maia Coravu, Doina Crainic, Gheorghe Dima, Bogdana Dumitrescu, Octavian Iliescu, Vlad Irimescu, Carmen Julea, Lavinia Mîrza, Doru Moldovan, Mircea Morovan, Maria Revesz, Ana Scalțioti, Georgeta Stoica, Gheorghe Vais, Corneliu Vlad, Răzvan Vrabie, Dan Zamora.

Colaboratori — *studenți ai Institutului de Arhitectură* « *Ion Mincu* » (pentru machetele de studiu): Oleg Astahov, Dumitru Calotă, Pompiliu Cîmpeanu, Doru Covrig, Barbu Dobrescu, Marieta Haneș, Iuliana Moldoveanu, Bogdana Negoiță, Rodica Pisău, Maria Slatina, Francisc Szanislo,

— *studenți ai Institutului de Arte Plastice* « *Nicolae Grigorescu* » (pentru macheta funcțională): Mihai Arizan, Cristian Gustescu, Mihaela Mitrache, Constantin Oncescu, Marcel Puțureanu, Dan Roguschi, Radu Vișan.

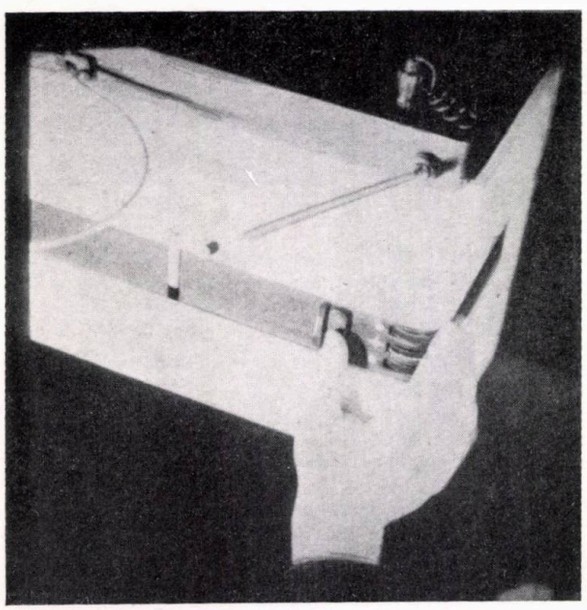

13

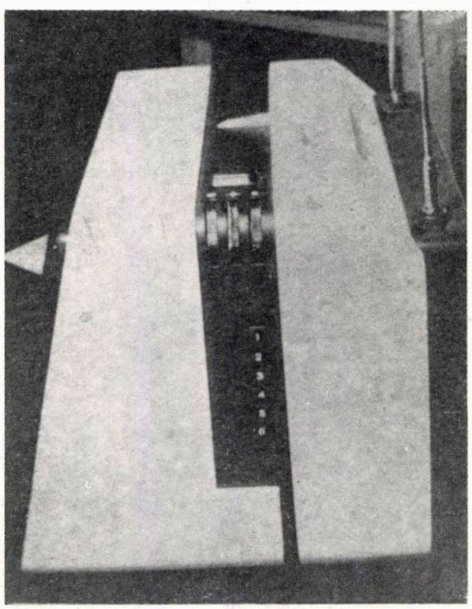

14

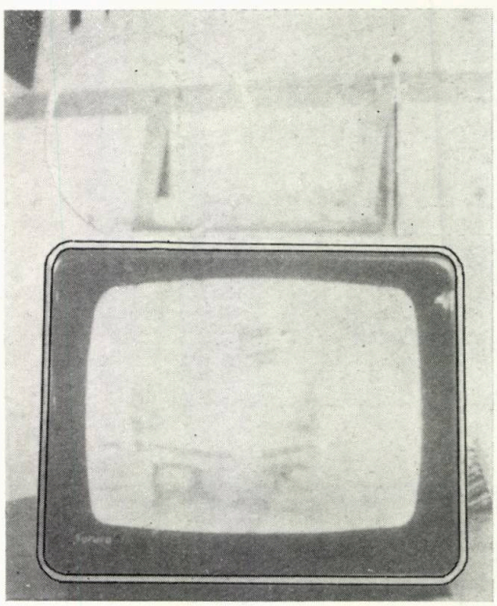

15

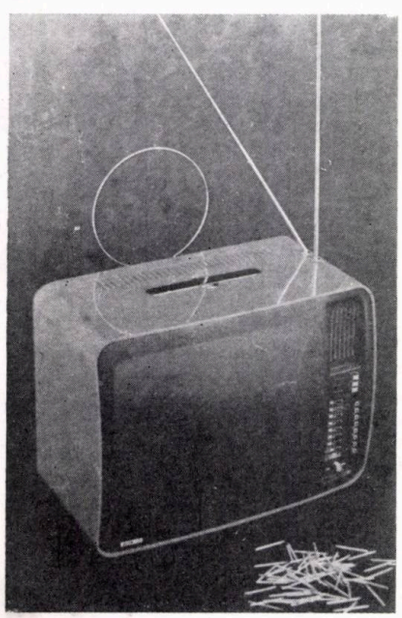

18

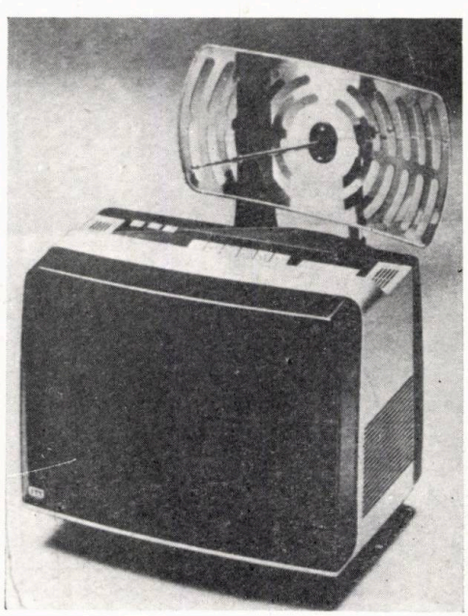

19

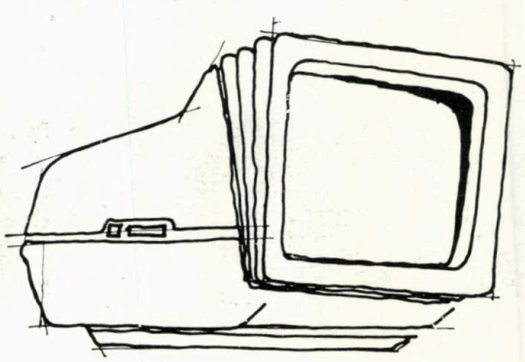

20

— *studenți ai Institutului Politehnic București* (pentru asamblare ansambluri tehnice): Yener Ali, Mircea Bănică, Mircea Barbur, Aurel Milea, Dan Dina.

Program de lucru (eșalonare de activități) ilustrat pe varianta D

FAZA 1

10 martie 1976 — tema de studiu « *tv portabil* » (timp de elaborare 6 ore), în cadrul disciplinei « Studiul formei » — anul IV — planșă de prezentare **(Fig. 3),** schițe idee **(Fig. 4, 5).**

Din cadrul soluțiilor prezentate, au fost selectate 10 modele originale, care au fost prelucrate și dezvoltate de autori fiind construite machete de studiu **(Fig. 6, 7).** În paralel, a avut loc întocmirea documentației tehnice și a unor fișe morfologice privind receptoarele tv. produse de diferite firme din lume (martie-iunie 1976).

A urmat o nouă selecție și au fost alese 6 modele pentru a fi perfecționate (practică școlară în perioada 28 iunie—24 iulie 1977 — studiu pe machetă de lut/ipsos **(Fig. 8, 9** — aspecte din expoziția modelelor finale, **Fig. 10, 11, 12** — machetă de studiu). În paralel, se dezvoltă colaborarea cu întreprinderi de profil, pentru cunoașterea rezultatelor cercetărilor tehnice vizînd introducerea unor îmbunătățiri ale parametrilor funcționali și de calitate ai receptoarelor tv.

FAZA 2

15 septembrie—8 decembrie 1976 — studiu de îmbunătățire a detaliilor constructive de întocmire a fișelor cuprinzînd caracteristicile privind forma, culoarea, comenzile aparatelor, studiu prospectiv privind evoluția în viitor a aparatelor de recepție tv **(Fig. 13).**

8 decembrie—22 decembrie 1976 — perioadă de construcție a machetei funcționale, practică studențească.

22 decembrie—25 decembrie 1976 — montarea pieselor tehnice componente în noua carcasă **(Fig. 14, 15).**

5 ianuarie—19 ianuarie 1977 — amenajarea expoziției de prototipuri.

Caracteristici Varianta « D »: elemente componente cu circuite integrate, bloc comenzi cu potențiometri rotativi, selectori programe și taster tip Conect dispus lateral, starter, mîner rabatabil, ecran înclinat, volum 19,3 dm^3 (mai mic cu 6,2 dm^3 decît televizorul Sport), carcasă din ABS injectat, cu sau fără mască contrast din polimetacrilat de metil colorat în masă, grad de absorbție 25%. Carcasa este alcătuită din două părți componente și capac spate; gamă coloristică alb-negru (a fost studiată și posibilitatea utilizării unui șasiu metalic, abandonată însă ulterior din cauza dificultăților de execuție).

În expoziție, a fost prezentată și o a 7-a variantă, construită după o idee total novatoare: alcătuirea unui bloc separat pentru sunet, detașabil și adaptabil la aparatele radio, pick-up-uri sau amplificatoare, oferind posibilitatea obținerii unei combine multifuncționale. **(Fig. 21).**

Tema și-a propus realizarea unui set de televizoare portabile cu diagonala de 31 cm, cu performanțe tehnice ridicate, pe baza aplicării unor tehnologii și materiale noi urmărind reducerea costului și timpului de fabricație și mărirea competitivității pe plan internațional. Angrenînd forțele potențiale ale învățămîntului superior, pe linia utilizării metodelor de cercetare și creație design și prospectării după strategiile de marketing, studiul a impus și un sistem de abordare original.

Succesul, în cazul *Variantei « D »*, s-a datorat, cred, în primul rînd, încăpățînării cu care am păstrat, susținut și îmbunătățit (detailat) ideea primară: primul plan să aparțină în exclusivitate imaginii (înclinarea tubului, ecranului, ce permite o vizionare comodă, contrastul grafic dintre carcasa albă și masca ecranului, fanta comenzilor, și masca spate, negre), reglajul sunetului/imaginii și selecția canalelor efectuate cu o singură mînă, lejer; siguranță în transport-mîner ergonomic.

Valabilitatea acestei idei de design a fost susținută de altfel și de televizoarele cu aceleași caracteristici, apărute ulterior pe piața mondială: Pozzoli, mod. 5141—1977 **(Fig. 18),** ITT Océanic—1978 **(Fig. 19),** Nexos « Re 2200 »—1982 **(Fig. 20).**

Studiul a demonstrat valabilitatea relației învățămînt—cercetare—producție; rezolvarea unor cerințe reale ale producției stimulează activitatea studenților, realizîndu-se astfel dezideratele integrării. În acest mod, este susținută gîndirea originală și se oferă posibilitatea afirmării creațiilor valoroase, originale, ale studenților.

Arh. DAN ZAMORA
membru al Centrului Român de Design

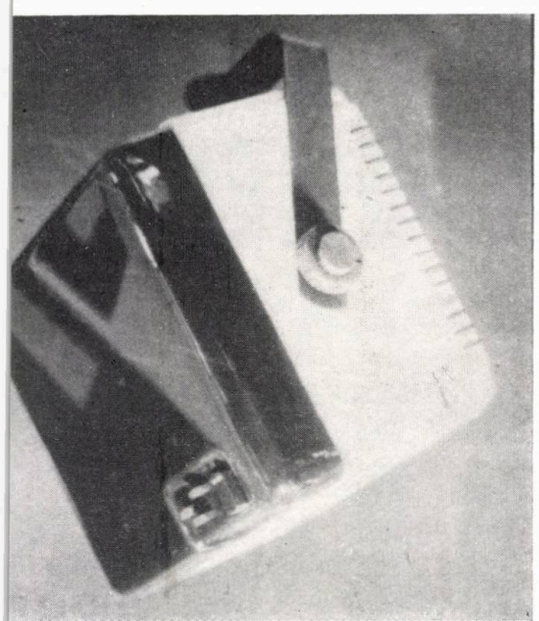

17

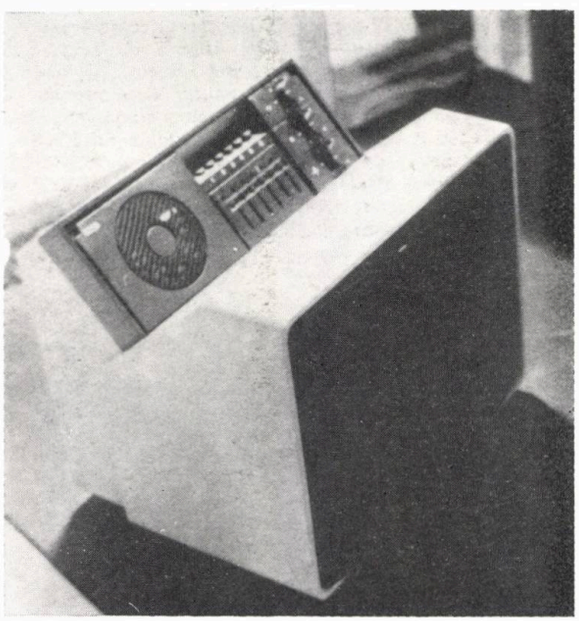

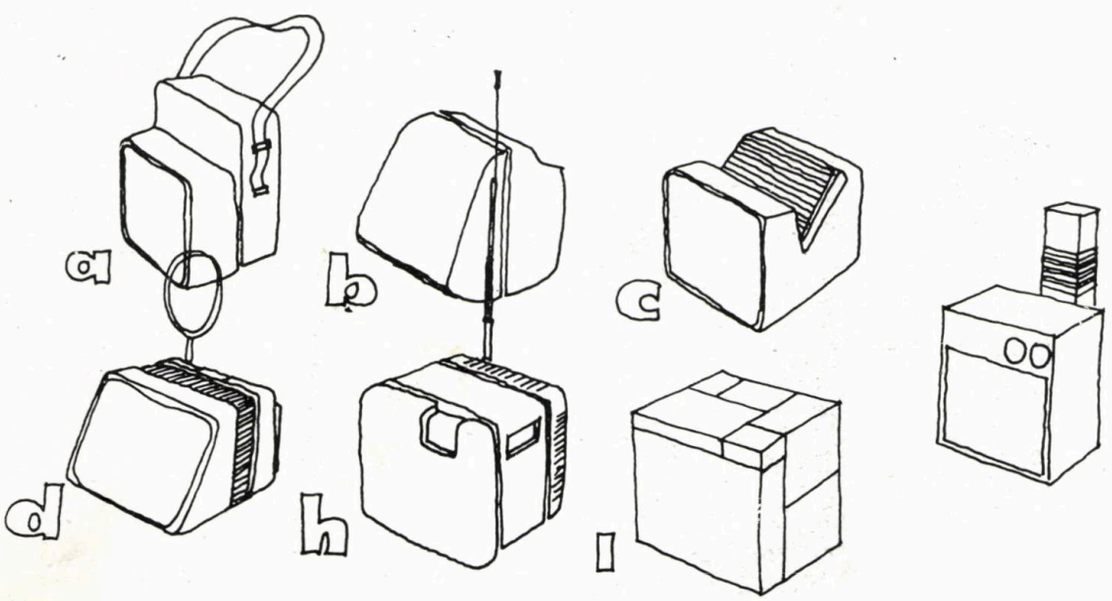

21

13. Studiu ergonomic starter, potențiometre — Varianta « D » *(Dan Zamora și Gheorghe Vais)/1976 — 14, 15. Imagini ale prototipului funcțional* Varianta « D » *(construit și montat de Dan Zamora, Gheorghe Vais, Carmen Julea, Mircea Morovan — studenți-arhitecți; Dan Roguschi, Radu Vișan — studenți Arte Plastice și Mircea Bănică — student Politehnică)/1977 — 16, 17. Două dintre prototipurile funcționale finale/1977 — 18. Prototip funcțional televizor portabil marca Pozzoli, mod. 5142, alb-roșu/1977 — 19. Prototip funcțional televizor portabil marca ITT Océanic, alb-gri metalizat/1978 — 20. Schiță model televizor portabil Nexos « Re 2200 »-designer Richard Satherly/1982 — 21. Schematizare a celor 6 variante de prototipuri funcționale (inclusiv modelul suplimentar) — după un desen al stud. — arh. Calotă Mihai.*

fotografii de arh. DAN ZAMORA

HENDRIKUS PETER BERLAGE (Amsterdam 1856—Haga 1934)
La 50 de ani de la moartea maestrului

Arta constructorului constă în aceasta: crearea spațiului și nu schițarea fațadelor. Un înveliș spațial este stabilit prin intermediul pereților, de unde rezultă că un spațiu sau o suită de spații se manifestă în concordanță cu gradul de complexitate al modului de conformare a pereților

Înainte de orice, peretele trebuie să fie arătat gol, în toată neteda sa frumusețe, și orice element fixat pe el trebuie să fie evitat ca fiind inutil

Și astfel în arhitectură, decorația și ornamentul sînt neesențiale, în timp ce crearea spațiului și relațiile între mase sînt elementele sale esențiale

Arhitectura va fi arta creatoare a secolului al XX-lea, așa cum a fost și acum 600 de ani, iar pictura și sculptura vor progresa împreună, servind-o și, în această funcție, vor putea atinge dezvoltarea lor maximă

O tendință către Unitate în Pluralitate începe să domine lucrurile în general, o tendință către Ordine, către Stil

. . ., Creatorul de astăzi se află în fața unei perspective îmbietoare, adică să fie pionierul marelui stil arhitectural al oricărei comunități viitoare. Nu există o sarcină mai frumoasă.

(Extrase din lucrările publicate « Grundlagen und Entwicklung der Architektur » — Bazele și dezvoltarea arhitecturii — 1908 și « Gedanken über Stil in der Baukunst » — Gînduri despre stil în arta construcției — 1905)

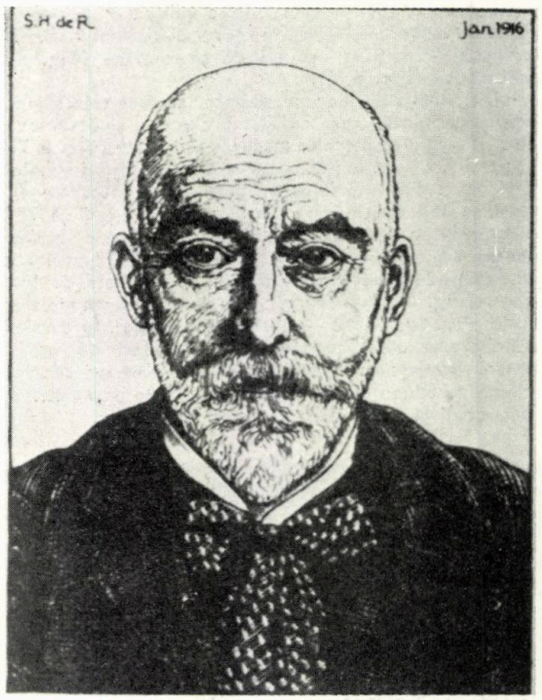

1

Sîntem la sfîrșitul secolului XIX și începutul secolului XX, în ultima perioadă a eclectismului și în plină desfășurare a curentului « *Arta nouă* » (*Art nouveau, Jugendstil, Sezession*), într-o etapă de inerții comode dar și de incertitudini și căutări febrile. Gîndurile lui Berlage — idei șoc pentru atmosfera opulentă, vaporoasă, chiar frivolă a epocii — trezesc la început nedumerire, apoi reacții și luări de poziție pe alocuri dure dar și favorabile; o nevoie de clarificare în această stare de confuzie în care decorativul domină — uneori pînă la sufocare — spațiul și volumul arhitectural, într-o lume în care menirea socială a arhitecturii începe să-și restructureze aria de cuprindere și scopurile. Aproape concomitent cu Muthesius (în Germania) și Loos (în Austria) — pozițiile lor teoretice apar însă cîțiva ani mai tîrziu —, Berlage enunță cîteva idei care, odată cu cele ale acestora, vor influența profund gîndirea arhitecturală a etapei începuturilor modernismului. Sînt gînduri care, mai mult decît o simplă enunțare, definesc o personalitate și o atitudine etică, ce corespunde nevoii de realism și purificare a gusturilor societății rafinate și elegante a acestui sfîrșit de veac, dar și aspirațiilor sociale ale mișcării muncitorești aflată în plină dezvoltare începînd de la sfîrșitul sec. XIX.

2

3

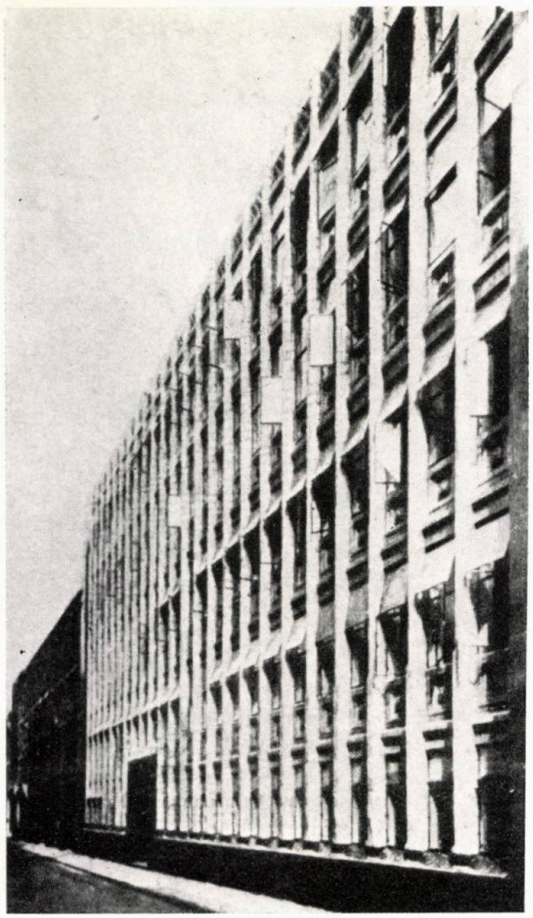

5

6

Căutările creatoare și realizările lui Berlage, îndreptate către « o cunoaștere sinceră a problemelor arhitecturii », s-au putut desfășura și concretiza într-un climat de relativă liniște, oferindu-i posibilitatea să devină unul dintre cei mai însemnați renovatori ai arhitecturii de la cumpăna veacurilor. Olanda nu a fost atrasă în primul război mondial; s-a putut construi mult, eficient, în domeniul unor programe foarte variate și astfel ea a putut devansa gîndirea teoretică și transpunerea ei în practică, față de multe din țările învecinate, constituind pentru o bună perioadă de timp avangarda arhitecturii europene.

Născut în 1856, la Amsterdam, după studii superioare la Zürich spre sfîrșitul deceniului al optulea, Berlage se întoarce în Olanda, în 1881, după ce luase contact cu ideile continuatorilor lui Gottfried Semper, iar mai tîrziu cu cele ale raționalismului lui Viollet le Duc. El va accentua calitatea folosirii materialelor naturale, îndeosebi cărămida, atras fiind de forța, vigoarea și expresivitatea structurală și volumetrică a construc-

7

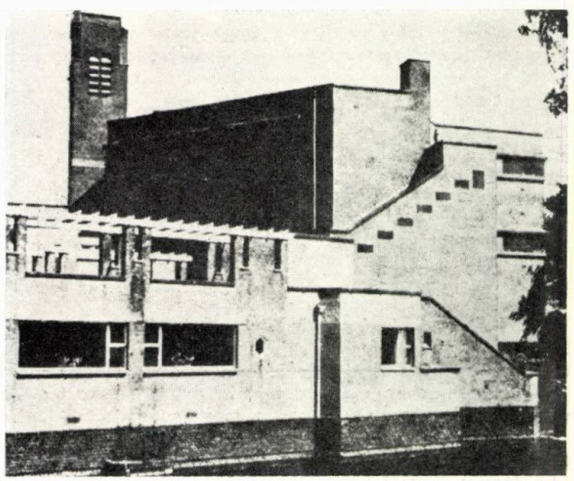

8

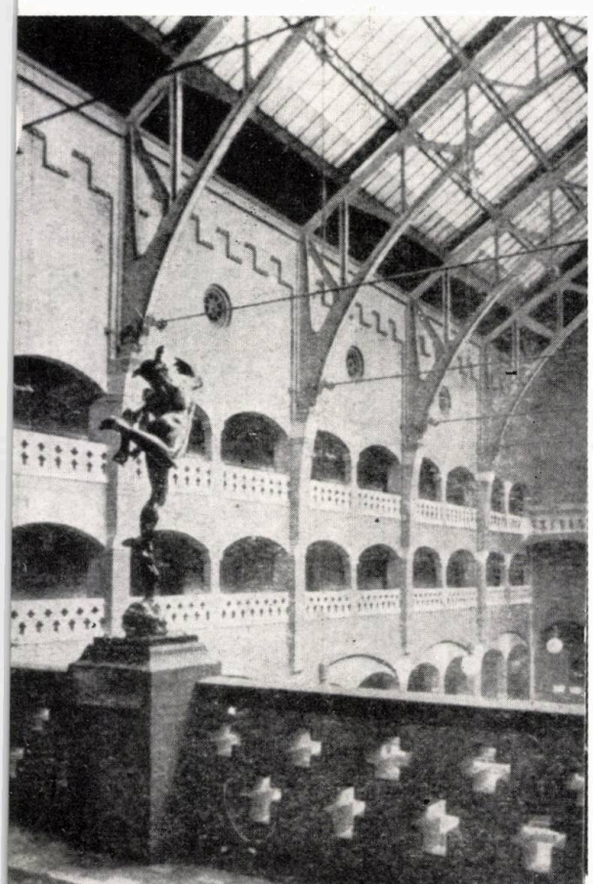

1. *H. P. Berlage — portret, 1916*
2, 3, 4. *Bursa din Amsterdam, 1897—1903, vedere generală și sala principală*
5, 6. *Holland House, Londra, 1914, vedere generală și holul de intrare*
7. *Biserică în Haga, 1925, vedere generală*
8, 9. *Muzeul Municipal din Haga, 1934, vedere generală și din interior*

9

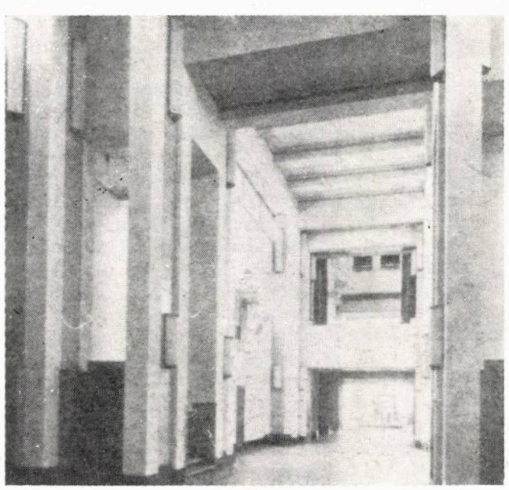

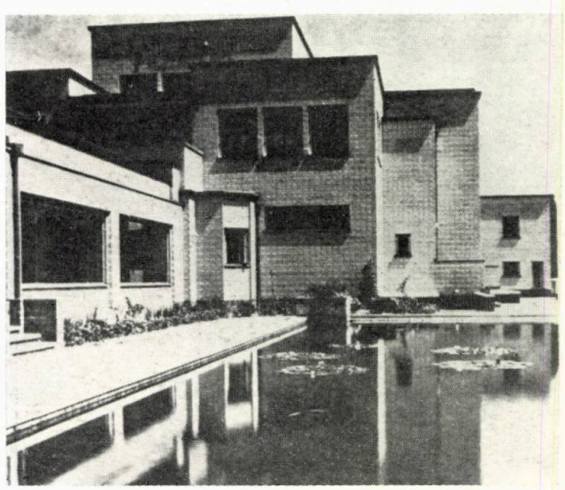

→

ţiilor perioadei romanice, iar influenţa arhitecturii americane a epocii, clar exprimată prin *Scoala din Chicago* (în special lucrările arh. Richardson) şi apoi de primele lucrări şi idei ale lui Frank Lloyd Wright se va resimţi în unele dintre lucrările sale. Toată opera lui Berlage este fundamentată pe cîteva adevăruri considerate esenţiale: prioritatea realizării spaţiului arhitectural, exprimarea sinceră a structurii, care capătă astfel şi valenţe plastice, importanţa pereţilor ca făuritori de forme şi necesitatea căutării sistematice a unei proporţii corecte.

Berlage a construit relativ puţin, în raport cu impactul semnificativ pe care poziţiile sale teoretice l-au avut în epocă. Printre acestea amintim — după o primă perioadă de preţioasă colaborare cu arh. P.J.H. Cuijpers, care face trecerea de la eclectism spre arhitectura modernă — *Casa şlefuitorilor de diamante* din Amsterdam (1899—1900), *Casa Holland* din Londra (1914), dar mai ales *Bursa din Amsterdam* (1897—1903), lucrare executată în urma unui concurs cîştigat în anul 1897. Structura este limpede exprimată: zidărie portantă de cărămidă aparentă, acoperişul sălii centrale, de mari dimensiuni, complet din sticlă, susţinut de arce metalice, elemente de piatră cioplită de culoare deschisă. Volumetria sobră, marcată de un puternic turn de colţ, este monumentală şi viguroasă, amintind de marile compoziţii ale romanicului. Sînt toate lucrări care atestă respectul faţă de marile tradiţii ale arhitecturii, anunţînd însă un moment important în dezvoltarea şi cristalizarea arhitecturii moderne a secolului al XX-lea.

Cu aceeaşi logică şi sinceritate pentru structură şi material, pentru spaţiu şi volum, Berlage realizează cîteva reşedinţe particulare şi, ceva mai tîrziu, *Muzeul Municipal din Haga* (1919 — terminat în 1934), folosind cu abilitate elementele raţionale ale acestei perioade (betonul armat, articularea volumelor, acoperişul în terasă, raporturi între gol şi plin etc.), după cum este preocupat şi de cadrul înconjurător, prin realizarea unei mari oglinzi de apă şi a unor spaţii verzi care agrementează compoziţia şi pun în valoare clădirea.

Personalitate multilaterală, Berlage a proiectat şi realizat numeroase obiecte de artă aplicată şi echipament de interior, cu aceeaşi disciplină şi înţelegere a materialului, formei şi funcţiei, precum şi piese de mobilier, obiecte de sticlă, tapete etc., fiind în acest sens unul dintre designerii de prestigiu ai epocii, demostrînd astfel necesitatea cuprinderii globale a actului de creaţie arhitecturală.

Luciditate, vigoare, adevăr şi o profundă încredere în menirea arhitecturii şi rolul arhitectului. Arhitectura privită ca o artă majoră, integratoare, menită a oferi oamenilor un cadru demn, în deplin acord cu dezvoltarea societăţii.

Fantezie stăpînită şi vervă compoziţională, întotdeauna subordonate ideii spaţiului arhitectural, funcţiei sale sociale şi estetice.

O filozofie a arhitecturii care s-a impus ca una dintre cele mai importante atitudini realist-inovatoare faţă de gestul construit şi, prin aceasta, asigurînd perenitatea creaţiei arhitecturale.

Arh. SIMON JULMAN

corespondenta

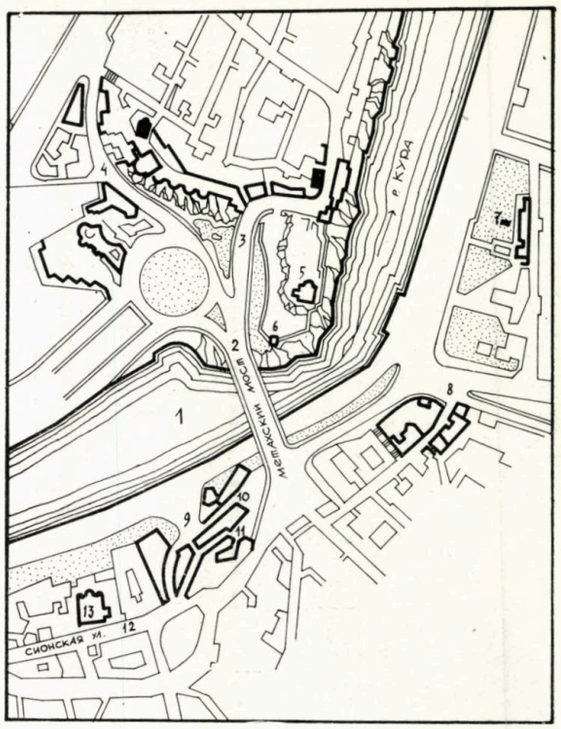

ARTERE URBANE ÎN CARTIERELE RENOVATE ALE ORAŞULUI TBILISI

Încă de cîţiva ani, populaţia din Tbilisi a depăşit un milion de locuitori şi creşte vertiginos putînd atinge, către anul 2000, cifra de un milion şi jumătate de locuitori. Concomitent cu amplele lucrări de construire a unor noi cartiere de locuinţe, se fac, în ultimul timp, mari lucrări de reconstrucţie, restaurare şi regenerare a unor cartiere vechi ale oraşului. Firească că reînnoirea vechilor cartiere se face, în prezent, în aproape toate marile oraşe ale lumii, însă fiecare dintre ele îşi are un specific propriu. De aceea, în fiecare oraş, lucrările de modernizare a vechilor cartiere se desfăşoară într-un mod aparte. La fel se petrec lucrurile şi la Tbilisi. În ultimii ani, în vatra veche a oraşului s-a acumulat destul material şi s-a căpătat o experienţă proprie, după o serie de erori, elaborîndu-se şi perfecţionîndu-se o metodologie. Bineînţeles că se ivesc noi probleme urbanistice, deşi în oraşe ca Tbilisi existau şi suficiente probleme vechi.

Una dintre acestea ar fi reconstituirea magistralelor de transport şi a traseelor pietonale din vechiul oraş. Structura urbanistică a oraşului Tbilisi este sofisticată şi contradictorie. Oraşul, lung de peste 40 km, este amplasat pe valea îngustă a rîului Kura, care în unele locuri nu depăşeşte 2 km, şi s-a dezvoltat de-a lungul a 15 secole. În partea cea mai îngustă şi mai complicată, cam prin centrul oraşului, se află vechile cartiere cu edificii îmbătrînite, dar deosebit de pitoreşti, caracteristice doar pentru Tbilisi. Această structură medievală, cu numeroase stratificări ulterioare, este străbătută de cîteva importante artere ale oraşului. Unele dintre ele au avut, în trecut, un rol urbanistic hotărîtor. Nici astăzi ele nu şi-au pierdut importanţa. Astfel, în faţa urbaniştilor Gruziei, s-a pus o problemă neobişnuită, pe mai multe planuri. Unul din aspectele ei l-a reprezentat restaurarea vechilor cartiere, înghesuite şi uzate fizic, ale oraşului antic, în paralel cu îmbunătăţirea, sau cel puţin neînrăutăţirea, schemei generale complexe a transportului, conform sistematizării generale aprobate a oraşului. Problemă complexă şi delicată în acelaşi timp. « Pătrunderea » chirurgicală a actualei magistrale în textura fină şi complicată a vechiului oraş, în dispozitivul rezultat din politica

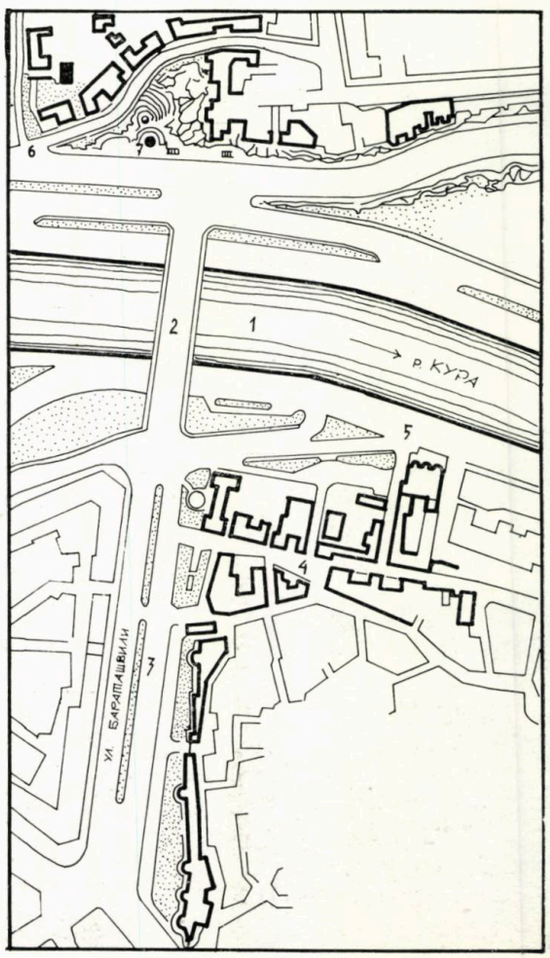

1

1. TBILISI — SCHEMA ANSAMBLULUI URBAN ÎN VECHIUL ORAȘ: 1. Rîul Kura — 2. Podul Barataşvili — 3. Strada Barataşvili — 4. Strada Şavteli trecînd în strada Sionului — 5. Splaiul Stalin — 6. Strada Kibalcici — 7. Monumentul poetului Barataşvili
2. TBILISI — SCHEMA VECHIULUI ORAȘ ÎN CARTIERUL METEHI: 1. Rîul Kura — 2. Podul Metehi — 3. Panta Metehi — 4. Povîrnișul Vinului — 5. Platoul și ctitoria Metehi — 6. Monumentul fondatorului orașului Tbilisi — Vahtang Gorgasali — 7. Monumentul pictorului Niko Pirosmanișvili — 8. Șirul Boiangeriilor — 9. Șirul Vatei — 10. Șirul Fierului — 11. Strada Chardin — 12. Strada Sionului — 13. Catedrala Sion
3. STRADA BARATAȘVILI ÎNAINTE DE RECONSTRUCȚIE
4, 5, 6. STRADA BARATAȘVILI RECONSTRUITĂ, arhitect Kavlașvili

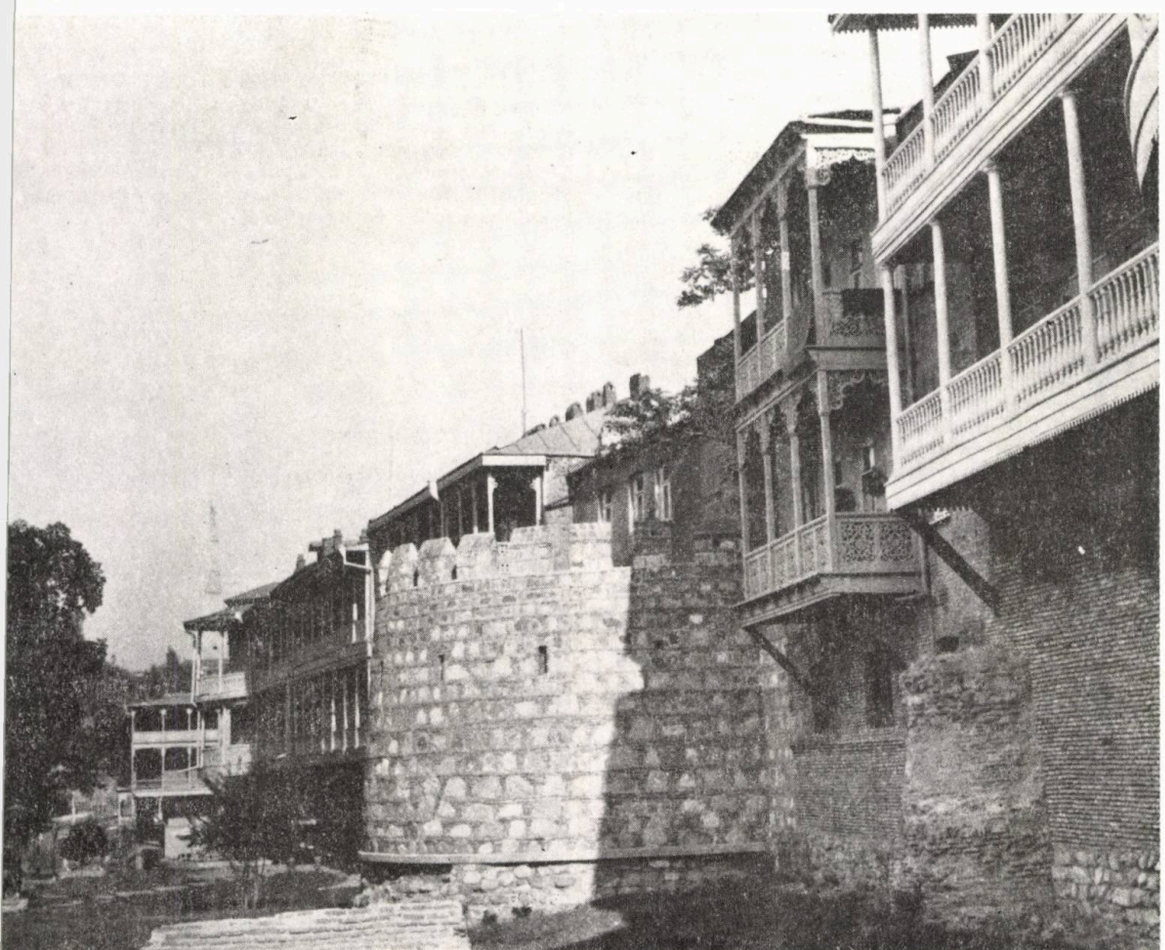

urbană dusă la Tbilisi înainte de război, a dus la consecințe deplorabile, la pierderi ireversibile. Cînd s-au trasat magistralele-scurtături ale falezei, au fost spulberate, în grabă, minunate și irepetabile fragmente ale panoramei unice a vechiului oraș. Au dispărut insulele pitorescului braț al Kurei, cu clădirile care ajungeau la apa rîului, a dispărut podul de lîngă stînca Metehi, interesantul mecet albastru și multe altele. Toate acestea nu trebuie uitate, ca să nu se mai repete lucruri asemănătoare.

Astăzi, atitudinea arhitecților, a conducătorilor de partid și de stat ai orașului, față de tezaurul național al republicii, față de vechile construcții din Tbilisi, este plină de atenție și deosebită grijă.

Străzile care au fost reconstruite se pot împărți în mod convențional, în trei tipuri: magistralele de transport; străzi pietonale-comerciale; străzi pitorești, deosebit de caracteristice.

Străzi în reconstrucție de primul tip ar fi Barataşvili și zona construită de pe splaiul drept, între podul Barataşvili și podul Metehi.

Strada Barataşvili urmează firul vechii și îngustei foste străzi Muhran, printre construcții haotice, îngrămădite în mai multe straturi lîngă anticul zid al cetății. Strada aceasta reprezintă o arteră neapărat necesară pentru traficul major transversal și pentru faptul că, împreună cu noul pod dublu și cu complicatele lui rezolvări, leagă în mod funcțional malurile stîng și drept ale orașului. Una dintre laturile străzii este mobilată cu clădiri moderne. Pe cealaltă erau, cum s-a mai spus,

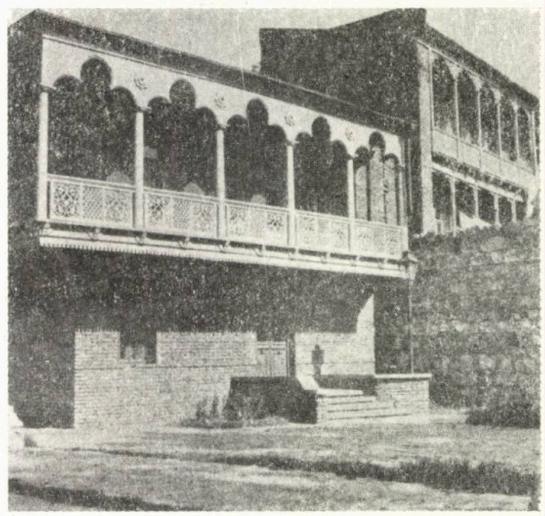

6

5

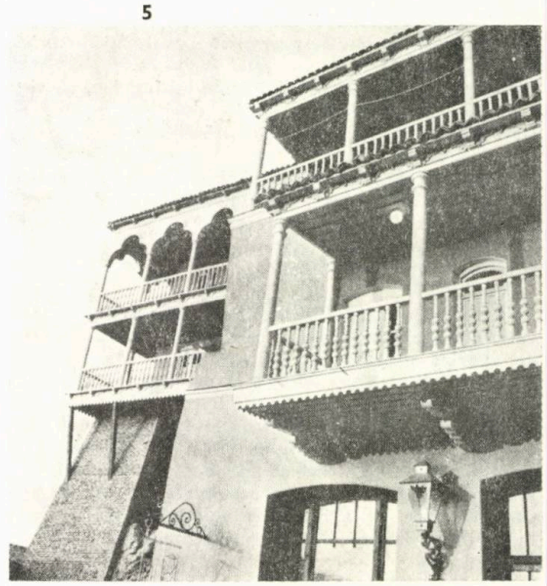

→

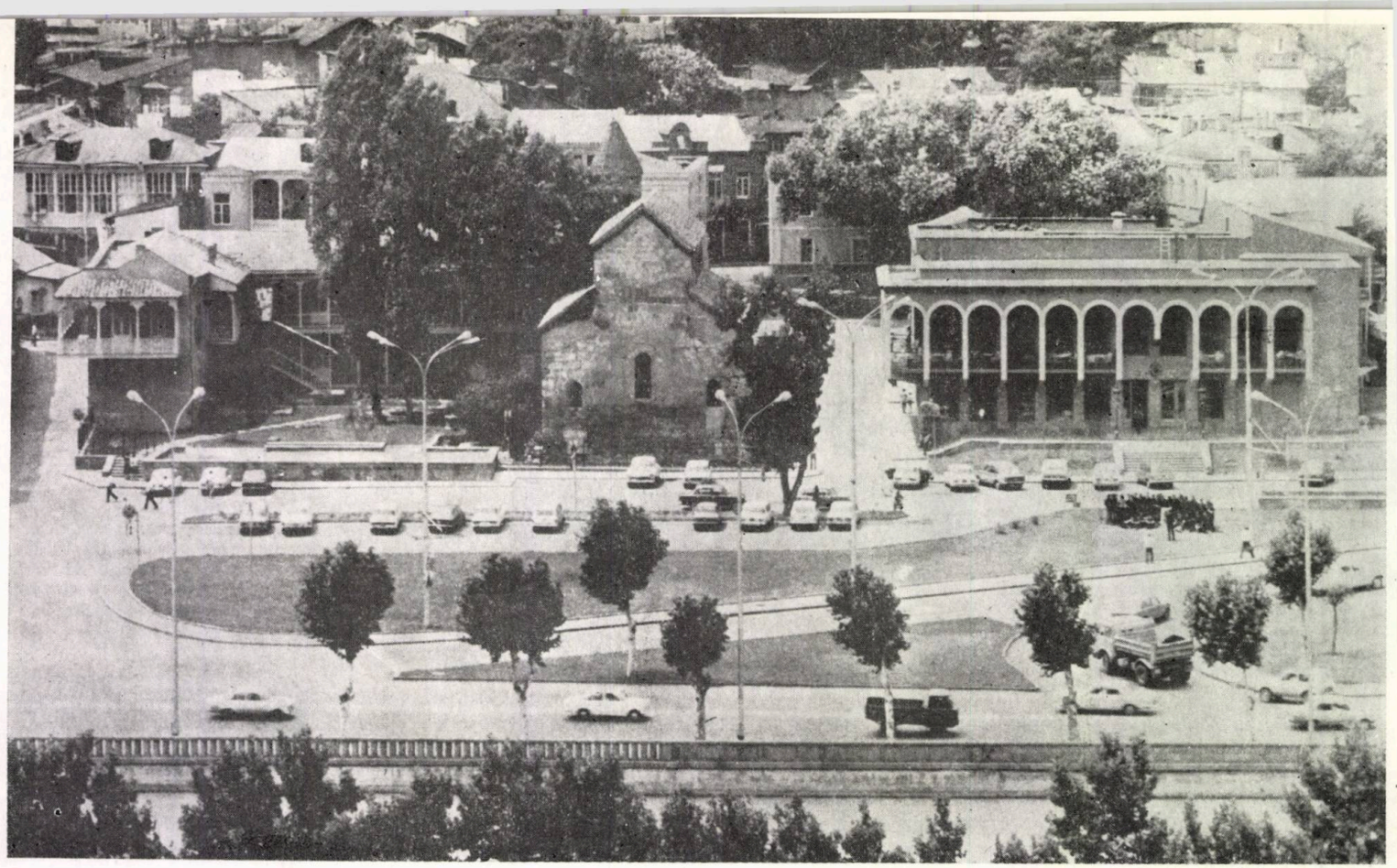

clădiri anodine, în majoritate fără etaj. După demolarea lor, în multe locuri a apărut vechiul zid al cetății. După primele proiecte, concomitent cu construcția podului, pe latura aceasta a străzii Barataşvili, urmau să se înalțe blocuri de locuințe cu cîte 8—12 etaje. Însă, încă de prin anii '60, opinia publică a arhitecților a protestat cu vehemență împotriva forțării brutale a vechii structuri istorice a străvechiului oraș. După noul proiect, alcătuit de arhitectul S. Kavlașvili, zidul cetății a fost reclădit parțial, iar multe locuințe lipite de el, cu pitorești balcoane, au fost restaurate sau reconstruite. Desigur că nu totul a fost reprodus exact și scrupulos, însă s-a păstrat scara construcțiilor în ansamblu, restaurîndu-se caracterul general al vechiului oraș.

Reconstrucția străzii Barataşvili reprezintă un exemplu al triumfului concepției științifice, de care ani de zile au amintit și pe care au promovat-o arhitecții, istoricii, artiștii și scriitorii noștri. Este vorba de dorința de a restaura vechiul oraș cu ulicioarele lui înguste, cu viața plină de colorit local, cu micile dughene, cu ateliere ale meșterilor populari, cu prăvăliile de artizanat.

N-are rost să ascundem faptul că destui oameni, printre care și unii conducători de atunci ai orașului și republicii, nu înțelegeau la ce bun să se mai restaureze toate aceste relicve, casele dărăpănate, balcoanele șubrezite și cu totul demodate.

În acest fel, ideea realizată, a reconstituirii zonei vechi a orașului, conținea și o sarcină deosebită — aceea de a arăta practic, pe viu, ce înseamnă un oraș restaurat. Și cînd s-a deschis strada Barataşvili revalorizată, începută ca o magistrală obișnuită de transport, dar devenind, pînă la urmă, un adevărat tezaur național, s-au justificat pe deplin cele mai îndrăznețe pronosticuri. Nici o inițiativă urbanistică nu s-a mai bucurat într-atît de unanima aprobare a opiniei publice. Conducerea orașului și a republicii au desfășurat o uriașă muncă organizatorică și au alocat importante fonduri provenite din cele mai diferite surse.

Aproape spontan, s-a ivit și serbarea populară « *Tbilisoba* », izvorînd din entuziasmul poporului, sărbătoare legată de transfigurarea arhitectonică a cartierului. Serbarea aceasta, anuală, care a avut pînă astăzi patru ediții, a devenit sărbătoarea de masă preferată a Gruziei.

Restaurarea vechiului zid al cetății și a cîtorva case pitorești a antrenat o serie de mari lucrări de reconstrucție și regenerare a vechilor clădiri. Astfel, spre magistrala readusă la viață, de pe malul drept al rîului Kura, privește cartierul reconstruit al vechiului oraș, ca o firească prelungire a străzii Barataşvili. Aici s-a renunțat la vechea fabrică de tricotaje, s-au demolat cîteva case fără valoare și cîteva magazii. Teritoriul astfel degajat a permis ivirea în toată frumusețea ei a celei mai vechi biserici din Tbilisi — Ancishat, datînd din sec. VI. În apropierea bisericii, este amplasată o galerie de picturi făcute de copii, un magazin cu băuturi răcoritoare, sediul *Societății pentru protecția monumentelor istorice*, un restaurant cu bucătărie tradițională, o serie de case caracteristice cu mici curți interioare.

Străzile pentru pietoni, ca și cele comerciale, se bucură și ele de atenție. Un rezultat interesant se va obține în urma lucrărilor de revitalizare a principalei artere a orașului medieval, trecînd de-a lungul străzii Șavteli, a Pieței Iraclie și a străzii Sionului. Aceasta va fi o magistrală pietonală pentru turiști. Aici sînt amplasate: principala catedrală a orașului — Sion, Complexul Palatului Imperial, cîteva hanuri impunătoare, Palatul Exarhului, o mulțime de prăvălii de-ale negustorilor și meseriașilor, case de locuit de stiluri diferite. Traseul care începe lîngă poarta zidului cetății, de la strada Barataşvili, merge în paralel cu rîul Kura, ajungînd pînă la podul Metehi. Cele două capete ale acestei străzi pietonale s-au și reconstruit, dar a mai rămas încă mult de lucru, partea cea mai dificilă fiind mutarea de aici a unei părți a locatarilor și dezafectarea întreprinderilor de producție și depozitare. Nu ne îndoim că strada Sionului se va transforma cît de curînd într-un centru comercial și meșteșugăresc, într-un loc preferat al cetățenilor ca și al oaspeților orașului Tbilisi.

7. STRĂZILE BARATAŞVILI ȘI SAVTELI RECONSTRUITE, arh. S. Kavlașvili. Biserica Ancishat, monument din secolul VI și sediul Societății pentru Protecția Monumentelor Istorice *8. STRADA BARATAŞVILI 9. STRADA CHARDIN*, arhitecții G. Batiașvili, N. Gamsahurdia, N. Marghișvili *10. ȘIRUL VATEI*, arhitecții G. Batiașvili, N. Gamsahurdia, N. Marghișvili

8

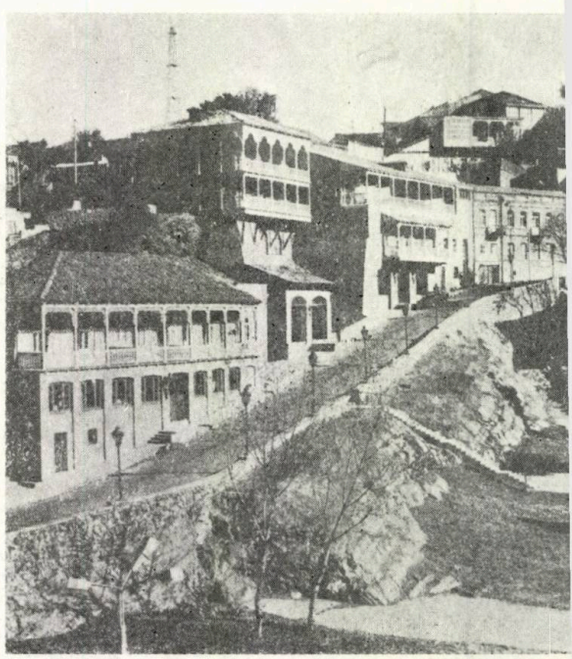

9

10

Tot numai pentru pietoni s-a reconstruit și strada Chardin (fostul Șir Întunecat). Ulicioara aceasta, de un pitoresc deosebit, s-a numit astfel în cinstea călătorului francez Jean Chardin, care, în 1672, după ce a locuit la Tbilisi, a lăsat o mulțime de desene și descrieri ale orașului din acea vreme. Regenerarea străzii comercialo-meșteșugărești și a cartierului adiacent cu Șirurile Vatei, Fierului etc., s-a realizat, cu mult tact și gust, în atelierul condus de arhitectul G. Batiașvili. În același atelier, arhitectul V. Orbeladze a proiectat restaurarea străzii Krasilnaia (a Boiangeriilor). În sfîrșit, respectînd o clasificare convențional acceptată, ca exemple pitorești, caracteristice, ale reconstrucției, pot fi considerate și străzile Kibalcici, Metehi, Povîrnișul Vinului, ca și faleza Metehi.

Strada Kibalcici închide perspectiva străzii Barataşvili și a noului pod, legînd organic cele două maluri ale rîului și alcătuind un ansamblu încheiat. Străduța aceasta mărginește un amfiteatru natural, situat în jurul monumentului marelui poet gruzin Barataşvili, ieșind prin construcțiile sale în mai multe trepte către bazinul rîului Kura, spre podul dublu și spre lărgimea străzii Barataşvili, direct pe axul pe care se înalță « Muntele Sacru » — Mtațminda, cu funicularul și cu Turnul televiziunii. Trebuie să remarcăm că aceste cartiere reconstruite ale vechiului oraș creează o importantă axă urbanistică și compozițională, constituind o componentă arhitecturală esențială a capitalei Gruziei moderne, a chipului ei artistic.

S-au reconstruit și s-au curățat de stratificările tîrzii panta și platoul Metehi cu minunatul său monument, ctitorie din secolul XII. Casele restaurate, cu balcoanele lor frumos decorate, cu loggiile variate, se succed estetic de-a lungul spiralei în pantă a costișei Metehi, ce duce la terasa de sus, de unde se deschide panorama asupra vechiului oraș. Chiar din acest loc al văii înguste a rîului Kura, între Metehi și cetatea Narikala, începe orașul Tbilisi. Confirmînd faima orașului internațional, în fața privitorului, apar monumentele de cult ale diferitelor confesiuni: biserica creștină gruzină, catedralele ortodoxe rusă și greacă, biserica gregoriană armeană, mecetul musulman cu minaret, biserica catolică, sinagoga evreiască.

Imediat lîngă castelul Metehi, pe o stîncă abruptă, par a fi suspendate deasupra rîului Kura case cu 2—3 etaje, cu balcoane și terase. Unele fațade ies spre rîu, altele către o ulicioară îngustă, plină de farmec, continuînd panta Metehi. Păstrînd în întregime și restaurînd aspectul lor exterior, arhitecții au amplasat în vechile case diferite instituții: Teatrul Tineretului, un hotel, cîteva ateliere de restaurări etc.

Calitatea artistică deosebită a reconstrucției îi obligă pe arhitecții care realizează clădiri, străzi și cartiere noi ale orașului să abordeze în alt fel programele. Se încearcă să se folosească, în noile edificii, experiența artistică a vechilor maeștri: proporțiile și scara construcțiilor, luarea în considerare a particularităților climaterice, atitudinea față de om, față de modul de trai, față de particularitățile naționale etc. O influență directă a avut-o practica restaurării vechiului oraș și asupra colectivului de autori, care, consultîndu-se cu arhitectul Pierre Vago și cu alți arhitecți de seamă, elaborează noul proiect al cartierului experimental de locuințe « Ehvis Ubani » (Cartierul marin).

Proiectarea, construcția, reconstrucția, restaurarea, revitalizarea și adaptarea vechiului oraș continuă, iar problemele nu se împuținează. Se dezbat noi metode. Totuși, lucrările de renovare a vechiului Tbilisi au fost acceptate de opinia publică. Iar faptul că problemele ridicate sporesc este cel mai firesc lucru...

Arh. N. MGALOBLIȘVILI

cadran

REALIZĂRI DIN R.S.F. IUGOSLAVIA

Noi simboluri arhitectonice în Split — R.S.F. Iugoslavia —

Printre construcțiile apărute, în ultima perioadă, în cuprinsul orașului lui Dioclețian, în mod deosebit atrag atenția trei mari obiective arhitectonice, care, prin dimensiuni și expresivitate, s-au adăugat cu succes imaginii tradiționale a orașului, devenind noi simboluri ale identității sale urbane.

Este vorba de *Marele stadion* și de *Complexul bazinelor de înot de la Poliud* și *Marea sală a sporturilor din Gripa*, toate trei realizate cu prilejul ediției a VIII-a a *Jocurilor mediteraneene din 1979*.

Cu considerație pentru conținut, acestea sînt, în primul rînd, obiective ale întrecerilor sportive, locuri de concentrare a uriașei mase de spectatori, însemnate din punct de vedere socio-urban, dar sînt totodată și o prezență de certă valoare estetică, obiective ce au reușit să intre în armonie atît cu cadrul natural cît și cu cel urban.

Analizînd aceste trei mari realizări ale arhitecturii croate, concluzia este una: arhitectura nu-și este de ajuns, ea trebuie să vorbească limba imaginației și a poeziei și nu numai pe cea a funcțiunii căreia să i se supună întrutotul, pentru că numai astfel aduce frumusețe și umanitate și-și asigură veșnicia.

Rubrică redactată de

arh. Mircea Secășeanu

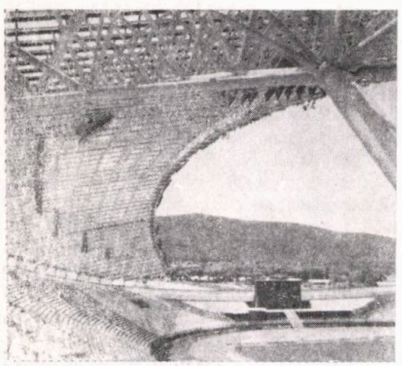

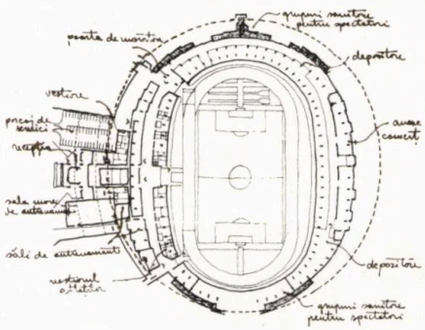

• PLANUL PARTERULUI

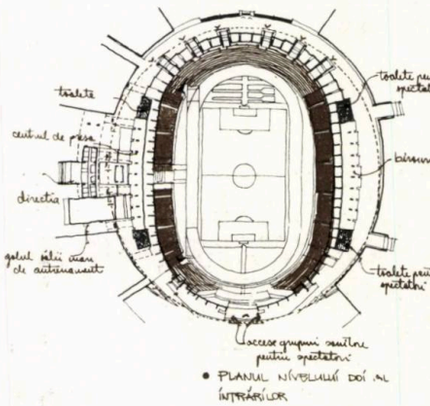

• PLANUL NIVELULUI DOI AL INTRĂRILOR

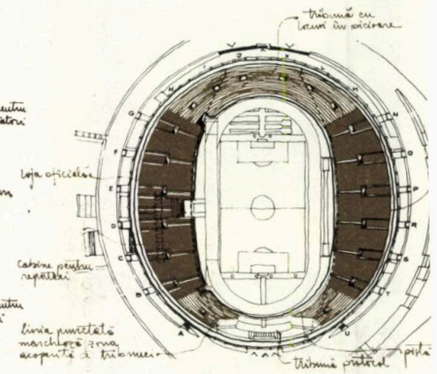

• PLANUL TRIBUNEI SPECTATORI

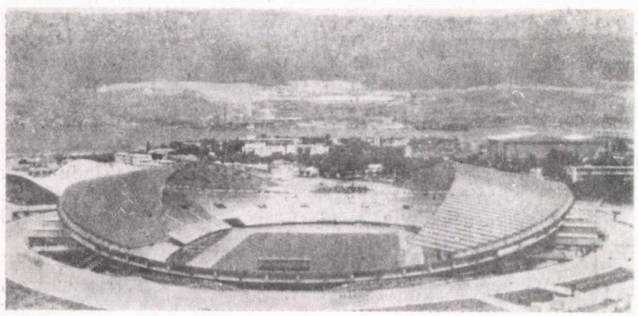

Marele stadion de la Poliud, Split, R.S.F. Iugoslavia

Autori: Prof. dr. arh. Boris Magaș, ing. Tomislav Petrovici

Învingînd multe probleme constructive, tehnologice și funcționale, complicate, autorii au reușit să dea imensului volum de beton al stadionului poezie, prin linia parabolică a tribunei, legîndu-l de pămînt și deschizîndu-l spre cer, creînd o relație între dealul pe care se profilează stadionul și suprafața golfului Poliud de care-l despart doar 200 m.

Trebuie spus că arhitectul B. Magaș, în mod conștient, a năzuit spre această « poezie a relațiilor spațiale », ascultînd « vocea peisajului » în realizarea arhitectonică a acestui obiectiv și reușind ca, prin eleganța acestei scoici din beton, să se încadreze în peisajul Splitului.

Avînd în vedere calitățile acestei realizări, Juriul federal a conferit, în 1979, arhitectului Boris Magaș, *Premiul BORBA*.

Stadionul dispune de 50 000 de locuri, din care 25 924 pe scaune situate în zonele de est și de vest ale tribunei, iar restul în picioare. Tribuna, în linie parabolică, este realizată din beton armat. Zonele din partea de est și vest sînt acoperite printr-o structură tridimensională, cu deschiderea arcului interior de 214,5 m, iar lungimea arcului scurt median de 45 m. În afară de locurile pe scaun, structura acoperă și o treime din cele în picioare. Acest acoperiș constituie elementul dominant al stadionului. Structura lui este alcătuită din 3.460 de noduri de tip MERO și 12.382 bare, toate tratate anticoroziv în mod deosebit, datorită aerului sărat al Adriaticii.

La rîndul ei, structura este și ea acoperită cu plăci curbe din policarbonat, de 4 mm grosime, care au calitatea de a reține 42% din lumina solară.

Această structură tridimensională a permis prinderea de ea, cu ușurință, a celor 630 de reflectoare Philips, necesare iluminatului nocturn, precum și a celor 19 cabine pentru reporteri, aflate deasupra lojei oficiale.

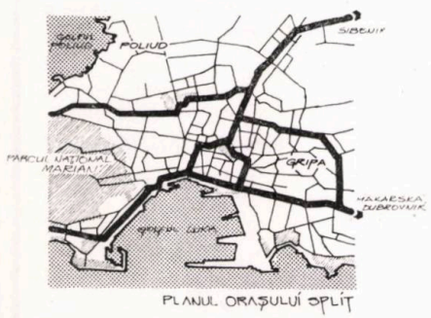

PLANUL ORAȘULUI SPLIT

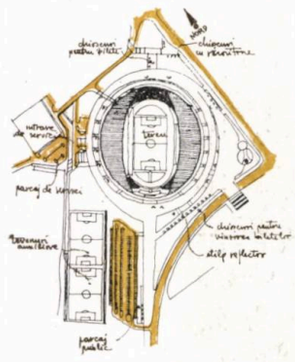

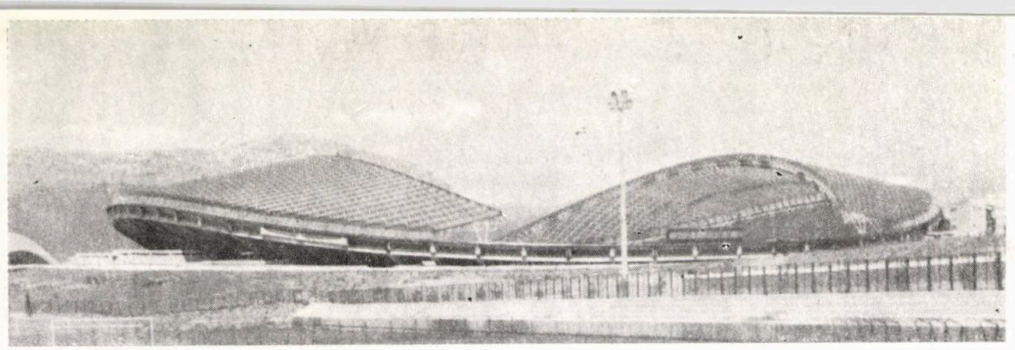

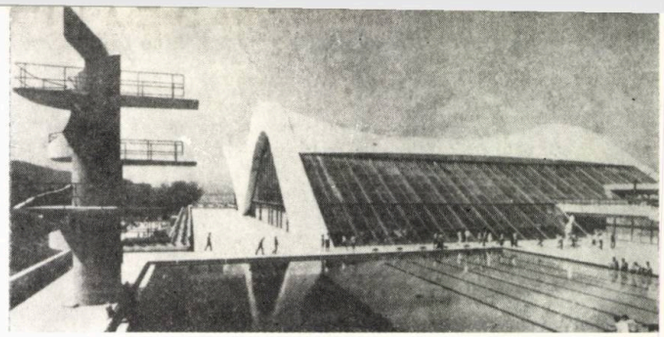

Accesul la tribunele din partea de est și cea de vest se face prin 12 vomitorii de 5 m lățime fiecare, permițînd o evacuare a spectatorilor în 5,2 minute. La tribunele din partea de nord și cea de sud, se accede prin 8 scări cu o lățime de 6,5 m, ceea ce permite o evacuare în 8,4 minute.

Pentru spectatori, sînt asigurate 400 cabine sanitare (8 cabine/1000 spectatori), din care 2/3 în interiorul stadionului și 1/3 în zonele de acces.

Stadionul dispune de un teren de joc de 106 × 68 m și de încă două terenuri, alăturate, de aceleași dimensiuni, toate cu gazon. Pistele pentru atletism sînt acoperite cu tartan.

Sub tribune, în spațiile interioare de antrenament, se află: o sală de 20 × 40 m, cu gazon artificial, o sală pentru antrenament individual de 300 m², o sală pentru materiale sportive, vestiare pentru sportivi, săli de masaj și sauna.

Stadionul mai dispune de săli de conferințe, săli pentru oficiali, 15 camere pentru carantina sportivilor, o sală de mese și bucătărie, precum și anexele administrative corespunzătoare.

ARHITEKTURA (Zagreb) 172-173/1980
ARHITEKTURA 182-183/1982
ČOVJEK I PROSTOR 12/1979
ARCHITEKTURA (Varșovia) 1/407, 1982
DEUTSCHE BAUZEITSCHRIFT 8/1981
L'ARCHITETTURA — CRONACHE E STORIA 4/1982

Complexul bazinelor de înot de la Poliud, Split

Autor: Arhitect Ivo Antici

Situat la nord de stadion, complexul bazinelor nu beneficiază de poziția dominantă a celui dintîi. În timp ce arh. B. Magaș, urmărind o încadrare cît mai bună în sit, a îngropat stadionul cît mai mult, arh. Antici a menținut uriașul «val» de beton la nivel cu ansamblul memorial al vechii mînăstiri franciscane din apropiere.

Complexul e alcătuit din 3 bazine acoperite: unul olimpic, de înot și polo, cu 2180 de locuri în tribună, unul de 33,33 × 25 m cu 720 de locuri și altul de 25 × 8 m. Fațada vitrată este echipată cu jaluzele care, acționate automat, o pot acoperi parțial sau total. La intrarea în complex, se află bazinul neacoperit pentru sărituri de dimensiuni 33,33 × 25 m, cu 500 locuri în tribună și turn pentru sărituri de 2,5 și 10 m. Complexul este dotat și cu o sală de sport, cu o lungime de 100 m și o lățime variind de la 15 la 22 m, astfel concepută încît pot avea loc simultan trei întreceri sportive. În componența sa, sala are și un poligon de tir.

ARHITEKTURA (Zagreb) 172—173/1980

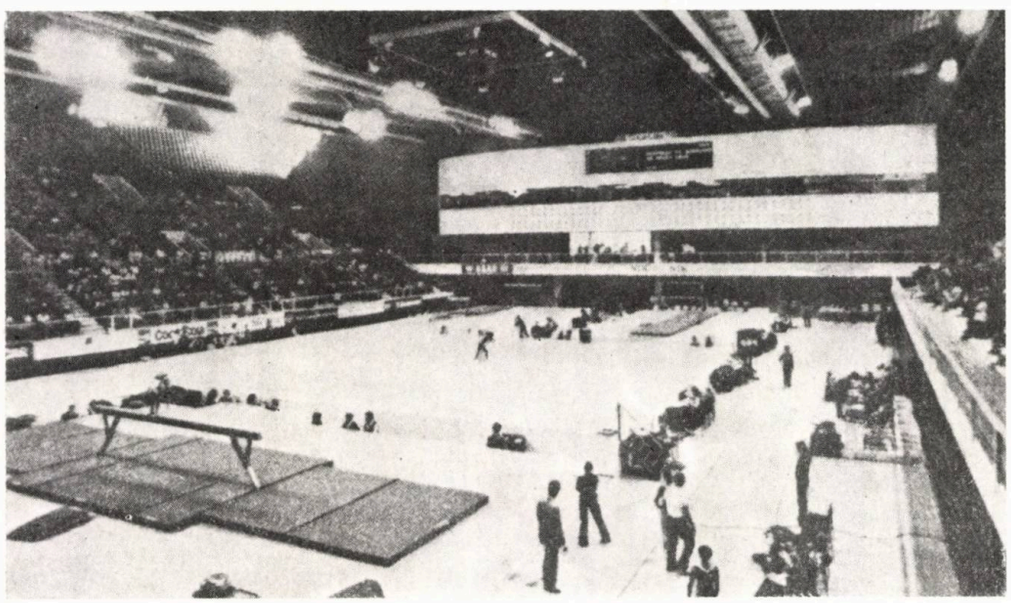

Sala polivalentă din Gripa, Split

Autori: Arhitecții Jivorad Iankovici și Slaven Rozici

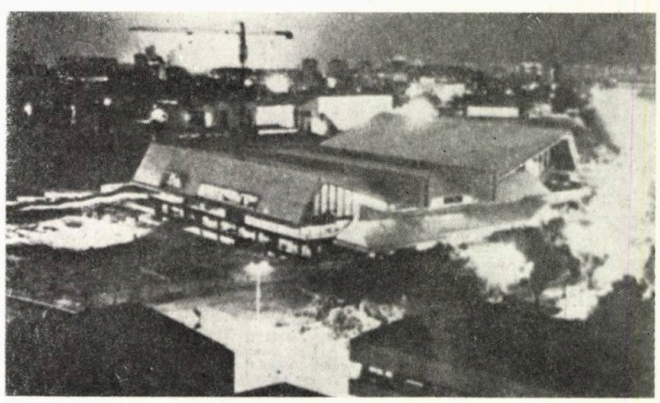

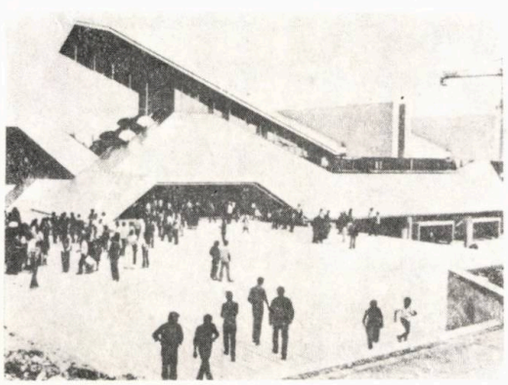

Un al treilea obiectiv arhitectonic ridicat cu ocazia ediției a VIII-a a *Jocurilor mediteraneene* este *Sala polivalentă din Gripa*.

Situat în centrul urban al orașului, acesta are în componența sa o sală mare (57 × 33 m), cu 6000 locuri în tribune, și două săli de capacitate mai redusă (44 × 27 m), cu 1100 locuri în tribune.

Construcția în sine este concepută cu un acord deplin între interior și exterior, între funcțiune și plastica fațadelor, între constructiv și funcțional, avînd astfel o mare calitate pe care, în arhitectura contemporană, nu o întîlnim așa des.

Biblioteca populară şi universitară din Priştina (Kosovo) —R. S. F. Iugoslavia—

Arhitect: Andrija Mutnjakovici

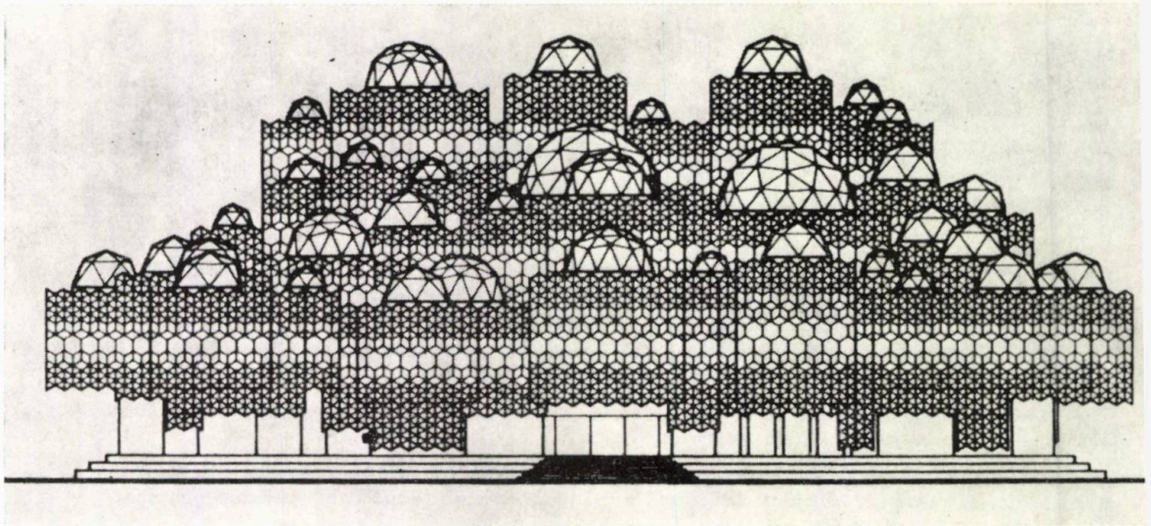

Departe de ambianța ștearsă și uniformă a așa-numitului « stil internațional », devenit deja academic, și în Peninsula Balcanică se poate vorbi de tendințe și preocupări în vederea realizării unei arhitecturi specifice, de calitate.

Pe lista acestor preocupări se înscrie și *Biblioteca populară și universitară din Priștina*, o realizare remarcabilă prin specificitatea sa.

Autorul acestei lucrări, arhitect Andrija Mutnjakovici, a căutat să imprime arhitecturii bibliotecii o expresie modernă, îmbogățind-o totuși cu unele accente regionale.

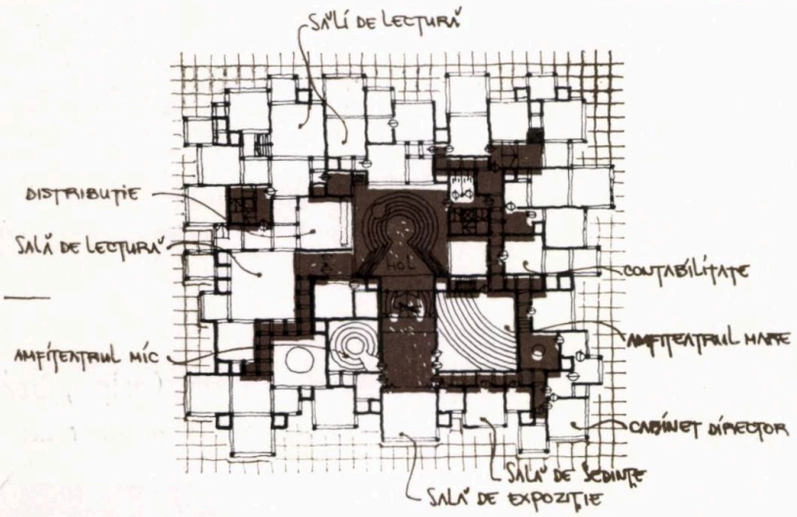

PLAN ETAJ I

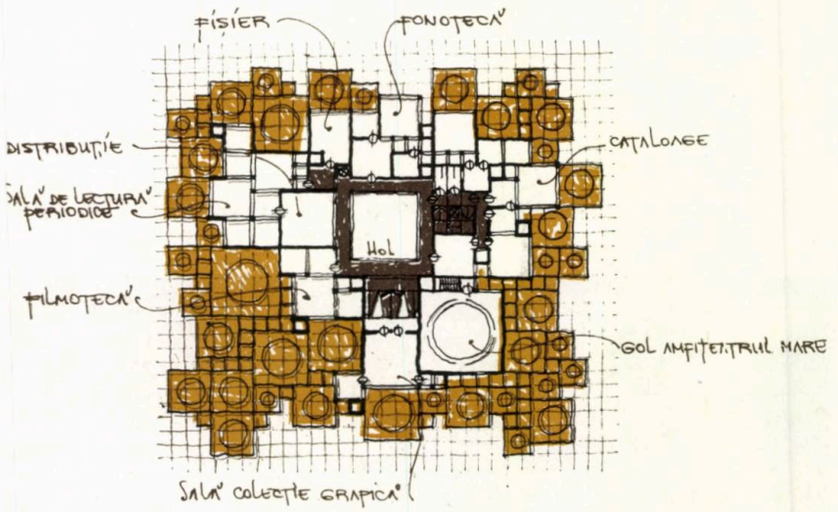

PLAN ETAJ II

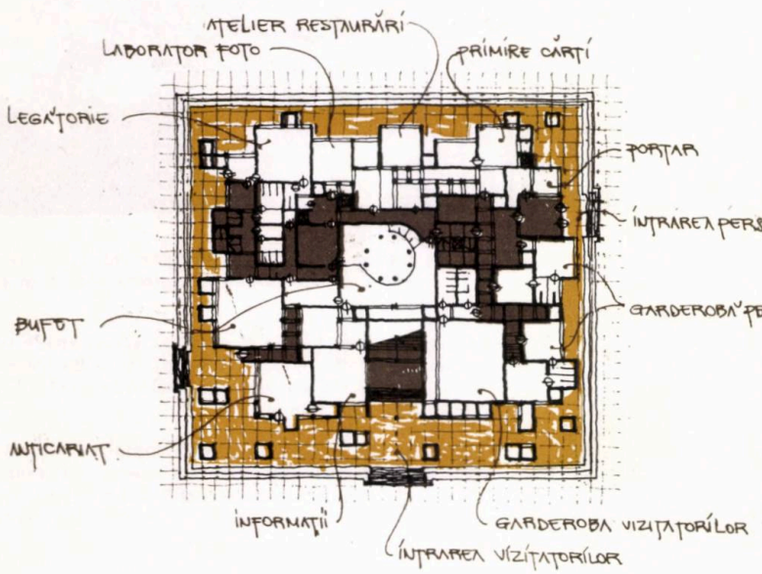

PLAN PARTER

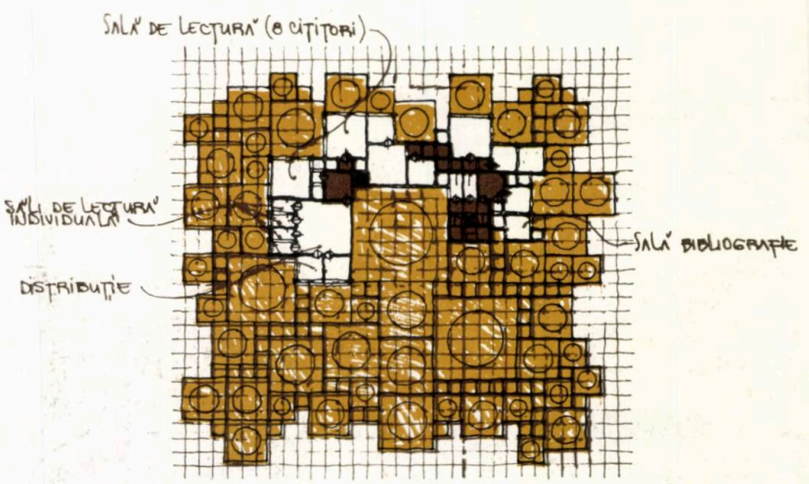

PLAN ETAJ III

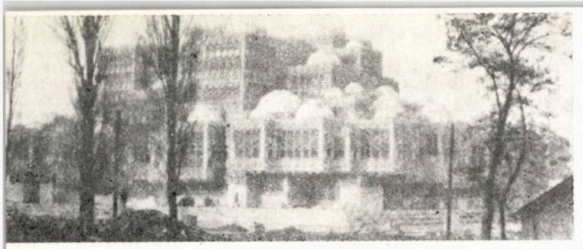

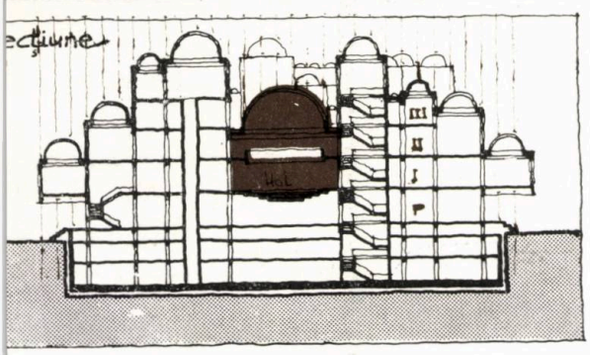

Așa cum toate popoarele din fostele provincii romane ale Răsăritului au moștenit arhitectura bizantină, și în Balcani biruitoare a fost concepția spațială bizantină. Plastica arhitecturii balcanice este realizată prin mijloacele cele mai simple, volumul fiind acela care suferă inflexiuni și fragmentări menite să dea viață fațadelor. Sub semnul unei astfel de arhitecturi, s-a ridicat și noul edificiu al Bibliotecii din Priștina.

Prin jocul de volume în formă de prisme pătrate acoperite cu cupole, datorită cărora se realizează o iluminare naturală uniformă a sălilor de lectură, această lucrare ne amintește de volumetria bazilicilor bizantine. Mai mult, toată această volumetrie și soluție de acoperire reflectă funcțiunea cărora li se subordonează.

Modul de distribuire al bibliotecii, cerut de criteriul funcționalității, este acela al unei încăperi centrale, reprezentată prin holul ce are legătură directă cu sala cataloagelor și cu sălile de lectură.

La etajul I, ca un tot separat, sînt dispuse cele două săli de conferințe și o sală de expoziție.

Sălile de lectură sînt distribuite pe etaje după importanță, funcționalitate și numărul de vizitatori. Astfel, la primul etaj, sînt amplasate mica și marea sală de lectură pentru 100 și, respectiv, 200 de cititori, la al doilea etaj sînt amplasate sălile de lectură pe specialități (istorie, geografie, grafică, rarități, fonetică, filme, videotecă și periodice), iar, la cel de al treilea și al patrulea etaj, în zonele mai liniștite, sînt amplasate săli de lectură mai mici (pentru 8,4 sau 1 cititor)

Biblioteca are două sisteme verticale de comunicare, din care una de distribuție a cărților pe etaje și alta pentru circulația cititorilor.

Depozitarea cărților se face la cele două niveluri de la subsol.

Încăperile administrative, ale personalului bibliotecii, sînt situate la parter.

ARHITEKTURA URBANIZAM (Belgrad) 90/91
ARHITEKTURA (Zagreb) 178-179/1981

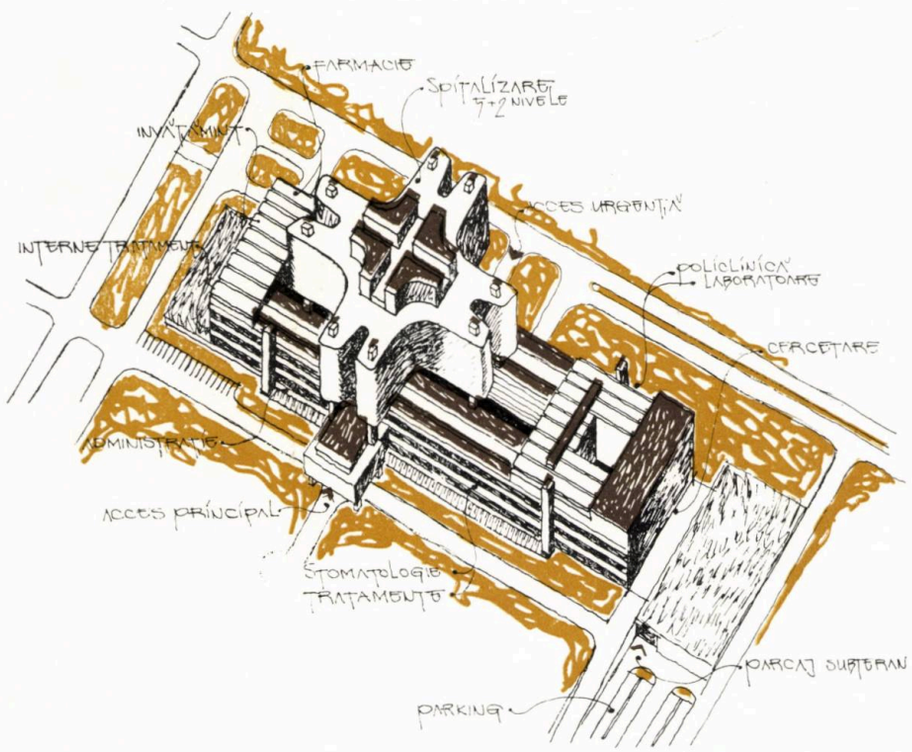

Noul sediu al Academiei de Medicină Militară din Belgrad

Arhitecți: Iosip Osoinik și Slobodan Nikolici

Înainte de realizarea acestui nou edificiu, Academia de Medicină Militară din Belgrad funcționa în patru clădiri, dispuse la o distanță suficient de mare una de cealaltă, ceea ce îngreuna mult activitatea de diagnosticare și tratament ca și folosirea eficientă și economică a cadrelor de specialitate.

În 1973, a fost lansat concursul pentru noul sediu, concurs la care au fost solicitați să participe cinci mari arhitecți din Belgrad, Zagreb și Liubliana.

A fost acceptat proiectul arhitecților Iosip Osoinik și Slobodan Nikolici, care au reușit să răspundă tuturor cerințelor programului. Întreaga compoziție volumetrică este ordonată conform unor axe de simetrie și unei echilibrări a maselor, ceea ce denotă o transformare a unei scheme funcționale complicate, într-un ansamblu arhitectural cu vădite calități. Proiectul este realizat sub forma unei scheme compacte, într-o unitate de formă și funcționalitate a obiectivului. Pe lîngă calitățile medico-funcționale, tehnice și estetice, această rezolvare, avînd o întindere redusă în comparație cu alte soluții posibile, prezintă și o importantă restrîngere a cheltuielilor de realizare.

Primele cinci niveluri ale imobilului, care formează o dală de 264×65 m, cuprind aproape toate funcțiunile: serviciile de tratament, laboratoarele, stomatologia, policlinica, institutul de cercetare și secția administrativă.

Corpul clădirii spitalului (110×110 m) este legat direct, prin circulații verticale, cu partea centrală a corpului de jos și este realizat pe 5 niveluri și 2 niveluri la bază, mai retrase, în care este cuprins și etajul tehnic.

În total, imobilul dispune de 1200 de paturi.

Blocul operator central are 16 săli de operație, la care se mai adaugă cele două săli de operație din policlinică pentru urgențe.

Construcția este realizată, cu o structură din cadre din beton armat, pe o tramă de 7,20×7,20 m.

Gradul de seismicitate la care a fost proiectat imobilul este 8+1 pe scara Mercali.

S-au utilizat materiale de finisaj trainice, care se întreține ușor: piatră naturală, placaj ceramic, aluminiu, sticlă.

→

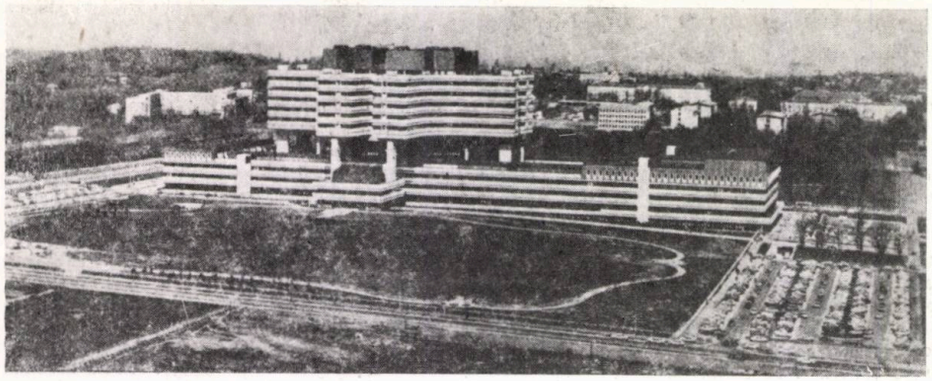

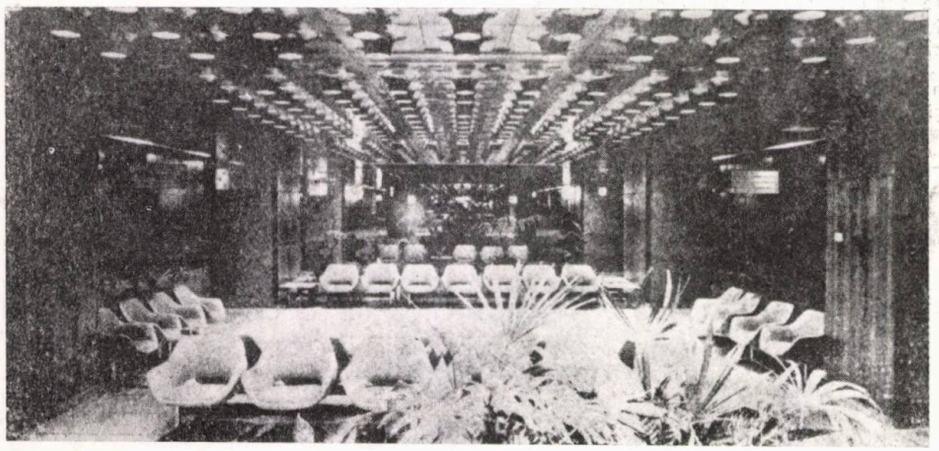

Realizarea acestui obiectiv a început la mijlocul anului 1975 și a fost dat în folosință în noiembrie 1981.

În 1981, arhitecților Iosip Osoinik și Slobodan Nikolici le-a fost atribuit *Premiul federal Borba* pentru acest complex sediu al Academiei de Medicină Militară din Belgrad, realizare arhitectonică unică în planul programelor de construcții spitalicești din Iugoslavia.

ARHITEKTURA — URBANIZAM (Belgrad) 90/91, 1983
ARHITEKTURA (Zagreb) 180-181/1982

Din totalul de aproape 5 000 de încăperi, 90% au climatizare.

Construcția are în total o suprafață desfășurată de circa 160 000 m² și este amplasată într-o zonă ce se bucură atît de o ambianță naturală deosebită, cît și de o legătură rapidă, prin șosele magistrale, cu toate zonele orașului.

Terenul din jurul obiectivului este de circa 20 hectare. Pe lîngă cele 850 de locuri de parcare, din care 220 în parcaje subterane, s-a amenajat și un loc de decolare și aterizare a elicopterelor din serviciul salvării.

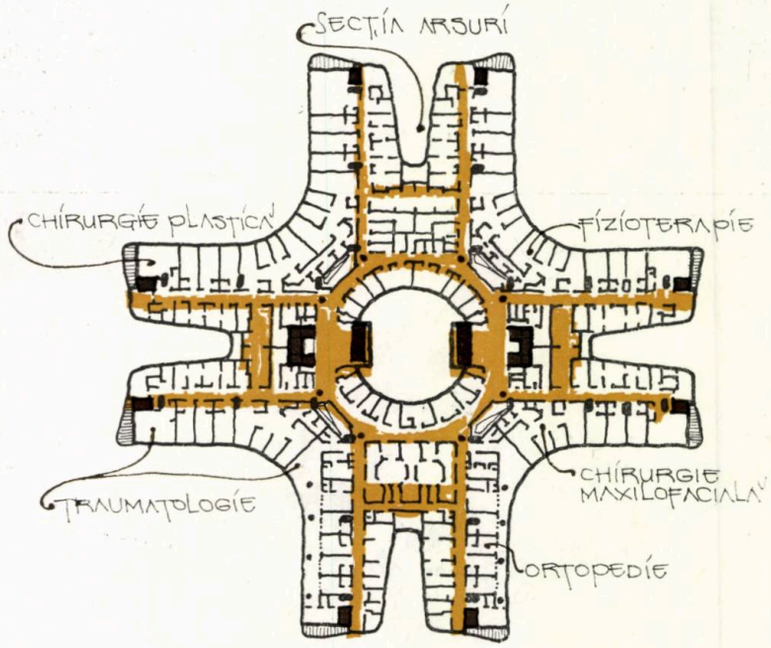

ETAJUL IX

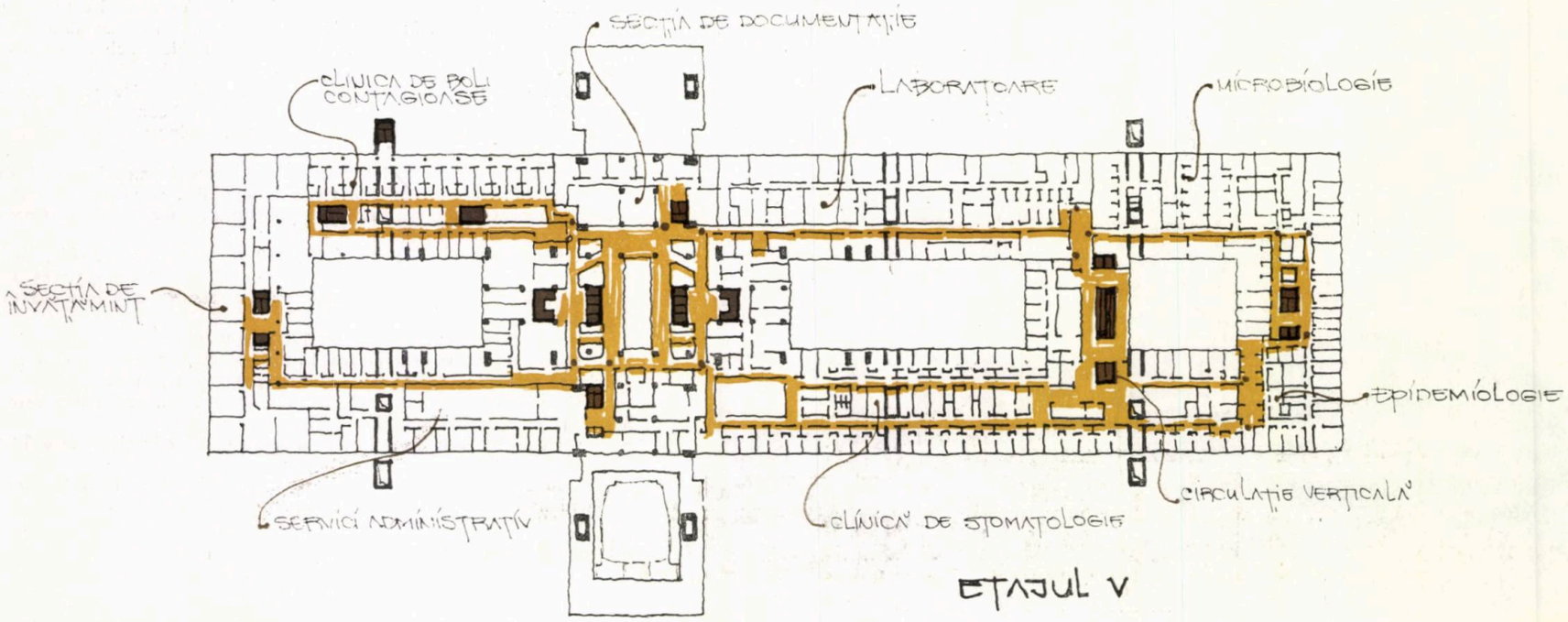

ETAJUL V

Noul centru al oraşului Banja Luka R.S.F. Iugoslavia

Arhitecţi: Lyerka Lulici, Velimir Iieidhard şi Iasna Nosso

Pentru realizarea acestui centru, a fost lansat un concurs, cîştigat de autorii acestui proiect în anul 1973.

Ideea de bază a proiectului este ca, în structura urbană majoră, să se realizeze un plan pe o tramă modulată în diagonală. Această direcţie diagonală, impusă de trama adoptată, face posibilă o legătură spaţială fluentă între cele două obiective: *Magazinul universal « Boska »*, la vest, şi *Casa de Cultură*, la est. Aceeaşi fluenţă se observă şi la nivelul funcţiunilor, realizată printr-o trecere gradată de la spaţiile comerciale la cele culturale.

Din componenţa acestui centru mai face parte *Hotelul « Palace »* — completat pentru a fi integrat cît mai organic în structura centrului — o cofetărie, o cafenea, băcănii şi o şcoală, legată funcţional de *Casa de Cultură*.

Accentuarea volumetrică a magazinului, la nord, anunţă intrarea în centru, pentru ca apoi, spre sud, să scadă în terase, urmărind în acest fel o integrare în regimul de înălţime existent şi o dirijare a fluxului pietonal, în întregime separat de cel carosabil.

Magazinul universal are o suprafaţă desfăşurată de circa 14.000 m^2, cu subsol, parter şi 3 etaje. Structura magazinului este din beton armat, iar acoperirea este realizată dîntr-o structură tridimensională. Ca învelitoare au fost folosite plăci din poliuretan, protejate cu folie metalică, în culori calde.

Adiacent străzii Mareşal Tito şi flancată fiind de magazin şi de hotel, este realizată o amplă piaţă, în care debuşează treptele pasajului de legătură la nivelul inferior, unde sînt galerii comerciale şi o sală de cinematograf.

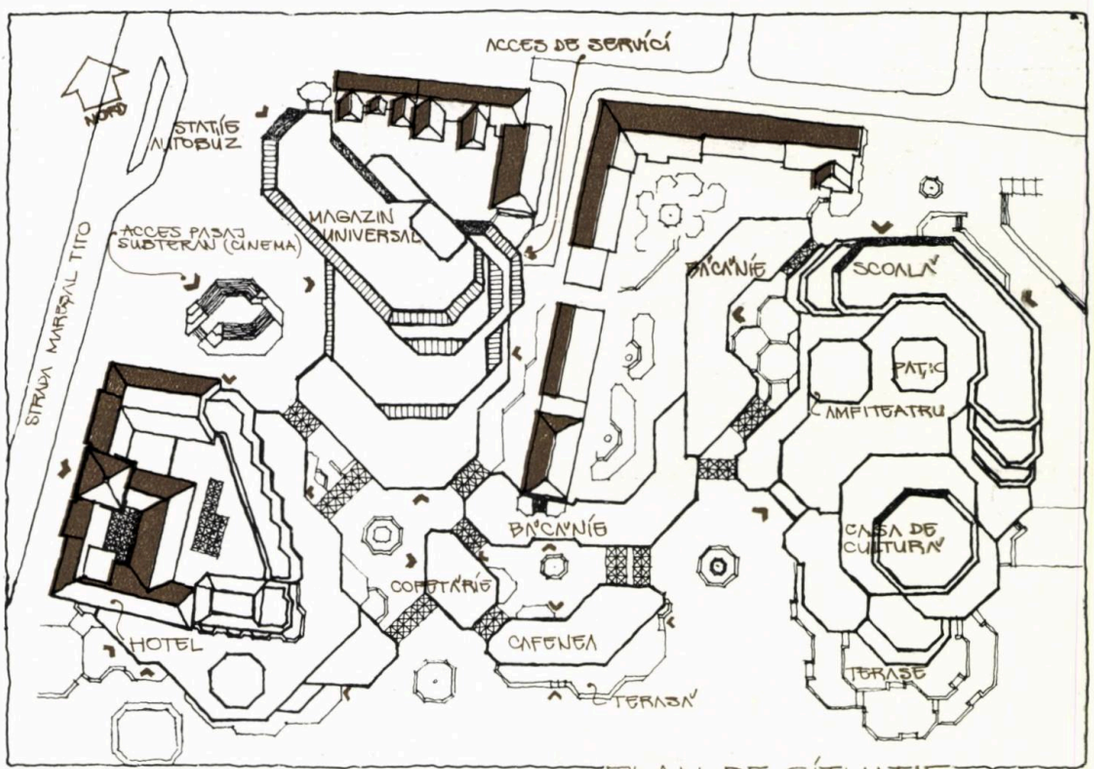

PLAN DE SITUATIE

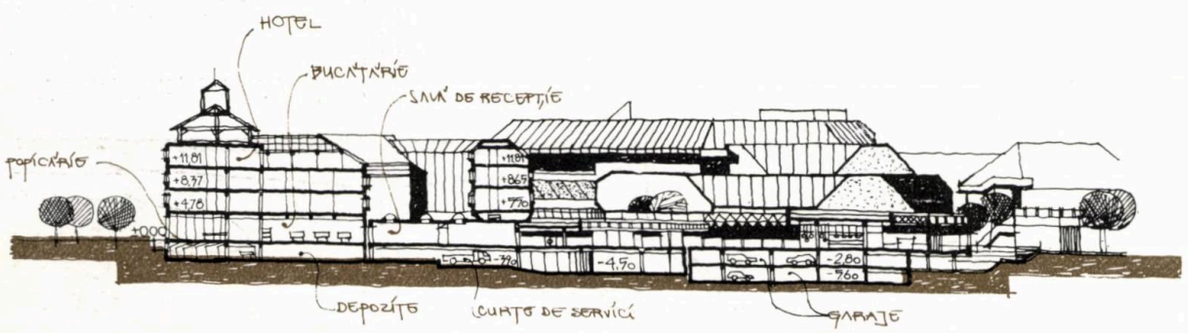

ARHITECTURA (Zagreb) 182—183/1982

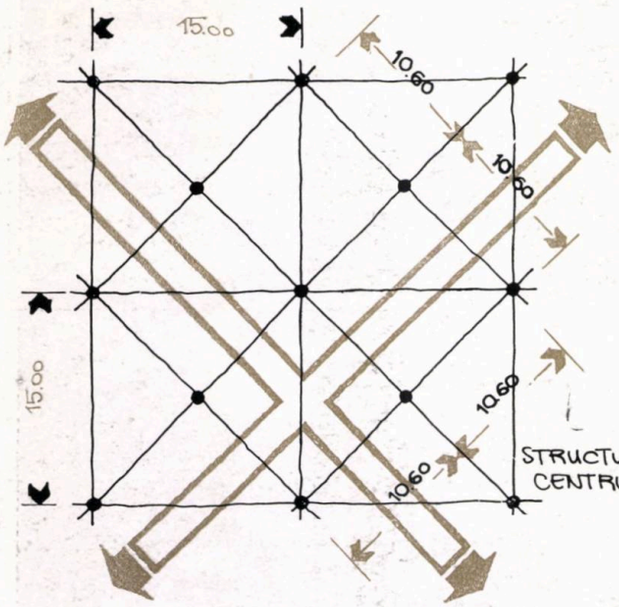

STRUCTURA TRAMEI CENTRULUI

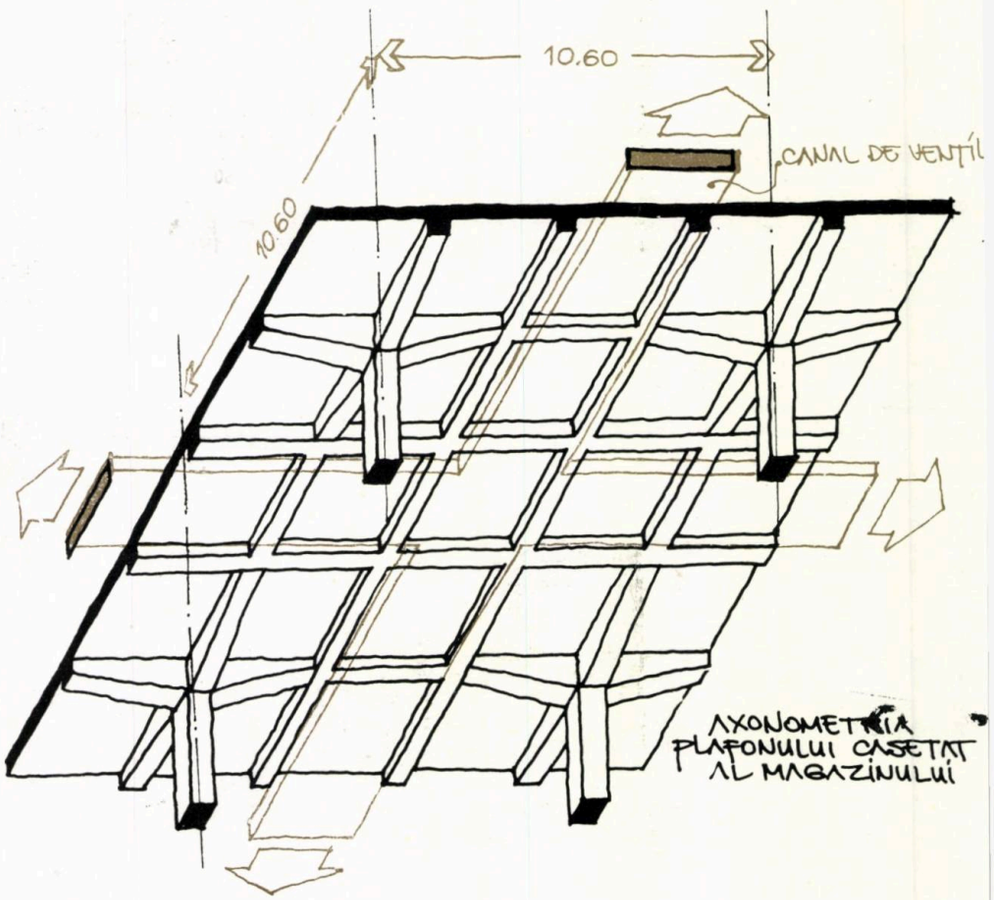

AXONOMETRIA PLAFONULUI CASETAT AL MAGAZINULUI

SCHEMA SUPRASTRUCTURII MAGAZINULUI - BOSKA -

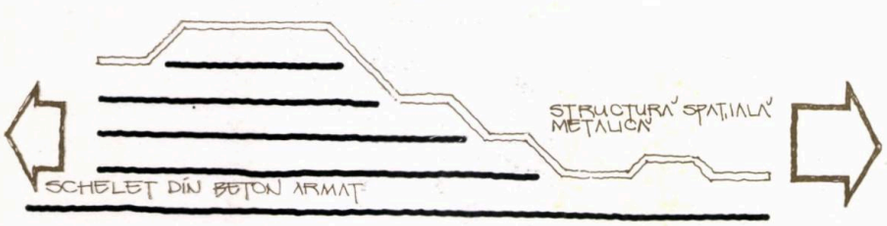

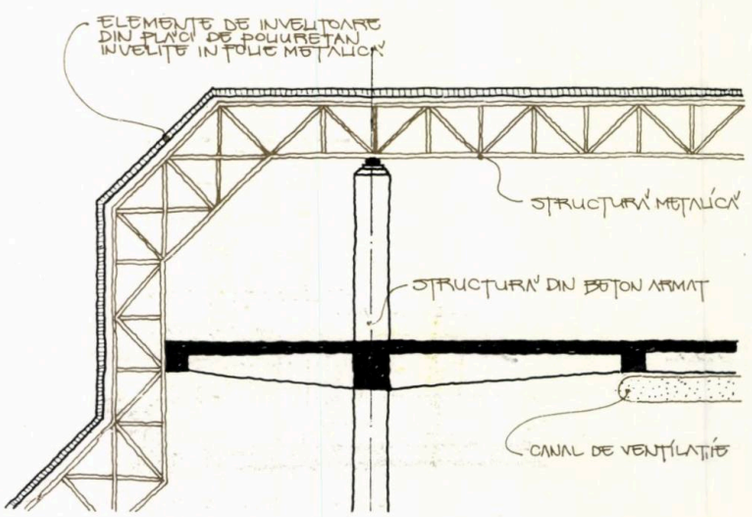

Hotel „Putnik", Novi Sad,
—R.S.F. Iugoslavia—

Arhitect: Milan Marici

La realizarea acestei construcții, arhitectul a avut de rezolvat, în primul rînd, problema încadrării în arhitectura eterogenă a orașului, iar, în al doilea rînd, legarea de o clădire reprezentativă a orașului, *Palatul Tanurzici*, proiectat în perioada celui de-al doilea război mondial, în stil modern, de arhitectul George Tabakovici.

Arhitectul Milan Marici a reușit să creeze atît o legătură funcțională cu clădirea existentă, în prezent tot hotel, cît și o integrare armonioasă în fondul construit din vecinătate, adoptînd o arhitectură neutră prin utilizarea, la fațadă, a sticlei reflectorizante de tip *Stopsol* — Belgia, în care să se oglindească clădirile din jur. Mai mult, prin liniile regulate de pe fațada corpului nou, cît și prin orizontalele preluate de la corpul vechi, s-a reușit obținerea unei legături între fațadele celor două construcții.

Imobilul este un hotel de categoria « B » cu 180 de paturi, dotat cu un restaurant cu 120 locuri, o cramă cu 100 locuri, o discotecă cu 150 locuri, un salon, un bar, o cofetărie cu 80 locuri și o sală de banchete cu 100 locuri.

Hotelul, realizat în 1980—1981, are o suprafață desfășurată de 5.600 m².

Structura este din cadre de beton armat pe o tramă de 4×6 m.

Această reușită realizare se înscrie pe lista lucrărilor ce îmbogățesc peisajul arhitectural al orașului și, pentru ea, arhitectul Milan Marici a primit, în 1981, *Premiul S.A.P. al Voivodinei*.

ARHITEKTURA URBANIZAM (Belgrad) 90/91
ARHITEKTURA (Zagreb) 180-181/1982

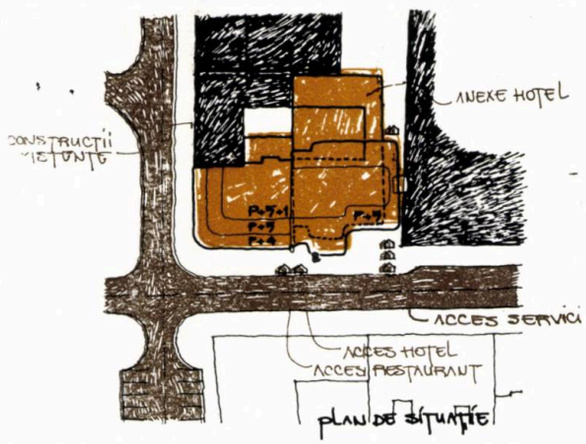

PLAN DE SITUAȚIE

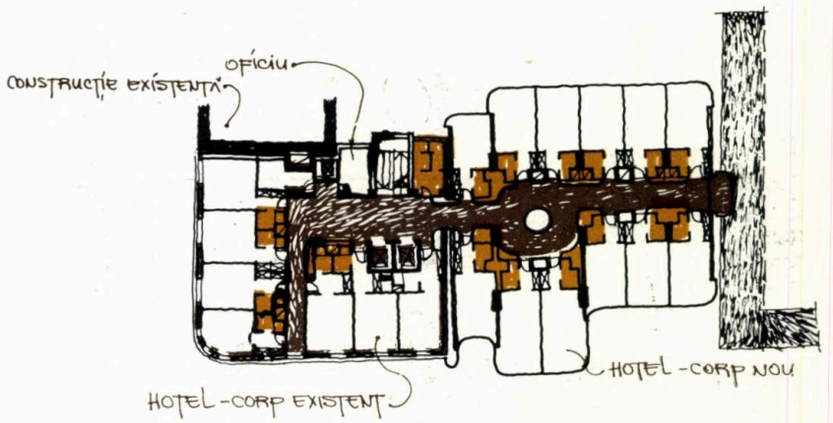

PLAN ETAJ CURENT

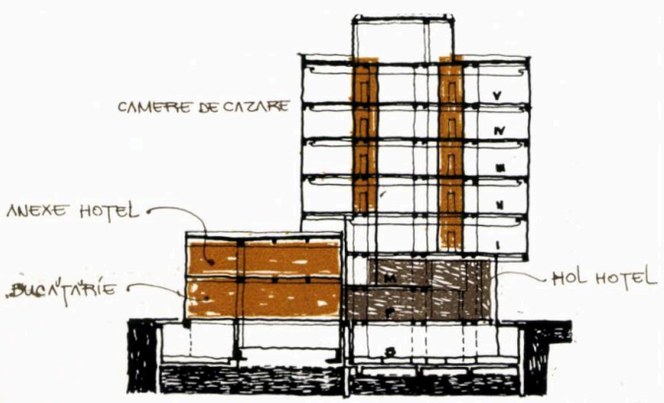

SECȚIUNE CARACTERISTICĂ PRIN HOTEL

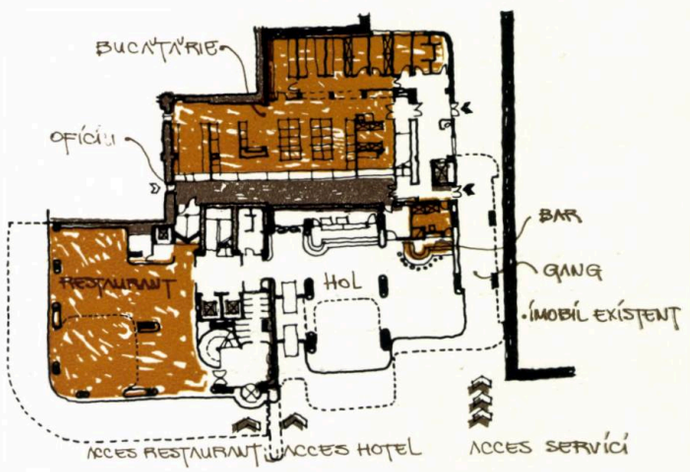

PLAN PARTER

design - arte

expoziții

PLASTICĂ MICĂ DIN REPUBLICA POPULARĂ POLONĂ (II)

1. Jacek Waltcś: «SĂRUTUL », poliester metalizat — 2. Helena Ertel Jakubowska: « MiSTICA », bronz — 3. Anna Krzymanska: « TRIPTIC » și « CERC », bronz — 4. Aleksander Detkcś: « TIMPUL », bronz.

1

2

3

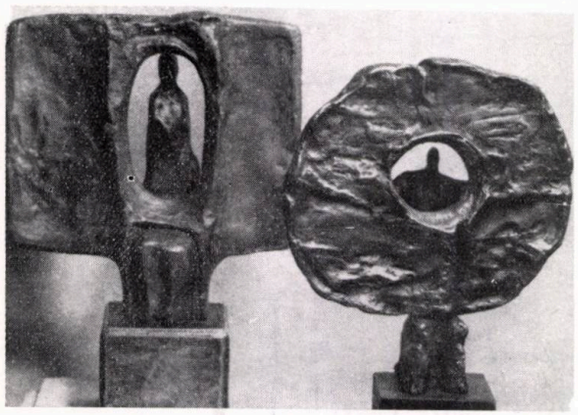

4

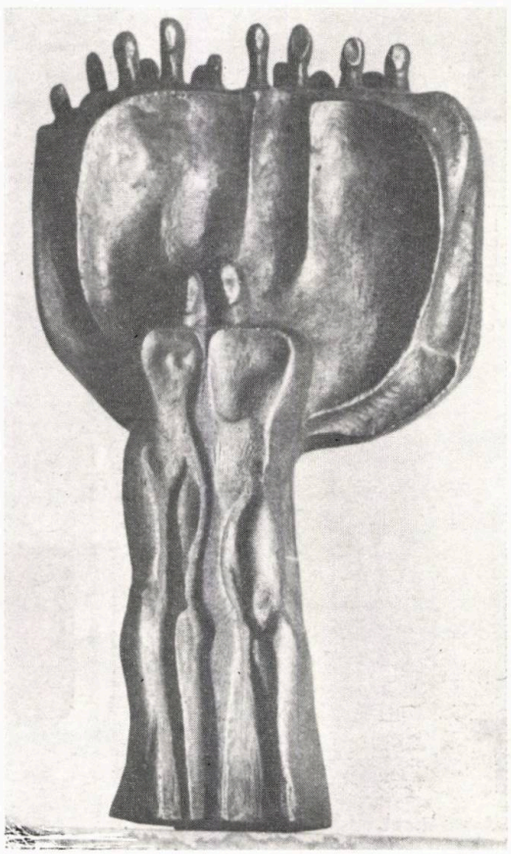

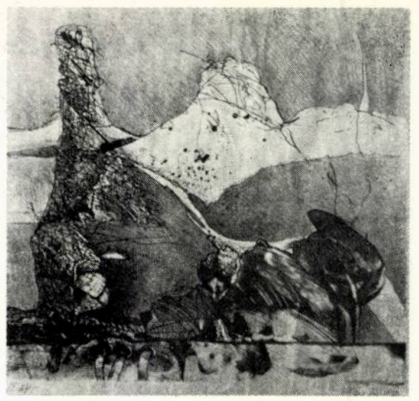

1

ATELIER 35

„Secțiune în atelier — 2, Grafică"

Cenaclul « Atelier 35 », al tinerilor plasticieni, ne-a oferit, în ultima perioadă, prilejul contactului cu o serie de manifestări expoziționale dintre cele mai interesante, remarcabile prin valoarea expunerilor.

Una dintre acestea, « Secțiune în atelier — 2 », a prezentat publicului amator de artă o serie de foarte tineri artiști, ce au expus lucrări de grafică în sala mică a galeriilor de artă « Orizont ». Întîmplarea a făcut ca, într-o zi de septembrie, să întîlnim o parte din participanți chiar în sala de expoziție, ocazie binevenită de a ne angaja într-un dialog. Seriozitatea preocupărilor, conducînd la un demers propriu fiecăruia, nu de puține ori de largă deschidere prin vizarea unor probleme de bază ale contemporaneității, ne-au determinat să vă prezentăm o parte din cuvintele acestor artiști.

Ion Atanasiu: « Cele patru litografii cu care particip la expoziție s-ar dori un mesaj pentru omenirea contemporană, un *memento* — poate — reprezentînd clișee ale dezastrului adus de un război care se vrea atomic. Realizarea plastică folosită, elementul solid dezintegrat, adună organicul ce apare sugerat printr-un element vegetal sau uman singular, proiectat în acest peisaj apocaliptic. Elementele anorganice sînt realizate dintr-o sumedenie de linii ce dau materialitate, greutate, sugerînd forța colosală care a determinat-o să se dezintegreze. Merg pe puterea de sugestie a imaginii, pe o idee mesaj — ce o subliniez prin legătura celor patru imagini ce ar putea aparține aceluiași film — și pentru aceasta am ales tehnica gravurii, mai precis — litografia, care, prin elemente grafice de diferite intensități, poate să dea un plus de atracție și, totodată, să fie proprie unui subiect de gravitatea războiului. »

Vladimir Ene: « Lucrările mele sînt cîteva dintre desenele pregătitoare gîndite pentru un ciclu amplu de picturi întitulat „Zidurile", a căror idee s-a cristalizat sub impresia produsă asupra mea de monumentele de arhitectură și pictură medievală românească din Nordul Moldovei. Ispita de ale înfățișa, nu ca prezență în peisaj, ci ca personaje, a condus la imaginea unor portrete de ziduri. Tehnica mixtă — creion, tuș (peniță, laviu), — rezultat al diversității formelor, materialelor (implicit a structurilor), al euforiei cromatice prezente în aceste bijuterii ale geniului creator românesc, sper să potențeze imaginea, dar acest lucru nu poate fi confirmat (sau infirmat) decît de către privitor pe care-l aștept cu nerăbdare și emoție. »

Radu Igaszag: « Mă prezint, la această expoziție, cu o serie de cinci lucrări care fac parte dintr-un ciclu de « Peisaje » mai amplu, în care încerc să tratez o gamă de posibilități a relațiilor dintre cele două elemente ireductibile ale oricărui peisaj: pămîntul și cerul. Ele ar urma să alcătuiască un „caiet de peisaje" ce ar putea fi „contemplate" prin întoarcerea filelor ce se articulează prin intermediul unui arc. »

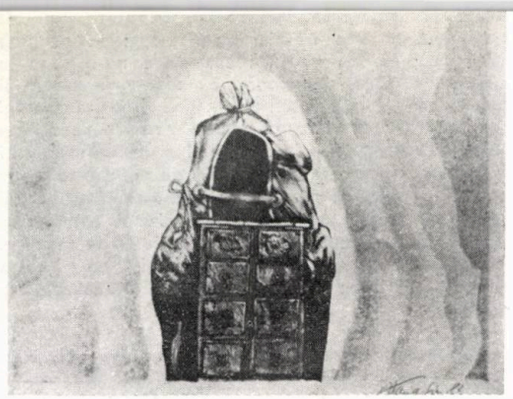

2

3

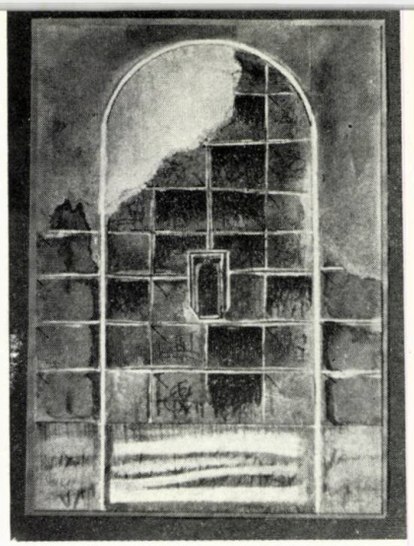

4

Mircea Manelici: « „Realitatea" propusă privitorului în fiecare din cele șase desene prezentate constituie o metamorfoză a unei situații la care asist din exterior, nelimitarea în timp și spațiu devenind o obsesie care sper să fie sesizată. Spațiul-timp, transformările și devenirile lui succesive și ireversibile poartă amprenta tușului și acuarelei. Cadrele în care apar linii și pete reprezintă o parte dintr-un întreg, pe care, de fiecare dată, doresc să-l sugerez și prin lipsa unui titlu, care de multe ori închide perspectiva privitorului. Metamorfozele personajelor sînt permanente și, datorită acestui fapt, fiecare revenire în fața

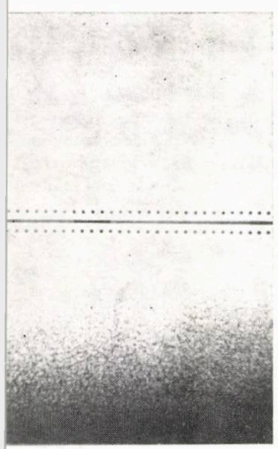

8

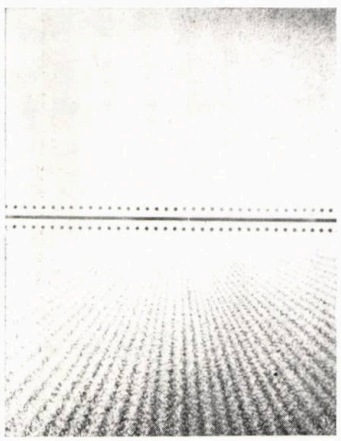

7

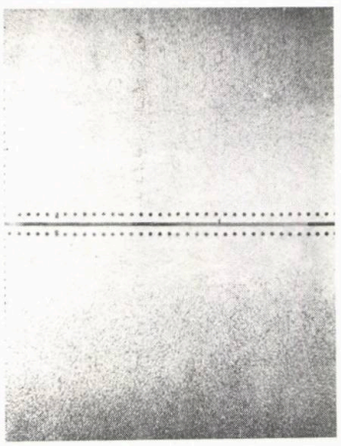

6

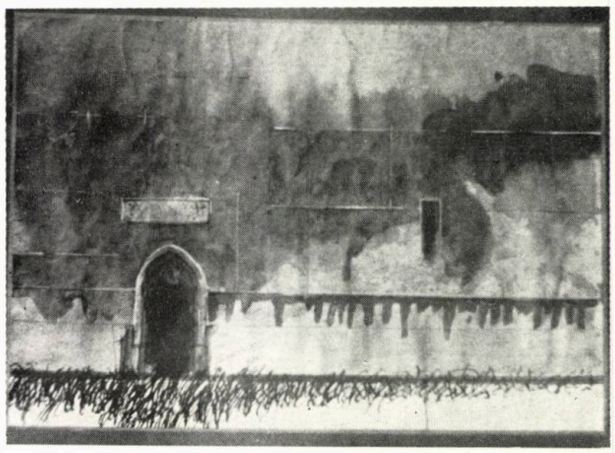

5

9

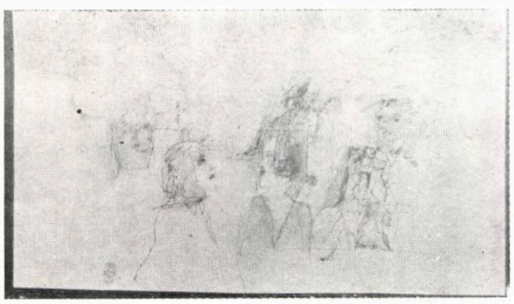

10

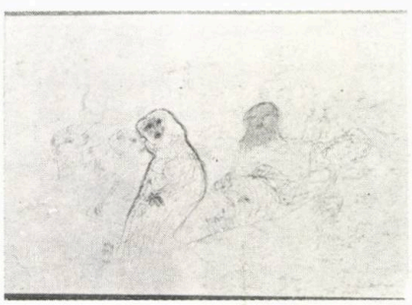

11

fotografii
CHRISTIAN MÜLLER
operator

14

13

12

1, 2, 3. Ion Atanasiu Delamare, din ciclul « Războiul » 4, 5. Vladimir Ene, din ciclul « Zidurile » 6, 7, 8. Radu Igaszag — ciclul « Peisaje » 9, 10, 11. Mircea Manelici — ciclul « Metamorfoze » 12, 13, 14. Răzvan Paul Mihăescu — ciclul « Peisaj »

→

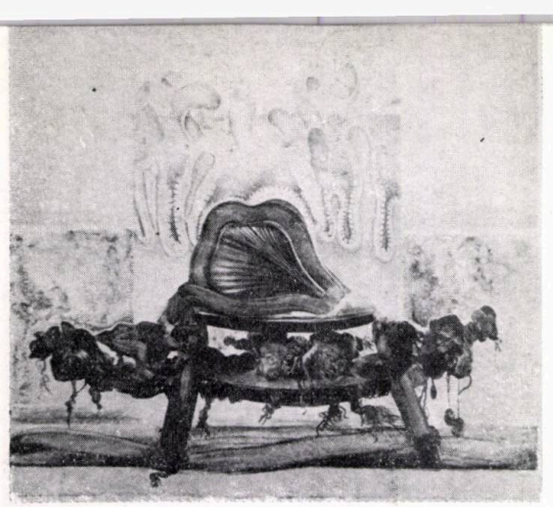

15

16

17

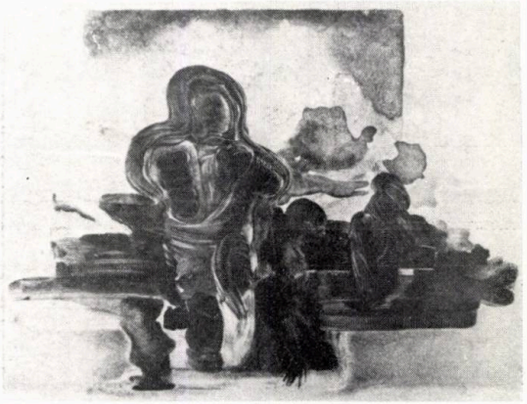

18

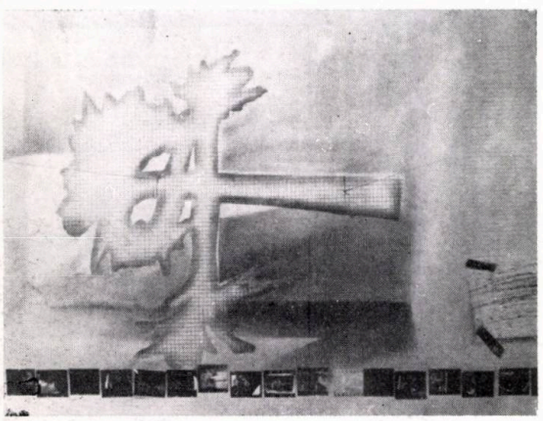

19

20

21

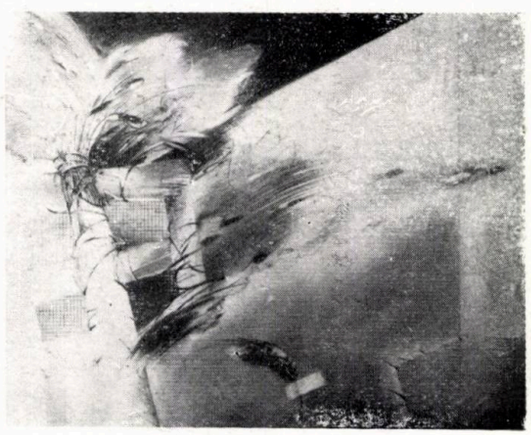

desenelor implică o nouă deschidere a mesajului care are un început și, după mine, niciodată un sfîrșit.

Receptorul, care „prelucrează" mesajele și sugestiile mele, devine continuator al ideilor și astfel participant la travaliul meu creator. »

Răzvan Mihăescu: « Ideea generatoare a imaginii este de figurare a mișcării în accepțiunea ei totală, cosmică. Punctul meu de vedere rezidă în dualitatea dintre un observator al unei lumi posibile și un practician al uneia dintre cele mai vechi forme de redare a ideii care este simpla acțiune a minei de plumb sau a oricărui material impresionabil în acest fel. Referindu-mă la material, aș merge pînă acolo încît mi-aș produce singur hîrtia pe care urmează să lucrez, mijloacele mele de exprimare fiind aproape empirice, ideea primordialității guvernîndu-mi semiotica și ferindu-mă

15, 16, 17. Petre Moșoeanu — ciclul « Agresiune »
18, 19, 20, 21. Lajos Nagy — ciclul « Arhetip »

totodată de aglomerări baroce sau tributare unui alt stil sau curent din istoria artei. Imaginea propusă privitorului este creată în ideea de a nu-l pune în situația de a căuta similitudini cu ceva preexistent și aceasta nu din dorința de a fi original, ci datorită faptului că, eu consider că datorez același respect suprafeței pe care lucrez, ca și privitorului. Întrucît consider că suprafața dată este deja un *summum* de esențe, tendința mea este de a elimina cît mai mult din elementul posibil existent pe aceasta, pentru a esențializa compoziția în sine în scopul ilustrării concrete a ideii de mișcare, figurată într-o perspectivă sintetică ce îmbină raportările la lume, proprii Europei și Extremului Orient. »

Petre Moșoeanu: « Lucrările cu care particip, incluse ciclului « Amenințarea războiului », sînt rezultatul unor preocupări în ceea ce privește studiul volumetriilor, al arhitecturilor, al diferențelor structurale, precum și conviețuirea și conflictul formelor cunoscute cu al celor inventate, al expresivității lor într-un spațiu compozițional dat. Obținerea unui suport imagistic, îngemănarea și legătura dintre elementele ce sînt vehiculate ca limbaj plastic într-un flux ce poate naște suprafețe coerente, expresive, mi-a fost permis și de largul diapazon structural al pietrei litografice, folosind maniere de lucru de aceleași tehnici (creta, laviul, maniera neagră). Cele patru litografii expuse, pot fi eventuale puncte de plecare a patru drumuri diferite de rezolvare plastică, fiecare în parte devenind un nou ciclu dezvoltînd aceeași temă. Morfologia formelor cursive moi, a celor dure, tăioase, apariția la un moment dat a elementului uman poate sublinia ideea unei trăiri într-un spațiu afectiv, toate acestea fiind consecința mișcării perpetue de transformare specifică materiei ce dă naștere la noi și noi forme de expresie. »

Nu putem să nu ne exprimăm regretul că de la această întîlnire a lipsit Lajos Nagy. *« Prins » ca și colegul său Radu Igaszag, între obligațiile profesionale față de ANIMAFILM (unde își desfășoară activitatea) și de I.A.T.C. (unde tocmai susținea examenele de regie de animație), pe de o parte, ca și de participarea la un festival de film internațional al filmului de animație, pe de alta, tînărul grafician nu a putut onora, spre regretul nostru, repetatele încercări de a-l întîlni. De aceea vom încerca să facem cîteva observații asupra creațiilor sale.*

Preocupările lui **Lajos Nagy** *relevă interesul pentru valorile simbolice proprii toposurilor agrare de care ia cunoștință în mod nemijlocit. Imaginea plastică, constituită — prin « invocarea » memoriei fotopeliculei — în spațiul tridimensional, fizic și concret, se deschide către lumea semnificațiilor generale prin actul creației artistice, în cadrul unei procesualități izomorfe celei de constituire a simbolului agrar. Născut în lumea nediferențiată a lanului, acesta își relevă virtuțile ordonatoare în cadrul toposului prin deschiderea pe care i-o mijlocește către vis ca simbol al lumii imaculate a spiritului. Căci, marcînd locul — memoria și specificitatea sa — prin configurație și material, simbolul devine o fereastră către timpurile viitoare, o opțiune fără de care umanul nu se poate constitui în specificitatea sa. Utilizînd deopotrivă posibilitățile de expresie ale cărbunelui (gradate de la pată la desenul atent, detaliat cu finețe), ca etapă intermediară între colaj și gest, Lajos Nagy ține să ne releve etape ale gradației proprii oricărei procesualități genetice.*

Stud.-arh. MARCIAN ROMAN

OPINII DESPRE «SALONUL LUMINII»

(noiembrie 1983 ale unui membru al juriului

La sala Dalles, a fost deschisă, în noiembrie 1983, expoziția în care și-au prezentat realizările lor întreprinderile producătoare de obiecte de iluminat din țară.

Am încercat să transpun ceea ce am văzut la Dalles, cu ochii cetățeanului obișnuit, într-un material de informare asupra a ceea ce industria de specialitate propune ca fiind cel mai potrivit și mai nou în materie de iluminare a spațiilor interioare. Pe măsură ce parcurgem standurile, îmi devenea clar caracterul static și repetitiv al expoziției, într-un fel în care parcă magazinul de corpuri de iluminat, din colțul Căii Victoriei cu strada 13 Decembrie, și-ar fi mutat pentru cîteva zile standurile de vînzare în sălile din spate ale Dalles-ului.

Nedumerită — acesta este cuvîntul — și nevoind să mă limitez la propria-mi judecată, m-am adresat lui FLORIAN DUMITRIU, *arhitect, specialist în proiectarea corpurilor de iluminat, membru al juriului întrunit să selecționeze produsele propuse pentru acest salon:*

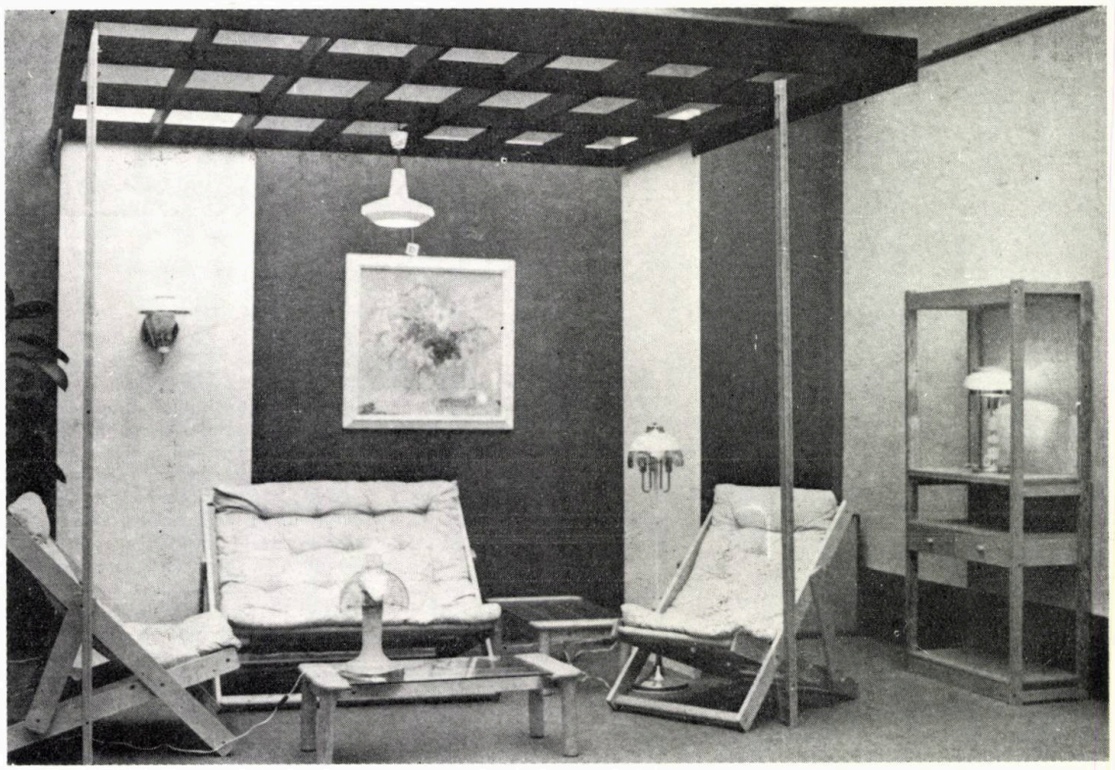

1

— Și încă nu ai văzut totul ! Cred că nu exagerez cînd spun că 50% din produsele aduse spre expunere au trebuit să fie respinse de juriu. Cred că este bine ca, în revista de specialitate, să apară negru pe alb problemele reale cu care ne confruntăm în acest domeniu, unde posibilități există, dar unde criterii de altă natură decît stricta dorință și știință de realizare a unor obiecte de iluminat cît mai aproape de adevărata lor menire acționează, împiedicînd o firească și bună dezvoltare a branșei.

Defecțiunea cea mai izbitoare în expoziție este sărăcia în modele noi. Aceasta constituind o veche problemă, din păcate prezentă și în alte domenii ale producției de bunuri materiale. Un permanent cerc vicios care face ca producătorul să fabrice ceea ce i se comandă, prin contractări, de către reprezentanții comerțului, ale căror criterii cer pentru noua producție acele produse care « *s-au vîndut extraordinar de bine* » în anul precedent și, mai în urmă, ceea ce ar constitui garanția unei la fel de bune vînzări și pentru viitor, duce la perpetuarea modelelor. Se dă vina pe gustul publicului, care însă a cumpărat ceea ce îi fusese propus tot de către magazin, apoi a cerut și în continuare anumite lămpi oferite anterior, în lipsa unor competitive propuneri noi. Poate și comoditatea producătorilor, pentru care este mai simplă realizarea planului cu ajutorul unui proces tehnologic rodat, contribuie la absența modelelor noi. Și cîte alte motive nu pot

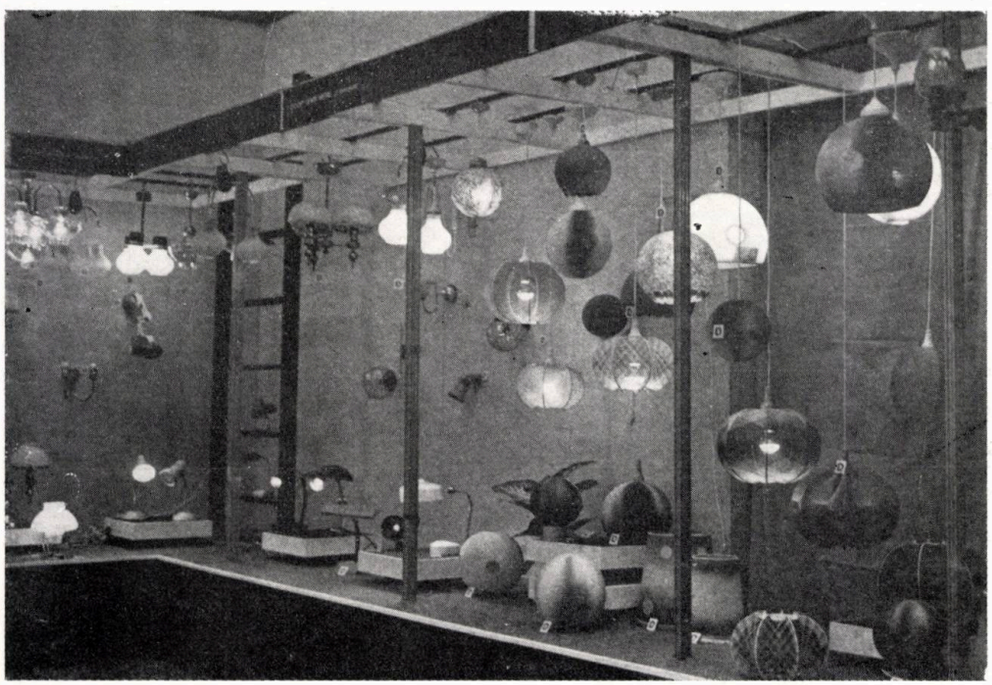

2

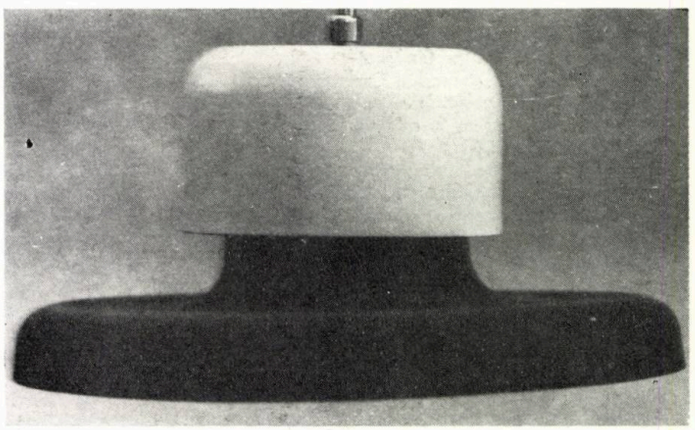

3

1, 2. ASPECTE DIN EXPOZIȚIE, cu sugestii de ambient
3. « ELBA » — Timișoara, proiectant Adam Wird, abajur metalic cu vopsea intens neagră, mată, ce conferă lămpii un aspect straniu și interesant de « gaură neagră ». Efect scos în evidență de combinarea contrastantă a negrului cu o culoare aprinsă sau cu alb

→

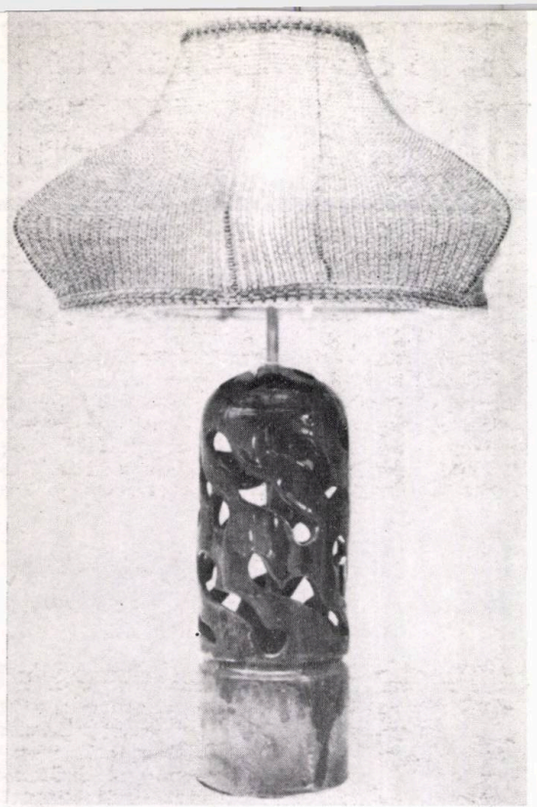

4

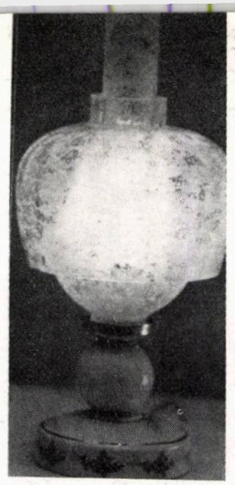

5

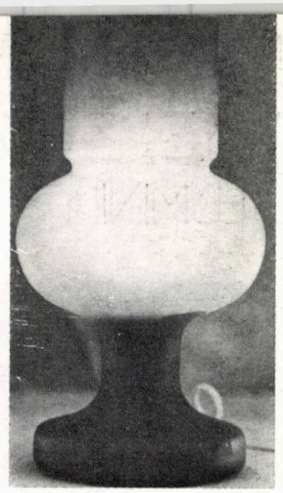

6

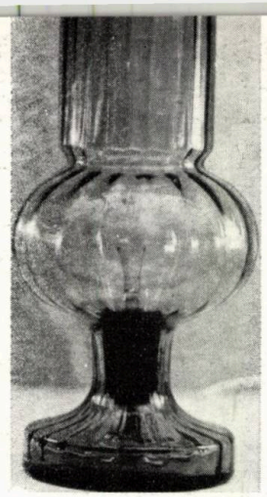

7

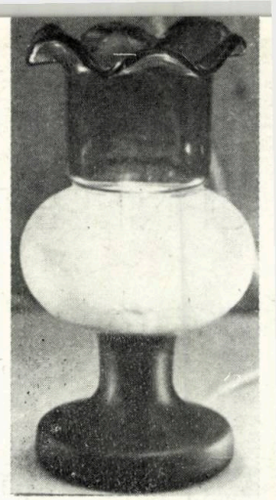

8

fi invocate, cît se poate de bine argumentate, dar care tot nu schimbă situația « *de facto* »: nu sînt modele noi.

Cu toate că, poate, 96% dintre exponate sînt lămpi destinate locuințelor, se constată nepotrivirea de dimensiune între lampă și spațiul căruia urmează a-i fi destinată. În special plafonierele de tip pendul sînt agabaritice, ca și cum nu urmează să fie cumpărate pentru încăperi cu suprafața medie de 15 m.² și înălțimea în jurul lui 2,80 m. De altfel, ponderea cea mai mare printre exponate au avut-o lămpile pentru iluminarea generală, cu fixarea în mijlocul plafonului, cînd tot atît de mult, ar fi fost utile propuneri de lămpi pentru iluminare locală, modalitate modernă de a rezolva iluminatul încăperilor de locuit, cum de altfel există cîteva propuneri la standul întreprinderii Metalurgica-București, a întreprinderii din Cluj-Napoca și a întreprinderii « ELBA » din Timișoara. Faimosul « *spot* » este foarte timid reprezentat, mai curînd în fază de studiu decît finalizat, și am remarcat seria « D » ce cuprinde variațiuni pe tema vechii lămpi de masă realizată la I.I.S.P. Dorohoi.

Izbitoare este dihotomia între părțile de sticlă și cele metalice ale corpului de iluminat. La întreprinderile specializate pentru producția sticlei, globurile reprezintă piesa principală, obiect de studiu, diversificare, îmbunătățire ș.a.m.d., pe cînd suportul, tija, prinderile sînt accesorii aduse din străini, pui vitregi și nebăgați în seamă, care așa și arată: greoi, neterminați, iar îmbinarea cu globul de sticlă este făcută cu totul la întîmplare. Invers, la întreprinderile unde se produc corpuri de iluminat, globurile sînt părți accesorii, deci pot fi cum or fi, numai din sticlă să fie! Metalul și sticla, în majoritatea cazurilor, nu fac obiectul unui proiect inițial unitar. Producătorii de globuri, continuă să fabrice tipuri care nu se potrivesc stilurilor lămpilor fabricate. Această lipsă de unitate merge pînă într-acolo încît în magazinele de specialitate, lămpile venite pentru desfacere sînt completate cu globurile existente în stocul magazinului. Chiar și vitrina oferă privirii lămpi cu globuri complet neadecvate, conform principiului « *punem ce avem* ».

De aceeași natură este și producerea unor lămpi de un eclectism necontrolat, ce folosesc frînturi decorative aparținînd diverselor stiluri de epocă, aruncate cu furca. Chiar dacă nu este împinsă la o asemenea extremă, mare parte din producția de lămpi suferă de o încărcătură decorativă inutilă, ce nu ține seama de necesitatea acordului armonios cu mobilierul apartamentelor, în mare majoritate liniar, aproape auster. Alteori, este evidentă preocuparea pentru o unitate stilistică a obiectului, dar supără neglijența în modalitatea de execuție: calitatea pieselor turnate și finisajele lasă de dorit și, în plus, la unele exponate, s-a folosit ipsos în chip de... porțelan. În urma amplei treceri în revistă a producției pe țară prilejuită de expoziție, s-au conturat cîteva măsuri ce se cer luate pentru a se încerca să se modifice cîte ceva în angrenajele producătoare de lămpi, existente, în vederea unei cotituri către obținerea unor serii de produse unele mai frumoase ca celelalte. Ele s-au materializat în cîteva recomandări formulate de juriu:

● *În proiectarea corpurilor de iluminat, materialul dominant să fie sticla, ale cărei caracteristici sînt făcute parcă special pentru utilizarea ei în producția de lămpi*

● *Folosirea metalului să se reducă la strictul necesar*

● *Să se accentueze ușoara tendință, care se face simțită, de esențializare, de căutare a unor forme pure*

● *În situația actuală, să se creeze cu precădere corpuri de iluminat local dirijat, cum, în parte, dar nu suficient de mult, s-au văzut și în expoziție. Este nevoie de iluminarea locului de luat masa, a locului de muncă, a locului de joacă, a oglinzii de la baie etc.*

● *Mai mult curaj în abordarea noilor modele, creații moderne menite să propulseze către o ieșire la nivel internațional, mai multă forță creatoare.*

● *Îmbunătățirea circulației informației de specialitate, pentru ca cei care creează în acest domeniu să cunoască bine experiența și practica altor producători*

● *Punerea la punct a colaborării coerente între diferitele întreprinderi în care se proiectează și se execută părți componente ale obiectului final: lampa.*

● *Depășirea momentului actual, dificil din punctul de vedere al prezenței unor creatori de valoare, cu îndrăzneală, spirit și imaginație, în fiecare întreprindere apelîndu-se la oameni cu experiență certă în acest domeniu, prin intermediul comenzilor către colective specializate sau al contractului pe problemă delimitat în timp.*

— *Imaginea născută din cele discutate — am remarcat eu — asupra stării obiectelor de iluminat, nu este roză.*

— Da! Și tocmai de aceea revin la motivația expusă inițial, repetînd că: trebuie vorbit, scris, acționat, atîta vreme cît este nevoie, pentru ca un domeniu atît de generos în posibilități de realizări excepționale să devină, realmente, o sursă permanentă de frumos, a cărei influență pozitivă asupra calității vieții are o adîncime nebănuită.

Arh. IOANA GHIEA

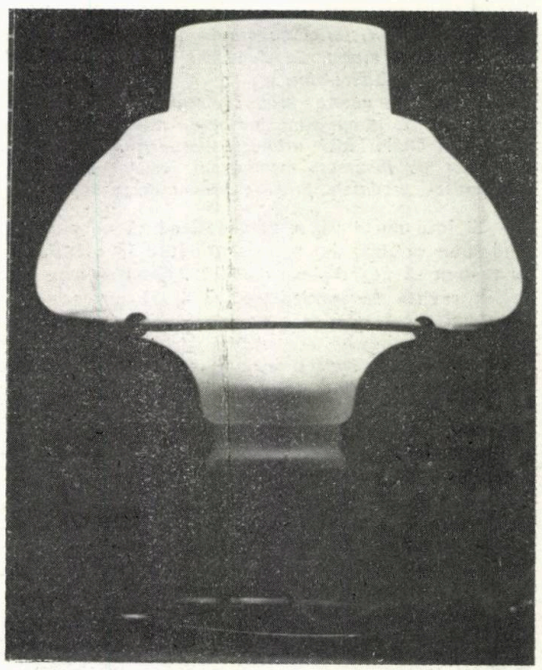

9

10

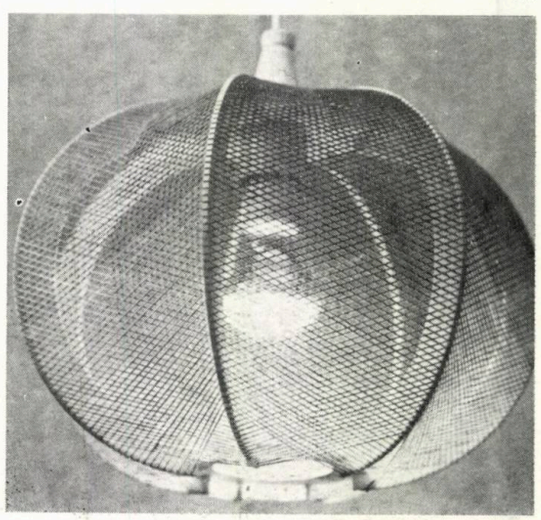

12

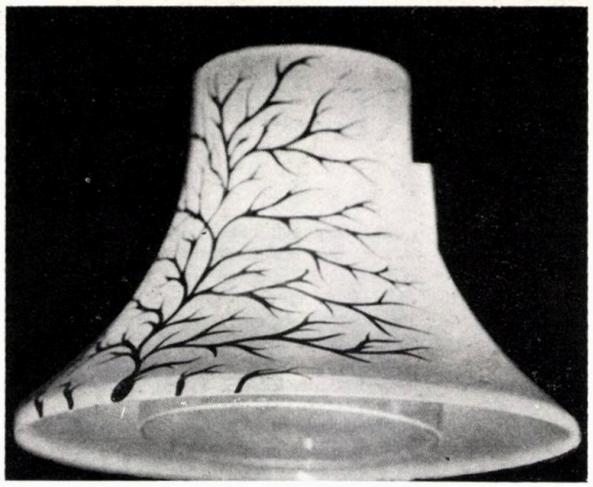

13

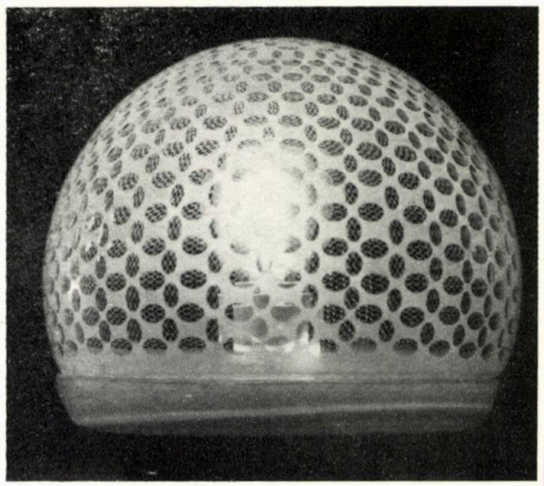

14

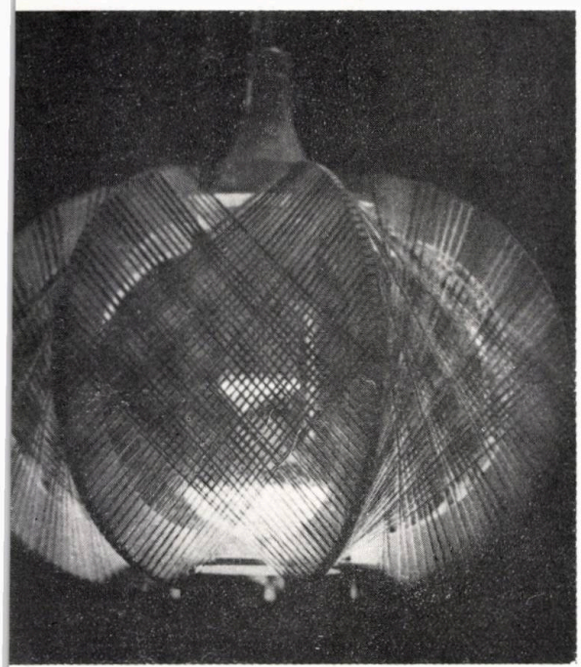

11

4. « Arta aplicată » — București, propunere posibilă de suport ceramic și abajur textil

5. I.I.S.P. Dorohoi — « D 19 »

6, 7, 8, Tehnicianul Valentin Bulmaga, creator în domeniul sticlăriei, și propunerea sa în trei ipostaze.

9. « Metalurgica » — București, lampă dintr-o serie studiată pe tema variațiunilor unor suporturi aerate (sîrmă + tampoane mici din cauciuc sau plastic, antiglisante), combinate cu globuri din sticlă mată

10, 11, Cooperativa Lemn-Metal, Sf. Gheorghe — Covasna, autor c. arh. Liviu Mehedinți. Principiul de bază al seriei de abajururi e valorificarea deșeurilor de material lemnos și textil « Coaste » (ca în construcțiile navale), cu mare varietate a desenului, sînt montate în două inele solidarizatoare. Împletitura, executată tradițional, e ancorată în micile nuturi practicate la exteriorul coastelor, în funcție de desenul ales

12. Pendul D 11 I.I.S.P. Dorohoi, tehn. Valentin Bulmaga
13. Pendulă « Sejur », I. Sticlărie Menaj — Suceava, autor Elena Bearule. Abajur dublu, din sticlă transparentă și alb mat pictată cu arborescență hibernală. Tija nu rezolvă satisfăcător ideea de ansamblu

14. Lampă « Globus », I. Sticlărie Menaj Suceava, pictură și gravură s. ing. Mariana Rusu

15. Abajur simplu, elegant, cu valențe de « modul » în compunerea unei lămpi, prezentat de « ELBA » — Timișoara

16, 17, Metalurgica — București, lampă de lucrum, cu spoturi jumelare pe tijă flexibilă, fixată la un suport masiv, comutatorul încorporat, decupat din suprafață curbă a suportului, conurile de lumină reglabile — și lampă utilitară.

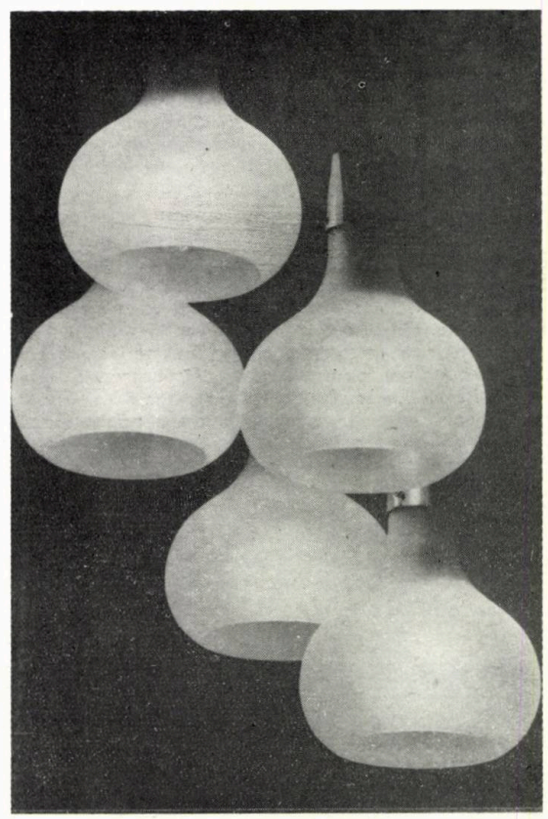

15

16

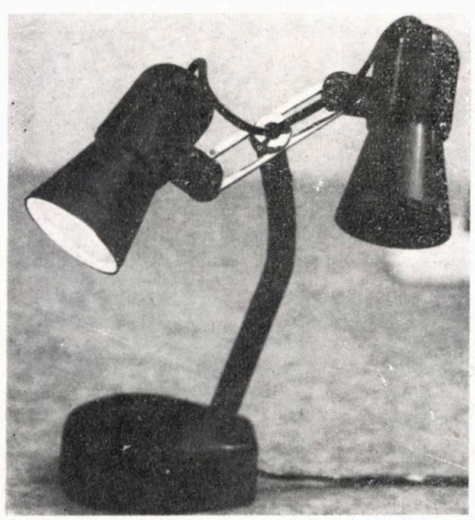

17

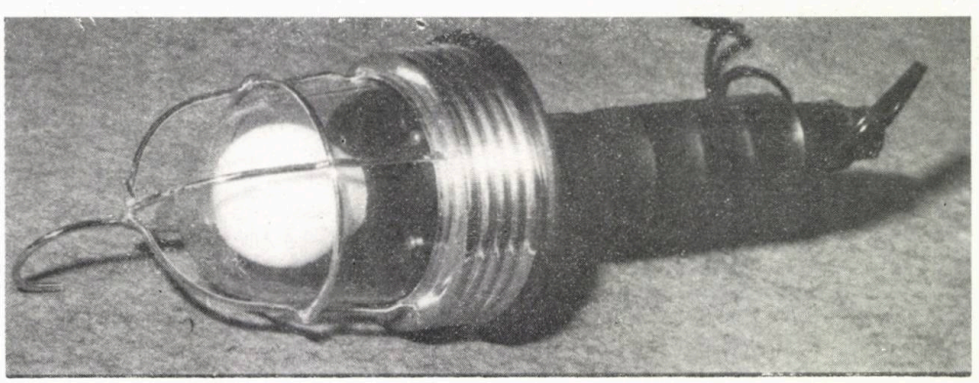

TÎRGUL INTERNAȚIONAL BUCUREȘTI 1983
COMERȚ — COOPERARE — DEZVOLTARE

În fiecare toamnă, Tîrgul din Piața Scînteii este vizitat de zeci de mii de curioși, atrași nu numai de standurile rezervate bunurilor de larg consum, ci și de cele unde se prezintă mașini, utilaje, echipamente și tot felul de alte produse industriale cărora doar specialiștii le pot evalua performanțele tehnice și gradul de noutate. Publicul larg apreciază (pozitiv sau negativ) în primul rînd forma sau — cu un termen consacrat, deși, poate, impropriu — designul acestora. Probabil că în subconștient clienții potențiali reacționează la fel. În orice caz, s-a dovedit în ultimul timp că, indiferent despre ce produs este vorba, pentru a cuceri piețele internaționale, nivelul tehnic ridicat, eficiența și fiabilitatea nu mai sînt suficiente; o însemnătate tot mai mare o capătă laturi aparent secundare — designul și reclama comercială. Este o lecție pe care au învățat-o și o aplică tot mai multe țări în curs de dezvoltare, printre care și țara noastră, fapt evidențiat și la această ediție a T.I.B.

În cazul unor asemenea manifestări mai intervine un aspect: dorința celor mai multe țări participante, ca și a marilor firme, de a crea în spațiile rezervate lor, prin amenajări și mobilier, o ambianță deosebită care să contribuie la formarea așa-zisei « imagini de marcă » întregită și de numeroasele materiale de propagandă (reviste, pliante, pungi, pixuri etc) distribuite cu mai multă sau mai puțină larghețe.

Din păcate, afluența mai sus menționată, ca și impedimentele legate de protocolul unei astfel de manifestări, nu ușurează sarcina celor doritori să rețină pe peliculă cele expuse. În consecință, ilustrațiile alăturate sînt insuficiente. Cei ce au vizitat Tîrgul vor regreta, desigur, lipsa referirilor la studiata amenajare interioară a pavilioanelor Austriei sau Cehoslovaciei, la fastuoasele covoare provenite din Iran sau Pakistan, la expoziția R.S.S. Gruzine, la micul și elegantul automobil electric polonez sau la « mașina anului » a firmei japoneze Mazda. . . Lista s-ar putea prelungi, cuprinzînd și mare parte din produsele românești.

La actuala ediție, spațiul central al marelui pavilion, spațiu rezervat altă dată uriașelor strunguri carusel, a fost ocupat de produse ale industriei electronice și de tehnică de calcul, fapt care subliniază importanța crescîndă a acestei ramuri. Din oferta destul de bogată de echipamente periferice, am preferat designul terminalelor realizate de ICE Felix (Fig. 1) celor ale Feper (Fig. 2). Din aceeași arie de preocupări, am reținut dispeceratul pentru dirijarea circulației pe Canalul Dunăre — Marea Neagră, (Fig. 3), proiectat, cu atenția cuvenită cerințelor funcționale și ergonomice, de ICSITE. Firma Metrimpex din Ungaria a prezentat o serie de module de electronică medicală — sobre, eficiente, cu finisare ireproșabilă (Fig. 4, 5, 6, 7).

Trecînd la produsele de mai largă difuzare ale aceleiași industrii, ni s-a părut interesant să alăturăm aparate telefonice realizate de Centrala industrială de echipamente de telecomunicații și automatizări — CIETA (Fig. 8, 9) cu omolcagele lor din Bulgaria (Fig. 10) și materialul « Hi-Fi Video Audio » românesc (Fig. 11) cu cel al reputatei firme Akai din Japonia (Fig. 12, 13),. Aspectul și, probabil, performanțele noilor produse românești susțin comparația; să notăm, însă, că dacă standul Akai se remarcă prin repetarea obsedantă a mărcii de fabrică, la cel românesc o asemenea marcă nici nu există.

Motocicletele atrag întotdeauna un public numeros. Sociologilor eventual interesați să studieze acest fenomen le oferim imagini de la standurile firmelor Jawa — Cehoslovacia (Fig. 14, 15) și Honda — Japonia (Fig. 16, 17).

Remarcăm o participare directă a Institutului de Arhitectură: semnalul pentru stații I.T.B. — studenții arhitecți KARL SCHMIDL și EUGEN GABRIEL TOMESCU, îndrumător arh. BOGDAN GHEORGHIU (Fig. 18). După cum se vede, prototipul este ușor diferit față de produsul de serie (Fig. 19) deja implantat pe principalele trasee. Noile piese de mobilier urban răspund unei nevoi de mult simțită. Singur obiecție ar viza grafismul schemelor de traseu, încă perfectibil.

Deosebit de variată a fost oferta industriei automobilului, prezentînd, printre altele, noul și deja familiarul Oltcit (Fig. 20) cu o linie modernă și calități aerodinamice deosebite. Se observă preocuparea de a redesena an de an — în pas cu moda, care evoluează și în acest domeniu — « fața » modelelor Dacia (Fig. 21), Aro 240 (Fig. 22), Aro 10 (Fig. 23) — în prim plan stînga, un detaliu al

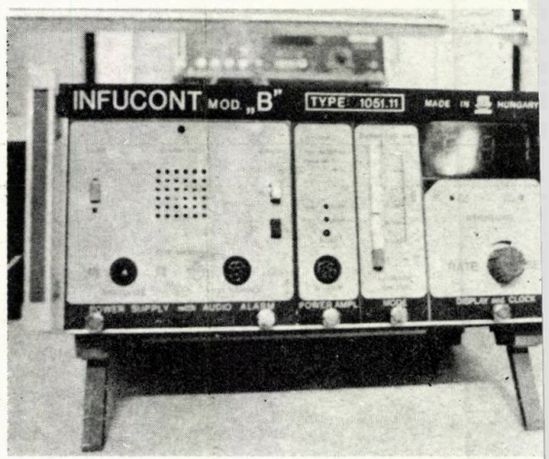

1

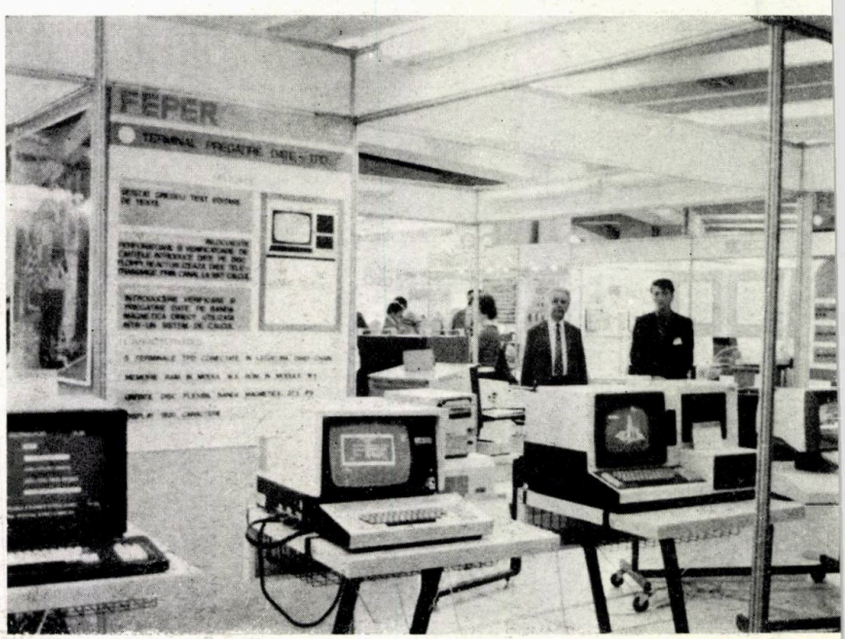

noului tip cu « grătar ». Este vorba de o practică întîlnită la majoritatea firmelor de tradiție și o regăsim și la Lada sovietică (Fig. 24). *Rezultatele sînt meritorii; în schimb, încercarea de a crea un « coupé » refolosind totodată cît mai multe elemente ale Daciei de bază* (Fig. 25) *nu mi se pare reușită, dînd naștere unui hibrid. Există la noi destui creatori capabili de a proiecta o caroserie originală, cu linie sportivă.*

În încheiere, vă prezentăm doi uriași: automacaraua Bumar Fabloc — Polonia (Fig. 26, 27) *și autobasculanta de 110 tone Diesel electrică DAC-110* (Fig. 28, 29). *Și alte vehicule grele românești (camioanele Turbo, autocarele turistice deja în circulație, minibuzele) s-au remarcat prin formă și prin calitatea finisării. Rămîne ca și producția de serie să se mențină la același nivel, lucru pe care l-am dori pentru toate prototipurile expuse la T.I.B.*

Arh. ALEXANDRU ANTONESCU

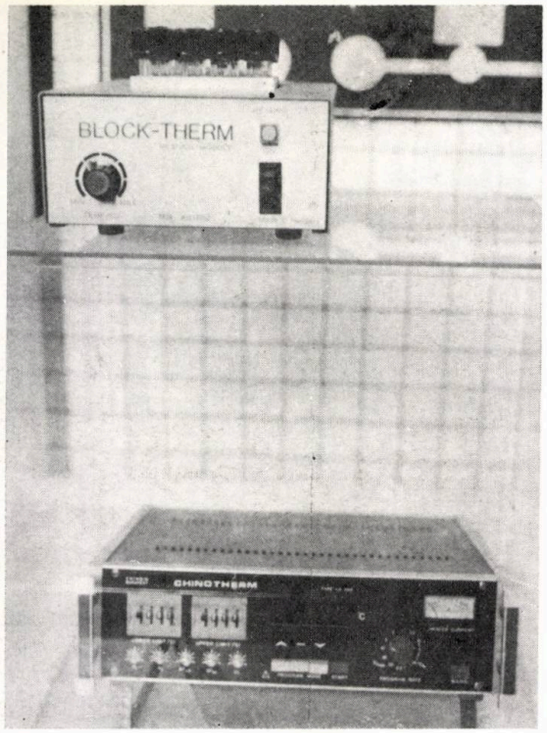

1

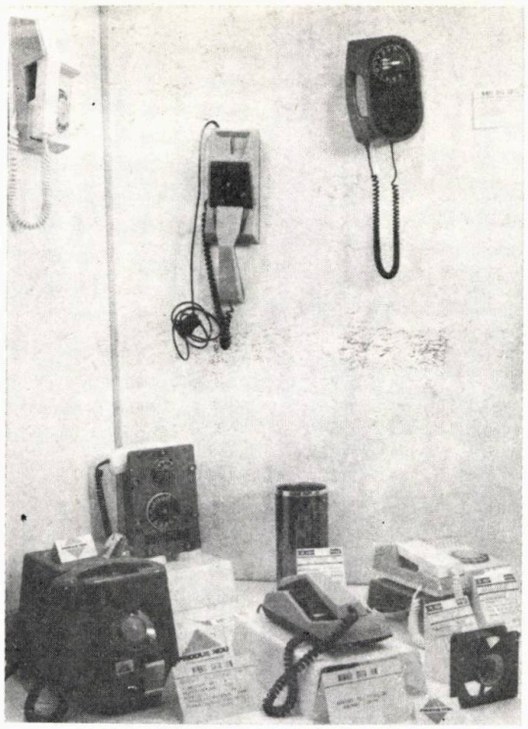

8

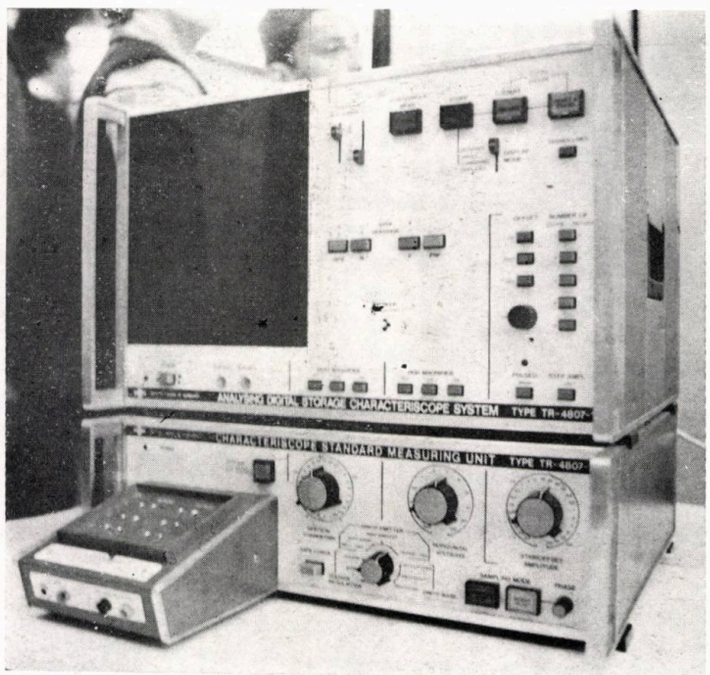

5

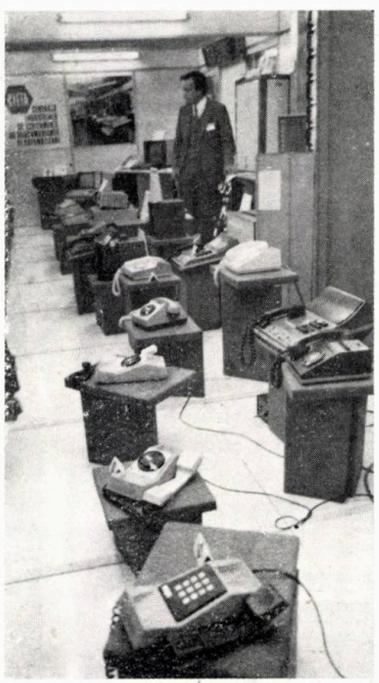

9

10

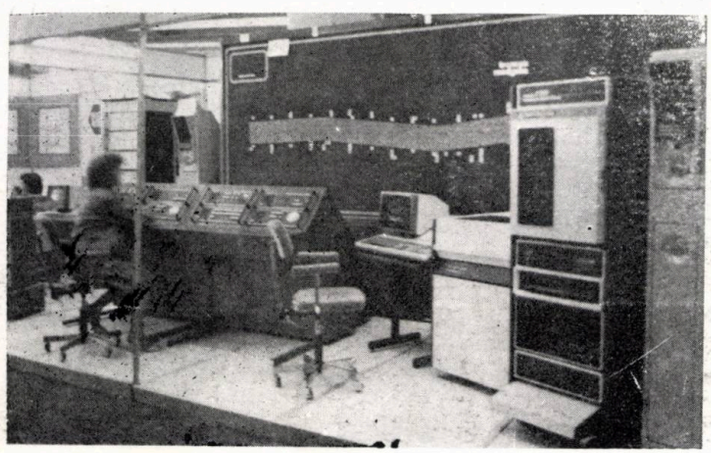

3

11

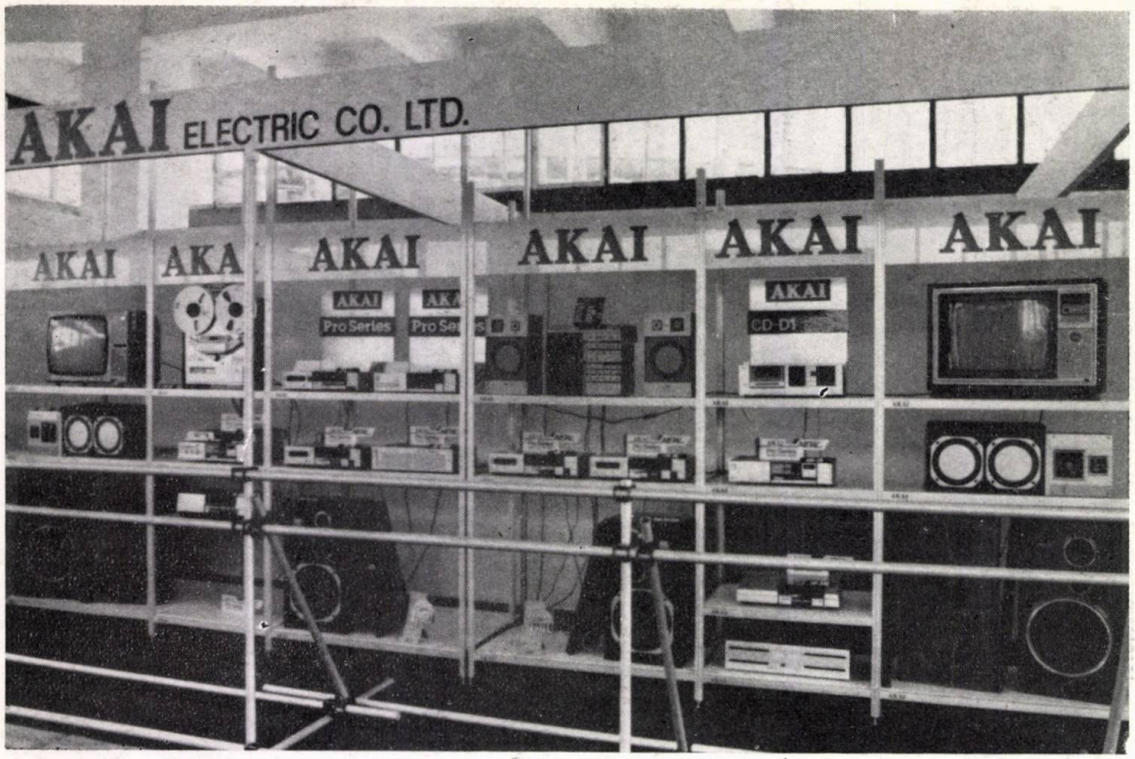
AKAI ELECTRIC CO. LTD.
AKAI
AKAI
AKAI
AKAI
AKAI
AKAI
Pro Series
CD-D1

12

AKAI
KAI

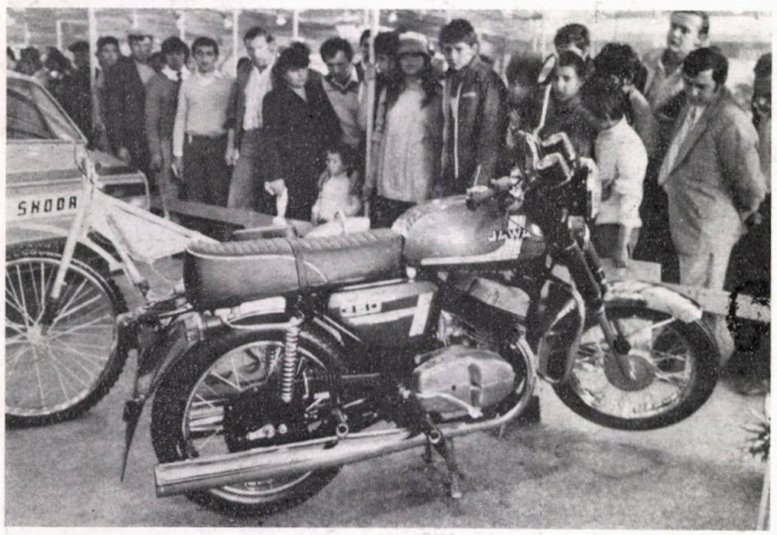
SKODA

14

16

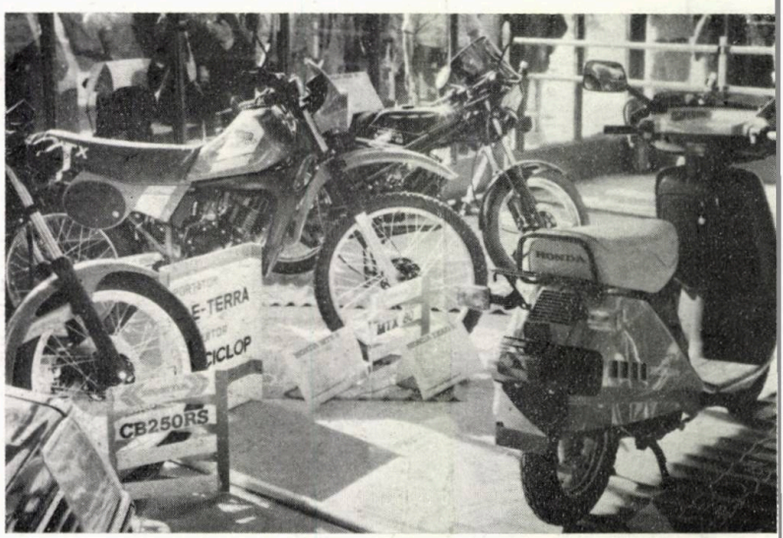
E-TERRA
CB250RS

15

17

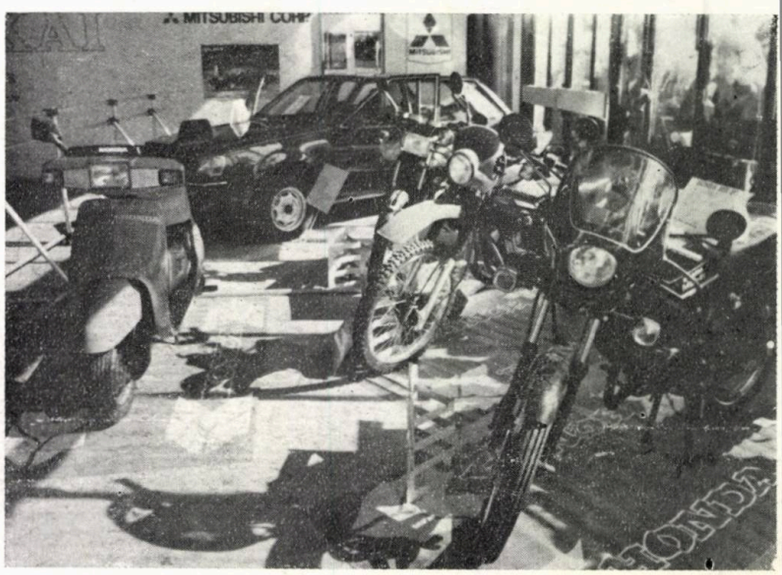
MITSUBISHI

18

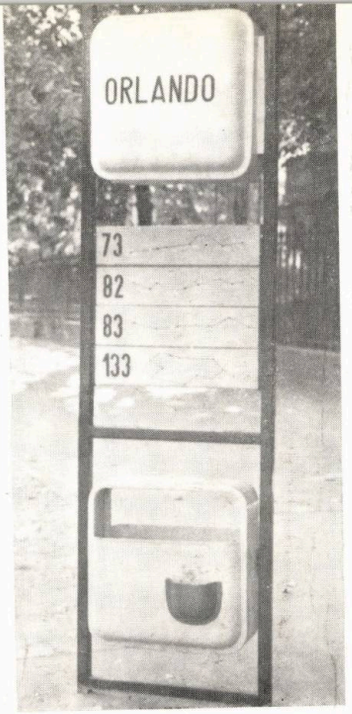

19

20

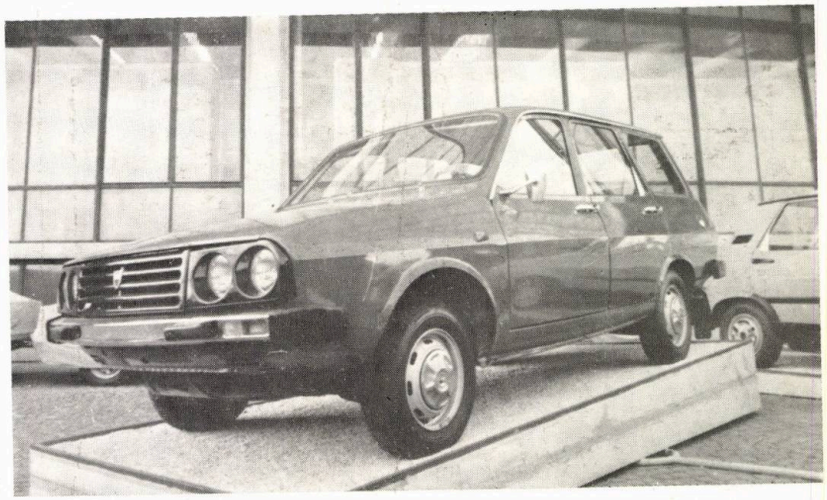

21

24

22

25

23

→

TIB '83

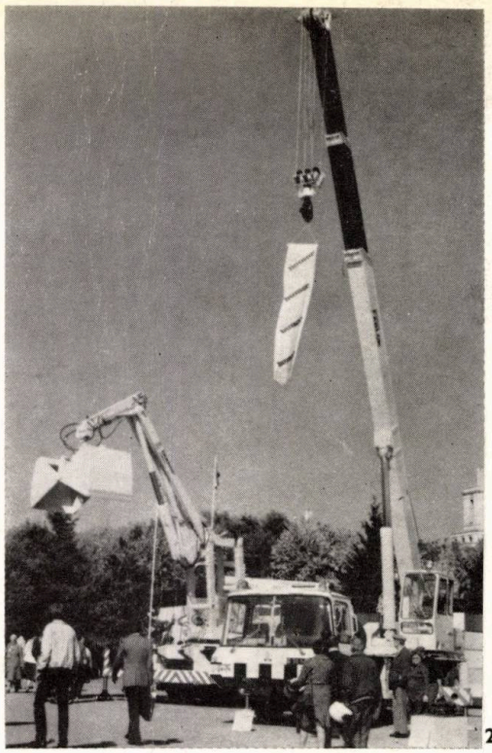

26

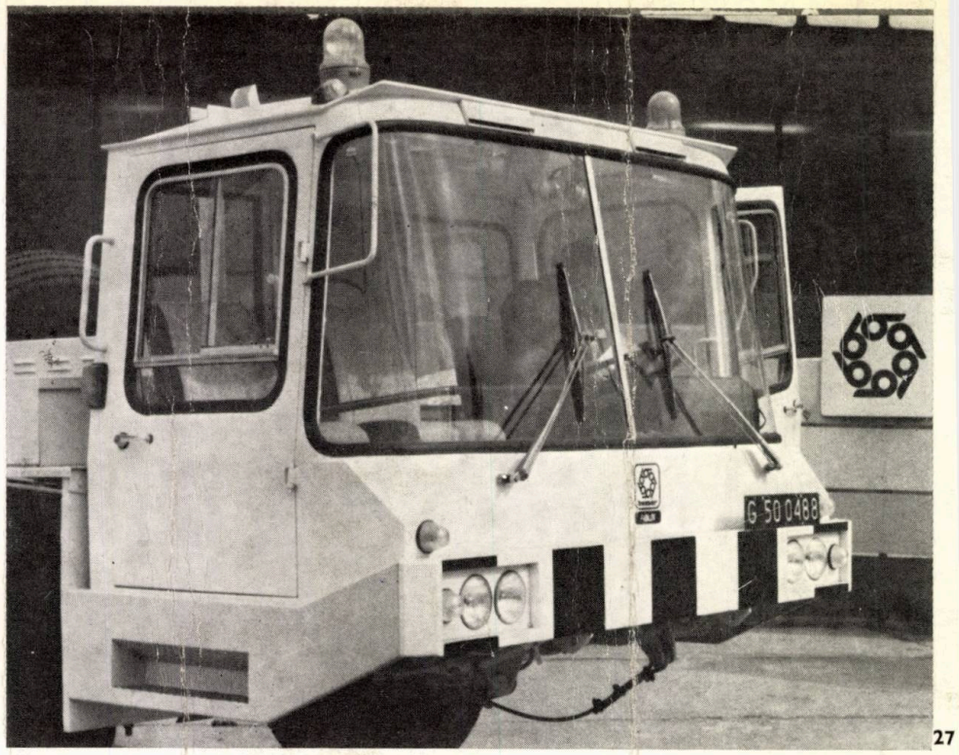

27

AUTOMACARA BUMAR FABLOC — POLONIA

AUTOBASCULANTĂ DAC-110 — ROMÂNIA

28

29

Lei 45

VII

F 1920

BUDAPESTI MŰSZAKI EGYETEM KÖNYVTÁRA 1848

REDACȚIA (EDITORIAL OFFICE): București, str. Academiei nr. 18—20, sector 1, C.P.—597—P.O.B. ROMÂNIA, tel. 13.98.80.

ADMINISTRAȚIA (MANAGEMENT): I.S.I.A.P. (Întreprinderea de stat pentru imprimate și administrarea publicațiilor), București, Piața Scînteii nr. 1, sector 1, Oficiul poștal 33, Cont B.N.R.S.R. 64.51.502.28 filiala sector 1.

ABONAMENTE: I.S.I.A.P., șase apariții anual, 270 lei instituții și individual.

PUBLICITATE: Agenția de publicitate I.S.I.A.P. București, Calea Victoriei nr. 174, sector 1, tel. 50.47.70

ABONAMENTE PENTRU STRĂINĂTATE (SUBSCRIPTION trough) ROMPRESFILATELIA — Sectorul Export-Import Presă, P.O.Box 12201 Telex 10376, prsfir, Calea Griviței 64—66, București, ROMÂNIA. Excerpts in english, french, russian. West $ 65

TIPARUL: Întreprinderea poligrafică « Arta Grafică » București.

REDACTOR: Arh. Ștefan Radu IONESCU

MACHETARE: Arh. Ștefan Radu IONESCU
COPERTA: Arh. Dan MARIN
SECRETAR PRINCIPAL DE REDACȚIE:
Marga PROTOPOPESCU
FOTOGRAFII: Gheorghe DUMITRU

arhitectura

SUMMARY No. 4/1984

FORTY YEARS OF GREAT URBANISTIC-ARCHITECTURAL ACHIEVEMENTS

BIBLIOGRAPHY

Gabriela Meszáros ● DOCTOR THESES, NEW BOCKS (2)

AGENDA

Dr. arch. Adrian Mahu ● THE EXHIBITION "AUTHENTICAL ROMANIAN CIVIL ARCHITECTURE — IMAGES — STUDIES — EXPERIMENTS" (2)

Arch. Alexandru Antonescu ● EXHIBITION OF THE "VILLAGE HEARTH" AT THE VILLAGE MUSEUM (4)
EXHIBITION OF DRAGOS MORARESCU (5)

Stud. arch. Diana Zubac ● "RETRO-SPORT" DIALOGUE (5)

CHRONICLE

PRICE AWARDING BY THE UNION CF ARCHITECTS FOR 1983 (6)

THE SEVENTH SYMPOSIUM OF THE NATIONAL CULTURAL PATRIMONY OFFICE (OPCN) OF BUCHAREST (7)

A HIGHLY SIGNIFICANT POINT IN TIME IN THE URBANISTIC – ARCHITECTURAL DEVELOPMENT OF OUR CAPITAL AND OF ALL THE TOWNS IN OUR COUNTRY FORTY YEARS OF GREAT URBANISTIC – ARCHITECTURAL ACHIEVEMENTS

Honoured professor, dr. arch. Cezar Lăzărescu ● FORTY YEARS OF ROMANIAN ARCHITECTURE (10)

This year we celebrate an outstanding event in the history of our country, namely forty years since the social and national, anti-fascist and anti-imperialist revolution, which opened the way towards a democratic and socialist development of Romania. The national armed insurrection of August 1944 and Romania's participation in Nazi-Germany's defeat were the deed of all national democratic and patriotic forces, united and merged in a common platform elaborated by the Romanian Communist Party, in order to liberate the country from under German dominion. Romania's insurrection and its contribution to fascist defeat constitutes a corollary in the persistent and heroic fight, full of sacrifices, of the Romanian people.

Romania's contemporary architecture is founded on the strong social, political and especially economic changes that occurred in our country after the second world war. The new social order as well as the country's intensive industrialization process led to radical alterations in social requirements and the architectural product itself underwent strong mutations and changed its individual character into a collective one.

The last decades meant not only an accumulation of considerable accomplishments in building amount and size, but also a period of deep mutations in the very way in which major issues were approached and resolved. This period will remain famous in the history of architecture for the extention of the new housing districts, which form real towns. The building volume necessary to the development of our society, in its intensive urbanization process, and the particularly rapid rhythm of the achievements, propelled the use of new techniques and materials; housing problems, caused by the great urban and rural planning activity, would not have been solved without new industrialization, standardization and prefabrication processes.

Arch. Petre Dragnea ● CONTRIBUTION OF ARCHITECTS TO THE ACCOMPLISHMENT OF GREAT HYDROENERGETIC UNITS IN SOCIALIST ROMANIA (15)

The hydroenergetic developments achieved in our country after 1950 — this year being taken as reference year as the first plan for the electrification of the country was then drawn — exceeded in width and complexity everything already achieved in this field.

By better valuing the hydroenergetic potential not only were hydroenergetic plants devised and built on the most important rivers of the country, but matters, directly or indirectly linked with the appropriate objectives, could be resolved.

Thus, besides the variety of specific hydrologic constructions (power stations, dams, sluices, operational power stations, a.s.o.), the devising activity encompassed much broader areas, starting with microterritoria planning and reaching as f r as accommodation units of social character, worker colonies, housing districts and even new localities instead of those of zones disturbed by new accumulation lakes or other hydrotechnica power works.

The architects' creative participation in the hydrotechnical and hydroenergetic works of the Socialits Republic of Romania reached its peak in their active presence in the unparallelly broad architectural-urbanistic Danube-Black Sea Canal works, officially inaugurated on the 26th of May, 1984, in the presence of comrade Nicolae Ceauşescu, Secretary General of the Romanian Communist Party, President of the Socialist Republic of Romania.

Arch. Pompiliu Soare ● COMPLETION OF THE CENTRAL ZONE OF PITESTI — DWELLINGS, BUSINESS CENTRES AND EQUIPMENTS — 1 MAI STREET (19)

The "1 Mai din Piteşti" dwelling unit with business centres and equipments was planned in 1977 — 1978 and ended in 1982. Sited in the second big terrace of Piteşti, this unit equipas and amplifies in fact the western side of the central zone; it holds 500 two three and four-room apartments, the three-room apartments, that predominate, forming around 80% of the whole unit.

Arch. Olga Chirilă ● THE "GEORGE ENESCU" DISTRICT OF SUCEAVA (23)

The "George Enescu" housing district develops in the western part of the city; when coming from Bucharest one reaches it by the 1 Mai boulevard (E 20) and when coming from Vatra Dornei, by the Calea Obcinelor.

Arch. Alexandru Tăranu ● THE IRON GATES ZONE, A SYMBOL OF THE GREAT RENOVATING CHANGES IN OUR COUNTRY (24)

Born from the fight of the waters with the mountains, the Iron Gates zone suffered great changes during the 40 years of new history and thus emerges as a symbol of the rejuvenating forces of socialism. Its name being extended from the Danube cataracts, the Iron Gates zone covers the south-west of Romania, i.e. the south of Banat and the west of Oltenia, holding an area of approximately 500 sq.m.

Arch. Paul Mihalik ● CONTRIBUTION AND RESPONSIBILITY OF ARCHITECTURAL CONCEPTION IN THE MECHANICAL ENGINEERING INDUSTRY (26)

The issue of a number of this review, dedicated to architectural-urbanistic achievements of the last 40 years, incited us to reprospectively emphasize the efforts made and the results obtained in the field of industrial architecture. This comparative, critical backsight is facilitated by abundant analysis matter, out of which some clear and convincing conclusions may be drawn.

TALK WITH . . .

Arch. Ion Rădăcină ● IN ARCHITECTURE A CONTINUOUS ACQUISITION OF KNOWLEDGE IS IMPERATIVE (31)

If anybody thinks he knows everything in this profession he grievously errs. Architecture means a permanent acquisition of knowledge.

We progress in age and are continually aware that we still have something to learn.

It is the location that starts the plan. In fact it constitutes the determining, the fundamental element when starting any plan.

DISCUSSIONS

Arch. Dorin Boilă ● AN AMBIENT MODEL FOR HOUSES IN THE APUSENI MOUNTAINS (33)

AGORA

Arch. Radu Drăgan ● THE CENTRIFUGAL SPACE (36)

OUR PREDECESSORS

Dr. arch. Andrei Pănoiu ● TRADITIONAL ROMANIAN ARCHITECTURE IN THE 19th CENTURY (37)

Maps of the 18th and 19th century and the entire cartographic material holding boundary plans supply extremely important data about territory and settlement planning, be this for boroughs or villages, for village precincts or hermitages and convents, or for crop areas.

The state of villages must have directly attracted the Court's attention, for in 1792 Al. Moruzi steps in with a charter, inducing the inhabitantes to build salubrious houses and also regulating the population provision with the necessary building material and particularly with the wooden parts; the charter moreover endeavours to protect forests against abusive cutting.

Instructions with respect to the drawing up of inventories, to the way the building material has to be shaped and to the latter's unitary price, legitimate for the entire country, are also issued by the Court.

REVIEWS

Dr. arch. Radu Patrulius ● OCTAV DOICESCU: ABOUT ARCHITECTURE — WRITINGS, SPEECHES (46)

TECHNICAL INDEX-CARDS

Column edited by dr. arch. Marius Smighelschi and arch. Călin Negoescu (49)

NEWS OF THE DAY

Arch. Ileana Priboescu-Oprescu ● ARRANGEMENTS FOR PEDESTRIANS—THE 1 MAI AND BRÂNCOVEANU STREETS — THE PITESTI CENTRAL ZONE (beginning) (53)

Arch. Iosif Neméth Csaba ● THE DISTRICT TRIBUNAL OF COVASNA (56)

Arch. Ion Mircea Enescu ● THE METALLURGIC SECTION OF THE MECHANICS FACULTY OF CLUJ-NAPOCA (59)

NEW TECHNIQUES AND METHODS

Eng. Eugen Iordăchescu ● TRANSLATION OF THREE HOUSING BLOCKS ON THE STEFAN CEL MARE ROAD OF BUCHAREST (64)

WE WONDER . . .

Arch. Stefan Radu Ionescu ● MEDITATIONS OF A PEDESTRIAN (70)

SCHOOL PAGE

Dr. arch. Eugeniu Apostol ● THE DOCTORATE IN ARCHITECTURE (72)

Dr. arch. Cosma Jurov ● PLANS FOR MULTIFUNCTIONAL BUILDINGS (II) (74)

CORRESPONDENCE

Tutor-architect Laurențiu Ciobanu ● CONTEMPORARY URBANISTIC TRENDS IN THE UNITED STATES OF AMERICA (78)

CADRAN

Column edited by arch. Cristina Ene and Mihai Pienescu (80)

ARTS-DESIGN

IMAGES OF IRAK (86)
Anghel Marcu ● THE PAINTINGS OF VICTORIA ALEXIU (86)
SMALL PLASTIC OF THE POLISH PEOPLE'S REPUBLIC (III) (87)
Adrian Silvan Ionescu ● FASHION AT THE SEASIDE (88)
ARCHITECTURE CONSIDERED BY ARCHITECTS (88)

arhitectura

4 | 84

REVISTĂ A UNIUNII ARHITECȚILOR DIN R. S. ROMÂNIA

ANUL XXXII, NR. 4 (209, serie nouă)

FONDATĂ ÎN 1906

40 DE ANI DE MARI ÎMPLINIRI ARHITECTURAL-URBANISTICE

BIBLIOGRAFIE

2 Gabriela Mészáros ● TEZE DE DOCTORAT, CĂRȚI NOI

AGENDA

Dr. arh. Adrian Mahu ● EXPOZIȚIA « ARHITECTURA CIVILĂ ROMÂNEASCĂ AUTENTICĂ, IMAGINI — STUDII — EXPERI-
2 MENT »

Arh. Alexandru Antonescu ● EXPOZIȚIA « VATRA » DE LA
4 MUZEUL SATULUI

5 * * * ● EXPOZIȚIA DRAGOȘ MORĂRESCU

5 Stud. arh. Diana Zubac ● DIALOG « RETRO-SPORT »

CRONICA

6 * * * ● ACORDAREA PREMIILOR UA PE 1983

7 * * * ● CEL DE AL 7-LEA SIMPOZION AL OPCN-MB

MOMENT DE ÎNALTĂ SEMNIFICAȚIE ÎN AMPLA ACTIVITATE DE DEZVOLTARE ARHITECTURAL-URBANISTICĂ A CAPITALEI ȘI A TUTUROR ORA-
9 **ȘELOR ȚĂRII**

40 DE ANI DE MARI ÎMPLINIRI ARHITECTURAL-URBANISTICE

Prof. em. dr. arh. Cezar Lăzărescu ● PATRUZECI DE ANI DE
10 ARHITECTURĂ ROMÂNEASCĂ

Arh. Petre Dragnea ● APORTUL ARHITECȚILOR LA REALI-ZAREA MARILOR ANSAMBLURI HIDROENERGETICE ALE
15 ROMÂNIEI SOCIALISTE

Arh. Soare Pompiliu ● COMPLETAREA ZONEI CENTRALE A MUNICIPIULUI PITEȘTI — locuințe, spații comerciale și dotări —
19 strada 1 MAI

23 Arh. Olga Chirilă ● CARTIERUL «GEORGE ENESCU» SUCEAVA

Arh. Alexandru Țăranu ● ZONA PORȚILOR-DE-FIER — SIMBOL
24 AL MARILOR PREFACERI ÎNNOITOARE ALE ȚĂRII

Arh. Paul Mihalik ● APORT ȘI RESPONSABILITĂȚI ÎN CON-
26 CEPȚIA ARHITECTURII INDUSTRIEI

CONVORBIRE CU ...

Arh. Ion Rădăcină — ARHITECTURA E O PERMANENTĂ
31 CUNOAȘTERE, interviu de dr. arh. Adrian Mahu

DEZBATERE

Arh. Dorin Boilă ● UN MODEL AMBIENTAL DE LOCUIRE
33 A MUNȚILOR APUSENI

AGORA

36 Arh. Radu Drăgan ● SPAȚIUL CENTRIFUG

ÎNAINTAȘII NOȘTRI

Dr. arh. Andrei Pănoiu ● ARHITECTURA TRADIȚIONALĂ ROMÂNEASCĂ ÎN SECOLUL AL XIX-LEA 37

RECENZII

Dr. arh. Radu Patrulius ● OCTAV DOICESCU: DESPRE ARHI-TECTURĂ — SCRIERI, CUVÎNTĂRI

FIȘE TEHNICE

Rubrică redactată de dr. arh. Marius Smigelschi și arh. Călin Negoescu 49

ACTUALITĂȚI

Arh. Ileana Priboescu—Oprescu ● AMENAJĂRI PIETONALE STRADA 1 MAI — BRÂNCOVEANU — ZONA CENTRU PITEȘTI (debut) 53

Arh. Csaba Iosif Németh ● TRIBUNALUL JUDEȚEAN CO-VASNA 56

Arh. Ion Mircea Enescu ● SECȚIA DE METALURGIE LA FACUL-TATEA DE MECANICĂ DIN CLUJ-NAPOCA 59

TEHNICI ȘI METODE NOI

Ing. Eugen I. Iordăchescu ● TRANSLAREA A TREI BLOCURI DE LOCUINȚE PE ȘOSEAUA ȘTEFAN CEL MARE DIN BUCUREȘTI 64

NE ÎNTREBĂM?

Arh. Ștefan Radu Ionescu ● REFLEXII DE PIETON 70

PAGINA ȘCOLII

Dr. arh. Eugeniu Apostol ● DOCTORATUL ÎN ARHITECTURĂ 72

Dr. arh. Cosma Jurov ● PROIECTE DE CLĂDIRI MULTIFUNCȚI-ONALE (II) 74

CORESPONDENȚĂ

Conductor-arhitect Laurențiu Ciobanu ● TENDINȚE URBA-NISTICE CONTEMPORANE ÎN STATELE UNITE ALE AME-RICII 78

CADRAN

Rubrică redactată de arhitecții Cristina Ene și Mihai Pienescu 80

DESIGN ARTE

* * * ● IMAGINI DIN IRAK 86

Arh. Anghel Marcu ● PICTURA VICTORIEI ALEXIU 86

* * * ● PLASTICĂ MICĂ DIN REPUBLICA POPULARĂ POLONĂ (III) 87

Adrian — Silvan Ionescu ● MODA LA MARE 88

* * * ● ARHITECTURA PRIVITĂ DE ARHITECȚI 88

CONSILIUL DE CONDUCERE: arh. CONSTANTIN JUGURICĂ* — președinte, arh. EMILIA ABRUDEANU, conf. ION BIȚAN, dr. arh. ALEXANDRU BUDIȘTEANU, prof. ing. ALEXANDRU CIȘMIGIU, ing. PAUL DRAGOMIRESCU, dr. arh. MIHAI ENESCU, arh. ALEXANDRA FLORIAN, dr. arh. BORIS GRINBERG, arh. ȘTEFAN RADU IONESCU* — redactor, arh. EUSEBIE LATIȘ, arh. MIRCEA MIHAI, arh. NICOLAE MUNTEANU, arh. DAN PRODESCU, conf. dr. arh. ALEXANDRU SANDU*, MATILDA ZĂNESCU*

* Membri ai Colegiului de redacție

bibliografie

Selecții bibliografice
de Gabriela Mészáros

TEZE DE DOCTORAT

Șteblea — Șteflea, Ștefan — *Conceptul arhitectural și urbanistic al turismului organizat în Delta Dunării*, 1980

Ghenciulescu, Cornel — *Complexe multifuncționale evolutive pentru recreere*, 1982

Trinh Minh Hong — *Organizarea spațiilor arhitecturale ale ansamblurilor de locuință în condițiile industrializării*, 1982

Tănase, Michel — *Villes neuves en Transylvanie entre les XII—XIII siècles*, 1981

Teodorov, Antonio — *Contribuție în cercetarea și transpunerea concepțiilor noi în creația arhitecturală a clădirilor de locuit în condițiile industrializării*, 1982

Rehman, Abdul — *Sistematizarea orașelor vechi din Pakistan*, 1983

Marinan, Shwan — *Coordonate ale proiectelor de arhitectură pentru o rezolvare a problemelor locuirii în orașele mari și mijlocii din nordul Irak-ului*, 1983

Săvescu, Constantin — *Evoluția concepțiilor privind dezvoltarea centrelor orașelor*, 1984

Alpha Oumar Dabo — *Ansambluri de locuit în R. P. R. Guineea*, 1983.

CĂRȚI NOI

I 7405 *Studien zur deutschen Kunst und Architektur*. Dresden, 1981
I 7406 Böhle, K-H., *Bilder auf der Landschaftspark Wörlitz*. Leipzig, 1981
II 4239 Mitzel + Stachwiski, *Schläden an Beton -und Mauerwerks*. Berlin, 1981
II 240 *Kultur und Ethnos*. Berlin, 1980
I 7422 *Kunstdenkmäler in Jugoslawien*. Leipzig, 1981
II 7423 Dreschner, H., Potsdam — *Ansichten aus drei Jahrhunderten*. Weimar, 1981.
II 4241 Witz, Ig., *Auge und Hand des Malers*, Dresden, 1981
III 2803 Hartmann, H.G., *Pillnitz — Schloss, Park und Dorf*. Weimar, 1981
II 2804 Schinkel, K.F., *Reisen nach Italien*. Berlin, 1982
III 2805 George, M., *Max Schwimmer — Leben und Werk*. Dresden, 1981
III 2806 Belenitzki, A., *Mittelasien Kunst der Sogden*. Leipzig, 1980
III 2807 Böhle, K. H., *Dresden in Farbe*. Leipzig, 1981
III 2808 Nowgorodona, E., *Alte Kunst der Mongolei*. Leipzig, 1980
III 2809 Reed, Alma, *Jose Clemente-Orozco*. Dresden, 1979
I 4727 Herling, H., *Geschichte zur die Gegenwart*. Berlin, 1979
III 2810 *Kunstschätze der Karl-Marx — Universität Leipzig*. Leipzig, 1981
III 2811 Aragon, L., *Gespräche über die Dresdener Galerie*. Leipzig, 1982
IIL 6613 Jauss, H. R., *Experiența estetică și hermeneutică literară*. București, 1983
I 7426 Rădulescu, M., *Civilizația oamenilor*. București, 1983
I 73889 Fleming, W., *Arte și idei*. București, 1983 (vol. I și II)
II 4242 Mercea, Fl., *Economia de energie și proiectarea instalațiilor solare*. București, 1983
II 4243 Jinescu, V., *Utilaj tehnologic pentru industrii de proces*. vol. I. București, 1983
II 4244 Dvoracek, *Festtage in Bautzen*. Domovina, 1983
I 7388 Cardaș, M. ș.a., *Mic lexicon ilustrat al noțiunilor de sistematizare*. București, 1983
III 2813 Bojkov, A., *Hudojestvenoto vasledestvo va manistira*. Sofia 1981
III 2812 Eckarde, G., *Flämische Malerei des 17 Jahrhunderts*. Leipzig, 1980
I 7409 Olteanu, Șt., *Societatea Românească la cumpănă de milenii*. București, 1983
I 7411 Zidăroiu, C., *Programare liniară*. București, 1983
I 7413 Kuczman, K., *Guide book*. București, 1983
III 2814 Miclea, I., *Delta Dunării*. București, 1983
I 7415 *Conferința pe țară a președinților Consiliilor Populare*. București, 1983
I 7416 Popescu, Argeșel, *Masivul Suhard — Ghid turistic —*. București 1983
I 7417 Zimmer, H., *Introducere în civilizația și arta indiană*. București, 1983
I 7418 Focillon, H., *Piero della Francesca*. București, 1983
I 7419 Matei, H., *Civilizația lumii antice*. București, 1983
I 7420 *București — Ghidul străzilor*. București, 1983
I 7429 Oancea, D., *Munții Rarău-Giumalău — Ghid turistic*. București, 1983
I 7430 Buza, M., *Munții Cindrel — Ghid turistic*. București, 1983
I 7431 Ionescu, H. B., *China — Miniaturi*. București, 1983
III 2816 Nicolescu, V., *Caravaggio*. București, 1983
I 7436 Sioncu, V., *Bazele calculului structurilor de stabilitate*. Timișoara, 1983
I 7437 *Plenarele Cons. Oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană*. București, 1983
I 7438 Rusu, M., *Montarea în construcții*. București, 1983
I 7439 Adameșteanu, D., *Civilizații antice din Italia Meridională*. București, 1983
I 7440 Gheorghiță, Șt., *Organizarea muncii în construcții*. București 1983
I 4754 Petrescu, P., *Arcade în timp*. București, 1983
II 4259 *Probleme de rezistența materialelor*. București, 1983.

Trimițînd din timp cu mandat poștal sau virînd în contul ISIAP suma de 270 lei (costul abonamentului pe un an), cititorii noștri își pot asigura primirea în continuare a revistei. Adresa și numărul de cont ale ISIAP ca și adresa și telefonul redacției, sînt specificate pe coperta II.

agenda

Expoziția reputatului arhitect CONSTANTIN JOJA, deschisă la Institutul de Arhitectură «Ion Mincu» din București, în perioada 2—20 aprilie 1984, reprezintă unul din momentele de referință ale încercărilor de a teoretiza și extrage, pe baza unei îndelungate și aprofundate documentări, trăsături și elemente definitorii pentru arhitectura românească.

Expoziția a cuprins peste 300 de fotografii alb-negru, scheme de plan, detalii, elevații, experimente și idei formulate cu o concizie clasică.

Au fost prezentate și cîteva dintre lucrările realizate de arhitectul Constantin Joja, începînd cu vila din Bușteni (1935), Casa Noica din Putineiu — Teleorman (1937), Casa Mateescu din Pucioasa (1937), Casa din str. Zorileanu — București, Casa din Năeni — Buzău și terminînd cu importantele restaurări din București: Hanul lui Manuc, Hanul cu Tei, precum și cele din perimetrul zonei istorice Curtea Veche.

În panoul de început al expoziției, arhitectul Joja făcea următoarele precizări: «Studiul și experimentul de față nu pretind să dea nimănui lecții de arhitectură românească autentică, dar, urmărind evoluția arhitecturii tradiționale țărănești și urbane în toate regiunile țării, nu se poate să nu se ajungă la constatarea unor date stilistice permanente, a limitelor între care s-au desfășurat toate libertățile și fantezia creatoare a neamului românesc în efortul de a întrupa spiritualitatea lui în opere mari sau mici, găsind analogii la sensurile lui spirituale în variația ritmurilor și a proporțiilor, sensibilitatea poetică a neamului în opozițiile de umbră și lumină, structura lui emoțională stabilă în stabilitatea și continuitatea liniilor formative, în paralelismul lor».

Pe baza unui extrem de bogat material documentar, adunat din diferite regiuni

EXPOZIȚIA « ARHITECTURA CIVILĂ ROMÂNEASCĂ, IMAGINI — STUDII — EXPERIMENT »

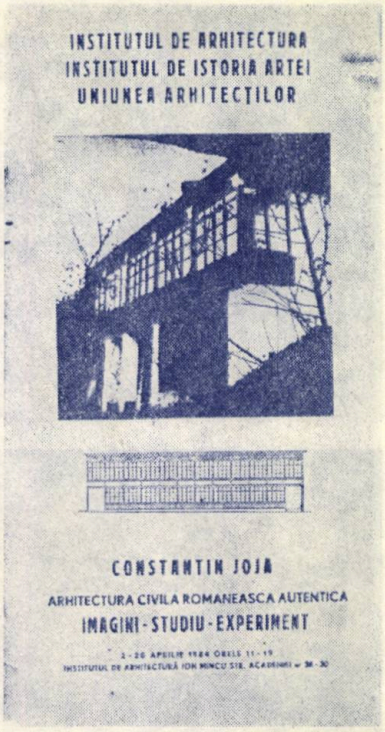

ale țării, arhitectul Constantin Joja încearcă să stabilească — și, după opiniile exprimate de către cei mai mulți vizitatori ai acestei expoziții, și reușește să extragă — unele date stilistice permanente, care definesc zestrea noastră arhitecturală.

Cîteva dintre aceste idei-sinteză, atît de frumos exprimate și ilustrate în cadrul expoziției, sînt înfățișate în continuare:

« Arhitectura românească nu este numai volum și spațiu, ci, în principal, lupta dintre lumină și umbră; fără să fie o viziune picturală a spațiului, e un joc al structurii în umbră, în loc să fie al luminii pe material și structură ».

« Simplitatea arhitecturală nu este dovada unei lipse de mijloace materiale sau a unei tehnici rudimentare, pentru că nu materialul nobil, rar și greu de lucrat și nici tehnicile complicate, necesitînd ani de lucru, fac arhitectura, ci armoniile ritmice și luminoase, contrastele între registrele de umbră și lumină, proporțiile sugerînd, prin raporturi numerice, metafore și analogii la spiritualitatea unui neam, la poetica și muzicalitatea lui ».

« Noi am rămas în aria clasicismului funciar al oricărei arhitecturi unitare volumetric și ritmat și al elementelor constructive stîlpi și grinzi ».

« Spiritul de geometrie este atît de evident, în toată arhitectura noastră autentică, încît n-au fost niciodată tolerate aberații pitorești ».

« Spiritul de finețe al arhitecturii noastre țărănești n-a permis niciodată decorației să capete rolul principal în compoziția generală. Structura determină și dozează întreaga expresie, proporțiile și ritmurile ei, accentuează sau pune în surdină și poezia și muzicalitatea arhitecturii ».

« Arhitectura noastră țărănească este arhitectura orizontalității perfecte, expresie a liniștii sufletești. Este arhitectura liniilor continue, semn al evoluției plastice ultime. Este arhitectura marelui contrast între registrul de umbră al etajului și cel de lumină al parterului, sursa armoniilor arhitecturale ».

Profesorul dr. arhitect GHEORGHE CURINSCHI VORONA avea să sublinieze, în cuvîntul său la vernisaj, caracterul de excepție al expoziției, care oferă un important suport teoretic pentru activitatea arhitecților, dar și pentru întregul proces de învățămînt din cadrul Institutului de Arhitectură « Ion Mincu ».

Se cuvine a aminti și de intervenția arhitectei HENRIETTE DELAVRANCEA-GIBORY, care, cu fervoarea bine cunoscută, avea să adauge: « Această expoziție constituie o explozie de material documentar, într-o cantitate copleșitoare, ce pare că depășește puterea de investigare a unui singur om în 50 de ani de activitate ».

Firește că ar fi multe de spus pe marginea acestei expoziții. Ne stăruie în minte încîntarea pe care aveam să o descopăr pe fețele vizitatorilor, nu numai arhitecți, ci și cercetători, etnografi, istorici, filozofi, scriitori, poeți, artiști plastici etc. Toți priveau deosebit de interesați imagini ale unor comori de arhitectură românească, avînd ceva din atitudinea celui care își revede lucruri familiare, știute dintotdeauna. Pe chipul lor, citeam parcă bucuria prilejuită de întîlnirea cu « Sensuri și valori regăsite ».

Aș mai vrea să amintesc de imaginea tinerilor studenți care își notau în caietele lor din ideile formulate pe panourile expoziției dîndu-ne un sentiment reconfortant și făcîndu-ne, astfel, să deslușim încă unul din marile cîștiguri ale expoziției.

În concentrarea preocupată a acestor tineri studenți ar trebui să descifrăm poate rodul demersului cultural întreprins de arhitectul Constantin Joja și mesajul expoziției sale urmărind să atragă atenția asupra unor valori arhitecturale inestimabile și permanente, într-o epocă bîntuită de curente de arhitectură mai efemere decît moda vestimentară.

Dr. arh. ADRIAN MAHU

EXPOZIȚIA «VA

VATRA, simbol al permanenței, este tema celei de-a doua expoziții din ciclul «Locul — Faptă și Metaforă» organizată de Muzeul Satului și de Artă Populară, în colaborare cu Uniunea Artiștilor Plastici din R. S. România, și deschisă în ziua de 18 mai 1984. Alegerea acestui moto urmărește evidențierea continuității de cultură și civilizație în care se înscrie — dincolo de particularitățile formale — plastică românească actuală.

Se remarcă preocuparea organizatorilor de a răspunde anumitor obiecții formulate după ediția de anul trecut, potrivit cărora expunerea directă a creațiilor contemporane în cadrul oferit de gospodăriile din muzeu ar fi creat disonanțe supărătoare. În actuala formulă — poate și datorită unui oarecare reflux al participării artiștilor contemporani —, s-a preferat separarea netă a celor două componente ale expoziției. Astfel, printr-un itinerar în cadrul muzeului, s-au pus în evidență diferite moduri de concretizare a vetrei în arhitectura tradițională; în același timp, sala de expoziții de la intrare adăpostește «propuneri de opere» — interpretări moderne ale conceptului de vatră — aparținînd plasticienilor Wanda MIHULEAC, Sorin DUMITRESCU, Cristian PARASCHIV, Napoleon TIRON, Marin GHERASIM, Constantin FLONDOR, Alexandru CHIRA. Personal, cred că modalitatea aleasă la ediția precedentă — prin relația directă ce se crea între tradiție și regăsirea ei — oferea, desigur, mai multe riscuri, dar și mai multe potențialități expresive.

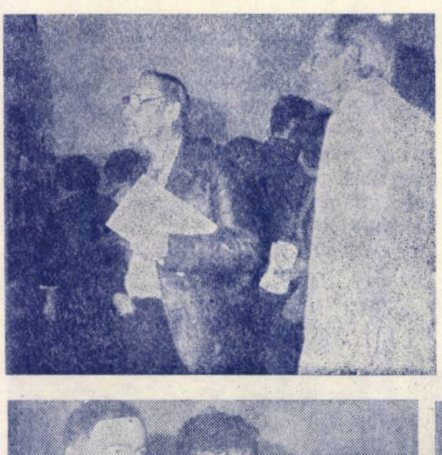

În ziua inaugurală, gazdele au avut fericita idee de a-i aduna pe toți cei prezenți în jurul unei vetre improvizate în aer liber pentru a gusta din pîinea ospitalității românești dintotdeauna. Aici, în vatra noastră spirituală, care este Muzeul Satului, s-ar cuveni, poate, să se adune din cînd în cînd cei ce studiază specificul național, raportul între tradiție și modernitate, pentru un schimb de păreri folositor tuturor.

Să mulțumim deci din nou, ca și anul trecut, gazdelor — Jana NEGOIȚĂ, directoarea muzeului, Anca VASILIU, organizatoarea expoziției, Paul P. DROGEANU — precum și distinșilor critici Dan HĂULICĂ, Ion FRUNZETTI, Paul PETRESCU, care au ținut să fie alături de mai tinerii lor confrați, și să urăm seriei de manifestări «Locul — Faptă și Metaforă» — intrată de-acum, și ea, în tradiție — un viitor pe măsura entuziasmului celor ce au inițiat-o.

Arh. ALEXANDRU ANTONESCU

1, 2. Wanda Mihuleac — 2, 3. Sorin Dumitrescu — 4. Marin Gherasim

LA MUZEUL SATULUI

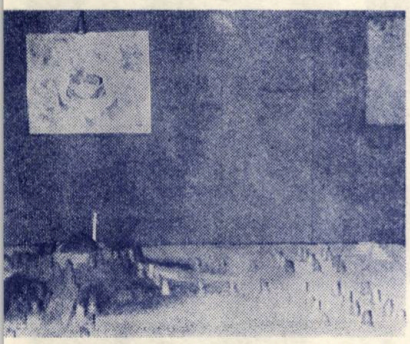

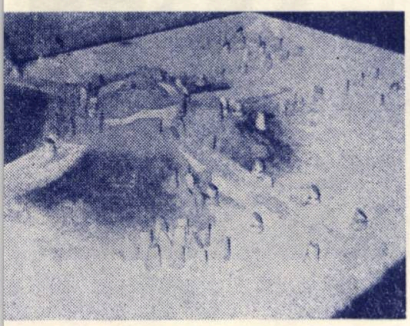

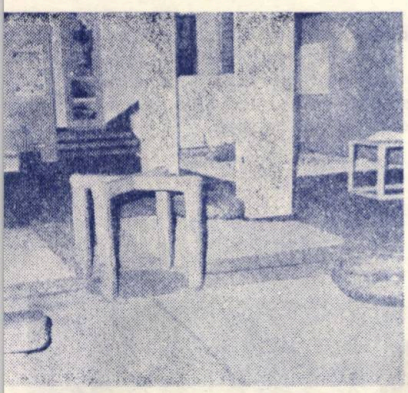

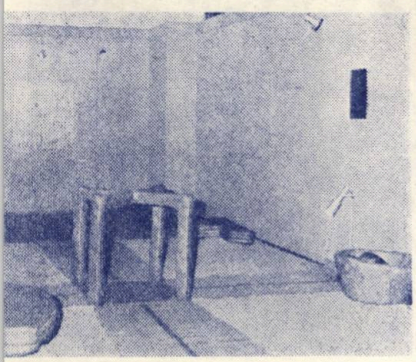

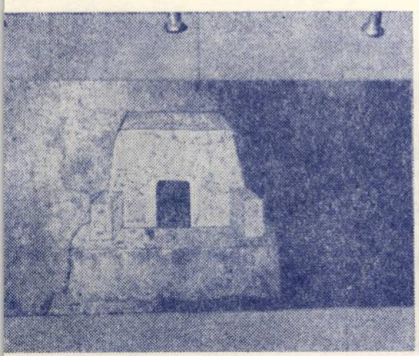

EXPOZIȚIA DRAGOȘ MORĂRESCU

Luni 25 iunie a.c., a avut loc vernisajul expoziției de pictură a lui DRAGOȘ MORĂRESCU. Un numeros public a ținut să fie de față, la această nouă confruntare cu publicul, a pictorului și binecunoscutului nostru confrate, de la Galeria Eforie din Capitală.

Prezentarea expoziției a fost făcută de către criticul MIRCEA DEAC. Publicăm, deocamdată, cîteva instantanee surprinse la vernisaj de către fotoreporterul revistei, GHEORGHE DUMITRU, urmînd ca, într-un viitor număr, să revenim cu amănunte asupra ultimelor lucrări ale artistului.

A

DIALOG „RETRO — SPORT"

Primăvara tîrzie a pătruns, în fine, și în buzunarul holului Institutului de Arhitectură, unde, în mai a.c., studentele ȘTEFANIA RUSE TURCU și MARIANA JEBEREAN, din anul V, au prezentat o reușită expoziție de design vestimentar, sugestiv intitulată Dialog « retro-sport ».

Modelele expuse, 30 la număr, au trezit atenția și admirația vizitatorilor, tineri și mai puțin tineri, prin rafinamentul și prin bunul gust cu care materialele și culorile au fost dozate cît și prin calitatea execuției.

Alături de modelele ȘTEFANIEI RUSE TURCU, de factură « retro », care ne trimit spre « cufărul bunicii » sau dovedesc un studiu aprofundat al portului popular (spre care ar trebui să ne îndreptăm mai des atenția), evident realizate în spiritul cerințelor veșmîntului adecvat vieții și gustului de azi, MARIANA JEBEREAN ne prezintă modele « sport », în care funcționalitatea, fantezia și culorile se împletesc în mod fericit.

Găsesc binevenită această expoziție și consider că asemenea inițiative ar trebui mai mult încurajate și sprijinite, școala dovedindu-se — și din acest punct de vedere — un bogat izvor de talente.

Stud.-arh. DIANA ZUBAC

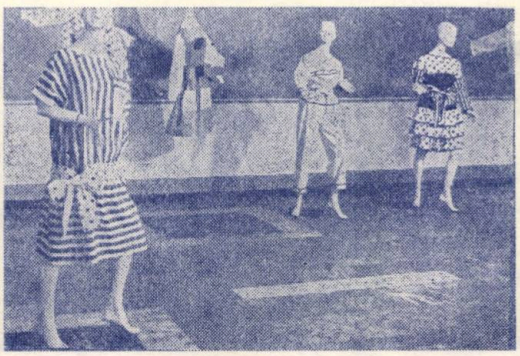

cronica

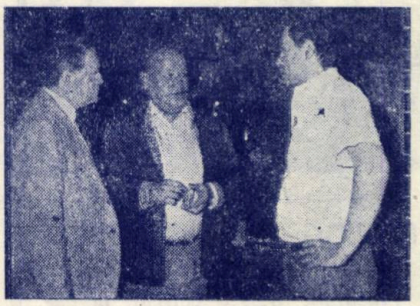

ACORDAREA PREMIILOR U.A. PE 1983

Marți 26 iunie 1984, la sediul Uniunii Arhitecților, a avut loc festivitatea decernării premiilor U.A. pe 1983.

Au luat parte reprezentanți ai conducerii U.A., membri ai juriului, componenți ai colectivelor încununate cu lauri, invitați.

Prof. em. dr. arh. CEZAR LĂZĂRESCU, președintele Uniunii Arhitecților, a dat citire listei cu numele celor premiați, accentuînd asupra importanței momentului în care lucrările acestora întrunesc aprecierile juriului și ale obștei arhitecților, în cel de al 40-lea an de la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, în anul celui de al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român.

În numărul de față, prezentăm imagini de la festivitatea de premiere, urmînd ca, într-unul din numerele viitoare, să publicăm lista lucrărilor premiate și colectivelor de laureați.

A

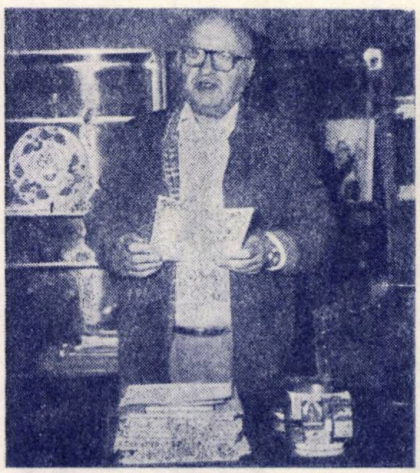

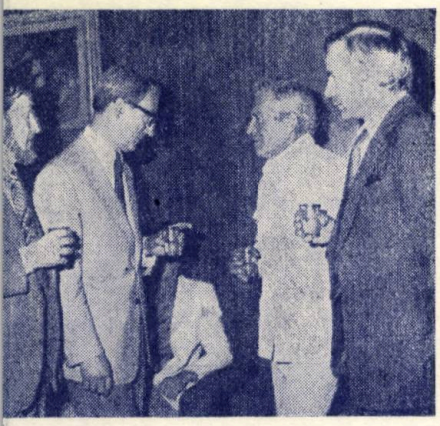

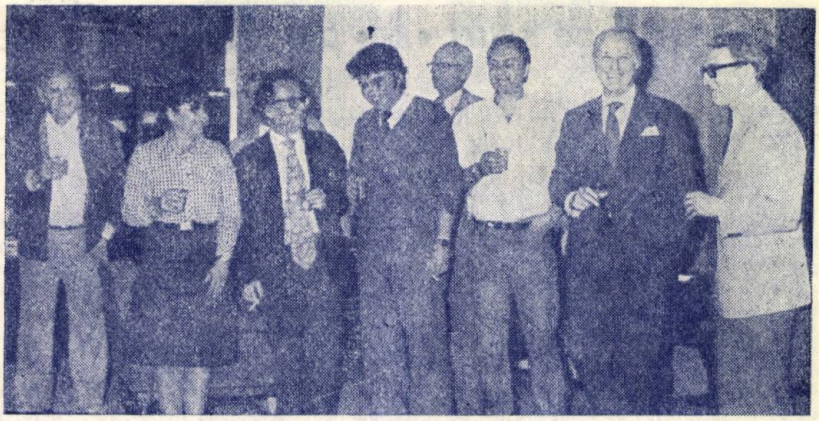

CEL DE AL 7-LEA SIMPOZION AL OPCN-MB

În cadrul bogatelor manifestări cultural-științifice și artistice cuprinse în PRIMĂVARA CULTURALĂ BUCUREȘTEANĂ (21—27 MAI 1984), s-a desfășurat și cel de al 7-LEA SIMPOZION AL OFICIULUI PENTRU PATRIMONIUL CULTURAL NAȚIONAL AL MUNICIPIULUI BUCUREȘTI.

Găzduită de MUZEUL DE ISTORIE ȘI ARTĂ AL MUNICIPIULUI BUCUREȘTI, manifestarea a scos în evidență rezultatele ultimelor studii și cercetări întreprinse de către specialiști ai valorilor patrimoniale ale Capitalei și a atras, prin interesul problematicii dezbătute, un numeros public.

Simpozionul a fost deschis prin cuvîntul prof. dr. PANAIT I PANAIT, directorul Muzeului de Istorie și Artă al Municipiului București, și a înregistrat și o firesc-susținută participare a arhitecților — prin comunicări, luări de cuvînt ori atentă audiență —, participare dovedită atît prin conținutul programului tipărit al manifestării, cît și prin instantaneele alăturate ale ARHITECTURII.

A

PALAZZO STROZZI — PRINCIPAL NUCLEU AL TÎRGULUI INTERNAȚIONAL « LIBRO D'ARTE-ARTE DEL LIBRO », FLORENȚA 9—12 MAI 1985

Datorită binecunoscutului prestigiu cultural-organizatoric al fiorentinilor, Tîrgul Internațional « CARTEA DE ARTĂ — ARTA CĂRȚII » — ce se va desfășura, în viitorul an, în generoasele spații ale Palatului Strozzi, ca principal nucleu al manifestării — este așteptat cu mare interes, de către editurile italiene și străine, marile și mai micile biblioteci, institutele de învățămînt, imprimeriile de artă etc.

Consiliul Municipal al Florenței se străduiește să extindă aria de preocupări a acestei manifestări, prin importante sectoare — cum sînt cele ale hîrtiei de tipar, ale legăturilor de carte, fotografiei de artă, graficii de carte, ale noilor tehnologii ș.a. —, care își vor găsi, de asemenea, spațiul trebuitor în Pallazzo Strozzi.

Totodată, o serie de expoziții, ce se vor desfășura cu directa participare a universităților, bibliotecilor și altor instituții, ca și unele sectoare specializate — legătorii artistice de carte ale unor profesioniști în domeniu ori amatori, « ex libris »-uri, caractere de literă, etalări de cărți ale artiștilor și de cărți obiecte de artă ș.a. — vor genera noi și noi manifestări, în diferite alte locuri din Florența și într-o perfectă corelare cu cele programate în principalul nucleu al tîrgului internațional: Palazzo Strozzi.

Nu ne îndoim că editurile noastre nu vor scăpa din vedere pe arhitecții autori ai unor remarcabile volume — distinse cu premii ale U.A., ori chiar ale Academiei Republicii Socialiste România —, după cum nu credem că nu vor lua startul, în această confruntare internațională, arhitecții autori ai unor relevee, schițe și fotografii după importante monumente românești, ai unor caractere de litere, ex libris-uri etc.

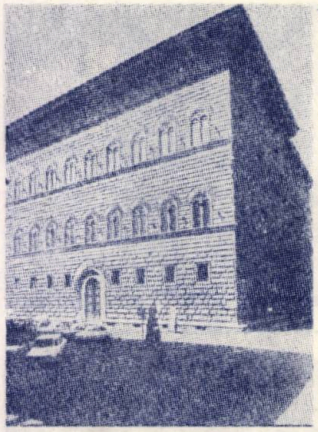

1

2

1. Palazzo Strozzi — centrul principal al desfășurării Tîrgului Internațional «LIBRO D'ARTE-ARTE DEL LIBRO», Firenze, 9—12 mai 1985

2. Pagină din Sir John Mandeville — « ITINERARIO », Lorenzo Morgiani & Johann Petri, 7 iunie 1492 (Firenze, Biblioteca Nazionale Centrale, K. 6. 20)

Ergodesign 84
Montreux 6-9 November 1984

ERGODESIGN 1984 — Folosirea VDT-urilor (terminale cu afișaj video) în birourile moderne

În noiembrie 1984, va avea loc primul Simpozion internațional pe probleme de ergonomie, design industrial și producție, organizat de Centrul de Conferințe și Expoziții din Montreux. Comitetul de organizare este format din: prof. Etienne Grandjean, fost director al Secției de Ergonomie de la Institutul Federal de Tehnologie din Zürich (Elveția), prof. Brian Shackel — de la Universitatea de Tehnologie din Loughborough (Regatul Unit al Marei Britanii) și Paolo Viti — director al Diviziei de Design și director pe probleme de relații culturale la firma Olivetti (Italia).

S-a obținut colaborarea celor mai cunoscuți ergonomiști și designeri industriali din lume. Printre numeroasele instituții și firme subvenționare, naționale și internaționale, se numără și ICSID — România. Vor fi abordate 3 aspecte importante: ● Modul cum designul ergonomic asigură confortul vizual al celui ce lucrează cu un terminal video și ușurința în acționarea tastaturii ● Poziția față de VDT și designul de mobilier ergonomic ● Spațiul de lucru, amplasarea și organizarea lui (inclusiv iluminatul, acustica, condiționarea aerului, decorul etc)

O expoziție originală, fără caracter comercial, va prezenta echipamente și materiale existente pe piață și care corespund din punct de vedere ergonomic și estetic necesităților actuale.

În paralel, se va rezerva un spațiu pentru o serie de ateliere creative, organizații de cercetare și firme comerciale doritoare să expună.

Evenimentul se va relua, de acum încolo, din 2 în 2 ani și va deveni un loc de întrunire pentru cercetători și specialiști din sfera organizării raționale a muncii, designului industrial, producției, consumatorilor și a altor părți interesate.

Fiecare simpozion ERGODESIGN *se va preocupa de o temă majoră, dictată de necesitățile de moment, cu scopul de a satisface pe cei confruntați cu acele perfecționări tehnologice ultrarapide.*

G.C.

MOMENT DE ÎNALTĂ SEMNIFICAȚIE ÎN AMPLA ACTIVITATE DE DEZVOLTARE ARHITECTURAL-URBANISTICĂ A CAPITALEI ȘI A TUTUROR ORAȘELOR ȚĂRII

Tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, împreună cu tovarășa ELENA CEAUȘESCU, a inaugurat, luni 25 iunie 1984, lucrările de construcție ale CASEI REPUBLICII și BULEVARDULUI VICTORIA SOCIALISMULUI.

Înscriindu-se ca opere de referință ale vastului program de dezvoltare arhitectural-urbanistică a tuturor orașelor și localităților țării — program inițiat și conceput sub directa îndrumare a conducătorului partidului și statului nostru — CASA REPUBLICII și BULEVARDUL VICTORIA SOCIALISMULUI își așează piatra de temelie în cel de al 40-lea an de viață liberă și independență a țării, în anul Congresului al XIII-lea al partidului, asemeni tuturor marilor ctitorii românești din ultimele două decenii de efervescentă și eroică activitate constructivă, fără precedent în istoria României.

În cadrul unei solemnități desfășurate la sediul Comitetului Central al Partidului Comunist Român, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU și tovarășa ELENA CEAUȘESCU au semnat pergamentul care, în aceeași zi, a fost așezat la temelia CASEI REPUBLICII din vastul ansamblu monumental al Capitalei.

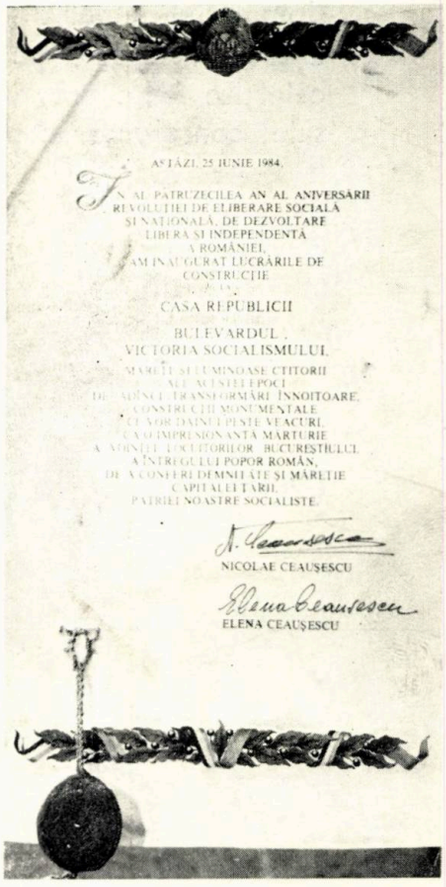
ASTĂZI, 25 IUNIE 1984,

ÎN AL PATRUZECILEA AN AL ANIVERSĂRII REVOLUȚIEI DE ELIBERARE SOCIALĂ ȘI NAȚIONALĂ, DE DEZVOLTARE LIBERĂ ȘI INDEPENDENTĂ A ROMÂNIEI, AM INAUGURAT LUCRĂRILE DE CONSTRUCȚIE

CASA REPUBLICII

BULEVARDUL VICTORIA SOCIALISMULUI,

MĂREȚI ȘI LUMINOASE CTITORII ALE ACESTEI EPOCI DE ADÎNCI TRANSFORMĂRI ÎNNOITOARE, CONSTRUCȚII MONUMENTALE CE VOR DĂINUI PESTE VEACURI, CA O IMPRESIONANTĂ MĂRTURIE A VOINȚEI LOCUITORILOR BUCUREȘTIULUI, A ÎNTREGULUI POPOR ROMÂN, DE A CONFERI DEMNITATE ȘI MĂREȚIE CAPITALEI ȚĂRII, PATRIEI NOASTRE SOCIALISTE.

NICOLAE CEAUȘESCU

ELENA CEAUȘESCU

« La 23 August vom sărbători 40 de ani de viață de la victoria revoluției de eliberare socială și națională, moment care a pus capăt pentru totdeauna dictaturii militaro-fasciste, dar și dominației imperialiste, și a deschis calea marilor transformări revoluționare din patria noastră, a trecerii puterii politice în mîinile clasei muncitoare în alianță cu țărănimea, intelectualitatea și celelalte forțe progresiste, a transformării poporului nostru într-un popor stăpîn pe destinele sale, constructor conștient al socialismului, făuritor liber al propriului său viitor comunist. »

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Cuvîntarea la Plenara Consiliului Național al Oamenilor Muncii din industrie, transporturi, circulația mărfurilor și finanțe, 5 mai 1984)

40 1944·1984

ANI DE MARI ÎMPLINIRI ARHITECTURAL — URBANISTICE

« Doresc să subliniez cu acest prilej că în tot ceea ce a înfăptuit poporul român în acești ani, în toate realizările cu care se mîndrește astăzi România socialistă, se află încorporată și gîndirea, fantezia și priceperea valorosului corp de arhitecți și proiectanți din țara noastră, care și-a pus întreaga putere de muncă în slujba înfloririi patriei, a bunăstării și fericirii celor ce muncesc ».

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Cuvîntarea la a III-a Conferință a Uniunii Arhitecților din Republica Socialistă România)

Patruzeci de ani de arhitectură românească

Aniversăm anul acesta un eveniment deosebit în istoria poporului nostru, împlinirea a 40 de ani de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, care a deschis calea dezvoltării democratice și apoi socialiste a României. Insurecția națională armată din August 1944 și participarea României la înfrîngerea Germaniei naziste au fost opera tuturor forțelor patriotice și democratice naționale, unite pe baza unei platforme comune, elaborată de Partidul Comunist Român, pentru eliberarea țării de sub dominația hitleristă. Insurecția și contribuția României la victoria asupra fascismului au constituit corolarul luptei eroice, perseverente și pline de sacrificii, purtată de poporul român.

La baza creației arhitecturii contemporane românești, stau puternicele transformări politice, sociale și mai ales economice petrecute la noi după cel de al doilea război mondial. Noua orînduire socială, intensul proces de industrializare a țării au condus la transformarea radicală a comenzii sociale, natura însăși a produsului arhitectural suferind puternice mutații, schimbîndu-și și caracterul individualist într-unul colectiv.

Însoțind pretutindeni omul și organizîndu-i spațiul pentru a-l face propriu vieții și activității lui, arhitectura cuprinde domenii vaste și variate; de fapt, folosim termenul de arhitectură pentru denumirea unora din utilitățile noastre care ni se par raționale și bine definite, adevărate oglindiri ale puterii și forței omului. Arhitectura este scena pe care se desfășoară viața noastră, o mărturie clară a vie a civilizației umane, una din formele palpabile ale culturii, prin care întotdeauna societatea și-a manifestat aspirațiile și modul de viață, tehnica și tehnologia, sensibilitatea artistică și nivelul științific, ideologia și caracterul orînduirii sociale.

Perioada ultimelor decenii a însemnat nu numai acumularea unor înfăptuiri considerabile prin cantitate și dimen

siuni, ci a fost totodată o perioadă de mutații profunde în chiar modul de abordare și soluționare a problemelor majore. Această epocă va rămîne ilustrată în istoria arhitecturii prin amploarea noilor cartiere de locuințe, adevărate orașe. Volumul mare de construcții, necesar dezvoltării societății noastre într-un intens proces de urbanizare, ritmul deosebit de rapid al înfăptuirilor, au determinat folosirea unor tehnici și a unor materiale noi; rezolvarea optimă a problemelor locuinței de masă, impusă de marea acțiune de sistematizare urbană și rurală, nu ar fi fost posibilă decît într-un proces de industrializare, tipizare și prefabricate.

Odată cu schimbările majore pe care țara noastră le-a împlinit după cel de al doilea război mondial, orașele au început să sufere puternice transformări, urmare a unor cauze obiective sau subiective. Arhitectura orașelor reflectă cu mai multă elocvență decît orice alte forme de suprastructură, organizarea socială, forța economică, cerințele materiale și spirituale ale unei societăți. Era deci evident, ca puternicele transformări sociale petrecute în țara noastră să-și găsească reflectarea în arhitectura orașelor. Unitatea de bază, modesta locuință individuală, realizată după gustul și posibilitățile fiecărui locuitor, a fost înlocuită cu blocurile de locuințe, care materializează o nouă concepție, cea a locuinței colective. Scara acestor noi elemente urbane este cu totul alta, de multe ori însumînd populația unei străzi dinainte. Dar transformarea a mers mult mai departe; transpunerea locuinței, de la cea individuală la cea colectivă, a însemnat o schimbare radicală a programului locuinței propriu-zise, o serie întreagă de funcțiuni, care înainte erau materializate prin anexele fiecărei gospodării, fiind preluate de dotările urbane ale noilor ansambluri de locuințe.

Realizarea marelui volum de construcții pe care-l reprezintă locuințele unui oraș a trecut de la formele artizanale la cele industriale: numai astfel se putea asigura, în condițiile îmbunătățirii continue a nivelului de viață, materializarea procesului de urbanizare a țării.

Au apărut în cadrul orașelor o serie de noi dotări social-culturale, de sedii politico-administrative, de echipări tehnico-edilitare, specifice nivelului actual al vieții urbane și organizării noastre actuale, diferită de cea anterioară. Traficul urban a crescut vertiginos și buna lui rezolvare duce la soluții urbanistice inexistente în orașele noastre de dinainte de război.

În cadrul Programului național de sistematizare a teritoriului și localităților, au fost definitivate și aprobate potrivit prevederilor legale, planurile de sistematizare pentru toate municipiile, orașele, noile centre urbane și comune, definindu-se direcțiile de dezvoltare în perspectivă a fiecăreia dintre ele, zonificarea funcțională, sistemul de circulație, transport, lucrări edilitare, zonele centrale, regimul de înălțime al clădirilor de locuit, zonele de parcuri și recreare pentru populație.

Un puternic impuls în domeniul arhitecturii și urbanismului l-au dat pregătirile și desfășurarea celui de al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român, prilej de ample sinteze și matură chibzuință, de analiză aprofundată a realizărilor și de curajoase și înțelepte priviri spre viitor. În centrul atenției, au stat problemele sistematizării teritoriului și localităților urbane și rurale, contribuția pe care aceasta trebuie să o aducă la dezvoltarea economică și socială a țării noastre.

Cîteva aspecte legate de procesul intens de urbanizare pot fi elocvente. Conform datelor oficiale ale recensămintelor, în 1948, populația țării era de 15 872 624 locuitori, pentru ca, în 1983, să ajungă la 22 593 720 locuitori, deci în această perioadă — un spor de 6 721 096 locuitori. Populația urbană, în 1948, era de 3 713 139 locuitori, reprezentînd 23,4% din cea totală, iar, în 1983, de 11 803 124 locuitori, adică 52,2% din cea totală. Sporul populației urbane din această perioadă este de 8 089 985 locuitori, deci mai mare decît întreaga creștere a populației țării. În aceeași perioadă, numărul de orașe a crescut de la 152 la 237. Procesul intens de urbanizare a pus problema construirii unui nou cadru material de viață pentru peste 10 milioane de orășeni, program nemaiîntîlnit în istoria țării noastre și care cerea o pregătire tehnică materială deosebită. A fost necesară clarificarea principiilor de aplicare a diverselor concepții teoretice, pe baze mai aprofundate și stăruitoare studii și cercetări demografice, sociologice și psihologice. Sinteza acestei deosebite activități s-a concretizat în Legea sistematizării teritoriului și localităților urbane și rurale, aprobată de Marea Adunare Națională. Esența acestei legi este grija pentru o dezvoltare armonioasă a întregului teritoriu național, sub toate aspectele, constituind prin aceasta expresia politicii statului nostru în desfășurarea acțiunii de urbanizare de la noi din țară. Pe lîngă o judicioasă repartizare a forțelor de producție în întreg teritoriu, se urmărește și o echilibrare a diverselor categorii de orașe, evitînd creșterea excesivă a celor mari și dezvoltînd cu precădere pe cele mici și mijlocii.

În această etapă, s-au dezvoltat și conturat mai clar zonele balneare, de tratament, odihnă și turism, formîndu-se sisteme de localități balneo-climatice în mai toate regiunile țării: Litoralul Mării Negre, cu localitățile Mangalia, Neptun, Saturn, Jupiter, Costinești, Eforie, Constanța, Mamaia; zona Văii Prahovei cu localitățile Breaza, Sinaia, Azuga, Bușteni, Predeal; zona Văii Oltului cu localitățile Govora, Olănești, Rîmnicu Vîlcea, Călimănești; zona superioară a Mureșului cu localitățile Borsec și Toplița; zona Cernei cu localitățile Băile Herculane, Topleț, Orșova ș.a.

Construcția urbană românească reprezintă, astăzi, o experiență în care ultimele decenii au însemnat nu numai acumularea unor realizări cantitative, ci și transformarea modului de abordare și soluționare a problemelor majore.

În contextul obiectivelor generale ale activității de sistematizare din România și înscriindu-se în procesul unei masive dezvoltări a frontului de locuințe și echipamente, construcția urbană s-a orientat în ultimii ani spre cîteva aspecte de mare interes: utilizarea eficientă a teritoriului, restructurarea zonelor centrale ale orașelor și edificarea unor ansambluri centrale reprezentative, particularizarea locuirii în raport cu caracteristicile mediului înconjurător și cu expresivitatea diferențiată a spațiului urban.

Activitatea de edificare urbană este menită, în primul rînd, să satisfacă cerințele materiale de cazare a unui surplus de populație și să înlocuiască un fond existent, îmbătrînit și devenit impropriu. Ținînd seamă că, din totalul fondului construit al unui oraș, construcțiile de locuințe ocupă suprafața cea mai mare și prin aceasta determină caracterul și personalitatea lui, realizarea lor capătă o mare importanță. Ea se amplifică și mai mult prin influența pe care acest cadru material de viață al societății o are asupra culturii tinerei generații, asupra sensibilității și gusturilor acesteia, prin modul cum contribuie la formarea personalității, cum leagă oamenii de orașul lor, al părinților și al copiilor lor și îi educă în spiritul unui adevărat patriotism.

Cerințele noi și urgente din perioada ce a urmat primului război au făcut ca, după cîteva tatonări timide, să se înceapă construcția unor noi cartiere, pe terenuri libere, cît mai apropiate de limitele construite de atunci, ale orașelor. S-au început și s-au realizat, astfel, în București, cartiere ca: Titan (240 000 locuitori), Drumul Taberei (165 000 locuitori) sau Berceni (140 000 locuitori), care sînt mai mari ca marile orașe ale țării de înainte de război.

Degajate de orice constrîngeri, structurile stradale ale acestor noi cartiere se desfășoară liber, realizînd un cadru urban caracteristic zonelor rezidențiale ale orașelor contemporane, cu multă verdeață, mai puțină circulație, ferit de poluări și zgomot, cu multe spații pentru joacă, recreare și odihnă.

Depășindu-se această primă etapă, a apărut evidentă necesitatea legării organice a acestor cartiere, cu centrul istoricește format, cu toate zonele de interes major ale orașului, de fapt integrarea lor firească. În ultimul deceniu, asistăm la o adevărată restructurare urbană menită să înlăture tot ceea ce a devenit necorespunzător, să modeleze, în concordanță cu evoluția lor firească, noi orașe care să reprezinte oamenii și țara de astăzi.

Cine străbate, astăzi, teritoriul țării noastre, este impresionat de faptul că, peste tot, noul domină vechiul, că silueta tuturor orașelor noastre este conturată de noile ansambluri de locuințe, că, în toate centrele și zonele importante ale lor, pulsează o viață tînără, mărturie a intensului proces de renovare urbană pe care l-a trăit țara noastră în ultimii 40 ani.

Dar aceasta nu era posibil fără o nouă orientare a dezvoltării economice a țării, puternica industrializare. Înscriindu-și sfera preocupărilor și realizărilor pe ansamblul problemelor care fundamentează noua economie socialistă, arhitectura industrială își marchează, din ce în ce mai pregnant, participarea, atît pe planul organizării teritoriale, cît și pe cel al realizării importantelor obiective.

Platforme industriale noi create generează noi localități: Chișcani, Victoria, Gh. Gheorghiu-Dej, Ișalnița, Săvinești; combinatele siderurgice Hunedoara, Reșița și Galați; hidrocentralele de pe Argeș și de la Porțile de Fier; Combinatul metalurgic Iași, Uzina de prelucrare a aluminiului de la Slatina, Uzina de autoturisme Pitești și Uzina de tractoare Brașov; uzinele sau combinatele chimice de la Rîșnov, Săvinești, Turnu Măgurele, Pitești, Năvodari și Craiova; combinatele de prelucrarea lemnului de la Suceava și Tîrgu Jiu; Fabrica de zahăr Buzău, cea de ulei din Iași, de sticlărie din București, de geamuri Buzău, de obiecte sanitare București; complexele de valorificare a legumelor și fructelor Sibiu și Bistrița; Serele de la Popești Leordeni; complexele zootehnice de la Oltenița și Giurgiu; complexele avicole de la Crevedia și Titu; silozurile de la Brăila și Fetești; toate acestea sînt doar cîteva exemple care evidențiază angajarea economiei naționale pe calea industrializării socialiste.

Arhitectura industrială este, prin însăși natura ei, funcțională, preocupîndu-se de organizarea spațiului necesar diverselor produse, de asigurarea condițiilor optime de lucru. Dat fiind volumul deosebit de mare al acestor construcții, problemele tehnice și mai ales economice au în acest sector o pondere primordială. Dar sutele și uneori miile de metri desfășurați, zecile de hectare sub un singur acoperiș, zecile de metri de înălțime, jocul savant, corect și de multe ori magnific al acestor volume de o amploare deosebită, caracteristice noilor intreprinderi industriale, au o forță impresionantă, emoționează.

Dacă dezvoltarea economică a țării s-a caracterizat prin ritmuri încă necunoscute în istoria țării noastre, corolarul pe plan spiritual al acestei prosperități materiale își găsește o vie expresie în mișcarea culturală mereu în efervescență, mereu în căutare, adresîndu-se și cooptînd un public din ce în ce mai numeros. Omul contemporn se caracterizează printr-un înalt grad de dezvoltare spirituală, iar participarea sa activă la toate programele sociale se soldează cu acumularea unui potențial latent ale cărui declanșări însumate formează actul de cultură. Arhitectura a încercat să contureze și să determine acest cadru, concretizîndu-l.

Problemele complexe puse de această categorie de programe, ca parte integrantă a fenomenului cultural din România, au prilejuit căutări creatoare remarcabile, pe

care le aflăm concretizate în marea și variata gamă a așezămintelor de cultură; teatre de dramă sau muzicale, săli de concerte, case de cultură, cluburi, circ, studiouri experimentale, cinematografe și adevărate complexe destinate radiodifuziunii și televiziunii. Cîteva cifre sînt grăitoare: În 1982, se numărau 276 case de cultură sindicale și de tineret, municipale și orășenești, între anii 1950 și 1982, numărul de teatre și instituții muzicale a crescut de la 57 la 149, iar numărul de locuri în cinematografe de la 103 700 la 252 252.

Datorită rolului lor deosebit, aceste construcții sînt prezențe puternice în procesul larg de dezvoltare al orașelor patriei noastre; prin pozițiile lor în planurile de sistematizare, au constituit elemente principale de compunere a noi centre urbane; Teatrul Național și Opera din București, Teatrul Național din Tîrgu Mureș sau Teatrul Național din Craiova sînt cîteva exemple elocvente.

Casele de cultură, adevărate instrumente de creare și transmitere de valori, forme active de orientare și influențare spiritual educativă, au devenit programe caracteristice noii orientări culturale, în aproape toate orașele țării ele au devenit nucleele unor adevărate centre culturale, deschise celui mai larg public, răspunzînd exigențelor celor mai variate, adaptîndu-se unei game din ce în ce mai largi de mijloace de exprimare artistică.

Prezențele compoziționale de prestanță ale caselor de cultură încearcă să realizeze, prin legătura cu matca stilistică, o expresie proprie specifică în cadrul unor mijloace moderne de realizare tehnică. Casa de cultură este o construcție, dar, în același timp, și o acțiune care prin materializare a primit valoare de simbol. Proiectarea și construirea acestor dotări au permis afirmarea unor direcții de mare interes pentru arhitectura românească; poate că în cercetarea acestor lucrări găsim cel mai clar conturate tendințele și curentele care au frămîntat pe

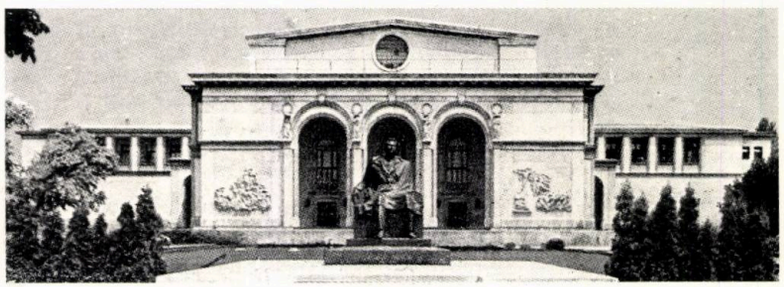
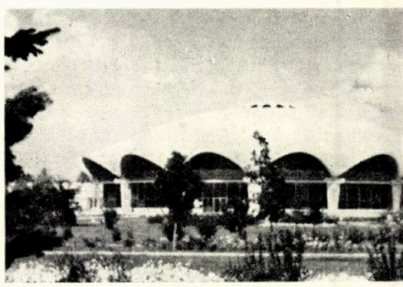

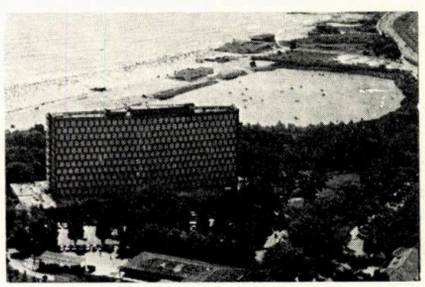
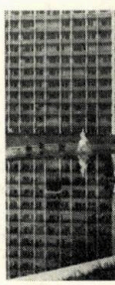

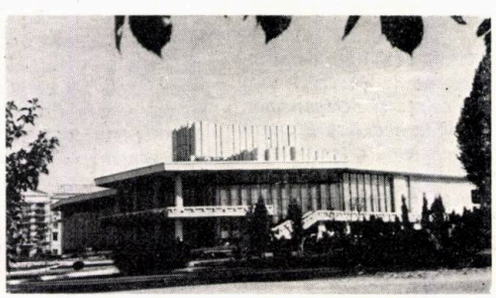

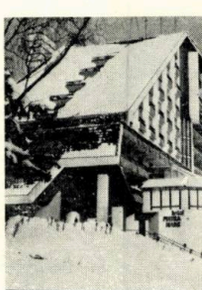

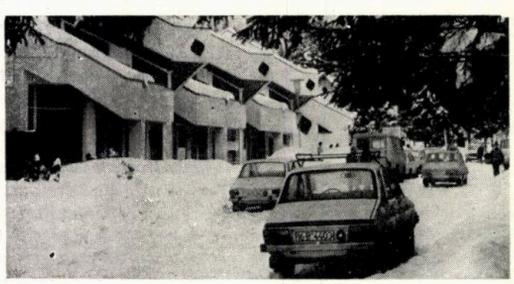
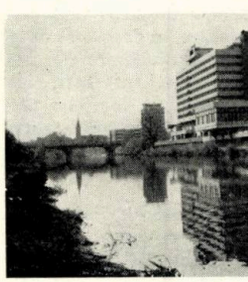

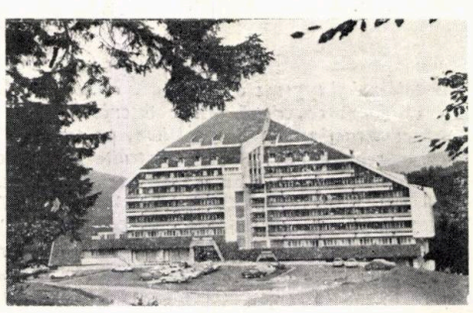

arhitecții ce le-au creat, concretizate atît în concepția lor funcțională, cît și în exprimarea lor plastică.

Ampla acțiune de dezvoltare a învățămîntului de toate gradele a avut ca urmare firească o substanțială creștere a volumului de construcții specifice. Între 1949 și 1983, numărul de grădinițe a crescut de la 2 998 la 13 255, iar cel al unităților școlare de la 19 062 la 29 365. În aceeași perioadă, numărul elevilor la 10 000 locuitori a crescut, de la 1 257, la 1 996, iar cel al studenților de la 31 la 81. În acest context, proiectarea tip s-a impus ca unică rezolvare cu înaltă eficiență tehnico-economică, în consens cu necesitățile învățămîntului școlar și preșcolar.

Completarea rețelei de construcții destinate învățămîntului mediu și liceal, a impus realizarea unor școli cu profiluri speciale profesionale care au pregătit cadrele tehnice necesare dezvoltării economiei naționale. Dezvoltarea continuă a învățămîntului superior, specializarea și modernizarea permanentă a formelor de învățămînt, ca și îmbinarea sistematică a programelor de învățămînt cu formele noi de cercetare științifică și cu necesitățile curente ale procesului de producție, s-au repercutat din plin asupra conținutului noilor teme și, implicit, asupra concepției arhitecturale; cîteva exemple sînt grăitoare: Institutul Politehnic din Iași, Institutul Cărbunelui de la Petroșani, Universitatea din Timișoara, Institutul Pedagogic din Suceava, Institutul Politehnic din București, Academia Ștefan Gheorghiu, Institutul de Fizică Atomică de la Măgurele și multe altele răspîndite pe tot cuprinsul țării.

Toate acestea au generat și apariția unor grupuri de cămine studențești, adevărate cartiere urbane, în concepția cărora a existat grija permanentă de a realiza, în fiecare caz în parte, o cît mai adevărată înscriere a volumelor construite în peisajul natural înconjurător, cît și o cît mai potrivită armonizare cu ansamblul orășenesc, imprimînd astfel acestor complexe și un caracter de dotare urbană. Pentru obținerea unei funcțiuni optime a complexelor sociale studențești, li s-a asigurat o echipare corespunzătoare unui grad de confort cît mai ridicat,

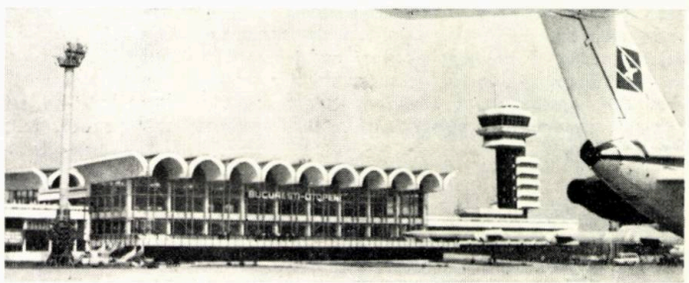

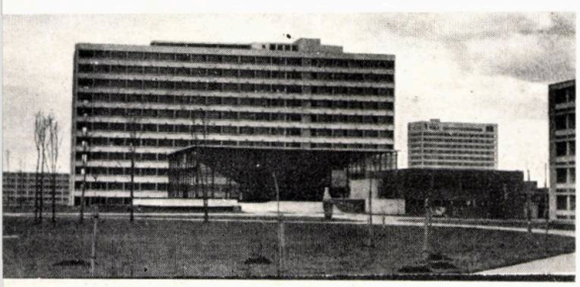
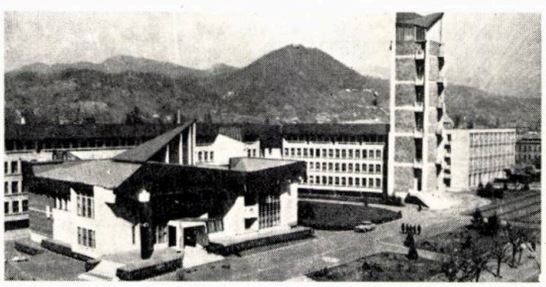

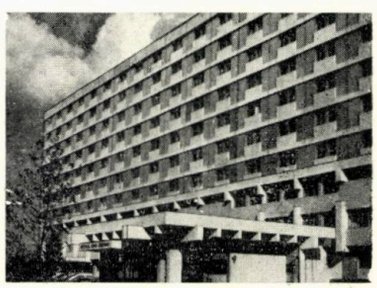

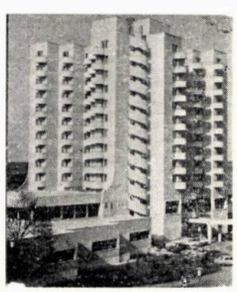
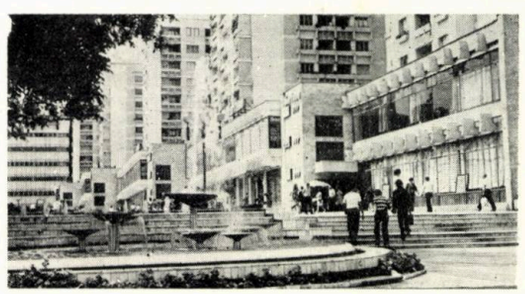

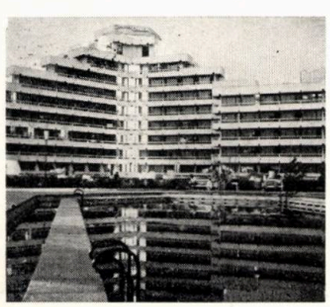

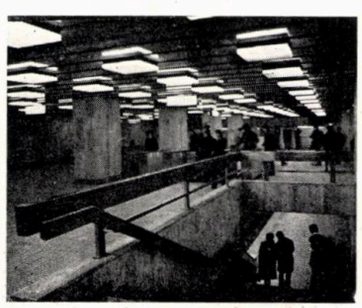

prin dotarea spațiilor de cazare cu cantine-restaurant de tip autoservire, dotări sanitare și sportive și altele.

Ponderea acordată educației fizice, componentă esențială a vieții însăși, a crescut permanent; înzestrarea țării cu noi și moderne edificii cu caracter sportiv a ridicat arhitecților spre rezolvare probleme dintre cele mai diverse. Milioanele de spectatori care populează tribunele stadioanelor din țara noastră, în marea lor majoritate ridicate în anii puterii socialiste, ca și masele de înotători, patinatori și gimnaști care se pot antrena sau concura în moderne săli de sport, bazine sau patinoare acoperite, apărute în toate orașele importante ale țării, contribuie din plin la dezvoltarea sănătoasă a tineretului nostru. Valoarea ridicată a acestor construcții a impus căutarea unor soluții noi, adecvate unei cît mai eficiente utilizări a spațiilor sălilor și în afara programului de manifestări exclusiv sportive. Această necesitate obiectivă a constituit sursa adoptării unui nou program arhitectural, săli polivalente, care a implicat partiuri cu deosebite calități de flexibilitate interioară. În ansamblul lor, construcțiile destinate sportului aduc o notă originală și reprezintă realizări exemplare în peisajul arhitecturii contemporane din România.

Asistența medicală din țara noastră pune un accent deosebit pe latura profilactică, menită să reducă îmbolnăvirile, și pe tratamentele în perioada propice unei vindecări complete; acest principiu s-a reflectat și în orientarea concepțiilor funcționale ale unităților sanitare, a căror prezență și capacitate a crescut vertiginos. Între 1950 și 1982, numărul de paturi de asistență medicală a crescut de la 69 221 la 210 088. Primele construcții realizate după război au apărut în centrele industriale cu puternică dezvoltare, amplasate la marginea orașului, în mari spații plantate, fiind concepute, în majoritatea lor, în sistem pavilionar. Din 1960 însă, începe o nouă etapă în construcția spitalelor din țara noastră, care reprezintă o schimbare importantă în modul de gîndire și realizare a lor.

În genere, noile spitale sînt concepute în sistemul monobloc, cumulînd și policlinicile destinate consultațiilor externe, integrîndu-se astfel mai organic în viața orașelor sau a cartierelor respective și asigurînd o mai bună asistență medicală. Acest sistem a adus o serie de avantaje, verificate printr-o reducere substanțială a circulațiilor interioare, cooperarea unor funcțiuni, folosirea eficientă a dotărilor specifice, mărirea eficienței instalațiilor, costuri generale rezonabile și exploatare rațională. Aceste principii au fost în numeroase obiective date în folosință în toate reședințele de județ, cu capacități de 500—800—1 200 paturi.

Trebuie remarcată grija creatorilor de a asigura, în ciuda volumelor deosebit de mari și înalte necesare unei bune funcționări, o expresie arhitecturală caldă, optimistă, evitînd rigiditățile și îmbogățind arhitectura cu suprafețe viu colorate, sau chiar cu elemente de artă decorativă armonios integrate în compoziția fațadelor și a volumelor; s-a considerat tot mereu că realizarea unei mediu ambiant optimist și intim constituie un factor moral-psihologic important necesar însănătoșirii bolnavilor.

Noua organizare teritorială a României s-a caracterizat prin dezvoltarea autonomiei administrative locale în strînsă legătură cu cea centrală, devenind din ce în ce mai mult un fenomen activ al societății, un proces dinamic în continuă dezvoltare și transformare; de aci necesitatea firească de a se asigura cadrul material care să adăpostească diferitele forme de organizare administrativă. Construirea unui important număr de edificii administrative pe întreg teritoriul României, răspunzînd unei game variate de programe, stă mărturie aportului remarcabil al arhitecturii și în acest domeniu.

Transpunerea în spațiu a elementelor programului care gravitează în jurul omului, a locului său de muncă devenit numitor comun al tuturor elementelor temelor administrative de orice natură, găsirea unui climat adecvat și a unei ambianțe a cadrului în care se desfășoară activitatea, acestea au fost preocupările majore ale arhitecților. Apariția continuă a noi forme organizatorice, însoțite de producerea unor materiale și echipamente din ce în ce mai perfecționate, duce la schimbări permanente, care cer conceperea unei flexibilități în timp a construcțiilor. Pe lîngă unele ministere și administrații centrale, s-au realizat în multe capitale de județ sediile organelor locale de conducere politice și administrative. Aceste edificii deosebit de importante sînt amplasate în zonele centrale, oferind puncte de perspectivă pentru arterele majore devenind astfel volumele principale în compoziția centrelor civice; deosebit de variate în expresie ele abordează compoziții de volum adecvate condițiilor specifice și au devenit de multe ori simboluri de expresie arhitecturală românească contemporană, grefate pe formele și tradiția locului.

Un sector cu realizări spectaculoase în arhitectura acestor ani a fost și cel al transporturilor rutiere, feroviare, navale și aeriene. Modernizarea rețelelor interne, cît și conexiunile cu rețelele internaționale, au necesitat construirea a numeroase clădiri specifice destinate publicului călător, mărfurilor sau dotării tehnice. S-au construit mari aeroporturi internaționale, adevărate porți spectaculoase de intrare în țară, la București și Constanța, precum și aeroporturi locale în marile orașe dotate și echipate conform cerințelor traficului actual; s-au construit numeroase gări feroviare de mare capacitate cum ar fi cele din Constanța și Brașov de exemplu precum și multe altele pe traseul importantelor artere. De-a lungul șoselelor moderne ce străbat acum țara, a apărut un număr impresionant de autogări și de stațiuni de deservirea și întreținerea mijloacelor de transport.

Realizări remarcabile sînt și în sectorul comerțului unde a fost modernizată întreaga rețea urbană și regională, distribuită cu precădere pe arterele principale de circulație, dar mai ales în centrele de oraș și de cartier. Apariția mai recentă a supermagazinelor, a magazinelor generale concentrate într-un singur volum construit, a marcat prezențe arhitecturale importante în noua edificare urbană.

Arhitectura contemporană românească și-a găsit un important domeniu de exprimare în realizările ce contribuie la dezvoltarea bazei materiale a turismului în țara noastră. Începînd cu impresionantele ansambluri de pe litoralul Mării Negre, continuînd cu hotelurile noi din mai toate orașele țării și terminînd cu motelurile și cabanele pe care le întîlnim în cele mai pitorești colțuri, toate contribuie la dezvoltarea uniformă și armonioasă a întregii țări. Programe de arhitectură de o deosebită complexitate cu o mare varietate de conținut, tip sau capacitate, clădirea încearcă să țină pasul cu mobilitatea din ce în ce mai mare a oamenilor, cu preocupările lor cele mai diverse; realizarea unei ambianțe deosebite, specifice fiecărui loc, care să deconecteze omul să-i schimbe cadrul obișnuit de viață, să-l recreeze interesîndu-l în același timp, este o preocupare permanentă a arhitecților.

Hotelurile constituie în orașele noastre centre polarizatoare de mare importanță, completînd prin funcțiunile lor dotarea urbană a zonei respective, orientînd prin prezența lor centrul istoric al vechilor orașe sau constituind nucleele de compunere a zonelor centrale a noilor localități, determinîndu-le caracterul și contribuind la personalizarea lor. Multe centre orășenești au devenit cunoscute prin apariția hotelului, adevărate puncte de concentrare a vieții sociale urbane cît și a turismului intern și extern.

Realizarea numeroaselor construcții turistice a constituit prilejuri deosebite pentru concretizarea unor importante căutări de personalizare mai pronunțată a arhitecturii noastre contemporane. Rezultatele sînt valoroase și atestă progrese importante în evoluția creației arhitecturale românești.

Litoralul, născut prin munca asiduă și mintea oamenilor noi, este una din marile realizări ale regimului nostru socialist, care a inaugurat o epocă de puternică și multilaterală dezvoltare a țării; sutele de mii de străini care alături de oamenii muncii români își petrec concediul pe plajele noastre însorite, și care pînă mai ieri nu știau mult despre patria noastră, se întorc acasă cu imagini bogate, despre o țară în plină dezvoltare, ale unui popor ospitalier.

La baza dezvoltării a stat desigur un plan general de sistematizare temeinic aprofundat care a împletit dezvoltarea turistică cu cea economică și socială pentru întreaga regiune. Au fost necesare amenajări de ample rețele de alimentare cu apă și canalizare, asanarea unor teritorii consolidări și amenajări de faleze, protejarea, mărirea și amenajarea plajelor, amenajarea de noi porturi, plantarea bogată a întregii regiuni; s-a restructurat rețeaua feroviară și modernizat și completat cea rutieră. Numai o pregătire tehnică atît de amplă putea avea condițiile necesare dezvoltării corespunzătoare a stațiunilor balneare estivale care se înșiruie astăzi ca o salbă pe întreg litoralul românesc: Mangalia, Saturn, Venus, Jupiter, Neptun, Olimp Aurora, Costinești, Eforie Sud și Nord, Mamaia.

Unul din obiectivele importante urmărite a fost realizarea unui caracter estival, a unei atmosfere de destindere, de recreere, prin evitarea unor mari construcții de tip urban și prin legarea firească a volumelor construite de spațiile libere înconjurătoare.

Această scurtă trecere în revistă a activității arhitecturale din România din ultimii 40 ani este departe de a fi atotcuprinzătoare și nu poate ilustra concret, varietatea și bogăția realizărilor, pentru că ar fi necesare pentru aceasta, volume întregi. Ea poate da totuși o imagine globală de ansamblu asupra importantelor transformări petrecute în ultimii 40 de ani în domeniul edificării urbane în România, a eforturilor depuse și a realizărilor obținute de arhitecții noștri, mobilizați în efortul colectiv de reconstrucție socialistă a patriei noastre.

Căutările actuale în arhitectură tind să-i lărgească domeniul în care este chemată să intervină, să-i creeze noi limbaje în concordanță cu cunoștințele noastre științifice actuale. Dorim rezolvarea construirii societății socialiste nu numai ca o sarcină materială, ci și ca atitudine morală, într-un deplin acord între individualitatea creatoare și societatea căreia i se adresează. Îmbinarea utilului cu frumosul este însăși esența arhitecturii; frumosul spre care tindem astăzi constă în armonia unor volume care se mulează cu sinceritate pe conținutul lor funcțional, valorificînd în expresii plastice proprii, materialele și procedeele cele mai înaintate.

Căutările noului ne duc la reîntîlnirea cu tradiția poporului nostru, cu spiritualitatea ei, cu tot ceea ce constituie esența ei: optimismul, vioiciunea, sensibilitatea găsirii formelor, lipsa de emfază, profundul umanism. Dorim ca arhitectura contemporană românească să exprime cu elocvență într-un limbaj propriu poporului român strădaniile celor 40 de ani de puternice transformări politice, sociale și economice, marile succese obținute ce stau la baza viitorului luminos al patriei noastre.

Prof. em. dr. arh. CEZAR LĂZĂRESCU

APORTUL ARHITECȚILOR LA REALIZAREA MARILOR ANSAMBLURI HIDROENERGETICE ALE ROMÂNIEI SOCIALISTE

Amenajările hidroenergetice realizate în țara noastră după anul 1950 — luat ca an de referință prin apariția primului plan de electrificare a țării — au depășit, prin amploare și complexitate, tot ceea ce se înfăptuise pînă atunci în acest domeniu.

Obiective de mare importanță, construite pe Bistrița, Argeș, Olt, Siret, Someș, Sebeș, Prut, Dunăre, în cei peste 30 de ani ce s-au scurs din 1950, au constituit tot atîtea încercări și pentru meseriașul-arhitect, contribuind la formarea de specialiști în acest domeniu, din mers și pe viu, măiestria și încrederea fiind cucerite, pas cu pas, etapă cu etapă, prin învingerea obstacolelor întîlnite la fiecare lucrare.

Punerea în valoare a potențialului hidroenergetic a însemnat, în afară de conceperea și executarea uzinelor hidroenergetice pe cele mai importante rîuri ale țării, și rezolvarea unor probleme legate direct sau indirect de obiectivele propriu-zise.

Astfel, pe lîngă varietatea de construcții cu specific hidro (centrale, baraje, ecluze, stații electrice, centrale operaționale ș.a.), activitatea de concepție a cuprins o arie mult mai largă, pornind de la amenajarea microteritorială și ajungînd la ansambluri cu caracter social, colonii muncitorești, cartiere de locuințe și chiar localități noi, în locul celor strămutate din zonele afectate de noile lacuri de acumulare sau de alte lucrări ale complexelor hidrotehnice.

Exemplele, oferite de Piatra Neamț, Bicaz, Orșova, Drobeta-Turnu-Severin, Rîmnicu Vîlcea, sînt elocvente, aceste localități datorîndu-și îmbogățirea urbană sau chiar apariția în noua lor fizionomie, ansamblurilor hidroenergetice din vecinătatea lor.

Amplasate fiind în regiuni uneori de un pitoresc unic, ansamblurile hidrotehnice au mărit interesul și atracția zonelor de implantare, iar prin căile moderne de circulație create (rutiere, feroviare, navale), au oferit turiștilor posibilități de pătrundere mai ușoară spre punctele de vizitare mai importante și au creat premizele unei dotări și echipări adecvate. Din construcțiile pentru organizare de șantier, realizate în ideea transformării lor ulterioare pentru alte destinații, s-au născut mici centre turistice, astăzi cunoscute, nu numai pe plan local, ci în întreaga țară: Voineasa, Gura Văii, Scropoasa, Izvorul Muntelui, Bicaz, Dobra, Remeți ș.a.

Relația amenajare hidro-turism-recreare-odihnă a condiționat permanent gîndirea celui care a croit ansamblul, pentru a soluționa în mod unitar toate problemele și, mai ales, pentru a nu altera cadrul natural, implantarea oricărei construcții trebuind să se facă armonios și cît mai discret în peisajul existent.

Construcțiile avînd alt caracter decît cel industrial, care au apărut legate de funcțiunile cu specific hidro nou create — blocuri de comandă, centre operaționale dispecer, sedii administrative, vămi rutiere ș.a. — nu au făcut decît să sporească complexitatea ansamblurilor, interesul și efortul căutărilor celui care concepe.

Considerată — pe bună dreptate — domeniu al arhitecturii industriale, arhitectura ansamblurilor hidrotehnice, prin programele sale complexe, prin relațiile speciale necesar a fi stabilite între construcții și natură — poate mai mult decît în alte cazuri —, prin determinarea unor condiții și relații noi de viață, are un specific deosebit, solicitînd arhitectului ce activează în acest domeniu un solid bagaj de cunoștințe, perseverență, fermitate opțională.

Începînd cu anii 1950, problemele au devenit — pe măsura trecerii timpului — mai complexe, în strînsă relație cu cuceririle tehnice din toate domeniile, dar, mai ales, din cel al echipamentelor mecanice și de automatizare din centralele hidro, ajungînd — azi parțial dar în viitor aproape total — la comenzi automate de la distanță, centralizate în dispecere pe o întreagă cascadă de 12—15 centrale.

Aceste modificări esențiale s-au reflectat, nu numai în arhitectura construcțiilor hidrotehnice (în special a centralelor), dar și în apariția construcțiilor anexe ce adăpostesc echipamentul modern pentru automatizări, cum ar fi: *centre operaționale dispecer, blocuri de comandă, cabine de comandă pentru navigație și ecluzare* și altele.

Reprezentative pentru acest gen de lucrări sînt *centrele operaționale dispecer* din Piatra Neamț, Curtea de Argeș și Rîmnicu Vîlcea, *blocurile de comandă* ale hidrocentralelor Porțile de Fier I, Argeș și Porțile de Fier II, *turnurile de comandă pentru dirijarea navigației și ecluzare* la ecluzele Porțile de Fier, Agigea și Cernavodă (Canal Dunărea—Marea Neagră) și Porțile de Fier II.

Colaborarea deosebit de fructuoasă din ultimii ani cu partenerii străini — pe baza căreia s-au realizat ansamblurile de la Stînca Costești pe Prut (1979), Porțile de Fier I pe Dunăre (1971) și, în continuare, Porțile de Fier II și Turnu Măgurele — Nicopole (ambele pe Dunăre) — a impus pregătirea, conceperea și prezentarea, impecabile, ale soluțiilor de arhitectură, la nivelul realizărilor asemănătoare din lume.

Ansamblurile hidrotehnice, amplasate în diverse regiuni ale țării, în apropiere de localități sau centre cu caracter turistic ori istoric, au trebuit să aibă o arhitectură adecvată acestor vecinătăți, dacă nu neapărat prin preluarea sau prelucrarea elementelor de arhitectură sau a materialelor locale, cel puțin prin nealterarea cadrului existent și prin completarea acestuia în mod armonios. Exemple de acest fel sînt nenumărate, cele mai elocvente fiind în zona Drobeta-Turnu-Severin, Orșova, Călimănești, Turnu Roșu, Rîmnicu Vîlcea.

Dacă ne referim numai la construcțiile în sine care formează ansamblurile hidrotehnice — centrale, baraje,

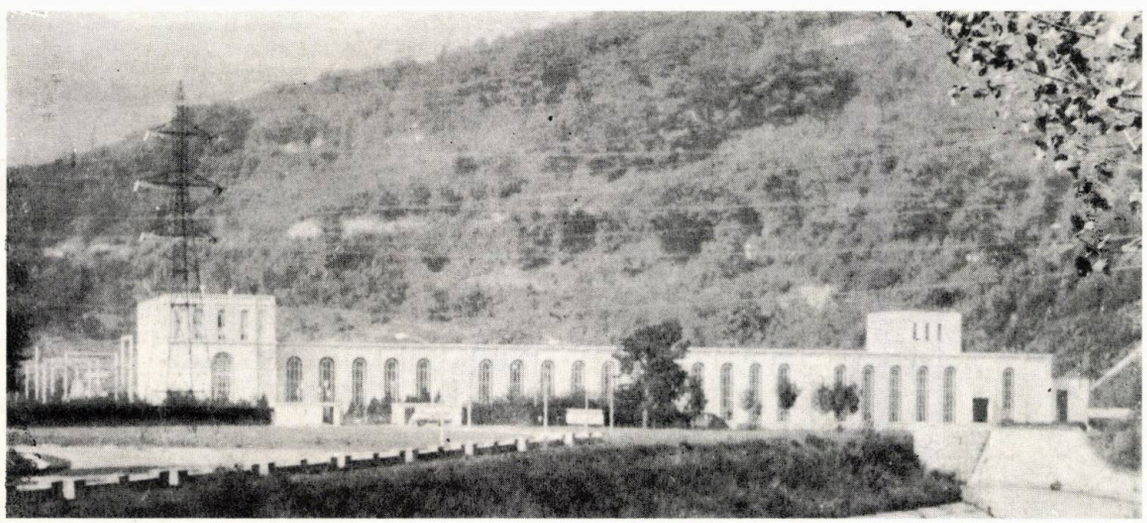

1

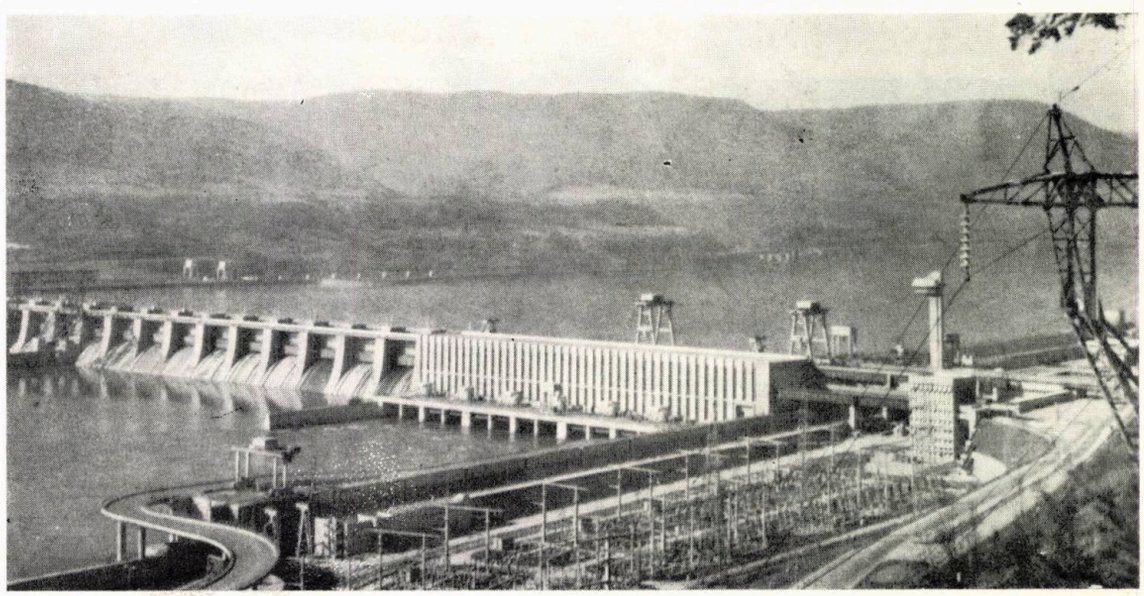

2

1. Uzina hidroelectrică Stejarul-Bicaz 2. Sistemul hidroenergetic și de navigație PORȚILE DE FIER I — vederea ansamblului

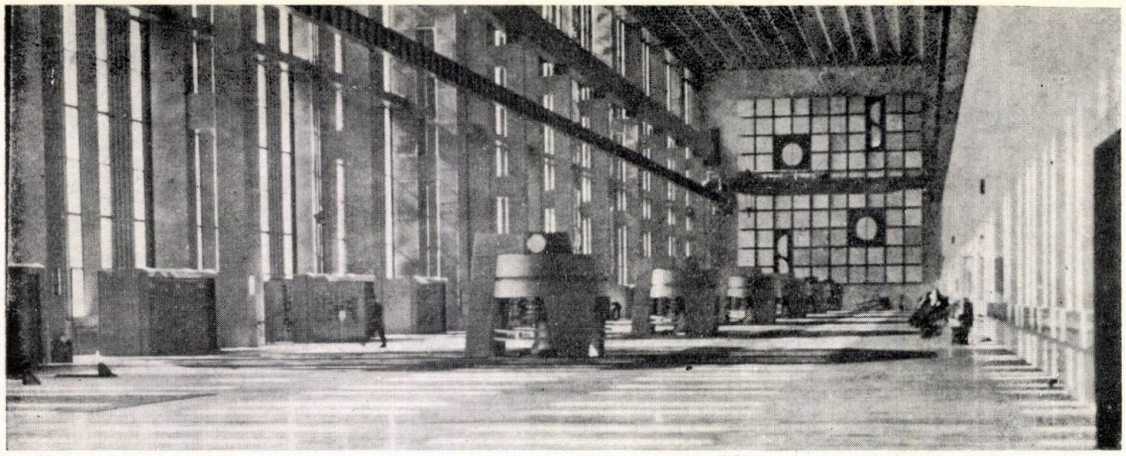

3

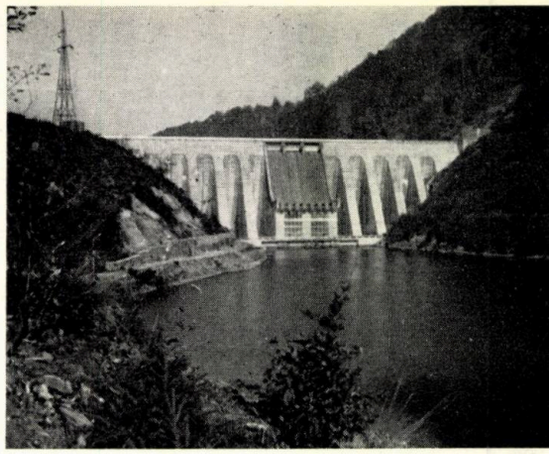

7

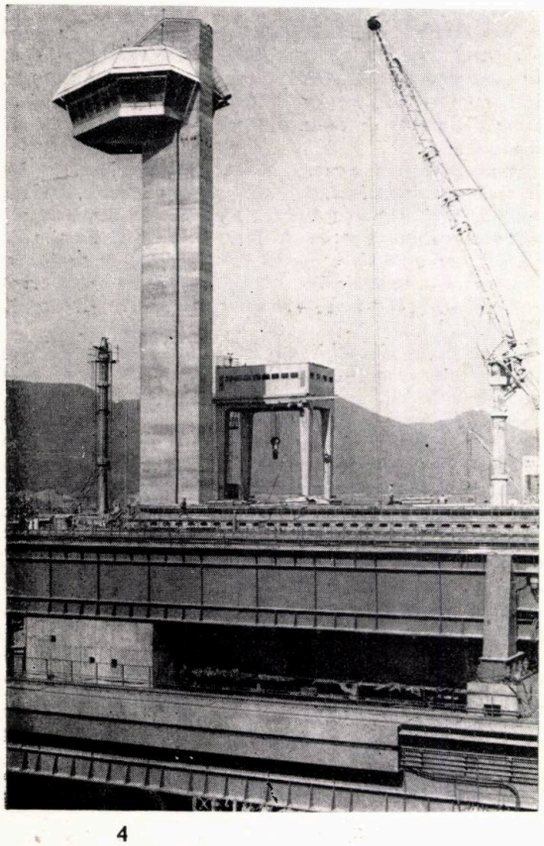

4

3, 4. Sistemul hidrcenergetic și de navigație PORȚILE DE FIER I, interior sala mașinilor din hidrocentrală, cu panoul mural realizat de CONSTANTIN PILIUȚĂ, și turnul de control al ecluzei, arhitecți PETRE DRAGNEA, MIRCEA MĂRINESCU, VICTOR MUNTEANU, NICULAE PETRESCU, NICULAE ENIȘTEANU 5, 6. Uzina hidroelectrică ARGEȘ, exterior și sala mașinilor, arh. ADRIAN OPREA 7. Barajul FIRIZA, Maramureș 8. Uzina hidroelectrică LOTRU-CIUNGET, arh. ADRIAN OPREA

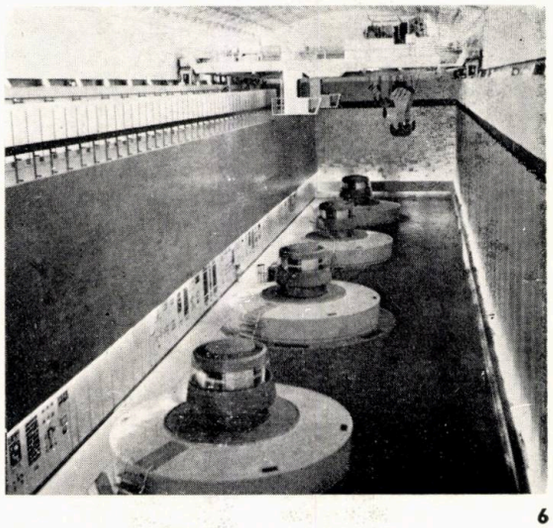

6

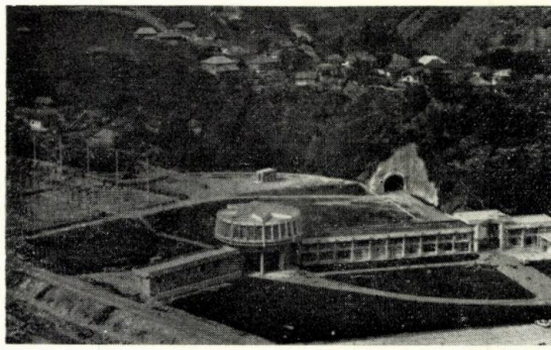

8

9

9. Colonia VOINEASA-LOTRU, arh. ADRIAN OPREA 10. Centrul de comandă și dispecer OLT, RÎMNICU VÎLCEA, arh. PETRE DRAGNEA 11. Uzina hidroelectrică ARGEȘTI 12. Uzina hidroelectrică PITEȘTI-ARGEȘ, arh. ADRIANA PREDA

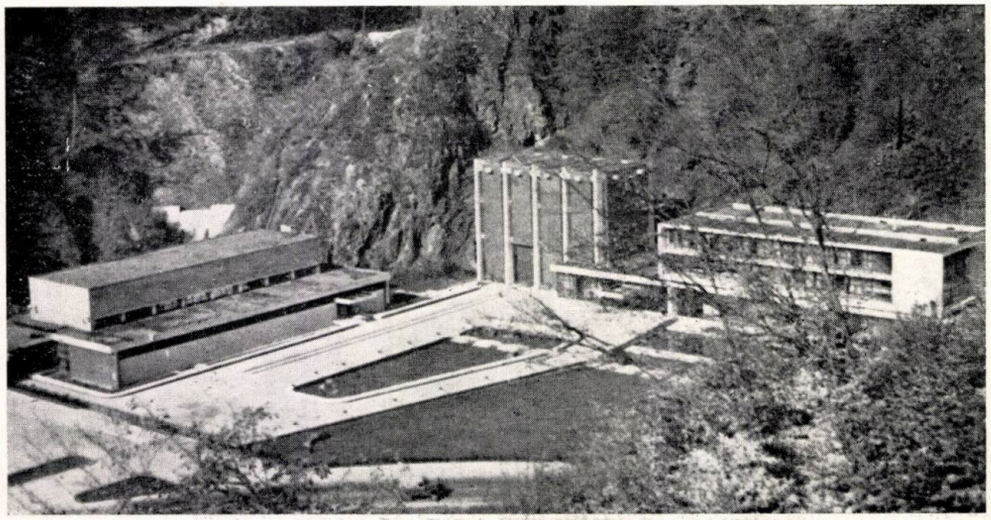

5

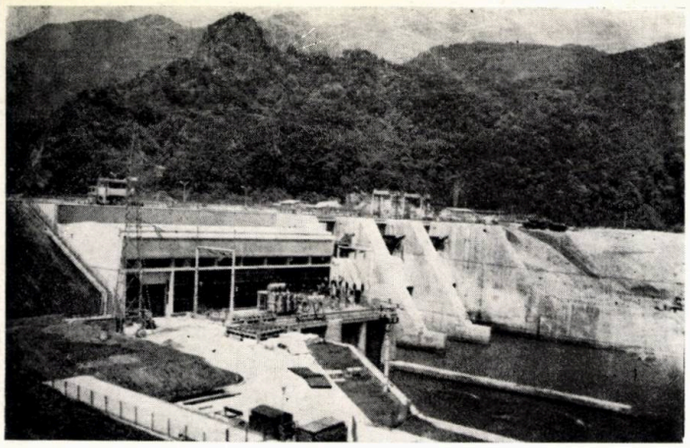

13

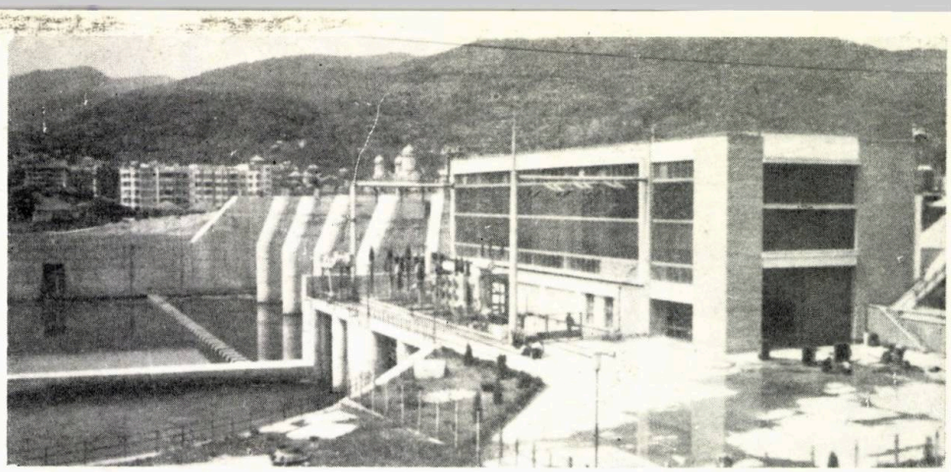

14

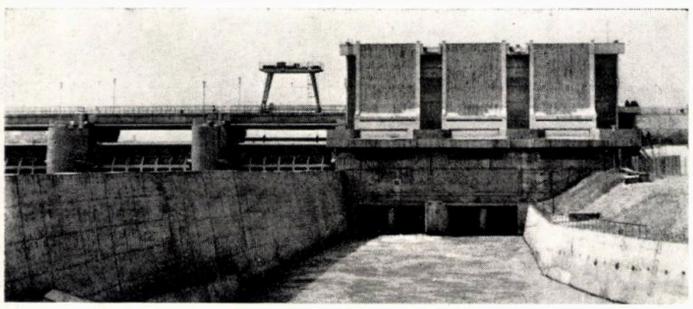

12

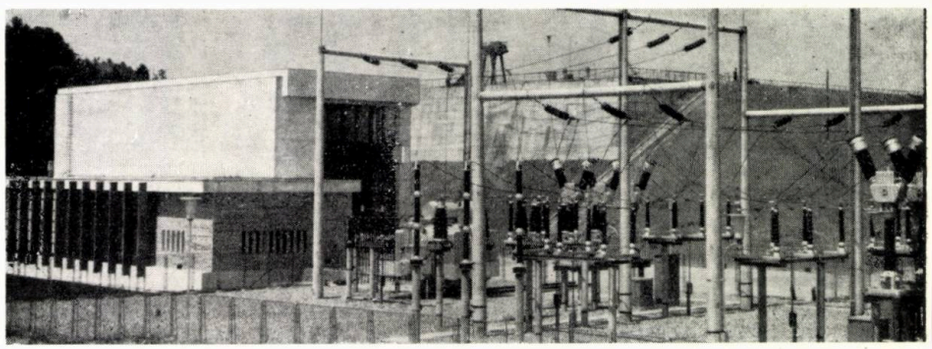

15

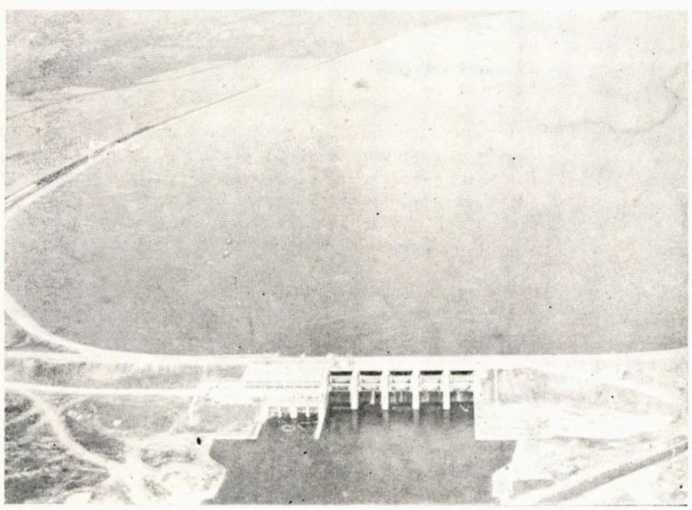

11

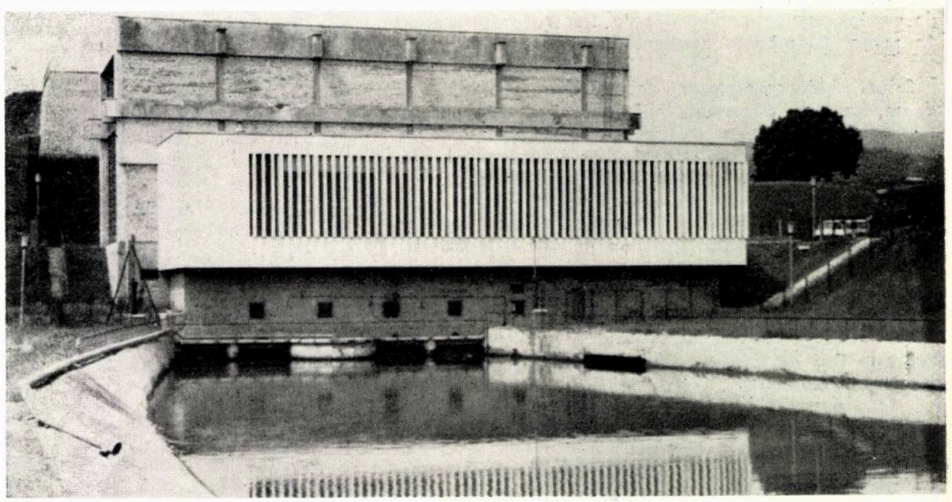

16

13. Uzina hidroelectrică TURNU-OLT, arh. GEORGETA VASILESCU COMAN 14. Uzina hidroelectrică CĂLIMĂNEȘTI-OLT, arh. GEORGETA VASILESCU COMAN 15. Uzina hidroelectrică VÎLSANI 16. Uzina hidroelectrică OIEȘTI-ARGEȘ, arh. ADRIANA PREDA 17. Uzina hidroelectrică CERBURENI-ARGEȘ, arh. ADRIANA PREDA

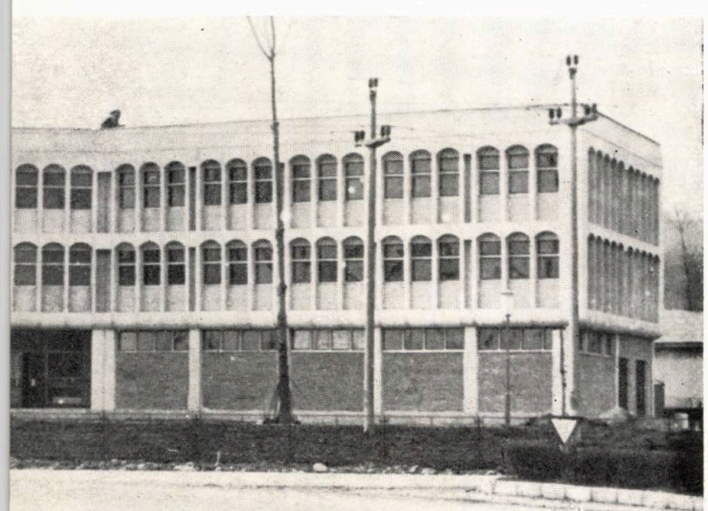

10

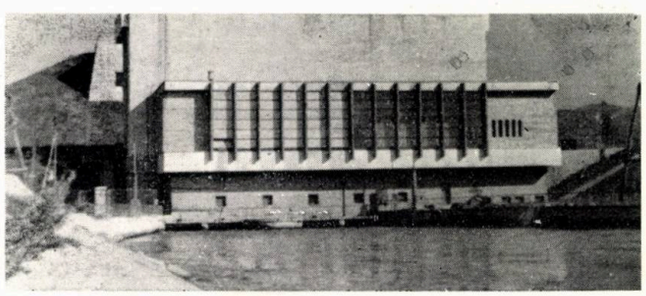

17

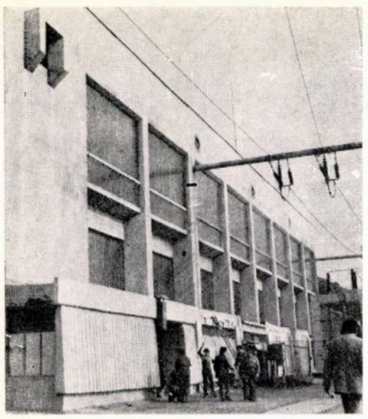

18

19

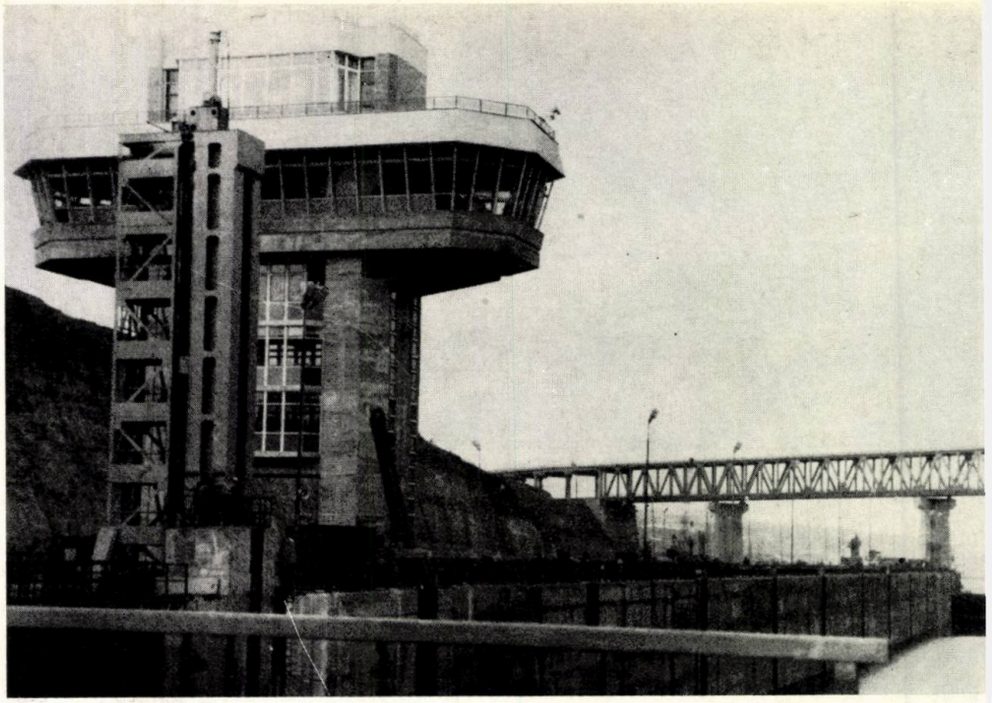

20

21

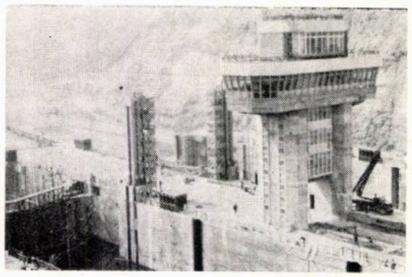

18. *Uzina hidroelectrică GOVORA-OLT, arh. GEORGETA VASILESCU COMAN* 19. *U.H.E. RÎURENI-OLT, arh. GEORGETA VASILESCU COMAN* 20, 21. *Turnul de comandă al ecluzelor de la CERNAVODĂ, CANALUL DUNĂRE-MAREA NEAGRĂ, arh. CICERONE ȘUTEU*

ecluze și anexe —, trebuie să menționăm că, deși specificul acestor obiecte este clar și determinat în toate cazurile, condițiile de zonă (munte, deal, șes), precum și mărimea și caracteristicile fiecărei centrale (suprateranâ, subterană, de cădere mare, mijlocie sau mică) determină soluții unicat pentru fiecare amplasament în parte. Exemple sînt nenumărate.

Salbei hidrocentralelor realizate, la început de drum, pe rîul Bistrița — la Bicaz, Pîngărați, Vaduri, Piatra Neamț, Roznov I, Roznov II, Zărnești, Costișa, Buhuși, Gîrleni, Bacăiul și Bacău II — i-au urmat hidrocentralele de pe rîul Argeș — la Oiești, Albești, Cerbureni, Valea Iașului, Curtea-de-Argeș, la Noapteș, Zigoneni, Băiculești, Mincești, Vîlcele, Merișani, Budeasa, Bascov și Pitești —, apoi cele de pe Olt — la Dăiești, Rîmnicu Vîlcea, Rîureni, Govora, Băbeni, Ionești, Drăgășani, Străjești, Slatina Turnu și Călimănești —, cele de pe Lotru, de pe Siret, Sebeș ori Someș, de pe Prut, Criș și Dunăre, fără a uita obiectivele aflate acum în curs de execuție sau pe cele în curs de proiectare pe planșetă.

Ca o încununare a participării creatoare a arhitecților, la desăvîrșirea marilor lucrări hidrotehnice și hidroenergetice din Republica Socialistă România, este prezența lor activă la soluționarea arhitectural-urbanistică a lucrărilor de o amploare fără precedent ale Canalului Dunăre-Marea Neagră, inaugurat oficial la 26 mai 1984 în prezența tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România.

Nu pot fi trecute cu vederea preocuparea și strădania, permanente, pentru tipizarea și industrializarea cît mai multor elemente componente (prefabricate de fațadă, de acoperiș, de compartimentări, confecții metalice) și chiar a unor suprastructuri de microcentrale sau centrale (Olt, Argeș, Siret), precum și folosirea materialelor celor mai eficiente.

Cu toate acestea, fiecare centrală își are nota de individualitate, de originalitate, percepereа făcîndu-se mereu altfel, din diferite unghiuri, în funcție de amplasamentul și de căile de acces ale fiecăreia dintre ele. Căile rutiere din apropierea construcțiilor — uneori traversînd chiar ansamblul prin amontele sau avalul centralelor, pe pilele barajului sau pe pod peste ecluză —, oglindirea volumelor în lacul de acumulare, relieful și vegetația specifice fiecărui amplasament creează individualitățile amintite.

Diferențierea centralelor, după tip și echipare, face ca, la elaborarea arhitecturii fiecăreia dintre acestea, pe lîngă probleme curente, generale (croirea spațiilor tehnologice, carosarea echipamentelor), să apară și probleme specifice fiecărui tip de centrală, cum ar fi: încadrarea în zonă, accese, iluminat, ventilație, reducerea zgomotelor, atenuarea efectului de claustrare (la centralele subterane), materiale pentru închideri și finisaje.

Realizarea, la unele centrale, de acoperișuri cu pante accentuate — care să nu rețină zăpezile abundente din zonele de munte —, fără a altera caracterul arhitecturii, executarea de acoperișuri ușoare pentru deschideri mari, realizarea de pereți-mască din materiale noi cu mare eficiență tehnică și economică, folosirea de materiale înlocuitoare ale celor energointensive, sînt numai cîteva din preocupările actuale ale arhitecților din Institutul de Studii și Proiectări Hidroenergetice — ISPH.

Execuția lucrărilor hidro necesită, în mod curent, cam 3—4 ani de zile, ajungîndu-se uneori pînă la 10—12 ani. Din acest motiv, proiectele inițiale trebuie să fie permanent adaptate noilor reglementări, concepții și materiale, rezultatele căutărilor arhitectului din acest sector specific de activitate rămînînd să fie constatate și judecate în timp.

În cei 35 de ani de activitate ai ISPH — cît împlinește institutul nostru în acest an —, arhitecții au dus o muncă continuă la planșetă și pe șantiere, transmițînd « bobocilor », pasiunea, cunoștințele, experiența și năzuințele lor.

Nume de început — CONSTANTIN SĂVULESCU, IOAN DIMITRESCU —, nume de continuatori — MIRCEA MARINESCU, GEORGETA VASILESCU-COMAN, CONSTANTIN ENACHE, ADRIAN OPREA, PETRE PETRESCU, ADRIANA PREDA, PETRE DRAGNEA, VICTOR MUNTEANU, MARIANA DRĂGĂNESCU, GABRIELA URSENESCU, ELISABETA TEODOROV, LUCIA SILAGHI, POP ANDREI, IOANA ATANASIU, IULIU IONESCU, MIHAI BUTUMAN, CICERONE ȘUTEU, ILEANA PAMPU-MIHĂILESCU, MARILENA ISĂCESCU, SMARANDA MATICIUC —, toți acești arhitecți și-au unit eforturile pentru realizarea unei singure năzuințe: o arhitectură reprezentativă, modernă, expresivă, modelată în betonul centralelor.

De personalitatea și profesionalismul acestora, de căutările permanente și de prezența lor pe șantiere, în timpul execuției, sînt legate exprimările arhitecturale realizate pe Bistrița și Argeș, pe Olt și pe Siret, pe Someș și Rîul Mare, pe Prut și Dunăre, pe maiestuosul traseu al Canalului Dunăre-Marea Neagră.

Nu putem încheia aceste rînduri — ce nu pot cuprinde decît, evident, parțial domeniul amplu al preocupărilor pentru o arhitectură a construcțiilor hidrotehnice —, fără a aduce cuvenitele mulțumiri factorilor de răspundere și colegilor noștri ingineri din ISPH, care, prin înțelegerea și prețuirea arătate față de arhitecți și de năzuințele acestora, au contribuit substanțial la acele realizări valoroase, ce nu se pot elabora decît în condiții de colaborare și stimă reciprocă.

Arh. PETRE DRAGNEA

COMPLETAREA ZONEI CENTRALE A MUNICIPIULUI PITEȘTI

—locuințe, spații comerciale și dotări—strada 1 MAI—

COLECTIV DE PROIECTARE:

Arhitectură: arhitecții **POMPILIU SOARE** (șef proiect), **EUGEN IVĂNESCU, JEAN MARINESCU, JAQUELINE MARINESCU, GABRIEL ȘTEFĂNESCU, LILICA ȘTEFĂNESCU, MIHAI NAUM TEODORESCU, ILEANA OPRESCU**

Rezistență: inginerii **AURELIAN BĂGHINĂ, NICULINA CIUBUC**

Instalații: inginerii **MARGARETA BRATU, OCTAVIAN DIJMĂRESCU, DACHINA BAJUREANU,** proiectant **GHEORGHE NIȚĂ**

Documentație economică: ing. ec. **PAULA VEICU**

PROIECTANT GENERAL: INSTITUTUL DE PROIECTARE ARGEȘ, PITEȘTI,

CONSTRUCTOR: TRUSTUL DE CONSTRUCȚII ARGEȘ, PITEȘTI

PLAN DE SITUAȚIE-COMPLETAREA ZONEI CENTRALE A MUNICIPIULUI PITEȘTI:

1. Sediul politico-administrativ — 2. Complex FORTUNA — 3. Magazin TRIVALE — 4. Hotel MUNTENIA — 5. Zona CENTRU VEST — 6. Casa de Cultură a Sindicatelor — 7. Piața politico-administrativă — 8. Institutul de Proiectare Argeș — 9. Strada 1 MAI —10. Ansamblul de locuințe spații comerciale și dotări strada 1 MAI Pitești

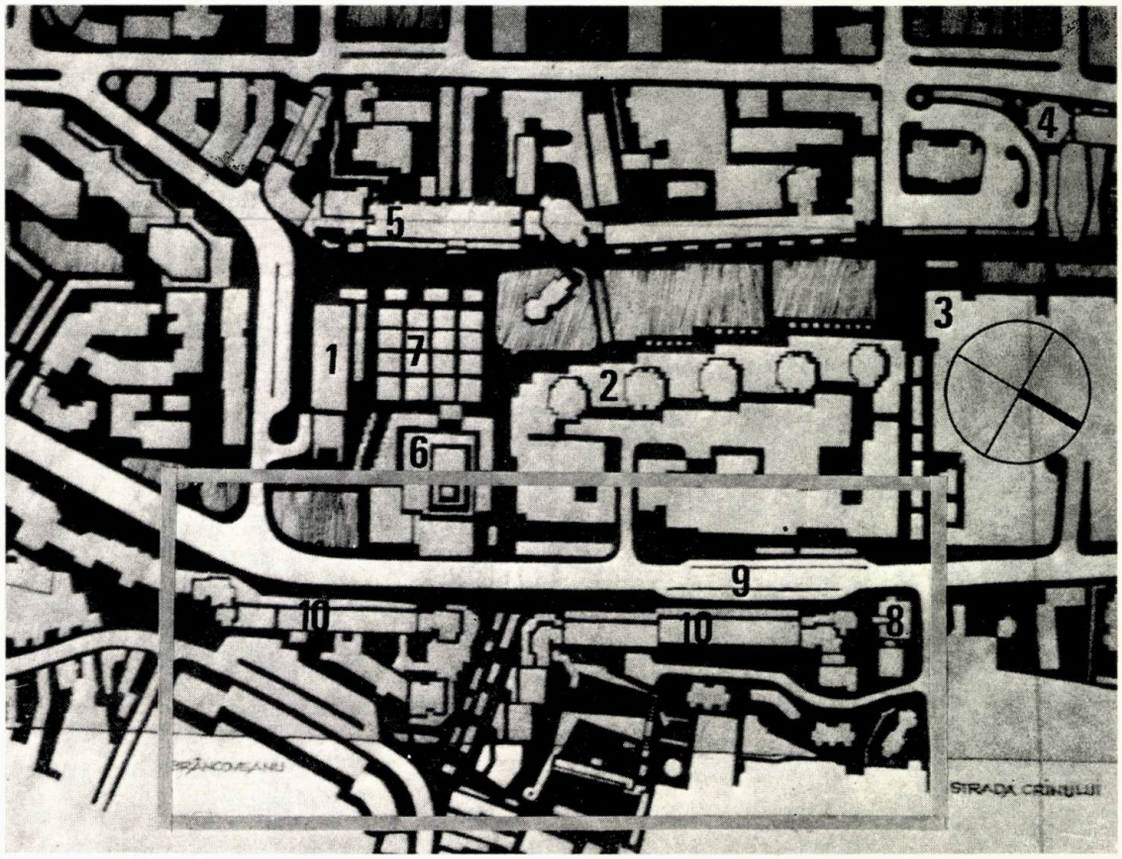

Ansamblul de locuințe cu spații comerciale și dotări « Strada 1 MAI din Pitești » a fost proiectat în perioada 1977—1978 și s-a terminat ca execuție în anul 1982. Amplasat pe cea de a doua mare terasă a municipiului Pitești, ansamblul mobilează și amplifică, de fapt, latura de est a nucleului zonei centrale, cuprinzînd 500 de apartamente de 2, 3 și 4 camere, dintre care predominante apartamentele de 3 camere, care reprezintă circa 80% din total. Toate apartamentele sînt decomandate.

Terenul, cu mari denivelări, a condus la rezolvarea spațiilor comerciale și a dotărilor pe 2 și chiar 3 niveluri.

Sînt prevăzute, printre altele, și spații de prezentare și desfacere pentru marile întreprinderi din Pitești (Combinatul de Prelucrare a Lemnului, Fabrica Argeșana, Combinatul de articole tehnice din cauciuc, Fabrica de încălțăminte și Întreprinderea de autoturisme Pitești din Colibași.

Ansamblul mai cuprinde o mare policlinică orășenească, Filiala județeană ACR, sediul și magazinul Asociației Vinătorilor și Pescarilor Sportivi, spații UJCM pentru toată gama de activități de prestări servicii, spații de alimentație publică, cofetărie și rotiserie,

fotografii de IULIAN VÎRTEJEANU

spații alimentară, unitate Gostat, IVLF, magazin lactate și pîine, alte spații pentru articole de sport.

Pe parcursul elaborării proiectului, ne-am bucurat de sprijinul și de consultările profesorului emerit doctor arhitect CEZAR LĂZĂRESCU, care a coordonat, proiectarea întregii zone centrale din Municipiul Pitești.

Structura de rezistență adoptată a fost cea cu diafragme rare; la partea de locuințe, închiderile exterioare realizîndu-se cu panouri de fațadă.

Din punct de vedere arhitectural, ansamblul de locuințe strada 1 MAI se remarcă prin varietatea regimului de înălțime de la P + 3 la P + 12. Linia orizontală este subliniată printr-un joc subtil și ritmat de balcoane.

Ca finisaje exterioare, s-au folosit placaje de mozaic spălat, cărămidă aparentă, travertin și praf de piatră. La spațiile comerciale, s-au folosit geamuri tip Buzău.

În centrul de compoziție al ansamblului, s-a realizat un important pasaj pietonal, care face legătura între piața politico-administrativă și zona de sport și agrement, în care recent s-a realizat Complexul olimpic de înot.

Pasajul pietonal a fost tratat cu pardoseli decorative, grupuri de trepte, corpuri de iluminat, bănci, elemente sculpturale, spații plantate și arbuști (vezi prezentarea la pag. 53 a revistei).

Ansamblul de locuințe cu spații comerciale și dotări strada 1 MAI se percepe foarte bine din piața politico-administrativă, participînd totodată la întregirea siluetei orașului Pitești dinspre rîul Argeș.

Proiectul nostru a primit premiul Uniunii Arhitecților din R.S.România pe anul 1982.

Arh. SOARE POMPILIU

CARTIERUL «GEORGE ENESCU» — SUCEAVA

COLECTIV DE PROIECTARE:

Arhitectură: arh. **OLGA CHIRILĂ** (șef proiect), c. arh. **ALEXANDRU MIRCEA**

Rezistență: inginerii **ELENA MELINTE, VICTOR SPÂNU, LILIANA SOROCEAN, MIHAI SOROCEAN**

Instalații: inginerii **VASILE MOCANU, DIMITRIE LAZĂR, MIHAI PÎNZARU, ROMEO PAPUC**

Drumuri: inginerii **CAROL LERNER, ION NĂSTASE**

Studii teren: inginerii **MARIA ZAHARIA, VLADIMIR ZAHARIA, STELIAN TEODORESCU**

Documentație economică: ing. **PAUL ARTIMON**, proiectant **INOCENȚIA PENTIUC**

PROIECTANT GENERAL: CENTRUL DE PROIECTARE JUDEȚEAN SUCEAVA
Director: arh. **EUSEBIE LATIȘ**

CONSTRUCTOR: TRUSTUL DE CONSTRUCȚII MONTAJ SUCEAVA
Director: ing. **AUREL MOLDOVEANU**
Șef lot: ing. **GRIGORE PASCARU**

Cartierul de locuințe « George Enescu » se dezvoltă în partea vestică a municipiului, la intrare dinspre București prin Bulevardul 1 Mai (E. 20) și dinspre Vatra Dornei, prin Calea Obcinelor.

La est, cartierul se învecinează cu Întreprinderea de tricotaje, Institutul de învățămînt superior, spre sud cu Spitalul județean și cu Centrul de proiectare județean, iar la vest, cu localitatea suburbană Sfîntu Ilie.

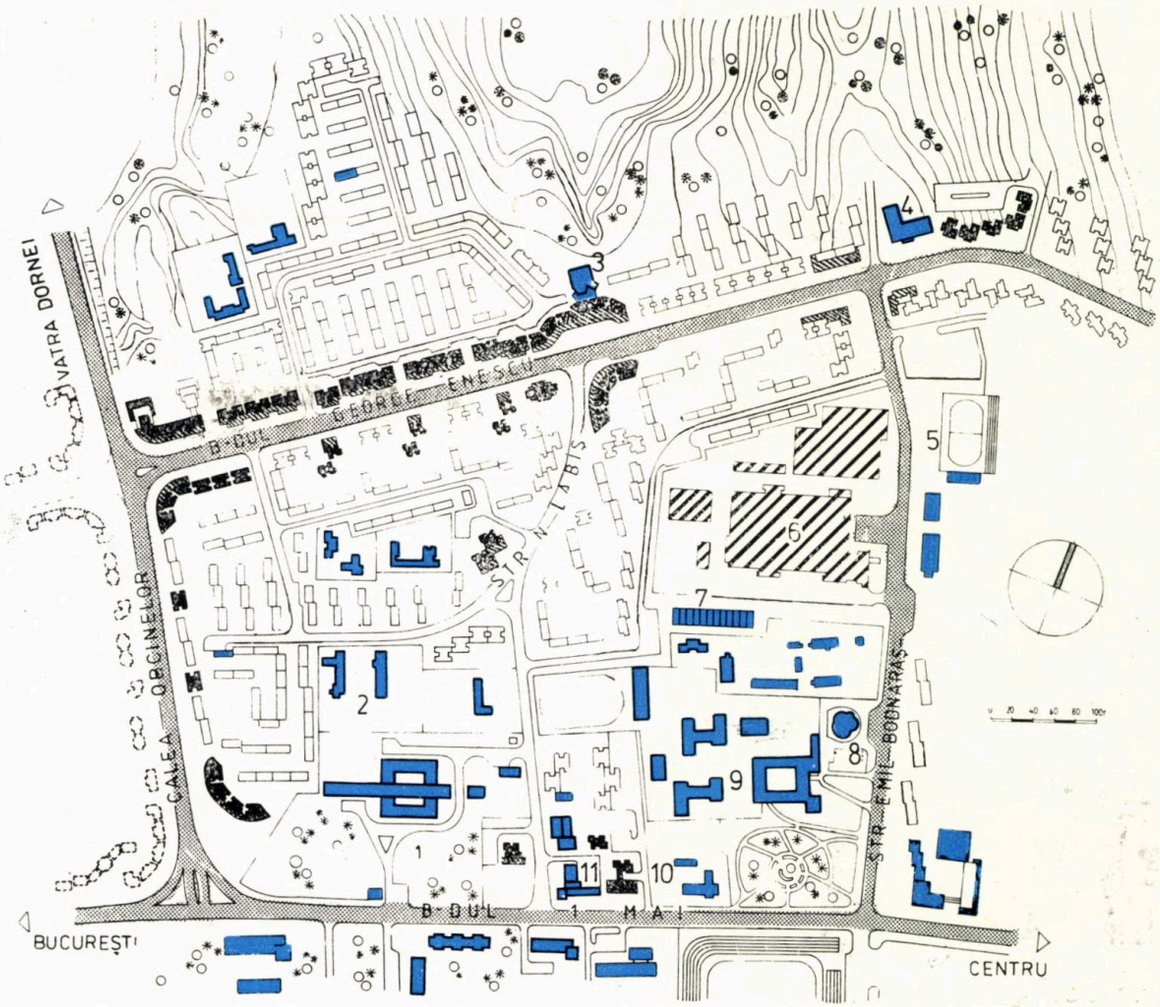

1. PLAN DE ANSAMBLU AL CARTIERULUI: 1. *Spital județean* — 2. *Liceul sanitar* — 3. *Cinematograf 500 locuri* — 4. *Centrul teritorial de calcul* — 5. *Patinoar artificial* — 6. *Întreprinderea de tricotaje « ZIMBRUL » și Fabrica de confecții* — 7. *Piață agroalimentară de cartier* — 8. *Complex astronomic popular* — 9. *Institutul de învățămînt superior* — 10. *Ocolul silvic* — 11. *Centru județean de proiectare*

— *Blocuri p+4*
— *Blocuri cu peste 5 niveluri*
— *Comerț*
— *Alte dotări*
— *Industrie*

2. BULEVARDUL GEORGE ENESCU 3. BLOCUL DE LOCUINȚE « CURCUBEUL », LA INTERSECȚIA G. ENESCU — N. LABIȘ 4. BULEVARDUL GEORGE ENESCU 5. BLOCUL « BELVEDERE », ÎN PRIM PLAN ÎN STÎNGA, CENTRUL DE CALCUL

1

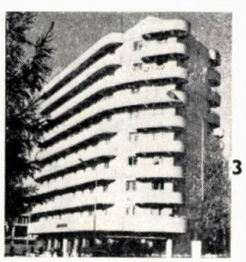

3

2

4

5

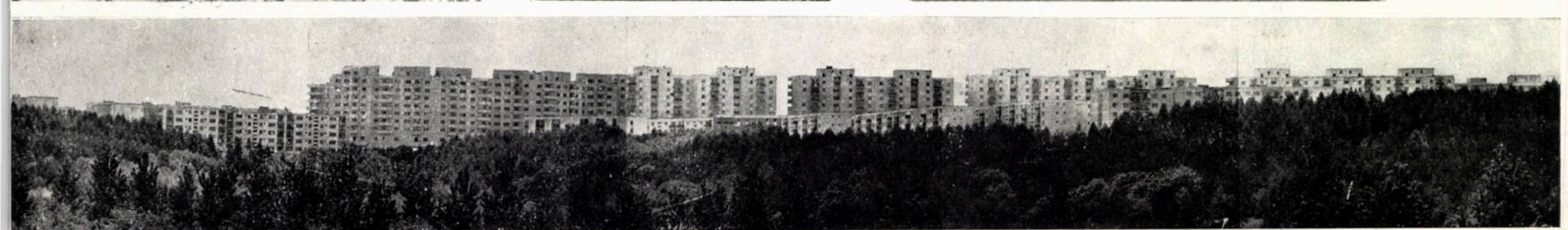

În partea nordică, versantul drept al pîrîului Scheia, împădurit în ultimele decenii, constituie o binevenită zonă verde și de agrement pentru locuitorii cartierului.

Ansamblul s-a realizat în patru etape, începînd dinspre est spre vest, și totalizează un număr de 6 900 apartamente, pe o suprafață de teren de 38 hectare.

Axa de compoziție a ansamblului este Bulevardul George Enescu, una dintre principalele artere ale municipiului, care face legătura cu zona centrală, prin str. Mărăști și, în același timp, constituie o ocolitoare a zonei centrale, prin str. Mărășești spre zona industrială Valea Sucevei. Dată fiind importanța acestei artere, s-a propus mobilarea ei în majoritate cu blocuri cu mai mult de 5 niveluri, pe ambele laturi. La parterul celor mai multe dintre acestea, sînt spații comerciale, bulevardul în sine constituind o importantă arteră comercială. Aceste spații comerciale și de servicii de la parter sînt, în general, evazate, iar la Blocul 90, aflat în centrul de cartier, sînt pe două niveluri. S-a proiectat și un cinematograf de 600 locuri ce urmează a se executa în anii viitori. Sînt realizate, de asemenea, două școli generale cu cîte 16 săli de clasă fiecare, o școală sanitară cu 16 săli de clasă, 3 creșe și 3 grădinițe cu orar normal.

Dispunerea blocurilor s-a făcut în general alveolară și s-a urmărit amplasarea la fronturile stradale a secțiunilor din zidărie și cadre, cele din panouri fiind în interiorul ansamblului.

Întrucît ansamblul se compune numai din clădiri noi, s-a căutat ca, prin dispunerea volumetrică, să se obțină o siluetă care să completeze armonios pe cea existentă a orașului.

Blocuri cu mai mult de cinci niveluri marchează punctele de interes — intersecțiile și capetele de perspectivă —, extinzînd liniile de forță ale urbanisticii cartierului în afara Bulevardului George Enescu și a Căii Obcinelor.

Arh. OLGA CHIRILA

6

7

6. BLOCUL « BELVEDERE » 7. 8. DETALII DE FAȚADĂ LA ACELAȘI BLOC 9, 10. BLOCUL « TOSCA » LA COLȚUL G. ENESCU / OBCINELOR, VEDERE DE ANSAMBLU ȘI DETALIU BALCOANE

9

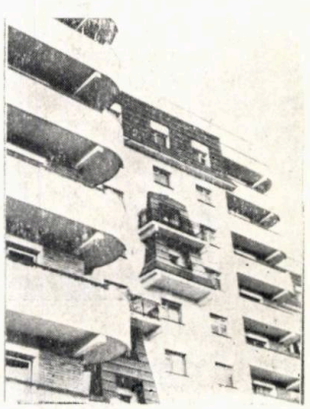

8

10

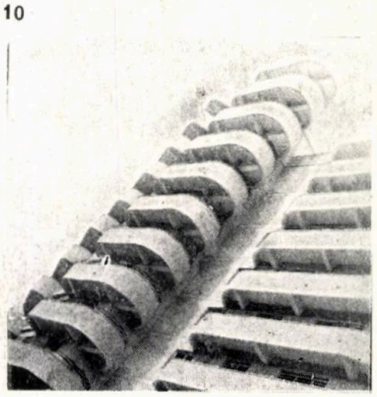

ZONA PORȚILOR-

Născută din lupta apelor cu munții, zona Porțile-de-Fier a cunoscut, în cei 40 de ani de istorie nouă, profunde transformări, devenind un simbol al forțelor înnoitoare ale socialismului. Denumită așa prin extindere de la cataractele Dunării, zona Porțile-de-Fier cuprinde sud-vestul României, respectiv sudul Banatului și vestul Olteniei, avînd o suprafață de aproximativ 500 km². Presărată cu monumente istorice, ea a fost cunoscută, de-a lungul veacurilor, ca zonă agro-pastorală și forestieră, avînd însă în primul rînd importanță strategică și de navigație. Evoluția sa economică, ce a cunoscut o dezvoltare mai întîi lentă după 23 August 1944, și-a început cursul brusc ascendent odată cu începerea, în 1964, a lucrărilor pentru *Sistemul Hidroenergetic și de Navigație Porțile-de-Fier I.* Dacă, pentru început, aceasta a însemnat acțiunea de strămutare a celor 14 localități, a șoselei și căii ferate, în vederea creării lacului de acumulare — uriaș efort constructiv pentru realizarea hidrocentralei —, ulterior, existența SHEN a constituit baza unei rapide evoluții economice a zonei. Realizarea unor obiective economice de amploare — în cadrul politicii de dezvoltare echilibrată a tuturor zonelor țării —, exploatarea resurselor minerale — îndeosebi a cărbunelui din Podișul Mehedinți și din Valea Cernei — și forestiere, dezvoltarea agriculturii, realizarea celui de-al doilea sistem hidroenergetic și de navigație de la Porțile-de-Fier II, au dus la o creștere economică majoră, care a putut beneficia și de resursele demografice ale zonei. Profundele transformări economice și sociale au provocat o urbanizare rapidă, cu evoluția tuturor așezărilor din zonă — cele 5 orașe (Drobeta Turnu-Severin, Orșova, Băile-Herculane, Vînju-Mare, Baia-de-Aramă) și cele 5 viitoare centre urbane (Topleț, Mehadia, Bala, Pătule, Gogoșu) constituind focarele dezvoltării zonei.

Principala așezare — Municipiul Drobeta Turnu-Severin — a cunoscut un adevărat salt economic și demografic, populația sa crescînd de la 50000 în 1970, la 88000, în 1982, cu perspectiva spre 150000 locuitori în 1990. Dezvoltarea activităților industriale (construcții navale și de mașini, metalurgie, industrie chimică, de

R — SIMBOL AL MARILOR PREFACERI ÎNNOITOARE ALE ȚĂRII

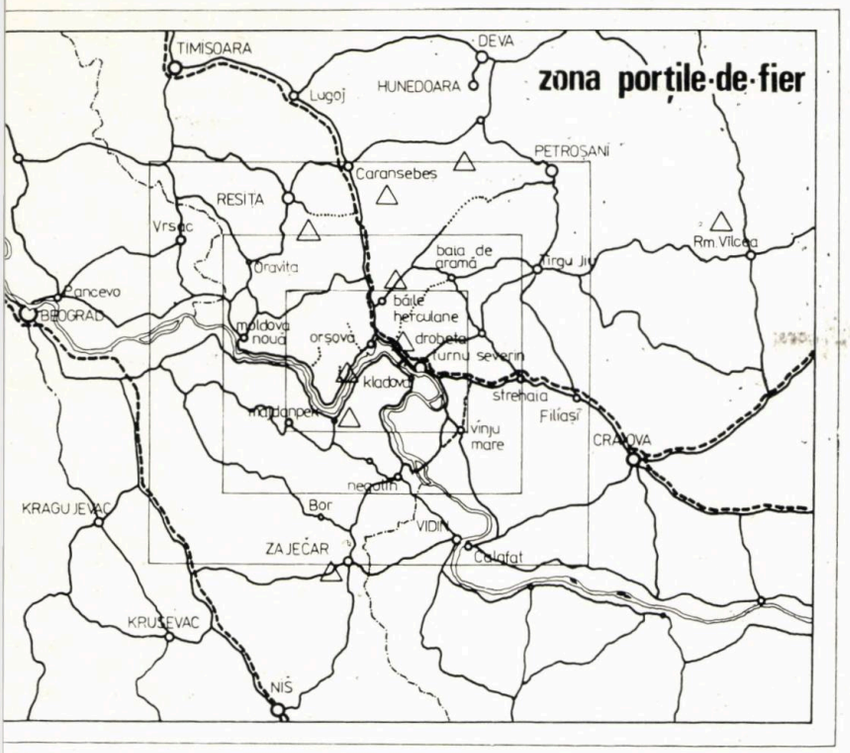

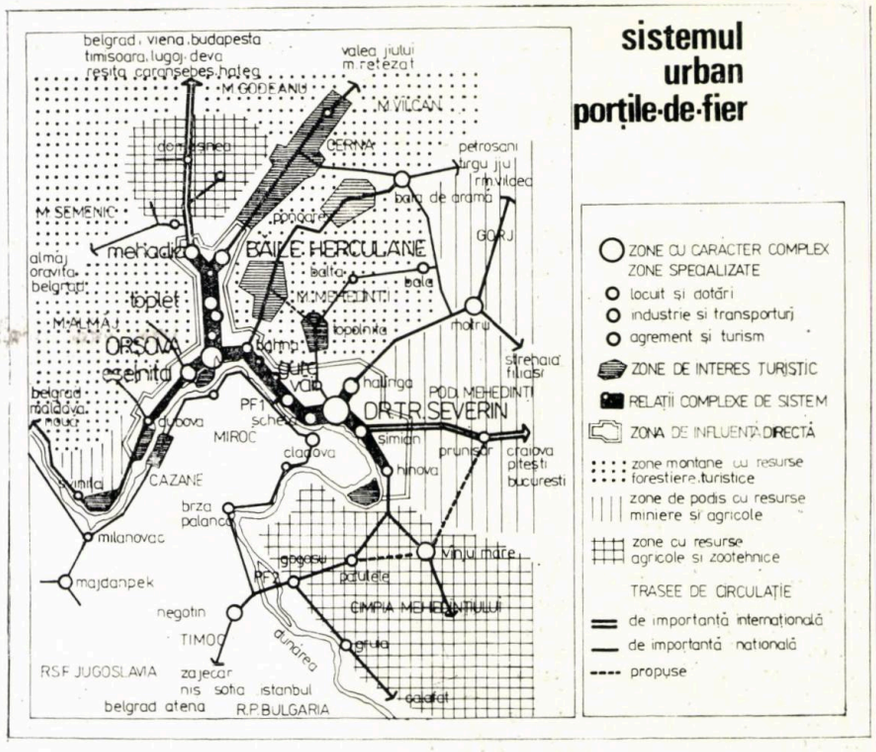

ORȘOVA 1, 2. *Sistematizare IPROTIM, arhitecți Natalia Ionescu, Liviu Voștinariu ș.a., vezi A 4-5/1981, p. 60 — 3. Arh. Ioan Fackelmann — 4. Restaurant pe insulă, c. arh. Ludovic Schmidt*
DROBETA TURNU-SEVERIN — *5. Sediul C.P.J. Mehedinți, prof. em. arh. Ascanio Damian — 6. Teatrul, prof. arh. Grigore Cerkez, fîntîna cinetică Constantin Lucaci — 7, 8. Magazinul universal DECEBAL, arh. Ileana Solon — IPROCOM*

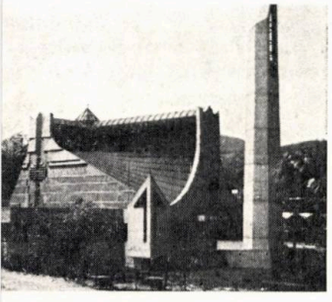
3

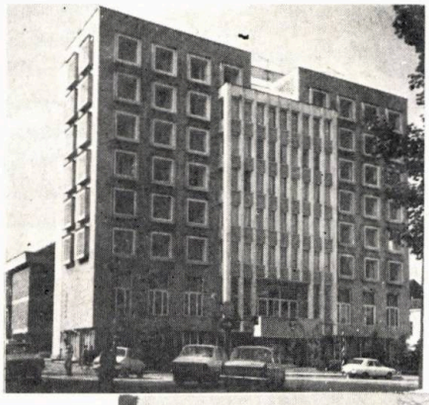
5

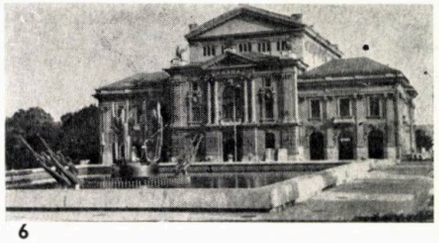
6

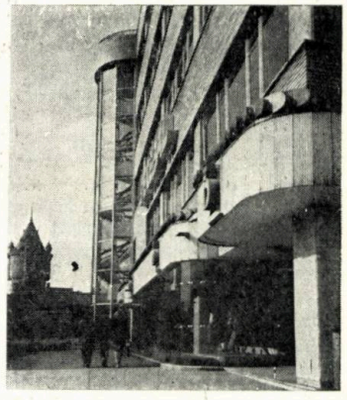
8

7

9

11 10

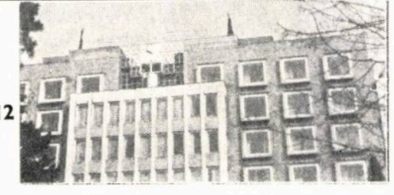
12

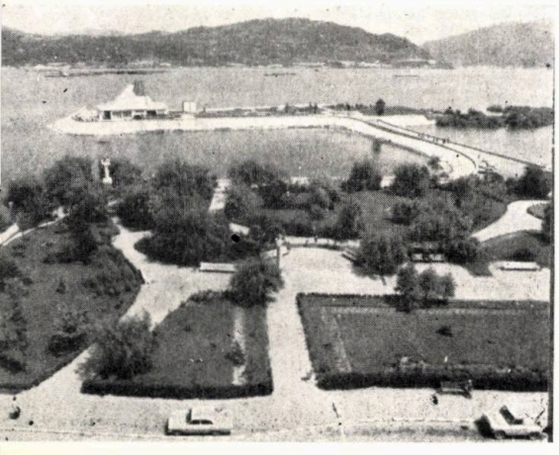
4

9, 10. Blocuri Orșova arhitecți Al. Țăranu, Dan Cismaru, Mircea Ștefan — S.P.J. Mehedinți — 11. Sediul C.P.J. Mehedinți etapa 1, prof. em. arh. Ascanio Damian, dr. arh. Cosma Jurov — 12. Ceas pe frontispiciul C.P.J., arh. Mircea Ștefan — 13. Casa de cultură a tineretului Drobeta Turnu-Severin, arh. Mihai Botescu — IPROTIM

13

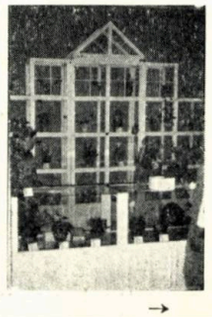

→

celuloză și hîrtie, de mobilă, textilă, alimentară etc), ca și cea a transporturilor, s-au făcut prin amplificarea zonelor industriale est, nord-vest, Gura-Văii, fiind în curs de constituire *Platforma industrială nord — Halînga-Puținei* (CET și Combinatul Chimic). Paralel cu dezvoltarea acestor zone, realizarea noilor cartiere Crihala și Kiseleff, mobilarea Bulevardului Tudor Vladimirescu, închegarea zonei centrale, renovarea și completarea vechilor cartiere Aluniș și Independenței, urbanizarea cartierului Schela Cladovei și a comunei suburbane Șimian, au dus și vor duce la o substanțială înnoire și creștere calitativă a fondului de locuit. Pe de altă parte, realizarea unor dotări reprezentative (sediul politico-administrativ, Hotelul « Traian », Magazinul universal « Decebal », Casa Tineretului), a unor dotări de cartier, ce se vor continua prin realizarea unor zone de dotări și agrement, pe faleza Dunării și insula Șimian, ca și în nordul municipiului, prin acțiunea de protejare și restaurare a monumentelor istorice, prin realizarea unor ample dotări (Casa de Cultură, Muzeul de Artă, Bazinul de înot, Sala polivalentă), subliniază caracterul de centru polarizator al orașului.

Al doilea centru al zonei, orașul Orșova, a fost complet strămutat pe noua sa vatră, în perioada 1965—1972, inclusiv comunele învecinate, beneficiind de un nou sit spectaculos, pe malurile golfului Cerna. Centru industrial (construcții navale, de mașini, prelucrarea lemnului, industrie minieră și textilă), de transporturi, nod de comunicații turistic, orașul beneficiază de o zonare funcțională modernă, de un fond de locuit nou, cu dotările necesare, dezvoltarea fiindu-i stăvilită doar de terenul redus avut la dispoziție. Creșterea populației de la 10000, în 1970, la 16500, în 1982, cu prevederi de 22500 locuitori în 1990, ca și amplificarea caracterului de centru turistic, de agrement și dotări, vor fi însoțite de acțiunile de închegare a zonelor industriale est și nord, de mobilare a zonelor rămase încă libere (Decebal, Nord), de definitivarea zonei centrale și extinderea spre vest a acesteia (zona Autogară), mobilarea cu dotări (Casa Tineretului, Bibliotecă, Muzeu, Piscină, Școală generală, extinderea Magazinului universal; amenajarea falezei, a insulei și parcului central, ca și dezvoltarea zonelor turistice și de agrement Grața-Dealu Moșului. Deschiderea DN57 spre Moldova Nouă, dezvoltarea viitoarei comune suburbane Eșelnița, a exploatărilor miniere de pe clisură, ca și includerea acesteia din urmă în marile circuite turistice, vor conferi orașului perspectivele de dezvoltare necesare.

În pofida populației permanente, reduse la circa 4000 de locuitori, orașul-stațiune Băile-Herculane reprezintă principala atracție a turismului de sejur din zonă. Dezvoltarea capacității de cazare, îndeosebi în zona complexului UGSR și a hotelurilor Afrodita, Diana, Minerva, a hotelului Roman, dezvoltarea zonei de locuit și dotări, a legăturilor cu valea Cernei cu Baia-de-Aramă și munții Vîlcan și Țarcu, în paralel cu dezvoltarea industrială a comunelor vecine, Mehadia și Topleț, vor completa acest caracter turistic.

Caracterul industrial-agrar al orașului Vînju-Mare, aflat în zona de influență a Severinului, de centru de deservire al așezărilor din Cîmpia Mehedințiului, va cunoaște profunde schimbări odată cu terminarea Hidrocentralei Porțile-de-Fier II, amplasarea sa pe traseul ce leagă acest baraj cu DN6 și magistrala feroviară 100 creîndu-i posibilitatea dezvoltării pe baza resurselor zonei agricole din jur.

Cu o populație redusă, de 4500 locuitori, orașul Baia-de-Aramă posedă resursele unei dezvoltări turistice favorizate de vecinătatea munților Mehedinți Vîlcan și Retezat, a monumentelor naturale din Podișul și Munții Mehedinți, de amplasarea sa pe circuitele turistice din zonă, ca și a unei ușoare dezvoltări industriale pe baza resurselor miniere și forestiere din zonă.

În paralel cu dezvoltarea orașelor și urbanizarea unor comune, favorizate și de amplasarea lor pe traseele de circulație, în apropierea unor resurse miniere, agricole, forestiere sau de existența unui potențial turistic, se va ajunge, pînă în anul 2000, la crearea altor cinci orașe — Topleț și Mehadia, cu caracter industrial, Pătule și Gogoșu, cu caracter agrar-industrial, și Bala, cu caracter balnear și turistic.

Amplasată la intersecția a două mari trasee europene de circulație, unul ce unește Europa Centrală și de Vest cu Orientul Apropiat și altul ce unește zona Mării Baltice de Peninsula Balcanică și Mediterana, zona Porților-de-Fier este inclusă în liniile de forță ale dezvoltării urbane generalizate *(oecumenopolis)*, ce urmărește cursul inferior al Dunării. Beneficiind de tangența a trei mari artere de circulație — *Dunărea*, viitoare componentă a vastului sistem european de navigație fluvială, prin deschiderea canalului Rin-Main-Dunăre, a legăturilor cu Mediterana, Adriatica și Marea Egee, *Drumul E97 (DN6)*, viitor traseul al ramurei românești a autostrăzii transeuropene, *Magistrala feroviară 100*, cu viitoarea ei ramificație peste barajul Porțile-de-Fier II —, ca și de resurse industriale, agricole, miniere și turistice, zona Porților-de-Fier este pe cale de a deveni o cuprindere teritorială complex dezvoltată economic și o adevărată « Poartă » a țării. Facilitatea legăturilor între așezări, perspectivele lor de dezvoltare și specializare, zonarea lor funcțională, au dus la constatarea că dezvoltarea optimă a centrului de importanță al zonei se poate face prin funcționarea lor — în perspectiva anilor 1990-2000 — în cadrul unui *Sistem urban complex al Porților-de-Fier (SUCPF)*. Acest sistem, ale cărui componente însumează actualmente 120000 locuitori, cu perspective spre 175000 în 1990 și 220000 în 2000, ar cuprinde o succesiune de zone industriale, de transporturi, de locuit și dotări, de agrement și turism, dezvoltată pe direcțiile V — E (Valea Dunării) și N — S (Valea Cernei), într-o interconditionare reciprocă, cu legături complexe. Acest sistem ar fi compus din 3 subsisteme:

A. Cel din jurul Municipiului Drobeta Turnu-Severin, cuprinzînd *orașul actual* — zonă complexă, industrială, de transporturi, de locuit și dotări, de agrement și turism, *zona Șimian-Hinova* — zona de transporturi și turism, ce se va dezvolta spre est pînă la Ostrovul Corbului-Dunărea Mică-Stîrmina, cu legături spre Vînju Mare și Porțile-de-Fier II, spre Balota și Strehaia, *zona Schela-Gura Văii* — zonă industrială, de locuit și turism, cu legături spre Bahna și Orșova, *zona Halînga-Puținei* — zonă industrială amplă, cu legături spre Motru și zona minieră.

B. Subsistemul din jurul orașului Orșova, compus din: *zona de locuit și dotări* (ce se va dezvolta spre vest prin zona turistică și de agrement Grața-Dealu Moșului, pînă la golful Eșelnița, viitoare comună suburbană), *zona industrială și de transporturi est* — cu legături spre est (spre zona turistică Bahna, Vodița, Slătinic spre arealul carstic Podeni - Cireșu, Ponoare și Gura Văii), *zona industrială și de transporturi nord* (cu legături cu comuna Topleț, viitor centru urban cu caracter industrial, spre Băile Herculane și Mehadia), *zona Eșelnița-Mraconia-Dubova* (zonă forestieră, minieră, turistică și de locuit, cu legături spre vest cu zona minieră Eibenthal-Baia Nouă, Svinița spre Moldova Nouă și spre nord cu Depresiunea Almăj).

C. Subsistemul din jurul orașului Băile Herculane, cuprinzînd orașul și stațiunea Băile Herculane, zonă de locuit, dotări și mai ales turism balnear, cu legături spre nord-est pe Valea Cernei spre barajul Ivanu, munții Țarcu, Vîlcan, Retezat, spre depresiunea Petroșani și spre Baia-de-Aramă, spre sud — zona Topleț-Bîrza; comuna în curs de urbanizare Mehadia, zonă minieră și agricolă, centru de atracție al zonei agricole Iablanița-Domașnea-Cornereva, cu legături spre nord (Valea Belareca) și spre vest (Valea Almăjului).

Funcționarea acestui sistem, întins pe aproape 50 de kilometri — prin cooperare economică și prin dezvoltare specializată a zonelor, stabilire de legături complexe între componente, cerută și de terenurile reduse avute la dispoziție pentru expansiunea urbană — poate duce la o dezvoltare accentuată a întregii zone și îndeosebi a *sistemului turistic al Porților-de-Fier* ca o componentă esențială.

Arh. ALEXANDRU ȚĂRANU

APORT ȘI

UTILĂ PRIVIRE ÎNAPOI Apariția unui număr al revistei, dedicat înfăptuirilor arhitectural-urbanistice din acești 40 de ani, ne îndeamnă să încercăm a evidenția, retrospectiv, eforturile depuse și rezultatele obținute și în domeniul arhitecturii industriale. Această privire critică înapoi, comparativă, e facilitată și de existența cu prisosință a unor obiecte de analiză, pe baza cărora să poată fi stabilite unele concluzii clare și convingătoare, la îndemîna atît a organelor de decizie, pentru viitor, cît și a celor ce produc, de fapt, arhitectură, creînd la planșetă și propunînd soluții — a celor care se află, dintotdeauna, singuri, în fața succesului sau a insuccesului rezultat al strădaniei lor.

O temeinică, obiectivă și competentă critică a fenomenelor și a manifestărilor concrete de arhitectură — critică a cărei lipsă a fost, deseori, sesizată în cadrul întîlnirilor noastre la Uniunea Arhitecților — ar putea să devină instrumentul eficient al oportunei și corectei orientări a concepției de arhitectură și a autorilor viitoarelor opere.

CONDIȚIILE ÎNCEPUTURILOR În domeniul arhitecturii industriale, în care unii dintre arhitecții primilor ani de după Eliberare au ajuns, fie din întîmplare fie optînd anume, au existat, în acel moment al începuturilor, prea puține surse de documentare, necesare pășirii pe un drum nou, într-o lume cu multe necunoscute, unele abia înțelese.

Atunci, cînd după anii grei ai reconstrucției, s-au putut concentra forțele materiale necesare începerii construirii efective a noii societăți, a apărut și utilitatea creării capacităților tehnice de concepție, de proiectare, a marilor investiții ce se profilau în primele planuri de dezvoltare economică ale anilor '50.

Ca bagaj de cunoștințe, în acest domeniu, aveam, în primul rînd, pregătirea generală asigurată de Școala noastră de arhitectură — care s-a bucurat dintotdeauna și se bucură, în continuare, de un deosebit și binemeritat prestigiu. Cursul de *Arhitectură industrială și agricolă* participa la această pregătire, cu elementele sale specifice, reușind, chiar și în puținele ore oferite de programă, să ofere noțiuni generale, să formuleze principii și, mai ales, să dezvăluie problematica deosebită ce va reveni spre rezolvare viitorilor proiectanți ai industriei.

Ca zestre de arhitectură industrială, la noi, nu existau decît puține prezențe, constînd din realizări singulare, apărînd ca excepții, rătăcite întîmplător în bogata și plurala activitate, cu opere exemplare, a unor cunoscuți arhitecți. HORIA CREANGĂ, cu realizarea sa din anii '30 a clădirilor principale ale fostelor uzine Malaxa — astăzi Întreprinderea 23 AUGUST din București; OCTAV DOICESCU, cu ansamblul atelierelor I.A.R. — azi Uzinele TRACTORUL — din Brașov sau cu atelierele fabricii de anvelope « Banloc », azi Uzinele VICTORIA, de la Florești; COSTINESCU, cu clădirile principale ale fostelor uzine ASTRA din Brașov — Întreprinderea de autocamioane STEAGUL ROȘU, de astăzi. Și această scurtă enumerare a realizărilor premergătoare de arhitectură industrială — care ar mai avea de amintit lucrări ale unor P.E. MICLESCU, MARIA COTESCU, RICHARD BORDENACHE, RADU DUDESCU, [HARALAMB GEORGESCU ș.a. — nu ar putea fi prea mult extinsă. De altfel, spiritul în care se cereau realizate astfel de obiective nu implica prezența imperativă a arhitectului. Nu exista ferm conturată, pentru promotori, ideea de confort, de estetică de ergonomie funcțională a locului de lucru.

La relativ puținele exemple ale perioadei interbelice, prezența arhitectului se explică, mai degrabă, prin caracterul cumva reprezentativ în care se cereau a

RESPONSABILITĂȚI ÎN CONCEPȚIA ARHITECTURII INDUSTRIEI

fi realizate clădirile, rezolvările de arhitectură oprindu-se, de regulă, la zonele de prim contact, al vizitatorului, cu uzina, la exterioare, scopul evident fiind impresionarea acestuia și mai puțin preocuparea concretă pentru condițiile de muncă și pentru o arhitectură a locului de lucru. În acest spirit, a fost construită majoritatea atelierelor, fabricilor și chiar a uzinelor din perioada de început a industriei, chiar și în anii de după război, pînă cînd și la noi industria a început să capete dezvoltarea cunoscută și — ca urmare a revoluției științei și tehnicii — a apărut industria modernă.

VARIETATEA NOII TEMATICI A ARHITECTURII INDUSTRIALE Interesant — și, poate, necesar de sesizat — ar fi momentul și esența modificărilor de tematică apărute în toate domeniile de exprimare a arhitecturii, față de elementele ce stăteau în trecut la baza formării arhitectului. În modul cel mai pregnant, modificări esențiale calitativ ale tematicii s-au manifestat în domeniul ce ne preocupă, în urma concentratei acțiuni de industrializare, în termene spectaculoase și cu modernizarea accentuată a tehnologiilor, atingînd cele mai variate forme și ramuri ale activității de producție.

Deoarece, în proiectare, gîndirea se derulează de la ansamblu la detaliu, să încercăm să privim, în aceeași ordine, cîteva dintre numeroasele fațete ale problematicii în discuție.

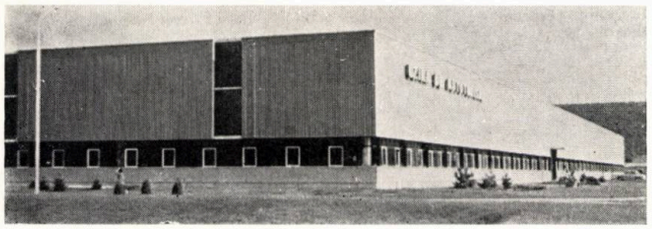

1

ÎNTREPRINDEREA DE AUTOTURISME PITEȘTI — I.A.P. (1966—1967)

arhitecții ADRIAN IONESCU, GICU GRIGORIU

Întreprinderea de autoturisme Pitești dispune de un amplasament izolat pe o platformă în versantul estic al văii Riului Doamnei, în apropierea municipiului, prezentînd vederii de pe D.N.73 (Pitești-Cîmpulung) întregul front principal al ansamblului, proiectat pe un fundal împădurit .

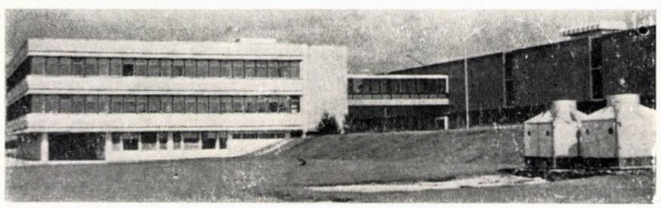

2

Hala principală de fabricație, unul din primele exemple concrete de hală monobloc cu caracter accentuat de universalitate, cuprinde, în cei 100 000 m², principalele secții de fabricație a autoturismelor DACIA. Soluția de organizare a spațiului se caracterizează prin realizarea unei galerii tehnice centrale, pe axul longitudinal, deasupra întregii hale, insesizabil din interior, cuprinzînd instalațiile și distribuțiile tuturor formelor de energie necesare fabricației.

Cele două clădiri pentru birourile, vestiarele și celelalte dotări sociale anexe producției, dimensionate pentru cîte 3000 de oameni, sînt clădiri izolate. Legătura funcțională cu hala se face prin pasaje trecînd peste artera rutieră. Rezolvarea pe plan pătrat, într-o soluție de maximă economie a spațiului, profită de relieful coborîtor al cornișei, pe care au fost anume amplasate și în care se înscriu în mod favorabil esteticii ansamblului.

Pavilionul central tehnic administrativ compune împreună cu clădirea laboratoarelor, de care este legat, elementul dominant al arhitecturii preuzinalului și al ansamblului, marcînd cu verticala celor 9 niveluri ale sale desfășurarea uzinei.

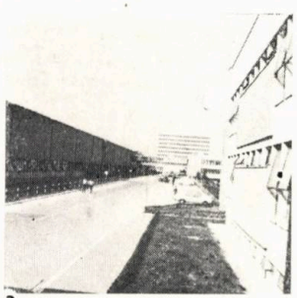

3

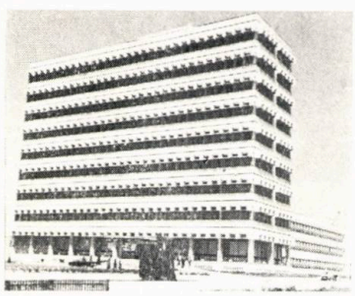

4

1. Hala principală de fabricație 2. Una dintre cele două clădiri pentru birouri și dotări sociale 3. Artera dintre hală și anexe către pavilionul central 4. Vedere din preuzinal a clădirii tehnico-administrative și laboratorului central

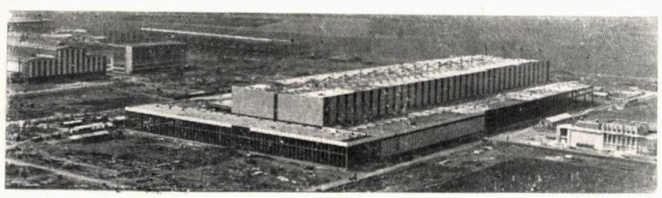

5

ÎNTREPRINDEREA DE MAȘINI GRELE BUCUREȘTI — I.M.G.B. HALA PENTRU FABRICAȚIA TURBOAGREGATELOR (1967)

arhitect ALEXANDRU FĂRCAȘIU

Clădire cu performanțe tehnologice deosebite, cu poduri suspendate suprapuse pe trei niveluri, cel superior aflîndu-se la 22,50 m înălțime, dotat cu pod de 32 tone și pe deschideri de 36 m.

În concepția structurii, care, împreună cu mașinile impresionante, determină arhitectura interiorului, se remarcă preocuparea inginerului și a arhitectului pentru finețea elementelor construcției acoperișului. Din imagini *(fig. 5, 6)*, se poate desluși soluția pentru cele două deschideri centrale majore, în sistem suspendat, catarg cu doi tiranți, pentru grinzile principale de 36 m deschidere, care devin, astfel, extrem de suple. Este un exemplu de reușită a participării active a arhitectului la stabilirea soluției constructive și la organizarea spațială generală a halei complexe, prin ordonarea în spațiu a activităților tehnologice, asigurîndu-se astfel un maxim de condiții pentru un studiu eficient și un rezultat pozitiv privind arhitectura clădirii.

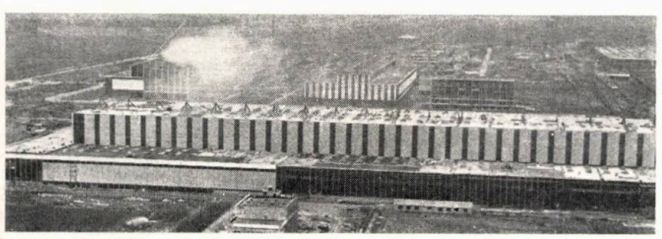

6

CENTRUL DE CERCETARE PROIECTARE I.M.G.B. (1969)

arhitect ALEXANDRU FĂRCAȘIU

Clădire, cu miez central dreptunghiular, pentru scări, lifturi, grupuri sanitare și instalații, este o replică pe formă lamelară *(Fig. 7)* a soluției pe plan pătrat a pavilionului turn de la « Grivița Roșie » (prezentat în imaginea următoare).

7

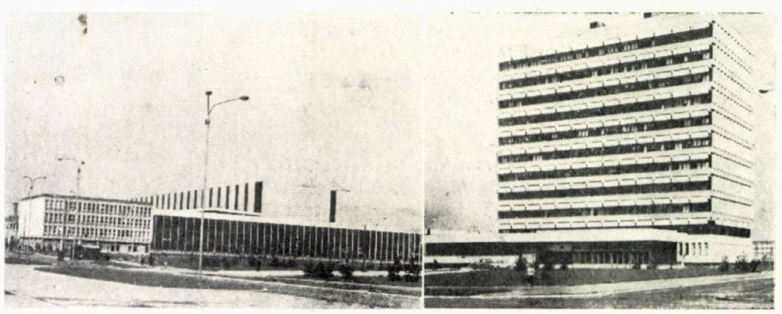

Avînd locul bine delimitat — ca teritoriu uzinal, la nivel local, sau ca zonă industrială la nivel orășenesc ori regional —, cu soluții puternic influențate și diferențiate de condițiile specifice ale amplasamentului și avînd ca rațiune activitatea, mereu vie, de producere a unei infinite varietăți de bunuri, de mijloace, necesare societății, industria este un organism cu largi gradații de complexitate, în interiorul fiecărei ramuri, și substanțial diferențiat de la o ramură la alta. Pentru a fixa ideea imensei varietăți a problemelor, este suficient să arătăm că, numai în ramura construcțiilor de mașini, se realizează, azi, în țara noastră, produse, începînd cu șurubul cel mai fin, pînă la nava oceanică de 250000 de tone și — în tot acest interval — se află ceasurile, rulmenții, automobilele, tractoarele, mașinile unelte, utilajele agricole și terasiere, locomotivele, avioanele etc. Și, în toate celelalte ramuri, problema largii diversități a produselor cunoaște un aspect similar.

Această varietate, alături de mărirea performanțelor și fiabilității produselor, duce la sporirea exigențelor în gradul de prelucrare, cu utilaje și cu dispozitive de înaltă tehnicitate, cu aparatură electronică de comandă și control, continuu perfecționate, cu posibilități ce întrec cu mult capacitățile de percepere fizică ale omului. Mai recent, au apărut tehnologiile numite « de vîrf », în care condițiile de mediu, impuse de procesul de fabricație al unor produse, sînt atît de pretențioase, încît spațiile de producție, concepute în rezolvări cu totul deosebite, se cer protejate, cu instalații speciale, dotate cu aparaturi sofisticate, de poluarea pe care o creează însăși prezența omului la locul său de lucru. Se înțelege că astfel de dotări au cerut — la rîndul lor — condiții din ce în ce mai variate, de cele mai multe ori extrem de pretențioase în ceea ce privește, nu numai calificarea muncitorului de tip nou, ci și mediul în care se va desfășura producția.

PREZENȚA ȘI POZIȚIA OMULUI ÎN INDUSTRIE În paralel cu diversitatea tehnologiilor și procedeelor, care reclamă tot atîtea condiții de mediu și care, împreună cu dimensiunile corespunzătoare ale spațiului clădit, constituie de fapt *datele de temă* ce stau la baza *programului de arhitectură*, apare și se impune permanent în gîndirea de arhitectură singurul element de temă stabil, comun tuturor programelor, OMUL, cunoscut bine, mereu același, în toată complexitatea lui, indiferent dacă se află în locuință sau în atelier, pe stradă sau în uzină.

COLABORATOR ȘI COORDONATOR ÎN ECHIPA DE PROIECTARE Prin formația sa, arhitectul este pregătit pentru a crea și organiza cadrul vieții, dispunînd singur de toate mijloacele și informațiile tehnice și științifice necesare pentru aceasta. Pentru a-și transpune creația în realizarea unei industrii, are nevoie de colaboratori în stabilirea funcțiunilor tehnologice, în organizarea activității mașinilor și oamenilor. *Tehnologul de specialitate* este cel care determină, dimensionează și indică, apoi, toate aceste condiții.

S-ar putea considera, de aici, că rolul arhitectului este de a prelua atent tema tehnologică și a-i transpune corect elementele, în rezolvarea arhitectural-constructivă și estetico-funcțională a construcției. Astfel ar face, însă, arhitectul care nu-și cunoaște adevăratul rol și nici responsabilitatea la care îl obligă profesiunea sa în raport cu colaboratorii tehnologi.

Pentru a obține un echilibru ferm între toate elementele care participă la realizarea finală, pentru ca soluția să reprezinte un « compromis » fericit între toate condițiile de funcționare a organismului industrial — astfel încît rezultatul pentru producție să fie optim —, arhitectul își va investi întreaga profesionalitate, asumîndu-și, cu modestie dar hotărîre, rolul de coordonator, prin studiul și prin organizarea spațiului în care se

ÎNTREPRINDEREA DE UTILAJ CHIMIC « GRIVIȚA ROȘIE », BUCUREȘTI CLĂDIRE ADMINISTRATIVĂ ȘI TEHNICĂ (1967)

arhitect TAȘCU TOPA

Dispunînd de un teren triunghiular, cu suprafață extrem de redusă, între aliniamentul Căii Griviței și frontul clădit al uzinei, s-a adoptat o soluție cu două corpuri, pe plan pătrat, legate cu circulații, avînd înălțimi diferite. Corpul principal — cu subsol, parter și 14 niveluri —, prin cei 60 m înălțime ai săi înscriindu-se printre clădirile cele mai înalte ale Bucureștilor, conține birourile diverselor servicii și atelierele de proiectare și cercetare, iar celălalt, cu parter și un etaj, birourile conducerii întreprinderii *(Fig. 8)*. Ansamblul însumează 10 000 m².

Pentru corpul turn, a fost studiată soluția cu un miez central, pentru circulații, scări, lifturi, grupuri sanitare și instalații, structurat cu diafragme, iar în jur cadre de 9,50 m deschidere rezemate pe stîlpi marginali. S-au obținut astfel suprafețe libere cu deschideri mari, care au oferit posibilitatea organizării unor spații largi, prevăzute cu dispozitive în plafon pentru compartimentări ușoare amovibile. Întreaga clădire dispune de instalație de ventilare artificială cu introducerea aerului prin plafoane.

ÎNTREPRINDEREA DE MAȘINI DE CALCULAT « ELECTRO MUREȘ » (1970)

arhitect TAȘCU TOPA

Clădirea de fabricație, pe două niveluri, și pavilionul tehnic administrativ și social sînt elemente principale ale întreprinderii, pentru care a fost ales un amplasament la marginea municipiului Tîrgu Mureș, într-o zonă nepoluată, pe o platformă la liziera unei păduri *(Fig. 9)*.

A fost urmărită realizarea unei arhitecturi a ansamblului care să permită înscrierea fără stridențe în peisaj.

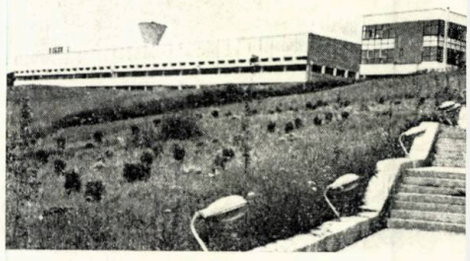

10

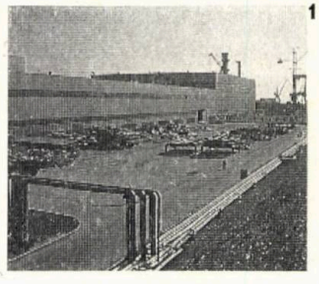

11

ȘANTIERUL NAVAL MANGALIA HALA CONSTRUCȚII CORP NAVE (1

arhitect NICOLAE THIERY

Obiect dominant al ansamblului, hala dis de performanțele și dotările specifice fabri de nave oceanice mari pînă la capacităț 120 000 tone dwt. Tratarea arhitecturală a c să exprime, prin mijloace simple și clare, spec obiectului *(Fig. 10, 11)*.

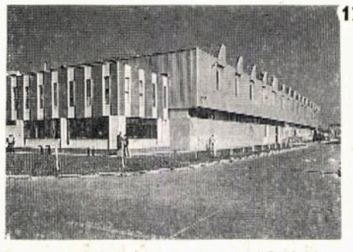

12

13

ATELIERUL DE TRASAJ LA SCARA (1973)

arhitect NICOLAE THIERY

Tehnologia impune condiții deosebite pr calitatea luminii naturale și rigurozitate a c țiilor de lucru. Construcția a căpătat, în c ință, soluții constructive speciale și o ex de arhitectură proprie *(Fig. 12, 13)*.

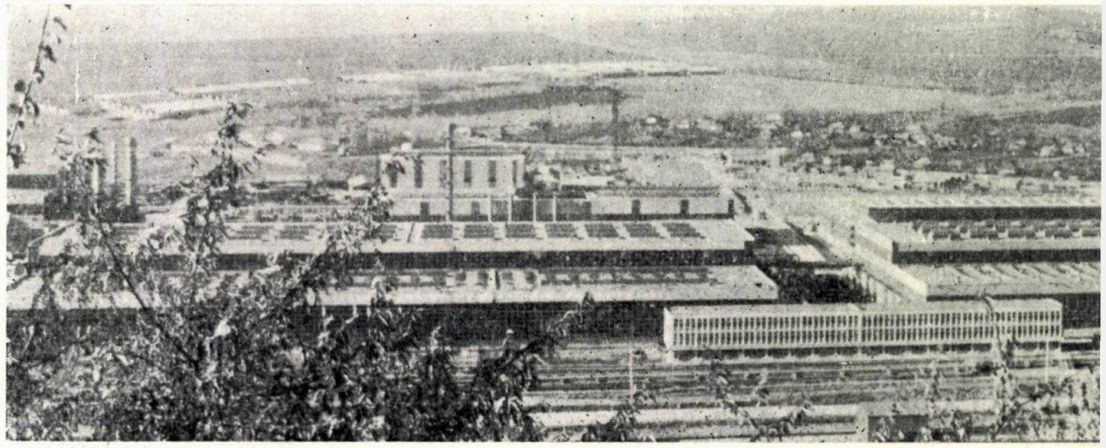

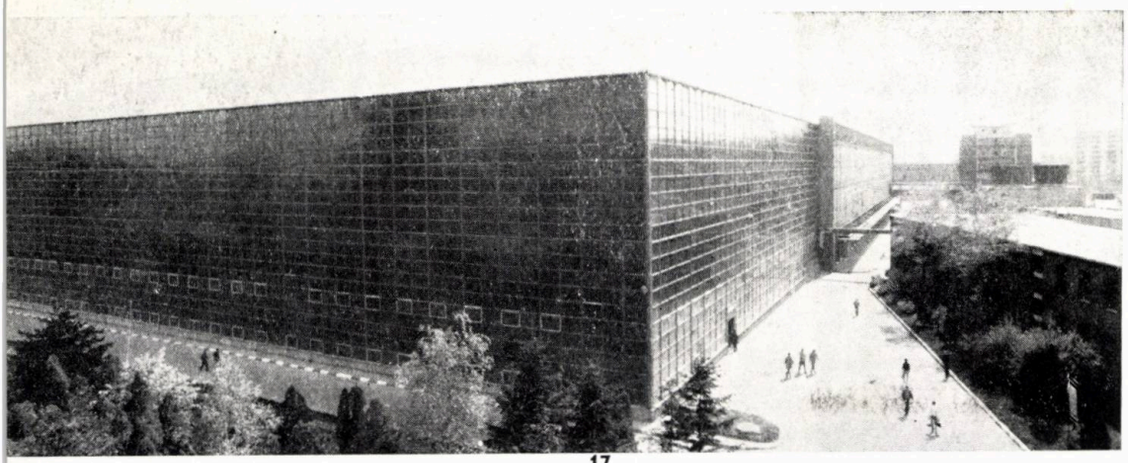

17

NTREPRINDEREA DE MAȘINI UNELTE ȘI AGREGATE
BUCUREȘTI HALA DE MAȘINI GRELE (1975)

arhitect DRAGOMIR DEMETRESCU

Exemplu de fațadă complet vitrată la care este de remarcat efectul xprimării geometriei simple a volumului construit printr-o tratare niformă, voit plată, singurele accente fiind marcarea ochiurilor mobile *(Fig. 17, 18)*.

18

15

NTREPRINDEREA MECANICĂ TIMIȘOARA
PREUZINALUL CUPRINZÎND ELEMENTELE INTEGRĂRII
« ÎNVĂȚĂMÎNT CERCETARE-PRODUCȚIE » (1978)

arhitect TAȘCU TOPA

Ansamblul este compus din trei corpuri distincte. Dominantă este lădirea Institutului de cercetare proiectare pentru mijloace uzinale le ridicat, avînd 9 niveluri *(Fig. 15)*. Clădirea centrului de învățămînt l Institutului Politehnic « Traian Vuia » din Timișoara, dimensionată entru 400 studenți închide perspectiva spre intrarea în uzină, aceasta ăcîndu-se prin parterul deschis al clădirii.

Laboratoarele și vestiarele sînt organizate în cel de al treilea corp lădit *(Fig. 16)*, care face legătura volumetrică și funcțională între nstitutul de cercetări, politehnică și hala atelierelor pentru învățămînt, microproducție și sculărie, o hală de 16000 m² de care este lipită pe atura lungă posterioară.

16

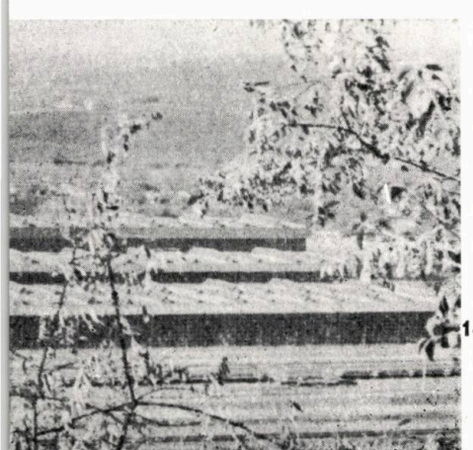

14

COMBINATUL DE UTILAJ GREU IAȘI (1974)

arhitecții SEVER LAZĂR, LIVIA MELINTE, ATANASE POPESCU, DINU PERIEȚEANU
plan general — arh. ROBERT WEINWRICH

De pe Cetățuia, se desfășoară întreaga vedere asupra combinatului. În prim plan, se remarcă anexa tehnică și socială a secțiilor de utilaj metalurgic și de mecanosudură, hale de care este legată prin pasaje subtraversînd fascicolul de căi ferate uzinale *(Fig. 14)*.

adună toate elementele funcționale, tot ceea ce s-a gîndit în parte de către toate specialitățile colaboratoare. Prin modul în care procedează, prin participarea sa laborioasă, la clarificarea multor probleme ale desfășurării în spațiu a proceselor de producție, el își impune rolul și devine, pentru toți ceilalți, un colaborator eficient și dorit.

ORGANIZATOR AL SPAȚIULUI Arhitectul este dotat — prin însăși pregătirea sa — pentru a putea lucra cu spațiul. Îl simte și îl poate stăpîni și modela, cu toate elementele care-l compun — utilaje, instalații, circulații, oameni etc. El poate, astfel, propune modificări importante în soluțiile care par corecte pentru unele sau pentru fiecare dintre specialități, în favoarea unei *soluții optime pentru ansamblu.*

Pentru aceasta, însă, el renunță la poziția care se manifestă, uneori, de estet prin excelență, de rezervă și dezinteres pentru pătrunderea fenomenelor tehnice, căutînd, dimpotrivă, să afle secretele procesului tehnologic, în așa măsură, încît să poată oricînd interveni cu succes și, prin aceasta, să se bucure de audiență în mijlocul colaboratorilor.

ESTET Procedînd după cum am arătat — uneori, cu efort deosebit —, arhitectul nu-și știrbește prin nimic prestigiul său artistic, la care bineînțeles că ține în mod deosebit, ci dimpotrivă, ansamblul realizat dispune de o tehnologie fără cusur, de o perfectă coordonare a tuturor utilajelor și instalațiilor în spațiul conceput, prin ordonarea tuturor acestora, prin ritmul amplasărilor, prin culoare, alături de elementele clădirii, gîndite toate împreună, vor da, fără îndoială, satisfacția deplină a obținerii unei opere valabile, în întregul ei, care să se poată numi *operă de arhitectură.* Astfel reușește arhitectul să pătrundă în sfera de acțiune a determinantelor estetice asupra producției, utilizînd principiile esteticii, nu numai ca obiect pasiv al satisfacțiilor contemplative, ci ca pe un factor activ al măririi productivității muncii.

Se impune, mereu mai accentuat, ideea de funcționalitate a esteticii locului de lucru.

Din experiența realizărilor, rezultă cu claritate ce efecte au asupra stării generale a muncitorului și randamentului său, spațiile concepute cu linii arhitecturale ordonate, corespunzătoare unor structuri fine, cu efecte coloristice atent compuse, prin studiu, pentru accentuarea senzației de ușor și luminos, de facilă percepere a tuturor elementelor în mișcare sau a celor care, nepercepute, pot fi primejdioase, a unor astfel de spații care să elimine, dispersarea atenției în afara obiectului de lucru și care să micșoreze, în acest fel, consumul energiei, să întîrzie apariția oboselii, să evite senzația de apăsare, de teamă, Să asigure, într-un cuvînt, prin toate componentele aspectului estetic, confortul la locul de lucru.

O cercetare și experimentări controlate pot ridica problema funcționalității esteticii în producție, de la stadiul aprecierilor, la nivelul certitudinilor operative și cu implicațiile economice corespunzătoare.

Prin diversele amplasamente pe care le capătă, în urma analizării criteriilor economice, tehnice și funcționale, fiind și unul din instrumentele importante ale dezvoltării echilibrate a teritoriului țării, prezența industriei se face simțită pretutindeni.

Unele unități, izolate, s-au încadrat în peisajul natural al unor regiuni, altele au fost cuprinse în platforme industriale ce au determinat soluțiile sistematizărilor regionale și urbanistice, iar altele au influențat însăși dezvoltarea sau chiar apariția unor localități. În fine,

altele, amplasate în oraș, izolat, participă la viața și la aspectul acestuia.

De arhitect, de poziția sa în echipa de concepție, de argumentele și de puterea sa de convingere, depind, de cele mai multe ori, rezultatele reușite sau nereușite ale prezenței și participării industriei la definirea cadrului arhitectural.

Numeroasele realizări în toate ramurile industriei, în treptele ascendente ale evoluției, în concepție permit a se vorbi, astăzi, de o *arhitectură a producției*, o arhitectură specifică, dispunînd de cele două valențe majore, a *funcțiunii* și a *esteticii*, a căror armonizare în opera de arhitectură îi conferă acesteia calitate și valabilitate.

Astfel privit, efortul acelor arhitecți, care și-au închinat profesiunea, priceperea și talentul realizării mediului de muncă favorabil celor cîteva milioane de oameni care făuresc toate bunurile necesare societății noastre, apare pe deplin justificat.

Arh. PAUL MIHALIK

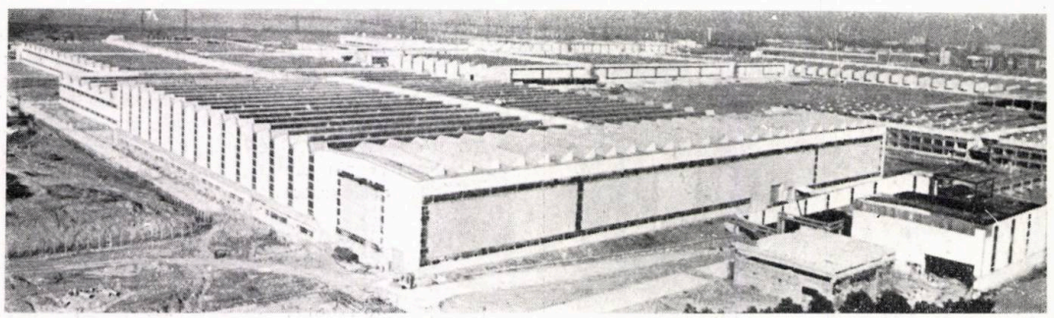

19

ÎNTREPRINDEREA DE AUTOTURISME DE MIC LITRAJ OLTCIT — CRAIOVA (1977—1980)

arhitecții ADRIAN IONESCU, RODICA MUSCAN, ALEXANDRU MATEESCU plan general — arh. MARIANA SUMĂNARU

Spre deosebire de I. A. Pitești, platforma OLTCIT este amplasată într-o zonă industrială organizată, încadrată, ca unul dintre principalele elemente, în sistematizarea orașului, puternic dotată și cuprinzînd importante unități ale ramurii construcțiilor de mașini *(Fig. 19)*.

Spațiile productive necesitînd suprafețe mari, au fost organizate pe specific de producție în hale separate, cea mai mare — Secția de presaj uzinaj caroserii — avînd 110000 m², iar cea mai mică — Vopsitoria caroserii — 25000 m², dispunînd de structuri similare, integral metalice, de tip șed *(Fig. 20)*.

Arhitectura ansamblului este dominată de forma șed a structurilor, interpretată arhitectural, și de utilizarea, ca unic material pentru închideri, a azbocimentului ondulat.

Pavilionul central administrativ — elementul principal al unui preuzinal foarte dezvoltat, cu numeroase dotări tehnice și sociale — este organizat pe 8 niveluri, cu parcaj auto la subsol *(Fig. 21)*. Conceput în formă de Y, este realizat în primă etapă cu două aripi, cea de a treia rămînînd ca posibilitate pentru o viitoare extindere. Se remarcă arhitectura simplă a volumului, rezolvată cu perete cortină din aluminiu.

20

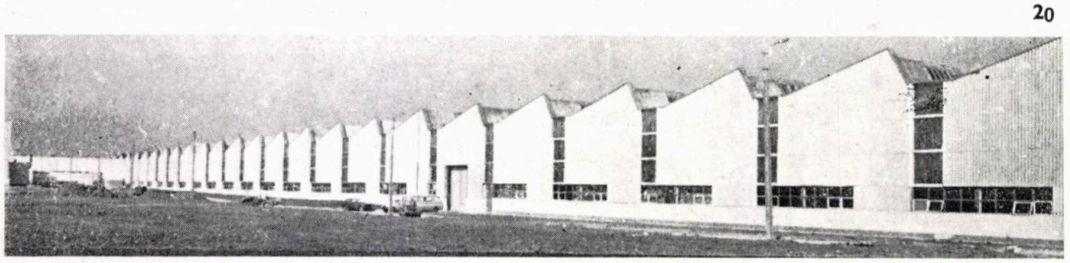

21

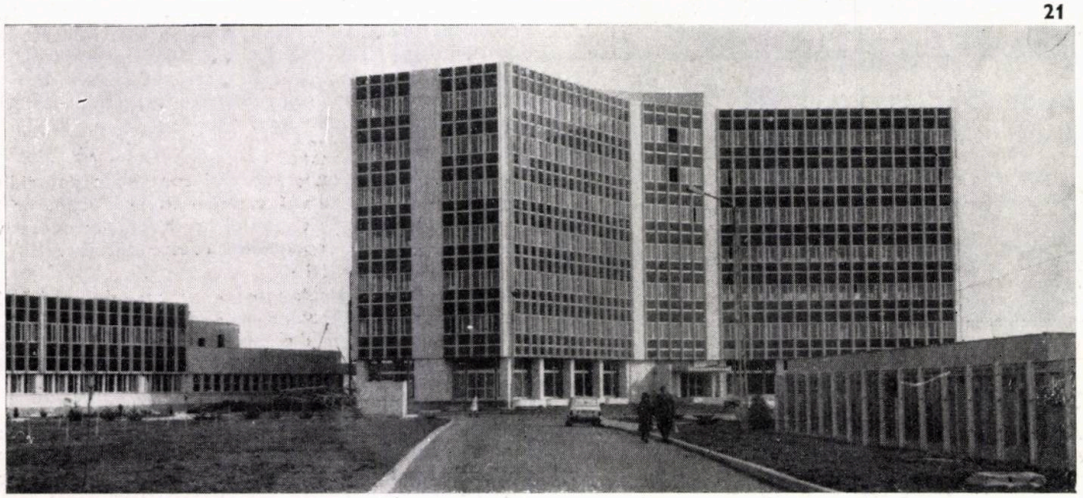

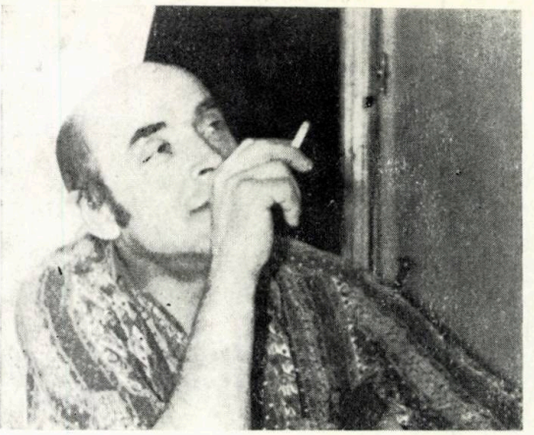

Mă aflu din nou împreună cu arhitectul ION RĂDĂCINĂ și constat cu bucurie că, deși au trecut mai mulți ani de la ultima noastră întrevedere, tot aici, în Brașov, îl găsesc neschimbat.

Mi-am formulat conștiincios, de acasă, mai multe întrebări, pentru această convorbire. Aveam, însă, să abandonez filele pe care mi le notasem, iar dialogul nostru avea să se desfășoare în chipul cel mai firesc și mai colegial.

Arh. Adrian Mahu: Deci, stimate Ion Rădăcină, v-aș ruga să vă referiți la lucrările dumneavoastră. Aveți lucrări la care țineți mai mult și altele la care țineți mai puțin? Dacă ați face un bilanț, cît de sumar, al împlinirilor și un altul al izbînzilor — să spunem — parțiale, cum ar suna acesta?

Arh. Ion Rădăcină: Nu aș putea face o clasificare a lucrărilor mele. La toate țin, la toate am greșit. La unele am greșit, poate, mai mult, la altele mai puțin. Totul e legat de starea pe care o ai în momentul elaborării și al execuției proiectului.

Nu există arhitect care să nu aibă o evoluție. Dacă cineva crede că știe totul în această profesie, comite o mare și gravă eroare. Arhitectura înseamnă o permanentă cunoaștere. Înaintezi în vîrstă și îți dai mereu seama că tot mai ai de învățat cîte ceva.

Tot așa, pot să spun că cea mai frumoasă casă e cea care răspunde cel mai firesc condițiilor impuse de o anumită *temă-program*.

O idee trebuie lăsată să dospească un timp, să se contureze treptat, progresiv, în mintea ta. Nu poți s-o așterni direct pe hîrtie, așa cum ai văzut-o inițial.

Încerc — fiindcă insiști — să mă refer, acum, la cîteva dintre lucrările mele și la «viața» lor. La «ARO», am plasat volumul conceput de mine, cu mult respect față de creația lui HORIA CREANGĂ. Între clădirea vechiului hotel al lui CREANGĂ și extinderea proiectată de mine, am lăsat un spațiu. În acest spațiu, care am căutat să fie cît mai mare, se văd *Biserica Neagră*, *Turnul Primăriei*, coama împădurită a Tîmpei — elemente particularizatoare ale siluetei Brașovului. Am vrut să nu mă ating și să nu afectez prin nimic volumetria construcției existente și am căutat să o pun cît mai bine în valoare.

Prima lucrare care a urmat după «ARO» a fost *Policlinica de copii din Brașov* — proiect care nu s-a mai executat. Pe amplasamentul respectiv, erau trei nuci. Ca să-i păstrez, am făcut întreg planul pe rotund, cu o curte interioară, în care reușeam să cruț, totuși, doar doi din cei trei nuci. Această curte trebuia să

5

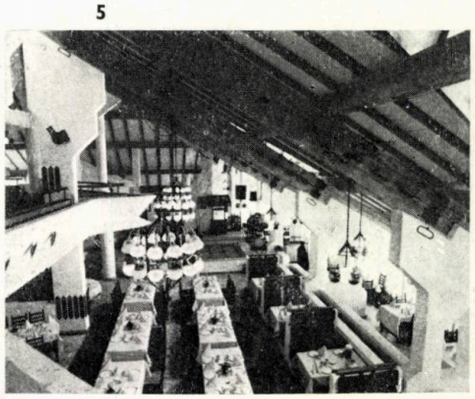

ARHITECTURA E O PERMANENTĂ CUNOAȘTERE

convorbire cu... arhitectul ION RĂDĂCINĂ

● Fiecare dintre noi avem o anumită concepție despre locuință

● Îmi displace hectarul de asfalt al parcajului din Poiana Brașov

● Am învățat foarte multe lucruri de la meșterii de pe șantier

● După zece ani, cînd te duci la o lucrare executată, îți dai seama că mai trebuia pus ceva

● Dacă cineva crede că știe totul, în profesia noastră, comite o gravă eroare

● Te-ai gîndit cum arată arhitectura văzută de sus?

● Merg adesea prin satele din împrejurimi. Văd case vechi, frumoase, și aceste imagini îmi dau multă liniște

1. Magazinul universal BRAȘOV — 2. Hotel ALPIN, Poiana Brașov — 3. Fațada sudică Magazinul BRAȘOV — 4. Extindere Hotel ARO, Brașov — 5. Restaurant MIORIȚA — 6, 7. Piscina și restaurantul MIORIȚA din Poiana Brașov

1

2

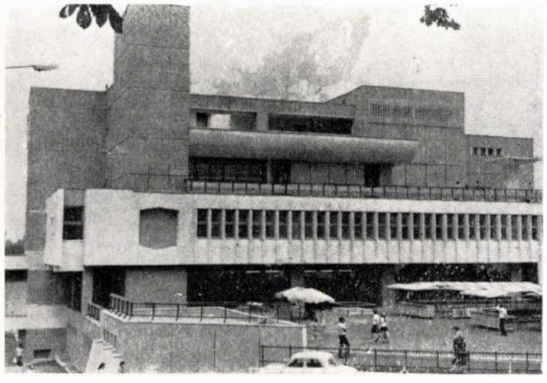

3

4

devină, totodată, și piesa cea mai frumoasă, mai interesantă, a proiectului. Aici, erau prevăzute jocuri de apă și, tot aici, propuneam să se aducă animale domesticite, care să încînte cu prezența lor pe micii pacienți. Spațiul de așteptare era direct legat de această *curte-spectacol*.

O altă lucrare a fost *Patinoarul din Miercurea Ciuc*, unde am folosit prima oară elemente de beton aparent.

Cînd, prin 1970, am făcut studiul de dezvoltare al Poienei Brașov, am urmărit ideea ca valea să rămînă liberă. Poiana este, deci, gîndită cam în genul Branului. Separat de asta, am urmărit ca hotelurile să nu fie percepute toate odată. Să le simți prezența, dar să nu le cuprinzi vizual decît fragmentar. Același principiu îl folosesc și în tratarea interioarelor, unde urmăresc elementul surpriză.

Fiindcă mi-ai amintit și de neîmpliniri, vreau să-ți spun că, mie, hectarul de asfalt al parcajului din centrul

6

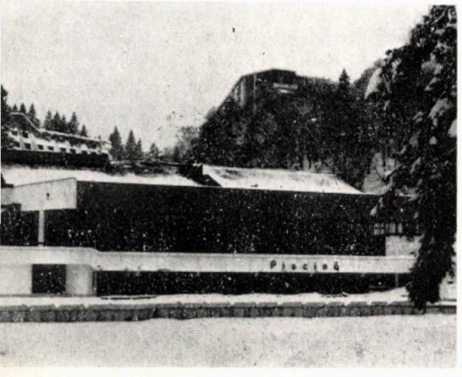

7

8

→

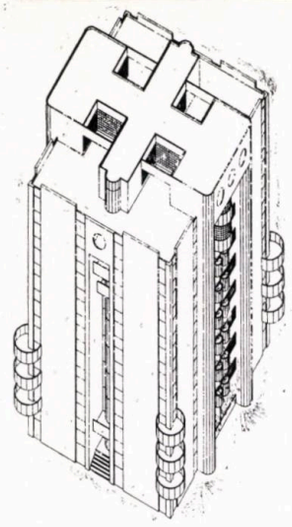

8

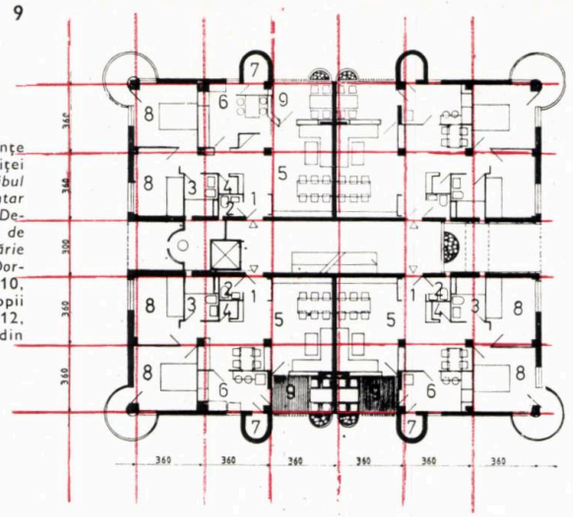

9

8, 9. Bloc locuințe pe Bulevardul Griviței Brașov: 1. *Vestibul* — 2. *W.C. suplimentar* — 3. *Baie* — 4. *Debara* — 5. *Cameră de zi* — 6. *Bucătărie* — 7. *Cămară* — 8. *Dormitor* — 9. *Loggie* 10, 11 Policlinica de copii Brașov, *machetă* 12, 13. Patinoarul din Miercurea Ciuc

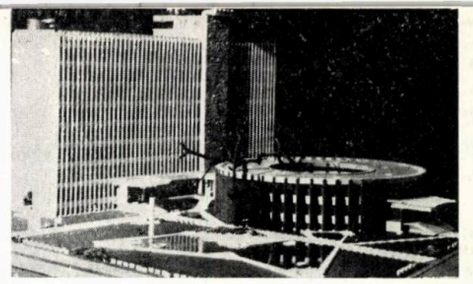

10

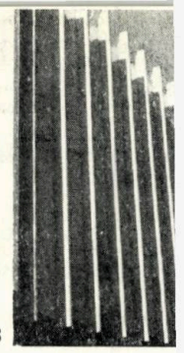

13

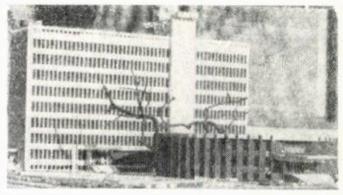

11

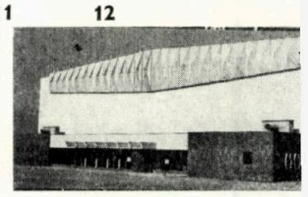

12

stațiunii, mai ales cînd e gol, așa cum se vede el de la « Alpin », îmi displace grozav.

Te-ai gîndit vreodată, la cum arată arhitectura văzută de sus? Te-ai urcat, pe « ARO », să vezi terasele de sub tine, de la etajele inferioare deci, cum sînt tratate și cum se văd amenajările de pe aceste terase? Am impresia că, atunci cînd arhitecții fac sute de metri pătrați de terase, cu învelitori bituminoase, neprotejate suficient și care au și un aspect atît de dezagreabil, ei neglijează tocmai aspectul despre care ți-am amintit acum.

Dar să trec și la o altă lucrare — la *Magazinul universal* « *BRAȘOV* ». Aici, tema proiectului a fost rezolvarea cît mai judicioasă a fluxurilor și a acceselor. Sînt două niveluri sub parcajul dinspre versant. La cel mai de jos, este o curte de serviciu, la al doilea este hala agroalimentară, iar peste ele, așa cum ți-am spus, parcajul, care permite să se intre direct la etajul 1. Este o poveste și cu ciuperca din beton, care a apărut pe capătul unuia dintre stîlpii dinspre parcaj și de care m-ai întrebat.

Piscina și restaurantul Miorița sînt proiectate în 1973—1975. Tema proiectului pentru Miorița: un mare acoperiș care să prelungească dealul împădurit către oglinda de apă. Restaurantele trebuiau să aibă un grup gospodăresc central. De altfel, totul a fost gîndit în ideea realizării acestui grup gospodăresc central, unic pentru întreaga stațiune, care s-a și realizat la circa 500 m distanță. Între timp, însă, celor două clădiri li s-au interpus alte spații de depozitare, improvizate spre versant. Iată, deci, și elemente de organizare, de gospodărie, care scapă controlului arhitectului.

La « *Miorița* », nu am nici un fel de ventilație mecanică artificială. Totul se ventilează natural, fără ca, în bucătării, să fie vreun miros. În sală, se poate fuma, fără ca aceasta să se simtă . . . Totul — fum, mirosuri — se strînge în vîrful construcției și, de acolo, prin cîteva ferestre mobile, se elimină la exterior. În interior, am urmărit ca localul să fie ca o imagine de film. Privirea prinde mereu un alt detaliu, o altă secvență. Am avut, totuși, grijă ca factorul senzorial să nu fie prea solicitat.

Tot așa, atunci cînd am lucrat proiectul pentru *Casa de Cultură* din viitorul centru civic al Brașovului, am pornit de la ideea ca partea de club să fie ea însăși un spectacol. Prezentînd proiectul într-un for de avizare, spuneam că, intrînd în această casă, poți vedea toate foaierele — piese deosebit de interesante la un astfel de program —, circulațiile, precum și scările dinspre partea de club. Aceste imagini interioare ar fi ele însele un spectacol, înaintea spectacolului propriu-zis din sală. Așa cum cadrul urban îți impune un anumit comportament, tot așa gîndeam ca acest cadru, imaginat de mine, să conducă la un anume comportament, să determine o anumită stare de spirit, deschisă, optimistă, să imprime privitorului un anumit confort psihic.

A.M.: *Spuneți-mi, la ce proiect lucrați în prezent?*

I.R.: La niște blocuri de locuințe. Prin 1958, am mai făcut cîteva. Dar, atunci, se lucra cu totul altfel. Îmi pun, acum, problema ce s-ar putea face în domeniul tipizării și cum ar trebui să folosim mașina care produce blocul de locuit! Dar cîte rezerve sînt încă neepuizate, în acest domeniu, și cît de mult s-ar putea face împotriva uniformizării despre care vorbim atît! De cînd lucrez la aceste blocuri, mi-am pus — de fapt — întrebarea — ce se întîmplă cu locuința? Pentru mine, locuința înseamnă, mai întîi, spațiul interior — nu balconul, nu fațada, anvelopa . . .

Un sociolog spunea, odată, despre locuința umană că, a crea un singur mediu optim pentru toți locatarii, este o concepție zoologică și nu umană. De fapt, fiecare dintre noi avem o anumită concepție despre locuință. Or, noi nu facem, de multe ori, decît un singur tip de locuință! Înșirăm, pe un culoar lung, o ușă, o odaie, o altă ușă, altă odaie și tot așa. Avem, deci, o concepție de *mediu uniform*, dar, de fapt, fiecare gîndește casa cu alte posibilități. Separat de asta, făcînd apartamente diferite la interior, se exprimă, evident, ceva diferit și la exterior, deci *variat!* Varietatea interiorului se raportează și în expresia « epidermei » blocului de locuințe.

Ar trebui să știm să folosim mai bine fabrica de prefabricate, să o dezvoltăm după orașele pe care le vrem și nu invers! Dacă punem mașina de prefabricate în mîna unui arhitect — și nu procedăm contrariu, adică să-l punem pe arhitect sub comanda mașinii — iese o treabă bună. Și este atît de simplu să se realizeze un lucru bun!

Orice mașină are niște repere. Ai văzut, evident, un Baukasten? O cutie cu figuri geometrice. Din acest număr de repere, copiii făceau castele, cu 5 ori cu 2 turnuri mai mari sau mai mici.

Eu trebuie să creez aceste repere, din care să-mi structurez casa, nu casa să fie reperul!

Rolul artizanului — vrem sau nu vrem să recunoaștem asta — s-a terminat. Tot secretul e ca acest proces de elaborare a reperelor să fie în mîna noastră. Deci să nu prefabricăm blocul, ci reperele! Atunci fenomenul de creație este inimaginabil, surprinzător de mare.

A.M.: Sînt oricum mirat să vă aud vorbind cu atîta convingere despre proiectarea și tipizarea locuințelor. Credeam că, în preocupările dumneavoastră, ați fost atras numai de proiectele unicat. Este reconfortant să auzi asemenea pledoarii pentru viitorul locuinței tipizate din partea unui profesionist cu autoritatea dumneavoastră, mai ales cînd știu destui arhitecți care acordă programelor pentru blocurile de locuințe rolul de « cenușărese ».

I.R.: Este de neconceput să ignorăm aceste programe. Și, dacă pornim de la o nouă concepție, mașina trebuie să depășească, calitativ, nivelul artizanatului. Altminteri, mașina de prefabricate nu și-ar mai avea rostul.

Eu scot arhitectura din plan. Arhitectura pe care o fac este un rezultat al interiorului, care îmi asigură nenumărate posibilități de expresie. Se întîmplă, însă, ca unii să gîndească arhitectura ca pe un tratament epidermic. O arhitectură de parapete, de balcoane, lungi de cîte 8 metri, pe un metru lățime, pe care s-ar putea cumva juca doar popice. Dar asta nu e arhitectură!

Rămîne ca sistemele constructive și tipurile de locuințe să fie alese de fiecare institut în parte și, tot așa, căutată expresivitatea arhitecturală. Sînt optimist în ceea ce privește viitorul profesiei noastre. Societatea va avea întotdeauna nevoie de arhitect, iar arhitectul nu-i cere acesteia decît un singur lucru — să — acorde tot creditul capacității lui creatoare.

A.M.: Știu că, în preocupările dumneavoastră, acordați o mare importanță detaliilor de arhitectură. V-aș ruga să vă referiți la importanța detaliului în contextul unei lucrări. M-ar interesa să cunosc și cum ați ajuns să stăpîniți acest proces — destul de anevoios pentru tinerii arhitecți — și să deveniți un recunoscut creator de detaliu de arhitectură?

I.R.: Detaliile sînt esențiale în viața unei construcții, deși ele apar la ultima fază a proiectării. Din păcate, noi nu le avem adunate în timp și, de fapt, detaliile în timp se rezolvă — vreau să spun se verifică. După zece ani, cînd te duci la o lucrare executată, îți dai seama că mai trebuia pus ceva. Dar, acest ceva ar trebui știut de către toți, ca o culegere de norme și de prescripții tehnice.

Nu am învățat detalii în facultate și asta nu pentru că nu s-ar fi predat acolo. Se preda — și încă excelent, dar știi cum e studentul! Abia pe șantier — prin imperativul implicării directe —, am început să le învăț temeinic! Uite, la *restaurantul* « *Miorița* » din Poiana Brașov, interesantă, ca detaliu, este realizarea unei *învelitori reci*, prin prevederea unui spațiu de aer de 18 centimetri, între șindrilă și izolația termică a acoperișului. Aceasta se exprimă, către exterior, prin riglele cu picioruțe; în acest fel, aerul circulă pe sub șindrilă, împiedicînd fenomenul de topire a zăpezii pe dedesubt. În mod obișnuit — deci, nu la o învelitoare rece —, zăpada topindu-se pe dedesubt, apa curge și ajunge la streașină, unde îngheață, dînd naștere la țurțuri și la inconvenientele știute. În cazul unei *învelitori reci*, acest fenomen nu se mai produce. Grosimea stratului de aer e în funcție de lungimea acoperișului. Cred că este prima oară cînd s-a folosit acest tip de detaliu în țară, la alcătuirea unei învelitori.

Îți spuneam, mai înainte, despre aspectul dezagreabil al hectarului de asfalt de la parcajul din Poiana Brașov. Am găsit un detaliu interesant la fostul Palat Știrbei — *Casa Pionierilor din Brașov*. Ai fost vreodată acolo? Să te duci neapărat și să vizitezi! Ai să găsești lucruri care au să te încînte. Pe alei, erau niște scări, în plin peisaj, din dale de beton cu orificii de circa 5—6 cm diametru. Prin acele orificii, creștea iarba, asigurînd continuitatea pajiștii. De altfel, acest detaliu l-am sugerat unor colegi, cînd s-au ocupat de amenajarea zonei de lîngă *Complexul* « *Favorit* » din Poiana Brașov.

Este foarte interesant procesul elaborării unui detaliu. Ca să fiu înțeles, voi reveni la proiectul pentru

Policlinica de copii. Mă refer la ceea ce-ți rămîne în subconștient și care, nevăzut, neștiut de nimeni, lucrează în interiorul tău și se rezolvă, în timp, cînd nici nu bănuiești. Este un proces aproape miraculos. Ți-am spus, am făcut policlinica pe rotund, cu o curte interioară, care trebuia să devină piesa principală a proiectului. Nu știam, însă, cum să tratez « rotundul » (așa se întîmplă cînd ești presat să faci la prima mînă). Trecînd pe la Cioplea — la hotelul vechi din Predeal — și, stînd într-un colț, priveam la exteriorul îmbrăcat în scîndură, în caplama. Am pornit de la această imagine, amintind cumva de paletele unei roți de moară, și am găsit soluția detaliului care mă obseda.

Colaborez — ba încă foarte bine — cu inginerii structuriști. Și am chiar preferințe în această direcție ! Cel mai adesea, mă consult cu inginerii ION FIRȚA și GHEORGHE MUNTEANU.

Consider drept o cheie a succesului, în realizarea unei lucrări, apropierea de meșterii de pe șantier, care participă la realizarea proiectului tău. Îți spuneam că meseria noastră o înveți toată viața. Nu ai cum să o știi de la început ! Detaliile le-am inventat la fiecare lucrare în parte. Am învățat foarte multe lucruri de la meșterii de pe șantier. Leg prietenie pentru toată viața cu acești meșteri, îmi face plăcere să-i revăd și să le fac vizite.

Merg, adesea, prin satele din împrejurimi. Văd case vechi, frumoase și aceste imagini îmi dau multă liniște. Viața nu este decît un efort de a-ți face bucurii !

A.M.: *M-ar interesa să-mi vorbiți și despre profesorii dumneavoastră de facultate.*

I.R.: Avem o școală bună de arhitectură. Eu am prins, în anii facultății, perioada Casei Scînteii ! Am învățat cu profesorul dr. arh. HORIA MAICU, cu prof. em. arh. ASCANIO DAMIAN — pe vrema aceea încă asistent —, cu prof. em. dr. arh. CEZAR LĂZĂRESCU — atunci asistent la Urbanism —, cu prof. em. MIRCEA ALIFANTI și alții, care erau continuatori ai acestei bune școli de arhitectură. De la toți am învățat că orice lucrare de arhitectură trebuie să se înscrie într-o logică firească. Școala mi-a dat, deci, direcțiile mari. Am amintiri și despre profesorul arhitect CONSTANTIN IOTZU, care a realizat, la Brașov, Casa Armatei. Am reținut ce ne-a spus odată, cu mult umor, despre *fundațiile unei construcții*, proiectate de el, la Iași. Privindu-le, în imensitatea spațiului, acestea i s-au părut mult prea mici pentru viitoarele încăperi și, atunci, le-a mărit. Dar, cînd zidurile s-au ridicat, încăperile erau prea mari. Și mai zicea profesorul: « Mi-am dat seama, atunci, ce înseamnă să te uiți la o *trasare* pe teren, într-o imensitate de spațiu! » E, în toată această poveste, un semnificativ tîlc privitor la dificultățile proprii meseriei noastre.

A.M.: *Aveți preferințe pentru vreun curent ori tendință din arhitectura actuală ? Creația dumneavoastră resimte vreo influență ?*

I.R.: Nu sînt adeptul curentelor, al modelor, în domeniul nostru de activitate. Arhitectura trebuie să fie funcțională, adică utilitară, să respecte principiile constructive de bază și pe cele ale limbajului propriu: raporturi, ritmuri, proporții, volumetrie, relație umbră-lumină. Cine răspunde la toate acestea bine, nu are cum să greșească. Aș spune, mai degrabă, ce curente de arhitectură nu-mi plac ! Detest cumva brutalismul. Îmi plac *pereții-cortină*, ca și interioarele imaginate de John Portman, într-adevăr impresionante ! Microclimatul acestor construcții — ca și la cele cu *pereți-cortină*, de altfel — le-a rupt, însă, de restul lumii. Și, în fond, dacă acest gen de lucrări nu-mi displac, asta nu înseamnă că vreau să le și aduc în vreun fel în lucrările mele ! Ideile de arhitectură trebuie să dospească în mintea fiecăruia.

A.M.: *Cum demarați procesul propriu-zis de creație, atunci cînd începeți o nouă lucrare ?*

I.R.: Amplasamentul e pentru mine lucrul cel mai important. Și, atunci, cînd mi s-a cerut să întocmesc un proiect tip de hotel, nu puteam să lucrez, tocmai pentru că nu aveam imaginea unui amplasament concret în mintea mea, un amplasament precis determinat în spațiu. El îți dă soarele, lumina, el — amplasamentul — îți dă noțiunea de volumetrie, știi de unde se vede casa mai bine, ca și distanțele cele mai convenabile, elementele de surpriză, accesele etc. Amplasamentul îți dă și vederile cele mai frumoase, din casă către exterior. Gîndindu-mă la toate astea, nu pot să-i înțeleg pe acei confrați care ignoră tocmai valoarea intrinsecă a unui amplasament. Amplasamentul e cel care-ți dă pornirea proiectului. El constituie, de fapt, elementul determinant, elementul de bază pentru începerea oricărui proiect.

A.M.: *M-ar interesa opinia dumneavoastră despre « specific » în arhitectură. Cum vedeți problema, atît de dezbătută, a specificului național ?*

I.R.: Sînt convins că toate curentele au apărut printr-un efort colectiv, deci nu de la un singur ins, și că, în timp, principiile s-au selectat. Ce ar însemna o clădire specifică pentru condițiile noastre? Cred că ea ar trebui, mai întîi, să fie utilitară, constructivă, cu o plastică expresivă, adică să aibă proporție, anumite raporturi, pe verticală și pe orizontală, anumite relații între umbră și lumină și, bineînțeles, să fie cît mai ușor de executat, Vrem, nu vrem, către asta trebuie să tindem, în căutarea unui specific al unei arhitecturi raționale.

Am mulțumit arhitectului ION RĂDĂCINĂ, pentru amabilitatea cu care mi-a răspuns la convorbirea solicitată de revista « Arhitectura ». Am mai zăbovit, puțin, în grădinița din fața casei, de pe strada Făgetului. Vroiam să-i mai adresez o întrebare, care mă frămînta de mai mult timp. În cele din urmă, am îndrăznit și l-am întrebat dacă nu a avut ocazia să plece, din Brașov, ca să lucreze la vreun institut din Capitală. Și, atunci, mi-a răspuns:

I.R.: O, desigur ! Dar nu am făcut-o ! Tu nu vrei să-ți revezi, din cînd în cînd locul unde te-ai născut? Sînt născut la Rîșnov și am făcut liceul aici, în Brașov, unde am o mulțime de prieteni și de cunoștințe. Cînd ies în oraș, aproape la fiecare colț de stradă, mă întîlnesc cu vreunul dintre ei. Îmi plac împrejurimile, îmi place muntele și, cînd e zăpadă, evident, schiez cu mare plăcere . . .

Acum, după ce am încercat să reproduc cît mai fidel această convorbire, reflectez la faptul că, dacă, uneori, mă surprind zăbovind mai mult asupra unui detaliu de arhitectură, încercînd să îl judec cît mai critic, la această atitudine au contribuit, neîndoios, și agreabilele și întru totul profitabilele discuții avute cu experimentatul și binecunoscutul nostru confrate ION RĂDĂCINĂ.

Poate că ar fi fost tot așa de nimerit să amintesc, aici, și despre aprecierile cunoscutului teoretician și critic BRUNO ZEVI asupra Hotelului « ALPIN », lucrare de altfel prezentată într-un număr din 1979 al revistei pe care o conduce — L'architettura Cronache e Storia. Nu voiam, însă, să las cumva falsa impresie că, prin aceste ultime rînduri, aș încerca să-l flatez pe arhitectul brașovean, a cărui creație nu are nevoie de aprecieri circumstanțiale, iar firii mele îi și repugnă astfel de porniri. Flateria nu ar fi nici pe placul omului deosebit ION RĂDĂCINĂ !

Interviu realizat de dr. arh. ADRIAN MAHU

Dezbatere

UN MODEL AMBIENTAL DE LOCUIRE A MUNȚILOR APUSENI

Cu patru ani în urmă, a avut loc, la Cluj-Napoca, o sesiune de comunicări științifice a Laboratorului de cercetări interdisciplinare *de pe lîngă* Universitatea « Babeș-Bolyai », *sesiune care a deschis un drum nou studiilor asupra unei zone de larg interes socio-economic:* Munții Apuseni. *Colectivul clujean* « Apusenii » *abordează, împreună cu specialiștii din cele mai diverse domenii, problematica deosebit de complexă a zonei Munților Apuseni, care implică cinci județe.*

Dintre lucrările înfățișate cu acest prilej, studiile arhitecților prezenți la sesiune au relevat aspecte specifice ale dezvoltării ambientului în zona montană. Astfel, arhitecții de la I.P.C. Cluj-Napoca au tratat tema complexelor turistice în Apuseni și a satelor strămutate ca urmare a lucrărilor hidrotehnice iar, din partea Centrului de proiectare al județului Alba, *a fost prezentată lucrarea pe care o redăm succint în articolul de față.*

În actuala etapă de dezvoltare a țării noastre, salturile calitative, în proiectarea și realizarea cadrului de viață, în zone urbane sau în cele rurale, devin tot mai necesare. Acestea implică, însă, demersuri din ce în ce mai complexe și prezența arhitecților în toate acțiunile în care se decide viitorul, imediat sau de largă perspectivă, al unor cartiere, localități, zone sau regiuni geografice specifice.

Arhitecții trebuie să fie pregătiți cu soluții și propuneri specifice pentru actualele sau viitoarele stări de fapt socio-economice din diferite zone ale țării.

Avînd în vedere studiile colectivului interdisciplinar « *Apusenii* » din Cluj-Napoca, consider că arhitecții pot oferi rezolvări relevante, prin studii complexe de sistematizare zonală și de centre polarizatoare, în domeniul fenomenelor incipiente (dar în expansiune în țări cu dezvoltare medie sau puternică) de migrare oraș-zone rurale. Pentru România sfîrșitului de mileniu, conform unor studii preliminare (M. Malița, G. Gusti, M. Botez ș.a.) și a documentelor *Congresului țărănimii* (București — februarie 1981), se prevede o dezvoltare calitativă a zonelor rurale românești, din ale cărei avantaje punctez: ● Descentralizarea echipării industriale, a serviciilor, a consumului, deci și a poluării ● Repartiția omogenă a rețelelor, a transporturilor (care se și scurtează) și a zonelor de loisir ● Munca intensivă în agricultură, munca la domiciliu, reducerea migrării tineretului ● Înființarea mai rapidă a noilor nuclee urbane.

Toate acestea vor duce, implicit, la creșterea calității muncii, a produselor și a vieții în ultimă instanță, obiective primordiale, înscrise în documentele Congresului al XII-lea al P.C.R., în special pentru această perioadă.

Pentru a desfășura elementele unui model ambiental de locuire mai eficientă a Zonei Apusenilor, am pornit de la o serie de constatări ale studiilor sociologice, geografice și economice (expuse și în cadrul sesiunii din octombrie 1980 de la Cluj-Napoca) și de la

→

întrebări care se refereau la: implicațiile locuirii zonei montane de medie altitudine, implicațiile navetismului, turismului și fenomenelor de poluare, la nivelurile de echilibru în vechiul sistem de locuire a Munților Apuseni, ca și la tendințele de dezechilibru, în actuala perioadă, în viața socială, economică și ecologică a regiunii.

Deși încă se simte lipsa unor studii sociologice complexe și a concluziilor lor sociale, arhitectul își poate contura motivațiile unor fenomene migratorii spre zonele periferice ale Apusenilor, concomitent cu stabilirea elementelor de atracție pentru a locui în munți, a cadrului de viață existent și a celui dorit, a elementelor

de echipare a gospodăriilor și a ramurilor agriculturii, pînă la numărul de camere și de niveluri la locuințe și dotări, pe zone geografice-economice-turistice.

S-a dovedit că procesul de polarizare spre centre de comună este favorabil socio-economic, dar anumite activități specifice economiei agricole-zootehnice nu sînt încă dinamizate de cadrul ambiental existent și nici de cel nou realizat pînă în prezent. Dacă avem în vedere și organizarea necesară, pe baze post-rurale, a vieții social-economice în zona montană, trebuie să păstrăm elementele specifice de atracție: 1. Spațiu și ambient de habitat,

calitativ superioare celor din orașe 2. Gospodărie direct produ tivă, cu efort fizic din ce în ce mai mic 3. Relații interumane aut reglate tradițional, cu un înalt coeficient de amenitate 4. Spec ficul de locuire în zona Munților Apuseni m-a condus mai uș spre modelul ambiental propus, dar structura și distribuțiile avu în vedere se pot dezvolta și în celelalte zone montane ale țăr

Pe teritoriul județului Alba, există 67 comune cu 737 de sat marea majoritate fiind cantonate în zona Apusenilor, în numeroase depresiuni intramontane, pe suprafețele de netezire specifi acestor munți, legate de bogățiile solului, legate de rețeaua hidr

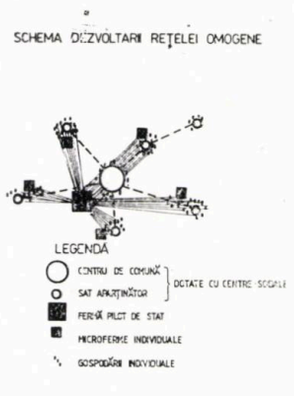

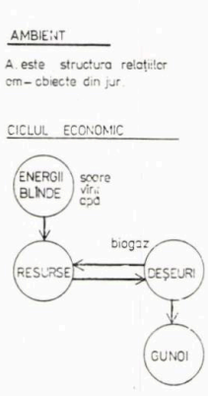

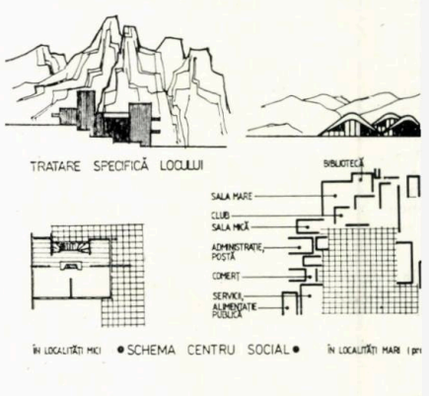

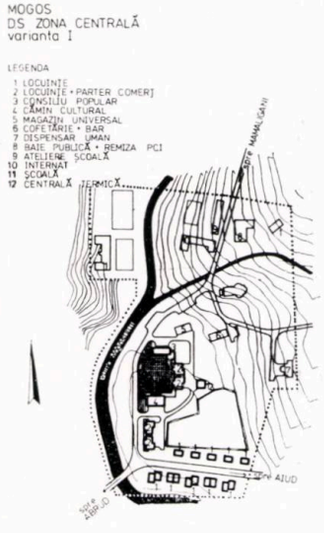

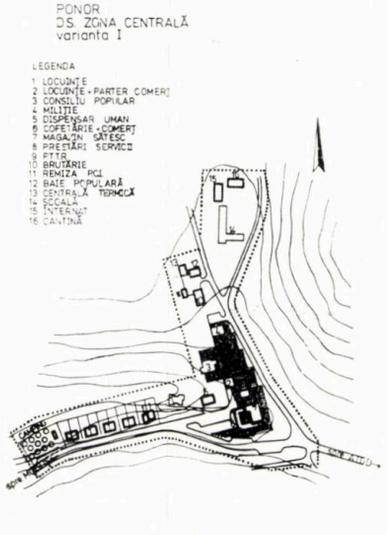

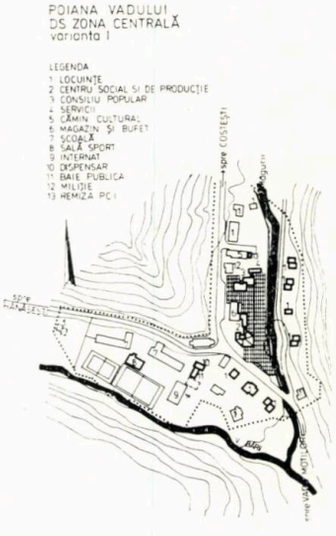

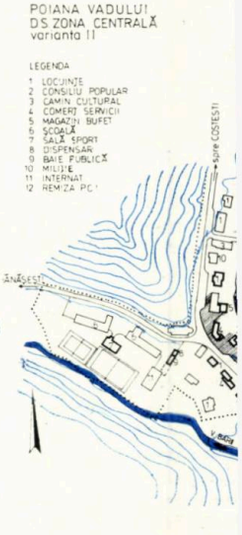

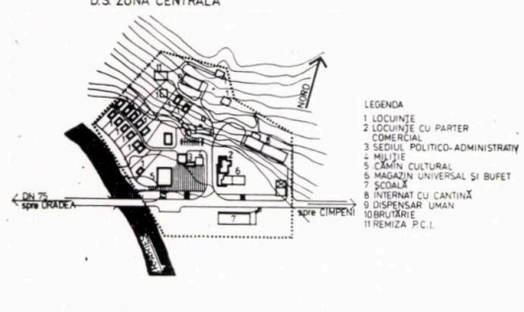

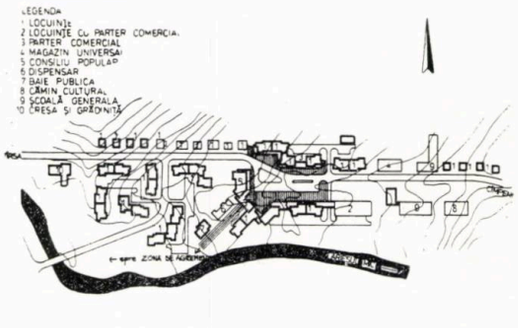

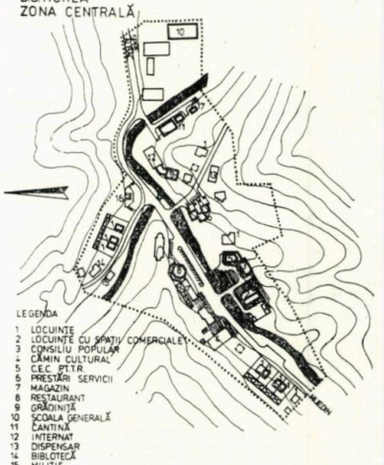

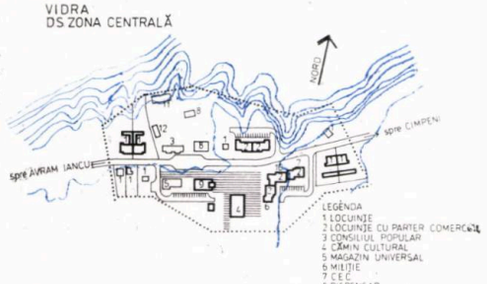

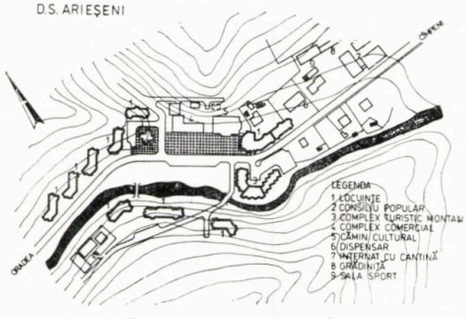

grafică suficient de bogată. Satele urcă la peste 1300 m altitudin media de 11,5 sate/100 km² fiind superioară celei pe țară (cu extr mele — Arieșeni 54,5 sate/100 km² — Sohodol 47,7 sate/100 km²

Se întîlnește, apoi, specificul fenomen de *roire*, fiecare vatră-mat dispersîndu-se în «*sălașuri*», «*hodăi*», «*cringuri*», 58,9% dint sate au sub 250 locuitori și 16% între 250 și 500 de locuitori. Sp cificul socio-economic este dat, în acest caz, din cele mai vec

mpuri şi pe microzone continuu locuite, de apropierea pînă la tegrare a locuinţei de zona de muncă.

Evoluţia demo-economică din ultimii ani indică şi pentru cei re răspund de crearea unui habitat calitativ nou, a unui ambient ecvat noilor condiţii sociale şi productive, cîteva semne de armă: ● Migrarea masivă a populaţiei spre centrele urbane, general spre localităţi dinafara zonei montane (ex. comuna iana Vadului a pierdut, între 1910—1977, 39% din populaţie)

Densitatea generală a locuitorilor este sub media naţională ● aba dezvoltare tehnologică şi a productivităţii agricol-zootehnice.

Ultimele cercetări româneşti (Gh. Cordoş şi Andrei Negru) monstrează neviabilitatea funcţională a legăturilor între un *sat* un *centru de polarizare* la 7 km, în zonă de munte, şi indică ept optim 1—3 km.

Toate acestea duc la concluzia că, în zona Munţilor Apuseni, te nevoie de o reţea mai densă de *centre polarizatoare*, decît cea ezumată prin restrîngerea numărului de localităţi rurale, că ebuie avută în vedere o soluţie posterioară stabilirii centrelor comună şi a viitoarelor centre urbane.

Dacă reţeaua de localităţi, pe ansamblul zonei judeţului Alba n Munţii Apuseni, este destul de omogenă, reţeaua dotărilor te inegală la nivelul reşedinţelor de comună. Cîteva aspecte arhi-cturale, în acest sens, ar fi: ● Distribuţia preferenţială spre ntrele de altitudini joase ● Accese dificile şi echipare insuficientă gospodăriilor ● Integrare deficitară (chiar poluantă) a dotărilor mediu ● Lipsa modularii, pentru construirea treptată a obiec-lor, conform posibilităţilor şi nevoilor din zona montană ● esignul noilor tehnologii pătrunde tîrziu tocmai în zonele dificil exploatat (noile surse de energie şi noi mijloace de muncă şi ansport).

Întîlnim, prin satele Munţilor Apuseni, blocuri cu două etaje rminate în terasă, cămine pentru şcolari respingătoare, centre vice închegate din obiecte disparate, necorelate, fără a mai vorbi lipsa proiectelor flexibile pentru locuinţe ţărăneşti de tip nou ele aflate acum la centrele de judeţ fiind asemănătoare, indiferent zona montană căreia îi sînt destinate).

Se mai pot aminti unele carenţe de ordin cultural, care s-au umulat în zona satelor de munte, pe parcursul mersului înainte — litativ deosebit — al întregii noastre societăţi: ponderea lucră-rilor depinzînd de gospodării necooperativizate a rămas încă are, migrările sezoniere, navetismul, impietînd asupra desfă-rării armonioase a vieţii în aceste zone; foarte mulţi dintre şcolari ung timpuriu în şcolile urbane, dar procentul nu se mai păstrează urma admiterii în învăţămîntul superior şi în şcoli cu profil ricol; nevoia de ceremonii şi obiceiuri, insuficient racordate rsului vieţii de azi, nu a scăzut, ci dimpotrivă. Un nou tip de nbient, inclusiv cu elemente construite adecvat, poate revitaliza mplexul sistem de tradiţii care lega « vecinătăţile » asprei zone habitat montan, pentru că socialul tradiţional s-a perimat doar formă, nu şi în ceea ce priveşte conţinutul.

Pentru că un cadru ambiental, care angajează şi un complex de nstrucţii, este în ultimă instanţă expresia cerinţelor social-eco-mice, propunerea modelului pentru zona Munţilor Apuseni, n prezentul studiu, încearcă să cuprindă expresia arhitecturală t mai concentrată a încorporării problemelor prezente într-o ţea de dotări.

Este vorba de o reţea de *centre de producţie* şi *de centre sociale*, fapt: dotări comune mai multor ferme sau gospodării şi *centre cial-culturale* aferente acelei comunităţi (în speţă, un sat). Această ţea poate pătrunde omogen pe întreg teritoriul, adecvat speci-ului geografic. În zona Apusenilor, trama centrelor polarizatoare ebuie să fie mai deasă decît în alte zone montane.

Fazele progresive de dotare se prezumă a fi următoarele:

1. Înfiinţarea de ferme de stat, în actuale reşedinţe de comune, a centrelor sociale aferente, concomitent cu asigurarea condi-lor administrativ-economice, pentru gruparea producătorilor olaţi. Desigur, problema unui sistem cooperatist în zona montană, ventual prezumînd gruparea unui număr mic de gospodari, rămîne studiu, dar faptul că se pot oferi soluţii de dotare, cu anumite ăditi şi tehnologie în folosinţă comună pentru cîţiva producători u pentru un trup de sat, rămîne indubitabil.

2. Dezvoltarea fermelor de stat, interesînd şi satele aparţină-are reşedinţei, gruparea producătorilor individuali la dotarea mună şi diseminarea centrelor sociale în satele aparţinătoare.

3. Cooperare, în rentabilitate şi folosinţă a dotărilor, între ferme micro-uniunile producătorilor, omogenizarea reţelei de centre cial-culturale.

Distribuţia economică în aceste *nuclee polarizatoare*, determinînd odularea şi creşterea obiectelor de arhitectură, se poate face tfel: ● Zootehnia intensivă se va face, la început, în reşedinţele comune, în fermele de stat (cum este propus la Ponor) ● Aso-aţiile de gospodari vor putea cuprinde cîteva familii ● Atelierele eşteşugăreşti, serviciile, o parte a comerţului, centrele de preco-lectare, se vor grupa în *centrele sociale*, care vor deservi la început un sat, apoi o *uniune de ferme de stat şi cooperatiste*. De remarcat posibilitatea dezvoltării unei reţele de ateliere meşteşugăreşti în zona Munţilor Apuseni, datorită tradiţiilor existente, a legătu-rilor cu reţeaua omogenă de centre urbane intramontane (cu even-tuale descentralizări industriale) şi a necesarei dezvoltări a servi-ciilor, inclusiv a micii producţii semiindustriale.

Cadrul astfel oferit trebuie susţinut printr-o *echipare complexă*, care poate asigura decisiv saltul calitativ în viaţa producătorilor de la munte, pentru atragerea tineretului, pentru stabilirea speciali-ştilor şi oferte mai variate pe meserii.

Cerinţele de echipare se pot grupa astfel:

1. Studierea şi începerea realizării de reţele complete de comuni-caţii (drumuri raţionalizate şi cel puţin pietruite, massmedia etc — profitînd, mai ales în aceşti ani, de expansiunea cercetărilor geologice şi de numeroasele şantiere de anvergură deschise în Munţii Apuseni).

2. Tehnologia modernă (un exemplu: emiţător pentru ţinerea la distanţă a animalelor sălbatice).

3. Design-proiectare complexă a obiectelor specifice necesare în zonă (cum ar fi: noi mijloace de transport cu roţi pentru trac-ţiune animală).

4. Arhitectură — se propune un program nou, acel *centru social*, care poate deveni polarizatorul vieţii social-economice a microzonei de producţie, mai mult decît actualele grupări de case dintre care una e primărie, alta cămin cultural, alta magazin universal, etc.

Antecedente istorice ar fi: casele fruntaşilor satului, făgădăul şi spaţiile acoperite pentru horă, căminul cultural. Centrul propus poate grupa activităţi productive (meşteşugari, ateliere, servicii), comerţ, administraţie şi viaţă culturală a comunităţii, devenind singurul loc de contact social în zonă.

Unele cerinţe speciale, care pot determina configuraţia spaţiilor prezumate şi polivalenţa lor, ar fi: ● Centrul să promoveze cali-tatea, atît în ambient, în integrare în mediu, în eficienţa prestărilor, cît şi în echipare, fiind necesarmente legat de microhidrocentrală, de turbina eoliană sau de bateriile solare, conform amplasamentului ● Să se asigure un nou tip de acces la cultură, aproape de gospodării şi de ferme, în toate localităţile, fiind locul specific de desfăşurare a activităţii animatorului cultural, a cercurilor de şcolari, de contacte profesionale, de perpetuare a tradiţiilor ● Să asigure spaţii unde se cere solemnitate (diferitele sărbători din viaţa comunităţii), dar şi spaţiile pentru reuniuni, horă etc (mai ales iarna) ● Să asigure spaţii, în care agricultorul să poată pătrunde nestingherit între două momente ale producţiei, pentru gruparea micilor producători şi pentru coordonarea muncii la domiciliu.

În acest sens, proiectarea *centrului social* trebuie să prevadă *modularea funcţională*, pentru ca obiectul să se poată dezvolta meta-bolic, conform cerinţelor din fiecare sat. Se pot avea în vedere o serie de particularităţi pentru zona montană, de ordinul: izolării termice superioare, a integrării faţadelor în peisajul valoros pe care se proiectează, a structurilor de piatră şi a celor din lemn lamelar încleiat, a folosirii prin înglobare parţială a caselor valoroase existente în sat. Foarte importantă pentru echilibrul zonei montane este funcţionarea acestor dotări majore în sistem circular, ceea ce impune ca intrările şi ieşirile din sistem (materiale şi energie) să fie corelate, în aşa fel, încît *raportul resurse-deşeuri să fie cît mai aproape de cifra unu;* sistemul ferme + centru social poate, astfel, folosi şi energia biogazului.

Modelul prezentat, incluzînd şi cîteva planşe cu proiecte din etapa actuală de configurare a centrelor de comună în Munţii Apuseni (etapa 1981), susţine dezafectarea flexibilă a zonelor de habitat, pentru a dirija armonios ambientul montan şi a omogeniza folosirea complexă a teritoriului.

Arh. DORIN BOILĂ

NOTE:

1. Propuneri formulate în ultimii ani pentru noi forme socio-economice de habitat montan în România

NICOLAE DUMITRU — « Optimizarea sistemului din zona depresionară Vrancea ». *Se propun variate grade de cooperare-întovărăşire (microasociaţii — M.A.)*
M.A. cu profil agricol-meşteşugăresc, şantiere şi mici întreprinderi locale.
Experimentul cu M.A. zootehnice cuprinde 3 etape: a. 2600 locuitori — aproximativ 10 M.A. (populaţie existentă) b. 5000 locuitori — generalizarea M.A. c. 7500 locuitori activi — plafon pentru depresiunea Vrancea.

GH. STĂNCULESCU şi RADU BORŞ propun M.A. de oieri tot pentru zona Vrancea, cu următorul model-de sistematizare: a. Centru Civic (cămin cultural, baie, internat şcolar) b. Zone-de locuit c. Zone de producţie cooperativistă: mica industrie + nuclee de M.A. (3—5 familii)
Nucleul M.A. se propune a cuprinde următoarele spaţii: ● *Locuinţe diferenţiate* ● *Camere pentru educarea copiilor* ● *Bucătării-cantină* ● *Grup sanitar* ● *Ateliere meşteşugăreşti* ● *Camera-şezătoare* ● *Grajduri şi depozite.*
Legarea cu vatra comunei trebuie să se facă prin drumuri accesibile maşinilor de teren.

Dr. RADU REY propune asociaţii etapizate ale producătorilor:
Etapa I — simple ● *Animaliere* ● *Pomicole, secundar animaliere* ● *Animaliere, secundar pomicole*
Etapa a II-a — semicomplexe
Etapa a III-a — complexe
Etapa a IV — conjugate (în cooperare, inclusiv cu industria)

2. Aspecte noi în sistematizarea şi coordonatele sociale din zona montană
CONSTANTIN BORDEIANU arată că echilibrul solului şi al reglării hidrologice sînt puternic ameninţate azi în toţi munţii;
● *Costul operaţiilor manuale este de multe ori foarte mic în comparaţie cu mecanizarea.*
● *Alături de agricultori-biocultori vor apare agricultori amatori şi ocazionali (dublarea activităţii economice cu cea turistică).*
● Agroturismul *dublează rentabilitatea terenului (loisir + producţie).*
● *Se prezumă un nou tip de* sat de vacanţă, *în care fermierii îşi pot desface direct produsele, pot întreţine baze hipice, baze de pescuit, livezi, baze pentru arte plastice.*

3. ÎN DIFERITE CENTRE DE PROIECTARE *din ţara noastră, s-au pus la punct o serie de* proiecte tip adaptate zonelor montane *specifice şi* proiecte de gospodării ţărăneşti independente energetic. *Amintesc un singur exemplu:* « Gospodăria economică în condiţiile judeţului Botoşani », *autori — arh. MIHAI TULBURE şi LAURENŢIU CIOBANU, prof. HORIA NEGRESCU şi tehn. RADU TINCU.*

4. *Interesante sînt datele oferite de* experienţa daneză, *Danemarca fiind actualmente împreună cu regiunea Tirol din Austria zonele de cea mai intensivă agricultură-zootehnie, în condiţii speciale de climă:* ● *Există (în Danemarca) 122000 ferme agricole, cu o medie de 24 ha de teren lucrat de o familie (şi majoritatea cu angajaţi doar sezonieri)* ● *Mare parte din producţia de orz, grîu şi secară se foloseşte pentru creşterea animalelor (1980 — din 5,1 milioane locuitori, circa 7% sînt în agricultură şi cresc 1,2 milioane vaci de lapte, 1,8 milioane tineret bovin, 12 milioane porci, 5 milioane găini, 3 milioane nurci, 60 milioane cai)* ● *75% din producţia agricolă e prelucrată şi vîndută prin cooperative* ● *Agricultorii sînt foarte bine instruiţi şi periodic primesc ultimele reţete ştiinţifice, fiind supuşi la reciclări şi consultaţii.*

5. REFERIRI BIBLIOGRAFICE:

a. Periodice ● *România Liberă — 1979/80* ● *România Pitorească 1977/81* ● *Magazin — 1978/81* ● *Flacăra — 1978/80* ● *Tribuna (Cluj) — 1979/80*

b. Volume ● *Estetica vieţii cotidiene — Institutul de Filozofie al Academiei R. S. România, Edit. Ştiinţifică* ● *Ghid-atlas al judeţului Alba, Edit. Sport-Turism* ● *Viitor în Carpaţi — Radu Rey, Edit. Scrisul Românesc* ● *La orizontul mileniului III — Constantin Bordeianu, Edit Ceres* ● Sociologia geografică — *Edit. Politică* ● Cercetarea viitorului — *Sergiu Tamaş, Edit. Politică* ● Forme noi de aşezări umane — *Gustav Gusti, Editura Tehnică* ● Aurul Cenuşiu + Idei în mers — *Mircea Malita, — Edit. Politică* ● Centre civice — *Cosma Jurov, Edit. Tehnică* ● Expediţii la noi acasă — *Al. Filipescu, Editura Dacia*

c. Proiecte ● Schiţe de sistematizare ale comunelor din judeţul Alba — *C.P.J. Alba Iulia*

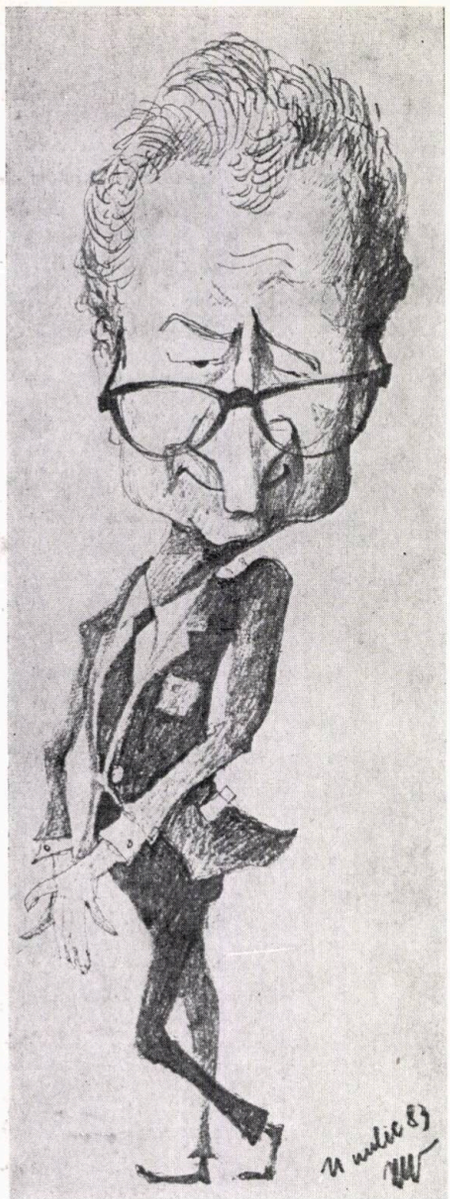

1

2

3

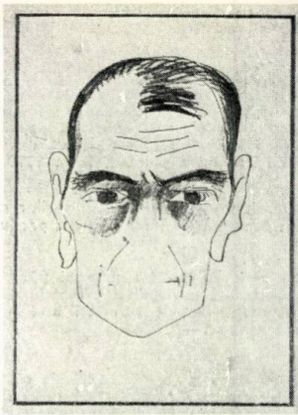

4

Arhitectul ȘTEFAN SCAFA-UDRIȘTE, nedesmințindu-și multilateralul său talen creionează, cu mult nerv și har expresiv, chipuri ale unor cunoscuți colegi din corpu profesoral al Institutului de Arhitectură « Ion Mincu ». În numărul de față, îi recu noaștem pe: prof. dr. arh. GHEORGHE CURINSCHI VORONA, șeful catedrei de istori și teoria arhitecturii (1), șef de lucrări dr. arh. EMIL BARBU POPESCU (2), pro arh. CONSTANTIN ENACHE (3), șef de lucrări dr. arh. CORNELIU GHENCIULESC (4), asistent arh. DORIN ȘTEFAN (5), șef de lucrări dr. arh. MARIUS SMIGELSCHI (6

5

6

agora

SPAȚIUL CENTRIFUG

Orice obiect posedă un spațiu gol care îl înconjoară și căruia îi aparține. Între ele se instituie cu încetul o relație complexă în care fiecare devine dependent de celălalt. Erotic, acest raport instabil evoluează neprevăzut, ca un text care se scrie neîncetat: literele lui sînt chiar carnea și sîngele lucrurilor.

Orientul cunoaște conceptul vasului-conținător, matrice a formei. Ea este însă statică. Or, relația dintre obiecte și spațiul lor (conținut și conținător) este dinamică și instabilă, se modifică mereu. Tendința devoratoare a spațiului vid *poate merge pînă la anularea obiectului însuși, care devine virtualitate pură, își anulează determinațiile.*

Metafizica medievală, blestemată să nu poată ieși din cercul vicios al stelelor fixe, *e vinovată poate numai de a se fi supus obsesiei* spațiului centripet, *a obiectului-centru, care a dat tuturor orașelor medievale bineștiuta imagine a caselor înghesuite în jurul unei piețe strîmte, strivite sub apăsarea clădirilor care gravitează neîndeminatice și gata să se lovească unele de altele, în jurul catedralei-centru. (Spațiul își ia revanșa numai în lumina din interior).*

Aceeași metafizică a centrului radiant a organizat locuința și funcționarea ei: masa comunitară, fiziologia (inima e centrul vital), structura socială.

Dar mai există și un alt fel de spațiu, și el e numai aparent negația celuilalt: spațiul centrifug. *Nu este spațiul deschis al templului grec, care e egocentric în seninătatea sa imperturbabilă (« zeul în veci geometrizează »), ci spațiul în expansiune, care aruncă obiectele spre periferie, ca într-un efect Doppler, făcînd să predomine golul, lipsa de determinații.*

Este revanșa lui Einstein și Planck asupra lui Newton și Thomás de Aquino și a lui Le Corbusier și Gropius asupra lui Villard de Honnecourt și a meșterilor pietrari din Strassbourg.

Spațiul centrifug lipește în locuință obiectele de pereți și deschide marile interspații ale orașului modern în care, pe undeva, Parisul lui Hausmann se întîlnește cu Orașul Radios *și urbanismul totalitar cu spiritul democratic al* unității de vecinătate.

Astfel că spațiul nu este numai o virtualitate (paradoxurile eleate o pot demonstra foarte bine), nu este numai eterul lui Augustin sau cosmosul lui Newton. Scăldîndu-se, Arhimede nu știa că și-a descoperit principiul în rîul lui Heraclit.

Dar odată dispărut obiectul, fratele lui siamez, ce se întîmplă cu spațiul? Rămîn ele în voluptatea unei amintiri repede uitate de memoria scurtă a omului? Spațiul primește fără a reține nimic sau, cum ar zice un filosof, se divide fără să se împartă. Numai obiectele pe care le disemnează omul în spațiulu au o soartă ingrată. Apar și dispar (poate cu excepția Piramidelor), spațiul rămîne gol, dovedind că istoria obiectelor, dacă au una, depinde de nestatornicia vremurilor. Locuințe umile și palate au o viață scurtă în timpul nesfîrșit, apar și dispar. Rămîne, totuși, neliniștîtoarea întrebare dacă le înlocuim cu ceva mai bun.

Arh. RADU DRĂGAN

ARHITECTURA TRADIȚIONALĂ ROMÂNEASCĂ ÎN SECOLUL AL XIX-lea (I)

—alinierea satelor—

Hărțile secolelor XVIII—XIX și întreg materialul cartografic cu vechile planuri de hotărnicie vin să ne furnizeze date extrem de importante cu privire la existența unei anumite preocupări de organizare a teritoriului și de sistematizare a așezărilor, fie ele tîrguri și sate, vetre de schituri și mînăstiri sau terenuri de cultură.

Din diferite însemnări din perioada de sfîrșit a secolului al XVIII-lea, avem cunoștință că Domnia se arată tot mai alarmată că o seamă de case țărănești continuă să se afle « răschirate (împrăștiate) » prin cîmpuri și se îngrijește de comasarea sau de mutarea lor pe vetre statornice, adunate la un loc [1]. Această situație intră și în atenția lui Al. Suțu, care se sesizează că « de la o vreme încoace locuitorii ș-au făcut sate întregi cu mulțime de vite la poalele dealurilor de vii » [2].

Starea satelor trebuie că a intrat direct în atenția Domniei, deoarece Al. Moruzi intervine, în 1792, printr-un hrisov pentru a încuraja locuitorii să-și clădească locuințe sănătoase, reglementîndu-se atît îndestularea populației cu materialele de construcție trebuitoare, piesele din lemn îndeosebi, cît și protejarea pădurilor împotriva tăierilor abuzive [3].

În același sens, se înscriu și poruncile domnești de alcătuirea de cataloage cu modul de fasonare al materialelor de construcție și prețurile lor unitare, valabile pentru întreaga țară [4].

Tot așa, se stabilește, cu acest prilej, cu cît să fie plătiți meșterii, calfele și salahorii pentru toate categoriile de lucrări, începînd de la tăiatul lemnelor în pădure, pînă la operațiunile de finisare. Pentru unele tipuri de construcții, se dau liste de materiale stabilite chiar de spătărie, în care se precizează numărul podinilor, al stîlpilor, grinzile, căpriorii, lanțurile, scîndurile pentru învelitoare, piroanele, cuiele, fierul și altele [5].

Al. Suțu, Grigore Ghica și Ioan Caragea se îngrijesc îndeaproape de organizarea meșteșugurilor și încadrarea lor pe bresle, acordîndu-le privilegii alese. Meșterilor țărani, veniți la oraș împreună cu vătaful, li se recunoaște dreptul de a angaja lucrări pe branșa lor, plătind în schimb față de breaslă aceeași dajdie ca meșterii localnici [6].

Acum, intră în actualitate elaborarea unor măsuri de reglementare a teritoriului, cu reguli de cultivare a terenurilor, stăpînire a pădurilor, amenajare a cursurilor apelor, dezvoltare a transporturilor, ordonare a așezărilor etc.

Alături de știuții *cluceri de arie*, în seama cărora cădeau toate aceste atribuții de îndeplinit, unii dintre ei, cu studii făcute în străinătate, alții absolvenți ai școalelor locale, acești ingineri își vor aduce contribuția lor, fundamentală, la schimbarea fizionomiei teritoriului, prin participarea nemijlocită la înfăptuirea programelor vremii, impuse de cerințele de modernizare a Țării Românești.

Acesta este, de fapt, momentul cînd cartografia se afirmă tot mai mult ca o știință modernă de măsurare a teritoriului și consemnarea după reguli unitare a caracteristicilor reliefului. Toate hotărniciile sînt acum însoțite și de cîte o hartă, cu înscrierea hotarelor și a vecinătăților, trasarea drumurilor, a firelor de apă sau a altor elemente caracteristice. Tot acum, se creează preocuparea întocmirii de planuri topografice detaliate ale reliefului, cu studii economice de cultivarea terenurilor și ordonarea așezărilor pe vetre bine delimitate.

Odată cu începutul secolului al XIX-lea, și îndeosebi după *Pacea de la Adrianopole*, se pun în fața societății românești sarcini cu totul noi, legate de cerințele de aliniere a satelor și înfrumusețare a orașelor, organizarea poștelor, refacerea drumurilor și a podurilor etc.

Reglementînd relațiile dintre boierii stăpînitori de pămînturi și sătenii clăcași, *Regulamentul Organic* se ocupă totodată și de problema așezărilor sătești, cerînd organizarea lor pe baze moderne. Prin articolul nr. 140, se impunea ca proprietarul să dea chiriașilor săi teren pentru o casă cu împrejmuiri și grădină de legume, pe o anumită arie a moșiei, stabilită de el [7].

De această prevedere, se leagă direct și acțiunea de strîngere și de așezare a caselor la linie; prin aceasta se urmărea statornicirea sătenilor la un loc și împiedicarea strămutării lor pe alte moșii, întemeindu-se astfel așezări moderne, atent urmărite pentru perceperea contribuției lor. Pe de altă parte, așa cum țineau proprietarii, pe această cale se putea elibera în folosul lor o parte din terenuri.

Egumenii și proprietarii de moșii sînt chemați să-și hotărnicească proprietățile și să alcătuiască planuri sistematice pentru așezările lor. Se hotăresc, chiar, măsuri pentru efectuarea unei ridicări cadastrale a întregului teritoriu și organizarea unei arhive naționale de planuri.

Tocmai pentru acest lucru s-a alcătuit, în decembrie 1831, un proiect de lege intitulat « Pentru întîmpinarea strămutării locuitorilor de prin sate și de a se lua măsuri spre a-și clădi locuințele regulate și de odihnă ». Prin acest proiect, se cerea ca toate casele care se vor clădi de nou prin sate, ca și cele ce se vor preînnoi să fie « mai cu îngrijire, mai frumoase la vedere, mai de odihnă și pe linie, cu ulițe la mijloc » [8].

În acest scop, se cerea să se întocmească un izvod (plan tip), de modul cum trebuie făcută locuința fiecărui cetățean, cu grajd, grădină, pometuri, plantații de duzi etc. Se propunea ca un inginer, împreună cu doi slujbași, unul de la Dvornicie și altul din partea otcîrmuirilor să cerceteze toate satele din județe și, împreună cu proprietarii moșiilor respective, să se precizeze:

- În ce stare se află locuințele actuale ale sătenilor și anexele lor.
- Care ar fi locul mai potrivit pentru a se așeza satul.
- Cum ar trebui realizate mai potrivit casele locuitorilor, cît trebuie să fie

→

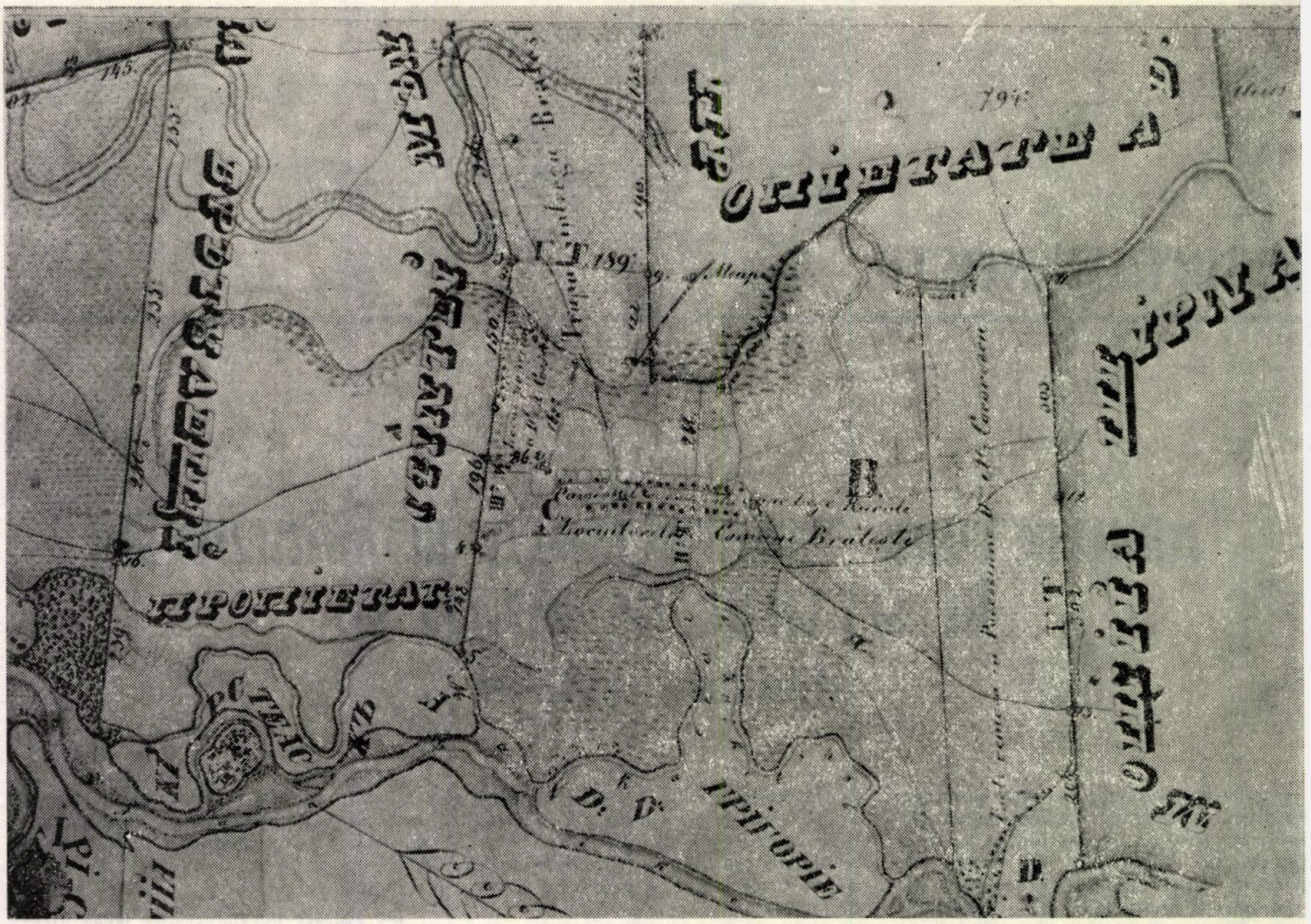

1

de larg drumul și ce depărtare să fie între locuințe, care să fie locul de amplasare al bisericii și cel al hanului

● Din ce materiale trebuie construite locuințele.

Urma ca cetățenii să fie îndemnați a-și strica casele, chiar de la acea dată, pentru a și le reclădi după forma izvodită, fiecare la locul ce i s-a stabilit, după putință înlesnindu-le și mijloacele realizării lor.

Cei ce nu puteau să se apuce de refacerea caselor urmau să fie păsuiți 3—4 ani, interval în care să se îngrijească de procurarea materialelor, punîndu-se la socoteală și cele ce se vor ivi din desfacerea caselor existente. La soroc, să fie dator locuitorul, « vrînd-nevrînd », să-și facă locuință, după forma cea nouă, pe locul stabilit.

Se considera că, odată ce se va întocmi acest proiect tip, se va putea trece la strămutarea sătenilor. Tot așa, se cerea înființarea unei comisii însărcinată cu supravegherea realizării acestei acțiuni, care să aibă reprezentanții ei la județe [9].

Proiectul respectiv s-a difuzat deputaților, dar n-a fost luat în discuție; s-a trimis, totuși, otcîrmuitorilor de județe, la sfîrșitul anului 1832, pentru a-i îndemna pe locuitori să-l pună în aplicare. Propunerile prezentate sînt înțelese în chip deosebit, de la un județ la altul. Pe drept cuvînt, unele erau problemele ce se iveau în zonele de deal-munte și altele în cele de cîmpie; una era situația așezărilor de clăcași și cu totul alta cea a așezărilor moșnenești. Diferențe mari se pot citi chiar între clăcașii de pe moșiile boierești și cele ale mînăstirilor. Pe de altă parte, otcîrmuirile sînt confruntate mereu cu rezistența dîrză a sătenilor, care cereau prin tot felul de reclamații explicațiile cuvenite [10].

Acțiunea aceasta de *aliniere a satelor* este, însă, suspendată chiar în fază de început de către însuși Kiselev, prin ofisul dat în 26 august 1833, în urma vizitelor pe care le face în zonele de munte în anul 1832 [11].

Transpunerea măsurilor de *aliniere a satelor* rămîne după aceea în sarcina administrației Țării Românești, tratîndu-se această problemă în chip diferențiat. Deocamdată, satele de munte rămîn exceptate de aducerea caselor la linie, dar să-și construiască casele de sfat lîngă bisericile existente. În sensul altor precizări anterioare, se anticipa, astfel, crearea unui nucleu în jurul căruia trebuie să se constituie centrul așezării sătești.

În zonele de cîmpie, aducerea la linie se înfăptuiește pînă în 1834, dar în cele de deal aceasta durează pînă în anul 1836, și nici acum nu se realizează peste tot.

De regulă, mutarea de nou a unui sat sau a unui cătun întreg, ca și comasarea de așezări cerută în interesul proprietăților se putea face numai dacă sătenii erau de acord și dacă proprietarul le asigura lemnul necesar. Oricum, alinierea aceasta trebuiau s-o urmeze și satele de moșneni.

1. *Moșia Cocorești cu satul Brătulești, Județul Prahova, plan întocmit de inginerul CAROL GOLD, 1847*
2. *Locuință « casă și odaie » specifică zonei centrale și de vest a Mehedințiului. Casa Bărbăcioru din Ilovățu*

Această operație de aliniere și de retragere a satelor pe o vatră stabilă se face, uneori, forțat, așezîndu-se unii dintre moșneni pe moșiile altora ca ei, fapt care face să se pretindă de la aceștia « clacă » și satul să fie amenințat să se împrăștie din nou. În cele din urmă, se ajunge la înțelegerea ca fiecare sătean moșnean să se strămute tot pe moșia sa, dar cît mai aproape de centru.

Marile inundații din anul 1837, ca și cutremurul din 1838 lovesc, cu distrugerile lor, așezările sătești situate pe văi și de-a lungul firului apelor, unele dintre acestea întemeiate acum pe aceste locuri, spre deosebire de satele aflate pe coaste, care nu au avut de suferit atît de mult din aceste pricini.

Confruntată cu această situație, caracteristică îndeosebi județelor de munte, administrația de stat se vede obligată să alcătuiască, în anul 1839, o catagrafie de cunoaștere în detaliu a situației așezărilor din zonele de deal-munte, care să-i îngăduie luarea măsurilor considerate cele mai potrivite [12].

Tocmai ca rezultat al prelucrării datelor catagrafiei inițiate în anul 1839, *Vornicia din Lăuntru* dă, în anul 1841, acele «*Circu-*

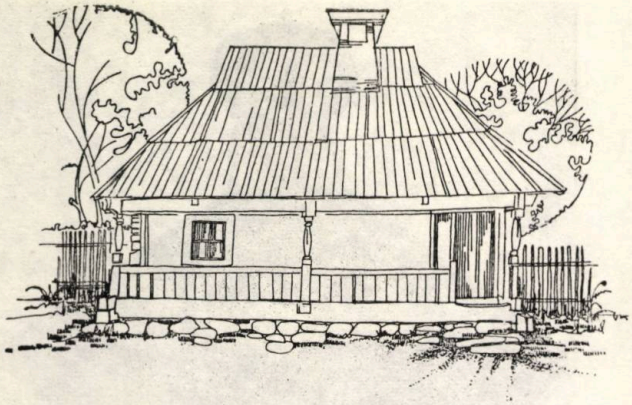

2

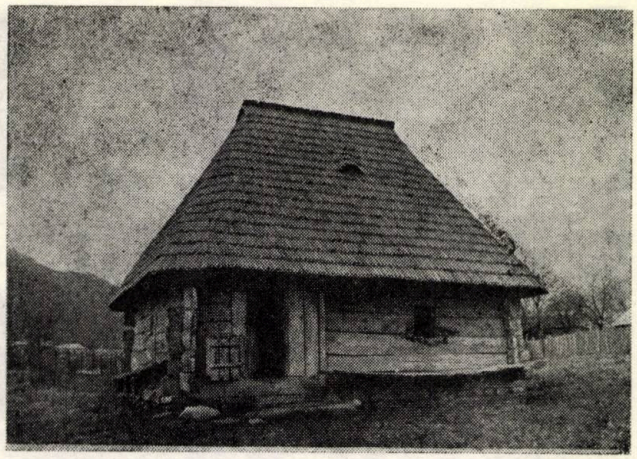

3

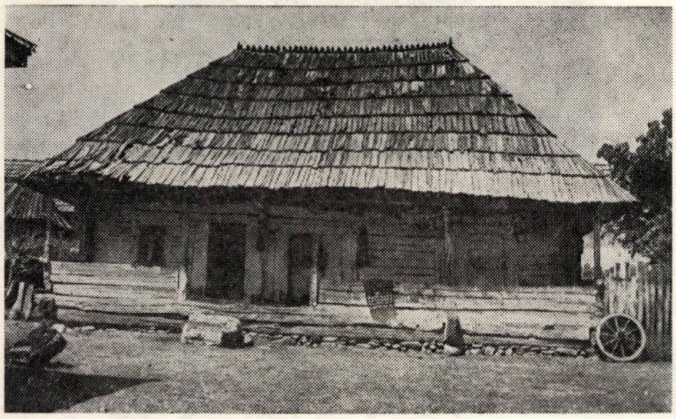

4

5

3. *Locuință « tindă și odaie » din Măldărești, jud. Vîlcea; ast zi în Muzeul în aer liber de la Bujoreni.*
4. *Casă cu tindă și două odăi din Hobița, jud. Gorj*
5. *Casă cu prispă parțială și celar din Glodeni, jud. Gorj*
6. *Casă cu tindă și prispă parțială din Cernavîrf, jud. Mehedinți; astăzi în Muzeul în aer liber de la Goleşti.*
7. *Casă din Băleşti, jud. Gorj, astăzi în Muzeul în aer liber de la Goleşti (p. 40)*

6

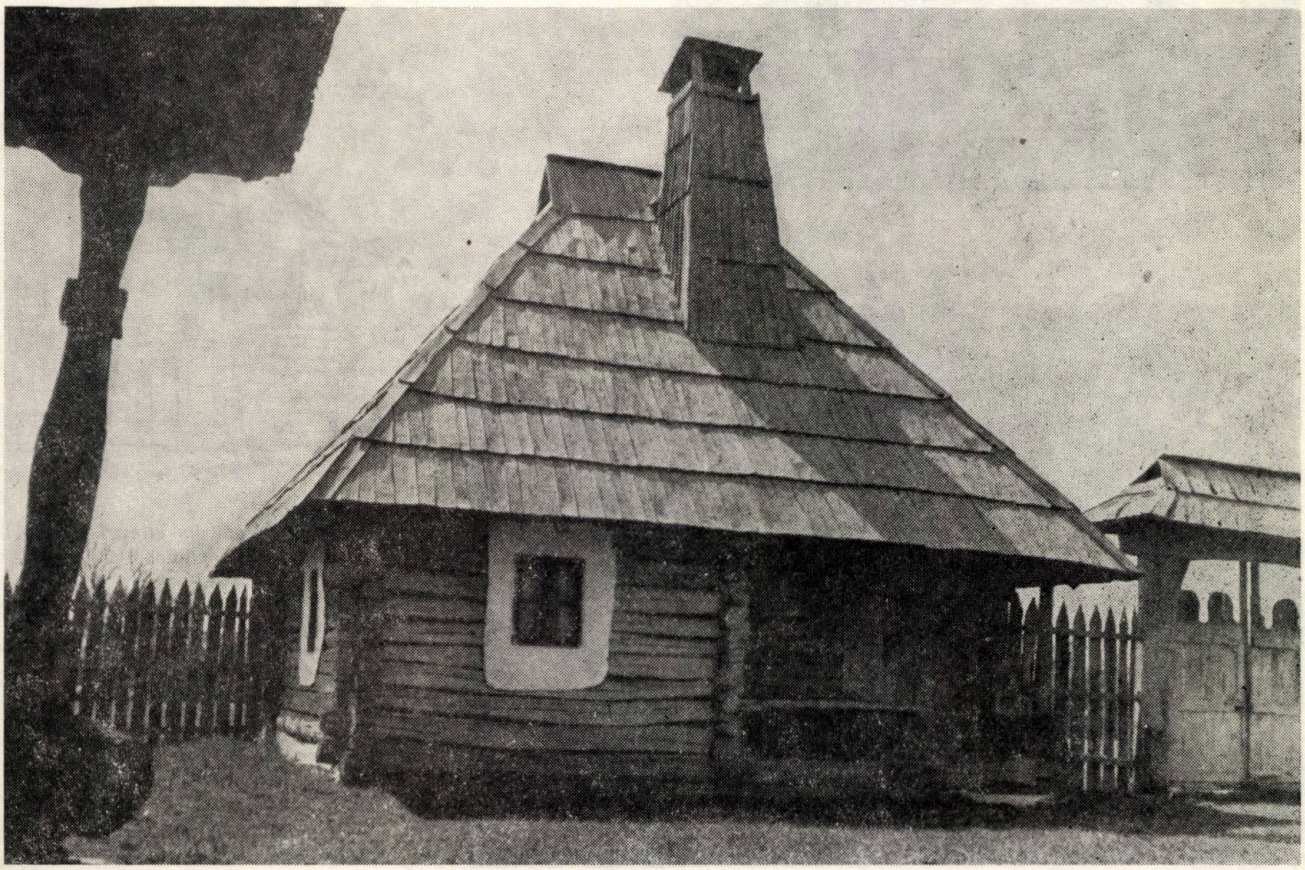

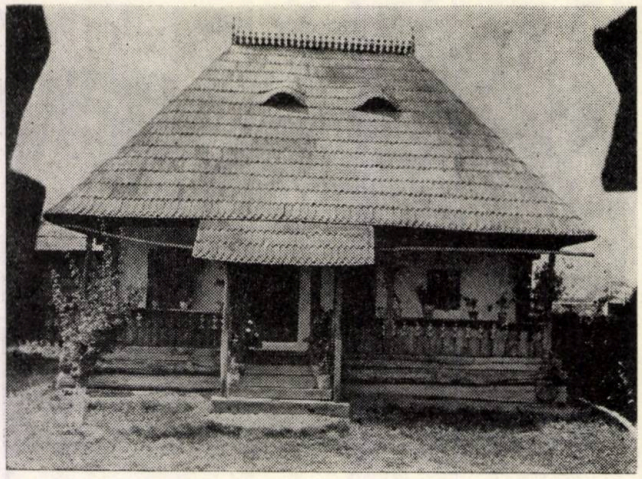

7

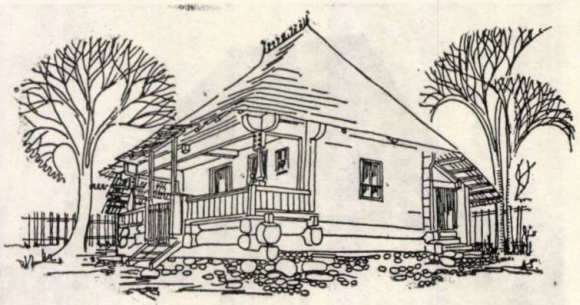

10

11

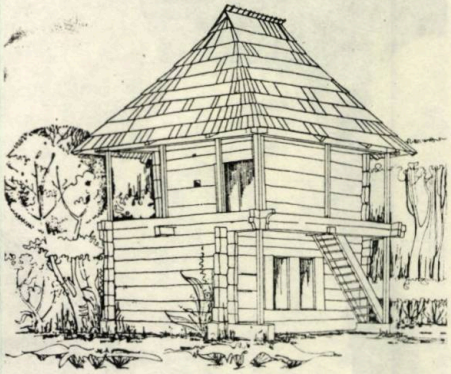

13

8. *Biserica de lemn din Piteştii din Deal jud. Gorj (strămutată aici la începutul sec. XVIII)*
9. *Casă pe beci cu prispă şi foişor central din Ştefăneşti, jud. Argeş.*
10. *Casă veche cu şatră şi celar din Copăcioasa jud. Gorj; strămutată la linie la mijlocul secolului trecut.*
11. *Casă cu prispă şi foişor din Ciovărnăşani; locuinţă de sătean mazil aşezată la linie în a doua jumătate a secolului trecut*
12. *Biserica de lemn din Cărpiniş — Pietrari, jud. Vilcea; strămutare pe locul actual în perioada regulamentară.*

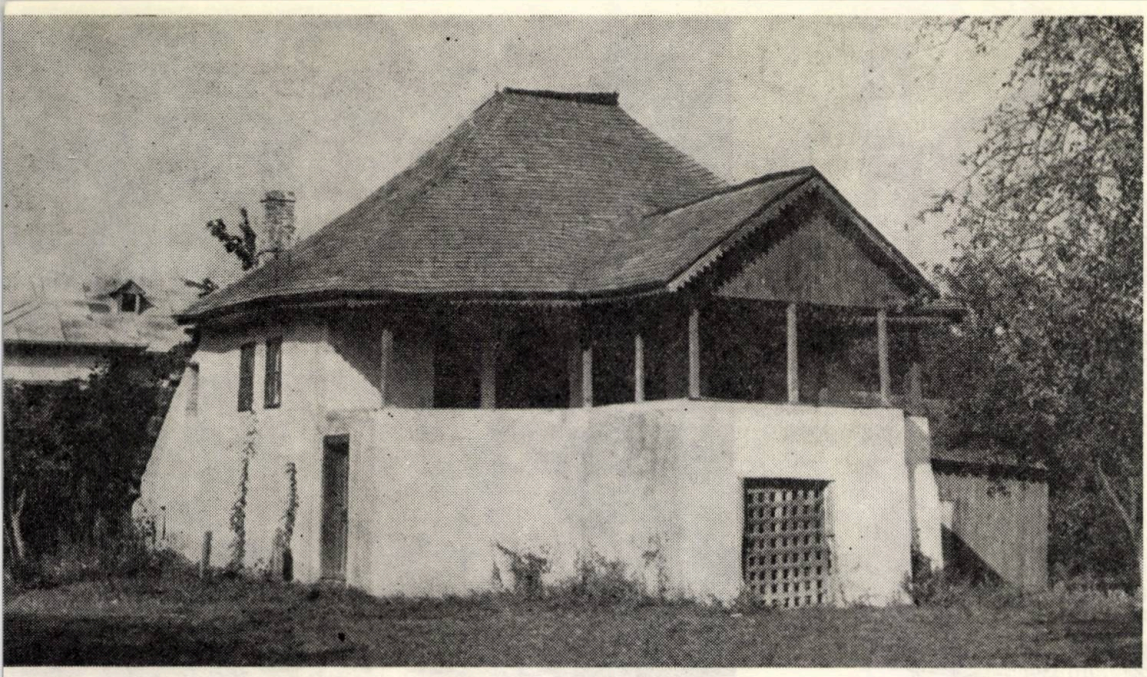

9

14

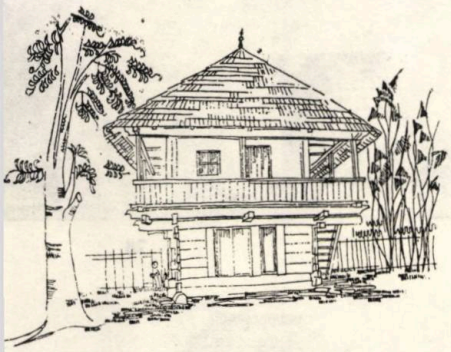

18

Casă cu foişor din Boişoara, jud. Vîlcea; astăzi în Muzeul în aer liber de la Bujoreni
Casă cu prispă şi foişor din Valea Danului, jud. Argeş
Biserică de lemn din Cuca de Sus, jud. Argeş; ctitorie specifică barocului argeşean, rămasă pe amplasamentul ei iniţial, în afara perimetrului ariei aliniate.
Pivniţă de prunărie din satul Trocani, jud. Gorj, strămutate în vatra satului de la livezile de pruni
Pivniţă înaltă din Ploştina
Casă de lemn pe beci de piatră din Cîrligei jud. Gorj

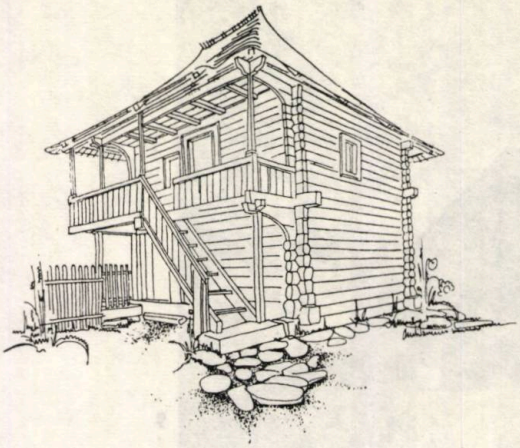

19

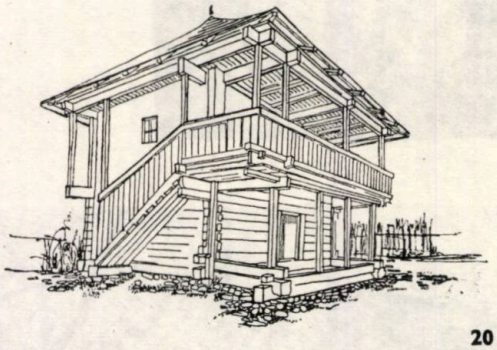

20

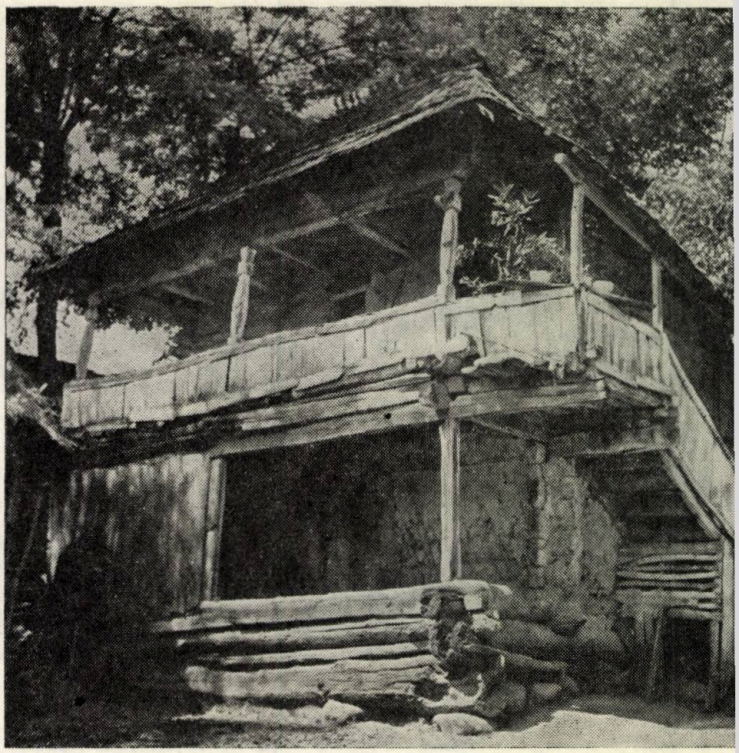

21

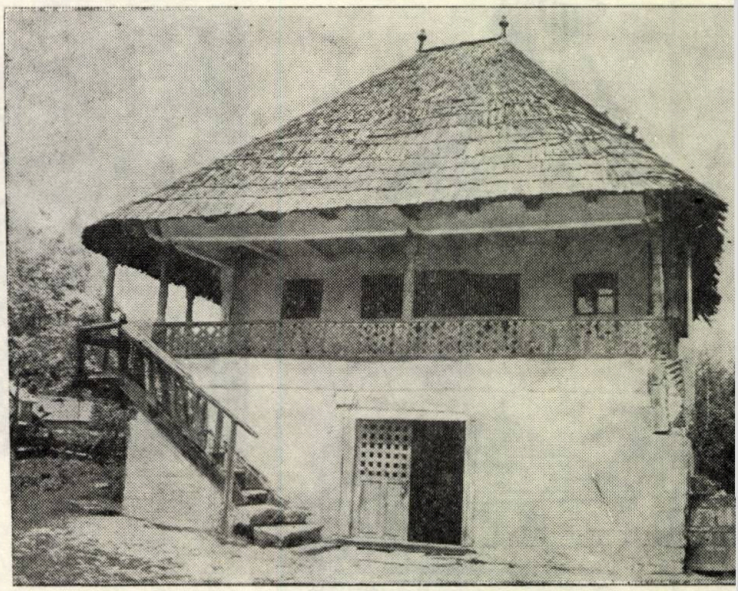

28

19. *Casa Maria Tiu din Ciovărnășani jud. Mehedinți; conac de deal strămutat în vatra satului la sfîrșitul secolului al XVIII-lea*
20. *Casă înaltă de lemn din satul Licuriciu, județul Gorj*
21. *Casă veche pe pivniță din Vladimiru, jud. Gorj*
22. *Casă înaltă de lemn din Vladimiru,*
23. *Biserica de lemn din Porcenii din Vale județul Gorj*
24. *Casă înaltă din Bălănești județul Gorj; strămutare la mijlocul secolului trecut din satul Crețești*
25. *Casă înaltă din Curteana, jud. Gorj*
26. *Casă înaltă din Ohaba, jud. Gorj; refacere la linie în perioada regulamentară*
27. *Casă înaltă din Bălănești; una din primele case de sătean înstărit (pod-*

29

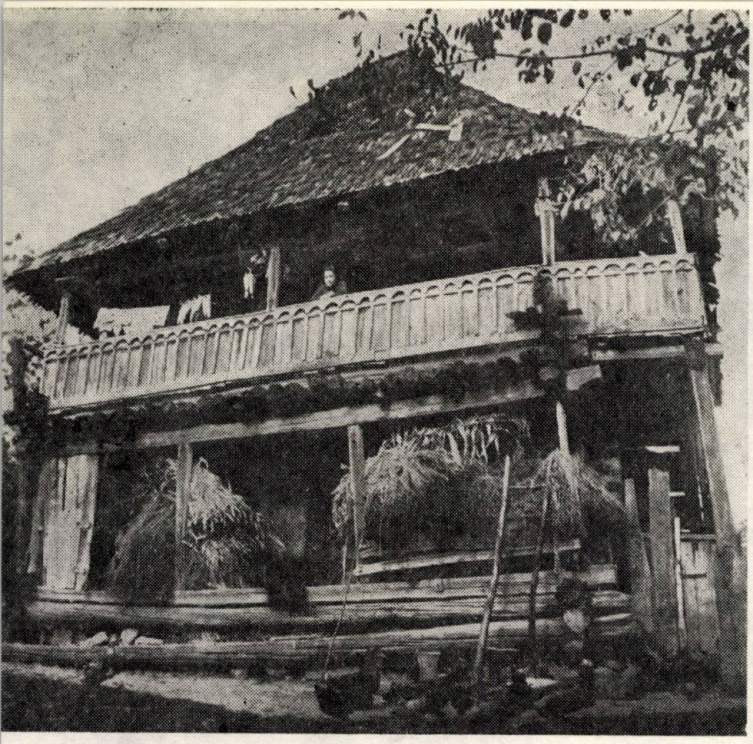

23

24

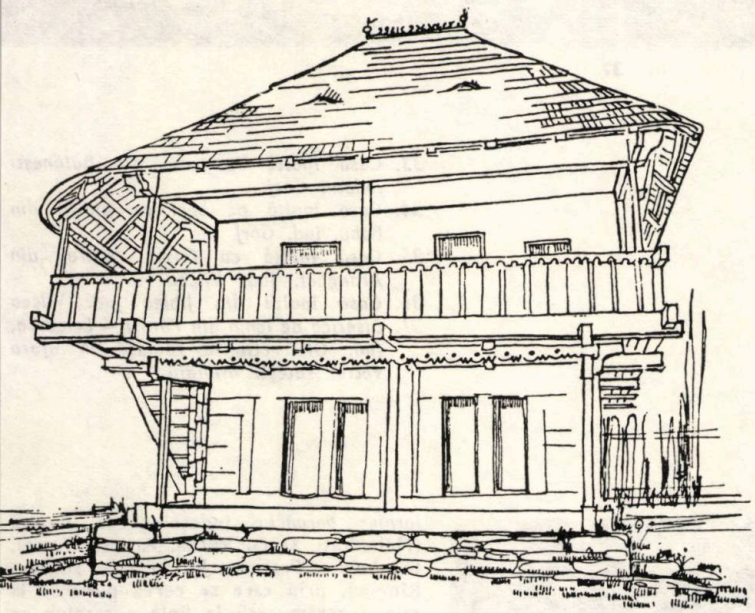

26

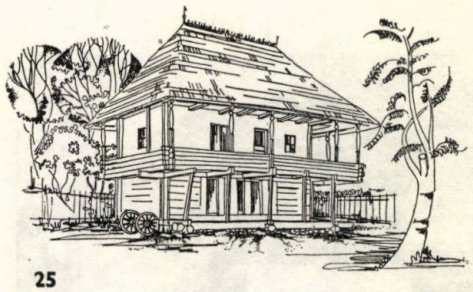

25

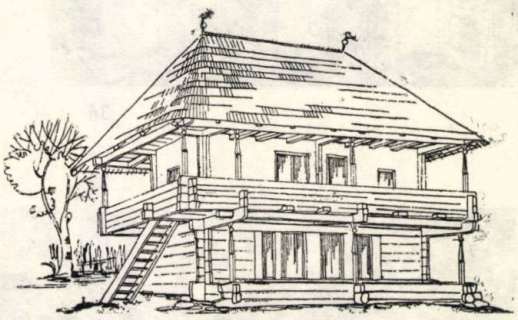

27

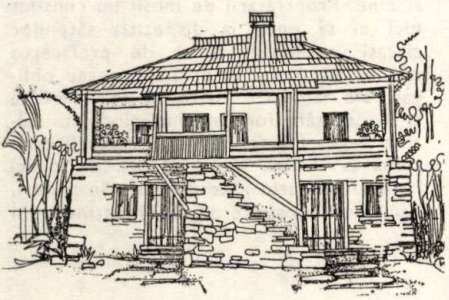

30

gorean) strămutată la linie în perioada regulamentară.

28. *Casă de lemn pe beci de piatră din Ciocadia județul Gorj*
29. *Casă de lemn pe beci de piatră din Ciocadia*
30. *Casă de lemn pe beci de piatră din Prejna, jud. Mehedinți*
31. *Casă înaltă pe beci de piatră din Prejna*
32. *Casă înaltă de lemn din Ticleni, jud. Gorj*

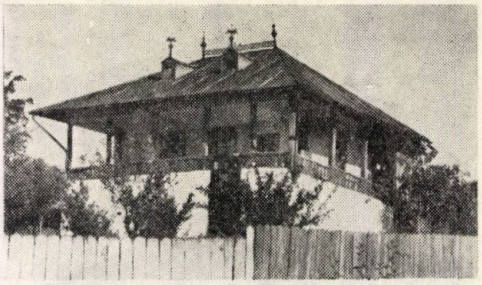

33

34

36

37

33. Casă înaltă de lemn din Bălănești județul Gorj
34. Casă înaltă pe beci de piatră din Bobu, jud. Gorj
35. Casă înaltă cu foișor central din Aranghel, jud. Vîlcea
36. Casă înaltă din Jiblea jud. Vîlcea
37. Biserica de lemn din Păroși — Leleasca, jud. Olt; ctitorie rămasă în afara vetrei sătești aliniată

35

larnice porunci » județelor de munte (Mehedinți, Gorj, Vîlcea, Argeș, Muscel, Dîmbovița, Prahova, Buzău, Saac și Slam Rîmnic), prin care se cerea punerea la cale a strămutării la linie a satelor ce din diferite motive rămăseseră neliniate, impunîndu-se, totodată, scoaterea celor aflate pe văi [13].

Înlinierea acestor sate merge anevoie; moșnenii nu pot fi împinși pe moșii străine. Proprietarii de moșii nu consimt nici ei să pună la dispoziția sătenilor clăcași materialul cerut de prefacerea caselor, așa cum, în principiu, erau obligați s-o facă. Cu toate că se operează și strămutări forțate, încălcîndu-se spiritul legii, foarte multe gospodării continuă să rămînă încă răzlețite pe locuri îndepărtate prin răzoare sau prin păduri. Tacit, se consimte să fie menținute în

38

39

40

43

38. *Casă înaltă cu foişor central din Bălăneşti, jud. Gorj*
39. *Casă cu foişor central din Copăcioasa, jud. Gorj*
40. *Casă cu două foişoare simetrice din Bălăneşti, jud. Gorj*

41. *Casă înaltă din Cărbuneştii Vechi, jud. Gorj; astăzi în Muzeul în aer liber de la Curtişoara*
42. *Casă înaltă cu prispă şi foişor din Ciovărnăşani jud. Mehedinţi*

41

42

afara liniilor sătești toate acele conace de vie, de pe pometuri sau de la oboarele de vite. Sînt și strămutări de sate care se consideră că s-au așezat pe vetre nepotrivite. Și, cu toate stăruințele depuse, corectări imediate nu se întrevăd, întrucît apare stabilit principiul că satele care s-au mai mutat o dată nu mai pot fi obligate să se strămute de nou. Sînt, însă, sate care s-au strămutat chiar de două ori sau de trei ori și domnii proprietari vor, ici-colo, să le mai deplaseze o dată [14].

Oricum, în deceniul al VI-lea al secolului trecut, continuă să se afle sate cu gospodării împrăștiate prin țarini, unele nealiniate niciodată, altele statornicite acolo de dată recentă.

Reforma agrară de la 1864 vine să aplice o serie de principii cu totul noi în organizarea teritoriului și sistematizarea satelor, inginerii hotarnici fiind chemați să delimiteze, nu numai drepturile de proprietate cuvenite sătenilor, ci și ariile afectate vetrelor sătești. Pentru multe așezări, însă, definirea structurilor stradale rămîne în seama inginerilor județelor, care vor trebui să urmeze în continuare prevederile de detaliu din Legea drumurilor, Legea organizării serviciilor sanitare etc.

Un aport substanțial în realizarea multor deziderate privind înfățișarea satelor avea să-l împlinească, mai tîrziu, Legea pentru organizarea serviciului sanitar, publicată cu Decretul nr. 1246 din 8 iunie 1874. Prin această lege, prefecții de județe, cu avizul consiliilor de igienă publică, sînt împuterniciți să ordone executarea măsurilor de îndreptarea locuințelor nesalubre și să ia măsuri contra aglomerațiunii în număr excesiv de locuitori în case neîncăpătoare.

Se adaogă, apoi, o suită de alte reglementări, menite să imprime o fizionomie modernă satului românesc.

Dr. arh. ANDREI PĂNOIU

NOTE:

1. *V. A. Urechia*, Documente inedite din Domnia lui Al. Moruzi, 1793—1796, *București 1895 p. 340*
2. *I. Cojocaru*, Documente privitoare la economia Țării Românești, 1800—1850, vol. I, *1958, p. 202*
3. *V. A, Urechia*, Op. cit., *p. 351*
4. *V. A. Urechia*, Istoria Românilor, 1774—1786, t. II, *Buc. 1893, p. 763—766*
5. *I. Cojocaru*, Op. cit. *p. 114—115*
6. *V. A. Urechia*, Istoria Românilor, 1800—1821, t. III. *București 1898, p. 376*
7. Regulamentul organic, întrupat cu legiuirile din anii 1831, 1832 și 1833 și adăugat la sfîrșit cu legiuirile din anul 1834 . . . *București, 1847, p. 46—54, 106—107*
8. *Arhivele Statului, Vornicia, 1720/1831, II, f. 393*
9. Analele Parlamentare ale României, t. II, partea I, *p. 617.*
10. *Arhivele Statului*, Vornicia, *1720/1831, II, f. 371, 392, 393, 416, 419 și următoarele.*
11. *Arhivele Statului*, Vornicia, *3604, II/1834, f. 627 și următoarele.*
12. *Arhivele Statului*, Administrative, *2—5/1839; de văzut întregul material. Fiindu-ne cunoscută nouă numai statistica a patru plase din județul Mușcel, fără orașul Cîmpulung, am putea crede că este vorba numai de o catagrafie de sondaj asupra situației reale din zonele de deal-munte, alcătuită în vederea aprecierii măsurilor de urmat.*
13. *De văzut cu privire la analiza acestei perioade: I. Corfus*, Agricultura Țării Românești în prima jumătate a secolului al XIX-lea, *București, 1969; Andrei Pănoiu*, Arhitectura și sistematizarea rurală în județul Mehedinți, sec. *XVIII—XIX (lucrare în curs de apariție în redacția Muzeului de Istorie al R. S. România), p. 23—76.*
14. *Andrei Pănoiu*, Op. cit. *p. 77—91.*

43. Pridvorul bisericii din Slăvuța Socoteni, jud. Gorj.

44. Moșia Brădești, cu satul Brădești, județul Dolj, inginer I. VÎLCELEANU.

44

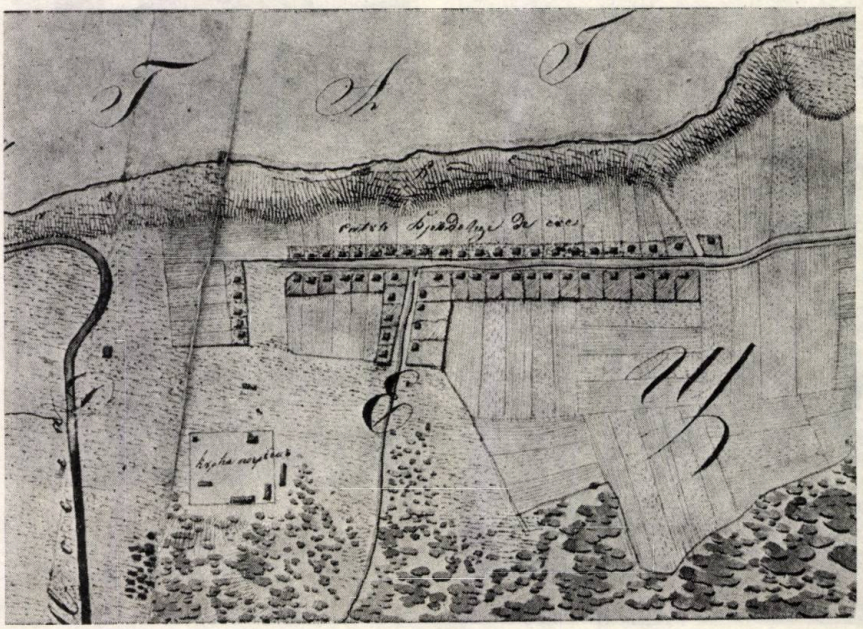

În timpul lucrărilor Reuniunii arhitecților d țările socialiste, București, iunie 1974. Foto U

Octav Doicescu: DESPRE ARHITECTURĂ — SCRIERI CUVÎNTĂRI, Ed. Tehnică, București, 1984, 171 pagini, 40 fotografii, ediție îngrijită de Peter Derer

Desigur nu a fost numai un profesionist de excepție Octav Doicescu, unicul arhitect român *doctor honoris causa* al Institutului de Arhitectură « Ion Mincu » și singurul reprezentant al breslei noastre, în Academie, după Duiliu Marcu care îi succedase lui Petre Antonescu.

Dacă O. Doicescu ar fi dovedit ambițiile ardente ale înaintașilor săi academicieni, lucrările și ideile sale ar fi fost tipărite de vreo 15 ani, de cînd confrații îl tot rugau să-și facă cunoscută opera. Chiar și în prologul prezentării realizărilor sale, O. Doicescu dorea, pe lîngă dialogul cu societatea sau cu sine însuși, o interesantă convorbire între « dascăl » și « elev » cu o nuanțare memorialistică.

Această importantă intenție nu s-a materializat, astfel că editorului — dr. arhitect Peter Derer — i-a revenit « imposibila misiune » de a organiza și ilustra variatele rostiri sau tipărituri din intervalul 1934—1975.

Ca atare, dintr-un răstimp de peste patru decenii în paralel cu activitatea fecundă de împliniri, concursuri sau planuri din păcate neexecutate și variante deosebite, P. Derer a cercetat un material alcătuit din: studii, articole, recenzii, conferințe, luări de cuvînt, discursuri, editoriale din *Simetria* și interviuri, însăilînd la cele publicate și texte inedite.

Astfel, această primă carte cuprinde scrieri și cuvîntări legate exclusiv de arhitectură sau de circumstanțe profesional-oficiale. Unele sînt abreviate, altele stenograme independente de textul pregătit, iar cîteva gînduri se suprapun. Acest tot, sub titlul sintetic « Despre Arhitectură » — titlu poate de maximă generalitate — este elocvent din prisma prestigiului autorului, ca și a recunoscutei competențe a editorului.

Prezentînd lucrarea „Pentru o locuire omenească" la Seminarul UIA de la București, septembrie 1971. Foto UA.

Participant la plenara UA din ianuarie 1974 Foto UA.

Şi este greu şi comentatorului a-şi prezenta părerile din unghiul rutinier al recenziei, fiindcă intimitatea comunicărilor noastre, cu O. Doicescu — chiar dacă nu i-am fost colaboratori sau studenţi — ne dirijează cugetarea dincolo de uzuala dare de seamă rubricată la « *recenzii* • *prezentări* ».

Contacte personale cu O. Doicescu — prin hazard vechi de patru decenii — nu mai puţin amintiri legate de el din frecvente convorbiri cu: R. Bolomey, A. I. Brătescu-Voineşti, G. M. Cantacuzino, Em. Ciomac, Mac Constantinescu, St. Constantinescu, Marica Cotescu, soţii Eugen şi Margot Dimitriu, Aurel Doicescu, Titu Evolceanu, H. Georgescu, fraţii N. şi P. Georgescu, Dim. Ghiulamila, Petre Grant, Dan Iovănescu, P. E. Miclescu, Paul Miracovici, N. Nedelescu, Miliţa Petraşcu, C. Rădulescu, H. Teodoru — toţi martori ai existenţei lui O. Doicescu — mă împiedică să scriu la rece despre « *Scrieri şi Cuvîntări* » (fiindcă aş fi inversat titlul !) în maniera concisă a rubricii *Books* practicată în *Architectural Review*, decana revistelor de arhitectură.

Din capul locului, Peter Derer cu mine sîntem de acord că este dificil să te organizeze în « grupaje » materialul de care se dispunea; de aceea, capitolele cărţii nu sînt orînduite strict în sensul termenului la mare modă. În cele trei capitole, revine laitmotivul conceptelor de substanţă ale rolului arhitecţilor în structurarea cadrului clădit din evoluţia diverselor societăţi. În fapt, aşa era Octav Doicescu în viaţa sa de toate zilele, în bigotismul devoţiunii sale profesionale: nu confunda practicul şi utilul mediat apropiate omului cu aspiraţiile vetăţii, precum nu preamărea inventivitatea ştiinţifică a zilelor noastre considerînd epuizat germenele artei din alte depuse vremuri.

Aşadar, din debutul cărţii — capitolul « *Învăţămîntul Arhitecturii* » — în fragmentul de « introducere în studiul compoziţiei arhitecturale » (1955) — o promisiune a sa din anul 1944 — şi pînă în finalul prelegerii în faţa studenţilor (1975), regăsim stăruinţa pe *valori permanente* şi *umane*.

Totuşi, pentru capitolul « *Oraş, clădiri, oameni* », propun să nu căutăm « fir roşu » în parcurgerea textelor, deoarece, de-a lungul anilor, în creatori apar mutaţii, influenţe şi opţiuni progresiv selective. Iar, la urma urmei, veleităţi ajunse pe crestele curentului modern se regrupează pe podişurile poziţiilor conservatoare.

Referitor la *Capitolul II*, trebuie să acceptăm că teoria implică absolutisme, cuvîntul ceremonial convenţii, note de călătorii şi editoriale nu sînt opozabile, prelegerile au public foarte diferenţiat, Brâncuşi nu-i Petre Antonescu, iar Bucureştii nu sînt New York.

În al III-lea capitol, din 1945 la 1975, în trei decenii de evoluţie a geografiei urbane curente sau a propunerilor utopice (... « oraşul simplificat într-un singur şi unic sens, o monosemie gigantică » ...), în pofida genezei variate a textelor: articole, cuvînt la plenară, referat la seminar, comunicare la colocviu UNESCO şi intervenţie, O. Doicescu pledează pentru urmărirea unui cadru potrivit « *universului interior al omului* », nesubordonat schematismelor tehnologice.

Capitolul « *Arhitectură şi Urbanism* » mi-a reamintit din discuţii peripateticiene la Neptun, în 1967, de obsesia lui O. Doicescu: omul să nu aibă soarta albinelor ajungînd a locui în stupuri cu celule identice, precum şi alergia sa pentru o panoramă a viitorului în care macaraua devine şi ea o prezenţă arhitecturală.

Una din greutăţile majore întîmpinate de Peter Derer — ce prin merituoasă discreţie apare, în ultimele pagini, cu postfaţa intitulată « *În loc de încheiere* » — este lipsa de spaţiu.

Altor bresle li se oferă întindere şi pentru corespondenţă gen: Iubite Amice, te rog să mă ajuţi în problema nepotului ... Îţi mulţumesc cu recunoştinţă prietenească ... X ... (indicîndu-se culoarea hîrtiei şi cernelii, numărul de pagini rămase albe, ştersăturile, adausurile, en-tête etc ...), în timp ce, pentru publicaţiile arhitecţilor, draconicul « coli de tipar » conduce la o limitare nefavorabilă. Iată de ce textul privind introducerea în « *Manual ajutător pentru studiul compoziţiei arhitecturale* » şi cel din « *Urbanism şi Arhitectură în aceşti 30 de ani* » este abreviat.

De asemeni, din perioada 1970—1975, îmi amintesc de cuvîntul său la acordarea titlului de *doctor honoris causa*, dar, mai ales, de o importantă conferinţă despre G. M. Cantacuzino, H. Creangă şi D. Marcu, în sala arhiplină, la Dalles. Nu ştiu de ce nu apar cel puţin menţio-

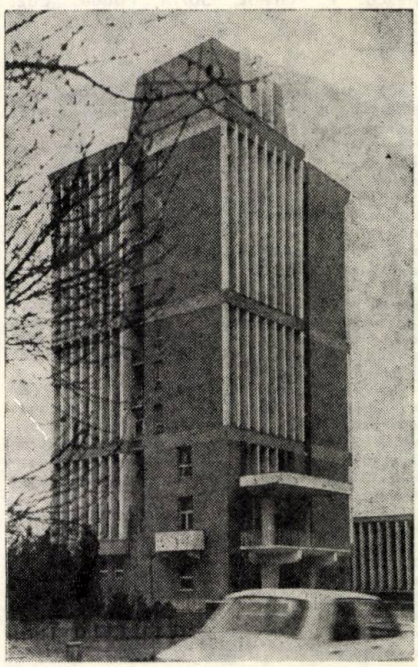

nate. De aceea, s-a precizat că lista scrierilor nu este exhaustivă; s-a subliniat și dificila căutare în vasta arhivă familială, lipsesc scrisori — nu în maniera mai sus șarjată, dar sugestive, ca cea din « *Brâncuși, amintiri și exegeze* » (P. Pandrea, Ed. Meridiane, București 1976)* — și ar fi interesante fragmente din teza sa de doctorat sau referate (parțial) de conducător științific.

Alături de P. Derer, să ne raliem la orice importantă completare posibilă, deși o voce sceptică îmi șoptește că, odată cu trecerea timpului, ne îngropăm și amintirile.

Păcat că, deși editorul s-a gîndit la o evocare semnată de vreunul din vechii prieteni — colaboratori — poate P. E. Miclescu, P. Grant, Sorin Mincu, Eug. Fonescu sau Const. Joja, precum și a unor colegi foarte implicați în activitatea mentorului lor —, aceasta lipsește. Deci nu mai puțin însuși P. Derer, fost student și doctorand al Dascălului, chiar cu « *Urbanism și Urbanitate în opera profesorului* », din Arhitectura 1/1982 !

Din inadvertență, la « *Lucrări de Referință* », am aparut citat cu articolul *Trei arhitecți membri ai Academiei* (Arhitectura 5/1979, pag. 16). Acesta aparține arhitectului Anghel Marcu, care omagiază cîțiva arhitecți fruntași, cvasimembri fondatori ai Institutelor de proiectare înființate începînd din 1949. Primul din acestea, IPC, este chiar flatat de excelentul nostru coleg fiindcă a beneficiat de ulterior succesivii academicieni P. Antonescu, D. Marcu și O. Doicescu. Personal cred că, în 1949, cei trei erau dinainte cu prea mulți ani arhitecți consacrați — admirați la noi și în străinătate — și nu datorează prezenței lor în IPC, etc (« alt inițiale schimbate pe poarta aceleiaș instituții »), consfințirea de academiciar

În unanimitate, trebuie să admitem c primii doi nu sînt cu nimic datori IPC-ulu și să ne amintim că O. Doicescu conduce atunci, ca « arhitect principal », studiil pentru *Teatrul de operă și balet*** numi mai tîrziu Opera Română. Cum afirm simplu: « După 1947, am făcut part din primul grup de proiectare înființa și am rămas în activitatea colectivă.

De redactarea cărții cu realizări s ocupă în continuare P. Derer, care găsit înțelegerea colegei noastre Ilean Nacu de la Editura Tehnică, în a scind gîndurile de înfăptuiri. Tot el a completa textul cu unele fotografii interesante ș cîteva ilustrații pentru închegarea une păreri globale cînd citim « *Despre arhitectură* ».

Peter Derer contribuie la o împlinir livrescă semnificativă a unei personalități dominante în istoria arhitecturii româ nești contemporane. Fără asemenea con tribuții, buldozerul demolează opere spiritul și adevăruri inconfundabile***

Ca unul care s-a bucurat, din 1968 în cadrul Institutului de Arhitectură « Ion Mincu », în numeroase prilejuri de a-l asculta pe *Professore* (cum îl nu meau mai secretos cîțiva) — și mărturisesc uneori în argumentații independente — păstrez amintire discuțiilor fecunde la notărilor de proiecte, pe tema, unui referat, pe marginea unei publicații sau a comentării unei lucrări de mare actualitate, Astfel, regret, în continuare, neîmplinirea intențiilor memorialistice, acel bilanț de producție intelectuală pură, proprie marcantei prezențe a lui Octav Doicescu în numeroase gesturi culturale.

Dr. arh. RADU PATRULIUS

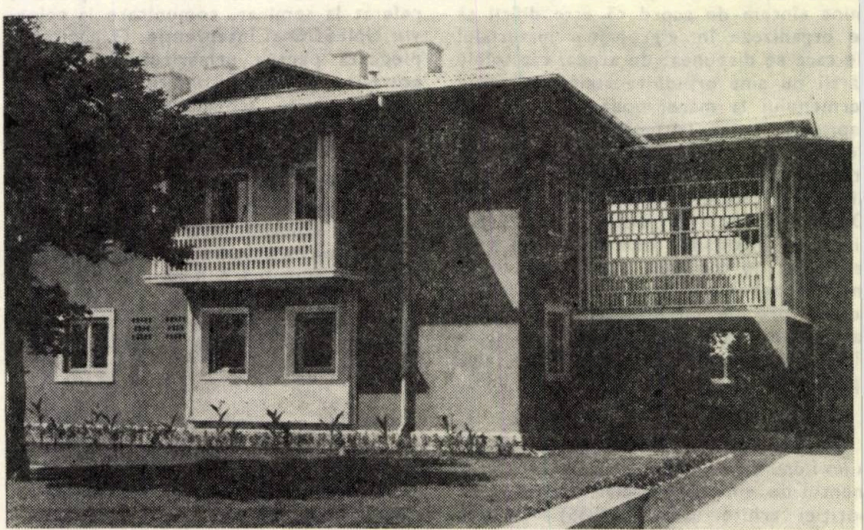

** A cărei publicare l-a iritat pe O. Doicescu, fiindcă nu dorea ca amintirile sale intime să fie astfel popularizate.*

** * Proiectul inițial avea o ampioare demnă de țelul urmărit, astfel că restrîngerea impusă l-a afectat profund pe autor.*

** * * Este cu totul regretabil că și prestigioasa publicație trimestrială SINTEZA ignoră total, în articolul « Contacte » (nr. 53/1982), pe autorii principali ai Pavilionului României și ai Casei Române la Expoziția Universală New York 1939, respectiv pe G. M. Cantacuzino și pe O. Doicescu, sau îl numesc pe talentatul sculptor Mac Constantinescu. . . Continescu. S-a scris imens de prezența românească la neuitata expoziție, sub simbolul trilonului și perisferei, ca să mai fie permise gafe majore de omisiune și schimbare de nume.*

De altfel, în același număr, precum și în SINTEZA nr. 56/1983, Haralamb Georgescu, bine cunoscut între arhitecții din S.U.A. — citat nu o dată în literatură de specialitate pentru lucrările sale în Statele Unite între 1953-1978 — este rebotezat cu obstinație . . . Grigorescu, în loc de Harlan Georgesco (numele său americanizat).

Credem că însuși A.I.A. este dator să corecteze acele confuzii din SINTEZA, întrucît pentru lucrările mai sus menționate G. M. Cantacuzino, O. Doicescu, Mac Constantinescu și Petre Grant au primit medalii de aur și argint de la organizatori, fiind declarați și cetățeni de onoare ai orașului New York. De asemeni, cea mai elementară etică profesională nu dă posibilitatea transformării arhitectului-antreprenor (August Schmiedigen) în autor.

DETALIU DE FAȚADĂ LA TRIBUNALUL JUDEȚEAN COVASNA.

FISA TEHNICA NR. 300

A4/1984

PEREȚI EXTERIORI CĂRĂMIDĂ, PARAPETE PREFABRICATE, CORNIȘA PREFABRICATĂ

clasificare 3; 8.1; 8.3

Detaliu de fațadă a clădirii Tribunalului udețean Covasna, din Sf. Gheorghe, prezentată în corpul revistei la pag. 56

Structură monolită și fațadă cu zone de zidărie și cu utilizarea unor elemente prefabricate.

1. Terasă din: vopsea reflectorizantă Vinarom pe hidroizolație din împîslitură + pînză bitumată pe 3 straturi mastic, strat de difuzie (IBP) amorsă, beton de pantă din granulit ,barieră contra vaporilor tip I A, strat egalizare din mortar M100 — 2. Șapă mortar ciment — 3. Șorț tablă zincată — 4. Tablă arămită — 5. Element parasolar — lamelă din beton — 6. Cărămidă smălțuită — 7. Termoizolație BCA montat în cofraj — 8. Elemente prefabricate de atic. — 9. Element prefabricat de cornișa — 10. Parapet prefabricat — 11. BCA — 12. Centură — glaf, monolită — 13. Mozaic

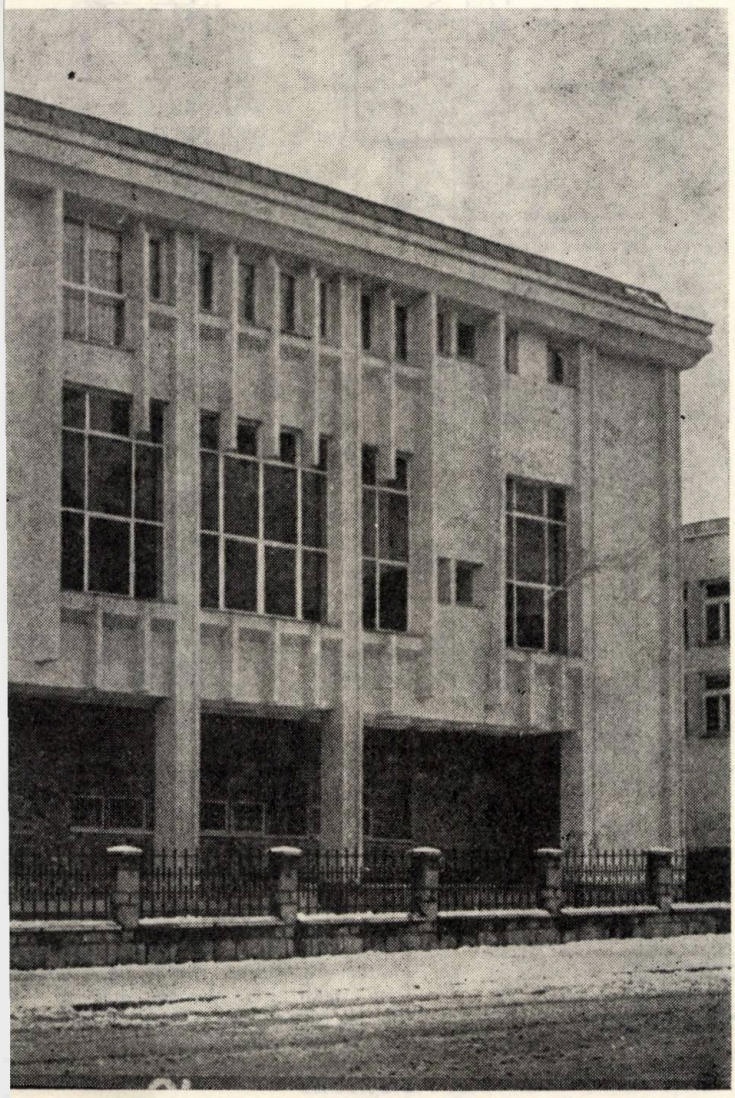

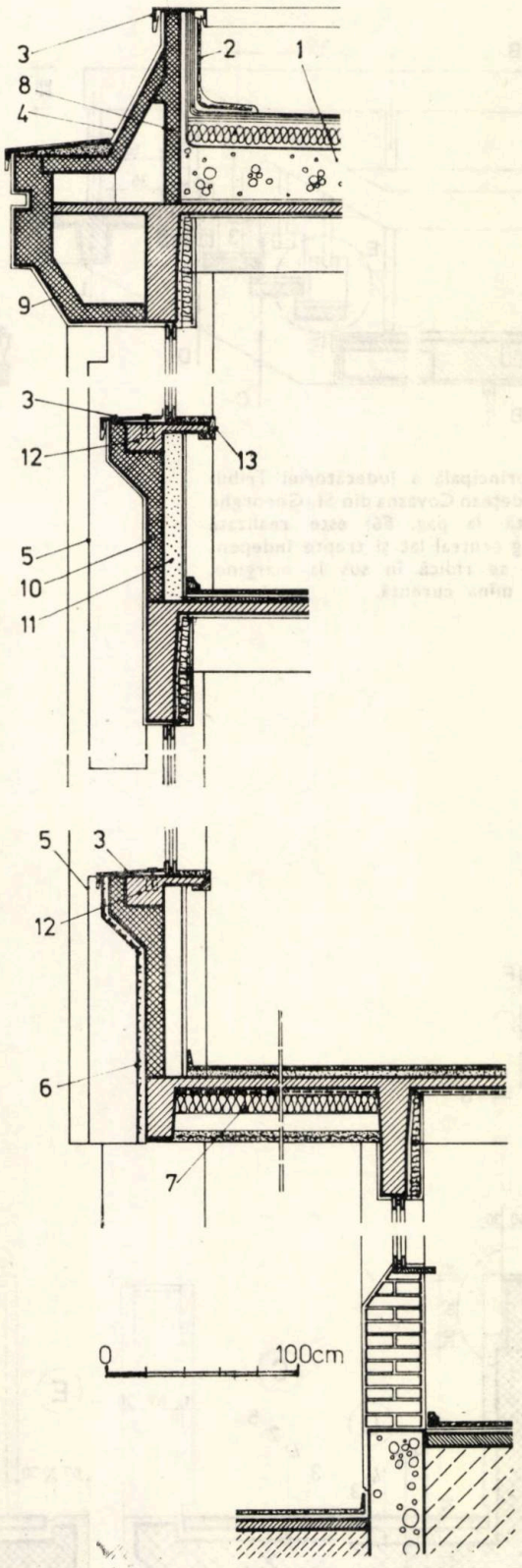

SCARA CU TREPTE ÎN CONSOLA LA TRIBUNALUL JUDEȚEAN COVASNA

FISA TEHNICA NR. 301

A4/1984

clasificare 22; 9

SCARA INTERIOARĂ DREAPTĂ, TREPTE MOZAICATE ÎN CONSOLĂ, BALUSTRADA LEMN ȘI METAL.

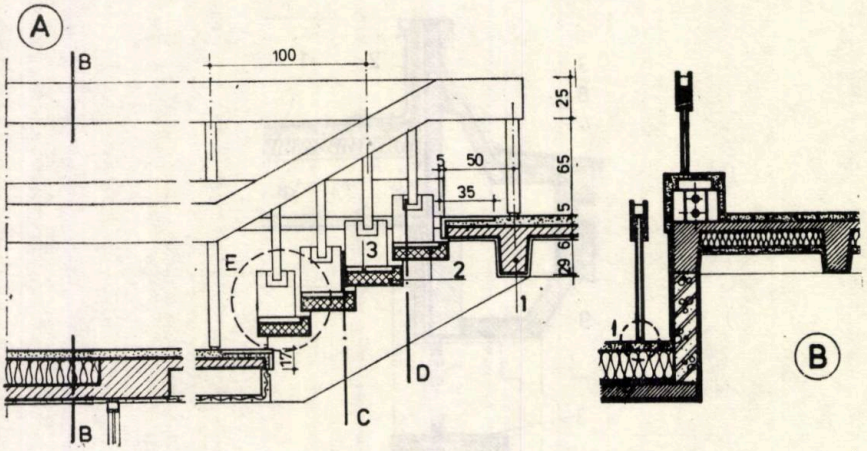

A, B, Secțiuni locale de ansambl — C, D, E, Secțiuni și vedere treaptă c balustradă — F, G, H, Detalii balustradă — I. Prindere montant la pardoseală

Scara principală a judecătoriei Tribunalului Județean Covasna din Sf. Gheorghe (prezentată la pag. 56) este realizată cu un vang central lat și trepte independente ce se ridică în sus la margine, susținînd mîna curentă.

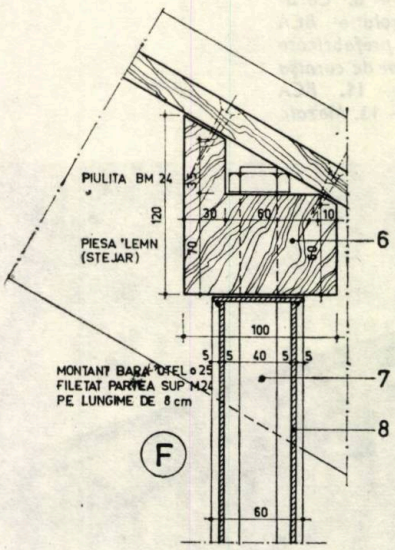

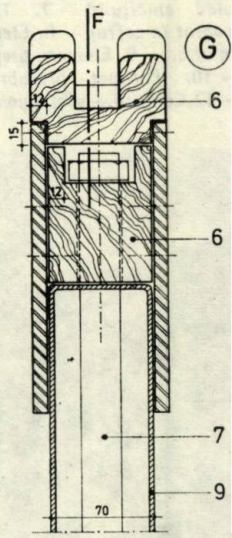

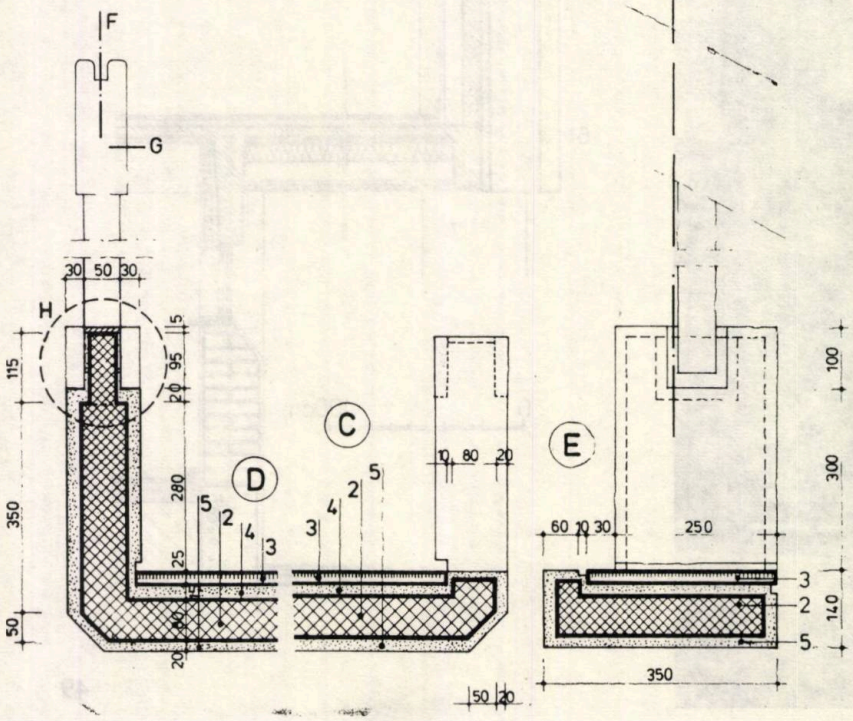

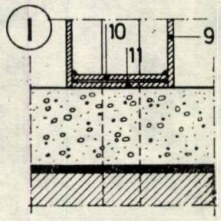

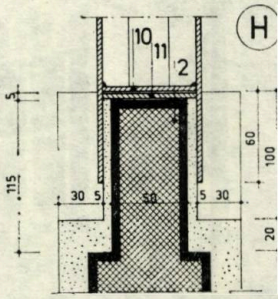

1. *Beton armat* — 2. *Beton armat prefabricat* — 3. *Placă marmură neagră* — *Mortar* — 5. *Mozaic ciment alb* — 6. *Piesă lemn stejar* — 7. *Montant oțel* 25 — *Oțel lat 60×420×5 nichelat* — 9. *Montant nichelat oțel lat 60×5* — 10. *Plăcuță 210×60×5, nichelată* — 11. *Plăcuță 210×60×5*

TAVAN SUSPENDAT DIN PLĂCI; DE IPSOS

FISA TEHNICA

Nr. 302

A4/1984

clasificare

20; 25.4

— TAVAN SUSPENDAT DIN PLĂCI DE IPSOS,
— DIN SCÎNDURI LEMN, SCAFA LUMINĂ.

Propunere a Inst. ROMPROIECT, de tavan suspendat din plăci de ipsos armat cu fibre de sticlă pentru un foaier de teatru — cinema în Lybia. (şef proiect arh. Dan Agent). Suspendarea se face prin intermediul unui sistem de grinzi metalice rezemate în zona pereţilor.

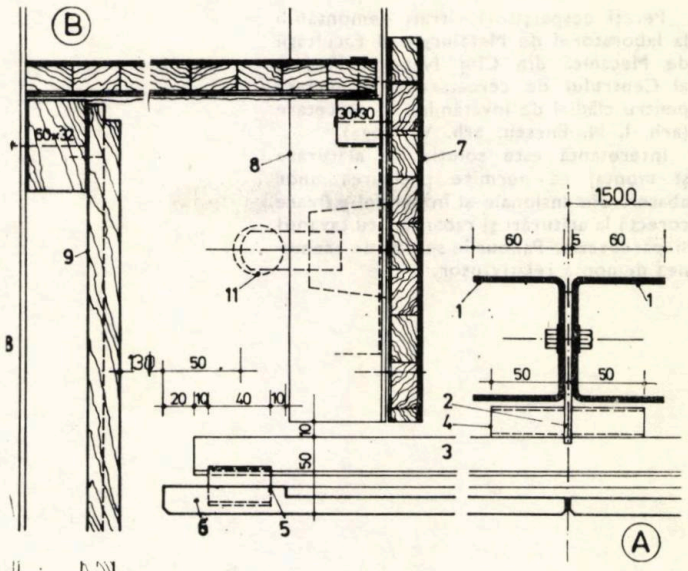

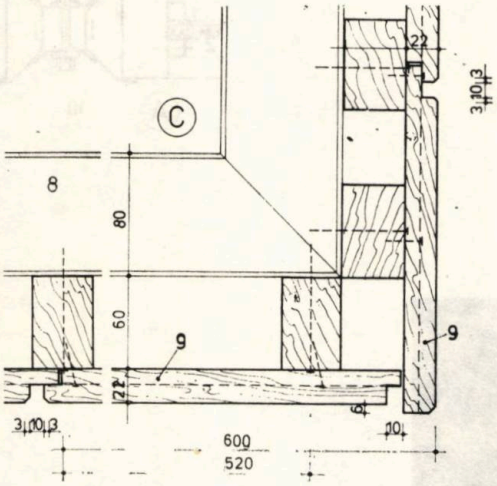

A. Suspendare curentă — **B, C.** Racordare cu o scafă şi porţiune de tavan coborîtă, cu faţa văzută din lemn şi panel furniruit — **D.** Racordare la un stîlp — **E.** Racordare cu o scafă de lumină realizată din tencuială pe rabiţ.

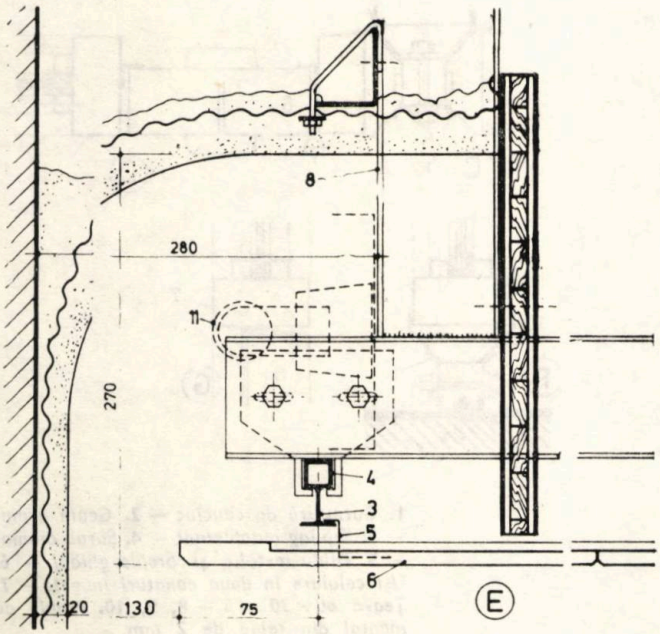

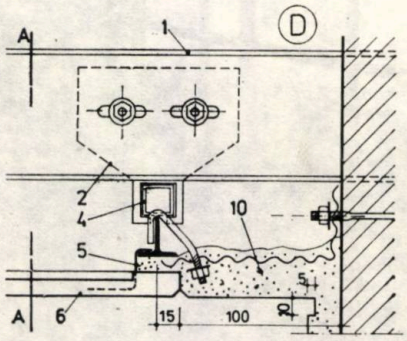

***1. Grinzi metalice** 2 U 60×80×3, la 1,50 m interax, rezemate la capete. — **2.** Plăcuţe de suspendare prinse în şuruburi — **3.** Profil T 25×25×3 — **4.** Ţeavă 20×20×1,5, l = 100 mm sudată de profilul T în dreptul punctelor de suspendare — **5.** Agrafă tablă galvanizată — **6.** Placă ipsos armat cu fibre de sticlă. — **7.** Panel furniruit — **8.** Schelet de suspendare din profile U 60×80×3 — **9.** Scînduri fălţuite — **10.** Racordări din tencuială pe rabiţ. — **11.** Corpuri iluminat fluorescent.*

GLASVAND, METALIC, DEMONTABIL LA FACULTATEA MECANICĂ CLUJ NAPOCA

FISA TEHNICA NR. 303

A4/1984

TÎMPLĂRIE METALICĂ. PEREȚI DESPĂRȚITORI DEMONTABILI.

clasificare 11; 16.2

Pereți despărțitori vitrați demontabili la laboratorul de Metalurgie al Facultății de Mecanică din Cluj Napoca. Proiect al Centrului de cercetare și proiectare pentru clădiri de învățămînt și cercetare (arh. I. M. Enescu, arh. V. Goga).

Interesantă este soluția de alăturare și montaj ce permite preluarea unor abateri dimensionale și în paralel o fixare corectă la alăturări și racordări cu tavanul și pardoseala. Panourile se pot de asemenea demonta relativ ușor.

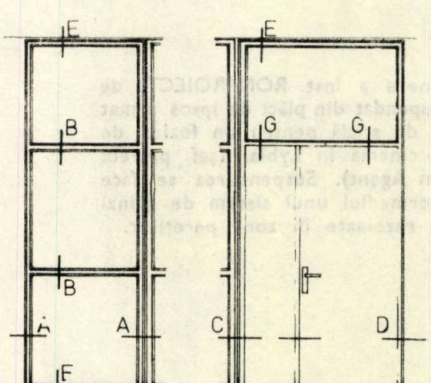

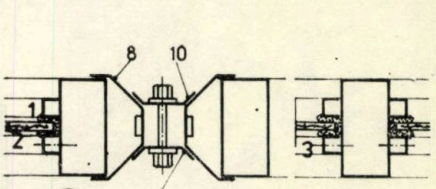

A. Asamblare liniară — **B.** Profil curent — **C.** Asamblare în T — **D.** Montaj ușă dublu placată — **E.** Racordare la planșeu — **F.** Racordare la pardoseală.

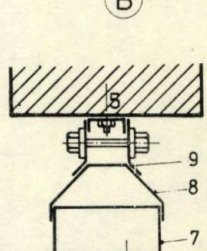

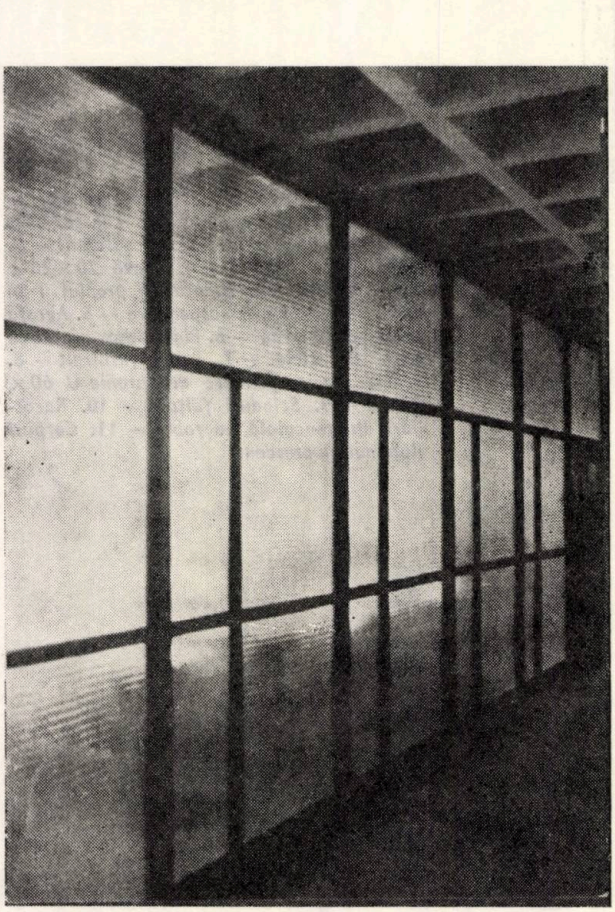

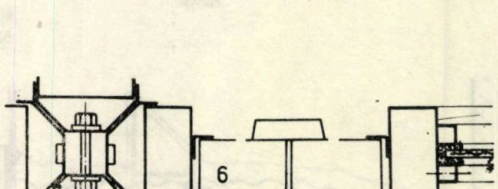

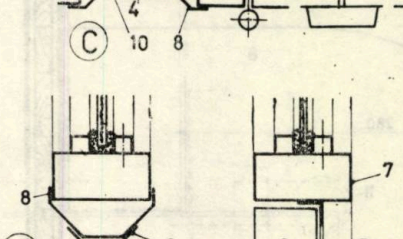

1. *Garnitură de cauciuc* — **2.** *Geam armat* — **3.** *Kipling autofiletant* — **4.** *Șurub cromat* — **5.** *Diblu metalic și profile ghidaj* — **6.** *Uși celulare în două canaturi inegale* — **7.** *Țeavă 60×30×15* — **8, 9, 10.** *Profile de montaj din tablă de 2 mm*

actualitati

debut

Arhitecta ILEANA PRIBOESCU-OPRESCU

● *Născută la 15 septembrie 1954, în Pitești*
● *Diplomată a Secției de Arhitectură și Urbanism a Institutului Politehnic « Traian Vuia » din Timișoara, în 1976*
● *Diplomată a Institutului de Arhitectură « Ion Mincu » din București, în 1979*
● *Puternic influențată, în perioada studenției timișorene, de personalitatea regretatului conf. arh. IOAN FACKELMANN*
● *Pregătire și îndrumare, la București, în atelierul prof. em. dr. arh. CEZAR LĂZĂRESCU, iar diploma realizată sub conducerea prof. dr. arh. CORNEL DUMITRESCU*
● *Din 1980, lucrează ca arhitect proiectant la Institutul Județean de Proiectare Argeș, din Pitești*
● *Participă la elaborarea unor proiecte și studii, cum ar fi:* Amenajări pietonale strada 1 MAI — zona centru Pitești, *faza Detalii de execuție — DDE — (șef proiect), lucrare executată și făcînd parte din Ansamblul de locuințe și spații comerciale 1 MAI — ZONA CENTRU PITEȘTI, care a obținut Premiul U.A. în 1982*, Bloc locuințe P4 cu spații comerciale zona centru Pitești, *faza DDE (șef proiect) — lucrare executată*, Blocuri de locuințe E6 și E12, cu spații comerciale, zona centru Curtea de Argeș, *fazele Notă de comandă (NC), Proiect de execuție (PE), Detalii de execuție (DDE) — șef proiect*, Blocuri locuințe B1, B2, B6, B8, zona Nord-Progresul, Curtea de Argeș *(șef proiect)*, Bloc locuințe L10, cu spații comerciale Colibași, *faza DDE (șef proiect), lucrare executată*, și Bloc locuințe P4, cu spații comerciale, zona centru Colibași, *faza DDE (șef proiect), lucrare în curs de execuție*, Studiu privind Stațiunea de Cercetări Agricole Albota-Pitești *(locuințe-laboratoare-dotări), faza NC, PE*
● *Preocupări pentru o arhitectură funcțională, pentru exprimare sinceră și viguroasă a volumelor și spațiului construit, sintetizînd forme tradiționale valoroase ale arhitecturii românești*
● *Interes pentru integrarea peisagistică a mobilierului urban și funcționalitatea spațiului construit.*

AMENAJĂRI PIETONALE STRADA 1 MAI-BRÂNCOVEANU-ZONA CENTRU PITEȘTI

Realizarea acestui proiect a încercat să pună în evidență o nouă concepție privind modelarea ațiului urban, prin optima integrare în sit, folosirea și punerea în valoare a reliefului, ca și prin con-rirea unui caracter particular zonei studiate.

Terasarea Municipiului Pitești a implicat și dezvoltarea sa majoră, din punct de vedere urbanistic, strînsă legătură cu zonele verzi, văzute nu ca un aspect secundar, ci, dimpotrivă, venind să adauge plus de specificitate noilor dimensiuni ale organizării locuirii.

Aria supusă studiului face parte din *Ansamblul de locuințe și dotări al zonei centru Pitești*, făcînd gătura între terasa 1—lunca Argeșului și — terasa 2, platforma zonei centrale, pietonalul constituind oază de liniște și verdeață necesară agrementării spațiului urban puternic construit.

Prin dezafectarea zonei vechiului centru și aerarea orașului, proiectul poate fi considerat ca o osibilă soluție de redare a unor străzi carosabile circulației pietonale, cu amenajările necesare, atît privința mobilierului urban specific, cît și sub raportul pronunțatului caracter comercial menit să nbogățească confortul urban și să asigure funcționalitate zonei de mare circulație pietonală. Diferența e nivel între străzile Brâncoveanu și 1 Mai — între care se desfășoară, de fapt, amenajarea pietonală — ste de 5 m. Pietonalul propriu-zis constituie racordarea pieței politico-administrative cu zona veche orașului, propusă a se reamenaja ca vechi vad comercial.

Folosirea unor materiale accesibile, îndeosebi locale (spărtură de piatră de Albești), adaptarea condițiile de teren și mediu, cît și preferința pentru o tehnologie nouă, care să nu atenteze la puritatea drului natural — sînt principii pe care le-am urmărit în conceperea acestei lucrări. Utilizarea pardoselor decorative, reprezentate de dale octogonale și pătrate de mozaic, cu adaus de colorant, și cu rosturi ierbate, ca și prevederea locurilor de refugiu cu bănci și jardiniere, cu corpuri de iluminat — lampare, lămpi pitice, platforme și rampe pentru cărucioare — dimensionate la scara și la plusul de solici-

tare ale ansamblului de locuințe și poziției centrale față de municipiu ale pietonalului — ca și jocul de niveluri al platformelor, susținut de compoziția floricolă a spațiilor verzi, toate acestea au condus la accentuarea notei cu totul aparte a acestei zone.

Totodată se realizează posibilități majore de polarizare socială, de comunicare interumană, spontană ori dirijată, prin folosirea teraselor, spațiilor comerciale, dotărilor de alimentație publică.

Revalorificarea importantei comunicării interumane — ce are loc în cadrul arhitectural pe baza unor funcțiuni complexe — constituie un important factor al evoluției comunității către civilizație urbană și o cale de transmitere a valorilor tradiționale.

Arh. ILEANA PRIBOIESCU-OPRESCU

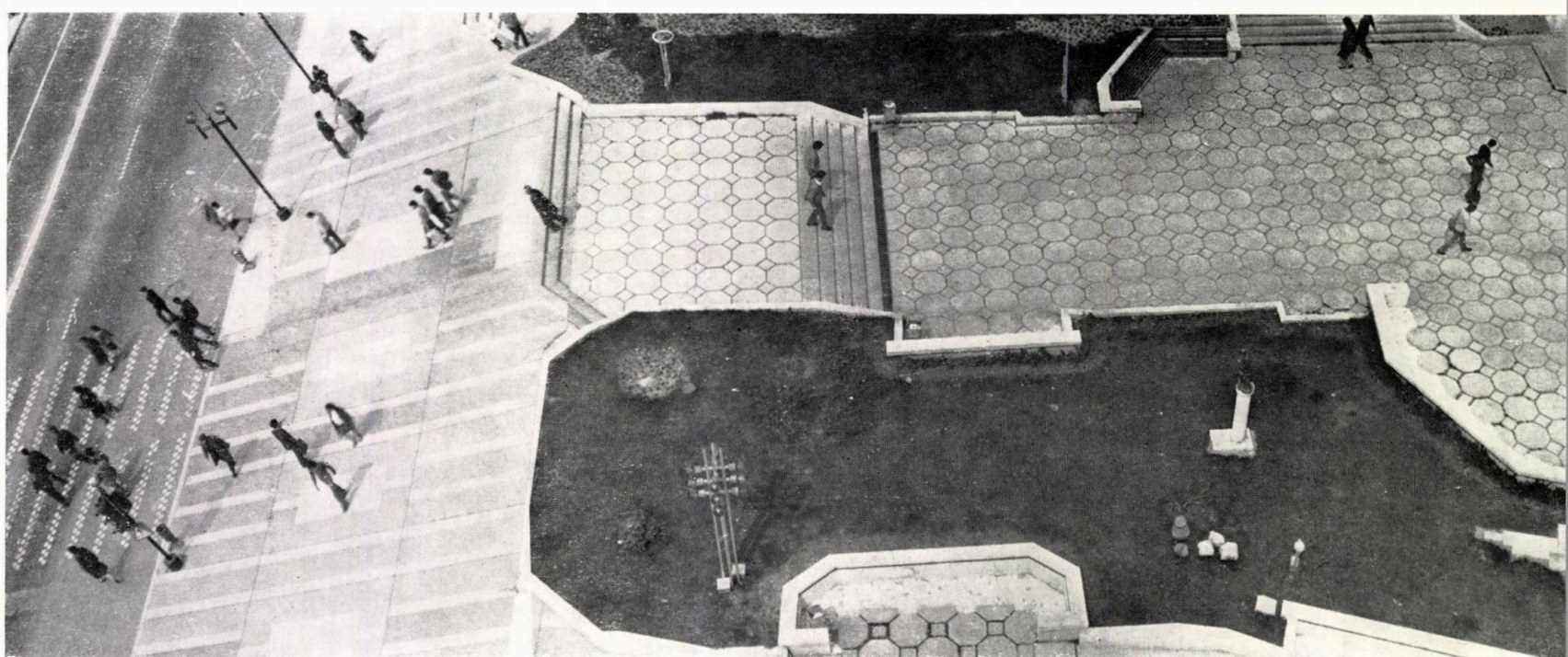

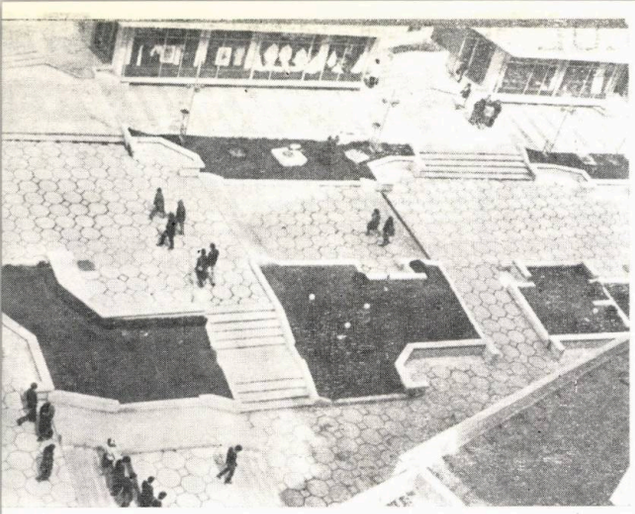

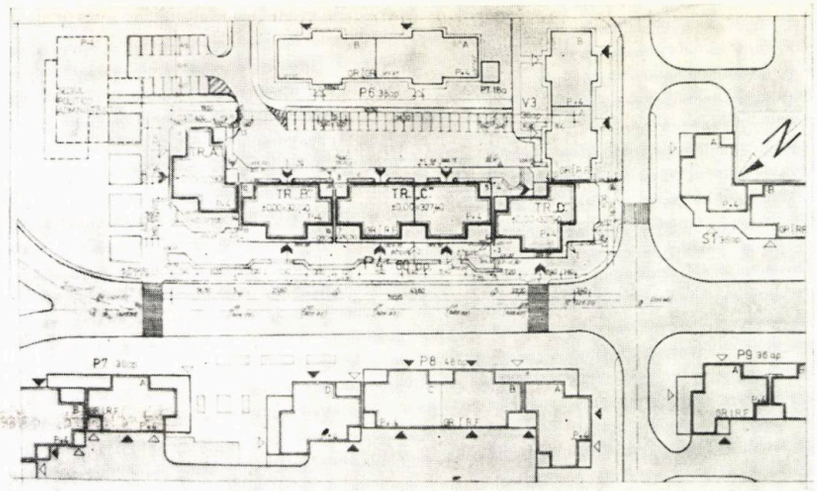

1

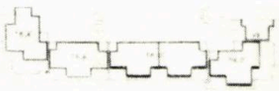

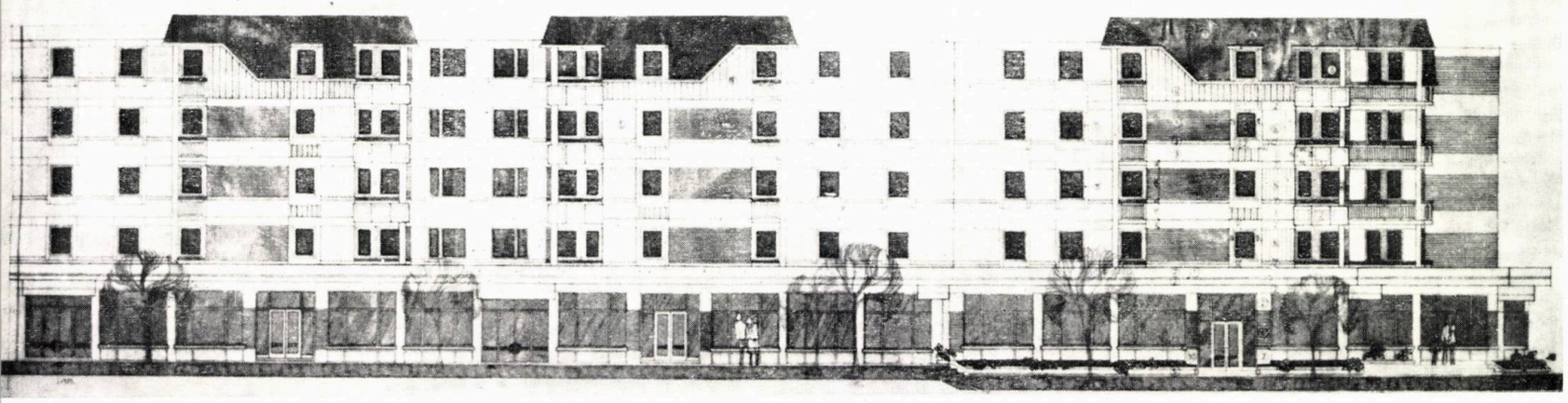

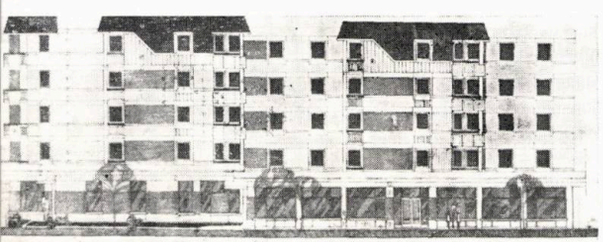

6

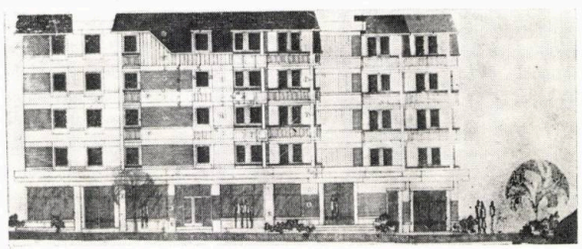

1. PLAN DE SITUAȚIE 2. FAȚADA PRINCIPALĂ A TRONSOANELOR C ȘI D 3. FAȚADA PRINCIPALĂ TRONSOANELE A ȘI B 4. PLAN PARTER TRONSOANELE A ȘI B 5. PLAN PARTER TRONSOANELE C ȘI D 6. FAȚADA LATERALĂ NORD-ESTICĂ

BLOCUL P4, ZONA CENTRU COLIBAȘI

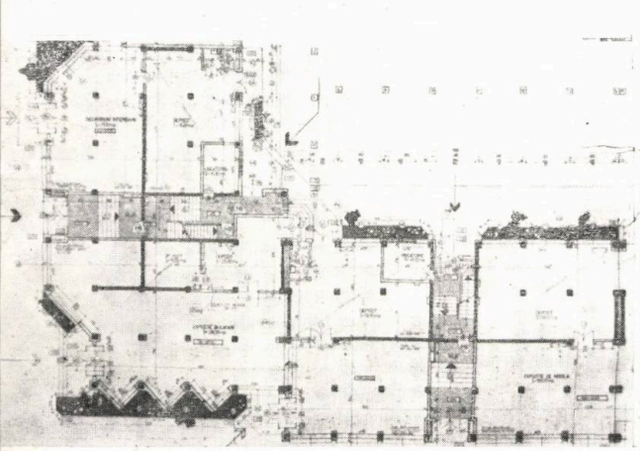

5

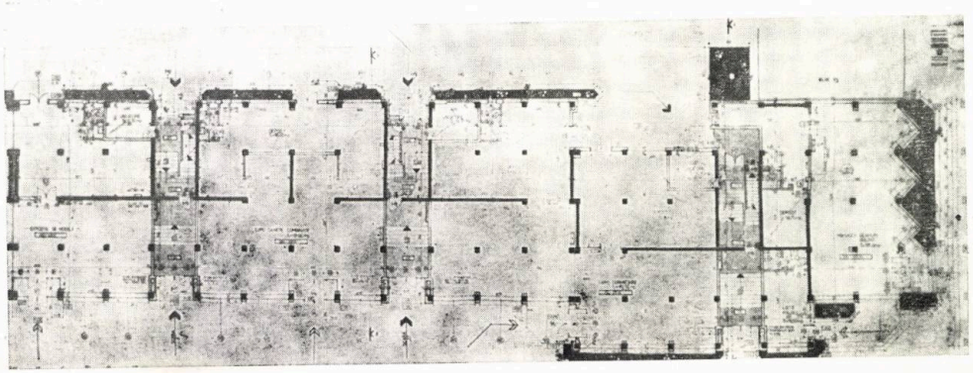

TRIBUNALUL JUDETEAN COVASNA

COLECTIV DE PROIECTARE:

Arhitectură: arh. **CSABA IOSIF NÉMETH** (șef proiect), tehnicienii proiectanți principali **CSABA FEJER, ATTILA FEJER, ÉVA NAGY**

Rezistență: ing. **LEVENTE FILEP,** s. ing. **ARPAD ACZEL**

Sistematizare verticală: proiectant principal **ANA KOPACZ**

Instalații: s. ing. **SANDOR SZAKACS** (sanitare), s. ing. **ISTVAN BLENESSY** (termice), s. ing. **IBOLYA KERTESZ** (electrice)

Mobilier și decorațiuni interioare: arh. **CSABA IOSIF NÉMETH**

Documentație economică: proiectant principal **OCSY DEVIZ**

PROIECTANT GENERAL: CENTRUL JUDEȚEAN DE PROIECTARE COVASNA, MUNICIPIUL SFÎNTU GHEORGHE

CONSTRUCTOR: ÎNTREPRINDEREA JUDEȚEANĂ DE CONSTRUCȚII MONTAJ COVASNA, MUNICIPIUL SFÎNTU GHEORGHE

Conceput ca proiect unicat, sediul Tribunalului Județean Covasna este primul din țară care nu include, în același program, și unitățile Procuraturii. În același timp, prin amploarea sa, urmează să completeze ansamblul centrului civic al municipiului — pe de o parte, iar — pe de altă parte — să se integreze armonios fondului construit existent.

Amplasat la intersecția străzilor J. Kriza și Banki Donath, axat acesteia din urmă — prin care se va face și deschiderea circulației spre centrul civic, pe care o prevede Schița de sistematizare —, edificiul este situat în imediata vecinătate a Liceului industrial de construcții.

Demolarea viitoare a celor două case, în stare mediocră, de pe strada Banki Donath va asigura un loc de detentă necesar a fluxului mare de public, precum și o valorizare mai bună a aspectului arhitectural al noii construcții. Accesul carosabil pentru deservirea tribunalului se face din aceeași stradă, continuat, în incinta instituției, printr-un spațiu de parcare.

Obiectivul grupează, optim funcțional, următoarele unități de justiție: ● Tribunalul Județean ● Judecătoria Municipiului Sfîntu Gheorghe ● Notariatul ● Colegiul de avocați ● Biroul de asistență juridică. Astfel, parterul a fost rezervat spațiilor cu afluență zilnică majoră de public (notariatul, biroul de asistență juridică, arhivele curente și registraturile. Din holul parterului, o scară generoasă în trei rampe asigură legătura cu holul principal al etajului I — «Sala pașilor pierduți» — în același timp și sală de așteptare a celor trei săli de judecată — una civilă și două penale —, etajul al II-lea fiind rezervat birourilor. Demisolul clădirii cuprinde arhivele tribunalului și ale judecătoriei, arhiva cărții funduare, garajul auto și spații pentru detenție arestați.

Programul asigură, atît prin dispunerea nodurilor de circulație verticală, cît și prin separarea funcțională, pe niveluri, distincte, o diferențiere clară a celor trei fluxuri principale ce apar într-o unitate de justiție și care necesită funcționare autonomă și fără interferențe: fluxul publicului justițiabil, fluxul activului de muncă din justiție, fluxul arestaților.

Plastica arhitecturală și volumetria clădirii urmăresc obținerea sobrietății specifice unui astfel de program, la care contribuie și simetria partiului adoptat.

Structura constructivă este din cadre din beton armat monolit și din planșee casetate și, în general, susține realizarea plasticii arhitecturale dorite. Parterul retras pe întregul contur, cu circa 2 m, de la linia stîlpilor, lărgește oportun spațiul de detentă din jurul edificiului. La realizarea parapetelor și a aticului, s-au folosit elemente prefabricate.

Finisajele utilizate, la exterior, au fost: terasitul alb pieptănat vertical, placajul de cărămidă pe întrega înălțime a parterului, iar, la interior: tencueli de calitate superioară, stropite, placaje de cărămidă și lambriuri de lemn cu furnir de stejar, la pereți, iar, ca pardoseli, mozaic, marmură albă cu diferite desene în marmură neagră, parchete în birouri.

La imaginea de ansamblu a interioarelor — holuri și săli de judecată — o contribuție susținută aduce și mobilierul funcțional și sobru, din stejar masiv, executat cu multă acuratețe.

Pentru buna funcționare a obiectivului, s-au prevăzut instalații de sonorizare a sălilor de judecată, în directă legătură cu holurile de așteptare — difuzoare și interfoane —, precum și sisteme optice electronice de avertizare a publicului justițiabil în legătură cu dosarele în curs de judecare.

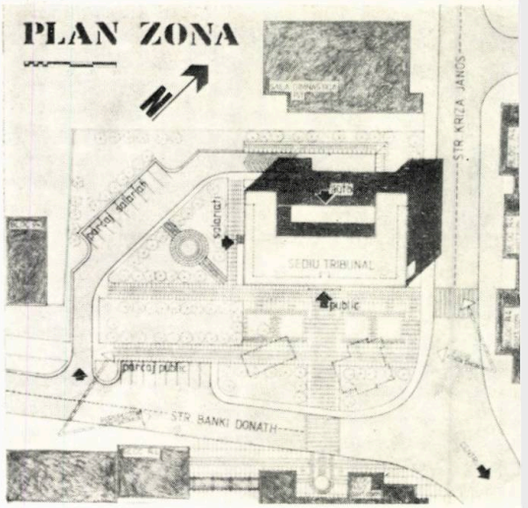

Realizarea acestui obiectiv — care se înscrie pe linia noilor căutări arhitecturale — s-a bucurat de substanțialul și exemplarul sprijin al beneficiarului — Tribunalul udețean Covasna —, care, în timpul execuției, a dovedit preocuparea unui contact zilnic cu șantierul a conducerii instituției, atitudine pe care și-o dorește orice proiectant în finalizarea lucrărilor sale.

Arh. CSABA IOSIF NÉMETH

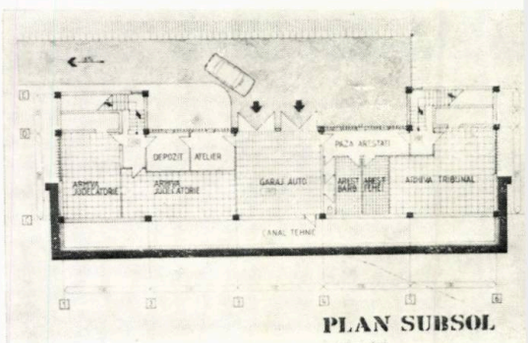

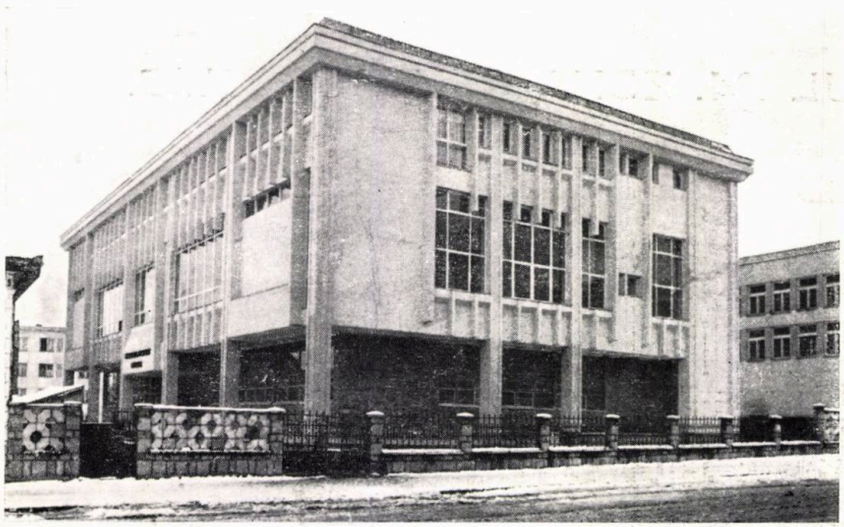

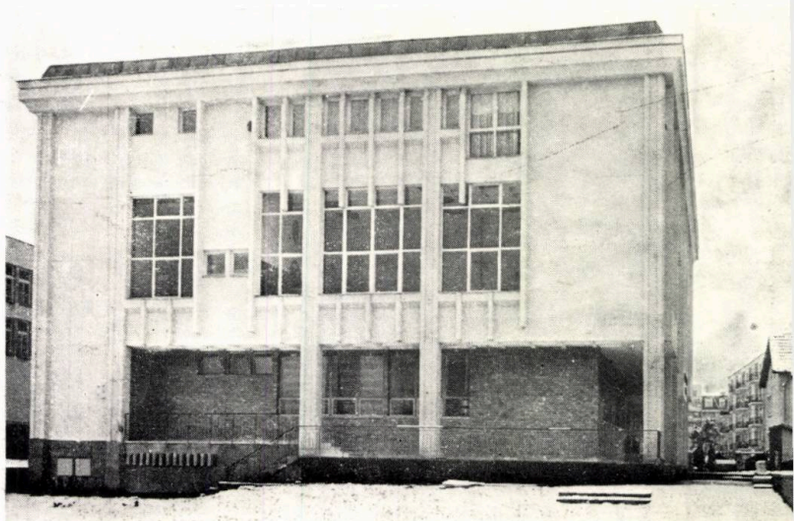

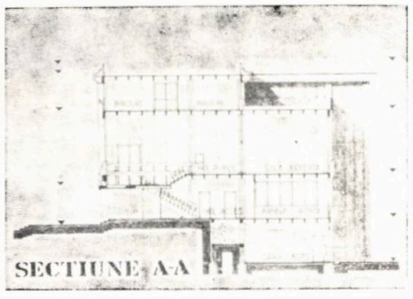

SECTIUNE A-A

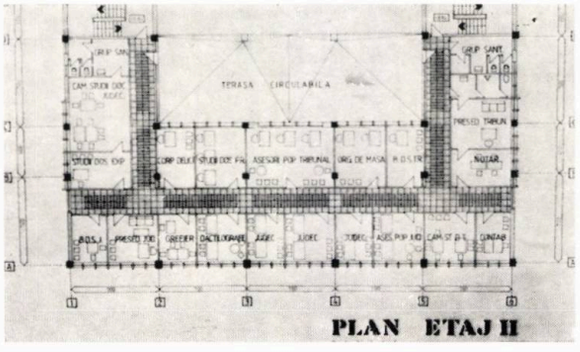

PLAN ETAJ II

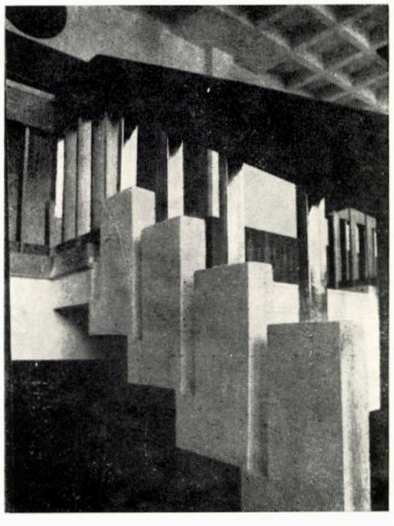

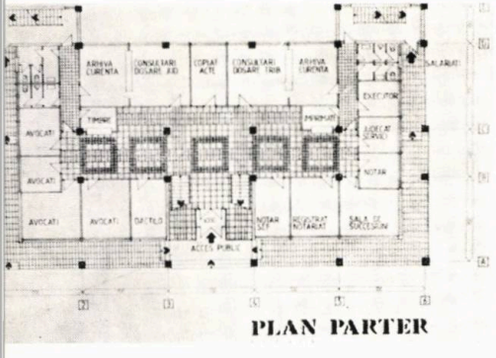

PLAN PARTER

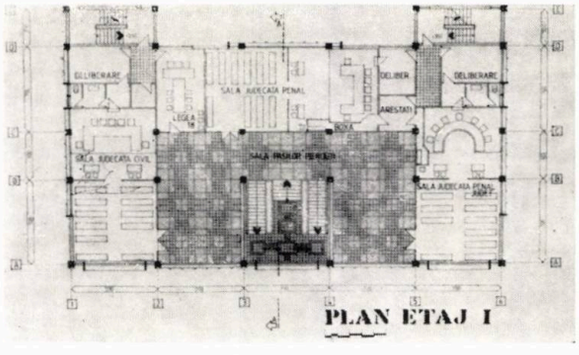

PLAN ETAJ I

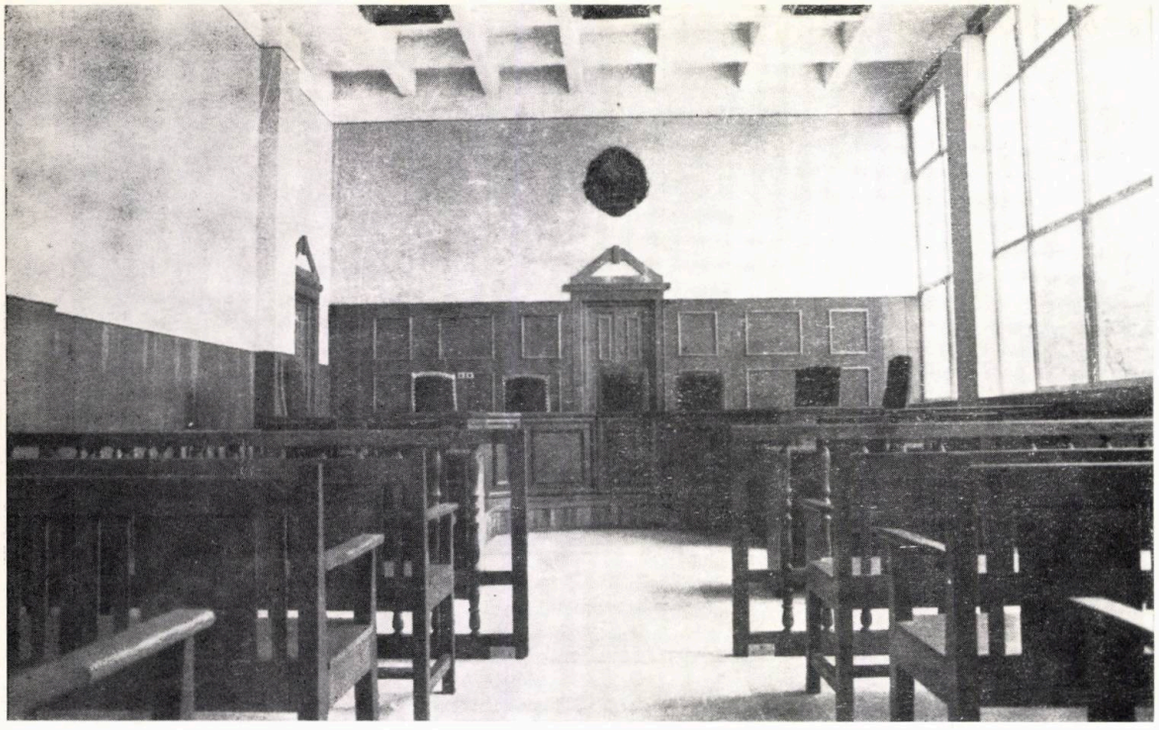

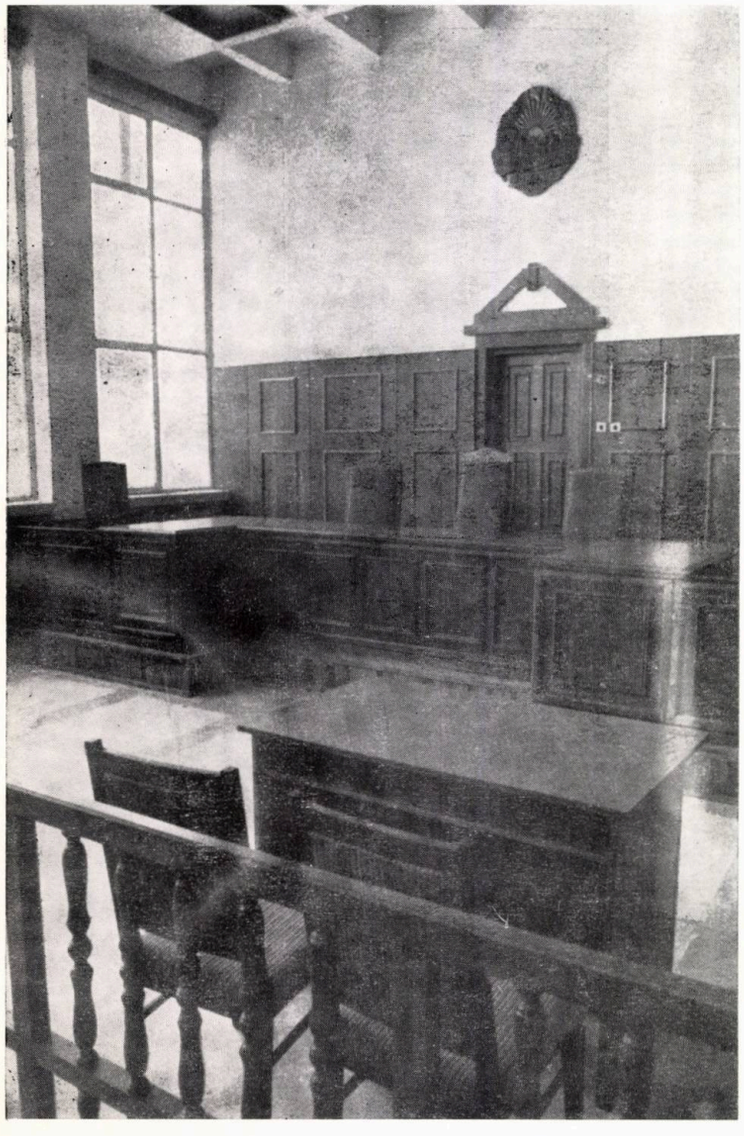

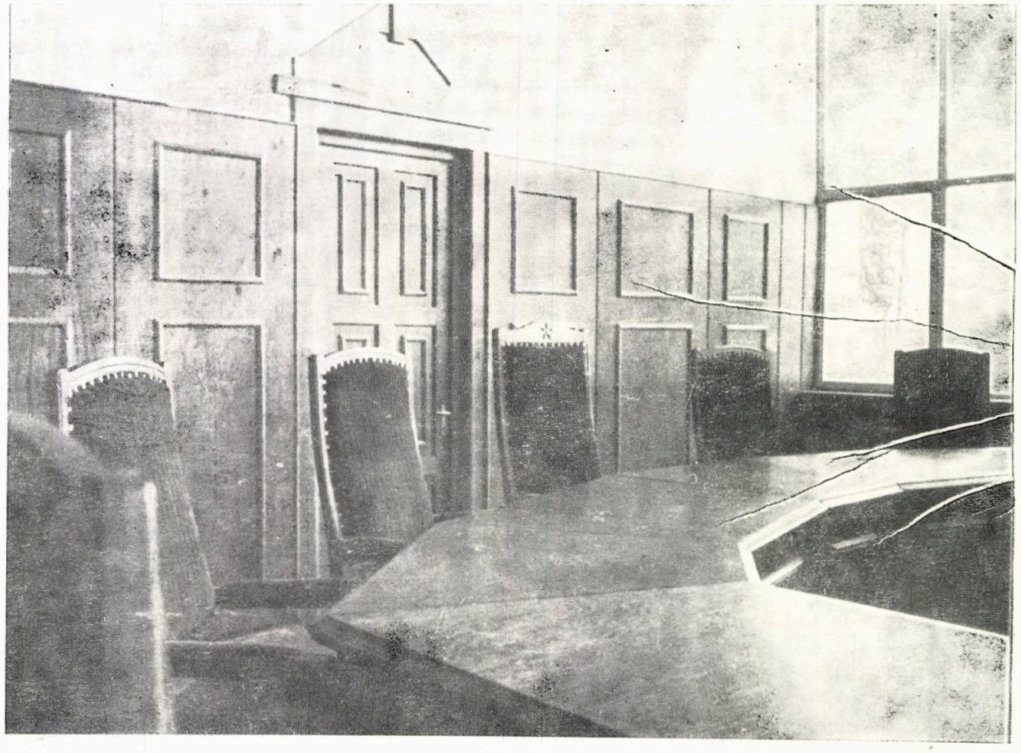

SECȚIA DE METALURGIE LA FACULTATEA DE MECANICĂ DIN CLUJ-NAPOCA

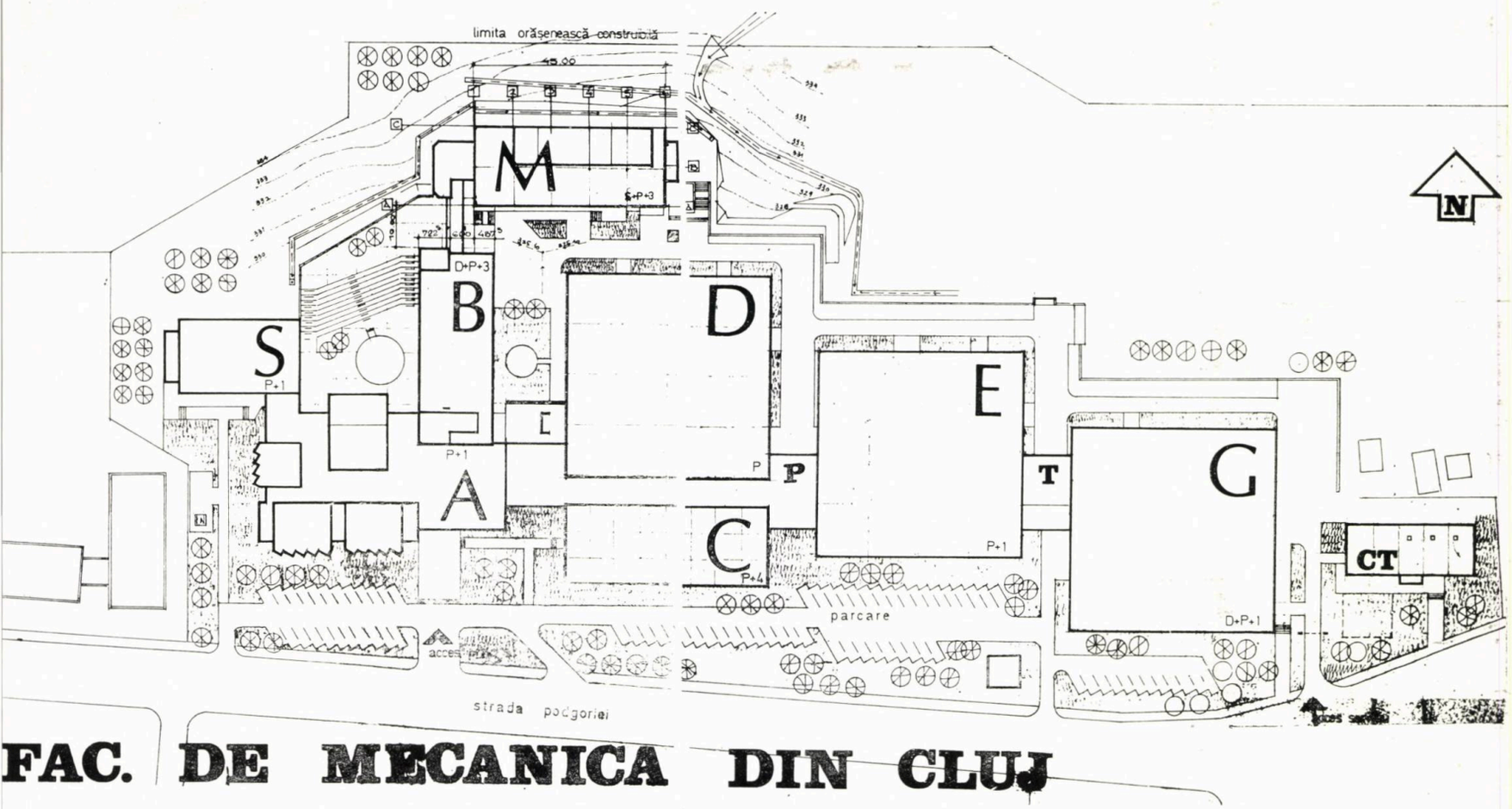

FAC. DE MECANICA DIN CLUJ

COLECTIV DE PROIECTARE

Arhitectură: arh. **ION MIRCEA ENESCU** (șef proiect)

Structura: ing. **ELEODOR SĂFTOIU**

Instalații: inginerii **RODICA ȘTEFAN** (electrice), **MIHAI BLUOSS** (termice), **ADRIAN IONESCU** (sanitare și gaze)

PROIECTANT GENERAL: CENTRUL DE PROIECTARE PENTRU CONSTRUCȚII DE ÎNVĂȚĂMÎNT ȘI DE CERCETARE — CPCIC — BUCUREȘTI

Pentru cine a urmărit dezvoltarea învățămîntului superior, la noi, apare frapantă dinamica diferită a învățămîntului tehnic și aplicativ, față de celelalte forme de învățămînt.

În timp ce, pentru disciplinele fundamentale, umaniste, beletristice și artistice, dezvoltarea reală este destul de apropiată de calculele previzibile pe perioade de 5—10 ani, în învățămîntul tehnic, previziunile sînt infirmate în aproape toate cazurile.

Aceasta se datorează dezvoltării industriilor și a cercetării, ca număr și ca tipuri, reprezentînd o continuă cerere de noi cadre tehnice. Un astfel de caz l-am întîlnit cu prilejul realizării ansamblului Facultății de Mecanică din Cluj-Napoca, ansamblu integrat Zonei industriale est *a municipiului. Programul a fost alcătuit, în anul 1973, pentru 2450 de studenți, cu anumite profiluri de specializare, numărul maxim de studenți urmînd să fie atins în 1985.*

Dar realitatea s-a dovedit alta și, la terminarea construcției, în 1978, numărul de studenți la Facultatea de Mecanică era de 3300 și cu un plus de specialități față de cele inițial prevăzute.

De la început, ansamblul era neîncăpător pentru toate cursurile, seminariile și lucrările practice. Dar, odată cu această dezvoltare în toate direcțiile, au apărut imprevizibil dar stringent, secțiile foarte puternice pentru metalurgie, reflex evident și imediat al creării, pe platforma industrială din zonă, a unei mari industrii, Combinatul de utilaj greu — C.U.C., *care și-a revendicat specialiștii.*

Pentru cei 1100 de studenți ai acestor noi specialități, s-a preconizat un nou program și s-a executat un nou corp de clădire, terminat în 1982, care asigura cele trei tipuri de spații cu echipamentele și anexele lor și anume: — a. Amfiteatre, săli de curs și de seminar — b. Săli de desen și de proiectare — c. Laboratoare.

Noul corp de clădire nu se putea dezvolta decît ca o entitate legată, însă, organic de ansamblul deja constituit. Rezolvarea era îngreunată de lipsa unui teren pentru dezvoltare, extinderea în lungul arterei de circulație fiind blocată de locuințe noi, iar, spre nord, existînd un deal cu semne de instabilitate și o slabă structură geomorfologică. Terenul Facultății de Mecanică, nepermis de limitat pentru o facultate tehnică, arată îngustimea de vedere a detaliului de sistematizare al zonei orășenești, care nu a luat în considerare previziuni elementare. Noului program i s-a accentuat caracterul de flexibilitate a spațiului interior, criteriu aplicat, la ansamblul inițial, numai la cele trei module de hale parter de 48×48 m, care cuprind laboratoarele cu utiliaje și echipamente grele sau voluminoase și secțiile cu microproducție. Partiul este structurat pe o formă simplă de bară, paralelă cu strada, avînd cinci niveluri și fațadele lungi orientate nord-sud. Situat la piciorul de deal corpul de clădire are deschideri de 9×9 m, din motive de economie la fundații cu puțuri de beton cu adîncime de 6—9 m. Independența funcțională a noului corp este totală existînd însă legătură închisă, la primul etaj, cu corpul B, *care grupează sălile de curs, seminar și desen și, în același timp, avînd legătură directă și cu cancelaria profesorilor. Înălțimea construcției nu a depășit-o pe ceea celorlalte corpuri de construcție ale ansamblului. Pentru ca partiul să nu se dezvolte pe suprafață de sol, evitînd terenul dificil și consecințele fundării pe acesta, și pentru ca să nu iasă din perimetrul riguros al structurii, cele două amfiteatre, de 120 și 150 de locuri, au fost plasate la ultimul nivel, definind coronamentul construcției cu forma lor în pantă, Flexibilitatea spațiului interior s-a obținut prin panouri cu ramele din tablă subțire, fixate mecanic între ele și pe structură. Separațiile cu zidării sînt numai la încăperile care nu cer modificări în timp. Pentru a se realiza*

A. *PLAN DE SITUAȚIE:* A. Amfiteatre și hol principal — B. Sali de curs, seminar, desen, bibliotecă — S. Sală de gimnastică și catedră de educație fizică — C. Laboratoare ușoare — D—E. Laboratoare grele — G. Atelier de producție — M. Laboratoarele secție de metalurgie

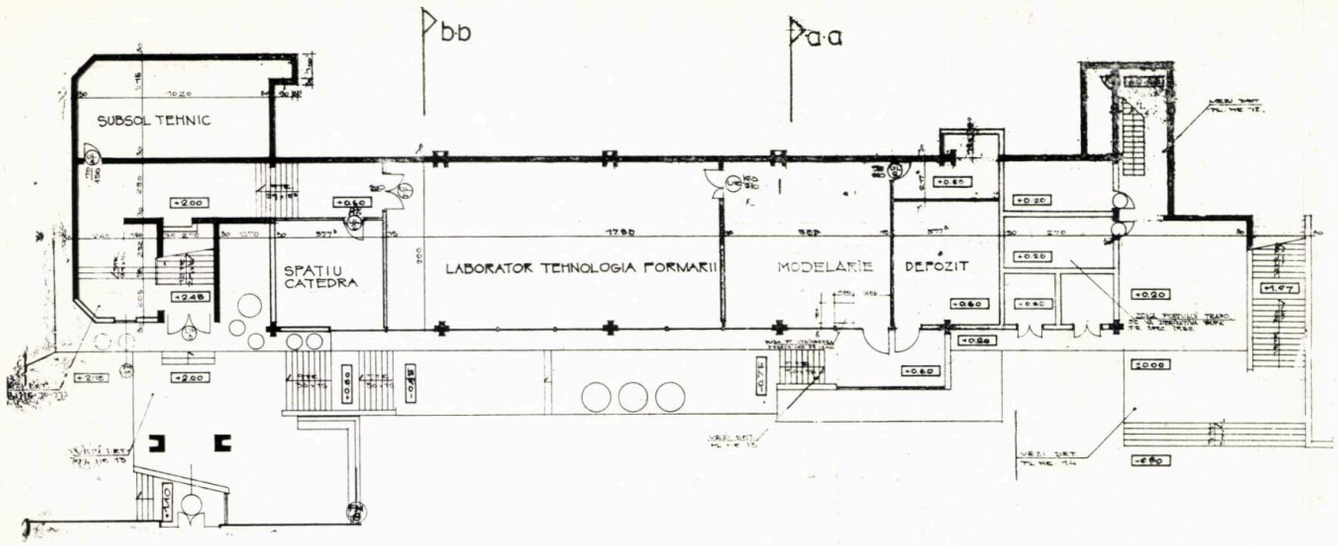

2

2. PLAN PARTER 3. PLAN NIVEL I, CU AMFITEATRU DE 90 LOCURI 4. PLAN NIVEL II 5. PLAN NIVEL III SI LEGĂTURA CU CORPUL SĂLILOR DE CURS

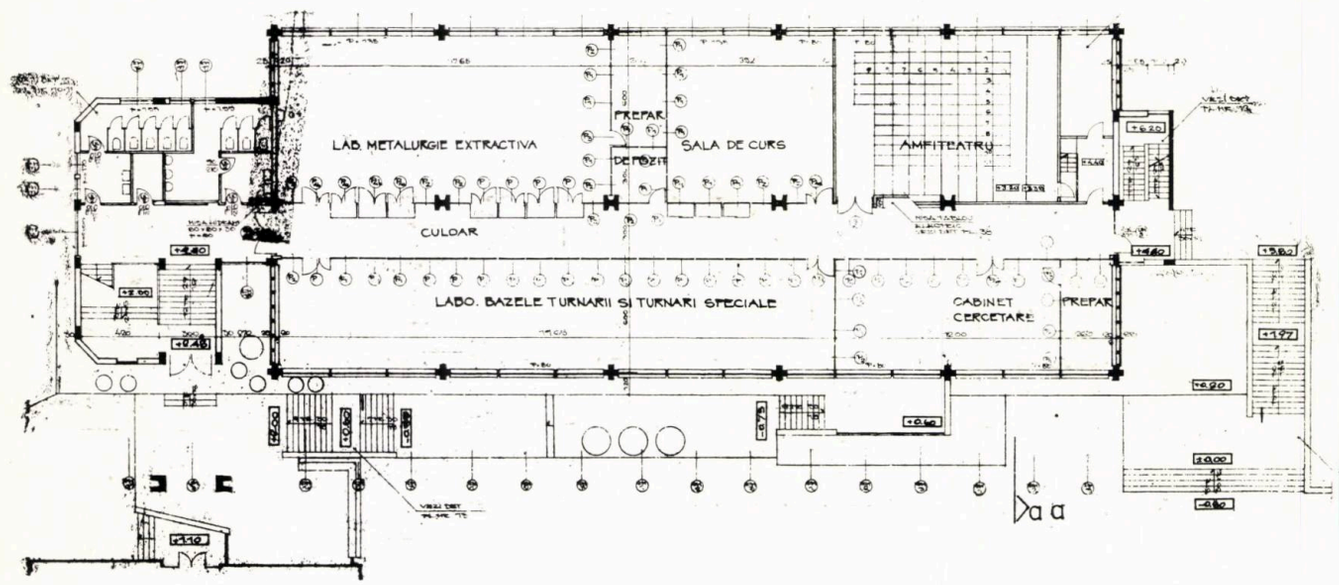

3

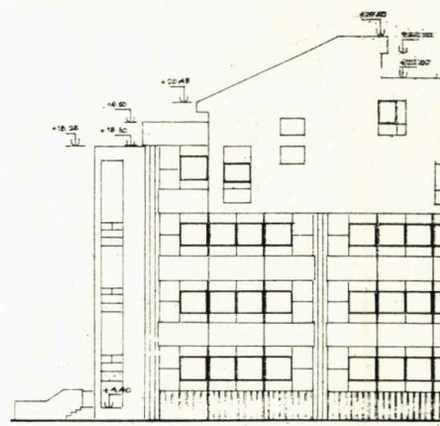

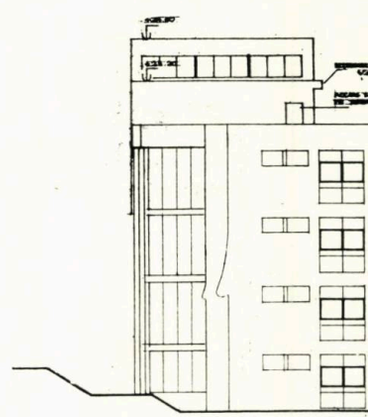

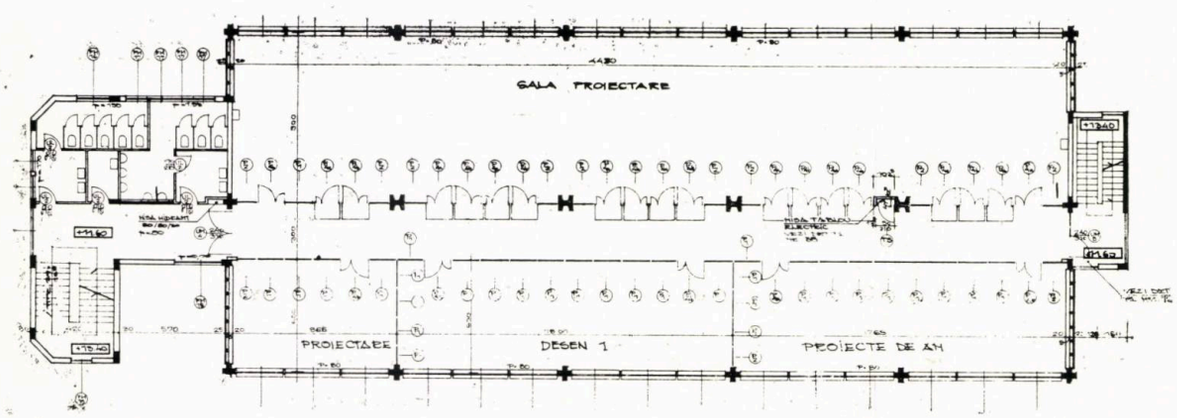

4

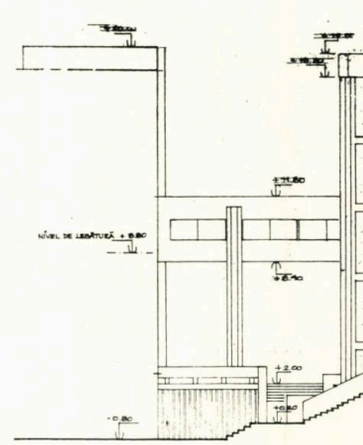

unitatea de montare a panourilor s-a propus un planșeu casetat cu înălțimea constantă de 45 cm și pasul casetei de 75 cm obținîndu-se un ritm interesant la structură. Instalațiile termice au fost astfel distribuite încît să permită corecta încălzire, în orice situație de alcătuire, a spațiului interior. În același spirit, al flexibilității funcționale, instalațiile electrice de iluminat și forță au fost distribuit, modular, permițnd racordări elastice la aparataje și echipamente.

Noua construcție amplifică arhitectura ansamblului, prin volume, unghiuri noi de percepție și creări de incinte controlate vizual. Acest lucru s-a dovedit un gest firesc în studiu, deoarece echipa a fost, în mare, aceeași care a realizat inițial Facultatea de Mecanică din Cluj-Napoca.

Arh. ION MIRCEA ENESCU

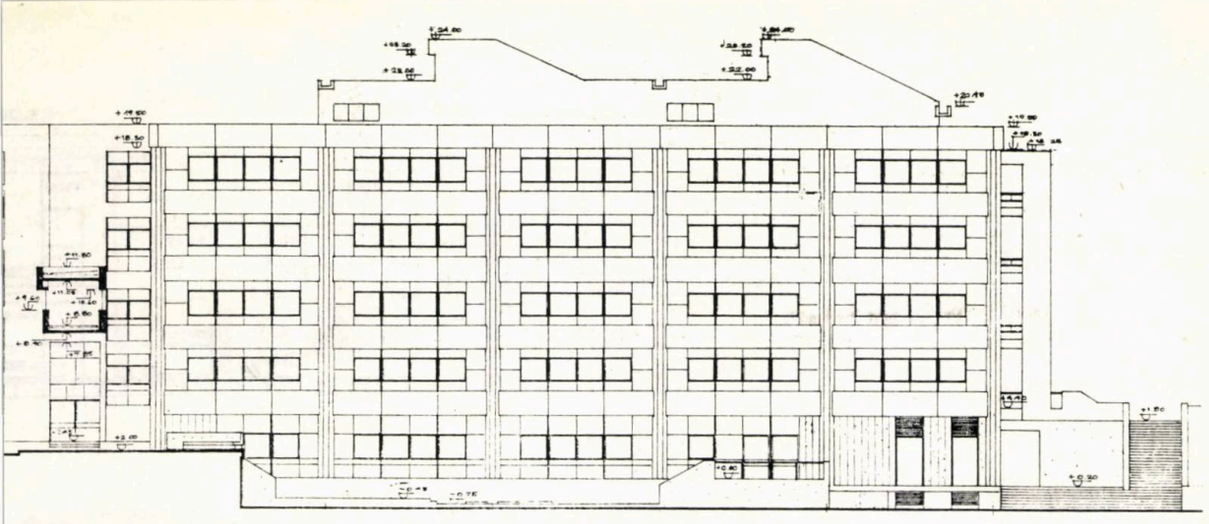

7

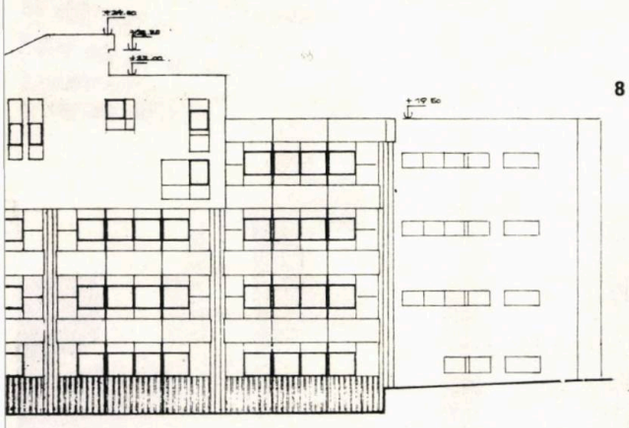

8

6. PLAN NIVEL IV, CU AMFITEATRELE DE 120 SI 150 LOCURI 7. FAȚADA SUD 8. FAȚADA NORD 9. FAȚADA EST 10. FAȚADA VEST

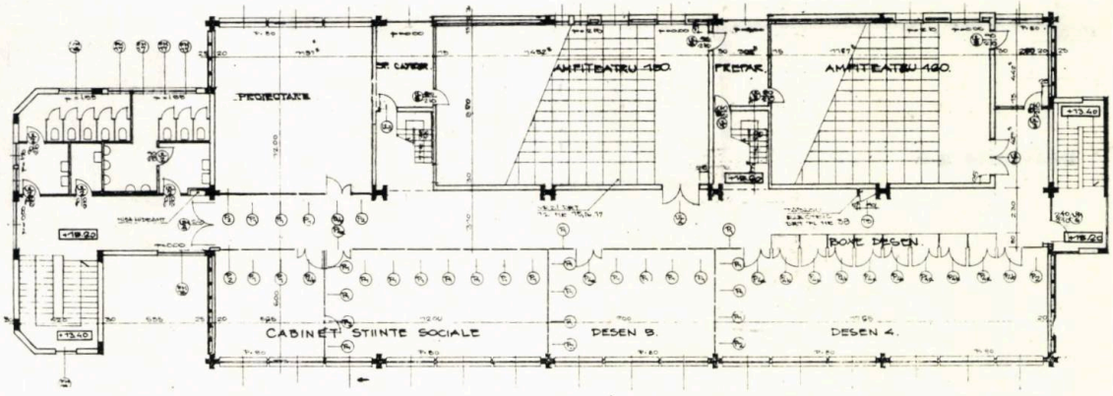

9

6

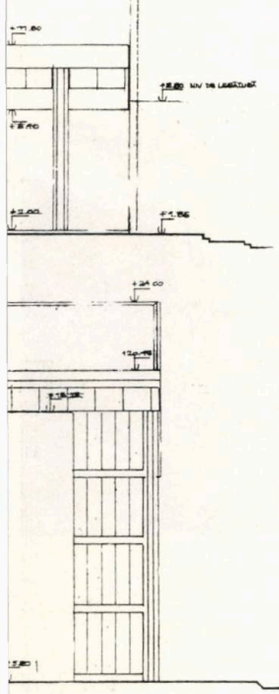

10

5

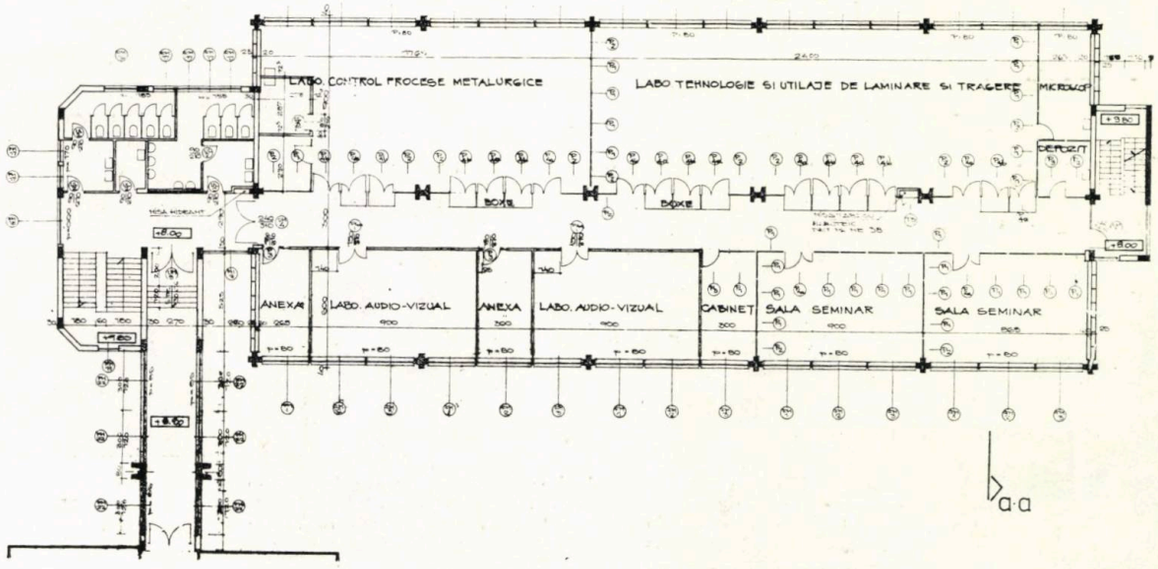

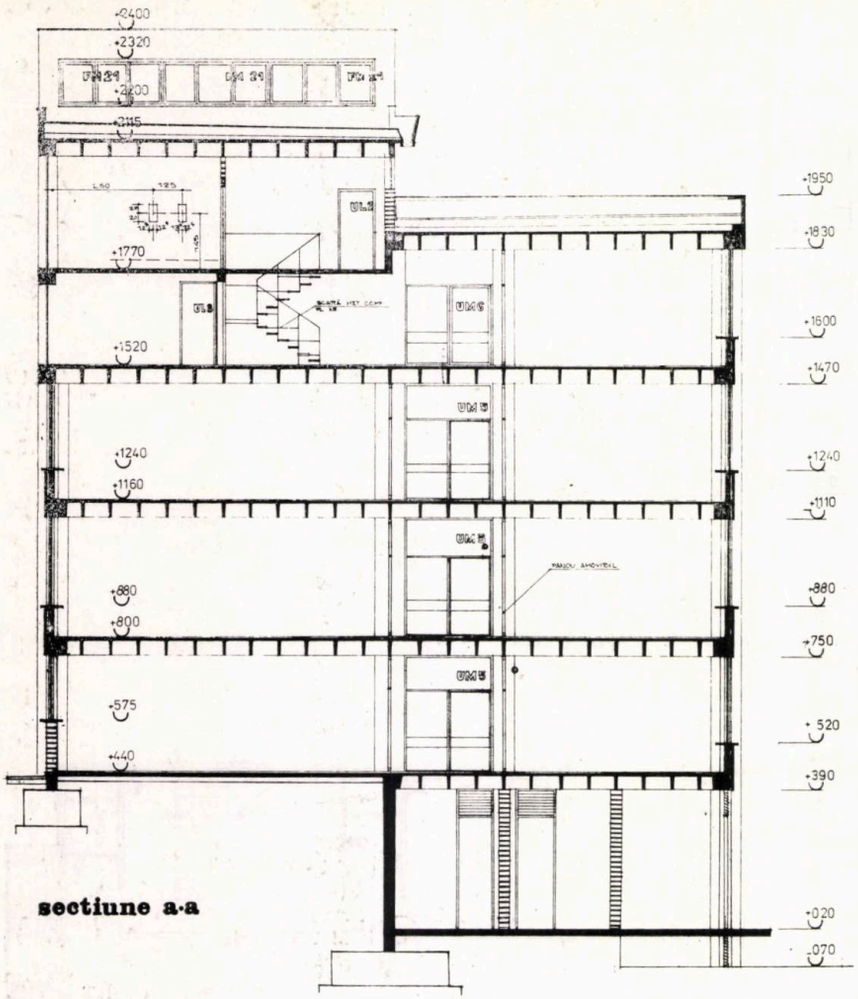

sectiune a-a

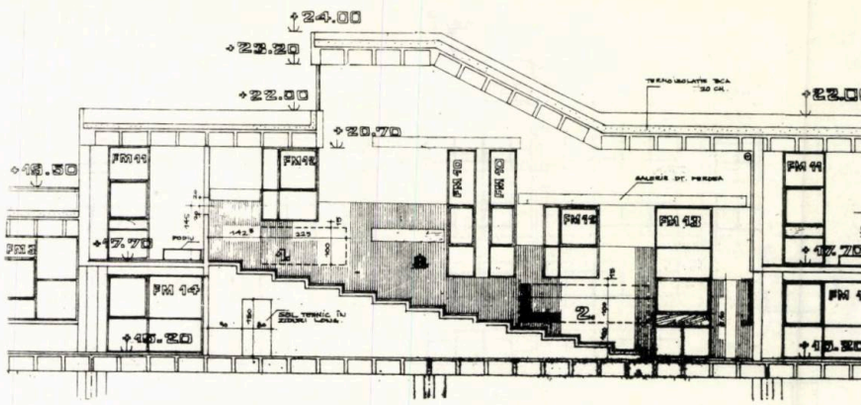

11

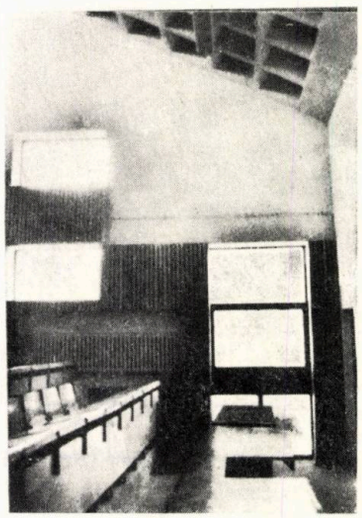

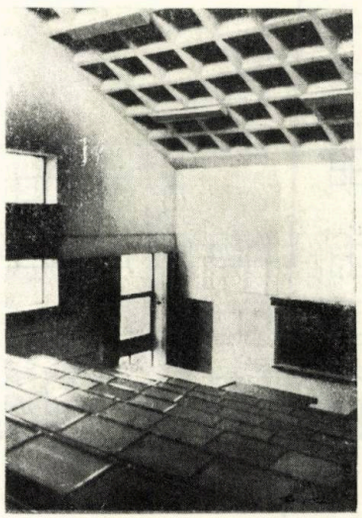

fotografii de arh. ION MIRCEA ENESCU

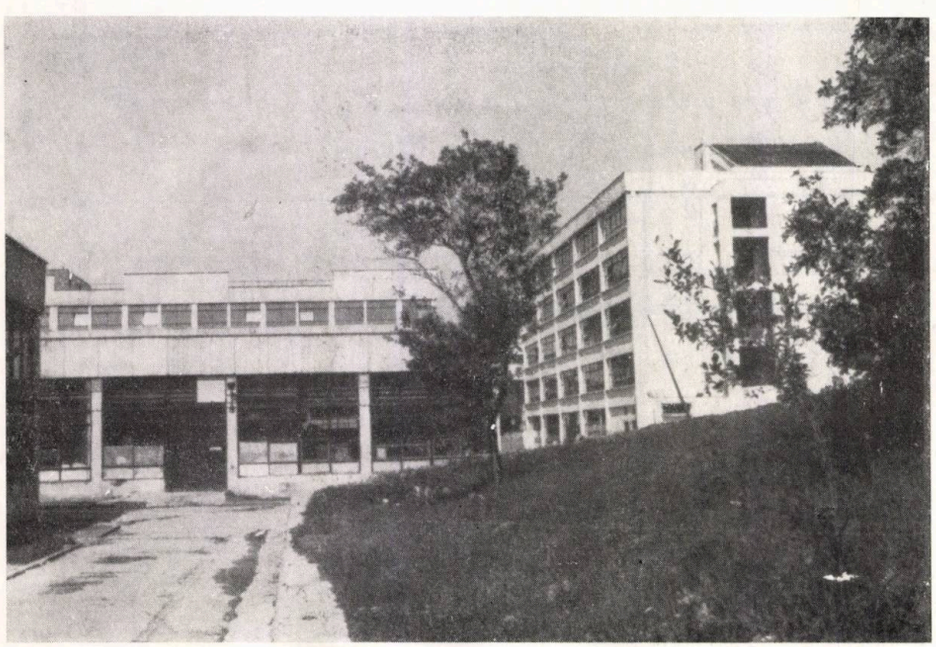

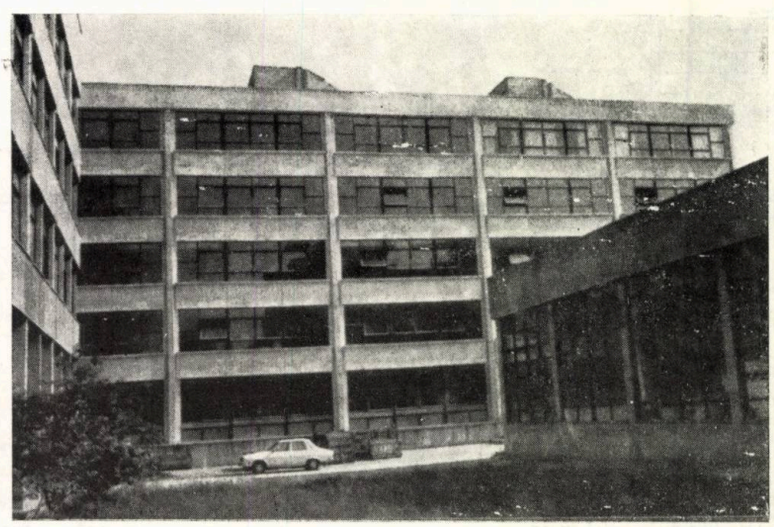

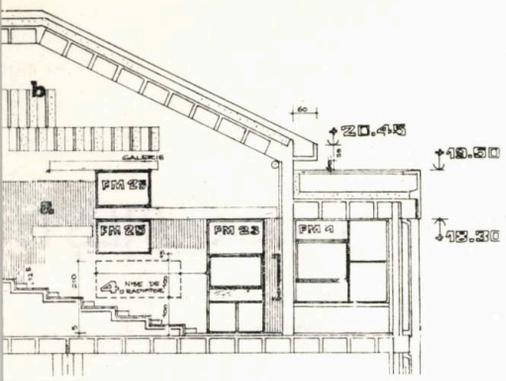

11. SECȚIUNE CURENTĂ 12. SECȚIUNE LONGITUDINALĂ PRIN AMFITEATRE

12

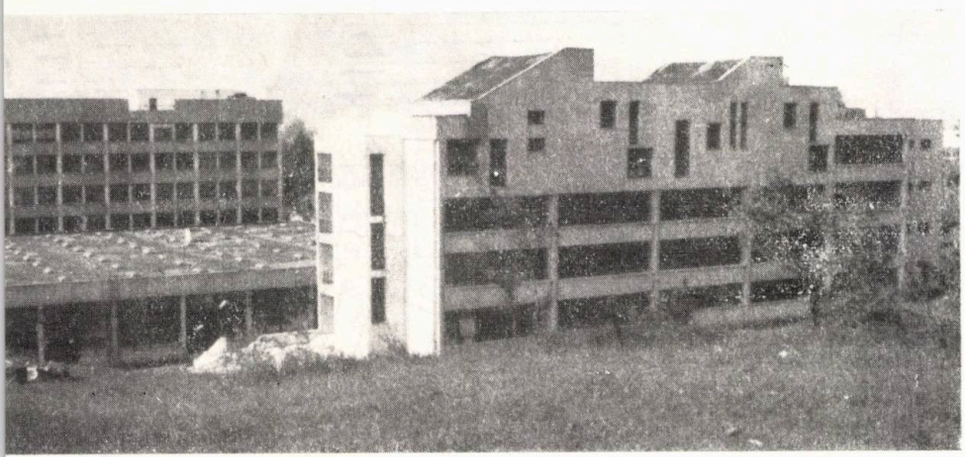

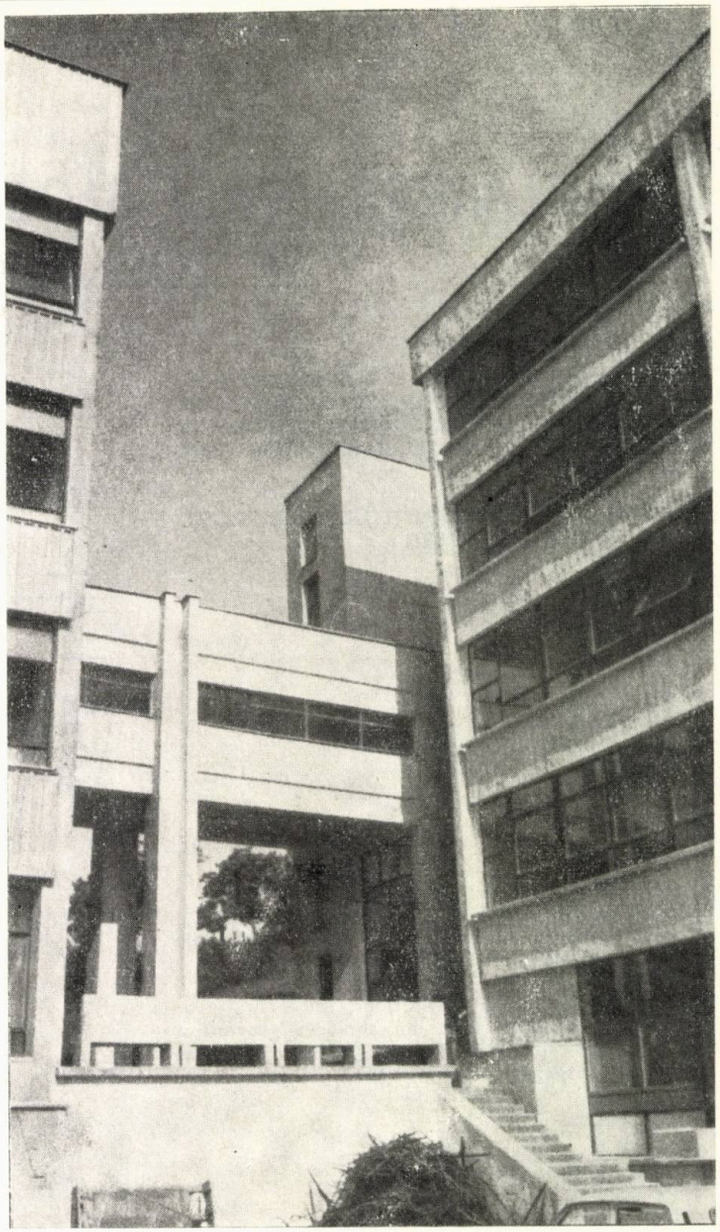

TRANSLAREA A TREI BLOCURI DE LOCUINȚE PE ȘOSEAUA ȘTEFAN CEL MARE DIN BUCUREȘTI

Elaboratorii proiectelor: inginerii **EUGEN I. IORDĂCHESCU, GABRIELA POP, ZEFIR APOSTOL, INOCENȚIU FILIMON, CORNEL STĂNESCU**, arh. **MIHAELA STĂNESCU, S. ing. PETRE CONSTANTINESCU**

PROIECTANT GENERAL: INSTITUTUL DE PROIECTARE « PROIECT-BUCUREȘTI »

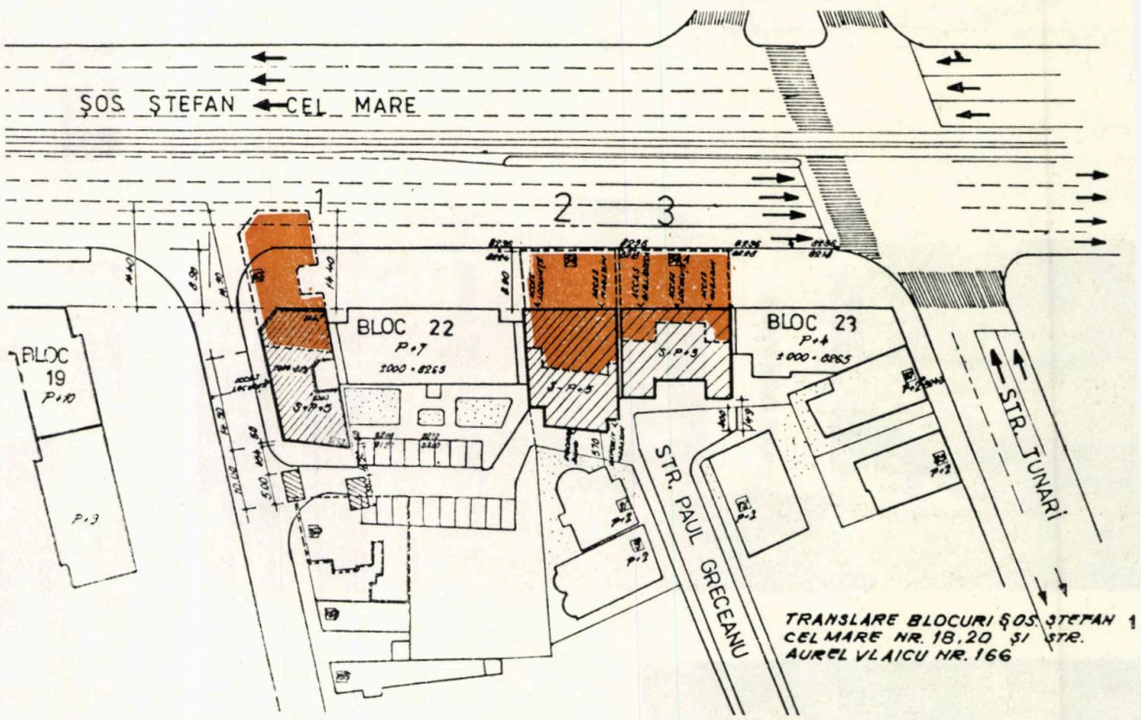

1. PLAN DE SITUAȚIE, CU POZIȚIA INIȚIALĂ A BLOCURILOR TRANSLATE
(1. Blocul din Strada Aurel Vlaicu nr. 166—2, 3. Blocurile din Șoseaua Ștefan cel Mare nr. 18 și 20)

BLOCUL DIN STR. AUREL VLAICU nr. 166
2. Înaintea translării, ieșit din alinierea generală a Șoselei Ștefan cel Mare — 3. Cadrul purtător executat — 4. Blocul suspendat pe prese

În cadrul lucrărilor de sistematizare și modernizare a Șoselei Ștefan cel Mare — importantă arteră de circulație a Capitalei —, au fost realizate, între anii 1978—1982, lărgirea carosabilului, la 4 fire de circulație pe sens, și întregul front de locuințe ce placează artera, cu excepția zonei cuprinse între străzile Tunari și Aurel Vlaicu.

Pe această zonă, existau 3 blocuri de locuit care ieșeau din alinierea generală, cu distanțe variind de la 8—14 m, ceea ce făcea ca întreaga circulație, rutieră și pietonală, să fie foarte mult îngreunată (Fig. 1).

În această situație, au fost analizate mai multe variante de rezolvare a sistematizării:

a. *Cu demolarea clădirilor ce ies din aliniament și cu realizarea unor blocuri noi, în alinierea restului de blocuri de pe Ștefan cel Mare*

d. *Cu prevederea unui portic pietonal, la parterul blocului din strada Aurel Vlaicu nr. 166, atribuind actualul trotuar spațiului de circulație rutieră, soluție însă în care clădirea, rămînînd ieșită mult din alinierea generală, prezenta un permanent pericol de accidente, în circulația rutieră*

c. *Translarea clădirilor, pe distanțe variind între 8—14 m, avînd în vedere și rezultatele bune obținute la acțiuni similare întreprinse la: Biserica « Schitul Maicilor », Biserica « Olari » — ambele în București —, Casa memorială « Anton Pann » din Municipiul Rîmnicu Vîlcea, precum și existența utilajului special creat pentru deplasări de construcții, rezolvîndu-se totodată, în mod definitiv și corespunzător, problema sistematizării din această zonă.*

Din analiza tehnico-economică a celor trei variante, a fost aleasă Varianta « c », *ca fiind cea mai economică, deoarece reprezintă între 28%—32% din valoarea de demolare și refacere a unor construcții asemănătoare, durata de execuție de 4—5 luni fiind mult inferioară celei de refacere a unui bloc nou, de circa 8—9 luni de zile, precum și întrucît această soluție aduce importante economii de materiale.*

Tehnologia, constituind un brevet de invenție în țara noastră — « Procedeu și instalație de ridicarea și deplasarea construcțiilor » —, este aplicabilă în orice caz, indiferent de structura de rezistență, de natura materialelor, numărul de niveluri, destinația construcției etc, ceea ce-i conferă o largă aplicabilitate în rezolvarea problemelor de sistematizare, precum și în grija pentru păstrarea unor monumente de arhitectură, istorice sau a unor construcții în stare bună.

A. TRANSLAREA BLOCULUI DIN STRADA AUREL VLAICU NR. 166

1. DESCRIEREA CONSTRUCȚIEI *Imobilul, din strada Aurel Vlaicu nr. 166, colț cu Șoseaua Ștefan cel Mare, a fost construit în anul 1938, avînd 7 niveluri cu o suprafață construită desfășurată de 2240 m², o suprafață comercială de 70,48 m² și 31 apartamente* (Fig. 2).

Greutatea clădirii este de 3100 tone, iar structura de rezistență, este formată din: stîlpi, grinzi și planșee de beton armat, cu ziduri exterioare de cărămidă neportantă, de 28 cm grosime, și de 14 cm pentru zidurile interioare de compartimentare în apartamente. Fundațiile sînt pe tălpi continue din beton simplu, pentru zidurile exterioare, din care pornesc și stîlpii de beton armat pe contur, iar, la interior, fundații izolate pentru stîlpi, realizate din cuzinești de beton armat și blocuri de beton simplu. Plan, șeele sînt din beton armat avînd grosimea de 8—10 cm grinzile interioare au dimensiunile de 15×35 cm sau 20×35 cm, iar cele de pe contur de 20×30 cm sau 28×40 cm.

Clădirea are finisaje superioare, la interior: parchete, faianță colorată, gresie, mozaicuri etc. și este dotată cu toate utilitățile necesare: încălzire centrală, gaze, energie electrică, telefon, lift etc.

Avînd în vedere perioada în care s-a proiectat și executat lucrarea, cînd construcțiile din țara noastră nu se calculau la acțiunea forțelor seismice, se regăsesc, în structura clădirii, toate aspectele ce scad gradul de siguranță al unei construcții ce se află într-o zonă seismică.

Se pot exemplifica, astfel, cîteva din aspectele remarcate în timpul lucrărilor pregătitoare pentru translare:

- *Calitatea foarte variată a mărcii betoanelor, armarea transversală foarte slabă, la stîlpi și grinzi, cu etrieri ∅ 6, la 35—50 cm*
- *Nerealizarea unor noduri de cadru antiseismic*
- *Frecvente rezemări la grinzi de ordinul II.*

La cutremurul din 4 martie 1977, construcția a suferit unele avarii, care au fost studiate în cadrul proiectului de translare a clădirii și care au determinat luarea unor măsuri de consolidare, pentru îmbunătățirea pe cît posibil a gradului de protecție antiseismică, prin introducerea unor diafragme de beton pe ambele direcții.

2. LUCRĂRI PREGĂTITOARE *Avînd în vedere că imobilul urma să se deplaseze, fără evacuarea familiilor ce ocupau clădirea — cu excepția mutării temporare a unor locatari de la parter —, pe toată perioada desfășurării lucrărilor, au fost asigurate condițiile de funcționare ale tuturor instalațiilor din imobil: apă rece, apă caldă, canalizare, încălzire, energie electrică, gaze, ascensor, telefon. Trebuie remarcat faptul că toate instalațiile, inclusiv ascensorul și gazele, au fost în stare de funcționare și pe durata celor 7 ore ale deplasării clădirii asigurîndu-se prin racorduri elastice funcționalitatea acestora, iar locatarii desfășurîndu-și activitatea în modul cel mai obișnuit.*

3. LUCRĂRILE DE TRANSLAȚIE *În executarea lucrărilor de translație, fiecare caz e un unicat, soluția adoptată fiind o consecință a caracteristicilor constructive ale clădirii și ale ingeniozității proiectantului.*

Deși, pînă la această lucrare, au mai fost executate și alte translări, aceasta reprezintă prima translație a unei clădiri înalte cu 7 niveluri și prezentînd unele particularități, cum ar fi: dimensiunile în plan ale bazei construcției mai mici decît înălțimea, cu toate laturile neparalele și cu multe retrageri pe verticală, precum și cu o zonă mult slăbită în secțiunea orizontală, datorită existenței grupate a trei mari goluri — curtea interioară, scara principală, scara de serviciu.

Din lucrările mai importante, efectuate în vederea translării clădirii din str. Aurel Vlaicu nr. 166, pe distanța de 14,40 m, se pot menționa:

a. *Rigidizarea structurii și executarea cadrului purtător*
b. *Fundații noi sub clădirea și pe noul amplasament*
c. *Translarea clădirii*
d. *Lucrări de fixare a construcției pe noua fundație*
e. *Lucrări topografice, verificări de laborator și determinări ale caracteristicilor dinamice în timpul translației*
f. *Lucrări de instalații provizorii și definitive*
g. *Lucrări de consolidare a structurii pînă la etajul 2*
h. *Lucrări de finisaj.*

a. RIGIDIZAREA STRUCTURII SI EXECUTAREA CADRULUI FURTĂTOR *Soluția adoptată, în acest caz, a fost realizarea unui* cadru purtător, *alcătuit din diafragme de beton formînd celula spațială de tip fagure, la nivelul subsolului, care a prins baza tuturor stîlpilor interiori și fundația zidurilor exterioare, constituind elementele de susținere ale întregii clădirii cu 7 niveluri, reducînd astfel posibilitățile de deformare și deplasarea pe verticală a structurii de la nivelurile superioare* (Fig. 3).

După realizarea cadrului purtător *și îndepărtarea legăturilor dintre suprastructură și fundații, greutatea « imobilului » este preluată de cadru, care o distribuie rezemărilor impuse de tehnologia deplasării. Din punct de vedere static,* cadrul purtător *este o rețea plană cu grinzi rezemate rigid — cazul rezemării pe prese — sau elastic — cazul rezemării pe boghiuri —, încărcat cu sarcini perpendiculare pe planul său.*

Calculul eforturilor și deplasărilor în cadrul purtător *s-a efectuat cu ajutorul programului de analiză statică și dinamică a structurilor RETGRI — omologat de I.C.C.P.D.C. — pe o schemă alcătuită dintr-un sistem discret de noduri legate de bare.*

Au fost luate în considerare trei variante de rezemare, corespunzînd diferitelor etape tehnologice, și, în fiecare variantă, cîte trei ipoteze de cedări de reazeme, izolat și simultan.

Ca urmare, a fost cunoscută starea de eforturi (momente încovoietoare, momente de torsiune și forța tăietoare) starea de deformație și intensitatea reacțiunilor pe prese.

Pentru dimensionare, au fost folosite valorile maxime ale eforturilor rezultate din cele nouă ipoteze de încărcare.

De remarcat că, în toate ipotezele de încărcare, au rezultat deplasări relative între noduri mai mici de 1 mm, dovedind o rigiditate mare a cadrului, fapt pentru care, în acest caz, nu s-a mai efectuat o verificare a cadrului la fisurare.

Rezultatele din calcul au fost confirmate, în timpul execuției, neapărînd nici un fel de fisură în cadrul purtător, *în timpul rezemării rigide sau elastice.*

b. FUNDAȚIILE NOI SUB CLĂDIRE ȘI PE NOUL AMPLASAMENT *Operațiunea de tăiere a fundației existente, în vederea desprinderii construcției de legătura cu terenul reprezintă o lucrare dificilă și, în același timp, deosebit de importantă.*

Schema de realizare a fundațiilor și etapizarea execuției lor trebuia să conducă la asigurarea deplinei siguranțe a construcției în orice moment al execuției, precum și

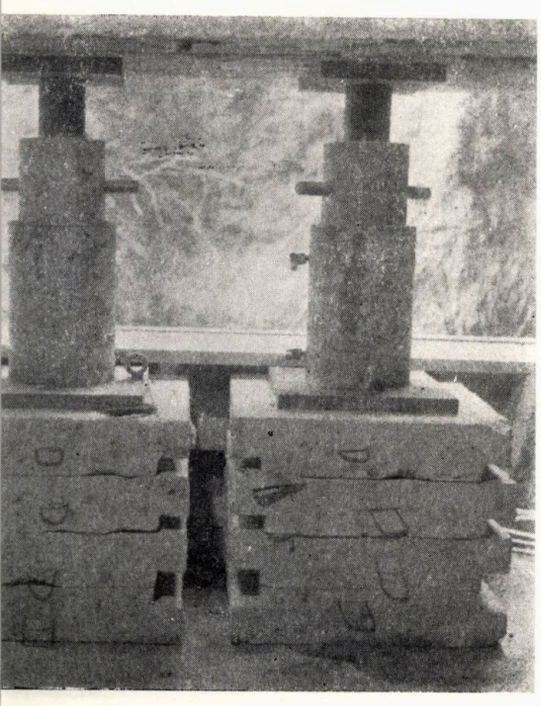

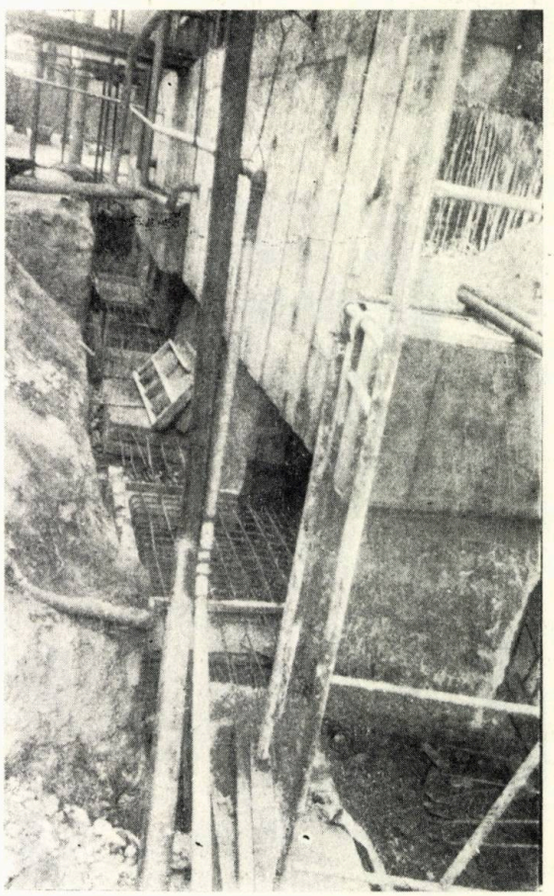

3

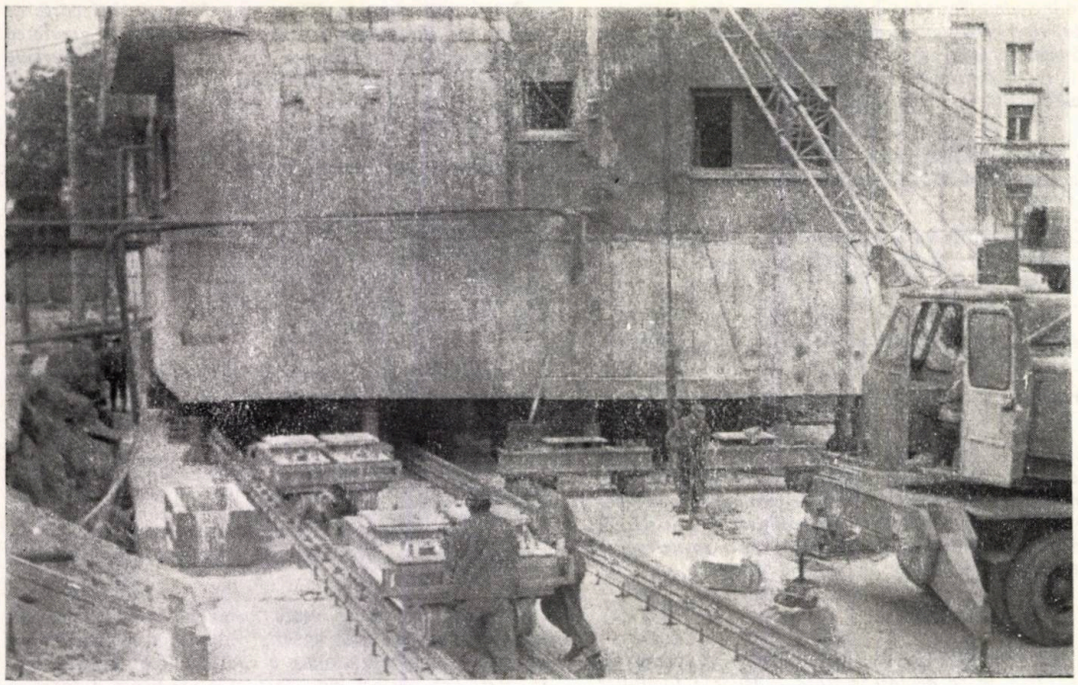

5. Montajul utilajului de transport — 6. În timpul mișcării de translație, care nu a implicat evacuarea locatarilor și nici a... jardinierelor din balcoane — 7. Deplasarea se efectuează cu 1,9 m/oră — 8. Pe amplasamentul final, după parcurgerea distanței de 14, 40m.

la păstrarea clădirii într-un plan perfect orizontal și vertical.

Calculul fundațiilor, ca elemente izolate din perioada de susținere pe prese a clădirii, avea în vedere și etapa a II-a, cînd acestea erau folosite pentru transportul clădirii. Pe noul amplasament, a fost realizat, în acest caz, un radier din beton armat, folosit și drept cale de transport. Obținerea unei suprafețe perfect plane a radierului se impunea în vederea montajului corespunzător al căilor de rulare.

c. TRANSLAREA CLĂDIRII *După ce au fost executate toate fundațiile pentru prese, se trece la montarea acestora, punîndu-se sub sarcină la valorile rezultate din schema de încărcare din ipoteza calculului cadrului purtător pe reazeme rigide. Controlul asigurării încărcării se face cu ajutorul aparaturii de măsură (manometre montate la pompe) astfel ca, la terminarea operațiunii de montaj, întreaga greutate a construcției, de 3100 tone, să fie transmisă la teren prin intermediul celor 56 prese.*

Se desfac, apoi, ultimele legături ale fundației existente, construcția rămînînd suspendată pe prese (Fig. 4). *Din acest moment, se poate trece la montajul sistemului de transport, alcătuit din 9 căi de rulare și 52 boghiuri* (Fig. 5). *Poziția de montaj și sarcinile cu care se încarcă fiecare boghiu sînt cele rezultate din calcul, în ipoteza cadrului purtător pe reazeme elastice.*

Operațiunea de transfer a greutății clădirii, din poziția rezemată pe prese, rigidă, în poziția de rezemare pe boghiuri, elastică, este o lucrare deosebit de importantă deoarece nu trebuie să apară deplasări pe verticală, care ar putea provoca apariția de fisuri în construcție.

Dispozitivele de tragere, pe distanța de 14,40 m, au fost două trolii electrice, echipate cu aparatură de măsurare forței — dinamometre —, forța maximă înregistrată fiind de 45 tone (Fig. 6).

Deplasarea clădirii s-a realizat cu o viteză de 1,9 m/oră timpul de deplasare fiind de 7 ore și 37 minute (Fig. 7).

d. LUCRĂRI DE «FIXAREA» CONSTRUCȚIEI PE NOUA FUNDAȚIE *Așa cum am arătat, fundația nouă a constituit-o însuși radierul totodată și cale de rulare.*

Întrucît construcția nu s-a deplasat decît cu 14,40 m o parte din radierul pentru poziția definitivă a rămas

7 8

în zona amplasamentului inițial, fapt pentru care s-a realizat un rost, astfel ca radierul rămas în afara noului amplasament să nu influențeze negativ construcția.

Legătura între construcție și radier a fost asigurată prin turnarea unei fundații de beton pe contur, iar, în zona interioară, în dreptul stîlpilor, a unor blocuri izolate de beton, construcția ajungînd din nou ca în situația inițială.

e. LUCRĂRILE TOPOGRAFICE *O asemenea operațiune specializată apelează, atît în faza de proiectare cît și în timpul execuției, la lucrările topografice, deoarece fiecare fază se execută între limite foarte restrînse sub aspectul toleranțelor și al abaterilor. Astfel, se admit:*

- *La montajul plăcilor pentru fixarea boghiurilor, abaterea la încastrcrea în plan orizontal* ± *1 mm*
- *Abaterea de înclinare* ± *1 mm*
- *Abaterea de alinierea plăcilor de la axul vertical al grinzilor* ± *10 mm*
- *Abaterea la realizarea feței superioare a radierului* ± *5 mm*
- *Abatere la pozarea căilor de rulare*
  - *— în plan orizontal, între șine* ± *2 mm*
  - *— în plan vertical față de radier* ± *5 mm*
  - *— abatere longitudinală* ± *2 mm*

Măsurătorile topografice efectuate în timpul lucrărilor pregătitoare, a celor de translație și după așezarea construcției pe amplasamentul definitiv, arată următoarele:

Tasările înregistrate la 4 mai 1983 și 12 mai 1983, perioadă în care construcția a fost desprinsă de pe vechile fundații și a fost rezemată pe prese, variază de la 1 mm la — 3 mm.

La 17 mai 1983, are loc operațiunea de transfer a sarcinii construcției, de la prese la boghiuri, observîndu-se deplasări pozitive de 3 mm — 4 mm, acestea datorîndu-se eforturilor introduse în boghiuri pentru demontarea preselor.

9

Construcția se reașează datorită reazemelor elastice de la boghiuri și, la 27 mai 1983, ziua translării, capătă valori negative mai mari datorită mișcării.

La 3 iunie 1983, construcția este din nou pe prese, iar, la 15 iunie 1983, este legată de noua fundație, cînd tasările sînt de — 1 + 1 mm (Fig. 8).

f. DETERMINĂRI EXPERIMENTALE ALE CARACTERISTICILOR DINAMICE PROPRII ȘI ALE PARAMETRILOR CINEMATICI ÎN TIMPUL TRANSLAȚIEI *Pentru cunoașterea caracteristicilor dinamice ale clădirii, în diversele situații prin care a trecut în procesul tehnologic, în cadrul colaborării cu INCERC — București, s-au efectuat măsurători experimentale, cu aparatură adecvată.*

BLOCURILE DIN ȘOSEAUA ȘTEFAN CEL MARE 18—20
9. Înainte de translație, blocînd artera de circulație lărgită — *10.* Desfacerea fundațiilor la blocul din Ștefan cel Mare 20 — *11.* Executarea cadrului purtător la același bloc. — *12.* Înaintea tăierii stîlpilor de fundații, la blocul din Ștefan cel Mare 18

Au fost efectuate măsurători pentru determinarea perioadelor proprii de oscilație, în șapte situații caracteristice ale procesului de pregătire și efectuare propriu-zisă a translației, astfel:

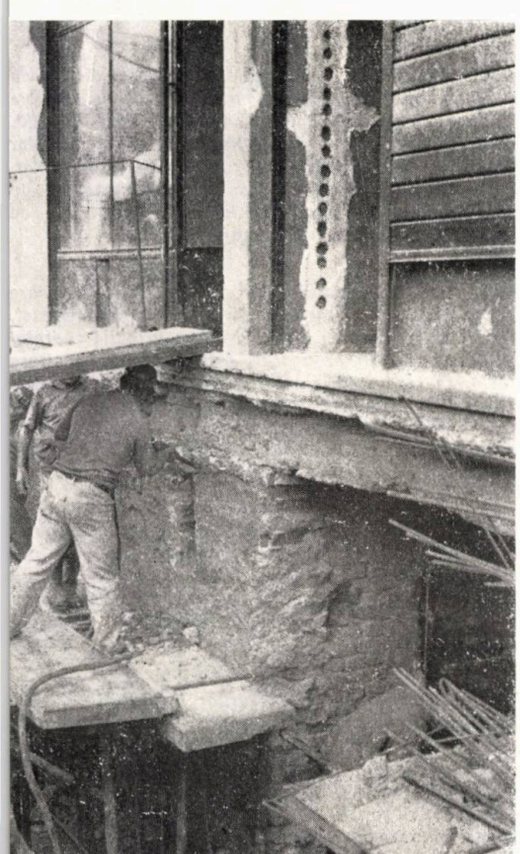

11

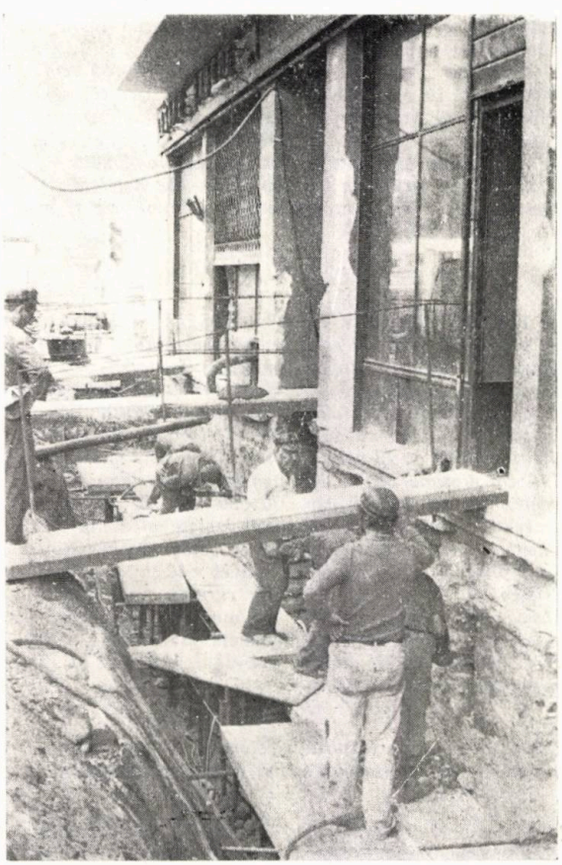

12

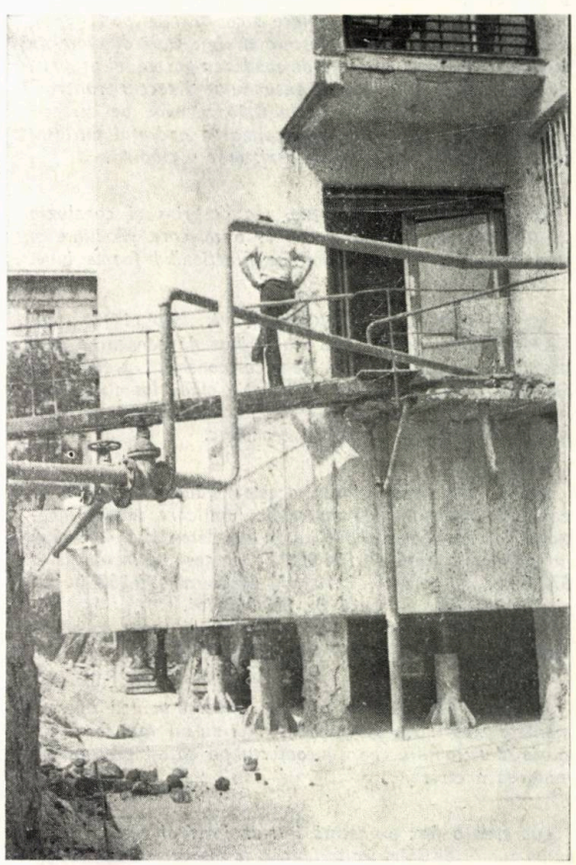

1. Situația inițială, cînd blocul se afla pe vechiul amplasament, înainte de începerea operațiilor de pregătire pentru translație (31 ianuarie 1983)

2. Situația de rezemare pe fundații parțial dezvelite și zidurile din subsol demolate parțial (2 martie 1983)

3. Situația de rezemare pe prese (9 mai 1983)

4. Situația de rezemare pe boghiuri (26 mai 1983)

5. Situația din timpul translației (27 mai 1983)

6. Situația de rezemare pe prese, după ce a ajuns pe amplasamentul definitiv (6 iunie 1983)

7. Situația de rezemare pe fundația definitivă (5 iulie 1983).

Din înregistrările efectuate în situația 1 și 2, perioadele proprii de oscilație au rezultat 0,56 secunde pe direcția transversală și 0,45 secunde pe direcția longitudinală, ceea ce explică, că, la nivelul redus de solicitare la care a fost supusă construcția, efectul zidurilor de la subsol asupra rigidității dinamice de ansamblu a fost neînsemnat.

În cea de a 3-a situație, cînd construcția era rezemată de prese, perioada proprie de oscilație pe direcția transversală a scăzut, de la 0,56 secunde la 0,53 secunde, în timp ce, pe direcția longitudinală, perioada s-a menținut neschimbată.

Modificări mai importante au apărut în situația 4, de rezemare elastică pe boghiuri, față de cea rigidă — pe prese. Astfel, pe direcția transversală, perioada proprie a crescut la 0,83 secunde, iar pe direcția longitudinală, la 0,63 secunde.

O remarcă specială trebuie făcută pentru situația 5, cînd clădirea se găsea în mișcare, pentru care perioada proprie de oscilație transversală a rămas de 0,83 secunde, deoarece condițiile de rezemare nu s-au modificat. În schimb, pe direcția longitudinală, care coincide cu direcția de tragere a clădirii, efectul legăturii suplimentare, introdus de cablurile troliilor electrice, a făcut ca perioada proprie să scadă la 0,30 secunde.

Măsurătorile efectuate, în situația 6, au scos în evidență comportarea identică între rezemarea pe prese înainte și după translație, ceea ce demonstrează că, în clădire, nu s-a produs nici o degradare a rigidității în timpul deplasării, perioadele proprii revenind la valorile inițiale de 0,53 secunde (transversal) și 0,45 secunde (longitudinal).

În situația finală de rezemare a construcției pe fundația definitivă, se remarcă o creștere a rigidității dinamice a structurii, pusă în evidență de scăderea perioadei proprii, de la 0,56 secunde la 0,45 secunde pe direcția transversală și de la 0,45 secunde la 0,40 secunde pe direcție longitudinală, explicabilă prin realizarea cadrului purtător care a rigidizat structura de rezistență a clădirii.

Din înregistrările efectuate, s-a desprins și concluzia că mișcarea de translație a fost o mișcare rectilinie și uniformă, sistemul de tracțiune funcționînd foarte bine.

g. EFICIENȚA ECONOMICĂ A SOLUȚIEI DE TRANSLARE *Așa cum s-a mai arătat, în adoptarea unei astfel de soluții, analiza tehnico-economică trebuie să fie făcută, în fiecare caz, în situația clădirilor cu valoare istorică sau monumentală — valoarea de excepție a acestora adăugîndu-se aspectului economic.*

Astfel, prin nedemolarea acestei clădiri, s-a făcut o economie importantă de materiale, din care se pot menționa: la ciment de 510 000 kg, la oțel beton de 114 000 kg, la radiatoare fontă de 154 000 kg, la țevi de instalații — 5720 kg, uși -ferestre 1210 m², cărămizi 496 200 bucăți și, în fine, la manoperă de 110 000 lei.

S-au mai economisit, de asemenea, și toate celelalte materiale ce intrau într-o construcție.

Nu a mai fost necesară nici exproprierea pentru apartamentele proprietate personală și nici nu au mai fost evacuate 28 de familii, cu tot inconfortul pe care-l presupunea mutarea acestora.

Lucrarea a fost executată într-un interval de 3,5 luni, cu un număr de 35 muncitori, ceea ce reprezintă 20—25% din numărul de muncitori și meseriași utilizați la realizarea unui bloc nou.

Efortul financiar a reprezentat doar 28% din valoarea de demolare și de refacere a unei construcții avînd aceeași suprafață.

B. TRANSLAREA BLOCURILOR DIN ȘOSEAUA ȘTEFAN CEL MARE NR. 18—20 *Soluția de translație simultană a celor două blocuri, cu caracteristici diferite, unul cu 5 niveluri, celălalt cu 7 niveluri, avînd structuri diferite, unul construit în 1936 pe stîlpi, grinzi și planșee de beton armat, iar celălalt cu o structură în cadre de beton armat, construit în 1957, cu o greutate totală de 6400 tone, efectuîndu-se o deplasare pe distanța de 7,35 m și fără evacuarea familiilor, a constituit o premieră națională, prin ingeniozitatea soluției, curajul și siguranța cu care s-au desfășurat lucrările.*

DESCRIEREA CONSTRUCȚIILOR

1. BLOCUL DIN ȘOSEAUA ȘTEFAN CEL MARE NR. 18 (Fig. 9), *construit în anul 1957, are 7 niveluri — subsol, parter și 5 etaje —, o suprafață construită desfășurată de 2300 m², din care 150 m² suprafață comercială. Greutatea blocului este de 4000 tone. Blocul are 21 apartamente, dintre care 11 de cîte o cameră, în suprafață de 46 m² și 11 de cîte 2 camere, fiecare avînd o suprafață de 73 m². Clădirea are o formă — în plan — apropiată de un pătrat cu o singură latură ușor înclinată. Structura de rezistență este alcătuită din cadre de beton armat — stîlpi, grinzi și planșee din beton armat — cu zidărie de cărămidă de 28 cm umplutură între stîlpi, la zidurile exterioare, și zidărie de 14 cm grosime, la zidurile interioare.*

Stîlpii de beton armat din zona interioară au dimensiunile de 40×70 cm sau 30×50 cm, la nivelul subsolului, fiind fundați 2 sau 3 stîlpi pe tălpi alcătuite din cuzinești de beton armat și blocuri din beton simplu.

Grinzile au dimensiuni de 23×25 sau 25×60 cm, armate cu ∅ 16 sau ∅ 20.

Planșeele au grosimea de 10—12 cm, fiind armate cu ∅ 6 și ∅ 8, pe una sau două direcții.

Din sondajele efectuate — prin metoda combinată —, s-a obținut ca rezistențe la stîlpi 135—182 daN/cm².

Finisajul este corespunzător, atît la interior, cît și la exterior pe ambele fațade.

2. BLOCUL ALĂTURAT DIN ȘOSEAUA ȘTEFAN CEL MARE 20 (Fig. 9) *este o clădire executată în anul 1936, cu 5 niveluri — subsol, parter și 3 etaje —, cu o suprafață construită desfășurată de 1600 m², din care 145 m² suprafață comercială, cu o greutate de 2400 tone. Clădirea are o structură de rezistență alcătuită din stîlpi, grinzi și zidărie de 28 cm pe contur, iar zidurile interioare de 14 cm grosime. Stîlpii de beton armat din interior, au dimensiunile de 40×50 cm, 30×30 cm, 30×50 cm, la nivelul subsolului avînd fundații izolate alcătuite din cuzinești de beton armat și blocuri de beton simplu. Grinzile au dimensiuni de 28×30 cm sau 28×60 cm, planșeele grosimea de 10 cm, la nivelurile curente, cu excepția planșeului peste subsol care are o grosime de 40 cm, fiind alcătuit din profile metalice înglobate în beton.*

Finisajul este corespunzător, atît la interior cît și la exterior pe ambele fațade.

Din sondajele asupra calității betoanelor — prin metoda combinată — au rezultat rezistențe între 70—104 daN/cm².

La cutremurul din 4 martie 1977, zidăria de la parter a suferit unele avarii, fapt pentru care stîlpii centrali din parter au fost consolidați prin cămășuire și au fost introduse ziduri noi despărțitoare.

Fiecare clădire avea instalație proprie de încălzire centrală cu combustibil gaz metan, instalații sanitare, electrice, iar blocul din Șoseaua Ștefan cel Mare nr. 18 și ascensor. Prin soluția adoptată, toate instalațiile la cele două imobile au funcționat pe toată perioada lucrărilor pregătitoare, inclusiv pe durata celor 3 ore și 52 minute de deplasare efectivă.

3. SOLUȚIA DE TRANSLARE *Așa cum s-a arătat, soluția adoptată de deplasare simultană a ambelor clădiri, prin împingere, reprezintă o premieră, atît prin masa construcțiilor, prin caracteristicile constructive diferite ale acestora și prin sistemul de deplasare aplicat.*

S-au efectuat următoarele lucrări mai importante, în ordinea procesului tehnologic:

a. Executarea radierului din interiorul și exteriorul clădirii

b. Lucrări de rigidizare a structurii și executarea cadrului purtător

c. Montarea popilor de susținere în lucru a acestora.

d. Tăierea stîlpilor

e. Montarea căilor de rulare și a mecanismelor de transport

f. Montarea mecanismelor de împingere

g. Lucrări de fixare a construcției pe noua fundație

h. Lucrări de instalații pe amplasamentul nou

i. Lucrări de consolidare

j. Lucrări de refacere a finisajelor.

În vederea executării translării acestui grup de imobile, în condițiile unei depline siguranțe, au fost adoptate soluții compatibile cu structurile de rezistență existente și cu structura necesară efectuării deplasării. Aceasta constă din realizarea, la nivelul planșeului peste subsol, a unui sistem de grinzi pe două direcții, înglobînd grinzile existente sau din executarea unor grinzi compuse din două coji din beton cu miezul din zidăria peretelui de contur (Fig. 10).

Soluția este diferită de cea aplicată la blocul din strada Aurel Vlaicu nr. 166, unde s-au realizat celule spațiale pe înălțimea subsolului. Radierul din beton armat B. 200, din zona interioară, s-a executat peste blocurile fundațiilor existente, înglobînd, parțial, unii cuzinești din beton armat, pînă la o distanță de 40—50 cm de pereții exteriori. În exterior, radierul s-a executat la aceeași distanță, de 50 cm, față de pereții de contur.

După executarea cadrului purtător, a cărui betonare s-a făcut prin fante practicate în planșeul peste subsol, s-a trecut la « ruperea » legăturii dintre grinzile cadrului și stîlpii sau pereții de contur, prin spargerea acestora (Fig. 11). *În vederea asigurării unei « ruperi » controlate și pentru a nu introduce vibrații în suprastructură, desfacerea betonului s-a făcut prin extragerea cu caroteza a unor « dopuri » ∅ 20 cm, pe toată adîncimea elementului ce trebuia tăiat.*

Popii de susținere s-au montat pe radierul executat anterior, eliminîndu-se etapa de realizare a fundațiilor izolate pentru prese, montarea acestora concomitent cu tăierea structurii verticale făcîndu-se în etape, astfel încît să nu se modifice echilibrul general al construcției (Fig. 12).

Calculul eforturilor și deplasărilor în cadrul purtător s-a efectuat cu ajutorul programului de calcul pentru rețele de grinzi, folosit și la calculul structurii din strada Aurel Vlaicu, cadrul fiind încărcat, perpendicular pe planul său, cu sarcinile provenite din stîlpi, precum și, în planul său, cu sarcini din forțe de împingere și frînare.

Ipotezele de rezemare grupate în două categorii (reazeme rigide — în situația sprijinirii construcției pe popi — și

reazeme elastice — în situația sprijinirii construcției pe mecanismul de transport și, fiecare la rîndul ei, în diverse ipoteze posibile de cedări de reazeme) au condus la analiza stării de eforturi, din care au rezultat eforturi maxime de dimensionare.

Suprastructura celor două imobile a fost cercetată, după cum s-a arătat, și, pe baza rezistențelor obținute, s-a făcut o verificare la forțe orizontale, calculate conform Normativului P. 100/81.

În vederea măririi protecției seismice, s-a efectuat cămășuirea unor stîlpi din parter și s-au realizat unele diafragme de zidărie la același nivel.

4. MIȘCAREA CLĂDIRII *După desprinderea completă a construcțiilor de pe elementele verticale, s-a completat radierul pe contur, după care s-au montat longrinele* (Fig. 13), *șinele și utilajul de transport, dotate cu dispozitivele de măsurare a deformațiilor elementelor elastice, care au permis măsurarea încărcării conform sarcinii stabilite prin proiect.*

Dispozitivele de împingere (Fig. 14), *alcătuite din 6 prese hidraulice montate în două puncte, au fost comandate centralizat de la un pupitru de comandă, realizînd o mișcare « de tip omidă », în sensul că, după parcurgerea distanței echivalente cu lungimea pistonului, de 1,00—1,20 m, s-a trecut la o nouă poziție, continuîndu-se astfel împingerea.*

Deplasarea celor două clădiri s-a efectuat cu o viteză de 1,9 m/oră, timpul de deplasare fiind de 3 ore 52 minute (Fig. 15).

5. LEGAREA CONSTRUCȚIEI PE NOUA FUNDAȚIE *Noua fundație fiind radierul pe care s-a executat translarea, legătura cu construcția s-a realizat, ca și în cazurile celorlalte construcții mutate, prin turnarea unui perete continuu din beton, cu evazări în dreptul stîlpilor și a unor stîlpi izolați în interior, o deosebită atenție acordîndu-se realizării rostului și a legăturii dintre cadrul purtător și acest perete.*

Măsurătorile topografice, efectuate în timpul lucrărilor pregătitoare și după așezarea construcției pe amplasamentul definitiv, indică tasări de ± 1 mm. În timpul executării lucrărilor, în perioadele de trecere a sarcinii de pe reazemele rigide pe cele elastice, s-au înregistrat deplasări de 3—4 mm.

6. EFICIENȚA ECONOMICĂ A SOLUȚIEI DE TRANSLARE *În ipoteza demolării construcției, s-ar fi distrus, fără posibilități de recuperare, o serie de materiale. Considerînd și materialele care au intrat în execuție, pentru translare, au rezultat economiile de materiale următoare: ciment 904 tone, oțel beton 202 tone, cărămizi 861 900 bucăți, radiatoare fontă 29 640 bucăți, uși ferestre 2140 m², manoperă 196 000 ore. De asemenea, nu a mai fost necesară evacuarea a 64 de familii. Timpul de executare a lucrării a fost de 4 luni, cu un număr mediu de 35—40 muncitori, adică 30% din numărul de muncitori necesari pentru executarea celor două blocuri.*

Valoarea executării a fost de 32% din valoarea de demolare și refacere a unei construcții cu aceeași suprafață.

Avînd în vedere complexitatea unor astfel de lucrări, Centrala de Construcții Montaj *a încredințat executarea acestora* Întreprinderii de Construcții Edilitare și Drumuri — ICED — *care a constituit un lot specializat pentru translări de construcții și efectuarea tuturor operațiilor conexe.*

Acest mod organizat de lucru a condus la asigurarea unor lucrări de bună calitate, la cunoașterea procesului tehnologic de către personalul muncitor, ceea ce a avut efecte pozitive atît asupra productivității cît și a duratei de execuție.

Lucrările au fost conduse de Dumitru Steriade, Stefan Anghel și George Mija Popa.

Concluzia care se desprinde, după executarea acestor lucrări, reprezentînd mutarea unor clădiri cu multe etaje, este că, din punct de vedere tehnic, s-a pus la punct un procedeu care permite executarea fără risc a oricărei lucrări de acest fel, că există o metodă de calcul, o tehnologie, cu utilaj și dispozitive cu care se pot deplasa clădiri, indiferent de structura lor constructivă, de regimul de înălțime, de greutatea proprie a construcției etc., ceea ce creează în același timp și mari facilități viitoare în rezolvarea problemelor de sistematizare.

Ing. EUGEN I. IORDĂCHESCU

---

13. Operația de mutare a boghiurilor pe căile de rulare — *14.* Dispozitivele de împingere — *15.* Cele două blocuri în cursul deplasării, care a durat 3 ore și 52 minute.

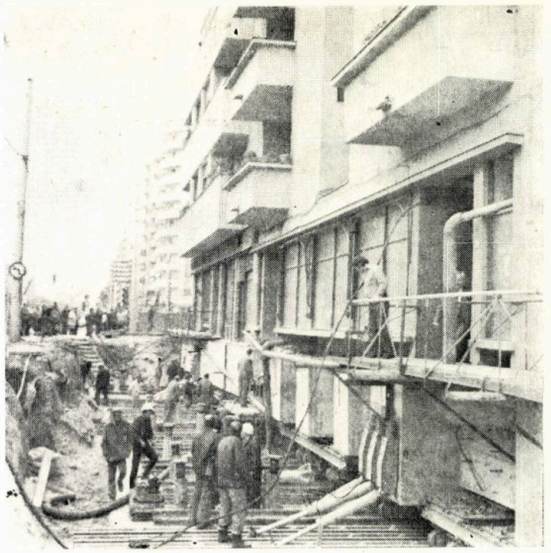

15

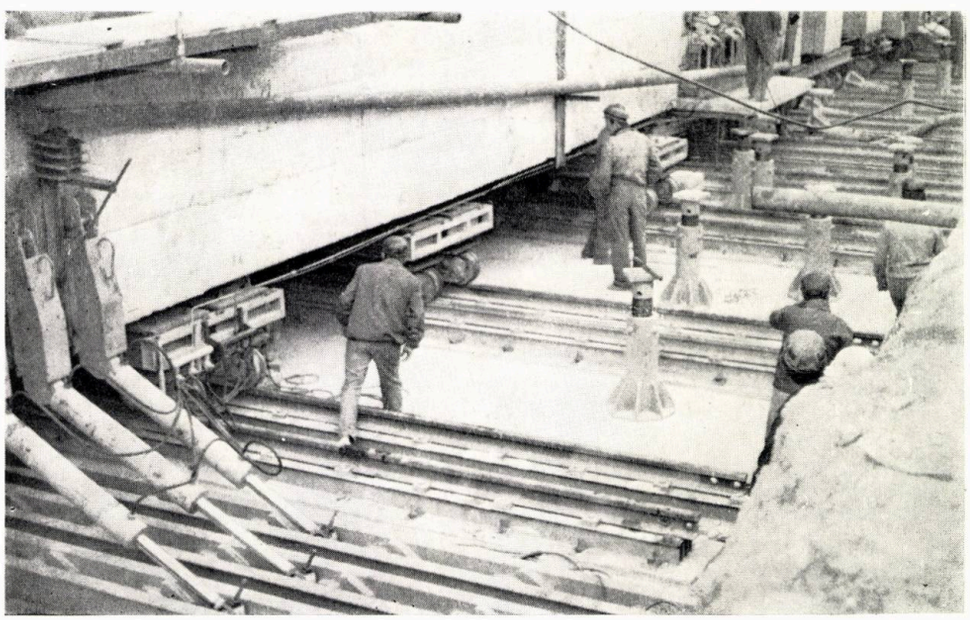

14

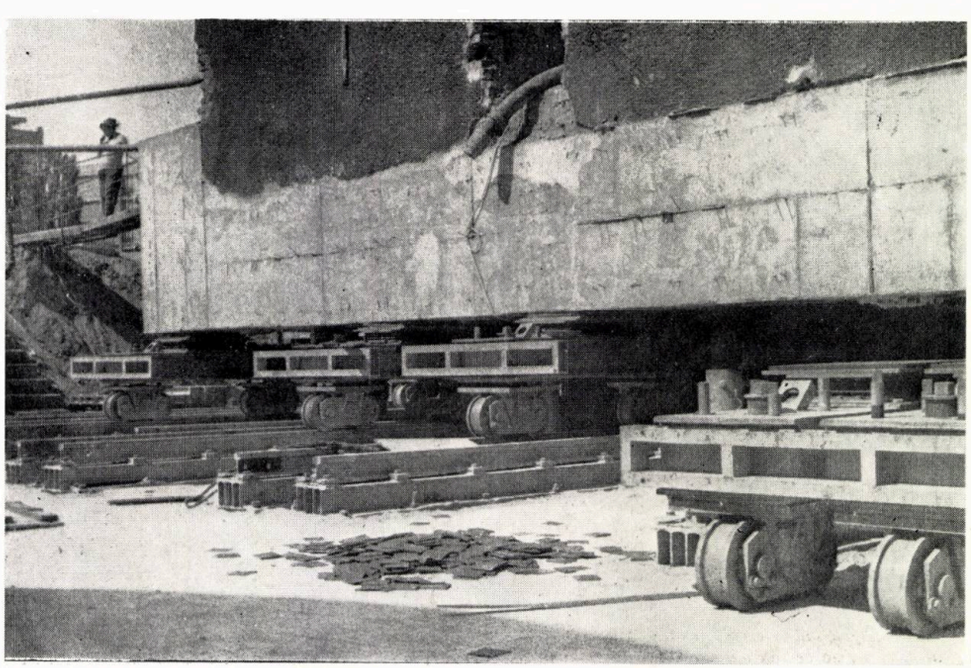

13

? NE ÎNTREBĂM

REFLEXII DE PIETON

De restaurarea unor clădiri, completări de fronturi stradale și de o întreagă serie de îmbunătățiri funcționale, menite să revitalizeze vechiul centru al Bucureștilor din zona Curtea Veche-Hanul lui Manuc, *revista noastră s-a mai preocupat, în multiple ocazii. Ultima oară, arhitecții GHEORGHE LEAHU și NICOLAE PRUNCU au reafirmat, în articolele lor din nr 1/1984, importanța acordată punerii în valoare a acestei zone și amploarea eforturilor depuse, în acest sens, pînă acum, reflectată și în calitatea deosebită a restaurărilor Hanului lui Manuc, Cafenelei Vechi etc.*

Așa încît, nu poți să nu te întrebi cum de mai este, totuși, cu putință ca — alături de firme chibzuit concepute și perfect încadrate spiritului edificiilor pe care le nominalizează (MUZEUL CURTEA VECHE, CRAMA DOMNEASCĂ, CASA DE MODĂ, CAFENEAUA VECHE ș.a.) — să mai apară inscripții, anunțuri, panouri publicitare și diverse alte accesorii, confecționate cu o totală lipsă de gust și alterînd vădit caracterul echilibrat, atent structurat și încărcat de semnificații al zonei.

Chiar deasupra intrării în incinta hanului-monument istoric, te întîmpină o pancartă șuie cu « MUZICĂ DANS SURPRIZE » (1). Iar, pe obloanele metalice ale cafenelei din apropiere — și ea frumos restaurată —, o mînă străină minimelor calificări necesare, ca să nu mai spunem că și lipsită de ponderea culturală imperativ trebuitoare în astfel de inițiative, a vopsit — într-un sănătos contrast de alb pe negru, ca să se detașeze subtil-întristătorul desen al literelor — un « CLUB-DISCO » și patru stele (2), ca pentru a ne convinge de « categoria » cvadruplu-stelară a dancing-*ului.*

Chiar și inscripțiile aplicate direct pe sticla vitrinelor ne pot furniza deopotrivă exemple acceptabile, ca și din cele dacă nu direct criticabile, oricum discutabile. Astfel, la magazinul cu produse cosmetice și articole foto-sport, din parterul aceluiași Han al lui Manuc, pe cîte un ecuson — ce ar vrea, parcă, să ne amintească, cu discreție, de călători cu blazon, sosiți, cu suitele lor, de departe, și găzduiți în han — sînt desenate stilizat unele articole ce pot fi găsite în magazin (3), aparate de fotografiat, aeromodele etc, în vreme ce, la patiseria alăturată, ȘTRUDEL-ul se revarsă pe suprafața vitrinei, mare cît o . . . plăcintă ! (4).

Sistematizarea verticală, firesc executată în ultima dintre etapele de realizare ale ansamblurilor, e, de multe ori, încropită în limita fondurilor rămase, dacă nu face cumva direct obiectul unor economii, neobținute la etape premergătoare.

Așa se explică și unele soluții curioase, cum ar fi preluarea unei diferențe de nivel, prin taluz pereat, la un nou bloc din Cărămidarii de Jos, în București (5). Cofetăria, asaltată predilect de copii, va ridica, în zilele de iarnă, probleme de accesibilitate, de siguranță și protecție a micilor ori mai vîrstnicilor solicitanți, în fața pericolului unor grave alunecări posibile. Independent de asta, nici aspectul stradal nu e avantajat. Ca automobilist, te simți pe șalupă, contrariat că n-ai de ce să legi parîma. . . Ca pieton, străbați . . . cheiul și-ai da cu pietre în apă.

1

2

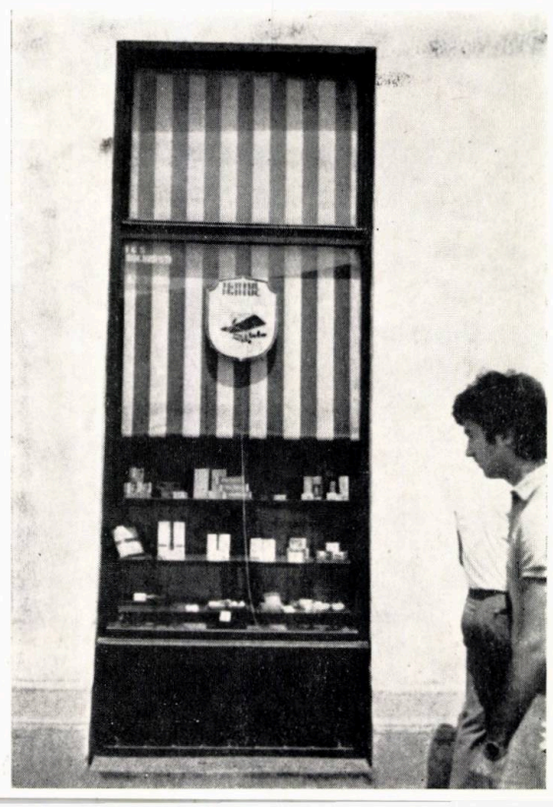

3

4

Hotelul NORD din București, chiar dacă, în ultima vreme, e mult incomodat în desfășurarea normală a funcțiunilor sale fiind și ascuns în spatele șantierului noii linii de metro, rămîne una dintre unitățile hoteliere reprezentative ale Capitalei, cu o ținută arhitecturală ce-și păstrează — după un număr bun de ani de la darea în exploatare — acuratețea și modernitatea. Dar, ca peste tot unde intervențiile beneficiarului de folosință sînt făcute fără consultarea arhitecților autori ai clădirii, iată că, și aici, la intrarea restaurantului, a apărut un paravan — adaus kitsch *antologic —, din folii de melacart melaminat tutti colori, pe rame metalice (6, 7).*

5

10

11

Dacă paravanul ar fi fost la nord, puteam crede că nevoi de apărare a clientelei, de Crivățul bătînd pe Griviței dinspre « Sora », l-au făcut necesar. Dar, așa, spre sud, poate doar protecția celor ce au depășit « măsura » să-i fi determinat utilitatea. În marile restaurante ale lumii, situațiile-limită de acest fel sînt însă rezolvate prin grija personalului, care acordă asistența cuvenită, cheamă un taxi, află adresa sau numărul trenului la care/în care cel asistat trebuie să fie debarcat/îmbarcat etc, serviciile respective fiind firesc adăugate la nota de plată finală.

Cercetări susținute ale ultimilor ani sînt de natură a ne confirma creșterea pe glob a numărului bolnavilor cu manifestări alergice. Nu atît sporul suferinzilor alergogeni îngrijorează, cît faptul că majoritatea acestora nu au habar de cauzele reale ale îmbolnăvirii lor, tratîndu-se, eronat, pentru o serie întreagă de presupuse suferințe, unele mai grave decît altele. Prof. dr. doc. ERVANT SEROPIAN, reputat alergolog, notează undeva: « Afirmăm bazați pe experiența din țara noastră, că numărul alergicilor este în continuă creștere ».*

Sensibilizarea individului alergic este provocată, printre altele (culmea !), și de către unele surse ale inspirației poetice celei mai elevate. Plopii fără soț, cu puful lor răspîndit, ca o zăpadă de mai, prin Piața Kogălniceanu

9

(8), *prin bulevardele și străzile de pe lîngă Cișmigiu* **(9),** florile de tei, *ori cele de . . .* mucegai etc, etc. *Să tăiem plopii ? Să nimicim arțarii, ulmii, teii, salcîmii ? Nicidecum, firește !*

Să cerem, totuși, specialiștilor spațiilor verzi, arhitecților peisagiști, inginerilor dendrologi, horticultori ori silvicultori, să țină cont, în proiectele lor pentru îmbogățirea patrimoniului vegetal urban, nu numai de rapiditatea creșterii diferitelor specii de arbori, de silueta și varietatea coloristică a coroanelor/frunzișului diferitelor esențe ș.a.m.d., ci și de elementele statisticilor medicale asupra principalilor alergeni, afectînd puterea de muncă și bunăstarea fizică și psihică a citadinilor noștri. Prin propunerile lor, avizate, aceștia își vor binemerita recunoștința concetățenilor, contribuind eficient la controlul mediului ambiant, la completarea și la îmbogățirea vegetației urbane, în proporții și cu procentaje atent determinate, pentru fiecare specie arboricolă/floricolă în parte, astfel încît să fie constant diminuate efectele agravante ale fenomenului alergic.

În fine, o ultimă secvență, surprinsă pe Calea Victoriei, ne stîrnește legitima și uimita noastră admirație pentru dificila sarcină a șoferilor autofrigorificelor tulcene. Pentru a ne aproviziona cu deliciile congelărilor oceanice ori deltaice, ei străbat cu grijă cei peste 250 km, trecînd prin serpentinele de la Topologu și traversînd o Dunăre și un Bărăgan, pentru ca, odată ajunși la destinație, să rămînă total descumpăniți. Dacă scapă retrovizoarea din dreapta, nu scapă precis cea din stînga, dacă scapă stînga, lovește cea din dreapta ! ! ! **(10), (11).**

Nici remarcabilul monument din spate n-a scăpat, obturat cum e, privîndu-ne de încă o retrovizare, necesară și semnificativă în aprecierea drumului impetuos al devenirii noastre, drum pe care, angajîndu-se, și Capitala noastră înregistrează — cum bine știm — înnoiri arhitectural-urbanistice fără precedent.

Arh. ȘTEFAN RADU IONESCU

* *E. Seropian: CE ESTE ALERGIA ?, Ed. Medicală, București, 1981, p. 7*

DOCTORATUL ÎN ARHITECTURĂ

În anul cînd aniversăm 40 de ani de la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944, învățămîntul de arhitectură își numără 12 decenii de la primii pași și își face, ca orice gospodar chibzuit, noi planuri de viitor, dar și un bilanț al celor realizate pînă în prezent, fie că acestea sînt mai apropiate de zilele noastre, fie că sînt mai din vechi.

În cele de față, ne vom limita la un fenomen ceva mai nou în viața învățămîntului superior de arhitectură și a breslei arhitecților, cu o vîrstă de numai un sfert de secol, și anume: d o c t o r a t u l în arhitectură. Avînd în vedere perioada relativ scurtă la care ne referim, putem aprecia totuși că și în acest domeniu școala noastră de arhitectură a obținut un set de rezultate care merită toată atenția de cuviință.

Pînă la ora actuală, sînt atestați 77 de arhitecți cu titlul științific de doctor în arhitectură, 66 cetățeni români și 11 din străinătate. Dintre arhitecții români, 4 au obținut titlul de doctor cu stagiul în URSS, iar 62 la Institutul de Arhitectură «Ion Mincu» din București. În limbajul arid al procentelor, 40,2% sînt dintre cadrele didactice din învățămîntul superior, 45,4% arhitecți din exteriorul institutului și 14,4% arhitecți din țări ale Asiei și Africii.

Reținînd că, în momentul de față, în țara noastră, sînt încă active aproximativ 50 de persoane cu titlul de doctor în arhitectură și raportîndu-le la întreg corpul de arhitecți activi din România, procentul de 1,5%, rezultat, nu este nici concludent și nici în favoarea unei pledoarii pentru doctorat. Raportul apare mai încurajator în cadrul Institutului de Arhitectură, unde, din totalul personalului didactic cu diplomă de arhitect, cei 25 de doctori în arhitectură reprezintă 25% din totalul cadrelor didactice arhitecți.

Transvazînd problema din domeniul cantitativului în cel al calitativului, este de reținut faptul că lucrările prezentate și susținute drept teze de doctorat sînt în majoritatea lor covîrșitoare de un înalt nivel științific și de notorie probitate profesională, putîndu-se constitui în instrumente de lucru utile pentru teoria și practica de arhitectură din România. Multe dintre ele au fost chiar folosite ca atare chiar din momentul cînd au intrat în circuitul public, atît în învățămînt, cît și în cercetarea de arhitectură și în proiectare. Faptul este îmbucurător cu atît mai mult cu cît aceste lucrări întocmite pînă în prezent acoperă problematic aproape toate programele majore sau sfere de discipline ale meseriei noastre, avînd o distribuție relativ corespunzătoare și din punctul de vedere al numărului de lucrări, ca subiecte și pe domenii, după cum urmează: ● Locuințe și ansambluri de locuințe — 7 lucrări ● Teatre și case de cultură — 5 lucrări ● Muzee, expoziții, sport, loisir — 5 lucrări ● Învățămînt, sănătate — 5 lucrări ● Transporturi, turism, hoteluri — 4 lucrări ● Clădiri de producție — 5 lucrări ● Teoria și istoria arhitecturii — 15 lucrări ● Sistematizare urbană și rurală — 8 lucrări ● Arhitectură populară, probleme diverse — 6 lucrări (în această enumerare, nu au fost incluse lucrările de doctorat ale arhitecților cu stagiul în URSS și nici cele ale cetățenilor străini).

Dacă din punctul de vedere al distribuției subiectelor, pe global, situația apare ca suficient de echilibrată, din punctul de vedere al distribuției acestora în timp, al dinamicii dizertațiilor și respectiv al acordării titlului științific, se pot face unele observații pertinente atît în ceea ce privește fenomenul în sine, cît și pentru unele implicații sau consecințe ce decurg de aici. Aceste observații ne pot ajuta în conturarea unor puncte de vedere concluzive și care pot orienta activitatea pe viitor.

Considerăm că se impune în continuare o analiză a fenomenului în dinamica lui și pornind chiar de la definirea acestuia.

După cum se știe, titlul de d o c t o r este un titlu științific acordat de o instituție de învățămînt superior sau de un institut academic. Se acordă persoanelor care au absolvit în prealabil o facultate din sistemul învățămîntului superior și care după aceea au efectuat un stagiu de calificare științifică superioară, anume în vederea obținerii titlului de doctor în științe. Pe parcursul acestui stagiu, se prepară și susțin o serie de examene și referate pregătitoare și se întocmește, în final, o lucrare științifică, drept teză de doctorat, care se prezintă și se susține în ședință publică a Consiliului profesoral la institut.

Termenul de doctor provine la noi din franceză, prin filieră germană, prin regresiune pe teren lingvistic românesc și avînd la origine latinul doctor — învățător, maestru (Cf. «doctor litterarum Graecorum» — învățător de literatura greacă, atestat în scrierile lui Cornelius Nepos în sec. I i.e.n., precum și «doctor gladiorum» — maestru în lupta cu sabia întîlnit la Valerius Maximus, sec. I e.n.).

Doctorilor în științe, cu o activitate științifică valoroasă și îndelungată, li se poate acorda și cel mai înalt titlu științific — titlul de doctor docent. «Doctor honoris causa» e un titlu onorific care se acordă unor mari personalități din domeniul vieții social-politice, culturale, științifice etc, recunoscute ca atare de către instituția academică sau de învățămînt superior care conferă titlul.

Titlul de doctor în arhitectură, pînă în urmă cu 30 de ani, nu era uzual în România și nu era nici organizată parcurgerea acestui stagiu postuniversitar. În anii '50, s-a instituit și organizat și la noi «aspirantura», după model sovietic, cuprinzîndu-se în acest sistem și domeniul arhitecturii. Actele normative care au reglementat «aspirantura» au fost Decretul nr. 13/1950, Decretul nr. 291/1953 și H.C.M. 2471/1953. Primii arhitecți-doctoranzi și-au efectuat stagiul în U.R.S.S., ca bursieri într-o specialitate unică — arhitectura. Procesul se desfășura anevoie astfel că, pînă în anul 1965, au fost investiți cu titlul științific doar 6 arhitecți, 4 în U.R.S.S. și 2 de către M.E.Î.

Din anul 1965, s-a trecut, pe temeiul Decretului nr. 880/1965 și H.C.M. nr. 1558/1965, la organizarea d o c t o r a t u l u i potrivit instrucțiunilor aprobate prin Ord. Ministrului Învățămîntului nr. 444/1966 și nr. 18/1968. În domeniul arhitecturii, erau prevăzute 5 specialități și anume: urbanism, arhitectura ansamblurilor și clădirilor de locuit și social-culturale, arhitectura ansamblurilor și clădirilor industriale și agricole, istoria arhitecturii și teoria arhitecturii. Cum era și firesc, acțiunea s-a declanșat cu multe dificultăți, atît din lipsa unei tradiții în domeniu, a lipsei de deținători ai titlului științific pentru a deveni conducători științifici ai doctoranzilor și alte motive de ordin obiectiv. Dar și de ordin subiectiv. Circula printre arhitecți opinia că «cine are de spus ceva în arhitectură construiește o casă, nu scrie o lucrare teoretică». Astfel, în cincinalul 1966—1970, au fost acordate doar 6 titluri științifice de doctor, 3 cadre didactice din Institutul de Arhitectură și 3 arhitecți din producție. Numai că noile reglementări privind promovarea cadrelor didactice din învățămîntul superior, pe posturi de conferențiar și profesor universitar, reclamau cu necesitate deținerea titlului de doctor. Precizăm că anul 1968 a fost ultimul în care s-au mai admis la concursuri pentru post de profesor sau conferențiar universitar, cadre didactice care nu aveau titlul științific și, în acest caz de excepție, cu obligarea expresă a predării și susținerii lucrării de doctorat în cel mult 3 ani, adică pînă cel mai tîrziu în 1981.

Între timp, o bună parte dintre doctoranzii admiși pe parcurs își satisfăcuseră stagiul de pregătire și, în cincinalul 1971—1975, au fost conferite, pe temeiul lucrărilor de doctorat susținute, 19 titluri științifice, 11 arhitecți din facultate, 7 din afara Institutului de Arhitectură și 1 unui arhitect din străinătate. Către finele cincinalului, dinamica acestei acțiuni a suferit o oarecare încetinire, ca apoi, în anii 1976—1980, să fie atestați încă 27 de doctori în arhitectură: 8 din învățămînt, 17 din afara Institutului de Arhitectură (mai bine de dublu, față de categoria anterioară) și 2 din străinătate. Se observă același fenomen ca în cincinalul anterior, de slăbire a ritmului susținerilor de teze către sfîrșitul perioadei. Dacă, în primii trei ani ai cincinalului, înregistrăm cîte 6, 8 și, respectiv, 9 atestări, în ultimii doi ani ai aceleiași perioade, doar cîte două pe an. Oare de ce?

Dacă, pentru arhitecții activi în institute de proiectări, situația este oarecum explicabilă, considerînd că aceștia au o încărcare mai mare cu sarcini de producție către finele cincinalului, apare ca o curiozitate pentru cadrele didactice din școală care, în ultimii doi ani ai ambelor cincinale mai semnificative pentru discuția noastră, nu-și fac o prezență sensibilă în acțiunea de încheiere și susținere a lucrărilor de doctorat. Aceasta cu atît mai mult cu cît numărul de doctoranzi care și-au depășit termenul de stagiu a crescut simțitor, semnalîndu-se multe cazuri în care această «vechime» se apropie de 10 ani și chiar mai mult. Apreciem că situația de fapt reclamă o analiză mai amănunțită, întrucît multe subiecte de lucrări anunțate inițial sînt depășite de evoluția socio-economică și ca atare perimate în bună măsură. Este și acesta unul dintre motivele neîncheierii multor lucrări, dar mai pot fi luate în considerare și altele. Astfel, se poate aprecia că, datorită tergiversării în redactarea tezei, între timp a început să se manifeste, drept frînă în finalizarea acesteia, și factorul vîrstă a doctoranzilor.

Ne vom limita cu acest considerent numai la cadrele didactice din facultate pentru care avem date certe. Dacă la 1 ianuarie 1980 vîrsta medie a cadrelor didactice cu titlul de doctor în arhitectură, activi în prezent în școală, era la data obținerii titlului științific de 40,1 ani (deși în această medie sînt cuprinse și două cazuri de 52 și, respectiv, 56 ani), în momentul de față, vîrsta medie a celor 28 doctoranzi cadre didactice este de 46,3 ani, spectrul de vîrste ocupînd un interval de la 36 la 64 de ani. Credem că o atare situație explică, în parte, și faptul că, în anul curent, pînă la data de 10 mai, nu s-a susținut încă nici o lucrare de doctorat, iar, în primii ani ai cincinalului în curs, au fost acordate doar 19 titluri științifice, 6 cadre didactice din facultate, 5 arhitecți din producție și 8 din străinătate. Pe ani, situația se prezintă astfel: ● În 1981, 5 arhitecți din Institutul de Arhitectură, 3 din institute de proiectări și 3 arhitecți din străinătate ● În 1982, 1 arhitect din producție și 2 din străinătate ● În 1983, 1 cadru didactic, 1 arhitect din proiectare și 3 din afara granițelor României.

Se pare că, și în acest cincinal, se conturează ca valabilă observația făcută asupra celor două anterioare cu privire la scăderea numărului de teze susținute de arhitecții cetățeni români către finele respectivei perioade, de această dată chiar foarte abrupt. Această perspectivă devine îngrijorătoare avînd în vedere că din cei 78 de doctoranzi doar 19 sînt în termen (stagiul pregătitor), 52 având o «vechime» de pînă la 10 ani, iar 7 au peste 10 ani de cînd sînt în faza de redactare a tezei. În schimb, crește numărul de susțineri de teze ale arhitecților din străinătate care își fac doctorantura în România, iar din cei 13 doctoranzi cetățeni străini majoritatea sînt în termen, beneficiind cu prisosință de îndrumarea competentă a conducătorilor științifici profesori ai facultății noastre.

Întrucît, așa cum arătam și mai sus, o parte dintre subiectele de teză ale doctoranzilor sînt caduce, prin depășirea lor de către evoluția socio-economică a țării, se impune reorientarea acestora spre lucrări a căror oportunitate să fie justificată fie de cerințele producției, fie de necesitățile învățămîntului de arhitectură.

Din analiza matricei lucrărilor susținute pînă în prezent, după opinia noastră, apar ca posibile teme precum:

● Programe de clădiri din sfera îngrijirii sănătății și altor servicii pentru populație (există o singură lucrare din anul 1971 privind mărirea eficienței funcționale și aspectele sociale ale spitalului contemporan)

● Programe privind clădiri și amenajări pentru cultura fizică și sport

● Programe privind clădiri și amenajări dn domeniul transporturilor rutiere (inclusiv probleme de trafic), c.f., maritim-fluviale, urbane și suburbane (există o singură lucrare din anul 1972 privind problematica aeroportuară specifică litoralului românesc)

● Subiecte privind problematica clădirilor de producție și a sistematizării platformelor industriale

● Lucrări privind sistematizarea teritorială, fie prin studiu de caz, fie în ceea ce privește o metodologie sistematică aplicabilă pe plan regional sau național în condițiile țării noastre

● Subiecte privind probemele energetice în construcții și arhitectură, inclusiv utilizări posbile a energiilor neconvenționale și implicații în structura arhitecturală etc.

La cele de față, sînt anexate, ca parte integrantă a articolului, o serie de tabele și materiale grafice ilustrative precum: Dinamica acordării titlului științific de doctor în arhitectură, pe ani și categorii de arhitecți în funcție de locul de muncă și/sau țara de proveniență a acestora **(1)**; Distribuția lucrărilor de doctorat pe ani și categorii de subiecte **(2)**; Structura personalului didactic din Inst. de Arhitectură «Ion Mincu», pe vîrste, sexe și situația privind doctoratul **(3)**; Ponderea cadrelor didactice cu titlul de doctor în "IAIM" (arhitecți și total) —distribuția pe grade didactice **(4a, 4b)**; Nivelul de ocupare a posturilor didactice pe ani universitari (%), în intervalul 1971—1984 **(5)**, Dinamca acordării titlului de doctor în arhitectură, pe cincinale, conducători științifici și categorii de arhitecți, precum și situația doctoranzilor înscriși în prezent (pe cond. științifici și categorii), Lista selectivă cu titluri de lucrări prezentate de arhitecți români pentru obținerea titlului de doctor în arhitectură (1955—1983), Idem— arhitecți din străinătate, începînd cu 1974 pînă în prezent.

TABEL 1

Dinamica acordării titlului științific de DOCTOR în arhitectură, pe cincinale, conducători științifici și categorii de arhitecți (din Institutul de Arhitectură, din exteriorul institutului și arhitecți din străinătate), precum și numărul doctoranzilor care sînt în prezent înscriși (pe conducători științifici și total)

— situația la 10 mai 1984 —

Conducător științific	Cincinal 56 60	61 65	66 70	71 75	76 80	81 85	Total Dr.	Doctoranzi, din care: români	străini	Total
U.R.S.S.	4	—	—	—	—	—	4	—	—	—
M.E.I.	1	1	—	—	—	—	2	—	—	—
Cons. Prof.	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Gr. Ionescu	—	—	1	4	6	1	12	9	—	9
G. Petrașcu	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
O. Doicescu	—	—	1	4	2	1	8	2*	—	2*
H. Maicu	—	—	1	2	1	—	4	—	—	—
L. Adler	—	—	1	—	5	1	7	8	—	8
C. Lăzărescu	—	—	—	2	7	3	12	13	1	14
A. Damian	—	—	—	5	—	1	6	9	—	9
G. Gusti	—	—	—	2	1	—	3	—	—	—
M. Alifanti	—	—	—	—	3	6	9	11	—	11
G. Cristea	—	—	—	—	2	6	8	7	7	14
—								—	5	5
G. Curinschi								6	—	6
TOTAL:	5	1	6	19	27	19	77	65	13	78
din care:							%			%
cadre didactice	2	1	3	11	8	6	31 (40,2)	28	—	(35,9) 28
arhitecți rom.	3	—	3	7	17	5	35 (45,4)	37	—	(47,4) 37
arhitecți str.	—	—	—	1	2	8	11 (14,4)	—	13	(16,7) 13

Nota:

** Doctoranzi rămași fără conducător științific prin decesul acad. prof. arh. Octav Doicescu, la care se adaugă cei 5 arhitecți din străinătate recent admiși.*

În încheiere, ne punem și noi întrebarea lui Cicero din « De Senectute »: « Potest quidquam esse absurdius, quam quo minus viae restat, eu plus viatici quaerere ? »

Dr. arh. EUGEN APOSTOL

Listă selectivă cu titluri de lucrări prezentate pentru obținerea titlului de doctor în arhitectură ale arhitecților români în perioada 1955—1983 (în ordinea anului acordării titlului științific de către Comisia Superioară de Diplome a M.E.Î.)

- *Arhitectura cluburilor muncitorești (Benedek, T. — 1955)*
- *Arhitectura Renașterii în Transilvania (Curinschi, G. — 1959)*
- *Contribuții la stabilirea unei teme de perspectivă a locuinței urbane în R.P.R. pe 1960—1965 (Caffé, M. — 1963)*
- *Arhitectura în România de la sfîrșitul veacului al XVI-lea pînă la începutul celui de al cincilea deceniu al veacului XX (Ionescu, Gr. — 1967)*
- *Probleme actuale ale hotelurilor din orașele țării (Lăzărescu, C. — 1969)*
- *Tehnica desenului perspectiv în construcții și arhitectură (Gheorghiu, A. — 1969)*
- *Arhitectura și industria de mîine (Enescu, M., G. — 1970)*
- *Contribuții la studiul sistemelor de reprezentare cu aplicații în arhitectură și construcții (Tănăsescu, A. — 1970)*
- *Contribuții la o estetică arhitecturală (Maicu, H. — 1970)*
- *Definirea conceptului arhitectural și urbanistic al Institutului Politehnic — București (Doicescu, O. — 1971)*
- *Mărirea eficienței funcționale și aspectele sociale ale spitalului contempornn (Enescu, M. — 1971)*
- *Probleme economice actuale ale arhitecturii industriale (Adler, L. — 1972)*
- *Densitatea zonelor de locuit în oraș (Vernescu, D. — 1972)*
- *Conceptul arhitectural în proiectarea ansamblului aeroportuar contemporan (Cristea ,G. — 1972)*
- *Elemente gotice în arhitectura Moldovei secolele XV—XVII (Dordea, M. — 1972)*
- *Cadrul arhitectural al turismului contemporan (Trișcu, A. — 1972)*
- *Arhitectura din Țara Românească în sec. VI—XVI și locul ei în ansamblul culturii sud-est europene (Voiculescu, S. — 1972)*
- *Arhitectura și petrecerea timpului liber (Borgovan, A. — 1972)*
- *Locuința colectivă în perspectivă (Patrulius, R. — 1973)*
- *Spațiul teatrului de dramă contemporan (Belea, R. S. — 1973)*
- *Arhitectura bisericilor de lemn din Țara Românească (Pănoiu, A. — 1973)*
- *Contribuții la metodologia de analiză a eficienței ansamblurilor de locuit (Sebestyen, G. — 1973)*
- *Concepția modernă a muzeelor de artă (Dumitrescu, C. — 1974)*
- *Noi materiale de construcție și rolul lor în evoluția modalităților contemporane de concepere și realizare a spațiilor construite (Polizu, G., C. — 1976)*
- *Arhitectura construcțiilor școlare pentru învățămîntul primar și mediu (Tănăsoiu, R., V. — 1976)*
- *Metodologie de sistematizare urbană complexă (Enache, M. — 1976)*
- *Contribuții la valorificarea complexă a spațiilor libere necesare cadrului recreativ urban (Fulicea, V. — 1976)*
- *Relații între mediul construit și mediul natural în orașele poluate industrial (Berindan, E., C. — 1976)*
- *Arhitectura industrială și computerele (Gheorghe, I. — 1977)*
- *Dezvoltarea centrelor istorice ale orașelor medievale din Transilvania pînă la sfîrșitul sec. al XVI-lea (Niedermaier, H., P. — 1977)*
- *Raționalizarea conceptuală a proiectării centrelor civice de dimensiuni mici (Jurov, C. — 1977)*
- *Geneza arhitecturii moderne (Moisescu, A. — 1977)*
- *Clădiri pentru preșcolari (Apostol, E. — 1977)*
- *Principii și măsuri de reducere ale nivelelor de zgomot de trafic urban rutier mecanizat în oraș (Mehedincu, S., S. — 1977)*
- *Contribuție la definirea conceptului de structură urbană și implicațiile înțelegerii ei corecte în abordarea dezvoltării urbane (Sandu, A., G. — 1977)*
- *Arhitectura populară din Țara Moților (Gavra, S. — 1978)*
- *Contribuția orașului Tîrgoviște la dezvoltarea arhitecturii din Țara Românească (Moisescu, C. — 1978)*
- *Arhitectura bisericilor românești de zid din Transilvania în secolele XIII—XVII (Greceanu, E. — 1978)*
- *Asigurarea regimului luminos optim și controlul însoririi în încăperile de producție (Ene, A. — 1978)*
- *Arhitectura gotică civilă din Transilvania cu privire specială la orașul Sibiu (Fabini, A., H. — 1978)*
- *Sistematizarea viitoarelor centre urbane polarizatoare din România (Cristea, D., E. — 1978)*
- *Case de cultură pentru tineret (Vlădescu, N. — 1979)*
- *Dotări social-culturale în ansamblurile noi de locuit (Suflet, D. — 1980)*
- *Arhitectura Romantică în România (Mărgineanu-Cîrstoiu, M., M. — 1982)*
- *Contribuție la elaborarea unei concepții și a unei metodologii de proiectare în sistematizarea localităților rurale (Stănculescu, M. — 1981)*
- *Rezolvarea funcției de locuire urbană la nivelul cerințelor cu frecvență zilnică (Derer, P., F. — 1981)*
- *Specificul național în preocupările arhitecților din diferite țări (Mahu, V., A. — 1981)*
- *Implicarea calității în organizarea spațiilor plantate (Filipeanu, A. — 1981)*
- *Construcții de cultură pentru tineret (Popescu, E., B. — 1981)*
- *Introducere în teoria și practica consultingului de arhitectură (Preda, S. — 1981)*
- *Elemente de confort acustic în proiectarea de arhitectură (Smigelschi, M. — 1981)*
- *Industrializarea complexă a clădirilor de locuit într-un concept al prefabricării deschise (Ivaneș, V. — 1981)*
- *Complexe multifuncționale pentru sport și recreere (Ghenciulescu, C. — 1983)*
- *Contribuție la cercetarea și transpunerea conceptiilor noi în creația construcției de locuințe (Todorov, A. — 1983)*

Listă cu subiecte de lucrări prezentate drept teze de doctorat de către arhitecți din străinătate în perioada 1974—1983 (în ordinea anului confirmării titlului științific de doctor de M.E.I.)

- *Principiile și soluțiile arhitecturale ale locuinței cu normă redusă și în clima caldă din Vietnam (Le, Q., N. — 1974)*
- *Amplasarea industriei și a zonelor industriale de luarea în considerare a condițiilor din Vietnam (Bach, N., Ph. — 1978)*
- *Contribuții la sistematizarea ansamblurilor de locuințe din Egipt (Kamel, A., N., A., Y — 1980)*
- *Contribuții la realizarea unui nou tip de școală în Egipt (Sayed, A. — 1981)*
- *Aplicarea tehnicii de prefabricare în construcții social-culturale din Vietnam (Nguyen, H., C. — 1981)*
- *Tipuri noi de locuințe pentru Vietnam (Phan, Th., H. — 1981)*
- *Organizarea rețelei de dotări urbane în orașe mijlocii din Vietnam (Do, D., V. — 1981)*
- *Organizarea spațiului arhitectural al ansamblurilor de locuințe în condițiile industrializării din Vietnam (Tring, M., H. — 1982)*
- *Sistematizarea orașelor vechi din Pakistan (Abdul, R. — 1983)*
- *Coordonate ale proiectării de arhitectură pentru o rezolvare a problemei locuirii în orașele mari și mijlocii din Nordul Irakului (Mariwan, Sh. — 1983)*
- *Ansambluri de locuințe în R. P. Guineea (Alpha, O. — 1983)*

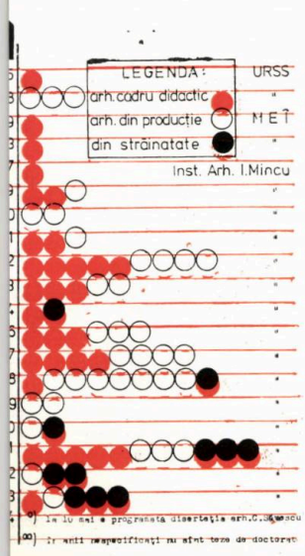

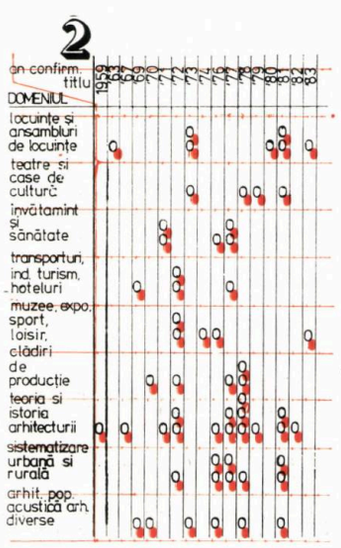

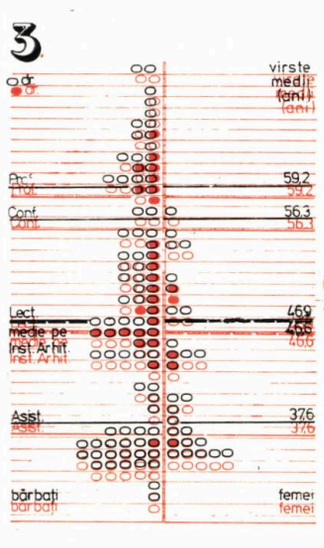

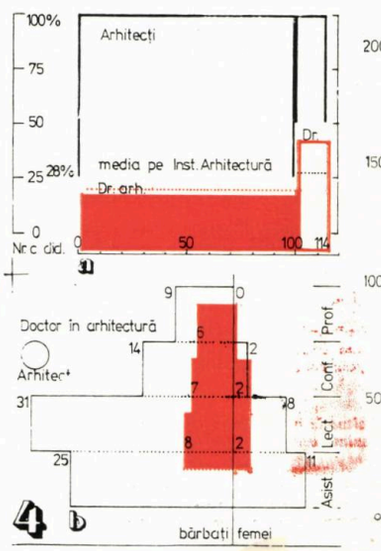

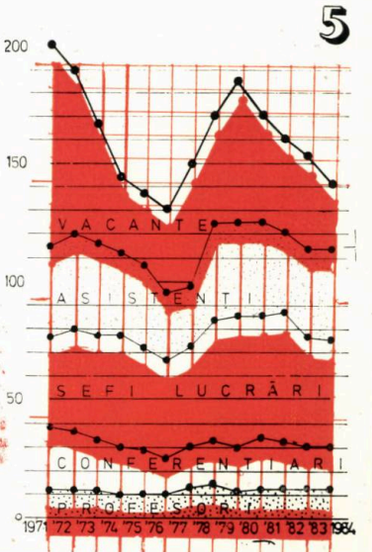

PROIECTE DE CLĂDIRI MULTIFUNCȚIONALE

Fazele studiului teoretic privind posibilitățile de proiectare a clădirilor multifuncționale, prezentate într-o serie de lucrări de specialitate [1], au fost depășite odată cu întocmirea cîtorva proiecte de asemenea clădiri pentru localități mici rurale și urbane. Aceste proiecte au fost elaborate în Institutul de Arhitectură «Ion Mincu» din București de către un colectiv de conductori-arhitecți, studenți în anul III la cursurile serale în anul universitar 1982—1983 colectiv îndrumat de autorul articolului. Tema de proiectare era concepută în așa fel încît fiecare student avea de rezolvat o variantă diferită tematic de a celorlalți. Astfel, au rezultat aproape 30 de variante funcționale și morfologice de clădiri multifuncționale, cuprinzînd idei și rezolvări posibile de asociere a unor funcțiuni cu caracter socio-cultural pe principii de comasare și polivalență a spațiilor.

În majoritatea variantelor, se face asocierea unor activități care în proiectarea curentă nu se practică, iar în viziunea unor beneficiari par să fie incompatibile. Dar, studiind în detaliu categoriile de asociere și principiile de compoziție, care au fost însușite și interpretate realist, precum și experiența altor țări privind construcția și exploatarea clădirilor multifuncționale, au rezultat asocieri de activități diferite ca program care pot funcționa în aceeași clădire fără să se stînjenească reciproc, propunîndu-se, în acest fel, și cîteva posibilități de colaborare a unor funcțiuni cu altă apartenență departamentală.

Clădirile multifuncționale fac parte din categoria celor economice, generînd atît efecte imediate, cît și în exploatare; ele pot contribui la intensificarea relațiilor psihosociale și la valorificarea estetică a spațiului central sătesc sau orășenesc.

Efectele economice imediate rezultă din faptul că, prin reducerea volumului construit cu circa 20%, reducere făcută pe seama comasării unor spații auxiliare și a circulațiilor în principal, prețul de cost poate scădea cu circa 15% comparativ cu situația în care s-ar executa clădiri cu funcțiuni independente; dacă se adaugă și efectele organizării în sistem a localităților, a aplicării unor norme diversificate de proiectare, a unei organizări de șantier unitare etc, prețul de cost poate scădea cu 20—25%. Acestor aprecieri de cost trebuie să li se adauge reducerile importante ale cantităților de materiale de construcție, scăderea greutății construcțiilor, folosirea rațională a teritoriului aferent clădirilor multifuncționale etc.

În exploatare, rezultatele economice se referă la reducerea personalului administrativ, prin existența unei singure administrări a imobilului, la folosirea intensivă a spațiilor (prin polivalență, convertibilitate etc), la economisirea energiei convenționale și limitarea pierderilor de căldură, la sporirea gradului de rentabilitate al construcțiilor.

Avantajele psihosociale vor fi evidente prin faptul că aceste clădiri vor deveni polarizatoare pentru populație, grupînd, diversificînd, și îmbunătățind, pe un teritoriu restrîns, serviciile publice, comerciale, social-cultural administrative etc, reducîndu-se timpul de deplasare al populației între serviciile social-culturale; în același timp, populația va găsi concentrate mai multe posibilități de petrecere a timpului liber pentru destindere și culturalizare.

Efectele estetice ale clădirilor multifuncționale vor avea valoare prin aceea că se vor realiza volume pregnant reliefate într-o localitate mică. Scara arhitecturală a localității va fi dată, în această situație, de zona centrală, prin faptul că, în această zonă, se vor construi și blocuri de locuințe P + 2—4. Clădirile social-culturale multifuncționale vor trebui să intre în relație spațială mai degrabă cu acestea decît cu locuințele tradiționale P sau P + 1, urmînd ca trecerea de la scara volumelor tradiționale la cea a centrului civic să se facă prin intermediul întregului ansamblu central nou conceput.

Organizarea și formarea centrelor civice cu ajutorul clădirilor multifuncționale se poate încadra, în principal, în două categorii:

A — *Gruparea tuturor sau aproape a tuturor activităților sociale, culturale, comerciale, prestări de servicii, de învățămînt, administrative etc, necesare unor localități mici rurale într-o singură clădire (de pildă pentru localitățile de pînă la 1500 de locuitori)*

B — *Realizarea unor clădiri care să grupeze activități din categorii funcționale înrudite sau nu, repartizate pentru diferite vîrste etc, cu ajutorul cărora să se mobileze centrul civic al localității. Această a doua posibilitate poate facilita și rezolvarea zonei centrale în spirit tradițional, în care dotările cu caracter socio-cultural se vor răspîndi la intervale unele de altele combinate fiind cu locuințele, spațiile verzi etc, în final rezultînd străzi și piațete cu dotări animate de o viață socială intensă.*

Proiectele de clădiri multifuncționale, pe care le prezentăm ca rezultat al muncii noastre de un semestru, sînt grupate și ele după cele două categorii:

A — *Proiect nr. 1 — Centru civic pentru o localitate de circa 500 locuitori, student Ștefan Rapițeanu*
Proiect nr. 2 — Centru civic pentru o localitate de circa 1000 locuitori, student Alexandru Octavian Toma
Proiect nr. 3 — Centru civic pentru o localitate de circa 1500 locuitori, student Corneliu Pavelescu
Proiect nr. 4 — Clădire multifuncțională din tronsoane funcționale tip mici, pentru centre civice de localități rurale, student Mihai Mircea Georgescu
Proiect nr. 5 — Centru civic din tronsoane funcționale tip mari pentru localități polarizatoare, studenții Mihaela Roxana Senceanu Fischoff și Vladimir Brateș
Proiect nr. 6 — Centru socio-cultural pentru un complex de locuințe urban, student Alexandru Bucur

B — *Proiect nr. 7 — Clădire multifuncțională pentru un centru civic comunal al unei localități de circa 2000 locuitori, student Valentina Ionescu*
Proiect nr. 8 — Clădire multifuncțională pentru un centru civic comunal al unei localități de circa 3000 locuitori, student Cristina Diaconescu
Proiect nr. 9 — Clădire pentru activități culturale și administrative, din subansambluri funcționale tip, pentru centre civice comunale, student Viorel Boșoteanu
Proiect nr. 10 — Clădire pentru activități culturale și administrative din subansambluri funcționale tip, pentru centre civice comunale, student Mihail Lupoi
Proiect nr. 11 — Clădire comasată pentru învățămînt și asistență sanitară din subansambluri funcționale tip, pentru o zonă centrală a unei reședințe de comună, student Paul Ioniță
Proiect nr. 12 — Clădire pentru învățămînt și destindere pentru un oraș agroindustrial polarizator, student Camelia Cristian
Proiect nr. 13 — Clădire pentru activități cultural-recreative și învățămînt în orașe agroindustriale polarizatoare, student Sorin Simionescu
Proiect nr. 14 — Centru comercial și de învățămînt profesional pentru un oraș agroindustrial polarizator, studenții Angela Dumitru-Nițulescu și Traian Drăgușanu.

Exemplele din prima categorie, adică un edificiu care să reprezinte centrul civic sătesc, urmăresc realizarea clădirilor respective în trei ipoteze:

a. *Clădiri proiectate special pentru o anumită situație urbanistică și topografică, dar care pot fi etapizate, în așa fel, încît, în fiecare etapă, clădirea să prezinte unitate și armonie (2, 3)*

b. *Clădiri proiectate pe baza segmentelor funcționale tip, cu ajutorul cărora se rezolvă, atît tipizarea unor grupuri de spații și a sistemului constructiv, cît și problemele de etapizare (4, 5). Clădirile realizate din segmente funcționale tip pot rezolva mai multe situații urbanistice, de capacitate și calitate funcțională și arhitecturală*

c. *Proiecte pentru clădiri unicat, care se referă la situații topografice mai speciale sau pe considerente particularizate (1, 6), dar și acestea cu o anumită posibilitate de etapizare.*

Clădirile, comasînd mai multe activități, se impun ca necesare în localități mici, deoarece aici se prevede o gamă diversificată de activități, dar de capacități reduse, iar construirea unor clădiri speciale pentru fiecare funcțiune este nerentabilă.

Și, în cea de a doua categorie se pot aplica sistemele enunțate pentru prima, dar, în exemplele prezentate, apar și clădiri unicat care nu pot fi etapizate: pentru ipoteza «a» (nr. 8, 12, 13), pentru «b» (nr. 9, 10, 11), pentru «c» (nr. 7, 14).

Modul în care a fost gîndită posibilitatea de asociere dintre diferite activități o ilustrăm cu următorul exemplu: în proiectele de față, unele asocieri de activități sînt reluate, în mai multe variante, cum este cazul școlii care se grupează cu spațiile rezervate cultului, sportului și divertismentului. Această asociere se justifică prin eficiența funcțională și economică mai mare, pe care trebuie s-o capete unele spații mai importante. O școală de 4, 8 sau chiar 10 clase, cu teren liber corespunzător, este necesară copiilor ce locuiesc în zona centrală a localității. Această școală, atunci cînd este comasată cu o clădire cultural-recreativă, poate folosi o serie de spații ale acesteia (sala de sport, sala de spectacole polivalentă, expoziția etc), în perioade de timp decalate față de programul de folosire a lor de către adulți. Aceasta este una din posibilitățile realiste de a completa clădirea școlii cu spații pe care altfel ea nu le-ar putea avea, considerîndu-se ca fiind ineficiente din punct de vedere economic pentru o școală cu număr mic de elevi, frustrîndu-i pe aceștia de o pregătire multilaterală. Și alte spații mai mici vor putea fi folosite în comun, cum ar fi biblioteca școlii, care poate fi comasată cu cea a clubului formînd împreună un spațiu mai generos, util atît adulților cît și copiilor. Totodată, clasele vor putea servi, seara, pentru cursuri ale adulților (universității populare, cercuri pentru activități artistice etc).

În legătură cu aceeași propunere de asociere, nu trebuie să omitem și un alt aspect de care se ține mai puțin seama în organizarea centrelor civice rurale: prezența copiilor în centrul localității poate spori gradul de animație, iar aceștia, la rîndul lor, se vor putea obișnui cu anumite constrîngeri sau comportamente de tip urban, care se pot manifesta într-o oarecare măsură, mai degrabă, în centrul unei localități rurale, decît în restul teritoriului ei.

Ceea ce ne-a preocupat, atunci cînd am analizat proiectele de clădiri multifuncționale pe care le prezentăm, a fost relevarea ideilor de asociere a funcțiunilor și a procedeelor de realizare a unor astfel de clădiri, conștienți fiind de faptul că detaliile funcționale vor putea suporta îmbunătățiri. Astfel:

S-au asociat activități din următoarele grupe-funcționale:

● **Diferite**, *cu pondere relativ echivalentă în funcționarea clădirii — în proiectele nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 12, 14 (categoria a IV-a de asociere)*

● **Complementare**, *în care una din activități reprezintă nucleul funcțional de bază — în proiectele nr. 7, 8, 9, 10, 13, fiind predominantă funcțiunea cultural-recreativă, iar în proiectul nr. 11, funcțiunea pentru învățămînt (categoria a III-a de asociere).*

Principalele asocieri de activități care s-au folosit în proiectarea clădirilor multifuncționale sînt: sala de spectacole polivalentă de diferite capacități (180—400 locuri) și clubul, ca activități considerate de bază, cu: școala (proiectele nr. 1, 2, 8, 12); școala și grădinița (proiectele nr. 3, 4, 5, 6, 7, 13); sala de sport (nr. 2, 3, 5, 6); spații comerciale, de alimentație publică și prestări de servicii (nr. 1, 2, 3, 4, 5, 14); încăperi pentru administrația locală (nr. 1, 2, 3, 4, 6, 9, 10); asistență sanitară (nr. 1, 2, 3, 5, 6); baie publică (nr. 2, 3, 5). Apoi, școala cu dispensarul (nr. 11); școala cu internatul (nr. 12); centru comercial cu școală profesională (nr. 14).

Spațiile utilizate în comun, avînd ca scop reducerea volumului construit și folosirea lui intensivă din punct de vedere funcțional sînt: holul principal al clădirii, pentru activități cultural-recreative, utilizat, de regulă, seara pentru accesul în sala polivalentă și la club (proiectele nr. 4, 5, 9, 10); poate servi, în cursul zilei, în cazul localităților mici, pentru acces și la alte activități cum sînt: încăperile poștei, administrației, ale anumitor servicii (proiectele nr. 2, 3, 9, 10), sală de sport și club (proiect nr. 13); poate folosi, de asemenea, ca spațiu de expoziție pentru club și școală (proiect nr. 8); intrările comune sînt folosite pentru următoarele activități: școală și grădiniță (proiectele nr. 5, 13); comerț, alimentație publică și încăperi pentru administrația locală (nr. 1); magazin alimentar, nealimentar și alimentație publică (nr. 3, 4); sală de festivități, restaurant-cantină (nr. 6, 14); punct de asistență sanitară și baie publică (nr. 2); prestări de servicii, baie publică și încăperi administrative (nr. 4); magazin, prestări de servicii, cofetărie-patiserie dispensar (nr. 5); primărie, poștă, dispensar (nr. 7, 8); școală și internat (nr. 12, 14).

Spațiile care pot fi folosite în comun de mai multe categorii de solicitanți sau pentru mai multe scopuri sînt: biblioteca pentru școală și club (nr. 2, 3, 5, 7, 8, 14); sala de sport și de festivități pentru adulți și copii (nr. 7, 8, 12, 13); bufetul și pentru holul sălii (nr. 2, 3, 5); cancelarie pentru școală și grădiniță (nr. 3, 5); vestiarele, pentru actorii sălii de spectacole și pentru sportivi (nr. 2, 3, 5, 7, 8); anexe și depozite comune pentru spațiile comerciale (nr. 2, 3, 4); bucătărie pentru restaurant cu autoservire și cantină școlară (nr. 14) etc.

Utilizarea polivalentă a spațiilor s-a aplicat următoarelor încăperi: holurilor, ca spații folosite concomitent, pentru acces, întîlniri, discuții, expoziții etc (nr. 1, 2, 3, 6, 12, 13, 14) sau în perioade de timp decalate cum ar fi seara ca foaier (nr. 1, 2, 3, 5, 12, 13) sau pentru extindere (nr. 2, 3, 4, 5); sala de spectacole polivalentă (care necesită pardoseală orizontală și mobilier deplasabil) poate găzdui manifestări diferite în perioade de timp decalat (nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 12, 13), poate fi extinsă în foaier (nr. 2, 3, 4, 5, 7) sau în alte spații (nr. 1, 4) ori poate fi compartimentată (nr. 4, 5, 14); scena poate deveni uneori sală de sport sau aceasta din urmă poate folosi ca scenă a sălii de spectacole (nr. 2, 5); atelierele și spațiul de recreație pot forma un spațiu de adunări (nr. 11); sălile pentru cercuri pot servi și pentru banchete (nr. 13, 14) etc.

Forma clădirilor a rezultat, în principal, din necesitățile de diversificare a compoziției spațiale, pentru încadrarea în scara zonei centrale, sau din sistemul de etapizare. Astfel, au fost elaborate proiecte de clădiri compacte (nr. 1, 7), compacte cu curți interioare și cu fronturi de fațadă variate (nr. 2, 13), ramificate (nr. 3, 4, 5, 8, 9, 11, 12), ramificate cu curți interioare (nr. 6, 10, 14).

Etapizarea, care reprezintă un mod de execuție realist al clădirilor multifuncționale, se aplică în două sisteme principale: etapizarea unei clădiri unicat, care poate avea pentru început un nucleu funcțional de bază, iar celelalte volume se vor executa într-o succesiune logică (nr. 2, 3, 4, 10, 11, 12, 14) sau fără nucleu funcțional de bază (nr. 5, 7, 8, 9), în ambele situații folosindu-se procedeul de alăturare a volumelor. De asemenea, există posibilitatea executării interioarelor în altă etapă (nr. 1, 4); realizarea clădirilor pe baza unor tronsoane funcționale tip mici (nr. 4) sau mari (nr. 5), precum și din subansambluri funcționale tip (nr. 9, 10, 11). Sistemul de realizare a clădirilor multifuncționale din segmente funcționale tip a fost prezentat în revista «Arhitectura» nr. 6/83, dar, în fond, acest sistem face parte tot din categoria clădirilor etapizate. Principala condiție pentru ca sistemul de etapizare să fie aplicabil este aceea ca fiecare etapă de construcție să nu deranjeze funcțiunile și fațadele principale ale etapei precedente de realizare, iar în fiecare etapă compoziția arhitecturală trebuie să fie unitară și armonioasă.

Proiectele complete se află în Institutul de Arhitectură «Ion Mincu» din București și pot fi consultate de către cei interesați, primind în completare și alte lămuriri privitoare la sistemul de realizare al clădirilor

multifuncționale. De asemenea, se pot elabora și alte tipuri de astfel de clădiri, concomitent cu studiile de sistematizare corespunzătoare ale centrelor civice sau ale altor tipuri de ansambluri de clădiri publice și social-culturale.

Dr. arh. COSMA JUROV

NOTĂ:

1—Raționalizarea conceptuală a proiectării centrelor civice de dimensiuni mici—teză de doctorat, I.A.I.M. Bucureti, 1976; *Centre civice*, Ed. Tehnică, 1979; *Arhitectura clădirilor multifuncționale*, Ed. Tehnică, 1982; *Tipizarea clădirilor social-culturale în sistem E.E.D.* — studiu, I.A.I.M., 1981; *Comasarea clădirilor social-culturale în mediul rural* — studiu, I.A.I.M. și I.P.C.T., 1982; *Comasarea clădirilor social-culturale în orașe* — studiu, I.A.I.M. și I.P.C.T., 1982; *Eficiența socio-economică a clădirilor multifuncționale* — rev. Arhitectura nr. 4/1983; *Proiectarea clădirilor cu ajutorul segmentelor funcționale tip* — rev. Arhitectura nr. 6/1983.

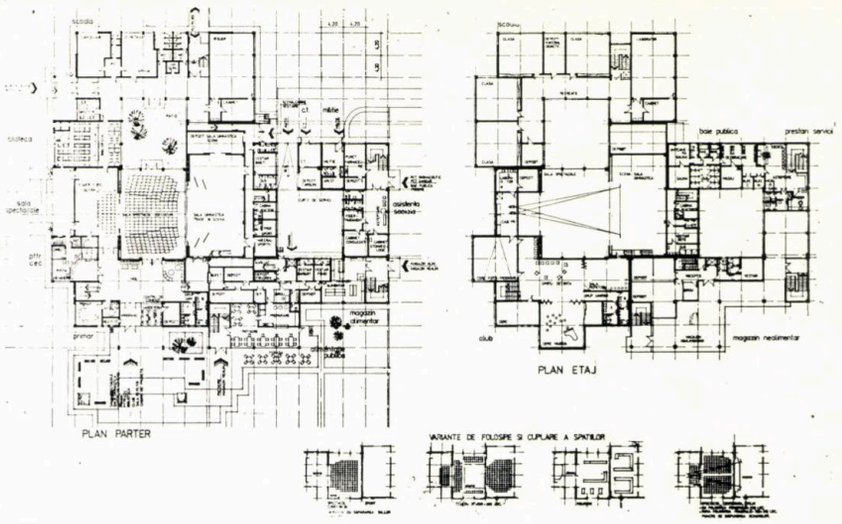

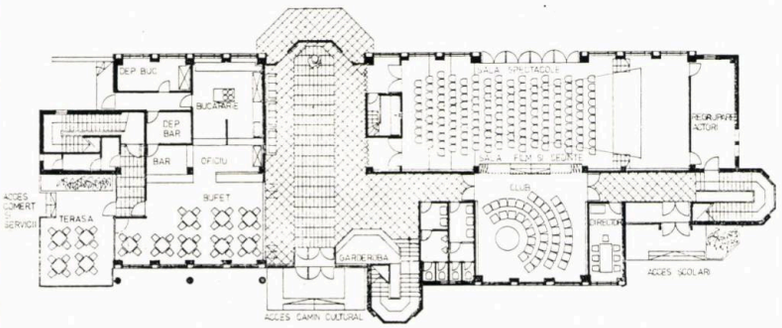

1

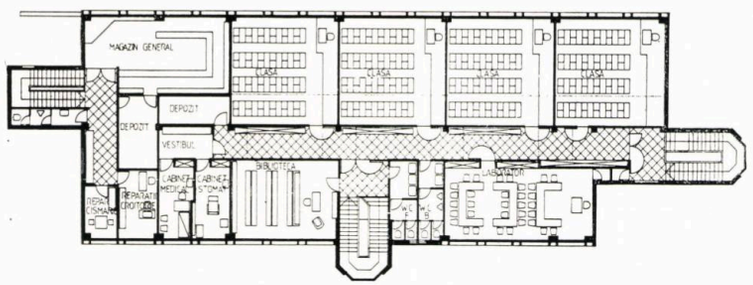

2

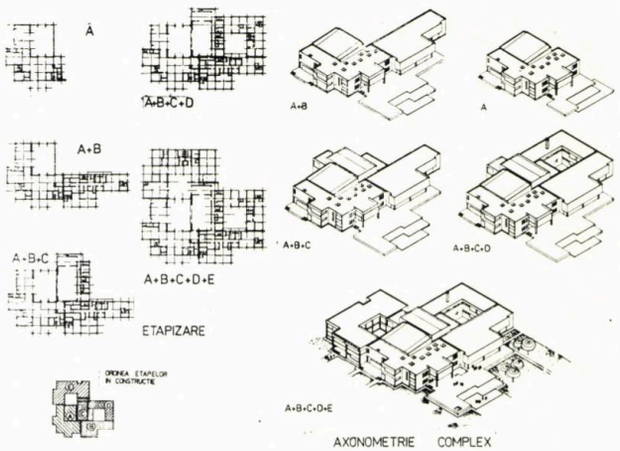

4

1, 2. PROIECT NR 1 (ȘTEFAN RAPIȚEANU), Centru civic 500 locuitori, plan parter/etaj 3, 4. PROIECT NR 2 (ALEXANDRU OCTAVIAN TOMA), Centru civic 1000 locuitori, Plan parter/etaj, variante de cuplare și folosire a spațiilor, etapizare 5, 6. PROIECT NR 3 (CORNELIU PAVELESCU), Centru civic 1500 locuitori, etapizări, plan parter, posibilități de amenajare a sălii polivalente 7, 8, 9, 10. PROIECT NR 4 (MIHAI MIRCEA GEORGESCU), Clădire multifuncțională din tronsoane tip mici, centru rural, parter, secție fațade, variante de asamblare, etapizări (și la p. 76)

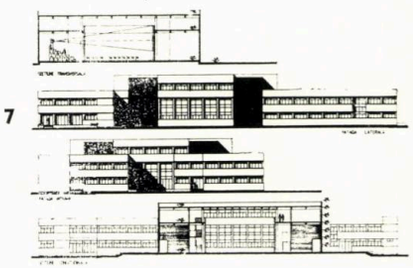

7

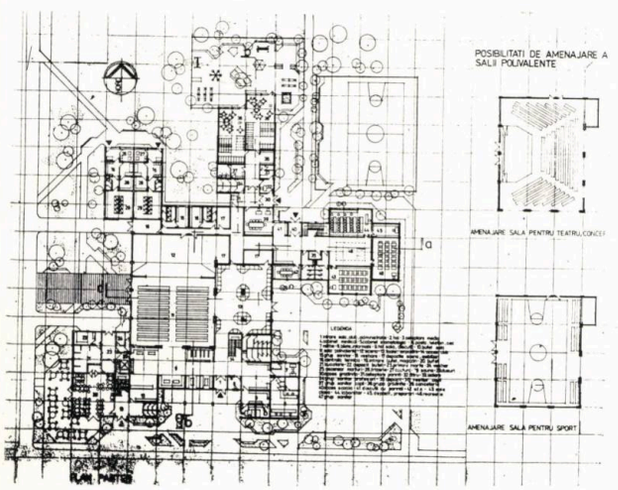

6

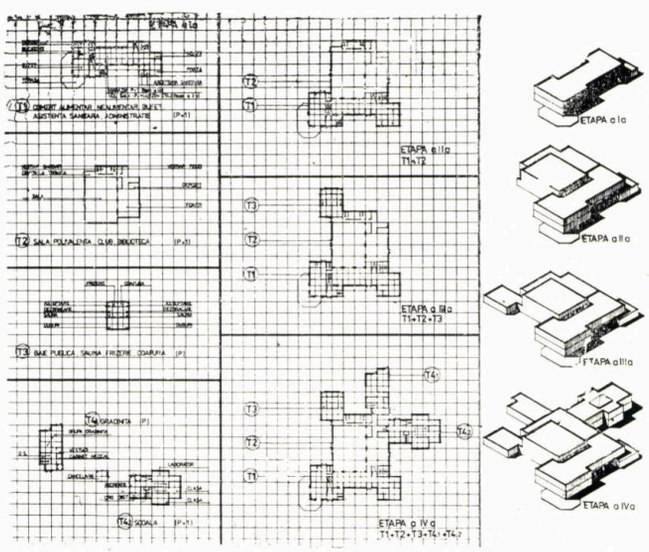

5

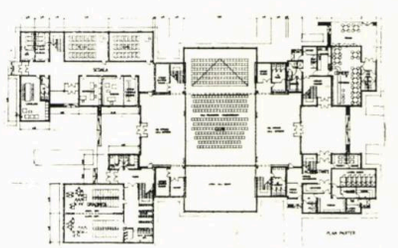

8

→

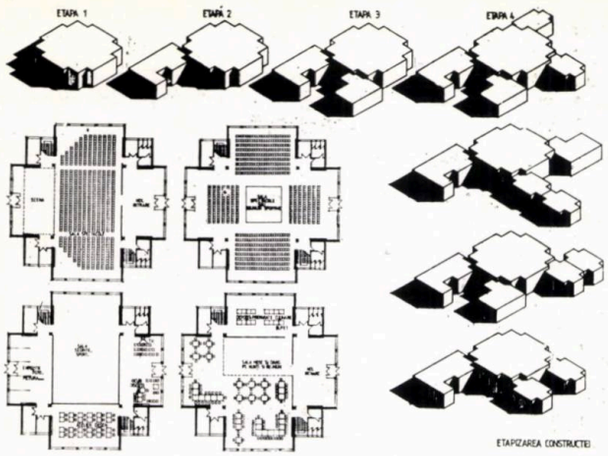

10

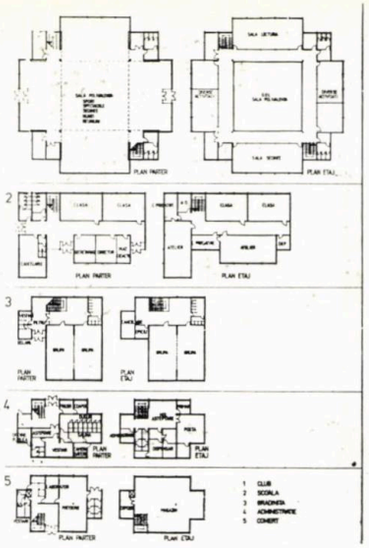

9

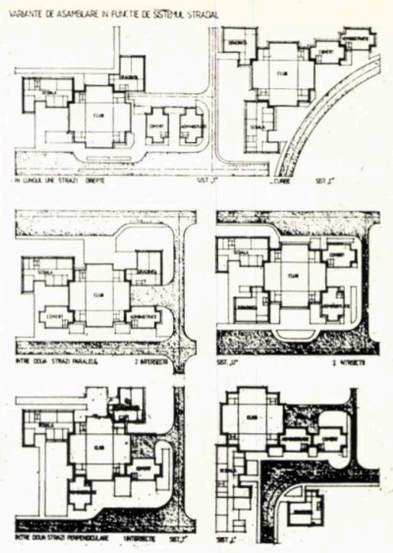

16

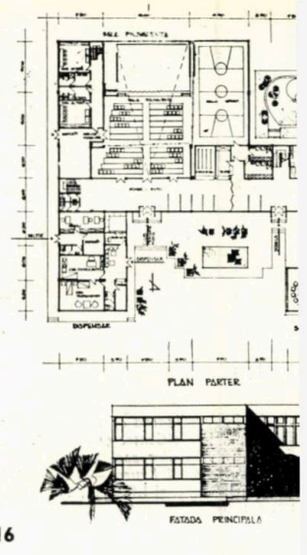

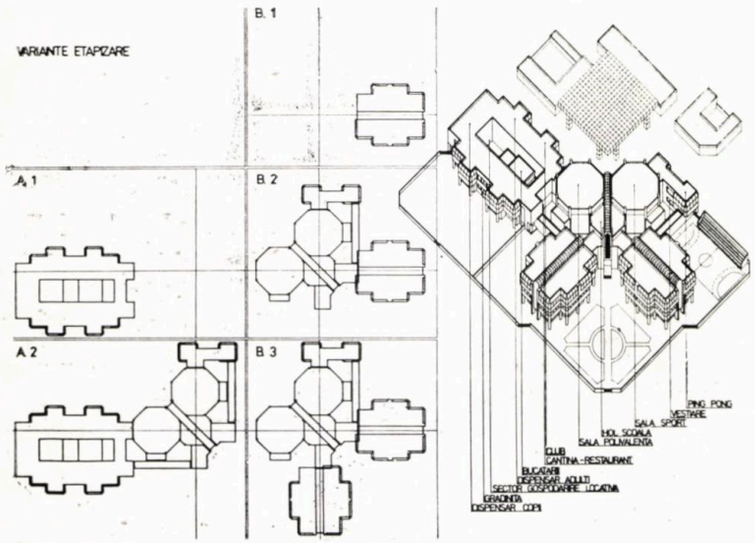

11 12

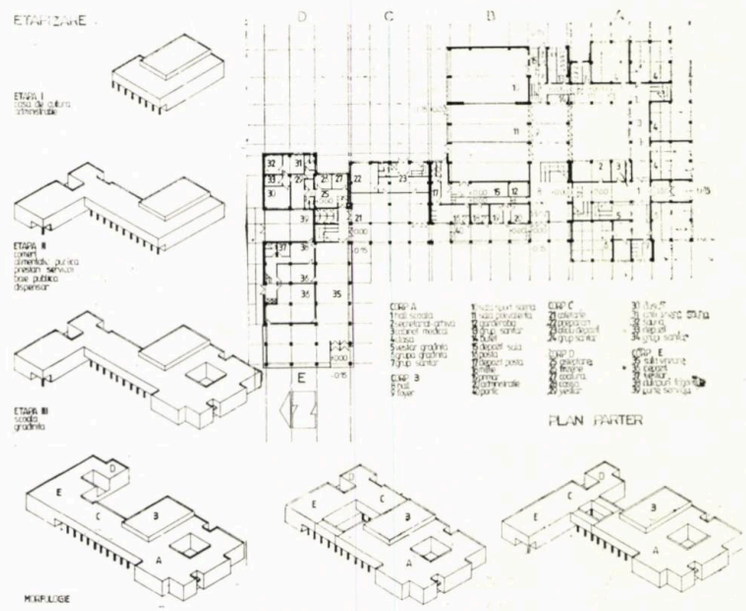

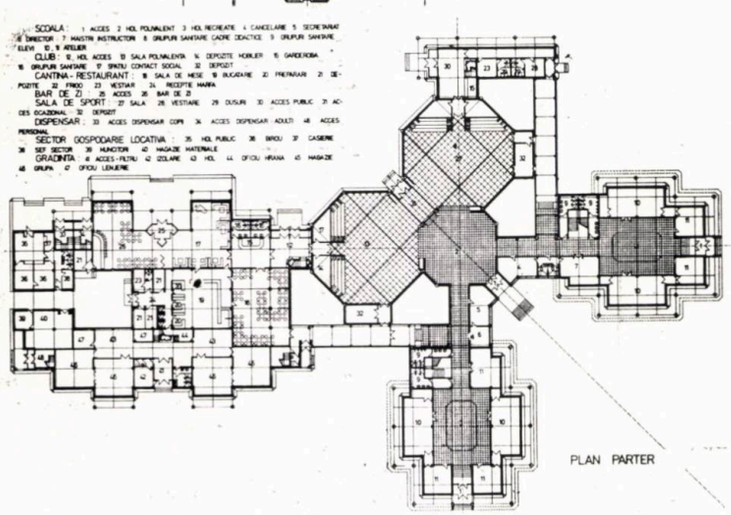

13 15

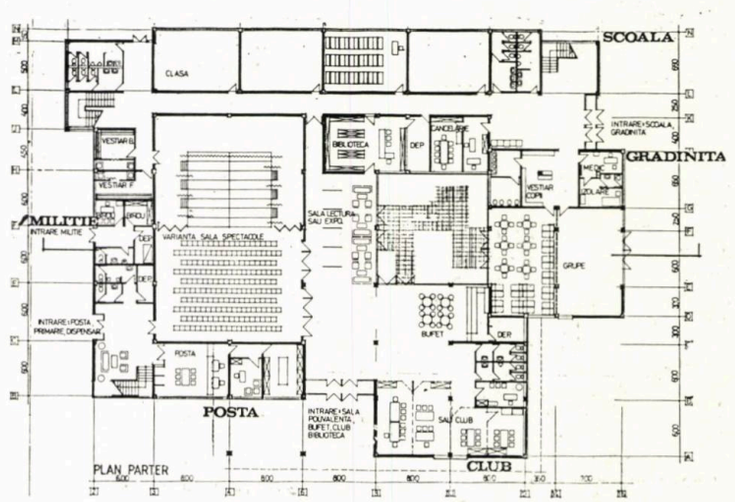

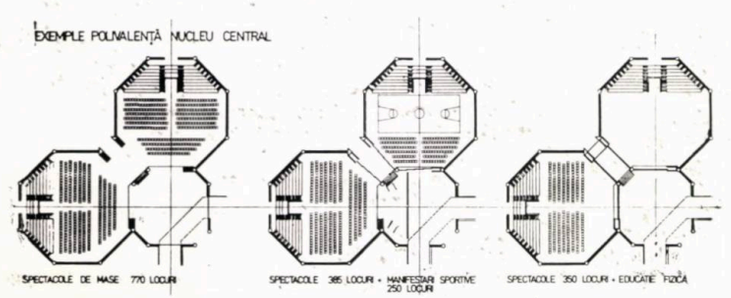

14

17. PROIECT NR 9 (VIOREL BOŞOTEANU) Clădire cultural-administrativă pentru centru comunal 18. PROIECT NR 10 (MIHAIL LUPOI), Clădire cultural-administrativă centru comunal 19, 20. PROIECT NR 11 (PAUL IONIŢĂ) Clădire comasată învăţământ-asistenţă sanitară în centru comunal 21. PROIECT NR 12 (CAMELIA CRISTIAN), Clădire învăţământ-destindere în oraş agroindustrial polarizator 22,23. PROIECT NR 13 (SORIN SIMIONESCU), Clădire activităţi 24, 25. PROIECT NR 14 (ANGELA DUMITRU-NIŢULESCU, TRAIAN DRĂGUŞANU), Centru comercial şi de învăţământ, în oraş agroindustrial

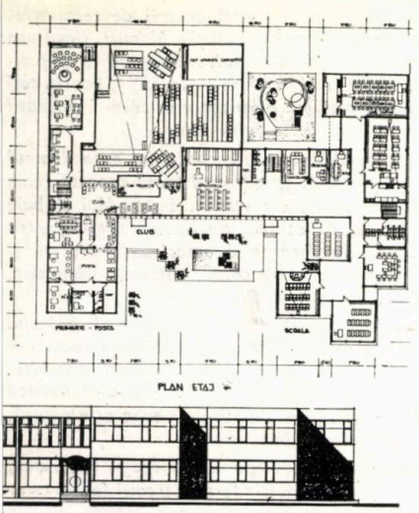

17

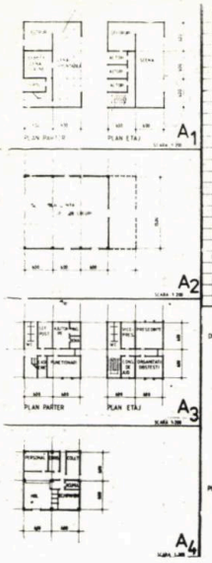

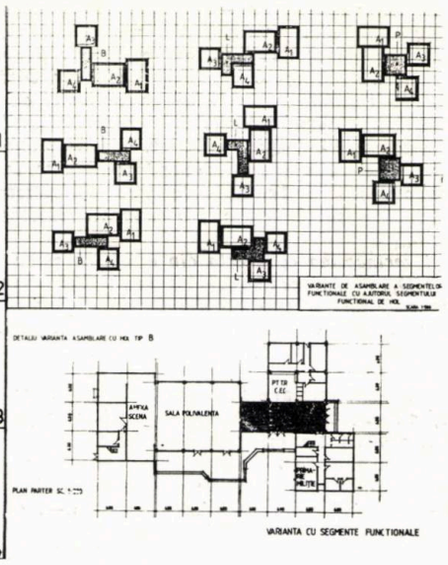

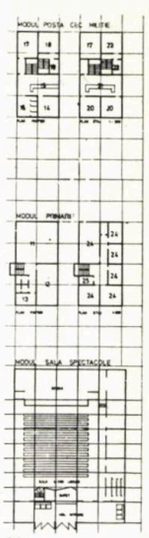

18

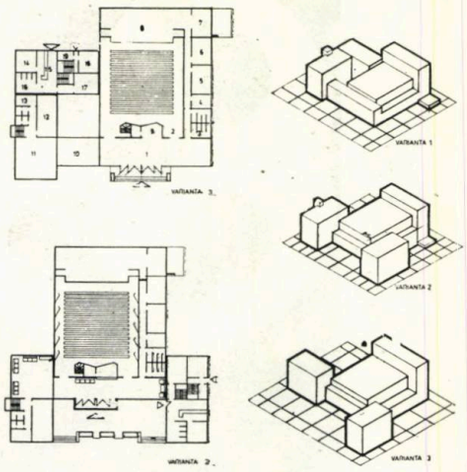

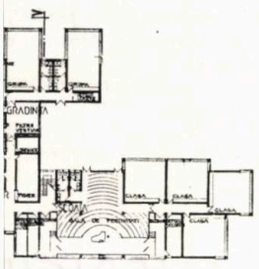

21

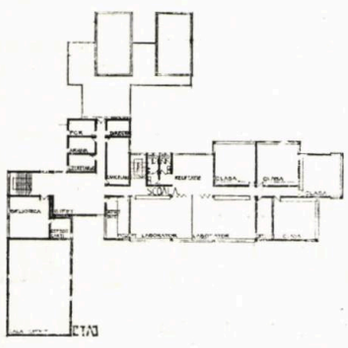

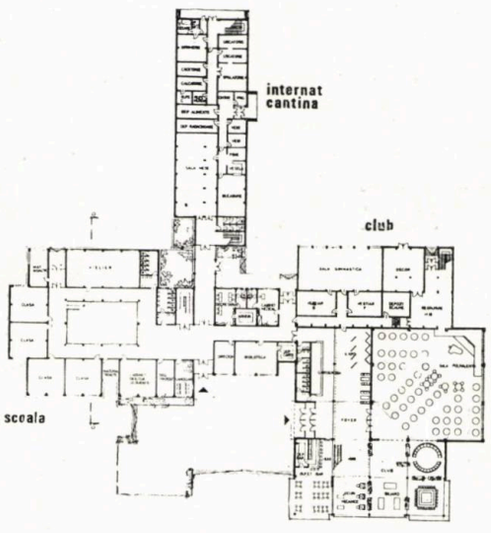

22

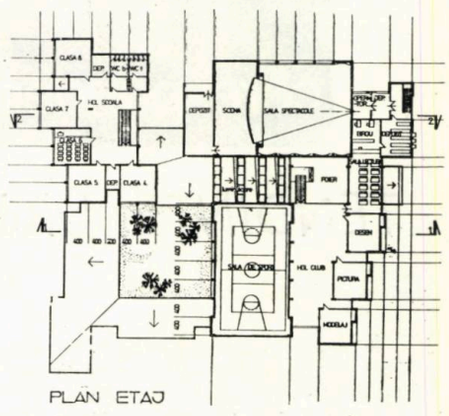

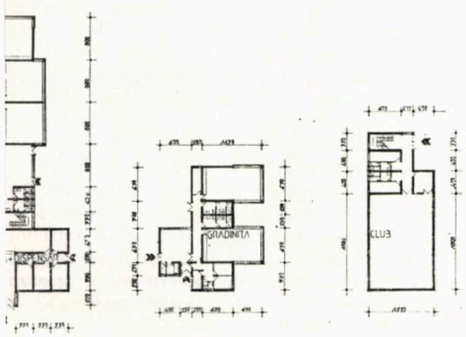

23

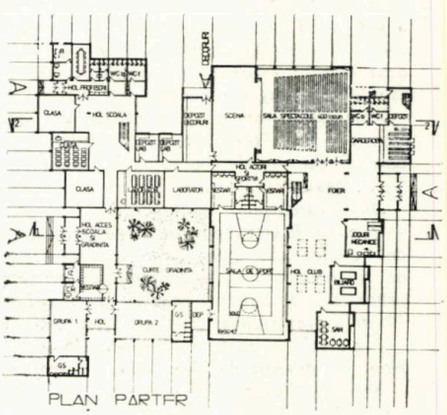

11. PROIECT NR. 5 (MIHAELA ROXANA SENCEANU, FISHOFF şi VLADIMIR BRATEŞ), Centru civic, tronsoane tip mari, localităţi polarizatoare 12, 13, 14 PROIECT NR 6 (ALEXANDRU BUCUR), Centru socio-cultural, complex de locuinţe urban, plan parter, etapizare, polivalenţa nucleului central 15. PROIECT NR 7 (VALENTINA IONESCU), Centru civic comunal 2000 locuitori 16. PROIECT NR 8 (CRISTINA DIACONESCU), Centru civic comunal 3000 locuitori

24

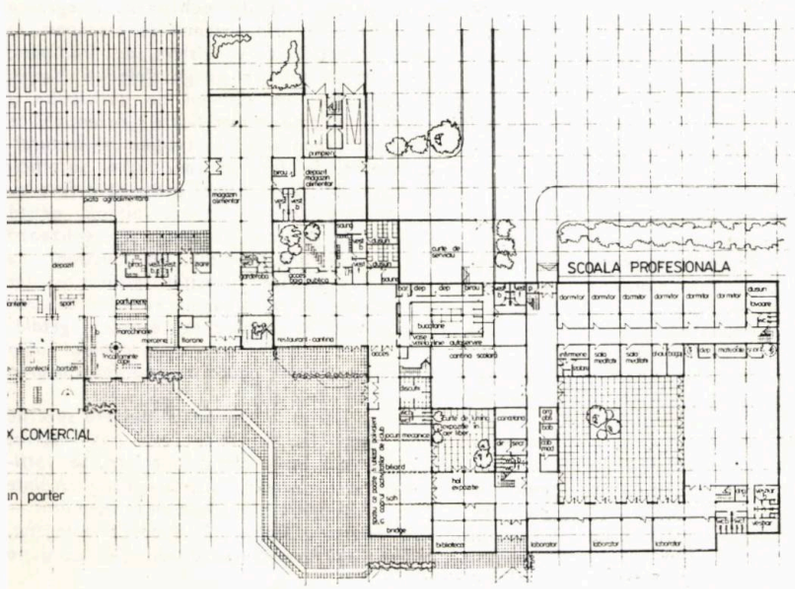

25

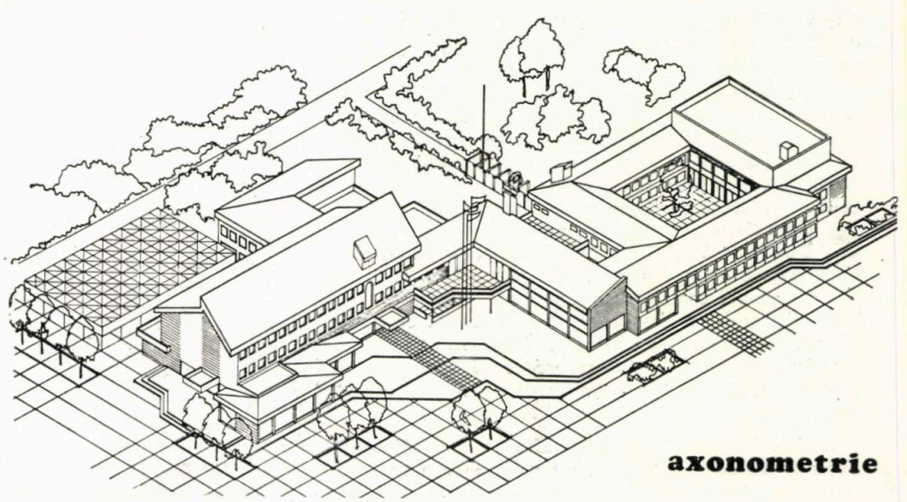

TENDINȚE URBANISTICE CONTEMPORANE ÎN STATELE UNITE ALE AMERICII

În contextul crizei energetice mondiale, urbaniștii americani sînt și ei preocupați de soluționarea unei serii de probleme de stringentă actualitate.

În toate marile centre urbane — alcătuind veritabile superconurbații *—, se remarcă tendința deplasării masive a populației spre noile nuclee ce se creează în exterior. Fără a consemna depopularea* downtown-urilor, *se resimte acut dorința expresă a americanilor de a locui cît mai în afara «* junglei de oțel, sticlă și asfalt *».*

Accentuată rămîne și migrarea din nord către sudul însorit al SUA. Statisticile consemnează în acest sens considerabile sporuri ale populației în statele Texas, California, New Mexic ori Florida.

Dezvoltarea unor ramuri industriale de interes major — cum ar fi cele legate de tehnologia explorărilor spațiale, de aeronautică, energetică nucleară (echipamente) sau de microelectronică — transformă substanțial parametrii urbanistici de bază ai zonelor în care, în urmă cu numai 10 ani, previziunile erau cu mult mai modeste.

Poate cel mai edificator exemplu în acest sens este orașul Houston, devenit de cîțiva ani cea mai mare aglomerare a Statului Texas, la concurență cu METROPLEX — *Dallas-Forth Worth. Dacă acestea din urmă sînt caracterizate de existența unui singur* downtown, *Houston-ul are deja trei nuclee și în curs de realizare, pînă în 1990, un al patrulea.*

În vreme ce la Houston dezvoltarea urbanistică pornește de la premiza densificării intensive, la Dallas arhitecții și antreprenorii gîndesc dezvoltarea urbanistică prin extensie. Astfel se explică și apariția noului oraș **Las Colinas.** *Prima impresie produsă de acest nou oraș îl atrage în zona de influență a urbanismului utopic al unui Le Corbusier, Lucio Costa sau Oscar Niemeyer. Dar ce este, de fapt,* **Las Colinas?** *Să fie răspunsul urbaniștilor americani la problemele enunțate? Reprezintă el o tendință, o direcție, a urbanismului contemporan american? Cum răspunde el nevoii de locuire și destindere ori complexului de legături aeriene și rutiere — componente intrinseci ale modului american de viață? Cum se subordonează și se integrează superconurbației texane, cum se corelează cu aceasta?*

I. *Cele două nuclee urbane —* **Dallas** *și* **Forth Worth** *— aflate la* **32** *de mile (circa* **53** *Km) gravitează o conurbație definită ca* **Metroplex,** *care mai integrează o serie de orășele cum sînt:* **Arlington** *— grupat în jurul campusului Universității Texasului, pe care o deservește, în teritoriul înconjurător aflîndu-se un mare complex sportiv și Parcul de distracții «* Six Flags over Texas *» (similar* Disney-Land-*ului din Los Angeles ori* Disney-World-*ului din Orlando, Florida) —,* **Grand Prairie** *— grupat în jurul lui* Great South-west Industrial District, *o mare platformă a industriei electronice, și a lui* Texas Instruments, *industrie electrotehnică —,* **Irving** *— la nord de autostrada* Interstate **30** *— cu funcțiune predominant rezidențială* (Fig. **1**).

Tocmai vecinătatea cu acesta din urmă, ca și cu noul și marele D/FW Airport, *a condus la achiziționarea, de către un grup de antreprenori din Dallas, a fermei* Las Colinas, *hotărîndu-se transformarea terenului acoperit cu livezi în zonă urbană.*

II. Situl — amenajare și dotare. *Teritoriul prezintă un relief colinar, cu pante însorite și cu bună expunere, într-un climat de tip mediteranean, relativ mai uscat. Vecinătatea lui* Elm Fork Trinity River *oferă, însă, posibilitatea, valorificată de altfel, de a organiza mari oglinzi de apă — cea mai mare fiind* Lake Carolyn *—, pentru compensarea umidității atmosferice reduse. Această acțiune prioritară a modificat parametrii climatici și, prin completările ei ulterioare — canale —, însăși concepția transportului în comun, asupra căruia ne vom opri mai departe. De asemenea, s-a realizat și o ușoară tentă lacustră, nu însă de talia Brasiliei, s-a utilizat complex geomorfologia teritoriului, denumiri ca «* valley *» sau «* hills *» consemnînd amplasamentele zonale.*

Tot printre condițiile de sit, se înscriu și: John W Carpenter Freeway *(Hwy* **114***), cu legătură spre* D/FW-Airport *în* **8** *minute, și spre* Downtown Dallas *în* **15** *minute, precum și vecinătatea cu* L. B. J. Freeway-Interstate **635**.

III. Funcțiuni-structură. *Într-adevăr, crearea lui* Las Colinas *poate fi considerată un* business *urbanistic, caracteristic societății de consum. Un grup de antreprizi cumpără un teren, îi ridică nivelul de utilizare, gradul de echipare, de încărcare cu semnificații și îl închiriază la prețuri fabuloase «magnaților obosiți» de supraaglomerata metropolă din vecinătate.*

Dar, analizat prin prisma arhitecților și urbaniștilor, prin multitudinea de probleme și de programe a căror soluționare a fost necesară pentru realizarea sa, Las Colinas *se anunță a fi un model urban, exprimînd o tendință și un mod propriu de a gîndi, ale profesioniștilor de peste ocean.*

Las Colinas *modifică alura tradițională a orașului american, fără a propune o arhitectură a viitorului — poate doar o structurare urbanistică. Modelul arhitectonic este cel tradițional însă «îmbrăcat» în elemente împrumutate din limbajul școlilor franceză, engleză, spaniolă. «Patriarhul» arhitecturii americane, F. L. Wright, și-ar descoperi aici atît idei ale arhitecturii organice și usoniene, cît și preluări ale concepției urbanistice de la* Broadacre-City, *aplicate de contemporanii lui Philip Johnson.*

Unul dintre elementele esențiale este dispariția nucleului «downtown», pentru că atît de sofisticatul « Las Colinas Urban Center Residential Areas *» nu realizează și nu și-a propus să realizeze nici volumetria acuzînd verticala și nici cumulul și concentrarea de dotare specifică. În concepția urbanistică, nu a fost nevoie de un* Broadway, *de un* Wall Street *ori* Time's Square. *În afara hotelurilor, a viitoarei primării ori a institutului de proiectări, există și una dintre dotările de anticipație tehnico-științifică —* Centrul de coordonare a localității printr-un sistem central de monitorizare. *Sala centrală a acestuia depășește, ca dotare, pe cea din clădirea cu numărul 30 a* Centrului spațial «L. B. Johnson» *din Houston (de unde se urmăresc programele spațiale americane). Pare desprinsă din peliculele de anticipație, care abundă în monitoare, video-display. Tot ce se întîmplă, tot ce poate fi vizitat, ca și tot ce circulă prin ori survolează zona, poate fi aici trecut în revistă. Cu o capacitate de 156 de canale, dintre care 29 curente, televiziunea oferă, prin centru, răspuns la orice gen de solicitare. Aici, funcționează un mare computer, cu zeci de mii de terminale, care garantează securitatea pe multiple planuri (legătură directă cu pompierii în 20'', cu salvarea în 30'', cu poliția — cele două mașini de patrulare — în 25''), pentru toți locuitorii, precum și oferirea promptă a oricărei informații în orice domeniu, totul în imagini color.*

O arhitectură simplă și armonioasă, în care lemnul excelent prelucrat domină, încadrează toată această lume a anticipațiilor confortuale ale vieții urbane. Mai trebuie să amintim că, în acest centru, nu lipsesc spații pentru reclamă vizuală în manieră tipic americană, precum și machete ce înfățișează publicului viitorul urbanistic, minuțios detaliat, al localității.

Această rupere față de elementele de tradiție ale orașului american «clasic» este compensată printr-o structurare a unităților urbanistice, în zone cu funcționalități distincte. Astfel, prima etapă a dezvoltării Las Colinas-*ului fixează 6 zone de locuit —* village *— diferențiate prin arhitectură, confort și — bineînțeles — prin cost.*

Dar, americanul nu se rezumă la un spațiu individual bine dotat, el are nevoie de destindere/distracții (entertainment). *Apar, astfel, integrate structurii urbane diverse complexe de dotări —* golf and sports club, equestrian center, *studiouri cinematografice și de televiziune. Toate acestea se constituie în unități urbanistice distincte chiar dacă sînt sau vor fi înglobate în rezidențial. În paralel, unitățile de locuit sînt dotate cu miniterenuri proprii de golf, cu piscine și microzone sportive.*

Desigur, nu poate lipsi supermarket-*ul, evident nu din rețelele «* K *»-mark sau* Woolwort, *grupat în* Mac Arthur Square, Shopping Center *aflat, conform unei mai vechi tradiții comerciale, la intersecție de drumuri și de interese.*

IV. Integrare ca legături. *Încă de la prezentarea sitului, au fost amintite cele două importante căi rutiere* John W. Carpenter Frwy-Hwy 114 *și L. B. J. Freeway (I-635)* (Fig. 3). *Prima dintre ele asigură, în primul rînd, tranzitul* Metroplex-Est, D/FW Airport-Downtown *și* North Dallas *în timpi record, în condiții de trafic și prin ocolitoare de sens unic. Cea de a doua asigură legături spre Oklahoma, Arkansas, Missouri, Tennesee.* Master-plan-*ul prevede realizarea unei legături între cele două artere cît și cu* West-Metroplex (Fort Worth) *prin* SH 161 — Valley View Lane. *Prezența, în imediată apropiere de* Las Colinas *a unuia dintre cele mai mari aeroporturi din lume —* « Dallas/Forth Worth Regional Airport » — *constituie una din șansele debutului și dezvoltării orașului. Complexul sistem al traficului aerian deservit de zeci de companii s-a implementat tradițiilor americane. A asigura în preajma terminalului și un rezidențial confortabil — iată un nou business rentabil.*

V. Nivel de locuire și de echipare. *Integrarea aeroport — oraș se face și prin sistemul de transport în comun — trenul magnetic. Acest sistem de transport, dublat în zona centrului prin cel cu* gondole pe canale, *constituie, de asemenea, un element de anticipație a confortului urban și, totodată, o modificare substanțială de program în sistemul urban și al concepției arhitectural-urbanistice americane. Se fac, în continuare, sacrificii pentru* regele-automobil, *dar nu mai avem de a face cu clasicul maidan-parking. În* Las Colinas, *nu mai există întinsele suprafețe de parcare. Stocajul se realizează numai în parcaje subterane, dublate, ca funcțiuni, cu spații și diverse servicii publice. Și, astfel, în jurul marilor dotări, pentru distracții ori al* supermarket-*ului, se dezvoltă grădini și parcuri de o mare exuberanță vegetală.*

Sistemul central de monitorizare este creierul unui complex de echipare edilitară, care asigură funcționarea impecabilă a structurii urbane.

Unitățile de locuit sînt realizate într-o manieră specifică anglo-americană. Înscrierea lor în sit este mai inspirată peisageră decît cartezianismul clasic american. Se întîlnesc locuințe individuale, duplexuri înșiruite, dar și locuințe colective grupate în incinte cu microcomplexe de dotări — sport, piscină. Arhitectura lor este într-adevăr eterogenă, dar dezvoltarea spațială se încadrează tipologiei usoniene a lui Wright.

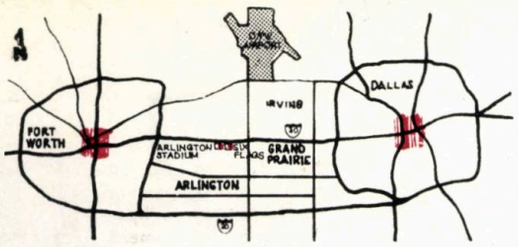

1

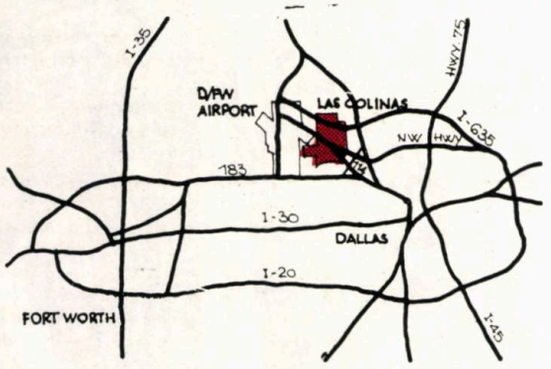

2

Beneficiind de vecinătatea Metroplex-*ului — căruia i se circumscrie în perspectivă —* Las Colinas *nu are prevăzute dotări social-culturale de amploare. Hotelurile și clădirile pentru birouri dispun toate de săli pentru conferințe, pentru concerte ori teatru, dar totul în limitele unor scări moderate. Unitățile de învățămînt, de asemenea, nu-și propun sa rezolve problemele localității. O mai mare amploare se acordă totuși dotărilor pentru vîrsta preșcolară — creșe și grădinițe. Rețeaua comercială grupează, în* Mac Arthur Shopping, *marile magazine dar dezvoltă, în paralel, microcentre în cadrul unităților de locuit și în majoritatea imobilelor colective de locuințe și — cu predilecție — în legătură cu parcajele.*

VI. Entertainment. Entertainment-*ul este sinonim* loisir-*ului, implicînd un vast program arhitectural-urbanistic. Ca orice organism urban, și* Las Colinas *își propune rezolvarea timpului liber de după muncă cotidian și săptămînal. În* master-plan-*ul oricărui oraș american, printre problemele prioritare, se reliefează posibilitățile și capacitățile de* entertainment. *Diversitatea mijloacelor de destindere contribuie la mai buna cotare a localității.*

În Las Colinas, *alături de dotările specific americane — country club pentru serbări cîmpenești, tîrguri și expoziții de animale și de produse, de* Texas dancing-*uri, de alei pentru* jogging track, *plimbări ecvestre toate ieșite din anonimatul privatului, de cluburile de golf —, s-au realizat numeroase terenuri sportive, fie în unitățile rezidențiale, fie grupat în zonele de parc. În vecinătatea lui* Urban Center *și a lui* Trinity River, *în zona de parc, se dezvoltă*

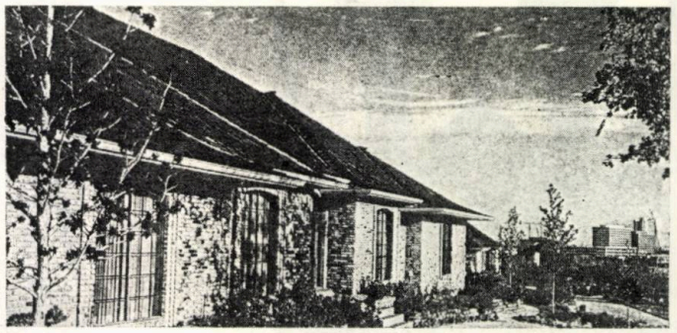

3

complexul Equestrian Center *— centrul de călărie și herghelegia orașului. În apropierea acestuia, un mare complex de sere, în care principala cultură este trandafirul galben de Texas.*

Studiourile cinematografice și de televiziune se înscriu în scara localității și urmează a completa dotările pentru timp liber începînd din 1984.

VII. Tendință realistă sau utopie? *Aceasta a fost prima întrebare pe care mi-a pus-o un tînăr urbanist, la sfîrșitul «* turului-de-oraș *». Atît prezentarea cît și discuțiile cu la fel de tînărul meu coleg Rick — arhitectul șef al* Las Colinas-*ului — în cabinetul său din* Office Center, *de unde panorama localității dădea impresia că este surprinsă de la etajul 12 (datorită diferenței de cotă a terenului), m-au convins să înclin spre prima parte a întrebării.*

Da, Las Colinas *întruchipează o tendință realistă, un model urban și de echipare tehnică și edilitară demn de urmat.*

În proiectarea și în realizarea sa, se vădește o netă diferență de concepție și o reală ancorare în scara umană — comparativ cu alte orașe americane contemporane. Și superconurbațiile, *cum sînt* New York-*ul,* Chicago-*ul sau* Metroplex-*ul, au realizat și realizează cartiere noi în aceeași manieră, dar, aici, în* Las Colinas, *totul este așa de la bun început, de la trasare. Se realizează astfel un spațiu generos, bine echipat, într-un sit prielnic, constituindu-se într-o entitate urbană intrinsecă, care nu este nici cartier și nici oraș-satelit al* Dallas-*ului.*

Vizitînd, ulterior, și alte orașe și îndeosebi orașele din sudul Statelor Unite ale Americii, am constatat că modelul Las Colinas *constituie de fapt una dintre tendințele noi și realiste ale urbanismului contemporan american.*

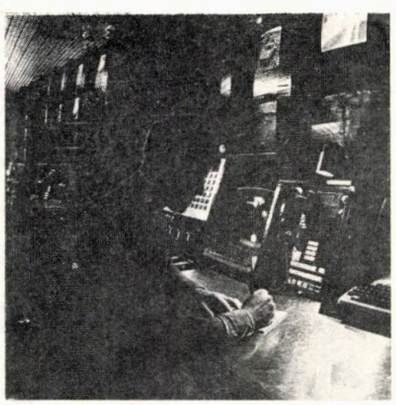

Conductor-arhitect LAURENȚIU CIOBANU

4

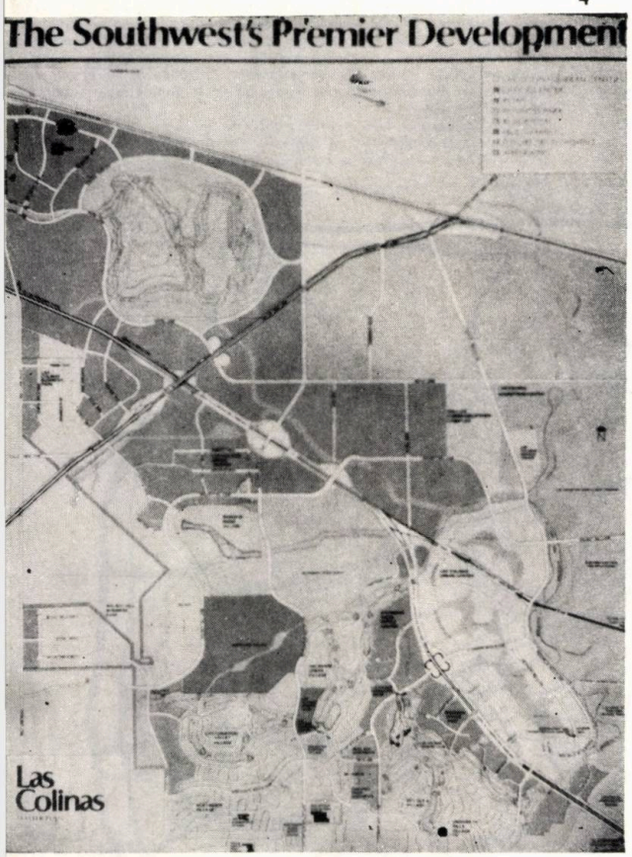

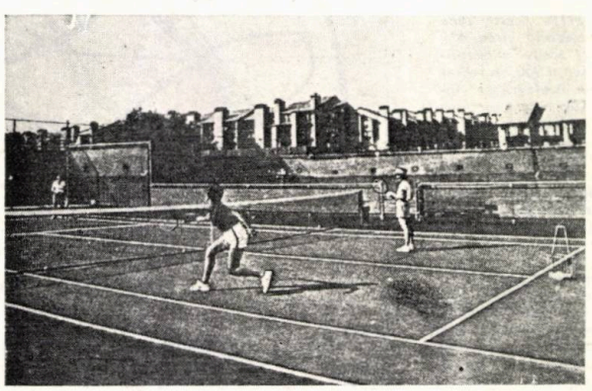

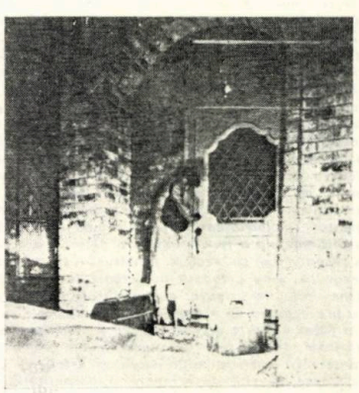

cadran

RENOVARE URBANĂ — PARIS

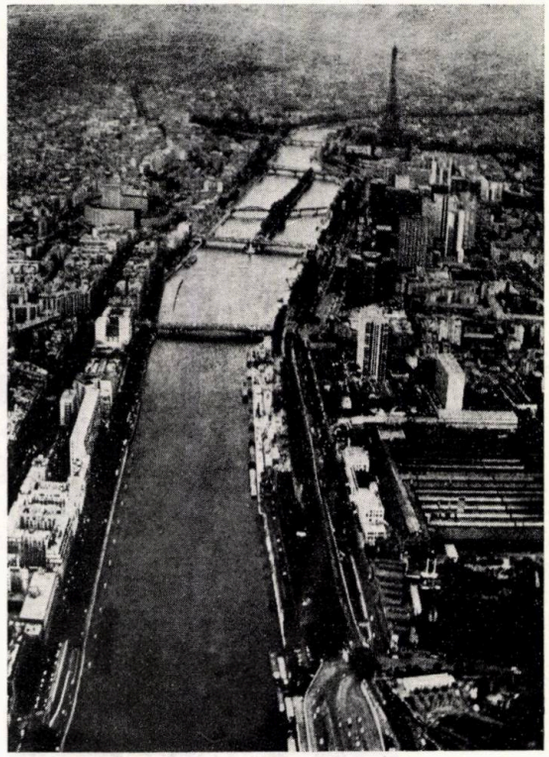

Rubrică redactată de arhitecții Cristina Ene și Mihai Pienescu

Deseori, am grupat sub semnul «CADRAN»-ului numai exemple «alese»; am evitat lucrările considerate arhitectural banale, avînd ca motiv obiectiv inutilitatea profesională a evidențierii unei mediocrități și așa atît de prezente; această poziție ne-a fost determinată și de neplăcerea subiectivă de a cerceta și comenta astfel de cazuri.

O nu neapărat dorită înțelepciune, datorită activității nemijlocite de proiectare, ne-a făcut să avem răbdarea și (uneori) curiozitatea de a parcurge cele 200 de pagini ale revistei «PARIS PROJECT» — numerele 21 și 22; pe de altă parte, o favorabilă conjunctură la un moment dat ne-a pus în situația de a parcurge și cîteva străzi din orașul ce a împrumutat numele revistei pomenite.

Mult timp, mai ales începînd cu anii '50, principii prost înțelese și încă și mai prost aplicate, ale Chartei de la Atena, au validat ideea renovării urbane ca proces de transformare radicală a unor zone considerate insalubre și au acordat buldozerului privilegiul de a crea terenuri cu o virginitate artificială. Respectatul azi «țesut urban» a fost considerat (Gropius) «dezordine urbană», gigantice ansambluri igienice și fără caracter, spații verzi necontrolate, echipamente prea bine programate pentru a fi eficiente, au înlocuit vechiul viu țesut urban, aparent fără interes. Echilibrul — istoric, spațial, psihic — al orașelor era (și este) în pericol. Renovarea urbană a fost, necesar, regîndită, atît ca demers inițial cît și ca efect final. Soluții mai elaborate, mai puțin brutale au fost aplicate, evidențiindu-se realități mult neglijate, legate de valoarea istorică, estetică, psiho-socială și economică a ambianței specifice fiecărui tip istoric de organizare urbană.

Reabilitarea, restaurarea și renovarea urbană, nuanțat înțelese, în condițiile economice specifice deceniilor 8 și 9, permit conservarea patrimoniului urban, rentabilizarea și adaptarea sa la necesitățile epocii. Există cîteva capcane — pastișa, scenografia urbană sau reconstrucția de dragul reconstrucției. Reflexia profundă le poate evita; și, totuși, parcă este preferabilă o capcană unui buldozer.

La sfîrșitul anului 1980, existau în Paris 19 zone supuse renovării, conform noii viziuni urbanistice puse în evidență la începutul anilor '70 și mai ferm precizate, în cazul Parisului, după 1978. Aceste zone (Zones d'Aménagement Concerté — Z.A.C.) reprezintă circa 4% (200 hectare) din totalul suprafeței (circa 5000 ha) posibil a fi utilizată, la Paris, pentru construcții și echipamente (circa 8 000 ha reprezintă suprafață totală a metropolei — fără pădurile Boulogne și Vincennes). Dorința municipalității de realiza această amplă acțiune de renovare urbană, în bune condiții calitative, a avut ca rezultat reanalizarea și reproiectarea parțială sau totală a soluțiilor elaborate anterior anului 1978, chiar și în cazul zonelor aflate în șantier, conform cîtorva principii bine precizate: ● Realizarea unei volumetrii în acord cu caracteristicile spațiale ale sitului, respect pentru trama urbană existentă, conservarea și ameliorarea unor elemente ale vechiului habitat (majoritatea clădirilor noi au între patru și opt niveluri, înălțimea maximă a fost limitată la 31 m, s-a acordat o deosebită atenție «racordării» cu vechile construcții și cu zonele limitrofe nesupuse renovării, s-au prevăzut numeroase trasee pietonale, spații publice și zone verzi, s-a asigurat o continuitate gradată privat-public, în paralel cu preocuparea de a degaja și mări clasicele curți interioare pariziene; s-a făcut o foarte atentă analiză a clădirilor existente susceptibile a fi păstrate, ținînd cont de sugestiile serviciilor competente în domeniul conservării patrimoniului istoric și estetic și în funcție de starea de soliditate, nivelul de echipare și posibilitățile economice) ● Menținerea și extinderea activităților artizanale și industriale compatibile sitului (pentru a frîna procesul de dezindustrializare a orașului, cu repercusiuni asupra deplasării la locul de muncă) ● Dezvoltarea masivă a grădinilor și spațiilor publice (evitarea «privatizării», zonelor verzi, prin înconjurarea cu clădiri înalte, evitarea monotoniei printr-o elaborată dispunere a plantațiilor, corpurilor de iluminat, oglinzilor de apă ș.a.m.d.) ● Repartiția echilibrată, neconcentrată a echipamentelor și dotărilor păstrînd clasicele cuplări (creșă-grădiniță, școală-teren de sport etc) ● O mai rațională și elastică precizare a perimetrelor zonelor în vederea stabilirii continuității spațiale și funcționale și pentru asigurarea unei deschideri către dezvoltarea viitoare.

Pentru lămurirea contextului istoric și socio-economic în care se realizează aceste Z.A.C.-uri, trebuie precizat că, similar multor vechi orașe europene, Parisul este confruntat — datorită unui complex de cauze, între care mai importante sînt îmbătrînirea și proasta echipare a clădirilor de locuit (majoritatea datînd din secolele XVIII și XIX) — cu un accentuat proces de depopulare ce antrenează, la rîndul său, apariția altor fenomene negative legate de vîrsta populației și categoriile socio-profesionale.

Este, considerăm, bine de remarcat că, pe lîngă amintită serioasă consultare a specialităților în domeniul conservării patrimoniului arhitectural urban, investitorii și beneficiarii organizează anchete și dezba-

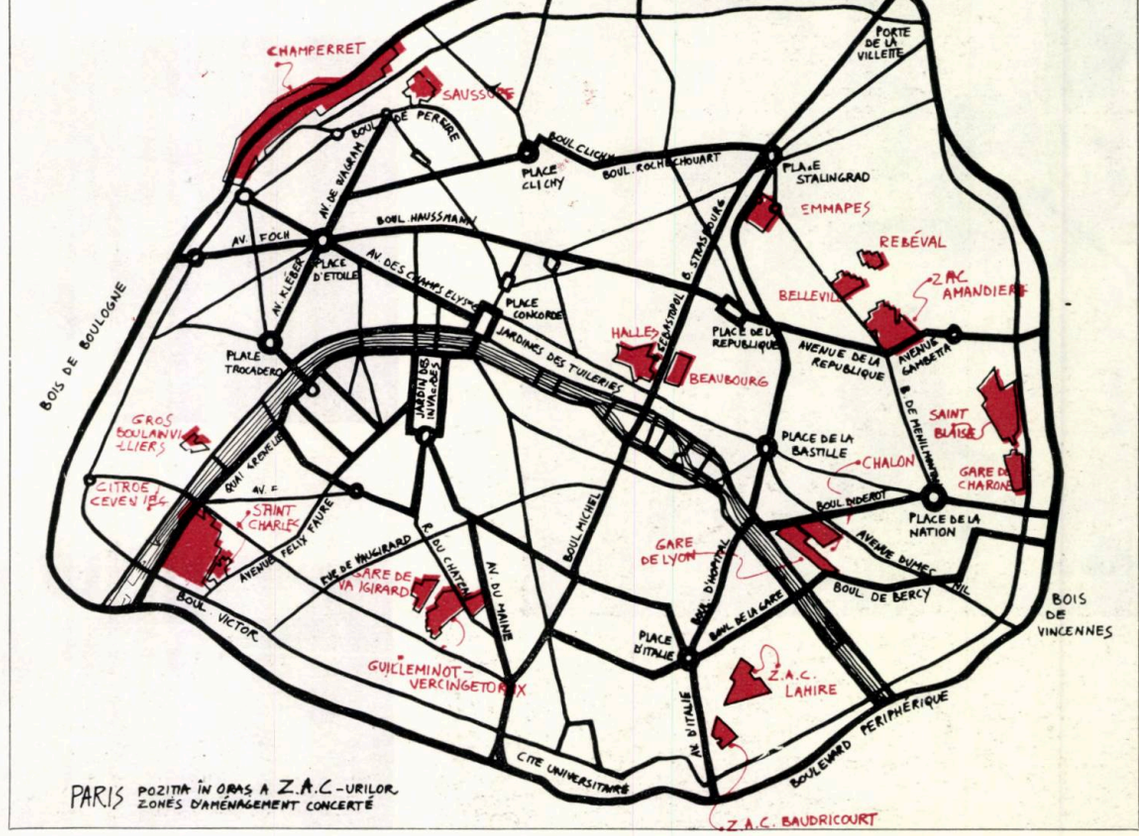

PARIS POZIȚIA ÎN ORAȘ A Z.A.C.-URILOR
ZONES D'AMÉNAGEMENT CONCERTÉ

teri publice paralel cu expoziții de proiecte (desene, fotografii, machete, diapozitive) anterior deschiderii șantierelor; este un dialog cu efecte pozitive pentru toți partenerii — investitor, constructor, utilizator — și, mai ales, pentru înfățișarea finală a partiurilor.

Desigur, poziția teoretică pe care se bazează elaborarea soluțiilor de sistematizare prezentate ridică puține (mai ales în acest moment) semne de întrebare, constituind unul din demersurile validate istoric și reconsiderate fără rezerve azi. Nu același lucru credem că se poate spune despre unele detalieri practice (însorire, ventilație, confort fonic ș.a.) și, mai ales, despre unele clădiri caracterizate de un eclectism prea bogat în licențe ilicite arhitectural.

Soluțiile de urbanism (aliniamente, volumetrie generală, distribuirea funcțiunilor, zone verzi) au fost elaborate de Atelierul Parizian de Urbanism — A.P.U.R. Detalierea acestor soluții prin proiecte de arhitectură s-a făcut de către un mare număr de arhitecți, din afara atelierului de urbanism amintit.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. PARIS PROJECT, numerele 21 și 22
2. L'ARCHITECTURE D'AUJOURDHUI, numerele 217/1981, 207/1980, 202/1979, 194/1977.
3. URBANISME nr. 175/1979
4. VILLE DE PARIS nr. 38/1982

a

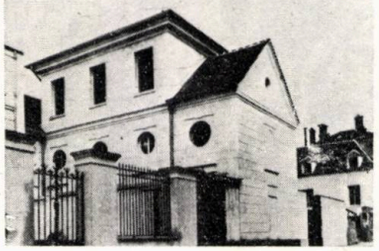

b

Din dorința conservării ambianței și scării cartierelor, numeroase clădiri și trasee urbane din secolele XVIII și XIX — nu numai monumente istorice sau de arhitectură — vor fi restaurate, renovate sau reabilitate — **a.** Stradă în zona Ménilmontant — Z.A.C. DES AMANDIERS — ce urmează a fi renovată — **b.** Clădire, înainte și după restaurare, din Z.A.C. — SAINT-BLAISE

Operațiunea «Place des Fêtes» reprezintă unul din exemplele extreme, în Franța, al tipului de renovare urbană din anii 60—'70. Ruptura este completă, prin absența raportării la vechiul cartier, care a fost complet «ras», fără ca o compoziție urbană ceorentă să-i fie substituită.

1, 2. *Blocuri de locuințe cu 10 niveluri (arhitecți Labro-Orjoni) în* Z.A.C. JEMMAPES — *6 ha/1400 apartamente/2 000 m² activități industriale și artizanale/4000 m² — comerț/15 000 m² birouri*
3. *Macheta unor blocuri de locuințe (stînga — arhitecții Andrault și Parat, dreapta — arhitectul Guidicelli) din* Z.A.C. GARE DE CHARONNE — *3,8 ha/525 apartamente/1500 m² comerț*

4. *Machetă unei grădinițe (arhitect Ghiulamila) și a unor blocuri de locuințe (arhitect Zunz) din* Z.A.C. GARE DE VAUGIRARD — *1,3 ha/420 apartamente /800 m² comerț*

5, 6. *Blocuri de locuințe cu 6 niveluri, formînd incinte (arhitect: Schoebel) și proiectul «Les Lilas» (arhitect: Zublena) în curs de realizare în* Z.A.C. DES AMANDIERS — *18,5 ha/1850 apartamente noi; 2000 apartamente conservate/2500 m² comerț*

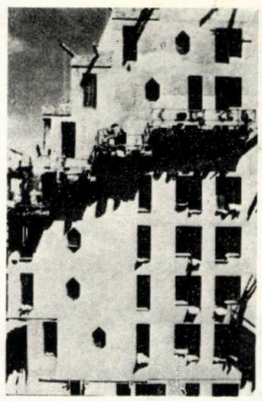

1

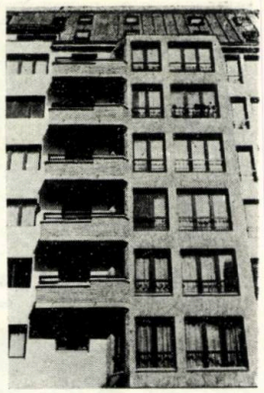

2

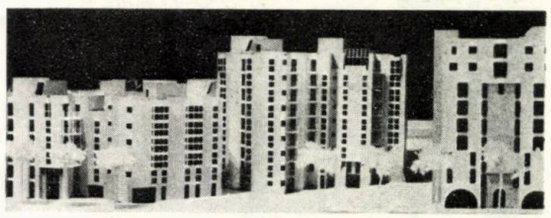

3

4

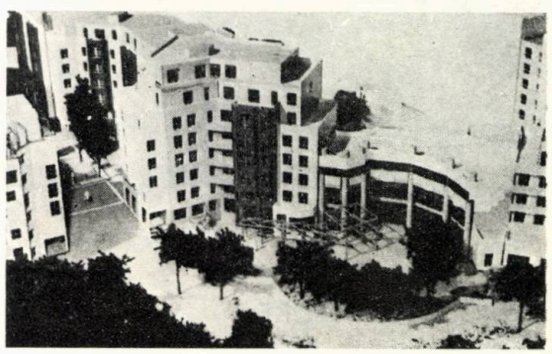

5

6

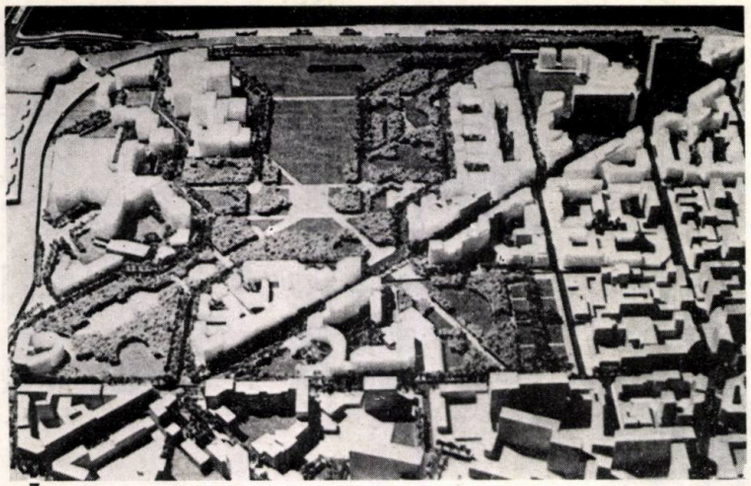

7

8

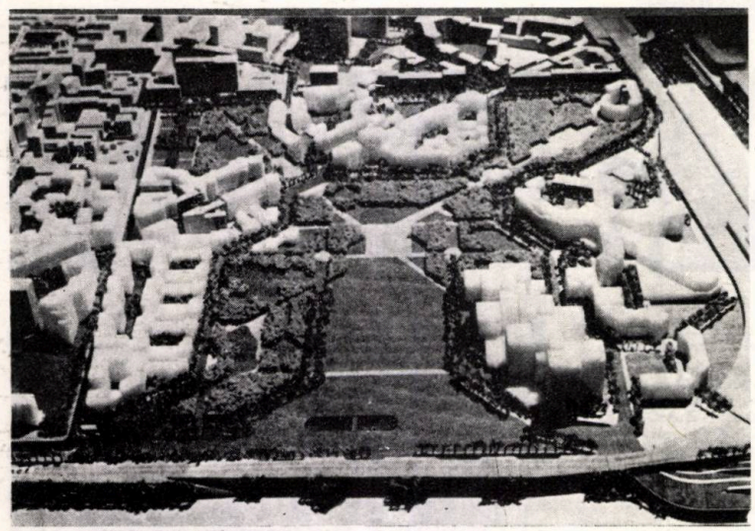

7, 8. *Macheta de studiu pentru* Z.A.C. CITROÉN — CEVENNES *20,000 ha/2500 apartamente/13,00 ha spații verzi/7000 m² comerț. Se remarcă principalele idei compoziționale: deschidere către parcul de pe malul Senei; pătrunderea spațiilor verzi în interiorul cartierului; menținerea și dezvoltarea temei urbane existente*

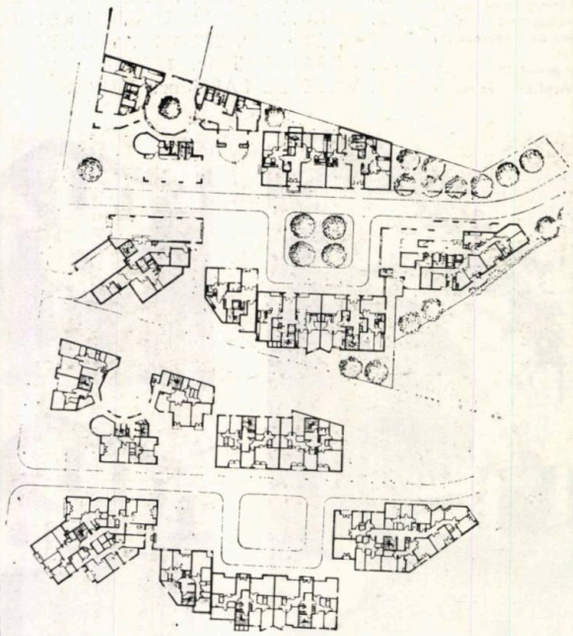

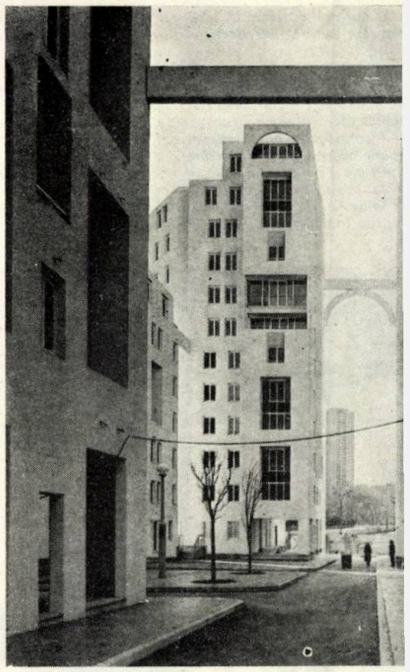

11

10

9

9, 10, 11. *Locuințe sociale în clădiri cu 5—12 niveluri — ansamblul « Rue des Hautes-Formes », arhitecți: Benamo și Portzamparc — în cadrul* Z.A.C.-LAHIRE — *12,00 ha/1800 apartamente noi/1000 apartamente conservate/2200 m² comerț. În ciuda bugetului restrins și a sitului incomod, arhitecții au creat un spațiu urban de calitate, bine controlat datorită unui studiu profund. Exemplu de transformare — prin talent și pricepere arhitecturală — a constrîngerilor economice și sociale în Arhitectură.*

Z.A.C. — SAUSSURE

S — 4,1 ha/565 locuințe/1450 m² comerț/0,4 ha spații verzi/1 grădiniță/1 creșă — cămin/oficiu poștal/atelier de creație/club pentru bătrîni

Operațiunea de renovare se referă la o zonă situată între strada Saussure și zona Saint-Lazare, în arondismentul 17 în nord-vestul Parisului și ocupă terenuri dezafectate ce au aparținut S.N.C.F. și are ca principale obiective: ● Realizarea unui important traseu pietonal care să traverseze întregul ansamblu ● Crearea unei grădini publice centrale (cca. 4000 m²) ● Organizarea construcțiilor noi în funcție de dispunerea și pentru susținerea spațiilor publice (pietonale și grădină) ● Distribuirea dotărilor (grădiniță-creșă, club ș.a.) în ansamblu ținînd cont de natura lor și de caracteristicile funcționale.

Intenția de a reda coerență țesutului urban s-a materializat prin grija înscrierii noilor construcții în perspectivele de calitate existente, de exemplu la intersecția străzii Saussure cu Bulevardul Péreire; același demers a făcut ca o breșă existentă în frontul către Bulevardul Péreire să fie exploatată arhitectural pentru realizarea unui pietonal ce va lega zona de centrul arondismentului. De asemenea, soluția propusă a urmărit integrarea spațială și funcțională a cinci turnuri cu locuințe construite în anii 65—'70 (Bulevardul Berthier). Ansamblul este structurat în jurul grădinii, un imobil-galerie (P + 9 — arhitecții Guibert și Lesage) asigurînd legătura cu strada Saussure și constituind elementul ce conferă emfază spațiului.

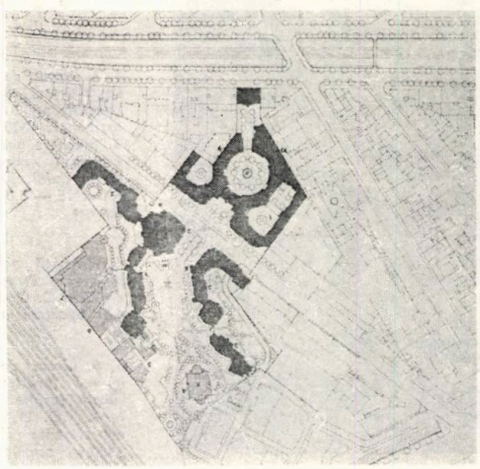

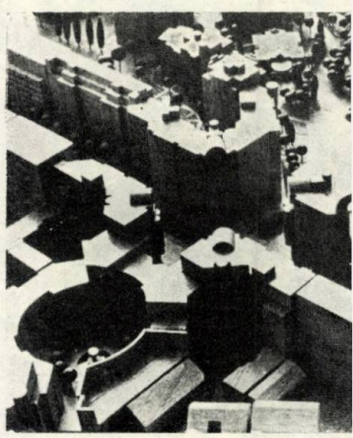

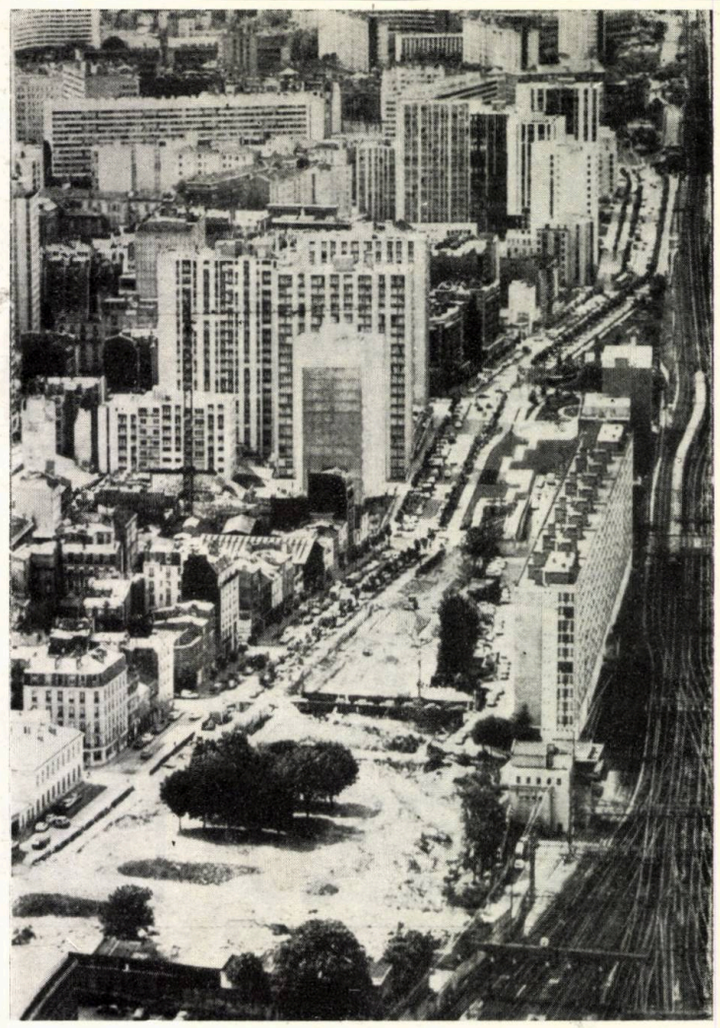

Z.A.C. — GUILLEMINOT — VERCINGETORIX

S — 11 ha/3 700 locuințe (2 700 noi și 1000 conservate din care 600 reabilitate)/4 000 m² activități industriale și de artizanat/7 000 m² comerț/2,5 ha spații verzi/1 școală elementară/2 grădinițe/2 creșe/1 cămin/1 dispensar/ateliere pentru artiști/club pentru bătrîni

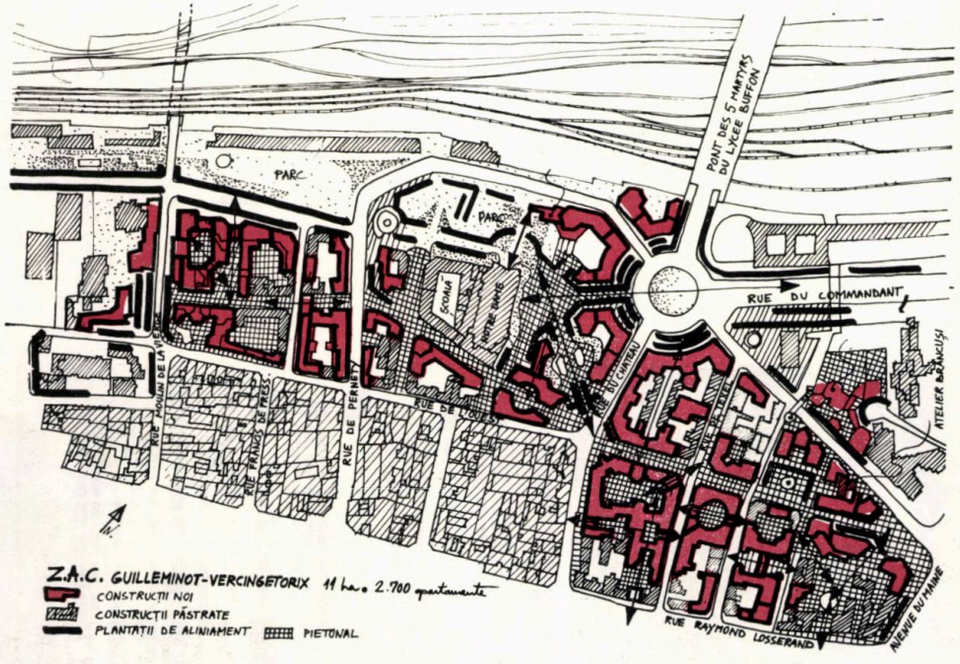

Zona face parte din cartierele numite ale Parisului popular, cartiere dens populate, edificate în mare parte la mijlocul secolului XIX (92% din clădiri). Îmbătrînirea construcțiilor, sărăcia lor și din punct de vedere arhitectural, o dezordonată ocupare prin construcții heteroclite a spațiilor libere, subechiparea și inconfortul locuințelor (în anul 1970, 70% fără WC propriu și 94% fără baie) se asociază, aparent paradoxal, cu o deosebită ambianță populară și comercială.

În condițiile date, dorința și grja de a conserva și îmbogăți, fără brutale discontinuități, caracteristicile planimetrice, funcționale și spațiale ale zonei (față de varianta din 1974 se vor construi cu circa 1300 apartamente noi mai puțin — de la 4000 la circa 2 700 —, păstrîndu-se în schimb circa 1000 apartamente vechi existente în 53 de imobile; prin renunțarea la traseul carosabil al străzii Vercingetorix, s-a mărit suprafața de spații verzi circa 1700 m²; noile ateliere pentru artiști, adăpostite de clădiri joase, vor înlocui, pe un amplasament vecin, ateliere existente; se păstrează și extind plantațiile existente) nu trebuie confundată cu o fixitate răuvoitoare, ci trebuie considerate ca înțelegere a atît de nuanțatei realități, ca respect față de patrimoniul construit și ca indiscutabil cîștig calitativ din multe puncte de vedere (cultural, estetic, social, economic, psihologic . . .). Este util de remarcat că, datorită acestui demers, se va conserva și reabilita atelierul BRÂNCUȘI — *18 rue Sauvegeot.*

Pe trama stradală menținută a cartierului, mărimea și forma diferită a incintelor și parcelelor sugerează și permit, în cadrul principiilor generale de amplasare și gabarit, definite de planul de amenajare a zonei (clădiri cu P + 4—5 niveluri, în centrul zonei, clădiri cu P + 6 niveluri, în zona străzilor Comandant și Maine, clădiri cu P + 9 niveluri către strada Moulin de la Vierge), diversitatea expresiei arhitecturale. O parte esențială a planului de renovare este formată de amenajarea prevăzută în jurul bisericii Notre-Dame du Travail *și în zona de penetrare a accesului peste rețeaua de căi ferate,* Pont des Cinq Martyrs du Lycée Buffon. *O vastă piață circulară, cu un diametru de 100 m, este determinată de o arhitectură bogată în referințe istorice — compoziție complexă și voluntară, un postmodernism semnat Ricardo Boffil — va constitui punctul de tranziție bine marcat între arhitectura «internațională» a complexului Maine-Montparnasse (vecin la est zonei) și realizările viitoare de factură tradițională prevăzute în întreaga zonă.*

→

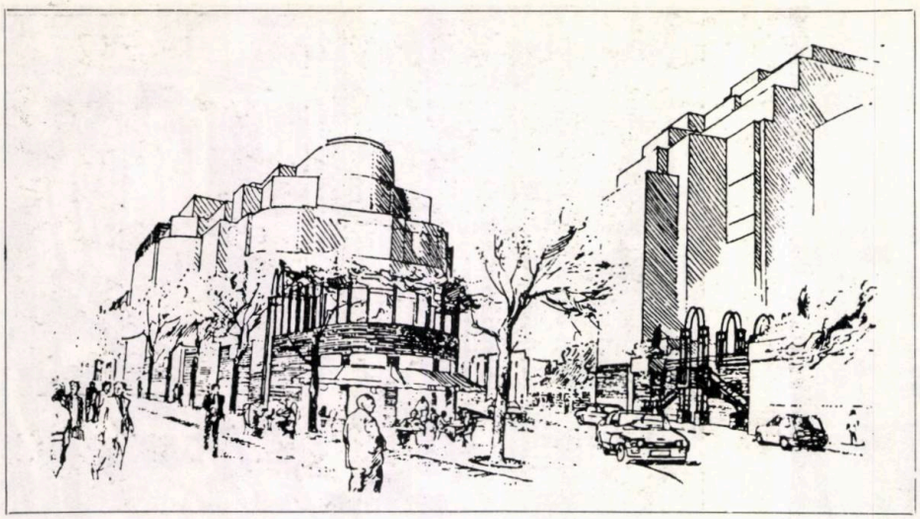

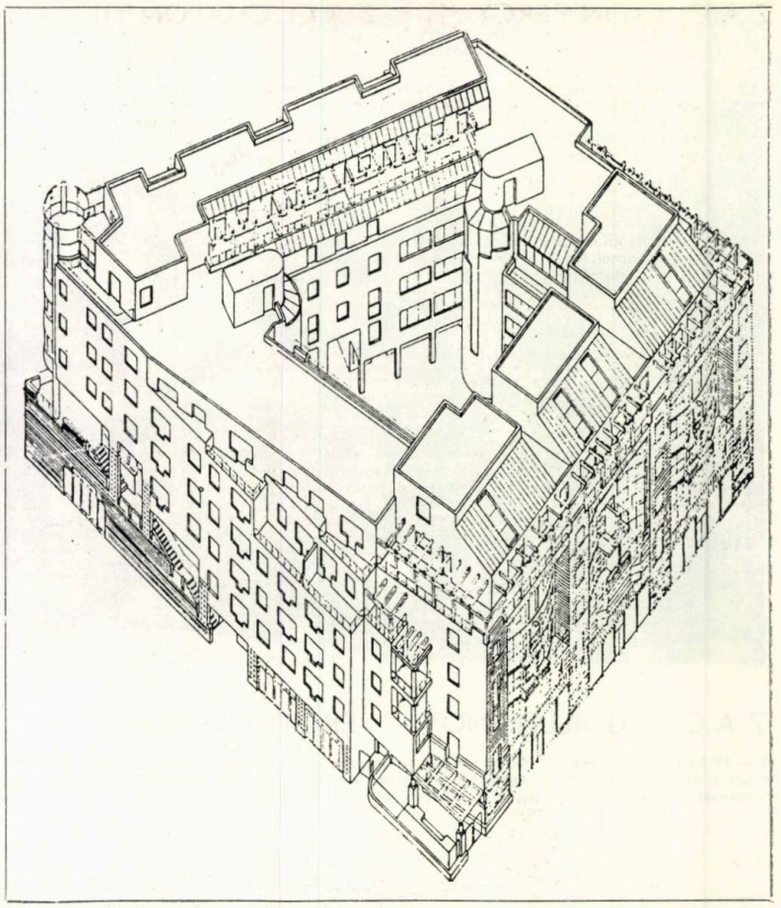

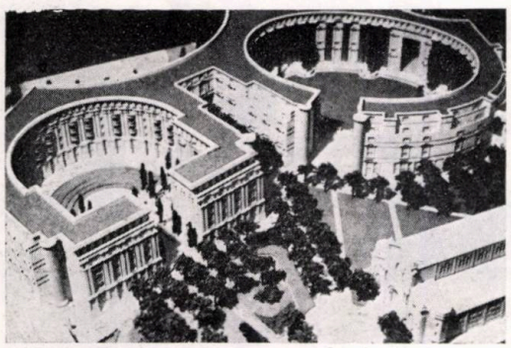

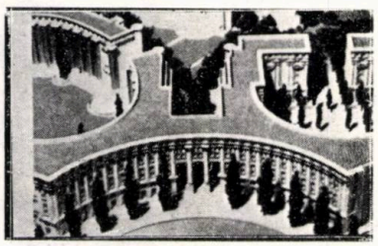

Z.A.C. — SAINT-CHARLES

S — 2,1 ha/300 apartamente/700 m² comerț/0,8 ha spații verzi și trasee pietonale/1 creșă/1 grădiniță

Planul de situație se articulează în jurul unei alei pietonale orientate spre viitorul parc Citroën (intersecția străzilor Saint-Charles și Balard), de o parte și de alta a pietonalului clădirile formînd două incinte poligonale largi, cu cîte o latură paralelă străzilor adiacente. Din dorința diversificării expresiei arhitecturale, locuințele (cu 4 pînă la 9 niveluri) au fost proiectate de mai multe și diferite echipe de arhitecți (B. Zehrfuss, R. Bardon — P. Colboc — J. L. Phillipon, A. Ghiulamila).

Volumetria, variată dar coerentă, ca și grija acordată compoziției fațadelor — compoziție caracterizată de tratarea specială a primelor niveluri și a coronamentului — asigură unitatea ansamblului.

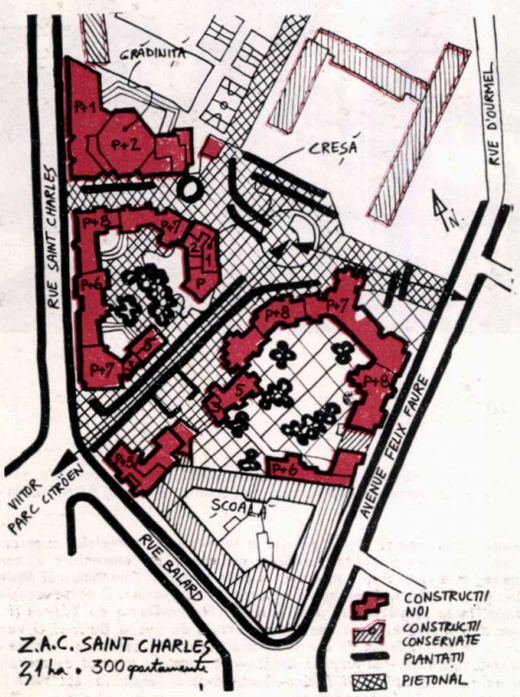

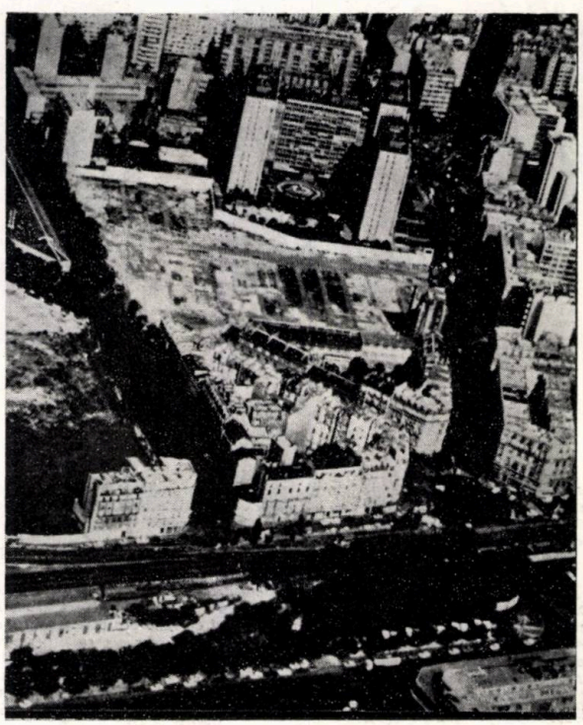

Z.A.C. LYON-BERCY (1) și Z.A.C. CHALON (2)

(1) S — 14,9 ha/370 locuințe/39 000 m² birouri/1 200 m² comerț/1,8 ha servicii S.N.C.F. (căile ferate franceze)/1 hotel cu 300 locuri/1 cămin/2 pasarele peste calea ferată și un pasaj pietonal sub gara Lyon
(2) S — 9,0 ha/1 100 locuințe (500 noi și 600 conservate din care 100 reabilitate)/3 500 m² activități industriale și de artizanat/15 000 m² birouri/4 000 m² comerț/1 hotel cu 300 locuri/1 școală elementară (cu sală de gimnastică) și extinderea uneia existente/1 creșă/1 club pentru navetiști

Principalele intenții ale soluțiilor propuse pentru zona Lyon-Bercy sînt: ● *Realizarea unor clădiri cu înălțime moderată pentru menajarea fațadelor gării și — în special — a turnului cu ceas* ● *O volumetrie și o compoziție a suprafețelor verticale nuanțat gîndite, pentru evitarea repetării rigidității pereților cortină de la turnurile de birouri situate pe strada Bercy* ● *O echilibrată succesiune de programe (hotel, birouri, echipamente S.N.C.F, locuințe)* ● *Realizarea unor capete-de-perspectivă bine controlate și agreabile.*

Pasajul pietonal subteran va deveni un ax pietonal esențial al complexului feroviar, permițînd, în același timp, o relație directă între zone (Bercy-Chalon).

Proiectul de amenajare a zonei Chalon propune — ca element principal — crearea unei vaste piețe pietonale de formă eliptică în care vor debușa pasajul pietonal subteran și toate străzile zonei; echilibrarea funcțională amintită în cazul zonei Lyon — Bercy este valabilă și de această dată. În piața înconjurată de arcade, o mică campanilă reia o temă arhitecturală ilustră, acordînd caracter spațiului. Aspectul vetust și destructurat al zonei limitrofe căii ferate, ca și dimensiunile insuficiente ale pieței Chalon, în care se află principalele accese ale gării Lyon, conving pentru demolarea construcțiilor de aici, pe cînd starea bună și omogenitatea stilistică a unor clădiri situate pe străzile Dumesnil și Rambouillet vor asigura conservarea și reabilitarea lor.

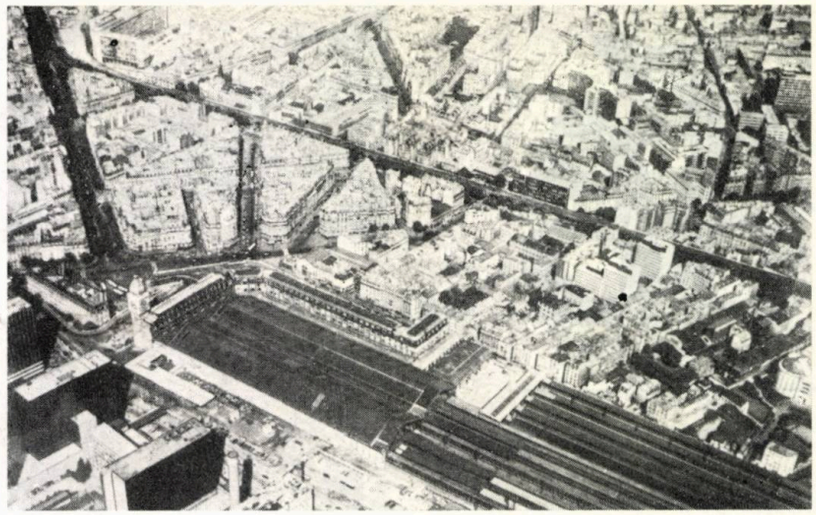

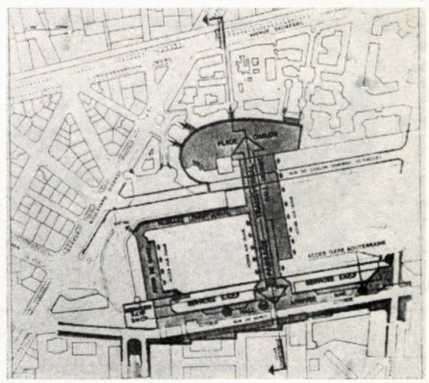

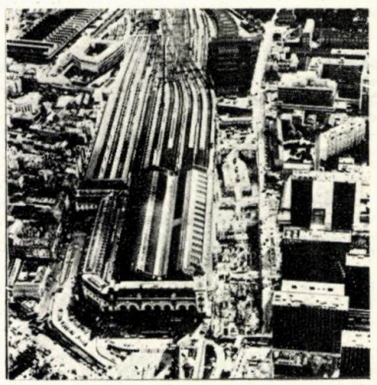

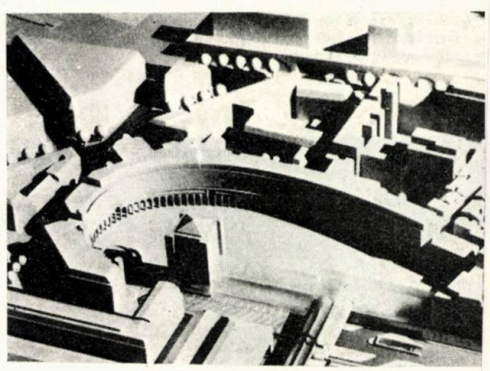

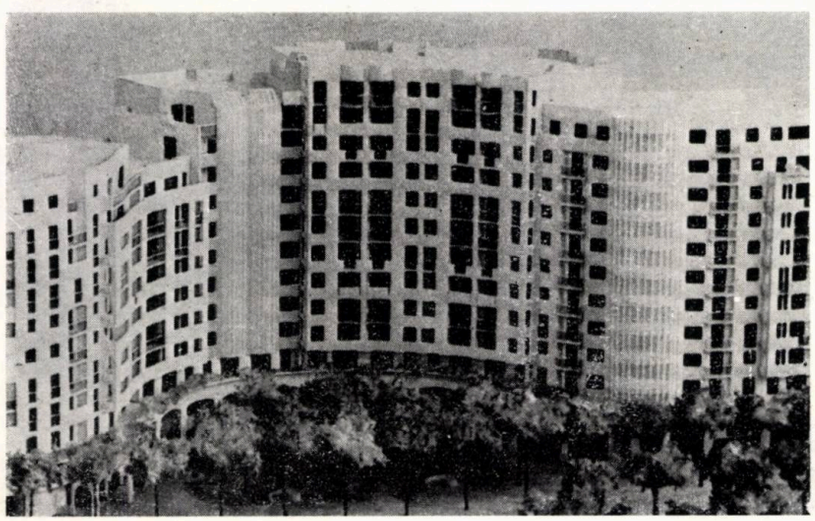

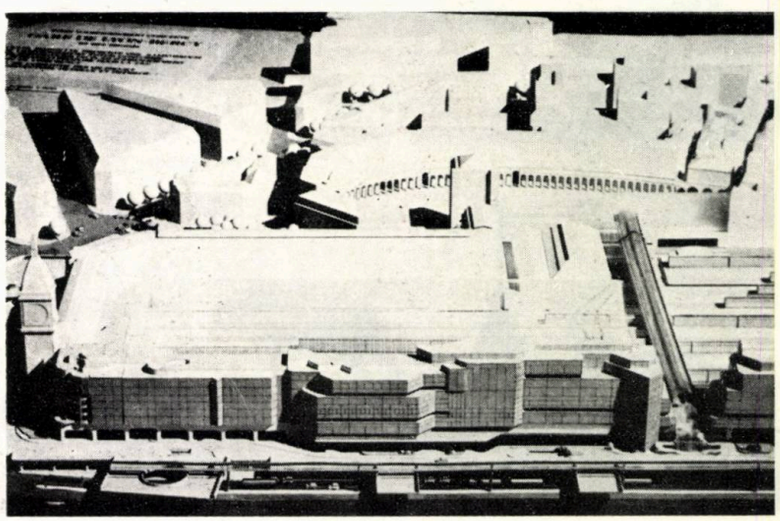

design - arte

expoziții

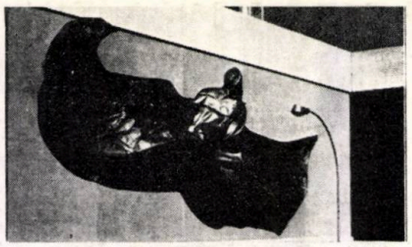

1

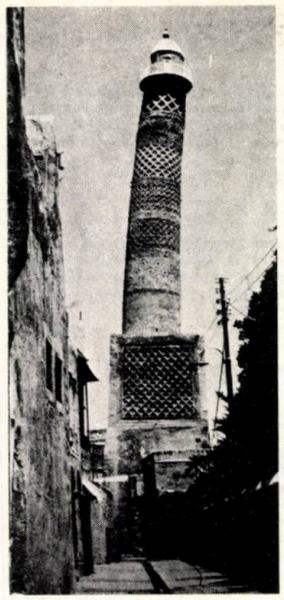

3

2

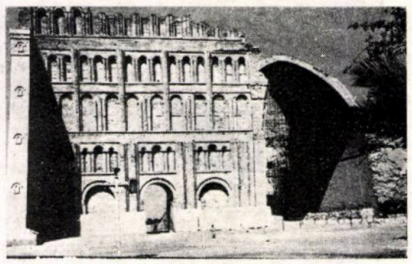

„IMAGINI DIN IRAK"

Organizată prin strădania demnă de toată lauda a studentului-arhitect AHMED RAFIK AHMED, o expoziție interesantă purtînd acest titlu a fost găzduită, în primele două decade ale lunii mai 1984, de către Institutul de Arhitectură « Ion Mincu ».

Deși tînărul irakian este deabia în primul an al facultății, el a știut să găsească, totuși, acele resurse de inițiativă, energie și dorință de a ne face cunoscute valorile arhitectural-urbanistice și monumentale ale patriei sale, care l-au ajutat să-și finalizeze intențiile — sperăm mobilizator-inspiratoare și pentru alții — într-o reușită acțiune expozițională, unanim apreciată de vizitatori.

Expoziția a constituit totodată și oportuna inaugurare a noilor spații rezultate dintr-o mai bună și mai rațională compartimentare a subsolului clădirii din Academiei 18—20.

A.

4

1. Relief la Aeroportul Internațional Saddam din Bagdad 2. Ctesiphon, Poarta palatului de pe malul Tigrului (sec III î.e.n.î 3. Moscheea Nurdin Zeuki (1172) din Mosul (h = 52 m) 4. Podul abbasid de pe apa Habur, lîngă orașul Zaho din nordul Irakului 5, 6, 7. Bagdad, unul dintre numeroasele parcuri ale Capitalei, hotelul Al-Mansour Melia, Monumentul Soldatului Necunoscut

5

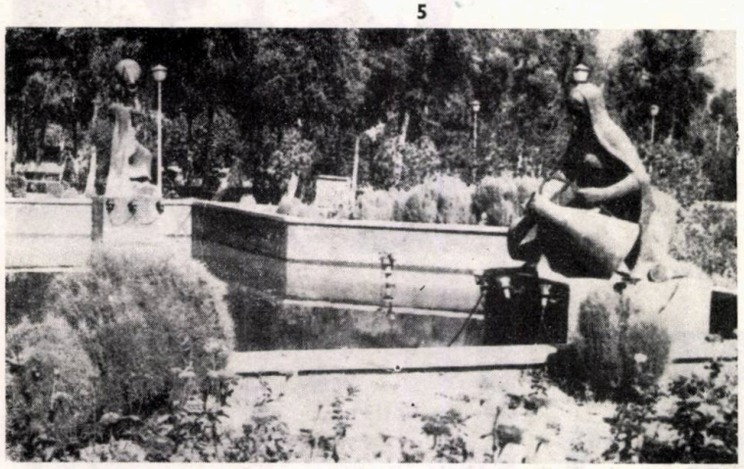

6

7

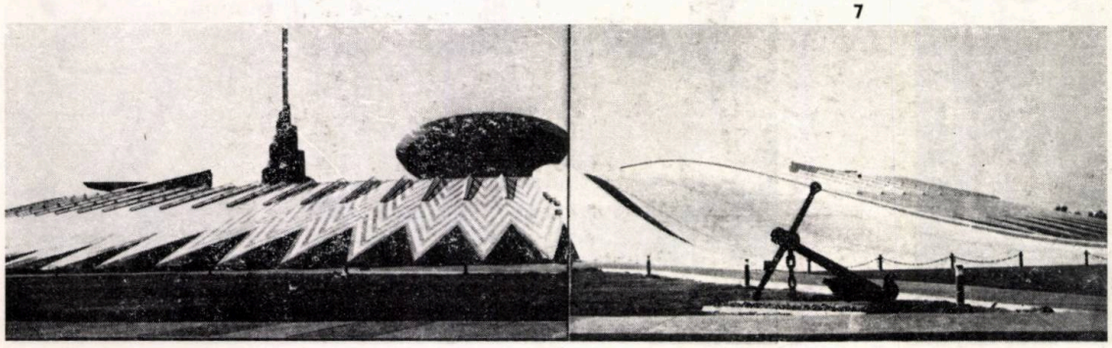

PICTURA VICTORIEI ALEXIU

Este de neimaginat cîte ipostaze poate să îmbrace biografia unui artist, de la debutantul precoce care face mare vîlvă, la debutantul tîrziu sau la artistul pe care urmează să-l cunoască și să-l recunoască abia generațiile viitoare.

VICTORIA ALEXIU este din acest punct de vedere un artist care s-a făcut cunoscut publicului de ani de zile cu sfială doar în masa artiștilor din expozițiile colective și acum, în sfîrșit acum, iat-o la prima expoziție personală pregătită cu mare respect pentru arta ei și pentru public.

Cu siguranță că soarele picturii nu i-a apus niciodată din atelier, nici atunci cînd alte îndeletniciri o îndepărtau de artă. Cîte modele, cîte flori, cîte peisaje, cîte compoziții nu i-or fi trecut pe dinainte punînd neîncetat probleme unei retine de mare sensibilitate în perioada prea lungă în care germina expoziția de azi. Explozia de pictură bună cu care debutează în aprilie 1980 la « CĂMINUL AITEI » se explică tocmai prin comprimarea prea îndelungată a unor resorturi sufletești. Expoziția pare o răzbunare dreaptă pentru expozițiile pe care nu le-făcut, o repunere a dreptății în drepturile ei.

În tot acest timp a învățat și a experimentat, învățarea nefiind decît perfecționare, pentru că niciodată nu învățăm decît ce ști- știam este în germene în noi și nu se pierde niciodată.

« Cine poate să facă un portret bun, poate să facă orice » sculptorul GHEORGHE ANGHEL. Prin portrete, prin felul cum ș construiască compozițiile și să mînuiască cu sufletul culoarea, V ALEXIU demonstrează din plin că are însușiri care-i dau dr stea la loc de frunte printre pictorii generației sale.

VICTORIA ALEXIU rămîne un artist grav. Un artist care a șt pentru un pictor e mai bine să se întrebe lumea de ce n-a des expoziție decît să se întrebe de ce a deschis-o, un artist care și-a apariția pe scenă pentru aplauze de complezență, pentru că a aplauzele adevărate.

Arh. ANGHEL MARCU

1. Portret de copil (60×80) — 2. În atelierul de pictură(70×105) — 3. Brăila — vedere (45×30) — 4. Lalele — 5. Brăila port (65×45) — 6. Natură statică cu două vase (40×60î

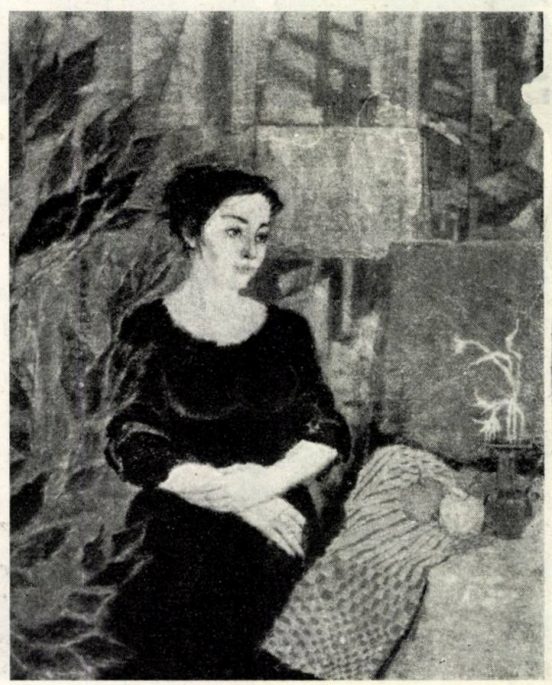

PLASTICĂ MICĂ DIN REPUBLICA POPULARĂ POLONĂ (IV)

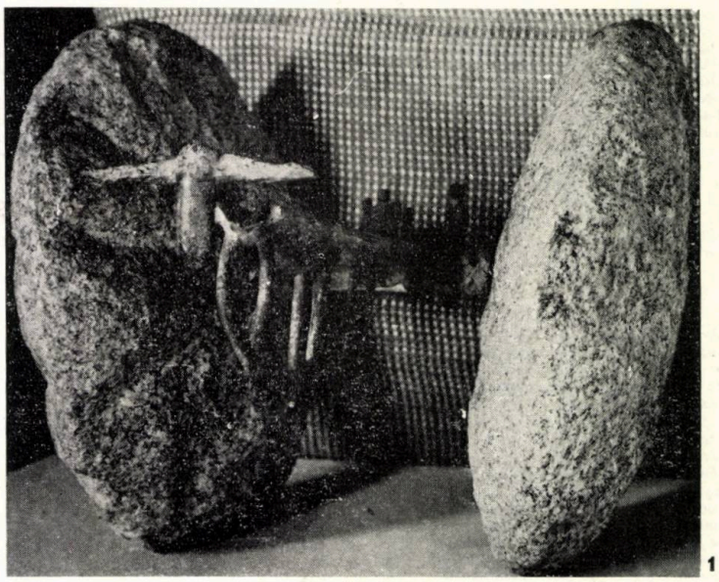

1

2

1. Bronislaw Chromy: VISURI NEÎMPLINITE, piatră și bronz 2, 3. Danuta Haremska: EPITAF, bronz 4. Josef Marek: A VISA ARIPI, metal și piatră

3

3

4

6

5

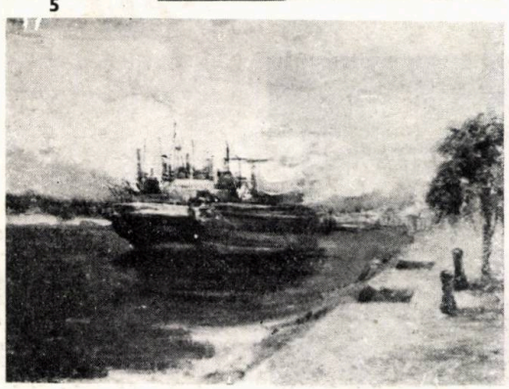

4

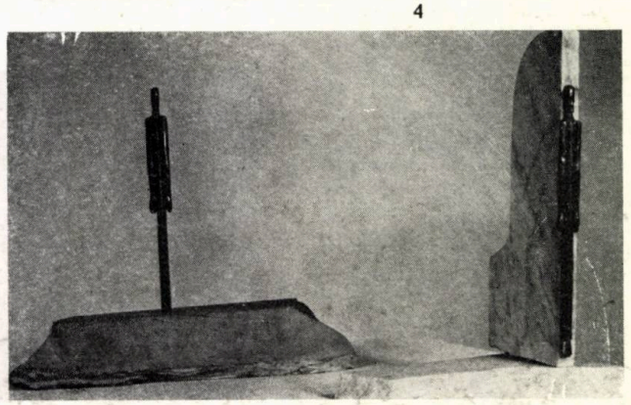

MODA LA MARE

Expozițiile organizate în sezonul estival, pe litoral, în spații nespecializate (holuri de hotel sau bar) sînt dintru început sortite succesului, ele îndeplinind un act cultural cu reverberații mult mai profunde în rîndul publicului decît cele din sălile destinate numai acestui scop, ce-și au vizitatorii obișnuiți. Acest lucru este salutar pentru marea varietate a degustătorilor de frumos care acced la ele și cărora, mai mult sau mai puțin avizați, li se inoculează pe toată perioada vacanței, prin zilnica lor confruntare cu exponatele, bunul gust și ultimele tendințe ale creației artistice contemporane. Iar cînd este vorba de vestimentație, ce se adresează cu același limbaj tuturor, indiferent de vîrstă și pregătire, — cum a fost cazul expoziției de la Melody Bar din Mamaia, deschisă în iulie-august 1983 —, atunci publicul are și mai mult de cîștigat în a fi pus la curent cu moda la zi pentru sezonul în curs, oferindu-i-se în același timp posibilitatea de a-și procura modelele chiar de la sursă și a le folosi « in situ ».

Fără să ne dăm seama, acea haute couture *aproape intangibilă ca preț și sofisticare, a fost înlocuită de producția manufacturieră de serie mică sau unicat, operă a unor artiști ce s-au dedicat artei « minore » (deși importanța ei nu este deloc neglijabilă și cu atît mai mult nu trebuie minimalizată) a cotidianului. Este foarte important să știm ce și cum să îmbrăcăm, pentru că « a te îmbrăca » implică o sumă de rigori comportamentale: de gestică, de vorbire, de mediu, de anturaj, de statut, de vîrstă, de timp etc. Cei care nu știu să se îmbrace și să își aleagă veșmîntul potrivit cu impozițiile mai sus menționate, nu fac decît să se acopere, preocuparea lor pentru ținută fiind minimă. O lungă perioadă de timp, pe la mijlocul secolului nostru, cînd industria de confecții democratizase veșmîntul prin producția de serie mare, materiale ieftine și tăieturi nepretențioase, finalitatea funcțională era prevalentă; se pierduse aproape orice interes pentru estetică, ignorîndu-se nevoia firească a omului de a-și colora existența zilnică printr-o costumație frumoasă și variată, oricît ar fi fost de modestă calitativ. Însăși tradiția croitoriei era primejduită atunci. Preluarea fără discernămînt a creațiilor standardizate ale unor designeri — precum Vladimir Tatlin, autorul pufoaicei cu maxim de eficiență și minim de material —, care se adresau într-un moment istoric dat unei singure clase sociale și unei singure ipostaze a existenței — munca — a dus chiar la discreditarea meseriei de croitor, ce se transformase dintr-un creator într-un simplu imitator al unor modele devenite tradiționale, pe care le repeta la nesfîrșit. Același lucru se întîmplă, astăzi, cu costumul de* blue jeans, *adoptat în chip deliberat de tinerii de pretutindeni și purtat în toate ocaziile, cu aceeași lipsă de discernămînt ce l-a transformat dintr-un simbol al nonconformismului într-o banală uniformă (încă nevalidată ca atare) ce, în unele locuri, este emblemă de statut social, de bunăstare. Dar această standardizare nu este posibilă nici la muncă, nici în orele de loazir, pentru că fiecare purtător este o entitate cu personalitate proprie ce-și pune amprenta pe uniforma prestabilită prin însuși felul cum o poartă, cum îi vine pe trup, ca și prin intervenții asupra ei cu diverse accesorii pe potriva fanteziei sale.*

Cele trei tinere expozante — arh. GEORGETA BRĂCĂCESCU, arh. AGNETA OLTEANU și WANDA BOVEANU — răspund prin creațiile lor tuturor deziderateleor vieții moderne: comoditate, plurifuncționalitate, tăietură simplă și elegantă în același timp. Expozantele concep, în genere, costume complete, inclusiv bijuterii, cordoane și poșete contigue ținutei, fapt ce rezolvă integral nevoia comanditarului, pus de multe ori în dificultatea de a-și acorda singur accesoriile cu tonul general al veșmîntului. De aici se nasc, de multe ori, distonanțe și incongruențe flagrante ce anihilează întreaga compoziție a figurii.

Desigur, fiecare dintre cele trei talentate expozante își are stilul propriu, dar expoziția prezentîndu-se foarte unitară, nu este cazul să facem o analiză individuală. Ca formă, domină tunicile cu mîneci lungi sau trei sferturi, largi, care se pot purta fie cu șalvari fie independente, ca rochii mini — iată plurifuncționalitatea deja amintită. Apoi, linia lor sportivă poate fi ușor modificată într-una de vizită sau de spectacol, prin auxiliile folosite, ca și prin inserții de materiale prețioase (catifea, fir de aur, de argint, paiete), care le înnobilează, aducîndu-le în sfera somptuoarului. Sînt folosite numai materiale tradiționale — bumbac, lînă, poplin — eludîndu-se cele sintetice, cu viabilitate mai redusă. Este preferată o cromatică eclatantă, veselă, pentru veșmintele destinate dimineții, și una pastelată (fără însă a fi gravă) pentru cele de seară. În ambele cazuri, simetriile sînt sparte cu jocuri de linii și pete din alte texturi, inserate în fondul general (un buzunar, o mînecă, o platcă de altă culoare) sau prin diferențierea netă dintre bluză și fustă, deși ele compun un tot. De aceeași atentă acordare se bucură și poșetele sau cordoanele de piele fină sau împletite din diverse fibre, cu accente din garnituri metalice. Forma și dimensiunile variază în funcție de destinație și ora zilei la care vor fi purtate. La fel și bijuteriile, compuse cu gust și concertînd perfect cu întregul; deși nu sînt concepute din materialele scumpe, obișnuite orfevreriei, ci mai mult din ceramică și porțelan, sîrmă, piele sau pene, ele contribuie într-o importantă măsură la punerea în valoare și prețiozitate a îmbrăcămintei.

La succesul expoziției, a contribuit și o bună regizare a exponatelor, suspendate la diverse înălțimi și ușor de consultat din toate părțile, așa cum se prescrie prezentarea oricăror piese vestimentare ce nu trebuie adosate de pereți, claustrate în vitrine sau apărate de la distanță de cordoane. O noutate a constat în faptul că nu au fost neglijați nici copiii care, în vreme ce mamele erau confruntate cu dificila problemă de a-și alege rochia dorită dintre multele piese tentante, ei ezitau mult mai puțin în opțiunea pentru una dintre marionetele de tip muppets, *inspirat realizate de artiste.*

Prezența constantă a expozantelor în mijlocul publicului a prilejuit fructuoase schimburi de idei, opinii și sugestii, ca și excelente lecții ad-hoc de bun gust și estetică cotidiană pentru vizitatorii interesați și receptivi la nou. Astfel, manifestarea, organizată de arh. GEORGETA BRĂCĂCESCU, arh. AGNETA OLTEANU și WANDA BOVEANU, nu a fost o simplă expoziție ce prezenta ultimele noutăți în materie de modă, ci un eveniment cultural de răsunet, ce a reunit, pe fondul colorat al mediului de bar, gracile și elegante piese vestimentare, regie luministică, gîndire scenografică, într-un spectacol complet ce îl amplifica pe ce ce evolua pe scenă.

ADRIAN-SILVAN IONESCU

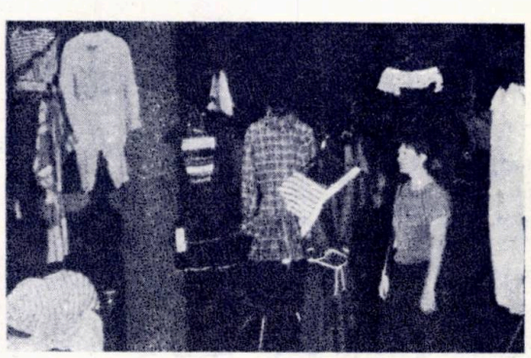

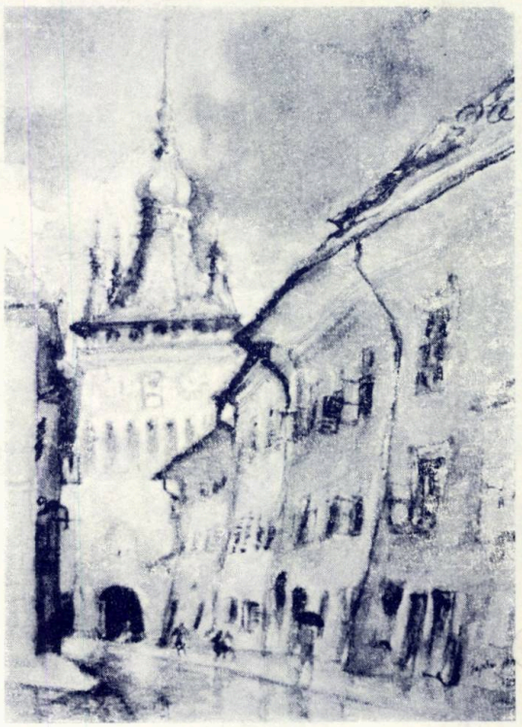

1

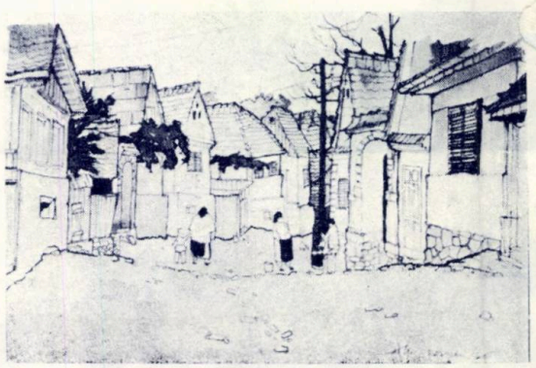

6

7

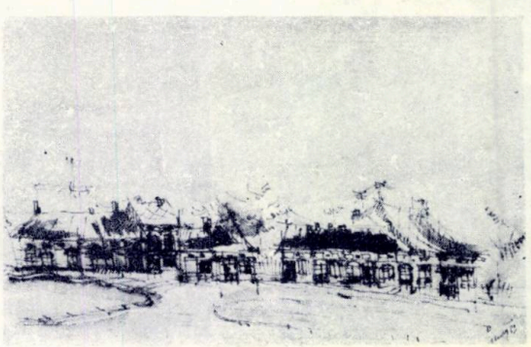

8

PRIVITĂ DE ARHITECȚI

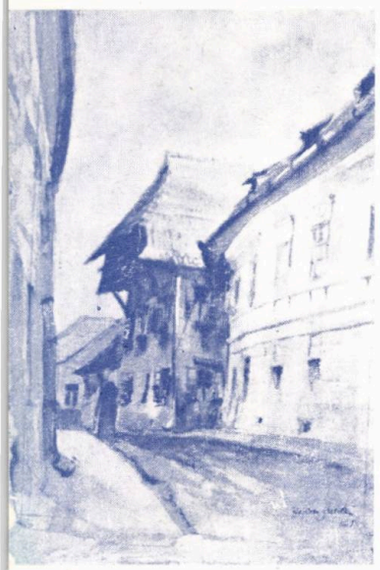

3

4

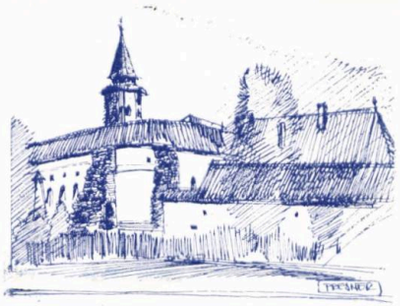

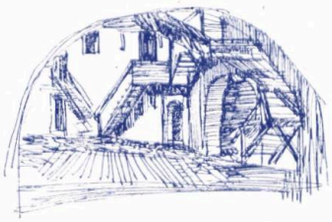

5

1, 2. Bogdan Gheorghiu — SIGHIȘOARA I și II (1953) — 3. Bogdan Gheorghiu — PĂTRĂUȚII (1957) — 4. Octav Iliescu — PREJMER (1983) — 5. Hristu Velisaratu — SIGHIȘOARA (1973) — 6, 7. Vera Hariton — RĂȘINARII (1965) — 8. Sorin Groseanu Piscuri — BOTOȘANI (1983) — 9. Paul Géorgescu — BRAȘOV (1965) — 10, 11. Mihai Opriș — CISNĂDIE (1981) și MARAMUREȘ I (1979) — 12. Dan Zamora — PIAȚA TEATRULUI NAȚIONAL DIN TÎRGU MUREȘ (1983) — 13. Vera Hariton — IARNĂ SIGHIȘOREANĂ (1969) — 14. Octav Iliescu — CÎRȚA (1983) — 15. Ștefan Radu Ionescu — GÎSCA DIN EFORIE (ian. 1959) — 16, 17. Alexandru Antonescu — PIETONAL BRĂILEAN

10

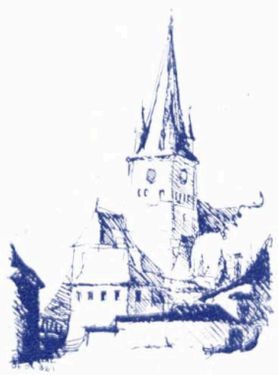

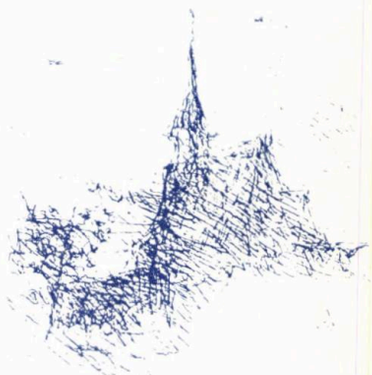

11

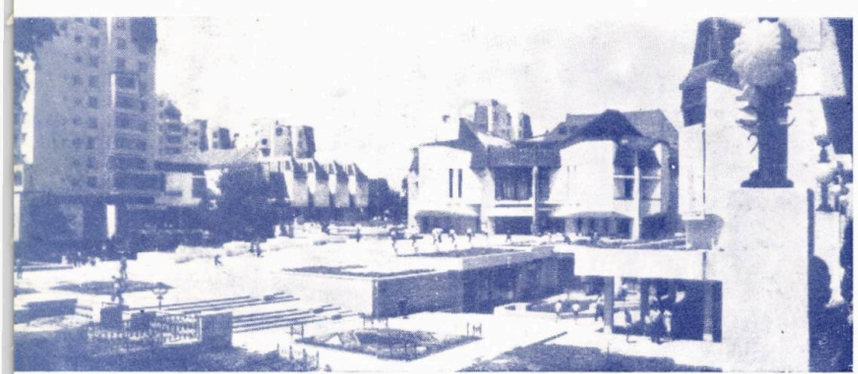

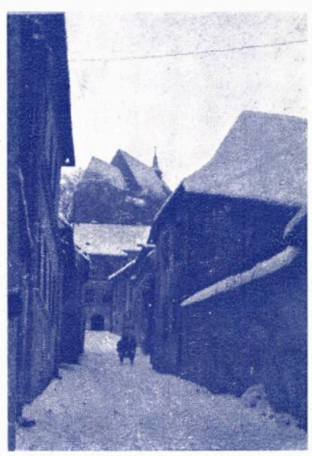

13

14

15

16

17

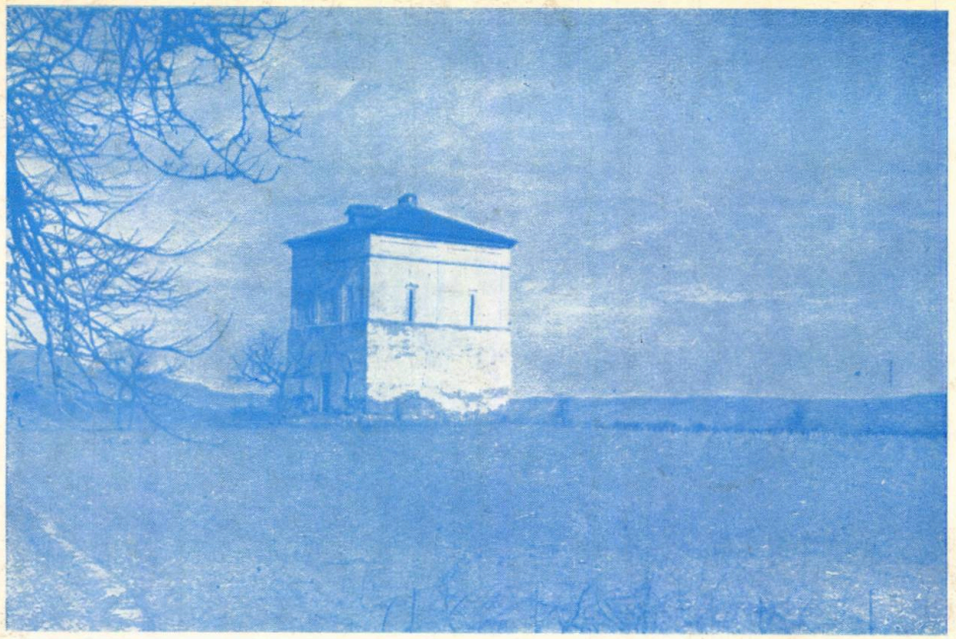

18

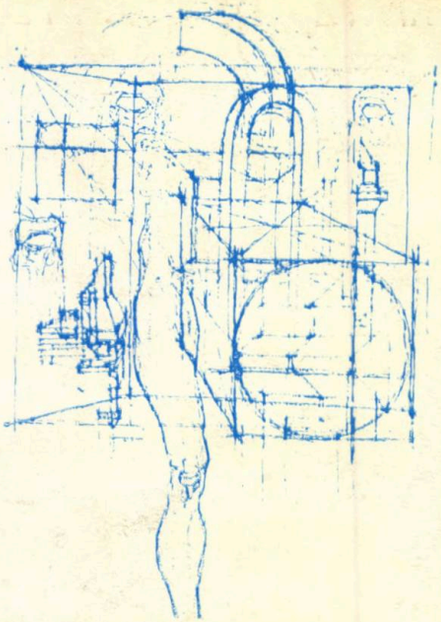

19

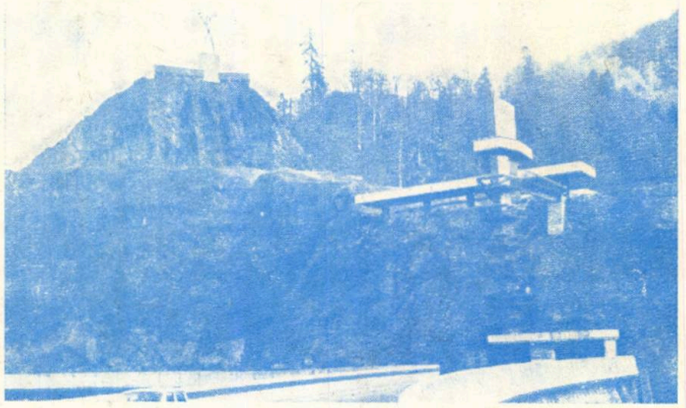

22

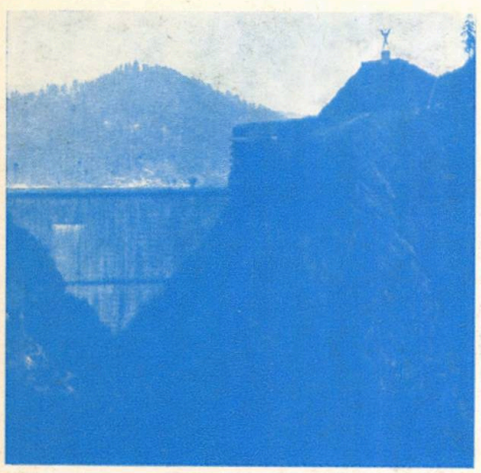

23

20

21

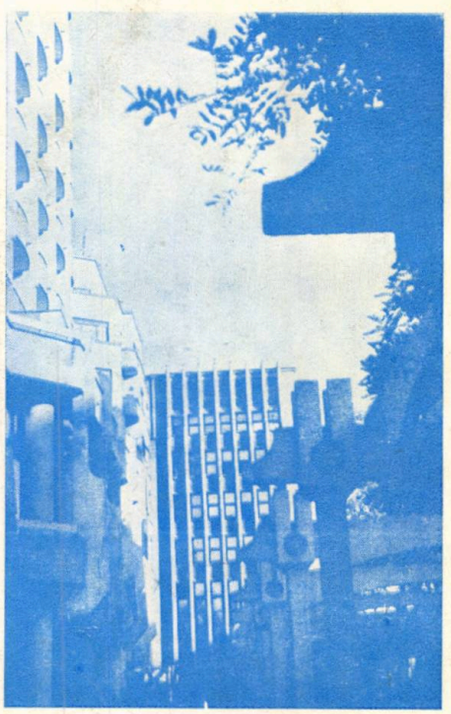

24

18. Tudor Oteteleşanu — CULA DIN RACOVIŢĂ (înainte de restaurare) — 19. Sorin Vasilescu — ARHITECTURĂ — 20, 21. Simon Julman — SECVENŢE BUCUREŞTENE (1984) — 22, 23. Ştefan Radu Ionescu — SEMEŢII I VIDRARU, ARGEŞ (1970) — 20. Tudor Oteteleşanu HANUL DE LA VALEA VIE, NEAMŢ

Lei 45

VII

arhitectura

F 1920

5|84

1986 FEB 2
BUDAPESTI MŰSZAKI EGYETEM KÖNYVTÁR 1845

REDACȚIA (EDITORIAL OFFICE): București, str. Academiei nr. 18—20, sector 1, C.P.—597—P.O.B. ROMÂNIA, tel. 13.98.80.
ADMINISTRAȚIA (MANAGEMENT): I.S.I.A.P. (Întreprinderea de stat pentru imprimate și administrarea publicațiilor), București, Piața Scînteii nr. 1, sector 1, Oficiul poștal 33, Cont B.N.R.S.R. 64.51.502.28 filiala sector 1.
ABONAMENTE: I.S.I.A.P., șase apariții anual, 270 lei instituții și individual.
PUBLICITATE: Agenția de publicitate I.S.I.A.P. București, Calea Victoriei nr. 174, sector 1, tel. 50.47.70
ABONAMENTE PENTRU STRĂINĂTATE (SUBSCRIPTION trough) ROMPRESFILATELIA — Sectorul Export-Import Presă, P.O.Box 12201 Telex 10376, prsfir, Calea Griviței 64—66, București, ROMÂNIA. Excerpts in english, french, russian. West $ 65
TIPARUL: Întreprinderea poligrafică « Arta Grafică » București.

REDACTOR: Arh. Ștefan Radu IONESCU

MACHETARE: Arh. Ștefan Radu IONESCU
COPERTA: Arh. Dan MARIN
SECRETAR PRINCIPAL DE REDACȚIE: Marga PROTOPOPESCU
FOTOGRAFII: Gheorghe DUMITRU

La ilustrarea numărului de față, și-au mai adus contribuția: c. arh. Paraschiva ZANCU, tehnicienii-arhitecți Doina CATARGIU, Adriana CÎRȚAN-SPINEANU, Lucreția DRELCIUC (desene) și ing. Mihai SOROCEANU, arh. Adriana MATEESCU, Nicolae PETRUC (fotografii)

arhitectura

5 | 84

REVISTĂ A UNIUNII ARHITECȚILOR DIN R. S. ROMÂNIA

ANUL XXXII, NR. 5 (210, serie nouă)
FONDATĂ ÎN 1906

SUCEAVA

BIBLIOGRAFIE

Nicoleta Dandu ● SUCEAVA, BUCOVINA — STUDII, 2 CERCETĂRI

AGENDA

3 * * * ● DOUĂ EXPOZIȚII DE SCULPTURĂ

CRONICA

4 * * * ● « 120 DE ANI DE ÎNVĂȚĂMÂNT DE ARHITECTURĂ »
Arh. Eusebie Latiș ● MANIFESTARE ȘTIINȚIFICĂ A ACTIVULUI DE PROIECTARE DIN SUCEAVA
6 Arh. Alexandru Țăranu ● SIMPOZION LA PORȚILE DE FIER
* * * ● O NOUĂ DISTINCȚIE ACORDATĂ UNUI COLECTIV DE ARHITECȚI ROMÂNI, ÎNTR-UN CONCURS INTERNA-
7 ȚIONAL
Arh. Alexandru Antonescu ● SALVAREA ORAȘELOR ȘI
8 CLĂDIRILOR VECHI

PREMIILE UNIUNII ARHITECȚILOR — 1983

SUCEAVA

Prof. em. dr. arh. Cezar Lăzărescu ● ANI DE FERTILE REA-
11 LIZĂRI

OPINII

Prof. dr. doc. Constantin Ciopraga ● REFLECȚII DESPRE
14 ARHITECȚI ȘI ARHITECTURĂ
Arh. Maria Porumbescu, arh. Nicol e Porumbescu ● GÎNDURI
14 PE MARGINEA UNEI RETROSPECTIVE

DEZVOLTARE — SISTEMATIZARE

15 Arh. Eusebie Latiș ● UN SFERT DE VEAC DE ACTIVITATE
Arh. Gheorghe Chirilă, ing. Teodor Buliga ● CU PRIVIRE LA SISTEMATIZAREA LOCALITĂȚILOR ȘI TERITORIULUI
20 JUDEȚULUI SUCEAVA
Dr. ing. Taras George Seghedin ● REINTEGRAREA PEISAJULUI
23 NATURAL ÎN URBANISTICA BUCOVINEANĂ
Prof. Emil I. Emandi, arh. Eusebie Latiș, prof. Ștefan Ceaușu, arh.
25 Constantin Rabiniuc ● EVOLUȚIA ORAȘULUI SUCEAVA

NOI DOTĂRI

Arh. Eusebie Latiș, arh. Mariana Mateescu ● SEDIUL CENTRULUI
33 JUDEȚEAN DE PROIECTARE SUCEAVA
Arh. Stelian Morohoi ● CASA ȘTIINȚEI ȘI TEHNICII PENTRU
37 TINERET BOTOȘANI

DEZBATERE

Dr. Dorel Abraham, Alexandru R. Florian ● ELEMENTE SOCIO-URBANISTICE ÎN DEFINIREA PROTECȚIEI ANTISEISMICE 39
Arh. Joó Dénes ● IDEI LEGATE DE UN MODEL MATEMATIC (1) 41

AGORA

Arh. Radu Drăgan ● ILUSTRATĂ DIN BUCOVINA 44

ÎNAINTAȘII NOȘTRI

Prof. Zenovia Latiș, arh. Eusebie Latiș ● ANASTASIE CRIMCA 45
Arh. Tudor Oteteleșanu ● DIN VIAȚA VECHII ȘCOLI DE ARHITECTURĂ 53

RECENZII

Semnează arhitecții Mircea Enache, Bogdan Gheorghiu, Jean Monda 54

ACTUALITĂȚI

Arh. Ion Andriu ● HALA AGROALIMENTARĂ BOTOȘANI ● IMOBILUL « CASA CĂRȚII » FĂLTICENI (debut) 61
Arh. Călin Irimescu ● COMPLEXUL ASTRONOMIC POPULAR SUCEAVA 68
Ing. Mihai Soroceanu ● TURN DE PARAȘUTISM LA SUCEAVA 70

PAGINA ȘCOLII

Arh. Cristina Suciu Moscu ● DESPRE ZIDIRE 72
Arh. Raluca Vlădescu ● REMODELARE URBANĂ — HOTEL 300 — proiect de diplomă 1984 75

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

Arh. Mihai Opreanu ● CONCURSUL INTERNAȚIONAL PENTRU « UN MUZEU DE ARHITECTURĂ » — decembrie 1983 78

EVOCĂRI

Arh. Simon Julman ● Arh. MARCEL IANCU 1895—1984 79

CADRAN

Rubrica redactată de arh. Mircea Secășeanu 81

DESIGN — ARTE

Bogdan Gheorghiu ● EXPOZIȚIA DRAGOȘ MORĂRESCU « ANOTIMPURILE CULORII » 84
* * * ● MIHAI ALEXANDRU — SCULPTURA, GYÖRGY ALBERT — SCULPTURĂ 84
* * * ● ARHITECTURA PRIVITĂ DE ARHITECȚI Cop, III, IV

CONSILIUL DE CONDUCERE: arh. CONSTANTIN JUGURICĂ* — președinte, arh. EMILIA ABRUDEANU, conf. ION BIȚAN, dr. arh. ALEXANDRU BUDIȘTEANU, prof. ing. ALEXANDRU CIȘMIGIU, ing. PAUL DRAGOMIRESCU, dr. arh. MIHAI ENESCU, arh. ALEXANDRA FLORIAN, dr. arh. BORIS GRINBERG, arh. ȘTEFAN RADU IONESCU * — redactor, arh. EUSEBIE LATIȘ, arh. MIRCEA MIHAI, arh. NICOLAE MUNTEANU, arh. DAN PRODESCU, conf. dr. arh. ALEXANDRU SANDU *, MATILDA ZĂNESCU *

* Membri ai Colegiului de redacție

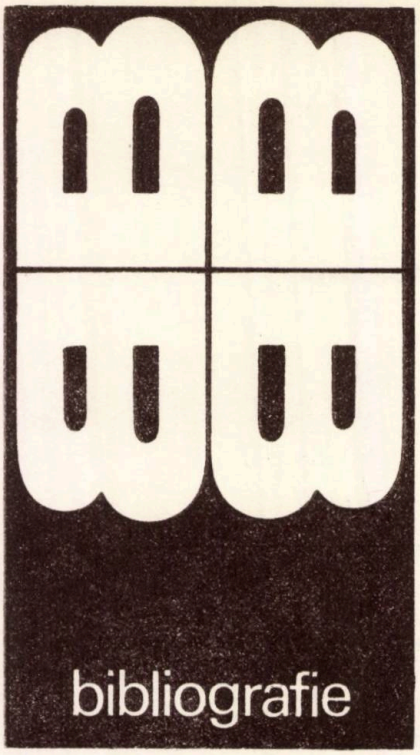

Selecții bibliografice
de Nicoleta Dandu

SUCEAVA — BUCOVINA

Publicații existente în biblioteca U.A.

STUDII, CERCETĂRI, OPINII

* * * *Cultura moldovenească în timpul lui Ștefan cel Mare*, Ed. Academiei RSR, 1964, passim

Greceanu, E. *Ansamblul urban medieval Botoșani*, Muzeul Național de Istorie, București, 1981

Grigorescu, I. *Puncte de vedere pe marginea restaurării de la Sucevița*, A/R 1/1974

Iliescu, O. *Moneda în România*, Ed. Meridiane, 1970, p. 25—39

Ionescu, Gr. — Curinschi, Gh. *Documente de arhitectură din România*, 7/1962, Ed. didactică și pedagogică, planșele 1—21

Ionescu, Gr. — Curinschi, Gh. *Documente de arhitectură din România*, 8/1962, Ed. didactică și pedagogică, planșele 1—35

Ionescu, Gr. — Curinschi, Gh. *Documente de arhitectură din România*, 12/1966, Ed. didactică și pedagogică, planșele 23—40

Iorga, N. *Din tesaurul de artă botușănean*, BCMI, 1938

Latiș, E. *Suceava — vechi și nou*, A/R 4/1973

Lebădă, T. — Latiș, E. *Suceava. Prezentare*, A/R 3/1973

Sadoveanu, M. *Viața lui Ștefan cel Mare*, Ed. Meridiane, 1970

Vătășianu, V. *Pictura din nordul Moldovei*, Ed. Meridiane, 1974 passim

Voitec-Dordea, M. *Reflexe gotice în arhitectura Moldovei*, Ed. Meridiane, 1976, passim

Zaharia, E. — Zaharia, N. *Contribuții la cunoașterea culturii materiale din secolul al V-lea e.n. din Moldova în lumina săpăturilor de la Botoșani*, « Arheologia Moldovei », VI, Ed. Academiei RSR, 1969

MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARTĂ

* * * *Repertoriul monumentelor și obiectelor de artă din timpul lui Ștefan cel Mare*, Ed. Academiei RSR, 1958, passim

* * * *Bisericile lui Ștefan cel Mare*, BCMI, Cartea Românească, 1926, passim

Balș, Șt. *Mănăstirea Humor*, Ed. Meridiane, 1965

Buzatu, Gh. *Mănăstirea Probota*, Ed. Meridiane, 1968

Caproșu, I. *Biserica Arbure*, Ed. Meridiane, 1967

Comarnescu, P. *Voroneț*, Ed. Meridiane, 1965

Constantinescu, N. *Mănăstirea Putna*, Ed. Meridiane, 1965

Dan, D. *Biserica Sf. Gheorghe din Suceava*, BCMI, 1910

Doicescu, O. *Monumentele de arhitectură din nordul Moldovei*, în « Despre arhitectură », Ed. Tehnică, 1983

Ghika-Budești, N. *Biserica Sf. Gheorghe din Botoșani (descriere)*, BCMI, 1912

Ghika-Budești, N. — Balș, G. *Mănăstirea Probota*, Societatea « Arta românească », 1909

Juravle, I. *Cetatea mînăstirească Probota. Biserica Sf. Nicoiae din Rădăuți*, A/R 5/1976

Lepădatu, Al. *Biserica Sf. Gheorghe din Botoșani (istoric)*, BCMI, 1912

Matei, M. D. — Andronic, Al. *Cetatea de scaun a Sucevei*, Ed. Meridiane 1965

Musicescu, M. A. *Mănăstirea Sucevița*, Ed. Meridiane, 1965

Nicolaescu, C. *Mănăstirea Moldovița*, Ed. Meridiane, 1965

Nicolaescu, C. *Mănăstirea Slatina*, Ed. Meridiane, 1965

Polizu, V. *Mănăstirea Slatina*, A/R 1/1974

Polizu, V. *Trei ansambluri muzeistice — muzeul Putna, ansamblul memorial « Mihai Eminescu » Ipotești-Botoșani, restaurarea ansamblului « Bărăția » din București*, A/R 1/1982, passim

Romstorfer, K. A. *Cetatea Sucevii*, Ediția Academiei Române, 1913

ETNOGRAFIE ȘI FOLCLOR

Cojocaru, N. *Casa veche de lemn din Bucovina*, Ed. Meridiane, 1983

Enăchescu-Cantemir, Al. *Portul popular românesc*, Ed. Meridiane, 1971, planșa 37

Paveliuc-Olariu, A. *Zona etnografică Botoșani*, Ed. Sport-turism, 1983

Petrescu, P. *Broderii pe piele în arta populară românească*, Ed. Meridiane, 1968, p. 13, 14, 41, 44, 46

Veslovschi, I. *Cele mai vechi cruci de mînă din Bucovina*, BCMI, 1915

TURISM

* * * *Județul Botoșani*, Ed. Academiei RSR, 1977

Constantiniuc, T. *Studiu privind dezvoltarea turistică în județul Suceava*, A/R 3/1973

Cucu, V. *România. Cartea de vizită a orașelor*. Ed. pentru turism, 1973, passim

Dionisă, I. — Poghirc, P. *Valea Bistriței*, Ed. Științifică, 1968, p. 85—93

Epuran, Gh. *Circuit în Moldova de Nord*, Ed. Meridiane, 1968, p. 61—147

Iancu, M. — Popescu, Dem. *România. Ghid atlas turistic*, Ed. Stadion, 1971, passim

Zidăriță, Șt. *Suceava — Guide touristique de la région*, Ed. Meridiane, 1967

SISTEMATIZARE

* * * *Sistematizarea turistică: plenara filialei Uniunii arhitecților din județul Suceava*, A/R 1/1974

Chirilă, O. *Restructurarea zonei centrale a orașului Dorohoi*, A/R 3/1973

Latiș, E. *Aspecte ale activității de sistematizare din regiunea Suceava*, A/R 6/1964

Latiș, E. *Broșteni și Ostra — viitoare centre urbane în județul Suceava*, A/R 3/1980

Latiș, E. *Cîmpulung-Moldovenesc — restructurarea zonei centrale*, A/R 3—4/1972

Lăzărescu, C. — Bilciurescu, V. — Latiș, E. — Varnay, A. *Sistematizarea zonelor centrale din orașele Pitești, Brașov, Sibiu, Sebeș-Alba, Tîrgoviște, Suceava și Tg. Mureș*, A/R 6/1966, passim

LOCUINȚE

Constantiniuc, T. *Ansamblul de locuințe Broșteni*, A/R 3/1973

Sculy, N. *Ansamblu de locuințe la Suceava*, A/R 1/1961

CERCETARE-PRODUCȚIE

Marion, V. *Combinatul de celuloză și hîrtie de la Suceava*, A/R 4/1965

Turcu, Al. *Centrul teritorial de calcul electronic Suceava*, A/R 4/1977

DOTĂRI SOCIAL-CULTURALE

Enescu, M. *Noul spital din Suceava*, A/R 1/1967

Enescu, M. *Spital cu 600 de paturi la Suceava*, A/R 1/1961

Latiș, E. *Complex balnear la Vatra-Dornei*, A/R 3/1973

Latiș, E. *Piața centrală a orașului Suceava*, A/R 6/1965

Miclescu, S. *Institutul pedagogic Suceava*, A/R 1/1975

Mureșan, A. *Asupra noului spital din Suceava*, A/R 1/1967

Porumbescu, N. — Porumbescu-Vaida, M *Casa de cultură din Suceava*, A/R 4/1969

Rizea, I. *Magazinul universal Bucovina— Suceava*, A/R 5/1975

Srulovici, L. *Proiect pentru un hotel la Suceava*, A/R 6/1968

Abrevieri utilizate
A/R — Revista ARHITECTURA — R. S. România
BCMI — Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice

agenda

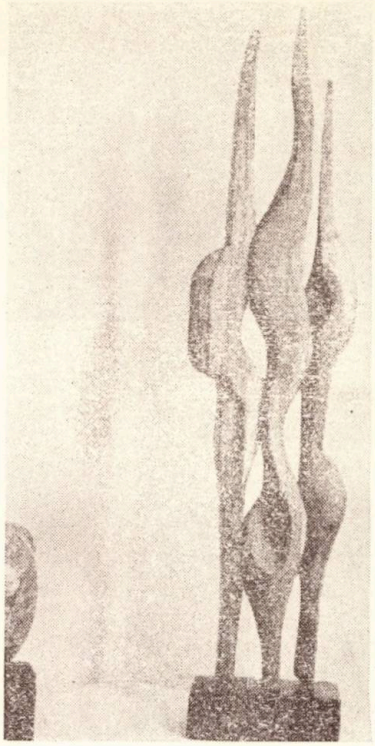

1

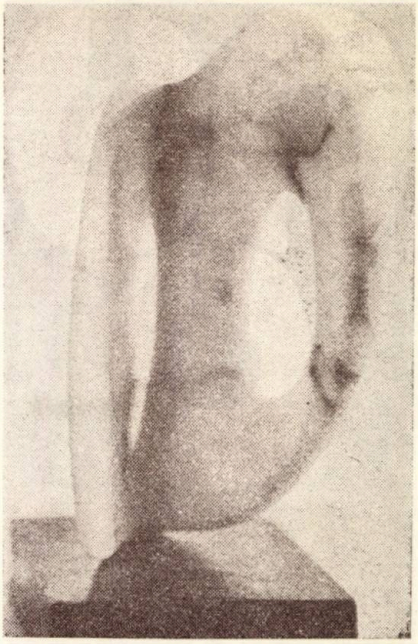

2

DOUĂ EXPOZIȚII DE SCULPTURĂ

Luna iulie a acestui an ne-a oferit, în galeriile de la « Căminul Artei », nu departe de Arhitectură, două interesante expoziții de sculptură: cea a lui MIHAI ALEXANDRU și cea a lui GYÖRGY ALBERT (Satu Mare).

În vreme ce Mihai Alexandru optează pentru materiale ca aragonit, alabastru, marmură, piatră, cuarțit și lemn, György Albert prezintă numai lucrări în bronz.

Extragem, din catalogul expoziției de la parter, următoarele: « *Alexandru Mihai a reluat teme permanente, clasice, ale sculpturii. Le-a regîndit și le-a proiectat, apoi le-a transpus, într-un dialog permanent cu materia. A știut să caute în piatră și să redea în ea concepte și figuri. Echilibrul dintre gînd și faptă transmite privitorului un simțămînt de liniște. O liniște care vine dintr-o îndelungată și grea strădanie a altuia. A sculptorului.* » *(DINU C. GIURESCU).*

Cît privește artistul sătmărean György Albert, notăm printre altele: « *. . . siguranța cu care tînărul artist mînuiește mijloacele specifice prelucrării bronzului, dar nu numai atît. Dacă maturitatea și chiar perfecțiunea artizanală sînt condiții de care nici o operă autentică nu se poate dispensa, bogăția ideatică și originalitatea expresiei plastice sînt factorii hotărîtori pentru definirea faptului de artă demn de perspectivă temporală. Considerată în această perspectivă, expoziția lui György Albert promite să fie un eveniment de referință al epocii noastre, lucrările expuse acum fiind în măsură să ne convingă de diversitatea limbajului său sculptural ca și de încărcătura densă a ideilor și stărilor sensibile.* » *(VASILE DRĂGUȚ).*

Însoțim extrasele de mai sus — prin care binecunoscuți oameni de cultură onorează, prin notațiile lor, personalitatea celor doi expozanți, deslușindu-ne calitățile lucrărilor expuse — cu imagini ale cîtorva dintre sculpturile lui Mihai Alexandru — « SILUETE » — lemn (1) și « FLUTURE » (2) — și ale lui György Albert — « PASĂRE » (3) și « OGLINDA » (4). În paginile rubricii « design-arte » ale revistei, continuăm prezentarea fotografiilor cu lucrări din cele două expoziții de sculptură, din unghiurile și sub lumina în care le-a surprins fotoreporterul nostru, Gheorghe Dumitru (pagina 84).

A

4

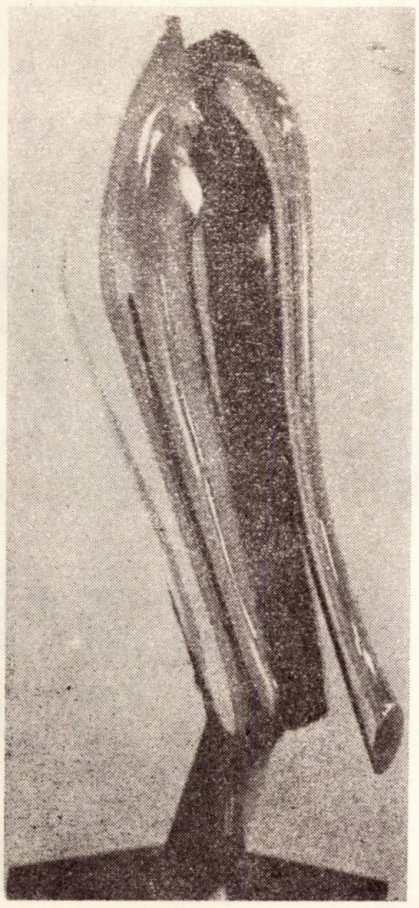

3

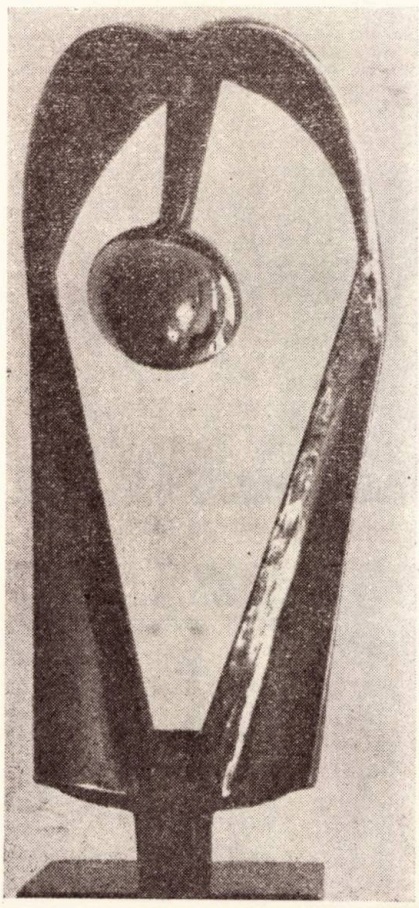

Trimițînd din timp cu mandat poștal sau virînd în contul ISIAP suma de 270 lei (costul abonamentului pe un an), cititorii noștri își pot asigura primirea în continuare a revistei. Adresa și numărul de cont ale ISIAP, ca și adresa și telefonul redacției, sînt specificate pe coperta II.

cronica

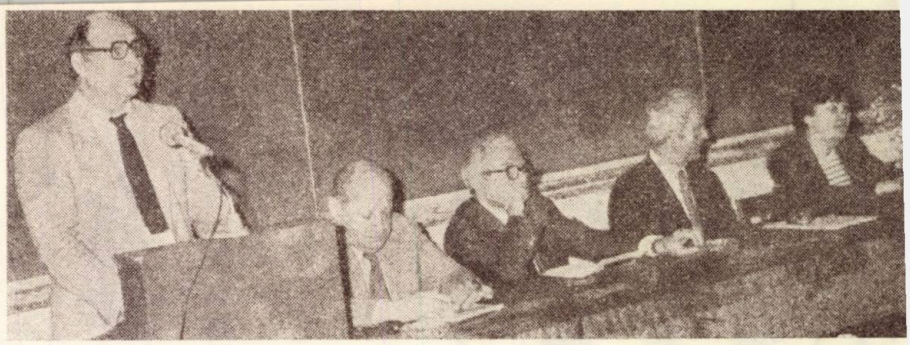

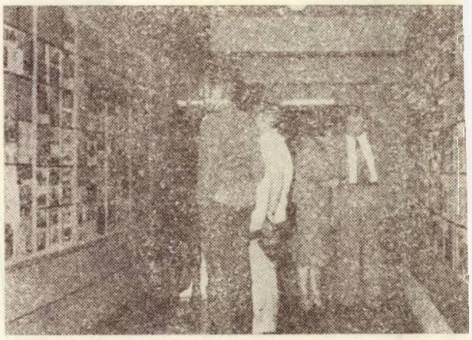

«120 DE ANI DE ÎNVĂȚĂMÎNT DE ARHITECTURĂ»

Institutul de Arhitectură «Ion Mincu» a fost, pe data de 16 iunie a.c., gazda manifestărilor prilejuite de sărbătorirea împlinirii a 120 de ani de învățămînt de arhitectură în România.

La festivitatea, la care au luat parte foști profesori și conducători ai Facultății de Arhitectură, corpul profesoral actual al facultății, reprezentanți ai Ministerului Educației și Învățămîntului și ai Centrului Universitar București, numeroși invitați, au luat cuvîntul: prof. dr. arh. CORNEL DUMITRESCU, rectorul IAIM, prof. em. dr. arh. CEZAR LĂZĂRESCU, președintele U.A., prof. em. dr. doc. arh. GRIGORE IONESCU, fost decan al Facultății de Arhitectură, fost șef al Catedrei de Istorie și Teorie a Arhitecturii, și dr. arh. BARBU EMIL POPESCU, secretarul Comitetului P.C.R. din Institutul de Arhitectură «Ion Mincu».

În aceeași zi, a fost inaugurat cabinetul-muzeu al Catedrei de Istoria și Teoria Arhitecturii și au fost vernisate expoziția cu lucrări de artă plastică a cadrelor didactice, expoziția proiectelor studențești, galeria cu lucrări și ansambluri arhitectural-urbanistice proiectate de către cadre ale IAIM.

În încheierea acestor manifestări — asupra cărora, la rubrica *«pagina școlii»*, arhitecta CRISTINA SUCIU MOSCU face referiri mai ample (pagina 70 a revistei) —, studenții SERGIU NISTOR, SORIN RACOVICEANU, GEORGE DUMITRU și OCTAV LIPOVAN, din anii IV și V, au prezentat secvențe din programul susținut la faza de masă a *Festivalului artei și creației studențești* (texte de arh. GHEORGHE BEJAN), viu aplaudate de un public care nu a uitat succesele dintotdeauna ale *estradei arhitecților*.

A

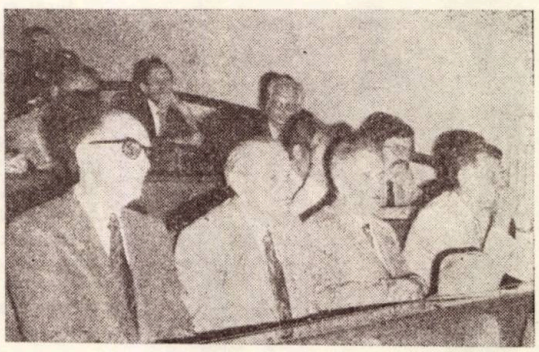

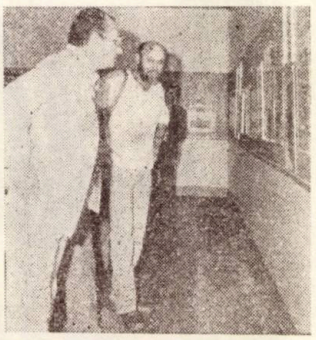

1984

INSTITUTUL
DE ARHITECTURA
ION MINCU

120 DE ANI
DE ÎNVĂȚĂMÎNT
DE ARHITECTURA

1984

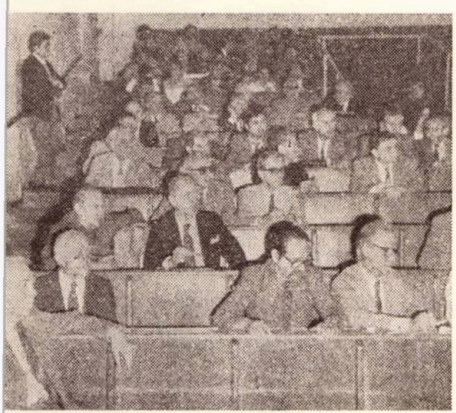

SUCEVENE

● « Bucovina este aura nordică a Dunării . . .
Nu există om și cetățean al țării să n-aibă dorința pură de a cerceta obcinele bucovinene atît de auroase și de invidiat după aburul Deltei atît de argintiu.
Dragoș a încălecat munții descălecînd în Moldova. Cununa lui era Bucovina.
Poeții de aici, într-un fel aparte, stîrnesc în mine un sentiment de dragoste și de liniște sufletească ce dau frumusețe și austeritate ochiului fix și neplîngînd . . .
De-aș mai trăi o viață m-aș naște în Bucovina ! . . .
Și cînd văd un cuvînt surîzînd, fără să vreau, mă gîndesc în Bucovina, Mona Lisa noastră . . .»

(NICHITA STĂNESCU — Pagini bucovinene, Anul I, nr. 7 (19), iulie 1983)

● « Am vizitat peste 60 de țări ale lumii și pot afirma că, pe plan turistic, posibilitățile României sînt enorme. Din înalta prețuire acordată valorilor inestimabile ale *Bucovinei*, s-a născut propunerea de a se acorda României, de către *Federația Internațională a Jurnaliștilor și Scriitorilor din Turism*, marele premiu «*Pomme d'Or*».

(JEAN PAUL DELFELD, președintele al FIJET, din Cuvîntul la festivitatea de înmînare a trofeului «*Pomme d'Or*», care a avut loc la Moldovița, aprilie 1976)

● « De cînd românii și-au afirmat ființa în lumina istoriei, întemeind o țară, clădind orașe, cărora le-au dat un nume, puține au avut, de-a lungul vremii, o asemenea rezonanță. Spuneau părinții noștri *Suceava* și deodată cerul părea că se deschide și că aerul se umple de un zvon de slavă. Suceava înseamnă lumina soarelui, împletită o clipă — prin geniul lui Ștefan cel Mare — în însăși ființa și fapta neamului nostru.»

(GEO BOGZA — Priveliști și sentimente, 1979, p. 41)

● « . . . Afară de încă două sau trei străzi mai arătoase, restul *Fălticenilor* nu e nici oraș, nici sat.
Duceți-vă și-l vedeți. Să nu vă fie curiozitatea însă în timp de vară, că vă orbește praful ; nici în vreme de iarnă, că rămîneți fără ciubote. Cu alte cuvinte, e mai înțelept să renunțați. Iar dacă totuși țineți să vă convingeți, — să nu bîrfiți și să nu învinuiți pe nimeni. Orașul e sărac și din sărăcie nici cel mai harnic și priceput primar nu poate să facă mare lucru.
Există însă în Fălticeni o stradă cu înfățișare curat moldovenească și cu mai multe drepturi de a fi văzută și cinstită cu litere de tipar. Mai înainte se schema ulița Rădășenilor, iar astăzi poartă numele vrăjitorului de la Humulești. Mai toate casele de pe această stradă au cerdacuri în față, cu grădinițe cu flori, sînt curate și parcă în așteptare de musafiri. Se cunoaște mîna moldovencei gospodine și sufletul larg al moldoveanului domol și visător.»

(DAMIAN STĂNOIU — Dimbovița apă dulce, 1942, p 10, 11)

● « Nu sînt nici felinare în acest Cîmpulung vechi ; femeile îmbrăcate ca la munte, pe cap cu ștergare albe de pînză de casă, oamenii în sumane, cu pălării largi și vițele lungi cu păr uns, nemțoaicele în haine de oraș merg pe dibuite sau se ajută cu felinare în mînă, ca în timpuri de tot vechi, lumina făcliilor aprinde ferestrele bisericii de lemn a lui Toader-Vodă Calimah, Domn al Moldovei în 1758, născut în Cîmpulung, dintr-un orhean și o femeie de acestea cu catrință, cioarece și ștergar, femei puternice și suferitoare . . .»

(NICOLAE IORGA — Priveliști din țară, Cîmpulung Moldovenesc, Editura pentru Turism, 1974, p. 118)

MARGINALII

● « Pentru tîrgul *Humorului* ora marilor schimbări e legată de descoperirea zăcămintelor de cupru și de barită de la Leșul Ursului, și a altor bogății pe care adîncurile acestor munți le ascund.
Într-un timp scurt, dar cu intense eforturi, tîrgul de negustori, care era Gura Humorului, a devenit un centru industrial cu un potențial important, aproape un miliard de lei producție industrială pe an . . . Această amplă ctitorie industrială este însoțită de o temeinică înălțare a orașului, de creștere a lui, atît sub raport demografic, cît și edilitar gospodăresc.»

(GRIGORE ELISEI, în revista CRONICA nr 30, 1982)

● « Orașul Suceava este neîmprejmuit cu ziduri, dar alături de oraș se află o cetate foarte frumoasă și puternică . . . Oamenii sînt mai șlefuiți . . . și acest oraș este reședința de căpetenie a domnului, care are aici un palat, biserică și grădini și alte culturi ce aparțin și vine adesea să stea cîtva timp. Este un oraș mai de seamă și capitala întregii Moldovei și totodată reședința Mitropoliei. Cetatea numită mai sus are trei-patru turnuri mari și altele mai mici și deasupra porții au săpat un cap de bour care este stema țării, dedesubt sînt inscripții slavone ale diferiților principi. E bine păzită, înzestrată cu arme și este ținută întotdeauna fericată.»

(BOGDAN BEKSIC, în *Călători străini despre Țările Române*, vol V, Ed Științifică, București, 1973, p 238)

Fragmente selectate de ELENA AVASILOAIE

DE SUCEAVA...

— spicuiri publicistice —

● « Cinzeci de cetăți, zice-se, în vechime, și-ar fi revendicat cinstea locului de naștere al lui Homer. (. . .) La noi, nu puține au fost orașele care și-au revendicat sîmburele acțiunii și personajele principale din *O scrisoare pierdută*. (. . .)
Astfel, prietenii au crezut că marele dramaturg nu și-a putut lua modelele decît în centrul unde funcționase efemer, cu doi ani înainte, ca revizor școlar. (. . .)
Se știe despre Caragiale că, după o scurtă funcționare ca revizor școlar la Neamț-Suceava, s-a mutat la Argeș-Vîlcea.»

(ȘERBAN CIOCULESCU: Caragialiana — Modelele Scrisorii pierdute, Ed. Eminescu, 1974, p. 199, 202)

● « Mult discutata problemă a originei autohtone a picturii murale moldovenești își regăsește indirect o rezolvare și o ilustrare semnificativă. Meșterii de la Voroneț, Sucevița sau Moldovița fac parte, desigur, din stirpea lui Picu Pătruț, ei sînt rezultatul unei îndelung cristalizate tradiții din care s-a ivit și artistul sălișteanu.»

(PAUL ANGHEL: Convorbiri culturale — Aprinzătorul de candele de la Sălișie, Ed. Eminescu, 1972, p. 112)

● « Voronețul, Sucevița, Moldovița le socotim azi drept monumente naționale prin unicitatea lor artistică, prin originalitatea lor fără pereche. Opera lui Picu Pătruț este de asemenea unică în tezaurul artei noastre, înscriindu-se, chiar și la scara miniaturii, la prestigiul unui monument național.»

(ONISIFOR GHIBU, în volumul lui Paul Anghel — *Convorbiri culturale — Aprinzătorul de candele de la Sălișie*, Ed. Eminescu, 1972, p. 109)

MARGINALII

● « Dovedindu-se un excelent organizator, T. V. Ştefanelli este mutat la Suceava cînd ia fiinţă tribunalul de aici, fiind numit judecător de şedinţă. În cei şase ani petrecuţi la Suceava (1882—1888) dezvoltă o activitate dintre cele mai însemnate pentru viaţa culturală din fosta capitală de glorie a Moldovei. Lui şi prietenului său, profesorul Ştefan Stefureac, le revine meritul înfiinţării, la Suceava în 1883, a prestigioasei societăţi „Şcoala română" care ulterior îşi creează numeroase filiale în alte localităţi. Ştefanelli vedea astfel împlinit şi visul studenţilor români de la Viena: crearea unor puternice societăţi culturale româneşti. »

« În iunie 1903 părăseşte definitiv Cîmpulungul revenind la Suceava. Însă în decembrie acelaşi an, fiind avansat prim consilier al Curţii de Apel din Lemberg (Liov), este obligat să-şi ia postul în primire în capitala Galiţiei. Pleacă singur, soţia cu cei trei copii rămînînd la Suceava pentru a le da o educaţie românească. Timp de 8 ani, T. V. Ştefanelli îşi va împărţi timpul între slujba din Liov şi grijile familiei rămasă la Suceava, în zilele lucrătoare fiind „acasă". »

(CONSTANTIN MOHANU: Prefaţă la volumul Teodor V. Ştefanelli — *Amintiri despre Eminescu*, Ed. Junimea, Iaşi, 1983, ediţie îngrijită, prefaţă, precum şi cu bibliografie şi indice întocmite de cel citat, p. 13 şi 17)

● « Serbarea de la Putna din 15/27 august 1871 a fost una din cele mai frumoase şi valoroase serbări aranjate de societatea academică „România jună" din Viena. Toată suflarea românească a primit cu cea mai mare însufleţire ideea aranjării acestei serbări în Putna, la mormîntul marelui Erou, spre a se închina la acest sfînt mormînt şi a aduce omagii de pietate şi veneraţiune Aceluia, ale cărui rămăşiţe pămîntene timp de peste trei secole şi jumătate se odihneau în vechea mănăstire zidită de dînsul. Era întîia serbare la care au luat parte românii din ţările locuite de dînşii.

Şi ideea aceasta a purces de la Eminescu ! »

(TEODOR V. ŞTEFANELLI: Amintiri despre Eminescu, Ed. Junimea, Iaşi, 1983, ediţie îngrijită, prefaţă, bibliografie şi note de Constantin Mohanu, p. 124 — *Eminescu şi Serbarea de la Putna, 1871)*

● « (. . .) Eminescu nu renunţă la bunul său obicei de a introduce în textul tălmăcit note proprii, legate atît de dorinţa explicitării unor particularităţi ale limbii române, cît şi de incursiuni în domeniul gramaticii istorice, ca atunci cînd distinge „structurile" influenţelor exercitate în timp de limba slavă asupra limbii române.

În dosarul acestei preocupări merită a fi consemnat şi exerciţiul încercat cu actul dat de Alexăndrel Voievod mănăstirii lui Iaţcu de lîngă Suceava. »

(ALEXANDRU OPREA: În căutarea lui Eminescu gazetarul, Ed. Minerva, 1983, p. 281)

● « (. . .) această Vrance era însăşi icoana în mic a unităţii neamului nostru. Străjerul moldovean păzia din ziduri pe care fluturase odată steagul cu vulturul Ţerii-Româneşti. Oamenii din Rucăr şi Dragoslave ascultau de chemarea la oaste a Voevodului Moldovei. Biserica lui Matei Basarab însemna la Soveja juruinţa de pace a muntenilor către Vodă Vasile din Suceava ».

(NICOLAE IORGA: Voinţa obştii româneşti, Vrancea, Ed. Militară, Bucureşti, 1983, p. 127)

● « Am fost trei ani de-a rîndul la Suceava. De Sînziene, trec Ardealul zeci de mii de oameni, de 500 de ani vin acolo. Cînd am fost prima vară acolo, să-mi fie iertat că spun aşa, am plîns ca un copil, cînd am văzut ardelenii cu sacii în spate veniţi din tot Maramureşul, din Munţii Apuseni (. . .) la aceste praznice extraordinare, care sînt de 500 de ani păstrate, de la Alexandru cel Bun pînă acuma, în fiecare an neîntrerupt. Acuma poţi să înţelegi foarte bine cum a fost şi cu zimbrul şi cu vînătoarea. Trecea Ardealul, sînt ciuruiţi Carpaţii de cărări şi de drumuri, într-un suflet, şi la Sînziene e un cîntec să treci munţii. Merg pe jos unii, să vedeţi, cu braţele pline de flori, cu sînii plini de busuioace şi de sînziene şi vin acolo, că miroase a Ardeal toată Moldova, e o mare frumuseţe. Vă spun, aşa ceva numai în vremuri homerice a mai fost. »

MANIFESTARE ŞTIINŢIFICĂ A ACTIVULUI DE PROIECTARE DIN SUCEAVA

Centrul de Proiectare Judeţean Suceava şi Filiala Uniunii Arhitecţilor au încheiat anul 1983 printr-un simpozion, prilejuit de intrarea în casă nouă şi, totodată, de sărbătorirea împlinirii unui sfert de veac de activitate de proiectare suceveană.

Vizitarea expoziţiei retrospective, vizionarea unui interesant film color — institulat « ÎMPLINIRI » şi realizat de ing. MARIAN POPESCU şi tehnician MIRCEA COZMIN, cineaşti amatori din cadrul C.P.J. —, ca şi alte manifestări organizate în cadrul simpozionului s-au desfăşurat în prezenţa membrilor secretariatului Comitetului Judeţean de Partid Suceava, în frunte cu tovarăşul prim secretar TRAIAN GÎRBA, a tovarăşului HARALAMBIE ALEXA, prim secretar al Comitetului Judeţean de Partid Botoşani, a prof. em. dr. arh. CEZAR LĂZĂRESCU, preşedintele Uniunii Arhitecţilor din Republica Socialistă România, precum şi a numeroşi invitaţi, specialişti din instituţii centrale, din institute de învăţămînt superior, de cercetare şi de proiectare din ţară.

Simpozionul a înlesnit, atît pe baza referatelor prezentate — însoţite de filme tehnice, de grafice, planşe şi diapozitive —, prin vizitarea unor obiective noi de investigaţii din municipiu şi din judeţ, cît şi prin interesantele şi utilele dezbateri asupra problematicii analizate, evidenţierea unor utile concluzii asupra preocupărilor susţinute ale institutului sucevean pentru realizarea de economii de materiale, de manoperă şi de energie prin proiectare.

Arh. EUSEBIE LATIŞ
preşedintele Filialei U.A.-Suceava

SIMPOZION LA PORŢILE DE FIER

Cu ocazia aniversării a 15 ani de existenţă a Secţiei de Proiectare a Consiliului Popular Judeţean Mehedinţi şi a inaugurării oficiale a noului sediu al acesteia, a avut loc, la Drobeta Turnu-Severin, între 21—23 iunie a.c., simpozionul « REFLEXII ALE SISTEMATIZĂRII LOCALITĂŢILOR ÎN PREOCUPĂRILE SECŢIEI DE PROIECTARE ».

Organizat în colaborare cu Filiala Mehedinţi a Uniunii Arhitecţilor, simpozionul a atras participarea a numeroşi specialişti din unităţi centrale de proiectare, din alte filiale, din municipiul şi din judeţul gazdă, precum şi o serie de invitaţi, de foşti colegi şi colaboratori ai celor ce activează în unitatea severineană de proiectare. Au fost de faţă, ca invitaţi, şi arh. CEZAR NICULIU, din partea Uniunii Arhitecţilor şi a I.C.C.P.D.C., precum şi arh. ION GEICU din partea I.G.S.I.C.

Lucrările simpozionului au fost deschise de tovarăşul MARIUS COJOCARU, prim-vicepreşedinte al Consiliului Popular Judeţean Mehedinţi. Au urmat: o trecere în revistă a activităţii Secţiei de Proiectare în cei 15 ani de existenţă, susţinută de către ing. SIMION DRĂCEA, şeful S. P. J. Mehedinţi, o expunere asupra evoluţiei adaptării proiectelor tip, prezentată de către arh. ALEXANDRU ŢĂRANU, o serie de comunicări, filme retrospective şi discuţii pe marginea celor amintite.-

Comunicările ştiinţifice făcute în cadrul acestei manifestări s-au preocupat, de la problemele generale ale sistematizării municipiului Drobeta Turnu-Severin (arhitecţii MIHAELA BUZEK şi VIOREL VIŞAN), oraşelor Strehaia (arh. LIVIU PIGULEA), Baia de Aramă (arh. EMANUEL CREŢU), Orşova (arhitecţii ALEXANDRU ŢĂRANU, CARMEN ŢĂRANU, MIRCEA ŞTEFAN), la cele particulare referitoare la Zona turistică Porţile de Fier (arh. NICOLAE ISPAS), la arhitectura specifică a judeţului Mehedinţi (arh. NICOLETA RAŢĂ), la zona centrală a municipiului (arhitecţii LIVIU BUZEK, CRIŞU RAŢĂ), la Insula Orşova (arh. GABRIEL BĂLAN)) sau deopotrivă la renovarea urbană în Turnu Severin (arh. MIRCEA ŞTEFAN, c. arh. VICTOR BADEA, arh. ALEXANDRU ŢĂRANU), la Bulevardul Tudor Vladimirescu (arh. GABRIELA CREŢU). De un deosebit interes s-au bucurat problemele legate de patrimoniu şi de renovare urbană, simpozionul desfăşurîndu-se sub genericul « TRADIŢIE ŞI CONTINUITATE ».

Lucrările simpozionului au fost întregite şi printr-o croazieră pe Dunăre, iar ultima zi a lucrărilor a coincis, fericit, cu prezentarea, în faţa conducerii judeţene de partid şi de stat şi a Comisiei Tehnico-Economice lărgite, a variantelor concursului organizat pe plan local şi avînd ca obiect « Detaliul de

sistematizare al Bulevardului Tudor Vladimirescu între străzile Antonioni și Eroii de la Cerna», respectiv zona aferentă centrului municipiului Drobeta Turnu-Severin. Au participat și reprezentanți ai Institutului de Proiectări Timișoara — IPROTIM —, Institutului de Proiectare Județean Dolj și Secției de Proiectare a Județului Mehedinți. Interesul stîrnit de această primă avizare nu a putut fi, însă, susținut și printr-o participare a unor reprezentanți cu împuternicire consultativ-decizională, ai Uniunii Arhitecților, Institutului de Arhitectură «Ion Mincu» și, evident, ai Comitetului Pentru Problemele Consiliilor Populare.

Arh. ALEXANDRU ȚĂRANU

O NOUĂ DISTINCȚIE ACORDATĂ UNUI COLECTIV DE ARHITECȚI ROMÂNI, ÎNTR-UN CONCURS INTERNAȚIONAL

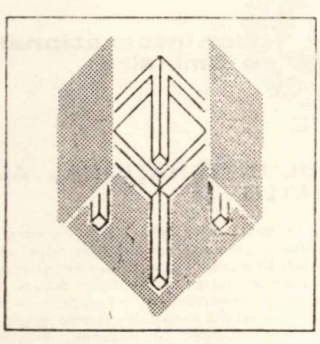

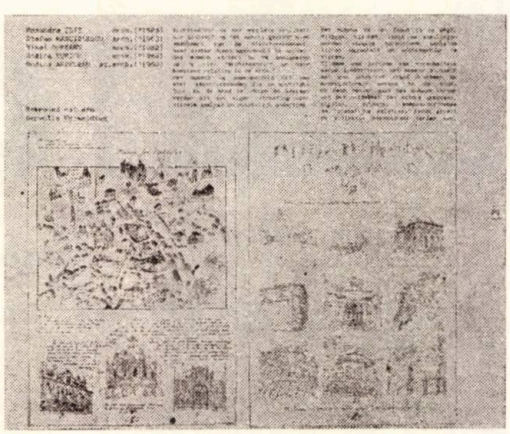

Concursul pentru un Muzeu de Arhitectură, din decembrie 1983 lansat de Stichting Architektuurmuseum din Gand, Belgia, a adus unuia dintre colectivele de arhitecți români, participante la această confruntare internațională, atribuirea uneia dintre cele 7 mențiuni acordate. Prezentăm, alăturat, emblema concursului respectiv — care a adus o nouă recunoaștere internațională a talentului arhitecților noștri —, precum și pagina din monografia editată de organizatori, în care este prezentat proiectul românesc căruia i s-a atribuit una dintre mențiuni.

La rubrica «prezențe românești», în pagina 78 a revistei, arhitectul Mihai Opreanu, unul dintre participanții laureați, aduce o serie de utile completări asupra acestui concurs.

A

(IOAN ALEXANDRU, în volumul lui Vasile Rebreanu și Miron Scorobete — Cu microfonul dincoace și dincolo de Styx, vol. II, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1981, p. 14, 15)

● «La Suceava, la Sucevița, la Dragomirna, turnurile și turlele dau așezărilor o deosebită vioiciune în silueta ansamblului. Ne punem întrebarea, cum vom putea imprima noilor ansambluri ce le vom crea de acum încolo, aceeași vioiciune, care să exprime conținutul bogat în idei al timpurilor noastre».

(OCTAV DOICESCU: Monumentele de arhitectură din nordul Moldovei, în Arhitectura nr 8/1954 și în volumul Despre arhitectură — scrieri, cuvîntări, ediție îngrijită de dr. arh. Peter Derer, Ed. Tehnică, 1983)

● «(...) o activitate deosebit de intensă de citire, de copiere și de răspîndire a manuscriselor în toate provinciile cu populație românească a fost caracteristică primelor secole ale mileniului nostru. De la mănăstirile din nordul Moldovei, de la Neamț și Putna Bucovinei la Bistrița olteană și Cozia, de la Ieudul Maramureșului la Hodoș Bodrog în Banat, pretutindeni în lăcașurile acestea sfinte, vetre de cultură, mintea intelectualilor timpului, cu precădere clerici, lucra, mlădiindu-și și perfecționîndu-și necontenit mijloacele de expresie, în slavonă ca și în română (ba chiar, uneori, în greacă, pe care o stăpîneau, de pildă, desăvîrșit, un Eustațiu, "ritorul" și muzicianul de la Putna), în consonanță cu dezvoltarea firească pe care o imprima limbii creșterea și manifestarea creativității populare în cultura specifică.»

(ZOE DUMITRESCU BUȘULENGA în Cuvînt înainte la volumul Crestomație de literatură română veche — I —, coordonat de I. C. Chițimia și Stela Toma, Institutul de istorie și teorie literară «G. Călinescu», Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1984, p. 7)

● «(...) să amintim și de existența unui muzeu care ilustrează evoluția tehnicilor de înregistrări sonore. Este vorba de secția «Înregistrarea și redarea sunetului» din cadrul Muzeului politehnic din Iași. E un muzeu unic în țară și una dintre foarte puținele colecții de acest fel din lume. (...) Menționăm, dintr-o lucrare de popularizare a Muzeului — autori: Eugenia Ursescu și Maria Nica — unele dintre exponatele care reținu nu numai atenția profesioniștilor acestui domeniu, ci și a vizitatorilor, dornici de a descifra și pe această cale taine ale tehnicii moderne. Astfel, sînt de amintit, în funcție de principiul de înregistrare și de criteriul cronologiei: precursoare ale aparatelor muzicale mecanice și automatizate: harpa eoliană și viela, o vioară semiautomată reprezentată atît grafic, cît și printr-un aparat găsit la Moldova-Suliță, județul Suceava (i se spune lăută în Transilvania, ierlă în Moldova)».

(IULIUS ȚUNDREA: Fonoteca de aur — Un muzeu sonor al culturii românești, Ed. Eminescu, 1982, Anticipări, anii de pionerat, p 16)

● «Sîntem în anul de grație 1538. Soliman cel Mare prăda cetatea Sucevei și, în cămările de taină ale voievodului, părăsite, în mîna vrăjmașilor, turcii aflau avuții nenumărate, cum povestesc cronicarul Mustafa Ghelal Zadé și episcopul Verancius.

Imense buți de vin, pline cu galbeni, adevărate tainițe din «o mie și una de nopți», fură găsite în visteria domnească, berbeci de aur, giuvaericale, stofe de mătase, cămăși de mătase, săbii încrustate cu pietre prețioase, săbii germane și săbii cu vîrful ascuțit, veșminte de lînă și mătase, toate cusute cu fir și mărgăritare. Și... mărgăritare fără număr.»

«Ca să nu mai vorbim despre scumpele blănuri de samur pe care Petru Voievod (Rareș, n.n. Șt.R.I.) le aducea de la Mosc prin boierii lui trimiși acolo în acest scop, mai tîrziu, în 1545, ca jitnicerul de Suceava Cosma Ghenghea și starostele de Sipin Nicolai Burlă.»

(AL. ALEXIANU: Mode și veșminte din trecut-cinci secole -de istorie costumiară românească, Vol I, Ed Meridiane, 1971, p. 198, 199, Comornițele lui Rareș)

● «Cea mai tînără canotoare a noastră la Lake Casitas: *Elisabeta Oleniuc* — 20 de ani, din Siret (județul Suceava), membră a clubului Olimpia-Policolor București. A început să practice canotajul în urmă cu șase ani.»

(MARCEL POPESCU: Jocurile, în Săptămîna, 10 august 1984)

Șt.R.I.

The Aga Khan Program for Islamic Architecture
at Harvard University and the
Massachusetts Institute of Technology

Massachusetts Institute of Technology
Laboratory of Architecture and Planning

SEMINARII DE ARHITECTURĂ ISLAMICĂ

Două ample manifestări — una la Cambridge-Massachusetts, în S.U.A., cealaltă la Tunis — s-au preocupat de caracteristici ale dezvoltării arhitecturii islamice.

Un prim seminar, cu titlul: CONTINUITATE ŞI ÎNNOIRE: STRATEGII ALE PROIECTĂRII PENTRU DEZVOLTAREA URBANĂ LA SCARĂ MARE, a fost organizat de Programul Aga Khan pentru arhitectură islamică la Harvard *şi de către* Massachusetts Institute of Technology (M.I.T.), *între 15—19 august 1983. Programul intensiv de conferinţe al celor patru zile rezervate acestei manifestări a fost alternat cu prezentări, şedinţe în plen şi ateliere de creaţie având ca teme de discuţie următoarele proiecte:* ● Abudja-noua capitală a Nigeriei şi proiectarea axei sale centrale: « *Central Civic Axis* » ● Cartierul Palatului de Justiţie din Riyad, Arabia Saudită *şi* ● Bab Al Sheikh—Zona a II-a — din Bagdad, Irak.

Cel de al 2-lea seminar, desfăşurat în capitala Tunisiei, între 17—22 octombrie 1983, s-a preocupat de HABITATUL URBAN CONTEMPORAN ÎN CULTURILE ISLAMICE. Organizată, de asemenea, de către M.I.T. *şi* Programul Aga Khan pentru arhitectură islamică la Harvard, *şi această reuniune a analizat exemple din Arabia Saudită, Egipt, Pakistan, Bangladesh şi Indonesia, fiind urmată de mese rotunde şi discuţii pe mici grupe, vizite şi prezentări de exemple algeriene, marocane şi tunisiene, ce au contribuit la dimensia nordafricană a seminarului având ca scop evidenţierea unor metode concrete şi operaţionale de lucru.*

A

X ICSMFE

The Tenth International Conference on Soil Mechanics and Foundation Engineering

SALVAREA ORAŞELOR ŞI CLĂDIRILOR VECHI în atenţia Societăţii Internaţionale de Geotehnică şi Fundaţii

Cel de al X-lea Congres al Societăţii Internaţionale de Geotehnică şi Fundaţii, *desfăşurat la Stockholm, în iunie 1981, a consacrat una dintre secţiunile sale* salvării *(sau mai bine zis apărării) oraşelor şi clădirilor vechi* (Saving Cities and Old Buildings), *atunci când pericolul apare din cauza terenului insuficient de solid sau a procedeelor empirice de fundare folosite de către constructorii din trecut.*

Cercetători din 17 ţări au prezentat 27 de comunicări; este, însă, adevărat că nu toate s-au încadrat strict în tematica propusă.

Cel mai cunoscut exemplu de acest gen — Turnul din Pisa *— a fost subiectul comunicării unui grup de profesori italieni, care a analizat cele mai noi observaţii asupra comportării clădirii şi a terenului înconjurător, în vederea adoptării unor măsuri de stabilizare. Alte intervenţii au expus situaţia celebrelor oraşe umbriene San Leo şi Orvieto, a căror aşezare, pe vîrful unor coline abrupte, le dă un farmec deosebit, dar, în acelaşi timp, le pune în pericol existenţa. Probleme similare au fost relevate şi în cazul Acropolei Atenei. Mai mulţi cercetători suedezi şi finlandezi au prezentat activitatea de investigare sistematică a stării terenului — inclusiv a tunelurilor vechi, pivniţelor etc —, privită cu mare seriozitate, atît la Stockholm cît şi la Helsinki. De notat, în acest sens, şi comunicarea unor participanţi unguri, despre problemele specifice oraşelor din ţara lor, în care există o vastă reţea de galerii subterane, pivniţe şi tuneluri, pe mai multe niveluri, datînd din perioada atacurilor otomane.*

Alte comunicări au înfăţişat cazuri concrete sau propuneri de salvare şi protejare — prin consolidări de teren, subzidiri etc — ale unor construcţii sau ansambluri valoroase din Uniunea Sovietică, Elveţia, Egipt (cunoscutele morminte din Valea Regilor, *ameninţate de argila expansivă), Republica Federală Germania, Mexic, Regatul Unit al Marii Britanii* (Catedrala din York), *Republica Populară Polonă, Turcia (un doc uscat din secolul al XVIII-lea), Franţa şi Statele Unite ale Americii.*

Cercetări de acest gen stau şi în atenţia specialiştilor din ţara noastră, unde fundarea construcţiilor prezintă adesea dificultăţi.

Sîntem pe deplin încredinţaţi că importanţi paşi se vor mai face, şi la noi, pe această cale, specialiştii oferindu-şi studiile şi concluziile cercetărilor lor în scopul conservării patrimoniului nostru arhitectural, nu numai remarcabil în multe privinţe, dar constituind, după cum e bine ştiut, parte integrantă a istoriei şi devenirii noastre.

Arh. ALEXANDRU ANTONESCU

R.I.B.A. 1834—1984

Celebrarea celor 150 de ani de la înfiinţarea Institutului Regal al Arhitecţilor Britanici *a fost marcată şi prin emiterea unei căni speciale, aniversare. Având 85 mm înălţime şi un diametru de 80 mm, cana chinezească este colorată în albastru danez, are, de-o parte şi de cealaltă a toartei, gravaţi anii înfiinţării şi ai aniversării, precum şi stema R.I.B.A. (Royal Institute of British Architects).*

După cum aflăm, organizatorii nu au executat decît 1000 de exemplare, care s-au vîndut doar prin magazinele RIBA din Piaţa Portland din Londra, fapt ce sporeşte valoarea de colecţie a unui asemenea trofeu-aniversar, original şi de evident bun gust.

A

UN ECE
CEE ONU

ÎN ATENŢIA EXPERŢILOR — analiza relaţiilor reciproce dintre electricitate şi mediul înconjurător

Grupul de experţi al Comisiei Economice pentru Europa a ONU, *din cadrul* Comitetului pentru energia electrică, *s-a întrunit, în cea de a 12-a sesiune de lucru, între 28—30 noiembrie 1983. Cu acest prilej, au fost studiate perspectivele de medie şi de lungă durată ale activităţii Comitetului, precum şi datele desfăşurării unei întregi serii de manifestări, printre care amintim:* Seminarul asupra utilizării energiei geotermice pentru producerea electricităţii şi pentru încălzirea clădirilor *(Florenţa, Italia, 14—17 mai 1984),* Seminarul asupra tehnicilor cu curent continuu de înaltă tensiune *(Stockholm, Suedia, 6—9 mai 1985),* Seminarul privind cercetarea în domeniul industriei energiei electrice şi posibilităţi de cooperare internaţională *(Madrid, Spania, octombrie 1985).*

Au fost incluse printre temele de dezbătut şi analizat: compararea internaţională a normelor privind metodele de calcul, de măsură şi de supraveghere ale poluării provocate de către centralele electrice; problemele legate de turnurile de răcire ale centralelor termice şi nucleare;, studiul comparativ al sistemelor de încălzire electrică a clădirilor; utilizarea căldurii reziduale a apelor de răcire ale centralelor electrice; tehnicile nepoluante ale tratării apei în termocentrale; combustia petrolului cu puternic conţinut de sulf şi vanadium — soluţii tehnice pentru prevenirea poluării aerului şi a corodării schimbătoarelor de căldură.

Vor mai face, de asemenea, obiectul analizei experţilor şi probleme cum ar fi: desalinizarea apei de mare combinată cu producerea electricităţii; utilizarea cărbunilor de calitate inferioară şi a şisturilor în producerea energiei electrice; energia nucleară şi mediul înconjurător; problema de utilizarea a solurilor şi planificarea acestei utilizări legată de construirea marilor centrale şi de liniile de transport ale energiei electrice; influenţa asupra mediului ambiant a cîmpului electric al liniilor de înaltă tensiune.

A

SIL salon international du luminaire

SALONUL INTERNAŢIONAL AL ILUMINATULUI '84

Desfăşurat în acest an, între 11—16 ianuarie, la Paris, salonul — care a prezentat noile tipuri de lămpi, aparaturi şi accesorii pentru iluminat şi care a facilitat dialogul între producători, designeri, tehnicieni, factori de comercializare şi beneficiari — a primit 24 555 vizitatori şi a constituit o deplină reuşită, după opinia organizatorilor. În rezumat, aceştia consideră că a fost « un salon mai de grabă roz pe un fond gri » — adică tocmai culorile adoptate în decorarea expoziţiei.

A

• pe scurt • pe scurt •
• pe scurt • pe scurt •

PREMIILE UNIUNII ARHITECȚILOR — 1983

ÎN DOMENIUL SISTEMATIZĂRII

Arhitecții dr. CONSTANTIN SĂVESCU, CRISTIAN NICOLAE, pentru contribuția la realizarea

DETALIULUI DE SISTEMATIZARE AL ZONEI CENTRALE DIN CĂLĂRAȘI

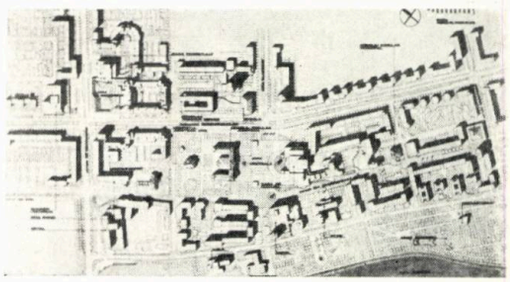

Arhitectul GABRIEL ȘTEFĂNESCU, pentru contribuția la lucrarea

DETALIU DE SISTEMATIZARE AL CENTRULUI COMUNEI BASCOV, ARGEȘ

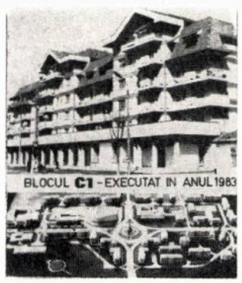

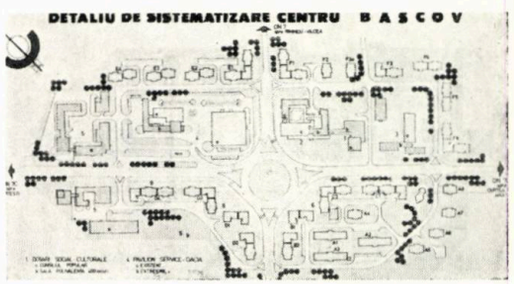

ÎN DOMENIUL ARHITECTURII DE LOCUINȚE ȘI SOCIAL — CULTURALE

Arhitecții DAN RUSOVAN, ALEXANDRU BĂLAN, ALEXANDRU ZECHIU, EMILIA CRĂCIUN, SILVIU MOLDOVEANU, MARIA ELENA DRON, pentru contribuția la realizarea

ANSAMBLULUI DE LOCUINȚE BULEVARDUL TOMIS DIN CONSTANȚA

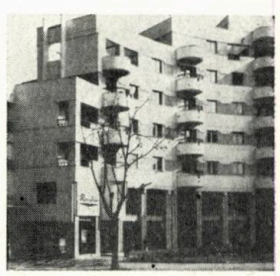

Arhitectul EDUARD HATTEL, pentru contribuția la realizarea

SĂLII SPORTURILOR ȘI ARENELOR TRAIAN DIN RÎMNICUL VÎLCEA

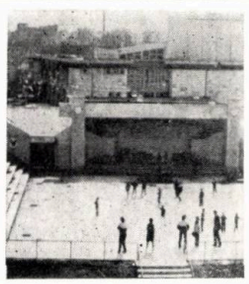

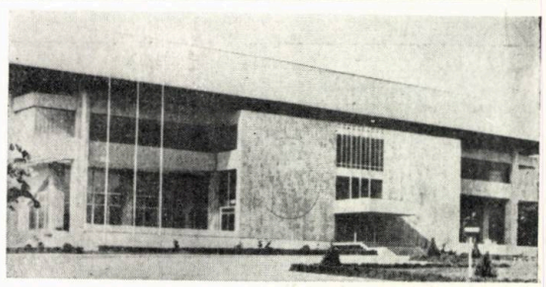

Arhitecții LEON SRULOVICI, ANTON CRISTEA, pentru contribuția la realizarea

ANSAMBLULUI DE HOTELURI VATRA DORNEI

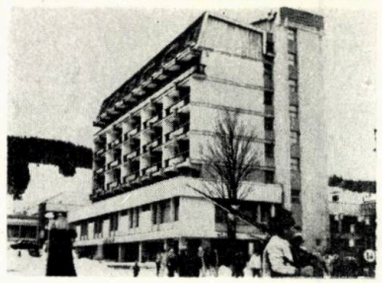

ÎN DOMENIUL CONSTRUCȚIILOR INDUSTRIALE

Arhitecții CONSTANTIN POPA, PAUL MIHALIK, pentru contribuția la realizarea

FABRICII DE SCULE ÎN CADRUL ÎNTREPRINDERII TURBOMECANICA-BUCUREȘTI

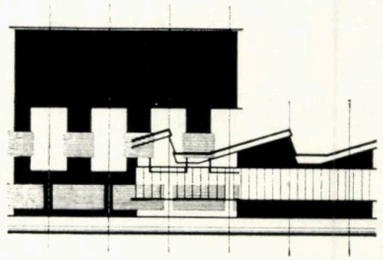

Arhitecții DAN BOLDEANU, MARIA ȘTEFĂNESCU, SORIN GROSEANU-PISCURI, CONSTANTIN GALERU, pentru contribuția la realizarea

LAMINORULUI 20 I. T. ROMAN, BACĂU

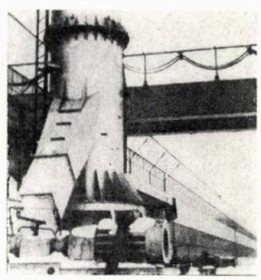

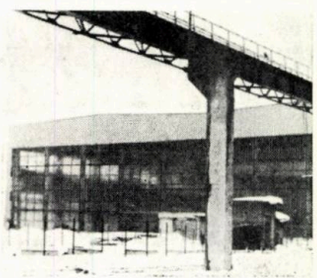

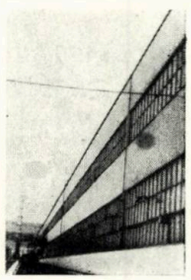

ÎN DOMENIUL STUDIILOR, PUBLICAȚIILOR ȘI VALORIFICĂRII PATRIMONIULUI

Profesorul arhitect NICOLAE LUPU, pentru contribuția la lucrarea

BRUNELLESCHI

volum recenzat în nr 2/1984

Arhitecții CONSTANTIN RULEA, NICOLAE RĂDULESCU, OCTAV DIMITRIU, pentru contribuția la realizarea RESTAURĂRII, CONSOLIDĂRII ȘI AMENAJĂRII HOTELULUI CARAIMAN—SINAIA și CASEI DE MODĂ ȘI COMENZI LIPSCANI—BUCUREȘTI

hotel Caraiman prezentat în nr. 6 1983

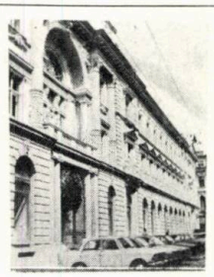

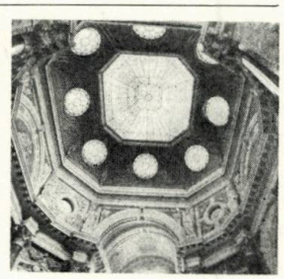

În afara premiilor anterior prezentate, au mai beneficiat de recompense, pe baza selecționării valorice a unor lucrări realizate în 1983, următorii autori:

Arh. ILEANA NEICU, pentru contribuția la realizarea: TURIST CLUB-ULUI VÎRFUL CU DOR, PÎRÎUL RECE

Arh. ION ANDRIU, pentru contribuția la realizarea: HALEI AGROALIMENTARE DIN BOTOȘANI (prezentată la pag. 61 a numărului de față)

Arhitecții ANDREI DROGEANU, GABRIEL TUREANU, MAXIMILIAN ZIELINSKI, VIOREL ONIȚĂ, ANCA OȚOI, pentru contribuția la elaborarea: STUDIULUI DE SISTEMATIZARE AL ZONEI «DRUMUL AEROPORTULUI» DIN TRIPOLI, JAMAHIRIA ARABĂ LIBIANĂ POPULARĂ SOCIALISTĂ *(prezentat în nr 3/1984)*

Arhitecții ALEXANDRA FLORIAN, MIHAELA STERESCU, MARINA BĂNCILĂ, MIHAI COCHECI, pentru contribuția la lucrarea: CLĂDIRI DE LOCUIT PENTRU ZONE CU GRAD SEISMIC 6 ȘI 7 (P+1—10 ETAJE)

Arhitecții EUGENIU COSMATU, ANTONIO TEODOROV, RUXANDRA FOTINO, HORIA CONSTANTINESCU, pentru contribuția la lucrarea: HOTEL INTERNAȚIONAL «BUCUREȘTI» *(prezentat în nr 3/1983)*

Arhitecții MIRCEA CARDAȘ, MIRCEA DIMA, dr. BORIS GRINBERG, ADRIANA POPP, ROMEO RĂU, pentru contribuția la elaborarea: MICULUI LEXICON ILUSTRAT AL NOȚIUNILOR DE SISTEMATIZARE *(recenzat în nr 4/1983)*

«Și în acest cincinal s-a acordat o atenție deosebită amplasării armonioase pe teritoriu a noilor unități economice, dezvoltării forțelor de producție în toate județele țării. Ca rezultat, la sfîrșitul anului 1985, toate județele vor realiza o producție pe locuitor de cel puțin 70 000 lei».

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Raportul prezentat
la cel de al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român, 19 noiembrie 1984)

CONGRESUL
XIII
AL
P.C.R.

MAREA FORUM AL COMUNIȘTILOR— EVENIMENT ISTORIC MAJOR ÎN VIAȚA PATRIEI NOASTRE

SUCEAVA

Prin munca lor stăruitoare și prin realizări demne de amploarea construcției socialismului și comunismului în patria noastră, arhitecții din județul Suceava, alături de colegii lor din întreaga țară, își manifestă bucuria lor deplină pentru realegerea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU în înalta funcție de secretar general al partidului, la cel de al XIII-lea Congres al P.C.R.

ANI DE FERTILE REALIZĂRI

Un sfert de veac de activitate a unei instituții de proiectare este o perioadă importantă de muncă, de eforturi ale unei generații puse în slujba societății. Rezultatele activității proiectanților suceveni se pot vedea în toate localitățile *Țării de Sus*, evidențiind strădaniile de a valorifica optim resursele materiale și umane ale fiecărei zone sau localități.

Prezența numeroaselor monumente istorice și de arhitectură, mai dense decît în orice altă regiune a țării, a dus la un dialog deosebit al trecutului cu prezentul, a cărui elocvență este evidentă pentru toți cei ce străbat zona.

O scurtă trecere în revistă a orașelor acestei regiuni, bine cunoscute mai ales de către arhitecți, nu poate înlocui contactul direct cu realitatea, însă poate evidenția importantele realizări.

Sistematizarea Municipiului Suceava valorifică judicios relieful său variat și cadrul natural, îmbinînd armonios monumentele medievale și bogatele spații verzi, cu noile ansambluri de locuințe, într-o arhitectură liniștită, lipsită de

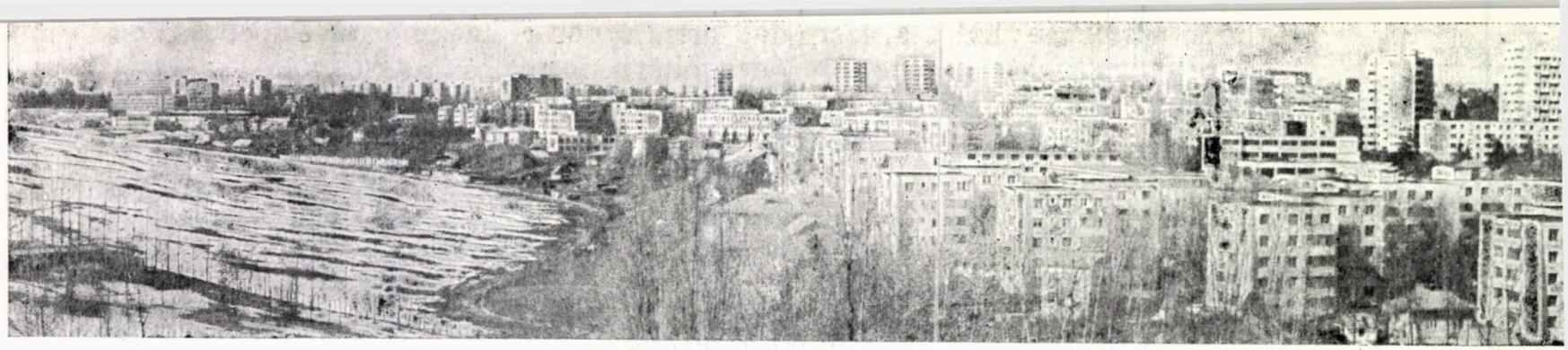

1

ostentații. Deschiderea generoasă către natura înconjurătoare a pieței centrale este un exemplu reușit de rezolvare a centrului unei localități. Bulevardul Ana Ipătescu, cu blocurile mai înalte amplasate la inflexiuni și cu anumite lărgiri create pe parcurgerea sa, are o dinamică specifică către zona reprezentativă a municipiului — Piața 23 August.

Suceava s-a schimbat substanțial. Realizărilor trecutului, li s-au adăugat numeroasele realizări contemporane, care au transformat-o într-unul din cele mai frumoase orașe ale țării. În locul vechilor cartiere, mărturie a unor perioade lipsite de orice dezvoltare economică, noile ansambluri, Cuza Vodă Burdujeni, Zamca, Ștefan cel Mare, demonstrează cu convingere noua situație înfloritoare a orașului.

Numeroase construcții, cum ar fi Casa de cultură, Casa de oaspeți, Sediul IRE, Magazinul Bucovina, Hotelul Bucovina, Complexul astronomic, sediul Centrului de proiectare, proiectate de arhitecți din Suceava, la care se adaugă Hotelul Arcașul, Institutul de învățămînt superior, Spitalul județean, proiectate în altă parte, atestă căutările pentru o exprimare mai personală a arhitecturii contemporane, într-o evidentă continuitate a culturii specifice acestor locuri.

E bine să ne reamintim că, pe vremea lui Ștefan cel Mare, Suceava era un oraș mic ce nu depășea 15 000 locuitori. Cu toate că a fost mai bine de 160 ani capitala Moldovei, timp de cinci secole, populația ei nu a crescut decît cu 5 000 locuitori, iar în ultimii 40 ani a crescut de peste 4 ori, fiind azi de aproape 90 000 locuitori.

Pornind spre est, ajungem la Botoșani, reședința județului vecin, un oraș cu o istorie densă, oraș al grădinilor, orașul lui Nicolae Iorga. Cîndva oraș patriarhal, cu oameni ce nu păreau niciodată grăbiți, a cunoscut o dezvoltare la sfîrșitul secolului trecut, cînd era considerat al doilea oraș al Moldovei, cu o populație de cca 40 000 locuitori și devenise loc preferat de retragere al marilor proprietari ce și-au ridicat luxoase reședințe. Orașul are și astăzi în perimetrul central o zonă comercială veche, datînd din secolul XIX, cu rol important în determinarea atmosferei generale.

În anii socialismului, Botoșaniul a cunoscut o dezvoltare industrială impetuoasă, bine integrată în structura urbană. Marea platformă este legată de oraș prin ansamblurile de locuințe « Eminescu » și « Primăverii » ce însumează peste 7 000 apartamente și care dau o nouă siluetă municipiului. Lucrări ca sediul politico-administrativ județean, Casa Științei și Tehnicii pentru Tineret, Spitalul județean, Magazinul Botoșani și multe alte noi construcții întregesc astăzi zestrea tradițională a orașului. Îmbinarea noului cu vechiul, așa de bine păstrat și valorificat, va constitui, probabil, una dintre preocupările cele mai importante ale edililor și proiectanților, ce vor contribui la dezvoltările viitoare.

Trecînd prin Ipoteștii lui Eminescu, ajungem la Dorohoi, oraș cu caracteristici similare, al cărui relief mai variat amplifică, însă, problemele legate de sistematizarea zonei centrale. Păstrător al unei ctitorii a lui Ștefan cel Mare și al unor interesante construcții neoclasice implantate în bogate spații verzi, Dorohoiul ne apare azi întinerit prin noile ansambluri de locuințe Centru și Cuza Vodă și prin numeroase alte construcții. Străbătîndu-l și privindu-l, nu poți să nu-ți amintești că, în apropiere, la Liveni, s-a născut marele George Enescu. Trecînd pe lîngă altă zidire a lui Ștefan cel Mare, la Bălinești, traversezi apa Siretului și ajungi în orașul cu același nume, cu un trecut legendar și « o desăvîrșită înfățișare românească », cu două monumente de arhitectură medievală din vremea lui Sas Vodă și Petru Mușat. Ritmul accelerat de dezvoltare contemporană, prezintă celor ce parcurg *Drumul European* 20, ce trece prin centru, un oraș întinerit, cu interesantele ansambluri de locuințe, « Centru » și « Siret Vest », învecinate cu case și gospodării bine îngrijite, așezate pe un relief variat, specifice arhitecturii bucovinene.

Reîntîlnirea cu Rădăuțiul înseamnă reîntîlnirea cu sobrietatea și puritatea de forme a Bogdanei, a cărei origine se confundă cu începutul istoriei Moldovei, dar a cărei valoare constituie și astăzi sursă de inspirație. Sosind dinspre Suceava, te întîmpină astăzi pe lîngă frumoasele case mici familiale și noi cartiere compacte de locuințe, la scara orașului, situate la oarecare distanță de zona centrală, moștenitoare a unui fond construit unitar, destul de valoros, care pledează pentru acțiuni de conservare și restaurare urbană.

2

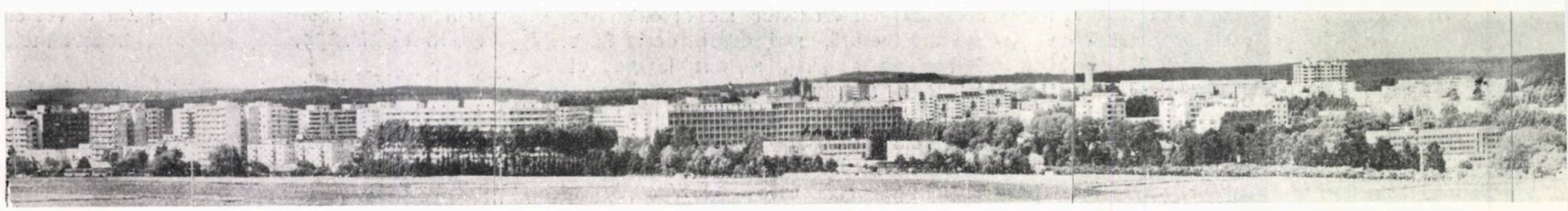

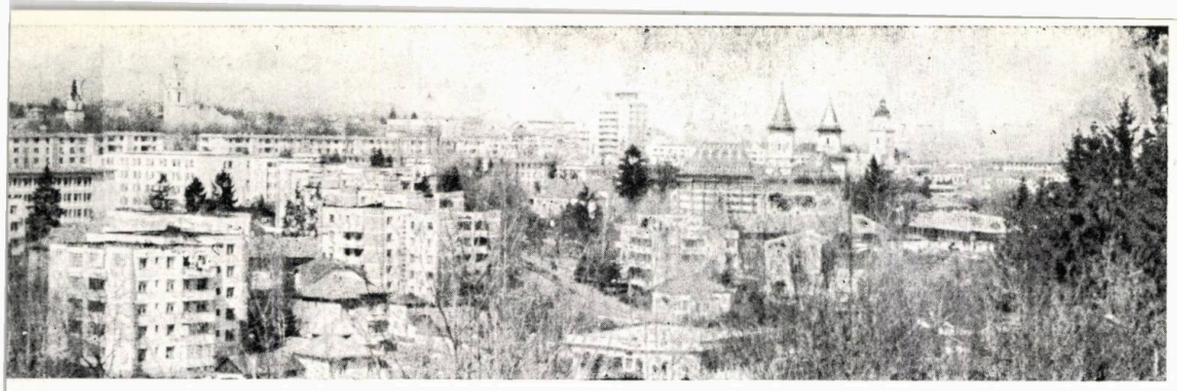

Mergînd, în continuare, pe urmele lui Ştefan cel Mare, te opreşti la mormîntul său, la Putna, unde lucrările de restaurare a *Casei Domneşti* continuă, treci prin Volovăţ şi Arbore şi ajungi la Solca, orăşel liniştit la margine de codru, cu blocuri noi de locuinţe şi alte edificii, aşezate cu discreţie în verdeaţă. Impunătorul monument de arhitectură medievală, ridicat aici de Ştefan Tomşa, domină parcă şi azi peisajul.

Drumul spre oraşul de la poalele Rarăului străbate Obcinele Bucovinei, trecînd pe la Sucevița Movileştilor şi Moldovița lui Rareş. Cîmpulung Moldovenesc «oraşul dintre obcine» are o configuraţie cu totul aparte, chiar şi pentru un oraş de munte, determinată de condiţiile de relief care se pare că l-au fermecat şi pe legendarul Dragoş, voievodul maramureşan. Întinzîndu-se de-a lungul văii Moldovei pe o lungime de aproape 10 km dar numai pe circa 1 km lăţime, între înălţimile împădurite ce coboară din Masivul Rarău-Giumalău, oraşul are astăzi o desfăşurare continuă şi compactă, cu construcţii noi, multe dintre ele cu calităţi arhitecturale deosebite. Noua piaţă centrală, perpendiculară pe axul longitudinal tradiţional, constituie o realizare urbanistică remarcabilă.

Perimetrul zonei centrale este punctat de trei accente verticale: Hotelul Zimbru şi două blocuri turn. Locuinţele din centru, casa de cultură şi hotelul conţin, în rezolvările plastice adoptate, reflexe ale artei tradiţionale a lemnului, cu puternice rădăcini în această regiune. Cîmpulungul nu are, ca alte oraşe, parcuri şi grădini interioare, pentru că localitatea însăşi este amplasată într-un imens parc natural, montan; excepţia ar constitui-o zona de agrement «Ştrand» (Complex B.T.T.), care argumentează în plus veleităţile turistice ale localităţii. Alături de noile şi frumoasele realizări, de dinamismul noii platforme industriale, caracteristice pentru acest liniştit oraş, rămîn cartierele cu căsuţe îngrijite de oameni inimoşi şi harnici, care îmbină ideal avantajele civilizaţiei contemporane cu farmecul gospodăriei tradiţionale.

Vatra Dornei staţiune balneară de renume internaţional încă din secolul XVIII, cu un centru unde regăseşti în stare bună multe clădiri din sec. XIX şi începutul sec. XX, se impune urbanistic în primul rînd prin noile complexe de odihnă şi tratament, realizări izbutite de arhitectură.

De aci, la Gura Humorului, oraş al minerilor, poţi ajunge prin pitoreasca vale a Bistriţei, după ce laşi în urmă centrele miniere Iacobeni, Crucea şi Broşteni, intrînd apoi pe drumul Puzdrei prin Ostra, toate cu frumoase ansambluri de locuinţe pentru cei ce trudesc în subteran. Oraşul Gura Humorului are o personalitate particulară pe care i-o dau atît construcţiile vechi şi noi, dar mai cu seamă oamenii cu oficiurile şi portul lor. Humorenii au simţit că una din frumuseţile locurilor este rîul Moldova care le străbate oraşul şi, în locul numit Ariniş, au amenajat o zonă de agrement care îi caracterizează şi le face cinste. Meşterii de azi ai oraşului sînt strănepoţii ziditorilor monumentelor de la Voroneţ şi ai Mînăstirii Humorului şi, chiar dacă nu construiesc capodopere, se implică în tot ce fac cu aceeaşi dăruire ca şi înaintaşii lor.

Coborînd mai departe pe valea Moldovei ajungi la Fălticeni, cunoscut înainte ca oraş al livezilor şi vieţii patriarhale «oraşul în care nu se întîmplă niciodată nimic», dar care a dat ţării pe Mihail Sadoveanu şi Ion Creangă, pe Nicu Gane şi Nicolae Labiş, pe Eugen Lovinescu, Grigore Vasiliu Birlic, sculptorul Ion Irimescu şi mulţi alţii. În ultimele două decenii, oraşul a cunoscut, însă, o dezvoltare explozivă, platforma sa industrială fiind una din cele mai puternice din nordul Moldovei. Au dispărut dughenele ce se îngrămădeau pe «Strada Mare» şi au apărut noile ansambluri «Centru», «Republicii», Magazinul general «Nada Florilor» şi alte noi magazine, noul stadion şi frumoase zone de agrement. Vechile monumente de la Baia, Rîşca, Slatina sau Probota lui Rareş se împletesc, astăzi, cu ctitoriile vremurilor noastre.

Am făcut un drum lung prin *Ţara de Sus*, un drum încărcat de istoria trecutului dar şi de cea a prezentului, care ne vorbeşte de viaţa şi cultura poporului nostru, de forţa şi optimismul lui, de încrederea pe care a avut-o tot timpul într-un viitor mai luminos pe care şi l-a făurit singur. Ne vorbeşte cu multă elocvenţă şi de străduaniile meşterilor de ieri care, cu gîndul sau cu mîna lor, au ridicat mărturiile civilizaţiei noastre, ale sensibilităţii şi sufletului românesc şi în faţa cărora trebuie să ne oprim cu respect şi recunoştinţă.

Ne vorbeşte cu aceeaşi căldură de muncă arhitecţilor, edililor şi meşterilor de azi, care continuînd străvechile tradiţii cu aceeaşi pasiune şi pricepere, adaugă mărturii contemporane istoriei seculare a acestor locuri.

Prof. em. dr. arh. CEZAR LĂZĂRESCU

1. VEDERE PANORAMICĂ A SUCEVEI DINSPRE SUD-VEST

2. SUCEAVA PRIVITĂ DIN DIRECŢIA FĂLTICENILOR

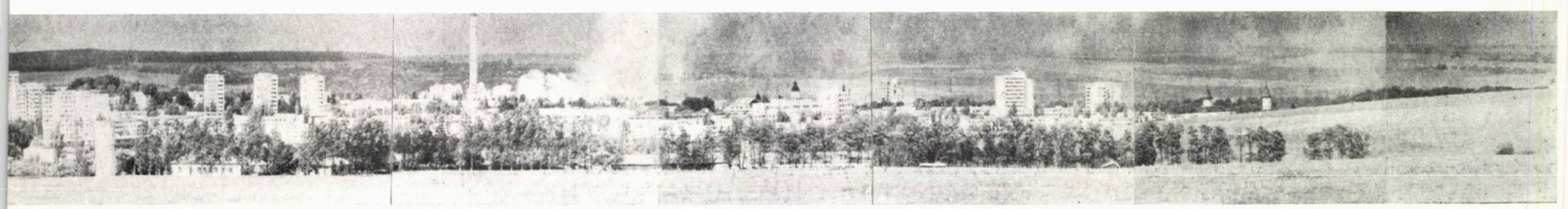

REFLECȚII DESPRE ARHITECȚI ȘI ARHITECTURĂ

Un contemporan de mare cultură, Albert Thibaudet, critic literar și eseist celebru, punea la baza oricărei construcții remarcabile nu atît experiența cît *gustul*, acea aptitudine greu de definit care, finalmente, constă în alegerea celei mai adecvate nuanțe din totalitatea celor posibile. « Dacă nu știe să construiască — preciza el — omul de gust nu e decît un amator. Omul de gust care știe să construiască merită numele de arhitect . . . ». În fond, toți oamenii, sau aproape toți, manifestă în felul lor personal tentația de a construi, — primele lor construcții aparținînd jocului. Pînă la arhitectură însă, care e în egală măsură știință și artă, e un drum lung, străbătut doar de cei cu vocație de creatori ! . . . Nu putem vorbi despre aceștia fără a invoca originalele idei ale filozofului Alain, cel care încorpora arhitectura artelor frumoase ; nu-l vom urmări în substanțialul *Systeme des beaux-arts* (1920), ci în acea captivantă *Histoire de mes pensées*, — edificatoare autobiografie spirituală. Care e, așadar, în concepția raționalistului Alain, statutul specific Arhitectului? « În ochii mei, artistul era înainte de toate un artizan, un om care știa o meserie și care-și iubea meseria. De altfel cea mai puternică dintre arte, arhitectura, trebuia să mă instruiască îndeajuns în privința acestora. Căci acela care aici nu e artizan nu are nimic de propus, fiindcă arta de a construi, necesitățile greutății, natura materialelor nu încetează niciodată de a regla, și de foarte aproape, formele și chiar ornamentul. Însă eu neglijam ornamentul ; în gîndurile mele îl lăsam pentru mai tîrziu. Îmi spuneam că un zid e mai frumos fără ornamente. Și chiar acest exemplu mă făcea să înțeleg înrudirea arhitecturii cu arta olarului ; desigur, fiindcă un vas frumos exprimă o condiție de echilibru și de soliditate, — ca o boltă . . . »

Nici vorbă, în mirajul arhitectonic din *Bietul Ioanide* al lui G. Călinescu, vizînd grandiosul, se găsesc ecouri din eseul dialogat *Eupalinos ou l'architecte*, în care mediteraneanul Paul Valéry, francez cu înaintași italieni, asocia Arhitectura și Muzica plasîndu-le ideal sub semnul ritmului. La prima vedere, elogiul pus de Valéry în gura lui Socrate pare bizar, grecul aspirînd să audă *edificii care cîntă* și imaginînd « *în cerul pur monumentul unei melodii* ». Ne dăm seama că legătura între cele două domenii ține de combinații matematice și serii, — adică de calcule și variații alcătuind un sistem. Argumentul atribuit lui Socrate e de o mare finețe : « Imaginația asta mă duce lesne să pun, de o parte, Muzica și Arhitectura ; și de alta celelalte arte. O pictură (. . .) nu acopere decît o suprafață, ca un tablou sau un perete : și acolo ea simulează obiecte sau personaje. Sculptorul însuși nu ornează niciodată decît o porțiune a vederii noastre. Dar un templu, legat de împrejurimile sale, sau interiorul acestui templu, formează pentru noi un fel de măreție completă în care trăim . . . Existăm, ne mișcăm, trăim atunci în opera omului ! Nu e nici o parte a acestei întreite întinderi care să nu fi fost studiată și gîndită. Respirăm aici, într-un fel, voința și preferințele cuiva. Sîntem prinși și dominați în proporțiile alese de el. Nu putem scăpa de el . . . » Practic, Muzica și Arhitectura sfîrșesc prin « a umple conștiința și spațiul nostru » cu « adevăruri artificiale și cu obiecte esențial umane », unele din acestea adresîndu-se sufletului tentat de *frumusețe*, altele traducînd tendințele corpului, care « *ne constrînge să dorim utilul* » . . .

Deși s-a spus că în lume *aproape totul* e *imitație* (părerea e a lui Voltaire), epoca lui Pericle nu se confundă, totuși, cu cea a lui Leonardo și cu atît mai puțin cu cea a *block-house*-urilor din veacul nostru. O constatare la îndemîna oricui e că încărcătura pînă la delir a barocului sau risipa de ornamente aurite din arhitectura iberică manuelină reprezintă ambiția de a epata prin aglomerare, stilurile în cauză confundînd monumentalitatea cu bogăția reprezentărilor. Un « zgîrie-nori » din zilele noastre e de douăzeci de ori mai înalt decît Erechteionul, ceea ce nu-l împiedică pe acesta să fie monumental, căci monumentalitatea nu ține exclusiv de dimensiunile halucinante, ci de perfecțiunea și armonia liniilor, de geometria ansamblului, de ritmul și simetria părților ! Cu toate că funcția cotidiană a edificiilor, fie ele particulare sau publice, e de la începutul civilizațiilor aceeași, — arhitectura e mereu deschisă reinterpretărilor — în vederea acordului cu spiritul vremii. Altfel spus, și în arhitectură, ca în orice act de creație, își spun cuvîntul acumulările, astfel că nu ni se pare deloc paradoxal a vedea în exuberanța liniilor și unghiurilor drepte de astăzi fructificarea exemplelor clasice provenind de la cei vechi. « Adevărata artă — afirma Ion Barbu — a început cu geometria și se reîntoarce la geometrie . . . » Ajungem astfel la o problemă de interes deosebit — aceea a relațiilor dintre *național* și *universal*, cu sublinierea că, dînd întrebuințarea unor principii și norme cu valabilitate mondială, originalitatea unei arhitecturi naționale ține de *coeficientul de refracție propriu*. În raport cu edificiile moderne datorate avangardistului Le Corbusier, sobre, stilizate funcțional, cele italiene din preajma colinei Pincio denotă o anumită înclinare spre decorativul meridional, de unde fațadele de o impresionantă diversitate geometrică.

Privirile avangardei românești de acum cinci-șase decenii erau orientate hotărît spre *universal*, cum rezultă de pildă din *Contimporanul* lui Ion Vinea, la care se milita pentru inovație în toate domeniile. Academismul trebuia înmormîntat. Un număr al amintitei reviste era consacrat, la sfîrșitul anului 1925, lui Brâncuși artistul care « s-a pătruns de urbanismul contimporan » ; — această « hydră splendidă și multicoloră care e Orașul, i s-a ivit un unic stimulent de forțe creatoare ».

Nu diferit de olandezul Théo van Doesburg, cultivat de *Contimporanul*, se pronunța arhitectul Marcel Iancu, preconizînd împreună cu alții o « artă continentală unificată ». Pentru sincronizare în acest spirit, aducea argumente și poetul Ilarie Voronca, într-un articol din *Punct* (1925) : « Sufletul contemporan — conchidea el — își cere orașul construit nou. Arta modernă, prin această revărsare peste cetăți, drumuri, și-a găsit pecetea definitivă. Arhitectura constructivistă, prin armonia abstractă, prin echilibrul formelor esențiale, se impune ca o necesitate dîrză, de neînlăturat. Casele nu mai pot rămîne dezechilibrat aruncate pe marginea ulițelor desfundate. Casele trebuiesc construite masiv, constructivist, tipărind întreaga sensibilitate dură a vremii. Să se gîndească cu toții la strigătul absolut : « *pătratul* », pe care (după observația revistei *G*), mulți îl întrebuințează, dar puțini îl înțeleg . . . ».

Cu totul semnificative, în momentul în care se punea problema unei arhitecturi funcționale moderne sînt intervențiile lui G. M. Cantacuzino, nu numai personalitate de prim-plan în arhitectură, dar și rafinat om de cultură și eseist distins. Arhitectul care, mișcat, vibrase lîngă vechi *Arcade*, *firide* și *lespezi* — cum se intitula una din cărțile sale —, cel care, plin de admirație, făcuse elogiul renascentistului *Palladio*, se dovedea un receptor lucid al tendințelor novatoare din epocă. « Pe principiile sănătoase ale modernismului — scria el despre *Orașele românești de mîine* —, care va fi purificat aerul de toate miasmele esteticelor arheologice, va răsări o nouă estetică, care ne va fi proprie și care totodată va fi în armonie cu marea civilizație modernă, cu care sîntem solidari (. . .). Nu trebuie să ne facem iluzii, așa-zisul stil modern nu este o simplă și trecătoare modă. E o izbîndă după o luptă grea, izbîndă care nu va putea fi nesocotită. Arhitectura de azi a refăcut totalmente noțiunea de locuință, ea și-a însușit și multe probleme sociale. Ea este prin excelență (. . .) arhitectura spitalelor, școlilor, stadioanelor, piețelor, gărilor, porturilor, adică arhitectura maselor. Și din cauza asta ea are ceva din măreția romană ».

De la aceste constatări din 1933, care prevesteau un limbaj arhitectonic astăzi generalizat, să trecem la un tur de orizont bucovinean, orizont înnobilat în ultimul sfert de veac cu edificii și ansambluri distribuite sugestiv — amplasate organic în prelungirea naturii. Frapantă în arhitectura nouă a « Dulcii Bucovine » e ceea ce s-ar putea numi o *artă a contopirii*, juxtapunerea de edificii moștenite și edificii nou create, — îmbinare operată cu gust, evitînd dezacordurile și propunînd un spectacol de continuitate. « Nimic nu e mai frumos — gîndea un scriitor de reputație mondială — decît un peisaj modelat de istorie » ! . . . Peisajul bucovinean e unul dintre acestea, căci Țara de Sus unifică expresiv, într-o viziune cu largi rezonanțe, eternitățile *Țării de dincolo de negură*, singurătățile montane ale Călimanilor și Rarăului cu amintirile mușatine și monumentele-mărturii de la Putna, Voroneț, Sucevița, Moldovița, Arbore, Dragomirna, toate impregnate de istorie. A doua trăsătură frapantă a acestei părți de țară cu prețioase monumente medievale e cea a *perspectivelor alternante*, de la arhitectura rurală bazată pe dărnicia lemnului, la cea citadină, din ce în ce mai mult sub zodia betonului. Alternanța că acestea vorbesc totodată de zone montane, de fundaluri silvestre perene (de brad și pin), de o abundență vegetală și animală revărsată plastic pînă în mijlocul orașelor. Îmi sînt bine cunoscute cele mai multe dintre așezările de aici. De la înființarea Institutului de învățămînt superior sucevean, în 1963, vreme de cinci ani mi-am desfășurat activitatea ca profesor și conducător al acestei instituții. Să mai adaug, oare, că de cîte ori am răgaz mă duc în Bucovina cu deosebită plăcere? Să ne gîndim o clipă la frumusețea Vatra Dornei, Cîmpulung sau Gura Humorului ! A face din spațiile verzi din perimetrul orașelor spații modelate funcțional, ținînd de o estetică a ambianței și, în același timp, ducînd spre ampla natură, iată principii ingenios aplicate de meșterii suceveni (Belgianul George Linze, avangardistul de acum o jumătate de veac, găsea că pădurii, care e « dezordine », trebuie să i se opună parcul, de unde hotărîrea de « a regla peisajul și, în același timp, de a-l simți în mod intim . . . »).

Din observațiile de aspect general de pînă aici, s-a putut vedea că prestigiul arhitecturii bucovinene contemporane ține de aspirația creatorilor legați de zonă de a se situa în primele rînduri. Un elegant album, editat cu prilejul unui sfert de veac de la înființarea Institutului de proiectare de la Suceava și cuprinsul bogat al numărului de față al ARHITECTURII ne dispensează de a cita mostre specifice. Suficient să subliniem varietatea distribuției volumelor și judicioasa integrare în peisaj, tot la modul general, că soluțiile urbanistice adoptate cu discernămînt fac din orașul Fălticeni (cunoscut pînă acum prin personalități ca Mihail Sadoveanu, E. Lovineascu, Anton Holban, Ion Irimescu, Grigore Vasiliu-Birlic, Jules Cazaban și alții) o așezare în care construcțiile se desfășoară armonios, în funcție de relief, în spații perfect aerisite.

De menționat, de asemenea, noul centru al Cîmpulungului-Moldovenesc, cu ambianța sa specifică, dată nu numai de amplasarea geografică de excepție a orașului și de faptul de a fi în inima civilizației lemnului, ci și de urbanistica noii piețe, deschisă ca de altfel și piața centrală a Sucevei, cu dărnicie, spre frumusețile de legendă ale împrejurimilor. Să nu omitem arhitectura sculpturală, viguroasă a hotelului « Zimbru », în acord cu siguranța, echilibrul și demnitatea oamenilor acestor locuri.

Fie-ne îngăduită, în încheiere, o trimitere la un alt domeniu : la cel al vestimentației. Riscul căderii în banal a determinat și în cazul vestimentației, ca și în cel al arhitecturii, deplanetizarea formelor de civilizație. Un detaliu mărunt, un mic ornament, conferă însă unei piese de îmbrăcăminte o anumită distincție. Acele detalii o scot din stereotipie. De astfel de efecte individualizatoare beneficiază tot mai inspirat arhitectura bucovineană. Nici nu se putea ca țigla, ceramica smălțuită și lemnul să nu lege prezentul, de generoase, multiseculare, tradiții locale . . .

Pentru a încheia acest tur de orizont cu o privire în viitor, ne putem spune că arhitecții suceveni dau de pe acum contur anilor care vin. E modul cel mai tonic de a se integra în istorie !

Prof. dr. doc. CONSTANTIN CIOPRAGA

GÎNDURI PE MARGINEA UNEI RETROSPECTIVE

Uneori, este deosebit de greu să desparți anumite evenimente de propriile trăiri afective pe care acestea le trezesc, să le privești « din afară », să le analizezi în mod obiectiv. Așa se întîmplă și cu retrospectiva unui sfert de veac de activitate a *Centrului de Proiectare Județean Suceava*.

Lăsînd la o parte tot ce s-ar cuveni de analizat în acest context — chiar dacă activitatea o susțin cel mai bine înșeși realizările colectivului, adunate de-a lungul anilor — ne vom permite să urmărim firul amintirilor, pe care le aduce la lumină acest eveniment.

Acum douăzeci de ani, ca pe vremea aceasta, printre puținii arhitecți în acea etapă, hotăram să părăsim Bucureștiul — unde era condensată mai toată capacitatea de proiectare din domeniul arhitecturii — lăsînd în urmă lucrări care însemnau o parte din viață și, într-un fel, tinerețea însăși. Am plecat acolo unde era mai mare nevoie de noi, la institutul de proiectare cel mai îndepărtat — față de Capitală —, evident în mare dificultate de cadre, mai cu seamă de arhitecți.

Hotărîrea noastră, luată pentru Suceava anume, a fost determinată, în principal, de trei motive :

● Forurile competente ne-au informat că Suceava, pe atunci regiune cuprinzînd și actualul Județ Botoșani, avea în total 5 arhitecți

● Atracția exercitată de aura frumuseții Țării de Sus și de amintirile incitante din cercetările întreprinse, ca tineri arhitecți, privind monumentele ei istorice și valoarea atît a arhitecturii cît și a artei populare din zonă

● Visurile noastre de a îndrăzni, în acel climat, să contribuim la închegarea unei arhitecturi, ce reprezenta, desigur, nu numai frămîntările noastre intime, ci și frămîntările întregii etape istorice. pentru depășirea unui stadiu de gîndire empiric, lipsit de baze teoretice, cît și depășirea arhitecturii obiectivi-

zante, depersonalizate, nelegată de filoanele autentice și profunde ale creației de arhitectură populară și cultă din trecutul nostru, singurele, de fapt, capabile să aducă vitalitate ideilor de înnoire, cerute imperios de vremuri și de înscrierea firească pe linia continuității noastre pe aceste meleaguri.

Într-un climat de muncă nesperat de frumos, sub îndrumarea atentă și extraordinar de receptivă a conducerii politice și administrative — căreia nici pînă astăzi nu-i putem mulțumi îndeajuns, pentru ajutorul dat —, visurile noastre s-au transformat în realitate.

Într-o perioadă relativ scurtă, am avut posibilitatea să proiectăm, să îndrumăm și să urmărim execuția a numeroase sistematizări de orașe și localități rurale, de ansambluri de locuințe, cît și o seamă de obiective social-culturale — înscrise pe linia aspirațiilor cu care venisem la Suceava — culminînd cu Casa Culturii și Casa de Oaspeți din Suceava, cu Sediul politico-administrativ din Botoșani, cu Casa Culturii din Baia Mare, în acestea condensîndu-se năzuințele și ardoarea creativității.

Mulțumirea, poate cea mai mare, am avut-o cînd Sir Robert Matthew, pe atunci președintele *Uniunii Internaționale a Arhitecților*, după vizita sa în Bucovina, a afirmat că Suceava contemporană a adăugat un reper important căutărilor arhitecturii universale a secolului.

Toate acestea nu ar fi fost posibile fără contactul nemijlocit cu spiritualitatea locurilor, fără seninătatea amplă și sobră pe care o transmit, fără spiritul de echipă care a depășit cu mult cadrul institutului de proiectare, cuprinzînd pînă și colaboratorii îndepărtați, din Rădăuți, Fălticeni sau Cîmpulung. Cu toții, proiectanți, beneficiari, constructori și furnizori, au format un corp comun, de o soliditate și putere de răzbatere indestructibile.

Acum, cînd Centrul de Proiectare Județean Suceava are un număr de 23 de arhitecți, din care o bună parte foști studenți ai Școlii de Arhitectură din Iași, cînd arhitecții tineri din nucleul de bază sînt în fruntea lui, dorim, din toată inima, întregului colectiv, să aibă parte de bucuriile pe care noi le-am avut aici, doar pentru o scurtă perioadă din viața noastră, dar evident cea mai frumoasă și poate cea mai fericită.

Sperăm că actualul colectiv, să poată învinge greutățile cu care este confruntată arhitectura, în această grea perioadă prin care trece umanitatea, să nu uite că sînt datori să păstreze « dreptul la arhitectură » al oamenilor, să lupte pentru el, cum a luptat și vechea echipă la rîndul ei și să nu uite nici un moment, că, în spiritualitatea bucovineană, pot găsi în continuare suportul și criteriul valorii pentru realizările lor viitoare.

Arh. MARIA PORUMBESCU
Arh. NICOLAE PORUMBESCU

UN SFERT DE VEAC DE ACTIVITATE

Am sărbătorit, în 1983, odată cu intrarea într-un nou sediu, un sfert de veac de existență și constatăm, retrospectiv, nu fără satisfacție, că, în majoritatea localităților din Județele Suceava și Botoșani, prezența proiectanților suceveni este marcată în piatră și în beton.

Am ajuns, de la o grupă cu un total de 31 persoane — la înființare —, la unitatea armonios închegată, astăzi, cu efectivul de 375 oameni ai muncii. Am elaborat, în acești ani, peste 11000 de proiecte și studii, productivitatea muncii crescînd de peste 25 de ori — de la 2900, în 1957, la 75200/om al muncii, în 1983. În cele ce urmează, prezentăm, sintetic, un tablou al acestor realizări:

LUCRĂRI DE SISTEMATIZARE

● Studii de sistematizare teritorială complexă ● Studii și reactualizări de schițe de sistematizare pentru toate orașele Județelor Suceava și Botoșani și pentru peste 160 localități rurale din Județele Suceava, Botoșani și Bistrița-Năsăud ● Detalii de sistematizare pentru zone industriale (16) ● Detalii de sistematizare pentru zone de locuințe și agrement (68).

LUCRĂRI DE INVESTIȚII

● Obiective industriale, ateliere de producție (33 de unități, 21 000 m²) ● Obiective agroindustriale (complexe, depozite, ateliere etc 260 unități) ● Locuințe (68 000 apartamente) ● Școli (1630 săli de clasă) ● Spații comerciale (în unități independente și la parterul blocurilor — 160 000 m²) ● Hoteluri, moteluri, case de odihnă (1170 paturi) ● Sedii politico-administrative și alte sedii administrative (5 unități) ● Case de cultură ale tineretului și sindicatelor (4 unități) ● Drumuri și străzi (345 km) ● Poduri și viaducte (2800 m.l.) ● Rețele de alimentare cu apă orășenești (275 km) ● Rețele de canalizare (260 Km) ● Alimentări cu apă pentru orașe și centre muncitorești (10) ● Stații de epurare în orașe și centre muncitorești (9) ● Microhidrocentrale (11).

Mai semnificativ, dar mai greu de exprimat în cifre, mi se pare saltul făcut în însuși modul de abordare și soluționare a problemelor majore ale profesiunii, în cimentarea unui deplin devotament, la arhitecți, ingineri și proiectanți, pentru înfăptuirea neabătută a politicii partidului în realizarea investițiilor.

Principala latură a activității noastre din această perioadă a fost, fără îndoială, proiectarea locuințelor și construcțiilor social-culturale. Din totalul fondului construit, într-un oraș, construcțiile de locuit cu dotările aferente, acoperind cea mai mare suprafață, determină, de fapt, trăsăturile și personalitatea acestuia.

Marea majoritate a construcțiilor moștenite, în așezările urbane ale acestor două județe, datează dinaintea celui de-al doilea război mondial, și cu excepția unor dotări reprezentative din zone centrale și a altor monumente sau clădiri cu valoare istorică, majoritate au un avansat grad de uzură. Și, chiar dacă starea unora era mai bună, în ansamblu, alcătuiau zone de locuit de tip rural, cel mult de tip semiurban, atît sub raportul dimensiunilor caselor respective, cît și ca densitate, mai ales.

Practic, în anii care au trecut, toate orașele din zonă și-au schimbat structura urbanistică. Vom aminti, în continuare, cîteva dintre realizările mai importante și numele arhitecților elaboratori ai proiectelor respective, începînd cu ansamblurile de locuit.

Ansamblul ANA IPĂTESCU — Suceava, 1800 apartamente (autor arh. HORIA CONSTANTINESCU), a modificat în întregime cadrul construit din partea de sud a orașului, caracterizat înainte prin construcții parter — multe dintre ele din lemn — răsfirate prin grădini. Principala calitate a acestui ansamblu rezidă în modul în care s-a reușit să se folosească relieful terenului și să se mobileze principala arteră a orașului — Bulevardul Ana Ipătescu.

CENTRU — Suceava (autor arh. EUSEBIE LATIȘ), deși proiectat și realizat în primii ani ai deceniului al șaptelea (1960—1962), într-o perioadă de căutări, cînd arhitectura României de-abia se desprinsese de tributul plătit unui curent străin arhitecturii și aspirațiilor noastre, ansamblul pieței centrale (23 AUGUST) prezintă calitatea unui nucleu bine proporționat spațial și, în mod deosebit, calitatea orientării deschise către Valea Șipotului și către promontoriul Cetății de Scaun, zone amenajate în ultimii ani ca parc de cultură și odihnă.

Ansamblul ARINI — Suceava, 2200 apartamente (autori arh. HORIA CONSTANTINESCU și MARIA PORUMBESCU), a dat o nouă înfățișare întregului teritoriu cuprins între două importante artere ale orașului Bulevardul Ana Ipătescu și strada Mărășești.

Păstrînd traseul străzilor existente și așezînd blocurile pe curbe de nivel, pe terenul în pantă crescîndă, spre platoul Mînăstirii Zamca, în retrageri succesive, blocurile joase alternînd cu blocuri-punct de cîte zece niveluri, a rezultat o compoziție urbană reușită, ce asigură — în special dinspre Șoseaua Fălticeniului — un cadru urbanistic panoramic deosebit.

CENTRU — Cîmpulung Moldovenesc, 500 apartamente, dotări comerciale etc (autor arh. EUSEBIE LATIȘ); față de centrul moștenit — înșiruit pe ambele părți ale principalei artere de circulație (DN 17, Suceava-Vatra Dornei), ce străbate lungul Văii Moldovei — noua realizare urbanistică, obținută din clădiri cu o arhitectură specifică, este orientată perpendicular pe firul văii și deschisă către versanții masivi, înveșmîntați în păduri de brad și cu ochiuri de pajiști.

Ansamblul MIHAI EMINESCU I și II — Botoșani, 2150 apartamente (autori arhitecții GAVRIL TODIREANU, MARIANA MATEESCU), a dat o nouă înfățișare zonei cuprinse între *Parcul MIHAI EMINESCU* și strada I. C. Frimu, la vest de Bulevardul V. I. Lenin, una din calitățile compoziționale ale ansamblului constînd în întrepătrunderea acestuia cu spațiul plantat al parcului.

Ansamblul PRIMĂVERII — Botoșani, 4200 apartamente (autori arh. STELIAN MOROHOI, RODICA PISĂU), materializează mari artere de circulație și de penetrație, introducînd în compoziție parcul dendrologic de pe cornișa sud-vest Botoșani. Ansamblul creează condiții favorabile de legătură cu zona industrială și cu zona centrală a municipiului.

CENTRU — Dorohoi (autori arhitecții OLGA CHIRILĂ, RODICA PISĂU, SERGIU LUCHIAN), axat de-a lungul străzii ce suprapune traseul DN 29 A Suceava-Darabani, valorifică clădirile existente de pe latura de vest a pieței centrale și, prin noile blocuri (240 apartamente realizate în două etape), se încheagă alte fronturi stradale (etapa I prezentată în revista ARHITECTURA nr. 3/1973).

Ansamblurile HIPODROM și VOLOVĂȚ — Rădăuți, însumînd 2850 apartamente (autori arhitecții IOAN

RIZEA și STELIAN MOROHOI), realizate pe terenuri, în majoritate libere, marcînd intrările în oraș dinspre Suceava și Volovăț, constituie o experiență în căutarea unor exprimări plastice adecvate construcțiilor integral prefabricate.

Sau alte ansambluri de locuințe (unele dintre ultimele realizări fiind prezentate detaliat în cuprinsul acestui număr al revistei), cum ar fi, în Suceava: *Ansamblul MIHAI VITEAZUL* (est și vest) 640 apartamente (arh. VASILE ALBOI), 470 apartamente în *TUDOR VLADIMIRESCU* (c. arh. GEORGE CHIREA), *Ansamblul ZAMCA I, II și III*, 2700 apartamente (arhitecți OLGA CHIRILĂ și GHEORGHE CHIRILĂ), *Cartierele GEORGE ENESCU* — 7000 apartamente (arh. OLGA CHIRILĂ, vezi revista ARHITECTURA 4/1984) și *CUZA VODA* — 7500 apartamente (arhitecții IOAN RIZEA, OLGA TER, RODICA PISĂU), *ȘTEFAN CEL MARE* — 470 apartamente și peste 12 000 m² spații cu alte destinații la parter sau la parter și mezanin (arhitecții IOAN RIZEA, MARIANA MATEESCU, ADRIANA ALECSA, CONSTANTIN RABINIUC), apoi, la Fălticeni, *Ansamblurile STADION*, 240 apartamente (arh. CONSTANTIN POPADIUC), *FILATURII*, 1534 apartamente, *REPUBLICII I*, 800 apartamente, și *CENTRU*, 500 apartamente (arh. OLGA CHIRILĂ); la Rădăuți, *Ansamblurile HURMUZACHE*, 350 apartamente (arh. MARIANA MATEESCU), *BOGDAN VODĂ*, 800 apartamente (arh. IOAN RIZEA); la Cîmpulung, *Ansamblurile STADION*, 304 apartamente (arh. MARIA PORUMBESCU), *BODEA*, 990 apartamente (arh. VENERA TEODORESCU); la Vatra Dornei, *Ansamblurile UNIRII I—IV*, 1250 apartamente (arhitecții MARIANA MATEESCU, STELIAN MOROHOI, MIHAI GRECIUC), *CENTRU*, 230 apartamente (arh. ARMAND CONSTANTIN), *BISTRIȚA*, 300 apartamente (arh. GHEORGHE TOFAN); la Gura Humorului, *Ansamblurile BOGDĂNEASA*, 1200 apartamente (arh. IOAN RIZEA) și *OBOR* 150 apartamente (arh. VENERA TEODORESCU); la Siret, *Ansamblurile SIRET VEST*, 300 apartamente (arh. IOAN RIZEA) și *CENTRU*, 150 apartamente (arh. CONSTANTIN RABINIUC); în centrele muncitorești Broșteni, 940 apartamente, și Ostra, 916 apartamente (arh. IOAN RIZEA).

Nu putem afirma că ne place și ne satisface pe deplin ceea ce am realizat în acest domeniu, al construcțiilor de locuințe. Trecerea de la execuția meșteșugărească la una industrială a determinat unele implicații asupra locuinței, una dintre aceste implicații fiind direct legată de estetică și de plastica arhitecturală. În afara începerii unor noi ansambluri, cum ar fi *Calea OBCINELOR* din Suceava sau *REPUBLICII II* din Fălticeni, situate mai departe de zonele centrale ale orașelor respective, ne preocupăm în continuare și de închegarea zonelor centrale urbane, pentru care problemele care s-au pus sau care se pun pe mai departe sînt diferite. Astfel, dacă în zonele centrale de la Fălticeni, Suceava sau de la Cîmpulung Moldovenesc, ansamblurile meritorii din acești ani s-au realizat prin dezafectarea totală a vechilor dughene devenite improprii prin accentuată degradare, la Rădăuți, la Siret ori la Gura Humorului, în schimb, starea fizică a fondului construit moștenit și valoarea sa arhitecturală, precum și calitatea spațială a ambianței urbane, au condus la căutarea soluțiilor de reintregrare urbană.

Printre construcțiile social-culturale mai importante, citãm:

CASELE DE CULTURĂ DIN SUCEAVA SI DIN BAIA MARE-MARAMURES, rod al etapei sucevene de activitate creativă a arhitecților MARIA și NICOLAE PORUMBESCU. Studiate într-o manieră personală, degajînd un mod de a concepe spațiul propriu adevăratei arhitecturi și, în același timp, gîndirii românești, aceste lucrări dezvoltă o succesiune de trăiri distribuite, încărcate cu semnificația potrivită fiecărui moment al parcurgerii spațiului exterior și interior.

Trăgîndu-și rădăcinile din cîmpul stilistic bucovinean și maramureșean, edificiile respecticve constituie veritabile acte de cultură.

SEDIUL POLITICO-ADMINISTRATIV AL JUDEȚULUI BOTOȘANI, amplasat în piața centrală a municipiului — Piața MIHAI EMINESCU —, reprezintă o prestigioasă prezență în structura orașului și una dintre lucrările de referință pentru activitatea din ultimele decenii a arhitecților NICOLAE PORUMBESCU și MARIA PORUMBESCU.

1

4

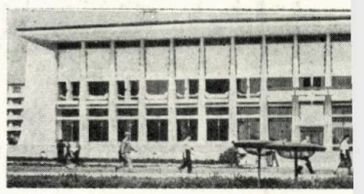

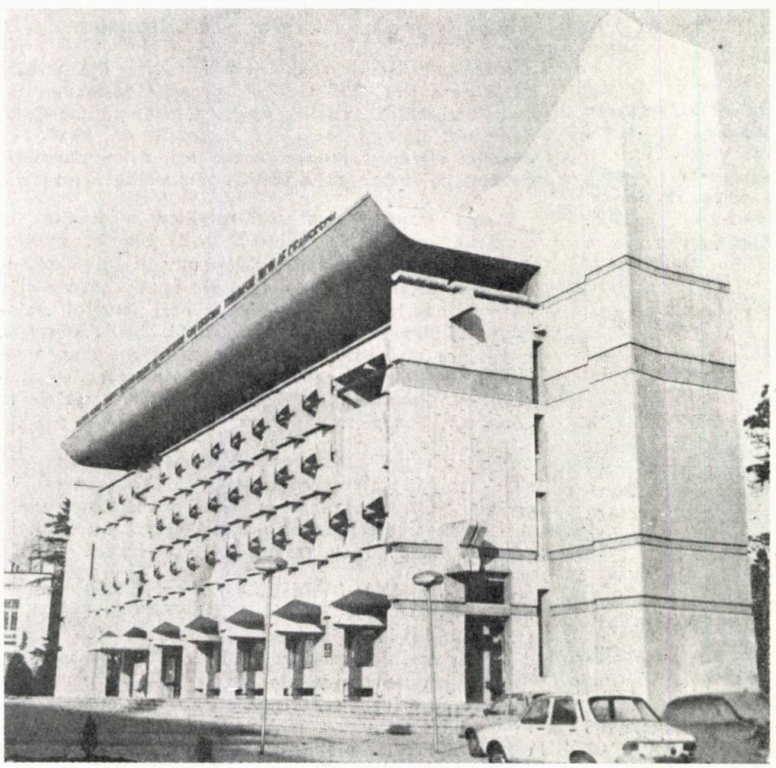

6

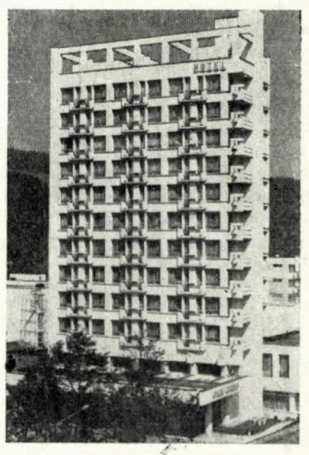

9

HOTELUL ZIMBRUL, CÎMPULUNG MOLDOVENESC, (autor arh. EUSEBIE LATIȘ), cu o capacitate de 176 paturi și peste 350 locuri la alimentația publică, se distinge, atît prin arhitectura sa, cît și prin soluția aleasă cu dezvoltarea pe înălțime, care a permis o bună legătură între camerele de cazare și frumusețea rar întîlnită a împrejurimilor.

HOTELUL BUCOVINA, SUCEAVA (autor, arh. OLGA CHIRILĂ) are o capacitate de 240 paturi, un café-bar, cofetărie și un restaurant-terasă, cu laboratoare culinare proprii. Orientat spre Cetatea de Scaun și spre parcul de cultură și odihnă, hotelul este situat în zona centrală a municipiului și are corpul principal rezolvat pe 11 niveluri. Atît prin poziția sa într-un punct de schimbare a direcției Bulevardului Ana Ipătescu, cît și prin limbajul arhitectural folosit, în rezolvările de ansamblu ca și în cele de detaliu, Hotelul BUCOVINA constituie o reușită arhitectural-urbanistică a Sucevei.

17

15

13

16

14

8

11

12

SPAȚII DE PRIMIRE SI CAZARE SUCEAVA (autori arhitecții NICOLAE PORUMBESCU, EUSEBIE LATIȘ), dotare reprezentativă a municipiului, compusă din 3 clădiri și amplasată pe culmea Dealului Tătărași, la limita parcului de cultură și odihnă, orientată spre oraș și spre cetate. Ansamblul promovează o arhitectură specifică cu adînci rădăcini în valorile culturii materiale și spirituale transmise, din veac în veac, pe aceste locuri.

HOTELUL ALPIN RARĂU (autor arh. DANIEL PALAGHIA) a preluat de la Pietrele Doamnei — monument al naturii remarcabil — zvelțețea înălțimilor, cele 5 niveluri cu retrageri succesive rezolvă o capacitate de cazare de 80 paturi, 100 locuri la alimentația publică, precum și spațiile necesare Stației meteorologice Rarău.

MAGAZINUL UNIVERSAL BUCOVINA, SUCEAVA (autori arh. IOAN RIZEA, arh. PETRE COTIȚOSU), cu o suprafață desfășurată de 9 700 m², marchează fericit

1, 2. VEDERI PANORAMICE DIN SUCEAVA 3, 4, 5. CASA DE CULTURĂ A SINDICATELOR SUCEAVA 6. BOTOȘANI — SEDIUL POLITICO-ADMINISTRATIV AL JUDEȚULUI 7. BROȘTENI 8, 9. CÎMPULUNG MOLDOVENESC, VEDERE DE ANSAMBLU ȘI HOTELUL ZIMBRU 10. MARGINEA — COMPLEX DE DESERVIRE ȘI ALIMENTAȚIE PUBLICĂ 11, 12. SOLCA — POȘTA ȘI COMPLEX COMERCIAL 13, 14. SUCEAVA — MAGAZINUL UNIVERSAL BUCOVINA ȘI VEDERE DINSPRE MAGAZIN 15. HANUL DOMNESC, SUCEAVA 16. OSTRA 17. CÎMPULUNG

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

intersecția străzii Ștefan cel Mare cu Bulevardul Ana Ipătescu, principalele artere ale zonei centrale.

Sau alte lucrări — unele dintre ele, făcînd parte dintre ultimele realizări ale C.P.J. Suceava, detaliat redate în cuprinsul numărului de față al revistei — cum ar fi: ● La Suceava — *SEDIUL POLITICO-ADMINISTRATIV AL JUDEȚULUI SUCEAVA* — extindere și amenajare — (arh. NICOLAE PORUMBESCU, c. arh. GEORGE CHIREA), *POLICLINICA* (arh. MIHAI DOBOȘ), *COMPLEXUL BALNEAR* (c. arh. ADRIAN COSTACHE, arh. CORNELIA COSTACHE), *SEDIUL I.R.E.*, *CASA DE MODĂ* (arh. ARMAND CONSTANTIN), *RESTAURANT BRĂDET* (arh. OLGA CHIRILĂ), *COMPLEX ASTRONOMIC POPULAR* (arh. CĂLIN IRIMESCU), *Sediul CENTRULUI JUDEȚEAN DE PROIECTARE* (arh. EUSEBIE LATIȘ, arh. MARIANA MATEESCU, c. arh. DORIN NISTOR), *BAZIN DE ÎNOT, Suceava* (arh. DANIELA NISTOR), *COMPLEX EXPOZIȚIE, DESFACERE ȘI PRODUCȚIE MICĂ INDUSTRIE* (arh. RODICA PISĂU) ● La Botoșani — *SPITAL PEDIATRIE* (arh. ZAHARIA TĂBÎRCĂ), *COMPLEX COMERCIAL CALEA UNIRII* (arh. GAVRIL TODIREANU), *RESTAURANT MIORIȚA* (arh. PETRE COTIȚOSU), *CASA ȘTIINȚEI ȘI TEHNICII PENTRU TINERET* (arh. STELIAN MOROHOI), *Sediul I.R.E.* (arh. CĂLIN IRIMESCU), *HALA AGROALIMENTARĂ* (arh. ION ANDRIU) ● La Fălticeni — *Magazin NADA FLORILOR* (arh. OLGA CHIRILĂ) ● La Rădăuți — *COMPLEX COMERCIAL STRADA VOLOVĂȚULUI* (arh. RADU CRISTESCU), *MAGAZIN GENERAL* (8000 m², arh. SORIN PENTILESCU) ● La Cîmpulung Moldovenesc — *CASA DE CULTURĂ* (arh. IOAN RIZEA), *Hotel ZIMBRU* (arh. EUSEBIE LATIȘ), *Hotelul alpin RARĂU* (arh. DANIEL PALAGHIA), *COMPLEXUL B.T.T.* (arh. IOAN ANDRIU), *COMPLEX ȘCOLAR SILVIC* (arh. OLGA CHIRILĂ), *SPITAL TERITORIAL* (arh. STELIAN MOROHOI) ● La Vatra Dornei — *COMPLEX BALNEAR* (arh. GAVRIL TODIREANU), *Restaurantul VEVERIȚA* (arh. DANIEL PALAGHIA), *MAGAZIN GENERAL* (arh. OLGA CHIRILĂ), *CASE DE ODIHNĂ STRADA PARCULUI* (arh. EUSEBIE LATIȘ) ● La Gura Humorului — *COMPLEX COMERCIAL* (arh. IOAN RIZEA), *CASA DE MODĂ* (arh. PETRE COTIȚOSU) ● La Siret — *PUNCTUL DE FRONTIERĂ* (arh. IOAN RIZEA) ● La Solca — *COMPLEX COMERCIAL ȘI DE ALIMENTAȚIE PUBLICĂ* (arh. MARIANA MATEESCU) ● La Sucevița — *Motel SUCEVIȚA* (arh. DANIEL PALAGHIA) ● La Dorohoi — *Cabana-restaurant TREI BRAZI* (c. arh. CORNEL MIREUȚĂ).

Exemplele de mai sus au fost date ca o referire la activitatea noastră în Județele Suceava și Botoșani, de la înființarea institutului și pînă în prezent, cu precizarea că, începînd din 1972, și județul nostru vecin își are unitatea sa proprie de proiectare, care, an de an, și-a amplificat activitatea și experiența, proiectanții suceveni contribuind în prezent doar cu o parte din studiile și proiectele de investiții de care Județul Botoșani mai are nevoie.

Subliniem că, în trecerea acestui sfert de veac din activitatea noastră, am avut fericita posibilitate ca — în cea de a doua parte a anilor '60 (1965—1970) — să avem, la Suceava, pe arhitectul NICOLAE PORUMBESCU, ca director tehnic al institutului. De asemenea, se cuvine a fi menționat aportul deosebit al regretatului inginer THEODOR LEBĂDĂ, care, începînd cu 1963, a fost timp de 10 ani directorul instituției noastre.

În munca noastră din acești primi 25 de ani de proiectare suceveană, am beneficiat de sprijinul permanent al conducerii organelor locale de partid și de stat, al institutelor centrale de specialitate, ca și al beneficiarilor și al Băncii de Investiții, al colaboratorilor noștri de zi cu zi din Suceava — printre care I.R.E., Direcția de Poștă și Telecomunicații, Centrul de Calcul ș.a.

În mod deosebit subliniem, în sfîrșit, dar nu și în ultimul rînd, truda constructorilor noștri pentru materializarea ideilor născute pe planșetele arhitecților, inginerilor și proiectanților *Centrului Județean de Proiectare Suceava*.

Arh. EUSEBIE LATIȘ
director al Centrului de Proiectara Județean Suceava

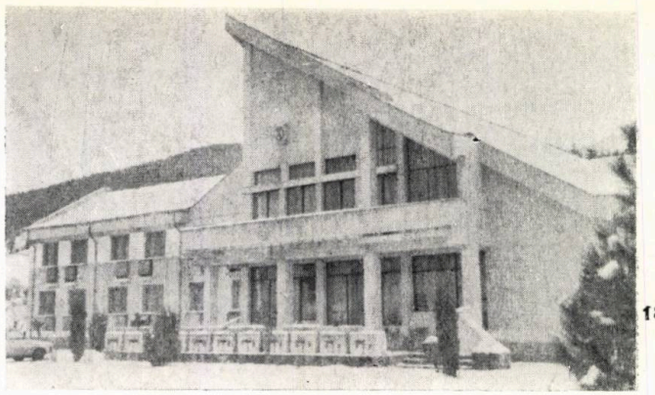
18

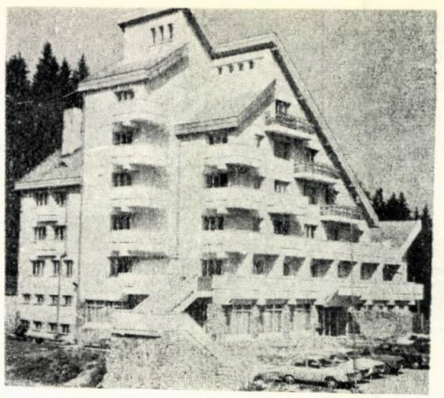
19

20

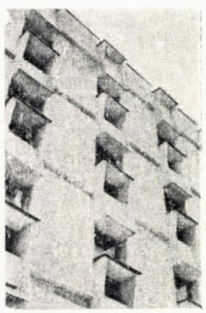
21

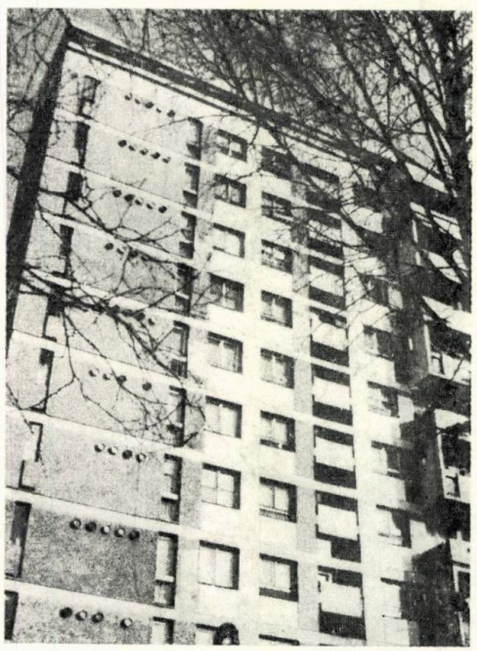
29

26

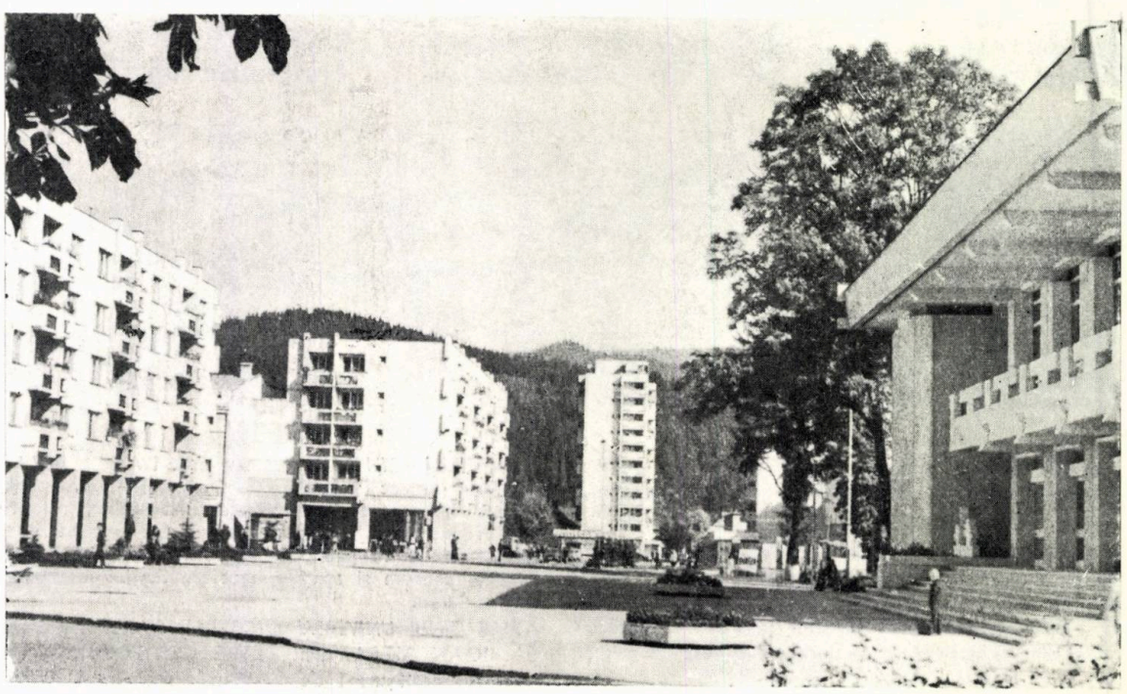
30

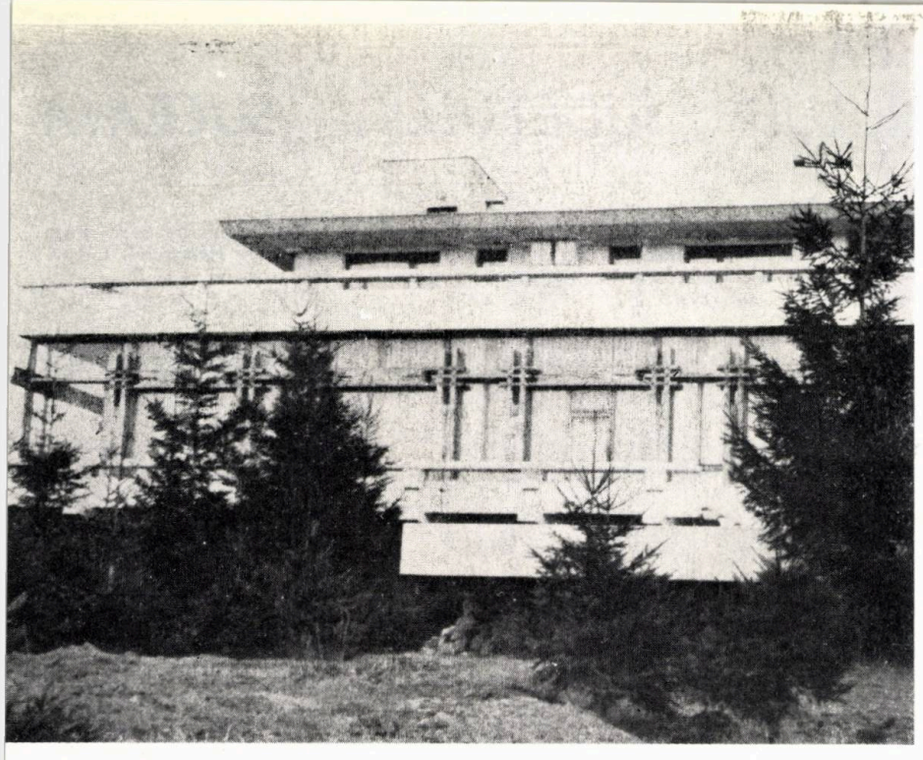

23

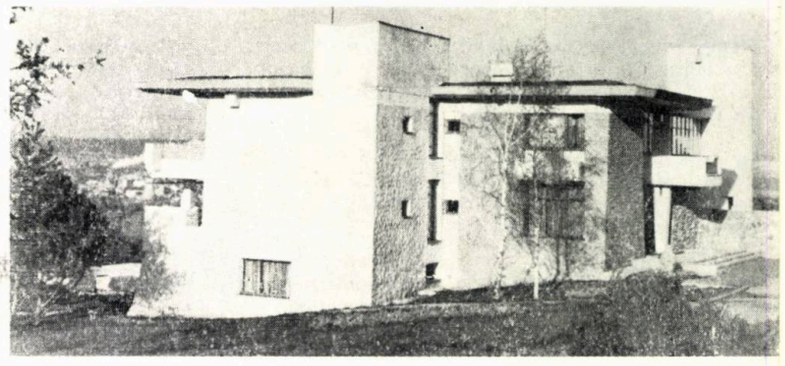

24

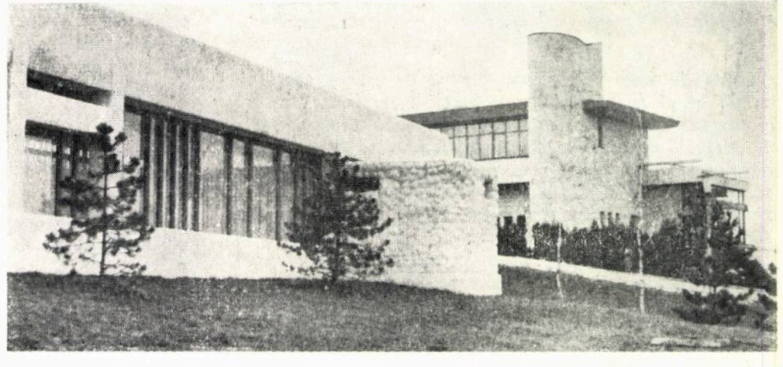

27

25

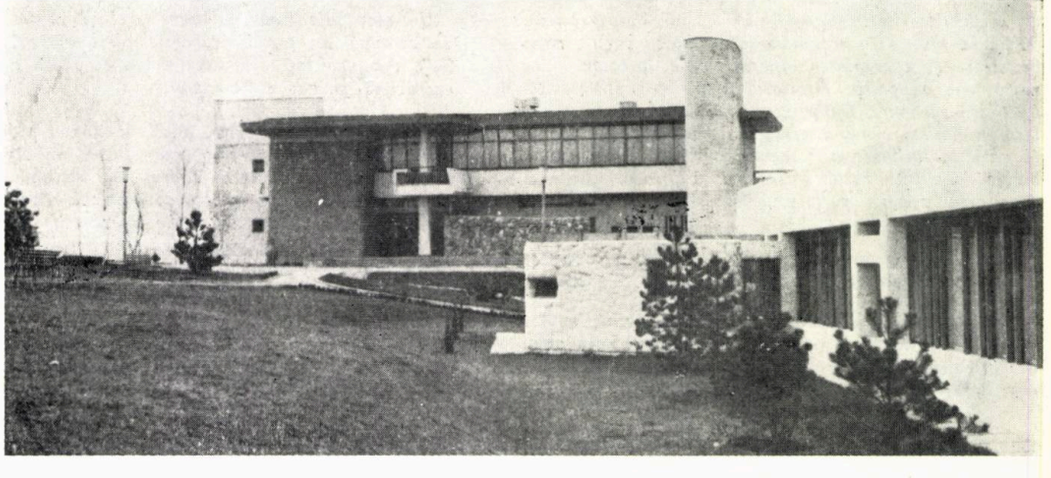

28

18. MOTEL SUCEVIȚA 19. HOTEL ALPIN RARĂU 20, 21. CASA MODEI — GURA HUMORULUI 22, 23, 24, 25. SPAȚII DE PRIMIRE ȘI CAZARE, SUCEAVA 26. SEDIUL I.R.E., SUCEAVA 27. HOTELUL BUCOVINA, SUCEAVA 28. RESTAURANTUL MIORIȚA, BOTOȘANI 29. BLOCUL MĂRĂȘEȘTI, SUCEAVA 30. CÎMPULUNG MOLDOVENESC — CENTRUL

CU PRIVIRE LA SISTEMATIZAREA LOCALITĂȚILOR ȘI TERITORIULUI JUDEȚULUI SUCEAVA

Mutațiile fundamentale ce au avut loc, în anii construcției socialiste, în structura județului nostru, îl situează, în ansamblul economiei naționale, pe următoarele locuri, între cele 40 județe ale țării:

● După mărime, *cu o suprafață de 8 555 km² (3,6% din suprafața țării), ocupă locul al 2-lea* ● Ca populație, *se situează pe locul al 8-lea cu 660 000 locuitori, din care în mediul urban 33%.*

Din punct de vedere geografic, suprafața teritoriului cuprinde două zone naturale — de podiș și montană —, caracteristici naturale a căror topologie a atras, în decursul timpului, unele particularități social-economice zonale, referitoare la volumul demografic și densitatea populației, la profilul economic și structura pe ocupații a populației, la tipul de așezări și densitatea acestora.

Zona de podiș, *ce ocupă partea de est a județului, cu un relief reprezentat prin platouri relativ înalte, ce alternează cu văi și depresiuni, formează zona agricolă a județului în care condițiile pedoclimatice proprii teritoriului favorizează practicarea agriculturii mixte — culturi vegetale și zootehnice. Deși această zonă reprezintă doar 36% din suprafața județului, aici locuiește 70% din populație, cu o rețea de localități densă, în care mediul urban, diferențiat ca mărime și dezvoltare economică, are un profil economic dominant industrial sau în curs de formare, iar mediul rural — cooperativizat — cu o structură economică dominant agricolă.*

Zona montană, *situată în partea de vest a județului, cu o pondere teritorială de 64%, iar demografică de 30%, se înscrie în economia județului cu bogate resurse forestiere și zăcăminte minerale utile, precum și cu o vastă arie de pajiști naturale, factor ce imprimă zonei un profil economic complex; așezările ocupă, în general, terasele văilor, într-o distribuție liniară sau de tip risipit, în care se întîlnesc atît* localități mari — *orașe și principale localități rurale —, cît și* localități mici *cu o densitatea redusă a locuitorilor.*

Numărul total al localităților din județ este de 404, printre care un municipiu, șapte orașe și 396 sate.

Deși gradul de urbanizare a județului este inferior mediei R. S. România, densitatea orașelor este apropiată densității medii a țării (nr. orașe la 1000 km²; R. S. România 0,99, județul Suceava 0,93).

Repartizate echilibrat în teritoriu, orașele au o mărime relativ redusă. Astfel, dacă în anul 1980 mărimea medie a orașelor țării — exclusiv Municipiul București — era de 35 300 locuitori, orașele Județului Suceava aveau în medie 23 300 locuitori.

Evoluția dezvoltării județului, în ultimile trei decenii, poartă amprenta politicii de omogenizare urbanistică în profil teritorial, concretizată în acești ani prin:

● *Creșterea într-un ritm superior a populației urbane din zona de podiș, cooperativizată, mai puțin dezvoltată în trecut, care în această perioadă a sporit de 3,2 ori, comparativ cu creșterea de 1,5 ori a orașelor din zona de munte*

● *Zona cooperativizată s-a impus printr-o dezvoltare prioritară a Municipiului Suceava — reședință de județ — a cărui populație a crescut în ultimele trei decenii de peste 8 ori urmată de populația orașelor Fălticeni și Rădăuți.*

Rețeaua localităților rurale, concretizată în 396 sate, prezintă structuri superioare mediei țării, caracterizate prin:

● *Mărimea medie a satelor se detașează la un nivel superior mediei țării (județul Suceava 1190 locuitori/sat, R. S. România 917 locuitori/sat)*

● *Densitatea satelor reflectă o folosire mai eficientă a teritoriului în raport cu localitățile (Județul Suceava 4,6 sate/100 km², R. S. România 5,5 sate/100 km²).*

Un sfert din numărul total al localităților reședință de comună au profil economic mixt agricol-industrial, 90% din localitățile montane participă direct în industria extractivă și cea a lemnului.

Pornindu-se de la premisa că, în cursul procesului de urbanizare, relațiile complexe dintre așezări trebuie analizate și soluționate în cadrul unor sisteme de localități, *orașele avînd un rol coordonator sub raport economic și social-cultural în realizarea apropierii dintre sat și oraș, prin studiile de sistematizare elaborate, s-a procedat la prefigurarea sistemelor de localități necesar a funcționa în teritoriul Județului Suceava.*

Sistemul județean de categoria I, *cu centrul de polarizare în Municipiul Suceava.*

Sistemul de categoria a II-a al principalelor orașe existente — *Fălticeni, Rădăuți, Gura Humorului, Cîmpulung și Vatra Dornei.*

Sistemul de categoria a III-a al orașelor mici — *Solca și Siret —*, precum și viitoarele centre urbane *Broșteni, Ostra, Iacobeni, Fundu Moldovei, Vama, Vicovu de Sus și Cornu Luncii.*

Sistemul județean de localități cu centrul în Municipiul Suceava *este conceput să concentreze coordonarea tuturor activităților din teritoriul județului, între acest oraș și sistemele inferioare pînă la nivelul celui comunal existînd deja și urmînd a se dezvolta relații complexe de natura economică, administrativă și social culturală În cadrul unei dezvoltări industriale prioritare, s-a conceput ca Municipiul Suceava să se dezvolte în limita a 135 000 locuitori pînă în anul 2000, comparativ cu 85 000 locuitori în prezent. Dotarea acestuia va fi completată cu unități social culturale reprezentative ale județului. Ca arie de polarizare directă în teritoriul înconjurător, Municipiul Suceava e conceput să-și exercite influența asupra a 13 comune.*

Sistemul de localități de categoria a II-a *este reprezentat prin orașele de mărime mijlocie — Rădăuți, Fălticeni, Gura Humorului, Cîmpulung și Vatra Dornei —, cu o populație în etapa actuală între 14 000—26 000 locuitori, care, în evoluție, s-a conceput să ajungă în anul 2000 la o populație, pe localități, între 20 000—40 000 locuitori. Aceste orașe urmează să aibă ritmuri de dezvoltare industrială diferențiate, mai accentuate în cadrul celor din zona cooperativizată, funcție de gradul actual de ocupare a populației în activitățile neagricole și disponibilitățile de forță de muncă existente în orașe și în zonele înconjurătoare.*

Sistemul de localități de categoria a III-a, *concepute a funcționa în cadrul ariilor de polarizare a sistemelor de categoria I și categoria a II-a, reprezintă unitatea*

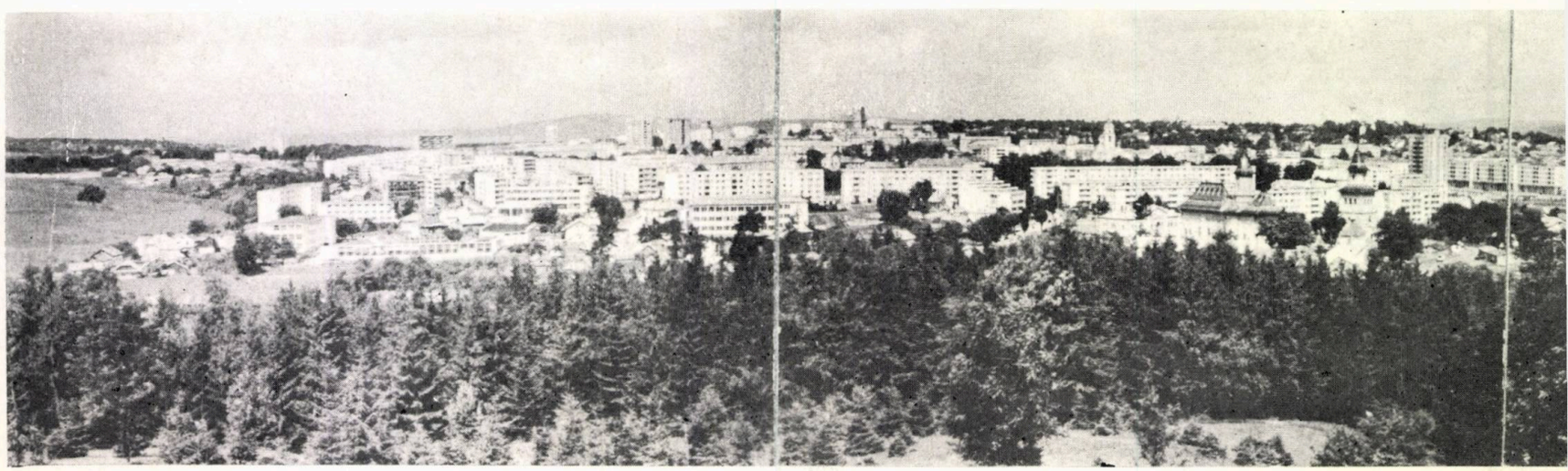

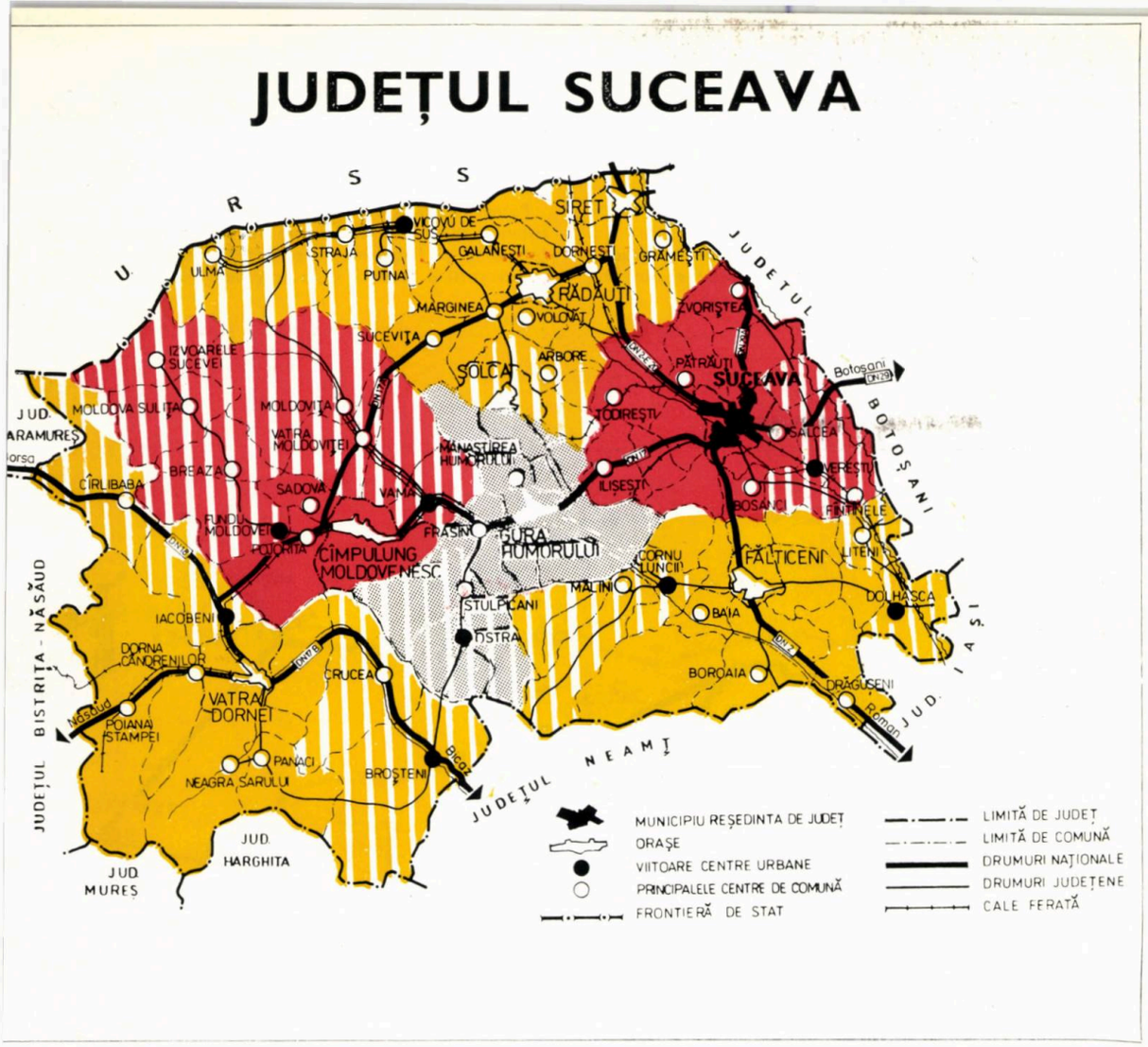

1

1. JUDEȚUL SUCEAVA, ARII DE POLARIZARE — SISTEME ȘI SUBSISTEME: Municipiul Suceava, Orașul Rădăuți, Orașul Fălticeni, Orașul Gura Humorului, Orașul Cîmpulung Moldovenesc, Orașul Vatra Dornei

2. SUCEAVA — panoramă

2

spațial funcțională definită prin relații de treaptă superioară comunelor, ce integrează grupările de comune coordonate și polarizate de cele două orașe mici ale județului — Siret și Solca — și de cele 9 viitoare centre urbane.

Sub aspect economic, se impune repartizarea prioritară a fondurilor de investiții spre centrele de polarizare a sistemelor din categoria a III-a, cu deosebire spre cele din zona cooperativizată, mai puțin dezvoltate în etapa actuală.

Sistemul comunal *corespunde unităților administrativ-teritoriale definite prin Legea nr. 2/1968, coordonate de localitățile reședință de comună. Comunele din județul Suceava, superioare ca număr de locuitori față de media țării (R. S. România 4447 locuitori, Județul Suceava 5205 locuitori — 117%). Urmare transformărilor intervenite în ultimele decenii, pe linia dezvoltării economice și a diversificării dotărilor și serviciilor, s-au intensificat relațiile între localitățile componente ale comunelor, acestea constituind unitatea de bază în sistemul general al rețelei de localități a județului.*

În legătură cu localitățile rurale, prognoza evidențiază un proces de regrupare a satelor mici și foarte mici, în cadrul localităților cu perspectivă de dezvoltare. Numărul satelor prevăzute a se regrupa însumează 44 așezări, din care pînă în prezent două dintre acestea au fost deja regrupate.

Organizarea și sistematizarea rețelei de localități în teritoriul județului include, ca o preocupare de prim ordin, reducerea perimetrului construibil al localităților și mărirea densității construcțiilor și populației în cadrul așezărilor cu condiții de dezvoltare. Astfel, în prezent, suprafața terenurilor cuprinse în perimetrele construibile ale localităților urbane și rurale însumează 36 664 hectare față de 41 040 hectare, cît erau în 1970, de unde rezultă o reducere a perimetrelor construibile efectuate în această perioadă de 4 376 hectare.

O situație mai deosebită a fost constatată cu ocazia studierii satelor din zona de munte (din zona Obcinelor Bucovinei) necooperativizate.

Din studiile de specialitate elaborate reieșind că menținerea situației existente reprezintă o soluție rațională, întrucît cultivarea și întreținerea solului se face manual, mecanizarea fiind deocamdată neeconomicoasă (teren foarte frămîntat, cu pante mari, slab productiv).

În consecință, ideea grupării dirijate a locuințelor într-un nucleu compact, în aceste zone, pare deocamdată dezavantajoasă, întrucît ar duce la slăbirea elementului economic propriu. În consecință, se propune regruparea în perimetrul construibil a gospodăriilor existente dispersate în teritoriu, pe parcursul unei perioade îndelungate de timp, pe măsura dezafectării pe cale naturală a fondului construit existent.

Municipiul și cele 7 orașe din județ, cu o populație de 179 427 mii locuitori, din care populație nou angajată între anii 1981—1985 va fi de circa 11 600, sînt programate a se dezvolta social-economic în cadrul perimetrelor construibile ce însumează o suprafață de 4 043 hectare. Această dezvoltare are la bază, pe lîngă schițele

→

de sistematizare și detaliile platformelor industriale, potrivit cărora s-a stabilit profilul și zonarea lor funcțională.

Paralel și corelat cu dezvoltarea platformelor industriale, se realizează în apropiere și ansambluri de locuințe, cum ar fi « Cuza Vodă » în Municipiul Suceava, « Volovăț » în orașul Rădăuți și « Republicii », în orașul Fălticeni.

În cadrul acțiunilor privind sistematizarea localităților urbane, s-a avut în vedere folosirea cît mai eficientă a tramei stradale existente și îmbunătățirea condițiilor actuale de circulație. De asemeni, s-a urmărit folosirea în comun a surselor de energie de către unitățile industriale și zonale de locuit.

O sarcină deosebit de importantă pentru proiectanții suceveni a fost traducerea în viață a indicațiilor date de către secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a se construi clădiri de locuit și construcții social-culturale cu o arhitectură originală specifică zonei.

În acest context, sînt de reținut unele rezultate bune. Desigur, în primul rînd, se evidențiază unicatele; dar și în realizarea construcțiilor de masă, cum sînt locuințele, eforturile depuse sînt edificatoare.

În localitățile de munte, spre exemplu la Broșteni, situat la poalele munților Barnar și Pietrosul Dornei, sau la Ostra, s-a urmărit realizarea unei arhitecturi potrivite locurilor, acoperișurile blocurilor, cu interesante rezolvări ale șarpantelor, dînd o notă originală așezărilor.

Amintim, de asemeni, căutările noastre de a încadra construcțiile în formele de relief, s-a urmărit pe cît posibil adaptarea construcțiilor la teren, făcînd la nevoie decalări pe verticală între tronsoane și chiar în cadrul aceluiași tronson cu intrări în apartamente de pe palierul intermediar al casei scării.

Cu volumetrii variate, cu soluții atent studiate în rezolvarea balcoanelor, a altor elemente de detaliu, de finisare, s-au obținut prin proiectare și execuție diferențieri sensibile, între blocuri și ansambluri. S-a căutat ca finisajele exterioare să le facem din materiale durabile și necostisitoare, înțelegînd prin aceasta cel puțin tencuieli în praf de piatră și, unde a fost posibil, tencuieli de terasit, placaje ceramice etc.

Trebuie să arătăm că, față de alte zone ale țării, județul nostru fiind în zona a III-a climatică și în mai multe cazuri cu terenuri macroporice, loessuri sau argile, oferă condiții mai dezavantajoase pentru încadrarea în prețurile plafon stabilite pentru locuințe și, ca urmare, posibilități financiare mai reduse pentru o plastică arhitecturală îmbunătățită.

Important pentru Municipiul Suceava, precum și pentru orașele Rădăuți, Solca, Gura Humorului, Cîmpulung și Vatra Dornei, este de semnalat existența unui cadru natural deosebit. Parcurile din aceste localități, adevărate muzee vii ale naturii și rezervoare de aer proaspăt pentru oraș, sînt, prin poziția lor în localitate, obiective de maxim interes, în măsură să constituie componente ale direcțiilor urbanisticii viitoare.

Și, pe lîngă frumusețile naturii, vestitele construcții medievale Voroneț, Humor, Moldovița, Sucevița, Arbore, Putna, Dragomirna, unice în lume prin arhitectură, colorit și amplasament, au determinat direcțiile sistematizării teritoriului, turismul bucovinean constituind o dominantă a profilului funcțional al acestei zone istorice cu valori de excepție.

Putem trage concluzia că rezultatele activității de sistematizare a județului, de la ansamblu la detaliu, determină, pe lîngă integrarea fermă a acesteia în politica de investiții a statului și în programul național de siste-

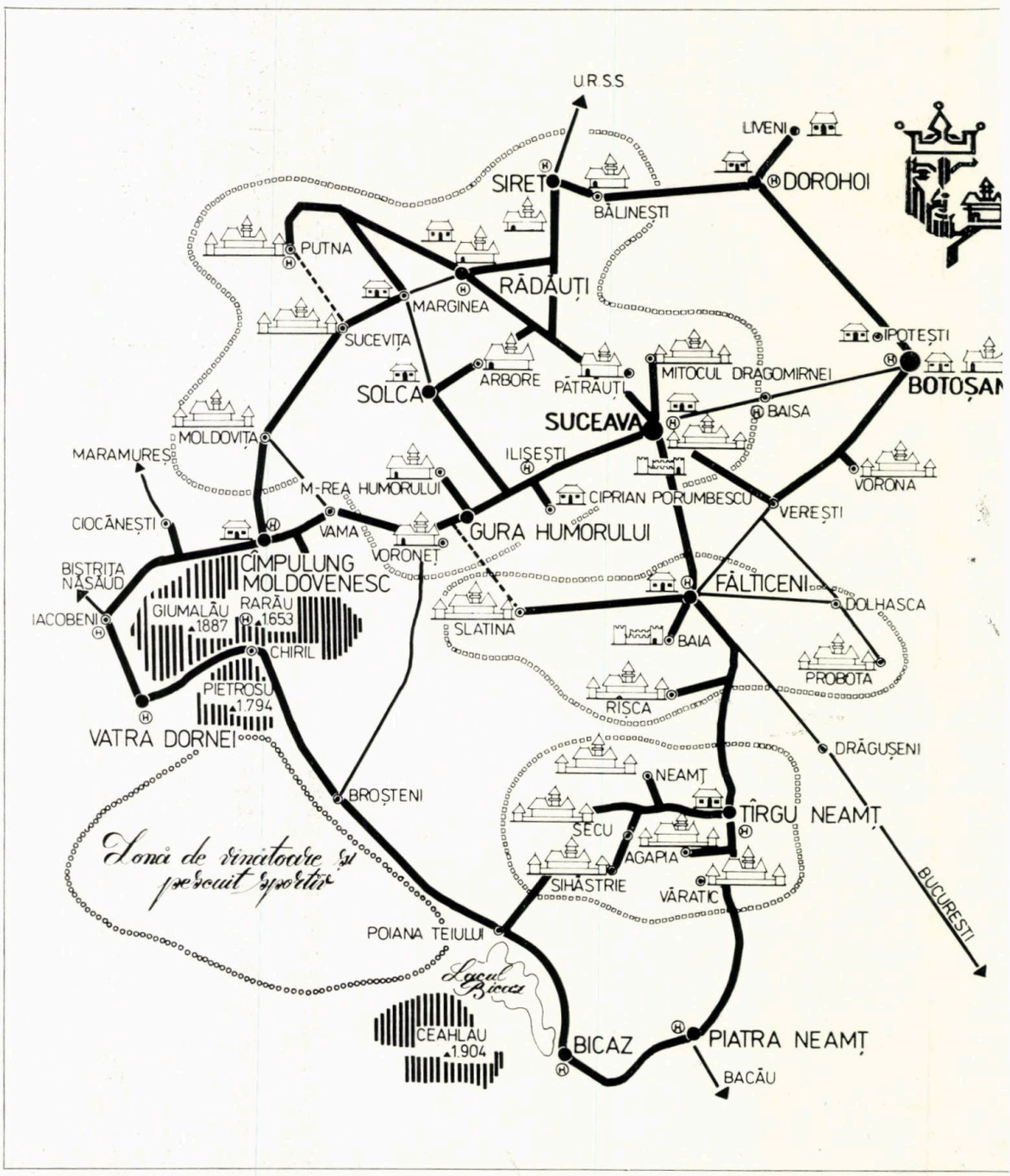

matizare, o lărgire a cadrului de forme, corelat și adecvat condițiilor specifice locale.

Arh. GHEORGHE CHIRILĂ
arhitect șef al Județului Suceava

Ing. TEODOR BULIGA
șef atelier — Centrul de Proiectare Județean Suceava

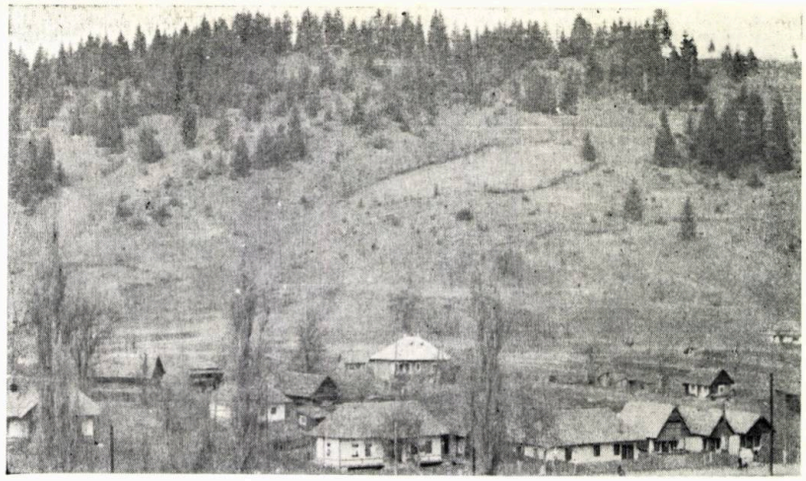

4

4, 5. BROȘTENI — aspectul localității înainte și după construirea noului ansamblu de locuințe

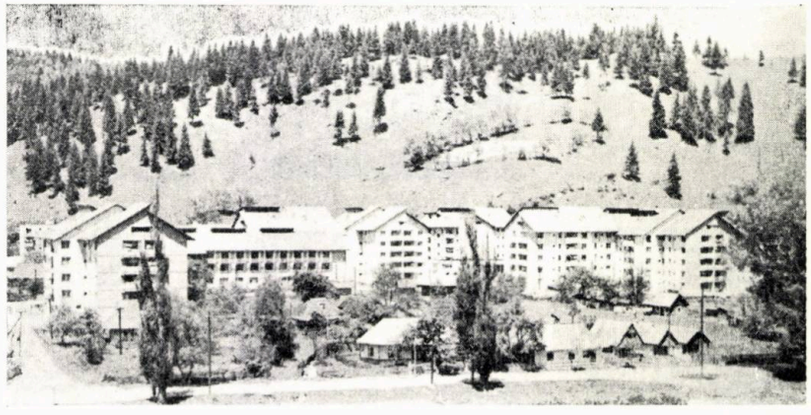

5

3. DEZVOLTARE TURISTICĂ NORDUL MOLDOVEI — concentrări ale obiectivelor turistice, accese, unități hoteliere etc.

REINTEGRAREA PEISAJULUI NATURAL ÎN URBANISTICA BUCOVINEANĂ

Este de netăgăduit faptul că, odată cu progresul civilizației, impactul dintre om și natură s-a accentuat continuu în defavoarea naturii, fapt ce a condus la multiple degradări în diverse zone ale globului. Desigur idealul romantic al lui J. J. ROUSSEAU de-a se reîntoarce în ambianța naturii originare este iluzoriu, dar ideea unor ocrotitori ai naturii de a proteja unele peisaje sau specii de floră și faună, pe cale de dispariție totală din inventarul naturalistic al Terrei, a prins teren. Așa, a apărut și conceptul de «monument al naturii» creat de geograful-biolog ALEXANDER VON HUMOBOLDT la începutul sec. XIX-lea, cunoscut în întreaga lume civilizată.

Ocrotirea naturii are însă rădăcini mult mai adînci pentru poporul român. Alături, evident, de motive de ordin strategic, oare nu dragostea de natură, de codrii întinși de fag, ce ofereau aer curat, izvoare de apă cristalină, umbră din belșug, adăpost la nevoie, lemn de construcție și de foc, i-a atras pe strămoșii noștri daci, care și-au amplasat cetățile în zone montane, asemenea celor de la Grădiștea, din munții Orăștiei? R. FLORESCU (1968) arată că acest ansamblu arheologic constituie unul dintre rarele exemple de urbanism și arhitectură, în care constructorul nu a încercat să domine natura, ci, dimpotrivă, lăsîndu-se dominat de ea, adaptîndu-se la condițiile ei, a obținut un efect grandios. E. TOPA (1972) a relevat importanța ecologică a «branиștilor» din Moldova, acele proprietăți cărora Ștefan cel Mare le-a impus un regim riguros de administrare, cu reglementarea cositului, pășunatului, vinatului, pescuitului, tăierea lemnului și culegerea oricărui produs natural. Sînt cunoscute episoadele, legate de unele personalități istorice ale poporului român, asociate cu arbori rămași legendari, precum stejarul din Borzești al lui Ștefan cel Mare (sau cel de la Cajvana, ori de la Burla, astăzi dispărut), gorunul lui Horea de la Țebea, Fagul Împăratului de pe valea Arieșului ș.a.

Prima rezervație a timpurilor moderne nu a fost creată de biologi, ci de un grup de pictori francezi, care au reușit, ca, în 1853, să pună sub scutul legii o parte din pădurea Fointainebleau de lîngă Paris, pentru a-i conserva frumusețea naturală (F. RAMADE, 1977). Dar o anticipare similară, a ideii creării unei rezervații naturale, a fost aceea a bardului de la Mircești, VASILE ALECSANDRI, ca «frumoasa luncă de pe malurile Siretului să nu se taie niciodată» . . .

Referindu-ne la Bucovina, vechi ținut de legendă, cu un cadru natural de un pitoresc neasemuit, al cărui fond verde, diferit nuanțat de nesfîrșitele păduri care adăpostesc valoroase esențe autohtone (printre care și vestitul molid de rezonanță de la Moldovița), probabil a impresionat în mod deosebit pe voievozii Ștefan cel Mare, Petru Rareș și familia Movileștilor, sub a căror domnie s-a amplasat, construit și pictat salba cromatică a mînăstirilor cu fresce exterioare care imprimă personalitate acestui ținut.

Privit în acest context, al integrării urbanisticii moderne cu cadrul natural, considerăm înființarea parcurilor dendrologice de la Suceava și Gura Humorului deosebit de instructivă și necesară, avînd în vedere că ele sînt amplasate pe terenuri inapte unor obiective industriale sau locuințelor, în schimb sînt insule de vegetație, cu specii variate, a căror policromie peisagistică oferă prilej de reculegere, de meditație, de inspirație și odihnă. Menținerea acestor parcuri, care pot fi date în custodia unor școli sau instituții, este o datorie de onoare, cu atît mai mult cu cît, la înființarea lor (mai ales, la Gura Humorului, unde fostul primar, Petru Țăranu, împreună cu cetățenii orașului au conlucrat strălucit), s-au depus eforturi extraordinare. Aceeași idee trebuie să fie și la baza protejării parcurilor naturale din incinta stațiunii balneare Vatra Dornei și a orașelor Rădăuți, Solca și Municipiul Suceava, în care nu trebuie să se intervină, decît numai după avizul forurilor competente de la sistematizare și din silvicultură.

Considerăm deosebit de util ca peisajul urbanistic să fie completat, cu o gamă variată de specii, diferit nuanțate, care să ofere cîtadinului în orice zonă, un cadru cît mai variat, multicolor. Speciile de rășinoase (brad, molid, duglas, tisa, pinul), în amestec cu cele foioase (fag, carpen, tei, scoruș) și diferiți arbuști decorativi, ca și aliniamentele de-a lungul drumurilor, cu pomi fructiferi (meri, peri, cireși, vișini, nuci), pot oferi o ambianță deosebit de atrăgătoare locuitorilor Țării de Sus și turiștilor.

Crearea de perdele forestiere în jurul obiectivelor industriale din vecinătatea zonelor de locuit poate oferi un obstacol în calea unor potențiale poluări, mascînd în aceeași măsură uneori clădirile, noile ziduri sau alte elemente inestetice ale acestora.

Importanța spațiilor verzi pentru zonele de locuit a fost formulată atît de către igieniști cît și de peisagiști; ele contribuie la crearea unor condiții de viață sănătoasă și includ și terenurile de joacă pentru copii, terenurile de sport, amenajările necesare odihnei locuitorilor, participînd în același timp, la crearea unei ambianțe cît mai atrăgătoare și plăcute.

→

Cît privește Suceava, spre exemplu (fără cartierele de peste rîu, Iţcani și Burdujeni), în jurul zonei de blocuri există peste 170 hectare de plantații tinere și, dacă ținem seama și de plantațiile destul de importante făcute, cu peste 10 ani în urmă, în cadrul ansamblurilor între blocuri (rod al grijii edililor, în frunte cu primarul din acea, perioadă, Nicolae Morariu) și, dacă s-ar mai planta și zona rămasă încă ca pajiște a Tătărașului (vizavi de ansamblul Alexandru cel Bun), lucrare deosebit de oportună, am putea afirma că, de la strădania de a avea zone verzi în oraș, am reușit, în cazul acesta, să avem un oraș în . . . zone verzi.

Extinderea rezervațiilor naturale bucovinene pe spații mai largi (ele reprezentînd în prezent doar 1% din suprafața pădurilor sau 0,5% din suprafața județului) ar fi binevenită și necesară. Menținerea vegetației forestiere în zonele de limită superioară (Rarău, Giumalău, jnepenișurile și zîmbrețele din Călimani și din apropierea lacului Lala de sub vîrful Inăului, ca și cele riverane și turistice, oferă condiții optime pentru practicarea unui turism sportiv, de mare valoare estetică și socială, transmițînd, în același timp, posterității comorile naturale moștenite de la strămoși.

Într-una din ieșirile pe teren făcute cu arh. G. M. CANTACUZINO (1957), admirînd cadrul natural de la Mînăstirea Humorului unde acesta își creiona cîteva schițe, la o întrebare, regretatul arhitect a replicat: «un obiectiv industrial este același pe orice colț al mapamondului, dar culorile frescelor exterioare de pe monumentele de artă bucovinene sînt unice și trebuiesc păstrate . . .»

Cu privire la unele monumente istorice, considerăm că ele ar putea fi reintegrate în peisajul natural de altă dată, respectiv din momentul constituirii lor (Voroneț, Moldovița, Sucevița, Putna). Odată peisajul antropizat, de-a lungul timpului, parte din funcțiile estetice ale monumentului s-au pierdut. Era logic ca primele restaurări făcute să vizeze monumentul în sine, prevenind degradarea sa ulterioară, dar aceste restaurări vor fi incomplete cît timp nu se va restaura și peisajul originar.

Referindu-ne la Voroneț, cu tot interesul prezentat pentru vizitator de frumusețea picturală și arhitecturală, nu se poate trece cu vederea ambianța înconjurătoare, cu lipsa brazilor și a fagului, ca fundal de culoare carpatină din care să țîșnească monumentul spre cerul în albastru . . . de Voroneț. În schimb, obiectivul este înconjurat de un zid mohorît din piatră, ce-l ascunde privirilor, de parcarea pentru autobuze și autoturisme, ce poluează din plin atmosfera cu gaze nocive. Mai există, în apropiere, și chioșcuri care se află în flagrantă disonanță estetică cu monumentul. În acest caz, este evident că rolul arhitectului peisagist se confundă cu cel al inginerului ecolog. Ar fi de dorit, ca, în zona limitrofă unui obiectiv important, pe o rază de circa 500 m să nu se amplaseze nici un obiectiv comercial, nici o stație de parcare auto, iar accesul autovehiculelor să fie interzis.

În ceea ce privește ospitalitatea bucovineană, despre care se pot scrie tomuri întregi, să nu uităm că spațiile de primire și cazare amplasate în zonele de interes turistic, oferă, an de an, posibilitatea ca turiștii să găsească loc de recreare și odihnă. Zona ștrandului de la Cîmpulung, cunoscută demult pentru băile de cetină care erau oferite celor veniți la tratament, astăzi, a dobîndit dimensiuni noi, fiind una din modernele stațiuni cu spații suficiente pentru cei veniți la odihnă.

Cabana alpină Rarău, amplasată la poalele Pietrelor Doamnei, prin pitorescul locului și construcția modernă, atrage tot mai numeroși vizitatori doritori de aer curat, de o natură nealterată de factorul antropic.

Chiar obiectivele din Suceava, cum ar fi Institutul de Învățămînt Superior, Spațiile de primire și cazare de pe Dealul Tătărași, Hotelul Arcașul, constituie exemple dintre cele mai fericite de încadrare a noilor construcții în mediu, de intercondiționare armonioasă construcție-natură.

Natura este frumoasă dacă nu este afectată de factorii poluanți și cînd interesele omului se împletesc cu cele ale ei. Nu rămîne decît să îmbinăm cele două interese, utilul cu frumosul, pentru ca amîndouă părțile să aibă de cîștigat!

Dr. ing. TARAS GEORGE SEGHEDIN

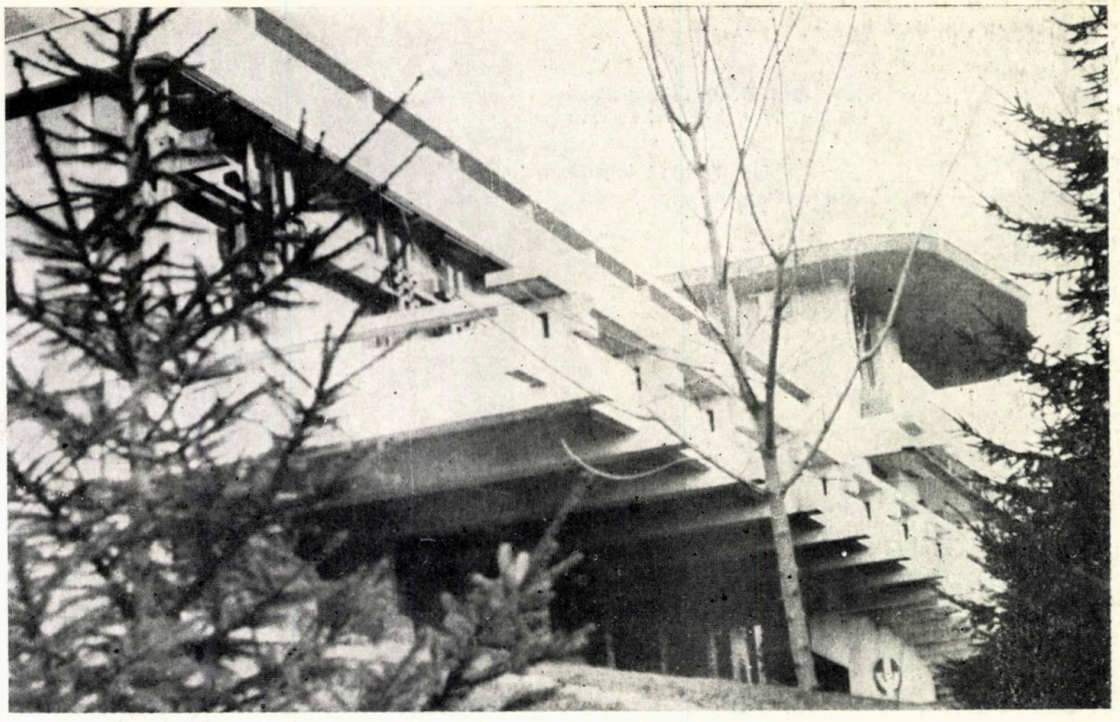

1

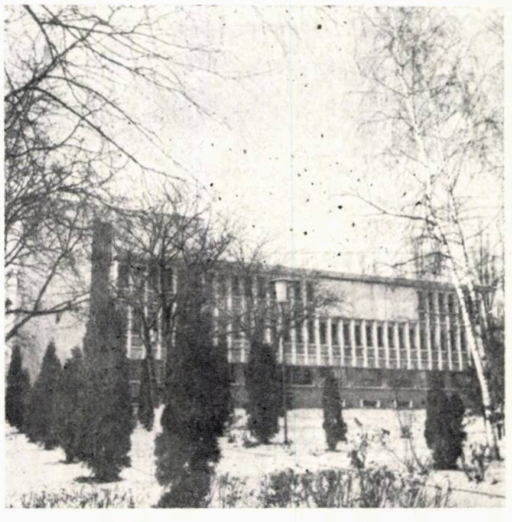

2

3

1. Ambianță vegetală adecvată la Spațiile de primire și cazare, Dealul Tătărași-Suceava 2, 3. Institutul de Învățămînt Superior Suceava, parcul aferent 4. Blocuri de locuințe șn Ansamblul Areni-Suceava 5. Hotelul Arcașul, Suceava 6. Vilă în satul de vacanță de la Gura Humorului 7. Vilă în complexul Ariniș, Gura Humorului 8. Bloc locuințe în zona centrală din Gura Humorului, flancat de arbori și arbuști

8

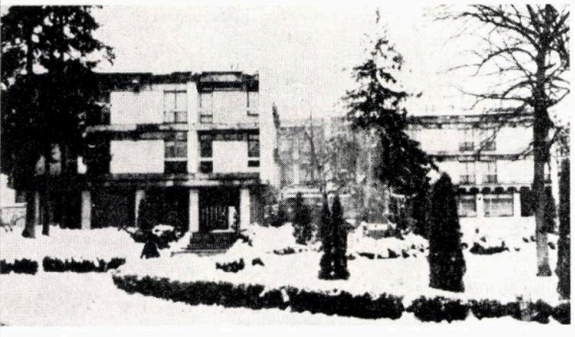

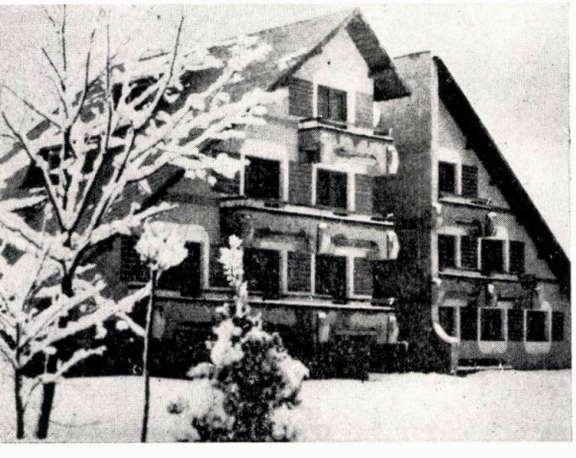

EVOLUȚIA ORAȘULUI SUCEAVA

« Voiu să mai vorbesc Românilor despre un colț al Patriei lor, care la tot pasul înfățișează suvenire de glorie » . . .

(GEORGE SION, *Bucovina*, Revista Românilor an II, pag. 162, 1891)

Aproape timp de două secole capitala Țării Moldovei, Suceava, a ocupat unul din primele locuri în istoria orașelor moldovenești. Credem că celor atașați de zonă prin cercetările efectuate le revine o sarcină destul de grea de a alcătui o monografie a orașului, lucrare ce se impune a fi realizată, avînd în vedere și apropiatul moment al sărbătoririi a 600 de ani de existență documentară a orașului și a Cetății — 10 februarie 1388 este data la care Petru I Mușat (1375—1392) se adresează, în alfabet slavon « din orașul Suceava », regelui Poloniei, în legătură cu un împrumut pe care îl solicitase.

Amplasată la intersecția a trei mari drumuri comerciale de importanță internațională (cunoscute sub numele de: cel al Sucevei *sau* Drumul Mare, *venind dinspre Cîmpulung Moldovenesc, Bistrița și țările de Apus, cel* al Lembergului *sau* Liovului, *venind dinspre Cernăuți și țările din nord — nord-est și cel* Moldovenesc, *care ducea în sud, spre Roman, Galați, Țara Românească etc. La acestea, mai putem adăuga și* Drumul Rădăuțiului, Botoșanilor, Hotinului *prin Dorohoi și* al Băii *(prima reședință domnească a Moldovei), beneficiind și de o poziție strategică deosebită, a oferit condiții de dezvoltare din timpuri străvechi. Așa cum precizează Mircea D. Matei, în « Contribuții arheologice la istoria orașului Suceava », prin săpăturile efectuate la* Cetatea de Scaun *cît și la Cetatea Scheia, cetăți ce flanchează orașul, pe teritoriul acestuia, precum și în satul Scheia învecinat (la 1 km. de oraș), s-au descoperit materiale aparținînd epocii neolitice și celor ce o urmează, inclusiv din perioada dacilor liberi fapt ce demonstrează o locuire neîntreruptă pe vatra actualului oraș.*

I. ETAPA PREURBANĂ

În a doua parte a secolului XIV și începutul secolului al XV-lea, Suceava, făcînd parte dintr-o grupare de aproape 70 de așezări aflate pe o rază de 21 km în jurul ei, a jucat probabil rol de tîrg periodic, « tîrg de vale » pentru aceste localități.

Tot în baza cercetărilor arheologice, constituirea sa ca oraș se situează spre sfîrșitul veacului al XIV-lea.

Deosebit de importante sînt constatările arheologice referitoare la prima parte a secolului al XIV-lea, care atestă existența în cadrul așezării a unui început de aglomerare a locuirii pe o suprafață de 3—4 hectare în jurul bisericii Mirăuți. Avînd în jurul ei fortificații de palisadă, cu șanț de apărare, așezarea îndeplinea, pe lîngă funcția de tîrg, și una militară, fiind centru al unei formațiuni politice. Înainte de a deveni, deci, reședință domnească, Suceava adăpostea un nucleu politic.

În această etapă a dezvoltării, să-i spunem preurbană, *Suceava evoca o vatră construită de circa 10 ha și o populație de aproximativ 600 locuitori, estimată după densitatea locuințelor atestate arheologic (unei construcții revenindu-i în medie circa 800 m² teren, rezultă un total de circa 100—120 case).*

II. ETAPA DEZVOLTĂRII MEDIEVALE A ORAȘULUI (1388—1650)

Mutarea centrului politic de la Siret la Suceava a fost însoțită de extinderea localității și de creșterea numărului locuitorilor săi. Printre măsurile luate de Petru I Mușat în noua reședință domnească a fost și aceea de adaptare a unei noi gîndiri în organizarea spațiului urban. Astfel, Petru I Mușat renunță la vechea fortificație a așezării premușatine, ia măsuri de umplerea șanțului de apărare din jurul vechiului nucleu dens construit în preajma bisericii Mirăuților și de ridicare, pentru nevoile sale proprii și ale domniei, a unei construcții mari din lemn (19/6m) la circa 250 m vest de biserica amintită, de fapt primul nucleu al Curții Domnești din Suceava. Clădește cea mai veche cetate de piatră din Suceava, Cetatea Scheia, *pe creasta Dealului Zamca, în locul numit* Șeptilici, *de unde se puteau supraveghea drumurile dinspre nord și vest. Săpăturile arheologice au scos în evidență forma de romb a cetății, cu latura de 36 m în interior; cu ziduri de 3 m grosime, cu un turn și 3 contraforți puternici și cu șanț de apărare.*

Cetatea s-a distrus, probabil în urma unor alunecări de teren, în timpul domniei lui Alexandru cel Bun (1400—1432). Imediat după construirea Cetății Scheia, *sau chiar în paralel cu aceasta, Petru I Mușat a ridicat* Cetatea de Scaun, *de unde, la 10 februarie 1388, așa cum s-a menționat mai sus, emite cea mai veche mărturie scrisă a existenței cetății și a orașului.*

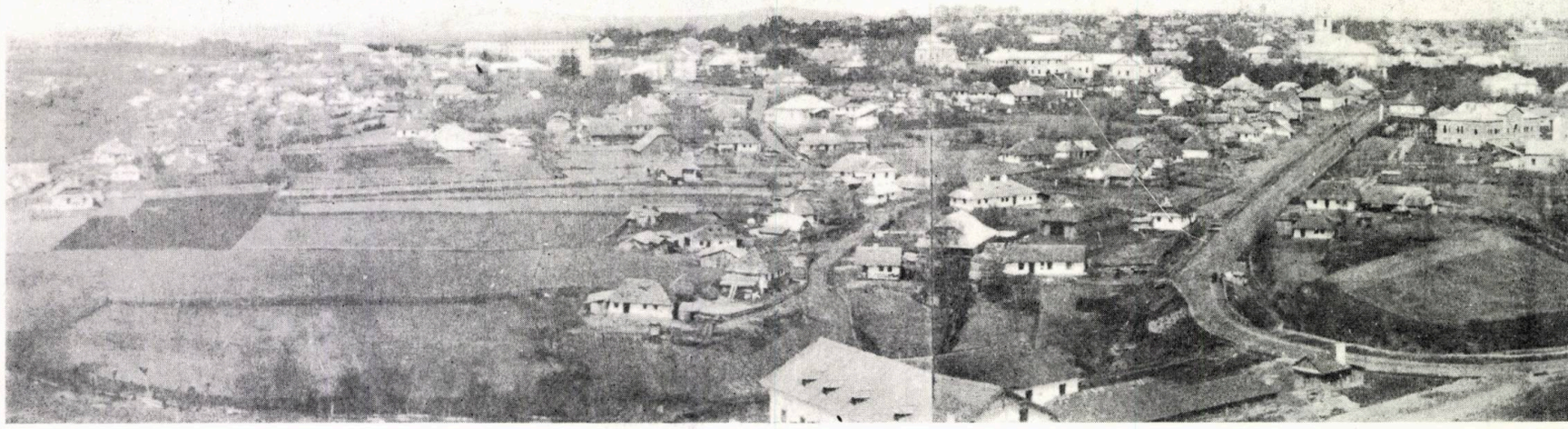

Construită la limita de răsărit a oraşului, pe pintenul terminal şi abrupt al unui înalt şi întins platou, Cetatea de Scaun putea supraveghea, direct, o mare suprafaţă din Valea Sucevei şi, prin posturi de supraveghere, controla un teritoriu practic foarte mare pe toate direcţiile. Avînd un plan rectangular (36×40 m), cu turnuri pătrate de apărare la fiecare colţ, Cetatea de Scaun avea şanţuri de apărare spre platou, în care erau înfipte ţăpuşe şi arici de metal.

Astfel, Suceava în prima sa fază de dezvoltare urbanistică, încadrată istoriceşte la sfîrşitul de veac XIV, avînd ca limită, la est, marginea Văii Şipotului, apoi zona de şes a albiei majore a riului Suceava şi, la nord—nord-vest, traseul aproximativ al străzii Ştefan cel Mare de astăzi, are o suprafaţă de circa 35 hectare, ce constituie partea cea veche a tîrgului Suceava. În această fază, consemnăm deplasarea pieţei de schimb, ca principal centru de activitate economică, din jurul bisericii Mirăuţi, mai spre vest, în jurul Curţii Domneşti. În împrejurimi, erau concentrate locuinţele-atelier ale unor meşteri fierari. Spre limita oraşului descrisă mai sus, mai ales în partea sudică (sectorul Şipot), descoperirile arheologice au pus în evidenţă existenţa, la sfîrşitul veacului al XIV-lea, a meşteşugarilor olari.

În cea de a doua fază a evoluţiei (sec. XV), Suceava cunoaşte o frumoasă dezvoltare, începînd cu vremea domniei lui Alexandru cel Bun (1400—1432) şi Ştefan cel Mare (1457—1504). Alexandru cel Bun lărgeşte Cetatea de Scaun şi o înconjoară cu un zid de apărare, reconstruieşte din piatră şi totodată extinde Curtea Domnească. Prin grija lui Ştefan cel Mare, cînd Moldova medievală trăieşte cea mai intensă activitate constructivă, este amplificată Curtea Domnească şi Cetatea de Scaun. Vechiul fort muşatin este în parte restaurat şi prevăzut cu noi dispozitive de apărare, fiind cuprins pe trei laturi de o nouă incintă întărită cu bastioane circulare, amplasate după configuraţia terenului. Cu parter şi etaj, pe latura de răsărit, cu două etaje pe celelalte laturi, legate de curtea interioară prin scări şi cu un pridvor sprijinit pe pile de piatră, cetatea a rezistat pînă în anul 1675, cînd Dumitraşcu Cantacuzino, executînd ordinul Porţii Otomane, o dă pradă focului. În cele aproape trei veacuri de existenţă, cetatea a avut nu numai o istorie bogată în evenimente, ci a însemnat, adesea, şi principala fortificaţie a Moldovei, împotriva tuturor acelora care doreau să o supună, „identificîndu-se cu gloria militară şi cu idealul de independenţă a întregului popor român". Supusă la numeroase şi puternice asedii, dintre care trei în vremea lui Ştefan cel Mare, cetatea nu a fost cucerită niciodată prin luptă.

Suceava devine, încă din timpul lui Petru I şi Alexandru cel Bun, reşedinţa domnească preferată a domnitorilor, scaun de judecată domnească (atribut de primă importanţă în organizarea vieţii orăşeneşti medievale), precum şi locul unde activitatea sfatului domnesc se desfăşura preponderent; centrul religios (Mitropolia Moldovei) şi vamal (prin documentul de la 6 octombrie 1408, dat de Alexandru cel Bun, se acordă negustorilor din Liov o serie de drepturi comerciale, iar Suceava primea dreptul de a lua vama principală, devenind, totodată, şi oraş-depozit).

Înflorirea activităţii meşteşugarilor şi a comerţului s-a concretizat şi în extinderea zonei centrale, unde se concentrau aceste funcţiuni ale oraşului, precum şi a vetrei construite a oraşului ce atinge, ca limite, zona grădinii Mînăstirii Sf. Ioan, apoi, pe lîngă latura de nord a Muzeului judeţean, prin spatele Liceului Petru Rareş, a Băii Suceava, Liceului Ştefan cel Mare, încheindu-se spre valea riului Suceava. În acest arc de cerc, se întinde un adevărat ţesut urban în suprafaţă de circa 108 hectare, ce adăposteşte o populaţie ce putea atinge cifra de 5000 persoane.

În zona împunătoarei clădiri a Curţii Domneşti, au început să se contureze locuinţele slujitorilor, destul de modeste, precum şi locuinţe mai spaţioase (unele avînd şi beci), care, atît prin materialele, cît şi prin tehnica de construcţie folosită, nu pot fi atribuite decît unui patricianat orăşenesc destul de avut. În contextul acestor realităţi economice, apar menţionate documentar primele elemente de tramă stradală: « uliţa ce duce drept la Cetatea (1448), pe care stăpînea cîteva case şi Mînăstirea Moldoviţa », şi Uliţa rusească (1481).

Tot în această perioadă (secolul al XV-lea), avem şi primele descrieri ale oraşului. În 1476, cînd turcii sub Mahomed al II-lea prădă şi incendiază Suceava, italianul Angiolello din anturajul sultanului scria că oraşul « era înconjurat de şanţuri şi palisade », iar « castelul (Cetatea de Scaun) era clădit din piatră şi tencuială, pe o coastă în afara oraşului. Acesta rezista şi era bine înzestrat » . . . Rezistenţa cetăţii în faţa înfricoşătorului asediu al vestitului Mohamed al II-lea, cuceritorul Constantinopulului, furios din cauza dezastrului suferit la Vaslui şi venit cu o oaste foarte numeroasă să supună Moldova, este edificator relatată de cronicarul polon Dlugosz: « fiind (Mohamed) învins cumplit . . . a fost silit să se retragă ruşinos ».

Este important de evidenţiat, în cadrul imaginii construite a Sucevei acelei vremi, zona meşteşugarilor şi negustorilor. Unii dintre aceştia din urmă, cei mai de frunte avînd locuinţele în zona centrală pe uliţa « boierească », alţii, cei mai mulţi, locuind în încăperi aflate în prelungirea dughenei sau atelierului, amplasat în « inima tîrgului ». Pomenirea meşteşugarilor în documentele vremii, români, armeni, de multiple meserii, ca cismari (Ion Cismaru fiind menţionat la 1392, iar Ion Curelaru la 1472, ca prim reprezentant al Asociaţiei curelarilor din Suceava), ţesători, croitori, aurari, blănari, măcelari, brutari, marginea şanţului de apărare fiind nu mai puţin de 25 cuptoare de ars bărbieri, sculptori în piatră, fierari, dulgheri, zugravi, olari (în partea de vest, în marginea şanţului de apărare fiind nu mai puţin de 25 cuptoare de ars vase ceramice) diversificarea şi specializarea meşteşugarilor, toate acestea au putut contribui la întregirea imaginii urbei acelei vremi. Şi, în acest sens, aspecte suplimentare ne furnizează şi datele despre patricianatul oraşului, din care, pe lîngă oamenii avuţi din rîndul cărora se recrutau organele de conducere locală, făceau parte reprezentanţii puterii centrale (vornicii de tîrg, curtenii, slujitorii însărcinaţi cu diferite funcţii la Curte şi Cetate, conducători militari), cît şi din datele reieşite din topometria străzilor: Uliţa Mare (boierească), Uliţa Fruntea, Uliţa Mitropoliei, Uliţa Crimca, Uliţa Rusească, Uliţa Armenească, Uliţa Nouă etc.

Cele patru incendii din secolul al XV (1445, 1476, 1485, 1487), care au afectat serios construcţiile din oraş, au provocat, totodată, şi distrugerea completă a palisadei întărite şi astuparea treptată, începînd cu a doua jumătate a secolului al XV-lea al celui de al doilea şanţ de apărare care, în secolul al XVI-lea, a fost abandonat complet.

Începînd cu secolul al XVI-lea, Suceava cunoaşte cea de a treia fază de dezvoltare (1500—1650). Atît în evoluţia urbanistică, (suprafaţa oraşului crescînd la 120 ha), cît şi în cea economică, se dovedeşte că această perioadă a fost de fapt perioada cea mai înfloritoare şi prosperă din viaţa medievală a Sucevei.

Cercetările arheologice marchează noua limită a vetrei oraşului: în zona de sud pe lîngă magazinul Universal Bucovina, iar pe latura de vest la biserica Armenească Sf. Simion (Turnul Roşu), limite marcate de cimitirile a două biserici din aceeaşi epocă.

De o reală însemnătate pentru această perioadă ne sînt izvoarele călătorilor străini, ele conturîndu-ne cel mai complet tablou privind aspectul fizic al oraşului.

În ciuda faptului că, deşi a fost peste 160 de ani capitala Moldovei, Suceava nu a fost însă un oraş de mari proporţii, fiind continuu pradă năvălitorilor şi, nu rareori, dată pradă focului, populaţia sa nu a depăşit 15 000 locuitori, iar numărul caselor circa 5000.

În a doua sa domnie, Alexandru Lăpuşneanu (1564—1568), ca urmare a măsurilor luate de turci, distruge parţial cetatea umplînd-o cu lemn şi dîndu-i foc, o părăseşte mutînd capitala ţării de la Suceava la Iaşi, oraş deschis, mai apropiat de Înalta Poartă şi mai greu de apărat în cazul încercării de răzvrătire faţă de turci.

Trebuie menţionat că, spre sfîrşitul veacului al XVI-lea, mai mulţi domni, ridicîndu-se împotriva turcilor (Aron Vodă, Ştefan Răzvan), şi-au reluat reşedinţa la Suceava.

La 1600, Suceava primeşte în Cetatea de Scaun pe Mihai Viteazul, cel care pentru prima dată a unit într-un singur stat toate ţările române. Vasile Lupu (1634—1653) execută la Cetate unele lucrări de refacere, astfel că aceasta mai stă mărturie, prin înfăţişarea ei semeaţă, a falnicei Moldove de altădată. La 1675, însă, cînd aşa cum am mai arătat, în vremea lui Dumitraşcu Cantacuzino, turcii trimit pe Panaiotache Morona, specialist în dărîmarea cetăţilor, care, folosind cantităţi mari de explosiv, o distruge. În vremea lui Duca Vodă (1678—1683), un cutremur transformă în ruine zidurile ce se mai aflau în picioare şi rupe latura de nord, ce alunecă pe versantul dinspre Valea Sucevei.

Cu toate consecinţele evenimentelor politice petrecute în a doua parte a veacului al XVI-lea, cînd între Suceava şi Iaşi se constată un adevărat dualism privind prioritatea reşedinţei domneşti, Suceava a jucat un rol important în economia Moldovei, izvoarele din secolul al XVI-lea numind-o « citta principale de la Moldavia ».

Trebuie să consemnăm că unele dintre aspectele urbanistice caracteristice pentru această etapă a Sucevei medievale, il constituie structura subterană a tîrgului, cu pivniţe boltite din piatră şi cărămidă, unele chiar suprapuse, datate în general de la sfîrşitul secolului al XV-lea şi secolul al XVI-lea. Sînt, de altfel, singurele construcţii de arhitectură civilă păstrate pînă astăzi. Pe lîngă faptul că această reţea subterană de pivniţe conturează precis limitele, variabile în timp, ale tîrgului vechi (mai tîrziu pomenit documentar şi sub numele de « tîrg de jos »), importanţa istorică a acesteia rezidă şi în faptul că ne ajută la tratarea celor mai vechi faze de maturizare urbană a oraşului.

Din numărul mare de biserici din această perioadă, unele punctează şi astăzi silueta oraşului, monumente istorice şi de arhitectură şi martori totodată ai unei înaintate arte şi ştiinţe a construcţiilor pentru acele vremuri.

Întreg ansamblul comercial meşteşugăresc al zonei centrale din apropierea Curţii Domneşti este marcat de zvelteţea Bisericii Domneşti Sf. Dumitru şi a turnului-clopotniţă alăturat mai tîrziu (1560—1561) de către Alexandru Lăpuşneanu. Alte biserici ca Sf. Vineri, Sf. Theodor, Sf. Simeon, Sf. Nicolae etc (unele dispărute astăzi), marcau limitele sudice şi vestice ale oraşului ca « mahalale ».

O interesantă constatare ne oferă hrisovul de la 1673 cu privire la gruparea şi amplasarea meşteşugarilor în jurul bisericilor. Începînd cu secolul al XVI-lea, meşteşugarii s-au organizat în fraţii şi bresle puternic influenţate de biserică. O astfel de frăţie, a zugravilor, este organizată în jurul bisericilor Sf. Gheorghe şi Sf. Nicolae (şi pe uliţa Sf. Nicolae), frăţia blănarilor şi cojocarilor, în jurul bisericii Sf. Vineri şi pe uliţa Sf. Vineri. O altă relatare, de la 1644, precizează că, în jurul bisericii catolice a Bunei Vestiri, şi a pieţei cu acelaşi nume, în care se află şi biserica, se grupa frăţia măcelarilor. Pe uliţa Sf. Theodor şi în jurul fostei biserici cu acelaşi nume, ce se află în apropierea liceului Petru Rareş de astăzi, era cartierul olarilor (25 de cuptoare de ars vase descoperite arheologic). Am mai putea adăuga că, pe uliţa Podgoria, predominau croitorii, pe uliţa Fruntea, bărbierii, ciubotarii şi abagii, iar, pe uliţa Mitropoliei, pietrarii şi zlătarii.

Dintre construcţiile laice care se mai păstrează, menţionăm Hanul Domnesc, realizat în prima parte a secolului XVII, etajat mai tîrziu (sec. XVIII), astăzi adăpostind Secţia de artă populară a Muzeului Judeţean. Aşa cum arată în prezent (restaurat între anii 1962—1966 sub îndrumarea arh. Virgil Antonescu), împunător, cu valoroase elemente de arhitectură tradiţională, nu întîmplător de-a lungul timpului cu destinaţia sa de han domnesc — casă de vînătoare, a primit oaspeţi de seamă, printre care şi pe împăratul Iosif al II-lea, în anii 1873—1876, cu prilejul vizitelor făcute de acesta în Bucovina.

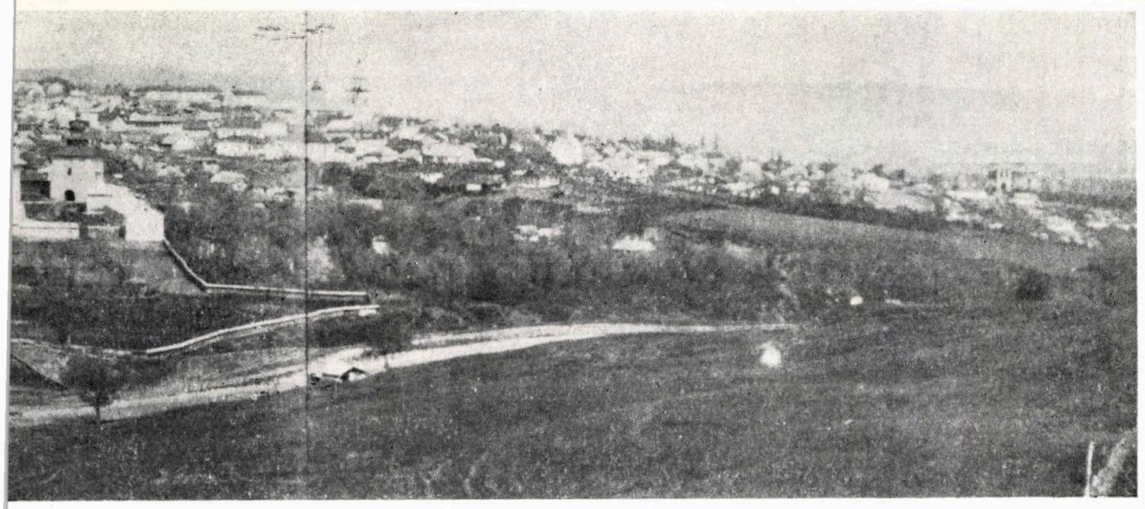

1

1. SUCEAVA ÎNTRE 1895—1900

2. TRAMA STRADALĂ A ORAŞULUI SUCEAVA (SECOLELE XVI—XVIII): *I.* Piaţa de Sus (1761) — *II.* Piaţa de Jos (1761) — *III.* Mahalaua Blănarilor şi a Cojocarilor (1673) — *IV.* Casele de peste Rîpa de la Fîntîna Doamnei — *V.* Colţul (Cotul) de la Biserica Învierea (1785) — *VI.* Casele din zona Mahala sau Tătăraşi către Arini (1785) — — *VII.* Mahalaua Olarilor — *VIII.* Mahalaua Armenească — 1. Biserica Sf. Dumitru — 2. Biserica Sf. Treime — 3. Biserica Mirăuţi — 4. Biserica Sf. Ioan Botezătorul — 5. Biserica Catolică — 6. Biserica Sf. Vineri — 7. Biserica Sf. Gheorghe — 8. Biserica Învierii — 9. Biserica Vovidenia — 10. Biserica Sf. Teodor — 11. Biserica Sf. Arhangheli — 12. Biserica Barnovschi — 13. Biserica Sf. Nicolae — 14. Biserica Sfintei Cruci — 15. Biserica Sf. Simeon (Romburile marchează monumentele istorice care se mai păstrează pînă în zilele noastre)

2

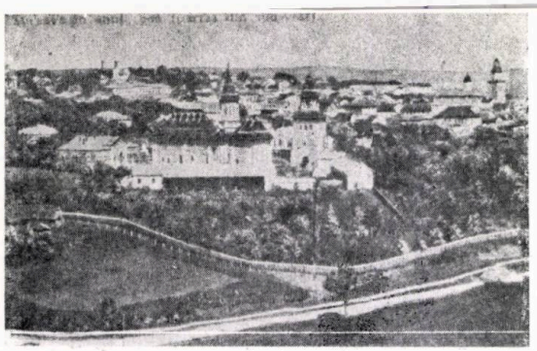

3

4

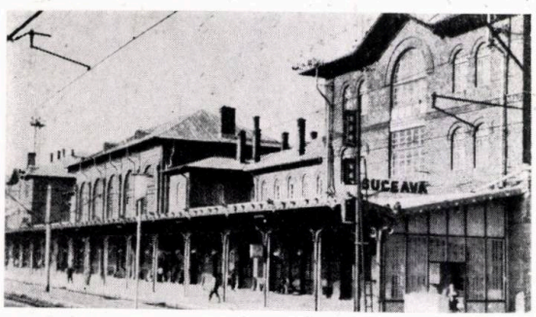

5

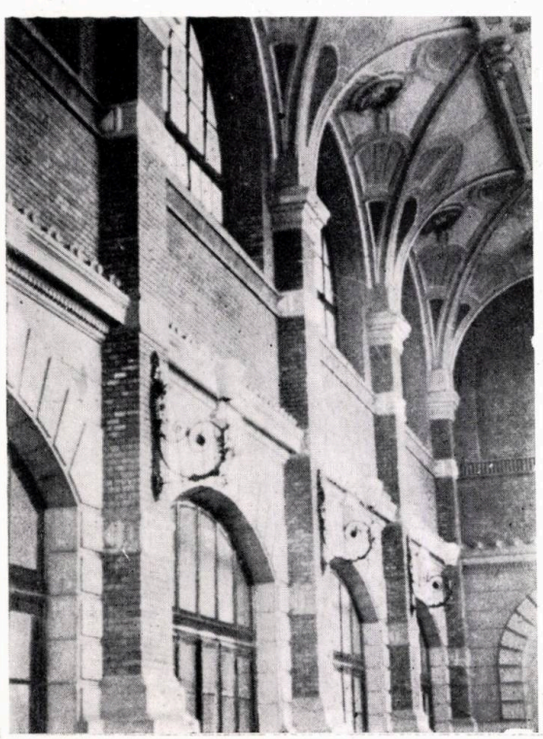

6

III. A TREIA ETAPĂ: PERIOADA DE STAGNARE ȘI REGRES URBAN (1650—1775)

Ce-a de-a treia etapă se caracterizează printr-o perioadă scurtă de stagnare și una mai lungă, de decădere lentă a orașului, ambele determinate de schimbarea direcției principale a comerțului, a drumului și obiectului acestuia (accentul punîndu-se tot mai mult pe exportul de cereale), precum și datorită distrugerilor provocate de războaiele turcilor cu polonii și invaziei cazacilor și tătarilor.

O primă fază, foarte scurtă, o constatăm între anii 1650—1670, în care evidente sînt și simptomele de decădere și distrugere a orașului. În 1600, orașul este ars și distrus de cazaci și tătari, care-l ocupă temporar; în 1653, a cunoscut cel mai lung asediu al său timp de 12 săptămîni — cînd în jurul Cetății de Scaun *s-au dat lupte între cazacii zaporojeni, conduși de Timuș Hmelnițki, și trupele lui Gheorghe Ștefan, care primise întărituri din Polonia și Transilvania. Referindu-se la acest asediu, Paul de Alep consemna că, la Suceava, cazacii lui Timuș au distrus Mînăstirea Armenească și au ucis pe oamenii închiși în ea, luîndu-le numeroase lucruri de preț, printre care și două buți pline cu monede de aur.*

În cea de-a doua fază, cuprinsă între anii 1670—1775, se constată aceleași simptome de decădere economică, demografică și edilitară a orașului. Nevoită să renunțe, pentru moment, chiar și la planurile sale de anexare totală sau parțială a Moldovei datorită opoziției habsburgilor și otomanilor. Republica nobiliară polonă s-a străduit, în schimb, să transforme zona de nord a Moldovei într-o zonă «tampon» între ea și Imperiul otoman, pentru a ține la distanță cît mai mare de granițele sale trupele otomane și tătărăști. Astfel, încă din anul 1673, oștile polone ocupaseră Cetatea Neamțului și a Sucevei «socotind că, după ce vor lua cetățile, prea lesne vor lua și țara». Timp de un an, au stat în Cetatea Sucevei, jefuind în jurul ei, prădînd locuitorii orașului, ceea ce a determinat «bejenirea» multor orășeni.

În 1691, cînd Jan Sobieski întreprinde cea de-a doua expediție în Moldova, Suceava a fost din nou ocupată de oștile polone, care rămîn aici cîțiva ani. Stabilindu-și comandamentul la Zamca, ridică un val de pămînt în jurul mînăstirii, care se mai păstrează și astăzi, de atunci mînăstirea, înainte Sf. Axente, numindu-se Zamca (în limba polonă, zamki = cetățuie, fortificație*). Chiar și după 1700, desele incursiuni ale polonilor în Moldova, precum și ciocnirile cu turcii, au dat «lovituri de moarte» orașului.*

*Descrierile călătorilor străini sînt edificatoare. La 1674, Vignunello, consemna că la Suceava toate «bisericile au fost devastate»; Giovani Battista (1687) arată că în urma luptelor dintre poloni și turci, în orașele din Moldova, Baia, Suceava și Neamț, «nu au mai rămas decît doar zidurile goale, nu zic de la case, dar și încă și de la biserici»; la 1686, François Gaston vedea orașul Suceava ca un centru «mare, în întregime pustiu», Francisc Radzewski (1700) consemna aceeași stare de lucruri, «Ceva mai jos spre răsărit era așezat orașul vechi (descrierea se făcea de pe Zamca), unde se aflau zidurile pustii ale mînăstirilor încărcate cu podoabe și ale caselor mari de piatră precum și ruinele unui oraș odinioară populat». Iar distinsul nostru cărturar Dimitrie Cantemir, în Descrierea Moldovei, arată că: «*Suceava, odinioară capitala întregei Moldove, scaun domnesc și mitropolitan, zace aproape toată în ruină».

Spre sfîrșitul acestei perioade, se produce o ușoară înviorare economică; pe plan urbanistic, constatăm extinderea zonei comerciale înspre Ulița Armenească. *De atunci, avem și primul plan cartografic cunoscut pînă în prezent al Sucevei, pe baza căruia, cît și a mențiunilor documentare referitoare la perioade anterioare (în special, hrisovul de la 1673) s-a putut reconstrui și o schemă stradală corespunzătoare secolului al XVII-lea* (Fig. 1).

La trama stradală mai veche, pe baza planului de la 1773—1775 și a mențiunilor documentare, se adaugă și Ulița Dinovac *(1773);* Ulița Datornicilor *(1761);* Ulița Sf. Ioan *(1764). Limitele planului orașului nu s-au extins, în schimb, s-a îndesit rețeaua stradală, unele uliți mai vechi căpătînd alte denumiri. Se localizează totodată, topografic, pentru prima dată, schema de bază a drumurilor de tranzit, supraputse (cum era de așteptat) pe zona orașului cu principalele «uliție».*

Organizarea locurilor de schimb, s-a făcut în toate etapele analizate mai sus, în mod permanent în zona cuprinsă dintre Sf. Dumitru și Curtea Domnească. Alături de acesta, a funcționat tîrgul de vite, în zona vechii Mitropolii (Bis. Mirăuți). Sesizarea arheologică, pentru secolele XVI și prima jumătate a secolului al XVII, privind extinderea zonei comerciale spre zona de vest, respectiv spre Ulița Armenească, *este atestată și în scris. Astfel, documentul de la 2 iulie 1761, prin delimitările descrise, contribuie substanțial la înfățișarea zonei centrale a orașului Suceava.*

În strînsă legătură cu o oarecare îmbunătățire economică, se constată și o înviorare a reconstrucției urbane, sînt menționate case cu cerdac și pivnițe boltite, sînt descrise zonele mahalalelor. În legătură cu populația, semnificativ este și faptul că se observă o mare fluctuație a sa, mai ales a «străinilor» (evrei, germani și chiar polonezi), unii dintre aceștia păstrîndu-și în timp individualitatea etnică.

IV. ETAPA A PATRA: REDRESAREA URBANĂ (1775—1815)

Dezvoltarea orașului, în perioada de la începutul ultimului pătrar al veacului al XVIII-lea și pînă la primul război mondial, o analizăm în contextul ocupării nordului Moldovei de către Imperiul Austriac. Acesta obligă, prin tratatul din 7 mai 1775, Poarta Otomană *(care își asumase dreptul de a veghea la integritatea țărilor române) să renunțe la ținutul Cernăuți și la două treimi din ținutul Sucevei (de atunci, această parte a țării, pentru bogăția pădurilor de fagi, este numită Bucovina).*

O primă fază (de redresare) o putem consemna între anii 1774—1786, *cînd așezarea este ridicată la rangul de oraș comercial. Pentru această perioadă, cea mai importantă măsură luată de austrieci pe plan urbanistic este aceea de ridicare în plan a terenurilor de casă din vatra orașului, delimitarea acestuia și a zonei înconjurătoare, acțiune ce a durat cinci ani (1782—1787). Pronind de la precizarea acestor delimitări, constatăm că orașul Suceava avea o suprafață, la 1787, de circa 190 hectare, organizarea sa interioară reflectînd aceeași zonare sesizată și anterior. În raportul său către Curtea din Viena, de la 1786, Carol Enzemberg arată că majoritatea caselor erau construite din lemn tencuite cu lut și var, excepție făcînd doar cîteva case din piatră ale unor negustori.*

Analizînd, în continuare, starea economică și edilitară a orașului, ca și demografia sa, surprindem, pe baza documentelor de arhivă, o serie de trăsături noi ale acestuia, în tranziție, de la epoca feudală la cea modernă capitalistă. Pentru a crea o bază cît mai largă de construcție a noilor clădiri, Curtea din Viena scutește pe locuitorii ce veneau la Suceava de vame de pod pentru lemne de foc și construcție. Negoțul, desfășurat în zilele de tîrg, care cunoaște o activitate tot mai intensă, are, de această dată, ca obiect principal vitele. În zona centrală a orașului, negustorii posedau numeroase dughene, la 1787 inventariindu-se 50 de dughene, dintre care 8 aveau bolți pentru comerțul stradal, tot în centru mai existau trei circiumi. Alături de negustorie un rol important, în configurația fizionomiei orașului, l-au jucat noii, stabilimente meșteșugărești. Grigore Maixner ridicase, la 1772, o berărie în Arini; în 1782, pe ulița Poni, se găsea o brutărie a unui maistru franzelar, iar în zona Ripa de la Fîntîna Doamnei, Ion Capri și Bogdan Moise ridicaseră un mare atelier de măcelărie. Tăbăcăriile sînt mutate, datorită mirosului insuportabil, la marginea orașului între Zamca și Iței.

Dorința declarată de a reda Sucevei, ca și celorlalte orașe bucovinene, «strălucirea de odinioară» face ca, în 1786, să se treacă la reorganizarea politico-administrativă și economică a sa. Astfel orașul este ridicat, prin ordonanța gubernială din 31 august 1786, la rangul de oraș comercial liber, *introducîndu-se totodată magistratul, ca formă politico-administrativă conform rescriptului Consiliului public de război, din 8 februarie 1786. Larga autonomie orășenească, ca și privilegiile și avantajele acordate, cu prilejul introducerii magistratului, aveau menirea de a atrage aici maiștri, meseriași și negustori din provinciile ereditare ale coroanei și din alte țări.*

Cea de-a doua fază de evoluție, cuprinsă între anii 1786—1815, cînd orașul dobîndește privilegiul de a ține tîrg anual, *nu este decît o continuare a primei faze, dar cu o amplificare a redresării sale economice și constructive. Din această perioadă, se păstrează întocmite două planuri ale orașului, cu destule elemente noi, care ne dau posibilitatea să localizăm unele construcții și uliți menționate în documente vechi. Considerăm interesant să prezentăm denumirea veche și cea de astăzi, a cîtorva din principalele străzi ale Sucevei: O parte a străzii Ilie Pintilie, str. Karl Marx și porțiunea străzii Ștefan cel Mare aflată între str. Karl Marx și str. Nicolae Bălcescu se numea* Ulița Mare Ulița Boierească; *Strada Petru Rareș, de la intersecția ei cu Bulecvardul Ana Ipătescu pînă la str. Dimitrie Dan și str. Karl Marx de la biserica Sf. Dumitru pînă la str. Vasile Alecsandri (Biserica Sf. Cruce) se numea* Ulița Fruntea; Ulița Ponea *este astăzi str. Ștefan cel Mare, de la intersecția ei cu str. Nicolae Bălcescu pînă la actualul magazin Bucovina;* Ulița Datornicilor *se numește, astăzi, str. Mirăuți, actuala stradă a Cetății se numea odinioară* Ulița Sf. Ioan *sau* Ulița ce duce drept la Cetate; Bulevardul Ana Ipătescu *cu traseu azi îmbunătățit se numea odinioară* Ulița Nouă *și* Drumul din oraș la Arini; *str. 6 Noiembrie se numea* Ulița Capri; *str. Vasile Bumbac se numea* Ulița Poni Mica *și* Ulița Zoteștilor; Ulița Sf. Teodor *este astăzi str. Mihai Viteazul;* Ulița Dinovac *se numește astăzi str. Mihai Eminescu, Străzile Dragoș Vodă și Nicolae Bălcescu se numeau odinioară* Ulița Crimca; *Strada Armenească se numea* Ulița cea Mare Armenească *sau* Sf. Simion; *fostul* Drum al Cernăuțiului *astăzi se numește str. Ilie Pintilie.*

Pline de semnificații pentru urbanistica orașului din ultima perioadă a dezvoltării sale voievodale, ni se par datele extrase din jurnalul de călătorie al împăratului austriac Frantz I în Bucovina, din luna iunie 1817, cu care prilej a poposit cîteva zile și în Suceava. Intrarea în oraș, se consemnează în jurnal, s-a făcut dinspre Iței pe un pod « splendid acoperit », (prăbușit apoi în 1893 în urma unor inundații mari).

Dintre clădirile cu funcții social-economice, politice și militare menționate, amintim: clădirea Vămii (fără etaj), Cazarma (începută); clădirea municipalității; o Judecătorie districtuală: Tribunal principal; Poșta; clădirea unde se produce mătase; Spitalul; Școala Normală, cu 4 săli de clasă, parter etaj; Spitalul Militar cu două camere; casa unui moldovean în care este o infirmierie și o cameră farmacie; clădirea serviciului de aprovizionare, cu o cancelarie și cu 2 cuptoare de pîine și magazie de făină; o clădire de lemn tencuită cu lut a gărzii principale, avînd și închisoare. De asemenea, în jurnal, sînt amintite și monumentele de arhitectură bisericească; ruina unei mînăstiri (Iței), ruina unei mînăstiri cu turn (Sf. Dumitru); Biserica Catolică, Biserica Latină cîndva Grecească (Biserica Învierea); Biserica Ortodoxă (Sf. Gheorghe); ruinele unei cetăți vechi; Biserica Armenească (Sf. Cruce); Zamca; Biserica Armenească (Sf. Simion), Sinagoga Evreiască. Interesante sînt descrierile de case din vatra orașului; « multe case răzlețe, unele cu etaj, cele mai multe fără etaj, (pe Ulița Mare sau Boierească, azi str. Ștefan cel Mare), case în parte solide, parte cu etaj, unele singuratice în dezordine și, de asemenea, cu magherniță din lemn . . ., casa baronului Capri cu o curte exterioară . . . », cunoscută în secolul al XIX-lea sub denumirea de Hotel Langer (a se vedea rev. Arhitectura nr. 4/1973, pag. 40, cu restaurarea propusă care din păcate nu s-a mai făcut) trei piețe dintre care cea mai mare este cea din « mijlocul tîrgului » (zona bisericii Sf. Dumitru).

În perioada anilor 1775—1815, se poate constata o redresare economică socială crescîndă, cu anumite particularități ce au imprimat și evoluției urbanistice caracteristici specifice modului de viață capitalist. Curtea de la Viena a urmărit să creeze o burghezie orășenească, eterogenă din punct de vedere național, și care să sprijine politica imperială în găsirea unor venituri pentru visterie cît mai mari.

V. A CINCEA ETAPĂ, PERIOADA DEZVOLTĂRII CAPITALISMULUI (1815—1944)

Într-o primă fază *(1815—1918), respectiv pînă la terminarea primului război mondial, viața orașului Suceava continuă a se desfășura sub ocupația Imperiului Austro-Ungar. Pe fondul unor nemulțumiri crescînde ale populației pentru nesocotirea limbii, obiceiurilor, profanarea unor monumente istorice, habsburgii continuă politica de deznaționalizare, colonizează orașul cu germani, ruteni, polonezi, cehi, evrei și alte naționalități, cărora Curtea din Viena le acordă însemnări economice, administrative și culturale. Așa cum arată istoricul Mihai Iacobescu, în lucrarea* « Două decenii de învățămînt superior la Suceava », *pînă la mijlocul veacului al XIX-lea, cînd acțiunile protestatare ale românilor culminează cu* Revoluția de la 1848 « în timp ce populația românească a sporit de aproape 3 ori, numărul alogenilor a crescut de 30 de ori ». *Deși, după 1848 (în urma revoluției românii din Bucovina dobîndesc unele drepturi), Suceava devine capitală de ținut, iar din 1868 capitală de județ, cele cîteva ateliere meșteșugărești și « fabrici » (cu profil de pielărie, textil și alimentar) din zona Iței nu sînt în măsură să aducă prosperitate orașului.*

Unul dintre contemporani nota cu amărăciune « Astăzi Suceava este un oraș lipsit de viață fără comerț, fără o industrie oarecare orașul încezește ». Din punct de vedere urbanistic în această perioadă s-au construit, printre altele, actuala clădire a Liceului de Muzică și Arte Plastice, *la mijlocul sec. al XIX-lea, inițial primăria orașului și apoi școală, (Sediul Liceului Ștefan cel Mare pînă în 1895);* Consiliul Popular Municipal, *construit ca tribunal și închisoare (1885);* Spitalul, *devenit astăzi* « Spitalul Vechi » *(1871),* Liceul Ștefan cel Mare *(1893—1895);* Gara Suceava-Burdujeni *(1869);* Muzeul Județean Suceava *inițial Prefectură (1904). De la sfîrșitul secolului XVIII și din secolul XIX, s-au păstrat, pînă nu demult, fronturile stradale comerciale, cu locuințe la etaj, din zona Bisericii Sfîntu Dumitru (str. Ștefan cel Mare, Karl Marx), — astăzi, datorită gradului înaintat de uzură, în stare de autodemolare, înlocuite de blocurile de locuințe avînd spații comerciale la parter, ale ansamblului Ștefan cel Mare (în construcție).*

Mai multe case vechi cu un specific aparte din secolul XIX se păstrează în zona străzilor Zimbrul, Luca Arbore, Cetății, Dragoș Vodă, Armenească, Ion Creangă; menționăm dintre acestea Casa Costin Tarangul, Casa memorială Simion Florea Marian *(1820), ambele de pe strada ce poartă numele marelui folclorist.*

Beneficiind printre altele de linie ferată, care lega Suceava de alte localități importante ale Bucovinei, iar, prin gara de frontieră Burdujeni legătura cu România precum și de o dotare tehnică edilitară (apa potabilă, canalizare, iluminat de la începutul secolului XX), sporul demografic a cunoscut un adevărat salt, populația orașului ridicîndu-se la 11 000 locuitori, în 1900.

În cea de a doua fază (perioada interbelică), orașul Suceava unit cu România, odată cu Bucovina (6 noiembrie 1918), proces istoric general și unitar ce a cuprins toată România, a cunoscut un nou salt calitativ în dezvoltarea economică, socială și culturală. Acum, s-au construit trei mori, o fabrică de zahăr, o întreprindere prelucrătoare de mezeluri precum și multe ateliere de mică industrie meșteșugărească.

Construcțiile orașului se îndesesc, în special locuințele, dintre clădirile publice menționăm actuala Bibliotecă județeană *(1935). Populația ajunge înainte de cel de al doilea război mondial la aproape 20 000 de locuitori.*

Înainte de a trece la etapa de dezvoltare contemporană, cîteva cuvinte despre trecutul localităților Burdujeni și Iței, *aflate pe malul stîng al rîului Suceava, în prezent cartiere ale municipiului.*

Avînd pe vatra actuală două așezări: IUCUSENI, sec. XV și VOLCĂNEȘTI sec. XVI, denumiri care se mai regăsesc astăzi în toponimele unor forme de relief, Burdujeniul *(nume, primit, după C. C. Giurescu, de la un anume Borduja sau Burduja) apare, în 1808, într-un document domenesc, menționîndu-se Mînăstirea Teodoreni din « tîrgul Burdujeni », zidită de Teodor Movilă în anul 1597, pe locul unde se afla o bisericuță de lemn. Desigur, dezvoltarea Burdujeniului a fost favorizată de rolul său comercial, de poziția sa de punct de frontieră, în 1860 luînd ființă vama între Imperiul Habsburgic și vechea Românie. În 1869, cu ocazia deschiderii liniei ferate Suceava—Roman, prima linie din Moldova, s-a construit* Gara Burdujeni *(azi gara Suceava), una dintre cele mai monumentale clădiri ale municipiului, realizată după modelul gării Frieburg. În 1912, populația Burdujeniului era de cca 4800 locuitori.*

Numele localității Iței *se spune că ar deriva de la numele unui pustnic Iațco. Partea veche a localității, respectiv* Iței-Vechi, *menționată ca așezare la 1453, cuprinzînd ulițele zonei în pantă dinspre apa Sucevei (Hîrbărie, Șeptilici) și partea de cornișă a platoului Zamca, este astăzi integrată în cartierul central (Suceava propriu-zisă) al municipiului.* Iței-Noi, *cuprins în vatra cartierului Iței de astăzi, are o dezvoltare mai cunoscută după ocuparea Bucovinei de către Austria, în 1788, aici amplasîndu-se primele familii de coloniști germani. Ca și în cazul Burdujeniului, importanța localității crește datorită graniței și construcției, în jurul anului 1870, a căii ferate Cernăuți—Iași și un timp datorită și liniei locale spre Suceava construită în 1896, care ajungea pînă în zona Obor, azi Piața 1 MAI (zona Policlinici), linie menținută pînă la primul război mondial. Așezarea s-a întins în veacul trecut pînă la vecinătatea Burdujeniului. Fiind ca și Burdujeni localitate de graniță în 1876, în concurență cu* Gara Burdujeni, *se construiește* Gara Iței *(azi gara Suceava-Nord).*

La recensămîntul din 1912, localitatea avea 2437 locuitori. În afara funcției agricole și comerciale, Burdujenii și Iței capătă și funcțiuni industriale, aici realizîndu-se și primele ateliere manufacturiere (fabricuțe) de pe teritoriul municipiului.

VI. A ȘASEA ETAPĂ, CEA A DEZVOLTĂRII SUCEVEI SOCIALISTE CONTEMPORANE

Refacerea orașului în urma războiului, începută îndată după victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, constituie o primă fază *a acestei perioade (1944 — 1960).*

Se construiesc mai intens locuințe individuale în zonele străzilor Mihai Eminescu, Samoil Isopescu, Zamca și cartierelor Iței și Burdujeni.

Se realizează blocuri cu puține niveluri pe străzile Ion Creangă, Ștefan cel Mare (zona Policlinicii), Complexul cooperației meșteșugărești din vecinătatea Casei de Cultură și altele. De menționat că, (începînd din 1952) (pînă în 1968), Suceava a fost reședință regiunii cu același nume, formată din județele de astăzi Suceava și Botoșani.

A doua fază *de dezvoltare socialistă a Sucevei (din 1960 pînă în zilele noastre) este perioada cea mai rodnică de dezvoltare. De acum înainte, dinamica ascendentă a transformării sale are la bază* schițe de sistematizare, *elaborate și reactualizate periodic, pe măsura creșterii orașului.*

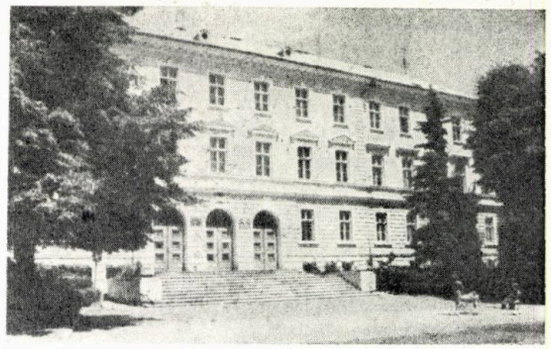

7

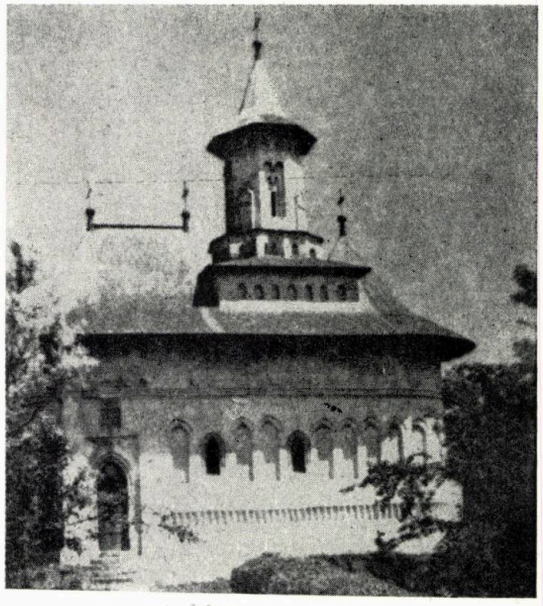

8

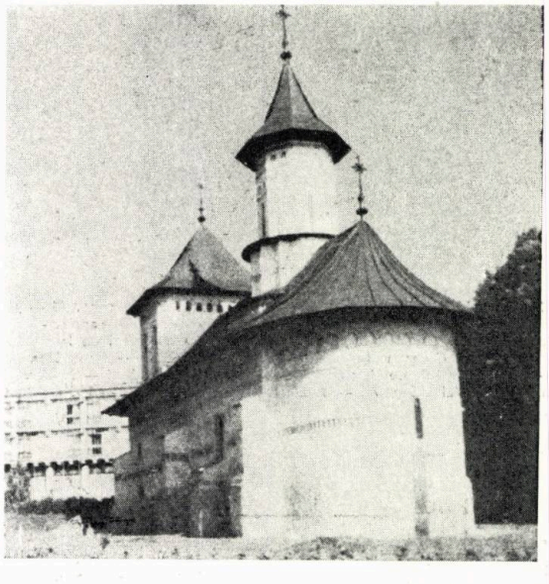

9

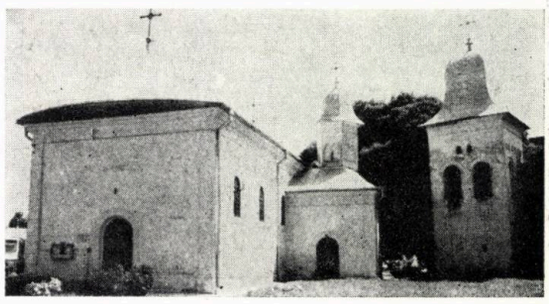

10

3. SUCEVA LA 1906 — carte poștală ilustrată — *4, SEDIUL JUDEȚEAN AL P.C.R.*, clădirea veche 5, *6. GARA SUCEVA (BURDUJENI — 7. CONSILIUL POPULAR MUNICIPAL SUCEVA — 8. BISERICA COCONILOR (Sf. Ioan Botezătorul),* monument istoric — 9. *BISERICA SF. NICOLAE,* monument istoric — *10. BISERICA SFINTEI CRUCI,* monument istoric

11

11. SCHEMA MUNICIPIULUI SUCEAVA 1983: 1. Zona centrală — 2. Ansamblul Intersecție Mărășești — viitor centru de cartier — 3. Ansamblul de locuințe George Enescu — 4. Ansamblul de locuințe 1 MAI — 5. Cetatea de Scaun a Sucevei — 6. Mînăstirea Zamca — 7. Ansamblul de locuințe Cuza Vodă—Burdujeni — 8. Zona industrială Valea Sucevei — 3. Zona industrială Scheia — 10. Cartierul Iţcani — 11. Lacul de acumulare Dragomirna — 12. Cartierul Burdujeni — 13. Unităţi ale industriei uşoare — 14. Parcul de Cultură şi Odihnă (parcul Cetăţii) — 15. Zona de sport şi agrement ŞTRAND — 16. Dealul Tătăraşi — 17. Sfîntu Ilie — 18. Scheia

12. CETATEA DE SCAUN A SUCEVEI — aspectul actual al ansamblului monumental istoric

Schiţa din 1960 *(arh. Ovidiu Vasilescu — ISCAS Bucureşti), analiza critic situaţia existentă privind cadrul natural şi fondul construit şi făcea propuneri de dezvoltare urbană, în special a cartierului Suceava, în relaţia directă cu amplasarea primelor două mari unităţi industriale C.C.H. şi C.P.L. în lunca Sucevei. Stabileşte de asemenea amplasamentul pentru piaţa centrală a oraşului, pentru primele ansambluri de construcţii de locuinţe, corespunzător necesităţilor etapei 1960—1965, în zona Mînăstirii Sf. Ioan, a străzilor Mihai Viteazul şi Ana Ipătescu, fixează traseul principalei artere ce străbate oraşul pe direcţia Bucureşti—Siret (Cernăuţi), respectiv* Drumul European 20.

Pentru cartierele Iţcani *şi* Burdujeni, *se propune o dezvoltare lentă, fără construcţii de blocuri.*

Schiţa din 1965 *(arh. Eusebie Latiş — Institutul de Proiectare Suceava) stabileşte principalele direcţii de dezvoltare ale oraşului pînă în anul 1980, studiază evoluţia populaţiei şi asigurarea forţei de muncă, zonificarea funcţională raţională, dotarea tehnico-edilitară şi, în general, problemele legate de dezvoltarea urbanistică a Sucevei în primă etapă şi în perspectivă. Pentru investiţiile de locuinţe, se prevede realizarea unor ansambluri în partea de vest (Arini 2200 apartamente, Zamca circa 2700 apartamente, începînd viitorul Cartier George Enescu) şi de asemenea valorificarea cornişei de nord-vest.*

Se studiază punerea în valoare a unor monumente istorice ca ruinele Cetăţii de Scaun, *Mînăstirea Sf. Ioan, bisericile Sf. Dumitru, Sf. Ioan Botezătorul (Domniţelor), în strînsă corelare cu realizarea parcului de cultură şi odihnă al oraşului, plecînd din piaţa centrală şi cuprinzînd* Valea Şipotului şi Valea Cetăţii. *Acelaşi considerent, al punerii în valoare a unor vestigii istorice şi de arhitectură, a ghidat şi rezolvarea reţelei stradale (zona platoului Zamca), precum şi păstrarea specificului zonei «Dragoş Vodă» cu construcţii tradiţionale, pline de interes pentru ceea ce a fost caracteristic, cu mai multe decenii în urmă, zonei de locuit a oraşului.*

Se propune o grupare funcţională şi raţională a unităţilor de industrie şi depozite din ramurile prelucrării lemnului, chimiei, construcţiei de maşini, în general pentru industriile cu profil nealimentar, pe platforma din Valea Sucevei, iar pentru depozite şi unităţile industriei alimentare-platforma industrială Scheia. De asemenea, se propune ca anumite unităţi cu volum mare de forţă de muncă predominant feminină, nenocive şi care nu necesită deservire feroviară, să fie amplasate în perimetrul zonei de locuit (Întreprinderea de tricotaje Zimbrul, Fabrica de Confecţii). Schiţa de sistematizare prevede restructurări şi modernizări ale unor principale artere de circulaţie (Mărăşeşti, Emil Bodnăraş, Traian Vuia), realizarea pasajului denivelat peste calea ferată la Iţcani, realizarea Complexului sportiv şi de agrement Ştrand, *din lunca Sucevei.*

Schiţa din 1975 *reactualizată în 1980 (ing. Teodor Buliga, arh. Anatolie Petruc, ing. Kuşniruc Artur, economist Florin Duda) prevede, în primul rînd, dezvoltarea intensivă a oraşului în cadrul perimetrului construibil existent. Concomitent cu îndesirea ansamblurilor date în folosinţă pînă în anul 1970, se construieşte* Cartierul George Enescu *de 7000 apartamente, plasat într-o zonă liberă de construcţii şi organizat în unităţi urbanistice complexe, ce gravitează spre Bulevardul George Enescu, care leagă, pe direcţia est-vest, vechiul centru al municipiului cu artera de penetraţie* (Drumul Naţional 17, *dinspre Cluj — Vatra Dornei). După 1978, se propune ca investiţiile de locuinţe să se concentreze mai mult în zona învecinată platformei industriale «Valea Sucevei», de-a lungul arterelor de penetraţie în municipiu dinspre Aeroport şi Botoşani şi dinspre Dorohoi (actualul* cartier Cuza Vodă, *în final cuprinzînd circa 7500 apartamente). Se propune, de asemenea, restructurarea vechii zone comerciale situate în vecinătatea Bisericii Sfîntu Dumitru. În perspectivă, municipiul urmează a se dezvolta în partea de vest, în localitatea Sf. Ilie cît şi în zona cuprinsă între cartierele Iţcani şi Burdujeni, de o parte şi de alta a străzii Gheorghe Doja, unde se impune dezafectarea vechii îngrăşătorii de suine.*

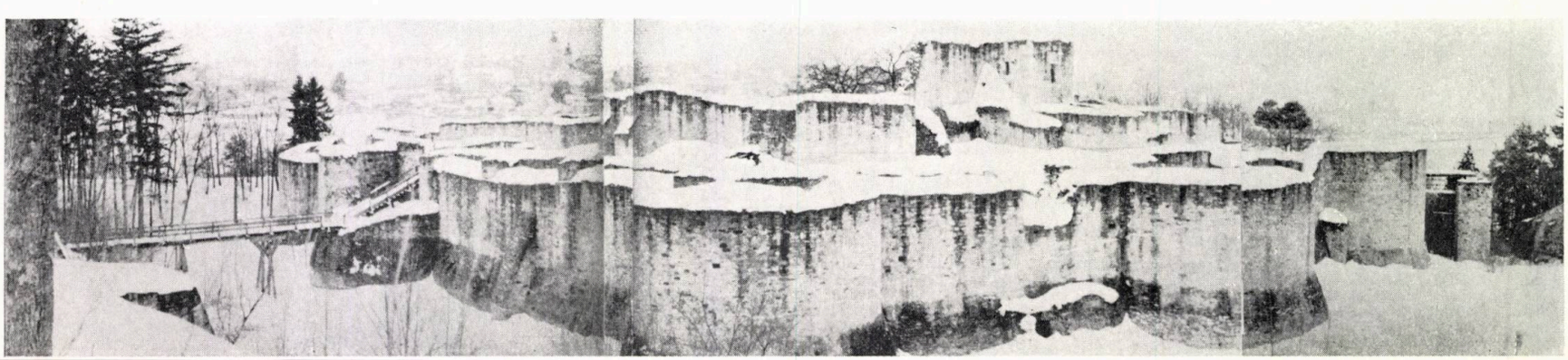

12

13. SCHIȚA DE SISTEMATIZARE SUCEAVA 1984: 1. Suceava — 2. Burdujeni — 3. Iţcani — *S.* Sănătate — *IS.* Învăţământ superior *Ansambluri de locuinţe: GE.* George Enescu — *AL.* Alexandru cel Bun — *MV.* Mihai Viteazul — *M.* Mărăşeşti — *Z.* Zamca — *CV.* Cuza Vodă

VVV — Şanţul de apărare şi palisada de la mijlocul secolului al XIV-lea

— Vatra oraşului la finele secolului al XIV-lea

XXX — Şanţul de apărare şi palisada de la începutul secolului al XV-lea

• • • • — Perimetrul construibil în 1982

||||| — Ansambluri nou propuse pentru etapa 1985—1990

— *Industrii*

14

în studierea zonelor de producție, prioritate s-a acordat folosirii intensive a terenurilor și, în special, a terenurilor improprii producției agricole și organizării pe principiul cooperării, centralizat, a deservirilor și a dotărilor pe întreaga zonă. Pentru platforma industrială « Valea Sucevei », se prevede asigurarea unui nou acces rutier care să facă legătura cu orașul și cu Drumul Național 29 *(Suceava—Botoșani), în aval de cel existent, precum și lărgirea arterei existente care traversează zona industrială, la patru benzi de circulație.*

Privind circulația majoră, pentru a nu supraaglomera principala arteră, Bulevardul « 1 Mai — Ana Ipătescu », zona dens populată a cartierelor George Enescu — Zamca a fost legată direct de zona industrială « Valea Sucevei » printr-un drum cu traseu în serpentină pe versantul nordic al orașului. Pentru tranzitul traficului greu pe teritoriul municipiului, relația Fălticeni și Vatra Dornei spre Rădăuți, Siret, Dorohoi și Botoșani, drumul ocolitor ce parcurge teritoriul comunei Scheia nu satisface traficul actual, atît ca traseu, cît și ca profil longitudinal. Pentru rezolvarea acestei situații, se impune alocarea unor fonduri de investiții și demolarea unui număr important de case din Scheia.

Prof. EMIL I. EMANDI
Arh. EUSEBIE LATIS
Prof. ȘTEFAN CEAUȘU
Arh. CONSTANTIN RABINIUC

15

În dezvoltarea urbanistică din ultimul timp a municipiului, alunecările de teren *constituie un fenomen aparte. Faptul că centrul Sucevei este așezat pe o platformă mărginită de versanți cu zone de teren instabile a condus la accelerarea aplicării, în ultimii zece ani, a unor măsuri de consolidare. Straturile ce alunecă sînt pămînturi loessoide care inmuiate, atît datorită precipitațiilor intense din anumite perioade cît și din cauza creșterii generale a nivelului apei subterane în ultimile decenii, își pierd stabilitatea. Printre cele mai vechi alunecări de teren cunoscute în oraș sînt cele produse pe versantul nord-est, în anul 1912, între anii 1930—1940 și după anul 1963, cînd a fost afectat și versantul dinspre* Pîrîul Cetății. *Puținele drenaje, rudimentare, moștenite în aceste zone, au trebuit să fie înlocuite cu o rețea de drenuri executate pînă la adîncimi de 15—40 m, prevăzute cu chesoane vizitabile și, pe alocuri, cu elemente de sprijinire: pinteni și contraforți. Lucrările de consolidare s-au executat pe etape. Complet terminate sînt cele de pe valea* Pîrîului Cetății, *de pe versantul nord-est din zona* Șipotului Mic, *a Liceului Industrial nr. 2, pînă la drumul de legătură cu zona industrială. În prezent, se lucrează la consolidarea versantului dinspre vest pe valea* Pîrîului Scheia. *Din anul 1960, funcționează o Comisie guvernamentală în a cărei atenție stă în continuare urmărirea comportării în timp a zonelor afectate precum și coordonarea lucrărilor de proiectare și execuție. Dispariția a peste 30 de case din zonă, modificările de relief survenite natural, cît și cele impuse prin soluțiile tehnice de consolidare, au schimbat imaginea de altă dată a acestei părți a orașului și, îndeosebi, legătura sa cu* Cetatea de Scaun.

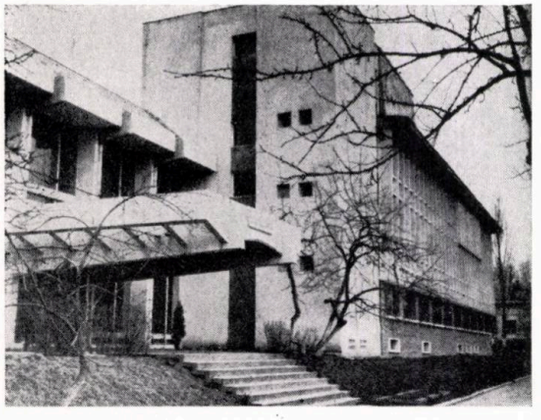

16

În dezvoltarea complexă a orașului, o atenție aparte urmează a se acorda și în viitor îmbinării armonioase a funcției industriale cu cea turistică, orașul în sine avînd un bogat patrimoniu de monumente istorice și constituind, în același timp, centru de coordonare turistică a zonei din Nordul Moldovei.

Municipiul Suceava, în perspectiva omogenizării și optimizării rețelei de localități urbane a țării în etapele viitoare, precum și a altor factori locali ce derivă din resursele existente și posibilitățile de dezvoltare social-economice, de extindere teritorială și de asigurare cu echipări edilitare, va cunoaște dezvoltare și în viitor, studiul de sistematizare estimînd populația la 120 000—130 000 locuitori, în anul 2000, față de cei aproape 90 000 locuitori din prezent.

1. Wilhelm Schmidt — *Suczawa' s bistrarische Denkwürdigkeiten, Czernowitz, 1876*
2. Nicolae Iorga — *Documente privitoare la familia Callimachi* București *1902*
3. K. A. Romstorfer — *Cetatea Sucevei.* București 1913
4. Rudolf Gassaner — *Contribuțiuni la istoria Sucevei și a împrejurimei,* în Anuarul Liceului Ștefan cel Mare, Suceava, 1927
5. Emil Diaconescu — *Vechi drumuri moldovenești,* Iași 1939
6. Eugen Pavelescu — *Economia breslelor în Moldova,* București 1939
7. Gheorghe Diaconu și N. Constantinescu — *Cetatea Scheia,* București, 1960
8. M. D. Matei — *Contribuții arheologice la istoria orașului* Suceava, București, 1963
9. Eusebie Latiș — *Sistematizarea centrelor vechilor noastre orașe.* Revista Arhitectura nr. 6/1966
10. D. Ciurea, *Date și sublinieri privind Suceava în sec. XV—XVIII,* în Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie « A. D. Xenopol », vol. III. Iași 1966
11. C. C. Giurescu — *Tîrguri sau orașe și cetăți moldovene din secolul al X-lea pînă la mijlocul secolului al XVI-lea.* București 1967
12. *Călători străini despre țările române,* vol. I—VIII, București 1968—1983
19. Eusebie Latiș, *Suceava. Vechi și nou.* Revista Arhitectura 4/1973
14. Pentru bibliografia monumentelor din Suceava vezi, Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova,* București 1974
15. Radu Popa, Monica Mărgineanu-Cârtoiu, *Mărturii de civilizație medievală românească.* O casă a domniei și o sobă monumentală *de la Suceava din vremea lui Ștefan cel Mare,* București 1979
16. Emil I. Emandi, *Considerații de geografie istorică privind ocolul orașului Suceava,* în Anuarul Muzeului, vol. IV. Suceava, 1977
17. Octav Monoranu, Mihai Iacobescu, Dragomir Paulencu — *Suceava* — București 1979
18. I. Caproșu. *Vechea catedrală mitropolitană din Suceava,* Iași 1980
19. Grigore Foit, *Suceava — centru de interes major pentru numismatica medievală a Moldovei,* în Anuar Muzeu, Suceava vol. VIII. 1981
20. *Din tezaurul documentar sucevean* (1373—1849) București, 1983
21. Ștefan S. Gorovei. *Note de istorie medievală suceveană,* în Anuarul Muzeului Vol. X. Suceava, 1983

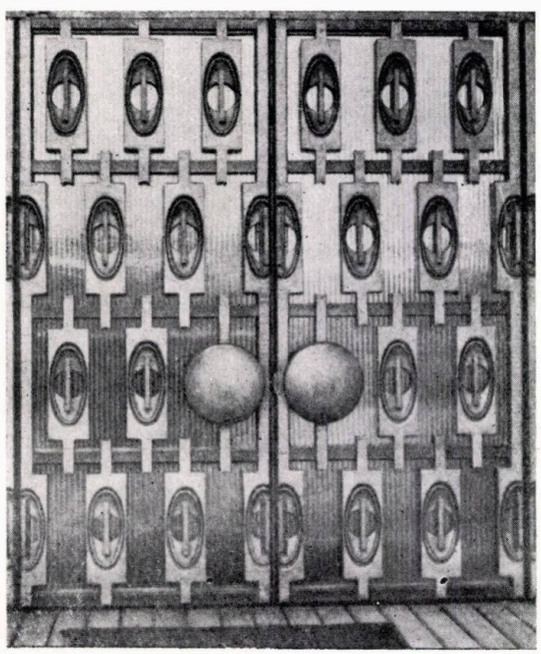

17

18

19

14. LICEUL « ȘTEFAN CEL MARE » — 15. BISERICA SF. DUMITRU, monument istoric — 16. INSTITUTUL DE ÎNVĂȚĂMÎNT SUPERIOR — 17. DETALIU UȘĂ la Spațiile de primire și cazare din Suceava — 18. MUZEUL JUDEȚEAN SUCEAVA — 19. PIAȚA ARINI.

SEDIUL CENTRULUI JUDEȚEAN DE PROIECTARE SUCEAVA

COLECTIV DE PROIECTARE:

Arhitectura: arhitecții **EUSEBIE LATIȘ** (șef proiect), **MARIANA MATEESCU**, c. arh. **DORIN NISTOR**

Rezistență: inginerii **OCTAVIAN DUNGEANU, GHEORGHE GEMENIUC**

Instalații: ing. **IFTIMIE GHIVNICI**, s. ing. **GHEORGHE PRISĂCARI**, tehn. **CONSTANTIN MAEREAN**

PROIECTANT GENERAL: CENTRUL DE PROIECTARE JUDEȚEAN SUCEAVA

CONSTRUCTOR: TRUSTUL DE CONSTRUCȚII MONTAJ SUCEAVA

Director: ing. GRIGORE MANOLACHE
Șef șantier: ing. MIHAI MOROȘANU

Șef lot: ing. **CONSTANTIN AIRINII**

Situată în partea sud-vestică a municipiului, într-o zonă de dotări — printre care Spitalul Județean, Inspectoratul Silvic, Institutul de Învățămînt Superior ș.a. —, cu fațada principală spre Bulevardul 1 MAI, clădirea Centrului de Proiectare Județean întregește judicios cadrul principalei artere de pătrundere în localitate.

Construcția se compune din 4 corpuri, după cum urmează: *Corpul A* (d+p+5 etaje și un nivel mansardat), *Corpul B* (d+p+3 etaje), *Corpul C* (d+p+5 etaje cu un nivel mansardat), care asigură legătura, atît pe verticală cît și pe orizontală, între celelalte corpuri *A, B și D*, cuprinzînd scara, bateria ascensoarelor, precum și grupurile sanitare, și *Corpul D*, cu legături la jumătate de nivel, adăpostind, la demisol, arhiva și biblioteca tehnică, iar, la parter, o sală cu funcțiuni multiple — avizări, expoziții, comunicări științifice, cu posibilități de proiecții de film și diapozitive, ședințe etc.

Clădirea este finisată — la exterior — cu praf de piatră, placaje de cărămidă Bratca roșie neglazurată. Finisajele interioare sînt cele obișnuite spațiilor de proiectare (pardoseli din linoleum, vopsitorii din vinacet la pereți, alese mai atent pentru spațiile de primire — holu i, expoziție, sală polivalentă), pardoseli din parchet, mozaic venețian, tencuieli cu praf de piatră la pereți și lambriuri din lemn de brad.

Orientarea, iluminarea, dimensionarea atelierelor de proiectare și a celorlalte încăperi funcționale, rezolvările de detaliu studiate și adoptate au condus la realizarea unei construcții răspunzînd funcțiilor sale. Pe de altă parte, soluția volumetrică și tratarea fațadelor situează edificiul printre realizările noi reprezentative ale Sucevei.

Arh. EUSEBIE LATIȘ
Arh. MARIANA MATEESCU

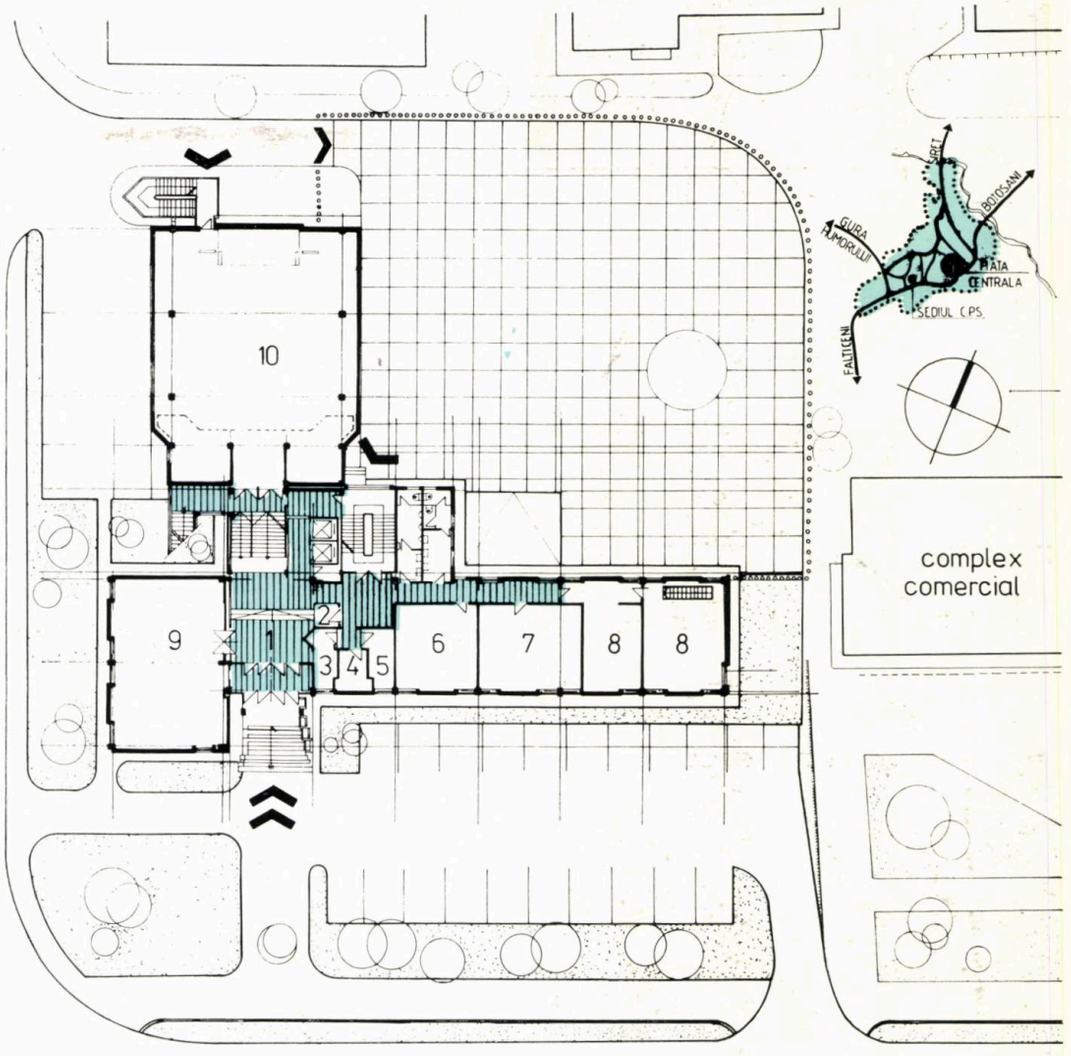

1

2

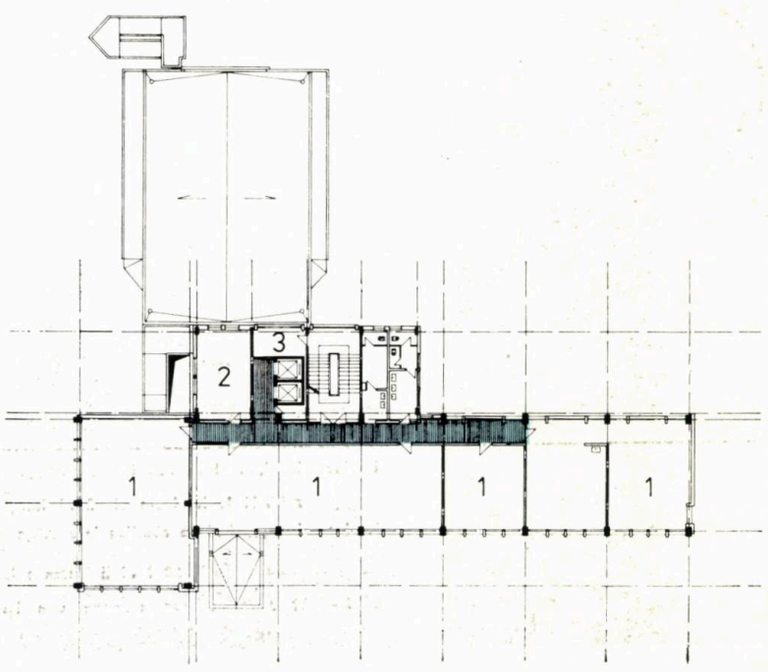

1. SCHEMA AMPLASĂRII ÎN ORAȘ ȘI PLANUL PARTERULUI: 1. Hol intrare — 2. Informații-poartă — 9. Administrație — 4. Casierie — 5. Centrală telefonică — 6. Birou Plan — 7. Atelier proiectare geo — 8. Laborator geo — 3. Expoziție, machete — 10. Sală polivalentă
2. PLANUL ETAJULUI II: 1. Atelier proiectare — 2. Birou Contabilitate — 3. Birou Personal
3. SECȚIUNE TRANSVERSALĂ *(pag. 34)*

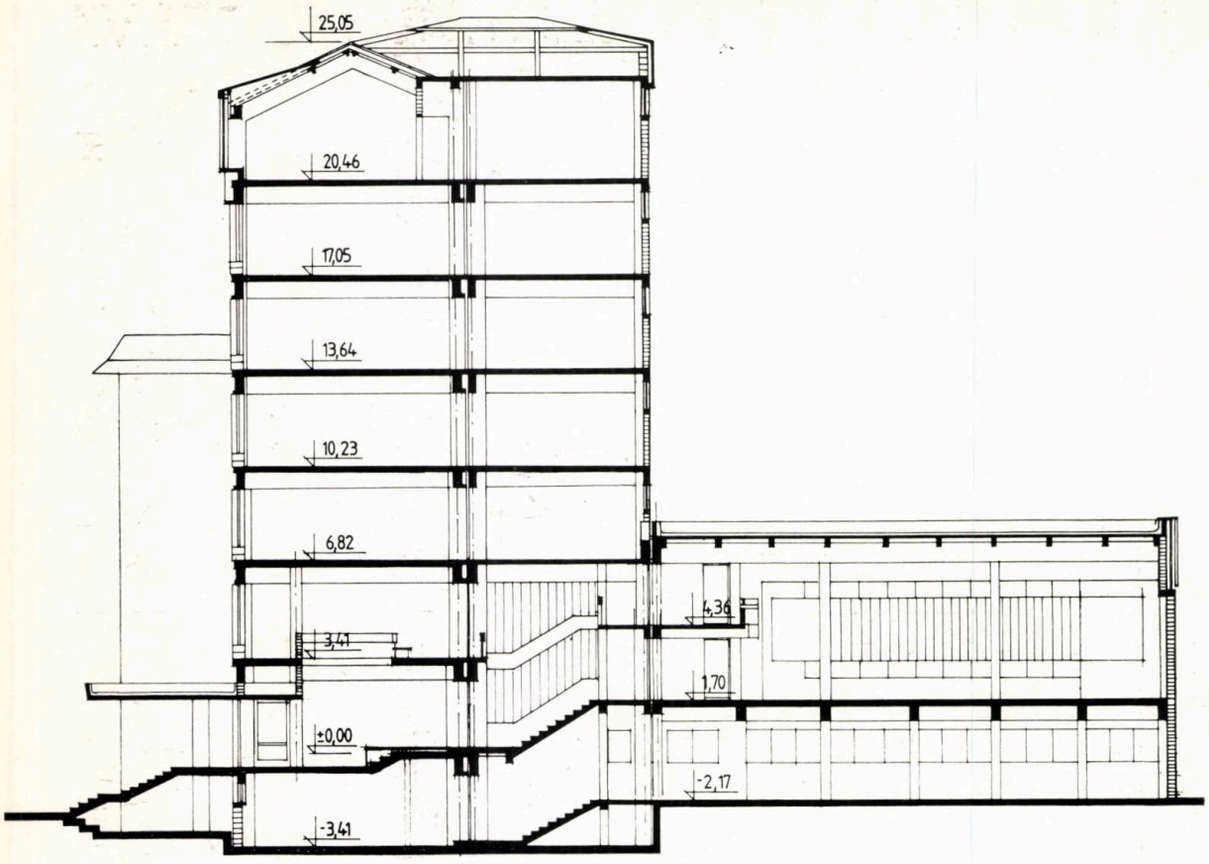

SECTIUNE TRANSVERSALA

2m 1m 0

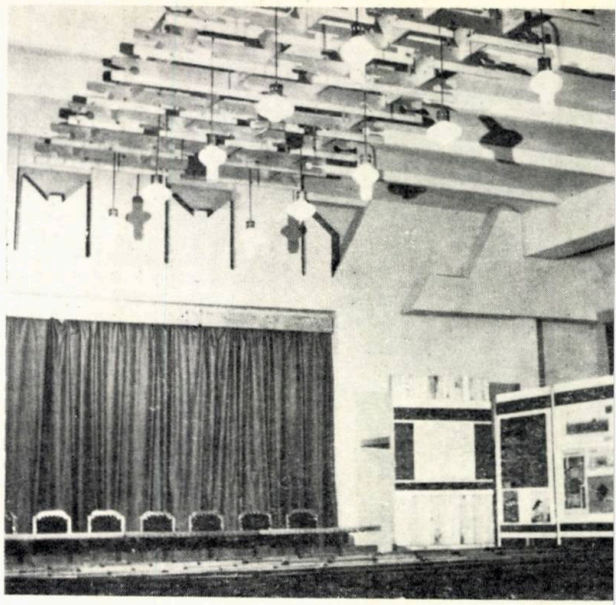

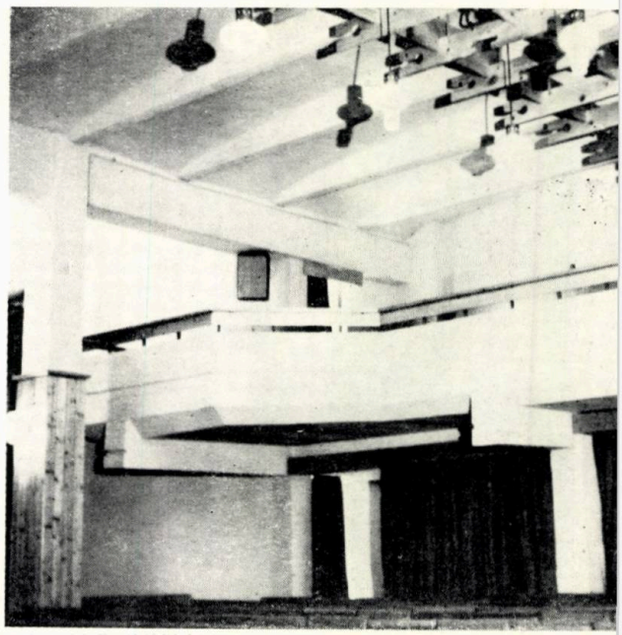

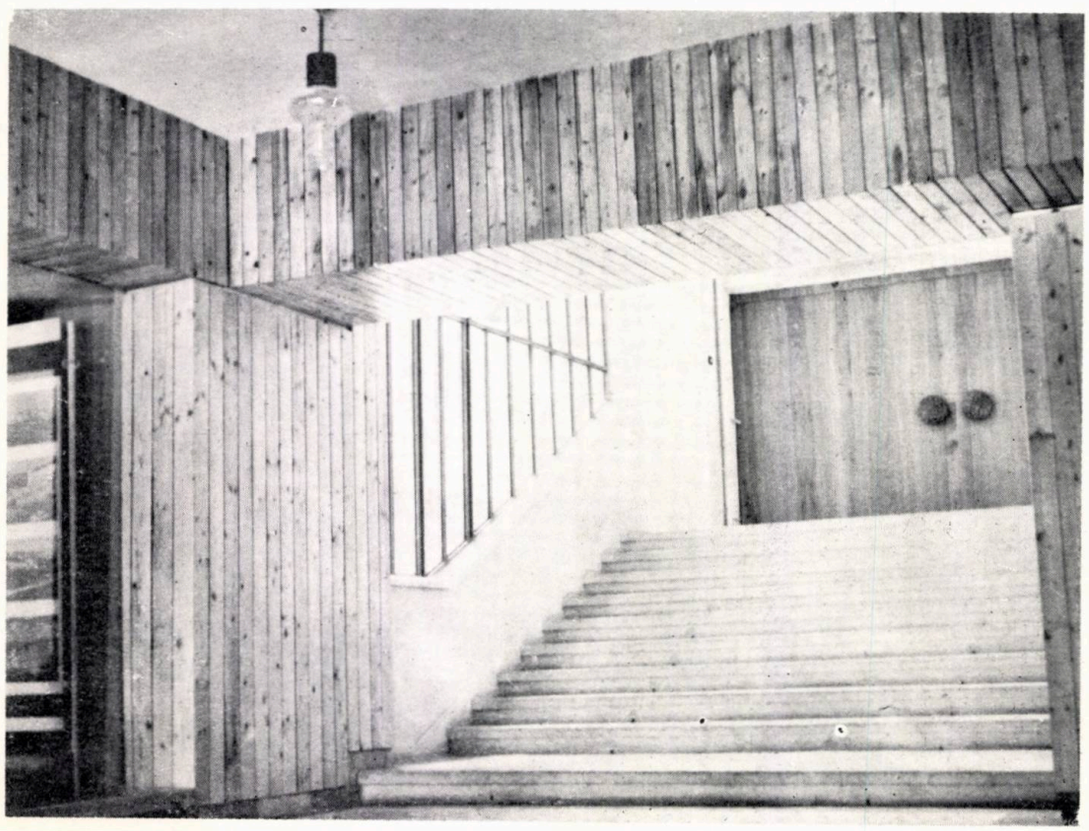

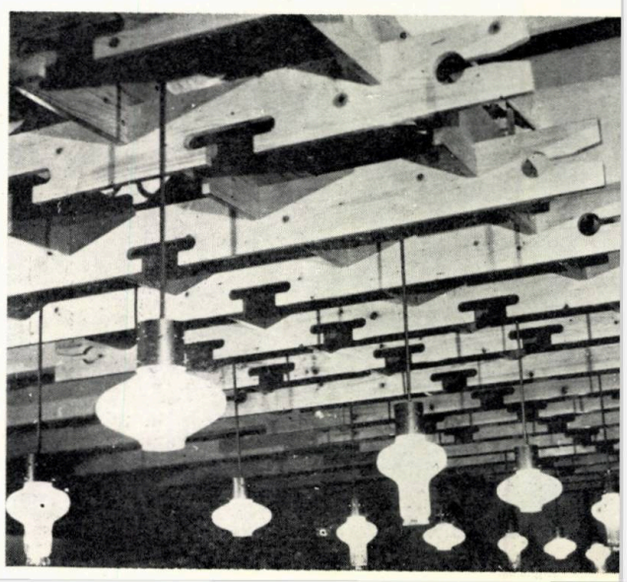

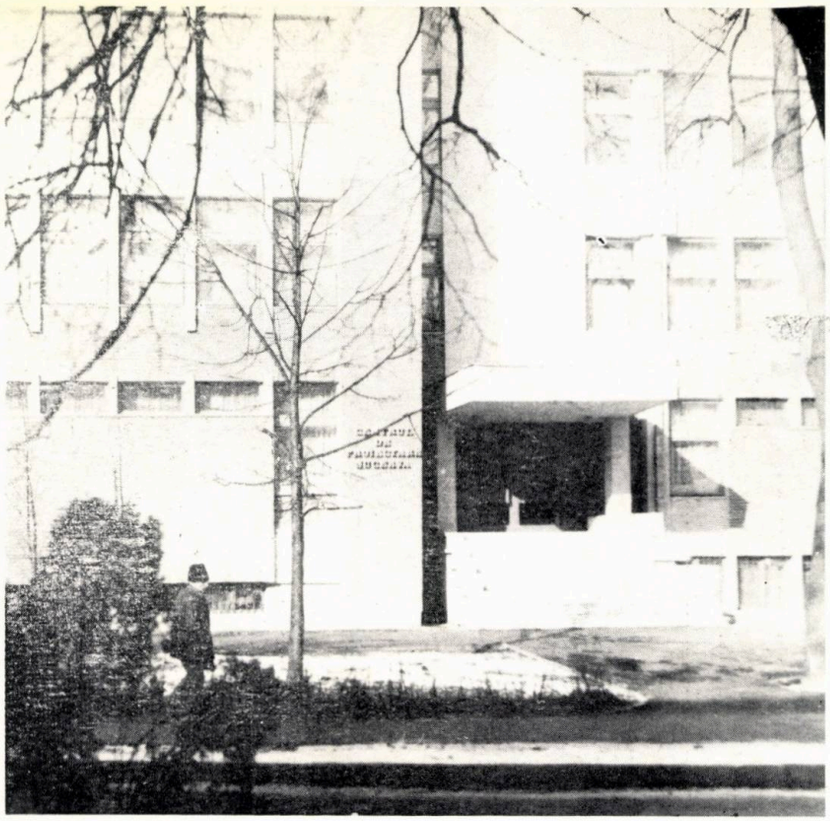

CASA ȘTIINȚEI ȘI TEHNICII PENTRU TINERET BOTOȘANI

COLECTIV DE PROIECTARE:

Arhitectură: arh. **STELIAN MOROHOI** (șef proiect)
Rezistență: ing. **LILIANA SOROCEANU**
Instalații: inginerii **IOSIF GRINZAID, HERMAN FAZEKAS,** tehnicienii **ELENA DIMITRIU, PETRE SĂVEANU,**
Studii teren: ing. **VALENTIN BIȚU**

PROIECTANT GENERAL: CENTRUL DE PROIECTARE JUDEȚEAN SUCEAVA

CONSTRUCTOR: TRUSTUL DE CONSTRUCȚII MONTAJ BOTOȘANI
Șef șantier: ing. **PETRE ROTARU**
Șef punct: ing. **ELISEI CONSTANTIN**

Amplasată pe Bulevardul Lenin din Municipiul Botoșani, *Casa de cultură a științei și tehnicii pentru tineret*, dată în folosință în anul 1982, adăpostește o activitate complexă, de largă desfășurare, pentru educarea tineretului prin muncă și pentru muncă.

La elaborarea documentației, s-a refolosit proiectul *Casei de cultură din Cîmpulung Moldovenesc*, realizat în institutul nostru în a doua perioadă a anilor 1970 (șef proiect arh. IOAN RIZEA). Programul a comportat, însă, modificări esențiale, în funcție de necesitățile reale enunțate de beneficiar.

Astăzi, acest obiectiv funcționează cu sală de spectacole la capacitatea de 500 locuri, cercuri tehnico-aplicative, sală ședințe cu 50 de locuri, spații de cazare ale *Biroului de Turism pentru Tineret — BTT*, cu o capacitate de 84 de locuri.

Sala de spectacol, echipată pentru a răspunde cerințelor minimale ale spectacolului de teatru și cinematograf, oferă flexibilitatea necesară organizării și altor forme de spectacol.

Sectorul cultural-educativ cuprinde, pe lîngă sala de ședințe și cele de cercuri, o sală de lectură, foaier cu posibilități de utilizare a spațiului pentru expoziții ocazionale, cameră proiecții cinematografice etc.

Partea de cazare, dispusă pe latura de sud-est, beneficiază de o orientare către un spațiu verde foarte bogat.

Ideea centrală, urmărită prin soluția adoptată, a fost dispunerea funcțiunilor clădirii astfel încît să se realizeze o bună legătură, atît cu ambianța existentă, cît și cu fluența circulației pietonale pe Bulevardul V. I. Lenin și cea către și dinspre ansamblul de locuințe, nou, învecinat (*Ansamblul Primăverii*, cu 6000 apartamente).

Suprafața desfășurată a clădirii este de 4180 m^2, iar volumul sălii de spectacole 2660 m^3.

Finisajele corespund cerințelor funcționale și reprezentative ale edificiului. În spațiile de recepție, pardoselile și treptele sînt placate cu marmură, iar pereții în sala de spectacole sînt finisați cu lemn cu tratament acustic corespunzător, iar pardoseala este acoperită cu mochetă. La restul spațiilor, pereții și plafoanele au zugrăveli obișnuite, cu excepția sălii de dans, care are lambriuri de lemn, și a foaierului de la etajul I, unde o frumoasă tapiserie îmbracă unul din pereții longitudinali.

Finisajele exterioare sînt din praf de piatră, mozaic și ciment alb, placaje de cărămidă.

Arh. STELIAN MOROHOI

→

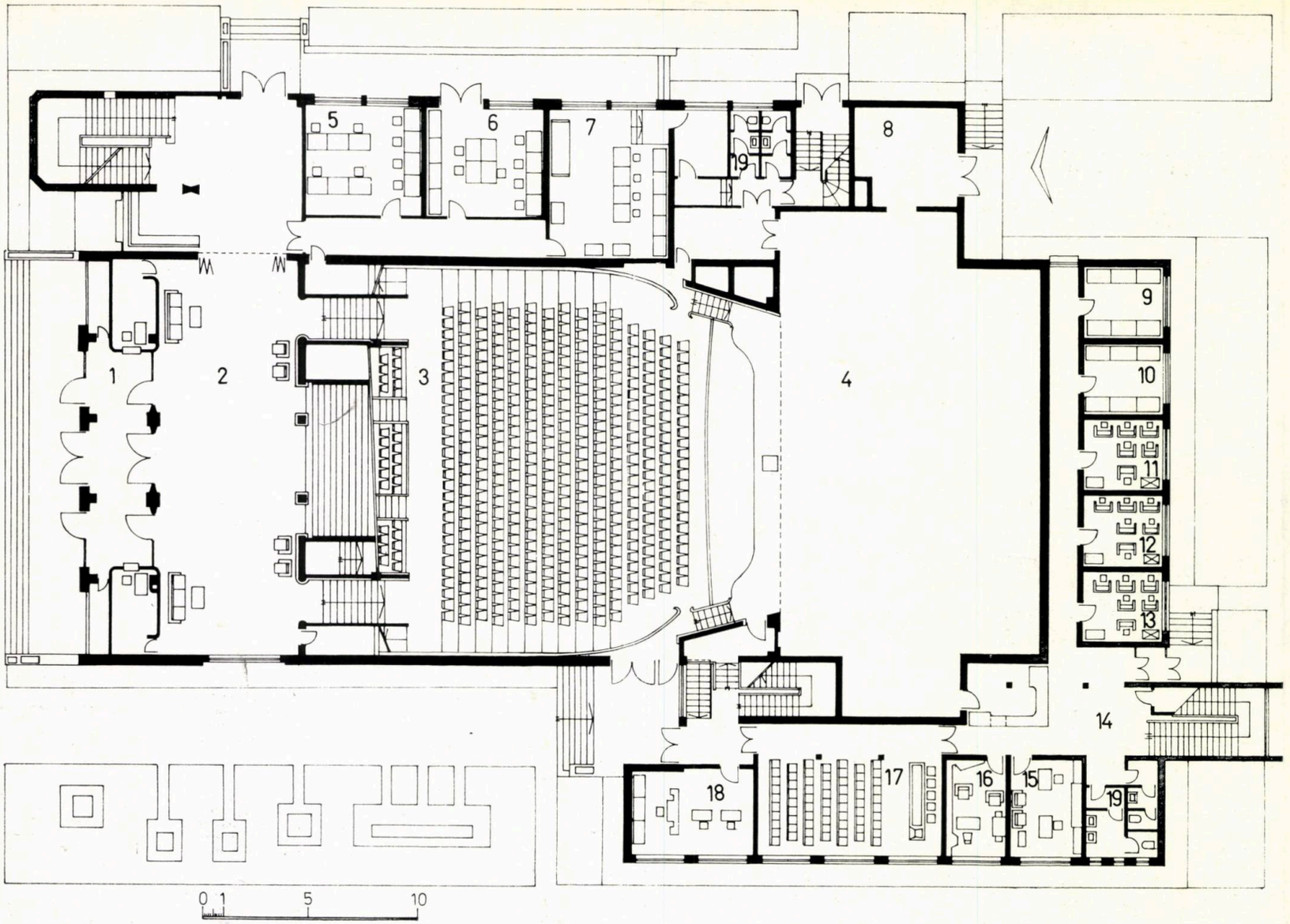

1. PLAN PARTER: *1. Vindfang — 2. Hol sală spectacole — 3. Sală spectacole — 4. Scenă — 5, 6, 7. Cercuri tehnice, cerc de aeromodele — 8. Depozit decoruri — 9, 10. Cercuri limbi străine — 14. Hol — 15, 16. Servicii ale Biroului de Turism pentru Tineret — BTT — 17. Sală de ședințe — 18. Agenție BTT — 19. Grup sanitar*

2. SECȚIUNE

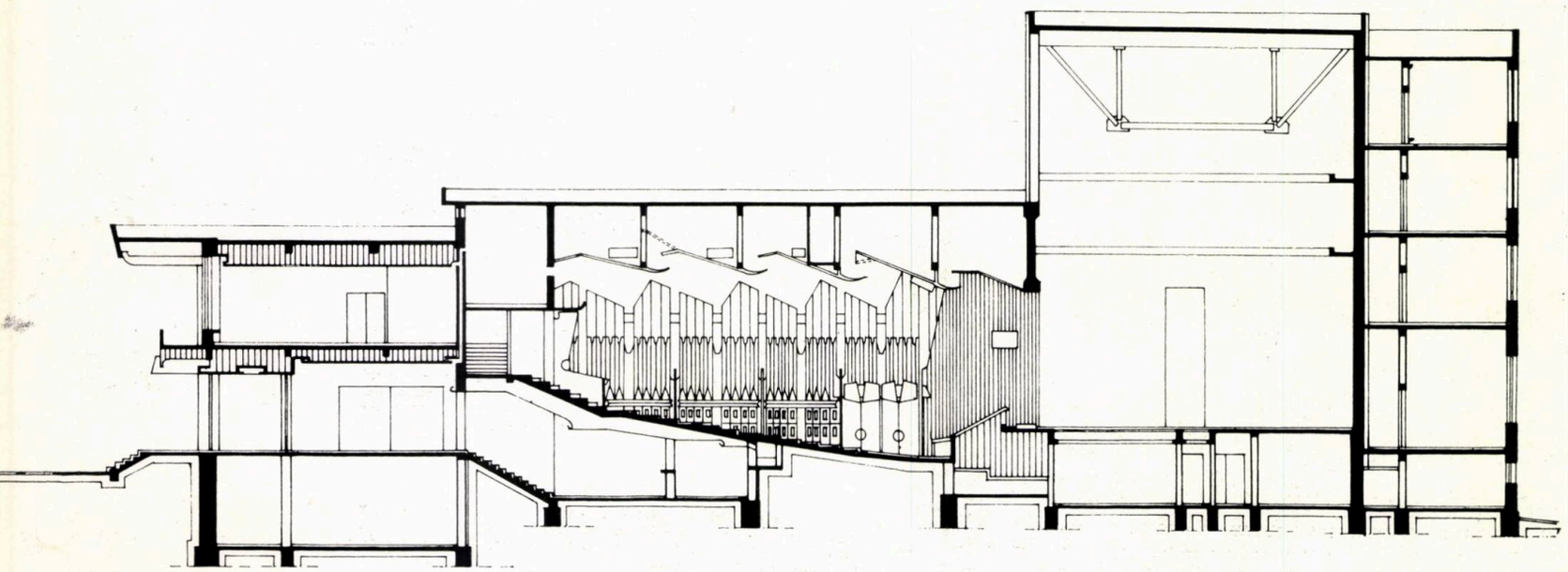

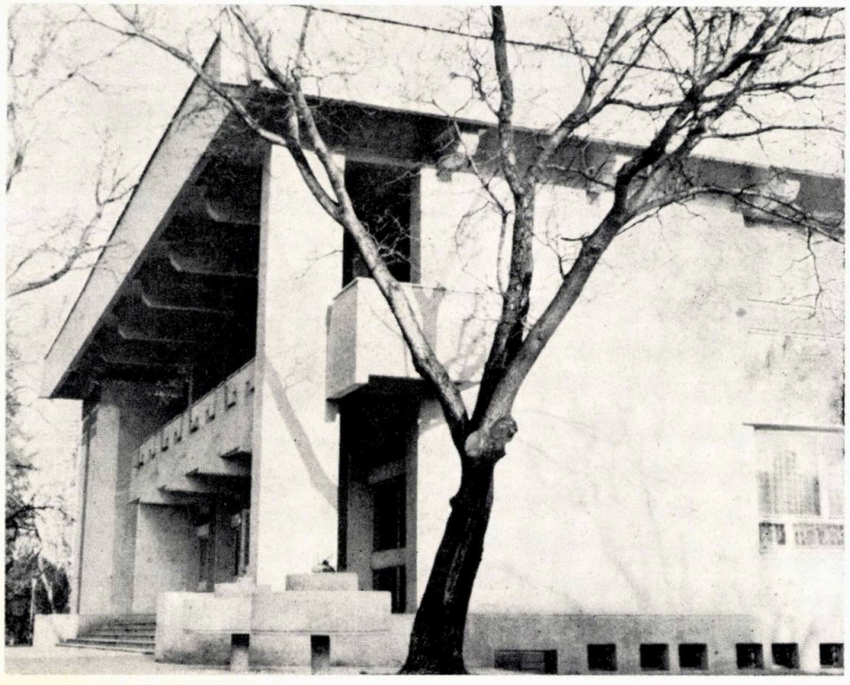

Dezbatere

ELEMENTE SOCIO - URBANISTICE ÎN DEFINIREA PROTECȚIEI ANTISEISMICE

Asigurarea funcționalității cadrului construit este condiționată de factori naturali, ecologici, economici și sociali. Dintre aceștia, influența acțiunii fenomenelor naturale distrugătoare (inundații, cutremure) asupra spațiului construit și a modului de viață este studiată din perspective diverse, multidisciplinare care își propun aflarea unor soluții constructive, de organizare a spațiului sau de educare și informare a populației care să permită depășirea perioadei de impact, dintre fenomenele violente și comunitățile umane, cu pierderi minime de vieți omenești și pagube materiale reduse.

Perspectivele de analiză a impactului unui seism puternic asupra zonelor și localităților țării au drept obiectiv comun stabilirea strategiilor pre și postseismice pentru tipurile de activități cu rol prioritar în conservarea spațiului construit și în acumularea condițiilor economice, sanitare, psihosociale și individuale care concură la definirea parametrilor funcționali ai modului de viață. Aceste strategii vizează protecția omului și a construcțiilor și reducerea la minimum a perioadei postseismice caracterizată prin dezorganizarea activităților și funcțiilor spațiului construit.

Perspectiva tehnico-inginerească pune accentul pe protecția antiseismică a construcției ca obiect individual. Ea urmărește, cu precădere, interacțiunea dintre energia seismică și structura de rezistență, aceasta din urmă reprezentînd partea principală a clădirii care-i asigură stabilitatea. Abordarea tehnico-inginerească a raportului dintre seisme de mare intensitate și construcții a fost pe larg dezvoltată după deceniul al patrulea și a oferit soluții constructive de protecție ce au condus la diminuarea reală a vulnerabilității seismice a clădirii.

În ultimii ani, în literatura de specialitate din alte țări sau în cadrul conferințelor și simpozioanelor internaționale [1] privind implicațiile seismelor de mare intensitate asupra cadrului construit, se subliniază necesitatea lărgirii concepției de protecție prin includerea elementelor de sistematizare antiseismică și a celor referitoare la pregătirea și comportamentul populației față de dezastrele naturale. Chiar dacă aceste aspecte nu au ajuns încă la un fond de prescripții unitar și corelat, există în unele țări (Italia, Japonia, SUA) lucrări tehnice, economice și legislative prin care se demonstrează utilitatea acestor elemente în reducerea vulnerabilității seismice a localităților.

Perspectiva psihosociologică asupra seismelor de mare intensitate are drept obiectiv principal stabilirea unor programe de educare și pregătire a populației, astfel încît eventualitatea unui cutremur să nu creeze stări de panică sau dezechilibre comportamentale ale grupurilor sociale. Studiile psihosociologice urmăresc descrierea și clasificarea tipurilor de comportamente organizaționale, de grup sau individuale în situația dereglării sistemului de activități și a deteriorării spațiului, în urma unor cutremure puternice. Elucidarea aspectelor legate de posibilitatea apariției unor schimbări, temporare sau de durată, în funcționarea și reproducerea relațiilor instituționale precum și în comportamentul și atitudinea populației, reprezintă argumentele empirice pentru elaborarea planurilor de pregătire antiseismică a populației. Utilitatea acestor programe decurge din importanța factorilor psihosociali și organizaționali în perioada postdezastru de refacere, cînd revenirea la condițiile vieții normale este dependentă de posibilitățile demobilizare, coordonare și acțiune ale grupurilor sociale în direcția reconstrucției spațiului, a dinamizării funcțiilor localității.

Programele privind pregătirea populației pentru acțiune în caz de cutremur cuprind, în principal, două categorii de probleme: **a.** *Organizarea activității de educare și informare a populației asupra dezastrelor naturale; acest set de acțiuni este specific perioadei preseismice și se poate desfășura prin intermediul instituțiilor de învățămînt, massmedia etc și* **b.** *Organizarea tipurilor de activități cu rol prioritar în perioada de salvare, reconstrucție și de revenire la normal; se stabilesc tipuri de echipe pentru intervenție, salvare și ajutor, modalități eficiente de revitalizare a spațiului construit, precum și programe pentru pregătirea din timp a specialiștilor diferitelor domenii de activitate care vor constitui posibile echipe de intervenție și reorganizare.*

---

1. Seminarul PNUD-UNESCO, « HĂRȚI DE SEISMICITATE, VULNERABILITATE ȘI RISC SEISMIC », Iugoslavia, 1979, pentru problemele sistematizării antiseismice și Seminarul PNUD-UNESCO, « PREGĂTIRE PENTRU CUTREMUR », Atena 1983, pentru problemele de sistematizare antiseismică și pregătirea populației pentru cutremur.

→

activităților de educare a populației sau pregătirea intervenției postseismice se pot integra în accepția mai largă a termenului de apărare civilă. Răspunsul care trebuie dat este cel cu privire la ritmul și cadrul organizat adecvat acestor programe, avînd în vedere că în țara noastră cutremurele de mare intensitate, cu efecte devastatoare, au loc la intervale relativ mari de timp. În aceste condiții, este posibil ca o frecvență prea mare sau caracterul ciclic al activităților formative și informative să producă efectul invers celui scontat; mobilizarea sau comportamentul populației, în cazul unui cutremur, să nu mai corespundă așteptărilor sociale.

Există, de asemenea, o serie de încercări pentru conjugarea aspectelor sociale cu cele urbanistice în analiza răspunsului probabil al comunității față de dezastru natural. În literatura de specialitate din alte țări [2] sînt prezentați indicatori socio-urbanistici pentru caracterizarea vulnerabilității seismice a unui amplasament.

Dintre aceștia, amintim ca fiind semnificativi pentru protecția antiseismică a unei localități:

- **Redundanța sistemului** definește particularitățile mediului construit care conduc la disponibilități suplimentare de spațiu sau clădiri, fapt ce permite preluarea unor activități sau funcții ale clădirilor avariate
- **Reconstrucția sau revenirea la normal** indică timpul în care o localitate sau zonă revine la viața normală; indicatorul este condiționat, în principal, de intensitatea seismului corelată cu uzura și calitatea clădirilor
- **Accesibilitatea** definește posibilitățile de acces pentru a oferi ajutor unei zone în caz de urgență
- **Potențialul de evacuare** măsoară ritmul (viteza) probabil de evacuare a locuitorilor unei arii construite, în caz de urgență
- **Potențialul de hazard și risc** definește vecinătățile sau spațiile urbane expuse în cel mai înalt grad pericolului, datorită unor caracteristici naturale sau constructive
- **Potențialul traumatic** urmărește estimarea traumei (în sens patologic) pe care o poate genera un cutremur asupra locuitorilor unei zone sau clădiri avariate
- **Frecvența activității sau gradul de ocupare** măsoară tipul de activități ce se desfășoară în interiorul spațiilor construite (permanent, sezonier, ciclic, etc); se pot stabili astfel clădirile ale căror activități, în caz de cutremur, pot fi reorientate spre alte destinații decît acelea pentru care au fost construite
- **Capacitatea de adaptare** măsoară posibilitatea populației de a depăși perioada de impact și de a se adapta schimbărilor impuse de dezastru; indicatorul exprimă capacitățile sociale, psihologice și materiale de adaptare ale locuitorilor
- **Rezidența critică** definește spațiile urbane afectate acelor categorii de populație care nu pot răspunde la starea de dezastru la fel de bine ca populația adultă și sănătoasă, necesitînd supraveghere sau îngrijire (preșcolarii, școlarii, bolnavii cronici, handicapații fizic, bolnavii cu afecțiuni psihonevrotice etc).

Implicațiile cutremurelor puternice asupra localităților, precum și studiile de proiectare și sistematizare urbană din alte țări, relevă faptul că, în zonele expuse pericolului seismic, stabilitatea orașelor este în funcție atît de nivelul protecției antiseismice a construcțiilor, cît și de elementele care asigură protecția antiseismică a localității ca ansamblu construit. Perspectiva antiseismică asupra localității, ca globalitate, oferă posibilități suplimentare în asigurarea cadrului construit, întrucît urbanismul antiseismic completează protecția construcției, ca obiect individual, cu elemente care au menirea să diminueze vulnarabilitatea spațiului construit. Lărgirea concepției privind protecția antiseismică îmbogățește premisele teoretice și practice prin care localitatea, ansamblu de obiecte, procese și funcții, poate să transforme, în scurt timp, starea de impact într-un proces de revenire și dinamizare a activităților.

Elaborarea planurilor de sistematizare teritorială și a localităților în funcție și de gradul de seismicitate contribuie la creșterea probabilității de conservare a cadrului construit, a capacității funcționale a zonelor țării, în eventualitatea unui seism puternic, precum și la constituirea condițiilor spațiale și instituționale pentru mobilizarea și intervenția postseismică a echipelor specializate.

Utilizarea elementelor cu rol de protecție în organizarea și ocuparea spațiului decurge din influența pe care riscul și vulnerabilitatea seismică le pot avea asupra procesului de dezvoltare economico-teritorială a țării, cu referire directă asupra localităților.

Vulnerabilitatea unei zone seismice de grad mare este produsul dintre riscul de manifestare a fenomenului natural violent și probabilitatea estimată de producere a avariilor, reprezentînd un element cu multiple implicații socioeconomice.

A neglija aspectul vulnerabilității seismice a zonelor țării semnifică a investi în industrie, construcții sau agricultură fără a asgirua fiabilitatea și eficiența economico-socială pe termen lung a proceselor de dezvoltare [3].

Necesitatea includerii analizelor de risc și vulnerabilitatea seismică, ca totalitate a factorilor ce concură la reducerea efectelor negative produse de cutremur, în elaborarea strategiilor de dezvoltare teritorială a țării decurge și din cheltuielile suplimentare pe care societatea ar trebui să le aloce pentru reconstrucție și refacere în eventualitatea unui seism puternic. Chiar dacă spațiul construit nu este similar cu cel de la noi, menționăm că în unele țări în curs de dezvoltare ale lumii a treia « costul avariilor produse în urma dezastrelor s-a ridicat în ultimii ani la peste 3% din PNB anual. Dacă ne gîndim că rata medie a creșterii demografice în aceste țări ajunge, adesea, aproximativ 3% anual, se constată că ar trebui o rată a creșterii economice de peste 6% numai pentru menținerea aceluiași nivel de dezvoltare » [4], ceea ce subliniază importanța luării în calculul economic și în sistematizarea spațiului dezvoltării urbane a studiilor de vulnerabilitate seismică.

Catastrofele naturale creează nu numai probleme umanitare, ci și economice. Acestea din urmă devin probleme de cost, eficiență, fiabilitate prin aceea că repunerea în circuitul normal de funcționare a construcțiilor, rețelelor edilitare, trnsport etc avariate necesită alocarea de fonduri speciale pentru reconstrucție. Fondurile se constituie prin redistribuirea unei părți a venitului național, fapt cu implicații directe asupra ritmurilor de acumulare și investiții din economie în perioada postdezastru.

Un element care demonstrează importanța prezenței aspectelor sociale ale seismelor, în strategiile de dezvoltare și sistematizare a spațiului, îl constituie forța de muncă. Lipsa necesarului de forță de muncă pentru reconstrucția zonelor greu avariate determină din partea societății eforturi materiale și umane suplimentare pentru reconstrucție. Organizarea șantierelor pentru construcții de locuințe sau consolidarea clădirilor avariate, de exemplu în București sau Zimnicea, s-a făcut prin concentrarea forței de muncă locale, dar și prin participarea unor grupuri de șantiere din alte județe. Cazarea și hrănirea muncitorilor sosiți să participe la reconstrucție au reprezentat eforturi materiale, cheltuieli suplimentare pentru localitățile respective.

Un aspect cu implicații psihosociale îl constituie stressul persoanelor sau al familiilor care părăsesc locuințele grav avariate, întrucît zona respectivă a constituit mediul lor social de viață. Acest aspect este valabil, cu precădere, în zonele rezidențiale cu case unifamiliale, în orașele mici sau în mediul rural, unde relațiile de vecinătate reprezintă o realitate cu ample trăsături psihosociale ce alcătuiesc obișnuința socială a indivizilor. Adaptarea la noi condiții de viață presupune eforturi de reașezare a modului de viață, schimbări de comportament economic, social și al culturii de locuire. Implicațiile acestui proces au fost surprinse în cercetarea aspectelor privind comportamentul populației în etapa imediat următoare cutremurului din 1977, în cazul orașului Zimnicea [5].

Analizele de vulnerabilitate sînt importante, nu numai pentru construcție, ci și pentru amenajarea spațiului, respectiv în planificarea ocupării solului și în elaborarea deciziilor privind implantarea noilor activități de dezvoltare. Așa cum se arată și în materialele ONU, « criteriile economice pot să recomande anumite modalități de ocupare a solului, însă pericolul inundațiilor sau cel seismic pot, în cele din urmă, să modifice tipul de ocupare a solului care a fost stabilit pentru zona respectivă ».

Inițierea măsurilor de protecție antiseismică pentru dezvoltarea regională și urbană are drept scop reducerea potențială a volumului pagubelor materiale și umane, astfel încît acțiunea unui seism puternic să afecteze în cel mai mic grad desfășurarea vieții normale.

În ultimii ani, în literatura de specialitate, se pune tot mai des problema protecției antiseismice a localității în ansamblul ei, din punct de vedere al capacității de a absorbi șocurile produse de cutremur. Rezolvările, mai mult sau mai puțin teoretice care se propun urmăresc răspunsul la cel puțin două întrebări: dacă există modele urbane care se dovedesc eficiente în cazul unui șoc produs brusc, cum este un seism și dacă există anumite caracteristici ale formei urbane care să asigure o protecție antiseismică mai mare. Încă nu se știe cu exactitate dacă există anume-modele de dezvoltare urbană care să permită în măsură mai mare absorbirea șocurilor spontane produse de dezastre, însă există specificații clare referitoare la formele urbane care oferă un grad sporit de protecție antiseismică.

În țara noastră, protecția antiseismică a localităților poate fi introdusă în planurile de renovare și modernizare urbană care sînt elaborate pentru multe din centrele urbane și rurale. Relația care se stabilește între pericol și expunerea la pericol, în afara caracterului tehnic, implică o judecată de valoare economică, politică și culturală, care diferă de la țară la țară.

Dintre elementele cu rol important în protecția antiseismică și care ar putea influența sistematizarea și dezvoltarea localităților, rezultate din cercetarea elaborată în Laboratorul de sociologie al IPCT, menționăm:
● Densitatea și distanța dintre clădiri ● Distanța frontului de locuințe față de carosabil în funcție de înălțimea clădirilor ● Dispunerea spațială a clădirilor față de direcția principală de propagare a undelor șocului seismic ● Amplasarea tipurilor de activități în perimetrul urban pe baza hărților de microzonare ● Căi de acces corespunzătoare la construcțiile de importanță social-economică și la cele ale căror servicii se mobilizează în caz de cutremur ● Stabilirea rețelei stradale și a lățimii arterelor, în funcție de mărimea așezărilor și de vulnerabilitatea seismică a zonei; evitarea în zonele expuse pericolului seismic a gîtuirilor în organizarea direcțiilor principale de trafic ● Amplasarea spațiilor verzi și raportarea suprafețelor acestora la numărul de locuitori ● Raportarea suprafeței spațiilor verzi la numărul de locuitori în zonele rezidențiale ● Raportul dintre suprafața construită și cea a spațiilor libere; amplasarea și prevederea unor posibile dotări igienico-sanitare în spațiile libere ● Distanța între rețeaua edilitară și frontul construit ● Tipuri de materiale seismorezistente pentru conductele edilitare, sisteme flexibile de prindere, sistem automat de deconectare, sectorizarea rețelei etc ● Amplasarea surselor de energie care asigură independență funcțională ● Opțiuni tehnico-economice și sociale privind eventualitatea locuirii temporare; stabilirea tipurilor de locuințe temporare (barăci individuale sau grupate, corturi, clădiri existente și dezafectate de alte activități etc); planuri de organizare rapidă a spațiilor libere pentru o posibilă amplasare a locuirii temporare (dotări, construcții ușor realizabile, posibilități de acces, transport) etc.

Datele sau valorile care pot fi atribuite unor astfel de indicatori sau criterii, precum și completările necesare, pot fi formulate în urma studiilor și cercetărilor interdisciplinare la care să colaboreze arhitecți, ingineri, economiști, scociologi, medici etc.

Dr. DOREL ABRAHAM
ALEXANDRU R. FLORIAN

2. Vezi volumul URBAN SCALE VULNERABILITY, Roma 1981, alcătuit în urma colocviului italo-american asupra sistematizării urbane și reducerii hazardului seismic.
3. Importanța implementării analizelar de vulnerabilitate în planurile de dezvoltare a localităților a fost subliniată în cadrul simpozionului PNUD-UNESCO, « Seminar on vulnerability analysis », ICCPDC, București 1983.
4. Nations Unies, PRÉVENTION ET ATTÉNUATION DES CATASTROPHES, Vol 5, New York, 1978, p. 3.
5. D. Abraham și colectiv, *ASPECTE SOCIAL-ECONOMICE ALE LOCUIRII ȘI SISTEMATIZĂRII ÎN ZONELE EXPUSE PERICOLULUI SEISMIC*, IPCT-Laboratorlul de cercetări sociologice, 1983 — 1984

IDEI LEGATE DE UN MODEL MATEMATIC (I)

● *O stare de echilibru sufletesc* poate fi regăsită în orice operă de arhitectură, de la realizările minore ca dimensiuni pînă la cele monumentale, de la casa țărănească pînă la temple și catedrale

● *Este menirea arhitecturii să realizeze armonii*, treceri din mediul natural în plin mediu spiritual materializat, să realizeze un echilibru sufletesc modelînd spațiul interior și exterior, aducîndu-l în situația de a deveni tonifiant, declanșator al puterilor creatoare

● Și toate acestea utilizînd *proporția, grupuri de proporții, numere*, accentuînd umbre sau lumini, concentrînd sentimente, aspirații

(CONSTANTIN JOJA: Sensuri și valori regăsite).

În diagrama triunghiulară, liniile corespunzătoare evenimentelor sînt notate cu A, B, C, . . ., iar în diagrama dreptunghiulară, notațiile corespunzătoare sînt AI, AII, AIII; BI, BII, BIII; CI, CII, CIII . . .

Evenimentul A este un caz de echilibru ideal, dar, în realitate, procesele corespund unor forme de curbe de probabilitate (potențiale) asemănătoare cu cele notate B și C.

Într-o astfel de abordare, pe baza analogiilor desprinse din teoria sistemelor, din calculul probabilităților și din fizică, să încercăm generalizarea și mai cuprinzătoare a modelului, extinzînd aplicarea lui și la alte sisteme.

În cadrul teoriei sistemelor, componentele unui sistem sînt concepute ca stări ale acestuia, ale căror probabilități sînt direct proporționale cu energia informațională determinată de Octav Onicescu prin formula $E = \sum_{i=1}^{n} p_i^2$ *ceea ce reprezintă o valoare medie a probabilităților. Structura sistemului este determinată de relația dintre stări, adică de interacțiunea dintre componente. Printr-o reducere succesivă, în ultimă instanță, numărul componentelor poate fi stabilit la 3, în cazul oricărui sistem.*

Modelul matematic prezentat anterior (în ARHITECTURA *nr 1/1984, p. 62) prefigurează desfășurarea proceselor evolutive în general, exemplificînd cîteva cazuri de sisteme sociale de diferite dimensiuni.*

În esență, este vorba de un model de creștere exponențială limitată, care, față de alte modele, abordează și latura calitativă a creșterii, în contextul raportului dialectic cantitate-calitate, cele două laturi determinîndu-se reciproc în fiecare moment al procesului, calitatea fiind rezultanta distribuției cantității.

În general, evoluția o raportăm la un sistem, iar structura sistemului este determinată de raportul componentelor lui.

În cazul unui sistem social, structura este determinată de raportul dintre grupările de populație activă (circa 50% din populația totală), pe cele 3 sectoare de activitate: primar, secundar și terțiar. Această distribuție este în corelare și cu apartenența după alte criterii, care însă nu sînt definitorii din acest punct de vedere ca de exemplu grupe de vîrstă, sexe etc.

După binecunoscuta abordare a clasicilor marxismului, în istoria omenirii au avut loc două mari diviziuni sociale ale muncii, care de fapt constituie «momentele» formării celor 3 sectoare de activitate.

I. Sectorul primar e *constituit din agricultură și silvicultură, din care s-au desprins, treptat, celelalte două sectoare*

II. Sectorul secundar *este constituit din producția industrială cu toate atributele ei, ca activitățile de construcții și de transporturi, care s-au desprins din agricultură-silvicultură prin diferențiere treptată pe parcursul primei mari diviziuni sociale a muncii*

III. Sectorul terțiar e *constituit din serviciile de tot felul, care s-au desprins treptat din cele două sectoare anterioare, adică, în ultimă instanță, din sectorul primar.*

Această diferențiere pe sectoare de activitate nu s-a desfășurat într-o perioadă bine determinată, fiind un proces continuu de schimbare a raportului între cele trei sectoare, după o legitate bine stabilită, bazată pe echilibrul dinamic al celor 3 componente ale sistemului, echilibrul dintre componente între ele, respectiv dintre componente și sistemul în ansamblu.

Schimbarea continuă a acestor raporturi urmează legi probabilistice, exprimate prin variația densităților de repartiție.

Cele de mai sus pot fi exprimate grafic în două feluri:

● *Cu* diagrama dreptunghiulară, *în care ponderea sectoarelor de activitate este exprimată procentual, totalul celor trei procente fiind 100% în orice moment*

● *Cu* diagrama triunghiulară, *în care nu avem o axă a timpului, momentele succesive punctînd chiar curba de evoluție.*

Cele două diagrame pentru un proces teoretic se prezintă, astfel, ca în Figura 1.

Similar cu extrapolările în trecut și în viitor — de la cele două limite temporale ale unei perioade cunoscute —, prezentate în modelul matematic ce determină evoluția populației, putem extrapola și evoluția forțelor de muncă pe cele trei sectoare de activitate. Această extrapolare pornește de la stabilirea evoluției sectorului primar, în funcție de potențialul agrosilvic al zonei cercetate și de gradul de mecanizare-chimizare preconizat.

Evoluția celorlalte două sectoare presupune o analiză complexă a fondului de resurse și a cerințelor interne și externe, dar, în orice caz, trebuie să se țină cont de o anumită cerință de optimizare, rezultată din modelul teoretic.

Acest model are la bază cerința de armonie, de echilibru permanent între componentele sistemului social cercetat.

De ce este necesară clarificarea evoluției unui sistem social, a variației structurii sistemului social? Pentru că, pe baza unui model general, se poate deduce evoluția oricărui sistem social sau de altă fel.

La nivel teritorial, structura socială este exprimată prin structura rețelei de localități, iar la nivel de localitate, prin structura așezării. Ambele sînt variabile în funcție de structura unității sociale corespunzătoare.

Accentul se pune, deci, pe interdependența, interconditionarea, interacțiunea celor două sisteme/structuri, fiind astfel posibilă obținerea de cît mai multe informații referitoare la ambele sisteme/structuri, pe măsura cunoașterii interrelațiilor acestora.

Ca un fapt interesant, se semnalează, în această ordine de idei, practica de diagnosticare a medicilor antici din Orientul Îndepărtat, care s-au folosit în exclusivitate de cunoașterea unor astfel de interrelații ale anumitor semne exterioare cu funcționarea organelor interne corespunzătoare, fără să aibă la dispoziție o aparatură de «detectare» sofisticată, ca cele din medicina modernă.

Folosindu-se de considerentele de mai sus, să încercăm schițarea unui model general, bazat pe retrospectiva datelor cunoscute și pe prospectarea tendințelor deslușite.

Este semnificativ, în acest sens, modelul sociologului-economist francez Jean Fourastié referitor la evoluția structurii populației globului pe perioada 1800—2100 (Fig. 2 a) *sau acest model aplicat pentru Județul Harghita pe perioada secolului XX* (Fig. 2 b).

Înainte de a continua ideile legate de un model general, trebuie menționat că unii cercetători întrevăd în viitorul apropiat o nouă diviziune socială a muncii, care ar duce la desprinderea serviciilor științifice din cadrul sectorului terțiar al serviciilor, ducînd la formarea unui al patrulea sector, sectorul cuaternar. Această abordare, însă, contravine modelului propus, în care tocmai amplificarea serviciilor, — printre care cu o pondere din ce în ce mai mare a serviciilor științifice —, permite scăderea ponderii primelor două sectoare.

Deci, modelul general este un sistem de interacțiune a trei componente de bază, exprimat prin probabilitatea interacțiunii componentelor și utilizînd două feluri de reprezentări ale axei temporale, cu mențiunea că suma celor trei probabilități în orice moment este unitară, adică interacțiunea în ansamblu este un eveniment sigur, decurgînd de aici că una din componente poate fi eveniment sigur doar dacă celelalte două componente sînt evenimente imposibile (Fig. 3).

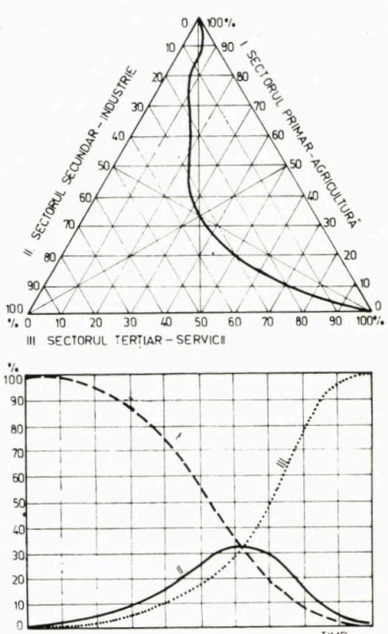

1

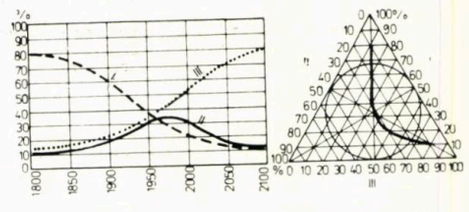

2a

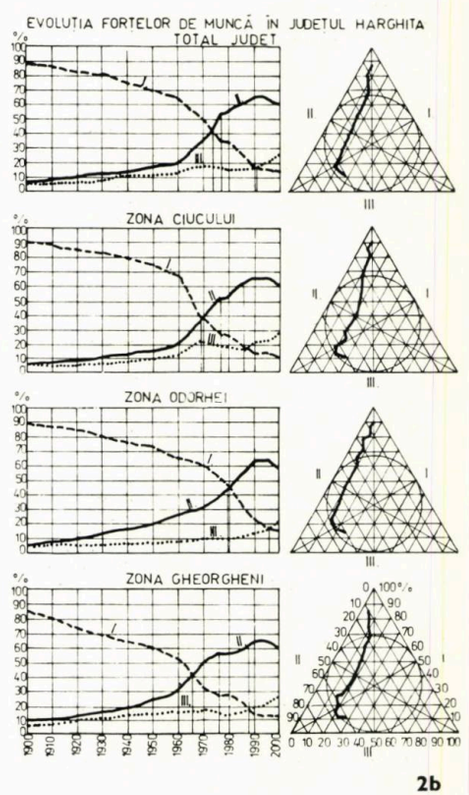

2b

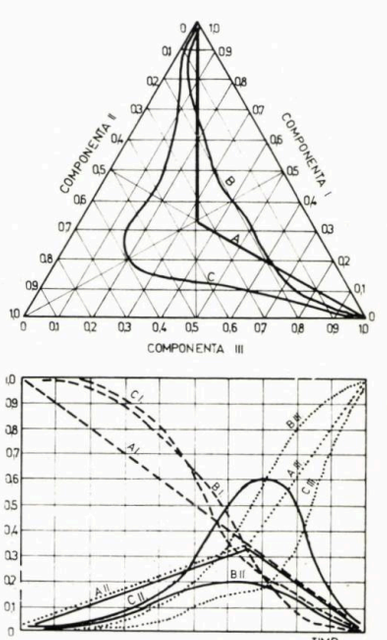

3

4

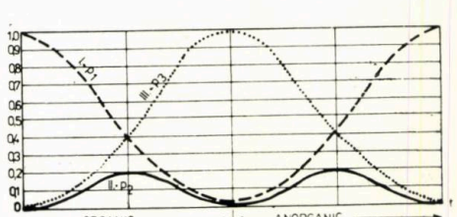

O altă caracteristică dominantă a sistemului este entropia informațională stabilită de Shannon prin formula

$$H = \sum_{i=1}^{n} pi \log pi,$$

ceea ce exprimă măsura ordonării sistemului. Evoluția unei societăți, ca și a organismelor vii sau chiar a universului în ansamblu, implică scăderea entropiei, adică creșterea gradului de organizare a sistemului pe parcursul evoluției.

Observînd mai atent curbele ce descriu evoluția celor trei componente — care, într-o anumită abordare, toate sînt curbe potențiale (de probabilitate) —, pe baza raportului dintre ele, putem urmări evoluția gradului de organizare a sistemului (menționînd că **p1 + p2 + p3 = 1**) (Figura 4).

- *Minim pentru* **p1 = p2 = p3**
- *Maxim pentru* **p1 = 1** *și* **p2 = p3 = 0**
  sau **p2 = 1** *și* **p3 = p1 = 0**
  sau **p3 = 1** *și* **p1 = p2 = 0**

Concepînd p1 ca entropie, iar **p3** *ca negentropie, interpretarea relațiilor de mai sus este următoarea:*

- *Scăderea de entropie este compensată, contracarată, undeva de o creștere a negentropiei, la o valoare minimă a uneia corespunde o valoare maximă a celeilalte*
- *Suma acestora, însă, este unitară doar împreună cu p2, care are rolul de echilibrare a celor două componente și, implicit, a întregului sistem*
- *Dacă creșterea de negentropie este specifică organismelor vii, în general celui pe care-l numim organic, atunci procesul invers, a cărui caracteristică este creșterea entropiei, trebuie să fie specific mediului, celui pe care-l numim anorganic*
- *Deci, evoluția, mișcarea, constă dintr-o succesiune alternativă de perioade cu structurări organice-anorganice ale sistemului, ca rezultanta interacțiunii celor trei procese probabilistice, în care participă direct părțile active ale componentelor, iar totalitatea părților pasive este prezentă ca « însoțitor », ca o « rezervă » oricînd activabilă, ca niște complementare ale procesului în ansamblu. Participarea componentelor în interacțiune se desfășoară după o anumită regulă, foarte precisă.*

După abordarea clasică, problema fundamentală a filozofiei fiind raportul dintre material și spiritual, ca un fapt interesant trebuie să menționăm că sistemul Yoga concepe acest raport dinamic, adică într-o succesiune de perioade alternante.

Într-un mod similar, structura spațiului este determinată de distribuția energiei active pe cîmpuri. Astfel, sistemul de ecuații al lui Maxwell, ce descrie cîmpul electromagnetic, nu este complet, deoarece ia în considerare interacțiunea doar a două componente, omițînd efectul celei de a treia.

Observația lui Dirac referitoare la necesitatea unei anumite simetrii a ecuațiilor exprimă de fapt această incompletitudine, ca și în cazul ecuației spinoriale neliniare a lui Heisenberg. Însăși nelinearitatea nu este altceva decît expresia incompletitudinii descrierii sistemului, a omiterii interacțiunii cîte unei componente. Această incompletitudine se regăsește și la ecuația tensorială a lui Einstein, deci și în cazul acesta este cuprinsă doar o interacțiune parțială în cadrul modelului de univers descris, cunoscut sub denumirea de **relativitate generală.**

Dar ce legătură au toate acestea cu **armonicitatea?**

« Doar » atît că **armonicitatea** *este expresia echilibrului dinamic și, ca atare, este prezentă în orice punct spațio-temporal al procesului interacțional, simbolic spus, ca un veritabil arbitru, ca un conducător de joc.*

Concret, prin gîndurile de mai sus se intenționează exprimarea ideii că orice sistem este constituit din trei componente de bază, respectiv orice proces este rezultanta interacțiunii acestor trei componente, una dintre ele avînd rolul de echilibrator între celelalte două, astfel ca, pe de o parte, raportul stabilit să tindă către cel armonic, iar, pe de altă parte, succesiunea cantitativă a componentelor să formeze o serie armonică corespunzătoare unei serii armonice stabilite pe scara/axa temporală.

Deci, luată în sine evoluția fiecărei componente, acestea sînt niște funcții exponențiale limitate, dar, în același timp, niște funcții de distribuții de probabilitate, iar elementul reglator este cerința de armonicitate a creșterii cantitative corespunzătoare unei serii armonice temporale

Corespondentul logico-filozofic al schemei de model tri-interacțional schițat în cele de mai sus, deci forma cea mai cuprinzătoare a acestui model, este modelul global de interacțiune, compus din triada filozofică GENERAL-PARTICULAR-SINGULAR a lui Hegel și schema logică cu 6 valori a lui Moisil, cu reprezentarea schematică din Figura 5.

Partea logică se referă la **structură**, *iar partea filozofică la* **funcțiune**, *din combinarea acestora rezultînd funcționarea sistemului, cu succesiunea nesfîrșită de forme.*

Acest model corespunde unui sistem, prin care trec în permanență o multitudine de informații, deci este un « nod informațional », o « particulă informațională », prin care informațiile trec pe traseele descrise de probabilități, care, în ultimă instanță, reprezintă forma cea mai generală a componentelor vreunui sistem, fiind posibilă astfel formularea unui concept de sistem probabilistico-informațional, ca forma cea mai generală a noțiunii de sistem.

Revenind la factorii determinanți ai problemelor globale ale omenirii, aceștia pot fi înglobați în acest sistem generalizat ca în Figura 6.

Cu privire la aplicarea unui astfel de model tri-interacțional, este deosebit de frapant faptul că organizarea și conducerea vechii societăți tribale secuiești s-a bazat pe respectarea strictă a regulilor de funcționare ale mecanismului acestuia (Figura 7). *Astfel, această societate era organizată pe șase triburi, denumite « neamuri », care două cîte două formau trei cupluri de neamuri, iar la rîndul lor neamurile erau formate din cîte patru ramuri. În privința conducerii, se distingeau funcțiile interne și externe de jude (civilă) și respectiv comite (militară), care au fost purtate de reprezentanții ramurilor pe perioade succesive de cîte un an, după următoarele reguli: 1. În cadrul aceluiași neam, niciodată nu se poartă concomitent cele două funcții. 2. Cele șase neamuri se împart în două grupări de cîte trei, ale căror membrii nu sînt în funcții concomitent. 3. Din cele șase neamuri, cîte două au același sistem de funcționare, dar ambele nu sînt în funcțiune concomitent.*

Din aceste reguli decurg următoarele: a. Într-un ciclu de șase ani, fiecare cuplu de neamuri poartă de două ori aceeași funcție, alternativ, pe cele două neamuri. Cealaltă funcție este purtată de celelalte două cupluri de neamuri, pe rînd, situația fiind aceeași pentru fiecare cuplu în parte. b. Regula este aceeași pentru două cupluri și diferită pentru cel de-al treilea cuplu, dar pe rînd pentru fiecare. c. Cele două neamuri ale cuplului sînt în situații opuse, în oglindă, în cele două jumătăți de ciclu.

Astfel, mecanismul funcționează cu respectarea următoarelor trei legități:

I. Echilibrul celor trei cupluri de neamuri.
II. Corespondența a cîte două neamuri
III. Inversarea procesului pe faze.

Transpuse aceste elemente pe modelul global de interacțiune, distingînd laturile interne și externe ale celor trei componente, regulile de mai sus ne duc la următorul mecanism: 1. Latura internă și cea externă a unei componente, nu pot fi în interacțiune concomitent cu celelalte componente. 2. Cele trei laturi interne sau externe ale componentelor nu pot fi în interacțiune concomitent. 3. Perechile formate din cîte două laturi de componente au aceeași regulă, dar acestea nu pot fi în interacțiune concomitent.

Corespondentul spațial al regulilor de mai sus este un model de spirală triplă, în care unitatea, dualitatea și trinitatea sînt prezente în aceeași măsură, spirele componente corespunzînd unor panglici Möbius, două avînd aceeași perioadă, dar cu răsuciri (« spin ») diferite, iar a treia avînd perioada diferită și aceeași răsucire ba cu una, ba cu alta din celelalte două componente (în cazul prezentat are perioada 1/2 din perioada celorlalte două) (Figura 8).

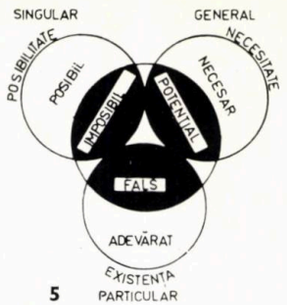

5

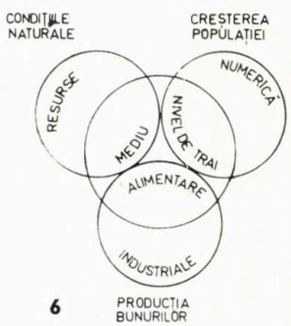

6

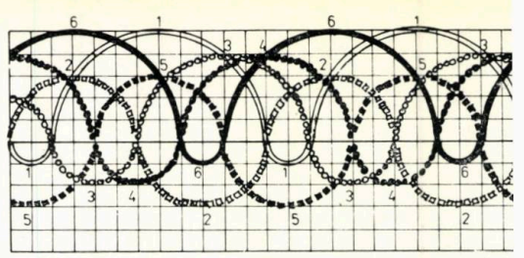

7

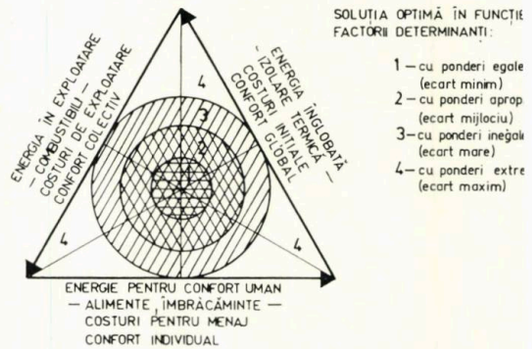

10

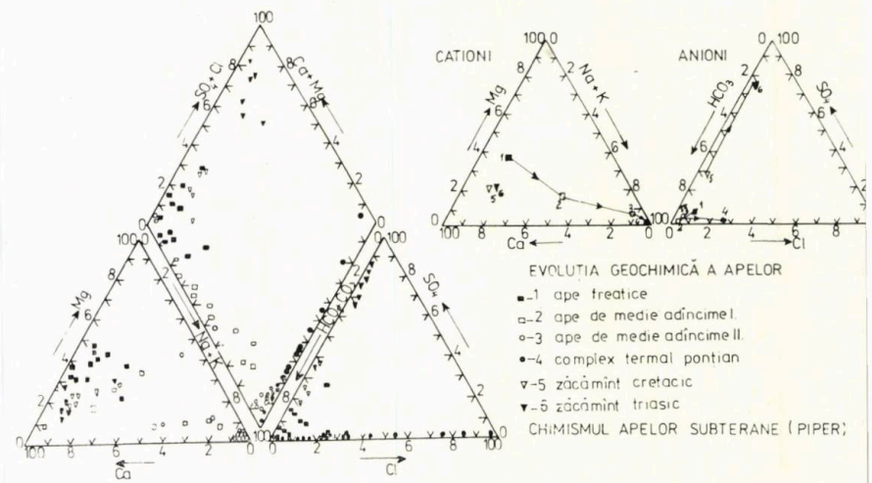

11

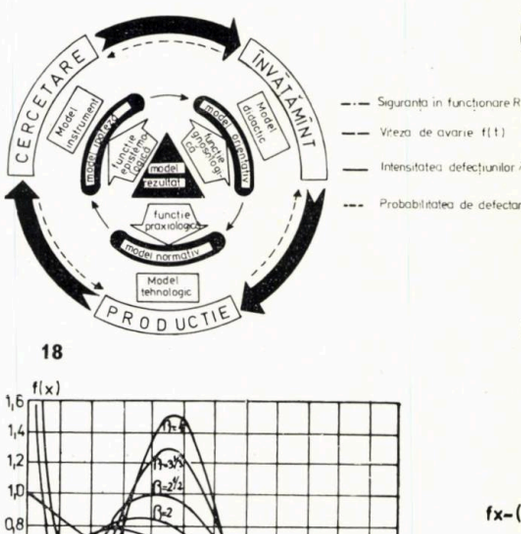

18

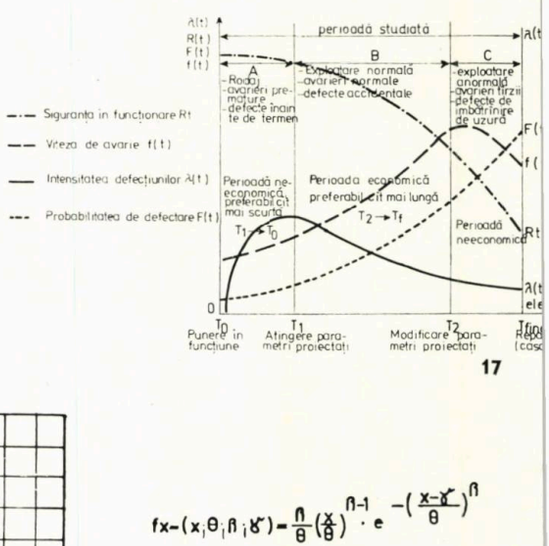

17

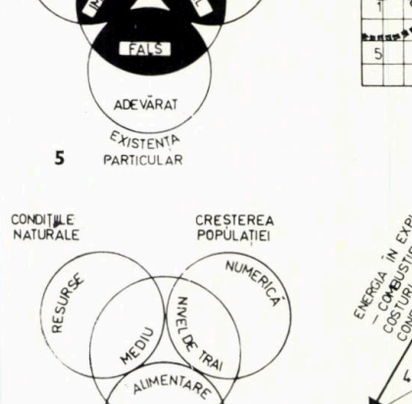

19

$$f_x = (x; \theta; \beta; \delta) = \frac{\beta}{\theta}\left(\frac{x}{\theta}\right)^{\beta-1} \cdot e^{-\left(\frac{x-\delta}{\theta}\right)^{\beta}}$$

β – parametrul de formă a curbei

δ – parametrul de localizare (reperaj)

θ – parametrul de scară reală (scală)

Acest model tri-interacțional, exprimat grafic prin diagramele prezentate și analitic prin seria armonica de distribuții prezentată în prima parte a studiului (vezi « Arhitectura » nr. 1/1984), stă la baza unei multitudini de procese și fenomene din diverse domenii ale cunoașterii, dintre care spicuim doar cîteva exemple:

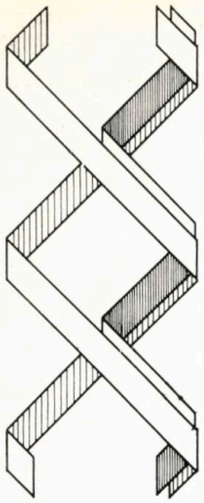

8

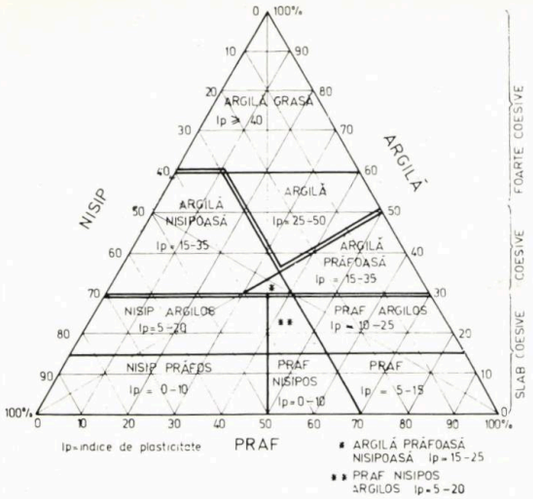

9

1. *Diagrama ternară referitoare la calitatea geotehnică a pămînturilor, pe baza compoziției granulometrice și a indicelui de plasticitate (STAS 1243—65)* (Figura 9).
2. *Interconditionarea energiilor și costurilor în construcții* (Figura 10).
3. *Chimismul apelor subterane reprezentat în diagrama tip Piper și evoluția geochimică a apelor principalelor strate acvifere (A. Tenu: Zăcămintele de ape hipertermale din N—V României, 1981)* (Figura 11).
4. *Eforturile dintr-un element finit dreptunghiular elasto-plastic (din revista « Construcții-Arhitectură-Știință », RPU 1982, Lovas Antal: Calculul plăcilor elasto-plastice cu metoda elementelor finite)* (Figura 12).
5. *Funcția de undă* $\left(\Psi_{1s}\right)$, *pătratul ei* $\left(\Psi^2_{1s}\right)$ *și funcția probabilistică de distribuție radială* $\left(4\pi r^2 \Psi^2_{1s}\right)$ *pentru atomul de hidrogen în starea fundamentală (Linus Pauling: Chimie generală)* (Figura 13).
6. *Distribuția densității nucleonilor din atomi (M. Ivașcu, D. N. Poenaru: Energia de deformare și izomeria formei nucleelor)* (Figura 14).
7. *Caracteristicile corecțiilor de frecvență la înregistrare, în funcție de vitezele de deplasare uzuale ale benzii magnetice (Csabai Daniel: Hangtechnika amatöröknek)* (Figura 15).
8. *Legea de distribuție a vitezelor moleculare (Maxwell — Boltzmann) și legea de distribuție a lui Boltzmann, — distribuția vitezelor atomilor de cesiu, determinată experimental (L. Pauling: Chimie generală)* (Figura 16).
9. *Fiabilitate (Mecanizarea construcțiilor nr. 1/1982)*, Figura 17.
10. *Tipuri de modele în procesul interacțional Cercetare—învățămînt—producție (Ferenczi Gy., Horváth A: Didactica sub aspectul concepției sistematice* — Figura 18).
11. *Evoluția densității de probabilitate în cazul modelului Weibull* (Figura 19).
12. *Definiția structurală a sistemului (Mircea Enache: Modele matematice în sistematizare)* (Figura 20).
13. *Modul de alcătuire a nomogramelor în raport de scopul studiului și tipuri de nomograme folosite de diverși autori (Vasile Cucu: Geografia populației și așezărilor umane)* (Figura 21).

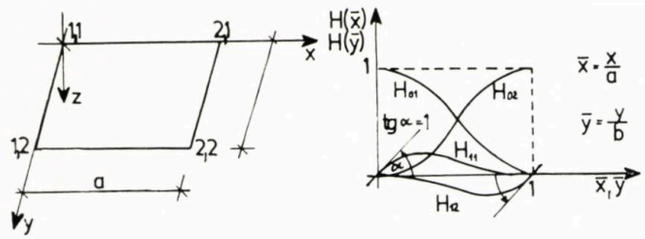

12

Dintr-un proces complet, în general, percepem doar cîte o fază sau dintr-un domeniu doar cîte o porțiune limitată; rareori, se întîmplă practic să cuprindem întregul proces, respectiv întregul domeniu de desfășurare a procesului. Cel puțin cu mijloacele de percepție disponibile.

Și, totuși, stadiul actual al cunoașterii umane ne duce la ideea necesității unei abordări/gîndiri sistemice. Or, sistemic putem gîndi doar cu ajutorul modelelor, acestea fiind « cuvintele » unei « gramatici » sistemice.

Chiar dacă nu avem în prezent o **teorie generală a modelelor**, *similară cu* **teoria generală a sistemelor**, *putem conchide că există o corelație între diversele modele, elementul comun fiind cerința generală de* **echilibru**, *de* **armonicitate** *în cadrul sistemelor modelate și între sistemele corespunzătoare.*

Această cerință se prezintă în mod pregnant în arhitectură și urbanism, discipline care cuprind aproape toate domeniile cunoașterii și ale căror legități cuprind toată gama de legi, de la cele cu valabilitate restrînsă pînă la cele general valabile.

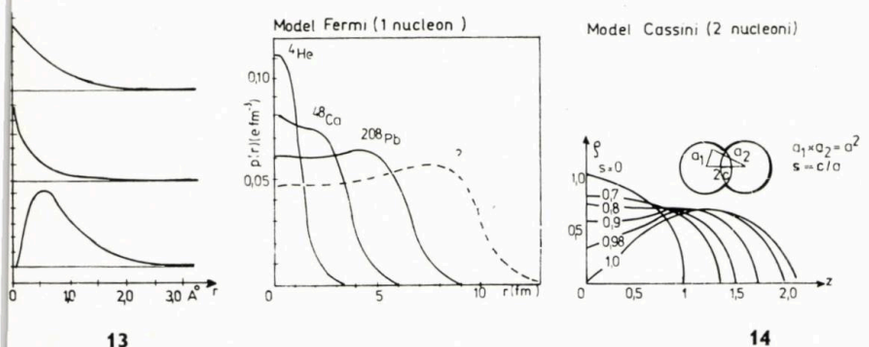

13 14

Arh. JOÓ DÉNES

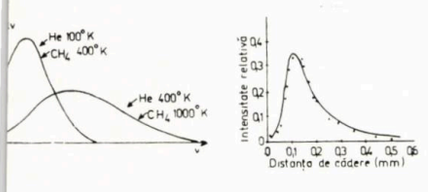

16

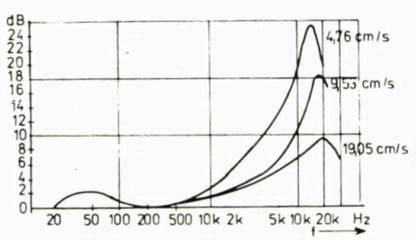

15

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. N. Marghidanu, I. Bianu: PROGNOZA DEZVOLTĂRII MECANIZĂRII AGRICULTURII (1979)
2. Vasile Surdu: POPULAȚIA, AȘEZĂRILE ȘI ECONOMIA MONDIALĂ (1982)
3. Stéphane Lupasco: LOGICA DINAMICĂ A CONTRADICTORIULUI (1982)
4. Alvin Toffler: AL TREILEA VAL (1983)
5. ALMANAHUL MUZEULUI DIN CRISTURU SECUIESC (1974)
6. Revista « MŰVÉSZET » (R.P.U.) nr. 6/1978
7. Anton Dumitriu: LOGICA POLIVALENTĂ (1971)
8. G. W. F. Hegel: FOLOZOFIA NATURII (1971)
9. Grigore C. Moisil: ÎNCERCĂRI VECHI ȘI NOI DE LOGICĂ NECLASICĂ (1965)
10. Ioniță Olteanu: LIMITELE PROGRESULUI ȘI PROGRESELE LIMITELOR (1982)
11. Vladimir Trebici: POPULAȚIA R.S.R. ȘI CREȘTEREA ECONOMICĂ (1971)
12. Spiru Haret: MECANICA SOCIALĂ (1969)
13. Gh. Mihoc, V. Urseanu: SONDAJE ȘI ESTIMAȚII STATISTICE (1977)
14. Toró Tibor: FIZICĂ MODERNĂ ȘI FILOZOFIE (1973)
15. Egyed P., Mandics Gy., Neuman M., Sallo E.: MODEL ȘI REALITATE (1982)
16. Linus Pauling: CHIMIE GENERALĂ (1972)
17. Octav Onicescu: PRINCIPIILE TEORIEI PROBABILITĂȚILOR (1969)
18. Edmond Nicolau: MODELAREA ÎN ȘTIINȚĂ (1981)
19. Ferenczi Gy., Horváth A.: DIDACTICA SUB ASPECTUL CONCEPȚIEI SISTEMICE (1980)
20. Al. Isaic-Maniu: METODA WEIBULL. APLICAȚII (1983)
21. Vasile Cucu: GEOGRAFIA POPULAȚIEI ȘI AȘEZĂRLOR UMANE (1981)
22. M. Botez, M. Celac: SISTEMELE SPAȚIULUI AMENAJAT (1980)
23. Schițele de sistematizare ale localităților din Județul Harghita

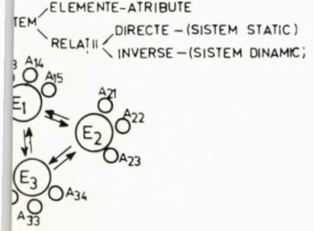

20

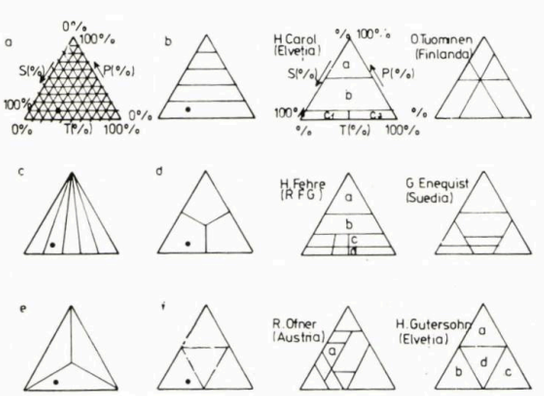

21

ILUSTRATĂ DIN BUCOVINA

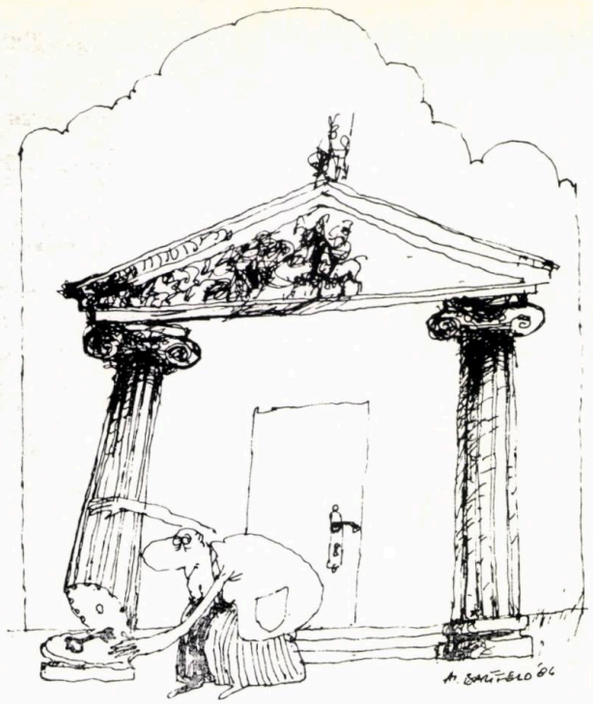

desene de arh. ALEXANDRU BARTFELD

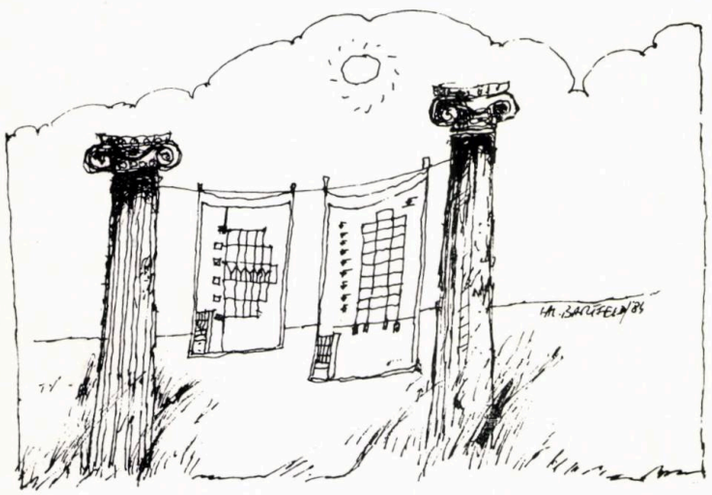

Gîndită mai ales pentru a fi privită, oricît ar vrea să rămînă în moralitatea onestă a obiectului bine construit și articulat — ceea ce, în definitiv, era lecția bine învățată a Mișcării Moderne —, arhitectura contemporană trăiește un proces surprinzător: începe să-și piardă corporalitatea.

Dacă s-ar putea închipui un traseu hegelian al semnului, ar trebui observat că vinovat este Figuralul: o umbră pe un perete, peisajul aplatizat al unui tablou, plăcerea irepresibilă a miniaturalului, Duplicatul: sfera de sticlă în care, după ce ai răsturnat-o o dată, începe să ningă într-un peisaj minuscul; sau grădina japoneză care încape într-o cutie de chibrituri. Toate acestea sînt numai fragmente disparate care au putut fi integrate oricărui alt sistem de semnificare afară de cel pe care îl prevesteau: moartea corporalului. De la Daguerre încoace, însă, nimic n-a mai fost posibil: fotografia este primul semn intrat în Marea Utilizare; duplicatul devine sciziparul.

Codul vizual *înlocuiește* codul mitologic *pentru a controla și explica spațiul. Freud apela încă la un simbol sexual (casa este uterul matern); fără s-o nege, arhitectura modernă, căreia oțelul, betonul și sticla i-au venit în ajutor, îndepărtînd olfactivul și tactilul, s-a încumetat să afirme: casa este o Imagine.*

Se mai simte aici respirarea zeului? Controlat de duplicatul său (K. Shinohara avea dreptate să spună că arhitectura este jumătate construcție și jumătate fotografie), obiectul construit a fost nevoit să se supună regulii jocului: înainte de orice, picturalul, adică aplatizarea. Chiar acei romantici care încă susțin că arhitectura înseamnă spațiu, nu fac altceva decît apologia unei succesiuni de imagini: nimic care să nu poată fi recreat prin fotografiere.

În acest fel, multiplicată în milioane de exemplare, imaginea creează obiectul.

Cine se apropie de Voroneț dinspre apus, obișnuit cu imaginea de ou colorat de Paști, cu care l-au familiarizat ilustratele și pliantele turistice, este mai degrabă șocat de caracterul domestic și pașnic al locului. Flăcările iadului ard mai domol și bat mai degrabă în roșu brun, rănite pe alocuri, ca și figurile de sfinți prea cucernici, de nemuritoarele inscripții ale unor vizitatori.

Imaginea îndulcește textul, îl face digerabil, netezește asperitățile; o fațadă anodină a unui bloc oarecare capătă vibrații de umbră spectaculoase și neașteptate.

Imaginea domină și controlează realul pînă la a-și lua o identitate autonomă și suverană, astfel încît obiectul devine o amintire (învățăm ceea ce ne reamintim, spunea Platon) — devine el însuși propria sa mască. Moralitatea sa stătea tocmai în senzualitatea pe care Imaginea i-o cenzurează: de a fi descoperit pe îndelete, pipăit, adulmecat, presimțit în vibrația aerului și în stereofonia complicată a frunzișului prăfuit într-o zi de vară. O biserică minusculă, ca acelea de care Bucovina e plină: zidurile groase și afumate, sfinții indescifrabili, tencuiala coșcovită, pietrișul care scîrțîe; nici o retorică în soarele obedient, ceva în care Imaginea nu se poate insinua. Cum ar spune Barthes: umilința realului.

Arh. RADU DRĂGAN

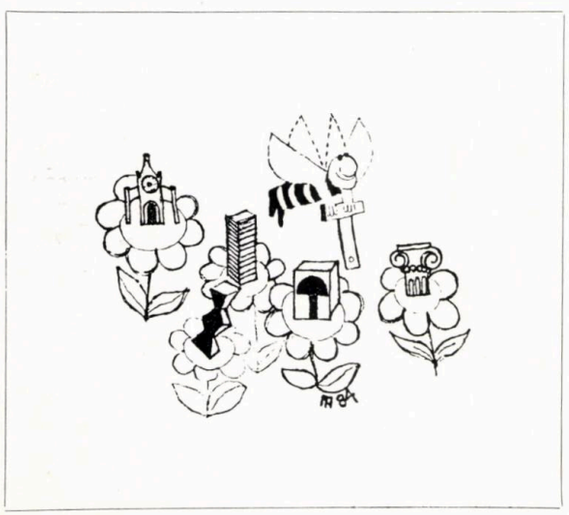

desene de arh. NICOLAE ȚARĂLUNGĂ

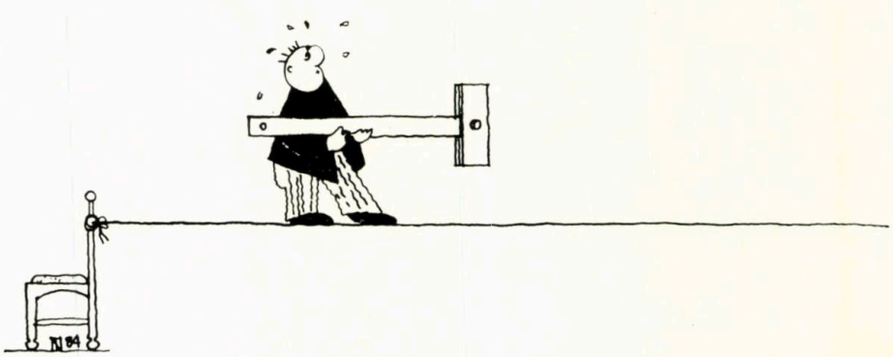

ANASTASIE CRIMCA

Odată cu începutul secolului XVII, timp de peste două sute de ani, pînă la revoluția lui Tudor Vladimirescu de la 1821, țările române, depinzînd tot mai mult de turci (după 1699 Transilvania trecînd de sub dominația turcilor sub cea austriacă), din punct de vedere politic, se fac simțite mai puțin; în schimb, în domeniul artei, al culturii, își găsesc posibilități de afirmare deosebite. Se ridică numeroase edificii monumental-arhitecturale, tot acum apar și creații de seamă în arta lemnului, a țesăturilor și a metalelor prețioase, care constituie, nu numai succese din punct de vedere tehnic și artistic, dar și manifestări caracteristice, reprezentative, ale geniului nostru național.

În ceea ce privește locul pe care-l ocupă fiecare din țările române în viața artistică a acestei perioade, dacă, îndeosebi în a doua parte a veacului al XVII-lea, începînd cu domnia lui Șerban Cantacuzino (1678—1688), punctul de greutate cade asupra Munteniei, lăcașurile lui Constantin Brâncoveanu (1688—1714) atingînd cea mai înaltă expresie a noului stil realizat în acea vreme în arhitectura și arta Țării Românești; dacă Transilvania strălucește, spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea, prin activitatea Școlii Ardelene (1780—1821); Moldova deține întîietatea în primele decenii ale veacului al XVII-lea. Aici și acum, este epoca mitropolitului Anastasie Crimca, cărturar, patriot, ctitor al impunătoarei biserici Dragomirna, care, prin miniaturile sale, și-a dobîndit un loc de frunte printre marii artiști ai plasticii românești și universale.

Din datele biografice cunoscute, rezultă că este originar din Suceava, fiu al negustorului Ioan Crimca și al « cneaghinei » Cîrstina, rudă a puternicei familii de boieri Stroici. Înainte de a urca treptele ierarhiei bisericești, Ilea (Ilie — numele de mirean al lui Anastasie) slujește cu credință domnia pe cîmpul de luptă. Petru Șchiopul (1574—1591) îl răsplătește, în 1587, pentru vitejia dovedită în luptele duse cu cazacii, cu moșia și satul Dragomirești, aflate la 10 km de orașul Suceava, acolo unde Anastasie Crimca își va ridica, după ani, ctitoria. Urmare a studiilor și educației monahale, de la Mînăstirea Putna, precum și a calităților sale intelectuale deosebite, afirmate plenar încă din tinerețe, ascensiunea sa este rapidă, de la egumen de Galata, la episcop de Rădăuți, întîmpinînd, în iunie 1600 (în locul mitropolitului țării, fugit în Polonia) în Cetatea de Scaun a Sucevei, pe Mihai Viteazul, pentru prima dată voievod al celor trei țări românești unite.

Retras pentru un timp la moșia ce îi fusese dăruită, a ridicat, la 1602, ajutat material de familia Stroicilor, prima sa ctitorie la Dragomirna, biserica mică, numită și a schitului, aflată în actualul cimitir.

Episcop de Roman în 1605, Anastasie Crimca urcă, apoi, pe cea mai înaltă treaptă a ierarhiei bisericești din Moldova. Astfel, vlădica Crimca este mitropolit al Țării Moldovei începînd din 1608 pînă la 1631, anul morții sale (cu o întrerupere între anii 1616—1619, cînd domnitorul Radu Mihnea își aduce cu dînsul mitropolit din Țara Românească).

Între 1606 și 1609, sub îndrumarea și conducerea sa, se realizează biserica cea mare a Mînăstirii Dragomirna și, tot din această perioadă, se păstrează și primele lucrări din opera de artist plastic a lui Anastasie Crimca, constînd din miniaturile manuscriselor, unele lucrate chiar de mîna sa, altele rod al școlii artistice conduse de el, pe care le admirăm și astăzi.

În mod deosebit, se cuvine a evidenția preocuparea ctitorului Dragomirnei în zidirea « pentru săracii din tîrgul Suceava » a spitalului, desigur de proporții reduse, dar, după cît se pare, primul din Moldova, în Suceava (1620), în preajma Curții Domnești. *Se mai menționează clădită de Crimca și o bolniță la Mînăstirea Dragomirna.*

Arhitectura bisericească a Moldovei *din secolul al XVII-lea este, în mare măsură, influențată de ctitoria lui Anastasie Crimca. Deși înrudită cu unele construcții tradiționale din Nordul Moldovei și cu bisericile de la finele veacului al XVI-lea Galata din Iași și Aroneanu de lîngă Iași, biserica Mînăstirii Dragomirna, atît datorită proporțiilor, a siluetei înălțate a volumului, cît și a noilor soluții decorative adoptate, se situează, așa cum precizează profesorul Gheorghe Curinschi Vorona, în categoria* monumentelor de arhitectură unice, de

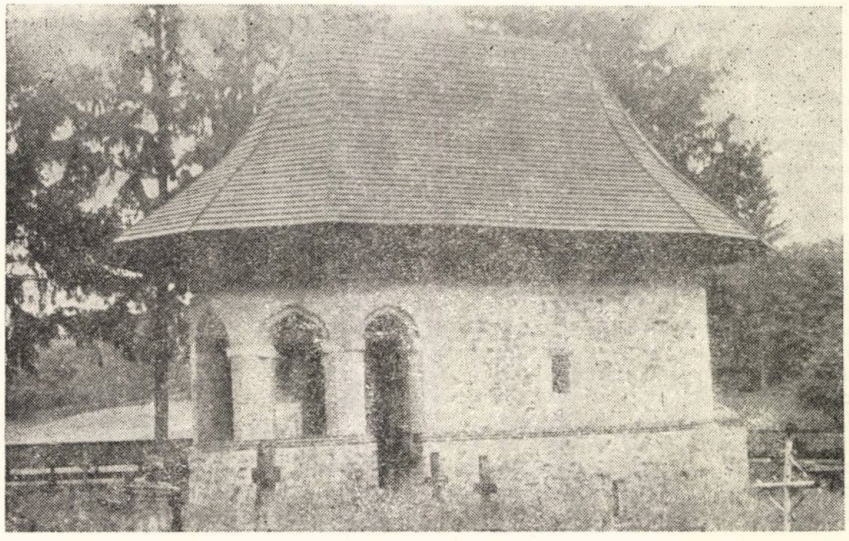

1

1. BISERICA MICĂ (« A SCHITULUI »), aflată în cimitirul actual al Dragomirnei (1602)

→

excepție. Cu plan alungit, dreptunghiular, cu altarul și amplul pridvor în formă poligonală (ca de altfel și la biserica mică din cimitir), Dragomirna prezintă, în interior, o dinamică interesantă a spațiilor, dată, pe de o parte, de nivelul de călcare al celor patru încăperi (pridvor, pronaos, naos, altar), în creștere cu 40 pînă la 75 cm una față de alta, de la intrare spre altar, și, pe de altă parte, de asimilarea unui sistem variat de boltire, cu o structură din arce dublouri, constituind între ele un sistem stelar de nervuri de piatră sculptată în formă de funie răsucită, punctată cu medalioane bogat ornamentate și în întregime poleite (inițial).

Dacă, în pridvor și pronaos, aceste nervuri coboară pe pereți, sculptura lor dantelată împodobind albul tencuielii nepictate, în naos și altar, pictura este aceea care încîntă și impresionează privitorul.

Zugravii Moldovei de Nord din secolul al XVI-lea, care, prin pictura bolților de la Probota, Humor, Moldovița, au realizat efecte decorative unice, întruchipînd uimitoare imagini, din lumină și culoare, ajung, la începutul secolului al XVII-lea, la desăvîrșirea măiestriei lor, prin Dragomirna.

Analizînd arta acestor meșteri locali și evidențiind noile elemente ale picturii bizantine apărute în vremea lui Crimca la cea « mai înaltă biserică de la noi », Petru Comarnescu insistă asupra reușitei picturii de la partea superioară a edificiului: « În plină lumină, bătute de razele puternice ale soarelui, imaginile din interiorul înaltei turle și din medalioanele de pe cele patru arcuri par ireale, dînd impersia că plutesc deasupra pămîntului. Iluzia lumii cerești este uimitor plăsmuită ! Deși la Dragomirna nu sînt mozaicuri, ci doar fresce puternic colorate și iscusit armonizate, impresia de celest și aerian, de strălucire aproape incredibilă apare într-o ademenitoare splendoare, ca și la Sfînta Sofia a Bizanțului . . . »

În exterior, atît volumetria cît și elementele de tratare plastică a fațadelor sînt, ca de altfel și în interior, subordonate tendinței de acuzare a înălțimii și monumentalității bisericii. În sens vertical, clădirea este împărțită în zece panouri, prin intermediul a opt pilaștri lați, uniți la partea superioară de o friză de arcaturi oarbe, care, împreună cu cornișa, formează un coronament decorativ bine proporționat în raport cu restul fațadei, iar, în sens orizontal, biserica este împărțită pe la jumătatea înălțimii, asemeni celor din Muntenia, în două registre, printr-un brîu asemănător nervurilor de pe stîlpii și arcele din interior. Dacă, ceea ce impresionează în primul rînd, la Dragomirna este înălțimea bisericii, raportul între aceasta și lățimea ei (42 m, față de 9,60 m), în al doilea rînd, impresionează turla. Elansată și avînd, în plan, formă poligonală și ridicîndu-se pe două baze care reazimă, la rîndul lor, pe una pătrată, turla constituie din punct de vedere decorativ elementul cel mai spectaculos al ansamblului monastic. Comparativ cu fațada, la care piatra este parțial cioplită, parțial șlefuită, la turlă piatra este în întregime minuțios sculptată, ca un ecou al tradiției școlii de sculptură din Armenia și Georgia.

Față de alte complexe mînăstirești din aceeași vreme, ca Aroneanu și Trei Ierarhi, care și-au pierdut cu totul sau parțial (ca Zamca Suceava) zidurile exterioare fortificate și clădirile anexe, aici, la ctitoria lui Anastasie Crimca, acestea se păstrează foarte bine. Execuția lor, începută probabil înaintea domniei lui Miron Barnovschi Movilă (1626—1629), s-a făcut de către meșterii acestuia, unul dintre cele cinci turnuri ale incintei, cel mai mare, avînd mai multe încăperi și metereze, purtînd chiar numele voievodului. Față de corpul chiliilor, de pe latura de nord și vest, supus la numeroase prefaceri în vremea stăpînirii austriece (care nu prezintă însă din punct de vedere istoric interes deosebit) — zidurile înconjurătoare înalte, de piatră, la interior cu arcade susținătoare ale drumului de strajă, turnurile și mai ales trapeza (care adăpostește, astăzi, un adevărat tezaur artistic: manuscrise, broderii, ferecături în metale prețioase etc), construcție cu etaj și pivnițe avînd bolțile susținute de arce în ogivă, aveau să determine și specificul altor construcții din această categorie, ridicate în secolul al XVII-lea (sălile gotice de la Trei Ierarhi și Cetățuia).

Întregul complex mînăstiresc Dragomirna, prin lucrările de restaurare din anii '60, realizate sub conducerea arhitectei Ioana Grigorescu, și-a redobîndit valoarea pe care o merita.

Tot lui Anastasie Crimca îi datorăm eclesiarnița Mînăstirii Sf. Ioan din Suceava, construită în vremea lui Miron Barnovschi. Situată pe latura de est a incintei, clădirea reia întrucîtva proporțiile bisericii vechi (din cimitir) și unele frumoase ancadramente la goluri, de factura celor folosite la biserica mare a Dragomirnei și chiar mai vechi, din vremea lui Ștefan cel Mare.

Dintre locașurile influențate de arhitectura și arta Dragomirnei, menționăm biserica de la Solca, construită între 1612 și 1620, și pe cea de la Bîrnova (1630), destul de înalte și cu modalități de decorare întrucîtva asemănătoare bisericii de la Dragomirna, fără însă să atingă eleganța acesteia. Apropiate sub raportul ornamentației folosite sînt: Trei Ierarhi și Golia, ambele din Iași, Putna (biserica începută de Vasile Lupu, înlocuind ctitoria lui Ștefan cel Mare) sau Cetățuia și Sf. Onofrei, tot de la Iași, și altele.

Dacă pentru decorarea exteriorului este caracteristică, în secolul al XV-lea, pe timpul lui Ștefan cel Mare, folosirea cărămizii alternativ cu piatră brută și ceramica policromă, în secolul al XVI-lea, în vremea lui Petru Rareș este folosirea frescelor, în secolul al XVII-lea, se impune piatra cioplită, șlefuită sau scupltată, după exemplul Dragomirnei (Trei Ierarhi, Golia).

Încheind cele cîteva considerații despre arhitectura Mînăstirii Dragomirna, armonia ansamblului în întregul său, pictura bisericii, ne gîndim la rolul direct, uneori determinant, dovedit de-a lungul istoriei, pe care l-au avut ctitorii (să spunem beneficiarii sau și beneficiarii) în realizarea unei opere artistice, în cazul de față fiind vorba de Anastasie Crimca. Înscris în istorie ca unul dintre cei mai de seamă artiști plastici medievali, (deși, pentru biserica mică, se știe că Anastasie Crimca a chemat pe meșterul Deac, se presupune că și la biserica mare l-a folosit tot pe el), se poate afirma cu reduse riscuri de a greși, că, la Dragomirna, Crimca nu este numai ctitor ci și principalul ei arhitect.

Puterea, ambiția de a-și impune această putere, dar și patriotismul său ne sînt

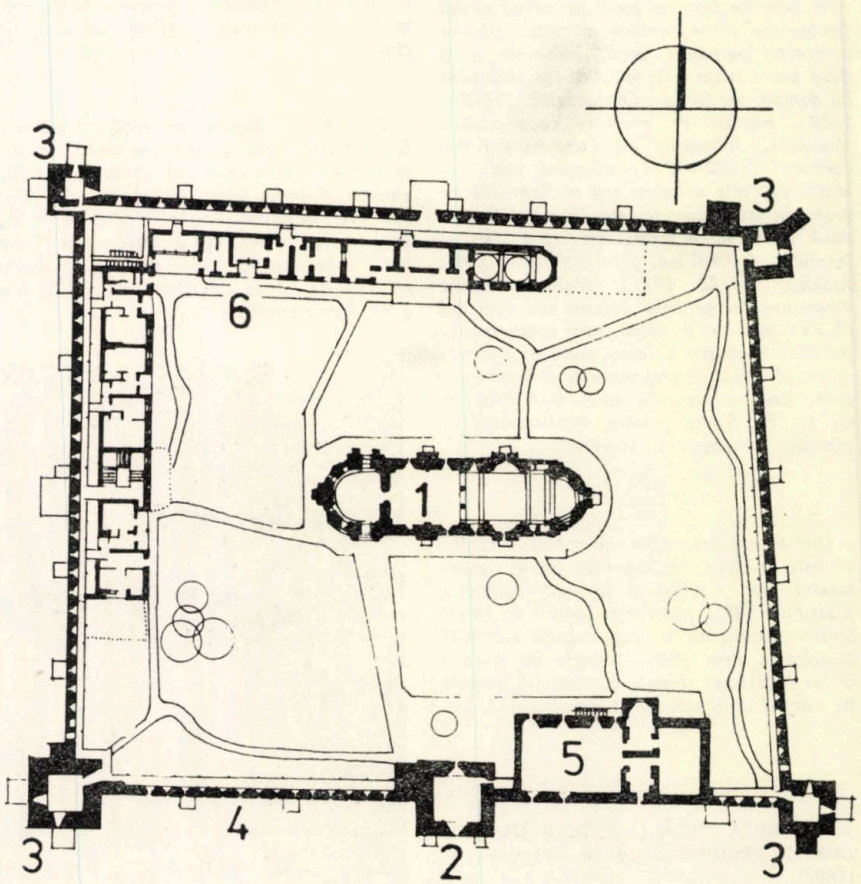

2

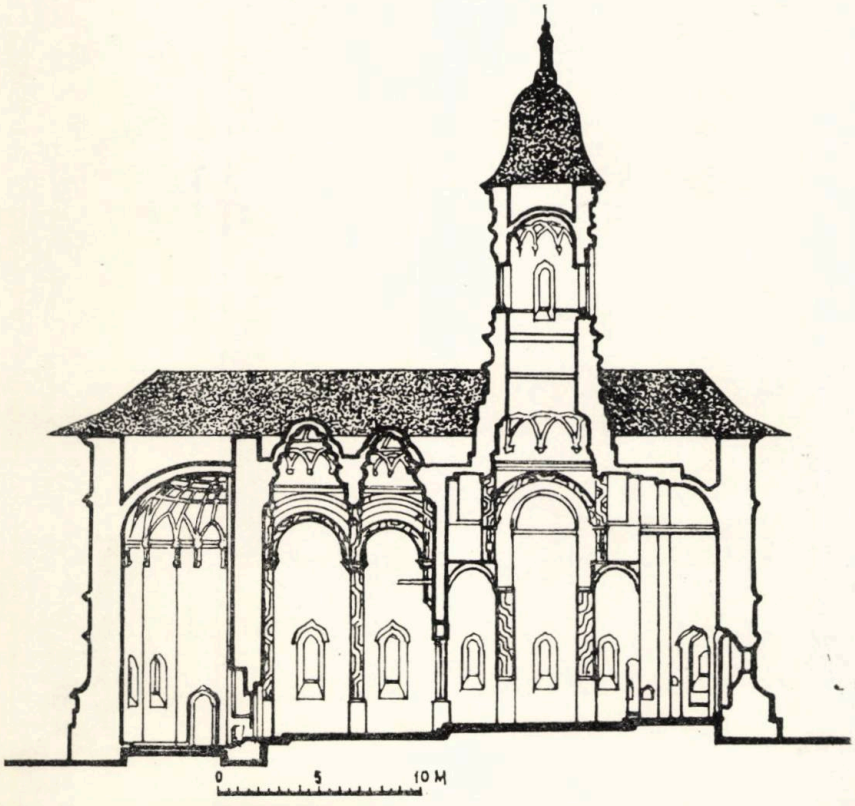

4

2. MÎNĂSTIREA DRAGOMIRNA, vedere dinspre est a ansamblului (restaurat în anii '60, de către D.M.I.A., autorul proiectului de restaurare — arh. IOANA GRIGORESCU). 3. MÎNĂSTIREA DRAGOMIRNA, PLANUL INCINTEI: *1. Biserica mînăstirii (1606—1609) — 2. Turnul Barnovschi — 3. Turnuri de apărare — 4. Ziduri de incintă — 5. Trapeza, astăzi muzeu — 6. Clădiri anexă — chilii, paraclis* 4. BISERICA MÎNĂSTIRII DRAGOMIRNA, SECȚIUNE

---

dovedite și prin testamentul său (manuscris la Biblioteca Națională din Viena): « nu cumva să cuteze cineva dintre domni, ctitori sau boieri din neamul nostru, a închina mănăstirea noastră (Dragomirna) Sfîntului Munte sau Ierusalimului », afurisind pe cel ce ar cuteza să nesocotească această hotărîre cu triplu blestem. Precizînd că ne aflăm în perioada cînd, datorită amestecului crescînd al clerului grec, sub oblăduirea Înaltei Porți, multe mînăstiri cu toate averile lor treceau sub stăpînirea celor de la Muntele Athos, evidențiem faptul, ușor de presupus, că unui om de asemenea caracter, atît de hotărît, nu i-a fost greu să-și impună, cu gusturile sale alese, personalitatea, în tot ceea ce admirăm astăzi la Dragomirna.

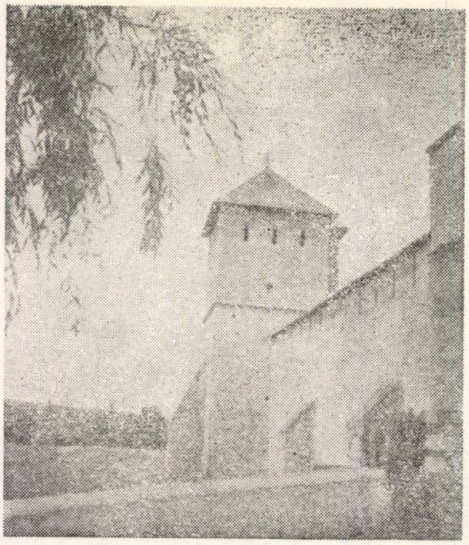

5 6

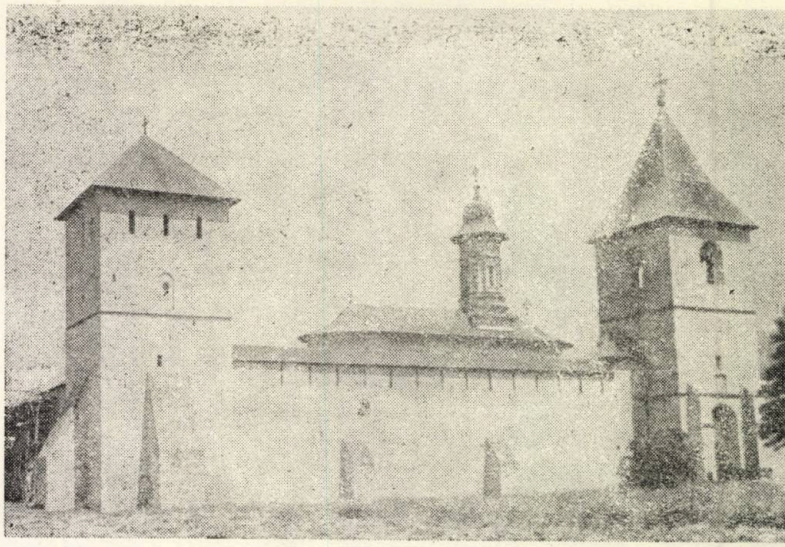

8

5. Colțul de sud-vest al incintei 6. Latura sudică a incintei, cu Turnul Barnovschi (în dreapta imaginii) pe sub care se face intrarea în complexul monumental al Dragomirnei 7,8,9. Intrarea în incintă pe sub Turnul Barnovschi, detalii 10. Biserica Mînăstirii Dragomirna, intrarea (ansamblul restaurat în anii '60 de către D.M.I.A., după proiectul arh. IOANA GRIGORESCU) 11, 12. Detalii ale zidurilor de incintă, cu drumul de strajă

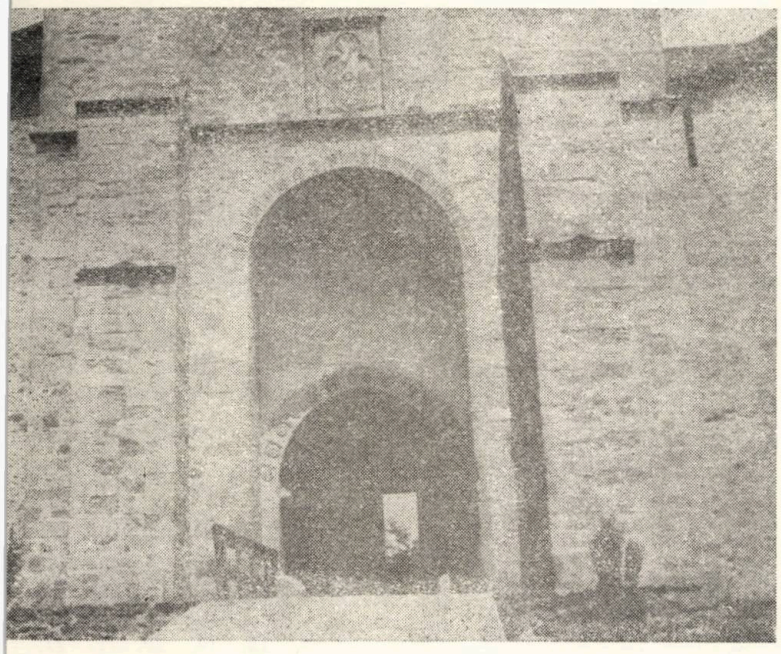

7 9

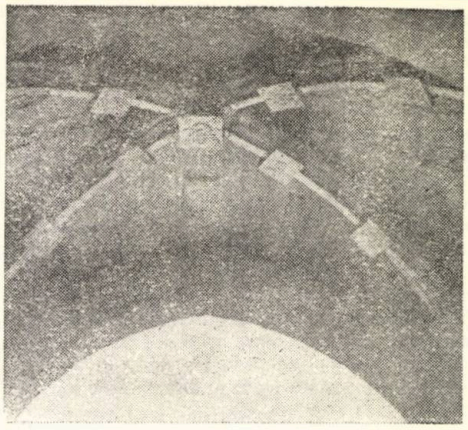

10

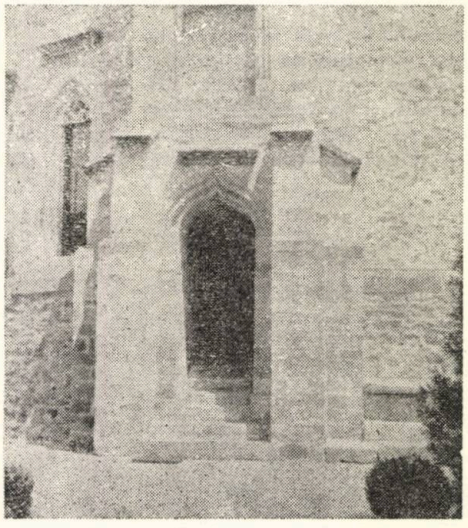

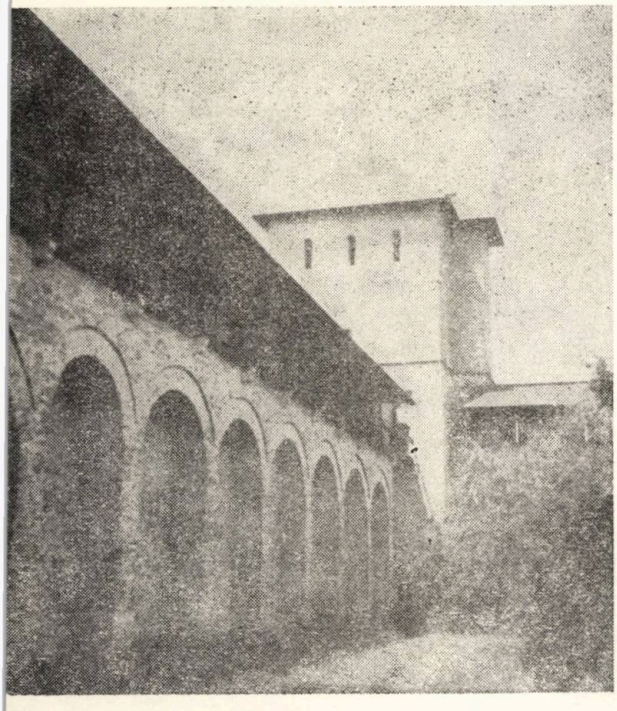

11 12

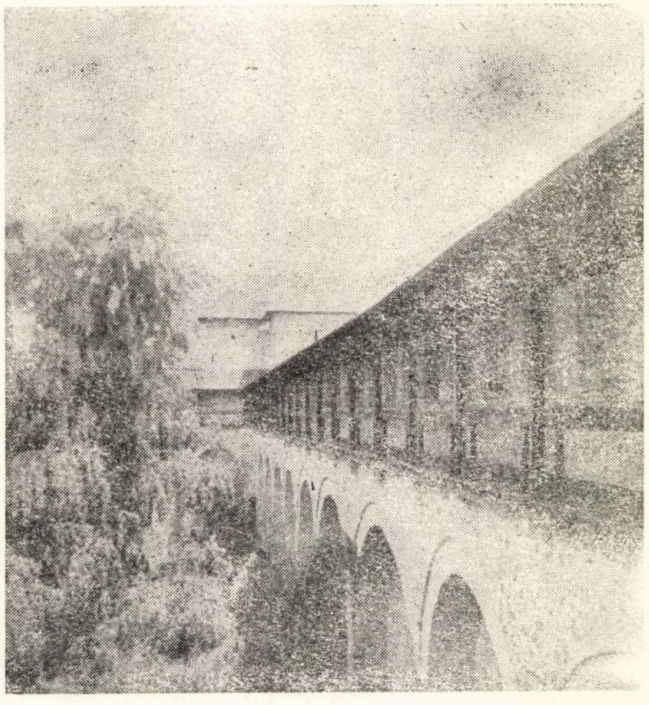

Miniatura, *cuprinzînd, la început, în totalitate, desenele unui manuscris (litere împodobite, vignete, compoziții figurative) capătă, mai tîrziu, sensul picturii din manuscrise, realizate în culori de apă, pulbere de aur etc, pe pergament sau hîrtie de calitate deosebită, și, prin extensie, a tablourilor mici. Practicată în țara noastră, mai ales în Moldova, în vremea lui Alexandru cel Bun (1400—1432), reprezentată prin caligraful Gavril Uric, apoi, în vremea lui Ștefan cel Mare, o excepțională realizare fiind tabloul votiv al domnitorului în* Evangheliarul de la Humor *(1473), autor Nicodim, — minia-*

tura ajunge la un stadiu de perfecțiune ne mai cunoscut la noi, în primele decenii ale veacului al VII-lea, prin talentul și munca lui Anastasie Crimca.

Se păstrează dintre lucrările elaborate de Crimca nouă manuscrise cu miniaturi[1], *majoritatea cu autoportretul său și cu mențiunea autografă. Spre exemplu, pe manuscrisul aflat astăzi la biblioteca fostă imperială din Viena, datat 1610, martie 16, se poate citi: « acest sfînt Praxiu (Apostol) l-a făcut și l-a legat și l-au aurit cu ilustrații smeritul arhiepiscop Kir Anastasie Crimovici, mitropolitul țării Moldovei, spre pomenirea sa și a părinților săi Ion Crimca și Cîrstina și-l dădu în de curînd zidita mănăstire a sa Dragomirna ». Există, însă, și manuscrise, cum ar fi* Tetraevangheliarul Sucevița 24, *din 1607, de la mînăstirea cu același nume, care, potrivit lui Popescu-Vilcea: « Deși nu poartă vre-o însemnare cu privire la persoana care l-a executat,* Sucevița 24 *trebuie socotit ca aparținînd lui Anastasie Crimca, poate fiind chiar prima lui lucrare, întrucît prezintă caracteristicile specifice stilului său de lucru, evidente în toate celelalte manuscrise pe care le semnează la Dragomirna ». Autorul studiului vieții și operei mitropolitului-artist precizează, în continuare: « Tetraevangheliarul* Sucevița 24 *face trecerea de la miniatura anterioară, cu un puternic caracter bizantin spre o miniatură originală, cu profunde valențe decorative, cu multă libertate de exprimare artistică și cu o gamă cromatică de contraste puternice care-i conferă acestei miniaturi o strălucire unică ».*

Față de manuscrisele moldovenești anterioare, Anastasie Crimca lărgește tematica

[1] Cinci la Muzeul Mînăstirii Dragomirna (Tetraevangheliarul din 1609, Evangheliarul din 1609, două Liturghiere din 1610, Psaltirea din 1616), două la Muzeul de Istorie al R.S. România (Tetraevangheliarul din 1615 și Liturghierul din 1616), unul la Biblioteca de Stat din Viena (Apostolul din 1610), altul la Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România (Apostolul din 1609).

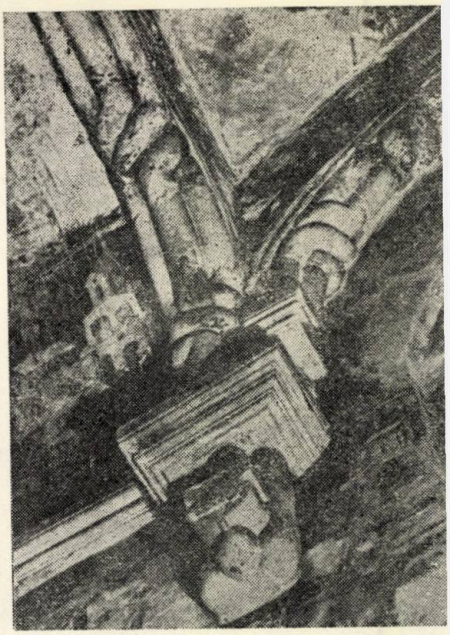

15

13

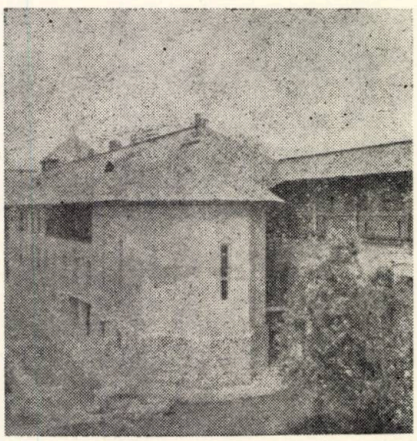

14

13, 14. Corpul chiliilor cu paraclisul 15. Consolă din piatră, cu impostă, din interiorul bisericii 16. Ferecătură de evangheliar, cu scenă din Noul Testament 17, 18, 19, 20, 21, 22. Miniaturi ale bogatelor manuscrise elaborate în școala artistică a Dragomirnei, de Anastasie Crimca

17

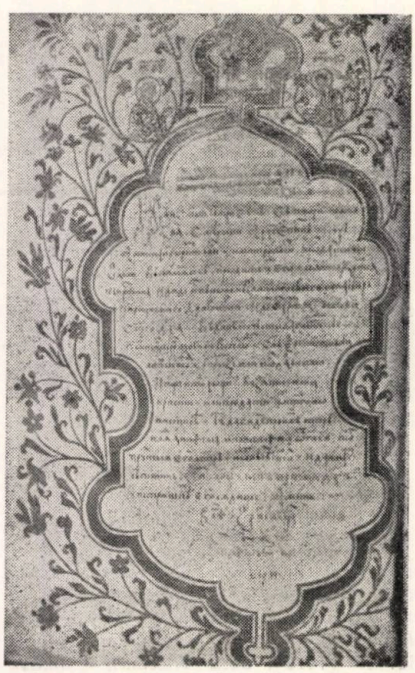

18

19

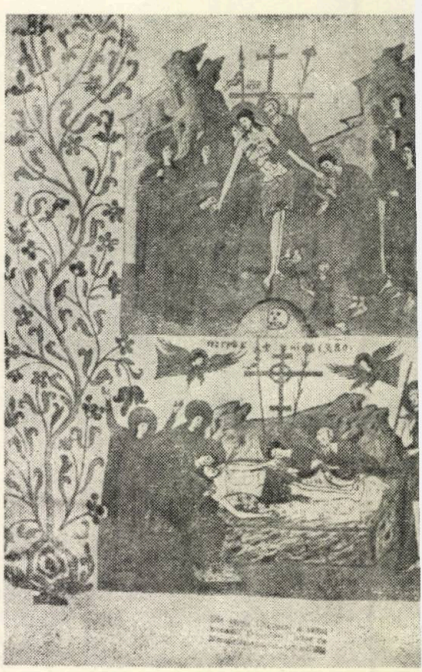

16

miniaturilor prin compoziții de un pronunțat caracter laic. Întîlnim scene de luptă, compoziții cu personaje în mișcare, cu muzicanți, pe fond de peisaj stilizat sau de construcții, între care și cetăți sau biserici cu specific local, (turnuri ascuțite, ziduri crenelate). Temele desenelor nu păstrează o strictă desfășurare a textului, ele sintetizează, în mod desăvîrșit, experiența picturii murale monumentale, a elementelor din folclorul și legendele locale (un exemplu fiind Contractul lui Adam cu diavolul *din Tetraevangheliarul inv. 1/1934). Crimca creează pentru miniatură o vastă tipologie, neîntîlnită la înaintașii lui. Subliniind originalitatea picturilor sale, demnă de remarcat este* Psaltirea de la Dragomirna, *operă aparte în inconografia românească, în care personajele sînt rod al imaginației artistului. În arta bizantină, reprezentarea portretului în cazul unei donații era un lucru obișnuit (Ștefan cel Mare, Ieremia Movilă în* Tetraevangheliarul de la Humor, *respectiv* de la Sucevița).

Nou, la Dragomirna, este faptul că donatorul manuscriselor este însuși autorul lor, marele ierarh rămînînd unul dintre primii artiști autoportretiști din România.

Soluțiile compoziționale, paginarea frontispiciilor, miniaturilor, tehnica redării în hașuri (striuri) a desenului diverselor suprafețe, coloritul în tonalități precise de verde încălzit cu roșu și portocaliu, ocru și negru, albastru și aur, fac din opera lui Crimca, om de cultură de talie europeană, o adevărată școală artistică. În nici o altă parte a României, nu s-a consumat — împodobind manuscrise — o asemenea cantitate de argint, aur, de culori, ca la Dragomirna !

Multe lucrări s-au împodobit sub directa îndrumare a lui Anastasie Crimca, și nu numai în centrul artistic de la Dragomirna. La începutul unui manuscris aflat la biblioteca Universității din Liov, se poate citi: « Acest Tetravanghel s-a scris din porunca

20

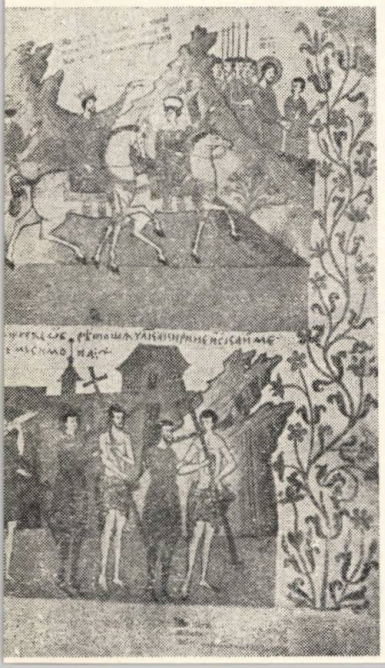

21

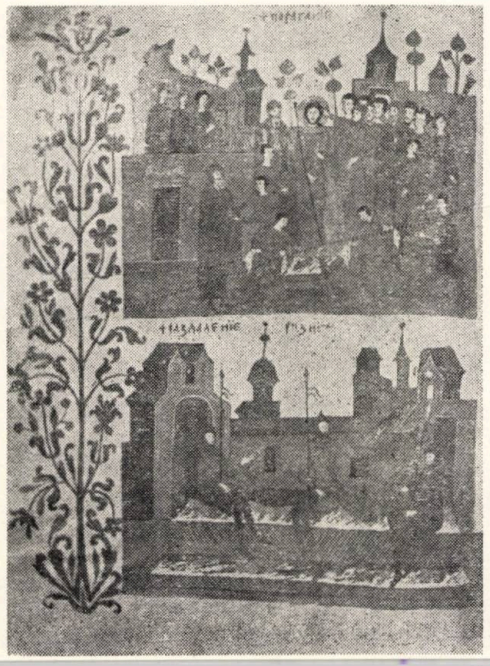

22

și cu cheltuiala prea Sfințitului nostru părinte Kir Anastasie Crimovici, arhiepiscop și mitropolit al țării Moldovei. Mîna prea greșitului monah Teofil, din Sfînta Mînăstire Voroneț, l-a scris în anul 7123 (1614), Septemvrie 14, și robul lui Dumnezeu, zugravul Ștefan, din tîrgul Sucevei, a pictat chipurile sfinte și a aurit această carte: împodobirea s-a isprăvit în anul 7125» (1617). Se dovedește că, în Suceava, Voroneț și în alte centre, existau școli de creație directivate de Anastasie Crimca.

Prin munca, cutezanța dusă pînă aproape de limita superioară, prin talentul și bogăția inventivității sale, aducînd picturii bizantine o nouă variațiune, Anastasie Crimca ocupă un loc important în arta românească și universală, comparabil cu cel al unor personalități ale Renașterii.

Prin patriotismul pe care l-a imprimat operei sale, rămîne pentru generațiile acestei vremi pilda unei vieți închinate nației, dăruite frumosului, preocupare a românilor din toate timpurile.

Drept respect și prețuire din partea generației noastre, pentru artistul, omul și opera sa, s-ar cuveni ridicarea unei statui și ar trebui acordat unei străzi din Suceava numele său.

De fapt, în documentele din trecut, apare pomenită Ulița Crimca, *amintită și în articolul:* « Evoluția orașului Suceava » *de la pagina 25 a revistei.*

Prof. ZENOVIA LATIȘ
Arh. EUSEBIE LATIȘ

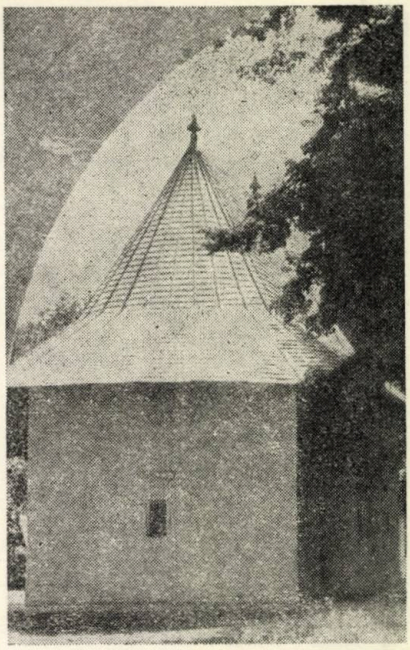

23

NOTE — BIBLIOGRAFIE

1. Comarnescu, Petru, ÎNDREPTAR ARTISTIC AL MONUMENTELOR DIN NORDUL MOLDOVEI, Suceava, 1961
2. Curinschi, Gheorghe Vorona, ISTORIA ARHITECTURII ÎN ROMÂNIA, București 1981
3. Drăguț, Vasile, DICȚIONAR ENCICLOPEDIC DE ARTĂ MEDIEVALĂ ROMÂNEASCĂ, București, 1976
4. Giurescu, C. Constantin, ISTORIA ROMÂNILOR, III, partea doua, București 1946
5. Ionescu, Grigore ISTORIA ARHITECTURII ÎN ROMÂNIA, VOLUMUL II, București, 1965
6. Gonța, V și Gonța, Al. REVISTA MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI SUCEVEI nr. 1 și 2, 1962
7. Iorga Nicolae ISTORIA BISERICII ROMÂNE, volumul I, București 1929
8. Popescu-Vîlcea, G, ANASTASIE CRIMCA, București, 1972
9. Voinescu, Teodora și Răzvan Theodorescu, MĂNĂSTIREA DRAGOMIRNA, București, 1965.
10. Miclea Ion, Florescu Radu, DRAGOMIRNA Ed. Meridiane, București, 1976.

23, 24. Eclesiarnița Mînăstirii Sf. Ioan din Suceava

24

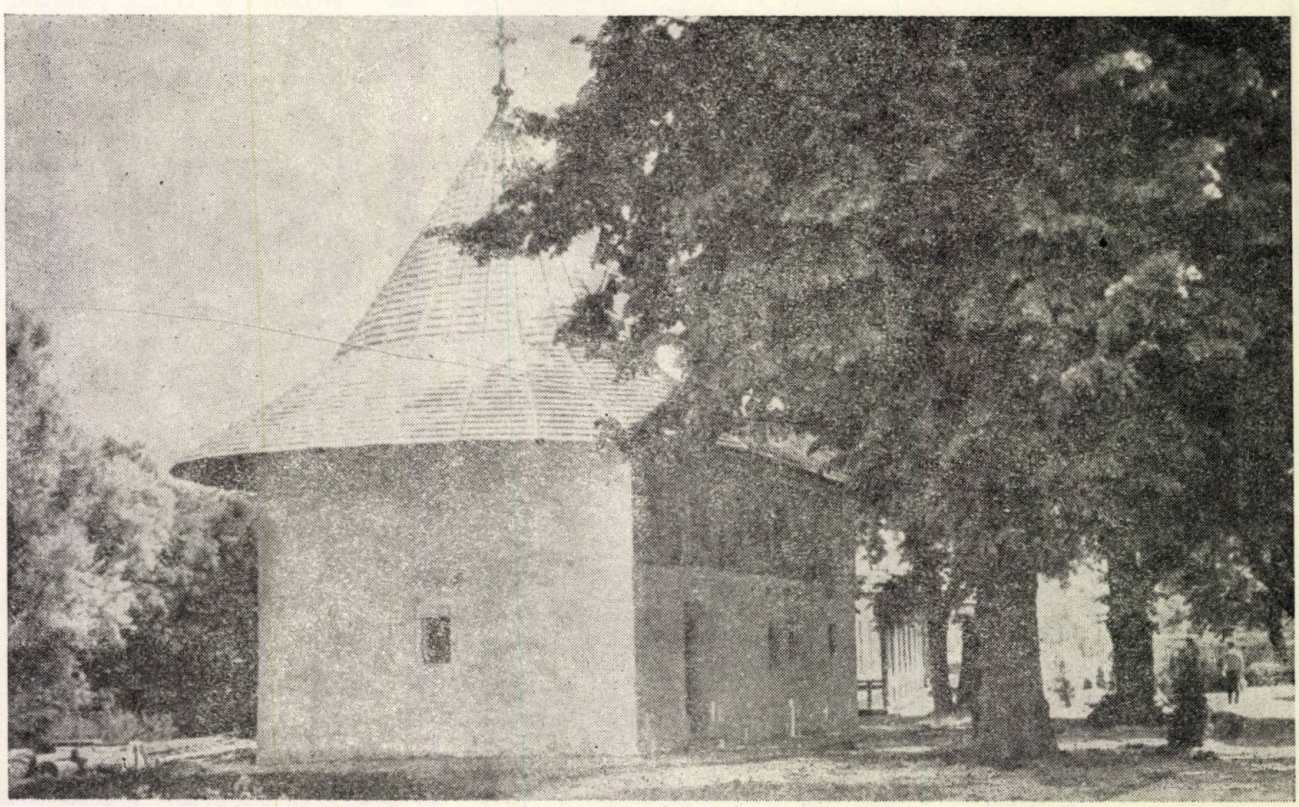

DIN VIAȚA VECHII ȘCOLI DE ARHITECTURĂ

Mai 1936, studenți pe terasa de lîngă amfiteatrul *Academiei de Arhitectură*. Fotografie de Jachiel Soef, clișeu păstrat de Tudor Oteteleșanu.

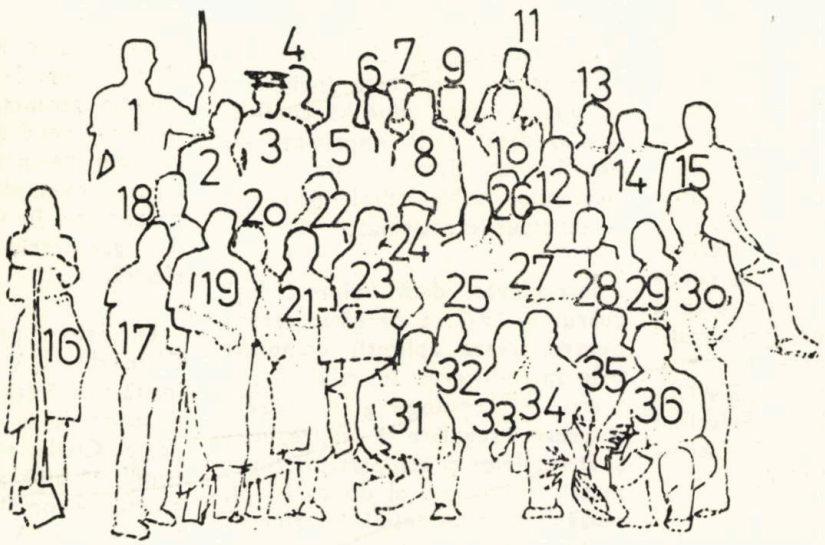

1. Eugen Chefneux — 2. (?) — 3. Nicolae Goga — 4. Cerchez — 5. Armand Avramescu — 6 (?) — 7. Jules Borel — 8. Tiberiu Ricci — 9. Octav Dumitrescu — 10. Nae Voiculescu — 11. (?) — 12. (?) — 13. Radu Berindei — 14. (?) — 15. Emil Hamat — 16. Ion Scheletti — 17. Segall — 18. Marcel Schiller — 19. Arthemon Ghițescu — 20. Olimpia Teodorescu — 21. Ioana Grigorescu — 22. Ana Popper — 23. Iassy Goldenberg — 24. Gh. Lykiardopol — 25. Alexandru Steriadi — 26. (?) — 27. (?) — 28. Pompiliu Macovei — 29. Heinrich Rabinovici — 30. Gheorghe Cristescu — 31. Theodor Comșa Teodoru — 32. Louis Staadecker — 33. Frederic Wonner — 34. Corneliu Andreescu — 35. Tudor Oteteleșanu — 36. (?)

Adrian Gheorghiu, Virgil Dragomir: GEOMETRIA POLIEDRELOR ȘI A REȚELELOR — FORME ȘI STRUCTURI CONSTRUCTIVE, Vol. II, Editura Tehnică, București, 1983, 180 pagini, 199 figuri, 13 tabele

« Proiectarea tehnică — mereu un fenomen originar — își trage posibilitățile acestei intuiții spațiale, acestei sinteze inițiale de forme (răspunzînd unor date) din însuși spațiul, cu condiția înțelegerii acestuia la toate nivelurile de legătură (inclusiv în timp) cu omul și societatea prin intermediul geometriei. . .

Dacă creația tehnică este în general spațială, dacă, mai ales astăzi, ea tinde la o plastică proprie, în care structura și forma, unitar vizibile, devin însuși semnul și mesajul în societate, atunci geometria nu ajută în proiectare numai desenului, post calcul, ci ajută însăși proiectării, care urmează a începe cu o configurație spațială și a continua ca o limită a două șiruri de aproximații succesive, iterate, între formă și calcul » (Adrian Gheorghiu, *SPAȚIU, GEOMETRIE, PROIECTARE*, Buletinul științific al Institutului de Construcții București, nr. 3/1970).

Așa vedea raportul dintre spațiu, geometrie și proiectare regretatul profesor dr. arh. Adrian Gheorghiu, cel pe care profesorul și criticul Dan Grigorescu îl considera « unul dintre cei mai de seamă teoreticieni raționaliști ai raporturilor construcției artistice cu geometria ».

Cel de-al doilea volum al *GEOMETRIEI POLIEDRELOR SI A REȚELELOR — FORME ȘI STRUCTURI CONSTRUCTIVE* scris de profesorul dr. arh. Adrian Gheorghiu și de profesorul dr. ing. Virgil Dragomir și mult așteptat de elevii celor doi profesori, de arhitecți, ingineri și de publicul larg, vine să confirme încă o dată ideile exprimate mai sus, într-un domeniu de vîrf al aplicațiilor arhitectural inginerești — structurile reticulate.

Într-adevăr, dacă volumul întîi, apărut în 1978, a pregătit terenul pentru aceste aplicații complexe, prin introducerea în studiul geometric și topologic al poliedrelor (oarecare, regulate și semiregulate) și al rețelelor și echipartițiilor geometrice, volumul al doilea își plasează direct substanța la interferența dintre spațiu, geometrie și proiectare de arhitectură și inginerie civilă.

Volumul cuprinde două capitole. *Capitolul VI*, elaborat de regretatul profesor Adrian Gheorghiu, se referă la indeformabilitatea geometrică a structurilor reticulate și cuprinde: generalități privind deformările și treptele de indeformabilizare, trecerea de la lanțuri de bare la simplexe geometric indeformabile, de la complexe de noduri la configurații reticulate; stabilirea formulelor și criteriilor de indeformabilitate geometrică; legarea geometric indeformabilă a rețelelor plane și spațiale.

Capitolul VII, elaborat de distinsul profesor Virgil Dragomir, se numește « Geometria unor structuri constructive reticulate » și cuprinde conformarea geometrică a structurilor tridimensionale planare și a cupolelor reticulate, adică a structurilor constructive ușoare, utilizate pentru acoperirea halelor de deschidere mare. Într-o orientare clară spre o aplicare directă în proiectare, autorul a determinat și sistematizat multitudinea posibilităților de conformare a structurilor constructive reticulate și a stabilit domenii utile de investigare, prin propuneri de nomenclatură, plecînd de la conformarea geometrică. Sînt descrise modalitățile de subîmpărțire a rețelelor alese și a combinării acestora și sînt apreciate comparativ caracteristicile fiecărei variante analizate.

Pentru o mai bună orientare a proiectanților sînt date, în final, cîteva exemple de calcul pentru scheme geometrice de cupole reticulare, geodezice și cu nodurile grupate pe paraleli. Pentru înțelegerea exemplelor de calcul, sînt prezentate, în anexă, unele noțiuni de geometrie și trigonometrie sferică.

Lucrarea profesorilor Adrian Gheorghiu și Virgil Dragomir, de o înaltă ținută științifică, permite studenților de la Arhitectură și Inginerie Civilă și proiectanților de profil, să aibă acces la o abordare creatoare complexă, intuitivă, rațională și estetică, a formelor și structurilor constructive, dublată de o reprezentare bidimensională precisă și operațională a acestora. Studiul lucrării insuflă o anumită sensibilitate pentru formele geometrice, bazată pe cunoașterea proprietăților

geometrice ale formelor spațiale, îmbogățind totodată repertoriul acestor forme.

Savantul tratat, în două volume, al celor doi profesori este o contribuție originală în domeniul poliedrelor și rețelelor și o prezență valoroasă pe plan internațional în acest domeniu de cercetare și proiectare.

Dr. arh. MIRCEA ENACHE

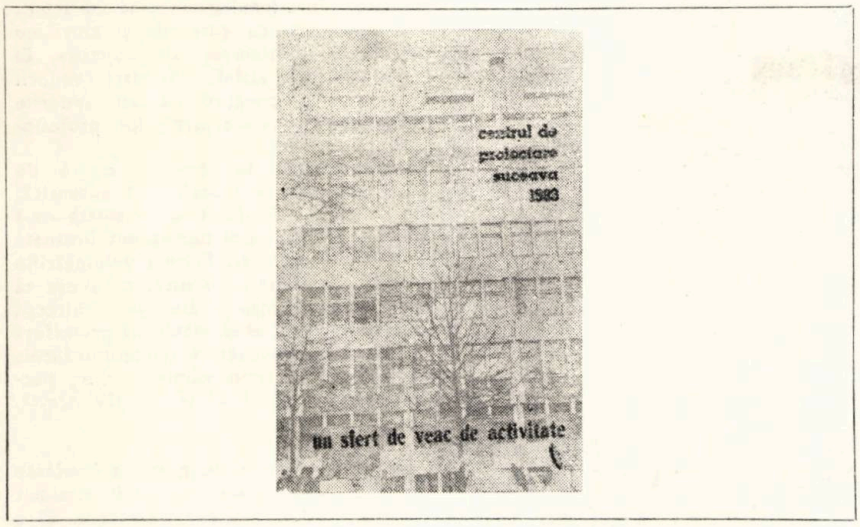

E. Latiș, C. Rabiniuc, M. Solcan, O. Dungeanu, I. Andriu: UN SFERT DE VEAC DE ACTIVITATE, Centrul de Proiectare Suceava, 1983, 72 pagini, 110 fotografii, 3 scheme urbane, tabele, liste de lucrări și autori

Editat cu prilejul Simpozionului din decembrie anul trecut — « PREOCUPĂRI ALE CENTRULUI DE PROIECTARE SUCEAVA, PRIVIND REALIZAREA DE ECONOMII DE MATERIALE, MANOPERĂ ȘI ENERGIE PRIN PROIECTARE » — și al vernisării expoziției retrospective, deschise în noul sediu, la împlinirea unui sfert de veac de activitate a activului de proiectare sucevean, *caietul-program* al amintitelor manifestări capătă consistență de *anuar*, deosebit de util pentru oricine dorește o informare amănunțită și exactă asupra lucrărilor elaborate de colegii noștri din Suceava, asupra colectivelor de autori, structurii organizatorice a institutului — de la înființare pînă în prezent —, proiectelor și studiilor apărute în publicații de specialitate sau prezentate în reuniuni științifice etc.

Într-un elocvent *CUVÎNT ÎNAINTE*, arh. Eusebie Latiș, directorul instituției, ne înfățișează avatarurile acesteia. Astfel, aflăm, cu plăcută surprindere, că, de la un efectiv inițial de numai 31 de oameni, centrul actual și-a mărit cu de peste 12 ori numărul componenților săi. În toți anii ce au trecut din 1957, instituția a elaborat documentații tehnico-economice pentru peste 11000 de lucrări, iar productivitatea muncii a crescut cu de peste 25 de ori.

Editorialul *ÎMPLINIRI* scoate în evidență faptul că, din 1965 pînă în prezent, personalul muncitor din industria Județului Suceava a crescut de 2 ori, iar populația municipiului s-a dublat, de asemenea. Cît privește localități cum ar fi: Iacobeni, Frasin, Vama, Fundu Moldovei, Verești și, mai ales, Ostra și Broșteni, acestea s-au înscris în constelația viitoarelor centre urbane ale țării.

Emoționante notații, asupra activității din anii de început ai instituției, fac, la rubrica *DESTĂINUIRI ALE UNOR COLEGI DE ECHIPĂ DIN ANII TRECUȚI*, arhitecții Maria Porumbescu Vaida, Nicolae Porumbescu, Constantin Popadiuc, Vasile Alboi Șandru și inginerii Alexandru Cazacu, regretatul Teodor Lebădă, Grigore Manolache.

O CONVORBIRE CU CÎȚIVA DINTRE TINERII NOȘTRI face cunoscute opinii ale arhitecților și inginerilor din centru asupra momentelor semnificative ale activității și contribuției lor la dezvoltarea arhitectural-urbanistică a Județului și Municipiului Suceava, după cum o serie se elemente interesante, asupra sistematizării și perspectivelor de dezvoltare ale Sucevei, Rădăuțiului și ale Siretului, ne sînt înfățișate, în articolul *VIZIUNI URBANISTICE*, de către chiar șefii de proiect ai sistematizărilor localităților respective.

Date privind organigrama instituției, liste de lucrări proiectate, pe cincinale, de studii publicate și de comunicări științifice, numele conducătorilor instituției de la înființare și pînă în prezent, precum și lista lucrărilor mai importante elaborate, însoțită de numele principalilor proiectanți/autori, întregesc conținutul acestei publicații utile, oportun editată de către colegii noștri suceveni într-un moment al bilanțului și al consemnării rezultatelor unei activități de proiectare susținute, rodnice și responsabile.

Arh. BOGDAN GHEORGHIU

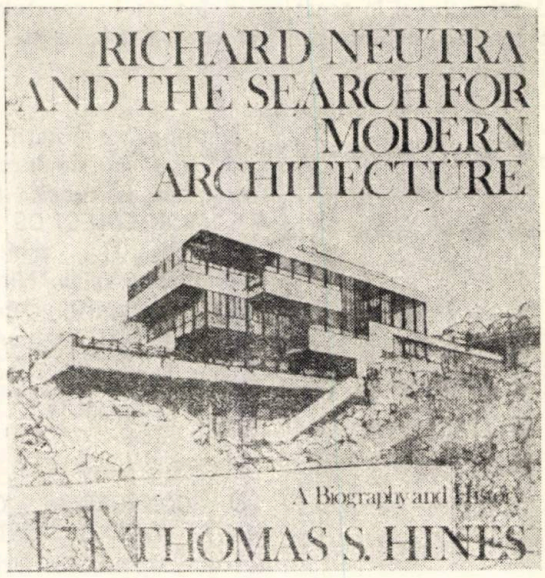

Hines S. Thomas — RICHARD NEUTRA AND THE SEARCH FOR MODERN ARCHITECTURE (Richard Neutra și căutarea arhitecturii moderne), Oxford University Press Inc. New York, 1982, 356 pagini, 360 ilustrații

Construită pe două direcții — biografie împletită cu analiză arhitecturală — cartea lui *Hines* dedicată lui *Richard Neutra* prezintă opera acestuia, paralel cu desfășurarea vieții sale, pe fundalul artei de a clădi în impetuosul dinamism al secolului al XX-lea. Împărțirea în perioade cronologice, uzuală în scrierile biografice nu se impunea cu necesitate în studiul lucrărilor unei personalități atît de complexe ca Neutra. Căci, plină de alternanțe, lunga lui activitate a depins mai mult de o serie de factori materiali și psihologici, decît de trecerea timpului. Cronologia nu facilitează caracterizările valorice, clasificarea, pe genuri și categorii, a numeroaselor clădiri și ansambluri arhitectonice datorate marelui arhitect nordamerican de origine austriacă.

Obiectivul principal al criticii de arhitectură este de a identifica calitățile reale ale construcțiilor studiate, deosebind valorile de pseudovalori. Desigur, la aceasta, își are un aport și cunoașterea condițiilor legate de geneza fiecărei lucrări. Dar supraabundența de detalii, excesivul interes acordat împrejurărilor preliminare realizărilor fac ca analiza acestora să treacă oarecum pe planul al doilea. În exemplele, tratate narativ, descriptiv, nu sesizăm o percepere filtrată prin sensibilitatea criticului. Așa fiind, volumul lui Hines apare mai degrabă ca o istoriografie, decît ca o aprofundare a gîndirii arhitecturale a lui Neutra. În alte cărți similare, puzderia de amănunte, care aici îngreunează lectura, își găsesc locul într-o *addenda* cu note informative.

Spre deosebire de alți arhitecți europeni de vază (ca *Gropius*, *Mies Van der Rohe*, *Mendelsohn* ș.a.), stabiliți în S.U.A. din motive politice sau rasiale, vienezul *Neutra* emigrase acolo înaintea lor, în anul 1923, după îndelungate și dificile formalități, căci țara sa de origine încă nu încheiase pînă atunci tratatul de pace după primul război mondial. El se simțea atras încă din tinerețe de *Lumea Nouă*, influențat fiind de arhitectul *Adolf Loos* care lucrase cîțiva ani în Statele Unite, precum și de opera lui *F. L. Wright*, cunoscută lui din albumul publicat de Editura berlineză *Wasmuth*.

După ce colaborase, în Germania, cu Erich Mendelsohn, trecînd Atlanticul, *Neutra* a peregrinat prin cîteva orașe nord americane spre a se stabili apoi, definitiv, în California. Îndrăgind mediul însorit de acolo, el a încadrat magistral, în peisajul de pe coasta Oacenului Pacific, un mare număr de lucrări rezidențiale, care i-au asigurat rapid notorietatea.

Richard Neutra se distinge printre celelalte personalități arhitectonice contemporane printr-o vibrație umanistă aparte. El nu a rămas prizonierul unei formule; păstrîndu-și libertatea de concepție, a năzuit permanent spre aventura creației în spiritul arhitecturii internaționale, căreia i-a conferit semnificație și strălucire, un sens cultural deosebit. Cu toată indiscutabila ei originalitate, opera sa dezvălui unele reminiscențe-ale căutărilor de la *Bauhaus*, ca și de la *Taliesin*, unde a colaborat o vreme cu F. L. Wright.

În general, Neutra urmărește un contact direct al omului cu peisajul înconjurător, dar mai cu seamă satisfacerea cerințelor umane pe baza datelor biologice, ale ecologiei și ale științei comportamentului *(behavioral science)*. În lucrările sale rezidențiale, el a reușit să se adapteze cerințelor psihologice ale beneficiarilor, familiarizîndu-se cu starea lor de spirit, cu gusturile și chiar cu anumitele idiosincrazii ale acestora. El personalizează, astfel, vile mari, mijlocii și mici, în concordanță cu vederile proprietarilor, cu situația lor profesională și socială.

Modernitatea lui Neutra nu e de suprafață sau de imitație, ci autentică, de conținut. Gîndirea sa umanistă este profund științifică și permanent înclinată spre experimentări. Evitînd volumetriile bizare, contrastele șocante, ce aveau să caracterizeze mai tîrziu pe arhitecții postmoderniști, el își manifestă preferința pentru o interpenetrare a spațiului închis cu exteriorul, prin ample vitrine, permise de climatul blînd al Californiei.

În activitatea sa de peste o jumătate de veac, Neutra s-a manifestat strălucit în toate domeniile de proiectare. El a introdus modernismul în numeroase lucrări comunitare; s-a evidențiat prin cîteva sistematizări urbane, în arhitectura școlară, universitară, culturală, religioasă și printr-o serie de clădiri comerciale. Planimetriile sale sînt lipsite de axe și de simetrii, iar în fațadele lui, de configurație liniară, ortogonală, se simte, pînă la un punct, o notă de romantism. Dovedind preocupări pentru cercetări tehnice, arhitectura sa este ușor pragmatică, mai puțin vizionară decît aceea a lui LE CORBUSIER sau decît cea organică a lui WRIGHT. Deși el nu recurge la artificialitate, concepția sa plastică a fost găsită de unii ca fiind întrucîtva rece. El însuși, influențat în parte și de asociatul său GEORGE ALEXANDER, încearcă mai tîrziu să-și atenueze modernitatea rigidă ce i s-a reproșat, în comparație cu expresionismul altor arhitecți.

Un susținător de seamă a lui Neutra a fost *Siegfried Giedion* care-l aprecia ca pe « un experimentator în avans față de timpul său ». Într-un articol publicat în 1937, criticul *H. B. Harrison* îl considera a fi un « centru al stimulării arhitectonice ». El aprecia că lucrările lui Neutra nu sînt simple clădiri, întrucît exprimă o viață nouă, mai împlinită, și ajungea la concluzia că « arhitectul e dublat de un filosof ». După alt exeget, *Douglas Haskel*, Neutra « a facilitat trecerea de la funcționalismul mecanicist spre cel psihologic ».

Prestigioasa revistă săptămînală *Time*, care i-a dedicat la un moment dat un număr festiv, îl considera pe Neutra, ca importanță, al doilea arhitect nordamerican după Frank Lloyd Wright. Totuși, nu i-au lipsit nici detractorii. De pildă, *Bruno Zevi*, după ce-l lăudase mult timp, și-a manifestat, ulterior, re-

1

2

3

1. Autoportret, *la vîrsta de 25 ani, în 1917* **2, 3, 4.** Richard Neutra şi soţia sa Dione — *merituoasă violencelistă — la Taliesin, S.U.A. în 1924 şi apoi ca persoane în vîrstă (1960)*

zerve; revizuindu-şi părerile, el vedea în Neutra o figură ciudată, enigmatică a arhitecturii; referindu-se la anumite vagi influenţe, Zevi considera pînă la urmă lucrările lui Neutra ca necomportînd nici sensul spaţial al lui *Loos*, nici componentele vitale ale lui *Mendelsohn* şi nici simţul planurilor articulate şi al naturii materialelor, predominant la *Wright*. Cu privire la *Lovell House*, una dintre vilele cele mai reuşite ale lui Neutra, un alt critic, *H. R. Hitchcock*, scria, exagerînd nedrept, că aceasta ar fi lipsită de semnificaţie, avînd mai multă complexitate decît era nevoie.

Cea mai fecundă perioadă creatoare a lui Neutra a fost decada anterioară intrării Statelor Unite în cel de al doilea război mondial. De atunci datează majoritatea vilelor sale californiene, construite în parte, pentru personalităţi din lumea filmului. O deosebită reputaţie i-au adus arhitectului şi cîteva realizări urbanistice. Dintre acestea, se cuvin a fi menţionate: *Avion Village* de la *Grand Prairie*, Texas (1941), alcătuit dintr-un număr de case economice, prefabricate, pentru muncitorii unei întreprinderi aeronautice; apoi cartierul de locuinţe *Channel Heights*, lîngă *San Pedro*, construit în 1942, un ansamblu de la *Pueblo del Rio*, *Hacienda Village* etc.

Neutra a condus importante instituţii edilitare şi a dat directive pentru o serie de planuri de sistematizare. Cîtva timp, el a dirijat o vastă campanie de construcţii şcolare, în insula *Puerto Rico*.

În lupta sa pentru propagarea arhitecturii moderne, Neutra a ţinut continuu conferinţe şi a organizat expoziţii, în diverse ţări ale lumii, neexcluzînd România.

Nu trebuie trecute cu vederea nici scrierile sale. Prima carte, publicată în limba germană, *Wie baut Amerika* (Cum se construieşte în America), a deschis ochii europenilor asupra modalităţilor structurale de dincolo de Atlantic. Au urmat, în 1930, lucrarea intitulată: *Dezvoltarea stilistică a noilor construcţii din S.U.A.* şi apoi *Arhitectura preocupărilor sociale*, tipărită în engleză şi portugheză. Mai importantă teoretic, este o culegere de 47 de eseuri, grupate în subtitlul: *Supravieţuire prin proiectare (Survival through design)*, din 1954. În ea se reflectă concepţiile autorului despre relaţia dintre mediul clădit şi condiţiile biopsihologice umane. În această carte — adevărat testament artistic şi crez filosofic —, sînt tratate, cu competenţă şi suflet, problemele tehnice, plastice şi spirituale ale noii arhitecturi, dar pe un ton cam sentenţios.

Partea finală a existenţei lui Neutra a fost handicapată de o serioasă afecţiune cardiacă. Adăugate crizelor sale ciclice de depresiune şi temperamentului său autoritar, suferinţele fizice, unite cu anumite frustrări profesionale, au avut drept consecinţă, regretabile conflicte cu colaboratorii şi chiar cu familia sa, contribuind, în 1960, şi la desfacerea asociaţiei cu George Alexander, dovedită fertilă timp de peste zece ani.

Neutra rămîne una dintre figurile de frunte ale arhitecturii contemporane. A fost un om de mare talent şi de vastă cultură şi cu o putere de muncă deosebită, puse în slujba artei şi a umanismului.

Cartea lui Thomas Hines scoate în evidenţă această exemplară personalitate. Deşi nu se dovedeşte a fi un teoretician

4

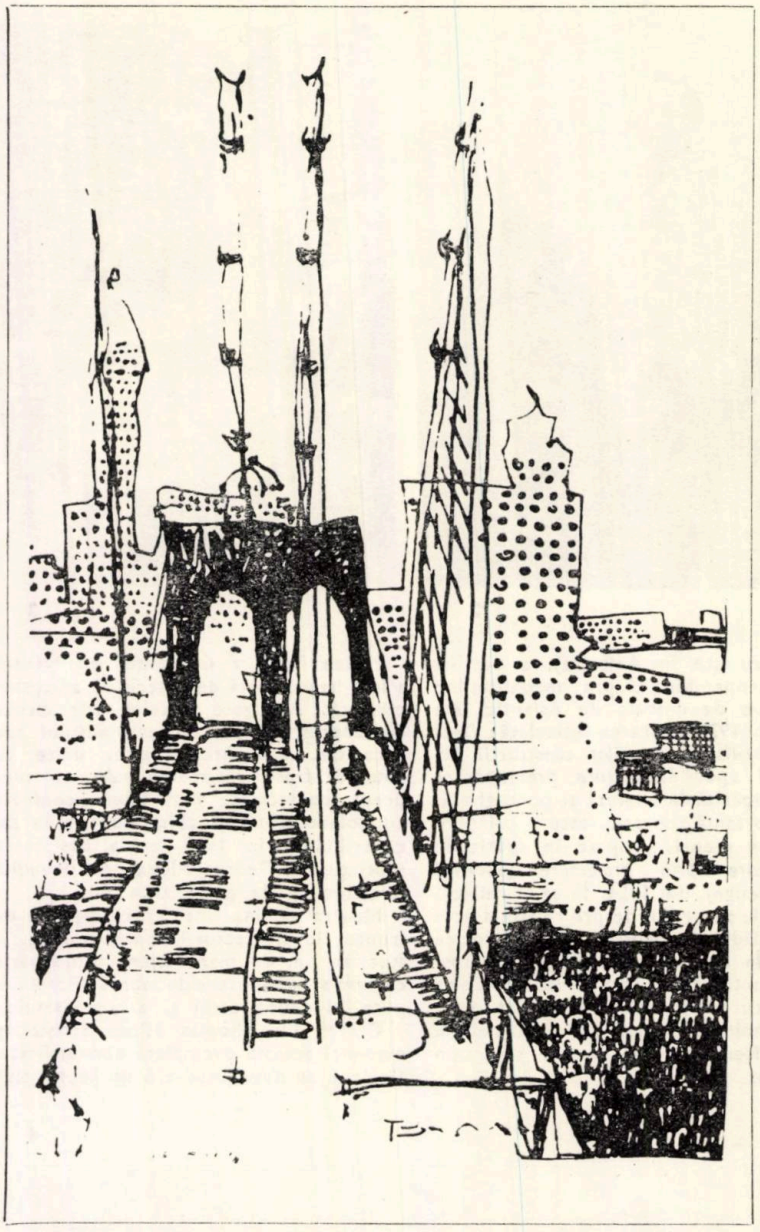

5

5. Podul Brooklin, *New York, schițat de Neutra în 1928*

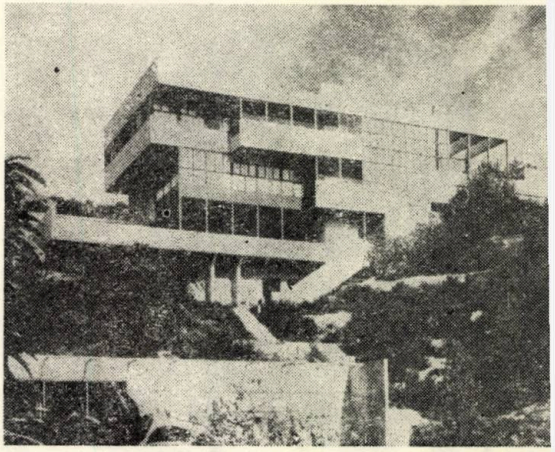

10. Avion-Village, *Grand Prairie (1941). Ansambul de case economice, duplex, prefabricate, pentru muncitorii unei uzine aeronautice din Texas*

6. Biblioteca Universității din Ierusalim, *pe muntele Scopus. Proiect conceput în 1923, neexecutat. Se remarcă predominanța celor două aripi laterale, înalte, îmbrățișînd corpul orizontal, scund, din mijloc*

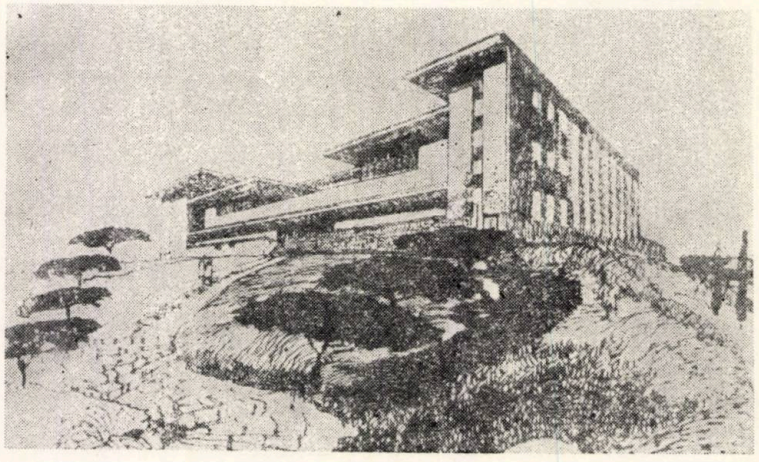

6

8, 9. Clădire pentru Studioul cinematografic Universal de pe un bulevard din Hollywood (1933). *În desen și în realizare, elementul vertical de colț,*

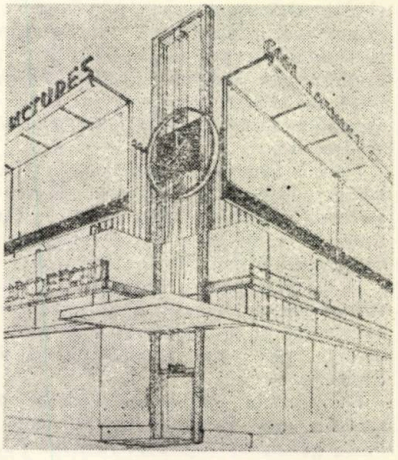

8

7. Lovell-House *(1929). Mare vilă situată pe o colină de lîngă Hollywood. Terenul dificil a prilejuit o arhitectură denivelată, de un modernism oarecum rigid, rece, admirabil înscrisă în peisaj*

13

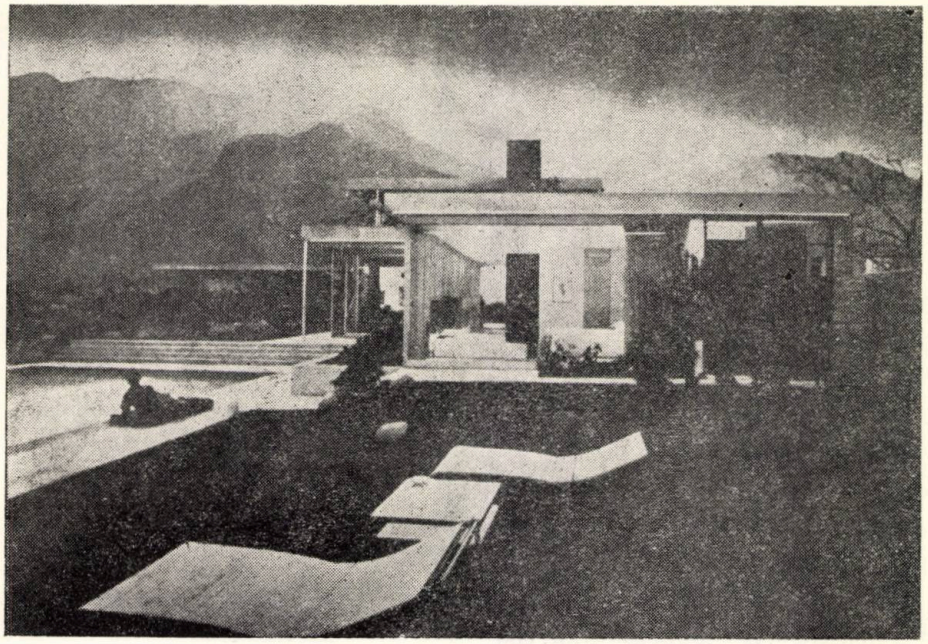

13. Vila Kaufmann, *Palm Springs. Reşedinţă pe plan cruciform, amplasată în deşert pe un teren stîncos. Întinsele vitrine vin în contrast cu pereţii compacţi din beton şi piatră naturală (1946)*

11, 12. Cartier de locuinţe Channel Heights, *la San Pedro, California, datînd din 1942. Planul de situaţie, ca şi vederea de sus, indică oblicitatea faţă de străzi a tuturor celor 220 de unităţi de locuit, în scopul unei perspective favorabile spre Oceanul Pacific.*

10

11

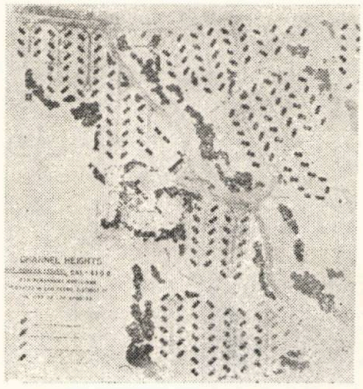

12

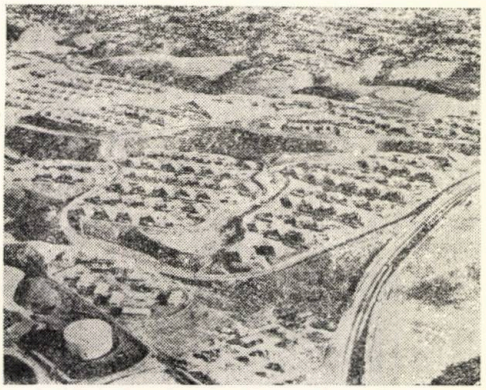

14, 15. Capela Staţiei navale Miramar *din La Jolla (1956), concepută în colaborare cu* Robert Alexander. *Exteriorul denotă o experienţă estetică sofisticată, dar neconvingătoare. Înăuntru, de remarcat curbura înclinată a peretelui şi oblicităţile din plafon*

cu orologiu, separă aripile pentru birouri. La partea superioară a faţadelor perpendiculare sînt prevăzute panouri de reclamă pentru filmele noi

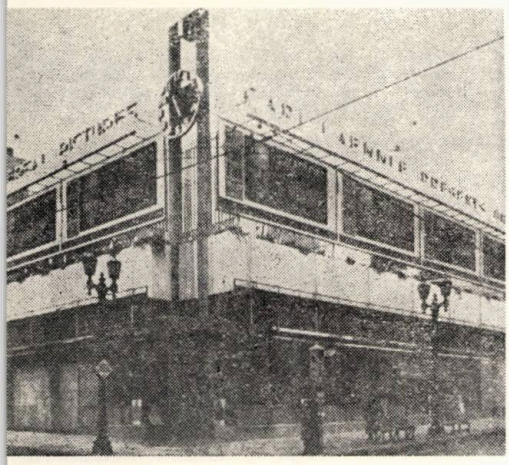

14

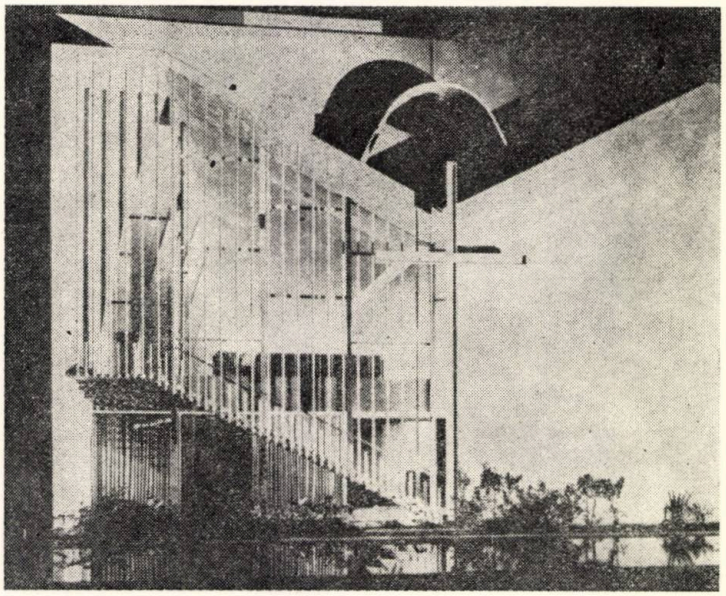

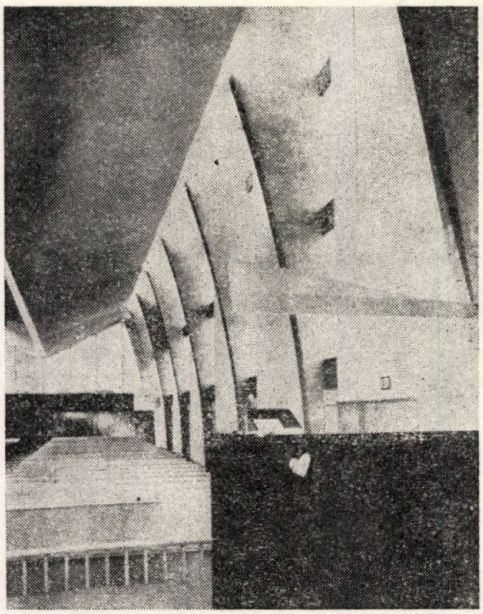

15

16

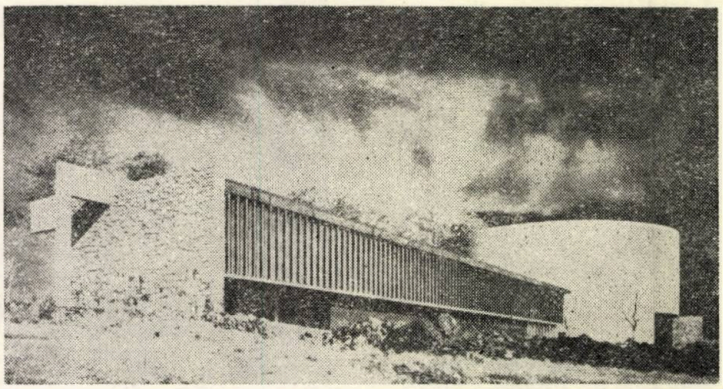

16. Muzeul memorial Lincoln *la Gettysburg, Pennsylvania, datînd din 1961. Rotonda opacă de la extremitate cuprinde o pictură murală circulară, panoramică, reprezentînd istorica bătălie din războiul civil nord-american, iar lunga aripă mărunt ritmată adăpostește administrația și servicii pentru vizitatori (Proiect elaborat împreună cu George Alexander)*

17. Centru regional de arhive din Los Angeles. *Rezultat din aceeași conclucrare, edificiul, de potențial estetic semnificativ pentru centrul metropolei californiene, a stîrnit controverse între asociați. Jocul volumetric rectangular este însuflețit de variatele materiale aparente (1962)*

al arhitecturii, cu discernămînt critic; deşi cartea sa nu ajunge la formulări interpretative concludente şi la fixarea unor coordonate stilistice, Hines, intervine printr-un însemnat aport la cunoaşterea lui Neutra, pe baza unei mari bogăţii de informaţii, completată cu numeroase reproduceri fotografice de calitate.

Arh. JEAN MONDA

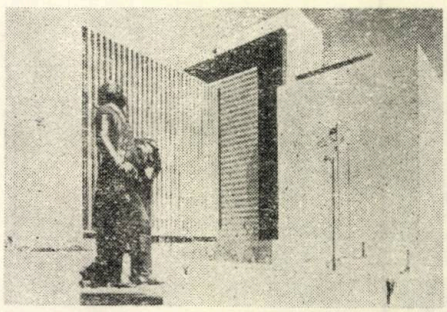

17

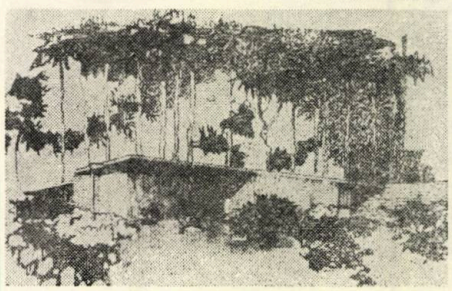

19

19. Grup de case la Walldorf *(R. F. Germania, 1960) ale Corporației* Bewobau. *Șirul de unități de locuit, legate între ele, posedă pentru fiecare o grădină proprie*

18. Vila Moore *de la Long Beach, executată în 1962. Pereții vitrați permit o vedere dramatică spre straniul peisaj al unor munți pleșuvi*

18

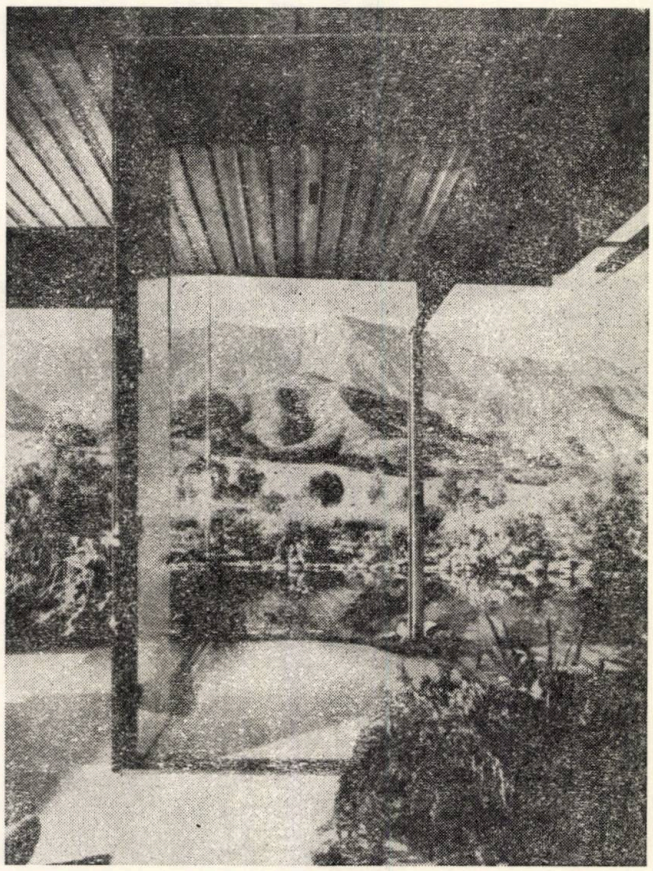

20. Biserică pentru automobiliști *la Garden Grove, California (1962), cu serviciu religios în aer liber, în parking.* Turnul Speranței, *adăugat patru ani mai tîrziu, domină neobișnuita incintă.*

20

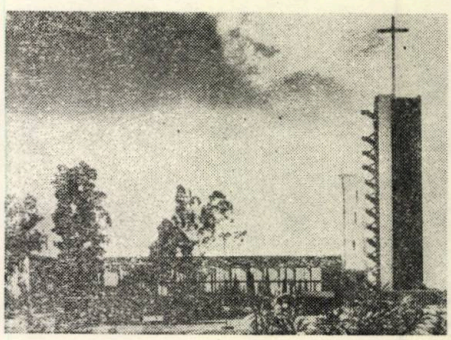

actualitati

Arhitect ION ANDRIU

● Născut, la 8 octombrie 1949, în Ploiești

● Diplomat al Institutului de Arhitectură « Ion Mincu » din București, în 1974

● Pregătire în anii facultății sub îndrumarea prof. em. dr. arh. CEZAR LĂZĂRESCU

● Arhitect principal în cadrul Centrului de Proiectare Județean Suceava

● Lucrări realizate ca șef de proiect: *Complexul turistic pentru tineret* din Cîmpulung Moldovenesc, *Hală agroalimentară* în Botoșani, *Imobil « CASA CĂRȚII »* din Fălticeni, *Locuințe unicat cu magazine la parter și cu p + 8—p+10 niveluri* în Suceava, *Amenajare MUZEUL JUDEȚEAN* din Suceava, *Motelul LUCINA*, *Documentații pentru detalii de sistematizare* la Botoșani, Fălticeni, Solca, *Studii de punere în valoare a zonei istorice comerciale* Botoșani, *Baza de agrement și sport* Cîmpulung Moldovenesc (în curs de finalizare), *Casa Tineretului* Suceava (în curs de elaborare) ș.a.

● Admirație pentru activitatea de arhitect și pedagog a prof. em. dr. arh. CEZAR LĂZĂRESCU și pentru cea de creator a arhitectului NICOLAE PORUMBESCU

● Este, cred, momentul ca — parafrazînd un titlu celebru — să aplicăm principiul: « Închideți ușile din spate ! » Este o condiție determinantă pentru progresul disciplinei noastre, pe care îl putem realiza numai cu ajutorul unei critici competente, obiective.
Postmodernismul? L-aș imita pe copilul din poveste, spunînd: « Împăratul este gol ».

debut

HALĂ AGROALIMENTARĂ BOTOȘANI

COLECTIV DE PROIECTARE

Arhitectură: arh. **ION ANDRIU** (șef proiect), tehnicienii-arhitecți **SORIN PAVLIUC, FRIDRIC GAUBE**

Rezistență: ing. **MIHAI SOROCEANU**

Instalații: inginerii **ROMEO PAPUC, VICTOR AONTI,** s. ing. **GHEORGHE PRISĂCARI,** tehn **CONSTANIN MAEREAN**

PROIECTANT GENERAL: CENTRUL DE PROIECTARE JUDEȚEAN SUCEAVA

CONSTRUCTOR: TRUSTUL DE CONSTRUCȚII-MONTAJ BOTOȘANI

Director: ing, **ALEXANDRU BĂDĂNAC**

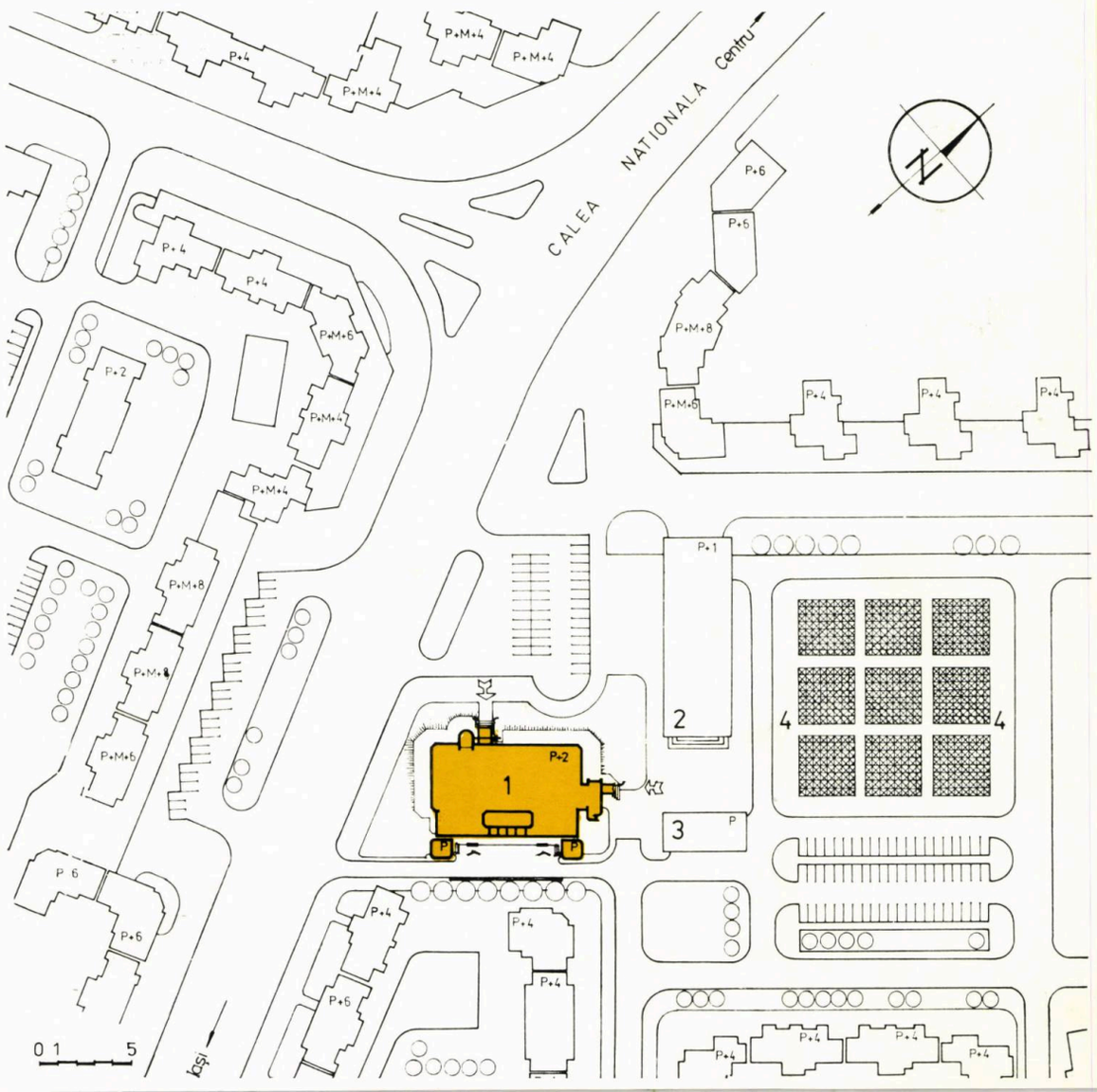

Amplasat în zona centrală a municipiului, lîngă piața alimentară existentă, obiectivul constituie cap-de-perspectivă pentru artera *Calea Națională*. Regimul de înălțime este de p + 2 niveluri, iar aria desfășurată totală este de 3449 m².

Structura din cadre de beton armat, grinzi prefabricate, fîșii precomprimate, zidărie din cărămidă eficientă și B.C.A.

S-a urmărit o zonificare funcțională strictă și clară, în condițiile obținerii unei volumetrii expresive și echilibrate și satisfacerii optime a multitudinii de funcțiuni și de instalații cuprinse în clădire.

Neexistînd spațiu pentru desfășurarea unei curți de serviciu, s-a recurs la mascarea rampei de aprovizionare între două anexe tehnice, cu un singur nivel,

1. PLAN DE SITUAȚIE: 1. Hala agroalimentară — 2. Hală de carne existentă — 9. Hală pește existentă — 4. Dezvoltarea pieței agroalimentare (propunere)

dispuse în fațada posterioară (postul trafo și centrala de frig). Se obține o rampă de 30 m lungime, dispunînd de acces auto cu intrarea în ambele sensuri. Această soluționare, precum și realizarea vitrinei de la parter pe cele trei laturi, unde are acces publicul, scoaterea în consolă a spațiilor de vînzare de la etaje, ca și marcarea puternică a celor două case de scări, conturează un partiu compus cu acuratețe.

Expresia fațadelor e dominată de orizontala ferestrelor continue de la etajele scoase în consolă și a plinurilor vibrate prin canelarea parapetului, tăiate de verticalele caselor de scări distinct individualizate.

Dimensionarea ferestrelor s-a făcut pe baza unui studiu atent, astfel, încît, la etajul II — unde se ajunge la o adîncime de 15 m a spațiului de vînzare — s-au prevăzut luminatoare.

S-au folosit finisaje curente (faianță, praf de piatră, la spațiile de vînzare, plăcuțe ceramice, la casele de scări, iar, la exterior, praf de piatră cu ciment alb, cu prelucrare și cu un desen servind intențiilor arhitectului).

Amenajările exterioare sînt legate de sistematizarea întregii zone (blocurile din zona « CENTRU »), care va căpăta contur final în 1985.

Arh. ION ANDRIU

2. *PLAN PARTER:* 1. Hol — 2. Casa scării cumpărători — 3. Primire comenzi UJCM — 4. Legume și fructe — 5. Preparate din carne, produse tip GOSPODINA — 6. Agregate frigorifice — 7. Rezervă marfă — 8. Depozit frigorific legume-fructe — 8. Tablou electric — 10, 11, 12. Depozite frigorifice pentru carne, pește, lapte — 13. Punct termic — 14. Evacuare ambalaje — 15. Vestiare — 16. Acces personal — 17. Recepție marfă, distribuire — 18. Post trafo — 13. Centrală frigorifică — 20. Rampă aprovizionare — 21. Acces auto aprovizionare

3. PLAN ETAJ I: 1. Casa scării —2. Bufet autoservire — 9. Alimentară — 4. Preparări — 5. Depozit — 6. Gol casa scării — 7. Scară personal — 8. Bucătărie — 3. Vestiare — 10. Recepție marfă — 11. Rezervă marfă

4. PLAN ETAJ II: 1. Scară cumpărători — 2. Vînzare-prezentare UJCM — 9. Produse industriale-menaj — 4. Recepție cazare — 5. Rezervă marfă — 6. Camere cazare — 7. Scară personal — 8. Birou recepție — 9. Vestiare — 10. Recepție marfă — 11. Hol oficiu control alimente — 12. Birou — 13. Ovoscop — 14. Laborator — 15. Laborator control preparate din carne

5. SECȚIUNE

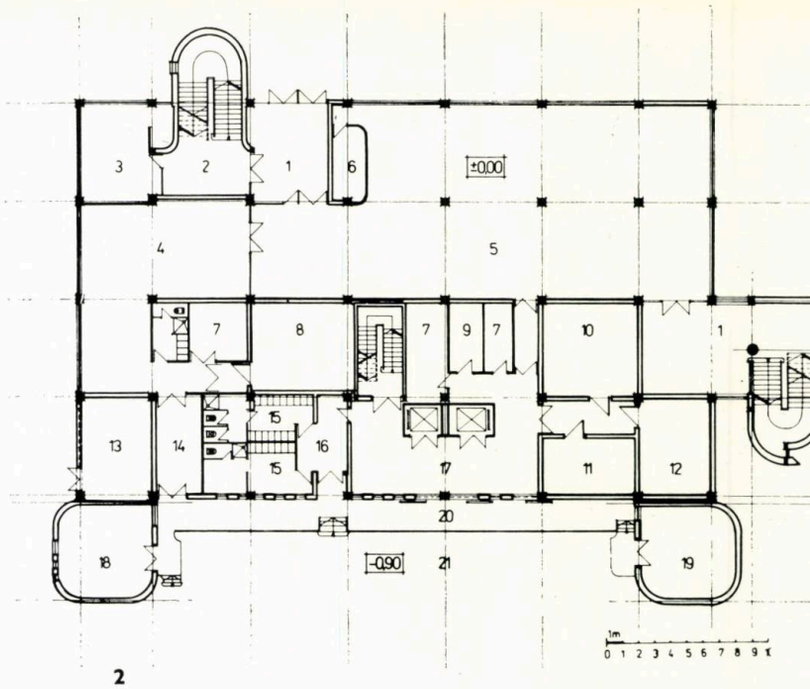

2

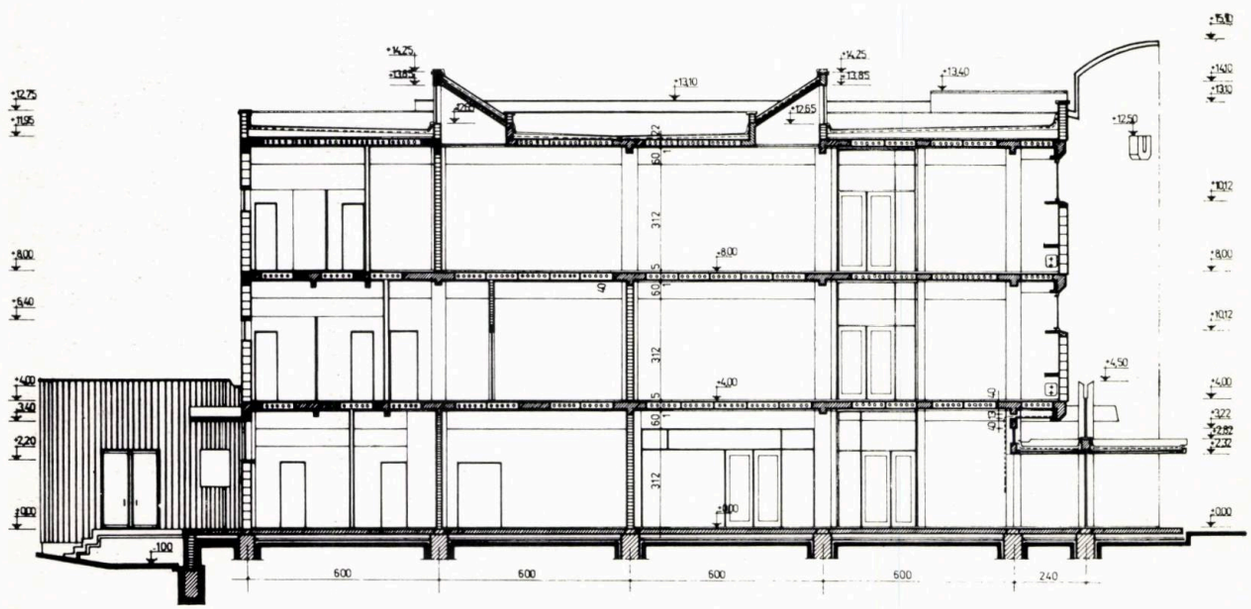

5

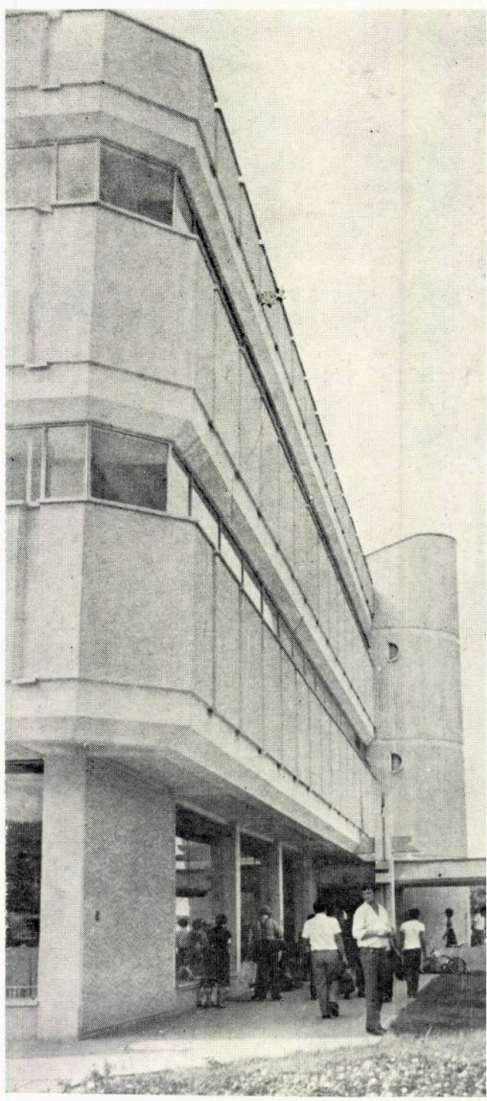

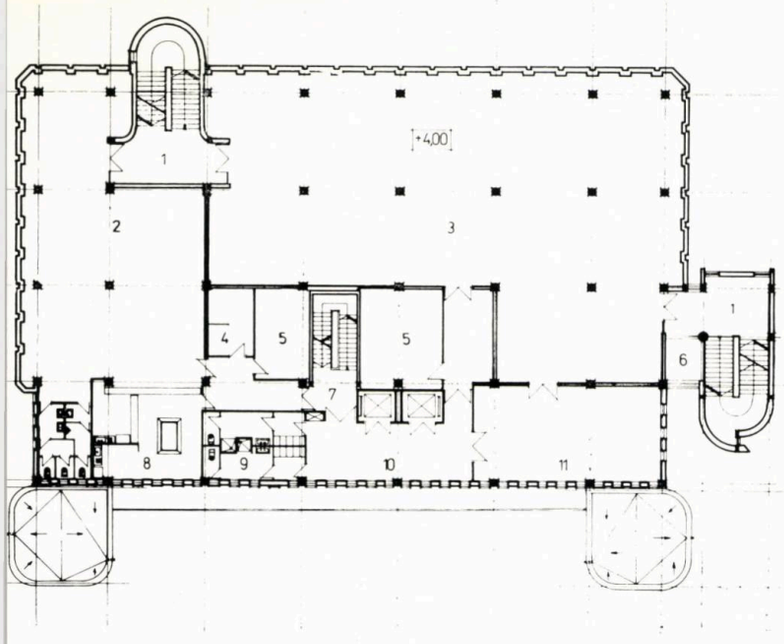

3

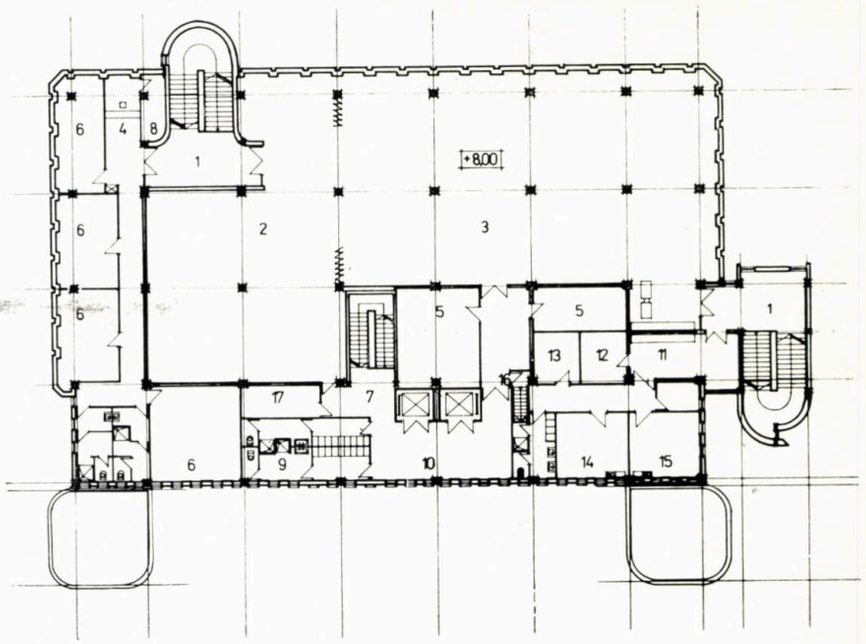

4

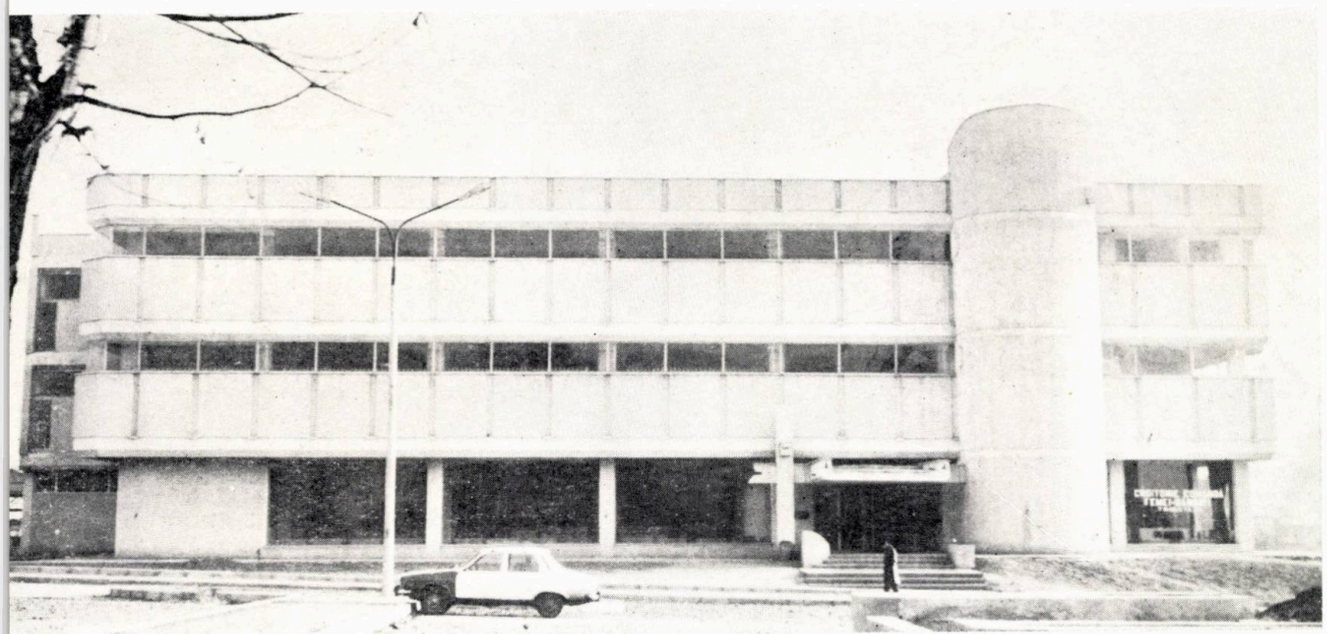

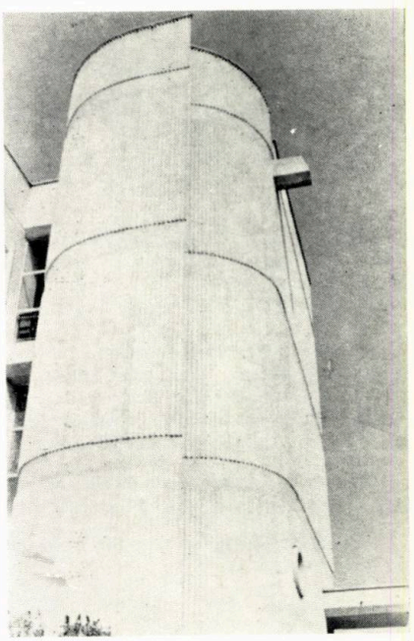

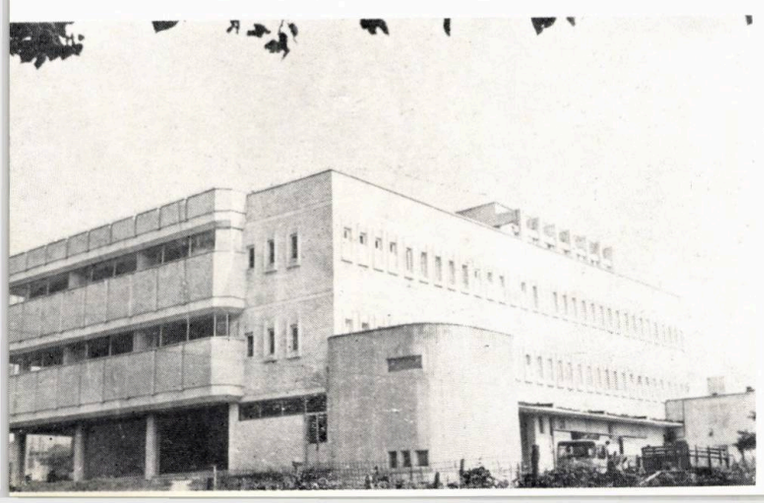

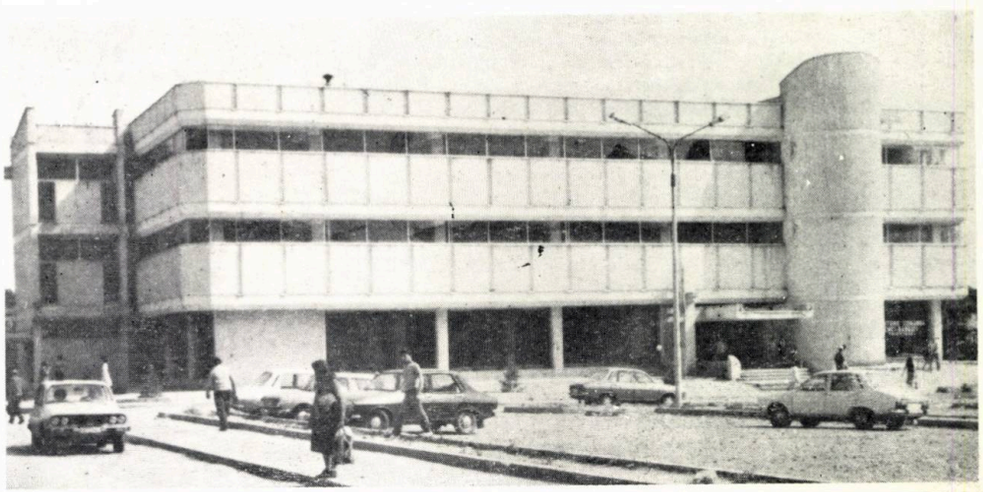

IMOBILUL «CASA CĂRȚII» FĂLTICENI

COLECTIV DE PROIECTARE:

Arhitectură: arh. **ION ANDRIU** (șef proiect)

Rezistență: inginerii **OCTAVIAN DUNGEANU, SAMOILĂ LATIS**

Instalații: tehnicienii **VASILE TEODORESCU, ELENA DIMITRIU,**

PROIECTANT GENERAL: CENTRUL DE PROIECTARE JUDEȚEAN SUCEAVA

CONSTRUCTOR: TRUSTUL DE CONSTRUCȚII-MONTAJ SUCEAVA
Șef șantier: ing. **NICOLAE ILISESCU**

În zona ce marchează intrarea în perimetrul central al orașului, venind dinspre București (*E 20*), la intersecția străzilor 30 DECEMBRIE și Dogarilor, s-a realizat un imobil de locuințe unicat cu 24 apartamente (*Bloc 61*, din ansamblul «CENTRU»), conceput într-o formulă inedită și adăpostind, la parter, «*Casa Cărții MIHAIL SADOVEANU*», precum și alte spații comerciale. Amplasamentul constituie atît un cap-de-perspectivă cît și un punct cheie în cadrul orașului — din care provin o mare pleiadă de traditori ai cărții și slovelor române —, pe traseul intens frecventat către obiectivele turistice unice ale Nordului Moldovei.

Construcția a fost realizată într-o structură pe cadre, cu planșee (semipanouri), grinzi, rampe, scări, parapete, prefabricate. Prezintă trei corpuri de clădire articulate: *Corpul A* (principal), avînd parter, mezanin și patru niveluri de locuințe, *Corpul B*, pe parter și patru niveluri, și *Corpul C*, parter.

Două dintre nivelurile *Corpului A* și *Corpul C* adăpostesc *Casa Cărții* (librărie, papetărie, depozit de carte, spații pentru întîlniri cu scriitorii, lansări de carte etc. Un magazin de artizanat este în *Corpul B*.

Lucrarea reprezintă, credem, un interes deosebit, deoarece reușește, în condițiile strictei respectări a legislației proiectării de locuințe de la noi și a indicatorilor tehnico-economici, următoarele condiții nerealizate integral pînă în prezent:

- Cele două corpuri de clădire cu locuințe prezintă toate travеile egale (3,80—4,20, respectiv 3,60 m)
- Spre fațada sudică sînt amplasate numai camerele de zi și dormitoarele
- Balcoanele sînt orientate numai spre fațadele însorite (fiind, totodată, și continue și cu retrageri succesive pe verticală), rezultînd totuși o medie obișnuită de 2 balcoane/apartament.

Volumetria în arc de cerc, la corpul principal, retragerile succesive favorizînd însorirea, separarea printr-o nervură-timpan a balcoanelor continue, contribuie la obținerea unei imagini plastico-arhitecturale cu o dinamică a formelor riguros conturată. Nervura-timpan ce separă balcoanele mărește, iarna, inerția termică, avînd, vara, rol de brizsolei.

Finisajele interioare de la spațiile libere folosesc lemnul — material local tradițional —, respectiv PAL furniruit, praful de piatră cu ciment alb, spărtură de marmură ca pardoseală. La exterior, s-a folosit praful de piatră și, local, la parter, placaj de cărămidă Bratca. Desenul tencuielilor exterioare a urmărit amplificarea expresivității plastice a fațadelor. Tîmplăria parterului e confecționată din profile speciale.

Mobilierul unicat este realizat după schițele șefului de proiect. De remarcat gondola rotativă de formă trilobată, care favorizează accesul la carte dintr-o singură direcție, ușurînd supravegherea impusă de sistemul de vînzare cu autoservire.

Tavanul decorativ, măștile de radiator, lambriurile și alte lucrări decorative au fost executate de către furnizorul de mobilier.

Potrivit unor opinii, *Casa Cărții* din Fălticeni este o lucrare ce reușește să demonstreze că se poate realiza o arhitectură cu o expresie individuală pregnantă și în cadrul programului de locuințe, fără a fi necesară recurgerea la evazări de parteruri, la șarpante greoaie sau la diverse alte artificii costisitoare.

Arh. ION ANDRIU

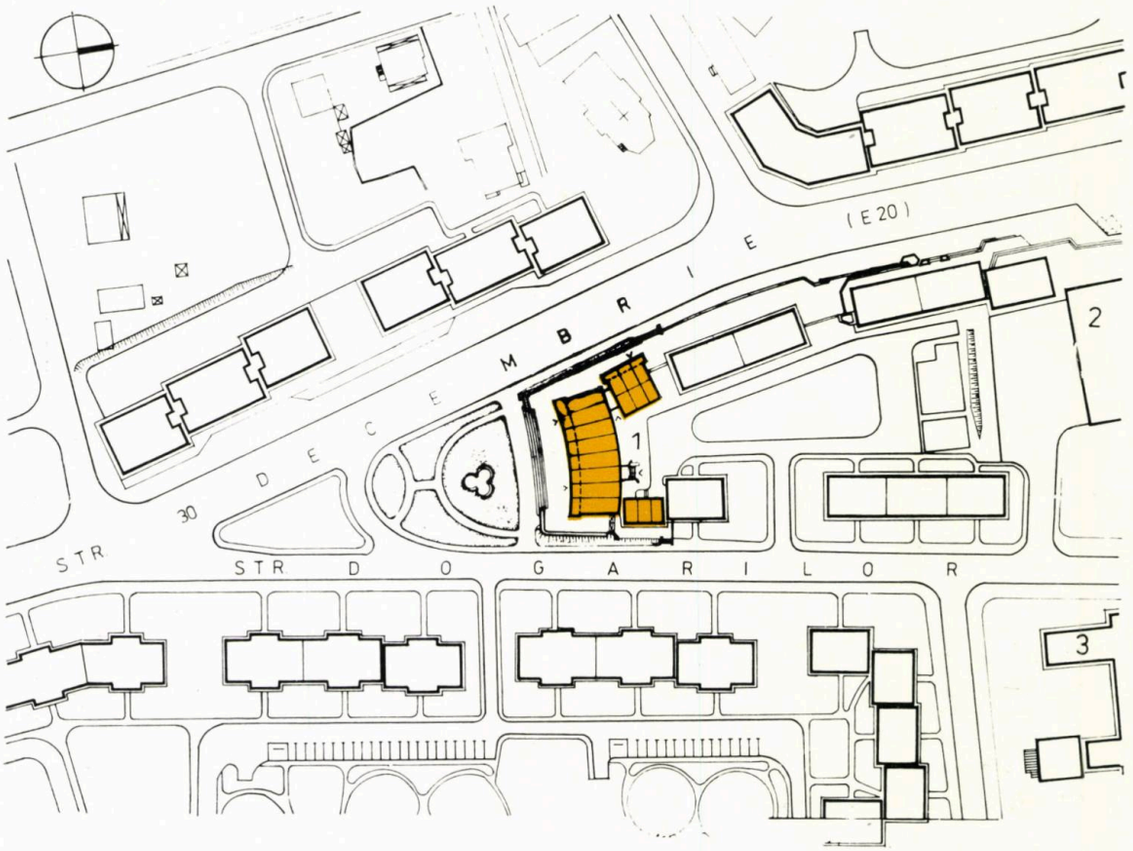

1

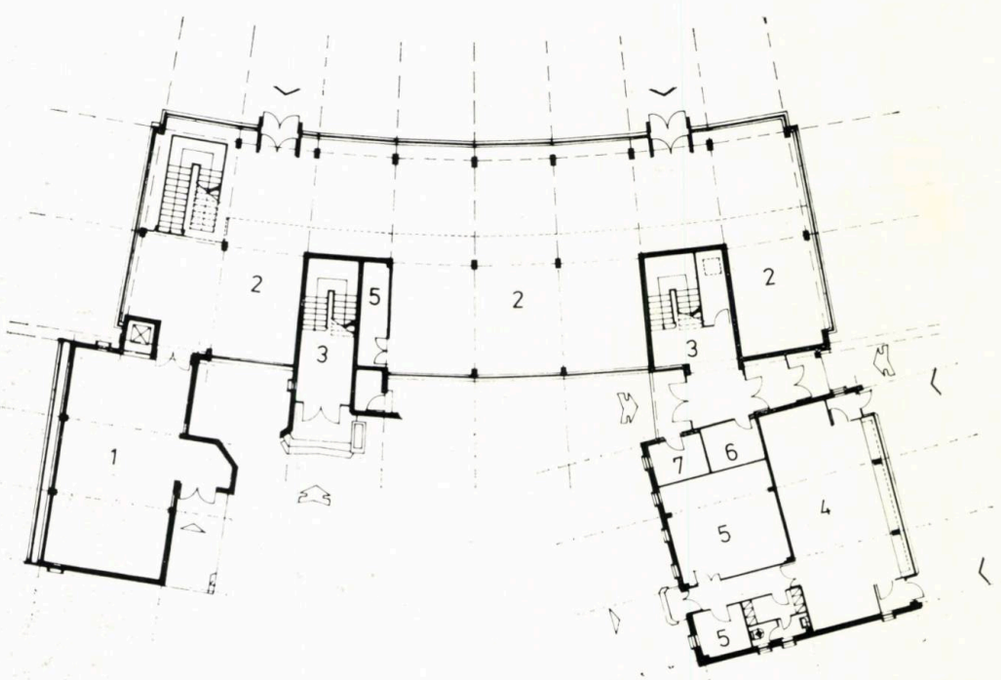

2

PLAN PARTER

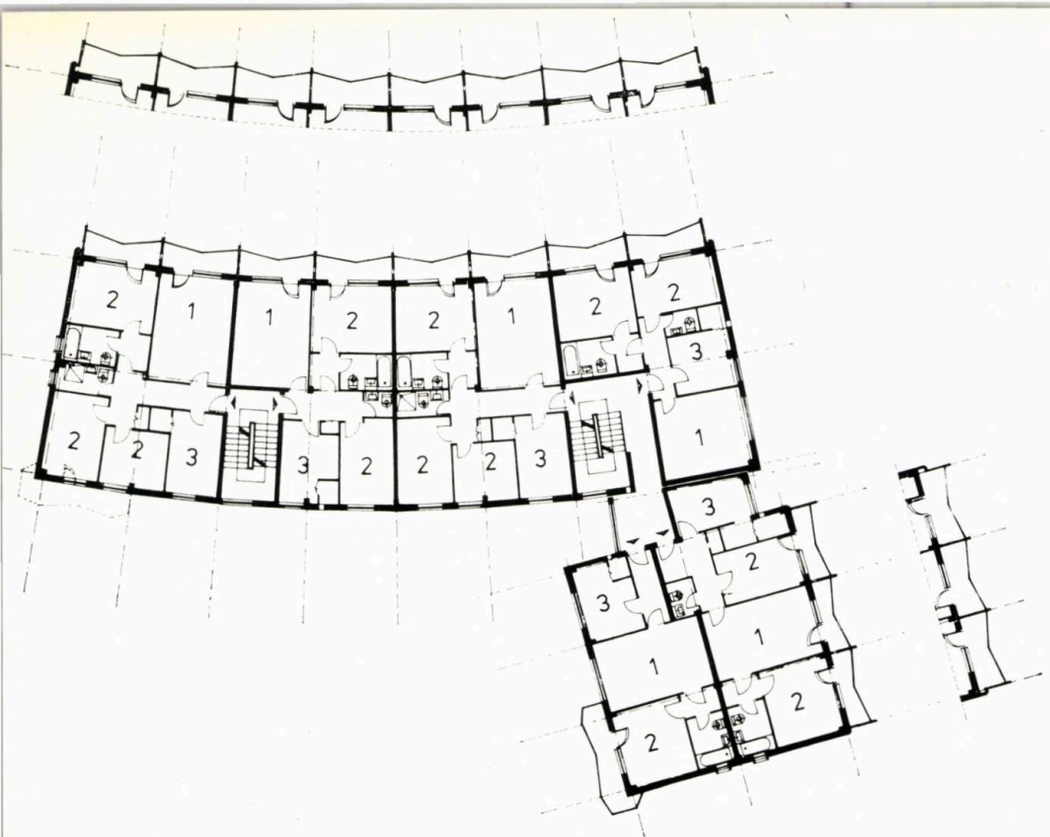

0 1 5

PLAN ETAJ II-III

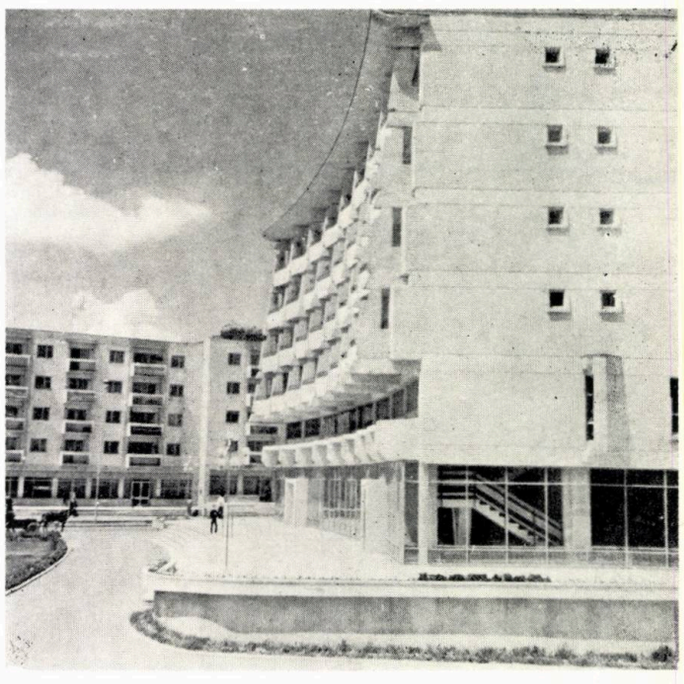

1. *PLAN DE SITUAȚIE:* 1. Imobilul « Casa Cărții MIHAIL SADOVEANU » — 2. Magazin general — 3. Unitate de învățămînt

2. *PLAN PARTER:* 1. Depozit de carte — 2. Spații vînzare carte — 3. Acces locuințe — 4. Artizanat — 5. Rezervă marfă — 6. Biciclete-cărucioare — 7. Gunoi menajer

3. *PLAN MEZANIN:* 1. Cameră de zi — 2. Dormitor — 3. Bucătărie — 4. Papetărie — jucării — 5. Golul parterului

4. *PLAN ETAJ CURENT:* 1. Cameră de zi — 2. Dormitor — 3. Bucătărie

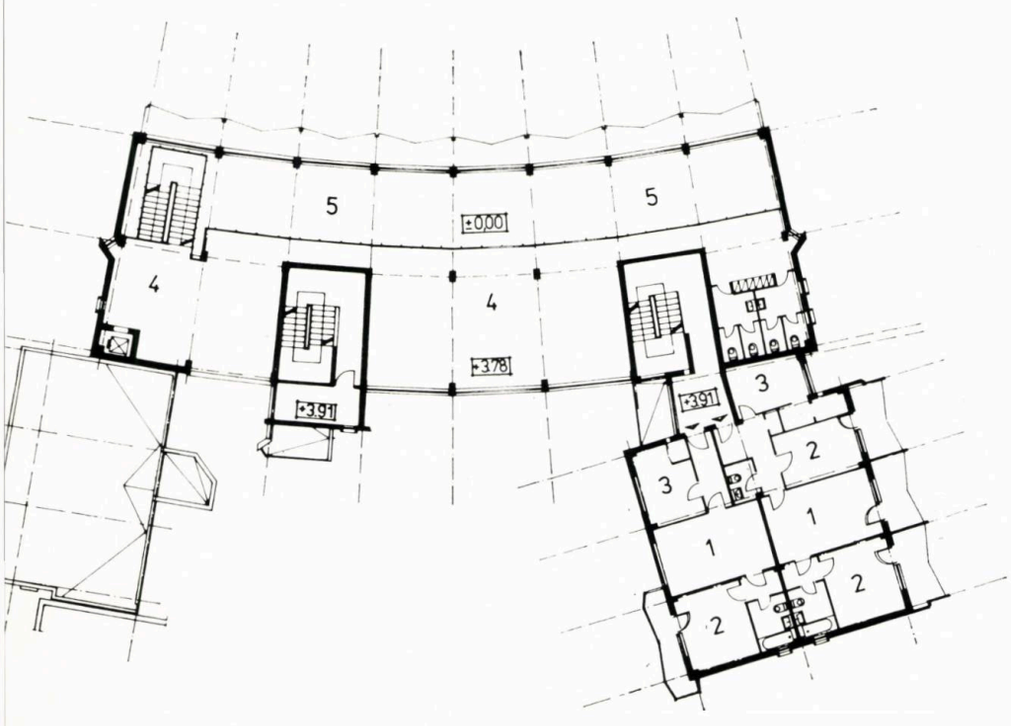

0 1 5

PLAN MEZANIN

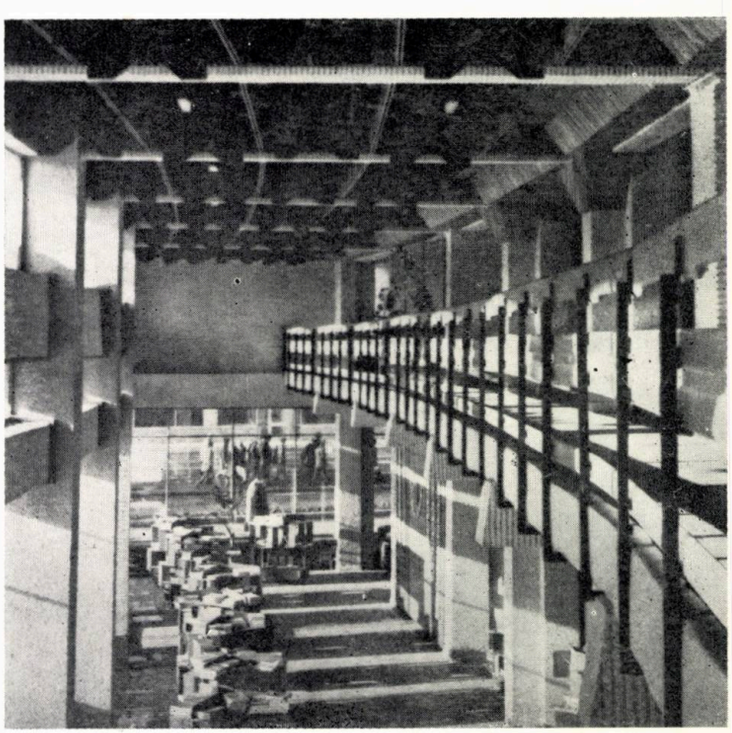

→

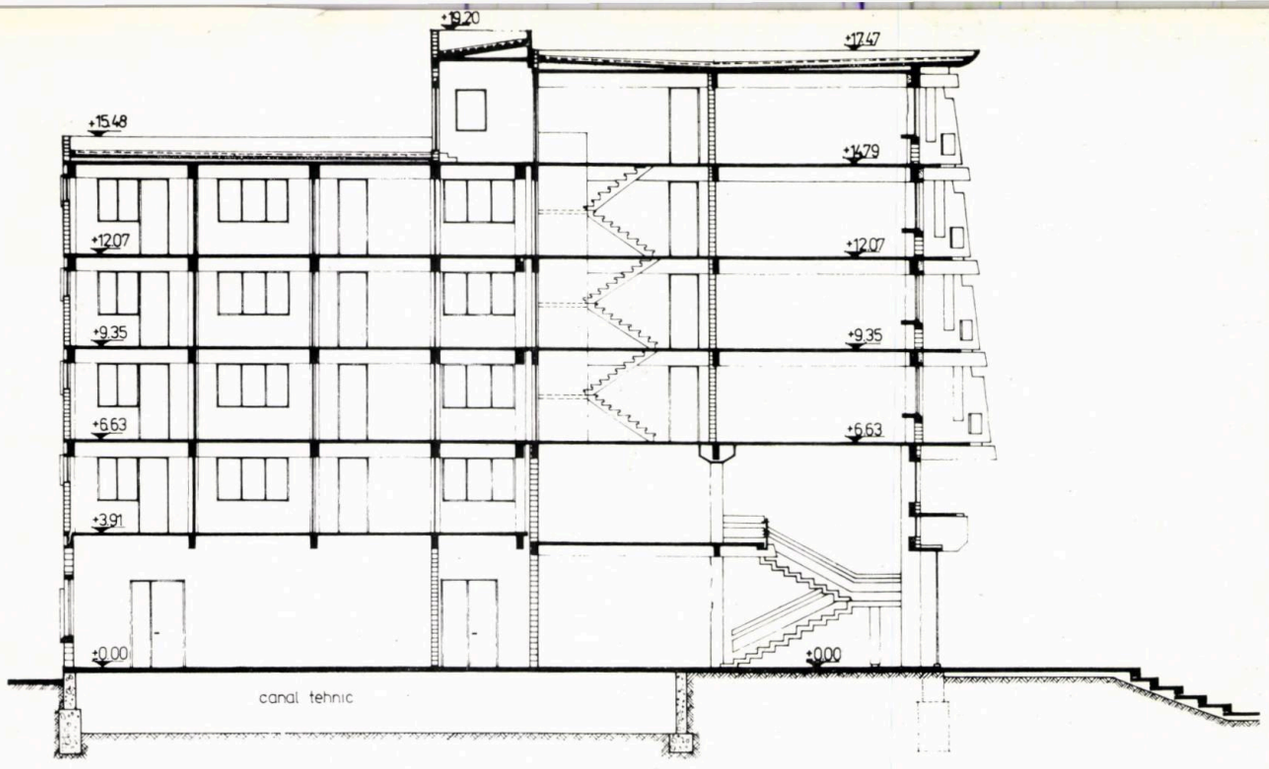
+19.20
+17.47
+15.48
+14.79
+12.07
+12.07
+9.35
+9.35
+6.63
+6.63
+3.91
±0.00
±0.00
canal tehnic

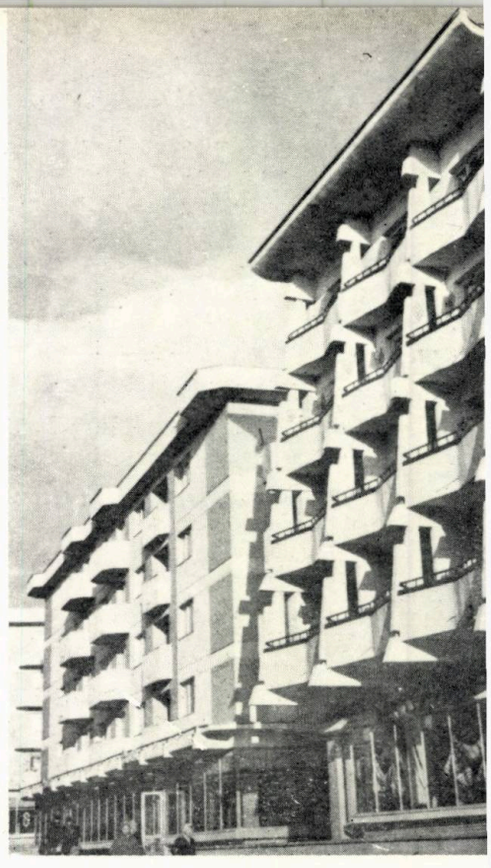

SECTIUNE

CASA CĂRȚII

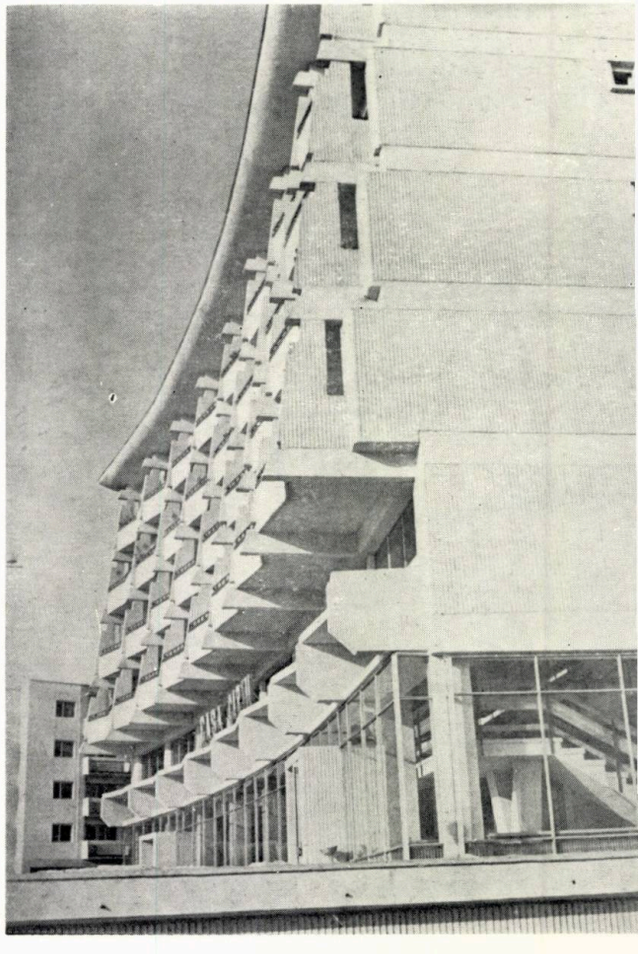

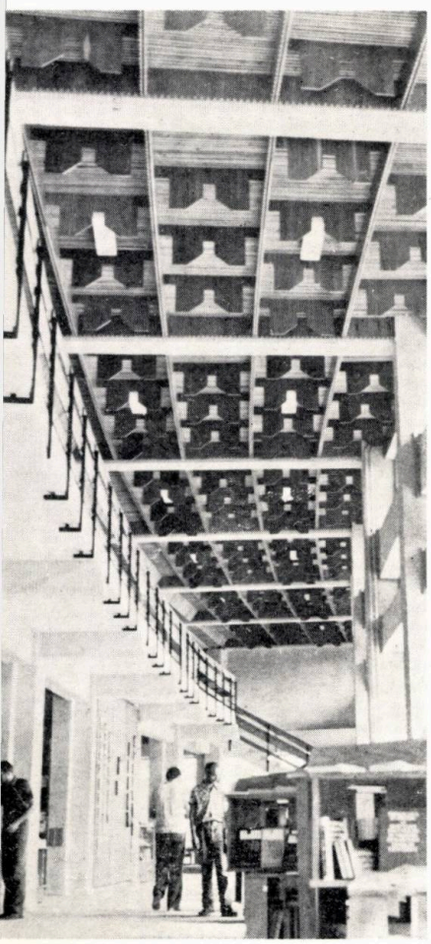

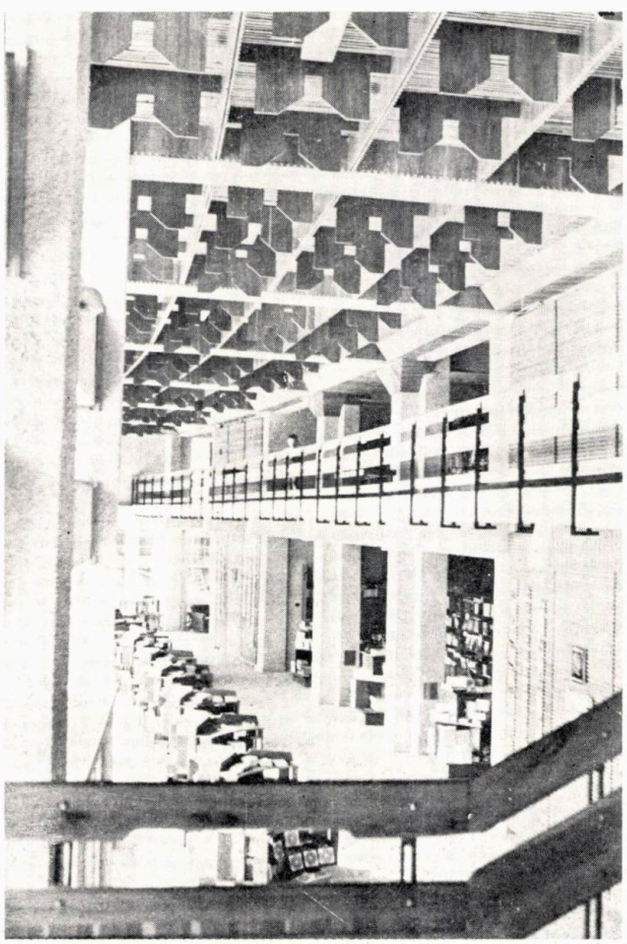

COMPLEXUL ASTRONOMIC POPULAR SUCEAVA

COLECTIV DE PROIECTARE

Arhitectură: arh. **CĂLIN IRIMESCU** (șef proiect), tehnician-arh. **ȘTEFANIA RUSU**

Rezistență: inginerii **LILIANA SOROCEANU, OCTAVIAN DUNGEANU**

Instalații: ing. **ROMEO PAPUC,** tehnician **CONSTANTIN MAEREAN** (termice), s. ing. **GHEORGHE PRISĂCARI** (sanitare)

PROIECTANT GENERAL: CENTRUL DE PROIECTARE JUDEȚEAN SUCEAVA

CONSTRUCTOR: TRUSTUL DE CONSTRUCȚII SUCEAVA, ÎNTREPRINDEREA DE UTILAJE ȘI PIESE DE SCHIMB — I.U.P.S. — SUCEAVA, FABRICA DE PREFABRICATE ROMAN

Proiectată între anii 1977—1978 și executată în 1979—1981, această dotare socială culturală, mai rar întîlnită printre programele de arhitectură din țara noastră, și-a dovedit caracterul de unicat și prin alte cîteva date, ce au necesitat o atentă și delicată colaborare cu specialiști din afara unui institut de proiectare obișnuit.

Sînt de amintit, în acest sens, lipsa, de la bun început, a unei teme de proiectare, fapt ce a impus proiectantului — în absența unei documentații românești sau străine — lungi consultații și numeroase discuții cu instituții de profil sau cu specialiști în domeniu pentru creionarea unui program corect. Au contribut, astfel, la definitivarea temei: Institutul de Învățămînt Superior din Suceava — Secția Matematică-Astronomie, Observatorul Astronomic din București, Consiliul Culturii și Educației Socialiste etc.

Cupola planetariului cu un diametru de 10 m, proiectată de către Institutul Central de Cercetare Proiectare și Directivare în Construcții — I.C.C.P.D.C. — Filiala Iași, prin profesorul dr. inginer ION BOTEZ de la Facultatea de Construcții a Institutului Politehnic « Gheorghe Asachi » din Iași, a fost executată de către Fabrica de Prefabricate din Roman, din rășini poliesterice aluminizate, la exterior, cu termoizolația înglobată Montajul cupolei a fost efectuat, pe șantier, de către specialiștii fabricii. El a necesitat totuși, ulterioare rectificări și adăugiri.

Cupola telescopului — instrumentul respectiv, fabricat în Republica Democrată Germană, ca și aparatura planetariului —, necesitînd o execuție impecabilă a construcției, aceasta a fost proiectată și executată de către Intreprinderea de Utilaje și Piese de Schimb — I.U.P.S. — Suceava, unitate specializată în domeniul industriei constructoare de mașini.

Adăugînd celor de mai sus și colaborarea cu Fabrica de Aluminiu Slatina — pentru partea de tîmplărie metalică, precum și cu Fabrica de Mobilă de la Rădăuți — pentru tîmplăria din lemn —, se poate ușor imagina dificultatea coordonării acestei investiții.

Volumul planetariului — acoperit cu acea emisferă perfectă — a generat partiul de arhitectură: la parter — spații expoziționale planetariul propriu-zis, atelier de întreținere, cabinet metodologic și grupuri sanitare, iar, la etaj, cabinete de cercetare și fotografieri, « *sala ecuatorială* », și terasa de observații libere.

Detașat oarecum, pe diagonală, turnul telescopului este, de asemenea, acoperit cu o emiseferă rotativă din aluminiu.

Realizarea acestui proiect ne-a întărit convingerea că, fără o atentă și permanentă supraveghere a execuției pe șantier, pot apărea lucruri ciudate și, oricum, nedorite.

Amintim și de colaborarea strînsă,ca și de spiritul colegial ce a animat această colaborare, cu inginerii de structuri, cărora li se cuvin mulțumiri.

Arh. CĂLIN IRIMESCU

1. *PLAN PARTER* 2. *PLAN ETAJ* 3. *SECȚIUNE*

1

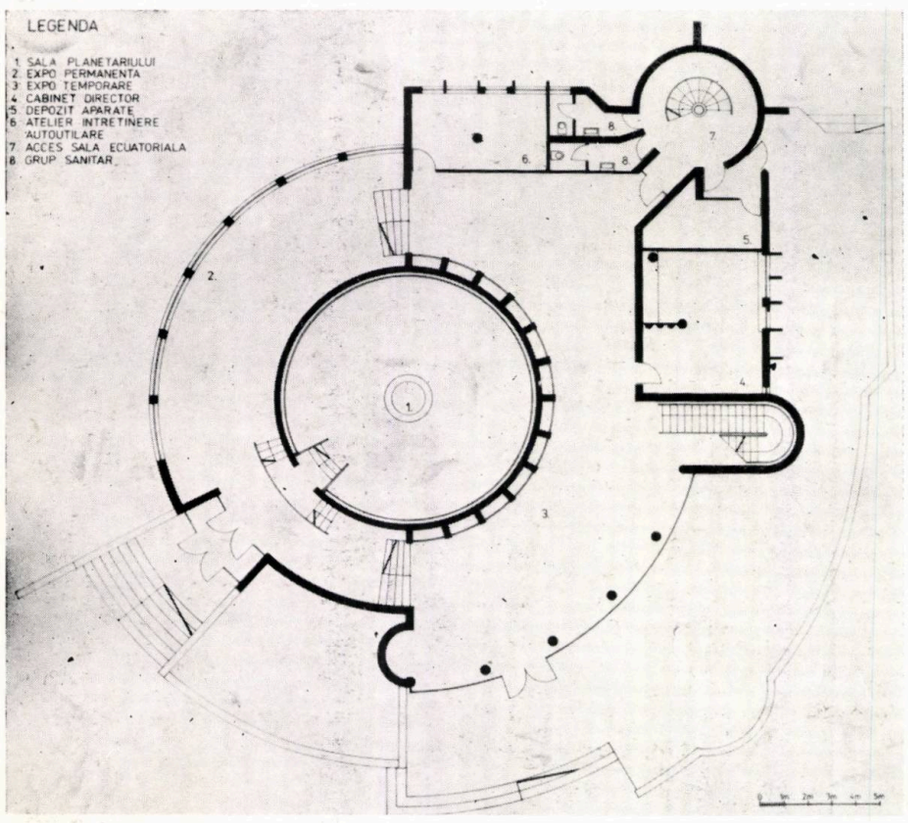

2

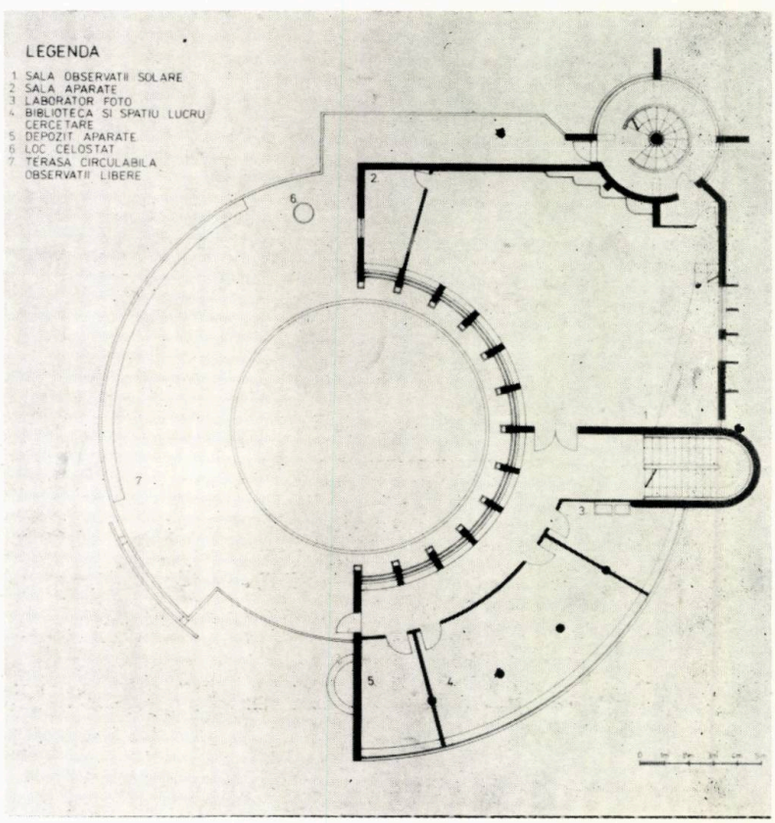

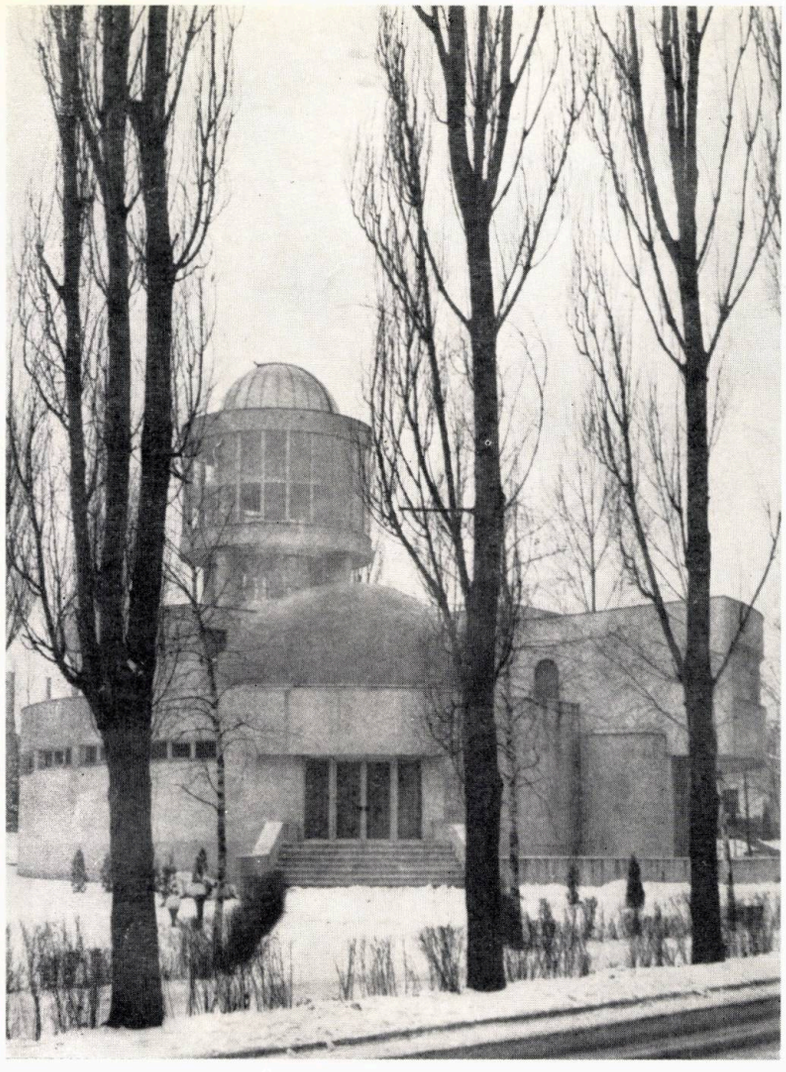

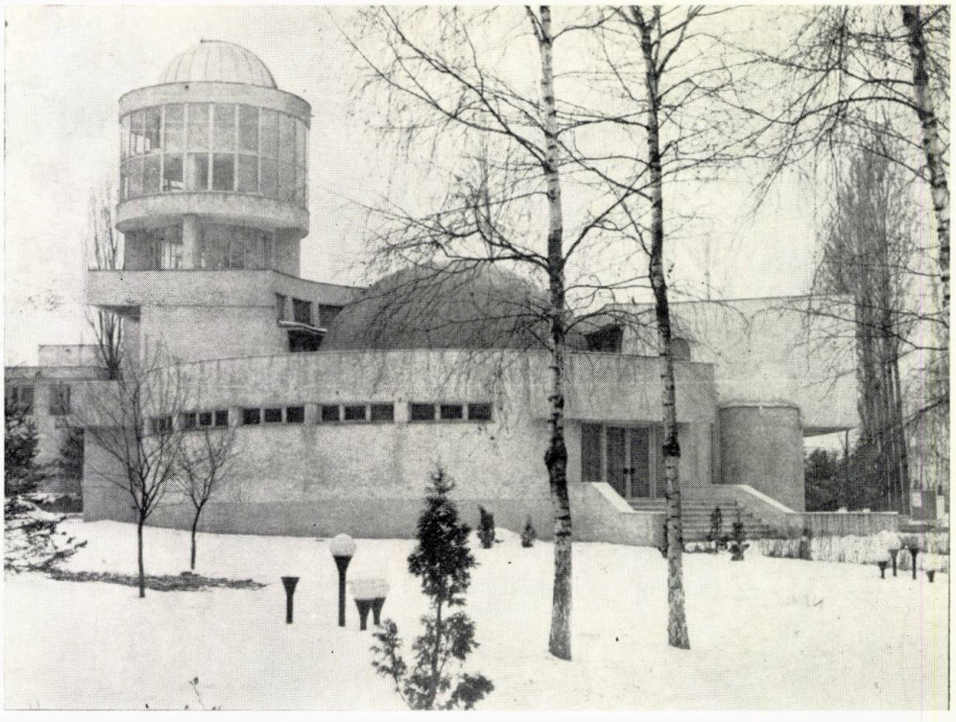

3

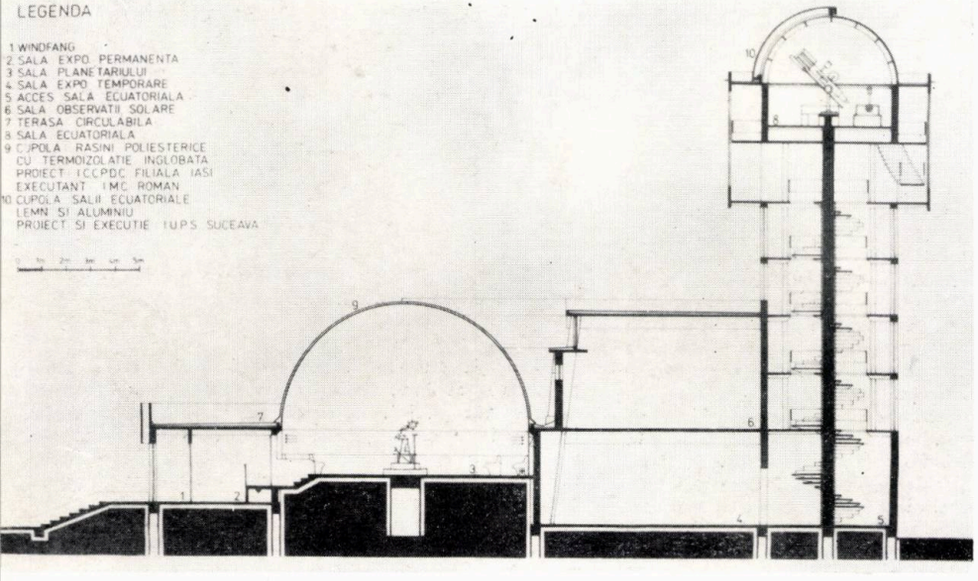
LEGENDA
1. WINDFANG
2. SALA EXPO. PERMANENTA
3. SALA PLANETARIULUI
4. SALA EXPO. TEMPORARE
5. ACCES SALA ECUATORIALA
6. SALA OBSERVATII SOLARE
7. TERASA CIRCULABILA
8. SALA ECUATORIALA
9. CUPOLA RASINI POLIESTERICE CU TERMOIZOLATIE INGLOBATA
PROIECT I.C.C.P.D.C. FILIALA IASI
EXECUTANT I.M.C. ROMAN
10. CUPOLA SALII ECUATORIALE LEMN SI ALUMINIU
PROIECT SI EXECUTIE I.U.P.S. SUCEAVA

TURN DE PARAŞUTISM LA SUCEAVA

COLECTIV DE PROIECTARE

Structura: ing. **MIHAI SOROCEANU** (şef proiect)
Instalaţii electrice: tehn. **EUDOCHIA MAGAS**
Decoraţiuni plastice: c. arh. **IOANA NISTOR BUDEANU**

PROIECTANT GENERAL: CENTRUL DE PROIECTARE JUDEŢEAN SUCEAVA

SUBPROIECTANT: TRUSTUL DE LUCRĂRI SPECIALE BUCUREŞTI
Tehnologie glisare: ing. **ATANASIE VENAT**

ANTREPRENOR GENERAL: TRUSTUL DE CONSTRUCŢII INDUSTRIALE IAŞI, GRUP DE ŞANTIERE SUCEAVA
Şef şantier: tehn. **GHEORGHE LESENCIUC**

SUBANTREPRENOR: TRUSTUL LUCRĂRI SPECIALE BUCUREŞTI, GRUP ŞANTIERE « MOLDOVA » PIATRA NEAMŢ
Şef şantier: ing. **CORNEL GĂMAN**

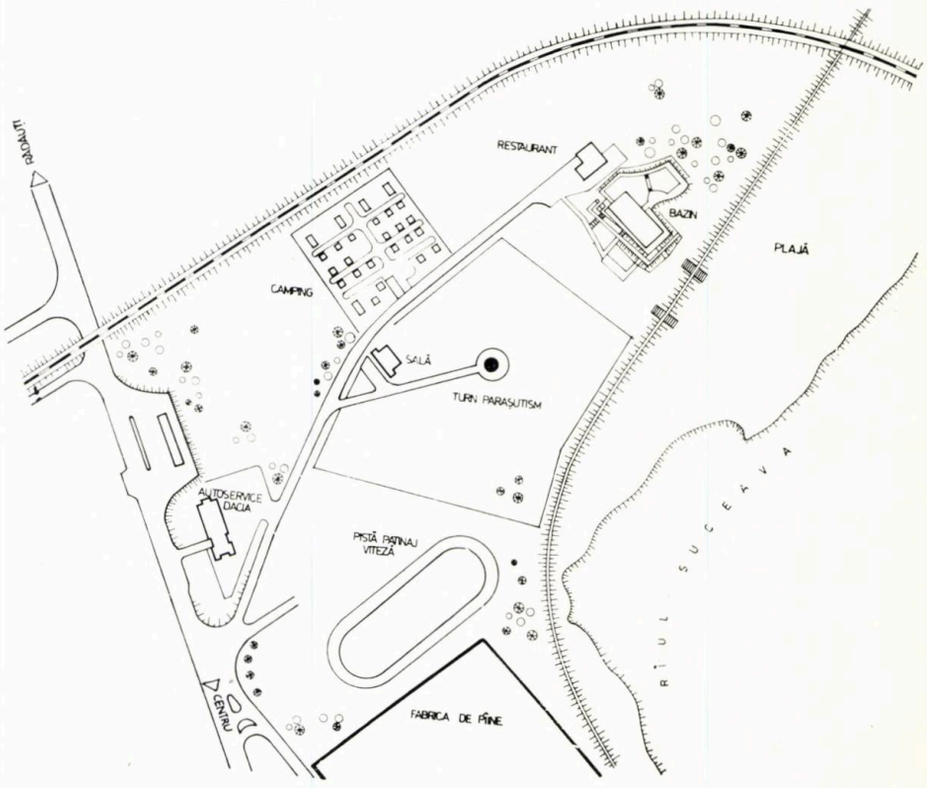

1

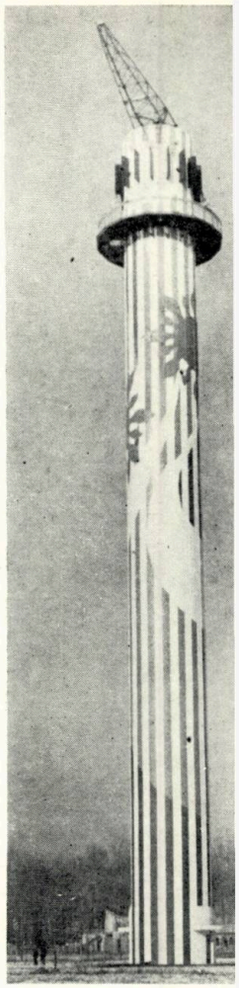

Obiectivul este amplasat în zona destinată bazei sportive şi de agrement « Ştrand » din Municipiul Suceava.

Turnul va fi utilizat de către Aeroclubul « Şoimii Bucovinei » pentru iniţiere şi antrenamente în săritura cu paraşuta, obţinîndu-se în acest fel economii de carburanţi, de ore de navigaţie aeriană, precum şi reducerea duratei de formare a viitorilor temerari ai zborului.

Structura de rezistenţă a fost realizată dintr-un cilindru de beton armat, avînd diametrul exterior de 6,10 m, grosimea peretelui de 30 cm şi fiind rigidizat, pe verticală, de un număr de 7 planşee din beton armat monolit. La cota + 60,00 m, s-a prevăzut o platformă metalică exterioară în consolă, cu deschiderea de 2,40 m, la cota + 64,00 m, este amplasată camera pentru mecanismul de acţionare al săgeţii, iar la cota + 66,70 m, camera troliului pentru ascensor.

Circulaţia pe verticală este asigurată în principal de la cota + 0,00 la + 60,0 m de un ascensor de 4 persoane cu contragreutate laterală, montat în puţ metalic cu pereţii din plasă de sîrmă zincată şi cu staţii la nivelul fiecărui planşeu.

Turnul a fost dotat cu următoarele instalaţii funcţionale: ● Troliu cu sistem de ridicare şi coborîre a paraşutei ● Inelul paraşutei cu anexe ● Mecanismul de rotire a săgeţii, în funcţie de direcţia de acţiune a vîntului ● Sistemul de iluminare pentru salturi de noapte.

În ţară, au fost realizate, anterior turnului de la Suceava, două obiective similare, şi anume: turnul de la Complexul 23 August Bucureşti şi turnul de la Baia Mare. Plecînd de la greutăţile foarte mari întîmpinate de constructori la realizarea acestora (turnarea betonului monolit la înălţimi mai mari de 60,00 m, cît şi montajul săgeţii la cota + 69,75 m), la Centrul de Proiectare Judeţean Suceava, am conceput o soluţie originală de realizare a acestui obiectiv, lucrările constituind o premieră naţională pentru acest gen de construcţii.

Soluţia rezolvă următoarele probleme:
● Înlocuirea platformei din beton armat turnat monolit, de la cota + 60,00 m, cu o platformă metalică şi eliminarea părţii evazate a camerei ascensorului, ceea ce asigură o fluenţă a procesului de execuţie şi o comportare foarte bună la sarcini orizontale şi, în special, la acţiuni seismice ● S-a asigurat o glisare continuă şi completă a suprastructurii turnului de pe radierul de b.a., de la cota — 2,00 m şi pînă la cota + 69,45 m ● Săgeata a fost rezemată pe grinzile radiale ale cofrajului glisant. Secţiunea inelară a turnului a fost dimensionată din condiţiile de montaj şi de liftare a săgeţii odată cu cofrajul glisant, asigurîndu-se, în acest fel, gabaritele necesare pentru scara interioară, ascensor şi camera troliului de la cota + 64,00 m ● În scopul obţinerii unei bune comportări a instalaţiei de glisare, pe timpul turnării betonului, săgeata, care este o construcţie metalică, a fost alcătuită cu tronsoanele de capăt rabatabile, pliate ● Deplierea celor două tronsoane marginale ale săgeţii a fost efectuată cu ajutorul a patru trolii manuale, cîte unul la tracţiune şi respectiv frînare pentru fiecare tronson.

După terminarea deplierii, s-au realizat îmbinările cu şuruburi ale tălpilor celor două tronsoane marginale cu tronsonul central al săgeţii.

1. PLAN DE SITUAŢIE — Amplasamentul turnului de paraşutism în cadrul Bazei de sport şi agrement ŞTRAND din Suceava
2. ELEVAŢIA TURNULUI 3. SECŢIUNE VERTICALĂ şi SECŢIUNI ORIZONTALE CARACTERISTICE 4, 5. DETALIU AL DECORAŢIEI PLASTICE 6. FAZĂ DE LUCRU ÎN TIMPUL GLISĂRII

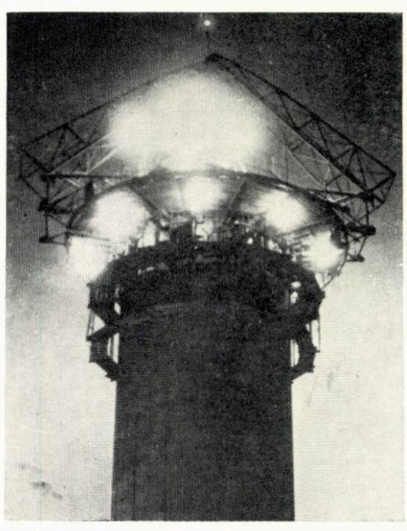

6

Decoraţia exterioară reprezintă « O pasăre albă pe un cer senin », simbol al ascensiunii omului spre culmile văzduhului, realizată pe bază de vopsitorie în culori cu email perclorvinilic. În acest scop, s-a executat o nacelă circulară, suspendată de fermele metalice ale platformei de la cota + 60,00 m şi acţionată de la sol cu ajutorul a două trolii manuale, sistemul înlocuind utilaje speciale din import, a căror utilizare ar fi condus la cheltuieli foarte mari.

Datorită amplasamentului de care beneficiază în cadrul bazei sportive şi de agrement « Ştrand », turnul oferă o bună vizibilitate spre Dealul Zamca şi de pe principalele căi de acces, *Drumul European 20*, şoseaua Suceava—Botoşani şi calea ferată ce leagă Suceava de restul ţării.

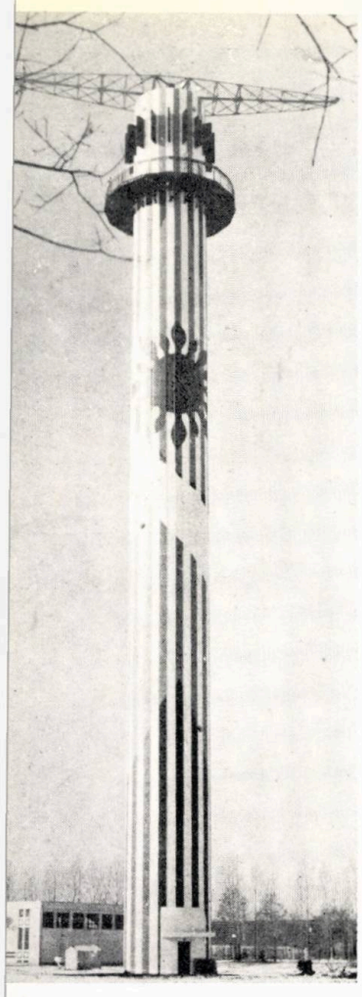

Fotografii de ing. MIHAI SOROCEANU

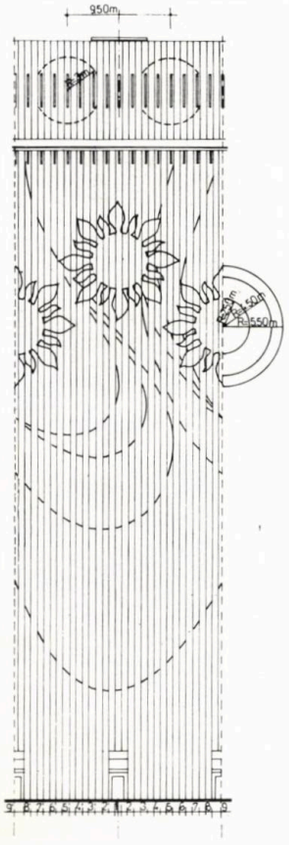

2

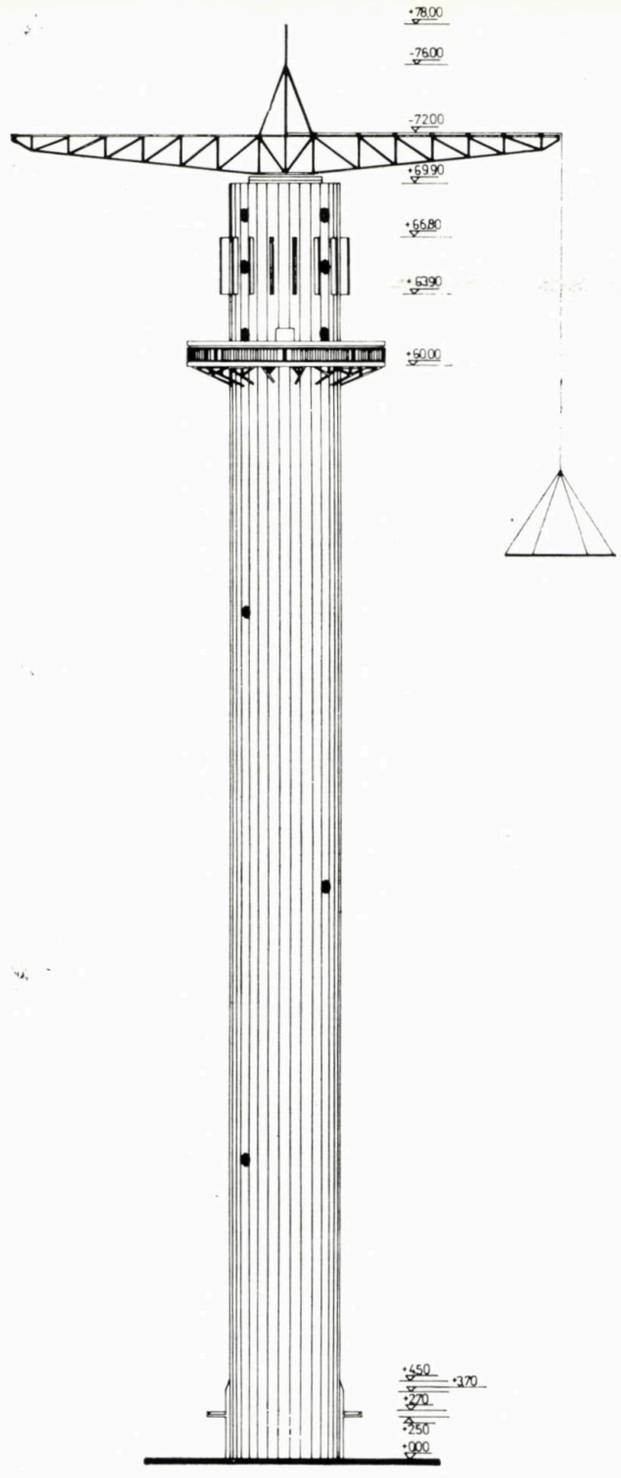

3

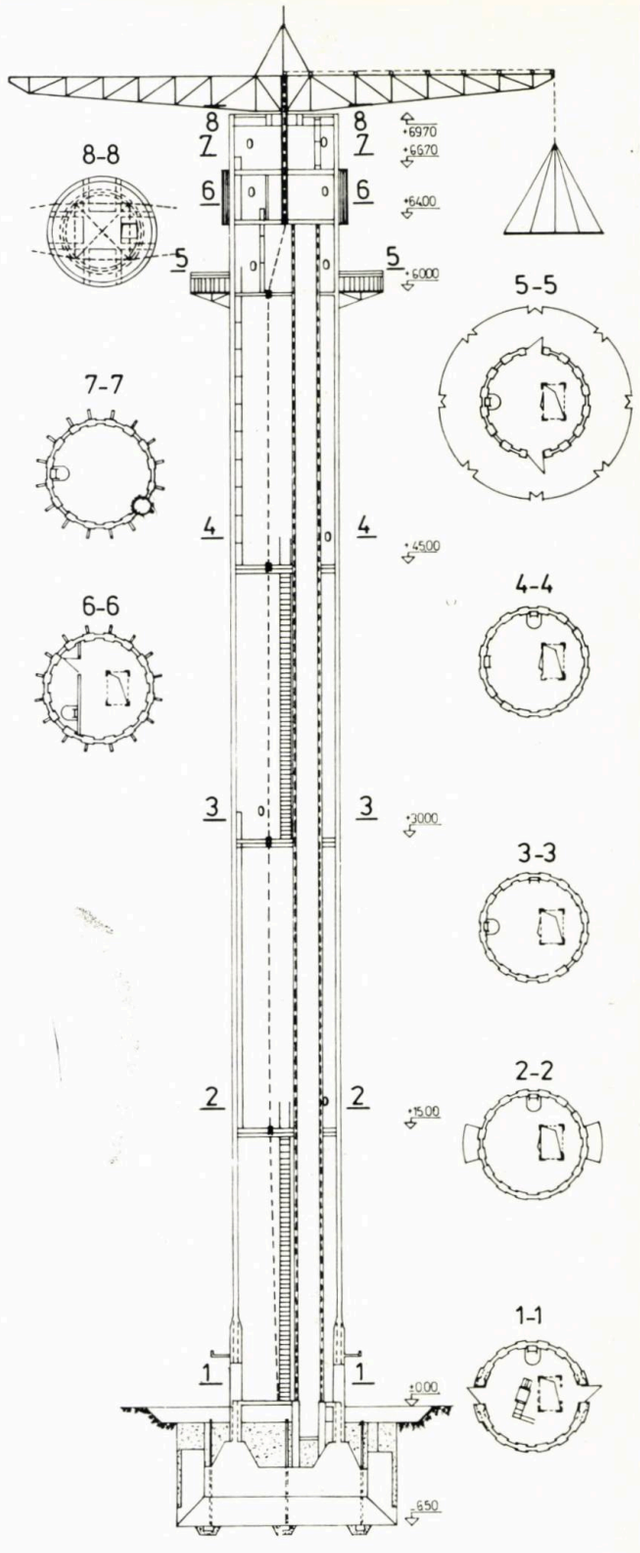

4

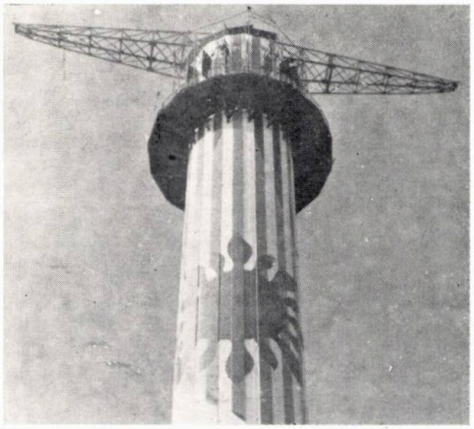

5

Împreună cu sala anexă, obiectul se integrează ansamblului celorlalte obiective sportive și turistice — și anume: pista de patinaj viteză, satul de vacanță, strandul municipal, pista de aeromodele —, constituind prin plastica exterioară un element de o certă atracție.

Pentru finalizarea acestui obiectiv, se cuvin a fi aduse mulțumiri Trustului de Construcții Industriale Iași — Grupul de șantiere nr 6 Suceava, Trustului de Lucrări Speciale București — Grupul de Șantiere « Moldova » Piatra Neamț și Secției de Investiții din Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist.

Ing. MIHAI SOROCEANU

DESPRE ZIDIRE

O geană de timp adulmecă tăcerea așezată cuminte la temelia pietrei ce o zidim astăzi, noi toți, adunați în acest careu festiv al memoriei. 120 de ani de învățămînt de arhitectură ! Privind acest muzeu viu al neamului care e arhitectura, locuim fiecare amintirea unei case pe care o ducem de la bunici și părinți și o dăruim nepoților. Zămislindu-și puterea în zorii umanității, omul scrutează orizontul cunoașterii înstăpînind spațiul potrivnic în primul semn prometeic care este casa sa.

Arhitectura apare odată cu prima locuință, cu primul loc al regăsirii de sine și cu primul oraș, constituindu-se, în timp, ca manifestare primordială de civilizație materială și culturală. Devenirea sa o citim, de la bordei la umbra pridvorului, în zborul semeț al turlei de lemn, în măiastra adunare a bolților Moldovei mîngîiate de albastrul de Voroneț, în prețioasa dăltuire a Hurezilor și Mogoșoaiei, pînă la densitatea de instituții ale urbei acestui veac.

Arhitectura, expresie a semnului de echilibru între voință și putință, între aspirație și necesitate, între general și particular, între util și frumos, se ctitorește în durabile mărturii ontogenetice.

Ea devine depozitara unui summum de cunoștințe tehnice, uneori enigmatice, a puterii materiale a unei comunități și a unui mod elaborat de a proporționa, adunînd într-un acord sensibil toate artele. În spațiul geoclimatic circumscris Carpaților, aparent penetrabil, arhitectura — ca și limba românilor — a fost supusă unei multitudini de influențe, dar și-a găsit acel mod inconfundabil, specific românesc, de a modela spațiul care o investește cu unicitate în arealul european.

Dialogul și interferența estetică între arhitectura de lemn și cea de zid, între cea populară și cea cultă, transmițîndu-se osmotic, din generație în generație, a format acest cadru artificial de viață, fără de care nu ne regăsim apartenența. Atît una cît și cealaltă au dovedit o adîncă înțelegere în rezolvarea problemelor legate de funcțiunile determinante ale vieții, de folosirea resurselor materiale locale, dînd dovadă de inventivitate constructivă, simț ascuțit în stabilirea raporturilor și ornamentației, ridicînd o artă românească majoră, dezvoltată în paralel cu poporul însuși.

Arhitectura românilor este profund umană, gîndită la scara omului, degajînd căldura domesticului, dar investită cu o ascunsă monumentalitate. Nu putem găsi un exemplu mai potrivit al acestui mod de a construi, decît în ctitoriile lui Ștefan cel Mare, care a preferat să zidească peste 40 de biserici decît să ridice o singură catedrală.

Această artă, pornind de la comanda socială, de la decizia politică, cît și de la puterea economică, a unei societăți și încheind cu demersul creator al arhitectului, este arta cu cele mai puține grade de libertate și, de aceea, capodoperele ei sînt cu adevărat *monumente de sinteză ale culturii naționale*. Păstrarea acestui prețios tezaur devine, astfel, o problemă de conștiință civică.

Arhitectul, ca și scriitorul, alătură pietrele ca și cuvintele într-un *poem-boltă*, căci arhitectura este un fapt liric, sau pictează cerul și pămîntul cu silueta și cu umbra caselor sale, ca un pictor, acordă simfonic volumele într-o « muzică solidificată », dovedind în fiecare gîndire a sa, o vocație de creator total.

Această memorabilă zestre de înțelepciune, transmisă întîi prin tradiție meșteșugărească către ucenic, a ajuns atît de întinsă, încît cuprinderea ei a forțat pe unii meșteri să devină dascăli și să-și ordoneze înalta știință în școli.

Astfel, tradiția de învățare a arhitecturii devine preponderent scolastică, dar păstrînd permanent legătura cu cartea vie a zidirii, la limita experimentului, constituindu-se în disciplină cu forme proprii de educare și exprimare. De la alunecarea paralelă, în timp îndelungat, a învățăcelului pe urmele maestrului, s-a ajuns la o scurtcircuitare opozantă și condensată a cunoștințelor în vizaviul : *înțelept-discipol*. Primii dascăli arhitecți n-au predat în primul rînd arta de a construi ci *arta de a construi la români*, preocupîndu-se cu fervoare de găsirea și păstrarea acelui mod unic de a modela spațiul și fiind, prin aceasta, și *dascăli-patrioți*.

Profesori ca Ion Mincu, N. Ghika-Budești, Petre Antonescu, Grigore Cerchez s-au identificat cu anonimii meșteri ai trecutului, stimulîndu-și elevii să se regăsească, ca personalități, în cadrul culturii naționale, să acorde un echilibru necesar între determinările concret-obiective și opțiunea estetică. De la monumentalismul ecletic la cel neo-românesc, spre pătrunderea funcționalismului internațional, la reconsiderările estetizante postmoderniste, Școala noastră de Arhitectură a încercat să păstreze posibilă *opțiunea în contemporaneitate*, fără a văduvi viitoarea percepere istorică, formînd în acest sens profesioniști de marcă, cu individualități distincte, ca : Duiliu Marcu, Constantin Iotzu, Horia Creangă, Henriette Delavrancea-Gibory, Ion Nenciulescu, G. M. Cantacuzino, Octav Doicescu, Grigore Ionescu, N. G. Lupu, Tiberiu Niga, Horia Maicu, Adrian Gheorghiu, George Trifu, Dan Iovănescu, Constantin Moșinschi, Radu Dudescu, Mircea Alifanti, Ascanio Damian, Cezar Lăzărescu, Constantin Săvescu, Nicolae Vlădescu și mulți mulți alții.

Complexitatea vieții contemporane, datorită mai ales trecerii de la o comunitate fundamental agrară spre una urbană, ridică în fața școlii probleme formative privind, atît perceperea cît și « construirea » spațiului de către viitorii profesioniști, datori a exprima în continuare armonia comunității în zidirile lor.

În acest context, contribuția arhitecturii și arhitecților la edificarea civilzației naționale este un fapt dovedit istoric și nu putem vorbi de existența unui popor fără a pomeni de construcțiile acestuia, de zidirile lui întru eternitate, și fără a-i respecta arhitecții.

Arh. CRISTINA SUCIU MOSCU

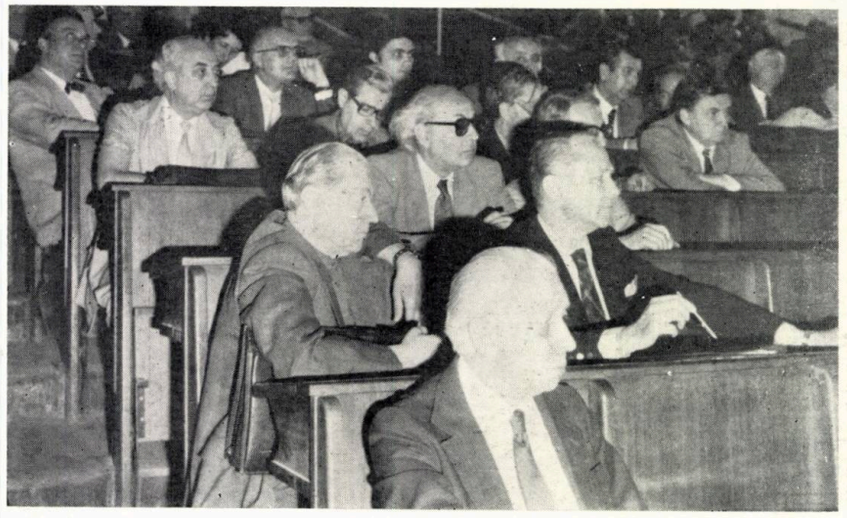

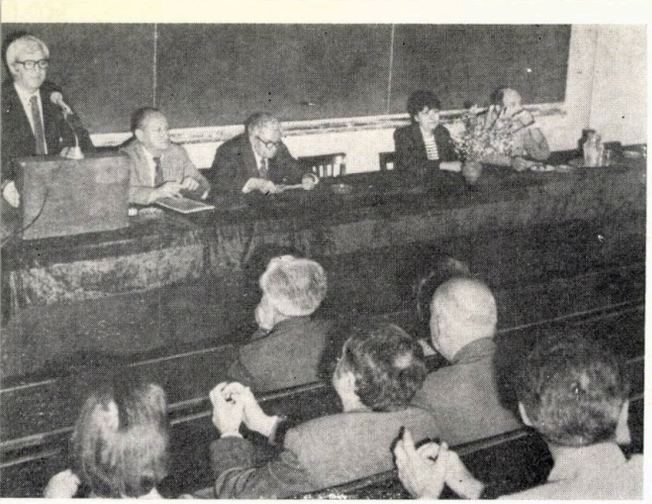

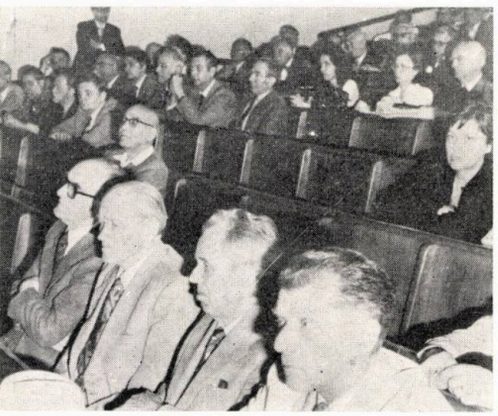

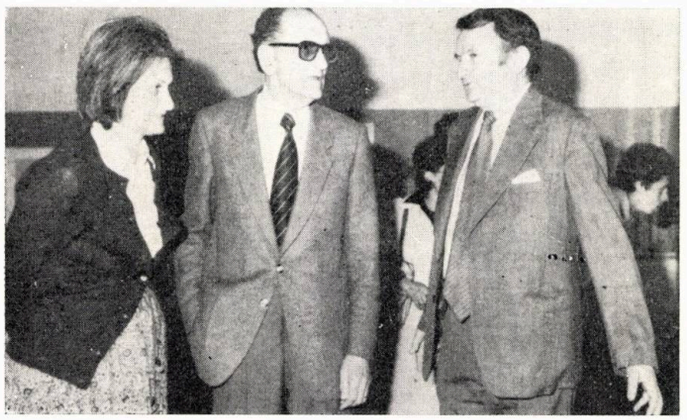

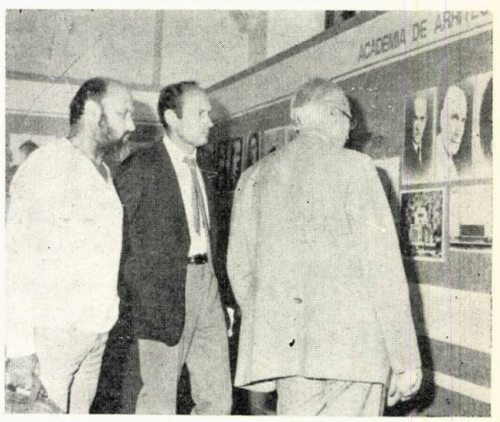
ACADEMIA DE ARQ

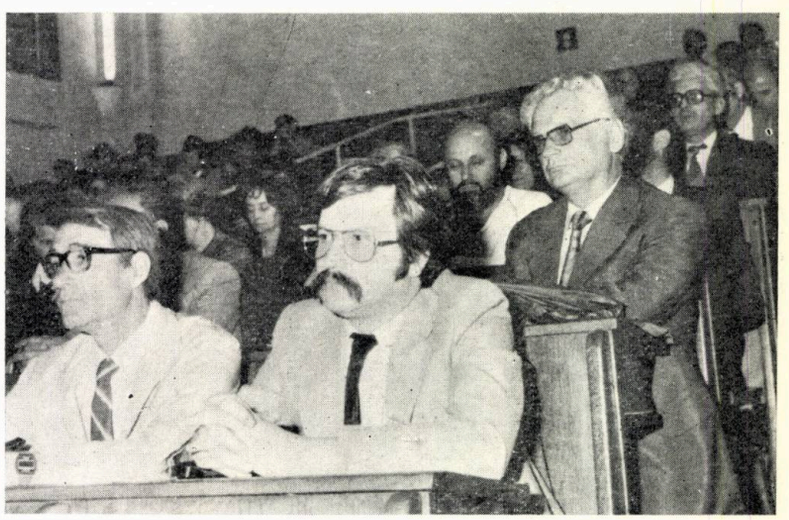

FIGURI DE PROFESORI AI ŞCOLII DE AZI

— în creionările măiestrite şi afectuos-colegiale ale lectorului arh. ŞTEFAN SCAFA UDRIŞTE —

1

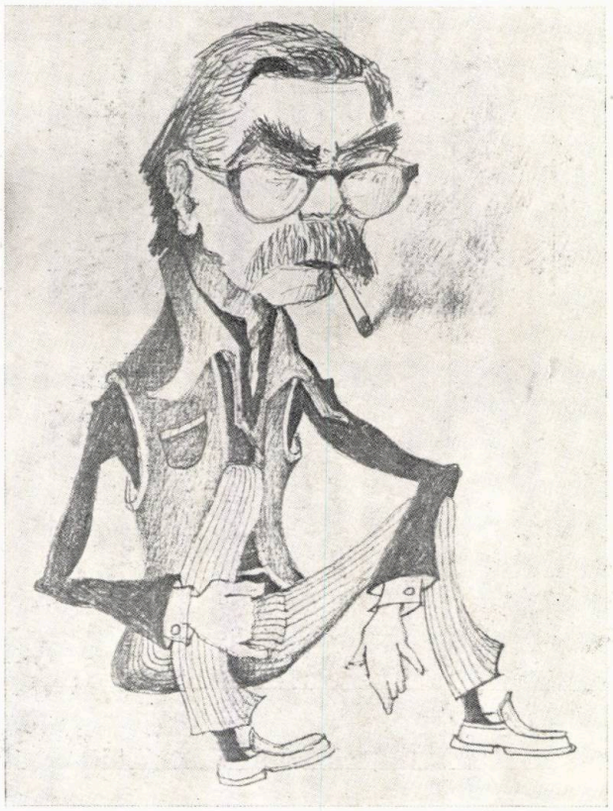

2

3

4

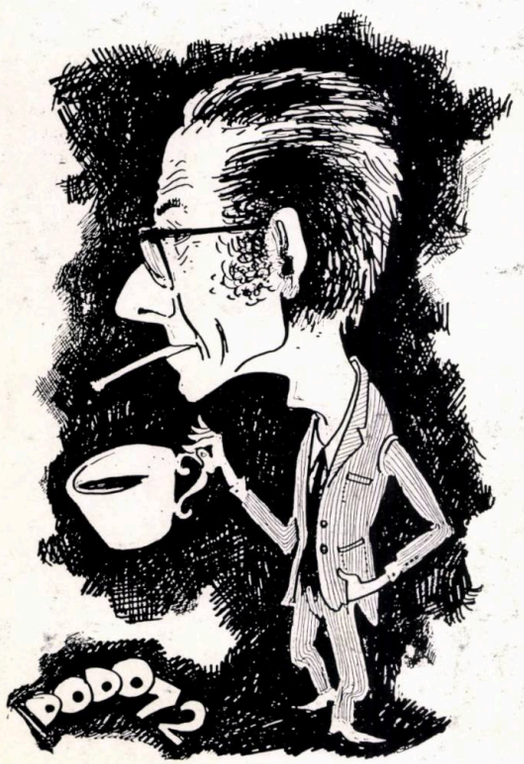

5

6

1. Conf. arh. ANTON DÂMBOIANU — 2. Prof. dr. arh. GABRIEL CRISTEA, decanul Institutului de Arhitectură «ION MINCU» — 3. Prof. em. dr. arh. CEZAR LĂZĂRESCU — 4. Conf. arh. DAN SLAVICI — 5. Asistent arh. ION CHIRA — 6. Lector dr. arh. VICTOR IVANEŞ

REMODELARE URBANĂ HOTEL 300

— proiect de diplomă 1984 —

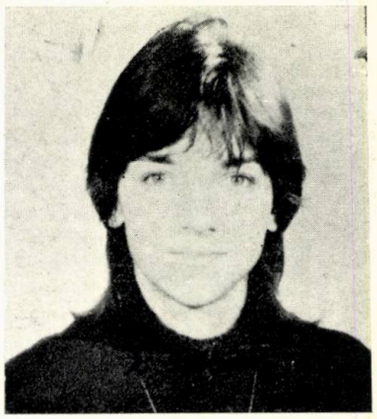

Student-arhitect: RALUCA VLĂDESCU

Profesor îndrumător: conf. dr. arh. RADU TĂNĂSOIU

În cadrul acțiunii de modernizare a unor zone centrale ale Municipiului București, își găsește un loc de interes particular și microzona cuprinsă între Calea Griviței, strada Polizu, microzonă care face parte dintr-un teritoriu mai amplu al cărui profil este determinat de funcțiunea vitală a Capitalei care este *Gara de Nord*.

Studiul desprinde, pentru aprofundare, din această parte a orașului, o zonă de interes particular prin profilul funcțional deja existent — spații de cazare cu caracter hotelier și încearcă să dea un răspuns frămîntatelor căutări de integrare funcțional-arhitecturală ale contemporaneității.

În vederea remodelării, s-a avut în vedere revitalizarea zonei prin implantarea a două tipuri de funcțiuni:

a. Funcțiuni similare din categoria unităților hoteliere *(Hotelul NORD, Hotelul GRIVIȚA, Hotelul OLTENIA)*, unități de cazare (locuințe), unități pentru alimentație publică (restaurante, braserii, cofetărie) și unități pentru comerț.

b. Funcțiuni complementare din categoria atelierelor de creație, ale cooperației meșteșugărești sau ale membrilor Uniunii Artiștilor Plastici, cu punctele aferente de vînzare.

În analiza, din punct de vedere arhitectural, a zonei, s-a studiat valoarea clădirilor, stabilindu-se construcțiile ce se păstrează, cele care urmează a fi înlocuite dovedindu-se deficitare, atît din punct de vedere structural, cît și din cel arhitectural, funcțional și estetic, și studiindu-se posibilitățile de modernizare, în vederea reintegrării lor în fluxurile vieții.

Ca valoroase din punct de vedere arhitectural, dar deficitare sub raportul funcțiunii și structurii, s-au păstrat hotelurile Grivița și Oltenia și alte cîteva clădiri, urmărind-se completarea frontului stradal cu clădiri nou realizate în spiritul epocii; s-au păstrat clădirile *Maternității Polizu* (cea veche construită de Cristofi Cerchez), s-a păstrat și strada interioară, o fundătură caracteristică zonei, ca mărturie plină de farmec a unor vremi trecute peste care și-a pus amprenta civilizația contemporană, anticipîndu-se totodată și punerea în valoare a unui principiu, timid manifestat aici, cel al tipizării, prin prezența celor cinci case identice.

Arterele carosabile majore (Calea Griviței și strada Polizu) se mențin, Calea Griviței sporindu-și importanța prin lărgirea la 21 m (conform propunerii Institutului « PROIECT-BUCUREȘTI »), fapt ce a determinat amplasarea accesului noului Hotel Grivița spre strada Polizu, pentru a nu crea tulburări ale traficului major prin apariția unor noi situații de conflict.

Arterele traficului local vor servi atît aprovizionării zonei, colectării gunoaielor, înlesnirii acceselor la garajele amplasate la subsol, cît și asigurării circulației cerute de normele PSI.

Se prevede realizarea unui pasaj pietonal între cele două căi principale de circulație, în scopul scurtării drumului pietonilor, ținînd cont și de faptul că zona Polizu este destul de aglomerată (Politehnica, stații de troleibuze, maternitatea, zona comercială, precum și de faptul că se găsește în apropierea unui centru de interes orășenesc: *Piața Ilie Pintilie*.

S-a ținut seama și de prezența în zonă a magistralei de metro, deosebit de importantă, amplasîndu-se o

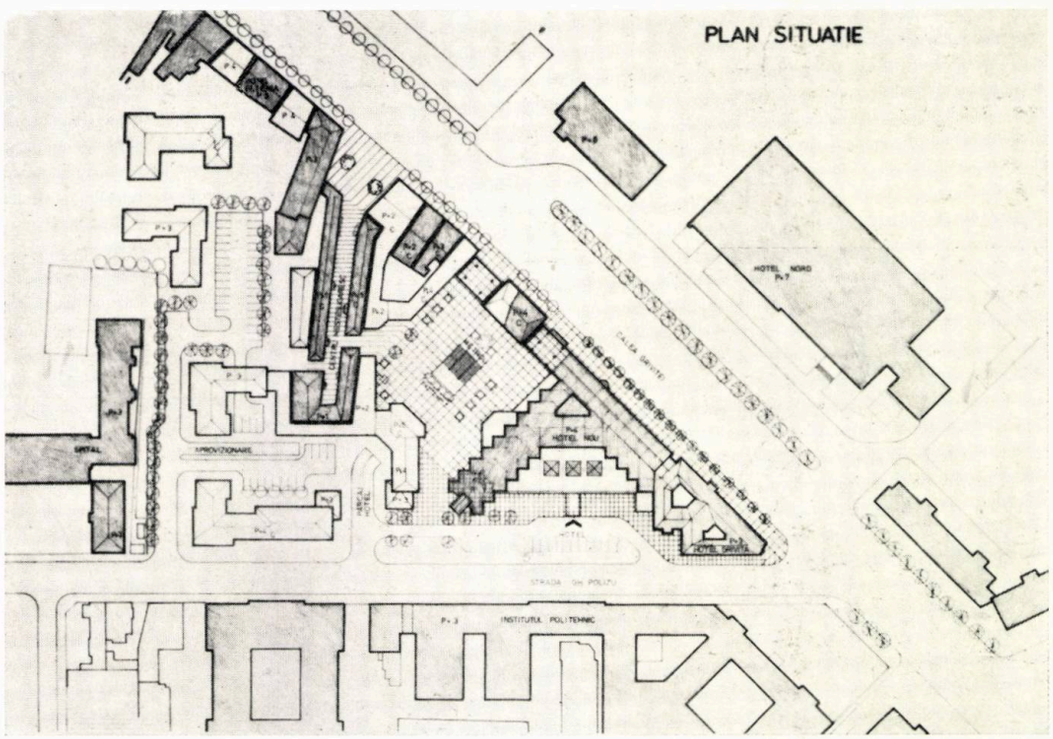

PERSPECTIVA EXTERIOARA

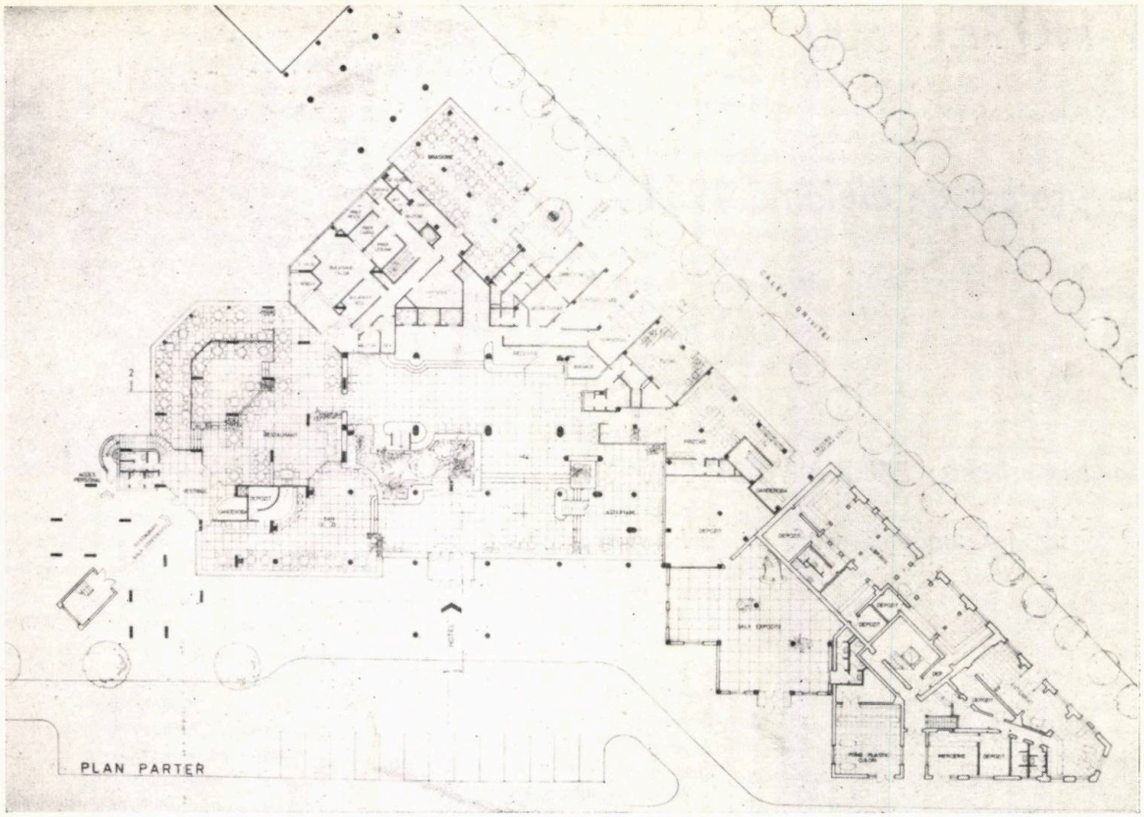

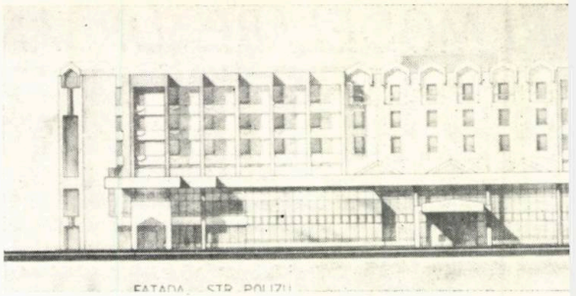

FATADA STR. POLIZU

FATADA CALEA GRIVITEI

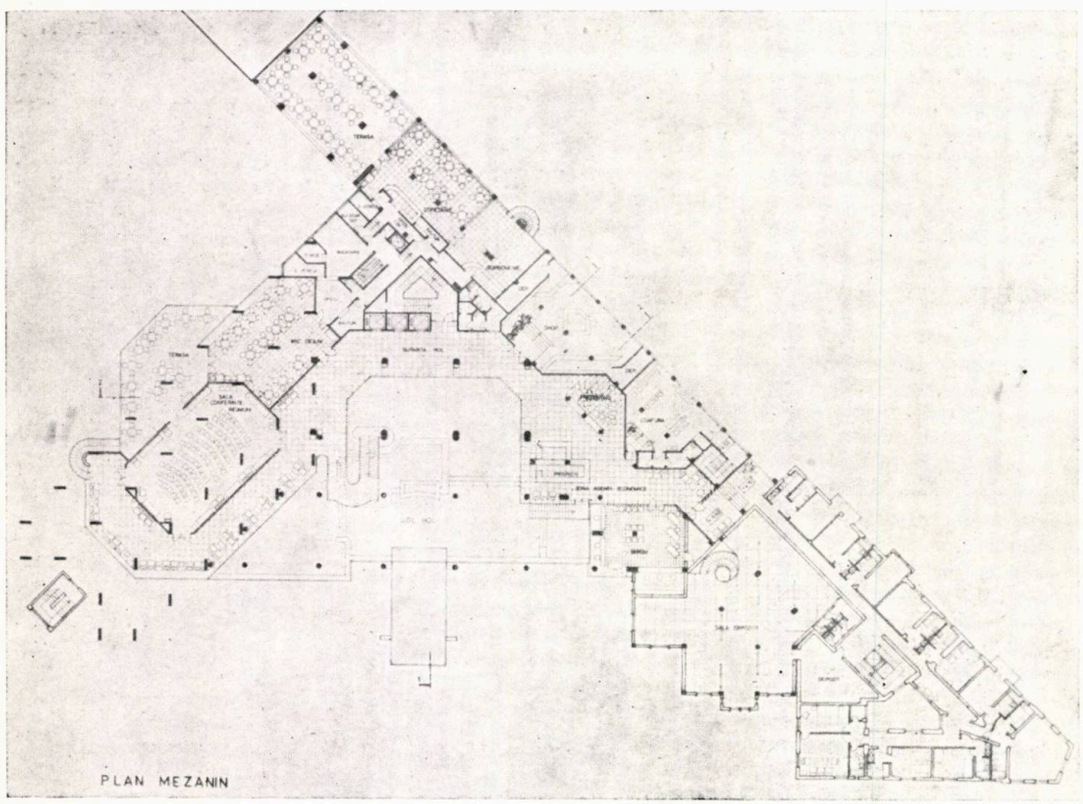

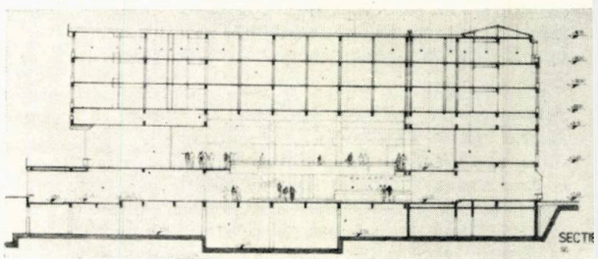

SECTIUNE

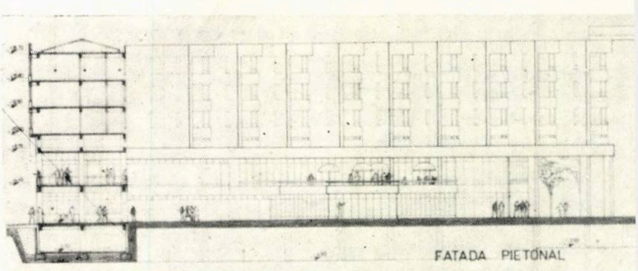

FATADA PIETONAL

staţie (punct de intrare-ieşire) într-un loc uşor accesibil pentru pietonii ambelor străzi, ce delimitează două zone aglomerate. Aceasta a impus realizarea unei mici pieţe, pe pietonal, cu caracter comercial, deschisă în special către Calea Griviţei, piaţă legată printr-un alt pietonal de importanţă minoră de centrul meşteşugăresc.

Rezolvarea funcţională a zonei, ţinînd cont de profilul ei dominant, a condus la realizarea de unităţi de cazare de tip hotelier, într-o clădire ce completează Hotelul Griviţa, acesta din urmă restaurat şi reamenajat. Clădirea nouă va funcţiona ca un tot unitar, putînd asigura un necesar de circa 300 de locuri de cazare.

Locuinţele noi vor participa la realizarea unor fronturi de clădiri cu două tipuri: ● Clădiri completînd frontul Căii Griviţei ● Clădiri ale noilor spaţii urbane create (de exemplu: noua piaţă pietonală).

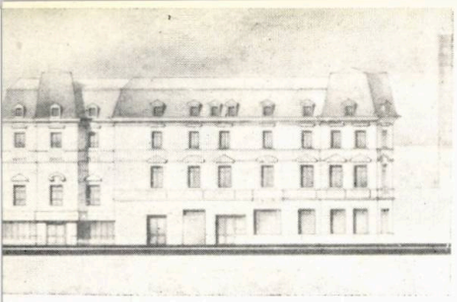

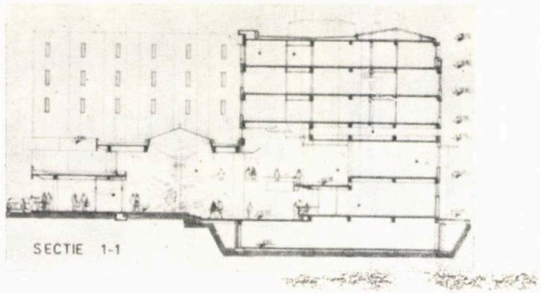

SECTIE 1-1

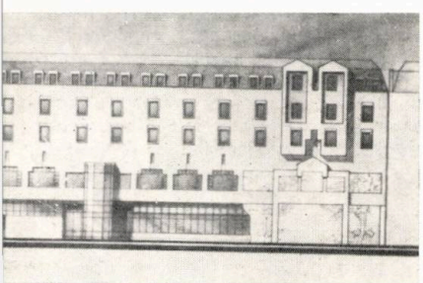

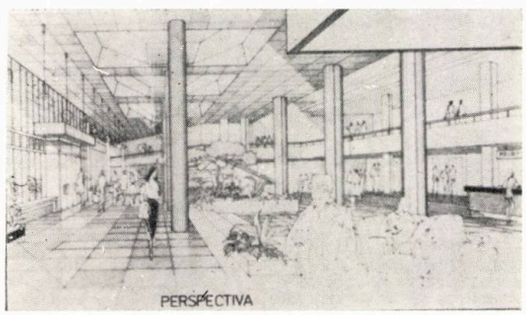

PERSPECTIVA

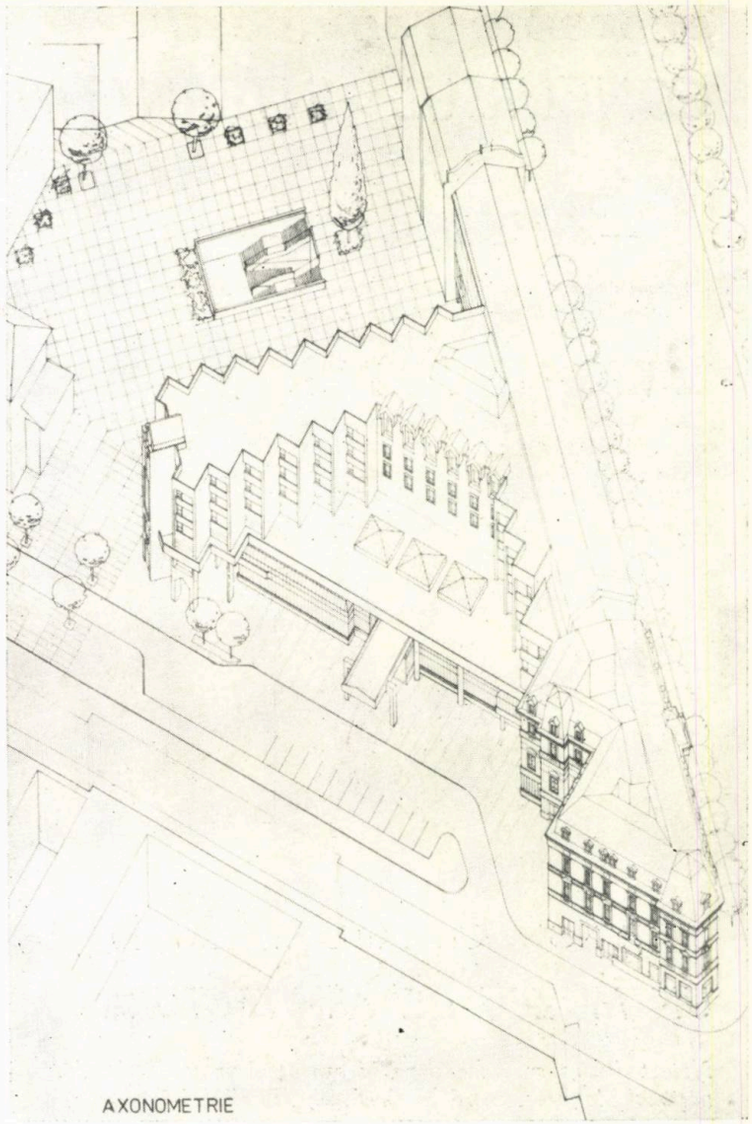

AXONOMETRIE

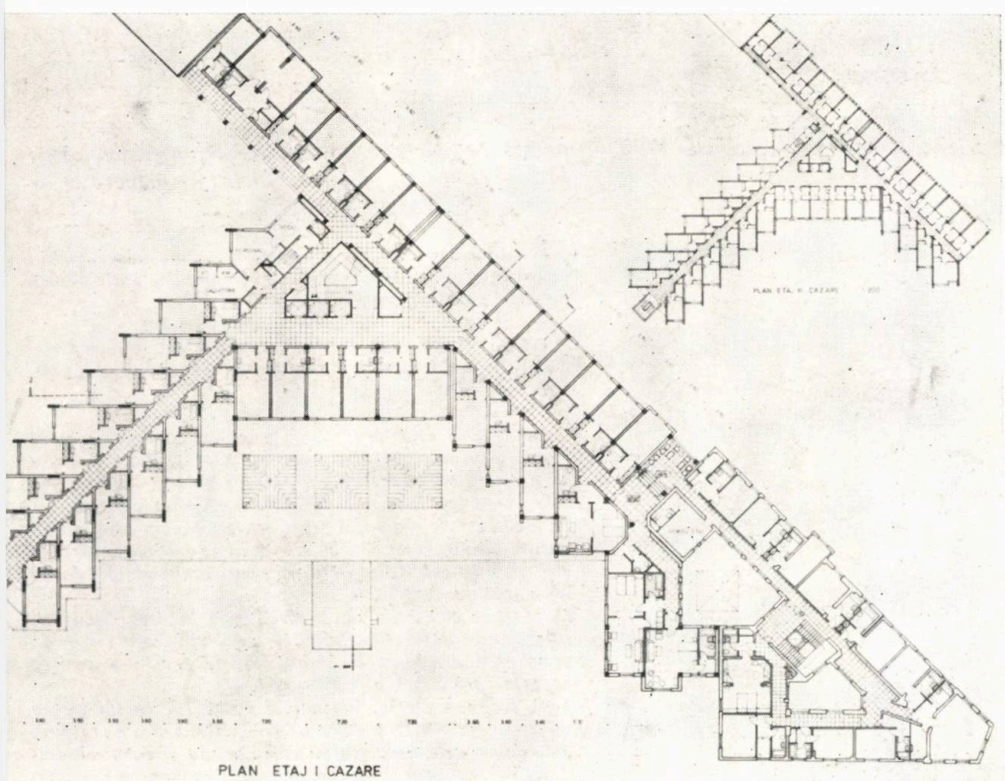

PLAN ETAJ I CAZARE

să aibă un efect compensator: bară pe Calea Griviței și o volumetrie dinamizată pe strada Polizu.

În realizarea fațadelor noilor clădiri sau ale zonelor de supraînălțare a celor vechi, s-a ținut seamă de elementele plasticii arhitecturale existente, care au fost preluate și interpretate, încercîndu-se punerea în valoare a virtuților unor detalii de arhitectură a căror utilizare într-o accepție contemporană să poată asigura unitatea de expresie a unui nou cu multă personalitate, transmisă într-o identitate nouă.

Arh. RALUCA VLĂDESCU

Pentru asigurarea necesarului de dotări al zonei, se prevede amplasarea de unități comerciale în spații vechi reamenajate (parterul clădirilor vechi, strada interioară) și în spații nou construite (la parterul noului hotel, la parterul clădirilor din fronturile pieței nou create, în clădirile ce conduc spre centrul meșteșugăresc).

În echilibrarea spațiului urban, plecînd de la situația existentă, cu alcătuiri alveolare, pe Calea Griviței, și lineare, pe strada Polizu, s-a urmărit ca fronturile

CONCURSUL INTERNAȚIONAL PENTRU „UN MUZEU DE ARHITECTURĂ”

— decembrie 1983 —

Lansat de către *Fundația pentru Muzeul de Arhitectură (Stichting Architektuurmuseum)* din Gand-Belgia, acest concurs de idei a atras participarea a 76 de proiecte, dintre care 44 din Belgia, 18 din Olanda, 9 din România, 2 din Italia, 2 din Franța și unul din Elveția.

Au fost acordate *șapte mențiuni*, egale, dintre care una unui colectiv românesc, același care, în iulie 1983, a cîștigat un *Premiu I* la Concursul OISTT cu tema «UN TEATRU DE PRIMIRE PENTRU TURNEE» (Arhitectura nr. 1/1984). Cinci dintre mențiuni au fost acordate unor colective din Belgia, iar una unui colectiv olandez.

Toate proiectele au fost expuse la Gand, în cadrul unei manifestări la care au luat parte, printre alții, arhitecții OSWALD MATHIAS, UNGERS PAUL ROBBRECHT, HILDE DAEM, PHILIPPE CAUCHETEUX. Cu acest prilej, juriul a mai atribuit un premiu special al firmei ETERNIT unui alt colectiv românesc, alcătuit din arhitecții dr. VICTOR IVANEȘ, CRISTIAN DRUGHEAN și studenții-arhitecți ALEXANDRU CHITUL, NICOLAE DINU, JABRI GHALI, MARIAN MOICEANU și CONSTANTIN PETCU.

Fundația a publicat o *monografie*, care cuprinde — pe lîngă articole ale arhitecților amintiți mai înainte — o prezentare a concursului, precum și reproducerile a 30 dintre proiecte, între care au fost alese 8 dintre cele 9 proiecte românești.

În comentariul juriului, se arată că proiectele românești au fost foarte bine apreciate, atît datorită calităților grafice, cît și pentru valoarea ideilor prezentate.

Arh. MIHAI OPREANU

STICHTING ARCHITEKTUURMUSEUM vzw

UN MUZEU DE ARHITECTURĂ

INTERNATIONALE IDEEENWEDSTRIJD 1982

thema

"A R C H I T E K T U U R M U S E U M"

jury

Thijs ASSELBERGS W.G. QUIST Paul ROBBRECHT bOb VAN REETH

EERVOLLE VERMELDINGEN

inzending nr. 03
THE MUSEUM OF MUSEUMS
Johan VAN GELUWE - Willy AZOU
(België)

inzending nr. 04
Stefan CUYVERS
(België)

inzending nr. 12
Stefan MANCIULESCU - Mihai OPREANU
Rodica TURICU - Rodica ARDELEAU
Ruxandra CLIT
(Roemenië)

inzending nr. 15
Wim CUYVERS
(België)

inzending nr. 23
Camiel VAN STEEGEREN
Maarten VAN DER HULST
(Nederland)

inzendingen nr. 39|40|41
OFFICE
FOR POST-METROPOLITAN ARCHITECTURE
(België)

inzending nr. 55
Geert DRIESSEN
(België)

Proiect distins cu o mențiune la concursul internațional de arhitectură STICHTING ARCHITEKTUURMUSEUM; Gand — Belgia, decembrie 1983

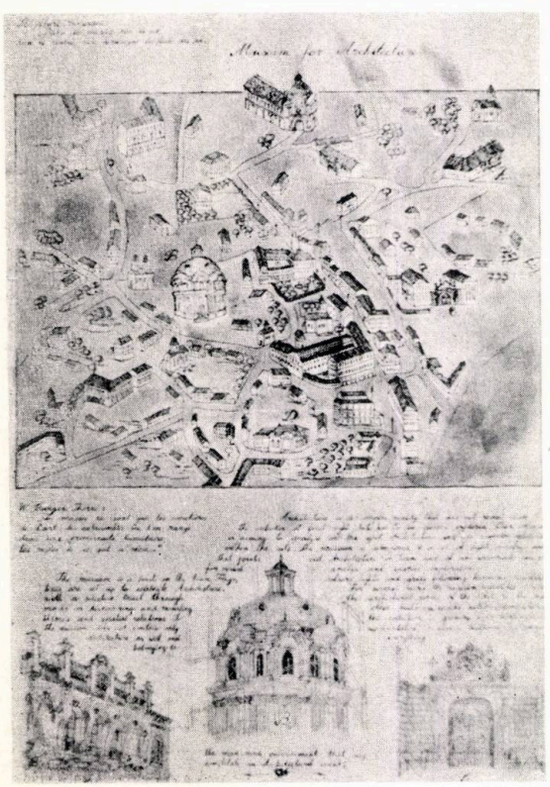

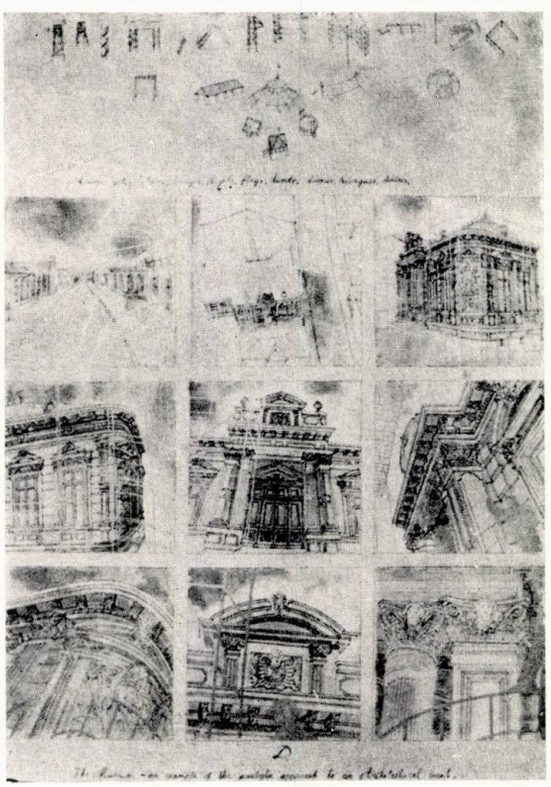

Autori: Arhitecți Ruxandra Clit, Ștefan Mănciulescu, Mihai Opreanu, Rodica Turicu; colaborator — stud.—arh. Rodica Ardelean

« În muzee, nimic nu trăiește, nimic nu mișcă, nimic nu vorbește despre curgerea timpului; antichitatea nu este decît o abstracțiune »

(*SAINT-MARC GIRARDIN*, citat preluat din marele dicționar enciclopedic Larousse al secolului al nouăsprezecelea)

Arhitectura este un fenomen complex, care nu se revelează la prima vedere, ci trebuie explorat. Muzeul nostru își propune să analizeze arhitectura pe viu, cu relațiile sale complexe în sit. Muzeul este alcătuit dintr-un set de elemente de expunere, care marchează în oraș evenimentul arhitectural, și de un echipament care permite analiza vizuală și explorarea spațială gradată, de la ansamblu la detaliu.

Muzeul se constituie ca o sărbătoare în oraș. Steaguri, culori, lumini, rețele spațiale, care urmează trasee de compunere armonică etc, sînt folosite pentru a realiza aceasta sărbătoare a arhitecturii.

Pentru cîtăva vreme, muzeul se identifică cu un traseu selectiv care urmărește operele de arhitectură ale orașului. Pe măsură ce muzeul se mișcă în spațiu și timp, el descoperă și revelează alte clădiri, epoci, autori, teme compoziționale și relații spațiale. Astfel, colecția crește încontinuu. Muzeul este, în fond, un instrument de reevaluare spirituală a patrimoniului de arhitectură al orașului. Nu numai clădiri impunătoare sau vestite sînt astfel prezentate, ci chiar și arhitectură anonimă, ca în exemplul pe care l-am ales pentru ilustrarea modului de analiză, și, în general, orice element de mediu care poate constitui un eveniment arhitectural.

AUTORII

ARH. MARCEL IANCU 1895—1984

Mărturisirea unei epoci și entuziasmul creației

● « . . . acea convingere a mea că ai fost întîiul care a întors în această țară spatele unei mentalități obosite și sterile în orașul nostru haotic, de un haos balcanic și mediocru « de o ticăloșie mică » cum zice Tudor Argdezi, casele dumitale apar ca premisele sănătoase ale unui viitor sănătos, a cărui activitate viguroasă nu-și va pierde timpul în atitudini de admirație retrospectivă . . . »

(G. M. Cantacuzino, în Contimporanul 96-97-98/1931)

● « Optimismul artistic al generației tinere a readus efortul arhitectonic spre obîrșie: Suprafețe, Volume, Materie și Spațiu. Niciodată cîntecul geometriei nu a stăpînit mai intens și magnific simțirea omului. Niciodată nu s-a întrebuințat mai sensibil minunea materialelor pure »

(M. Iancu, în articolul « Arhitectura socială », în Contimporanul 93-94-95/1930)

● « Omul trebuie să învețe cu modestie de la cei simpli »

(M. Iancu, într-un interviu, în revista Amfiteatru 1973)

● « Ca și în natură, în artă, nu este loc decît pentru acele preocupări cu funcțiuni determinate și utile »

(M. Iancu, în articolul « Note despre artă », din Contimporanul 96-97-98/1931)

● « Domnii Marcel Iancu, Horia Creangă și Octav Doicescu, arhitecți mai talentați decît o academie și mai curajoși în apărarea artei lor decît toate asociațiile de breaslă, au căutat . . . să accentueze posibilitatea evoluției Capitalei noastre sub condiția unei redeșteptări sociale și mai ales civice »

(Introducere din broșura « Către o arhitectură a Bucureștilor » de Marcel Iancu, Horia Creangă, Octav Doicescu — București 1935)

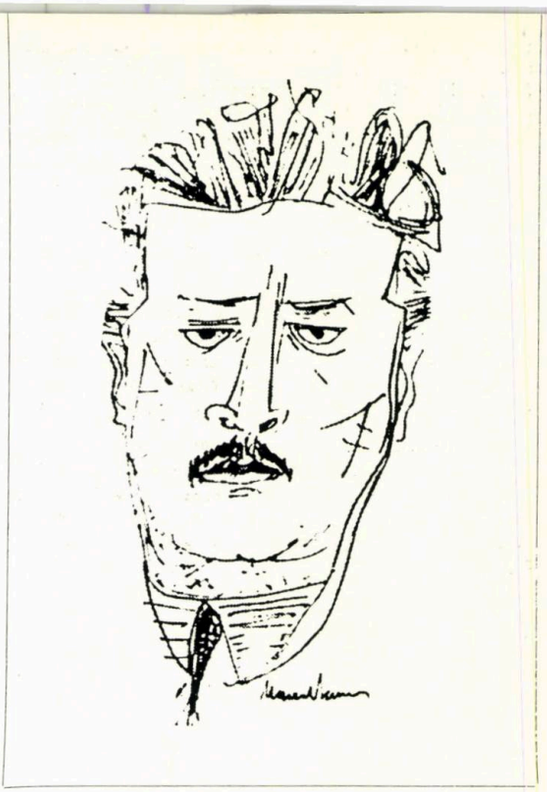

1

1. Autoportret (desen)
2. Coperta broșurii editate de « Tribuna Edilitară »
3. « Studiu de zgîrie nori », publicat în februarie 1925

Ne-a mîhnit greu plecarea în veșnicie a lui Marcel Iancu. Cu atît mai greu, cu cît el a fost atît de legat de cea dintîi pleiadă a generației marilor creatori inovatori ai perioadei interbelice românești, împreună cu care a strălucit și s-a impus în cultura noastră: Ion Vinea, Tristan Tzara, Brâncuși, N. H. Maxy, Milița Pătrașcu, G. M. Cantacuzino, Horia Creangă, Octav Doicescu, P. E. Miclescu ș.a., de tot ce a însemnat un moment semnificativ al încercărilor de înnoire în arta plastică, literatură, arhitectură.

Arhitect, grafician, pictor, publicist-polemist, teoretician, animator în toate, Marcel Iancu a fost o personalitate viguros-dinamică și entuziastă, o *prezență*, care timp de aproape două decenii a luptat, cu fervoarea creatorului conștient de adevărurile sale, bizuindu-se pe o bogată și solidă pregătire profesională.

Născut în București în 1895, urmează liceul « Gh. Lazăr », împrietenindu-se cu Ion Vinea și cu cel ce avea să devină mai tîrziu Tristan Tzara, împreună cu care elaborează revista Simbolul, unde se manifestă de timpuriu remarcabilele sale talente. În 1915, pleacă, împreună cu Tristan Tzara, la Zürich, unde împreună cu alți contestatari ai conformismului burghez, înființează celebra mișcare dadaistă. Urmează arhitectura cu rezultate strălucite la Școala Politehnică din Zürich și apoi se întoarce în țară, în 1922, după ce va fi refuzat catedra de Artă Nouă de la München, care i se oferise drept recunoaștere a calităților sale de artist de avangardă. Imediat după sosire, Marcel Iancu editează împreună cu Ion Vinea revista « Contimporanul », care va apare timp de 10 ani (pînă în 1932), una dintre cele mai combative publicații ale vremii pentru o artă nouă și la care vor colabora binecunoscute personalități ale timpului, din țară și de peste hotare. Articolele semnate de Marcel Iancu vor defini clar și precis — « fără să semene confuziile pe care le iscă unii animatori » (P. E. Miclescu) — pozițiile sale: Arhitectura de mîine, Arhitectura de provincie, Arhitectura de planșetă, Constructivism și arhitectură, Bucureștii accidentelor, Brâncuși, Brâncuși — sculptorul tainelor, Note despre artă, Le Corbusier etc; conferințele sale vor completa combativitatea ideilor sale.

În calitate de grafician, consemnăm printre altele, remarcabilele serii de desene reprezentînd portretele a numeroși poeți din culegerea de poezii publicată în 1925 de Ion Pillat și Perpessicius, portretele lui Octav Doicescu, Horia Creangă, sau autoportretul, participarea la expozițiile cvasianuale de pictură, începînd din anul 1922, lucrări remarcabile prin vigoarea liniei, îndrăzneala compoziției și verva cromatică.

Alături de această intensă și variată activitate, să ne oprim, însă, asupra operei sale de arhitect, creator de forme noi. Consecvent principiilor enunțate, Marcel Iancu este autorul a peste 30 lucrări (noi și amenajări), care, dacă nu sînt de mare amploare, sînt semnificative și reprezintă, alături de cele semnate de Horia Creangă, începuturile necontestate ale arhitecturii moderne din țara noastră. Consemnăm printre altele, Sanatoriul fost « Dr. Popper » din Predeal (care din păcate a suferit unele transformări ulterioare care i-au denaturat valoarea), Șirandul Kiseleff (azi Șirandul Tineretului) din București, mici blocuri de locuințe, case și vile în București, cum ar fi de pildă cele de pe str. Negustori (1926 — una dintre primele lucrări de

2

3

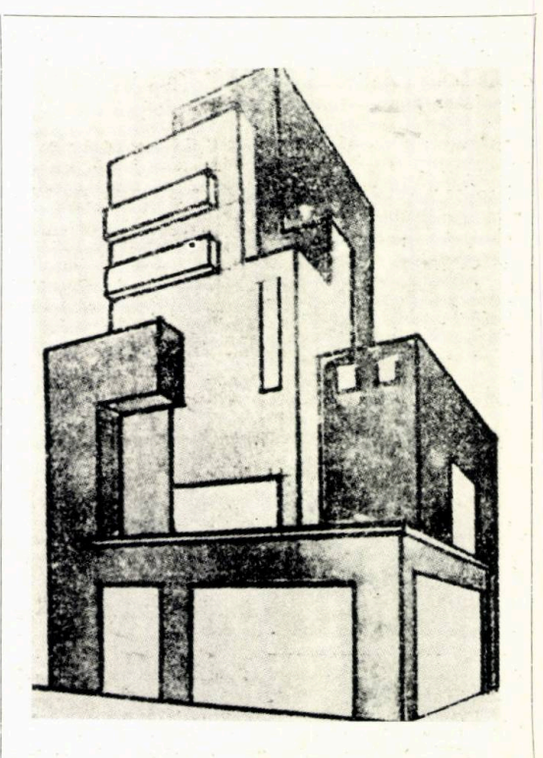

→

arhitectură modernă cunoscute la noi), str. Gral Ipătescu, str. Ceres, str. Dr. Mora, fosta Casă Lambru, str. Paleologu, str. Silvestru, str. Dăniceni, Șos. Kiseleff (fosta Casă Chihăescu), B-dul Hristo Botev, str. N. Golescu (ultima lucrare), o serie de case neprecizate, parte din ele publicate în « Contimporanul ». Într-un interviu, recent, acordat cu puțin înaintea stingerii sale, Iancu mai amintește de Ștrandul « Lido » din București și case la Brașov. Sînt toate, lucrări care atestă un limbaj plastic-arhitectural nou: volume pure mergînd de la paralelipiped pînă la combinări prin articulații de prisme care oferă o mai mare varietate compozițional-plastică, printr-o exprimare mai sinceră a funcțiunilor și spațiilor interioare, lipsa ornamentației, îndeosebi aceea care ascunde structura sau diminuează claritatea golurilor, geometrizarea relațiilor suprafață-plin-gol, acoperișuri terasă etc, trăsături care culminează cu ultima lucrare realizată — blocul de locuințe pe str. Nicolae Golescu.

La fel, numeroase schițe și proiecte publicate în « Contimporanul », cum ar fi de pildă proiect pentru un studiu de zgîrie-nori, pentru interioare, un atelier la țară pentru Ion Vinea ș.a. Preocupat, totodată, de aspectele majore ale orașului, ale creării unui cadru de viață de armonie demnă, participă activ la elaborarea unor propuneri privind urbanismul viitor al Capitalei, alături de Horia Creangă și de Octav Doicescu, publicate în lucrarea « Către o arhitectură a Bucureștilor », imaginînd un București al viitorului ca un mare oraș-grădină organizat din ansambluri cu zone verzi și locuri de recreație.

Silit să emigreze, în 1941, după instaurarea dictaturii fasciste în România, Iancu și-a continuat cu strălucire vocația de pictor și grafician în cadrul unei colonii pentru artiști pe care a înființat-o la Ein Hod (1953), ducînd cu sine « . . . sensibilitatea și spiritualitatea locurilor unde s-a născut și se formase ca artist, ale pămîntului natal pe care nu l-a uitat niciodată » (George Macovescu, într-o evocare din revista Contemporanul) — și unde a rămas același generos, entuziast și pasionat animator pe care l-am cunoscut întotdeauna și unde a mai putut vedea inaugurîndu-se o expoziție permanentă Iancu — Dada.

Opera lui Marcel Iancu începe de abia acum să fie redescoperită și pusă în adevărata sa valoare și sperăm ca noi cercetări să împlinească numeroase lacune privind lucrările sale, să precizeze locul și importanța lor în evoluția și dezvoltarea arhitecturii moderne românești. Studiul publicat de arh. Radu Patrulius în revista Arhitectura, articolele din revistele noastre de cultură publicate la moartea sa, interviurile acordate de Iancu unor periodice românești reprezintă un început stimulator pentru exegeze ulterioare.

Dinamică și fervoare pasionată, un spațiu al tinereții febrile.

Implicare totală, vitală și activă pentru o nouă exprimare a gestului construit.

O dimensiune inedită a vocației noastre de permanentă înnoire.

Arh. SIMON JULMAN

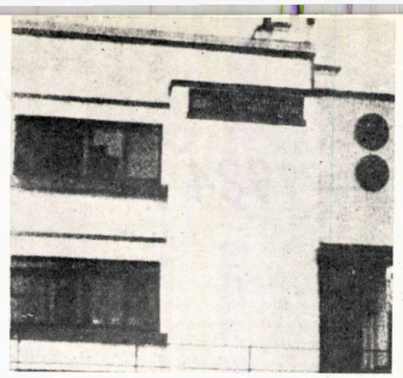

4

5

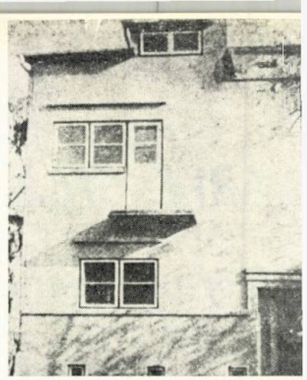

12

11

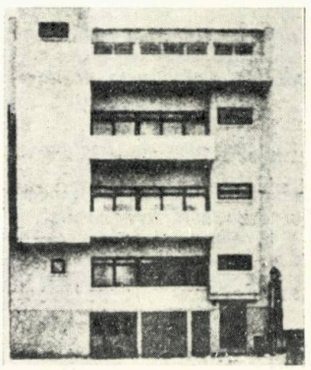

10

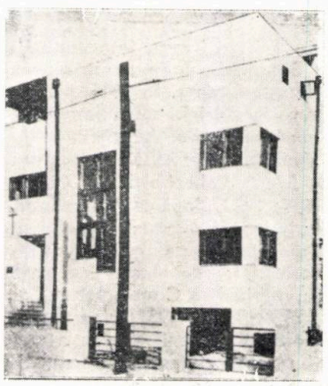

13

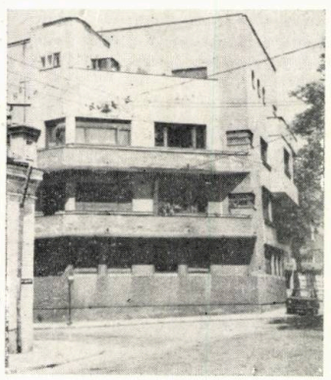

14

15

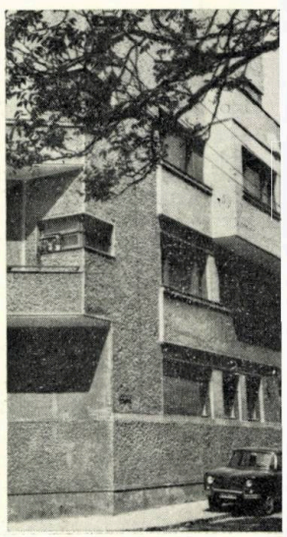

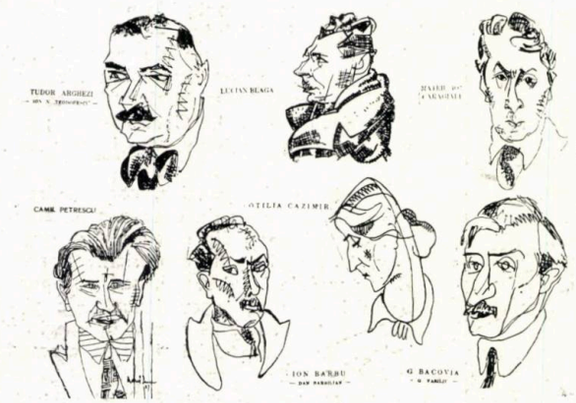

22

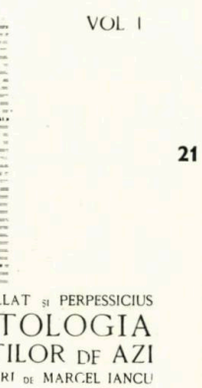

21

VOL I

ION PILLAT și PERPESSICIUS

ANTOLOGIA POEȚILOR DE AZI

5 CHIPURI DE MARCEL IANCU

NOTĂ: *Pentru o lectură mai amplă, care-l așează pe Marcel Iancu în contextul perioadei sale de creație, interbelice, din România, menționez articolul dr. arh. Radu Patrulius* « Marcel Iancu-Arhitectul », *din revista Arhitectura nr. 1/1981, precum și lucrarea* « Horia Creangă — omul și opera » *al aceluiași autor (Ed. Tehnică, București 1981).*

4. Casa pe str. Negustori (din Contimporanul nr. 68, iulie 1926)
5. Casa pe str. Ceres, publicată în ianuarie 1927
6. Casa Lambru, publicată la 1 februarie 1921
7. Vilă în București, publicată la 3 noiembrie 1929
8. Casa pe str. General Ipătescu, publicată în Contimporanul 93—94—95, în 1930
9. Casa Chihăescu — Șos. Kiseleff, fațada vest, Contimporanul 96—97—98, ianuarie 1931
10, 11. Casă pe str. Caimatei 20, publicată în ianuarie 1932 și aspect actual
12. Casă pe str. Paleologu (în mijloc)
13. Casă pe str. Dr. Mora, publicată în ianuarie 1932
14, 15, 16. Casă pe Bdul Hristo Botev colț cu str. C. F. Robescu
17, 18. Bloc de locuințe pe str. Nicolae Golescu
19. Portretul arh. Octav Doicescu — desen
20. Portretul arh. Horia Creangă — desen
21. Antologia poeților de azi — Ion Pillat și Perpessicius — 35 chipuri de Marcel Iancu
22. Grupaj din portretele poeților Arghezi, Blaga, Matei Caragiale, Camil Petrescu, Ion Barbu, Otilia Cazimir, G. Bacovia.

7

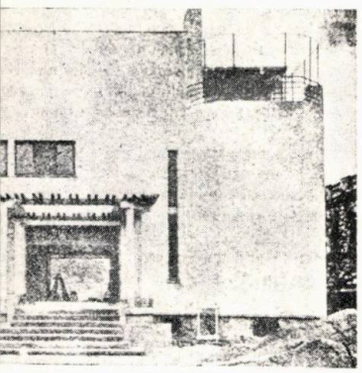

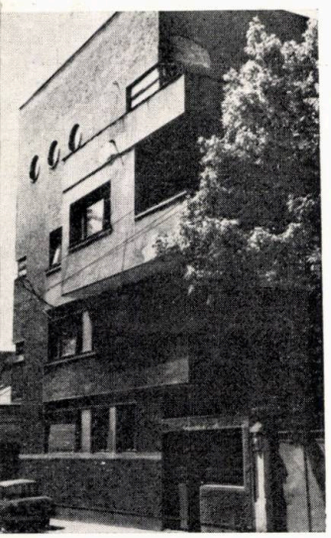

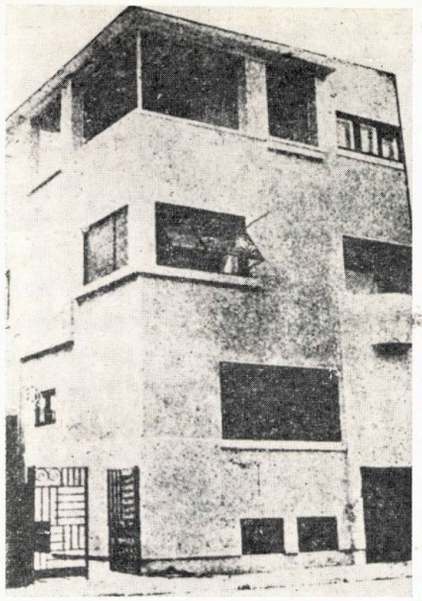

8

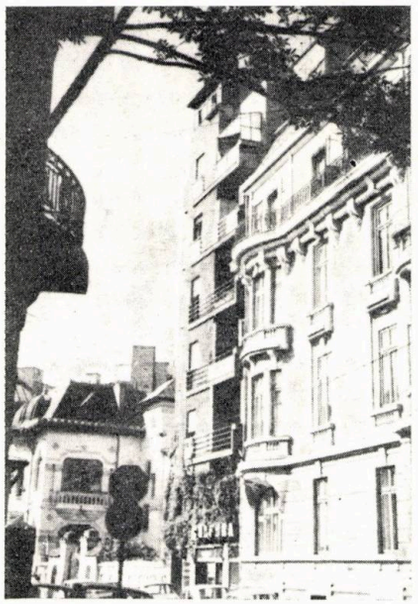

17

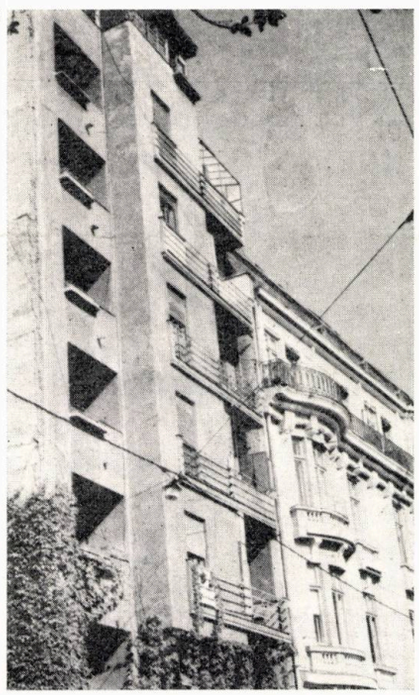

18

19

20

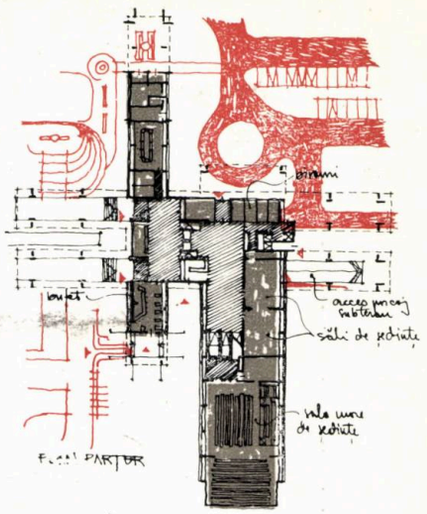

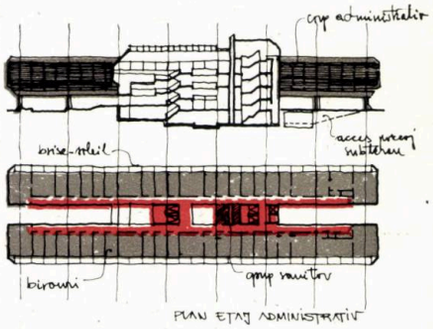

FOISOR ETAJ ADMINISTRATIV

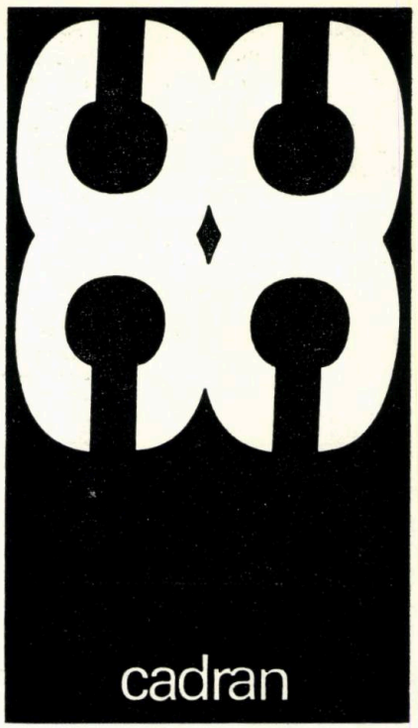

Rubrică redactată de
arh. Mircea Secășeanu

Sediul Comitetului Central al Organizațiilor Social-Politice din Titograd, R.S.F. Iugoslavia

Arhitect: Radoslav Zekovici

În urma concursului de arhitectură din 1965, Radoslav Zekovici a fost ales pentru a executa sediul Comitetului Central al U.C.I. din R. S. Muntenegru. Executat în 1979, proiectul inițial a suferit mici modificări.

Situat în centrul Titogradului, într-o zonă verde, de-a lungul rîului Morače, obiectivul este alcătuit din trei volume care reprezintă întru totul funcțiunile, urmărindu-se realizarea unui parter transparent în raport cu rîul învecinat.

Obiectivul are subsol, parter și două etaje. Partea etajelor administrative este rezolvată sub forma a două paralelipipede lungi, sprijinite pe cele 2 săli și holurile de la parter. Corpurile administrative sînt orientate către răsărit și apus, fapt ce a impus rezolvarea fațadei cu brise-soleil.

S-a utilizat un sistem constructiv pe cadre din beton armat cu deschideri de 12 și 18 m.

Pentru poziția clară și consecventă față de funcțiunile de bază, pentru forma obiectivului și modul reușit în care s-a încadrat în sit, această realizare a fost răsplătită cu *Premiul «BORBA»*.

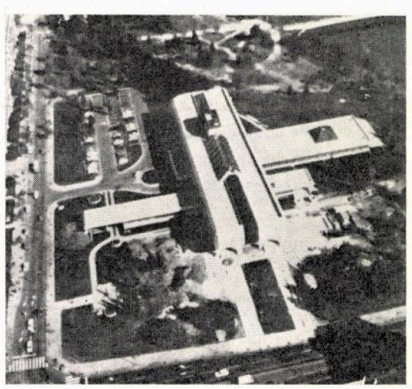

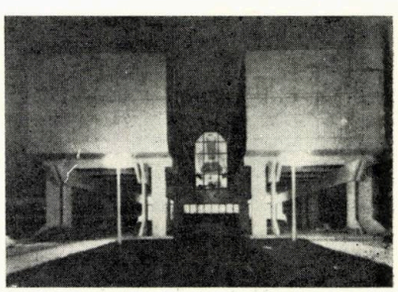

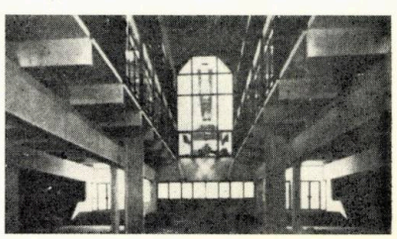

ARHITEKTURA 172+3/1980 (R. S. F. Jugoslavia
ČOVJEK I PROSTOR 7+8/1980 (R. S. F. Iugoslavia)

Complexul "ZETRA" — Sarajevo, R.S.F. Iugoslavia

Arhitecţi: Alikalfici, Dapa şi Morankici

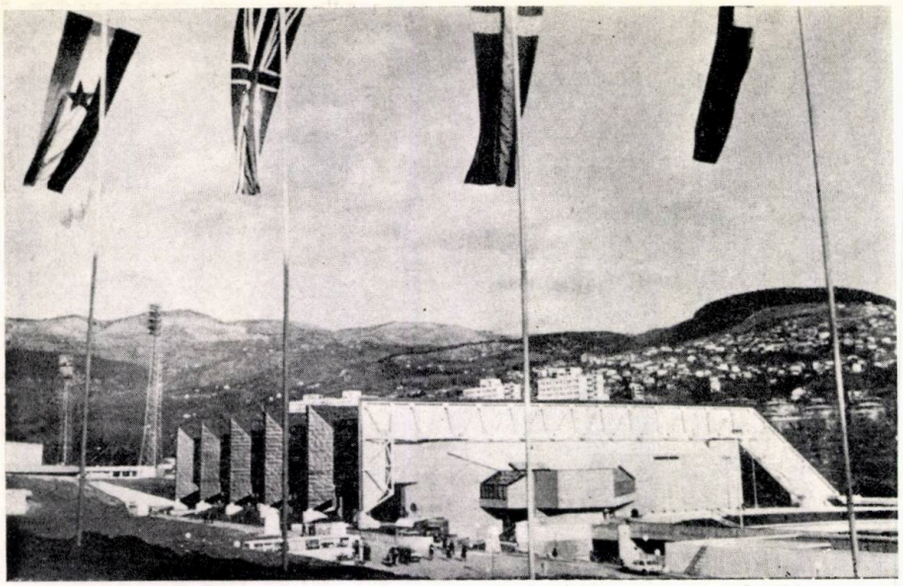

Cel mai important complex sportiv din Iugoslavia este « Zetra », construit pentru cea de-a XIV-a ediţia a *Jocurilor Olimpice de Iarnă* din februarie 1984, de la Sarajevo — oraş situat pe rîul Miljacka şi în apropierea munţilor.

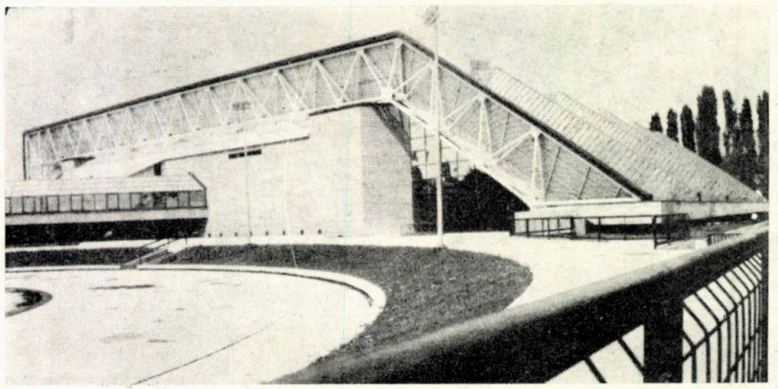

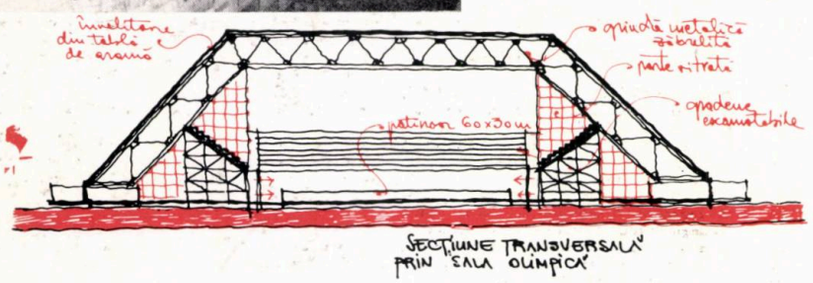

Aşezat pe un teren în pantă de aproximativ 40 hectare, complexul « Zetra » cuprinde: nu stadion, o sală olimpică şi un patinoar.

Stadionul, locul unde a avut loc ceremonia deschiderii *Jocurilor Olimpice de Iarnă—1984*, poate cuprinde 50 000 de spectatori din care 18 000 în tribune acoperite. Construcţia lui a durat doar 6 luni şi a costat aproximativ 5 milioane dolari.

Elementul de atracţie al acestui complex îl constituie sala olimpică, unde se pot desfăşura competiţii de hochei pe gheaţă şi patinaj artistic. Această sală a reprezentat o investiţie de aproximativ 17 milioane dolari.

După încheierea jocurilor olimpice de iarnă, arena de 105×65 m şi patinoarul de 60×30 m vor fi acoperite cu poliuretan, pentru a servi şi altor competiţii sportive (gimnastică, box etc) cu o capacitate între 4000 şi 12 000 spectatori. Această flexibilitate se poate realiza prin pereţi mobili şi locuri demontabile.

Pentru a permite concurenţilor o concentrare cît mai mare, s-a urmărit ca toată sala să aibă o culoare neutră, iar culorile primare, folosite de obicei la astfel de programe, să fie evitate.
Sala are o secţiune transversală constantă pe toată lungimea ei.

Structura de rezistenţă a acoperişului este realizată din grinzi metalice, zăbrelite, care se continuă pe pereţii laterali. Învelitoarea este din tablă de aramă, material des utilizat în zonă la învelitoarea moscheilor.

În imediata vecinătate a sălii olimpice, se află pista pentru patinaj viteză, realizată pe o placă de beton armat ce acoperă aproximativ 16 000 m² spaţii de depozitare. Costul acestei piste a fost de aproximativ 6 milioane dolari.

Proiectul complexului sportiv « Zetra » a cîştigat, în 1982, cel mai important premiu de arhitectură din R. S. F. Iugoslavia — Premiul BORBA.

ARHITEKTURA URBANIZAM — NR 92/1963
ARCHITECTURE — THE AIA JOURNAL august/1983

Complexul hotelier "Vitosha — New Otani" — Sofia, R.P. Bulgaria

Arhitect: Kisho Kurokawa

Odată cu puternica dezvoltare a turismului în Bulgaria, s-a ivit ideea construirii unui hotel de lux la Sofia.

Partea de proiectare a fost încredinţată firmei KUROKAWA — acesta fiind, de fapt, primul contact stabilit, în Bulgaria, cu arhitectul japonez Kisho Kurokawa.

Terenul triunghiular, cu o suprafaţă de 2,6 hectare, se află pe pantele joase ale Muntelui Vitoşa, la o depărtare de 3 km de centrul oraşului.
Una din temele dificile ale proiectării a constituit-o crearea unui hotel japonez care să se armonizeze cu construcţiile din Sofia. Ea s-a rezolvat prin realizarea unei grădini în stil japonez, înconjurată de clădiri cu maximum două niveluri, în care au fost dispuse dotările aferente complexului hotelier şi care s-a căutat să se şi armonizeze cu arhitectura oraşului.

În mijlocul lacului artificial din grădină, a fost amplasat, sub forma unei clădiri independente, realizată din material lemnos şi acoperiş din foi de cupru, un restaurant în stil japonez.

Printr-o punte de 65 m lăţime, grădina se deschide spre cadrul înconjurător urban.
Un coridor curbiliniu înconjoară o parte din grădina japoneză de care îl desparte un perete de sticlă.
Marginile exterioare ale streaşinii acoperişului acestui coridor se sprijină pe o colonadă de stîlpi rotunzi, creindu-se o zonă mediatoare între interior şi exterior, între cultura japoneză şi cea europeană. Scopul major al acestui coridor este de a constitui un traseu care să producă plăcere vizitatorilor care-l parcurg.

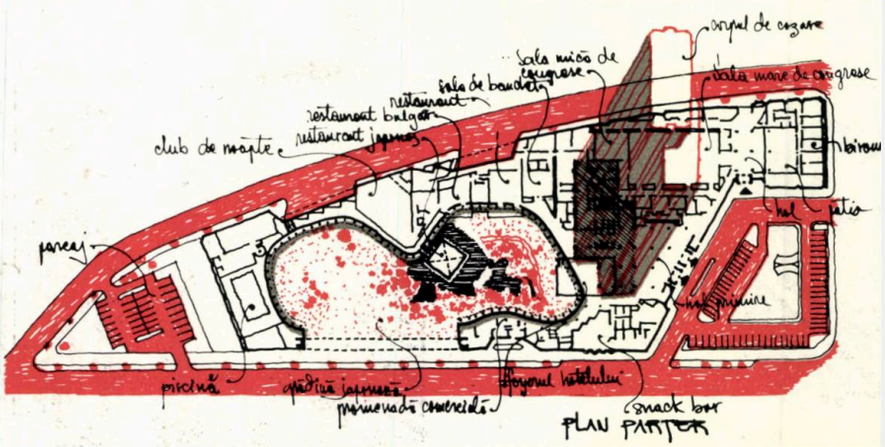

Partea de cazare a hotelului a fost rezolvată printr-un turn cu 18 etaje, care cuprinde la fiecare nivel cîte 28 de camere. O cameră are 3,6 m lățime și 7,5 m lungime. La ultimul nivel, sînt amplasate un restaurant cu o vedere panoramică și un cazino.

Coloanele conductelor de ventilație, necesare camerelor de cazare, au devenit elemente major exprimate în fațade, prin amplasarea acestora în exterior, evitîndu-se astfel și transmiterea zgomotului în camere.

Întreg complexul hotelier a fost realizat cu o structură de rezistență pe cadre din beton armat.

În ceea ce privește execuția acestei lucrări deosebite, trebuie amintit că aceasta a fost încredințată firmei bugare *Tehnoexportstroy (TES)*.

Fiind vorba de două națiuni total diferite, din punct de vedere social, cultural, cu sisteme și concepții de execuție diferite, a fost necesară o strînsă colaborare, atît în ceea ce privește proiectarea cît și execuția.

Măiestria profesională a proiectantului a contribuit la aspectul estetic, demn de invidiat, al operei, evidențiat prin fericita asociere a acestor edificii într-un complex unic, cît și prin armonia dintre materiale și culoare.

ARHITEKTURA (R. P. Bulgaria) Nr. 3/1980
THE JAPAN ARCHITECT Nr. 275/1980
ARHITEKTURA (R. P. Polonă) Nr, 5 (415)/1983

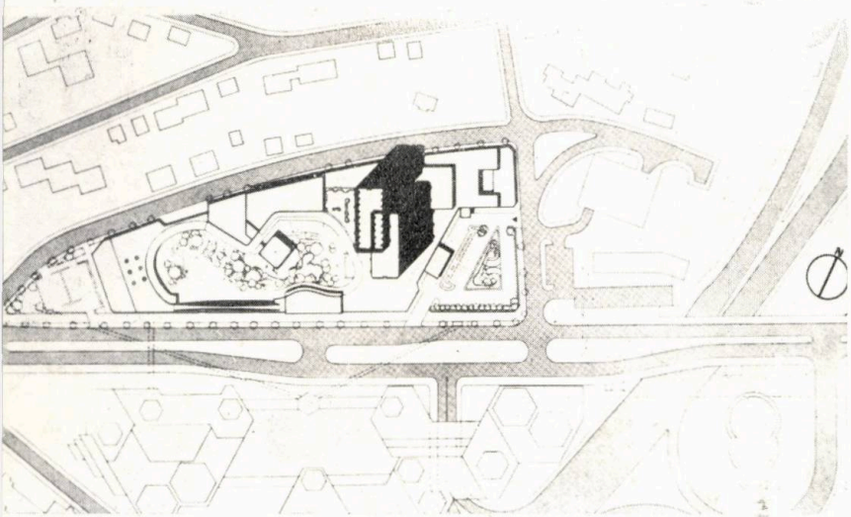

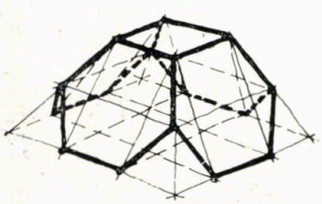

• MODUL

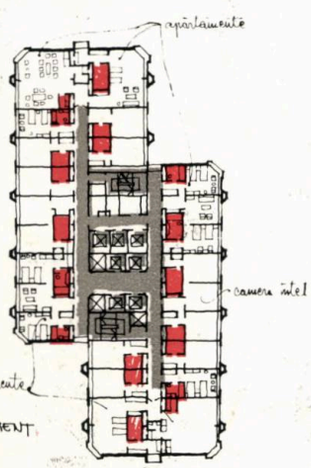

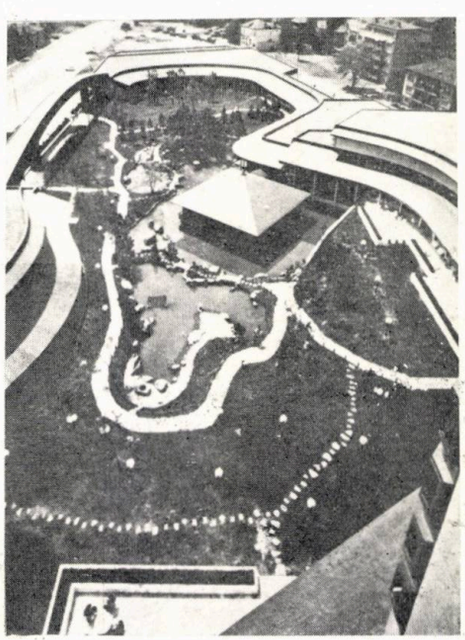

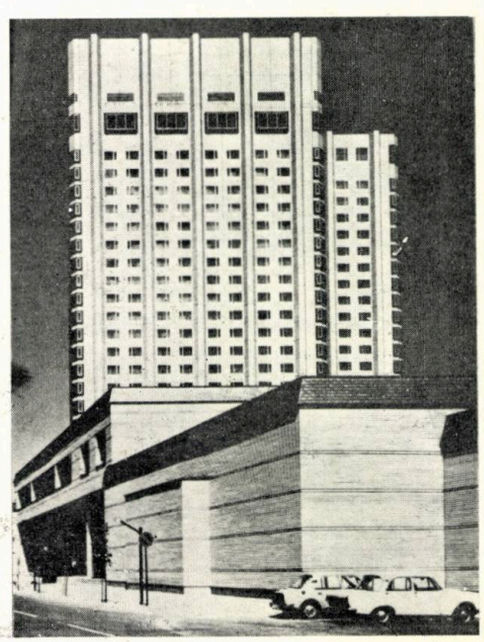

AVAD
design - arte

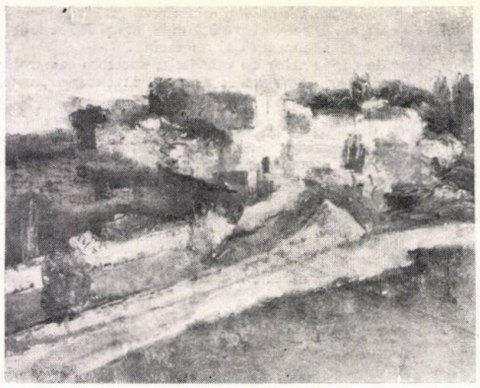

EXPOZIȚIA DRAGOȘ MORĂRESCU «ANOTIMPURILE CULORII»

Galeria Eforie — iunie-iulie 1984

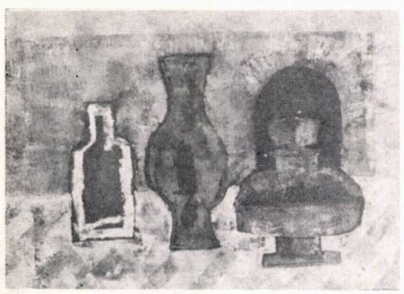

Arta lui Morărescu înflorește demult în cetate. Într-o grădină însorită, pe-o vale aleasă, străjuită de cuviință și discreție. Grădina lui se înrăzorește cu altele tot așa dichisite. Lucrătorul ei n-are somn. Trudește din zori cu nădejde, cu spor, fără istov, împlinind o chemare cu care s-a născut și pe care o urmează dăruit, cu toate fibrele harului său. De la fereastra mea, îl văd cum trudește și mă bucur.

Lucrează pentru semeni, tăcut și îndreptat cu întreaga lui fire spre a asculta astrele. Acum pictează. Ieri a bătut cu ciocanul o bucată de aramă. Alteori, dăltuiește într-o bucată de lemn, pe care o potrivește apoi peste hîrtie, o dată, de două ori, de mai multe ori . . . Am văzut trecători ieșind din librării și răsfoind cu priviri împlinite, albume cu închipuiri tipărite de el. Îi place tiparnița. Stă, ceasuri, încovoiat pe litera împodobită din bătrîni să-i soarbă spusele. E îndrăgostit de cartea veche. De cuvîntul ei. De ferecătura ei. De semnul ei peste timpuri.

Scrie și citește mult. Lumea îl caută pentru vorba domoală, pentru cuvîntul lui pornit din cunoaștere profundă, pentru sfatul lui cumpănit. Semn al evoluției sale robuste spre creația majoră, cu multiplele și rafinatele împliniri spirituale, ansamblul operelor expuse la galeria Eforie, sub titlul « ANOTIMPURILE CULORII », se înscrie cu putere în efortul de cercetare al omului de temeinică cultură.

Intensele trăiri ale lui Dragoș Morărescu, cu amplitudini pe măsura locului, timpului și stărilor sufletești, tălmăcite liric în imagini clădite cu desăvîrșit meșteșug, se succed în expoziție în generoasă ordonare și produc efectul bucuriei din ceasuri rare.

Arta lui Dragoș Morărescu topește în aliaje nobile arhitectura, pictura, muzica, sculptura, dansul, desenul, iar imaginile, fiecare, sînt probe calde ivite către om din retortele atelierului său.

Măiestria lui încheagă unitar și firesc echilibrul savant al construcției, dezinvolta eleganță a liniei, strălucirea armoniei coloristice, subtila orchestrare a planurilor, vibrantul ritm al tonurilor, vioiciunea și prospețimea întregului.

Omul de cultură este un meșter. Un mare meșter. De la fereastra mea îl văd aplecîndu-se, tăcut, spre noi încercări. Lucrarea lui stă sub semnul înțelegerii dintre oameni. Și al armoniei firii.

Arh. BOGDAN GHEORGHIU

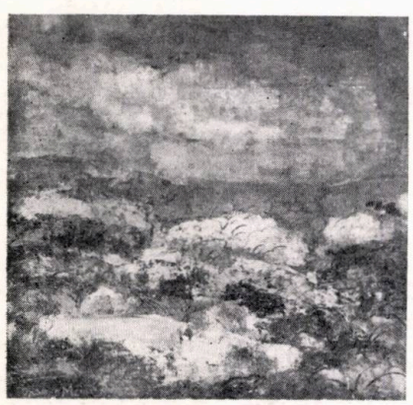

MIHAI ALEXANDRU — SCULPTURĂ

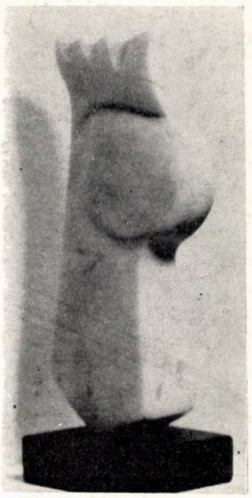

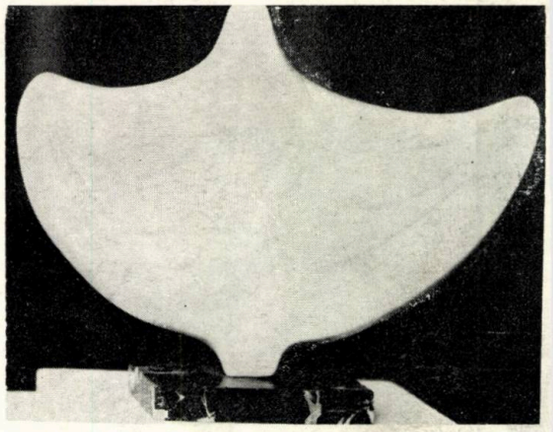

1 2

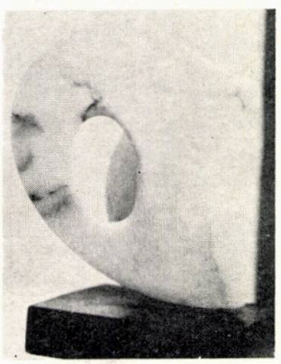

3

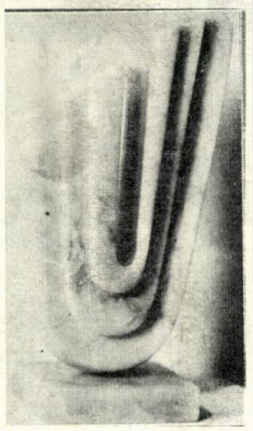

4

1. COCOȘ — 2. DANS — 3. FLUTURE — 4. DIAPAZON

GYÖRGY ALBERT — SCULPTURĂ

1

2

1. FERTILITATE — 2. MITOLOGIE — 3. TORS — 4. ECLIPSĂ SOLARĂ — 5. MOARTEA CALULUI

3

4

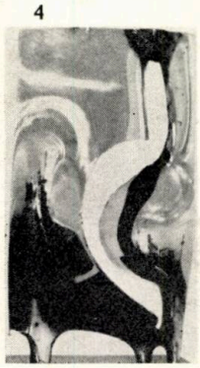

5

1

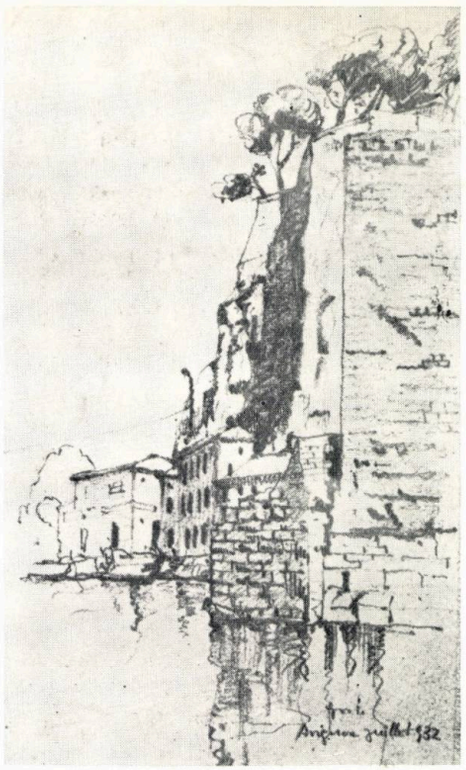

3

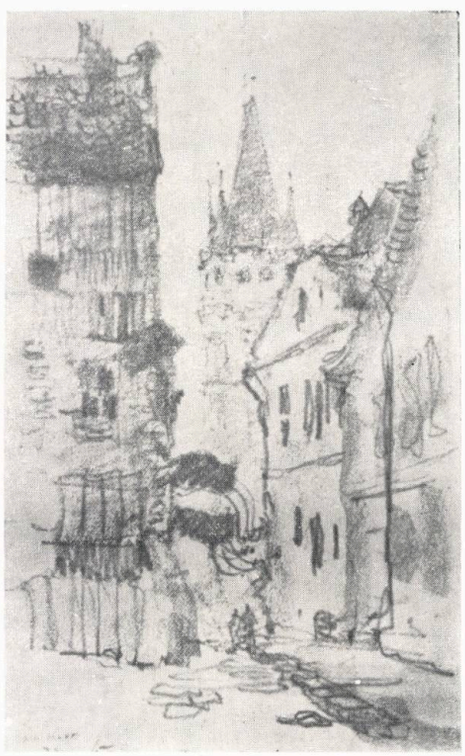

2

6

7

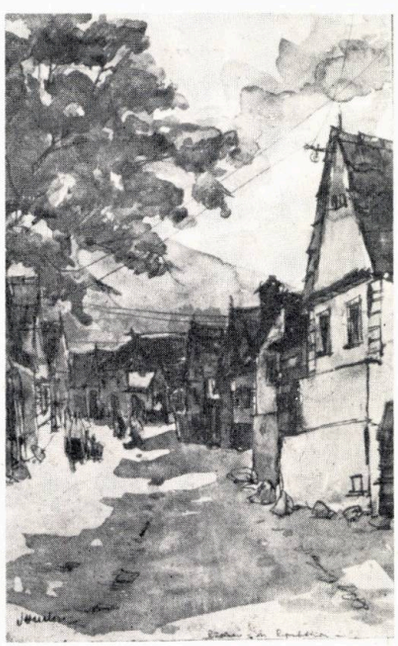

4

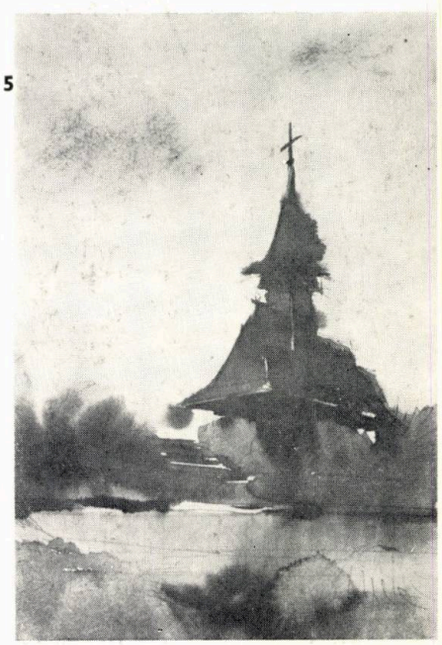

5

1. Bogdan Gheorghiu: AGAPIA (1956) — 2. Gheorghe Tofan: BAIA MARE — 3. Grigore Ionescu: AVIGNON (1932) — 4. Vera Hariton: RĂȘINARI — STRADA REPUBLICII (1966) — 5. Dan Vucicovici: MUZEUL SATULUI BUCUREȘTI — 6. Mihai Opriș: RUPEA (1981) — 7. Octavian Iliescu: CETATEA FĂGĂRAȘ

→

8

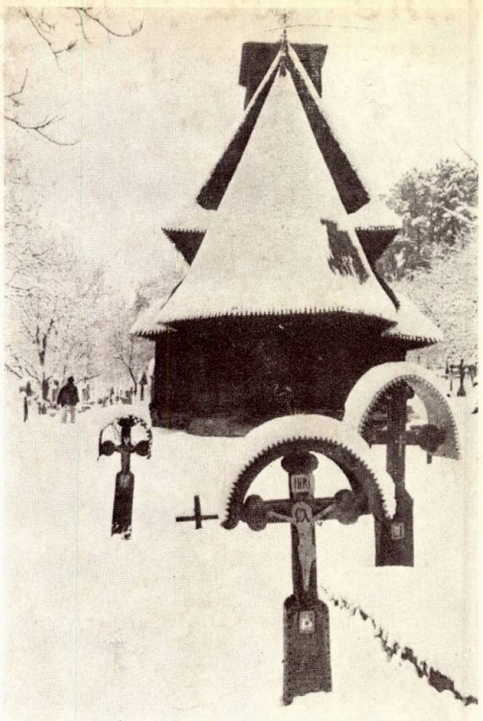

9

10

11

8. Andrei Pandele: BUCUREȘTI 1983 — 9. Andrei Pandele: 1978—IEUD — 10. Tudor Oteleșanu: RĂCĂȘTIE — HUNEDOARA, DETALIU DE FOIȘOR CU TRAFOR LA PĂLIMAR — 11. Daniela și Petre Tutunea: ROȘIA MONTANĂ 1982

Lei 45

arhitectura

6 | 84

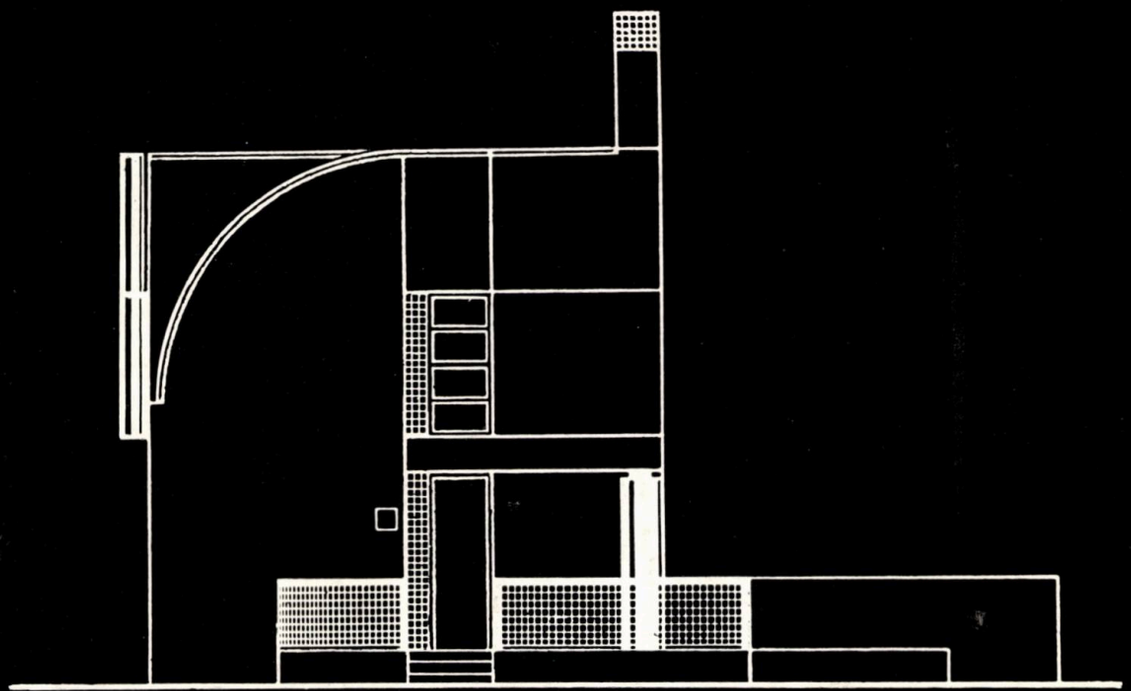

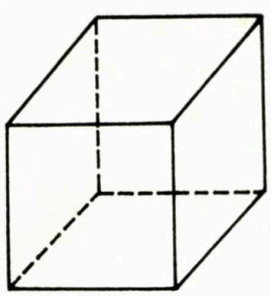

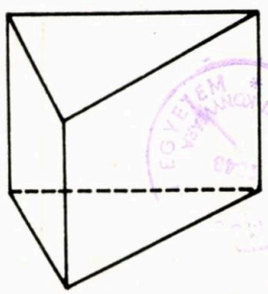

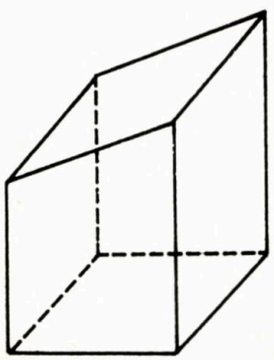

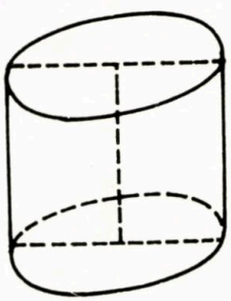

REDACȚIA (EDITORIAL OFFICE): București, str. Academiei nr. 18—20, sector 1, C.P.—597—P.O.B. ROMÂNIA, tel. 13.98.80.
ADMINISTRAȚIA (MANAGEMENT): I.S.I.A.P. (Întreprinderea de stat pentru imprimate și administrarea publicațiilor), București, Piața Scînteii nr. 1, sector 1, Oficiul poștal 33, Cont B.N.R.S.R. 64.51.20.230 filiala sector 1.
ABONAMENTE: I.S.I.A.P., șase apariții anual, 270 lei instituții și individual.
PUBLICITATE: Agenția de publicitate I.S.I.A.P. București, Calea Victoriei nr. 174, sector 1. tel. 50.47.70
ABONAMENTE PENTRU STRĂINĂTATE (SUBSCRIPTION trough) ROMPRESFILATELIA—Sectorul Export-Import Presă, P.O.Box 12201 Telex 10376, prsfir, Calea Griviței 64—66, București, ROMÂNIA. Excerpts in english, french, russian. West $ 65
TIPARUL: Întreprinderea poligrafică « Arta Grafică » București.

REDACTOR: Arh. Ștefan Radu IONESCU

MACHETARE: Arh. Ștefan Radu IONESCU
COPERTA I: Arh. Dan MARIN
COPERTA IV: Arh. Bogdan GHEORGHIU
SECRETAR PRINCIPAL DE REDACȚIE:
Marga PROTOPOPESCU
FOTOGRAFII: Gheorghe DUMITRU

arhitectura

SUMMARY **No. 6/1984**

NEW ASSERTIONS

BIBLIOGRAPHY

Nicoleta Dandu • YOUTHS' HOUSES AND CLUBS (2)

AGENDA

Arch. Mihai Pienescu • HOREA — 1784 (3)

The library of the Academy of the Socialist Republic of Romania organized and lodged the HOREA exhibition — 1984, a homage to the centuries elapsed since the big peasant rising led by Horea, Cloşca and Crişan.

Maps, engravings, photographs, documents in original and in facsimile, extant in the rich and valuable old library, prove that news about the rising of the Apuseni peasants spread and impressed European public opinion and the literary, scientific and artistic circles, stirring their interest. The books, newspapers and all the other kinds of publications, issued in Viena, Paris, Dublin, Hamburg, Rome and Halle, particularly in the 18th century but also more recently, bring up, analyse and explain the events and importance of the broad Transylvanian revolutionary action of 1784.

Arch. Marin Dan • THE FIRST SHOW OF PHOTOGRAPHIC ART "ARCHITECTURAL ENVIRONMENT" — 25 September — 15 October 1984 (4)

* * * • THE EXHIBITION "ARCHITECT ADOLF LOOS 18170—1933" (5)

CHRONICLE

* * * • VISITS OF FOREIGN ARCHITECTS TO OUR COUNTRY (6)

Arch. Silvia Păun • SYMPOSIUM IN "THE STONE COUNTRY" (7)

THE COMMUNIST PARTY'S 13th CONGRESS, AN EVENT OF HISTORICAL IMPORTANCE IN THE LIFE OF OUR COUNTRY AND OUR PEOPLE (9)

The Romanian Communists' broad forum — whose activities developed between the 19th and 22nd of November 1984, forty years after the national, social, antifascist and anti-imperialist liberation — unanimously established and adopted the directives regarding Romania's social-economic development for the 1986—1990 five year plan as well as the prospective guidelines up to the year 2000.

Rallying in a splendid unanimity the communists unsavering will and the love and profound esteem of all the people for their leader, the 13th Congress re-elected in the supreme position of secretary general of the Romanian Communist Party comrade NICOLAE CEAUȘESCU, our nation's most beloved son, the man who since nearly two decades is at the head of our state and party and who, by his courageous initiatives mobilizes and urges on the creative potential of all our people, so as to raise the grandiose constructions of the multilaterally developed socialist society and of communism in Romania.

NEW ASSERTIONS

Arch. Vlad Gaivoronschi • A NEW HOUSING DEVELOPMENT IN SINNICOLAU MARE, TIMIȘ DISTRICT (12)

Arch. Dan Budică • THE YOUTHS' HOUSE — CRAIOVA (14)

The basic functions and capacities of the Youths' house in the city of Craiova are succintly the following: a performance hall with 470 seats, with stage and stage turret; 8 cultural educative centres; a 450 seat library for gramophone records; a hotel with accommodation for 93 persons in bedrooms with 2 or 3 beds a restaurant accommodating 80 persons.

Situated in the North-West of Craiova, where two important districts — Craiovița and Severin — meet, the Youths' House is sited at one of the most important intersections, the E 94 transit thoroughfare (Calea Severinului).

One of the arguments in favour of building the house on this site was the development of the great Craiovița park, in which the house will be integrated as its first and foremost endowment.

PLANNING

Arch. Constantin Rabiniuc • ASPECTS CONNECTED TO THE SIRET TOWN PLANNING

The new planning sketch, about to be finalized, anticipates the town's development up to the year 2000, so that the population should rise from 7000 to 20000 inhabitants; this rise should be founded on the revitalization of the town's economic life. The Siret town, considered for a long time an oddity as it had a railway station but no railway, will be connected to the Bucharest-Suceava-Vicșani railway.

The Siret river water course shall be regulated simultaneously with the building of the Rogojești storage dam.

The centre of the town will also be altered as new housing developments shall supersede the old, non-salubrious buildings.

TALK WITH

HE WHO DOES NOT PRACTICE DOES NOT EXIST. Interview with arch. Zoltan Takacs, taken by arch. Radu Drăgan (22)

I cannot conceive architecture devoid of advanced technology. In my opinion architecture is design. But we have to sipulate: the design object in architecture — i.e. the building — entirely contains the individual. It has to create for him the proper microclimate, an environment propicious to work, to rest, to relaxation, to uninhibited living.

I am certain that the future will bring architecture even nearer to design. This will probably consist in an integration and not merely in a symbiosis, a kind of parallelism in creation.

In our days architecture is often accused of lagging behind, of being conservative, subjective and unable to assimilate the newest scientific and technical achievements. In my opinion this charge is not completely unfounded.

DISCUSSIONS

Sociologist Trăilă Cernescu, arch. Adrian Cristescu • QUALITATIVE ASPECTS IN DWELLING ASPIRATIONS OF YOUNG PEOPLE (40)

The main relevant qualitative aspect, resulting from investigations carried out in 1974 and 1983, consists in the flexibility of inner space in dwellings, by relinquishing rigid compartimentations (fixed walls) of the subspaces and by adopting elastic solutions (sliding walls, screens, furniture, etc.).

Arch. Liliana Roșiu • CONTEMPORARY ACTIVITIES IN THE HISTORICAL CENTRE OF TIMIȘOARA (44)

AGORA

Arch. Radu Drăgan • THE THIRD WAVE (48)

OUR PREDECESSORS

Dr. prof. doc. arch. Grigore Ionescu • ONE HUNDRED AND TWENTY YEARS SINCE FIRST ATTEMPTS WERE MADE IN ORDER TO FOUND ARCHITECTURAL TUITION IN ROMANIA (49)

Hundred twenty years elapsed since — owing to the foresight of Prince Alexandru Ioan Cuza and of his adviser Mihail Kogălniceanu — a law was passed by which the tuition of architecture was initiated.

It was indeed on the 5th/17th October 1864 that Alexandru Ioan Cuza ordained the establishment in Bucharest of a school "for bridges and highways, mines and architecture." Soon after this, namely on the 2nd/14th November of the same year, considering probably that architecture was not only a matter of technique but also an art, the same ruler promulgated another decree for the foundation, in Bucharest and Jassy, of national schools of fine arts, equipped with special classes of architecture for a term of 3 years, in an independent section.

Dr. arch. Gheorghe Sebestyén • RENASCENT PAINTINGS ON HOUSE FRONTS IN TRANSYLVANIA (50)

When I first heard — a long time ago — that Greek temples were brightly coloured, I was greatly surprised and distrustful at first. I felt the same when I learned that Gothic cathedrals were vividly painted. I can therefore easily understand those who cannot accept for true the brilliant colours of yore on house fronts. Genesis of this mistrust is shown by EUGENIA GRECEANU. As, however, in her pugnacious and documented study Transylvanian Renascence is exemplified by only three castles and one town residence, and as restraint persists regarding brilliant colours even among architects, I deem it necessary to dedicate some lines to this item and to show that this colouring was not an exception and was indeed vivid.

REVIEWS

Column signed by dr. arch. Radu Patrulius, arch. Jean Monda (56)

TECHNICAL INDEX CARDS

Column written by dr. arch. Marius Smigelschi (63)
Arch. Horia Mihai Nicolescu • LIGHTED CEILING TYPE "MHN" (64)

NEWS OF THE DAY

Arch. Ion Giurcă • YOUTHS' HOUSE IN CRAIOVA (Beginning)
Arch. Dan Duzinschi • ARRANGEMENT OF THE "LIVIU REBREANU" MEMORIAL HOUSE AND OF THE 71, 73 DWELLING BLOCKS ON THE INDÉPENDENTEI BULEVARD, BISTRIȚA (Beginning) (69)

SCHOOL PAGE

Arch. Victor Tarhon • A TOURISTIC HOTEL WITH 150 BEDS AT SFINTU GHEORGHE, DANUBE DELTA (Graduation design, 1984) (74)

MOVEMENT OF IDEAS

Traian Dinorel Stănciulescu • THE STATUTE OF THE ARCHITECT IN OUR DAYS (76)

ROMANIAN PRESENCES

Arch. Nicolae Besnea • VILLAS IN BAGDAD – THE IRAQIAN DEMOCRATIC PEOPLE'S REPUBLIC (77)
Arch. Ionel Drăgulinescu • THE CANTEEN OF THE BAGDAD SLAUGHTERHOUSE – THE IRAQIAN DEMOCRATIC PEOPLE'S REPUBLIC (79)

CADRAN

Column written by arch. Mircea Secășeanu (81)

ARTS–DESIGN

Arch. Alexandru Antonescu • TOWN PLANNING, ARCHITECTURE, DESIGN AT EDES'84 (85)
Marga Protopopescu • "AMERICAN THEATRE, TODAY" (86)
Prof. dr. arch Dinu Dumitru Vernescu • CELEBRATING SILVAN (87)
Stud. arch. Cătălin Berza • THE EXHIBITION OF ADAN ALBERTO MARADIAGA (Honduras) (90)
* * * • ARCHITECTURE SEEN BY ARCHITECTS (91)

arhitectura

6 | 84

REVISTĂ A UNIUNII ARHITECȚILOR DIN R. S. ROMÂNIA

ANUL XXXII, NR. 6 (211, serie nouă)

FONDATĂ ÎN 1906

AFIRMĂRI NOI

BIBLIOGRAFIE

2 Nicoleta Dandu ● CASE ALE TINERETULUI, CLUBURI ● HOTELURI ● CASE MEMORIALE, MUZEE ● LOCUINȚE INDIVIDUALE

AGENDA

3 Arh. Mihai Pienescu ● HOREA — 1784

Arh. Marin Dan ● PRIMUL SALON DE ARTĂ FOTOGRAFICĂ «AMBIENTUL ARHITECTURAL» — 25 septembrie — 15 octombrie 1984

4 x x x ● EXPOZIȚIA «ARHITECTUL ADOLF LOOS 1870—1933»

CRONICA

x x x ● VIZITE ALE UNOR ARHITECȚI STRĂINI ÎN ȚARA

6 NOASTRĂ

7 Arh. Silvia Păun ● SIMPOZION ÎN «ȚARA DE PIATRĂ»

CONGRESUL AL XIII-LEA AL PARTIDULUI EVENIMENT DE ÎNSEMNĂTATE ISTORICĂ ÎN VIAȚA

9 PATRIEI ȘI POPORULUI NOSTRU

AFIRMĂRI NOI

Arh. Vlad Gaivoronschi ● BLOC DE LOCUINȚE LA SÎNNI-

12 COLAUL MARE, JUDEȚUL TIMIȘ

14 Arh. Dan Budică ● CASA TINERETULUI CRAIOVA

SISTEMATIZARE

Arh. Constantin Rabiniuc ● ASPECTE LEGATE DE SISTE-

20 MATIZAREA ORAȘULUI SIRET

CONVORBIRE CU...

DACĂ NU PRACTICI, NU EXIȘTI, interviu cu arh. ZOLTAN

22 TAKACS, realizat de arh. Radu Drăgan

DEZBATERE

Sociolog Trăilă Cernescu, arh. Adrian Cristescu ● ASPECTE CALITATIVE PRIVIND PROBLEMATICA ASPIRAȚIILOR DE

40 LOCUIRE ALE TINERILOR

Arh. Liliana Roșiu ● INTERVENȚII CONTEMPORANE ÎN

44 CENTRUL ISTORIC AL TIMIȘOAREI

AGORA

48 Arh. Radu Drăgan ● AL TREILEA VAL

ÎNAINTAȘII NOȘTRI

Prof. dr. doc. arh. Grigore Ionescu ● 120 DE ANI DE LA PRIMELE ÎNCERCĂRI DE ÎNTEMEIERE A UNUI ÎNVĂȚĂMÎNT AL ARHITECTURII ÎN ROMÂNIA 49

Dr. arh. Gheorghe Sebestyén ● PICTURA FAȚADELOR RENASCENTISTE ÎN TRANSILVANIA 50

x x x ● DIN VIAȚA ȘCOLII, ACUM TREI DECENII 53

RECENZII

Semnează: dr. arh. Radu Patrulius, arh. Jean Monda 56

FIȘE TEHNICE

Rubrică realizată de dr. arh. Marius Smigelschi

Arh. Horia Mihai Nicolescu ● PLAFON LUMINOS TIP NMH. PROPUNERE I.R.N.E — BUCUREȘTI 63

ACTUALITĂȚI

Arh. Ion Giurcă ● CASA TINERETULUI DIN ORȘOVA (debut) 65

Arh. Dan C. Duzinschi ● AMENAJAREA CASEI MEMORIALE «LIVIU REBREANU», ● BLOCURILE 71, 73 PE BULEVARDUL INDEPENDENȚEI, BISTRIȚA (debut) 69

PAGINA ȘCOLII

Arh. Victor Tarhon ● HOTEL TURISTIC CU 150 LOCURI LA SFÎNTU GHEORGHE, DELTA DUNĂRII (proiect de diplomă 1984) 74

MIȘCAREA IDEILOR

Traian Dinorel Stănciulescu ● STATUTUL ARHITECTULUI ÎN CONTEMPORANEITATE 76

PREZENȚE ROMÂNESTI

Arh. Nicolae Besnea ● VILE ÎN BAGHDAD — REPUBLICA IRAKIANĂ DEMOCRATICĂ ȘI POPULARĂ ! 77

Arh. Ionel Drăgulinescu ● CANTINA ABATORULUI DIN BAGHDAD — REPUBLICA IRAKIANĂ DEMOCRATICĂ ȘI POPULARĂ 79

CADRAN

Rubrică redactată de arh. Mircea Secășeanu 81

DESIGN — ARTE

Arh. Alexandru Antonescu ● URBANISM, ARHITECTURĂ, DESIGN LA EDES'84 85

Marga Protopopescu ● «TEATRUL AMERICAN, AZI» 86

Prof. dr. arh. Dinu Dumitru D. Vernescu ● SĂRBĂTORINDU-L PE SILVAN 87

Stud. — arh. Cătălin Berza ● ADAN ALBERTO MARADIAGA (Honduras) — EXPOVISION 90

x x x ● ARHITECTURA PRIVITĂ DE ARHITECȚI 91

CONSILIUL DE CONDUCERE: arh. CONSTANTIN JUGURICĂ* — președinte, arh. EMILIA ABRUDEANU, conf. ION BIȚAN, dr. arh. ALEXANDRU BUDIȘTEANU, prof. ing. ALEXANDRU CIȘMIGIU, ing. PAUL DRAGOMIRESCU, dr. arh. MIHAI ENESCU, arh. ALEXANDRA FLORIAN, dr. arh. BORIS GRINBERG, arh. ȘTEFAN RADU IONESCU* — redactor, arh. EUSEBIE LATIȘ, arh. MIRCEA MIHAI, arh. NICOLAE MUNTEANU, arh. DAN PRODESCU, conf. dr. arh. ALEXANDRU SANDU*, MATILDA ZĂNESCU*

* Membri ai Colegiului de redacție

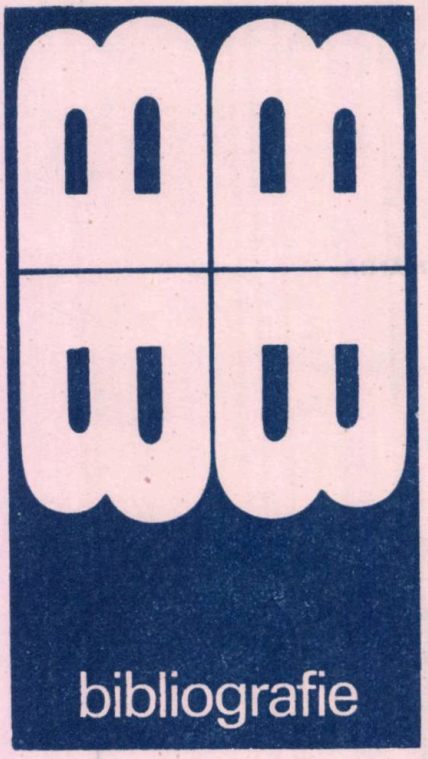

Selecții bibliografice de Nicoleta Dandu

CASE ALE TINERETULUI, CLUBURI

Aalto, A. — Aalto, E. — *Haus der Studentenunion Uppsala*, B + W 4/1969, p. 121

Benoit, R. — *Maison des jeunes et de la culture Jean Vilar*, AF 357—358/1973, pp 29—31
Benoit, R. — Caron, Y. — Rambert, Ch. — *Maison des jeunes et de la culture Raimond Berrurier*, AF 357—358/1972, pp 53—55
Berthe, R. ș.a. — *Centre de jeunes à Bachat-Bould*, TA 5/1964, p 143
Bixon, S. — Nadler, Șh. — *Centre culturel international pour la jeunesse, Jerusalem*, AA 106/1963, p 77

Casé, P. H. — *Swinging in Ipanema (The Cultural Center for Young People)*, PA 9/1967, pp 160—163

Digby, J. — *A New Youth Center at Bury St Edmunds*, ARew 881/1970, p 48

Grandval, G. — *Club di giovani in serie*, AC 1950/1968 p 820
Greiner, O. — *Jugendhaus « Het zilveren Schor » in Arnemuiden, Holland*, Werk 2/1968, pp 81—83
x x x — *Kibogaoka Youth Castle*, JA 190/1972 pp 39—54

Montgomery, R — *Berkeley Student Center*, AFm 3/1970, pp 64—71
Nikken, S. — *National Labour Youth Center — Tokyo*, JA 201/1973, pp 17—38

Popescu, E. B. — Ciută, P. — *Hotel « Student Parc »*, A/R 1/1981, pp 14—18
Posenenske, P. — Bötzl, H. — *Haus der Jugend in Offenbach*, Baumeister 1/1970, pp 12—13

Ratcliff-Slama-Cadwalader — *Maison d'étudiants — University of California*, AA 137/1968, pp 30—31
Reichow, H. B. — *Haus der Jugend in Sennestadt*, DBZ 8/1970, pp 1487—1488
Riege, A. — *Haus der Jugend in Oberhausen*, DBZ 5/1967, pp 739—742

Schramm, J. — Pempelfort, G. — *Jugendhaus Hamburg*, Baumeister 1/1970, pp 23—26

Vlădescu, N. — *Case de cultură pentru tineret*, IPCT — Studiu cultura România etapa 1981—1990, vol 3, București, 1976
Wirsing, W. — Schulz, H. G. — Schwarz, L. — *Jugendzentrum « Frankenhof » in Erlangen*, DBZ 7/1965, pp 1115—1118

HOTELURI PE MALUL APELOR

Apel und Beckert — *Hotel « Intercontinental » in Frankfurt/Main*, DBZ 3/1966, pp 365—370

Finta, J. — *Neue Hotelbauten in Budapest*, A DDR 8/1974, pp 486—489

Finta, J. — Kovacs, L. — *Hotel « Duna — Intercontinental » — Budapesta*, A/R 5/1971, pp 60—63

Popescu, E. B. — Ciută, P. — *Hotel « Student Parc »*, A/R 1/1981, pp 14—18

CASE MEMORIALE, MUZEE

Bondoc, D. — *Memoria caselor. Muzee și locuri*, Editura Stadion, 1971

Crook, M. J. — *The British Museum*, London, 1972

Drăgotescu, M. — *Muzee din județul Neamț*, Editura Meridiane, 1974
Dumitrescu, V. — *Muzeul național de antichități*, Editura Meridiane, 1968

Focșa, Gh. — *Muzeul satului — București*, Editura Meridiane, 1972
Focșa, M. — *Muzeul de artă populară al R.S.R.*, Editura Meridiane, 1967

x x x — *Ghidul Muzeului de artă al R.S.R.*, București, 1971

x x x — *Muzeele capitalei — arte plastice și etnografie*, Editura Științifică, 1966

Nicolescu, C. — *Case, conace și palate vechi românești*, Editura Meridiane, 1979

Simache, N. I. — *Casa Nicolae Iorga*, Editura Meridiane, 1969
Ștefănescu, A. — *Ghidul muzeelor*, Editura Sport-turism, 1984

LOCUINȚE INDIVIDUALE

Brütsch, H. — *Reihen-Einfamilienhäuser in Schwerzenbach*, Werk 5/1967, pp 284—285
Byrom, J. — *Happy Family Housing* (locuințe unifamiliale înșiruite și grupate — concurs), RIBA Journal 1/1972, pp 15—21

Dupraz, A. — *Petites maisons conformes au plan courant*, Paris

x x x — *Einfamilienhäuser, Bungalows, Ferienhäuser*, Gütersloh, 1968, pp 9—177

Feldsien, W. — *Einfamilien-Reihenhäuser in Kaltenkirchen*, Detail 4/1974, pp 653—654
Friedmann, W. — *Freistehende Einfamilienhäuser in Stadt, Vorstadt und Dorf*, München, 1976
x x x — *Habitation . . .*, AA 122/1965, pp 76—84

Hafner, L. — Wiederkehr, A. — *Einfamilien-Atriumhäuser am Letzbach in Zug*, B + W 9/1969, pp 310—311

Hoffman, H. — *One-Family Housing: Salutions to an Urban Dilemma*, London, 1969

Jaspert, Ch. — *Eigenheime in der Konrad-Adenauer-Siedlung in Köln-Brück*, Detail 3/1972, pp 451—456

Krämer, K. — *Einfamilienhäuser in der Gruppe*, Stuttgart, 1966

Lange, G. — Luxat, H. — Schween, G. — *Zwei Einfamilienhäuser in Hamburg-Poppenbüttel*, DBZ 6/1965, pp 955—958

x x x — *Locuință individuală proiect tip cl. 3—52*, Editura Tehnică, 1956
x x x — *Locuințe individuale*, Editura Tehnică, 1956
x x x — *Locuință unifamilială tip Z*, Editura Tehnică, 1957

Schürmann, J. — *Irisches Atriumhaus-Einfamilienhaus bei Dublin*, Baumeister 1/1968, pp 30—32

CĂRȚI NOU INTRATE ÎN BIBLIOTECA UNIUNII ARHITECȚILOR

Adameșteanu, D. — *Civilizații antice din Italia meridională*, Editura Științifică și enciclopedică, 1983
Adrian, V. H. — *Vedute europene*, Editura Meridiane, 1982
Assunto, R. — *Universul ca spectacol*, Editura Meridiane, 1983

Bronnikov, P. I. — *Construcții din elemente spațiale*, Editura Tehnică, 1983
Cardaș, M. — *Mic lexicon ilustrat al noțiunilor de sistematizare*, Editura Tehnică, 1983
Collymore, P. — *The Architecture of Ralph Erskine*, London, 1982

Delacroix, H. — *Psihologia artei*, Editura Meridiane, 1983

Dodds, E. R. — *Dialectica spiritului grec*, Editura Meridiane, 1983

Doicescu, O. — *Despre arhitectură*, Editura Tehnică, 1983

Dorival, B. — *Pictori francezi ai secolului XX*, Editura Meridiane, 1983

Elsen, A. — *Temele artei*, Editura Meridiane, 1983
Enescu, M. — Ilie, Gh. — *Probleme ale arhitecturii contemporane*, Editura Tehnică, 1982

Fèvre, F. — *Serra-Valera: un nuevo paisaje urbano*, Buenos Aires, 1981
Fleming, W. — *Arte și idei*, Editura Meridiane, 1983

Gramatopol, M. — *Arta imperială a epocii lui Traian*, Editura Meridiane, 1984

Ianoși, I. — *Sublimul în estetică*, Editura Meridiane, 1983
Irimie, C. — Necula M. — *Arta țărănească a lemnului*, Editura Meridiane, 1983

Jianu, I. — *Constantin Brâncuși — viața și opera*, Editura Științifică și enciclopedică, 1983

Lever, J. — Richardson, M. — *Great Drawings from the Collection of Royal Institute of British Architects*, London

Lupu, N. — *Brunelleschi*, Editura Tehnică, 1983
Richardson, M. — *Architects of the Arts and Crafts*, London, 1983

Shearman, J. — *Manierismul*, Editura Meridiane, 1983
Van der Kemp, G. — *Versailles*, Paris, 1973

Abrevieri utilizate

AA	— L'Architecture d'Aujourd'hui
AC	— Architettura Cronache
A DDR	— Architektur der DDR
AF	— L'Architecture Française
AFm	— The Architectural Forum
A/R	— Arhitectura R.S.România
A Rew	— The Architectural Review
B + W	— Bauen und Wohnen
DBZ	— Deutsche Bauzeitschrift
JA	— The Japan Architect
PA	— Progressive Architecture
TA	— Techniques & Architecture

Trimițînd din timp cu mandat poștal sau virînd în contul ISIAP suma de 270 lei (costul abonamentului pe un an), cititorii noștri își pot asigura primirea în continuare a revistei. Adresa și **noul număr de cont,** *ale ISIAP, ca și adresa și telefonul redacției, sînt specificate pe coperta II.*

agenda

HOREA—1784

Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România a organizat și adăpostit, în lunile octombrie și noiembrie, expoziția HOREA — 1984, *omagiu livresc celor două veacuri de la marea răscoală populară condusă de Horea, Cloșca și Crișan.*

Hărți, gravuri, fotografii, ziare, cărți, documente originale și facsimile, aflătoare în bogatul și valorosul fond al bătrînei Biblioteci, dovedesc că vestea ridicării țăranilor din Munții Apuseni s-a răspîndit, a impresionat și a interesat opinia publică europeană și mediile literare, științifice sau artistice. Cărțile, ziarele și tot felul de alte publicații apărute la Viena, Paris, Dublin, Hamburg, Roma sau Halle, mai ales în secolul XVIII, dar și mai recente, prezintă, analizează și explică evenimentele și semnificațiile marii mișcări revoluționare transilvane de la 1784; gravurile de epocă — înfățișînd pe capii răscoalei, momente de luptă sau martiriul lui Horea și Cloșca — subliniază că dura realitate a înfruntării dintre iobagii pămînteni și forțele de opresiune a căpătat, chiar pentru contemporani, o aură legendară; portretele împăratului Iosif al II-lea și ale baronului Samuel de Bruckenthal, guvernatorul Transilvaniei, ordonanțele lor pentru prinderea capilor răscoalei, fotocopiile actului de acuzare și ale sentinței lui Horea, au darul de a radicaliza sentimente și semnificații.

Faptul că evenimentele epocii au constituit și constituie o continuă și profundă preocupare pentru scriitori, artiști plastici, istoriografi și muzicieni români, că Horea a intrat în conștiința națională ca un simbol — mereu apărat — al luptei pentru libertate, sînt adevăruri prezente în expoziție prin manuscrise, cărți, articole, studii semnate de Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, Alexandru Odobescu, Liviu Rebreanu, Octavian Goga, Ion Pillat, Nicolae Densusianu, Al. Papiu Ilarian, Nicolae Iorga, cărora li se adaugă reputate nume ale culturii românești contemporane.

Faptul că munteanul URSU ION din Albacul Apusenilor — HOREA, căpetenie a răsculaților din iarna anilor 1784—1785 — este constructor al bisericii de lemn din

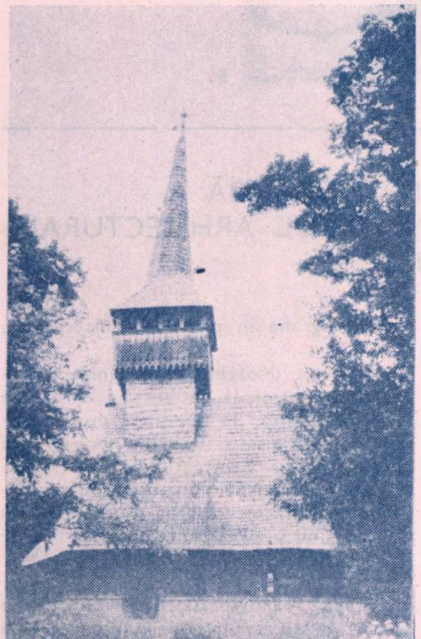

1

2

Cizer, considerăm că adaugă breslei arhitecților români însemne de responsabilă noblețe patriotică; însemne întărite istoric de lucrarea a numeroși meșteri cioplitori și zidari, de nume ca Asachi, Orăscu, Mincu, Creangă, Doicescu.

Arh. MIHAI PIENESCU

1. BISERICA DIN CIZER, lucrată de Horea împreună cu meșterul Ion Nicula a Neamțului. Săpat în bîrnă, la loc ascuns, LUCRAT URSU I. (clișeu din Filmoteca IONEL HOZOC)

2. HOREA, PORTRET LUCRAT DUPĂ NATURĂ, în închisoarea din Alba Iulia, de SIGISMUND KORÉH, deteriorat în timpul Revoluției de la 1848

3. SCENE DIN RĂSCOALĂ, gravură din secolul XVIII, autor necunoscut

4. POARTA LUI HOREA, ALBA IULIA, gravură secolul al XVIII-lea

3

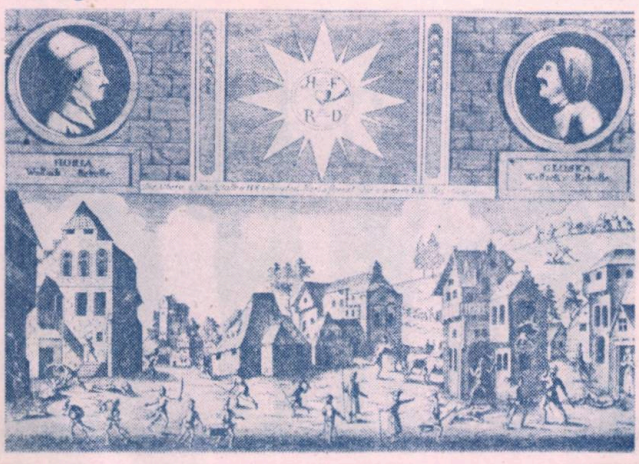

4

5. HARTĂ A TRANSILVANIEI DIN SECOLUL AL XVIII-LEA, color, 47,5 × 58 cm, cu inscripția: « PRINCIPATUS TRANSILVANIAE IM QUINQUE NATIONES EARUMQUE REGIONES ET COMITATUS . . . », autor ION BAPTIST HOMANN

5

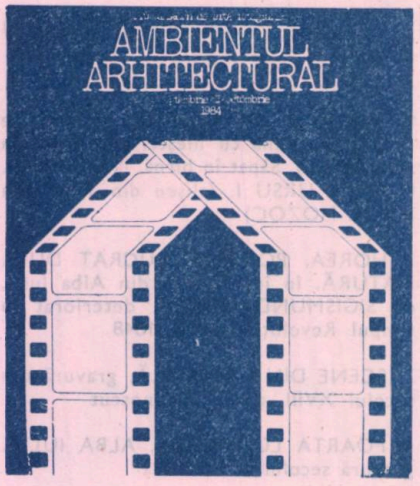

PRIMUL SALON DE ARTĂ FOTOGRAFICĂ « AMBIENTUL ARHITECTURAL » — 25 septembrie — 15 octombrie 1984 —

Sălile primitoare ale *Muzeului de Artă din Cluj-Napoca* au găzduit această interesantă și binevenită manifestare expozițională, organizată de către Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al Județului Cluj, Uniunea Arhitecților — Filiala Cluj, Asociația Artiștilor Fotografi — Filiala Transilvania.

La vernisajul desfășurat în prezența unui numeros public, au luat cuvîntul: prof. Alexandra RUS, directoarea Muzeului de Artă Cluj-Napoca, acad. Virgil VĂTĂȘIANU și ing. Flaviu Patriciu BIZO, director al Institutului de Cercetare și Proiectare Cluj — ICPC — și, în același timp, director al salonului. Relevînd importanța fotografiei de arhitectură, vorbitorii au subliniat dublul rol al acesteia — de document și instrument de lucru în practica arhitectural — urbanistică, dar și de mijloc prin care pot fi făcute cunoscute publicului larg valorile patrimoniului arhitectural, diferitele soluții tehnice și morfologice care au caracterizat etapele dezvoltării istorice.

Bucurîndu-se de participarea a 159 autori, salonul a reunit fotografii alb-negru, color și diapozitive, grupate în trei secțiuni:

- Ambientul arhitectural
- Arta fotografică — mediu de manifestare artistică a arhitecților
- Fotografia în practica arhitecturală.

Un merit deosebit în organizarea, în premieră națională, a acestui salon de artă fotografică, în sprijinul domeniului nostru de activitate, îi revine neobositului nostru coleg — arhitectul Ionel VITOC. Se cuvine, de asemenea, a menționa și susținerea ideii acestui selon de către Filiala U.A. — Cluj — președinte arh. Vasile MITREA.

Asupra participărilor și bilanțului acestui reușit salon clujean, vom reveni într-un viitor număr al revistei.

Arh. Marin DAN

Expoziția „ARHITECTUL ADOLF LOOS 1870—1933"

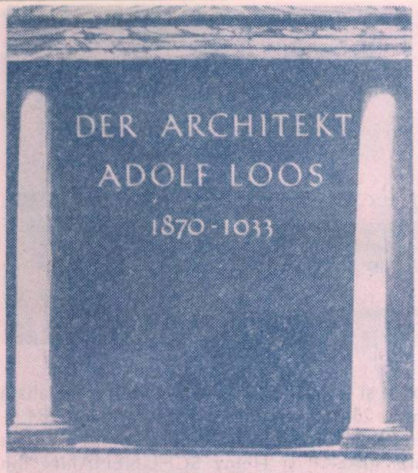

1

În cadrul manifestărilor prilejuite de comemorarea a 50 de ani de la moartea marelui arhitect Adolf LOOS, la 11 septembrie 1984, s-a deschis o amplă expoziție itinerantă, dedicată operei și personalității înaintașului austriac, la sediul Uniunii Arhitecților.

La vernisaj, au luat cuvîntul prof. em dr. arh. Cezar LĂZĂRESCU, președintele Uniunii Arhitecților din Republica Socialistă România, și Andreas BERLAKOVICH, ministrul Austriei la București.

Au luat parte reprezentanți ai Consiliului Culturii și Educației Socialiste, ai conducerii Institutului de Arhitectură «Ion Mincu», ai Ambasadei Austriei în țara noastră, membrii ai conducerii U.A., arhitecți, studenți-arhitecți și un numeros public.

A

2

10

1. Afișul expoziției. 2. Portretul lui A. Loos, de W. Weis Viena 1912 — 3, 4. Salonul de modă masculină GOLDMAN & SALATSCH, spațiu de vînzare la parter și contabilitate, Viena 1898

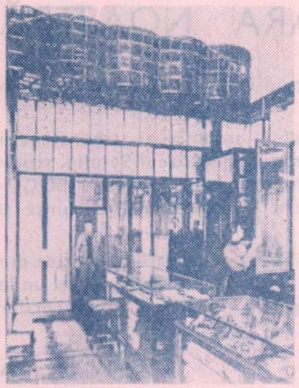

3

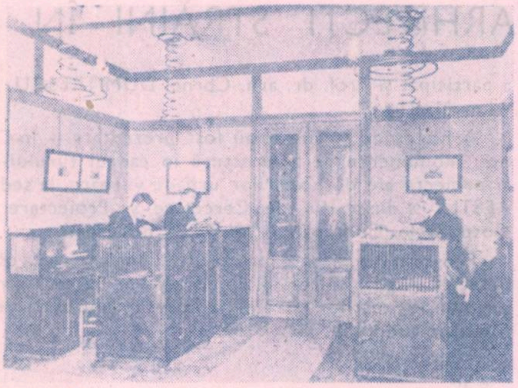

4

9

5

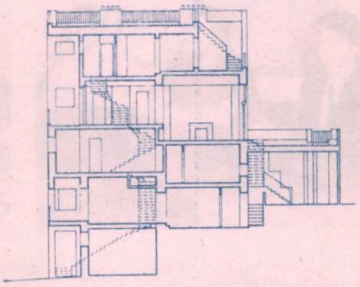

7

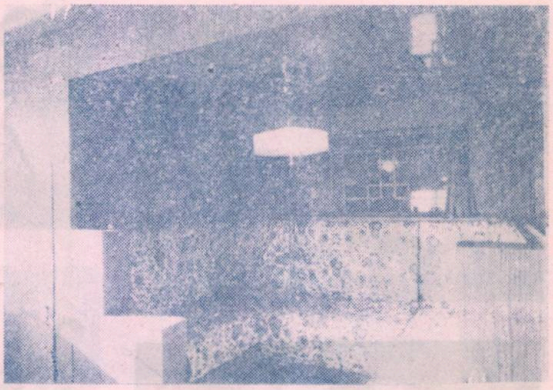

8

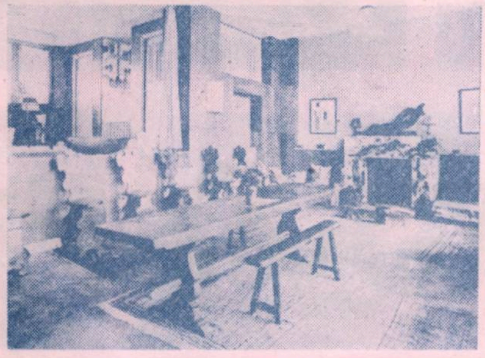

— 5, 6, 7. Casa Tristan Tzara, fațadă, camera de zi și sufrageria supraînălțată, secțiune — 8. Casa JOSEPHINEI BAKER, Paris 1927, machetă — 9, 10. Vila DR FRANTISEK MÜLLER, Praga 1928—1930

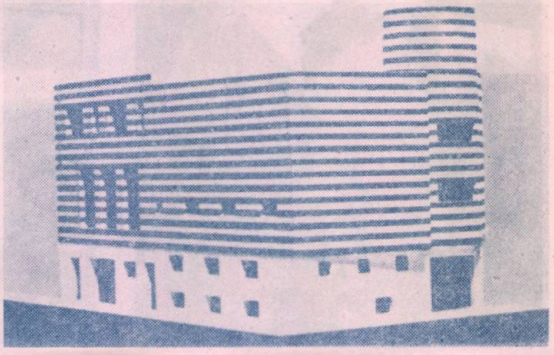

cronica

VIZITE ALE UNOR ARHITECȚI STRĂINI ÎN ȚARA NOASTRĂ

În cadrul programelor schimburilor culturale și științifice dintre Republica Socialistă România și alte state, ne-au vizitat țara — între 23 septembrie — 5 octombrie 1984 — următorii arhitecți: Elena KOLEVA și Savka NIKOLOVA din **R. P. Bulgaria,** Zdenek NAGOVSKY din **R. S. Cehoslovacă,** Heinz MASKE și Heinz SCHÜNEMANN din **R. D. Germană,** Witold SARZYNKA din **R. P. Polonă,** Genrich RAKITIN și Alexandr KOMAROVSKI din **URSS,** Ana GALSTER și Christian MIKKELSEN din **Danemarca,** Haana Leena KOSKINENE și Asko HALME din **Finlanda,** Serge BOTTARELLI și Solange D'HERBEZ DE LA TOUR, președinta Uniunii Internaționale a Femeilor Arhitect, din **Franța,** Gavril LAHANIDIS și Passia Lukia ZAGLANIKI din **Grecia,** Roger Cl. SHRIMPLIN și Ian Watson BARKER din **Regatul Unit al Marii Britanii,** Willibrord Adriaan GROEN și Leonard BOLT din **Olanda,** Olof HIRN și Thomas VARHELYI din **Suedia.**

Grupul arhitecților străini a fost primit, pe data de 25 septembrie 1984, la sediul Uniunii Arhitecților din Republica Socialistă România, de către prof. em. dr. arh. Cezar LĂZĂRESCU, președintele U.A. La primire, pe lîngă membrii Secretariatului U.A. a participat și prof. dr. arh. Cornel DUMITRESCU, rectorul Institutului de Arhitectură « Ion Mincu ».

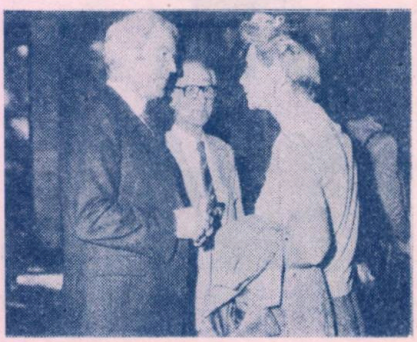

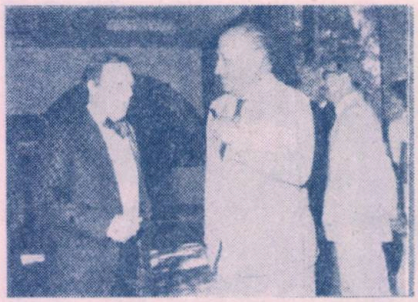

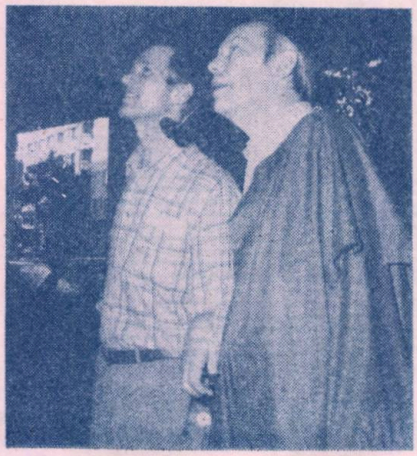

Arhitecților străini le-au fost prezentate — în Capitală — ansambluri și construcții noi, monumente de arhitectură în cadrul turului-de-oraș și în Muzeul Satului, studii și proiecte ale dezvoltărilor urbane viitoare, la sediile Institutului « PROIECT-BUCUREȘTI » și Institutul de Cercetare și Proiectare pentru Sistematizare, Locuințe și Gospodărie Comunală — ISLGC — București.

Programul vizitei a mai cuprins deplasarea la obiective arhitectural-urbanistice din județele Argeș, Vîlcea, Sibiu, Brașov și de pe litoralul românesc al Mării Negre, unde grupul arhitecților străini a fost întîmpinat de reprezentanți ai conducerilor filialelor județene ale U.A.

A

SIMPOZION ÎN «ȚARA DE PIATRĂ»

Printre manifestările comemorative, ale marii ridicări la luptă a țărănimii transilvănene sub flamura curajoasă a lui Horea, Cloșca și Crișan, din 1784, se înscrie și Simpozionul din 10 octombrie 1984, de la Căminul Cultural din Lupșa, Județul Alba, organizat din inițiativa Muzeului etnografic Lupșa — operă de o viață și donație a învățătorului emerit PAMFIL ALBU.

Intitulat «LUPȘA — STRĂVECHE VATRĂ DE ISTORIE, CULTURĂ ȘI CIVILIZAȚIE», simpozionul s-a bucurat de o largă participare, cercetărilor și studiilor specialiștilor locali adăugîndu-li-se contribuția participanților din Cluj-Napoca, Timișoara, Alba Iulia și București. Au fost prezentate 11 comunicări, a căror tematică s-a axat pe: ● Atestări documentare și materiale privind contribuția localității Lupșa și a zonei Țării de Piatră la răscoala din 1784 ● Aspecte istorico-etnografice privind civilizația lemnului: caracterul artei și portului popular din Țara Moților; mijloace actuale de păstrare a autenticului în tradițiile și obiceiurile locuitorilor din această regiune.

Surprinzînd elementele cele mai îndepărtate ale istoriei locurilor, cu marcarea monumentului Horea, și pînă la realizările ample ale prezentului, primarul Comunei Lupșa, PARASCHIVA INOCAN, deschide lucrările simpozionului, prin documentata comunicare «Lupșa în coordonatele noului». A urmat comunicarea prof. TITUS FURDUI, cercetător științific la Institutul de istorie și arheologie din Cluj-Napoca, intitulată «Cîteva comentarii referitoare la izvoarele inedite privind prezența, în 1784, a lui Horea și Gheorghe Șincai în localitatea Lupșa». Cercetătorul ION P. BOGDAN, respectabil octogenar din Timișoara, a prezentat comunicarea «Momentul răpirii vicecomitelui Zarandului, Andrei Forray, preludiu al pregătirii și izbucnirii răscoalei lui Horea». În comunicarea sa — «Aspecte semnificative ale răscoalei lui Horea reflectate în folclorul Munților Apuseni» —, cercetătorul NORBERT FISCH, din Timișoara, a prezentat rodul unor studii pe teren de peste 7 ani, extinse pînă în zonele cele mai îndepărtate ale Țării de Piatră. Curajul deputatului român Petru Trutie, în Parlamentul din Budapesta, de a releva opresiunile îndurate de românii din Transilvania în propria lor vatră străbună, cu exemple chiar din Lupșa (1 martie 1885), este reliefat în comunicarea profesorului SABIN ANDRIEȘ, istoric din Lupșa, în comunicarea «Sărbătorirea a 100 de ani de la răscoala lui Horea, în Lupșa».

Comunicarea «Răscoala lui Horea în arta vremii sale», a lui ION ȘERBAN, muzeograf principal la Muzeul Unirii din Alba Iulia, îi citează pe pictorii sibieni Anton Steinwald și Franz Neuhauser, realizatorii a trei serii de portrete ale lui Horea, Cloșca și Crișan, în închisoare, precum și pe gravorii Coreh din Aiud și Liphart din Alba Iulia.

Dr. GHEORGHE ANGHEL, directorul Muzeului Unirii din Alba Iulia, în comunicarea «Căpitanii răscoalei la Alba Iulia», scoate în evidență curajul și demnitatea conducătorilor marii ridicări la luptă a țărănimii transilvane, în fața martiriului la care au fost supuși.

S-a dat citire, în cadrul simpozionului articolului arhitectei HENRIETTE DELAVRANCEA-GIBORY «Horea 250, vrednic înaintaș al breslei», publicat în nr. 1/1981 al revistei ARHITECTURA, articol în care se relevă o nouă latură a personalității lui Horea — aceea de constructor și de «arhitect», care a profesat, efectiv, pînă la vîrsta de 51 de ani și de la care ni se păstrează, încă, patru realizări remarcabile în lemn.

«Scrierea Țării de Piatră» — comunicare a arhitectei SILVIA PĂUN — atrage atenția asupra importanței zonei pentru studiul și analiza grafiei semnelor de pe răbojul oierilor, de pe tindee, cofițe, pecetore, tulnice, de pe colierele metalice, de pe construcțiile din birne de lemn, ca și de pe tăblițele cerate de la Roșia, pentru istoria scrierii de pe întreg teritoriul țării noastre și în context general european.

«Aspecte etnografice ale Comunei Lupșa» a fost titlul comunicării susținute de prof. DOINA VLĂZĂU, în care se face un studiu comparativ al arhitecturii gospodăriei țărănești și a sistematizării comunei, de la 1880 pînă în prezent.

Muzeografa MONICA ALBU, de la Muzeul etnografic Lupșa, organizatoare, în același timp, a simpozionului de care ne ocupăm în rîndurile de față, a prezentat comunicarea «Catalogul colecției de ștergare-punct de plecare în studierea elementelor ornamentale locale», în care arată concluziile cercetării sistematice a celor 178 de tindee deținute de muzeul Lupșei și modul în care cele 180 de motive diferite înregistrate inspiră creația locală actuală, ridicîndu-i valoarea și calitatea artistică.

În încheierea acestei manifestări prestigioase, a luat cuvîntul vicepreședinta Consiliului Popular Comunal Lupșa — DOINA BOCȘA —, care a adresat mulțumiri participanților, iar învățătorul emerit PAMFIL ALBU, evocînd locuri și momente din Lupșa amintitoare ale prezenței lui Horea, a oferit participanților la simpozion cîte o cofiță, specifică artei moților, avînd gravată inscripția: «1784 — 200 — 1984».

Arh. SILVIA PĂUN

• din țară • din țară •

Bistrița

Arhitectul EMIL SEFELMAN și conductor-arhitecții RĂZVAN B. TENIE și WALTER SCHIEL, toți din Bistrița, au participat cu lucrări la expoziția de pictură găzduită, în cursul lunii august 1984, la Casa Artelor din Sibiu. Succesul participării confraților noștri bistrițeni va stimula desigur și alte ieșiri în afara județului.

În cursul anului 1984, s-au încheiat lucrările de amenajare la Casa memorială ANDREI MUREȘANU din Bistrița (șef proiect arh. MARIANA BULAZA) și la Casa memorială LIVIU REBREANU din comuna

• din țară • din țară •

ce poartă numele marelui romancier (șef proiect arh. DAN DUZINSCHI). La rubrica «debut» a numărului de față al revistei, prezentăm cea de a doua lucrare (pag. 69).

Cu prilejul *Zilei Renașterii Poloniei*, la sediul *Secției de proiectare județene Bistrița-Năsăud*, a fost vernisată o interesantă expoziție de pictură polonezâ. Publicul bistrițean a putut admira astfel lucrări ale unor sensibili artiști din Voievodatul Tarnobrzesk al țării prietene.

D. D.

Ploiești

O nouă și edificatoare manifestare expozițională a arhitectului Călin HOINĂRESCU a avut loc, în august-septembrie 1984, la sediul Institutului de Proiectare Prahova. Artistul a expus lucrări de pictură și grafică, asupra cărora Ruxandra IONESCU, director al Muzeului de Artă din Ploiești, face interesante referiri, pe care le vom publica — împreună cu imagini ale unora dintre picturi — în numărul 1/1985. Deocamdată, prezentăm un instantaneu de la vernisaj.

Lista extinsă a monumentelor de arhitectură și istorice prahovene

N. STOIAN consemnează în ziarul « Flamura Prahovei » din 27 X. 1983, sub titlul « Cînd intri în sat, umbli prin istorie », o interesantă convorbire cu arh. Călin HOINĂRESCU.

Axată pe recenta încheiere a etapei de întocmire a 6 volume — conținînd relevee, desfășurări, fotografii și planuri de situație în teritoriul sistematizat al localităților județului pentru încă circa 700 construcții urbane și rurale valoroase, propuse a figura pe lista monumentelor de arhitectură și istorice —, această convorbire se constituie într-un semnificativ gest cultural, care atrage atenția asupra valorilor patrimoniale prahovene

Îmbucurătoarea persistență a unor clădiri cu valoare arhitecturală și istorică — explicabilă de altfel în cuprinsul unui județ cu bogate înzestrări și tradiții artistice, transmise din generație în generație — și, mai ales, regăsirea și atenta lor relevare și înregistrare de către specialiști inimoși, fac ca, celor 300 construcții inventariate mai înainte, să li se adauge încă mai bine de două ori pe atîtea alte case avînd condiții de a fi declarate monumente istorice.

Nu ne îndoim că, într-un județ cu vie circulație turistică și ale cărui localități constituie destinații predilecte de vacanță — pentru români ca și pentru străini —, se vor găsi și soluțiile cele mai potrivite pentru valorificarea acestui neprețuit tezaur cultural-istoric, într-adevăr, dar și locativ totodată.

A

PRIMUL CONGRES DE PATOLOGIE ÎN CONSTRUCȚII BARCELONA, 21—23 martie 1985

Organizat de către Comisia de tehnologie a reprezentanței din Barcelona a Uniunii Oficiale a Arhitecților din Catalonia (COAC) sub patronajul Uniunii Arhitecților din Catalonia și Autorității Cataloniei, primul Congres de patologie în construcții *își va grupa temele de dezbatere în patru secțiuni, după cum urmează: 1. Teoria comportamentului. Modele de analiză și de reproducere a fenomenului. 2. Detecția și controlul deformărilor. Metode de ascultare. 3. Patologia materialelor. 4. Patologia sistemelor constructive. Metode de intervenție rapidă.*

Emblema congresului e inspirată de splendidul pinacul gaudian ce înnobilează și afișul acestei prestigioase manifestări științifice spaniole.

A

MEDALIA DE AUR PENTRU ARHITECTURĂ A MARII BRITANII — 1983

La propunerea Institutului Regal al Arhitecților Britanici, Medalia de aur pe anul 1983 a fost decernată arhitectului englez NORMAN FOSTER.

Născut în 1935, N.F. studiază arhitectura și urbanismul la Universitatea din Manchester, al cărui diplomat este din 1961. Obține doctoratul în arhitectură la Yale University.

Preocupat în prezent de una dintre cele mai semnificative creații ale sale — Sediul Corporației Bancare a Hong-Kong-ului și a Shanghai-ului, *din* Hong-Kong-, *N.F. este printre altele și autorul* Birourilor Willis Faber *din* Ipswich, *al* Sediului IBM *din* Cosham *și ale* Centrului Artelor Plastice din Sainsbury, *în* Norwich.

Stud.-arh. CORNELIA NAROVICI

UIA GRĂDINILE ISTORICE

Încă din 1981, Comitetul Internațional ICOMOS-IFLA, în cadrul întîlnirii de la Florența, emite o cartă privind protecția grădinilor istorice.

Reținem, din conținutul Cartei de la Florența, *o serie de elemente util a fi cunoscute. Astfel, se arată, de pildă, că, prin compoziția lor arhitecturală și prin structura dendrologică, grădinile istorice prezintă un interes public și pot fi considerate monumente, beneficiind de măsuri adecvate de protecție întreținere, valorificare. Protecția acestor grădini monument — în spiritul* Cartei de la Veneția — *trebuie să se bazeze pe o serie de reguli specifice, cum ar fi: întreținerea, conservarea, restaurarea și — în unele cazuri — măsuri de reintegrare. Ori de cîte ori este necesar, elementele aflate în pericol de degradare pot fi înlocuite refăcute, dar aceasta în strictă respectare a principiilor* Cartei de la Veneția.

Orice restaurare sau reîntregire de parc trebuie să fie precedată printr-un serios studiu cercetare și printr-o trecere în revistă a particularităților grădinilor perioadei respective.

Dacă o grădină istorică este deschisă atît accesului public, cît și cercetărilor de specialitate, condițiile de funcționare și programul de vizitare vor trebui să fie clar definite pentru a se păstra integritatea substanței ei istorice, precum și mesajul cultural.

Autoritățile în drept vor trebui să se preocupe de măsurile administrative legale, necesare, atît în ceea ce privește identificarea și inventarierea grădinilor istorice, cît și în privința finanțării întreținerii, conservării și restaurării acestora.

Comitetul Executiv al Consiliului Internațional al Monumentelor și Siturilor — ICOMOS — a stabilit — după cum aflăm din Buletinul UIA 6/1983 — *ca ziua de 18 aprilie să fie declarată drept* Zi Internațională a Monumentelor și Siturilor Istorice, *sărbătorindu-se pentru prima oară în 1984.*

Parcul Expozițiilor de la Porte de Versailles din Paris găzduiește între 9—14 ianuarie ediția din 1985 a Salonului Internațional al Iluminatului. *Dacă în 1984, salonul a primit 24854 de vizitatori — dintre care 21291 francezi restul din alte țări —, este de așteptat o participare sporită la noua ediție, ce se dorește a fi, din ce în ce mai mult, un loc de schimb comercial dar și de idei și de puncte de vedere în domeniul complex al eclerajului.*

A

CONGRESUL
XIII
AL
P.C.R.

CONGRESUL AL XIII-LEA AL PARTIDULUI EVENIMENT DE ÎNSEMNĂTATE ISTORICĂ ÎN VIAȚA PATRIEI ȘI POPORULUI NOSTRU

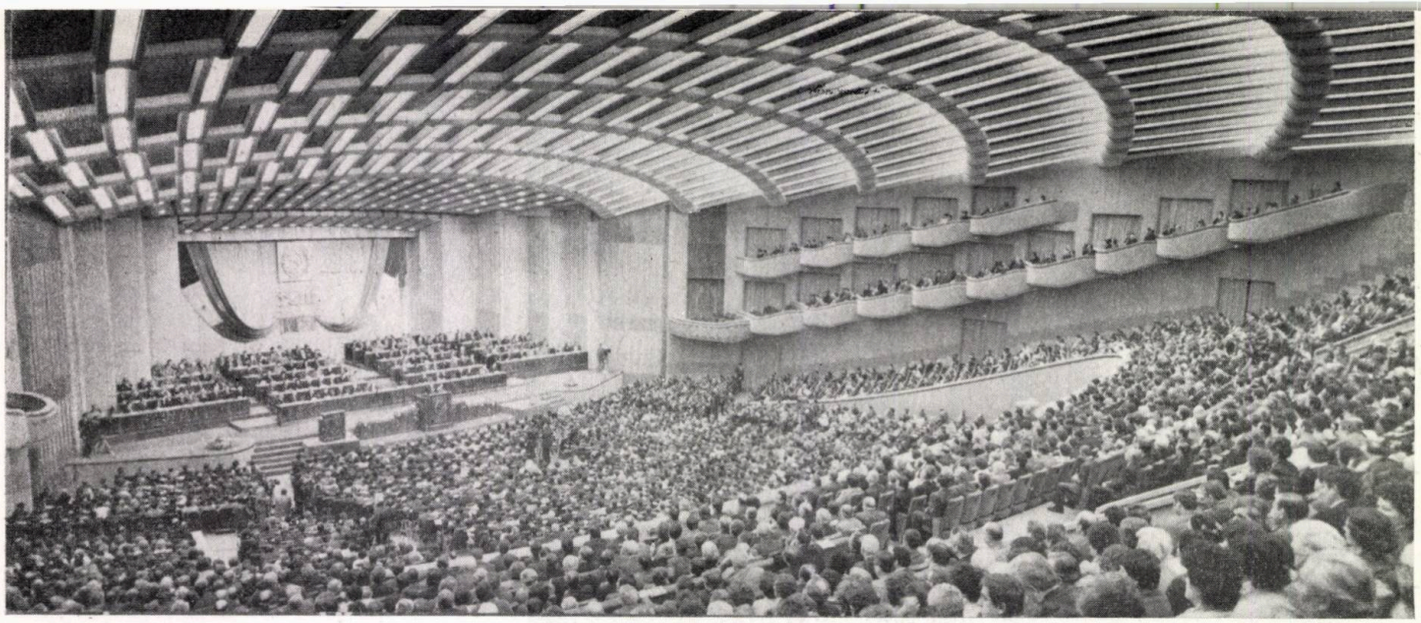

Marele forum al comuniștilor români — ale cărui lucrări s-au desfășurat între 19—22 noiembrie 1984, în cel de al 40-lea an de la revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă — a stabilit și adoptat în unanimitate Directivele cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1986—1990 și orientările în perspectivă pînă în anul 2000.

Înmănunchind, într-o strălucită unanimitate, voința nestrămutată a comuniștilor, sentimentele de dragoste și profundă stimă ale întregului popor, Congresul al XIII-lea a reales în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român pe tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, cel mai iubit fiu al națiunii noastre, cel care de aproape două decenii se află în fruntea partidului și statului nostru și care, prin inițiativele sale curajoase, mobilizează și însuflețește potențialul creator al întregului nostru popor în înălțarea măreței construcții ale societății socialiste multilateral dezvoltate și comunismului în România.

Arhitecții din țara noastră, alături de toți cetățenii patriei, își exprimă convingerea deplină că reînvestirea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU în funcția supremă de secretar general al partidului constituie garanția sigură a exemplarei îndepliniri a istoricelor hotărîri adoptate de forumul comuniștilor.

Totodată, prezența tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU în fruntea partidului și statului nostru constituie chezășia îndeplinirii neabătute a programelor de dezvoltare arhitectural-urbanistică fără precedent a localităților și teritoriului patriei, de ridicare a amplelor construcții pe care le implică dezvoltarea armonioasă a întregului cuprins al țării, de căutare, în continuare, a unor exprimări arhitecturale cu profunde calități de specificitate — în consens cu cele mai noi cuceriri ale industriei construcțiilor și materialelor de construcții, ale științei și tehnicii cele mai înaintate și cu necesitatea păstrării nealterate a caracteristicilor și virtuților proprii, recunoscute, ale peisajului și localităților din România și ale consecvent susținutei valorificări a patrimoniului arhitectural-monumental de inestimabilă valoare, pe care ni l-au transmis înaintașii.

Domeniului nostru de activitate, creației arhitectural-urbanistice, construcțiilor în general — ca de altfel întregii dezvoltări social-economice și culturale a patriei — li se deschid astfel noi și noi perspective de strălucită afirmare și viguroasă împlinire, fapt pentru care arhitecții nu vor precupeți nici un efort, contribuind, ca și pînă acum, prin munca lor neobosită, la binele și fericirea tuturor locuitorilor țării, fără deosebire de naționalitate, la înaintarea continuă a țării spre țelurile luminoase ale socialismului și comunismului.

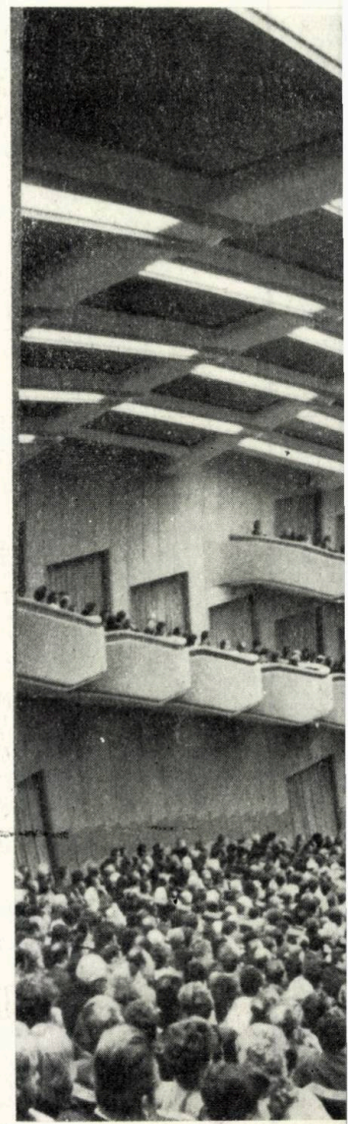

ARHITECTURA

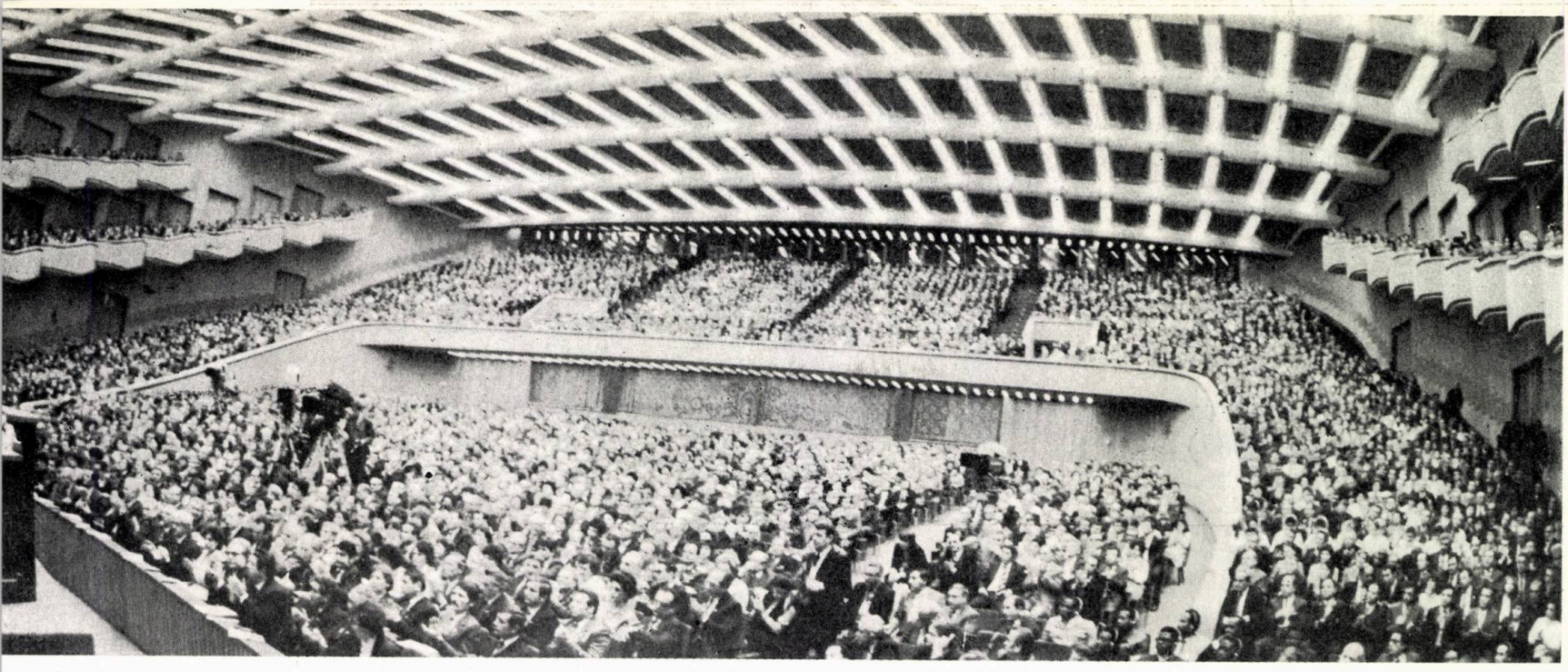

fotografii AGERPRES

„În fața poporului român, a tinerelor generații ale patriei se deschide țelul măreț al unei uriașe activități creatoare pentru transformarea naturii, a societății și omului, pentru realizarea celor mai înalte aspirații de prosperitate și bunăstare, de dezvoltare liberă și democratică, de afirmare demnă și suverană a națiunii noastre socialiste."

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Raportul la cel de al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român, 19 noiembrie 1984)

AFIRMĂRI NOI

BLOC DE LOCUINȚE LA SÎNNICOLAUL MARE, JUDEȚUL TIMIȘ

COLECTIV DE PROIECTARE:

Arhitectura: arh. **VLAD GAIVORONSCHI**
Colaborare arhitectură: arh. **IOAN ANDREESCU**

Rezistența: ing. **GHERASIM MIȘCA**

Instalații: s.ing. **SILVIA ȘANDRU,** s.ing. **FRANCISC MIHALCA,** ing. **GABRIELA CHIȘA**

Drumuri și sistematizare verticală: ing. **IVAN STANOEV**

PROIECTANT GENERAL: INSTITUTUL DE PROIECTĂRI TIMIȘOARA — IPROTIM

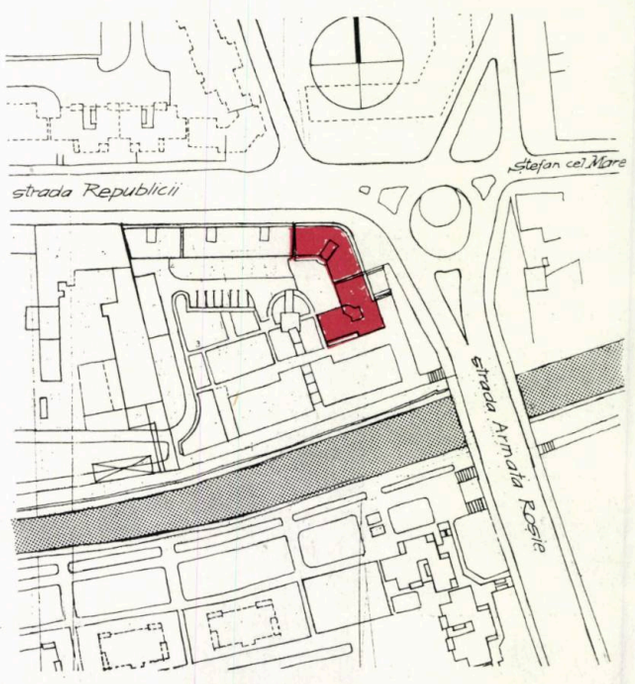

1. PLAN DE SITUAȚIE

Blocul de locuințe proiectat — a cărui execuție începe în 1985 — se află pe artera de penetrație în orașul Sînnicolau Mare, dinspre Timișoara, în imediata

vecinătate a podului de peste rîul Aranca, formînd colțul străzilor Armata Roșie și Republicii.

Clădirea se compune din două tronsoane, ambele de colț, tratate însă diferit: unul în unghi drept, spre rîul Aranca și celălalt în unghi obtuz cap-de-perspectivă spre centrul orașului.

În pofida diferitelor tentații istoriciste, s-a urmărit o compoziție de tip modern, în care două coji, diferit compuse și finisate, se suprapun.

Unicele rapeluri tradiționale sînt micile bovindouri și colțurile compuse pe axa bisectoare, amîndouă, însă, tratate reținut din punct de vedere formal.

Parterul comercial conține spații de expo-mobilă și alte magazine ale cooperației. Structura este din cadre din beton armat.

Regimul de înălțime adoptat este de P + 4, cu șarpantă de lemn și învelitoare din țiglă.

Blocul are apartamente de 2 și de 3 camere, ce se înscriu ca suprafețe în prevederile în vigoare.

Arh. VLAD GAIVORONSCHI

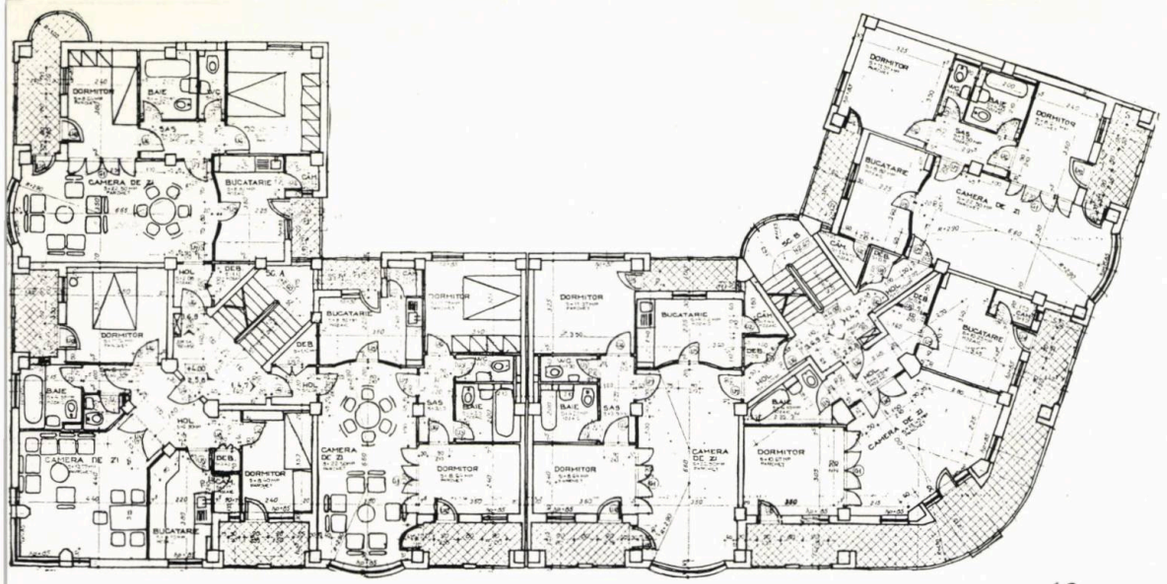

2

3

2. PLAN ETAJ 1 (2 și 3) — 3, 4, 5. FAȚADA SPRE STRADA ARMATA ROȘIE, FAȚADA SPRE RÎUL ARANCA ȘI SPRE STRADA REPUBLICII

4

5

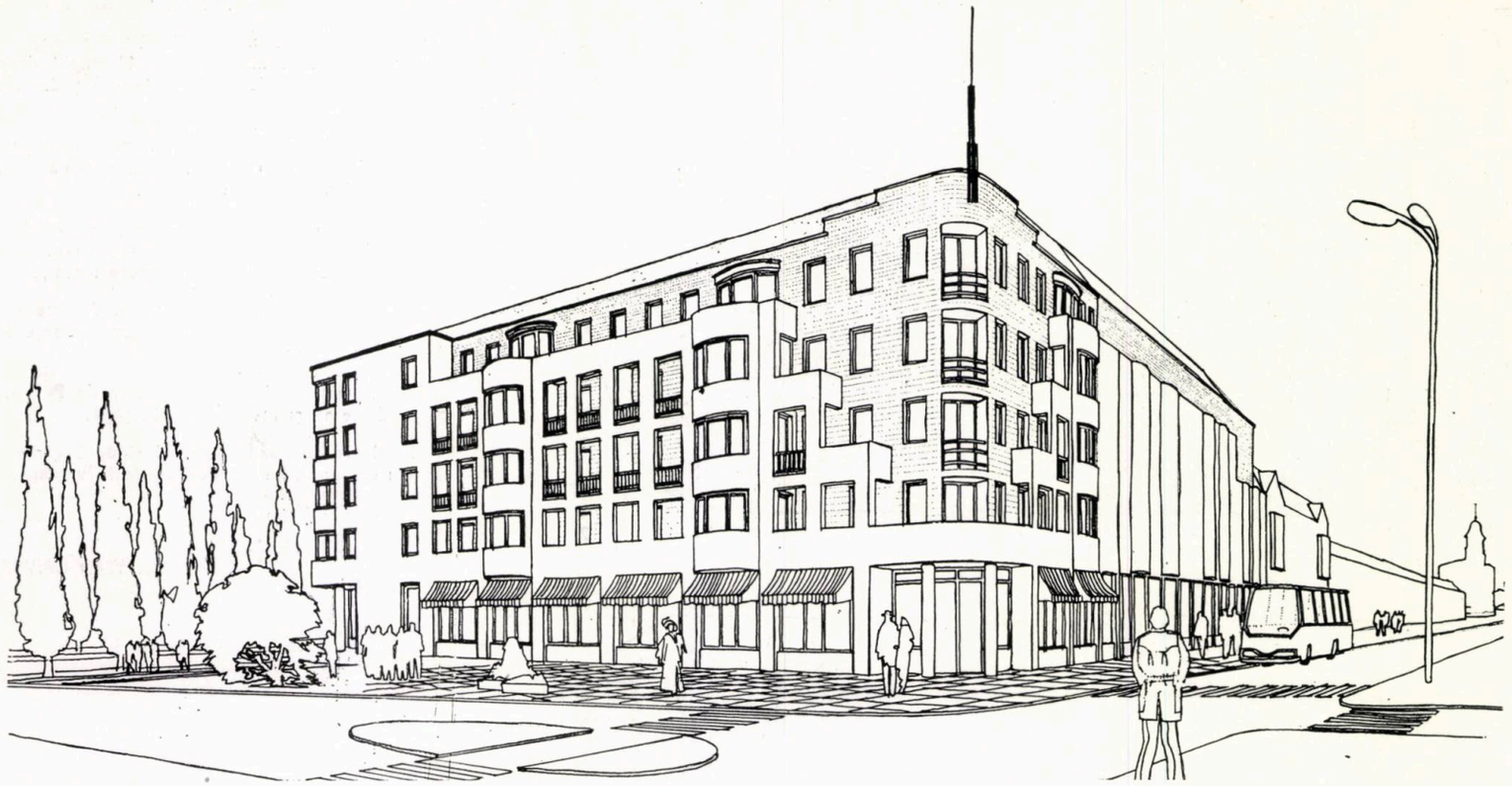

6. PERSPECTIVĂ

CASA TINERETULUI CRAIOVA

COLECTIV DE PROIECTARE:

Arhitectură: arhitecții **DAN BUDICĂ** (șef proiect), **ȘTEFAN SERTIS, BOGDANA POLIZU, NICOLETA PÎRVĂNESCU**

Rezistență: inginerii **ION DIACONU, ION MILITARU, MIHAI MOȚOC, ION PÎRVU**

Instalații: inginerii **V. DOROBANȚU, PAUL JINGA** (termice, ventilații), **TEOFIL BORBEL** (electrice), tehnicienii **VASILE SBENGHECI** (sanitare), **GHEORGHE VIZNIUC,** ing. **DUMITRU GHEGHEA** (apă, canalizare), tehn. **FRANZ HOLTZER** (curenți slabi)

Acustică: ing. **OCTAVIAN NISTOR**

Documentație economică: inginerii **GHEORGHE MATEI, V. GOGA** tehn. **DIANA BUTEANU**

PROIECTANT GENERAL: INSTITUTUL DE PROIECTARE JUDEȚEAN DOLJ, CRAIOVA

EXECUTANT: TRUSTUL DE ANTREPRIZĂ GENERALĂ CONSTRUCȚII-MONTAJ DOLJ, CRAIOVA

BENEFICIAR: COMITETUL JUDEȚEAN AL UNIUNII TINERETULUI COMUNIST DOLJ

Funcțiunile și capacitățile de bază ale CASEI TINERETULUI din Municipiul Craiova sînt, succint, următoarele:

- Sală spectacole 470 locuri, cu scenă și turn de scenă
- 8 cercuri cultural-educative
- Discotecă cu 450 locuri
- Hotel cu 87 locuri, în camere cu 2 paturi și un apartament
- Restaurant 80 locuri.

Dincolo de toate vicisitudinile inerente proiectării unei construcții de atare complexitate, se cuvine să consemnăm satisfacția de a fi avut șansa unui lucru de echipă (mă refer, în special, la echipa de arhitecți), de la concepția generală a funcționalității și plasticii arhitecturale, pînă la elaborarea detaliilor și la urmărirea șantierului. Lucru rar într-o meserie în care idiosincrazia față de părerile și sugestiile confraților pare să devină uneori o regulă.

Amplasată în partea de nord-vest a Craiovei, la confluența a două mari cartiere — Craiovița și Severinului —, CASA TINERETULUI mobilează una dintre cele mai importante intersecții ale municipiului, pe artera de tranzit E 94 (Calea Severinului).

Unul dintre argumentele care au pledat hotărîtor pentru construirea obiectivului pe acest amplasament, a fost faptul că, în zonă, se află în curs de amenajare marele parc Craiovița, în care acesta se va integra ca prima și cea mai importantă dotare. În paralel cu proiectarea Casei Tineretului, au fost studiate și variante de realizare, în imediata ei vecinătate a unei baze sportive și de agrement pe malul lacului și a unei baze nautice. Proiectarea acestora, însă, nu a depășit încă faza de Notă de Comandă.

Clădirea a fost concepută și dimensionată avîndu-se în vedere atît prevederile temei-program, cît și exigențele ce decurg din grija unei optime încadrări în sit: necesitatea de a asigura fațade compacte, reprezentative, către toate laturile.

Am căutat să raportăm corect volumul construcției la dimensiunile ample ale spațiului în care va trăi. Am dorit, totodată, să dăm fațadelor o anume seninătate monumentală, evitînd tentația exceselor baroce la modă. Ritmul solemn al verticalelor stîlpilor porticelor e încununat de paralela fermă a registrelor de la nivelul cercurilor. Pe fațadele orientate spre parc ale cazării, se detașează volumele semicilindrice ale balcoanelor.

Dominanta coloristică rămîne albul realizat din terasit și praf de piatră.

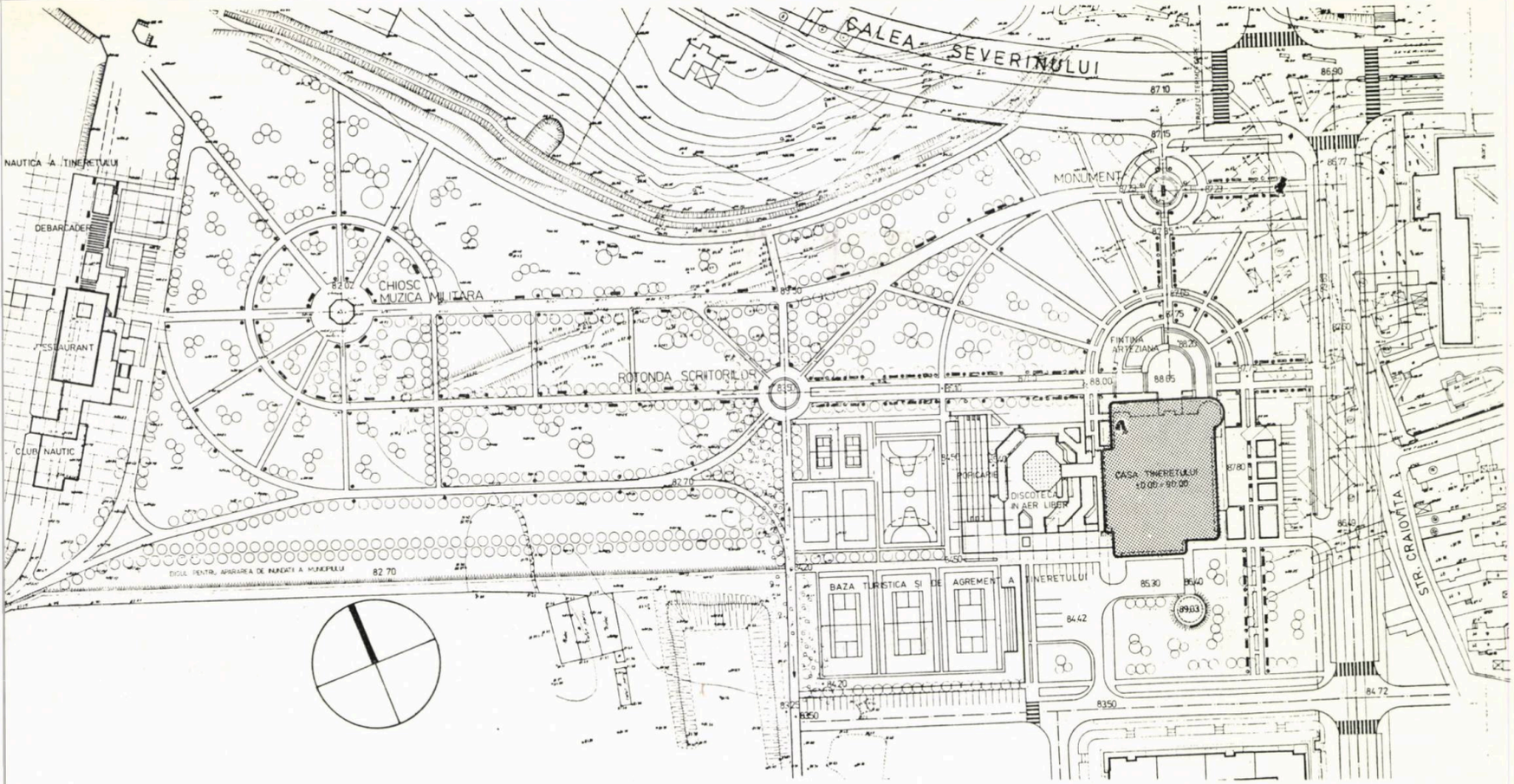

1

2

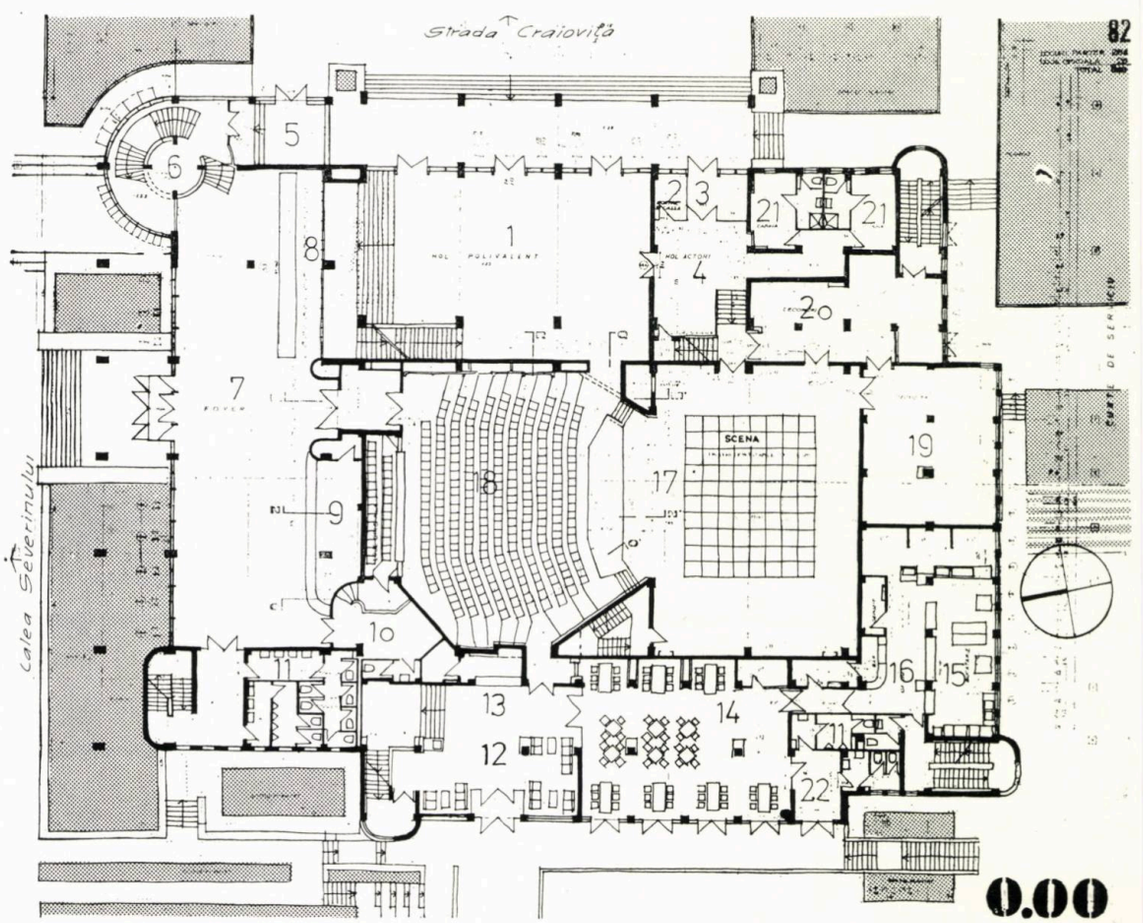

1. PLAN DE SITUAȚIE
2. PLAN PARTER (± 0,00): *1. Intrare, hol polivalent — 2. Portar-casă de bilete — 3. Intrare actori — 4. Hol actori — 5. Intrare cercuri — 6. Scara «LEONARD» — 7. Hol-foaier — 8. Garderobă — 9. Bufet — 10. Acces-degajament lojă oficială — 11. Grupuri sanitare — 12. Hol intrare la cazare și restaurant — 13. Recepție cazare — 14. Restaurant — 15. Bucătărie și anexe — 16. Oficiu — 17. Scenă — 18. Sală de spectacole — 19. Recuzită — 20. Decoruri — 21. Cabine actori — 22. Intrare restaurant*

Ca orice proiect, și acesta a suferit, după predare, o serie de avataruri, legate mai ales de apariția ulterioară a ideii de a utiliza o parte a spațiilor tehnice de la subsolul clădirii pentru organizarea, mai întîi, a unei popicării, iar, apoi, a unei discoteci.

Intenția inițială a beneficiarului de a avea o sală de spectacole experimentală a fost, de asemenea, pe parcurs, abandonată. S-a optat, deci, pentru formula clasică, cu scenă și cu turn de scenă, care se pare că răspunde cel mai bine tipurilor de acțiuni cu care beneficiarul se confruntă și posibilităților sale concrete de realizare și organizare. A mai contribuit la această opțiune și lipsa unor furnizori de utilaje și de echipamente specifice, de calitate corespunzătoare.

O atenție deosebită a fost acordată spațiilor de recepție a publicului. Am considerat că acestea nu sînt simple spații de tranzit spre sau dinspre sala de spectacole. Ele pot deveni, ele însele, locuri de desfășurare a unor activități politico-educative sau recreative. Am dorit să conferim și acestor spații o anume monumentalitate — în fond, într-un fel, casele de cultură sînt catedralele lumii moderne.

Arh. DAN BUDICĂ

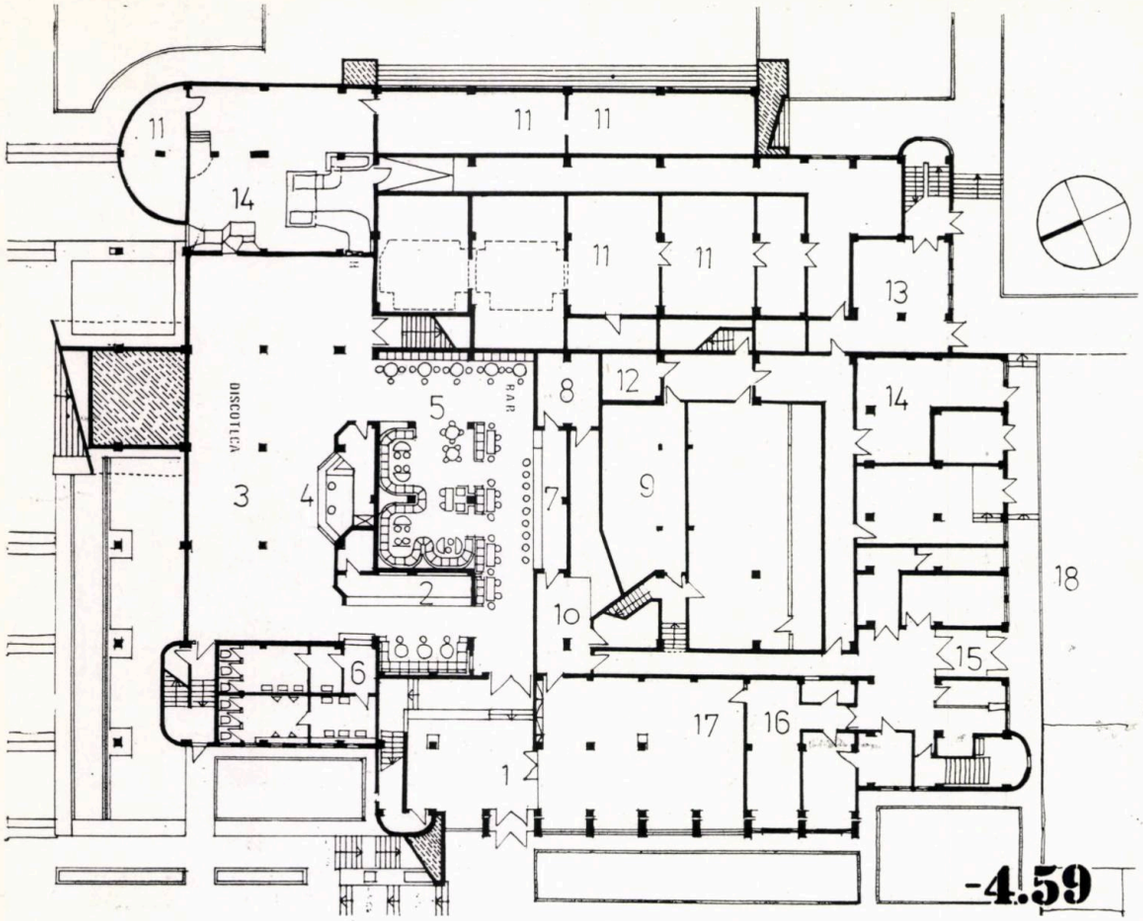
DISCOTECA
BAR
-4.59

3

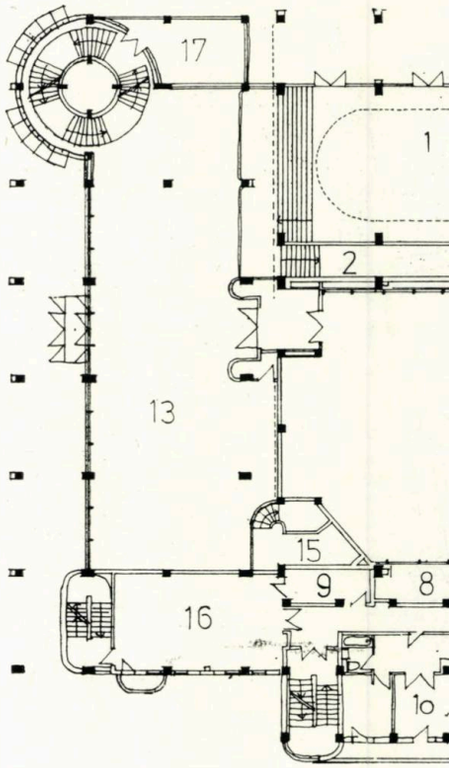

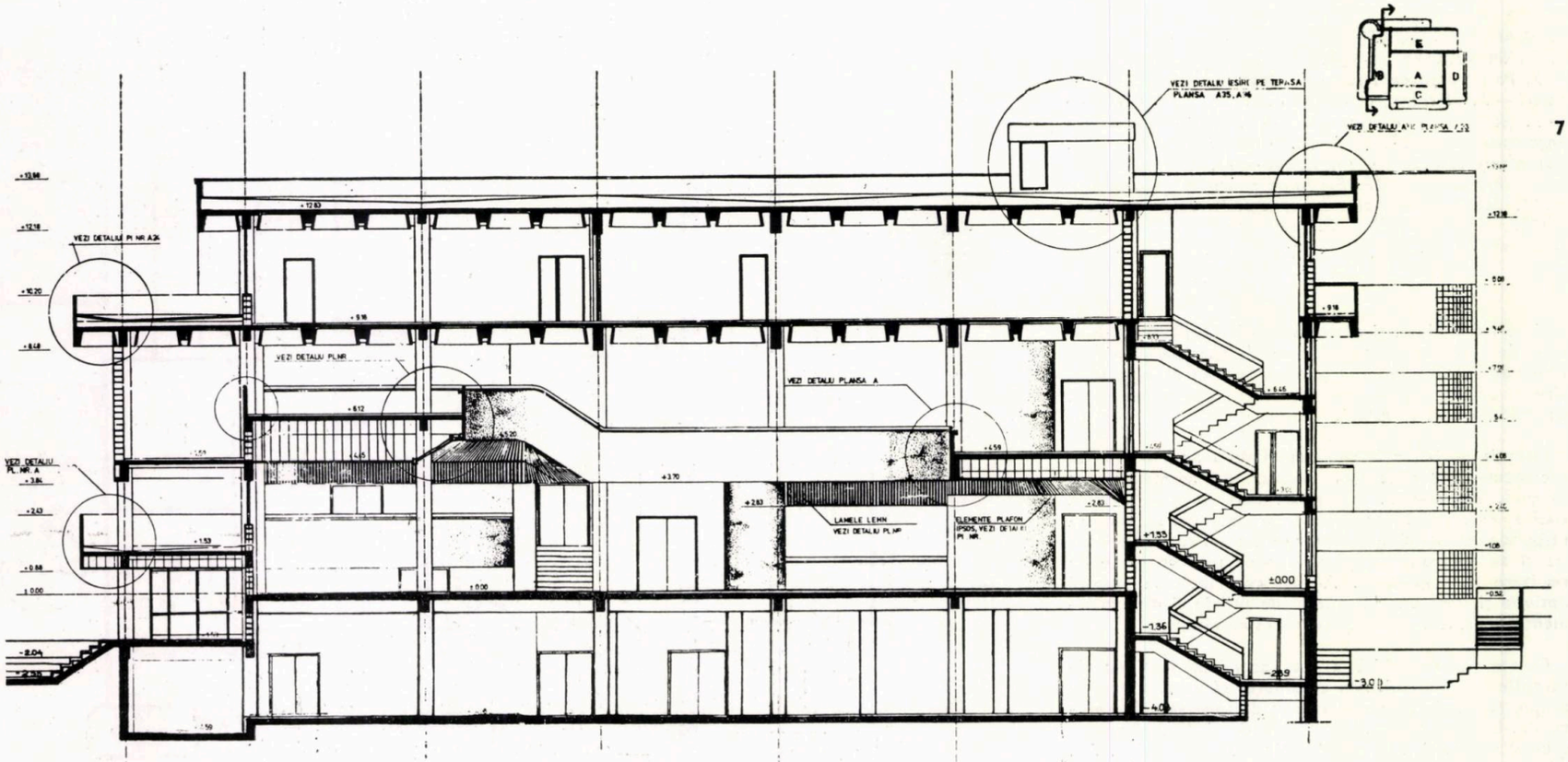
VEZI DETALIU PLANSA A
LAMELE LEMN
VEZI DETALIU PL.NR
ELEMENTE PLAFON
±0.00

7

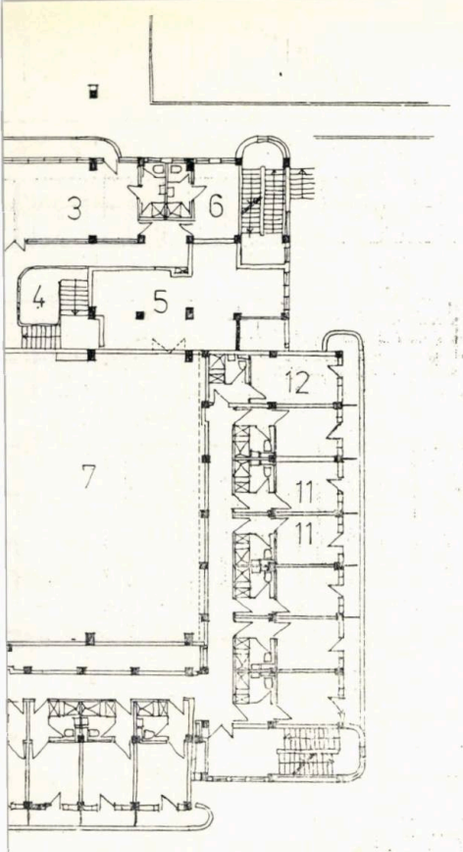

4

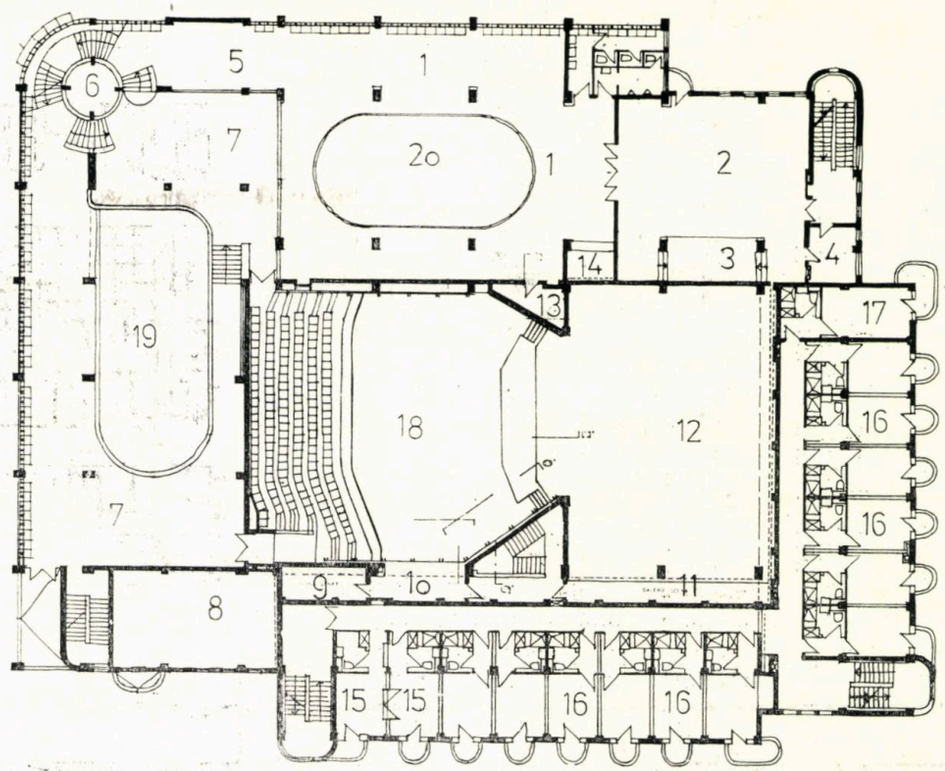

5

3.06

6.12

3. PLAN DEMISOL (—4,59 m): *1. Hol intrare discotecă — 2. Garderobă — 3. Discotecă — 4. Disc-jockei — 5. Salon bar — 6. Grupuri sanitare — 7. Bar — 8. Depozit bar — 9. Fossă orchestră — 10. Oficiu bar — 11. Depozite — 12. Instrumente muzicale orchestră — 13. Recepție decoruri — 14. Centrala de ventilație — 15. Intrare serviciu — 16. Spălătorie-uscătăroie-călcătorie — 17. Sală jocuri mecanice — 18. Curte de serviciu*

4. PLAN LA NIVELUL SUPANTELOR (MEZANIN) ȘI AL PRIMULUI ETAJ AL CAZĂRII (+ 3,06 m): *1. Gol hol polivalent — 2. Supanta holului polivalent — 3. Cerc teatru — 4. Gol hol actori — 5. Gol buzunarul decorurilor — 6. Cabină actori — 7. Gol scenă — 10. Apartament — 11. Cameră 2 paturi — 12. Cameră 3 paturi — 13. Gol foaier — 14. Pompier — 15. Gol degajament loja oficială — 16. Bufet — 17. Fumoar*

5. PLAN ETAJ SALĂ DE SPECTACOLE ȘI ETAJUL 2 AL CAZĂRII (+ 6,12 m): *1. Supantă hol polivalent — 2. Cerc informare-documentare — 3. Podium — 4. Conferențiar — 5. Galeria statuilor — 6. Scara « LEONARDO » — 7. Supanta foaierului — 9. Gol bufet — 9. Cabina de sunet — 10. Reflectoare — 11. Galerie scenă — 12. Gol scenă — 13. Depozitare mobilier — 14. Garderobă — 15. Cameră de cazare cu 2 paturi, cu posibilități de cuplare a încăperilor — 16. Cameră 2 paturi — 17. Cameră 3 paturi — 18. Gol sală spectacole — 19. Gol foaier — 20. Gol hol polivalent*

6. PLAN ETAJ 3 CAZARE ȘI CERCURI (+ 9,18 m): *1. Hol — 2. Terasă — 3. Cerc pictură — 4. Cerc literatură — 5. Cerc balet — 6. Vestiar — 7. Dușuri — 8. Hol cercuri — 9. Sas balet — 10. Loggie — 11. Grupuri sanitare — 12. Cabină proiecții — 15. Pod tehnic al sălii de spectacole — 16. Turnul scenei — 17. Cerc 4 — 18. Cerc radio televiziune — 19. Cerc cinematografie — 20. Cerc fotografic — 21. Cameră obscură — 22. Cazare hotelieră*

6

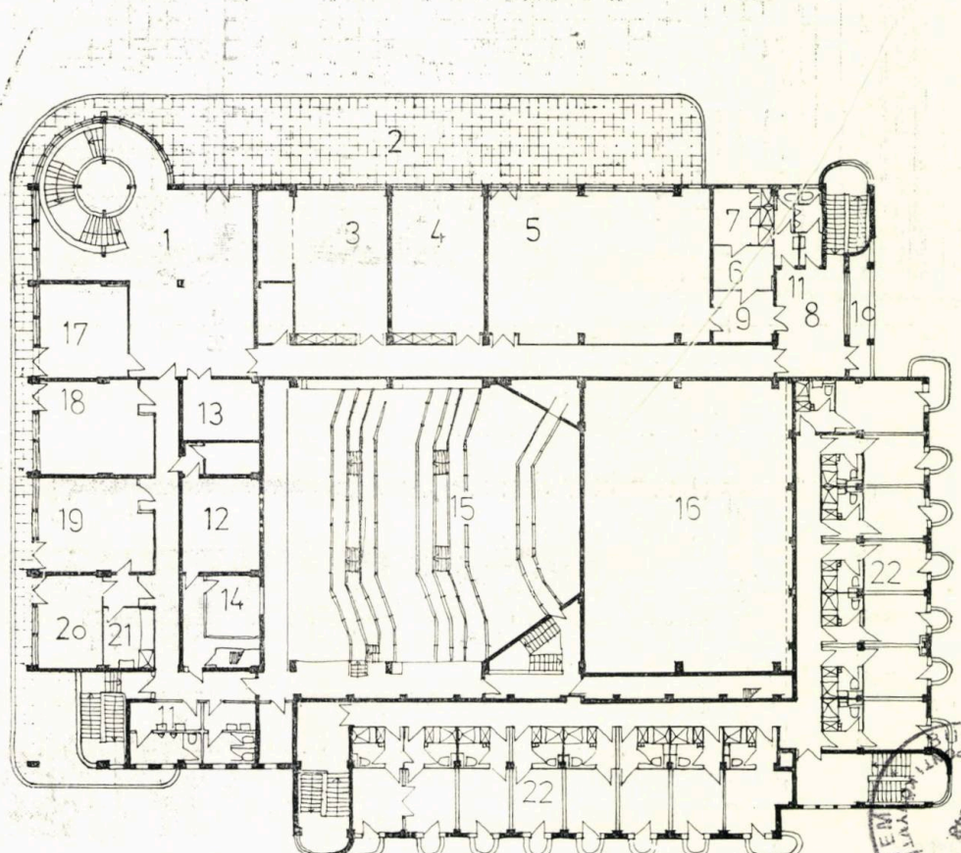

BUDAPESTI MÚZEUM 1848 KÖZPONTI KÖNYVTÁRA

7. SECȚIUNE

9.18

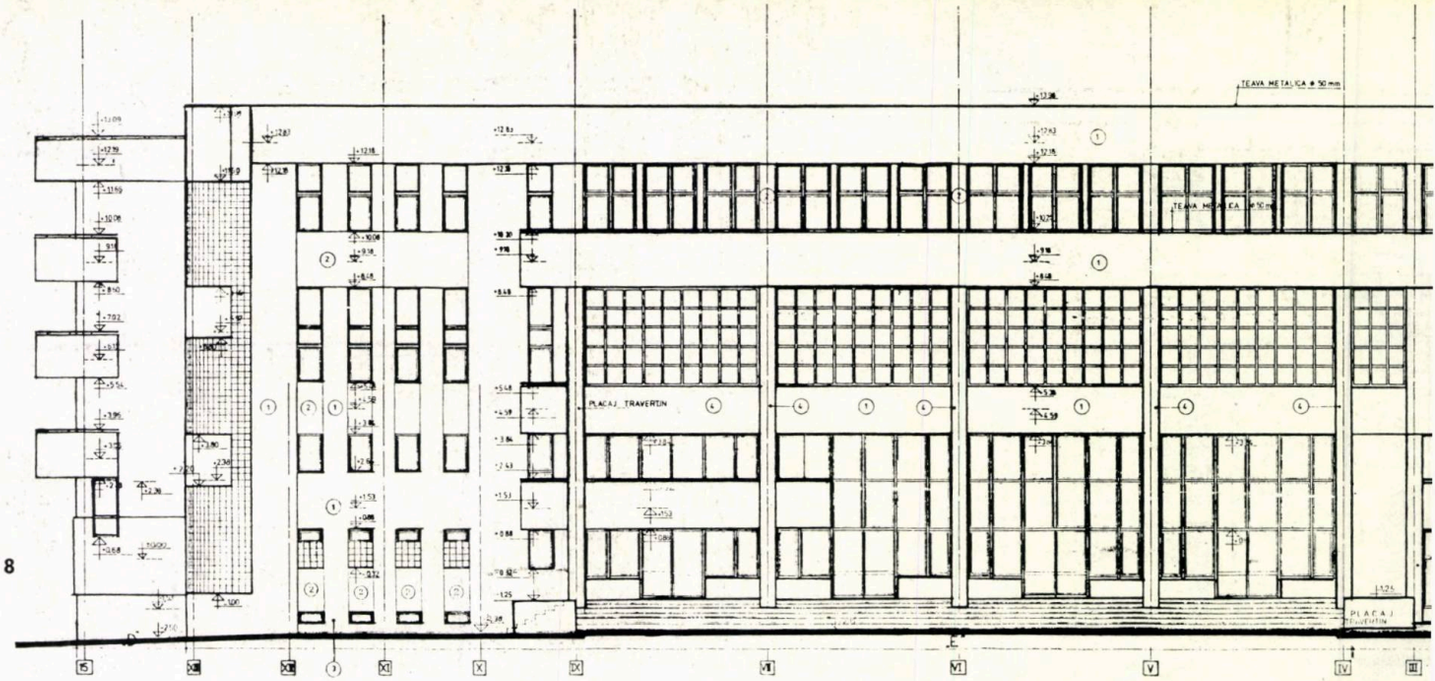
TEAVA METALICA Φ 50 mm
PLACAJ TRAVERTIN
PLACAJ TRAVERTIN

8

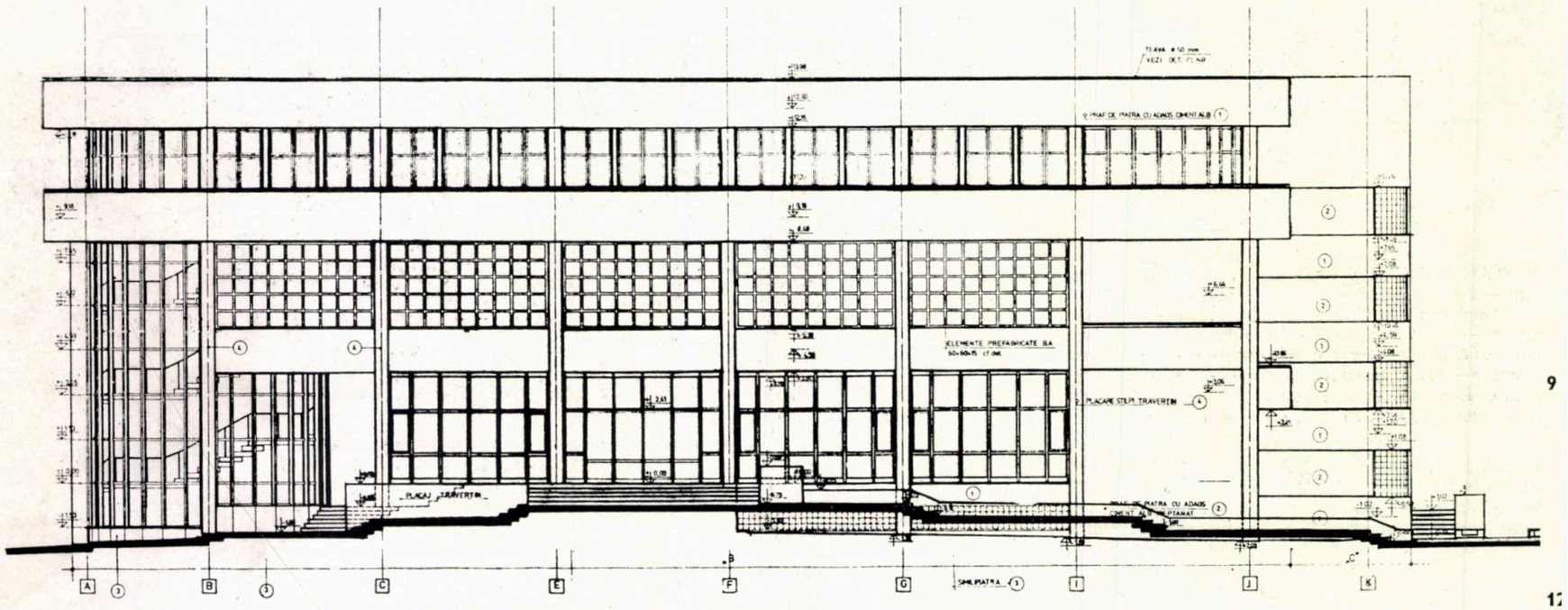
TEAVA Φ 50 mm
VEZI DET. PL.NR.
PLAF. DE PIATRA CU ADAOS CIMENT ALB
ELEMENTE PREFABRICATE BA
PLACARE STILPI TRAVERTIN
PLACAJ TRAVERTIN
SOCLU PIATRA

9

17

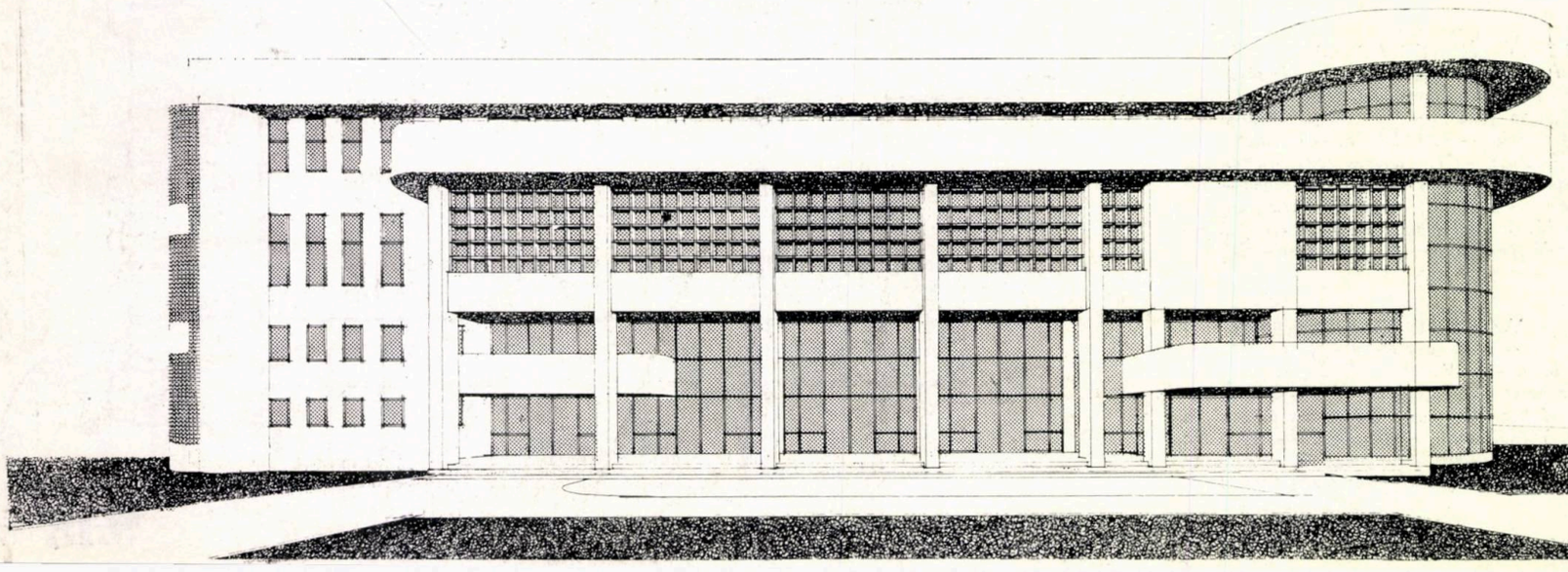

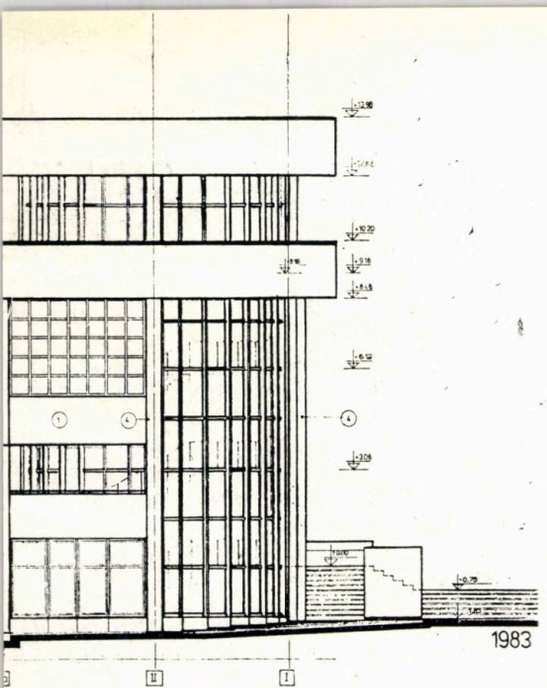

1983

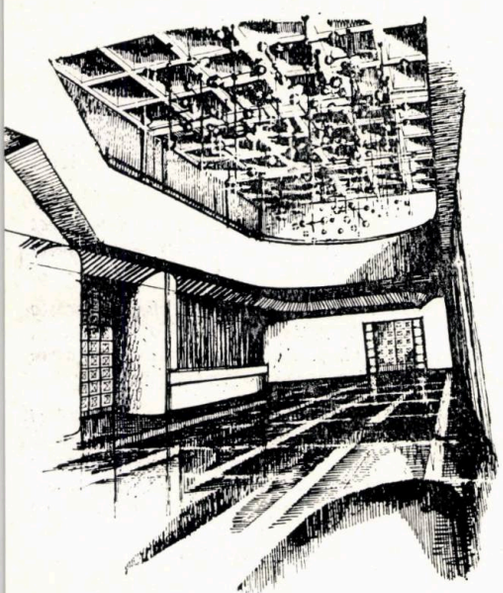

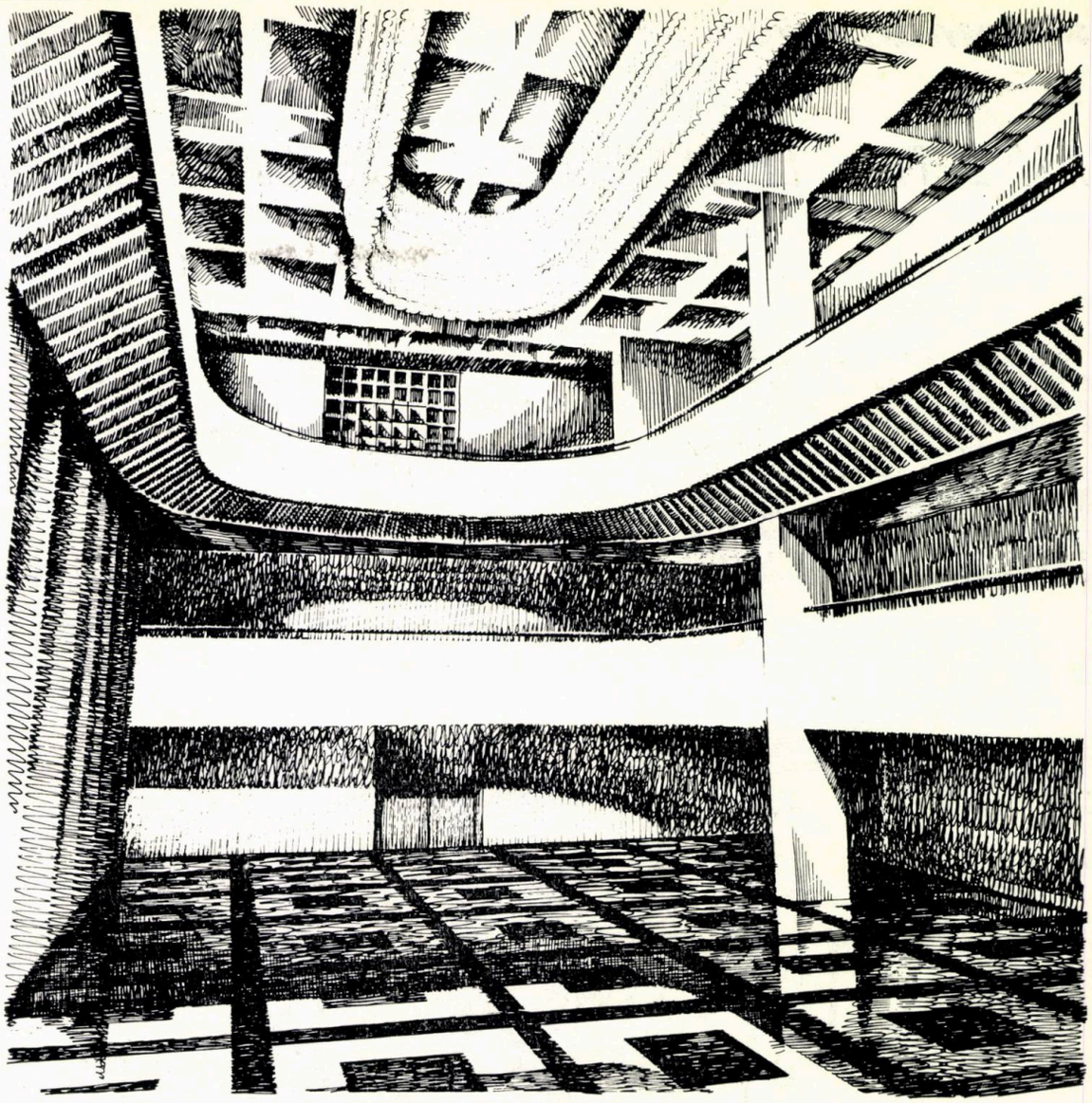

11

8, 9. FAȚA DE EST ȘI NORD 10, 11. PERSPECTIVE FOAIER ȘI HOL POLIVALENT — desene de arh. DAN BUDICĂ 12, 13. PERSPECTIVE ARIPA ESTICĂ (CU HOLUL POLIVALENT) ȘI ARIPA CAZĂRII (VESTICĂ)

13

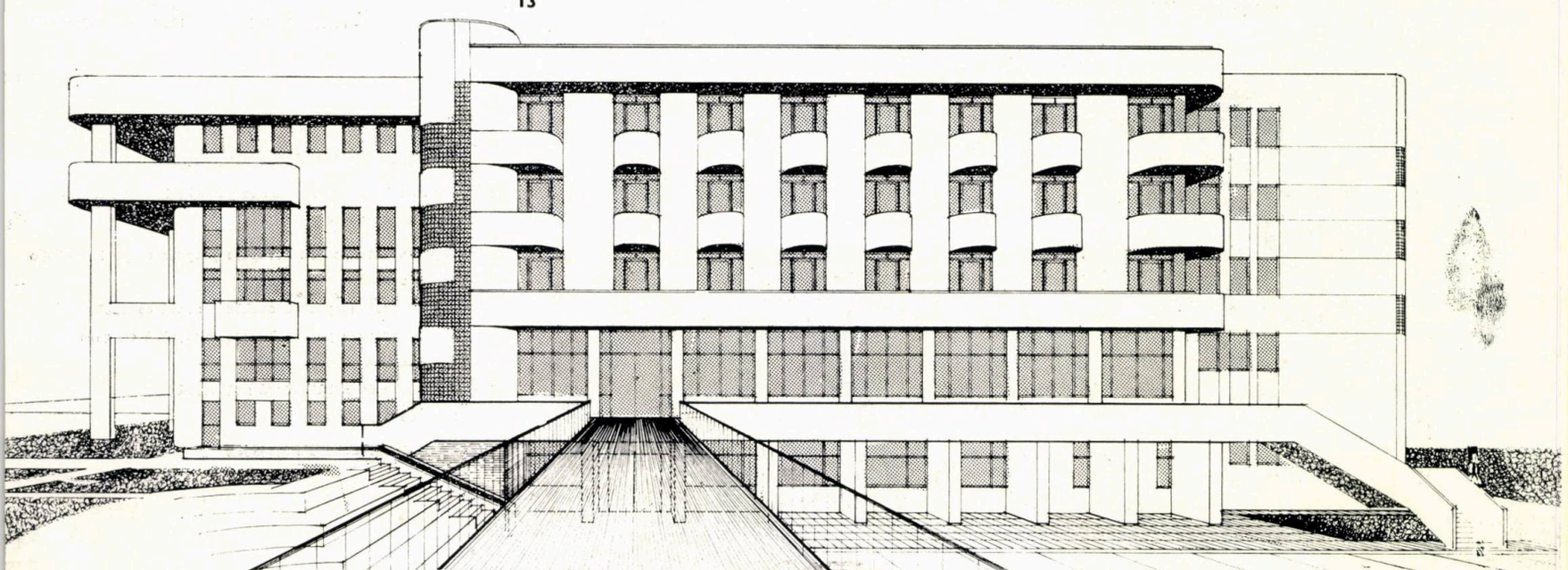

ASPECTE LEGATE DE SISTEMATIZAREA ORAȘULUI SIRET

Orașul SIRET a apărut și s-a dezvoltat — în continuitatea formării și evoluției spațiului urban medieval de pe teritoriul țării noastre —, ca o rezultantă a contextului natural, a condițiilor istorice și sociale.

Activitatea vieții economice și, în principal, a schimburilor comerciale au imprimat Siretului, aflat la intersecția unor importante drumuri comerciale, o evoluție ascendentă, pînă în timpurile lui Petru I Mușat ajungînd să fie capitală a Moldovei. Mutarea acesteia la Suceava va declanșa o lungă și lentă perioadă de stagnare a orașului, astfel încît, în 1902, Mihai Teliman [1] putea afirma că: «Sub astfel de împrejurări, se reduce însemnătatea industriei, a comerțului și a meseriei, la acea cifră rotundă pe care matematicienii au pus-o hat între pozitiv și negativ». Cît privește înfățișarea orașului, același autor nota cu amărăciune: «Piața centrală, un poligon pentru care geometria n-a aflat un nume de botez, e veșnic murdară (. . .) Stradele Siretului nu-s largi, însă destul de glodoase ca să-ți pierzi papucii — dacă-i ai».

Astăzi, prin grija conducerii partidului și a statului nostru, orașul Siret cunoaște dezvoltarea firească și amplă de care, în anii socialismului, se bucură toate orașele și așezările țării.

Noua schiță de sistematizare, prevede dezvoltarea orașului astfel încît, în perspectiva anului 2000, populația să crească, de la 7000, la circa 20000 locuitori și aceasta pe baza revitalizării vieții economice.

Astfel, Siretul, multă vreme cotat drept curiozitate pentru faptul că avea gară dar nu avea cale ferată, va fi acum racordat la Magistrala feroviară București—Suceava—Vicșani; maidanul «toloaca mlăștinoasă» a devenit zonă industrială în plină dezvoltare; rîul Siret, care se plimba în voie rupînd din pămîntul mănos, e regularizat odată cu construirea barajului acumulării de la Rogojești; centrul orașului, la rîndul lui, și-a schimbat înfățișarea, vechilor construcții insalubre și fără valoare urmînd a le lua locul noi blocuri; s-a stabilit, de asemenea, amplasamentul noii Case de Cultură. Ansamblul de locuințe Siret Vest II *este o realitate, iar* Ansamblul Siret Vest III *a ieșit de pe planșetă. Totodată, începe să capete contur dezvoltarea centrului pe direcția est-vest, spre* Cartierul Mănăstioara *(strada 8 MAI).*

Zona industrială și apariția căii ferate au determinat restructurarea rețelei stradale printr-o intervenție radicală în vechea tramă stradală.

Datorită amplasării noii gări în parcul sportiv, acesta din urmă se va muta pe terasa inferioară a rîului Siret, pe un teren de altfel impropriu altor folosințe și către care orașul prezintă și o orientare generoasă.

Siretul dispune de construcții vechi în stare bună și notabile ca arhitectură. Printre monumentele de arhitectură medievală, se remarcă lăcașul Sf. Treime, prima construcție de cult din piatră pe plan trilobat și cu ornamente din ceramică smălțuită, considerată a constitui moment de referință pentru dezvoltarea ulterioară a arhitecturii din Moldova, ce va culmina prin operele perioadei lui Ștefan cel Mare.

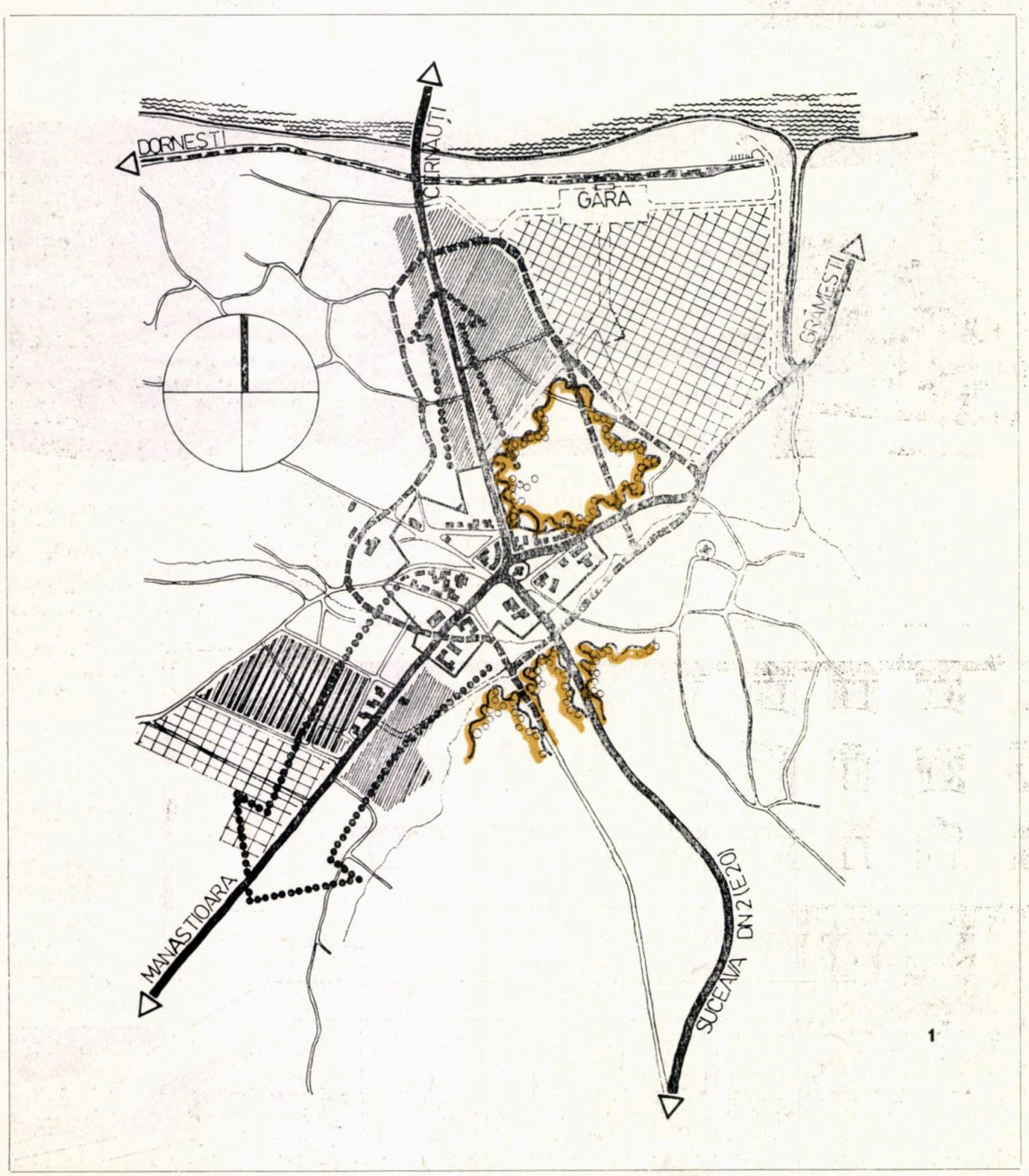

1

[1]. Mihai Teliman — FOILETOANE, Ed. Națională, Cernăuți, 1902, pag. 101.

Direcțiile de dezvoltare ale orașului
Zona de locuințe realizate pînă în 1984 și în curs de execuție
Amplasamente pentru locuințe propuse etapa 1985-1990
Industrie
Străzi propuse pentru ocolirea zonei centrale
Străzi propuse pentru legarea orașului cu gara
Cale ferată
Monumente de arhitectură medievală
Zone de agrement
Lacul de acumulare Rogojești

6

2

Amplul și valorosul conținut de trecut istoric al orașului se îmbogățește, însă, pe zi ce trece, astfel încît, cadrul construit pe care-l creăm astăzi, pentru satisfacerea nevoilor de viață ale siretenilor, să fie în măsură să răspundă, atît cerințelor actuale, cît și aspirațiilor și nevoilor viitoare ale locuitorilor.

Arh. CONSTANTIN RABINIUC

3

1. ORAȘUL SIRET — PRINCIPALELE ELEMENTE ALE SISTEMATIZĂRII 2. BLOCUL 1 — CENTRU 3, 4. STRADA 8 MAI — ANSAMBLUL SIRET VEST 5, 6. ZONA CENTRALĂ VECHE

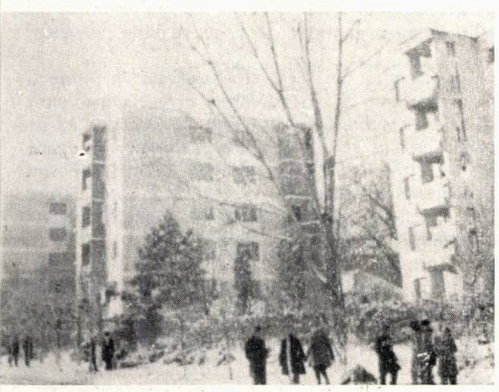

4

5

convorbire cu...

Arhitectul ZOLTAN TAKACS

DACĂ NU PRACTICI, NU EXIȘTI

- Viitorul va apropia și mai mult arhitectura de design
- Nu concep arhitectura neînsoțită de o tehnologie avansată
- Și esteticul trebuie modelat de prezent, de acel « posibil tehnologic » al zilelor noastre
- Adevărul e că meseria de arhitect este foarte grea. Școala este pe măsura meseriei, deci tot foarte grea
- « Postăvăria » este o casă la scara orașului
- Cînd face o casă, arhitectul este singur, numai cu el însuși
- Dacă nu te informezi, n-ai ce căuta în meseria asta
- Comanda socială trebuie să asimileze ceea ce pot oferi tinerii arhitecți

Arhitect Radu Drăgan: *V-aș propune să începem cu . . . începutul. Cum ați ajuns la meseria de arhitect ?*

Arhitect Zoltan Takacs: Trebuie să recunosc că, pînă acum, nu m-am gîndit la asta. Dar, în fine, dacă mă gîndesc . . . aveam vreo 4—5 ani și, odată, am făcut un desen. Un desen care era chiar o căsuță, cu un gard, cu un pom. Și treaba asta era făcută pe o cutie de chibrituri. Am desfăcut cutia și am desenat. Am descoperit, cu totul întîmplător, acest desen peste vreo 20 de ani și am rămas și eu stupefiat.

Arh. Radu Drăgan: *Între timp, nu v-ați mai gîndit la el, nu ?*

Arh. Zoltan Takacs: La arhitectură, mai puțin. Aveam, totuși, un hobi cînd eram în liceu. Îmi plăcea, de exemplu, să mă uit la vagonele de cale ferată. Nu știam eu prea multe despre *design*, la vremea respectivă, dar mă frapau totuși unele care aveau o anumită formă. Pe urmă, îmi plăceau unele case, cum ar fi cele de pe strada din Cluj unde am locuit, oraș în care m-am și născut de altfel. Mă uitam la aceste case și-mi puneam întrebarea — asta de ce-i așa? Asta de ce-i altfel? De la început preferințele mele se opreau asupra celor ce aveau forme foarte exacte, foarte geometrizate.

Arh. Radu Drăgan: *Vă amintiți vreo casă anume care să vă fi plăcut ?*

Arh. Zoltan Takacs: Ar fi foarte greu să-ți dau un exemplu. În orice caz, aceste case erau aproape de zona Feleacului și de cea a Clinicilor. Acolo, într-adevăr, prin anii '40, se putea citi stilul, pe care l-am numit apoi *modernism* . . . Întotdeauna mă interesau formele nete mă preocupa exteriorul. Mă fascina, cum spuneam, și un vagon de cale ferată.

R.D *Da, dar arhitectura ardelenească e destul de introvertită, exteriorul arată foarte puțin din ceea ce se petrece înăuntru, în casa respectivă.*

Arh. Zoltan Takacs: Asta e un punct de vedere.

R.D.: *Zidul aproape orb la stradă.*

Z.T.: Te referi la niște plinuri foarte mari, la niște volume capsulate.

R.D.: *Dacă vreți !*

Z.T.: Este o arhitectură care îmi place. Poate să spună mult mai mult decît o fațadă decorativistă. Tocmai aceste proporții simple pe care le găsești, raportul gol-plin.

R.D.: *Și, totuși, există zone transilvănene cu o arhitectură foarte specifică. Dacă mă gîndesc, de pildă, la barocul orădean, care e, totuși, foarte încărcat. Nu v-a influențat deloc latura asta a lucrurilor ?*

Z.T.: Nu, deloc. Uite, eu cred așa: ca să faci o arhitectură de bună factură, nu poate să te intereseze în nici un caz numai decorativismul. După cum nici nu cred că e bine să accepți o ruptură între cele două atitudini. O fațadă a lui Michael Graves — cu toate picturile ei — poate să stea foarte bine lîngă o fațadă în aluminiu a acestui redutabil Richard Meier.

R.D. *De fapt, Bucureștiul este unul din cele mai bogate orașe în materie de arhitectură de locuințe moderne, din perioada interbelică. Să ne gîndim la Aleea Alexandru — în zona asta, sînt o sumedenie de vile foarte . . .*

Z.T.: Extraordinare !

Z.T.: *Adică, mie mi se pare că ceea ce ați făcut dumneavoastră, împreună cu Viorel Simion — și cu încă alții cîțiva — reprezintă o bună continuare a tradiției arhitecturii noastre interbelice. Pentru că, în afara arhitecților cunoscuți — Horia Creangă, G. M. Cantacuzino, Duiliu Marcu ș.a. — au existat o mulțime de arhitecți mai puțin cunoscuți, care au făcut lucruri de foarte bună calitate, de care Bucureștiul e plin, chiar cartierele mărginașe. Undeva, prin zona Mărășești, am fost frapat de un bloc p + 4, foarte modest prin amplasarea lui, care semăna destul de mult cu hotelul de la Galați al lui Viorel Simion: registrele de ferestre continue, cu un ultim etaj retras, cu ferestre rotunde. Cred că nu trebuie să neglijăm această tradiție — destul de modestă în afirmarea ei — dar care a fost foarte viguroasă la noi între războaie și imediat după cel de-al doilea război mondial. Firul ei părea că s-a pierdut; mi se pare că e foarte bine că ea a fost reluată prin cîteva realizări.*

Z.T.: Cred că abia în ultimii ani am ajuns să înțelegem foarte bine acest *circuit poliglot al expresiei arhitecturale*. Eu zic că nu poți să te situezi în afara a ceea ce se creează și se lucrează, la un moment dat, în orice colț al lumii. Este inadmisibil.

R.D.: *În mod programatic sau prin forța lucrurilor ? Adică printr-o situare conștientă pe această poziție sau . . .*

Z.T.: Trebuie să te situezi în mod *conștient* pe această poziție, să facă parte, obligatoriu, din interesul propriu pentru arhitectură al profesionistului, din documentarea pe care acesta și-o face în permanență și care trebuie să fie multilaterală. Cred că, atunci cînd s-au făcut acele case — care ne plac și astăzi atît de mult —, acei arhitecți români, nu numai vîrfurile de care s-a vorbit, *ca* și cei mai modești dar care au făcut totuși, cum ai spus, lucruri foarte bune, participau foarte activ la ceea ce se întîmpla în arhitectura modernă, mondială, din vremea respectivă. Era un flux extraordinar de *schimburi de idei*. Existau aceste interferențe, această reciprocă încredere, acest *paralelism al vîrfurilor*. Arhitectul român se situa într-un fertil dialog cu orice creator francez — dacă vrei — ; consider, deci, că arhitecții care făceau în București ceea ce se făcea, pe vremea aceea, nu erau numai niște arhitecți *ai modei*. Pentru că unii spun așa: « Domnule, fac o arhitectură prea a modei anilor respectivi ! » Eu consider că e greșită o astfel de părere. Casele în discuție sînt, totuși, de o calitate cu totul ieșită din comun. Unele, probabil, făcute pe bani grei, dar sînt unele la care se vede că au fost făcute pe bani mai puțini, dar bine folosiți. Ca volumetrie, ca funcționalitate, ca organizare, sînt foarte bine realizate.

R.D.: *In momentul de față, se manifestă în lume o întoarcere la istorism, la niște imagini care țin mai mult de trecut. De exemplu, Quinlan Terry se întoarce la un elisabetanism revolut sau, în cel mai bun caz, la epoca victoriană. De altfel, și Krier face niște lucruri care sînt numai în aparență moderne. Eu zic că toate astea întorc arhitectura cu cîteva sute de ani buni în urmă, negînd mișcarea modernă, cu toate preceptele ei.*

Z.T.: Uite ce părere am: arhitectura, la ora actuală, poate să-și permită să facă orice.

R.D.: *Din punct de vedere tehnologic ?*

Z.T.: În primul rînd din punct de vedere tehnologic. Undeva, un viitorolog spunea că tehnologia reprezintă ideologia fundamentală a zilelor noastre. Mă rog, e părerea lui. Dar, în ceea ce privește arhitectura, s-ar putea ca, în unele privințe, să aibă oarecare dreptate. Cred că « ideologizarea » stilurilor în arhitectură nu e altceva decît rezultatul acestui « posibil orice », oferit tocmai de către tehnologie. Pentru mine, nu mai este o surpriză dacă văd grefate, pe o volumetrie arhitecturală gîndită mai *cauzist*, niște elemente, niște goluri, niște punctări, cum zici tu, chiar *victoriene !* Victoriene da, dar în cu totul alt sens, la un nivel diferit de interpretare. O fereastră curbată, cu sprosuri albe, alcătuind un fin caroiaj și amintind nostalgicul parfum victorian. Foarte frumos ! Dar punerea în operă, tehnologia execuției, materialele, aparțin zilelor noastre.

Dacă, pe timpul Războiului Burilor, o astfel de fereastră ar fi reprezentat, poate, și o performanță tehnologică, astăzi, însă, tocmai industria îmi permite să concep altfel jonțiunea vizuală cu exteriorul, pentru care realizez fereastra respectivă. Cu alte cuvinte, și esteticul trebuie modelat de prezent, de acel « posibil tehnologic » al zilelor noastre.

R.D.: *Este și o extremă, în care tehnologia aproape că nu mai joacă nici un rol, în care se recreează atmosfera și stilul unei epoci — de exemplu, în cazul unei piețe, al unei locuințe, la care nu-i nevoie de cine știe ce tehnologie.*

Z.T.: Eu nu concep arhitectura neînsoțită de o tehnologie avansată. Pentru mine, arhitectura este tot design. Dar, să facem o precizare: obiectul de design al arhitecturii — clădirea deci — îl conține în întregime pe om. Îi creează un microclimat adecvat, un anturaj propice muncii, odihnei, destinderii, traiului nestingherit.

Sînt convins că viitorul va apropia și mai mult arhitectura de design. Va fi poate un proces de integrare și nu numai o simbioză, un fel de paralelism în creație.

Arhitectura zilelor noastre este de multe ori acuzată de rămînere în urmă, de conservatorism, de subiectivism, de incapacitatea asimilării celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii. Consider că nu este o acuzație chiar lipsită de temei.

« Postmodernismul » — pe care Venturi l-a creat, iar Charles Jencks l-a botezat ca atare — mi se pare a fi o etapă firească în creație. Mă deranjează, însă postmodernismul « comercial », apărut în ultima perioadă, în care prostul gust se lăfăie și diletantismul te amețește. Unii vorbesc despre un inclusivism pragmatic, alții despre un « neoeclectism » si așa mai departe.

Vreau însă să-ți vorbesc despre altceva: pînă și cele mai reprezentative realizări postmoderniste n-au recurs la altceva — în rezolvarea structurilor, a circuitelor funcționale și echipării tehnice — decît tot la acele « invenții » tehnologice care erau atît de specifice arhitecturii moderne ! Cît privește greșita înțelegere a « încălzirii » fațadelor, a « umanizării » arhitecturii, e desigur doar un palier, o etapă « de odihnă », pentru că — de fapt — nu există așa ceva ! Cu cît faci o arhitectură mai perfectă, cu atît ai « umanizat-o » mai mult !

R.D.: *Cu ajutorul tehnologiei ! Să vă întreb, atunci, ce părere aveți de Piano și Rogers și despre arhitectura* high-tech ?

Z.T.: Nici așa ! Și să-ți spun și de ce nici așa: pentru că, la Piano și Rogers, arhitectura a fost subordonată unor mecanisme simple.

R.D.: *Simple, prin imagine ?*

Z.T.: Și prin imagine și prin ceea ce oferă funcțional. Arhitectura nu trebuie să se ascundă niciodată. Dacă obiectul arhitectural este o mașinărie perfectă, atunci să și arate ca atare !

R.D.: *Facultatea ați făcut-o la București . . .*

Z.T.: . . . Unde am avut — trebuie să recunosc — un noroc deosebit. În primul rînd, am fost elevul profesorului Ascanio Damian, care mi-a fost și profesorul îndrumător la diplomă. Profesorul, arhitect cu elan deosebit de avangardist, știa să mobilizeze interesul și stăruința studentului spre tot ceea ce considera că, la ora respectivă, era cel mai bun în materie de arhitectură. Le-a permis studenților să se gîndească, cu ambiție și sîrg, la orice. Era, în același timp, și foarte atent, ca, totuși, să fii în stare **să** termini și proiectul, lucru care pe mine m-a impresionat deosebit. Asta a fost — hai să-i zicem — prima fază. A urmat a doua, în care, după ce am terminat facultatea, am avut marele noroc să fiu colaboratorul profesorului Cezar Lăzărescu. Un Lăzărescu al anilor 1966, 1967, 1968, 1969, deci, într-o vervă nemaipomenită, într-o epocă de creație extraordinară și cu un colectiv de arhitecți unul și unul . . . Mai știam și eu cîte ceva despre execuție, chiar și înainte de a ajunge în colectivul Lăzărescu, dar abia acolo am aflat, în adevăratul înțeles al cuvîntului, ce înseamnă să faci o casă de la **a** la **z**. Adică, să gîndești, să desenezi și, pe urmă, să realizezi pe șantier. Ce să-ți mai spun, a fost o școală binevenită și care a durat mulți ani. Nu întîmplător, continui să fiu lector la atelierul profesorului Lăzărescu.

Am avut și o altă perioadă deosebit de bogată — cîțiva ani buni, am fost asistentul regretatului academician Octav Doicescu.

Deci, dacă stau și mă gîndesc, profesor l-am avut pe Damian, practică în adevăratul sens al cuvîntului am făcut la Lăzărescu și cei mai fructuoși și mai frumoși ani de asistență — ca, relativ, tînăr asistent — i-am avut în preajma lui Doicescu. E vorba, deci, de niște șanse, pe care puțini dintre colegii mei au reușit să le aibă. Punînd cap la cap toate aceste lucruri, deduc că am trecut prin niște faze de formare, pe care nici că le-aș fi putut pretinde a fi mai ideale decît au fost.

R.D.: *La ce vîrstă credeți că se încheie formația unui arhitect ?*

Z.T.: Iată o altă întrebare destul de grea. Nu cred că facultatea noastră de aici, din București, poate fi foarte bine înțeleasă, de la început, de un tînăr de 18 ani, în toate rosturile și importanța ei. Adevărul e că meseria de arhitect este foarte grea. Școala este pe măsura meseriei, deci tot foarte grea. Și ca să și poți spune despre un tînăr, care a făcut acești 6 ani, că a și ajuns la o oarecare maturizare . . . Cred că s-ar putea, începînd din anul 7 încolo ! Importantă este preponderența *educației de planșetă* — e un termen introdus de profesorul O. Doicescu, care, nu fără o nuanță hazlie, spunea: « domnule, noi suntem *planșetari* » . . .

R.D.: *Ce-nseamnă planșetar ?*

Z.T.: Planșetar este profesionistul care a lucrat și a creat la planșetă, nu numai *desene*, ci case. Cel care a construit case, care, efectiv, a lucrat masiv la planșetă făcînd și case. Fac aici o paranteză: Doicescu nu agrea, totuși, planșetarii care nu aveau și cultura necesară, pe măsura a ceea ce lucrau. Dar, niciodată, n-a acceptat să aibă asistenți sau lectori numai teoreticieni. Ei trebuiau să fie, în primul rînd, oameni de planșetă. Și să știi că la fel este și profesorul Cezar Lăzărescu și — ceea ce mă bucură foarte mult — și profesorii din generația mai tînără, cum sînt Cornel Dumitrescu, Emil Barbu Popescu ș.a.

R.D.: *Care este prima dumneavoastră lucrare ?*

Z.T.: . . . Hai să nu vorbim despre ea !

R.D.: *Nu vreți ?*

Z.T.: Nu

R.D.: *Mi se pare foarte important primul lucru pe care-l faci.*

Z.T.: Uite de ce — pentru că dacă-ți spun, n-ai să mă crezi —, primele două lucrări — fiindcă nu e vorba doar de una singură, ci de două — pe care le-am făcut pe cînd încă nu aveam diplomă, ci eram doar tehnician, sînt un bloc de locuințe la Toplița și o plombă la Odorhei, de fapt era vorba de un proiect început, pe care l-am transformat. Al doilea proiect, de la Odorhei, e mai reușit. Nu l-am mai văzut de peste 20 de ani !

R.D.: *Care ar fi, atunci, prima lucrare de care vă amintiți cu plăcere sau care considerați că vă reprezintă, în care ați simțit că . . .*

Z.T.: Da, ei bine, am făcut o casă de vacanță, cu ani în urmă, unui beneficiar din provincie, lîngă Sovata . . .

R.D.: *Care s-a construit ?*

Z.T.: S-a construit. Era un volum simplu, alb, în natură. Din păcate, beneficiarul a murit, a rămas familia care a făcut o serie de transformări, o supraetajare, pe urmă din casa de vacanță s-a făcut o locuință în toată regula, care, acum, aduce foarte puțin cu ceea ce am proiectat eu . . .

R.D.: *Da, se-ntîmplă . . . Mi-aduc aminte — este ca un făcut —, prin anii '50, Paul Rudolph construia la Pruitt Igoe un ansamblu, care a fost acuma demolat și a cărui demolare a fost primită cu satisfacție, ca semn al dispariției arhitecturii moderne . . . Vreau să vă întreb ce iubiți mai mult, ca material ?*

Z.T.: Ca material, să știi că n-aș putea să spun că am preferințe.

R.D.: *De exemplu, Postăvăria a fost îmbrăcată în cărămidă aparentă.*

Z.T.: În ceea ce privește alegerea materialului, sînt, aproape întotdeauna, dirijat de cauze obiective — programul respectiv, posibilitățile de execuție, care sînt foarte importante . . . Și, să știi că, de foarte multe ori, contribuie și conjunctura momentului. Ca să mă refer la Postăvărie — de pildă —, dacă, la ora respectivă, n-am fi găsit un placaj de cărămidă care ne-a convenit și ca modulare, ca proporție și culoare, poate că n-am fi îmbrăcat-o. Studiile pe care le-am făcut — mai ales la faza de amplasament și propuneri de fațade — n-au fost, de la început, numai pentru cărămidă. Adică, am prevăzut și posibilitatea de a imita o fațadă din beton aparent. Sau chiar de a folosi eventual un anumit gen de tencuială, care era însă sub semnul întrebării din cauza volumelor foarte mari, care n-au articulațiile de care aveam nevoie; mai mult ca sigur că efectul plastic ar fi fost, la ora actuală, cu totul altul. Dar studiile noastre preliminare — realizate împreună cu colegul Viorel Simion — n-au exclus și alte materiale. Poate că a fost un exces de prudență. Poate ! Îmbunătățirile aduse ulterior, pe parcursul studiilor, au fost subordonate totalmente acestui placaj de cărămidă. Dar deja știam unde se fabrică, aveam mostrele respective, culoarea ne plăcea. . . Unele mici elemente de fațadă au fost create astfel încît să facă viabilă dualitatea pe care am căutat-o sticlă-cărămidă. Ceea ce oferim acolo — ca fațadă — este tocmai această simbioză între suprafețele mari placate în cărămidă și suprafețele mari de sticlă. Dar, ca arhitectură, am căutat să fie o arhitectură destinată, în primul rînd, funcțiunii pe care o adăpostește. Am exclus din plecare decorativismul fals, pentru a încadra clădirea în frontul existent, masiv, de locuințe. Am urmărit, chiar, să contrazicem această monotonie; am evitat să căutăm tot felul de rafinamente, ieșite din comun, pentru a ne încadra într-o anumită textură a frontului . . . Nu. N-am urmărit aceasta ! Din plecare, ne-am gîndit să fie *altceva*.

Înțeleg, însă, că vrei să rămînem tot la materiale?

R.D.: *Oarecum.*

Z.T.: Mai fac doar o mică precizare. Uite, realizez acuma și o altă casă la Tîrgu Jiu, o *Casă a Tineretului*, hotel, bază de agrement, restaurant pentru tineret (șef proiect complex: dr. arh. Emil Barbu Popescu). Și aici, apare această arhitectură pe care o îndrăgesc,

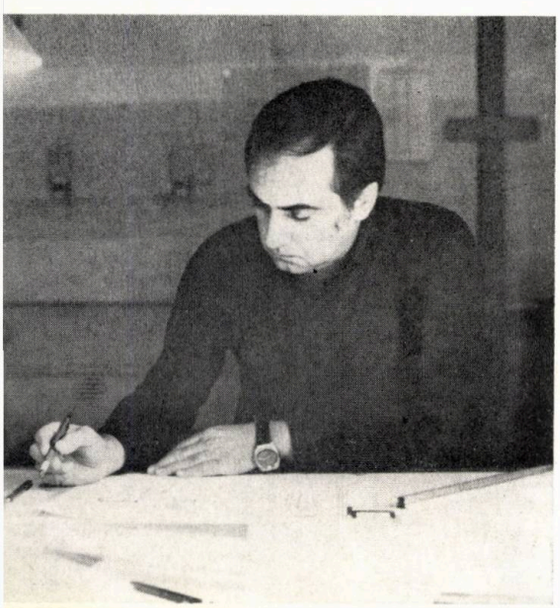

DEZVOLTAREA ÎNTREPRINDERII POSTĂVĂRIA ROMÂNĂ, BUCUREȘTI

Proiectare 1977—1980
Execuție 1980—1984

COLECTIV DE PROIECTARE:

Arhitectură: arhitecții **ZOLTAN TAKACS** (șef proiect), **VIOREL SIMION, PETRE POPA SCURTU** (I.P.I.U.)
Rezistență: prof. ing. **ALEXANDRU CIȘMIGIU,** ing. **DAN IONESCU,** ing. **MIRCEA CRIȘAN,** ing. **ALEXANDRU D. STĂNCIULESCU** (I.P.I.U.)

SUBPROIECTANT DE SPECIALITATE: INSTITUTUL DE ARHITECTURĂ « ION MINCU »

PROIECTANT GENERAL: INSTITUTUL DE PROIECTĂRI TEHNOLOGICE PENTRU INDUSTRIA UȘOARĂ

acest geometrism, acest neo-cubism — cum îl numesc eu — sau o încercare a acestui modernism reformat. În cazul acesta, materialul pe care l-am gîndit cu colegii B. E. Popescu și Dogaru nu putea să fie cărămida, în nici într-un caz. Căutam ca această clădire să fie o casă la « scara omului ». Postăvăria este o casă la scara orașului.

Material deosebit de valabil, cărămida îți permite orice. Îți poate permite, chiar, să faci o locuință minionă și foarte cochetă, care să nu te supere ca prezență. Totuși, de data asta, la Tîrgu Jiu, caut să fie o casă *albă*, care să amintească și tradiția și care să se și detașeze pe fondul vegetației ambiante. Și aici, apare ca dominant raportul între plin-gol, acest joc la care n-am renunțat. Cu alte cuvinte, alegerea materialului e dictată, în primul rînd, de ceea ce conține programul, de dimensiunile pe care le are casa și de zona în care este amplasată.

Îmi place foarte mult sticla. Cea pe care o oferă industria noastră, să știi că este de foarte bună calitate. Se poate folosi foarte bine și e produsul unei industrii cu care se poate colabora excelent. De exemplu, la

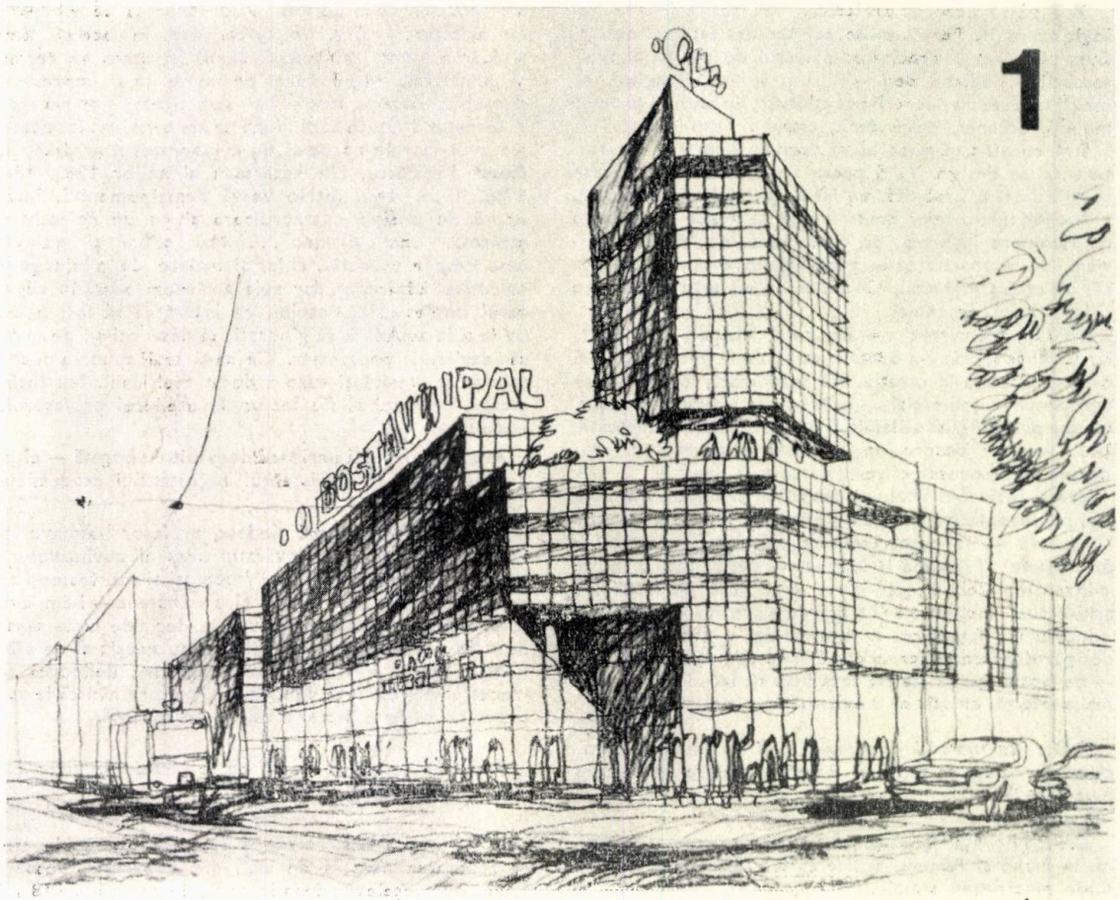

1

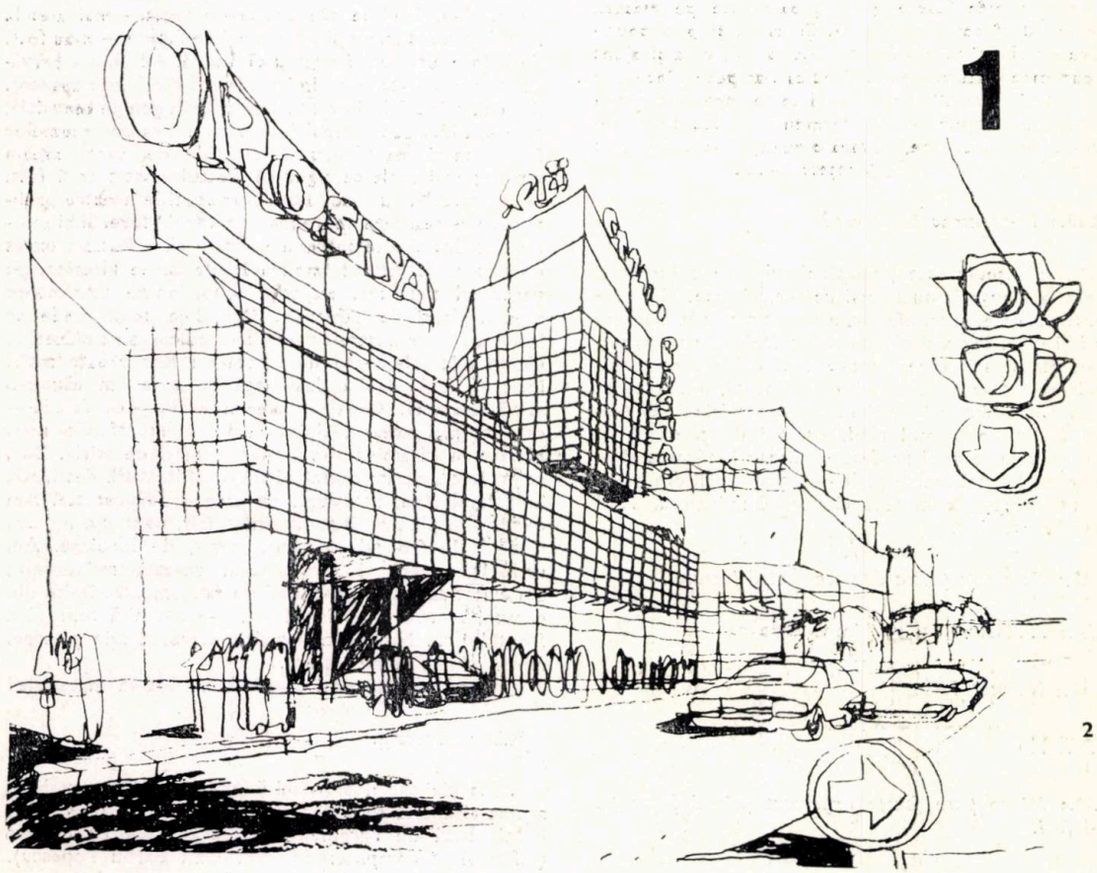

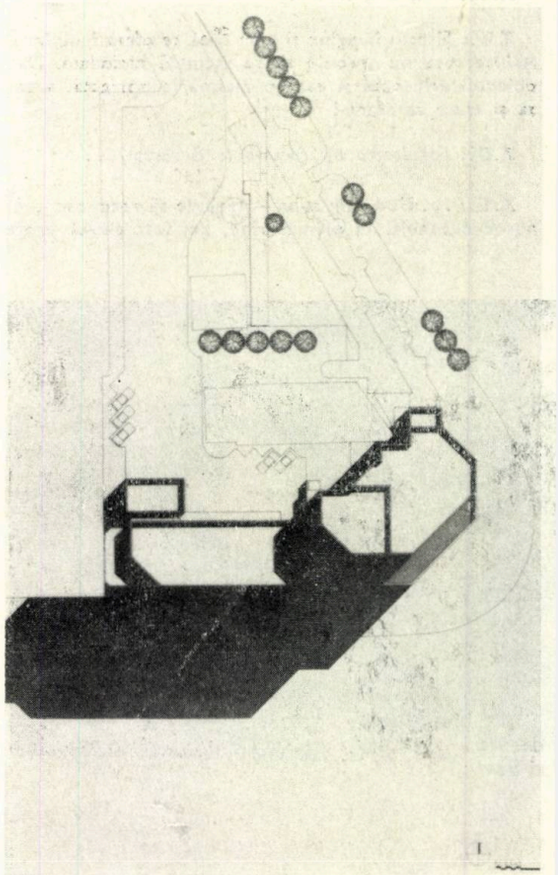

2 3

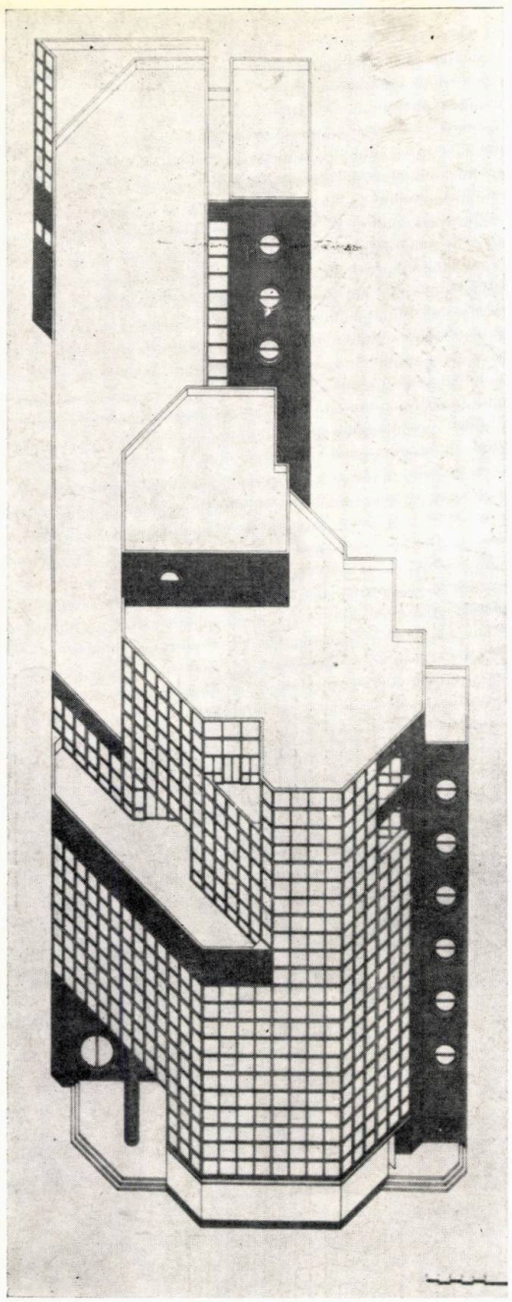

4 5

într-o mînă, aș avea o revistă ori o carte cu exemple din Kahn și, în cealaltă, creionul. Din păcate, mulți dintre arhitecții tineri și dintre studenți « se inspiră » în maniera asta din cele mai reprezentative opere ale postmodernilor. Evident că oricine poate spune: « Bine, dom-le, ai făcut niște geamuri rotunde? ! » Sigur că da, geamurile rotunde nu aparțin cuiva anume ! Le-a utilizat foarte bine și Isozaki și James Stirling; și le-am mai făcut și eu cu Viorel Simion !

R.D.: *Și japonezii . . .*

Z.T.: Imediat o să vorbim și despre japonezi. Vezi, fără să-l trădez pe Kahn, sînt împins, totuși, foarte tare spre acest geometrism. Și, unde am găsit niște corelări cu ceea ce gîndeam și simțeam, a fost tocmai acest Richard Meier. Totuși, cel care mă fascinează și care mă va fascina întotdeauna rămîne Kahn. Dacă

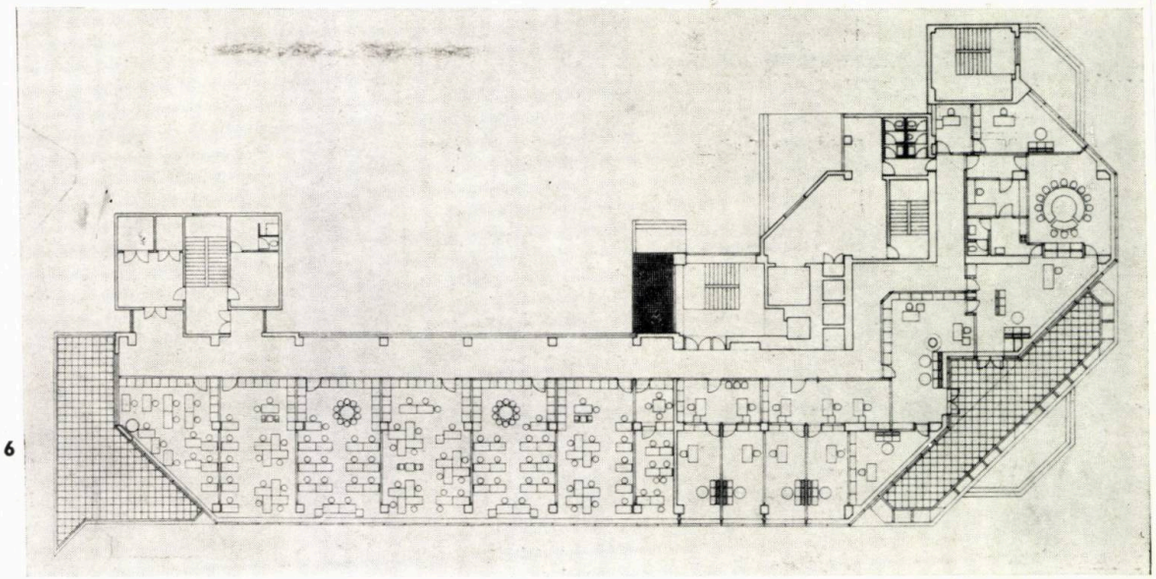

6

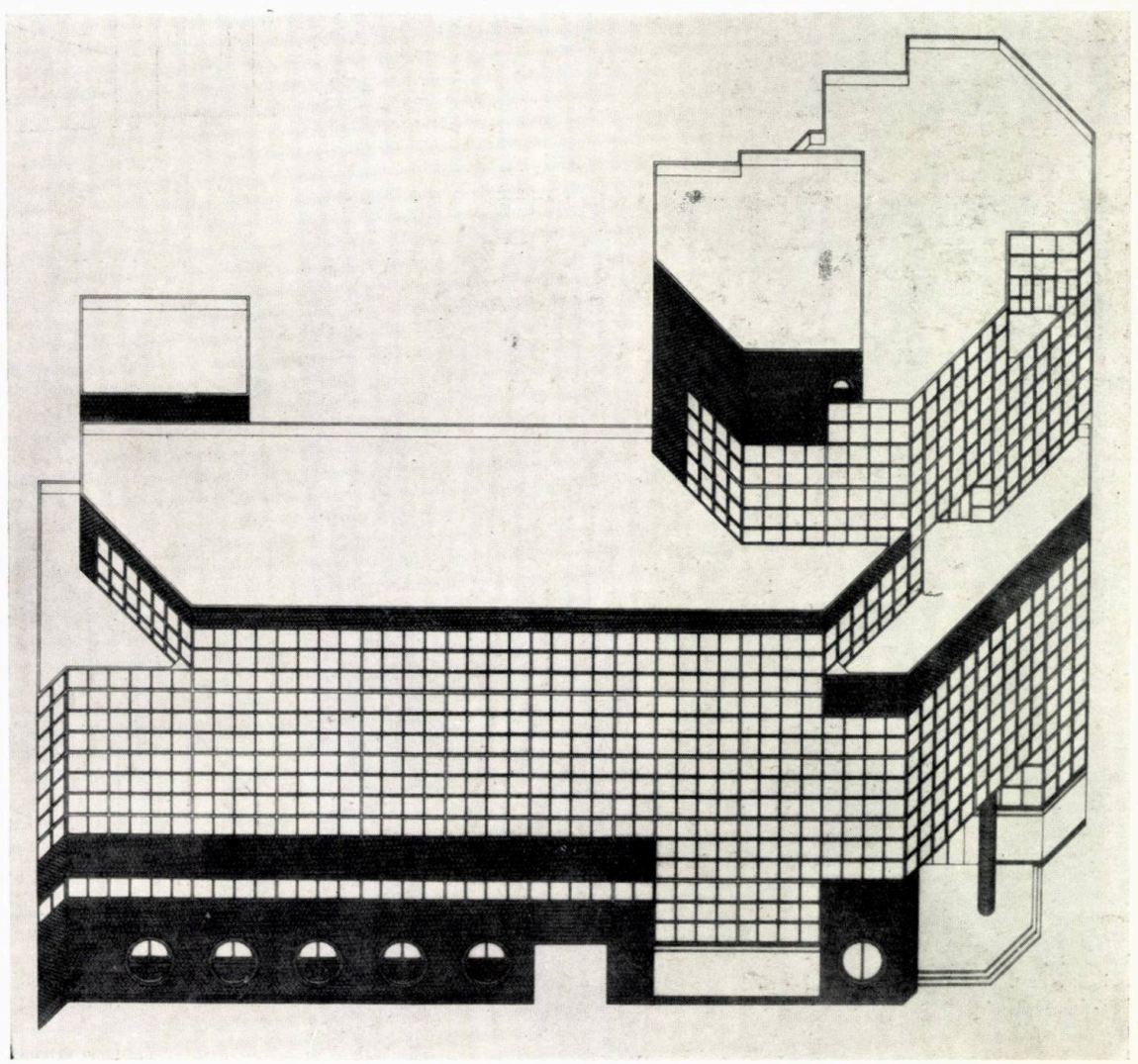

Postăvărie, pierderile de căldură sînt foarte mici. Inerția termică este deosebit de mare și, interesant, cu toate că pereții de sticlă nu sînt foarte bine etanșați, iarna este cald și vara răcoare.

R.D.: *Rămînînd cu discuția la Postăvărie, cred că aici se simte cel mai bine influența celor doi maeștri: Kahn și Stirling.*

Z.T.: Cel care mi-a plăcut și-mi place și acum în arhitectura mondială este Louis Kahn. Îmi place absolut tot ce a făcut.

R.D.: *La Stirling e, în ultima vreme, o deviere post . . . Vă place tot, inclusiv ultimele lucrări ?*

Z.T.: Inclusiv. Am ajuns acolo, încît nici nu mă gîndesc că ar putea să nu-mi placă ceva. Pentru mine au fost și vor fi mereu o sursă de inspirație. Nu în sensul că,

1, 2. Perspective — studii preliminare 3. Plan de situație 4, 5. Axonometrii soluția finală 6. Plan etaj curent.

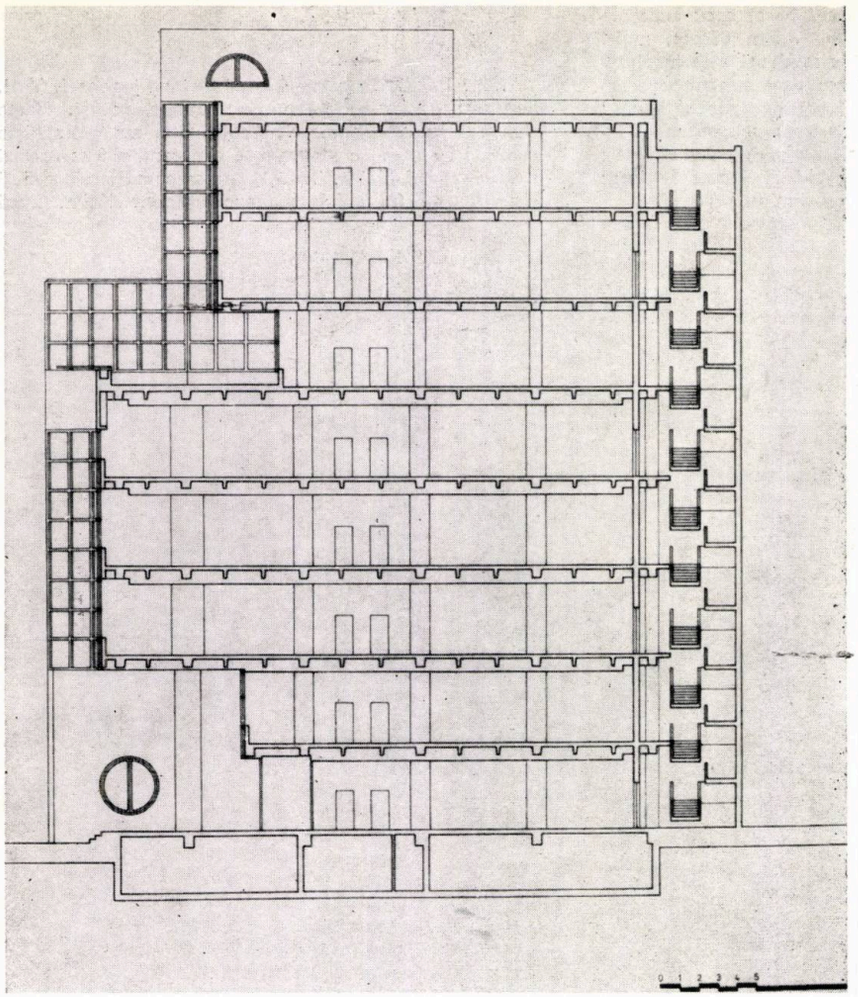

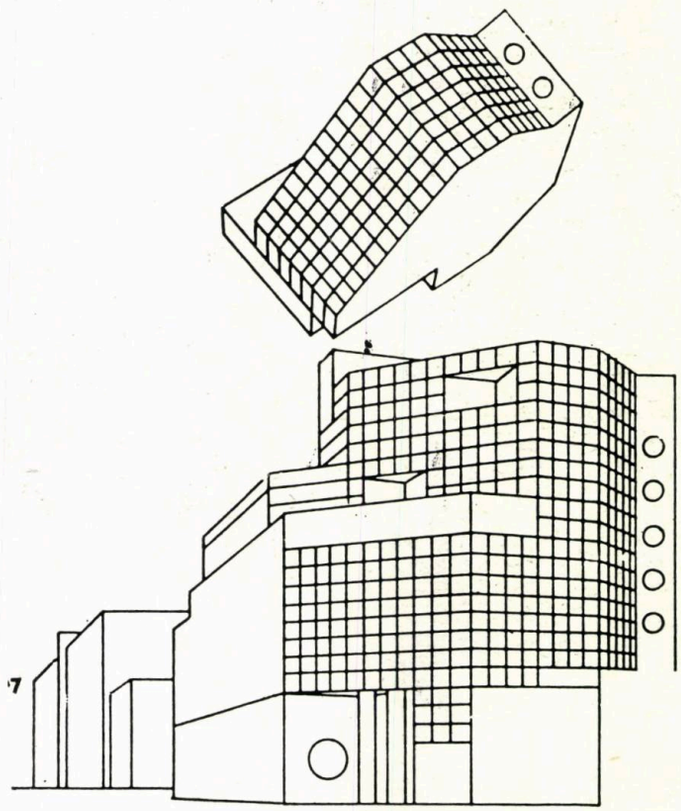

7

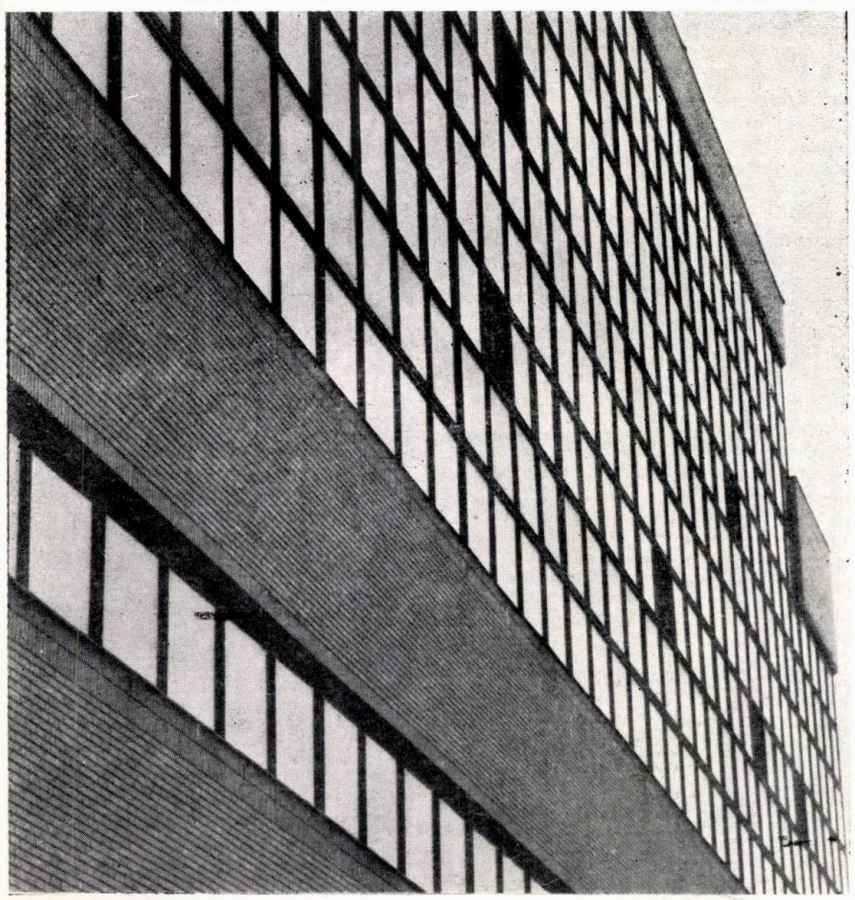

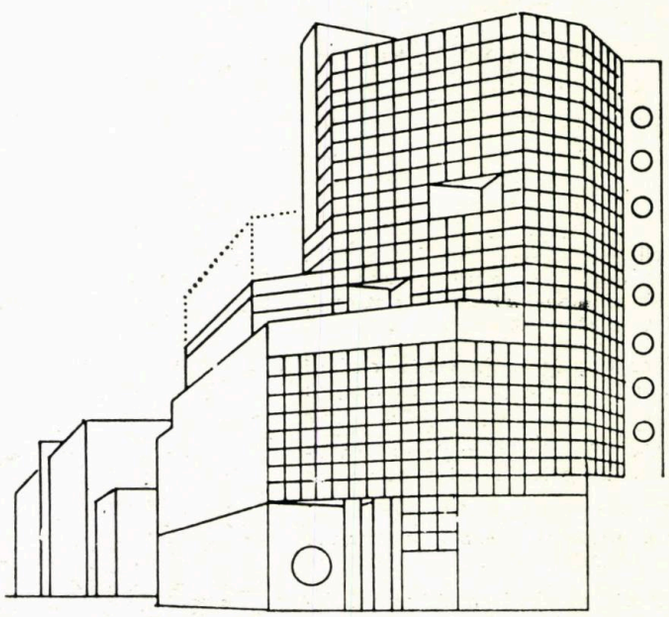

10

8

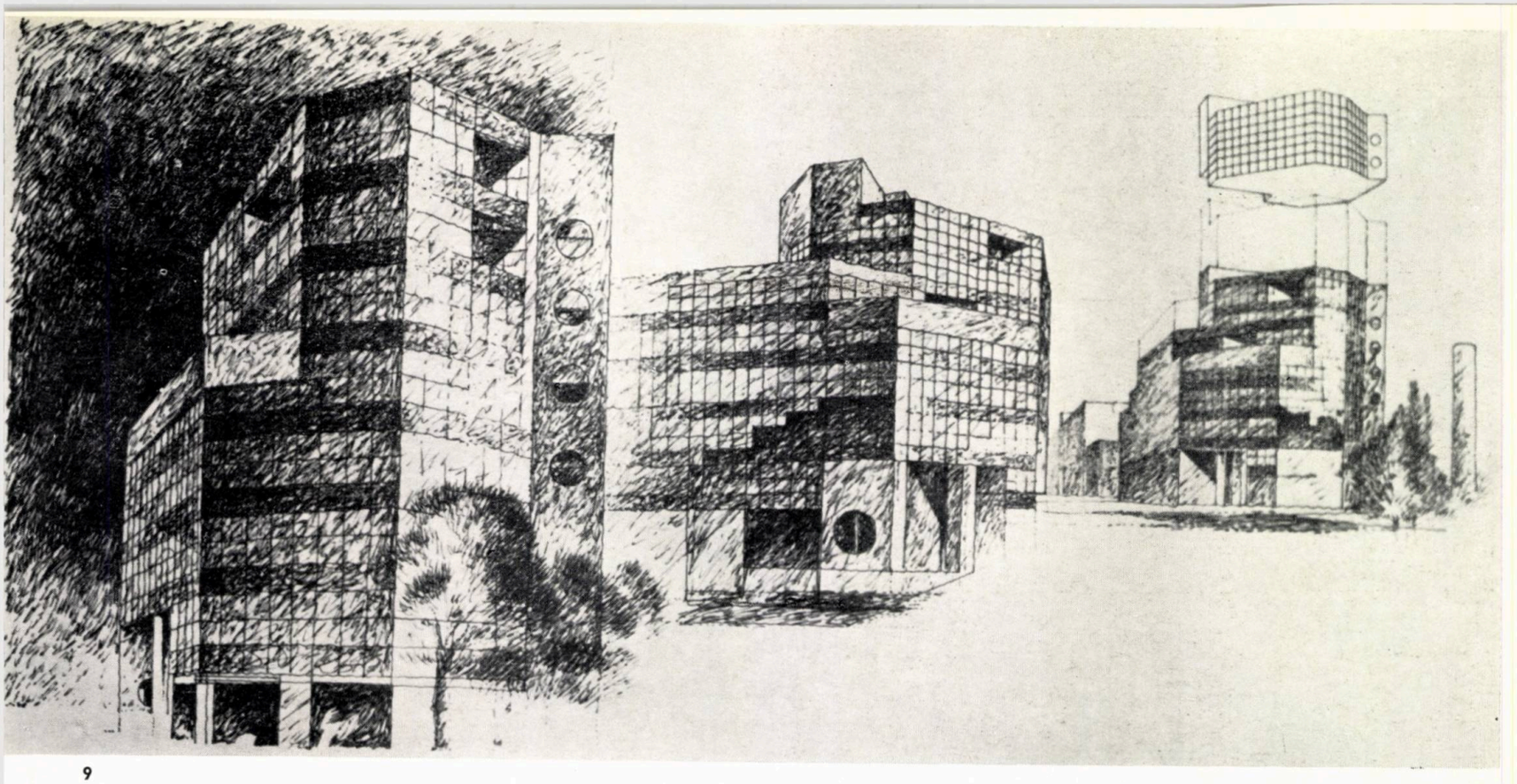

9

7. Secțiune 8, 9. Studii — alternative-renunțări-opțiuni
10, 11, 12, 13, 14. POSTĂVĂRIA ROMÂNĂ realizată

11

12

13

LOCUINȚE DE SERVICIU LA POSTĂVĂRIA ROMÂNĂ, BUCUREȘTI

15. Fațadă la strada Morarilor (vestică)

Faza P.E. 1981—1983

COLECTIV DE PROIECTARE

Arhitectură: arhitecții **ZOLTAN TAKACS** (șef proiect), **VIOREL SIMION**

Rezistență: prof. ing. **ALEXANDRU CIȘMIGIU**
PROIECTANT DE SPECIALITATE: INSTITUTUL DE ARHITECTURĂ «ION MINCU» BUCUREȘTI

vrei, pot să-ți enumăr arhitecții care îmi plac: începem, bineînțeles, cu Louis Kahn, apoi James Stirling și Hans Hollein. Și îmi mai plac foarte mult Mario Botta, Richard Meier și un alt arhitect american — care n-a construit mult, dar ce a construit mi se pare deosebit de valabil — Hobart Betts. M-ai întrebat de japonezi? Japonezii mă... bubuiau! Ani de-a rîndul! În primul rînd, tot ceea ce fac, în punerea în operă, în tehnologia de execuție etc, este peste orice așteptări! În ultimul timp, există și cîțiva din generația mai tînără — Fumihiko Maki și Tadao Ando. Dacă vrei să-i pui în ordinea preferințelor, ți-aș spune întîi Tadao Ando și pe urmă Fumihiko Maki.

15

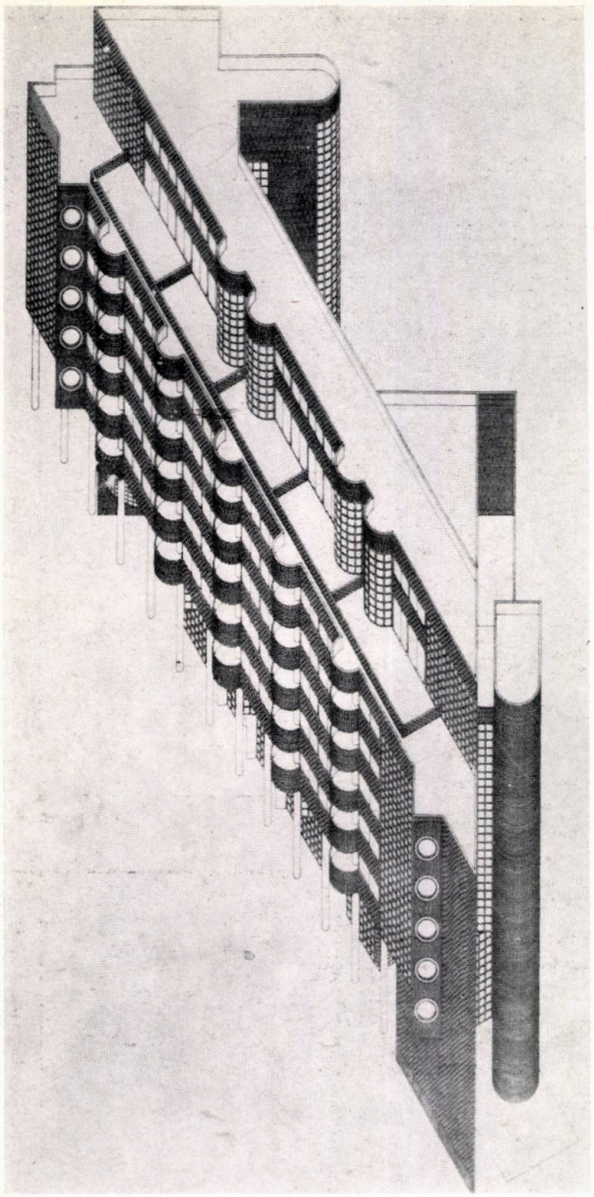

R.D.: *Deci, fundamentaliștii . . .*

Z.T.: Iartă-mă, te rog, uite, am avut posibilitatea să citesc un articol despre Tadao Ando, în care se vorbește foarte mult despre Kahn. Vezi, deci, că există o anume selectare preferențială.

R.D.: *Da, dar acest Tadao Ando, după mine, mizează mult și pe o anume regie . . .*

Z.T.: E mai « mistic ».

R.D.: *Există o locuință — casa Koshino — cu un living gol, în care lumina cade de sus și traversează spațiul . . .*

Z.T.: Știu, știu, știu. Exaltă misterul. Mizează — cum spui — pe o regizare.

R.D.: *De altfel, și la el, este o fascinație a suprafețelor mari, a betonului aparent, nedecorat de nimic . . .*

Z.T.: Da, da. O anume austeritate. Accept.

R.D.: *Aș vrea să vă întreb un lucru — iată, au existat și există controverse, în ceea ce privește Postăvăria — și unora nu le-a plăcut. Aș vrea să-mi spuneți părerea dumneavoastră despre poziția obiectului de arhitectură, la modul general.*

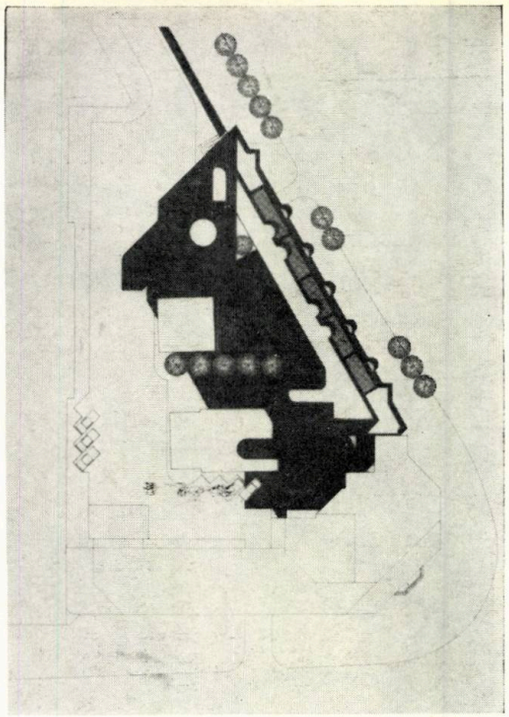

16 **17**

16. Axonometrie 17. Plan de situație 18, 19. Plan parter și plan etaj 1 20. Secțiune transversală 21, 22. Detaliu dublă travee de etaj curent, plan și axonometrie secționată.

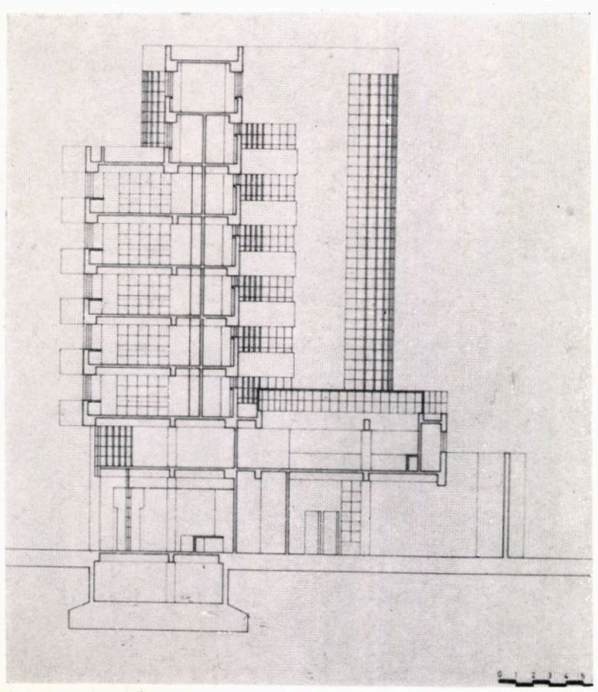

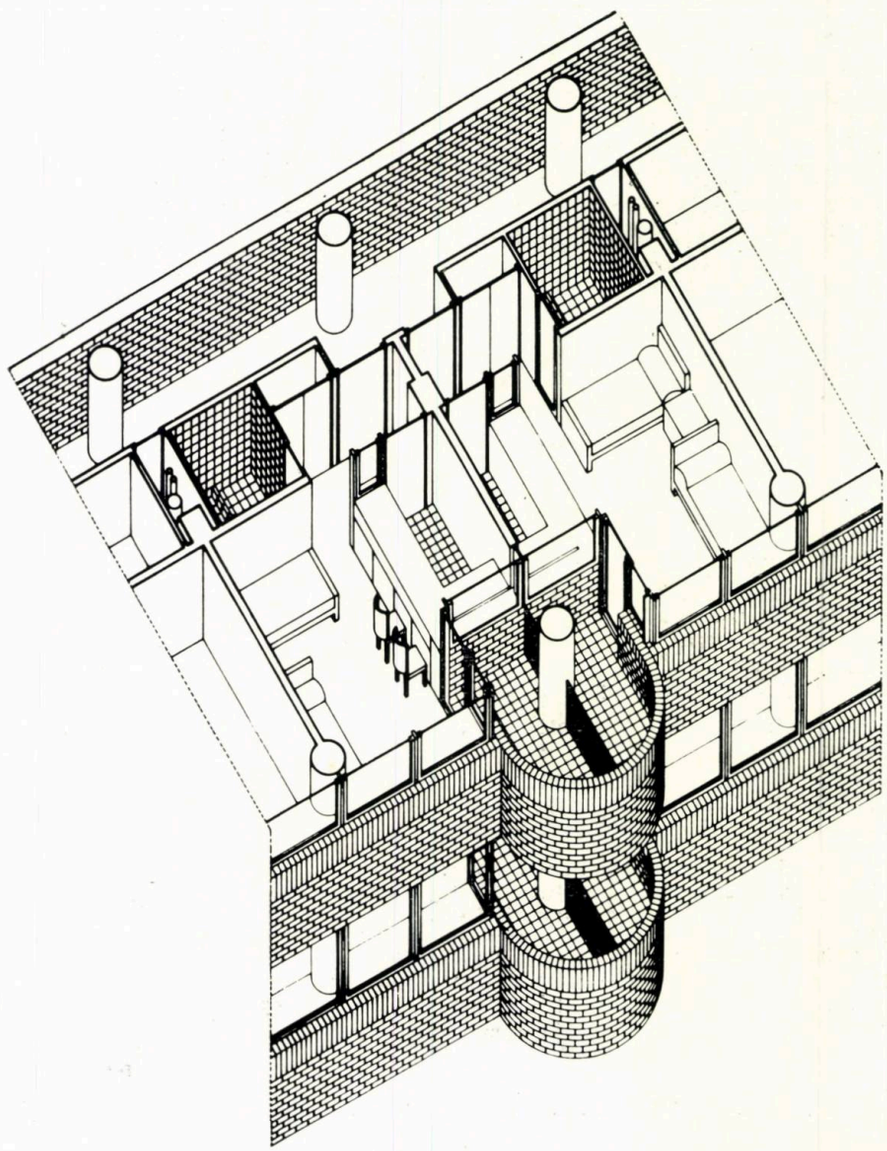

20 **21**

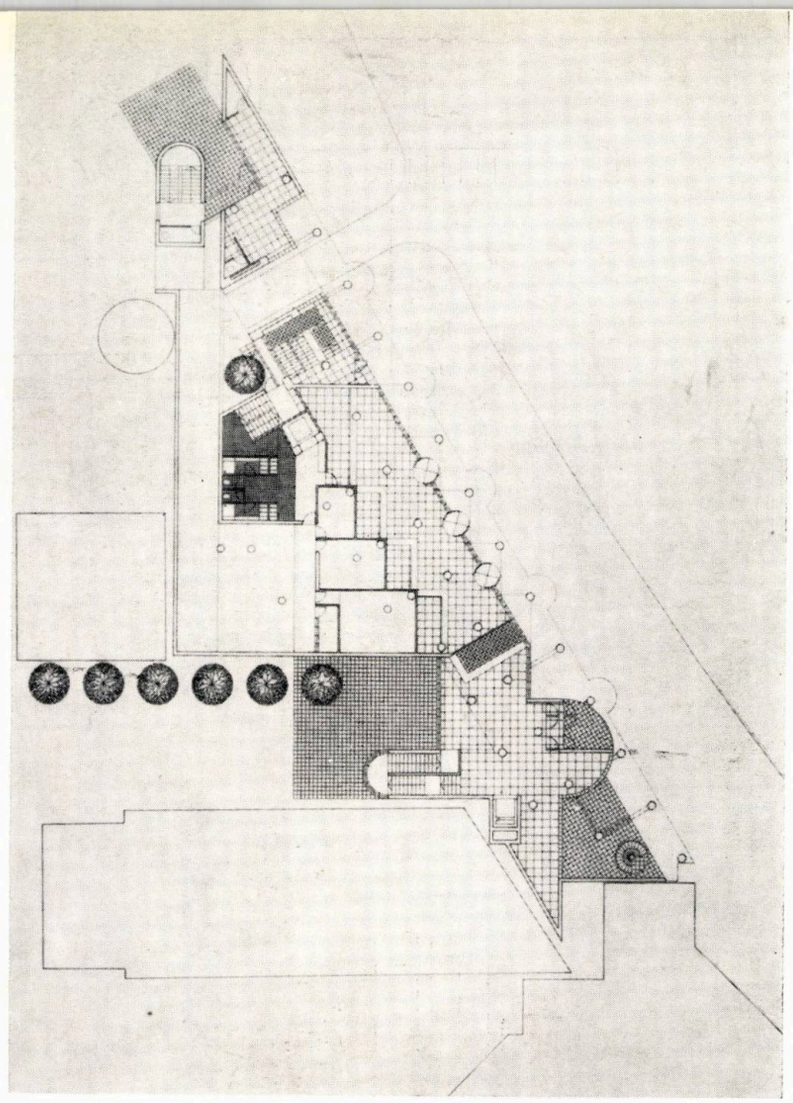

18

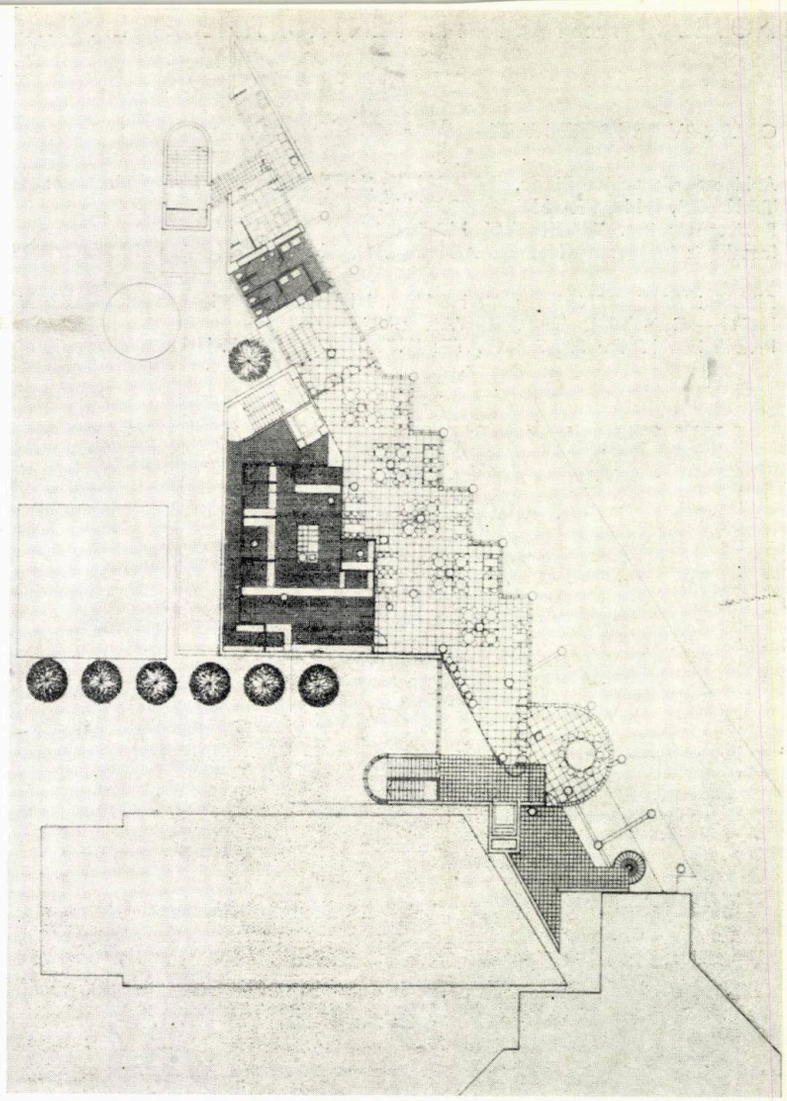

19

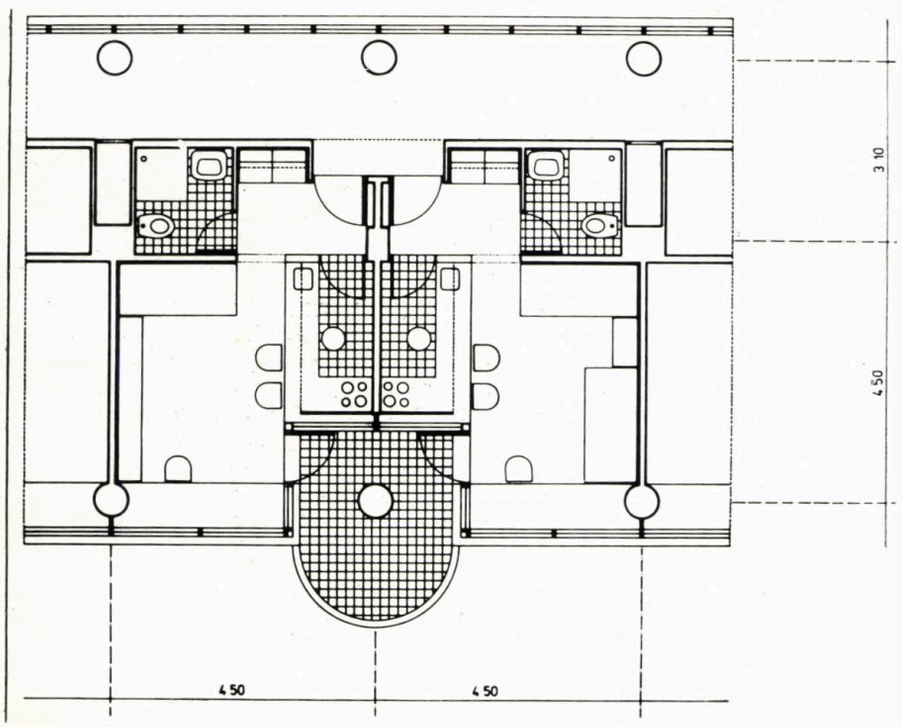

22

Z.T.: Uite ce este... Dacă mă întrebi despre asta, poate ar fi fost, oricum, de dorit să... În fine, dacă tot m-ai întrebat, acum îți spun. Un arhitect de solidă formație — și mă refer în primul rînd la un arhitect planșetar —, atunci cînd pune o casă undeva, intuitiv, nu are un dialog *pro* sau *contra* cadrului existent, în momentul în care face casa respectivă. Și sînt convins — cred, adică, în mod absolut — că, dacă acea casă e de o factură proprie, nu poate avea loc o discuție de genul « casa asta stă lîngă cealaltă, ori... »

R.D.: *Considerați, deci, că o casă există numai prin ea însăși ?*

Z.T.: Eu zic că da !

R.D.: *Mie mi se pare că...*

Z.T.: ... Poate vrei să-ți mai fac încă o mărturisire — cînd face o casă, *arhitectul este singur, numai cu el însuși !*

R.D.: ... *Înțeleg ce spuneți.*

Z.T.: Nu mă refer doar la ideea că arhitectul ar lucra singur — de la devize, pînă la detalii de execuție —, ceea ce nici nu s-ar putea. Dar, există — cum să spun — o perioadă de... — caut un cuvînt mai plastic — de *gestație*. Poate găsești alt cuvînt?

R.D.: *E bun cuvîntul !*

Z.T.: Ei bine, această perioadă de gestație a unui proiect, a unei lucrări, nu poate să aparțină decît doar unui singur om. Sigur că ai să-mi spui: « Bine, dar ați dat exemple cu lucrări despre care s-ar putea afirma că le-ați realizat împreună cu alții. » Viorel Simion e coautor la ceea ce am făcut eu. Nu e nici o întîmplare, pentru că suntem arhitecți cărora le plac aceiași deschizători de drumuri, același gen de arhitectură, gîndim într-un mod foarte apropiat plastica și volumetria caselor, avem un sistem de a lucra, de a creiona și de a

→

HOTEL ȘI RESTAURANT PENTRU TINERET LA TÎRGU JIU

Proiectare 1983—1984
Execuție 1984

COLECTIV DE PROIECTARE

Arhitectură: arhitecții dr. **BARBU EMIL POPESCU** (șef proiect compex), **ZOLTAN TAKACS, GHEORGHE DOGARU**
Rezistență: ing. **VICENȚIU HARAM**
Instalații: inginerii **VIOREL POPESCU, GHEORGHE ZAHARIA, RADU CAZACU**

PROIECTANT GENERAL: CONSILIUL UNIUNII ASOCIAȚIILOR STUDENȚILOR COMUNIȘTI — CENTRUL UNIVERSITAR BUCUREȘTI
PROIECTANT DE SPECIALITATE: INSTITUTUL DE ARHITECTURĂ « ION MINCU »

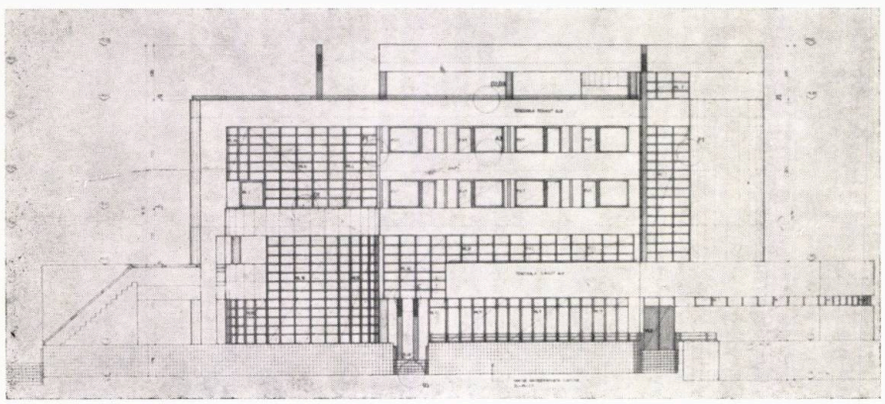

23

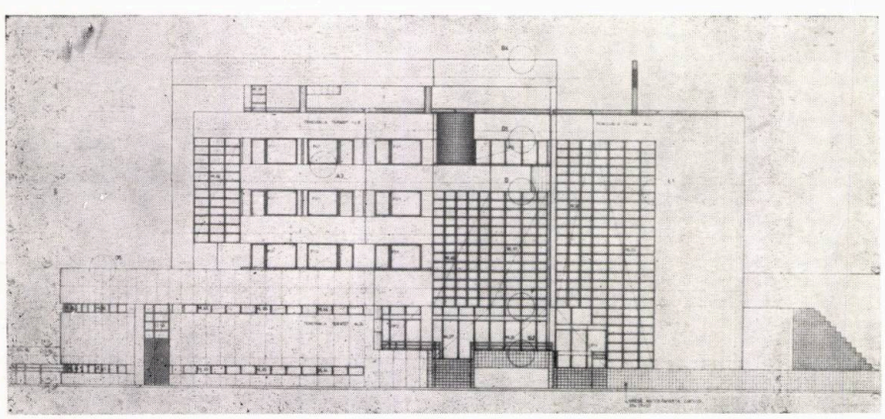

24

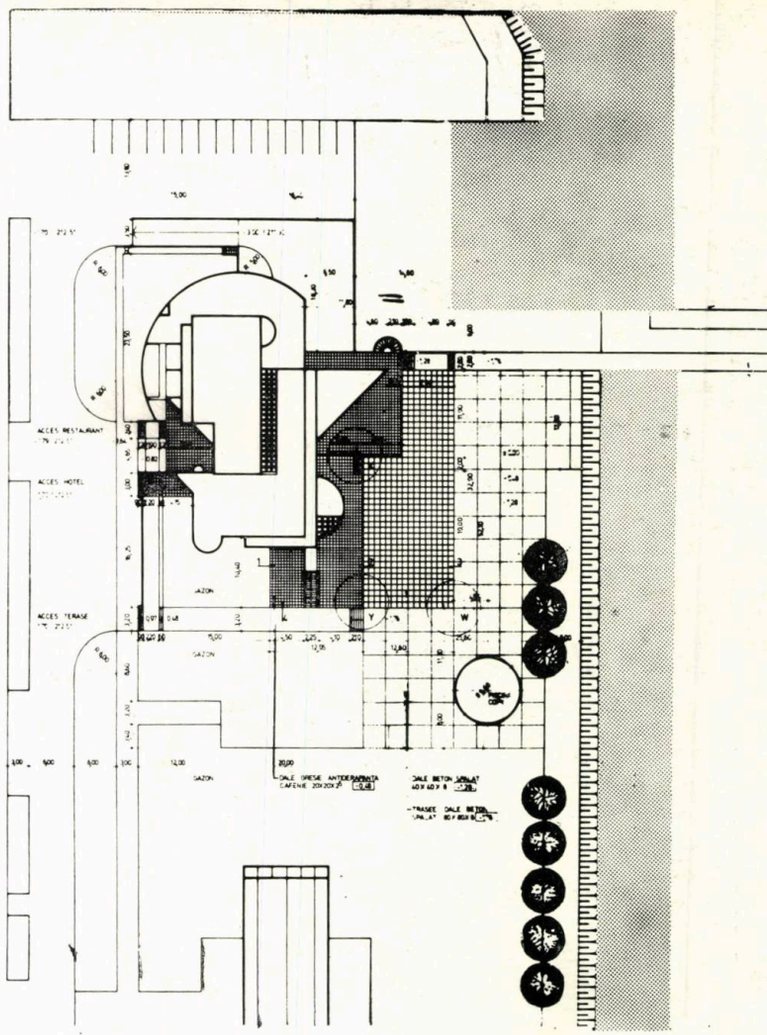

23. Fațada estică 24. Fațada vestică 25. Plan de situație

28

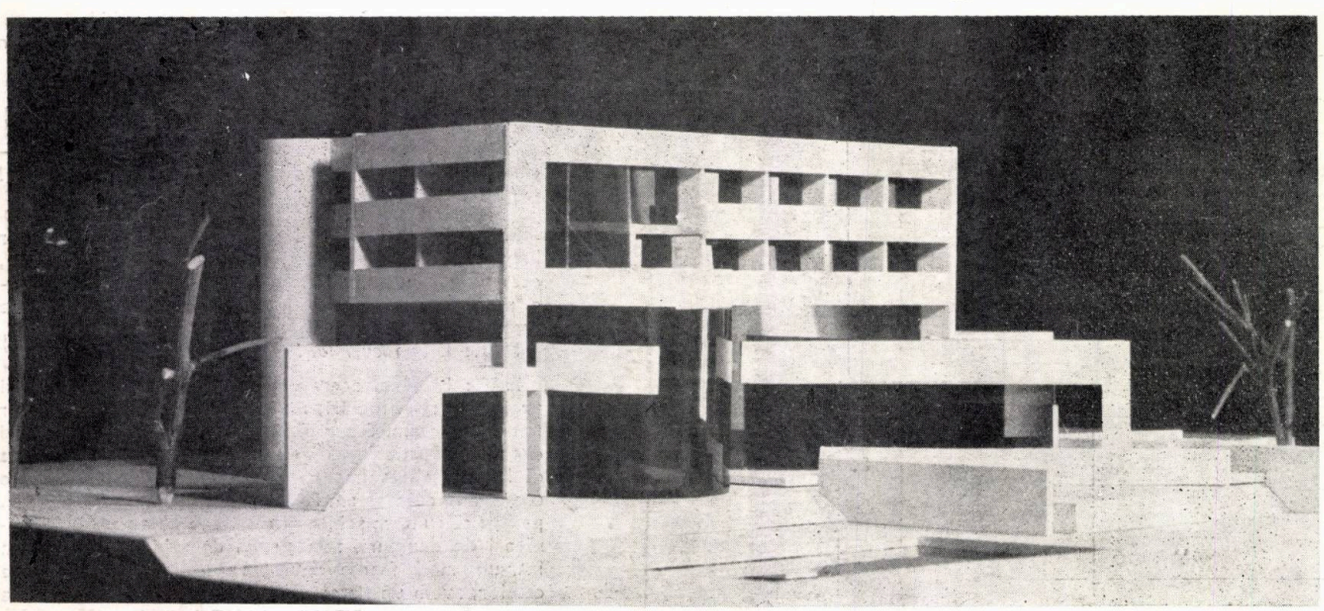

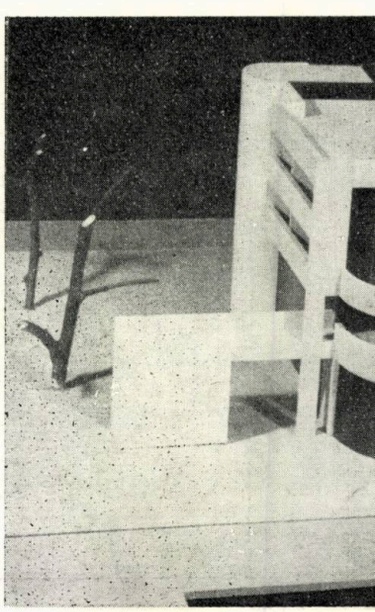

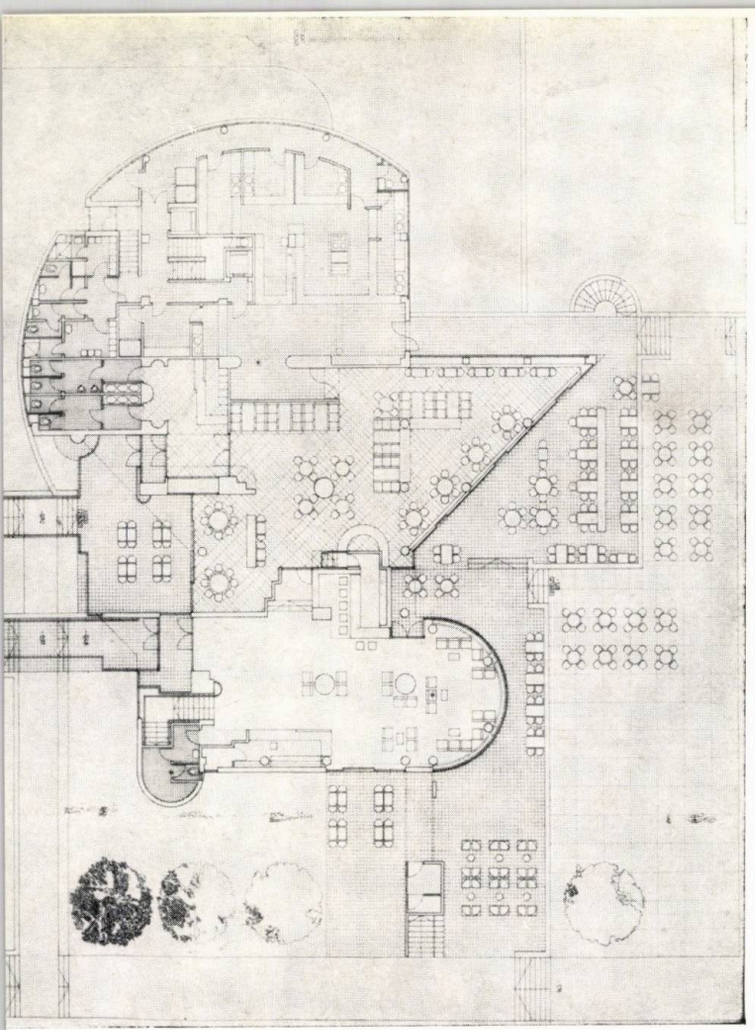

26

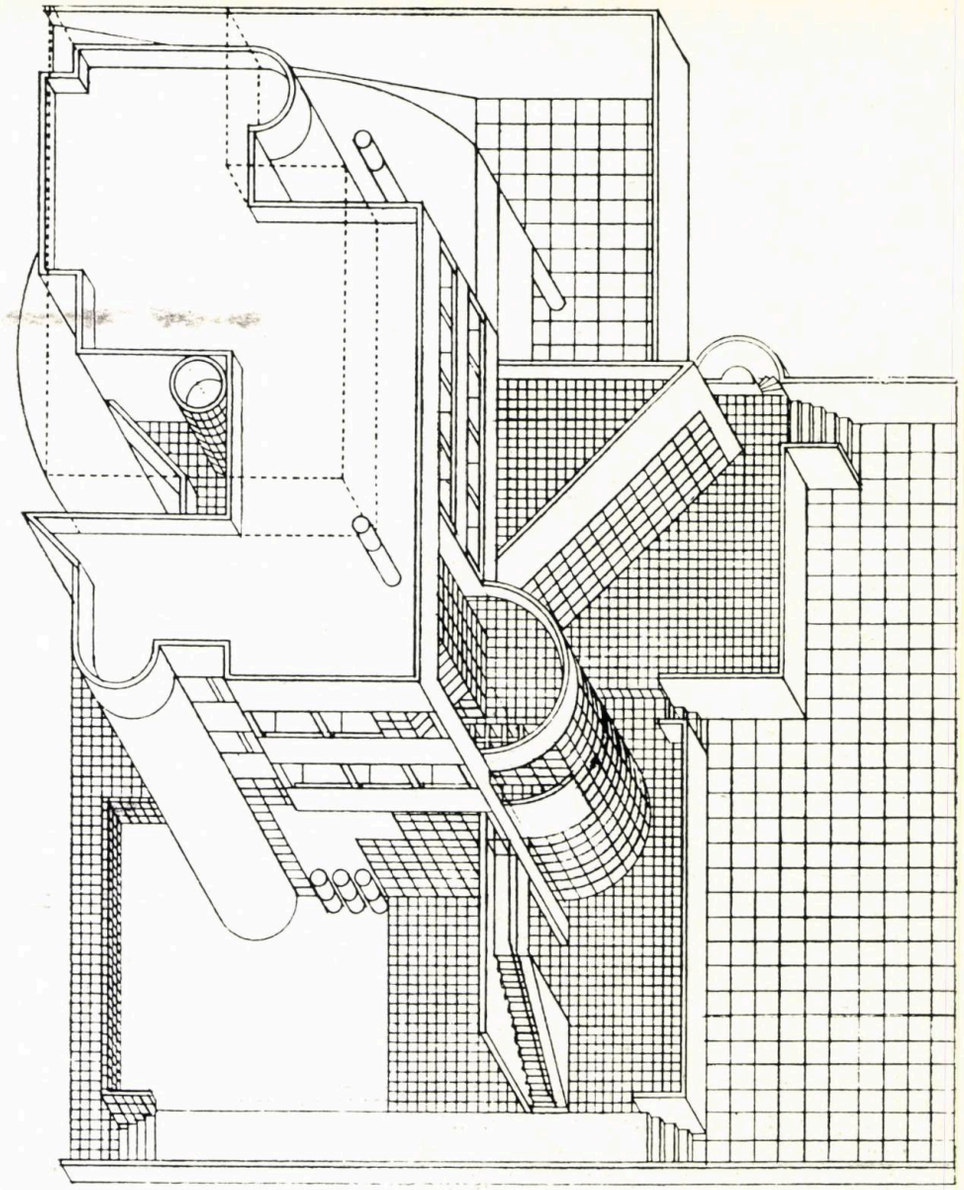

27

26. Plan parter 27. Axonometrie 28, 29, 30. Machetă.

29

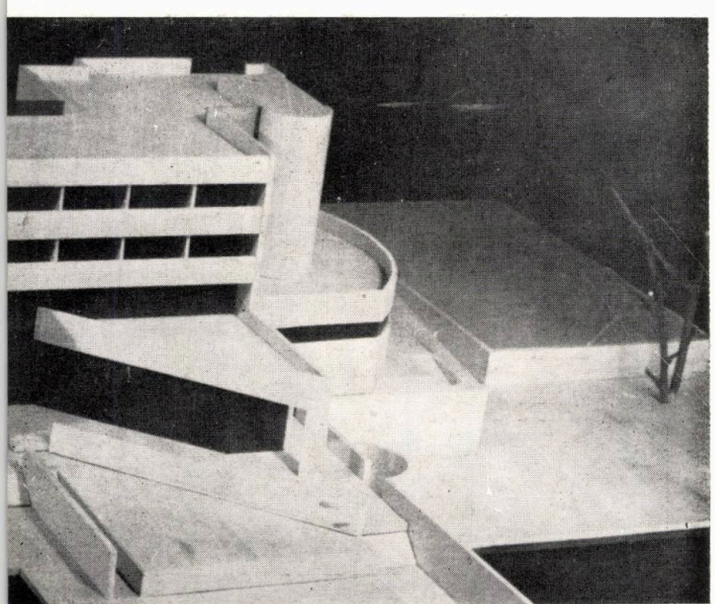

30

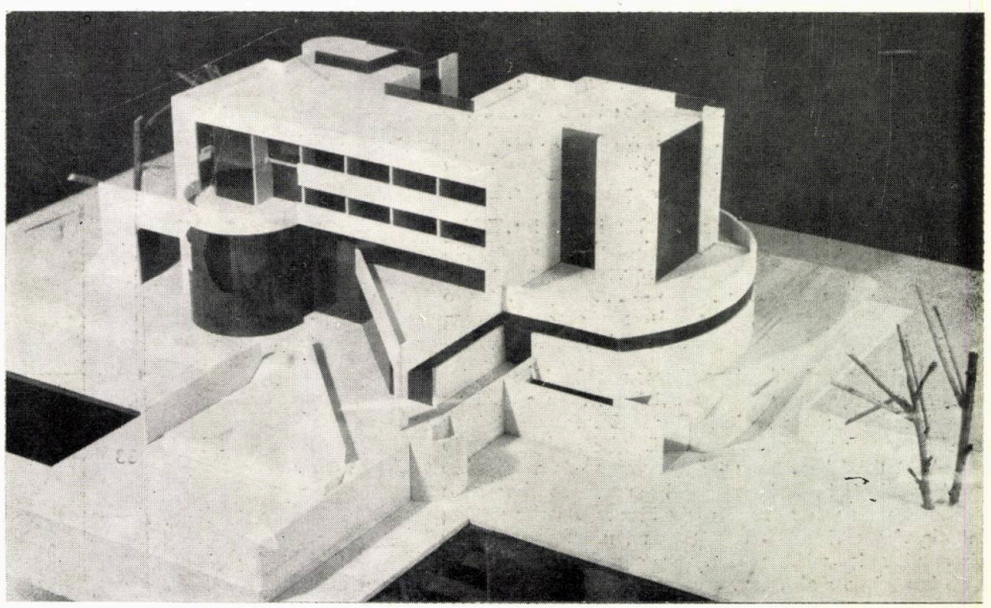

LOCUINȚĂ UNIFAMILIALĂ LA VĂLENII DE MUNTE — TÎRLEȘTI

Proiectare 1981—1982
Execuție 1983

Arhitecți **ZOLTAN TAKACS, VIOREL SIMION**

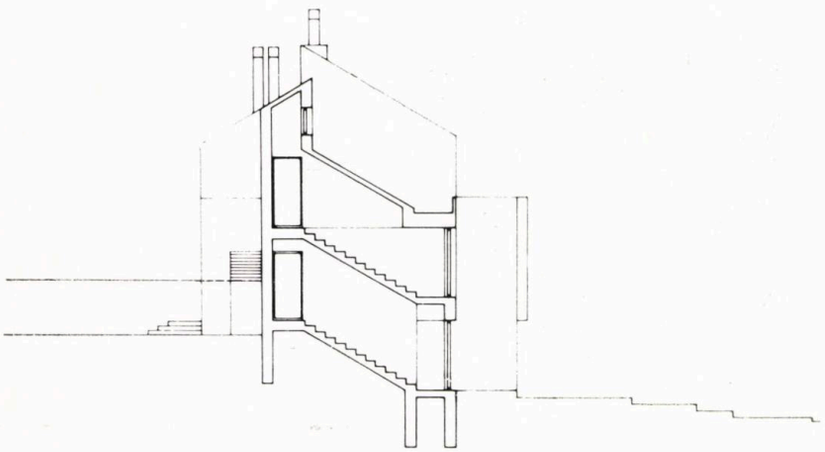

32

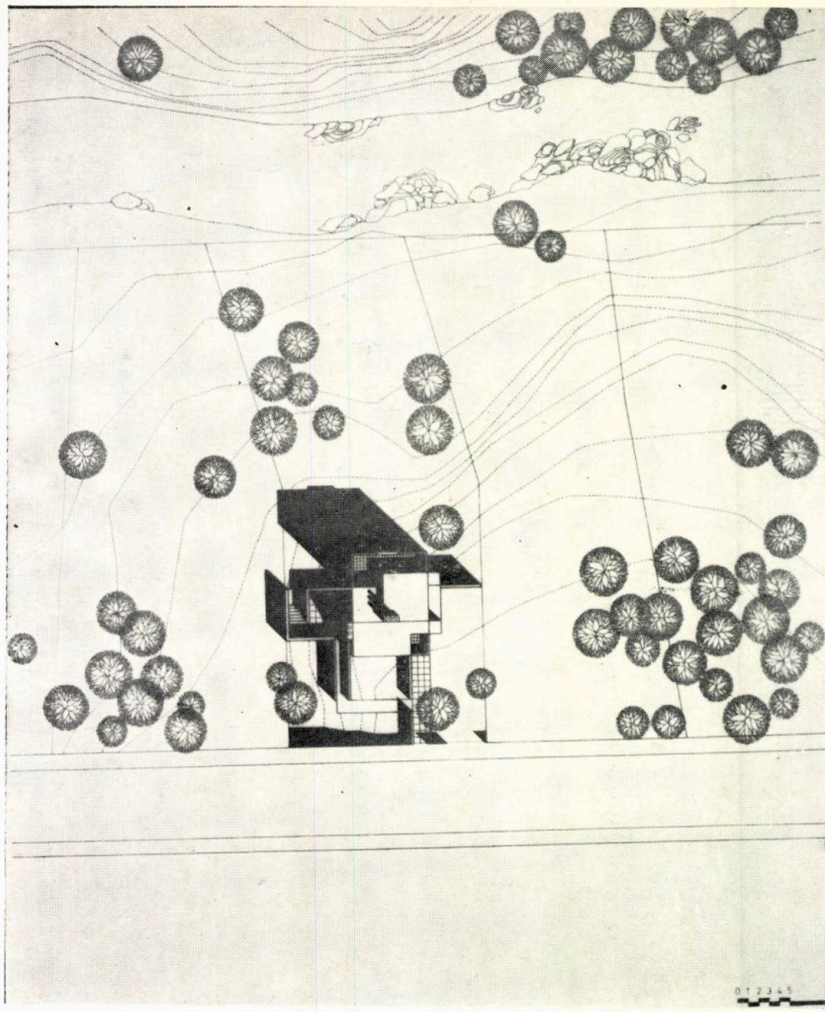

31

31. Plan situație 32. Secțiune 33. Plan parter.

34. Plan etaj 35, 36, 37, 38. Axonometrii.

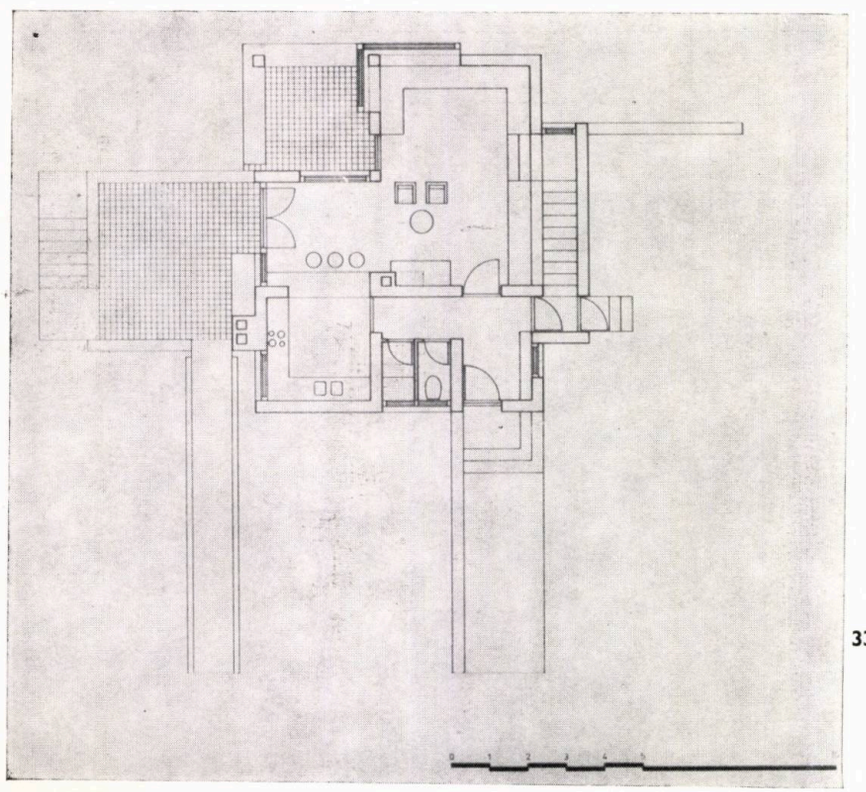

33

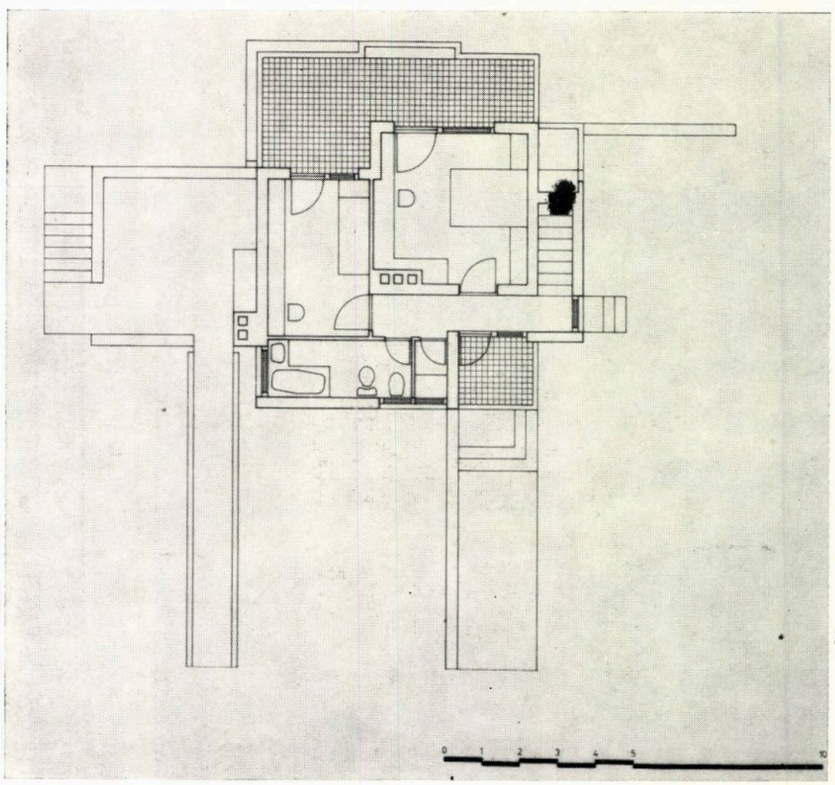

34

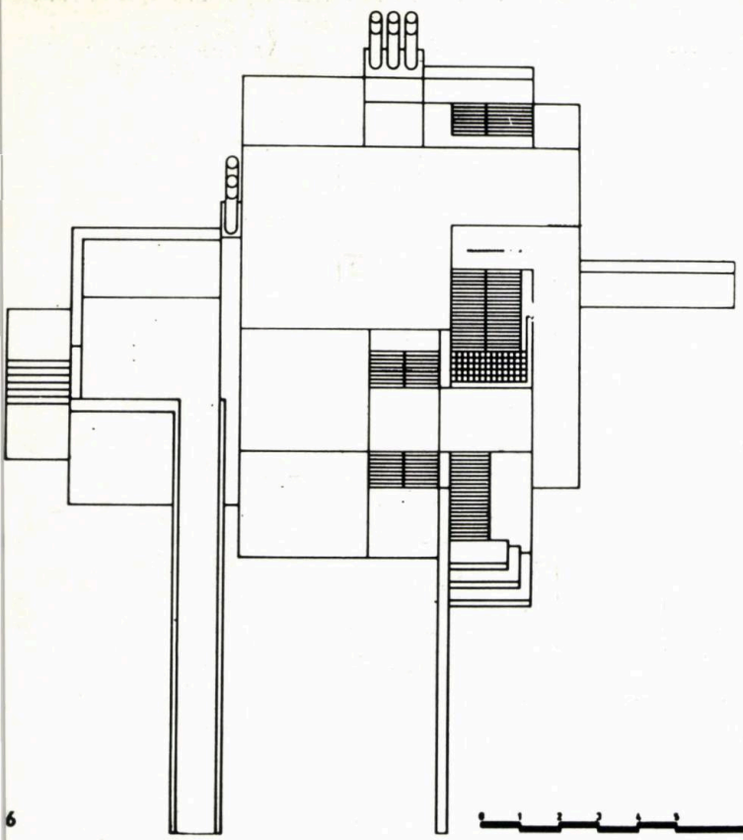

6

37

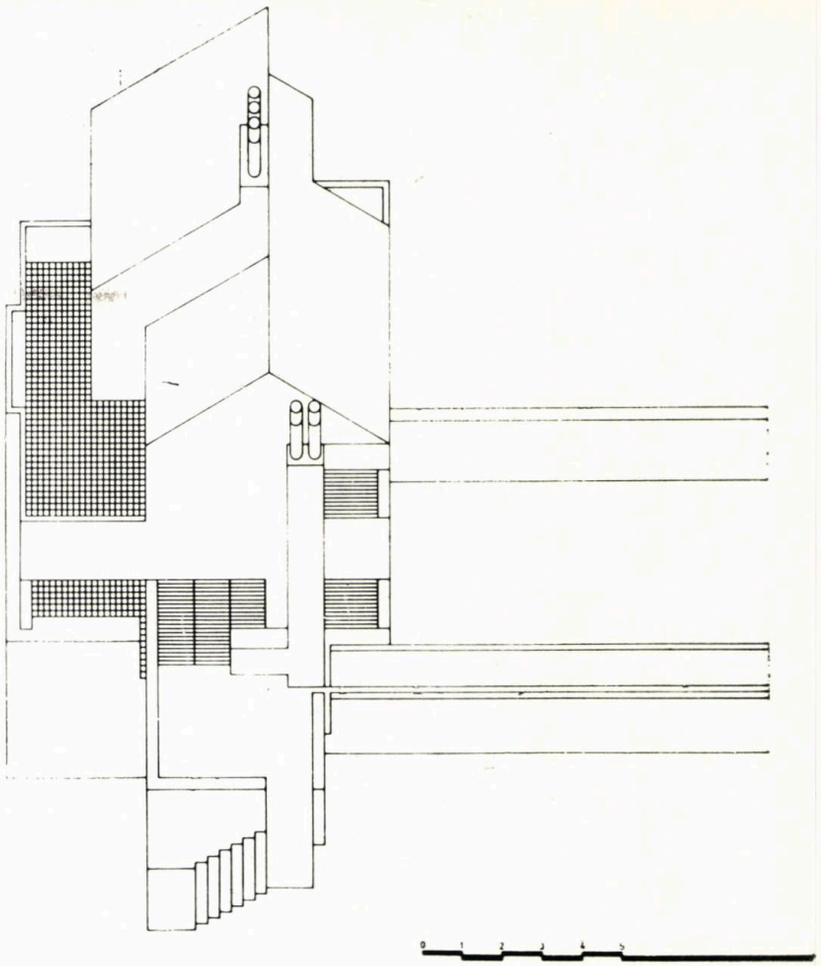

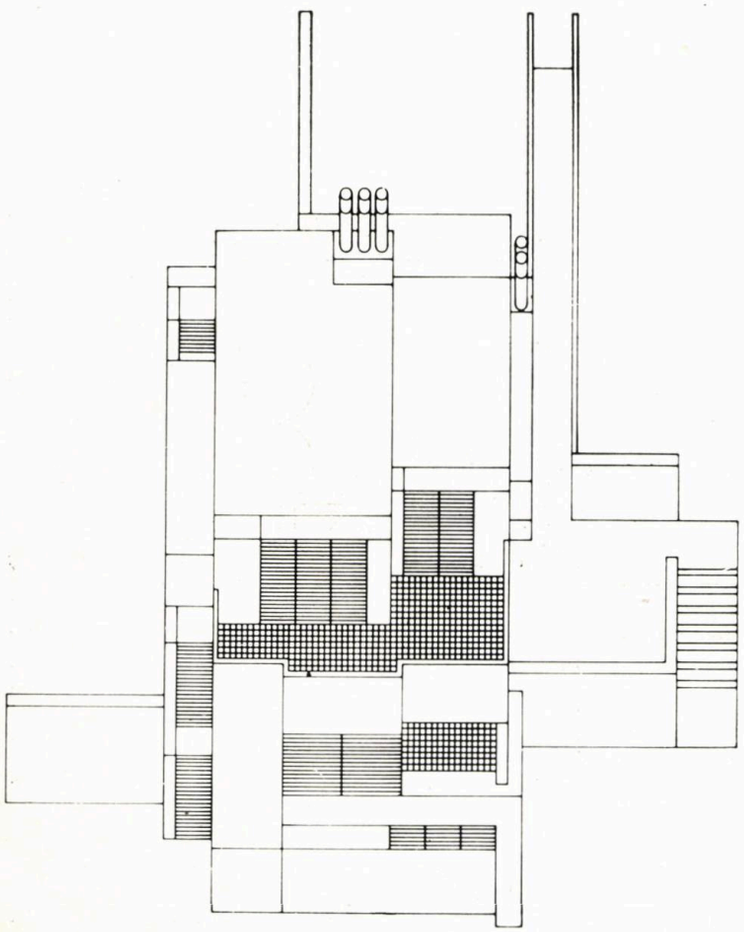

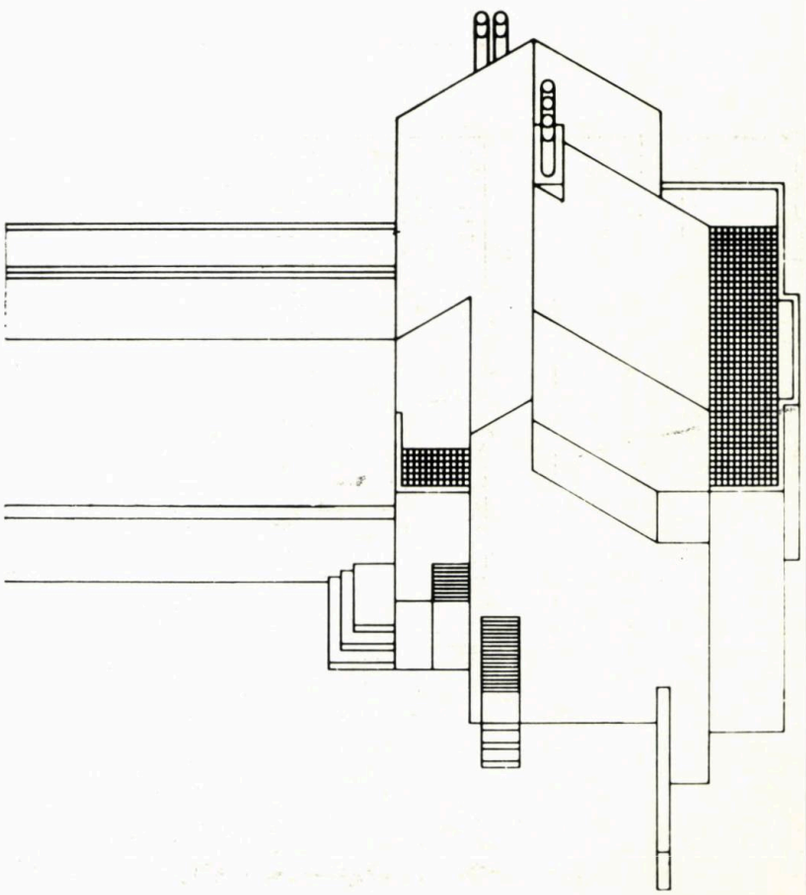

38

LOCUINȚĂ UNIFAMILIALĂ LA SOVATA

Arh. **ZOLTAN TAKACS**

Proiectare 1983—1984
Execuție 1984

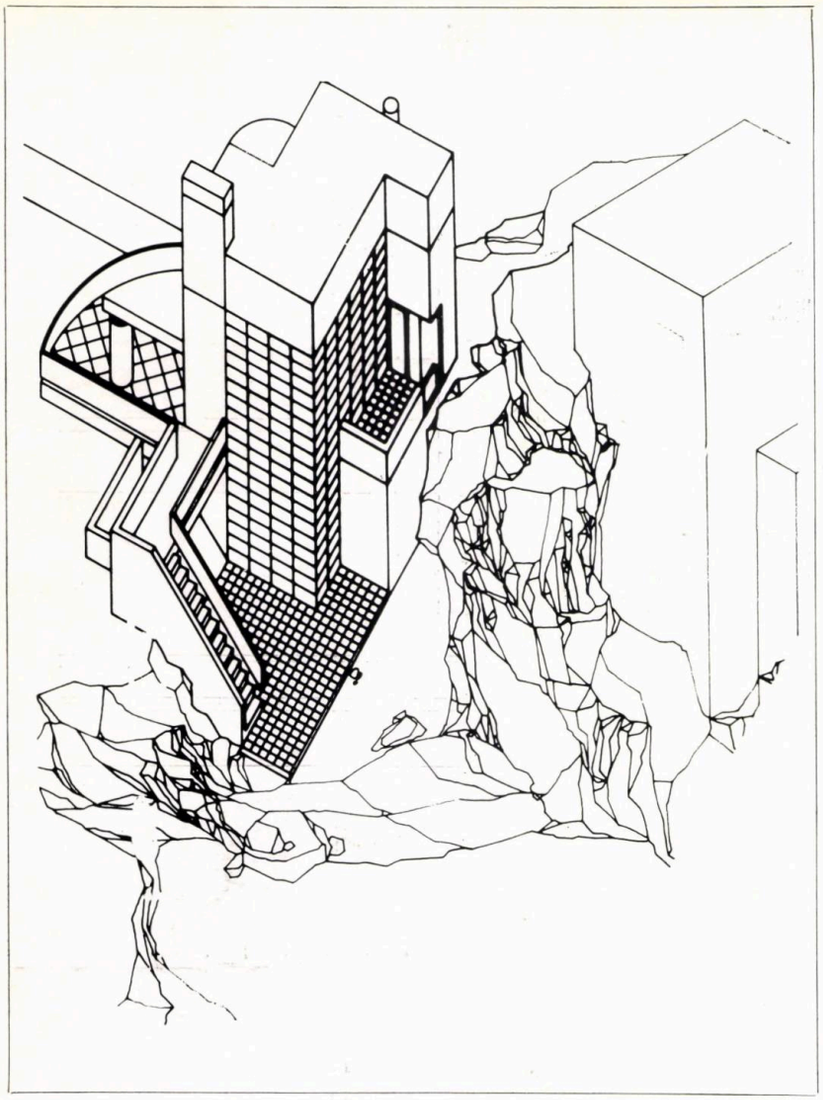

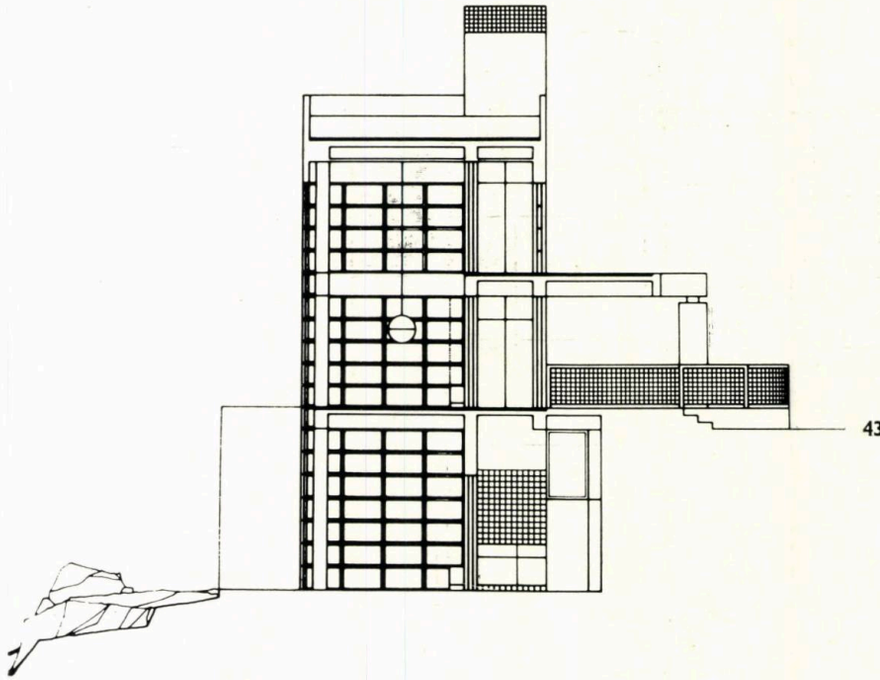

39. Axonometrie. 40. Plan demisol. 41. Plan parter. 42. Plan etaj. 43. Secțiune. 44. Fațadă intrare. 45. Fațadă laterală. 46. Fațadă est. 47. Fațadă nord 48. Plan de situație.

39

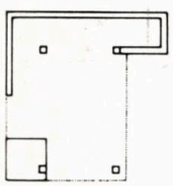

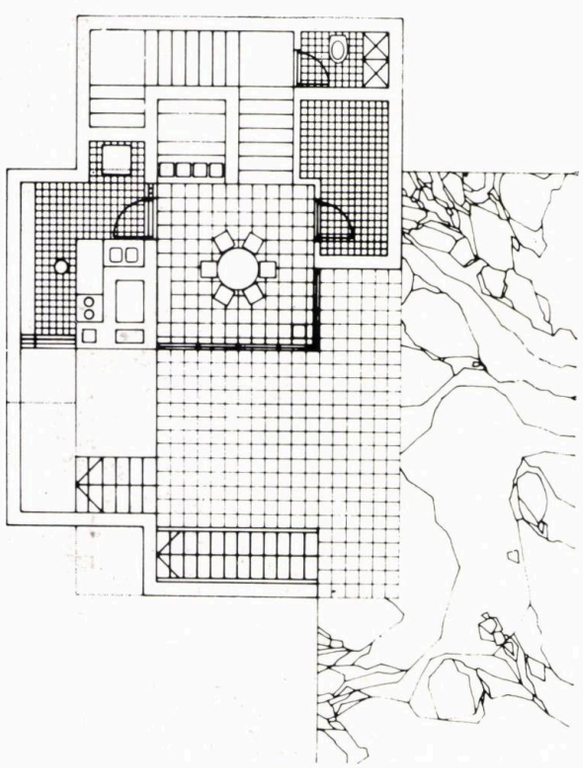

40

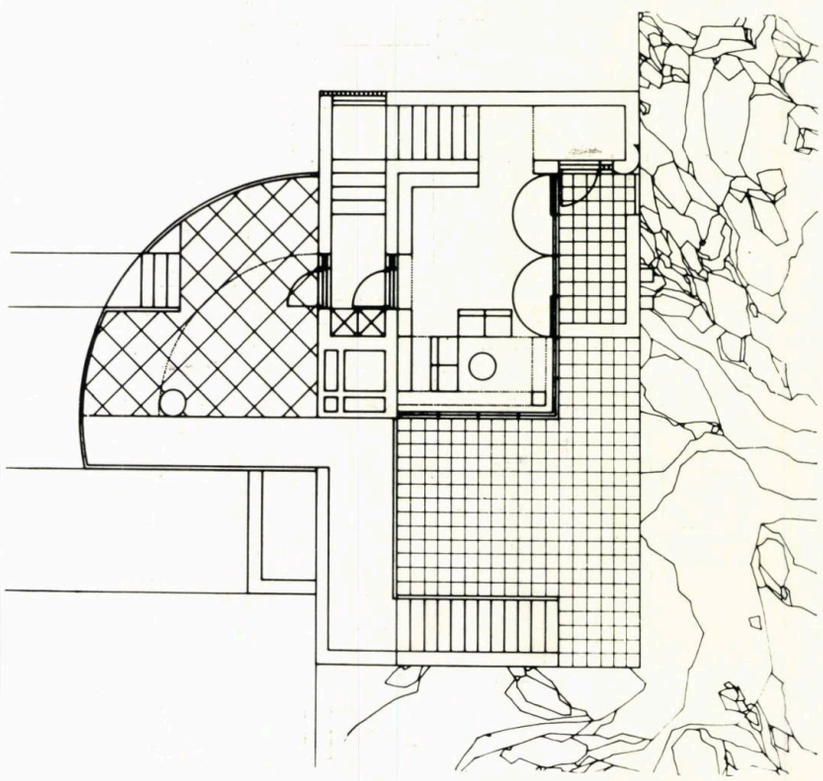

41

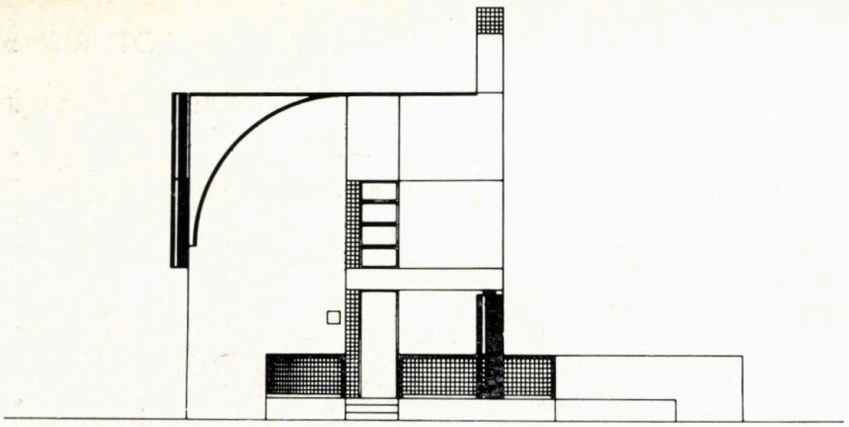

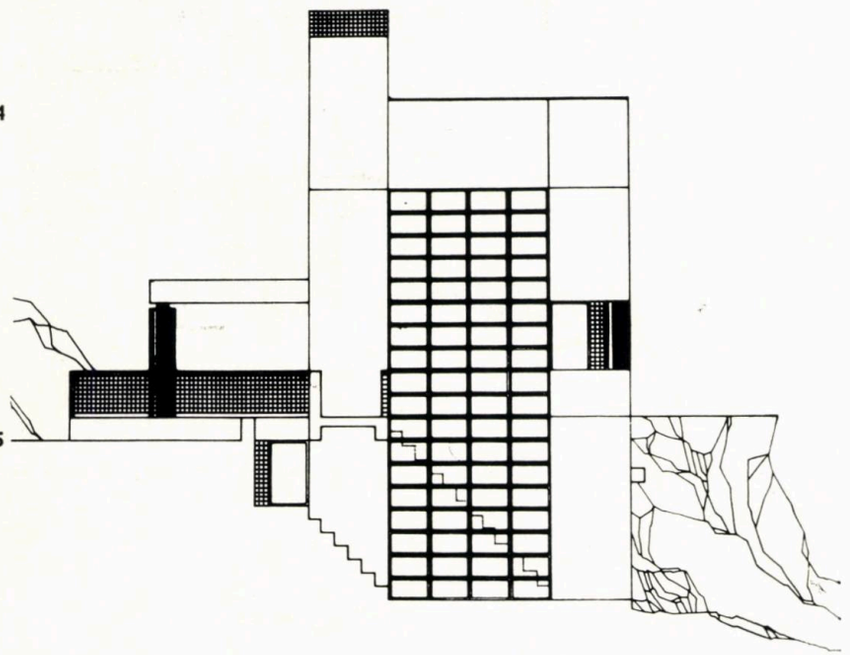

44

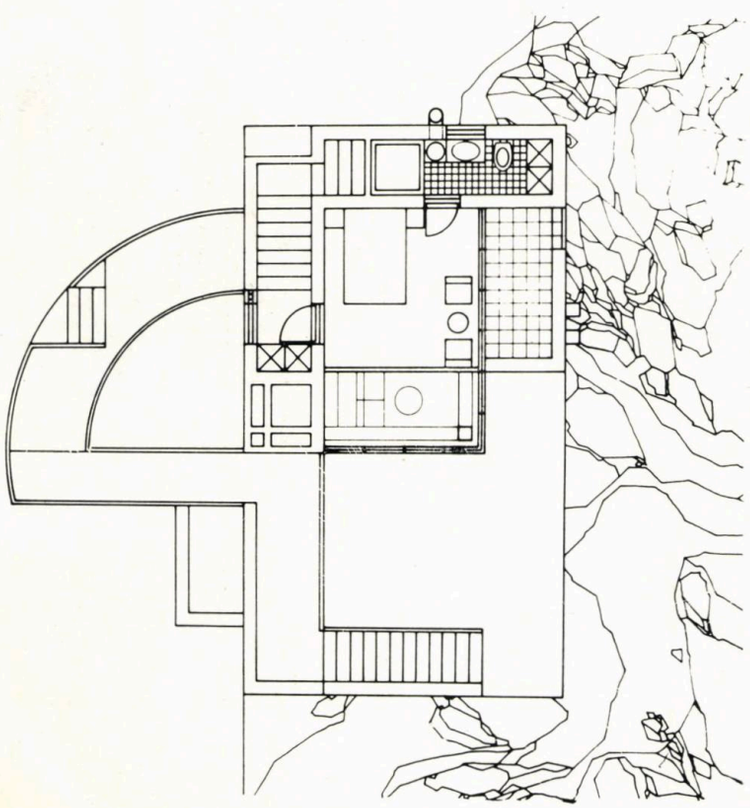

42

45

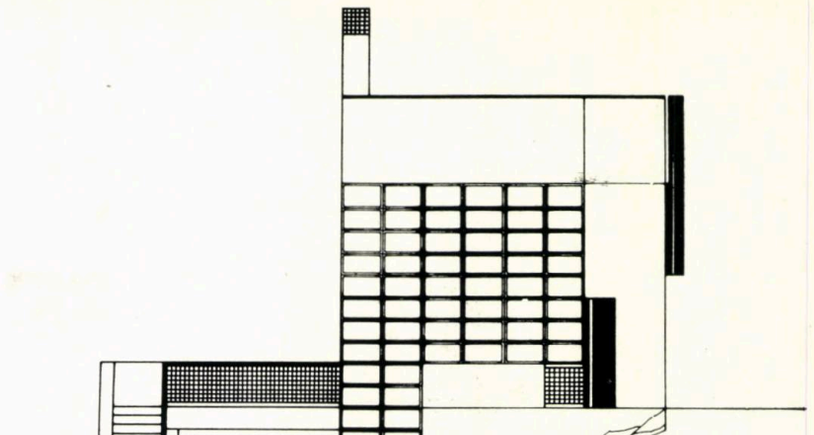

46

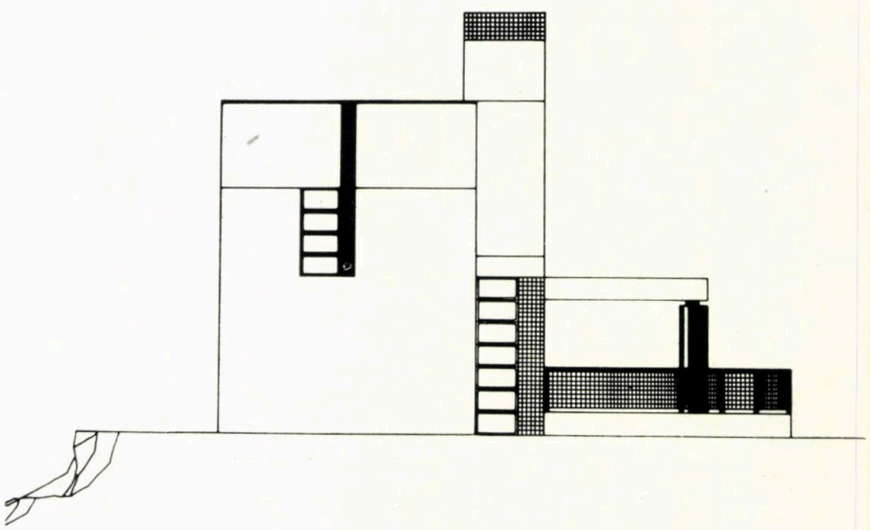

47

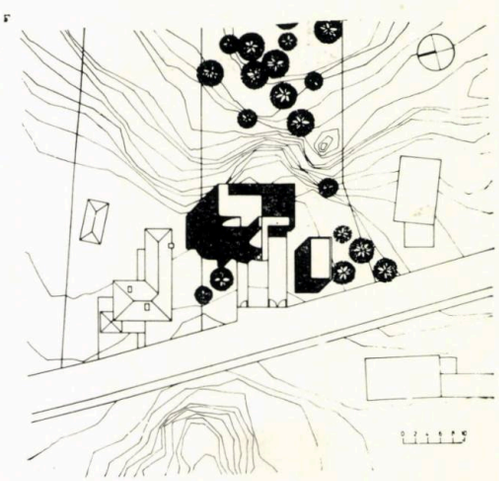

48

STUDII PENTRU « O MAȘINĂ DE VIS »— CONCURS NAȚIONAL DE CAROSERII ORGANIZAT DE REVISTA « AUTOTURISM »

Arh. **ZOLTAN TAKACS** 1972 MENȚIUNE

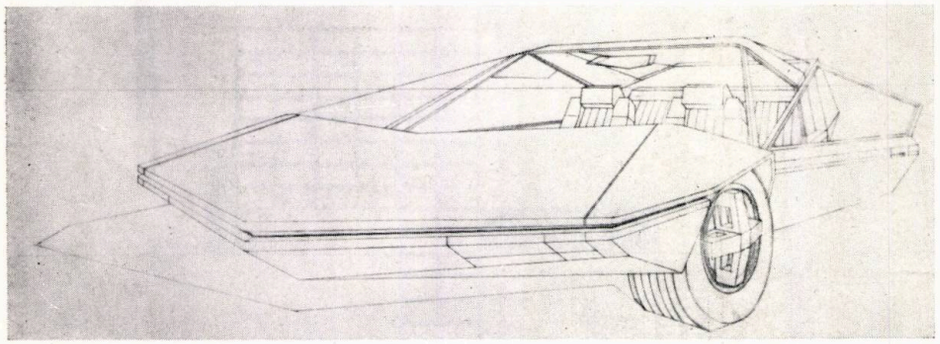

49

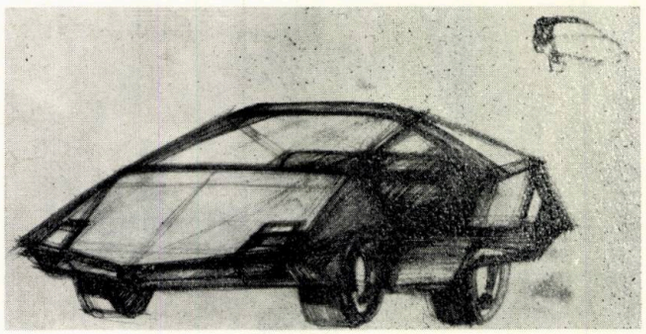

50

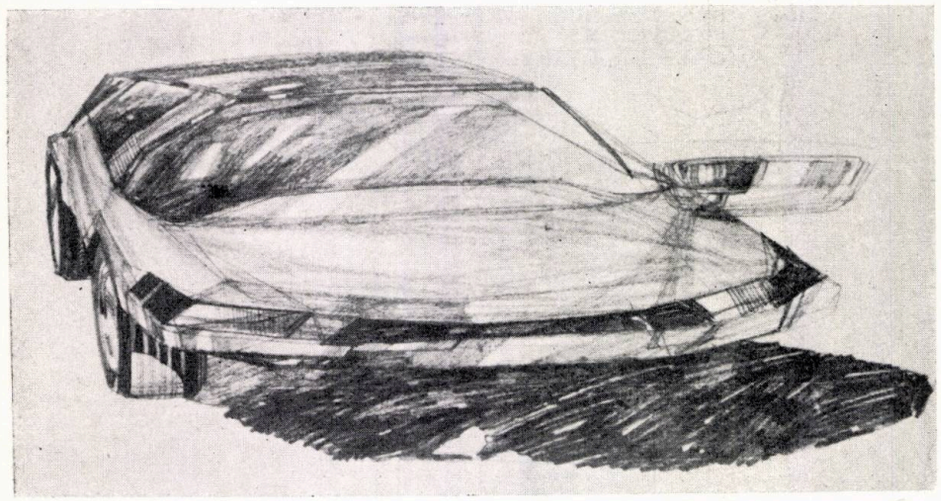

52

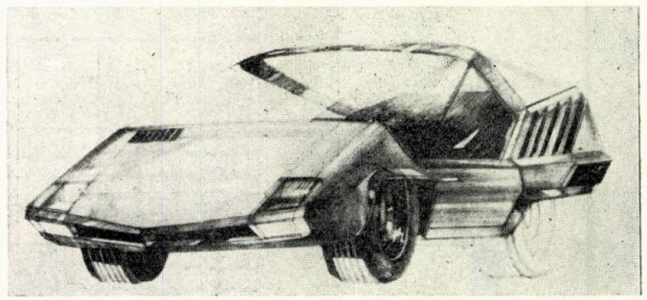

51

49. Desen final 50, 51, 52. Studii preliminare

STUDII, CROCHIURI, PREFIGURĂRI. . . file din carnetul de schițe-studii pentru Postăvăria Română, pentru Hotel Tîrgu Jiu, pentru o casă de odihnă etc.

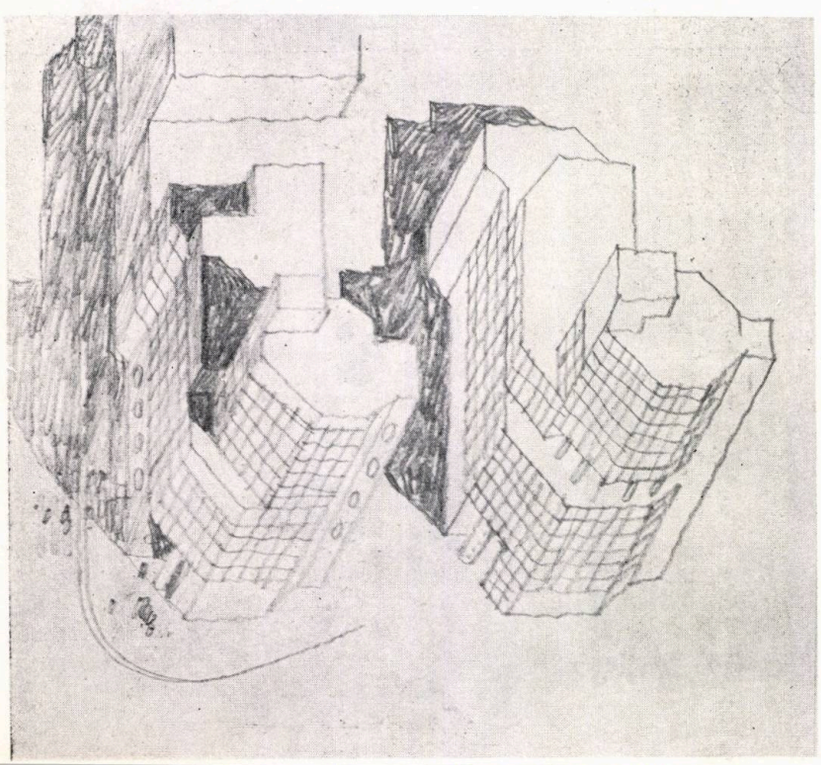

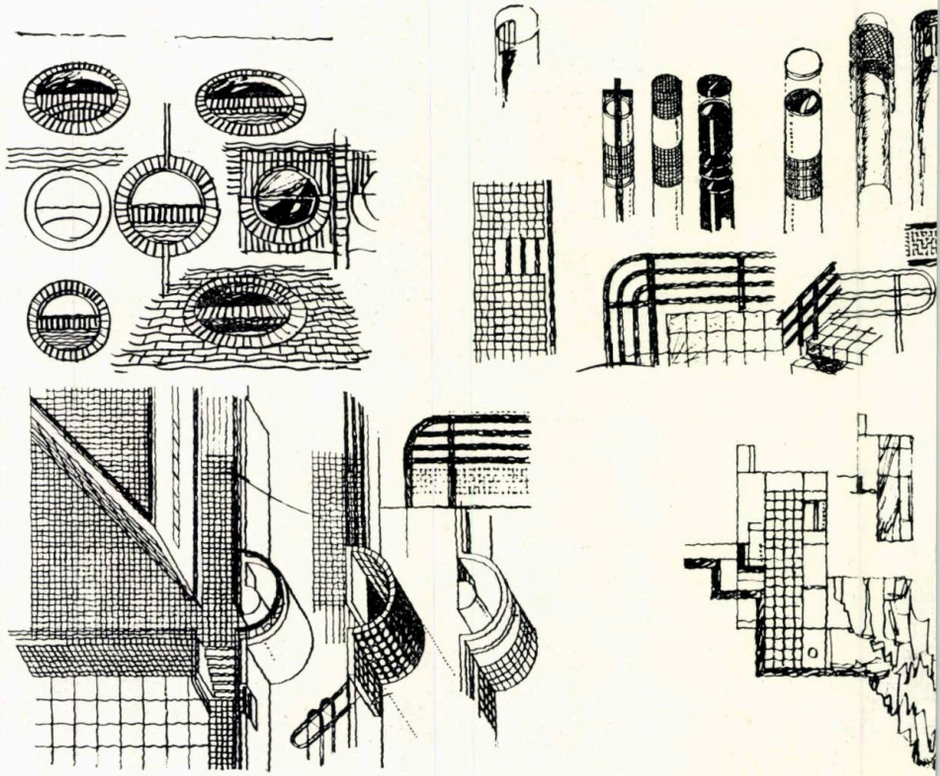

gîndi arhitectura care se suprapune perfect. Dar, consider că asta e un caz izolat ! Pe de altă parte, nu știu dacă, o a doua oară, am fi putut face exact același lucru. Am mai colaborat și după aceea și am mai făcut și alte case, dar, într-un fel, fiecare își modula partea lui. S-ar putea, evident, să fie și alte exemple . . .

R.D.: *Un exemplu celebru — scuzați-mă dacă vă întrerup — Horia Creangă și Haralamb Georgescu se pare . . .*

Z.T.: . . . Da și nu ! Bubi Georgescu — cum i se spunea — era un detalist desăvîrșit. Lucrau într-adevăr împreună și făceau același lucru, dar totuși Bubi Georgescu era independent. Cu Simion, am reușit, nu un paralelism, ci o suprapunere aproape perfectă. De exemplu eu creionam ceva, îmi venea o idee noaptea, acasă. A doua zi, apărea Viorel Simion cu o altă idee foarte apropiată de a mea. Lucru care, vezi bine, că ne bucura foarte tare și ne atașa în căutările noastre.

R.D.: *Și e greu momentul în care apare despărțirea ?*

Z.T.: Și da și nu. Amîndoi am considerat că este, totuși, momentul să mergem fiecare pe drumul lui. Vreau să fac o remarcă: omul cu care *mă consult cel mai mult* este Viorel. Și invers — omul cu care se consultă el cel mai mult probabil că am rămas eu. Cu alte cuvinte, chiar dacă lucrăm independent, există această nevoie de consultare reciprocă, care rămîne deosebit de fructuoasă.

R.D.: *Arhitectul e singur în fața casei pe care a făcut-o ! Frumos spus . . . și deci răspunde singur de ceea ce face ?*

Z.T.: Absolut !

R.D.: *Spuneți-mi care este, pentru dumneavoastră, filosofia arhitecturii ? Sau este pur și simplu ceva intuitiv ?*

Z.T.: Cred că, pînă la urmă, este acel val care te împinge să ai mereu neliniștea creației, să te lași fascinat de forța ei, să-ți placă din ce în ce mai mult ceea ce faci, munca, creația ta. Am colegi — din păcate chiar de vîrsta mea, dacă nu mai tineri — care zîmbesc și-mi spun cîteodată — dacă nu pe față, în spate mai ales: « Ce părere ai de Takacs ? Mai are răbdare să deseneze ! » Nu pot, nici prin absurd, să mă imaginez fără să mai desenez, fără să continui a fi ceea ce am încercat și am aspirat să fiu o viață întreagă ! Cum să-ți explic. De meseria asta nu trebuie să te lași ! De meseria noastră trebuie să tragi cît poți, cît se poate ! Nu zice nimeni că avem chiar așa de mult de lucru, încît să lucrăm toată ziua, dar, dacă vrei cu orice preț să lucrezi, să fii totuși la planșetă, se poate ! Și eu, ani de zile, am fost dispus — și sînt și-acuma — să colaborez cu Cezar Lăzărescu ori cu Mac Popescu, fără să-mi cadă pixul din mînă. Simt nevoia să . . . — nu să fac o casă, cînd nu mi se dă, nu fac — . . . să fac totuși ceva ! Nu pot concepe profesia noastră altfel. După mine, *dacă nu practici, nu exiști !* Și încă ceva: dacă nu cauți să ții pasul tot timpul cu ceea ce se face în arhitectura mondială, dacă nu te informezi *à la page*, eu cred că n-ai ce căuta în meseria asta !

R.D.: *O revistă japoneză — GLOBAL ARCHITECTURE, mi se pare — publica, nu de mult, un interviu cu Botta, în care el își arăta convingerile lui . . . acolo e vorba de mitologia arhaică, apare coloana cosmică, cercul solar — care țin mai mult de mitologie, de poezie, de nevoia profundă de a construi, dincolo de lucrurile foarte efemere. Și mi s-a părut foarte interesant — dincolo de preadiscutata legătură cu Kahn — pentru arhitectura lui Botta, nu cred că legătura asta cu Kahn a fost determinantă, poate doar sub raportul — cum ziceați dumneavoastră — al afinității de idei, de concepții, care vine de dincolo de filosofia cunoscută sau asimilată conștient și pe care această filosofie nu face decît s-o sublinieze, s-o accentueze și s-o pună în lumină. Cred că există o anumită afinitate, dacă vreți, înnăscută, pentru anumite lucruri . . .*

Z.T.: Eu cred altceva. În ceea ce-i privește pe Botta și Kahn, lucrurile sunt mult mai prozaice. Se știe că el a practicat — nu mult, puțin e adevărat — în atelierul lui Kahn.

R.D.: *Nu, el a spus acolo că a avut contact doar cîteva săptămîni, vreo două luni, cu Kahn.*

Z.T.: A fost suficient ca să-l influențeze. El a plecat — și probabil că bine a făcut, știind și el dictonul, pe care-l știm cu toții, că-*n umbra marilor stejari*, . . .

R.D.: *Nu crește iarba ! Vreau să spun că, dacă ar fi fost un simplu epigon sau un simplu imitator al unor forme, el sau altul, la fel Meier, dacă ar fi rămas un epigon al lui Le Corbusier, poate că n-ar fi ajuns să facă aceste lucruri, care probabil că vor rămîne.*

Z.T.: Poate te dezamăgesc puțin, dar dă-mi voie să-ți spun că, pe mine, speculațiile teoretice, teoretizante, vorbind de arhitectură evident, nu mă impresionează foarte mult, pentru că sînt convins că e vorba, în primul rînd, și de *O reclamă* — bănuiesc foarte necesară — pentru ca breasla noastră să fie acolo unde este. Dar cînd dorim să dialogăm între noi . . . nu vreau să fiu vulgar, dar dă-mi voie să-ți spun că totul sună puțin așa . . . mai mult decît speculativ ! De ce adică trebuie, cu orice preț, să dau crezare lui Hans Hollein — deși știu că îți place tot ce a realizat —, care, undeva, susține că arhitectura nu este altceva decît — nici mai mult nici mai puțin — o *schizofrenie angajată ?*

R.D.: *Cum ? !*

Z.T.: *O schizofrenie angajată.* Nu sunt neapărat cuvintele lui. Au mai spus-o și alții.

R.D.: *Să revenim la formarea dumneavoastră ca arhitect . . .*

Z.T.: Ți-am spus despre acel desen din copilărie?

R.D.: *Da.*

Z.T.: Viața, totuși, undeva te preia, te îndrumă, te supune unei selecții, vrei, nu vrei, asta e . . . Am reușit să fac o școală tehnică de foarte bună factură la Tîrgu Mureș și, după aceea, am avut, tot așa, șansa de a lucra, ca tehnician-desenator, pe urmă ca tehnician, în colectivul unor arhitecți — asta era prin 1956, 1957, 1958 —, niște arhitecți care mi s-au părut a fi oameni cu totul deosebiți. M-au învățat să iubesc, să apreciez și să stimez extrem de mult această profesie. Încă de la ei, am învățat că, pentru a face o arhitectură de foarte

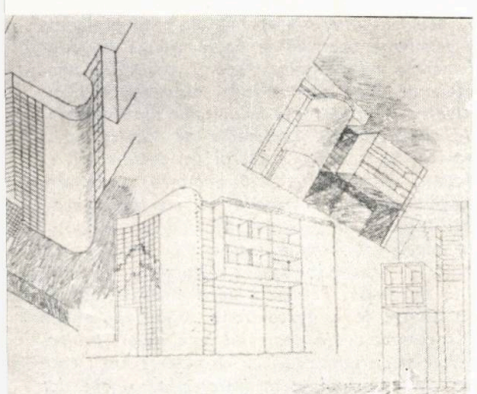
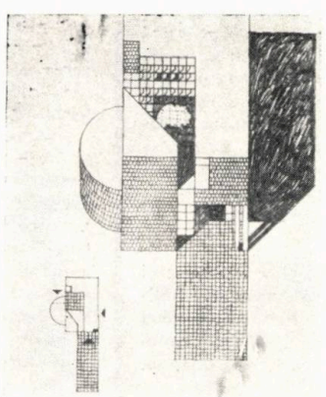
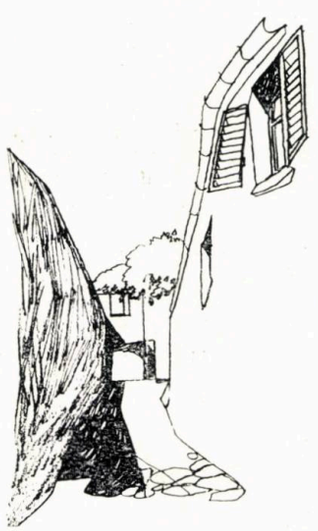
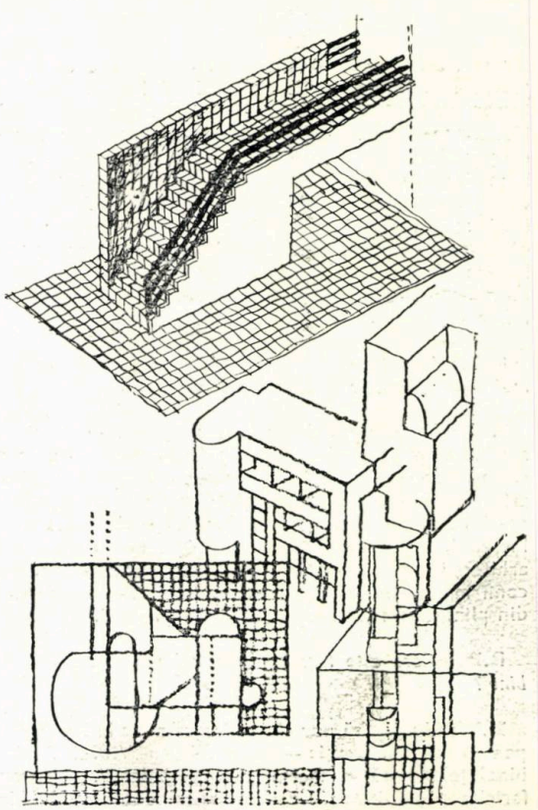
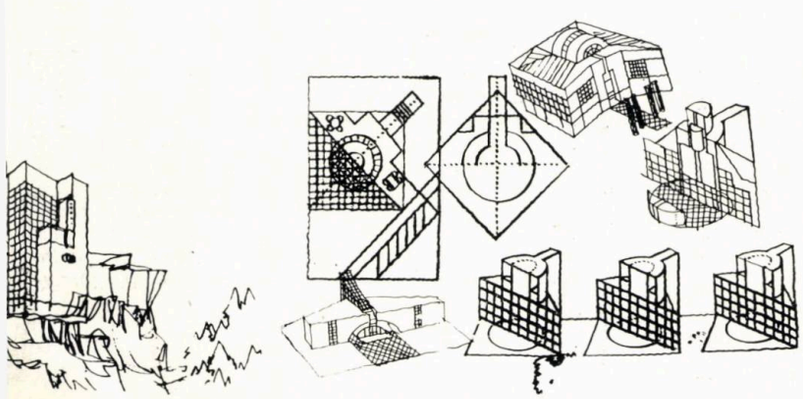
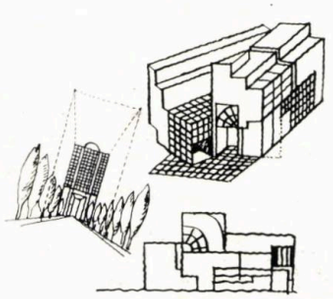

bună factură, ai nevoie de două elemente fără de care nu se poate: în primul rînd, de *un nivel de civilizație* adecvat și, apoi, de *o tehnologie* pe măsura gradului respectiv de civilizație.

R.D.: *Ca să rămînem în sfera biografică — sînteți lector de cîți ani ?*

Z.T.: De cîțiva ani. Stai să mă gîndesc. Cred că din '76 !?

R.D.: *Și sînteți în școală din . . . ?*

Z.T.: Și sînt în școală din '67 — pe șantier la Carpați în 1966—1967 . . .

R.D.: *Deci, cam de 17 ani ?*

Z.T.: Da, cam așa.

R.D.: *Spuneți-mi, vă rog, ce influență poate avea activitatea pedagogică asupra meseriei ? Vă pasionează ?*

Z.T.: *Deosebit de mult !* În primul rînd, vreau să-ți explic următorul lucru: întotdeauna, încerc — dacă fac ceva — să fac *cît se poate de bine*. Uite, eu, din păcate, nu pot să fac mai multe lucruri deodată; două, maximum trei. Prin forța împrejurărilor, îl mai fac și pe al patrulea, dar sînt convins că nu-l mai fac bine. Fiind cadru didactic, prima mea obligație este să-i învăț pe tinerii colegi — sau viitori colegi. Nu știu — poate mă laud — dar cred că de această datorie am reușit să mă achit cu destul de mult succes. Adevărul este că îmi și place această muncă. Și îmi place, pentru că mă simt tînăr între studenții mei. Te rog să mă crezi, că, de foarte multe ori, îmi *forțează* gîndirea și, cîteodată, există *un schimb de idei*. Orice tînăr — mă refer la studenții anilor 4, 5 și 6, în primul rînd — are, față de noi, un foarte mare avantaj, cu toată lipsa lor de experiență, cu toată stîngăcia profesională. În vreme ce noi suntem handicapați de o anumită inerție psihologică, ei nu se manifestă ca atare. Acest manierism, această repetabilitate, la ei nu există ori există într-un grad foarte redus. De unde — o *prospețime* a gîndirii, a ideilor și chiar a punerii pe hîrtie ! Cel puțin pentru mine, încercările lor reprezintă, nu de puține ori, o sursă de inspirație. Te rog să mă crezi, fără nici un fel de falsă modestie, recunosc acest lucru. Sînt colegi care spun: « *A, cu ăștia nu-i nimic de făcut !* » *Nu există așa ceva !* Deci, fac această muncă de cadru didactic, de 17 ani de zile. Și o fac *cu mare plăcere !* Al doilea lucru pe care cred că trebuie să-l fac, *obligatoriu*, fiindcă altfel mi se pare *că nu se poate*: e să fiu mereu la planșetă, să lucrez. Dacă nu lucrez, nu cred că pot avea curajul să învăț eu pe altul. Nu, nu se poate ! Ceea ce am reușit — și sper că voi reuși și în viitor — e *să colaborez cu studenții* — chiar la realizarea unor proiecte. Asta e și în folosul tinerilor colegi și al nostru; e vorba, deci, de un avantaj reciproc. Desigur, rămîne și o a treia activitate — cea pe linie obștească — și cred că am reușit s-o duc și pe aceasta la bun sfîrșit. Ei, dacă mai apare o a patra cerință, începe să scîrțîie, încep să am îndoieli că pot s-o fac. Poate că unii reușesc !

R.D.: *Imi spuneați, odată, că avem una dintre cele mai bune școli de arhitectură din lume.*

Z.T.: Așa și este. Chiar dacă exagerez, susțin și voi susține mereu acest lucru ! Am avut, de altfel — e drept că mai demult — prilejul să vizitez o serie de școli de arhitectură din străinătate. Și te rog să reții și să mă crezi că *m-am gîndit cu mîndrie la școala noastră*. Se lucrează, într-adevăr, peste tot bine. Dar consider că arhitecții noștri — care, cînd au posibilitatea, își confirmă nivelul chiar și peste granță — o dovedesc din plin, fiind foarte buni și foarte apreciați.

R.D.: *Care este lucrarea care vă reprezintă cel mai bine ?*

Z.T.: Nu pot să neg că țin foarte mult la Postăvărie, pentru că am reușit — împreună cu Viorel Simion, bineînțeles — să o facem *fără prejudecăți*. Am avut fericita posibilitate să ne înțelegem deosebit de bine cu beneficiarul, care avea o încredere *deosebită* în noi. Am reușit să avem și să găsim și cu constructorul un limbaj comun — profesionist foarte bun. Evident, că unele gafe de execuție sau chiar de concepție ni se datoresc și nouă și beneficiarului. Însă ceea ce te rog să reții — și care a contat foarte foarte mult pentru noi amîndoi — e faptul că am pornit această lucrare *fără prejudecăți*. Am vrut, cu alte cuvinte, să facem o casă frumoasă, potrivită destinației . . . Și, dacă vrei, de ce să nu recunosc, puțin altfel decît se face și se făcea.

R.D.: *Și sînteți mulțumit de ce a ieșit ?*

Z.T.: *Deosebit de mulțumit.*

R.D.: *Acum, poate că mai este ceva ce ați vrea să ne spuneți, ceva la care eu să nu mă fi gîndit și care vi se pare important ?*

Z.T.: Eu zic că arhitectura noastră — mă refer în general la arhitectura românească — este, la ora actuală, pe un făgaș creator de excepție. Și consider că există și o conjunctură favorabilă, oferită de comanda noastră socială, de organele de partid și de stat. Dar, mai e ceva, e vorba de condițiile, zic eu, deosebite în care ne putem educa noile generații și faptul că există această emulație, această febră creativă de a oferi și de a arăta foarte mult și de foarte bună calitate, precum și o gîndire de valoare internațională — toate datorate, în primul rînd, unei generații *tinere*, pe care o avem acum. Eu apreciez că avem, la ora actuală, o armată de arhitecți tineri potențial *foarte buni*, printre care te număr și pe tine. Sînt convins că tradiția școlii noastre se continuă cu mult succes și se va continua și în viitor. Desigur — ca în orice activitate — sînt greutăți inerente, cotidiene, posibilități mai mult sau mai puțin favorabile, de la o perioadă, la alta. Dar, ceea ce se menține și rămîne ca un fir nealterat, este tocmai această educație pe care o căpătăm cei mai mulți dintre arhitecții noștri care ies de aici. Tinerii, bineînțeles, acum, ca întotdeauna, au de cîștigat cîte o bătălie, care nu e ușoară. Ei trebuie să se facă înțeleși. Trebuie ca și comanda socială să asimileze ceea ce pot oferi tinerii arhitecți, să prevadă cuprinderea și valorificarea potențialului lor creator.

Și acum, spre sfîrșitul acestui dialog, vreau să precizez din nou că, niciodată, nu voi accepta să nu-mi însușesc ceea ce este mai nou, mai contemporan și mai de bună calitate în arhitectură. Nu se poate să nu ții cont de cele mai noi realizări din arhitectura contemporană a lumii. Trebuie să fii, deci, foarte bine documentat. Și mă refer aici la o documentare și o informare, profundă, în primul rînd vizuală. Îl citez din nou pe profesorul Octav Doicescu, care spunea, undeva, că arhitectura este, în primul rînd, *un act vizual*. Este o definiție care m-a orientat și mă va orienta întotdeauna.

În încheiere, nu-mi rămîne decît să-ți mulțumesc și să-ți urez, în continuare, succes ! Mulțumesc și ARHITECTURII — în numele căreia m-ai solicitat — a cărei prezență util-activă se resimte benefic în viața breslei și ale cărei pagini sînt tot mai atent și cu folos urmărite.

Interviu de arh. RADU DRĂGAN

Dezbatere

ASPECTE CALITATIVE PRIVIND PROBLEMATICA ASPIRAȚIILOR DE LOCUIRE ALE TINERILOR

Cercetările în domeniul aspirațiilor de locuire urmăresc, în principal, fundamentarea socială a adecvării structurii « ofertei » de locuințe la nevoile sociale, atît sub aspect cantitativ, cît și din perspectivă calitativă. Investigarea aspirațiilor de locuire permite surprinderea unor probleme prin a căror rezolvare pozitivă se poate ajunge la reducerea uzurii morale a locuințelor, fapt ce constituie unul din argumentele de bază ale utilității acestei activități, pentru directivarea și proiectarea locuințelor din România.

Informațiile cu privire la aspirațiile de locuire au o utilitate imediată, atît pentru factorul de decizie cît și pentru proiectant, întrucît le oferă acestora elementele necesare în scopul satisfacerii nevoilor sociale reale exprimate de viitorii locatari. În condițiile tipizării, proiectantul posedă de la început informațiile și datele necesare cu caracter tehnic și economic despre locuințele pe care urmează să le conceapă. Pentru a pune, însă, în acord sau pentru a ajunge la o apropiere a raportului dintre « oferta » și « cererea » din domeniul locuințelor, proiectantul are nevoie și de informații cu caracter social; care se pot obține, în principal, prin intermediul anchetelor sociologice, realizate pe categorii socio-demografice la anumite intervale de timp.

Conform literaturii de specialitate, aspirațiile sînt definite ca procese psihosociologice prin care un subiect (individ sau grup) este atras și orientat către un obiect apropiat sau îndepărtat, parcurgînd imagini, reprezentări, simboluri, ce contribuie la orientarea proiectelor sale [1]. *Aspirațiile sînt determinate de sistemul economic, politic, social și cultural al unei societăți date. Așadar, nu poate fi studiată geneza aspirațiilor fără a face o incursiune în evoluția istorică a transformărilor tehnice, economice, psiho-sociale și culturale proprii unei colectivități determinate. După cum arată unul din autorii avizați în studiul aspirațiilor, acestea se modifică în funcție de marile procese sociale (urbanizarea, industrializarea și informatizarea)* [2].

Revenind la definiția aspirațiilor, observăm că acest proces psihosocial presupune un subiect (individul sau grupul) și un obiect care vizează, fie un element material,

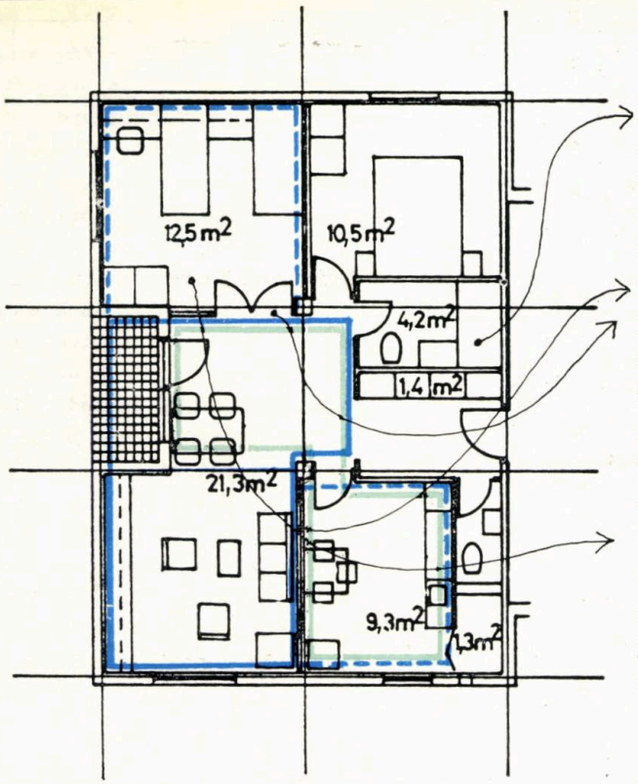

1

• gruparea instalaţiilor şi depozitărilor în zona de acces a apartamentului face posibilă o realizare judicioasă a spaţiilor locuibile;

• compartimentarea spaţiilor prin panouri amovibile şi pereţi neportanţi conduce la conturarea unor coordonări funcţionale şi spaţiale între camera de zi şi bucătărie, obţinîndu-se astfel o zonă de comunicare amplificată;

• prin corelarea unui dormitor cu camera de zi se obţine o zonă diurnă majorată, ce poate corespunde unor moduri diferite de utilizare a spaţiului locuibil.

fie unele proiecte mai îndepărtate. Datorită funcţiilor şi utilităţilor pe care le îndeplineşte, precum şi datorită pronunţatului său caracter social şi politic [3], locuinţa constituie una din direcţiile prioritare în studiul aspiraţiilor colectivităţilor umane din multe ţări ale lumii.

Locuinţa are rolul de a satisface nevoile cantitative şi calitative ale diferitelor categorii socio-profesionale. Cele două categorii de nevoi, diferite sub aspectul naturii şi structurii, necesită pentru rezolvarea lor, angrenarea unor factori complecşi şi diferenţiaţi. Problema principală care se pune în faţa specialiştilor este aceea de a şti cum ar putea omul societăţii noastre să amenajeze spaţiul înconjurător în general şi locuinţa în special, pentru a putea trăi în mod satisfăcător. Rezolvarea acestei probleme particularizată la locuinţă este complicată, cel puţin din două perspective. Pe de o parte, nevoile umane sînt în continuă transformare datorită evoluţiei cadrului economic, politic, social şi cultural, iar, pe de altă parte, « adevărul în arhitectură nu are un caracter etern . . . » [4], fiind marcat de factorul timp şi de succesiunea civilizaţiilor.

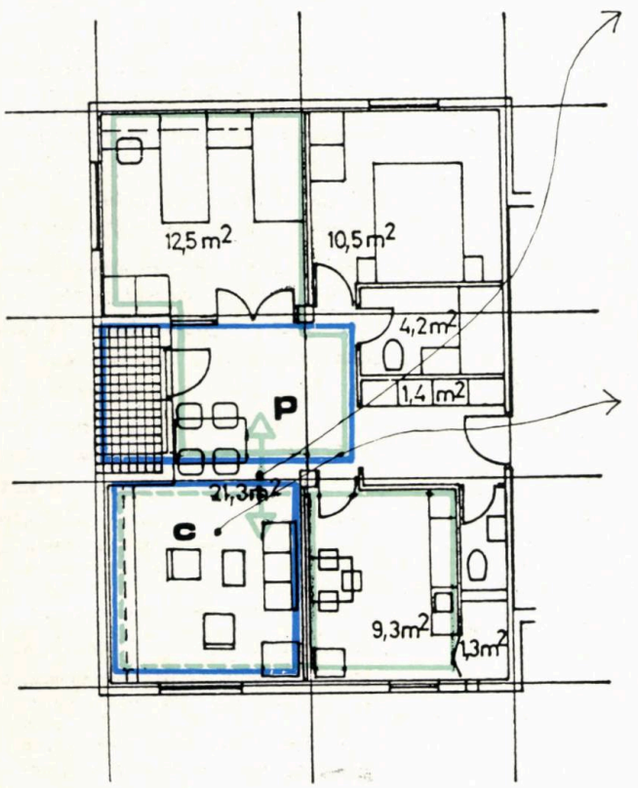

2

• zona de comunicare poate fi subîmpărţită în două zone, c-spaţiu de comunicare şi p-spaţiu plurifuncţional, în relaţie directă cu exteriorul; astfel, se tinde către o utilizare flexibilă a apartamentului, spaţiul plurifuncţional central putînd funcţiona fie în legătură cu zona de comunicare (loc de luat masa, de agrement), fie independent (ca loc de joacă, studiu, bricolaj, etc.);

• spaţiul plurifuncţional poate funcţiona şi cuplat cu unul din dormitoare în timp ce spaţiul de comunicare poate fi corelat cu bucătăria realizîndu-se astfel multiple variante de utilizare ale apartamentului.

Amplul proces al construcţiei de locuinţe din România s-a desfăşurat în paralel cu studierea condiţiilor de locuire ale unor categorii socio-profesionale ale populaţiei. În seria acestor studii, pot fi incluse şi cercetările interdisciplinare de teren asupra problematicii exigenţelor şi aspiraţiilor de locuire, realizate în cadrul Laboratorului de studii şi cercetări sociologice *din I.P.C.T. Datorită problematicii specifice a domeniului abordat, în acest material, din multitudinea studiilor intreprinse în cadrul Laboratorului de sociologie, amintim două serii de anchete sociologice, realizate în două etape, după 3 şi respectiv 9 ani, cu urmărirea — în principal — a acelorași probleme şi indicatori.*

Categoriile populaţiei investigate sînt semnificative şi reprezentative pentru mecanismele sociale şi individuale de schimbare în direcţia progresului modului de locuire. *În acest scop, au fost investigate categorii de populaţie din mediul urban, cu status ridicat în privinţa profesiei şi a gradului de pregătire (în principal muncitori din industrii de vîrf, intelectuali şi studenţi), de vîrstă relativ tînără.*

Anchetele asupra populaţiei active s-au desfăşurat în oraşele Bucureşti, Buzău şi Cluj-Napoca, în două etape 1979/1980 şi 1983/1984, pe eşantioane de populaţie comparabile cuprinzînd 192 familii. Anchetele în rîndul studenţilor au fost realizate în anii 1974 şi 1983 pe eşantioane de 616 studenţi de la instituţii de învăţămînt superior din Bucureşti. Principalele tehnici utilizate pentru obţinerea informaţiilor au fost chestionarul şi bugetul de timp.

Subliniem faptul că informaţiile obţinute prin intermediul anchetelor sociologice de teren au un caracter ipotetic şi orientativ, ceea ce conduce, în mod necesar, la efectuarea unor analize complexe a datelor şi la luarea în considerare a evoluţiei reglementărilor legale în domeniul locuirii. Pe de altă parte, informaţiile obţinute prin anchetele de teren trebuie confruntate în permanenţă cu rezultatele activităţii din proiectarea tip de locuinţe. Deoarece proiectarea tip are un caracter permanent şi de noutate, este necesar ca şi anchetele de teren să fie reluate la anumite intervale (5—10 ani) de timp, în scopul surprinderii unor posibile schimbări în comportamentul de locuire şi la nivelul cerinţelor populaţiei.

Acest articol cuprinde unele rezultate ale anchetelor de teren referitoare la aspiraţiile de locuire ale tinerilor [5], rezultate ce pot suscita interes pentru activitatea de directivare şi proiectare tip în domeniul locuinţelor.

Datele obţinute pe baza cercetărilor realizate în rîndul tinerilor în anii 1974 şi 1983 vizează în special aspecte de ordin calitativ referitoare la locuire. Deoarece informaţiile obţinute pe baza cercetărilor întreprinse în rîndul tinerilor vizează anticipări relative la o serie de date probabile (viitorii locatari ai anilor 1985—2000, viitoare tipuri de locuinţe şi de compartimentare — mobilare etc), acest gen de studii se înscrie în sfera generală a problematicii aspiraţiilor particularizate la locuinţe.

Principalul aspect calitativ relevant — rezultat din anchetele întreprinse în anii 1974 şi 1983 — îl constituie flexibilizarea spaţiului interior al locuinţei, prin renunţarea la unele compartimentări rigide (pereţi ficşi) ale subspaţiilor şi adoptarea de soluţii elastice (pereţi glisanţi, paravane, mobilier etc). Procentul tinerilor care doresc să aibă locuinţe cu compartimentări flexibile a fost de aproximativ 65%, atît în 1974, cît şi în 1983. Întrucît aderarea la soluţia constructivă flexibilă este compatibilă cu ideea de nivel al aspiraţiilor în domeniul locuirii,

rezultă că elasticitatea spațiului interior este determinată de o serie de nevoi de ordin social.

Este foarte probabil ca locuințele cu compartimentare flexibilă să corespundă mai bine decît locuințele cu compartimentare fixă, marii diversități funcționale, gustului estetic, comportamentelor de locuire, creșterii nivelului de trai și, în principal, dinamicii structurii familiei. Compartimentarea flexibilă ar permite populației să-și realizeze, pe de o parte, un spațiu intim, izolat într-un mod mai diversificat, iar, pe de altă parte, un spațiu comun cu rol social în care membrii familiei să se poată întîlni între ei, precum și cu persoane din afara familiei.

O argumentare pertinentă din perspectivă socio-arhitecturală a problemei flexibilității spațiului locuinței este prezentată în lucrarea arhitecților dr. MIRCEA I. ENESCU și dr. ILIE A. GHEORGHE, « Probleme ale arhitecturii contemporane », *din 1982.*

Importanța culturală, socială și economică pe care o reprezintă locuința explică tendința care are loc în ultimul timp de personalizare a locuinței, exprimată prin mobilier, echipament tehnic, schimbări funcționale și constructive aduse apartamentelor. Răspunzînd prin adaptare unor funcții gospodărești sau de petrecere a timpului liber, personalizarea locuinței are loc în acord cu cunoștințele, aptitudinile, posibilitățile materiale și exigențele individuale, ceea ce conduce la stiluri de locuire particularizate. Satisfacerea acestor categorii de nevoi complexe ar trebui luată în considerare ca un indicator posibil al calității locuințelor tipizate.

Sub aspect economic, flexibilitatea apartamentului constituie o resursă de creștere a spațiului util, în condițiile menținerii aceleiași suprafețe a spațiului construit. Implicațiile umane sînt mult mai complexe decît cele presupuse de o formulare exclusiv economică. Libertatea de a împărți și, odată cu aceasta, chiar de a fasona spațiul locuinței pe care o dobîndesc locatarii, permite adaptarea acestuia la o gamă mai mare de variații culturale individuale și de grup, pe care un spațiu împărțit prin construcție tinde să le reducă la un numitor comun, uniformizînd comportamentele sau chiar frustrînd satisfacerea unor trebuințe adesea vitale (așa cum se întîmplă atunci cînd familia depășește limita de încărcare a spațiului, calculată în densitatea de locuire pe cameră). Pe de altă parte, libertatea manipulării spațiului interior nu poate fi niciodată completă, întrucît s-ar transforma în contrariul ei, nu numai pentru că limita exterioară a acestui spațiu îi fixează definitiv forma, ci și datorită faptului că interiorul locuinței include anumite separări fixe, în dependență de incompatibilitățile dintre persoane (vîrste și sexe), activități (cu un grad de strictă intimitate sau pe alt plan, care se cer izolate din cauza subproduselor lor: mirosul degajat de bucătărie în timpul funcționării, zgomotul copiilor în timpul jocului etc) și obiecte (televizor, magnetofon etc).

În aceste condiții, problema constă nu numai în a răspunde dacă flexibilitatea spațiului este o soluție acceptabilă din perspectiva populației, ci și care sînt limitele constructive ale acestei flexibilități în condiții determinate.

Soluția constructivă « elastică » vine în contradicție cu ponderea considerabilă a internalizării activităților gospodărești, ceea ce poate genera incompatibilități între construcție și funcții. Această situație relevă cuprinderea parțială sau neincluderea performanțelor pentru « spațiul elastic » într-un complex cultural coerent. Tendința exprimată pentru o înzestrare supranumerică a locuinței (atît în 1974, cît și în 1983) cu obiecte de uz casnic și gospodăresc, în raport cu dorința exprimată de internalizare a activităților corespondente, confirmă concluzia cercetării privind necesitatea creșterii nivelului culturii de locuire a populației.

Studierea atentă a raportului dintre înzestrarea supranumerică a locuinței cu obiecte de uz casnic și gospodăresc și tendința de externalizare a activităților corespondente, poate contribui la depistarea cauzelor economice și sociale ale acestui proces și la înlăturarea posibilelor sale efecte negative. Problema raportului dintre înzestrare și activitățile corespondente iese și mai pregnant în evidență dacă avem în vedere faptul că « odată cu adîncirea diviziunii sociale a muncii, funcția productivă a gospodăriei s-a redus tot mai mult prin scoaterea producției în afara locuinței » [6].

Prin intermediul Figurilor 1—4, *prezentăm cîteva variante și soluții arhitecturale privind flexibilitatea spațiului din apartamentele cu 3 camere realizate de IPCT, precum și unele precizări referitoare la funcționalitatea acestora.*

Aproximativ 3/4 din tinerii investigați doresc să aibă locuințe compuse din 3, 4 și 5 camere. Cererea viitoare de locuințe cu un număr relativ mare de camere se bazează pe următoarele elemente de natură obiectivă: a. Mărimea virtuală a familiei (4—5 persoane) b. Gradul sporit de internalizare a unor activități casnice și gospodărești c. Creșterea procentului persoanelor care

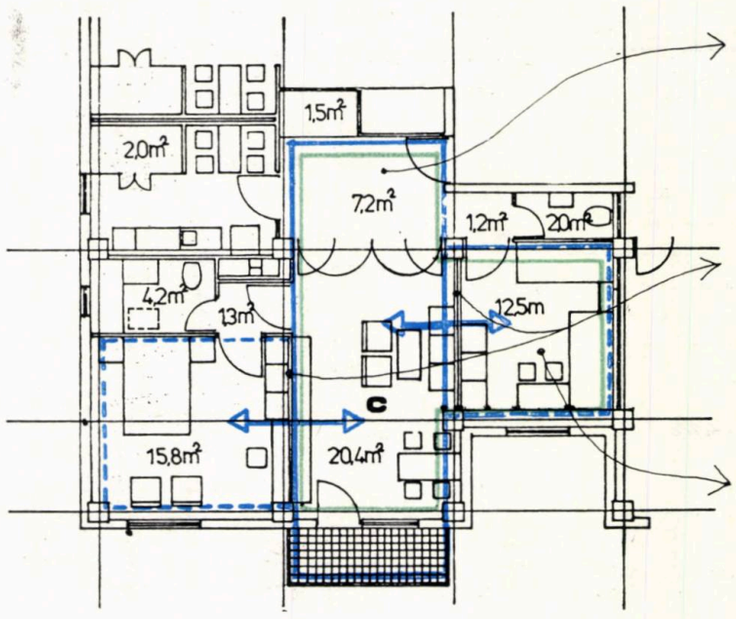

• vestibulul, amplu dimensionat, poate funcționa separat, ca spațiu plurifuncțional între camera de zi, și bucătărie sau cumulat cu camera de zi, contribuind la sporirea suprafeței acesteia;
• întrucît compartimentările sînt nestructurale, încăperile individuale pot funcționa și în relație directă cu zona de comunicare c, prin modificarea corespunzătoare a pereților despărțitori.
• amplasarea unui dormitor (cu grup sanitar propriu) în zona de acces conduce la sporirea funcționalității apartamentului, la o utilizare flexibilă a spațiilor locuibil

3

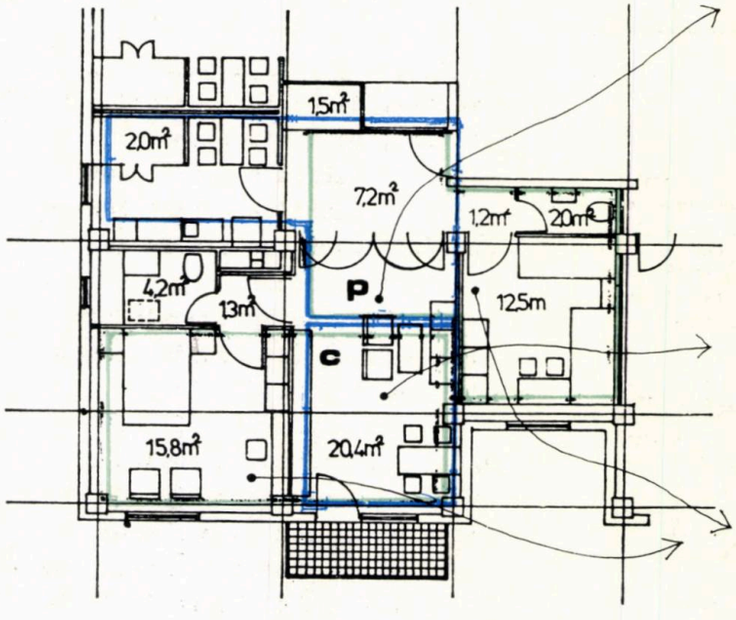

• zona de comunicare poate fi subîmpărțită în două zone, p-spațiu plurifuncțional și c-spațiu de comunicare; se tinde astfel către o utilizare flexibilă a apartamentului, spațiul plurifuncțional, amplasat în zona de acces putînd funcționa separat (loc de luat masa, bricolaj, joacă) sau corelat cu spațiul de comunicare
• în anumite situații din viața familiei, spațiul de comunicare poate deveni al treilea dormitor funcțiunile camerei de zi fiind preluate de spațiul plurifuncțional.
• prin corelarea spațiului plurifuncțional cu dormitorul copiilor și a celui de comunicare cu dormitorul matrimonial, se poate realiza o zonare părinți-copii.

4

locuință.

Preocupările populației în direcția creșterii gradului de utilizare al fiecărei încăperi a locuinței viitoare rezultă și din cererea mare (aproximativ 73%) pentru dormitoare cu funcționalitate multiplă (dormit, lectură, studiu individual etc).

Sporirea gradului de confort al locuinței se poate realiza într-o anumită măsură și prin adoptarea de soluții constructive reprezentate de înzidirea dulapului de haine pe hol și în dormitoare, precum și de amplasarea unor etajere (în special pentru cărți) la partea superioare a pereților.

Procentul mare (aproximativ 73%) al persoanelor care preferă să aibă locuințe cu dulap înzidit și nu cu dulap mobilier, poate fi susținut pe baza următoarelor considerente: a. Sporirea în mod indirect a spațiului locuibil b. Diversificarea posibilităților de amenajare a unui interior mai plăcut al locuinței c. Reducerea investițiilor materiale ale populației.

Etajerele amplasate la partea superioară a pereților pot oferi și ele o serie de avantaje în privința mobilării și a aspectului estetic al locuinței; această soluție fiind preferată de aproximativ 37% din persoanele investigate.
Cele două tipuri de prelungiri (directe și/sau indirecte) ale locuinței sînt apreciate ca necesare de către marea majoritate a populației (98% doresc locuințe cu loggie, terasă, balcon sau combinații ale acestora și aproximativ 90% vor locuințe cu pod și/sau pivniță).

Cererea mare privind rezolvarea problemelor referitoare la depozitare, scoate în evidență rolul important deținut de aceasta în cadrul gradului de confort și al aspectului estetic al locuinței. Conform anchetei de teren, rezultă că aproximativ 90% din tinerii investigați apreciază că, în clădirile în care vor locui, este necesară existența unei încăperi de depozitare (gen pivniță sau pod). Opțiunea pentru acest gen de încăperi este foarte probabil să aibă la bază tendința puternică de achiziționare a unor obiecte casnice și gospodărești de utilizare mai mult sau mai puțin curentă: obiecte pentru practicarea sportului și a bricolajului, cît și depozitarea unor unelte pentru activități manuale de destindere și pentru mici reparații în locuință și gospodărie.

Din perspectiva proiectantului și a constructorului, precum și sub aspect sociologic, sînt importante informațiile referitoare la înălțimea imobilului de locuințe și la etajul preferat pentru locuire. Marea majoritate (aproximativ 87%) a persoanelor investigate doresc să locuiască în imobile a căror înălțime să nu depășească 5 niveluri, procentul celor care vor să aibă locuințe amplasate pînă la acest nivel fiind de 97% (circa 4/5 vor să locuiască la parter și la etajele 1 și 2).

Pe lîngă unele considerente de ordin socio-cultural ca: experiența anterioară de locuire (locuirea în clădiri cu puține niveluri), originea rurală majoritară a ascendenților (părinți și bunici) și de ordin evenimențial (cutremurul din 1977), un loc important în explicația cererii pentru locuințe situate aproape de sol, îl deține modul de funcționare și exploatare deficitară a instalațiilor din imobilele de locuințe cu multe niveluri.

Populația manifestă interes, atît pentru aspectul interior cît și pentru aspectul exterior al locuinței. Dacă asupra aspectului interior persoanele pot acționa printr-o amenajare în funcție de posibilitățile și de gusturile proprii, aspectul exterior nu poate fi supus deloc sau într-o foarte mică măsură, intervenției personale a fiecărui locatar. Populația investigată acordă în proporție semnificativă (circa 78%) o importanță mare aspectului estetic al fațadei clădirii în care dorește să aibă locuința.

Preocuparea sporită pentru vecinătățile imediate ale clădirilor de locuit rezultă din proporția majoritară a persoanelor (aproximativ 98%) care doresc să aibă o vegetație bogată (gazon, flori, arbuști, copaci etc) în jurul locuințelor.

Cererea importantă a populației (circa 77%) de a locui într-un loc retras, ferit de zgomotul traficului urban are la bază o serie de elemente de natură obiectivă reprezentate de: experiența de locuire, informațiile despre inconvenientele de locuire în apropierea arterelor principale de circulație, nevoia de liniște și izolare față de sursele generatoare de poluare sonoră.

Sistematizarea zonelor de locuințe prezintă un mare grad de complexitate, atît datorită cerințelor referitoare la cadrul general de amplasare, cît și datorită cerințelor privind dotările din imediata apropiere.

În privința celui de al doilea aspect, rezultă că aproximativ 96% din persoane doresc să aibă în apropierea locuinței terenuri de sport pentru copii și adulți și circa 1/2 vor să aibă dotări comerciale, culturale, de servicii etc în clădirile în care vor fi amplasate locuințele lor.

Din corelația tipurilor de dotări preferate pentru parterul clădirilor de locuit cu nivelul de amplasare al locuinței, rezultă unele inconsecvențe în opțiuni, confirmate de exprimarea preferințelor pentru alăturarea de locuință a unor funcțiuni ce pot deranja locatarii.

Principalele idei rezultate din cercetările de teren întreprinse în anii 1974, 1979/1980, 1983/1984, precum și din alte lucrări realizate în cadrul Laboratorului de Sociologie din IPCT, au permis conturarea unei serii de propuneri privind locuința, unele încăperi componente, activitățile desfășurate în locuință și mobilarea locuinței, din care amintim:

1. Realizarea de sisteme constructive flexibile, capabile să satisfacă mai multe variante potențiale ale cererii populației în decursul existenței clădirii

2. Proiectarea și realizarea unor dormitoare multifuncționale care să permită, pe lîngă odihnă și refacerea capacităților fizice și intelectuale, desfășurarea unei game variate de activități (lectură, studiu profesional, jocul copiilor, mici activități gospodărești etc)

3. Realizarea în cadrul locuințelor destinate categoriilor sociale active, a unui spațiu special (birou, cameră de lucru și studiu la domiciliu, atelier etc)

4. Realizarea de mobilier avînd ca bază de orientare și informare, tipurile de apartamente ce se proiectează și se realizează în prezent, precum și cerințele populației cu privire la mobilare

5. Studierea posibilităților de realizare într-un procent mai mare a apartamentelor cu dulapuri înzidite pe hol și în dormitoare

6. Diversificarea și extinderea spațiilor de depozitare (boxă, debara, pivniță, pod etc), în scopul satisfacerii nevoilor și cerințelor categoriilor socio-profesionale rezidente în diferite tipuri de localități

7. Realizarea — cu precădere — de clădiri pentru locuit cu puține niveluri (P + 1—4 etaje) și amplasarea acestora în zone cu multă vegetație, astfel încît locuirea să nu fie stînjenită de zgomotul stradal

servicii amplasate la parterul sau în apropierea blocurilor de locuințe, precum și sporirea gradului de amenajare a spațiului din jur.

Sociolog TRĂILĂ CERNESCU
Arh. ADRIAN CRISTESCU

NOTE:

1. Paul Henri Chombart de Lauwe ș.a., *Transformations de l'environnement, des aspirations et des valeurs*, Editions du Centre National de la Recherche Scientifique, Paris, 1976, p. 7

2. P. H. Chombart de Lauwe, *Pentru o sociologie a aspirațiilor (Elemente pentru noi perspective în științele umane)*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1972 p. 17

3. *Urbanismul în România*, coordonator prof. emerit, dr. arh. Cezar Lăzărescu, Editura Tehnică, București, 1977 p. 42

4. Dr. arh. Mircea I. Enescu, dr. arh. Ilie A. Gheorghe, *Probleme ale arhitecturii contemporane*, Editura Tehnică, București, 1982, p. 15

5. La realizarea temei « Cercetări pe bază de prognoză privind aspirațiile de locuire ale populației și căile de dezvoltare a locuinței în perspectivă », au participat: sociol. D. Abraham, T. Cernescu, R. Ioanid, M. Lunca, C. Nicolau, T. Tone, arh. A. Cristescu, statist. pr. R. Gheţău și tehn. pr. E. Marţian.

În faza de elaborare a tematicii de cercetare ne-au fost de un real folos observațiile și propunerile formulate de ing. R. Negru și arhitecții Al. Florian, M. Enescu, I. Enescu și P. Bădulescu din I.P.C.T.

6. Dorel Abraham « *Prognoza socială a aspirațiilor de locuire* » în *Viitorul social* nr. 3/1984.

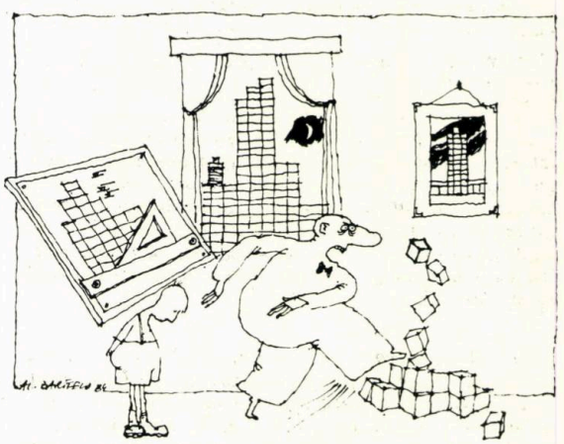

desen de arh. ALEXANDRU BARTFELD

desen de arh. NICOLAE ŢARĂLUNGĂ

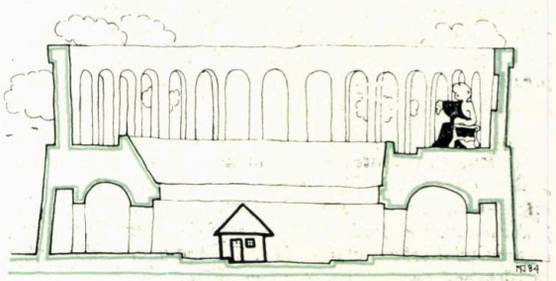

INTERVENȚII CONTEMPORANE ÎN CENTRUL ISTORIC AL TIMIȘOAREI

Adaptarea exigențelor vieții, la multitudinea și la varietatea factorilor ce determină, în timp, echilibrul dintre mediu construit-natură *și dintre* vechi *și* nou, *face ca viața și istoria fiecărei așezări urbane să urmeze o traiectorie proprie, traiectorie asupra evoluției căreia cele mai multe date ne pot fi oferite de* centrele istorice.

Nucleul istoric al Timișoarei a apărut, astfel, sub forma punctului fortificat *ridicat pe ramificațiile rîurilor Timiș și Bega, la început sub forma unei* cetăți *care, din secolul al XIV-lea, generează orașul, condiționat de* centura zidurilor de apărare. *La fel ca și în cazul multor orașe europene, această condiție a condus la un anumit tip de structură al așezării urbane, dezvoltate în timp în incinta și în exteriorul zidurilor, prin adaptarea spontană a funcțiunilor strategice, economice, politico-administrative, la condițiile terenului mlăștinos.*

Dezvoltarea Timișoarei s-a făcut prin suprapunerea unor structuri diferite, generate de cetatea lui Carol Robert de Anjou sau a lui Iancu de Hunedoara, de forma orientală a secolelor al XVI-lea și al XVII-lea, sau de cetatea de tip Vauban a secolului al XVIII-lea.

Caracteristica prefacerilor respective nu constă în acumulări și suprapuneri pe aceeași structură a așezării urbane inițiale, ci prin transformări radicale, prin anihilări totale ale formelor anterioare și ridicarea unui nou organism pe același amplasament.

În locul orașului gotic al secolului al XIV-lea și al XV-lea, orașul oriental — ce se dezvoltă în a doua jumătate a secolului al XVI-lea — se ridică pe un teren aproape viran, în care doar două dominante sînt păstrate și adaptate ca moschei din biserici.

Orașul oriental, dezvoltat organic, este complet distrus în 1716 și înlocuit cu structura rectangulară a unui plan minuțios elaborat, în care sînt precizate străzile, piețele și terenurile rezervate construcțiilor — generatoare ale orașului baroc al secolului al XVIII-lea.

Acest tip de evoluție urbană a dus la pierderea unui însemnat număr de elemente de valoare, făcînd ca forma în care se prezintă centrul istoric al orașului, astăzi, să se axeze pe structura barocă. Aceasta, însă, la rîndul ei, a pierdut, în decursul a două sute de ani, foarte mult din specificul inițial, în virtutea aceluiași tip de intervenție — cea de înlocuire.

Centura de ziduri — ce limita terenul și posibilitățile de construire —, precum și mentalitatea față de valoarea epocilor anterioare au condus, în bună măsură, la transformarea nucleului istoric timișorean, prin înlocuiri de construcții sau prin transformarea celor existente — și nu prin alăturări sau completări generînd, din interferența elementelor de baroc, neoclasic, neorenaștere, eclectic, secession, un anume specific ce conferă valoare și singularizează centrul istoric al orașului.

Un moment ce marchează în profunzime nucleul istoric al Timișoarei e reprezentat de trecerea întregului oraș pe coordonate moderne, determinate de dezvoltarea economico-socială de la sfîrșitul secolului al XIX-lea.

Odată cu diminuarea funcției strategice, cu dărîmarea zidurilor cetății în 1899, cu extinderea rețelei urbane în jurul sîmburelui tradițional, are loc — pe lîngă deplasarea centrului polarizant, din cetate în noile ansambluri adiacente, cu mari concentrări de clădiri publice — și o suită de modificări în fondul construit din vechea cetate, ca rezultat al unei foarte intense activități constructive.

Acum dispar — în urma demolărilor și înlocuirilor — monumente vechi de aproape 600 de ani, în Piața Libertății, Vasile Roaită, ca și clădiri baroce din Piața Unirii și din zonele învecinate.

Orașul contemporan moștenește, astfel, un nucleu istoric rezultat din numeroase transformări, dar care, în forma păstrată, conține încă potențialul unor largi puneri în valoare.

Delicată în sine, problema intervenției în centrul istoric al Timișoarei — reclamată de cerințele vieții contemporane și de necesitatea conservării moștenirii istorice — caută soluții viabile, în funcție de specificul acestui nucleu istoric. Acesta derivă din structura radial-inelară a rețelei stradale, din modul de folosire al parcelelor construite — cu front îngust spre stradă și cu dezvoltare în adîncime, în jurul curților interioare, în care se accede prin culoare boltite a vella, din care circulații verticale distribuie, la fiecare nivel, pe cursive, circulația orizontală. Spațiile sînt compacte, oferind spre stradă dotări comerciale și locuințe la etaj, cu orientarea anexelor spre curți, în compoziții axiale, cu fațade ornate cu pilaștri, cornișe, bandouri, ancadramente profilate.

Pe parcursul ultimului secol, regimul de înălțime — dominant p + 1 în zona centrală și p în cea periferică — a suferit o creștere, prin mărirea numărului de construcții cu p + 2 și prin ridicarea imobilelor de raport sau a clădirilor administrative cu p + 4, în prezent conturîndu-se tendința înlocuirii clădirilor joase pe parter din zona perimetrală prin construcții mai înalte.

Intervențiile contemporane în zona istorică, bazate pe ideea tot mai acceptată azi a păstrării unor ansambluri arhitecturale de valoare, chiar cînd conțin și construcții mai puțin interesante, se orientează și în Timișoara spre soluția salvării nucleului valoros al orașului, *prin revitalizare, studiindu-se direcții de reorganizare funcțională și măsuri de îmbunătățire a confortului urban, alături de realizarea unui mediu ambiental care, păstrîndu-și specificul, să răspundă necesităților vieții moderne.*

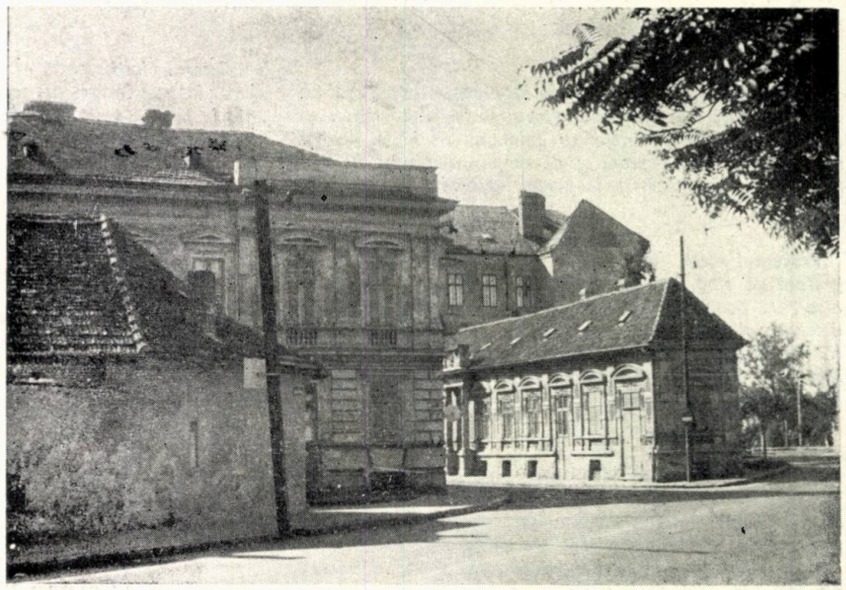

1

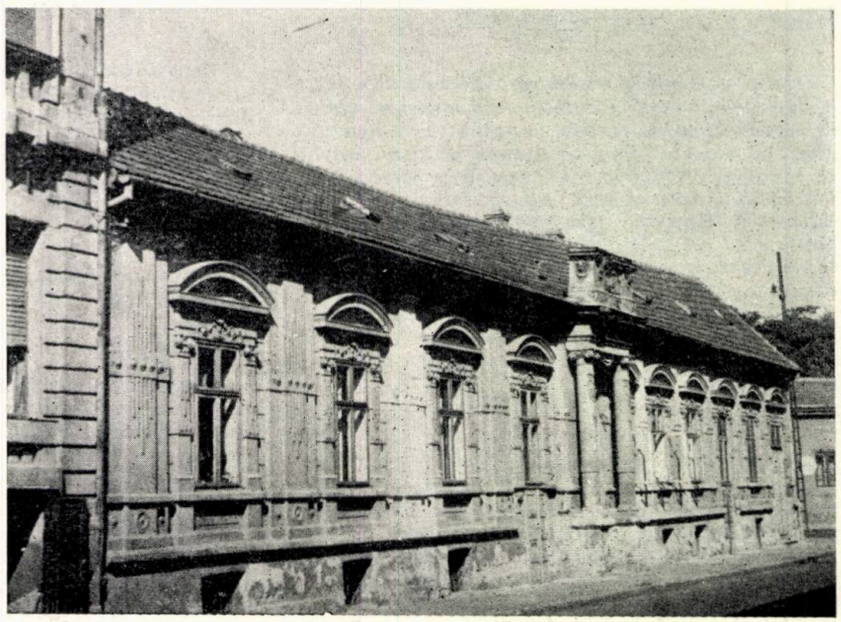

2

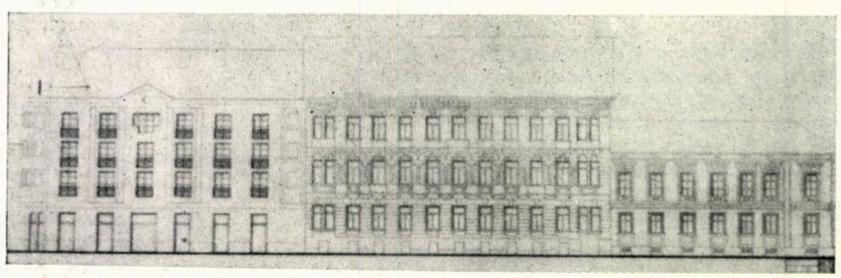

3

1. Strada DIMA — construcții parter din zona perimetrală a centrului istoric — 2, 3. Strada Mărășești 9, situația existentă și propunerea de înlocuire a volumului parter — 4. Strada Ceahlău — inserție în formulă modernă — 5. Strada Rodnei 5 — intervenție neutră în zona istorică — 6. Piața Unirii — sediul Trustului de Construcții Montaj Timișoara, compunere de elemente tradiționale în formulă specifică spiritului zonei — 7. Piața Unirii — frontul nordic

5

Materializarea acestor preocupări se orientează — în ciuda complexității la care este studiată problema — spre două direcții: revitalizarea zonei *prin reorganizare funcțională și* implantarea noului.

Se propun, astfel, o serie de spații comerciale la parteruri, care să redea, pe de o parte, vechea funcționalitate sau să ofere funcțiuni noi corespunzătoare nevoii sociale actuale, în încăperi ce aveau inițial o destinație comercială. Realizările din Piața Unirii sînt, în acest sens, un valoros punct de pornire.

Intervenția de înlocuire, *discutabilă în cazul nucleului istoric, își găsește cauzele în gradul avansat de uzură al unor clădiri, pe care valoarea arhitecturală sau istorică nu reușește să le salveze. Acest aspect face ca dezideratul păstrării nucleului istoric al orașului, cu o maximă valorificare în forma sa specifică, să fie periclitat în continuarea tradiției remodelării sale lente* (Figurile 1, 2 *și* 3).

În principiu, s-a urmărit, în centrul istoric al Timișoarei, o cît mai armonioasă integrare a noului, în acord cu factorii generatori de specific în zonă.

Poziția față de problema inserțiilor contemporane oscilează între limite foarte largi, de la formula arhitecturii moderne, la cea neutră și chiar la asamblarea de elemente tradiționale după formulă tradițională — situație mult controversată de altfel (Figurile 4, 5, 6).

Chiar dacă, în numeroase intervenții, s-a avut în vedere evitarea denaturării caracterului specific al ansamblului și a cadrului arhitectural, în unele puncte, au intervenit totuși accente disonante, în special prin disproporții volumetrice. Dacă pe fundalul nordic al Pieței Unirii se profilează un volum agresiv sau dacă în Piața Caruso o dominantă verticală subliniază — în raport cu volumele din jur — mai degrabă eterogenitatea mediului construit din zonă, ducînd la distrugeri ale scării arhitecturale, inserțiile din Piața Russel sau cele din strada 11 IUNIE reprezintă, pe de altă parte, în raport cu centrul istoric — indiferent de calitatea rezolvării arhitecturale în sine —, intervenții cu totul străine caracterului acestuia (Figurile 7, 8, 9).

O serie de propuneri pentru noi imobile-plombă, pe străzile Oituz, Mărășești, Ungureanu, Coșbuc, Rodnei, Grigorescu, urmăresc rezolvări planimetrice și de volum în spiritul sistemului dominant de construcție din cetate.

Sînt prevăzute funcțiuni similare celor anterioare, respectarea vechii parcelări, simetrie în plan și fațade, circulații orizontale pe cursive, curți interioare, regim de înălțime subordonat vecinătăților, parteruri înalte, acoperișuri mansardate și rezolvări stilistice cu interpretări ale elementelor compoziționale din zonă. Se urmărește realizarea unei arhitecturi moderne, organic legată de mediul implantării.

În ciuda tuturor factorilor de care ține cont inserția noului în structura istorică dată, marea concentrare de monumente face ca, în centrul vechi al orașului, să apară și problema punerii în valoare a construcțiilor-monument. *Aceasta este uneori dificil de rezolvat, așa cum se prezintă și situația plombei propuse în strada Ungureanu 1, în imediata vecinătate a fostului « Claustru » al* Mînăstirii Franciscane, *monument de secol XVIII, auster ca aspect, a cărui percepere are de suferit, prin alăturarea, la începutul secolului XX, a unui imobil de raport. Orice nouă vecinătate pentru acest monument întîmpină dificultatea punerii sale în valoare și cea a evitării accentuării lipsei de omogenitate a frontului construit* (Figurile 10, 11).

Chiar dacă intervențiile din centrul istoric al Timișoarei urmăresc menținerea concepției urbanistice, a individualității fiecărei clădiri și refacerea formelor originale, precum și îmbunătățirea confortului de locuire în clădirile existente, remanierea funcțională conform specificului și cerințelor, integrarea noului și stabilirea unui raport corespunzător om-mediu — prin tratarea piețelor și curților interioare în spații agreabile —, ponderea înlocuirilor selective cu construcții noi ar trebui redusă, în favoarea asanărilor la nivelul curților interioare, care — prin degajare de construcții parazitare și prin amenajare — pot aduce un plus de confort locuirii din zona veche a orașului.

Dacă centrul istoric al Timișoarei s-a menținut relativ nealterat — doar cu unele modificări minore —, problema evitării alterărilor posibile — în ciuda deosebit de atentei abordări teoretice a elementelor zonei — rămîne de păstrat în atenție.

De la pierderea irecuperabilă a unor clădiri perimetrale zonei istorice, de importanță redusă, care printr-un lent proces de înlocuire contribuie la transformarea nucleului istoric, la intervențiile greu de controlat din vecinătatea unor monumente sau chiar la aspectele de detaliu ale mobilierului urban — ce apare uneori fără să răspundă concepției de ansamblu privind intervenția în zonă —, alterările specificului orașului vechi sînt o pierdere pentru spațiul vital din miezul istoric al orașului și pentru activitatea de soluționare cît mai corectă și eficientă a acestuia.

Arh. LILIANA ROȘIU

8

8. Dominanta verticală în formula arhitecturii moderne în Piaţa Caruso — 9. Strada 11 IUNIE 3 — intervenţie în zona perimetrală a nucleului istoric — 10, 11. Strada Ungureanu 1 — Claustrul Mînăstirii Franciscane şi vecinătăţile, situaţia existentă şi propunere de completare a frontului.

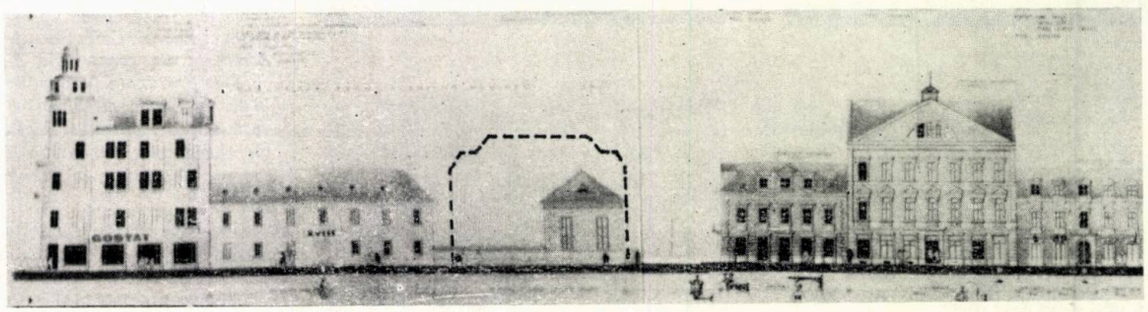

11

9

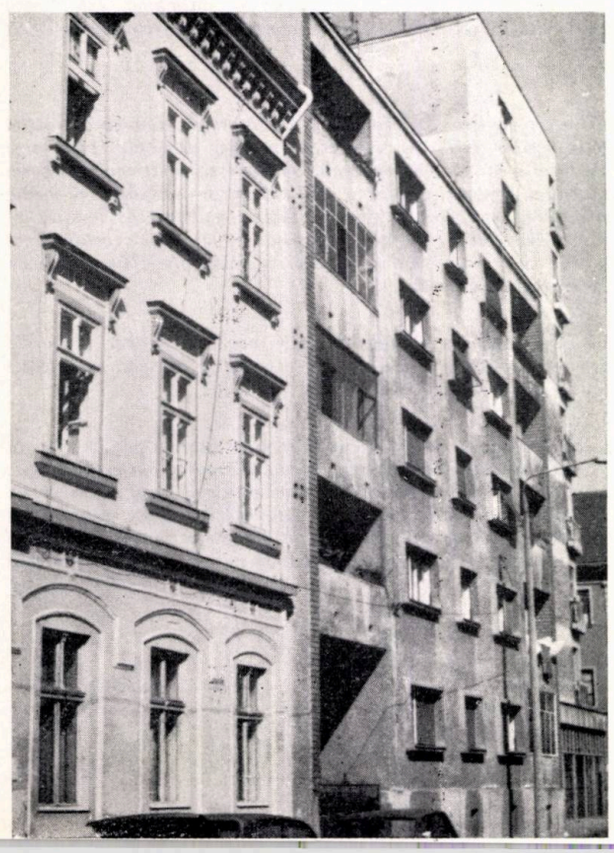

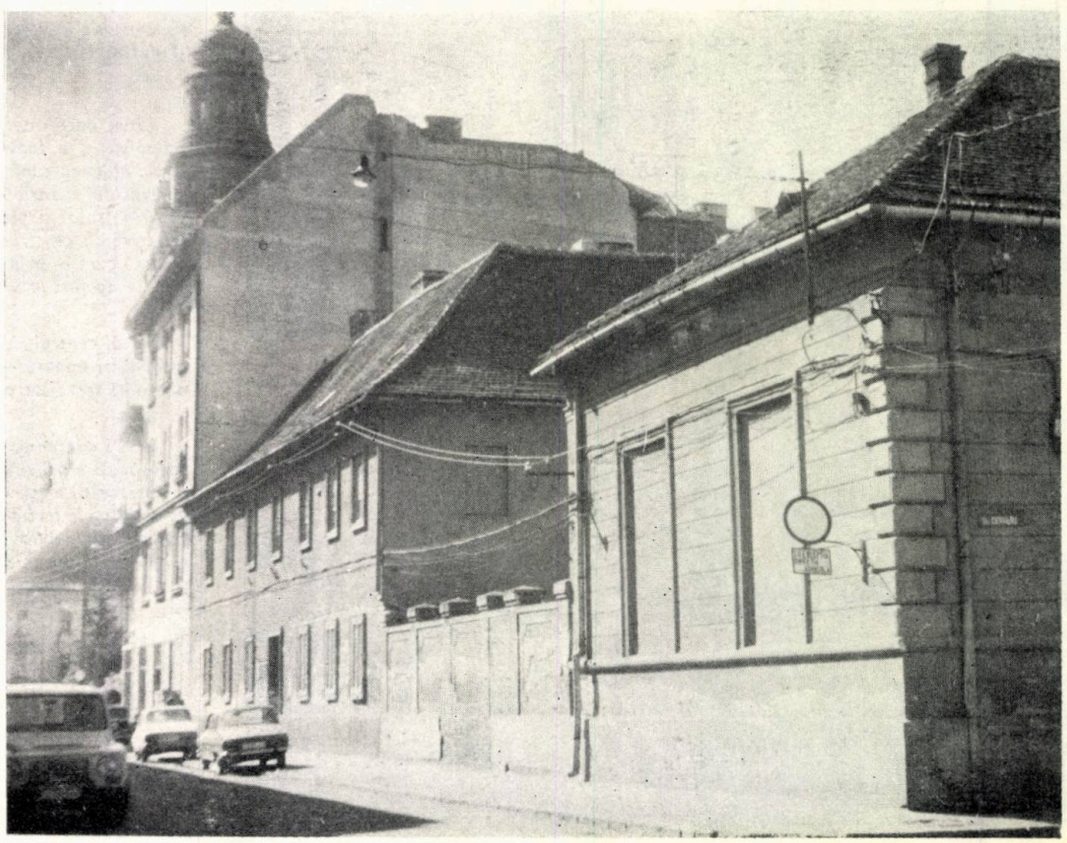

10

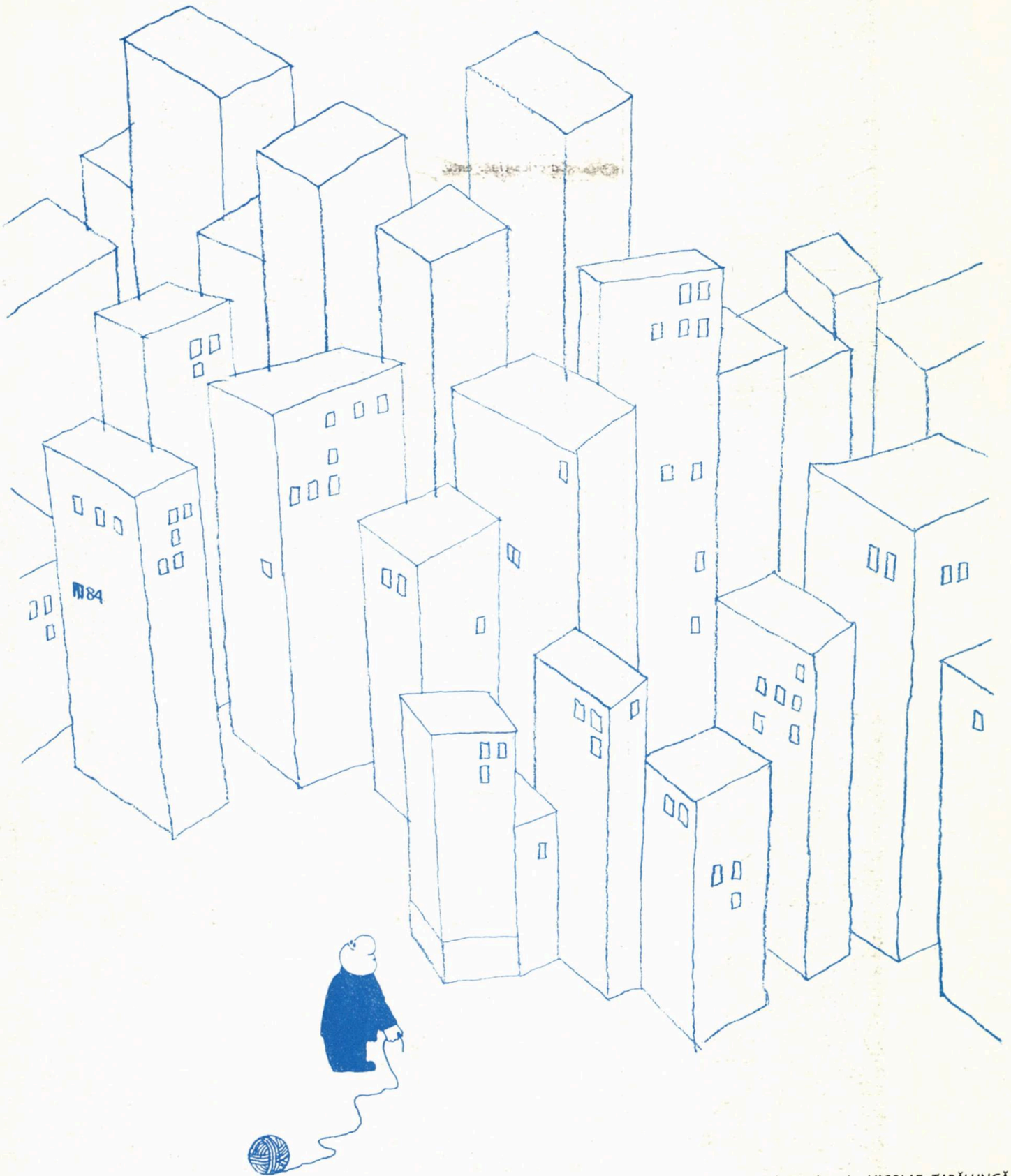

desen de arh. NICOLAE ȚARĂLUNGĂ

AL TREILEA VAL

La început a fost Primul Val: « jocul volumelor pure în lumină ».

Actul său de naștere a fost semnat în 1928, în castelul din La Sarraz. Părinții lui, se știe, au fost Loos, Giedion, Le Corbusier, Mies, Gropius.

Numele: Mișcarea Modernă.

Idealul său: Casa-mașină.

Ca orice tînăr entuziast, Primul Val era un nonconformist: proiecte-obuz, declarații incendiare, manifeste iconoclaste; totul i se părea potrivit pentru a contesta ceea ce, în opinia sa, trebuia aruncat la gunoi fără milă: academismul pompos și dulcegăriile Art Nouveau-ului, biete defuncte pe care, în marșul său glorios, Primul Val le-a măturat cu impetuozitate.

O dată ajuns la maturitate și cucerind tot ce era de cucerit, el a dorit să-și consolideze poziția și, temperîndu-și elanul de la început, a devenit cu încetul un conservator înverșunat. Părinților săi, acum demodați în descumpănirea cu care-i contemplau ascensiunea, le întrecuse așteptările, acoperind lumea cu cutii de sticlă și beton, igienice, costisitoare, strălucind egal sub soarele Africii și lîngă Cercul Polar. Ambiția lui secretă era să i se uite trecutul incendiar și, păstrînd, pe ici pe colo, cîte ceva, manifestele juvenile să se transforme în legi imuabile.

Dar, pentru că dialectica suportă rar multă vreme asemenea tiranii obsesive, Primul Val, devenit o persoană respectabilă la bătrînețe, cînd se credea la apogeul carierei sale, a văzut născîndu-se copilul nelegitim de care, ca în marile tragedii antice, trebuia să se teamă cel mai mult.

Ca naș, noul Oedip l-a avut pe Charles Jencks (deși alții își dispută de asemenea această glorie).

Numele: Post — Modernismul.

Idealul său: Casa decorată.

Părinții lui: Venturi, Graves, Stirling, Rossi, Hollein.

Revoluționar, ca și înaintașul său în nerețe, noul intrat în arenă a utilizat același arsenal: manifeste incendiare, proiecte iconoclaste, expoziții-obuz.

Totul era bun, cu o singură condiție: să clatine din temelii reduta — și așa destul de șubrezită — a Primului Val, să-l ridiculizeze și să-i anuleze creditul.

A condamnat Primul Val decorația inutilă? Al Doilea Val a împodobit din nou totul, făcîndu-și din asta un punct de glorie. A iubit Primul Val albul, formele geometrice pure? Al Doilea Val proclamă primatul culorii și introduce axele frînte și formele rotunjoare ale unei blonde stele de cinema. A condamnat Primul Val simetria? Al Doilea Val o va proclama ca principiu de bază.

În sfîrșit, în huruitul excavatoarelor de la Pruitt Igole, Al Doilea Val și-a putut considera opera înfăptuită. Reprezentanți ai Primului Val supraviețuiesc încă, e drept, pe ici pe colo, drapați uneori cu grijă în chiar culorile Post-Modernismului, dar ei nu mai reprezintă decît o mică minoritate. Al Doilea Val a măturat totul în cale, din inima Africii pînă la Cercul Polar.

Dar pentru că dialectica suportă rar multă vreme asemenea tiranii obsesive, semne obscure prevestesc încă de pe acum încheierea unui ciclu al Marelui Cerc și apariția Celui de-al Treilea Val: Post-Post-Modernismul.

Arh. RADU DRĂGAN

desene de c. arh. DORU GHIOCEL OLAȘ

120 DE ANI DE LA PRIMELE ÎNCERCĂRI DE ÎNTEMEIRE A UNUI ÎNVĂȚĂMÎNT AL ARHITECTURII ÎN ROMÎNIA*

Nu cu mult timp înainte, în cadrul unei întruniri festive, am sărbătorit un eveniment legat de organizarea învățămîntului superior de arhitectură. Este vorba de o dată care, chiar dacă, așa cum o să vedem, nu este suficient de concludentă, este totuși semnificativă și merită să fie luată în seamă. Ne referim la împlinirea a 120 de ani de la confirmarea prin legi — datorită clarviziunii unui domnitor ca Alexandru Ioan Cuza și a sfetnicului său Mihail Kogălniceanu — a necesității întemeierii unui învățămînt al Arhitecturii.

Într-adevăr, la 5/17 octombrie 1864, Alexandru Ioan Cuza decreta înființarea în București a unei școli de « ponți și șosele, de mine și de arhitectură ». Curînd însă după aceea, anume la 2/14 noiembrie același an, socotindu-se desigur că arhitectura era nu numai tehnică ci și artă, același domnitor promulga un nou decret pentru înființarea la București și la Iași a școlilor naționale de belearte, în cadrul cărora erau prevăzute cursuri speciale de arhitectură organizate în secții independente cu o durată de 3 ani.

Secția de arhitectură de la Iași, care a funcționat 9 ani, n-a dat de fapt nici un arhitect, iar cea de la București inițiată în ianuarie 1865, după o funcționare dificilă timp de 3—4 ani, instruise cît de cît în arhitectură 4—5 elevi, printre care, cunoscuți pentru activitatea lor în acest domeniu, un Freivald la București și Toma Niculae Socolescu, care a practicat în mod onorabil arhitectura la Ploiești pînă în 1896, cînd, încă tînăr, a murit.

De prin 1868, secția de arhitectură a Școlii de Belle Arte din București a rămas înscrisă, dar numai cu numele, în programul general al Școlii pînă în 1897 cînd și-a reluat cu seriozitate activitatea, avînd de instruit 40 de elevi, dintre care 13 proveniți de la Școala particulară a Societății Arhitecților Români, care, patronată de Alexandru Orăscu, funcționase regulat între anii 1891 și 1897.

Există însă și o altă dată care poate fi luată drept motiv temeinic de sărbătorire: anul 1904. S-au împlinit, deci, în 1984, 80 de ani de cînd cărturarul Spiru Haret, printr-o decizie dată în calitatea sa de ministru al Instrucțiunii Publice, a scos de sub tutela Școlii de Belle Arte secția de arhitectură, ale cărei rezultate de pînă atunci nu i s-au părut întru totul mulțumitoare și a înființat, în toamna anului 1904, Școala Superioară de Arhitectură, ca instituție independentă de învățămînt superior, pe care a pus-o sub conducerea unui director — ing. Ermil Pangrati — și a unui consiliu profesoral, din care au făcut parte marii noștri înaintași Ion Mincu, Petre Antonescu și Grigore Cerchez.

Aceasta este instituția de învățămînt superior al Arhitecturii care, funcționînd de atunci fără întrerupere — cu modificările și îmbunătățirile de rigoare aduse pe parcurs — a devenit ceea ce este astăzi: Institutul de Arhitectură « Ion Mincu ».

Ca necesitate didactică, organizarea în cadrul învățămîntului public românesc a studiului arhitecturii a apărut abia în prima jumătate a veacului XIX, adică atunci cînd s-a afirmat cu pregnanță trecerea noastră de la o societate feudală predominant rurală la una urbană.

Pentru satisfacerea nevoilor de restructurare a tîrgurilor și de edificare a unor importante edificii urbane, România primei jumătăți a veacului XIX nu dispunea decît de 5 arhitecți români cu studii de specialitate, formați la școli occidentale. Necesitatea organizării în țară a unor instituții de învățămînt tehnic, dar desigur și de alte specialități, constituia în acea vreme o preocupare importantă a cercurilor conducătoare românești. Într-un raport întocmit în 1832, o comisie specială însărcinată de guvern să analizeze starea școlilor menite să « ofere tinerilor mijloace de perfecționare fără să fie nevoie pentru aceasta să plece în străinătăți » se gîndise și la formarea arhitecților. În școala care ar fi urmat să-i pregătească, profesorul, unul singur socotit de ajuns, era ținut să predea noțiuni generale « asupra nașterii artei, cele cinci ordine de arhitectură studiate în detaliile lor, știința materialelor de construcții și felul de a le întrebuința, principiile de construcție aplicate edificiilor publice și private », toate acestea, preciza raportul, « pe măsura mijloacelor țării, preferindu-se utilul frumosului absolut ».

Pînă la constituirea unui corp de arhitecți români, care pînă la sfîrșitul veacului XIX au fost formați tot în străinătate și nu depășeau ca număr 25, arta de a construi în România — arhitectura veche românească, atît cea de la sate cît și cea din tîrguri — a fost făcută de meșteri locali care nu erau, cum sînt arhitecții de azi, numai întocmitori de proiecte, ci, înainte de toate, instruiți să îndeplinească toate îndeletnicirile legate de arta de a construi. Căci meșterul cel mare, planificatorul sau vătaful de zidari — cum i se spunea pe atunci arhitectului — își începea învățătura în cadrul unei echipe de constructori pe șantiere. După ani îndelungați de ucenicie învățăcelul care era dăruit cu pricepere și sîrguincios, ajungea calfă, apoi meșter și, adesea, mare meșter, vătaf de zidari, ca acel Manea, arhitectul marelui complex mănăstiresc al lui Constantin Brâncoveanu de la Hurez și al bisericii Sf. Gheorghe Nou din București.

Pregătirea tehnică a unui astfel de meșter mare, în stare să conceapă și să clădească el singur un edificiu, de la trasarea pe teren a planului pînă la ridicarea bolților și înfrumusețarea cu podoabe a pereților, era adesea dublată de multe cunoștințe teoretice. De bună seamă, însă, cultura lui generală de autodidact nu avea întindere și profunzimea celei pe care o pretindem noi azi arhitectului. Totuși, meșterii aceștia tradiționaliști, cu mijloace adesea dintre cele mai modeste, au fost capabili să realizeze opere valoroase — ansambluri arhitecturale, sculpturale sau de pictură — cărora le-au imprimat caractere pline de noutate și prospețime, apte să lărgească limitele bucuriei de a trăi și să îmbogățească viața.

Arhitectura aceasta veche a noastră, ale cărei trăsături esențiale au fost transmise din generație în generație, ceea ce i-a asigurat caracterul ei de bază, continuitatea, are un bogat substrat artistic și o

---

*** Articolul reia ideile din cuvîntul rostit la adunarea festivă din 16 iunie 1984, de la Institutul de Arhitectură « Ion Mincu » — « 120 de ani de la înființarea învățămîntului de arhitectură din România »**

expresie proprie, bazată la un capăt pe tradiția populară, mereu împrospătată, la celălalt capăt pe tradiția bizantină de esență ortodoxă. Formele tradiționale, clare și simple, precum și identitatea și corespondența dintre spațiul interior și volumele exterioare sînt exprimate fără echivoc. Arhitectura românească veche nu e precum cea romanică sau mai ales cea gotică, sugestivă, nici încărcată și exuberantă cum e cea barocă. Astfel, prin caracteristicile sale de bază, arhitectura românească este obiectivă și ea se înscrie în istorie ca păstrătoare a marilor tradiții ale antichității.

Spunînd acestea mă refer la cele două arhitecturi pe care românii, înaintașii noștri, le-au servit cu pricepere și pasiune: arhitecturile populară și cultă care s-au dezvoltat în paralel, mergînd fiecare pe drumul ei propriu, dar păstrînd totdeauna între ele legături folositoare și un echilibru constant în evoluția lor. Legăturile acestea, concretizate în schimburi de influențe și experiență, au durat șase veacuri și ne-au lăsat drept moștenire o zestre arhitecturală deosebit de prețioasă, pe care, din păcate, nu sîntem totdeauna în stare s-o apărăm, să o păstrăm și să o valorificăm așa cum merită.

Cînd legătura firească dintre cele două arhitecturi, treptat, s-a întrerupt și către sfîrșitul veacului XIX a luat ființă un învățămînt al nostru de arhitectură, în orașele țării se construiau de către puținii arhitecți români, dar și de străini, mari edificii administrative și locuințe bogate, concepute în forme și stiluri arhitecturale străine, academice și eclectice, caracteristice întregii Europe.

În cadrul acestui climat de cosmopolitism, și-a început activitatea școala noastră de arhitectură. Cadre didactice specializate nu am avut. Au fost chemați, atunci, să îndrumeze învățămîntul cîțiva dintre cei mai buni profesioniști ai vremii, formați ca arhitecți în școli occidentale, în spiritul formelor stilistice care au dominat viața constructivă a sfîrșitului de veac XIX. S-a întîmplat totuși ca printre acești cei mai buni profesioniști să se găsească Ion Mincu, Petre Antonescu, N. Ghika-Budești și Grigore Cerchez, toți adepți ai acțiunii menite să schimbe cursul evoluției arhitecturii românești din acea vreme, imprimînd operelor realizate de ei acel specific național care a stăpînit mințile și altor mari oameni de cultură din acea epocă. Acești mari dascăli ai noștri au îndrumat învățămîntul pe linia propriei lor preocupări, îndemnînd și stimulînd elevii să meargă pe drumul trasat de meșterii cei buni ai trecutului. Astfel, trăsătura cea mai valoroasă și progresistă din prima etapă a învățămîntului (1904—1915) și mai ales din cea de a doua etapă (1918—1944) a constituit-o promovarea și adîncirea ideii de afirmare în artă a specificului național. Dar, paralel cu îndrumarea aceasta către formele unei culturi proprii, autohtone, prin efortul acelorași maeștri ai altor îndrumători încadrați ulterior în învățămînt, școala noastră s-a servit pentru educarea elevilor și de exemplele valoroase ale arhitecturilor clasice grecești, romane și renascentiste, precum și de formele curente bazate pe interpretarea stilurilor istorice practicate în arhitectura europeană a vremii. Faptul acesta — îndrumarea globală în domeniul proiectării, alături de predarea unor cursuri, completate, sporite și îmbunătățite pe parcurs — a contribuit în mod constant și substanțial la ridicarea marii mase a elevilor la un nivel de cunoștințe destul de înalt, ceea ce a îngăduit ulterior celor dotați să-și dezvolte, în contact direct cu problemele producției, aptitudinile lor profesionale și să creeze opere demne de toată atenția.

În sfîrșit, pentru a încheia, țin să subliniez faptul că, în cadrul măsurilor de organizare a învățămîntului, ridicat în etapa actuală pe o treaptă superioară, s-a ținut seamă de experiența cu rezultate bune a trecutului, menținîndu-se principalele trăsături pozitive ale vechii școli naționale de arhitectură. Au fost totuși — țin să precizez, abandonate, parțial sau total, două discipline care, personal, mi-au stat la inimă și pe care le-am socotit, din punct de vedere al afirmării noastre naționale, absolut indispensabile: studiul aprofundat al istoriei arhitecturii de pe teritoriul țării noastre și campaniile de relevee după operele valoroase ale înaintașilor, campanii care au constituit nu numai un bun prilej de educație patriotică, dar și un mijloc de înțelegere temeinică a valorilor arhitecturale ale trecutului încadrate în mediul lor natural și, totodată, o acțiune științifică legată de strîngerea unui bogat material documentar, instrument de cunoaștere și izvor de învățăminte pentru cei ce sînt chemați să îmbogățească cu noi realizări patrimoniul cultural al societății românești de azi și de mîine. Fiindcă — să nu se uite — preocuparea esențială a școlii trebuie să fie aceea de a forma profesioniști capabili de a se exprima pe ei înșiși în concordanță cu nevoile, aspirațiile și armonia comunității căreia îi aparțin și pe care trebuie s-o servească, nu numai ca profesioniști onorabili, ci și ca ocrotitori ai vieții căreia trebuie să-i creeze cadrul potrivit unei permanențe ancestrale.

Prof. emerit, dr. doc. arh.
GRIGORE IONESCU

PICTURA FAȚADELOR RENASCENTISTE ÎN TRANSILVANIA

Cînd am aflat — e mult de atunci — că templele grecești erau viu colorate, am fost surprins și, la început, neîncrezător. La fel s-a întîmplat și cînd am aflat că și catedralele gotice erau viu colorate [1].

Pot, deci, să-i înțeleg cu ușurință pe cei cărora le vine greu să creadă în coloritul viu al fațadelor de pe vremuri. Geneza acestei neîncrederi a fost arătată de EUGENIA GRECEANU [2]. Întrucît, însă, în documentatul și combativul ei studiu, Renașterea din Transilvania este exemplificată doar prin trei castele și o locuință urbană și reținerea față de problema coloritului mai persistă, chiar și în rîndurile unor arhitecți, cred necesar să consacru acestei probleme cîteva rînduri, cu scopul de a arăta că nu este vorba de excepții și că acest colorit era, într-adevăr, viu.

Să începem cu castelele, unde EUGENIA GRECEANU semnala că «se menține imitația prin zugrăveală a pietrei fățuite, fragmente concludente fiind conservate la donjonul castelului de la Criș (1559—1598), (...) și la castelul Kornis din Mănăstirea, jud. Cluj (1593), unde suprapunerea a două straturi de tencuieli cu rețea de rosturi și șenaje zugrăvite (...) demonstrează continuitatea decorului și în secolul al XVI-lea (...) Castelul de la Lăzarea, jud. Harghita (etapa 1631—1632) prezintă imitație prin zugrăveală a bosajelor în formă de diamant (...)».

La acestea, trebuie să adăugăm că, în afara exemplului cunoscut de la Hunedoara, se mai citează cazuri cunoscute de picturi exterioare la donjonul de la Dumbrăveni din secolul al XVII-lea, unul din «turnurile» castelului de la Sînpetru-de-Cîmpie menționat în 1697 explicit drept «vopsit», iar altul la Sîncraiu de Mureș în 1744 drept «tărcat»; la Sînmiclăuș se vorbește de colorit datînd din secolul al XVII-lea, ca și la șenajele de la Lăzarea; la Viile Tecii, șenajele erau negre în 1732, iar curia de la Nadeș avea coșurile vopsite înzorzonat («cifra», în ungurește) [3]; uneori, deasupra porții de intrare, era reprezentat un urs drept paznic, dar la Șieu era cîte un oștean în stînga și în dreapta intrării [4]. Mai este de menționat că numeroase inventare precizează că și acoperișul de șiță era vopsit în verde sau roșu. Mai știm că pentru crenelurile de la Iernut (probabil ale zidului înconjurător) s-au comandat culorile roșu și galben, iar pentru cele de la Alba Iulia, vopsele de la Veneția [5].

Desigur, aceste date sînt doar fragmentare, chiar sărăcăcioase. Dacă însă luăm în considerare că modesta curie de la Racu, compusă doar din patru camere, ridicată între 1667 și 1674 de tatăl cronicarului MIHAI CSEREI, avea pe fațadă picturi reprezentînd scene de vînătoare [6], putem presupune că ea nu constituia un caz izolat. Trebuie să ținem cont de puținele date, de care dispunem, să căutăm altele, să ne formăm o imagine.

În acest sens, este necesar să analizăm și datele de care dispunem referitoare la construcțiile orășenești, despre care avem și informații cu caracter mai general.

PIERRE LESCALOPIER semnalează în 1574: « case pe dinafară vopsite » (Brașov), « casele zugrăvite pe dinafară » Sibiu; de precizat că, la Sebeș, notează « un oraș asemănător cu Sibiul » și « cu ulițele vopsite în mai multe fețe » (Cluj: « Toutte peinte par les rues ») [7]. Textul este foarte explicit: toate (să zicem: mai toate) casele sînt colorate, iar faptul că autorul subliniază acest aspect, crede necesar să-l consemneze și să-l repete, înseamnă că nu era de trecut cu vederea: erau culori vii.

Imaginea de mai sus este confirmată de EVLIA CELEBI, care, în anii 1660, notează despre casele din Brașov că sînt « zugrăvite în culorile cameleonului », iar despre cele de la Sibiu că « meșterii zugravi au făcut la toate diferite lucrări de artă » [8]. Rezultă, deci, că se foloseau mai multe culori și se pare că erau chiar și « lucrări de artă », adică nu numai culori plate sau ornamente geometrice, imitații de piatră fățuită ș.a. Am scris că « se pare », căci trebuie să fim prudenți cu afirmațiile lui CELEBI, care, în afară de Oradea — o cetate într-adevăr pentagonală —, mai « găsește » aceeași formă de plan și la Lipova, Ilia, Deva, Alba Iulia, Mediașul Aurit, Sînlob, Colț și neidentificata « Bahștwar » . . .

Să vedem de ce date de detaliu dispunem pentru a confirma sau a infirma aceste impresii de călătorie. Din păcate, însă, în multe cazuri, documentele epocii nu precizează, dacă este vorba, la o anumită clădire, de picturi exterioare sau interioare. Să ne limităm, așadar, la cazurile certe ale picturilor exterioare [9], începînd cu Brașovul.

În 1528, se pictează Turnul Sfatului [10]. Sumele importante plătite în acest scop: peste 17 florini, cînd un ancadrament de fereastră costă 2—5 florini, iar unul de ușă 3,50—10 florini, arată că nu era o lucrare oarecare, de cercuri și cifre.

PACEL BINDER arată că, în 1575, pictorul Laurentius Fronius și cu Matei (probabil ajutorul lui) sînt plătiți cu doi florini pentru picturi pe zidurile orașului. Mai știm că, pe colțul sud-vestic al zidurilor Brașovului, era figurat un șarpe-balaur și că Turnul Alb era vopsit.

Mai multe date avem, însă, despre Sibiu, unde breasla pictorilor este menționată încă în 1442, iar, din 1520, ni s-au păstrat statuetele breslei unificate a tîmplarilor, pictorilor și zugravilor pe sticlă (Vereinigte Tischler-, Maler- und Fenstermacherzunft).

Încă în secolul al XV-lea, se pictează stema orașului pe clădirea Sfatului, lucrare plătită cu un florin [11]. La finele secolului, erau pictate blazoane și inscripții pe Turnul Popilor (Priesterturm), cel puțin pe două laturi: pe cea de nord și cea de sud, urmele

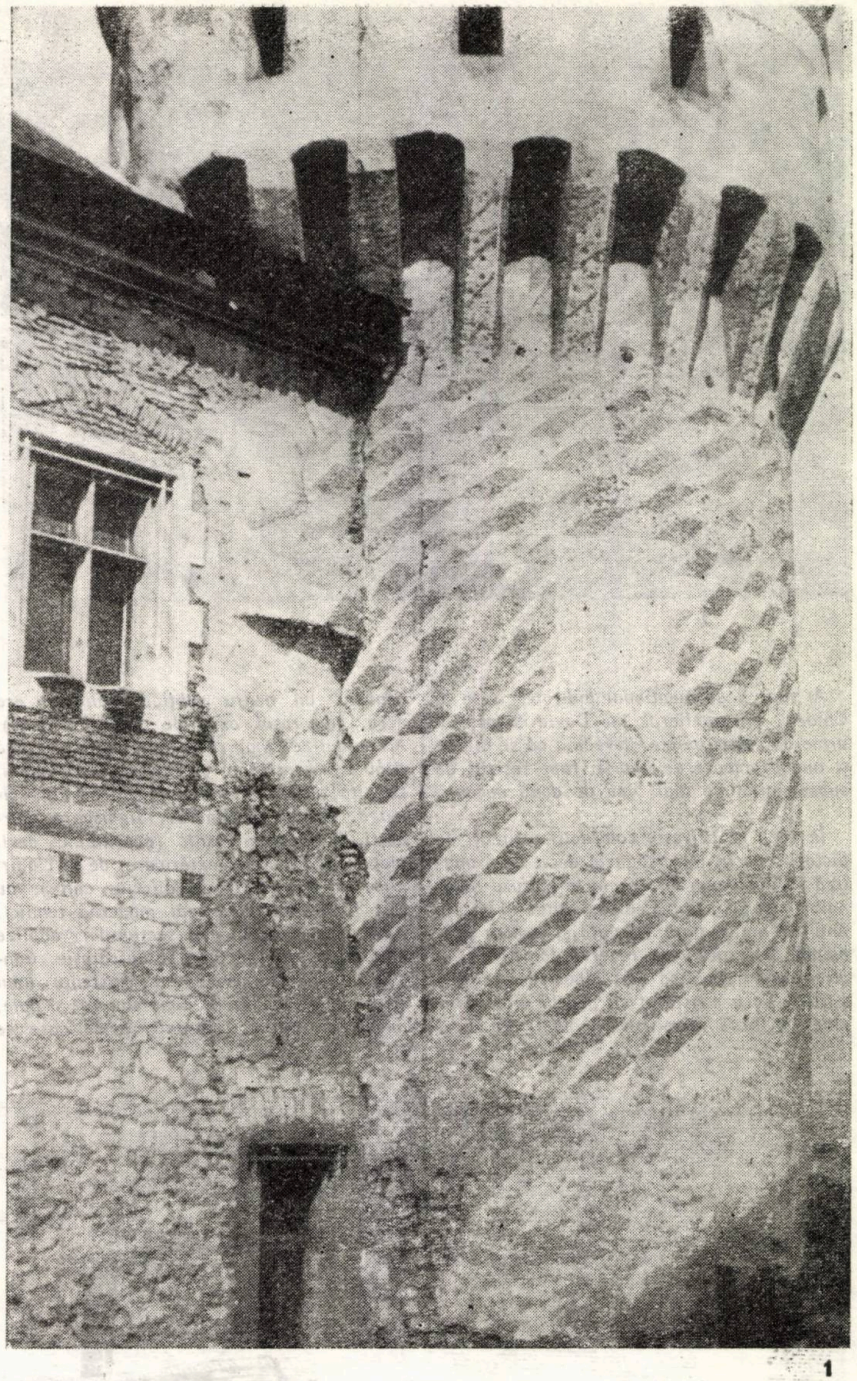

1

1. Castelul de la Hunedoara, turnul pictat (după Eugenia Greceanu)

---

lor fiind vizibile încă acum un secol. Deasupra Ușiței Cadavrelor (Leichentürl), într-o nișă, era o coroană aurie pe fond albastru [12]. Între această ușiță și Bastionul Haller, se găsea o boltă adăpostind o fîntînă, pe peretele căreia era pictat un peisaj. În 1561, se pictează (și, în 1662, se renovează) un cadran solar pe biserica parohială. Mai știm de un cadran solar pictat și în 1554—1555, iar, în 1566, Georg Meler este plătit pentru executarea imaginii unei cetăți pe una din porțile orașului. În 1585, se prăbușește Turnul Sfatului, îngropînd sub dărîmăturile lui pe Johann David, care tocmai executa niște picturi murale. Tot în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, Hans Böhm pictează un peisaj pe zidul cetății, în apropierea Porții Ocnei. Tot acolo, exista și o imagine a unei lupte cu turcii.

S-ar părea, deci, că CELEBI n-a exagerat, cînd a calificat picturile de la Sibiu ca fiind lucrări de artă.

Despre alte orașe avem doar date sumare. Mai urmează să fie scoase la iveală de cercetători.

Despre refacerea, din 1650, a clădirii Sfatului din Cluj, știm că fațada ei a fost ornamentată cu șapte steme pictate și anume: ale orașelor Sibiu, Bistrița, Sighișoara, Cluj (la mijloc), Brașov, Mediaș și Sebeș. Deasupra lor, tot la parter, mai erau stemele principilor Gabriel Báthori și Gheorghe Rákóczi II. Pe partea superioară, de etaj, a fațadei, mai erau șapte inscripții latine, una menționînd anul executării lucrărilor [13].

La Sighișoara, EUGENIA GRECEANU sesizează zugrăveală imitînd piatra fățuită la Casa cu Cerb.

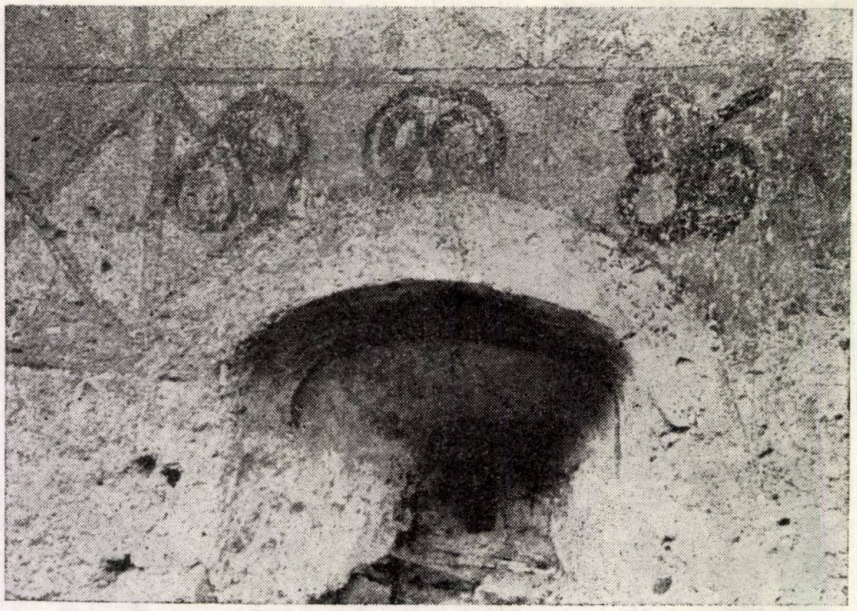

2

Ar mai fi de menționat pietrele găsite la Chidea, din atelierul lui David Sipos, cu urme de culori pe ele, dovedind că se pictau și ancadramente de piatră, fapt sesizat de subsemnatul de mai bine de două decenii.

În ceea ce privește coloranții utilizați de pictorii epocii, nu dispunem decît de o analiză făcută acum 50 de ani la pictura tavanului bisericii din Codlea, datat 1712 [14]. *Analiza mi se pare valabilă și pentru problema discutată (cu rezerva folosirii și a altor culori: în mod cert albastru, verde și auriu). Ea a constatat că negrul era funingine de brad* (Kienruss), *albul era var, cenușiul un negru subțiat, galbenul era ocru, iar roșul oxid de fier* (Eisenrot). *Alte analize, mai recente, făcute pe bază a 60 de eșantioane, de la Ribița, Drăușeni, Delnița, Lăzarea, Hălmagiu, Hărman, Tileagd, Dîrjiu, Mălîncrav, Sighișoara, Surdești, Călinești și Lesnic (cuprinzînd, deci, picturi interioare și exterioare, de la clădiri laice și bisericești de diferite culte), au fost făcute cu cele mai moderne tehnici: analiza microscopică a secțiunilor, analize chimice și de spectografie infraroșie. Concluziile lor au evidențiat existența unui strat suport din var și nisip sau var și paie, uneori cu puțini coloranți, peste care se așezau 1—2 straturi de vopsea, rareori mai multe. Coloranții identificați sînt: var (uneori sulfați) pentru alb, oase calcinate pentru negru, sulfați pentru cenușiu și albastru, ocru pentru galben, roșu, roz și portocaliu, malahit (poate exploatat la Moldova Nouă) pentru verde, proteine pentru maro* [15].

Izvoarele de arhivă mai vorbesc de miniu, indigo, aur pentru picturi, verde de mină, alb grecesc, pămînt alb, ultramarin, « grin » (verde ?), « umbra » (pămînt de Umbria » — nu toate clar identificabile. Printre substanțele auxiliare, figurează piatra acră, creta, guma arabică, tămîia, cleiul, precum și lacurile venețiene și florentine [16].

În concluzie, putem afirma cu certitudine faptul că pe construcțiile Renașterii, în Transilvania, chiar și pe zidurile unor orașe, existau picturi, cu un colorit viu și variat. Probabil, casele mai modeste erau monocolore, eventual cu chenare albe la ferestre. Dar imitarea pietrei fățuite, a șenajelor, pictarea unor blazoane sau embleme de breaslă, a inscripțiilor, era desigur frecventă. La clădiri mai pretențioase, era probabilă și o ornamentație florală, în jurul ferestrelor, a blazoanelor sau inscripțiilor în primul rînd. Nu putem, însă, exclude nici ipoteza unor ornamentații florale mai bogate, a unor medalioane cu portrete, sau chiar peisaje [17]. *Nu mi se pare*

2. Castelul de la Lăzarea, detaliu al zidului pictat (după Eugenia Greceanu)
3. Curia de la Racu (1667—1674), care avea scene de vînătoare pictate pe fațadă (după Orbán Balázs, gravură din 1869)

3

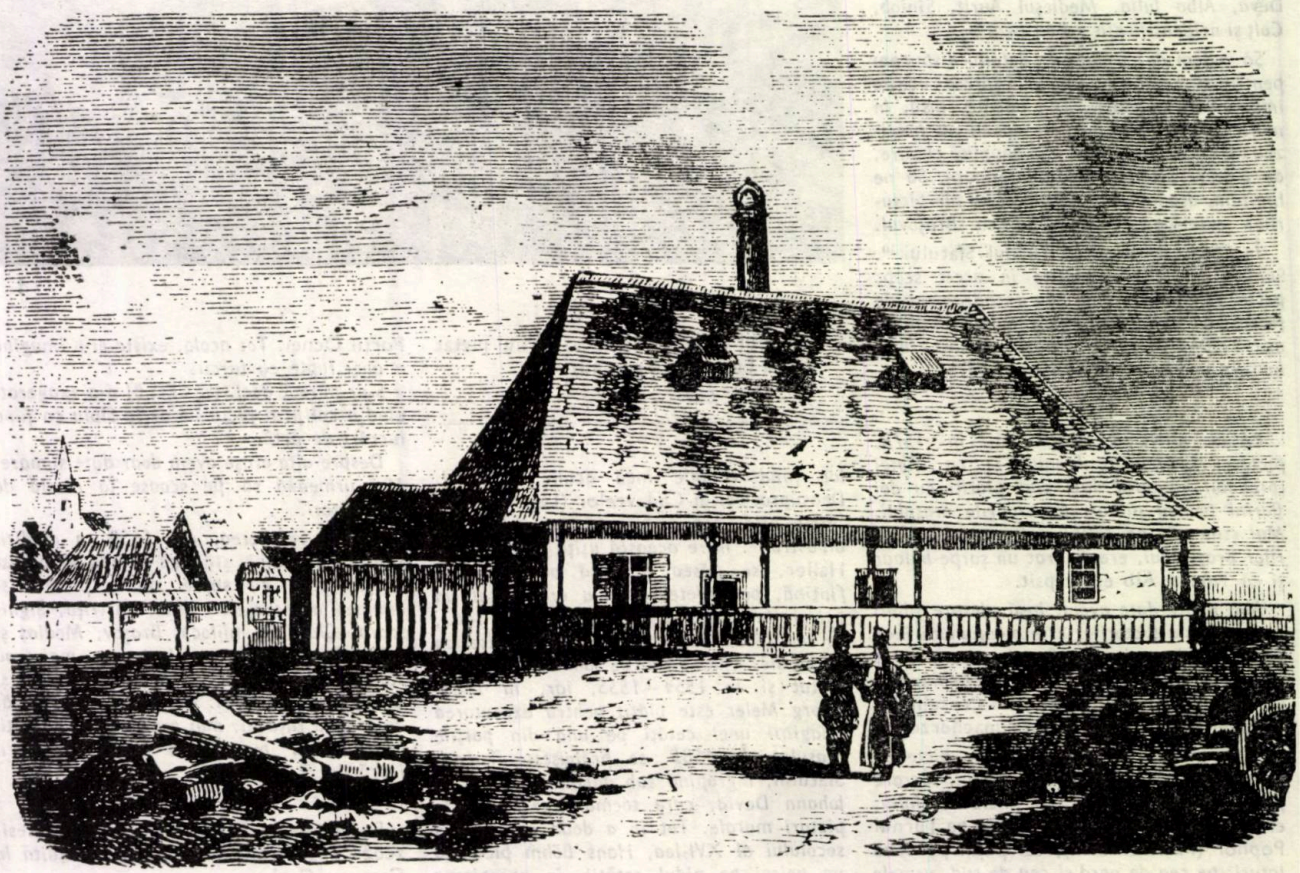

exagerată o similitudine cu coloritul păstrat în nordul Italiei, din moment ce LESCALOPIER, sosind la Braşov, scrie: « Je pe(n)sois estre arrivé a Mantoü, tant la ville est belle, toutte peinte en huile le dehors des maisons . . . », *sau cu cel al mînăstirilor din nordul Moldovei, care datează din aceeaşi epocă.*

Fraza de mai sus nu vrea să fie o simplă figură de stil. Se pare, într-adevăr, că numărul caselor, care aveau decoraţie exterioară realizată de pictori (în afara celor vopsite sau pictate de proprietari), era destul de mare. Statutele breslei pictorilor clujeni cuprind două argumente în acest sens [18]. *În primul rînd, o precizare a diviziunii muncii între pictori şi tîmplari, acestora din urmă — membri ai altei bresle — revenindu-le pictura tavanelor de lemn şi a mobilierului, iar în al doilea rînd, însăşi existenţa unei bresle independente a pictorilor, ştiind că breasla pietrarilor era comună cu cea a zidarilor: putem deduce, deci, că numărul pictorilor nu era deloc neglijabil. În acest sens, se mai semnalează* [19] *şi la Baia Mare că, în secolul al XVI-lea (ca şi mai tîrziu), dintre toţi meseriaşii menţionaţi în arhive, pictorii erau cei mai numeroşi.*

Dr. arh. GHEORGHE SEBESTYÉN

NOTE :

1. Am avut ocazia, în 1984, să văd expus la Strassbourg, în « *Musée de l'œuvre Notre Dame* », un desen din secolul al XIII-lea, cu următorul text explicativ : « *Projet de la façade de la cathédrale par maitre Erwin, vers 1284* », pe care figurau cu claritate indicaţiile de culoare roşie, albastră şi galbenă. Era, desigur, vorba de culori vii, întrucît piatra din care s-a construit catedrala este roşiatică.

2. Eugenia Greceanu : *Paramentul medieval*, în : M.I.A. nr. 1/1975, p. 25—40.

3. B. Nagy Margit 1970, p. 40.

4. B. Nagy Margit 1973, p. 36, 39.

5. Andrei Kovács : Construcţii patronate de Gabriel Bethlen, Cluj-Napoca, 1984, teză de doctorat.

6. Cserei Mihály : *Erdély krónikája* (1661—1711), Budapest, 1983, p. 7.

7. *Călători străini*, II, p. 420, 432, 433, 441. Textul francez în : S.M.I.M., 1960, p. 445, 447, 456.

8. *Călători străini*, VI, p. 610, 614.

9. Cu privire la Braşov şi Sibiu, datele sînt preluate — în afara cazurilor, în care menţionez explicit sursa — după Pavel Binder : *Date despre picturile murale din secolul al XVI-lea la Braşov şi Sibiu*, în : B.M.I. nr.2 /1971, p. 15—19 şi Andrei Kertész-Bádrus : *Pictura murală a unor monumente din Sibiu*, în : M.I.A. nr. 1/1982, p. 49—51.

10. « Item cuidem Graeco pictori pro pingendis circulis horologii in turre consistorii locate ex commissione dominorum senatus ad rationem sui labores flor. 12 »
« Item pictori Graeco ad labores horologii faciendas et circulum pingendum ad rat. eorum laborum flor. 2 »
« Item pictori Graeco ad rat. pingendarum circulorum flor. 2 »
« Item ministro cuidem pictori Graeco in turri inventi asp. 8 »
« Item pictori Graeco ad rat. laborum in turri faciendorum flor. 1 »
(*Quellen* II, p. 71, 76, 77). Este de notat că prin « grec » se înţelegea, pe vremuri, o persoană de credinţă ortodoxă, ca de exemplu comercianţii « greci ».

11. « Item Valentino pictori pro quibusdam laboribus, ut puto arma civitatis super domum novum depicta dedit magister civium flor. 1 (*Rechnungen*, p. 252).

12. *Waren die Wohnungen unserer Vorfahren bemalt ?* (articol nesemnat, în : Korrespondenzblatt, 1890, p. 1—2.

13. *Jakab* II, p. 710.

14. Walter Horwath : *Die bemalte Felderdecke der Zeidner evangelischen Kirche*, în : Vierteljahrsschrift, 1935, p. 309—312.

15. *Peintures murales de Transylvanie*, Ministère de la Culture et des Communications, Direction du Patrimoine, Laboratoire de Recherche des Monuments Historiques, Champs-sur-Marne, 1981, Rapport No. 362 B. (Cercetare realizată din iniţiativa lui Dan Mohanu, căruia îi mulţumesc pe această cale pentru datele obţinute).

16. Andrei Kovács : *Construcţii patronate de Gabriel Bethlen*, Cluj-Napoca, 1984, teză de doctorat.

17. Analizînd numai probleme de pictură, nu am inclus — nici exemplificativ — cazurile de sgraffitti (Lăzarea, Prejmer s.a.), cu toate că merită şi ele atenţie.

18. Czakó Elemér : *Czéhbeli képírók Kolozsvárt*, în : E.M. 1908, p. 35—40.

19. Szász János : *A nagybányai képírók, ko — és fafaragók történetéhez*, în : Kelemen emlékkönyv, p. 567.

DIN VIAŢA ŞCOLII, ACUM TREI DECENII

GRUP DE STUDENŢI-ARHITECŢI ÎN EXCURSIE DE STUDII ÎN VÎLCEA, MAI 1952

1. Atanasie Popescu — 2. Emilia Popescu — 3. Dorin Gheorghe — 4. Mihai Calinovschi — 5. Asistent arh. Gheorghe Curinschi — 6. Rudolf Sohn (R. Sevan) — 7. Asistent arh. Ignace Şerban — 8. Victor Suciu — 9. Simon Julman — 10. Valentin Zeană — 11. Dumitru Constantinescu — 12. Gheorghe Georgescu — 13. Stefan Radu Ionescu — 14. Stefan Teodorescu, preparator la Geometrie Descriptivă — 15. Aurel Tofan — 16. Irina Popovici — 17. Clarisse Brandes — 18. Vasile Nacu — 19. Constantin Rulea

STUDENȚI-ARHITECȚI DIN ANII IV, III ȘI II, ÎN EXCURSIE DE STUDII, ÎN VÎLCEA, CU PROFESORUL ARHITECT GRIGORE IONESCU, MÎNĂSTIREA DINTR-UN LEMN, MAI 1952

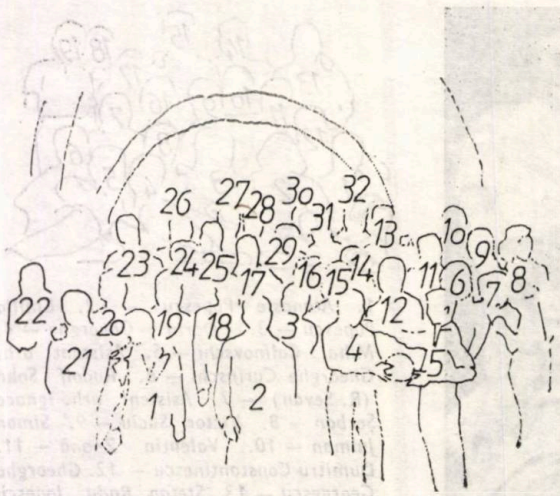

1. Prof. em. dr. doc. arh. Grigore Ionescu — 2. Ștefan Acatrinii — 3. Rodica Stoicescu-Macri — 4. Teodor Nicolescu — 5. Marcel Bogos — 6. Victor Suciu — 7. Gabriela Crețulescu-Iamandi — 8. Maria Domnița Popa Necșa — 9. Mihai Calinovschi — 10. Cristian Ionescu — 11. Dumitru Constantinescu — 12. Ștefan Bobocea — 13. Ovidiu Comșa — 14. Blanche Machitra — 15. Dan Georgescu — 16. Mariana Bușneag-Georgescu — 17. Dumitru Georgescu — 18. Valentin Zeană — 19. Andrei Pănoiu — 20. Florin Ionescu — 21. Vladimir Protopopescu — 22. Aurel Dan — 23. Pandeli Borova — 24 Simon Julman — 25. Anatolie Petruc — 26. Nicolae Trifu — 27. Victor Abraham — 28. Rudolf Sohn (R. Sevan) — 29. Silvia Vulcan-Stratu — 30. Dragoș Popovici — 31. Valentin Stratu — 32. Constantin Bălăceanu

STUDENŢI-ARHITECŢI AI ANULUI IV CU PROFESORUL ARHITECT NICOLAE CUCU, PE TERASA AMFITEATRULUI, APRILIE 1952

1. Teodor Gavrilescu — 2. Dorin Gheorghe — 3. Gabriela Creţulescu-Iamandi — 4. Rodica Stoicescu-Macri — 5. Arh. Sully Bercovici, preparator — 6. Mihai Calinovschi — 7. Dinu Constantin Teodorescu — 8. Ştefan Sebastian Ionescu — 9. Victor Suciu — 10. Asistent arh. Paul Georgescu — 11. Simon Julman — 12. Zambila Manuah — 13. Dan Ioanovici — 14. Anatolie Petruc — 15. Clarisse Brandes — 16. Cornel Florea — 17. Victor Abraham — 18. Profesor arhitect Nicolae Cucu — 19. Florin Brătescu — 20. Alexandru Stan — 21. Revan Sevan (R. Sohn) — 22. Atanasie Popescu — 23. Dumitru Georgescu — 24. Emilia Popescu — 25. Irina Popovici — 26. Corina Furtunescu-Aslan — 27. Bogdan Gheorghiu — 28. Ştefan Radu Ionescu — 29. Paul Mihăilescu — 30. Ovidiu Cezar Ionescu — 31. Dumitru Constantinescu — 32. Adolf Vainer — 33. Muza Hardt — 34. Pompiliu Ionescu — 35. Constantin Rulea

fotografii de Ştefan Radu Ionescu

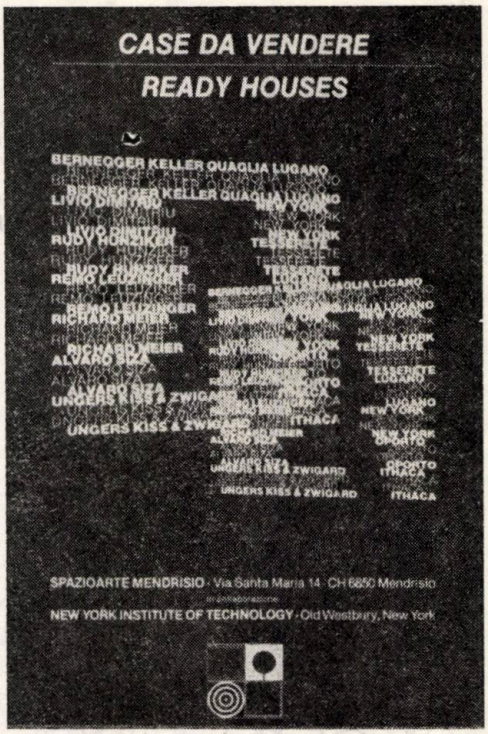

SPAZIOARTE MENDRISIO — NEW YORK INSTITUTE OF TECHNOLOGY — CASE DA VENDERE, READY HOUSES — Edizioni New Press Como, dicembre 1983

Titlul italienesc şi cel englezesc diferă, ca nuanţare, astfel încît: *traduttore, traditore*.

În primul rînd, cartea conţine numai şapte idei de locuinţe individuale, de *case necomandate* dar propuse de autori — singuri sau în echipă — din simplă raliere la un obol cultural-profesional. De ce? Fiindcă lor arhitectura li se pare ultraîngrădită de constrîngeri, începînd cu obligaţia de a proiecta sub bagheta comanditarului, acel cerber al temei sale. În continuare: supunerea la sistematizări, legi ale primăriei, normative, tehnologie, caiete de sarcini, tot « pasivul » contractual, ca să nu mai pomenim şi de fluctuaţii financiare sau de modificări la tot pasul.

Deci, exemplele reunite în cea mai elegantă prezentare intră — mai mult sau mai puţin — în categoria *Arhitectură-Manifest*, ilustrînd un vocabular cît mai personal posibil, o exacerbare a individualismului creator. Aşadar, pentru exponenţi, modelele sînt o cale de a se debarasa de subiectivismul (!) necesităţilor şi impunerilor curente, alunecîndu-se pînă la riscata aserţiune — exprimată direct sau intuită — că producţia arhitecturală cea de toate zilele se reduce, în esenţă, la forme poluate prin funcţiune.

Totuşi, să nu respingem cu iritare reversul celebrei « *forma urmează funcţiunii* » exprimată chiar şi în 1830 de antibozartistul LABROUSTE, de n-ar fi decît convertirea atîtor vechi edificii pentru imprevizibile noi folosinţe. Nici recenzia unei cărţi nu trebuie să ocazioneze discuţii bizantine asupra relaţiei între alcătuiri şi activităţi. Mai mult decît atît, în justificarea imaginilor, unii autori se confesează atît de lăuntric şi intransigent că nu ne rămîne decît să acceptăm proclamaţia desenată după propria noastră reacţie.

Tot căutînd, de-a lungul anilor, asemenea gesturi eliberate de interesul arghirofil — dar nu şi de profitul publicităţii — îmi vine în minte acea « *la casa del mio sogno* » nu lipsită de seducţie şi validitate. « *Case da vendere* » conţine şi iniţiativa unei expoziţii itinerante confirmînd că arhitecţii au propriile lor opinii despre felul cum doresc SĂ FACĂ ARHITECTURĂ cu o amprentă personală puternică, care să contracareze ingerinţele beneficiarului cu interminabile şi discutabile « necesităţi ». Acestea nu sînt opozabile talentului sau mesajului spiritual al unor construcţii.

Protagoniştii celor şapte exemple devin stegarii imperativului DOING ARCHITECTURE invitînd cît de mulţi confraţi la mai amplă inspiraţie precum şi la minimă ploconeală faţă de atotputernicul « client », deseori obligat să-şi înfrîneze capriciile şi raporturile cu alţi profesionişti.

Aşadar, imaginaţia îşi revendică prerogativele . . . Trecînd în revistă: • Obsesia cubului ornat prin alternarea unor asize (ca la Brădet sau Cozia) • *Borderline Villa*, în care legăturile între sit şi componentele spaţiului precum sînt receptate de copii devin ulterior arhitectură • Repetarea medievală a locuinţelor înşiruite prin medierea unor galerii luminate zenital • Casa imprudent plasată pe malul unei ape, dar accesibilă numai pe cale podală • Ierarhizarea spaţiilor interioare într-o vilă accentuate şi prin relaţii subtile de plin şi gol • Vila pe teren în pantă cu accesul din nou asigurat de un pod suplimentat cu estacada unei scări şi verticala unui lift • În fine, generat de ideograma în « *L* », un volum înnobilat prin textura unui apareiaj de trei ori redozat; vila distonînd într-o lotizare banală pare reamintirea unor poziţii *quaranta anni fa:* revival IGNAZIO GARDELLA sau MARCO ZANUSSO.

Cu şi fără motivări teoretizante, autorii par reuniţi şi sub scutul lui « nu sînteţi obligaţi să vă placă ! »

Deci . . . *cui prodest?* În primul rînd, publicului în frunte cu cei ce-şi pot permite luxul unei case individuale în care indiscutabil fiind rezolvate cele practice să ne mai poarte gîndul şi la cele ale sufletului.

Este ceea ce au demonstrat atîţi confraţi de la LE CORBUSIER cu seria « *les maisons blanches* », F. L. WRIGHT cu vila pe cascadă sau reşedinţa din Florida desenată de PAUL RUDOLPH, între sute de *great modern houses* contemporane. Toate laolaltă se adresează şi altor sensibilităţi, coexistînd cu reeditările confortabile din zestrea stilurilor opuse.

De circa opt decenii, asistăm la cea mai rapidă evoluţie de vocabular arhitectural, între modalităţile de exprimare, unele devenind, din revoluţionare, « clasice ».

Arhitecţii nu mai caută « stil », în sensul enciclopedic, deşi nimeni nu ia atitudini radicale faţă de lecţiile marilor epoci. Să recunoaştem că nu poate fi îngrădită o căutare a « formei » întru subtila fuziune a geometriei şi plasticii, în nemărginirea subdiviziunilor armonice. Arhitectul pendulează între poet şi practician elevat — calea lungă de la COCKERELL la NORMAN FOSTER —, iar cei care printre chemaţi sînt aleşi nu-şi subordonează ideile direct utilului. Chiar şi între « arhitecţii de patru dimensiuni » (o exprimare a neuitatului profesor HARALAMB GEORGESCU), toţi vor a fi cît mai ei înşişi, aidoma pictorilor cu tablouri navandabile.

Poate fi vorba de *Case da vendere*, dacă fantezia depăşeşte totalmente practicul? Să-mi fie iertat pragmatismul, însă unele vor avea soarta proiectelor eroului călinescian: rămîn la Ioanide pe pereţii casei sale.

Dar să convenim că autorii lucrărilor mai sus citate, respectiv: EMILIO BERNEGGER & NIE, LIVIO DIMITRIU, RUDY HUNZIKER, REMO LEUZINGER, RICHARD MEIER, ALVARO SIZA şi UNGERS — KISS — ZWIGARD (cu toţi colaboratorii, machetiştii şi fotografii lor) ne oferă cu entuziasm juvenil un prilej plăcut de a reflecta, ba chiar o răscumpărare pentru miile de ore petrecute la planşetă, confruntaţi cu teme plicticos de banale — în fapt toate cauzele pierdute

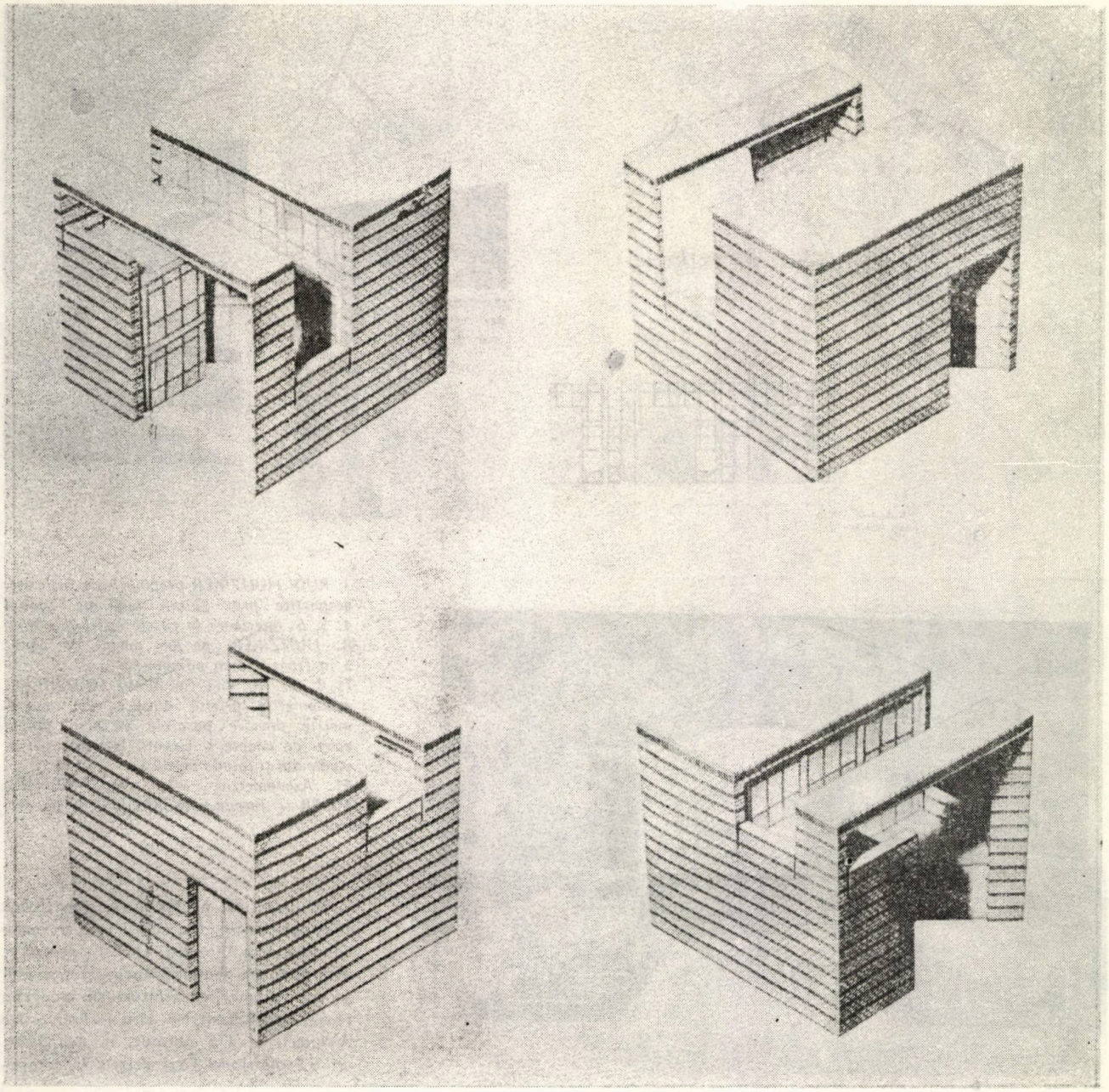

1

2

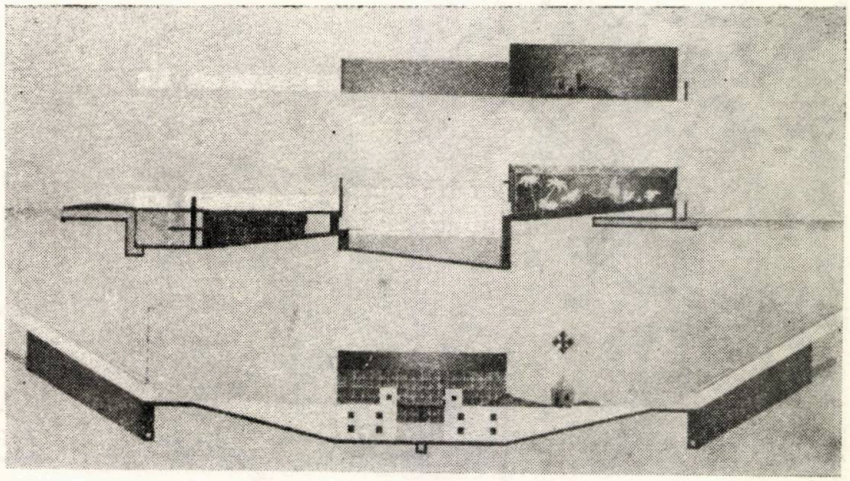

1. CUBUL LUI EMILIO BERNEGGER
2. Pentru BORDERLINE VILLA, LIVIO DIMITRIU organizează compoziția, prin apă — de la nord la sud — și, prin peisaj — de la est la vest

ale arhitecturii — transformate în realizări cantitative recepționate incompetent cu tot atîtea laude sau injurii.

Vrednicia grupului de autori constă în a nu codifica în clișee și măsuri curente tot ceea ce nouă ne este condiționat chiar din secunda cînd în mintea noastră se încheagă imaginea posibilei rezolvări a temei primite.

Un merit în plus pentru LIVIO DIMITRIU, membru al lui AMERICAN-ROMANIAN COLLEGE, omniprezent în acti-

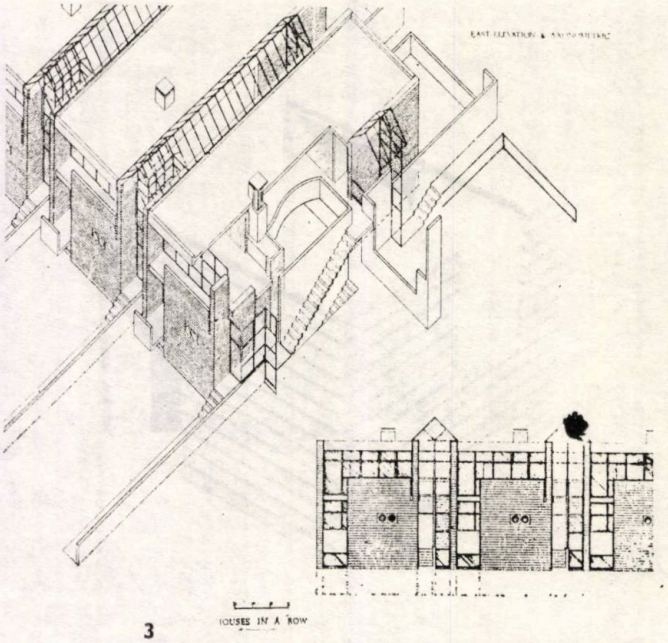

3

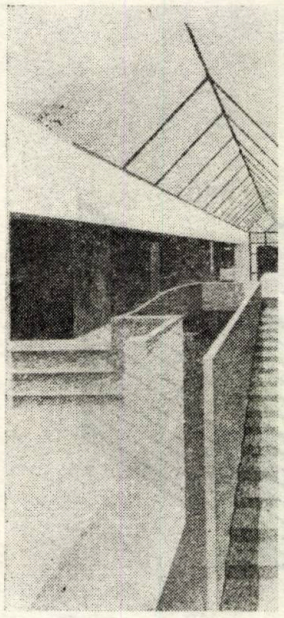

4

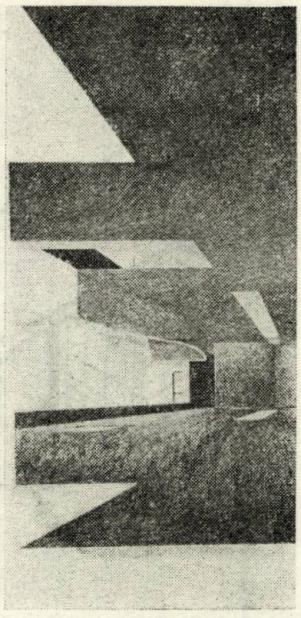

5

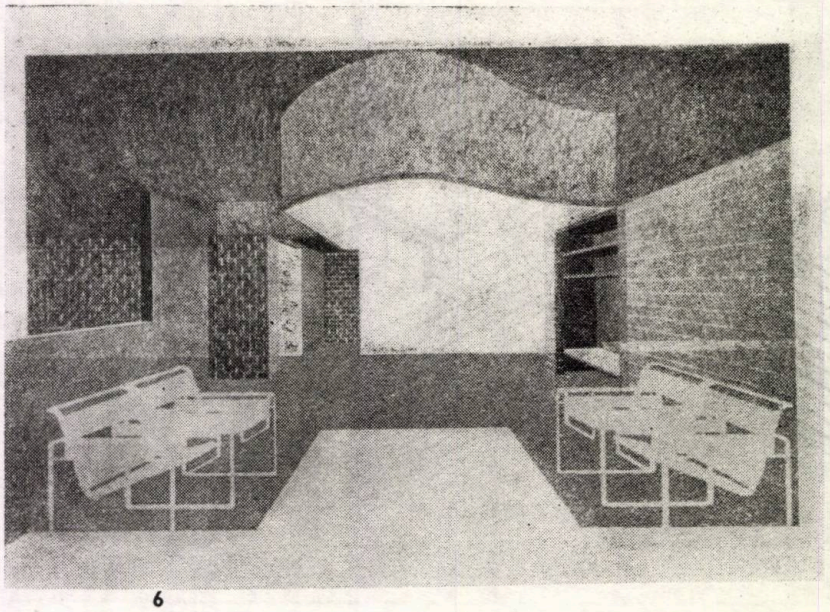

6

3. RUDI HUNZIKER propune case înșiruite, despărțite prin galerii luminate zenital
4, 5, 6. Interioare la casele înșiruite ale lui R. HUNZIKER, pe un modul de bază: 5 m front / 16 m adîncime
7, 8, 9, 10. Vila lui REMO LEUZINGER, axonometrie privită dinspre rîu, axonometrie dinspre pasarela intrării, planul zonei de noapte și elevații laterale, planul studioului și fațada nordică
11. Axonometria vilei lui RICHARD MEIER — fațada este modulată de panouri emailate

---

vități didactice, profesionale, publicistice și expoziționale. De altfel, este o veche cunoștință a noastră (1972), remarcat prin pasiunea pentru Brâncuși și interesul acordat pionierilor arhitecturii moderne românești. Recent, am citit în *Progressive Architecture* că a obținut, în mai 1984, un « Professional First Prize » în compe-

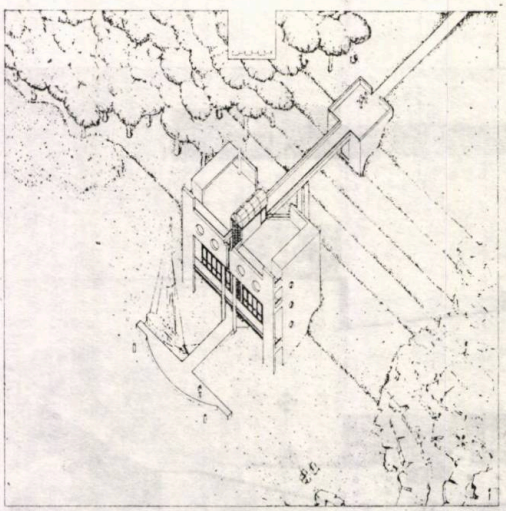

7

ASSONOMETRIA AXONOMETRIC VIEW

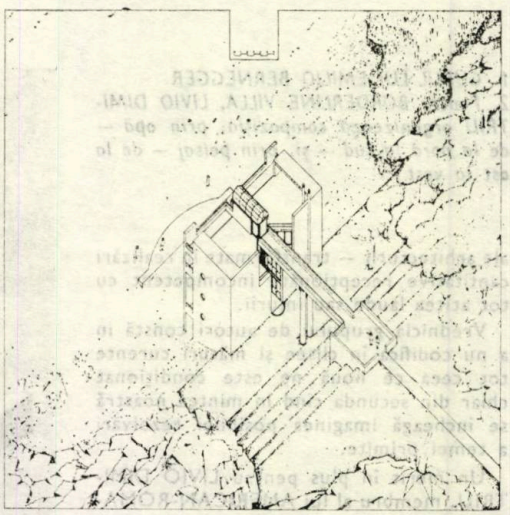

8

ASSONOMETRIA AXONOMETRIC VIEW

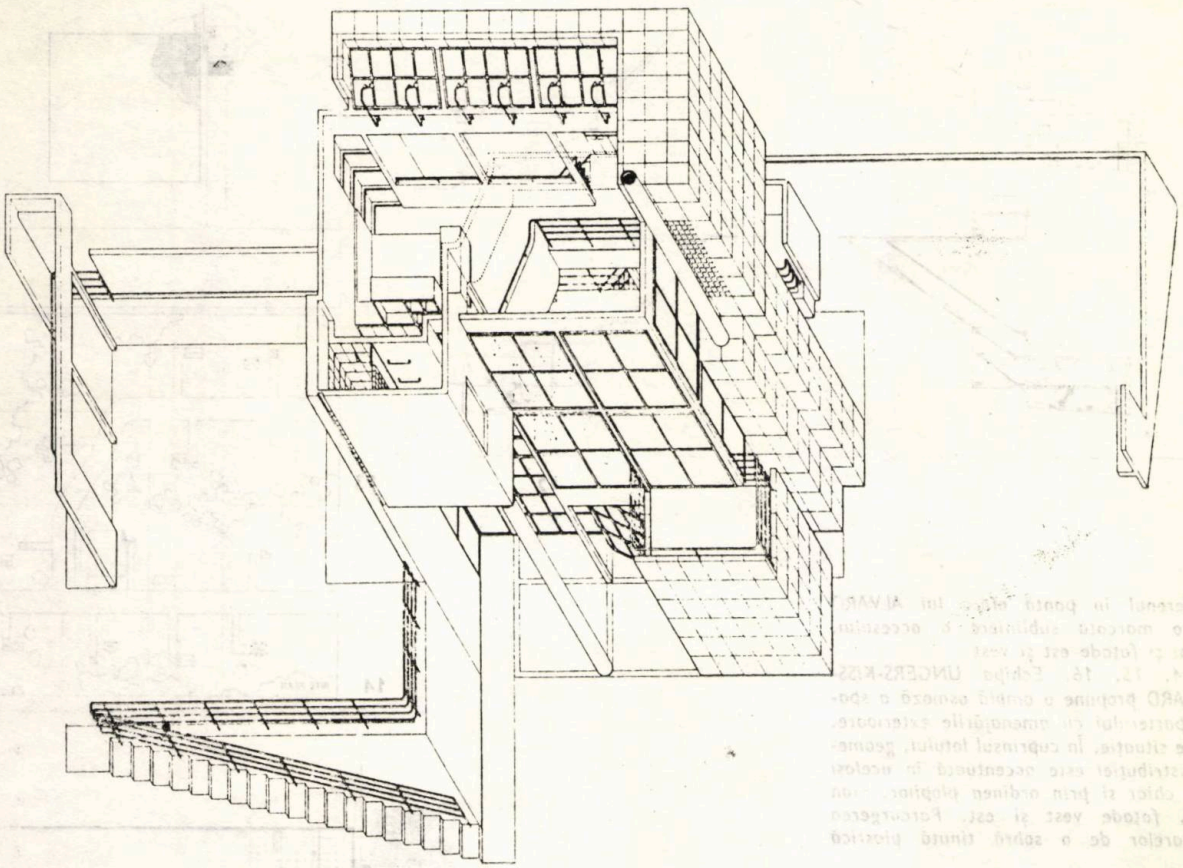

11

ția *Places*, onorată de o participare calitativă și numeroasă.

Întîmplarea a făcut ca, în răstimpul cînd reflectam asupra celor mai sus prezentate, să audiez conferința cu proiecții a profesoarei MARIJO DOUGHERTY: *NEW YORK, peisaj plastic contemporan*. Încercam zadarnic să-i opun amintirea cărții *La Peinture Moderne* (OZENFANT JEANNERET). Din zecile de diapozitive — un minifragment de iscusință artistică din anii '80 —, rezultă exprimări atît de inedite și personale, încît trebuie să ne bucurăm dacă și pentru cea mai socială și tehnică dintre arte nu a secat fîntîna fanteziei.

Oricum . . . să ne ferim a eticheta belferistic aspirațiile actualei « *the me generation* » — nici prima nici ultima —, mai ales că, în final, înclinațiile sînt dominate de realități, între care cea mai dură este: cît se cheltuiește anual pe Terra pentru mediul construit, în raport cu globalitatea investițiilor?

Dr. arh. RADU PATRULIUS

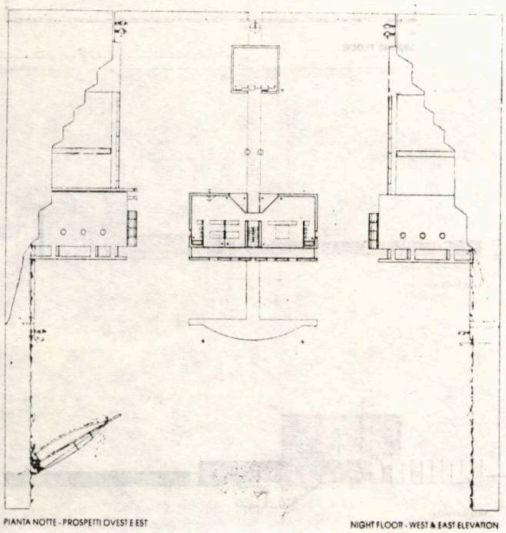

PIANTA NOTTE - PROSPETTI OVEST E EST

NIGHT FLOOR - WEST & EAST ELEVATION

9

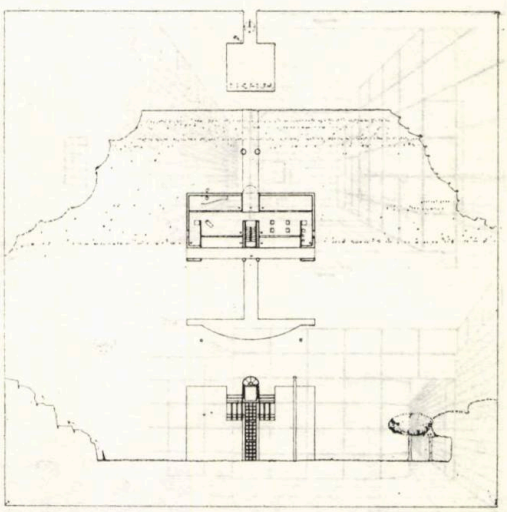

10

PIANTA STUDIO - PROSPETTO NORD

STUDY FLOOR - NORTH ELEVATION

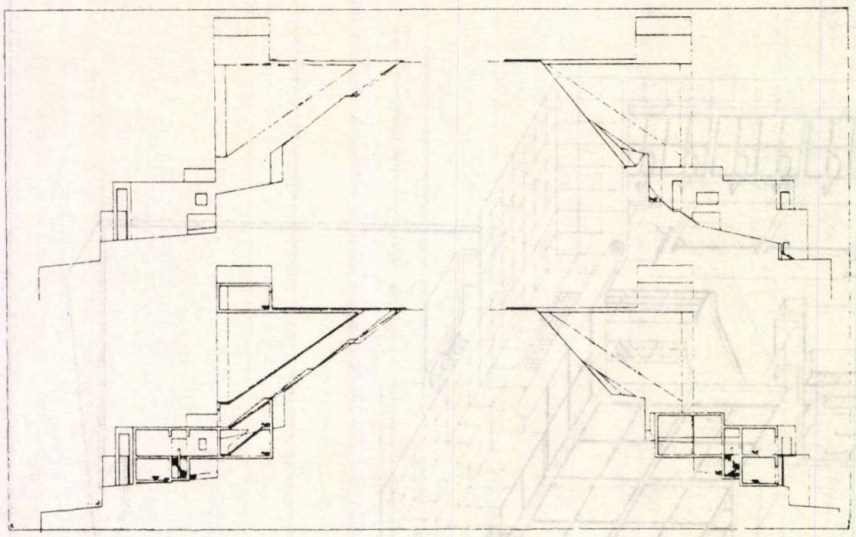

12

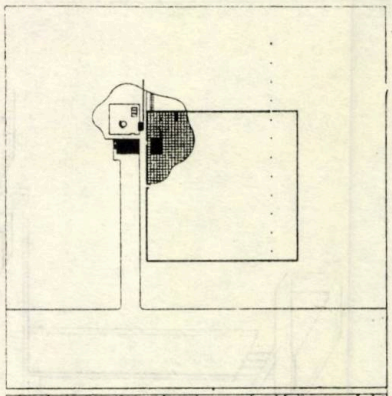

13

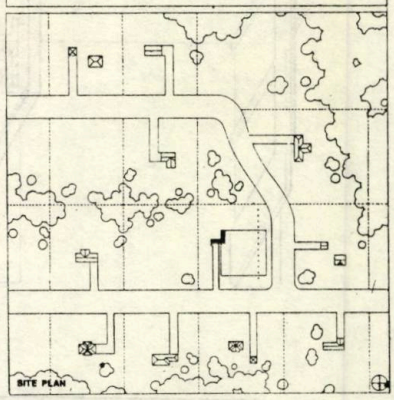

14

12. Terenul în pantă oferă lui ALVARO SIZA o marcată subliniere a accesului. Secțiuni și fațade est și vest
13, 14, 15, 16. Echipa UNGERS-KISS-ZWIGARD propune o amplă osmoză a spațiilor parterului cu amenajările exterioare. Plan de situație. În cuprinsul lotului, geometria distribuției este accentuată în același spirit, chiar și prin ordinea plopilor. Plan parter, fațade vest și est. Parcurgerea interioarelor de o sobră ținută plastică

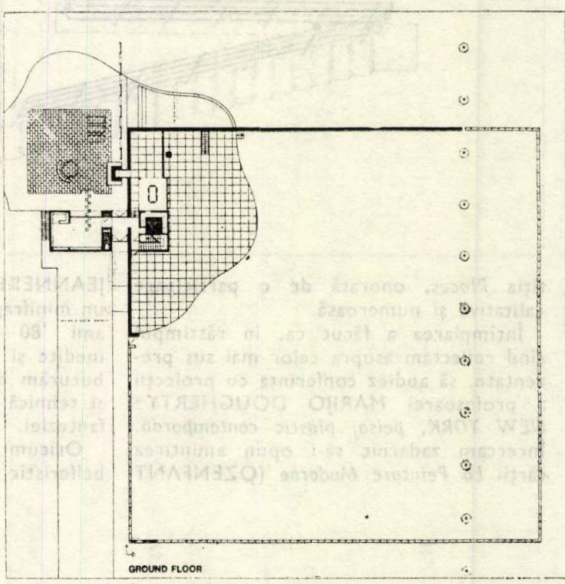

16

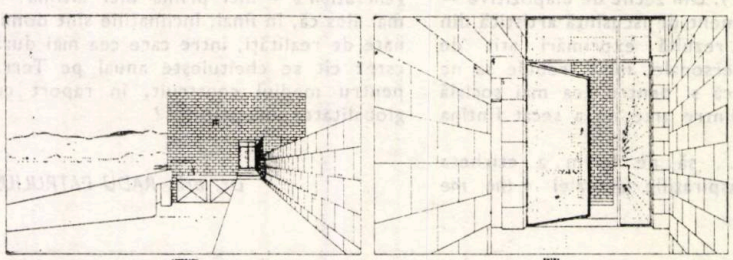

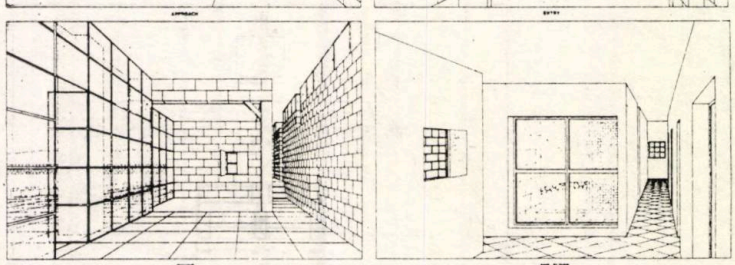

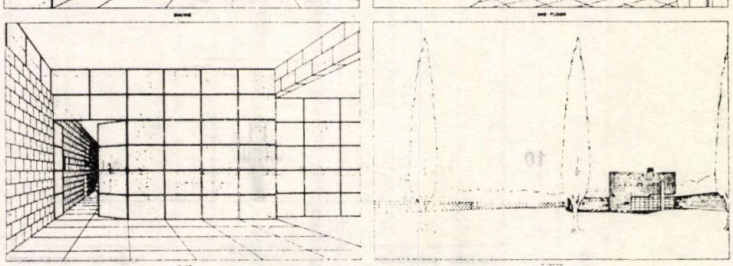

15

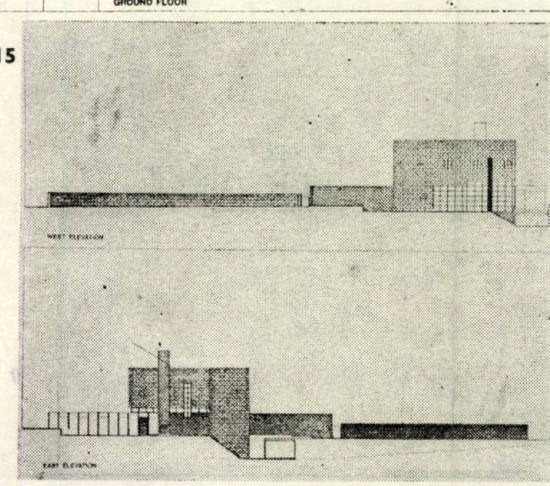

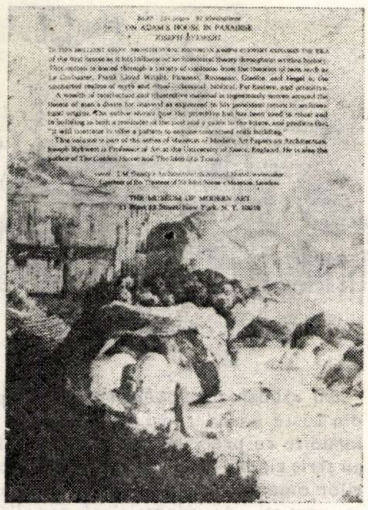

Joseph Rykwert: ON ADAM'S HOUSE IN PARADISE, The Museum of Modern Arts, New York, 1972, 224 pagini, numeroase desene și fotografii

Autorul cărții întitulată simbolic: *Despre Casa lui Adam în Paradis* are o activitate multiplă în domeniul istoriei și al teoriei artelor vizuale. Legat de țara noastră, fiind căsătorit cu o româncă, JOSEPH RYKWERT, fost profesor al Universității engleze Essex, a ținut apoi succesiv cursuri de specialitate în calitate de conferențiar itinerant la cîteva instituții de învățămînt artistic superior din Italia, Franța, R. F. Germania, S.U.A. etc. A publicat un număr de cărți, precum și foarte multe studii și articole cu subiecte de arhitectură și de artă, în diferite reviste de circulație mondială.

În volumul de față — lung studiu eseistic cu caracter de speculație intelectuală, cu interpretarea liberă a unor restituiri arheologice —, autorul explorează influența spirituală a formelor primitive de cazare, acestea formînd un fel de subtil fir conducător, persistent vag în istoria și concepțiile teoretice ale artei de a clădi. Nu este vorba de o istoricizare a străvechiului meșteșug al adăpostirii vieții umane; nu se face o investigație documentară cu informații semantice cu privire la modalitățile de organizare a spațiului închis folosibil, prin prisma unor reminiscențe îndepărtate. Lucrarea cuprinde o serie de reflecții referitoare la tema propusă, planînd în sfere filosofice și sociologice. Analizînd raporturile dintre necesități și convenție, dintre formă și semnificație, dintre raționalism și natura înconjurătoare, Rykwert vede în simplitatea plastică a clădirilor moderne o rechemare a purității originale a arhitecturii.

Tendința de reînnoire, mereu înregistrată în cinci milenii de arhitectură cultă, s-a manifestat în repetate rînduri prin întoarceri la ceea ce a mai fost. În criza în care se află acum arta internațională de a clădi, uniformizată, se urmărește un pluralism stilistic bazat pe apelul la esența unor tradiții etnice sau regionale. În acest sens, cartea lui Rykert prezintă un interes de actualitate, deși inovatorii contemporani nu merg atît de departe cu privirile înapoi pînă la adăposturile care se pierd în preistorie.

În revista franceză *Preuves*, cu mai mulți ani în urmă, în cadrul unei anchete întreprinse de cunoscuta urbanistă FRANÇOISE CHOAY și avînd ca temă: *Orașul și imaginația*, a fost solicitat să-și exprime părerile și MARIN SORESCU. În interviul acordat, poetul român, dînd frîu liber fanteziei, sugera, printre altele, ca sursă

1. « Prima clădire », după VIOLLET LE DUC
2. Construcția unei colibe primitive, după CESARIANO
3. Execuția unei colibe preistorice, după TEUTSCH

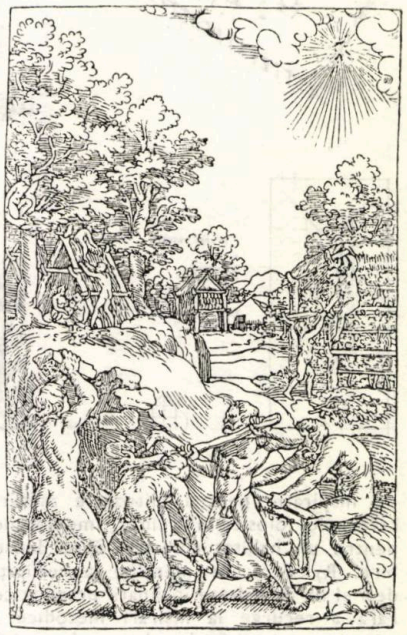

3

1

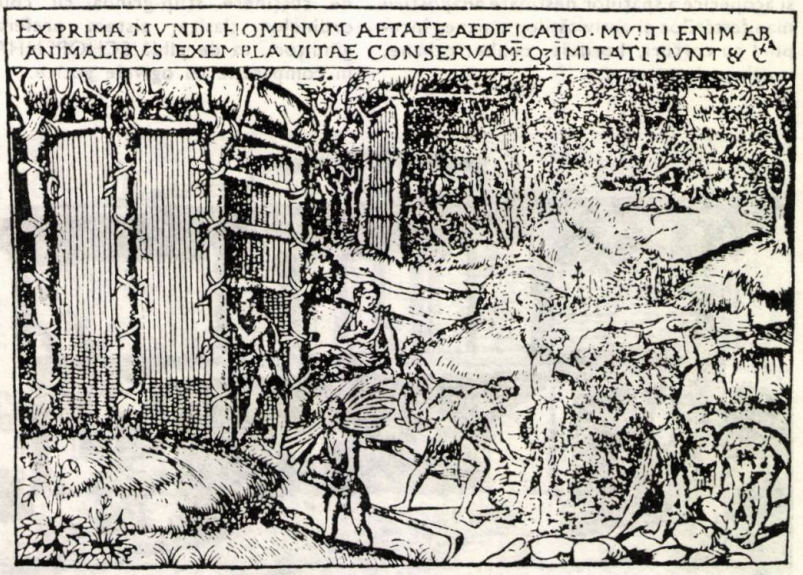

2

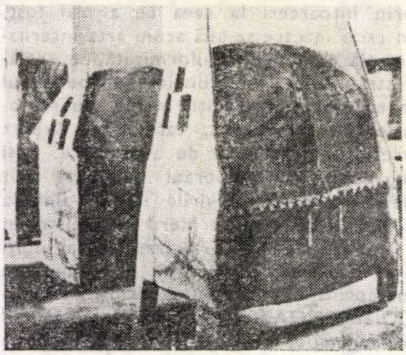

4

4. Urne în formă de casă, datînd din anul 3400 î.e.n.
5. Tabernacol iudaic în deșert, după LE CORBUSIER
6. Trecere de la cabana de lemn la primele temple antice
7. Planul unui templu primitiv
8. Reconstrucția Templului din Ierusalim, *după VILLALPANDA — machetă de lemn de J. J. ERASMUS*
9. Palatul Escorial, *după CARAMUEL DE LOBKOWITZ*
10. Vilă din lemn, Berlin *(1921) — proiect: WALTER GROPIUS*

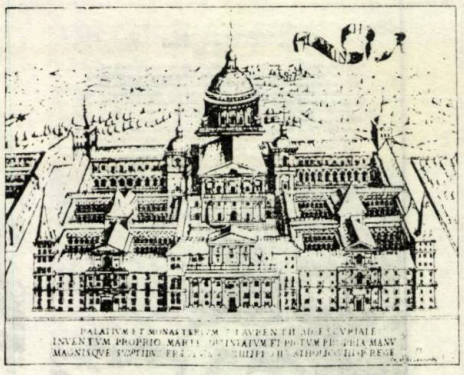

9

5

6

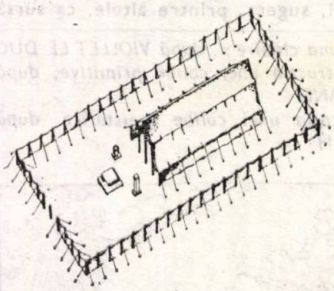

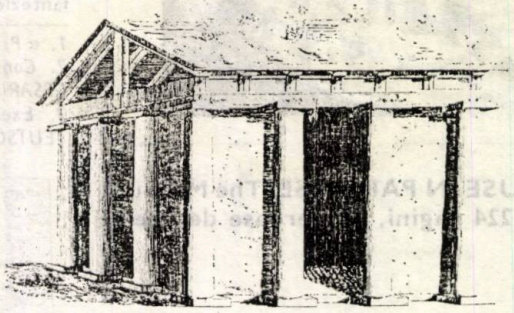

7

8

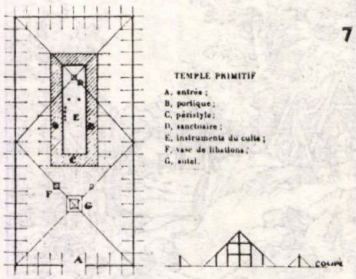

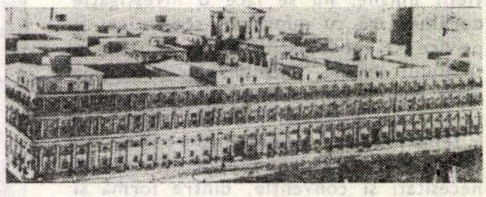

de inspirație pentru viitoarele așezări, cavernele, folosite în vremuri imemoriale, pentru un habitat colectiv. Spre deosebire, Rykwert, se menține la realități, deși el nu dovedește înclinații pragmatice. Fără a recurge la înșirări metodice și a trage concluzii finale, el trece în revistă variatele modalități străvechi de închidere și acoperire a spațiilor destinate adăpostirii manifestărilor și activităților umane, începînd cu corturi, bordeie, colibe, cabane, locuințe lacustre ș.a.

Nimeni nu se îndoiește că templele egiptene și apoi cele ale antichității greco-romane, executate din cărămidă, piatră sau marmură, își au structural originea în umilele adăposturi din trunchiuri și crengi de copaci. Mai tîrziu, șarpantele compuse din elemente din cherestea brută au dat naștere modalității de susținere stîlp-grindă cu coloanele ordinelor clasice, sistem preferat de gînditori, ca de pildă SCHOPENHAUER, în comparație cu ogivele gotice.

10

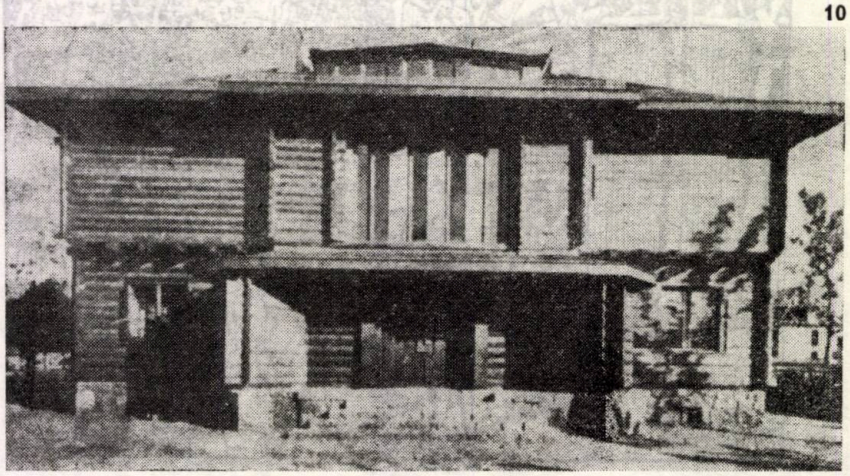

Cu răbdare, Rykwert spicuiește păreri din toate epocile, mai mult sau mai puțin înrudite cu preocuparea sa, de la cei care au scris cîndva despre substratul adăposturilor omenești, fie că e vorba de arhitecți sau artiști, de teoreticieni sau literați. Nu lipsesc astfel, din carte, referiri la VITRUVIUS sau L. B. ALBERTI, la PALLADIO sau PIRANESI, iar, din timpuri mai noi, citate din VIOLLET LE DUC, ADOLF LOOS, LE CORBUSIER și FRANK LLOYD WRIGHT. Printre gînditorii menționați, figurează J. J. ROUSSEAU, GOETHE, HEGEL, ALOIS RIEGL și numeroși alții.

În evoluția creațiilor arhitectonice, o reîntoarcere, din punct de vedere spiritual, la origini se întîlnește adesea nu doar ca o amintire a unor timpuri revolute: dincolo de preistorie și arheologie, trecutul revine din cînd în cînd ca un îndreptar spiritual. Căci natura și firea umană își păstrează o continuitate permanentă, în pofida progresului tehnologiilor constructive, a complexității funcționale ale contemporaneității și a diverselor mișcări de avangardă.

Pilduitor pentru extragerea esenței unor vechi tradiții locale este cazul arhitecților japonezi de acum. Din clădirile lor sofisticate cu schelet metalic sau din beton armat, transpare în mod inefabil ceva din configurația caselor de odinioară din bambus și lemn din arhipelagul nipon.

Fără a încerca să dea timpul înapoi, evocările lui Rykwert, deși rămîn pe plan oarecum abstract, deschid opțiuni psihologice în convergență cu umanismul, cu străbuna atitudine omenească mentală și afectivă.

Scrierea e gîndită ca un refuz al dezumanizării arhitecturii, cu ideea redobîndirii unei sensibilități într-un univers arhitectural lipsit de convenționalisme, prin întoarcerea la origini și la natură, ca sursă de inspirație. Consemnarea atașamentului la atavismul constructiv, denotă voința de menținere a unei chintesențe ancestrale în limbajul împrospătat al arhitecturii contemporane. Cu gravitate de erudit și vocație aluzivă, cu minuție și finețe, autorul vădește o justă intuiție cu privire la spiritualitatea arhitecturii dintotdeauna și de peste tot.

Arh. JEAN MONDA

— Anonometrie de ansamblu —

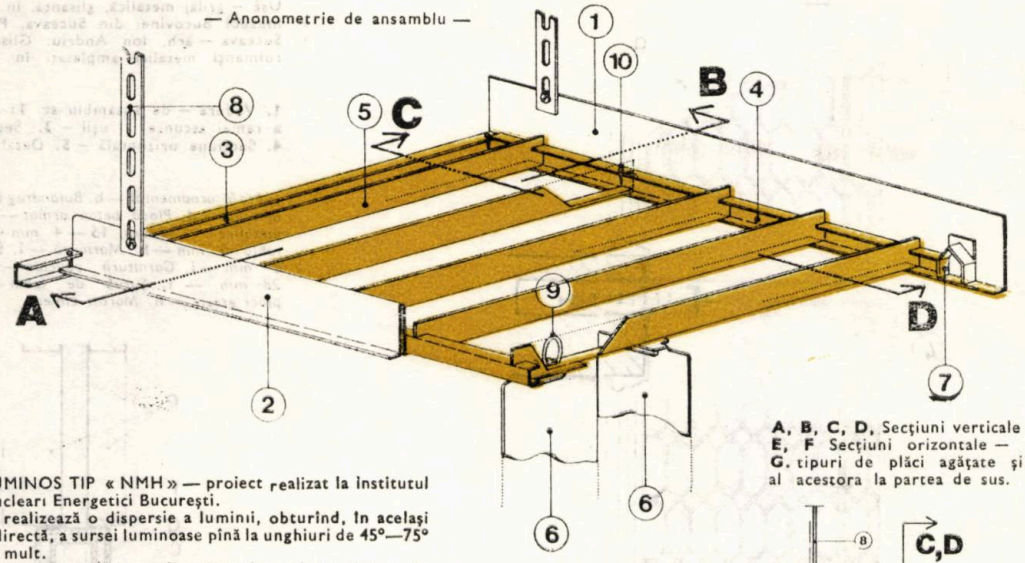

A, B, C, D, Secțiuni verticale
E, F Secțiuni orizontale —
G. tipuri de plăci agățate și modul de decupare al acestora la partea de sus.

PLAFON LUMINOS TIP « NMH » — proiect realizat la Institutul de Reactori Nucleari Energetici București.

Acest plafon realizează o dispersie a luminii, obturînd, în același timp, vederea directă, a sursei luminoase pînă la unghiuri de 45°—75° și chiar și mai mult.

El constă dintr-o rețea/sistem de suspendare și un sistem de difuzie propriu-zis.

Sistemul de suspendare este realizat din profile de cîmp sau margine, T sau L, așezate la un interax multiplu de 76 mm. În varianta realizată, acest interax este de 1216 sau 1292 mm. Profilele sînt stabilizate de niște profile de margine U.

Profilele principale au prevăzute, pe toată lungimea, găuri de ø 5 mm, la interax de 171 mm, pentru prinderea sistemului de suspendare de structura de rezistență, și sînt realizate din tablă de oțel de 0,75 mm.

Pentru obținerea unor performanțe de vîrf, este recomandat ca toate componentele sistemului de suspendare să fie vopsite într-o culoare albă, cu un factor de reflexie superior/minimum 80%, ca aceea produsă de « Policolor » sub seria 5253.

Sistemul de difuzie este format din niște grătare/subansamble alcătuite din 2 profile laterale U de 10×14 mm între care se sprijină un număr de 9 profile transversale L de 13×23 mm. De acestea din urmă sînt agățate, prin intermediul unor inele de fixare elastice, un număr de 16 sau 17 plăci suspendate (în cazul variantei realizate).

Aceste plăci pot fi rotite în cîteva poziții — la 90° sau la orice alt unghi intermediar — și se autofixează prin intermediul inelelor elastice de fixare care se deplasează în limitele unei perforații de tip special (gen « Cruce de Malta ») practicată în partea superioară a fiecărei plăci suspendate.

Plăcile agățate pot fi realizate din orice material — plastic, metal, etc. funcție de condițiile de foc impuse în clădirea respectivă și de aspectul plastic urmărit. În varianta realizată, ele au o lățime de 76 mm și o înălțime de 200 mm, fiind posibile și alte variante care vor redimensiona restul elementelor. Funcție de dimensiunile plăcilor se obțin efecte de mascare a razei directe de lumină la orice unghi dorit. Aceste plăci se pot vopsi sau trata în alt mod, funcție de scopul urmărit (spre exemplu, dacă se dorește evitarea reflexiilor în cameră, se va utiliza o vopsire a plăcilor cu o vopsea mată, cu un coeficient de reflexie de maximum 30%).

Sistemul este foarte versatil și se pretează, practic, la orice program de arhitectură — adaptîndu-se în consecință dimensiunile plăcilor, culoarea lor și calitatea finisajului.

Toate elementele sînt realizate de ITMPCMP-Buzău, inclusiv accesoriile și tratarea cromatică sau de protecție și pot fi livrate prompt.

Arh. HORIA MIHAI NICOLESCU

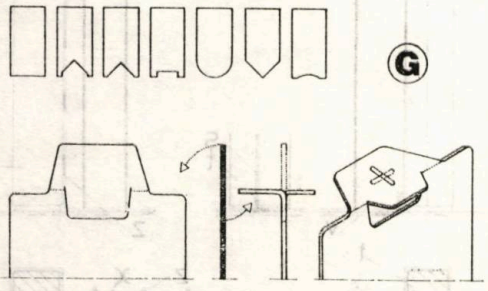

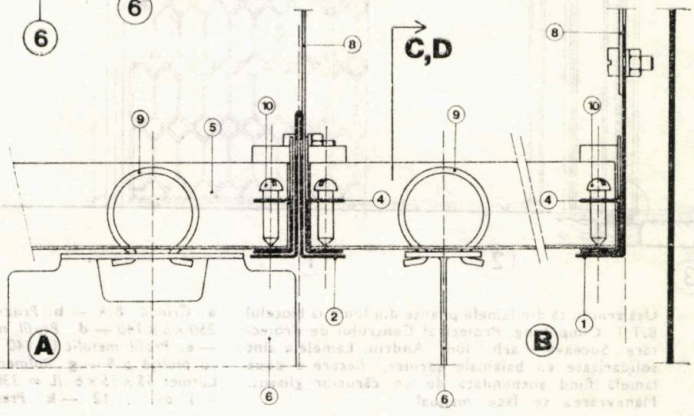

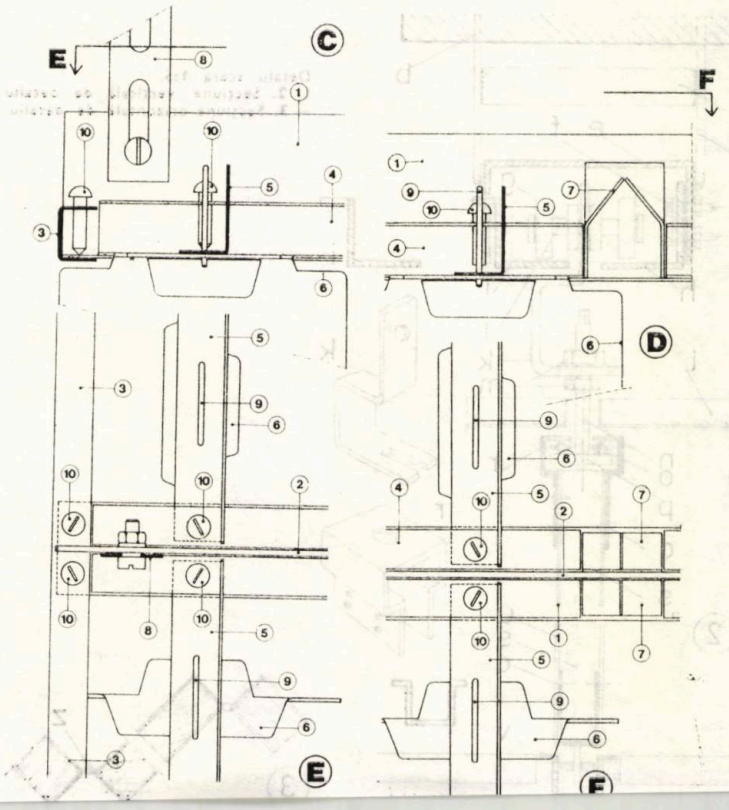

1. *Profil de margine L 13×60* — 2. *Profil de cîmp T 24×38* — 3. *Profil U transversal de stabilizare* — 4. *Profil lateral grătar U 10×14* — 5. *Profil L 13×23 transversal* — 6. *Placă agățată* — 7. *Limitator grătare* — 8. *Bandă perforată* — 9. *Inel de fixare* — 10. *Șurub de prindere.*

UȘĂ ARMONICĂ DIN LEMN ȘI UȘĂ CU GRILAJ, METALICĂ, GLISANTĂ PROPUNERI ALE C.P.J. SUCEAVA

FISA TEHNICA NR. 305

A6/1984

clasificare 10.1 11

UȘĂ ARMONICĂ DIN LEMN, UȘĂ GLISANTĂ, UȘĂ GRILAJ GLISANT

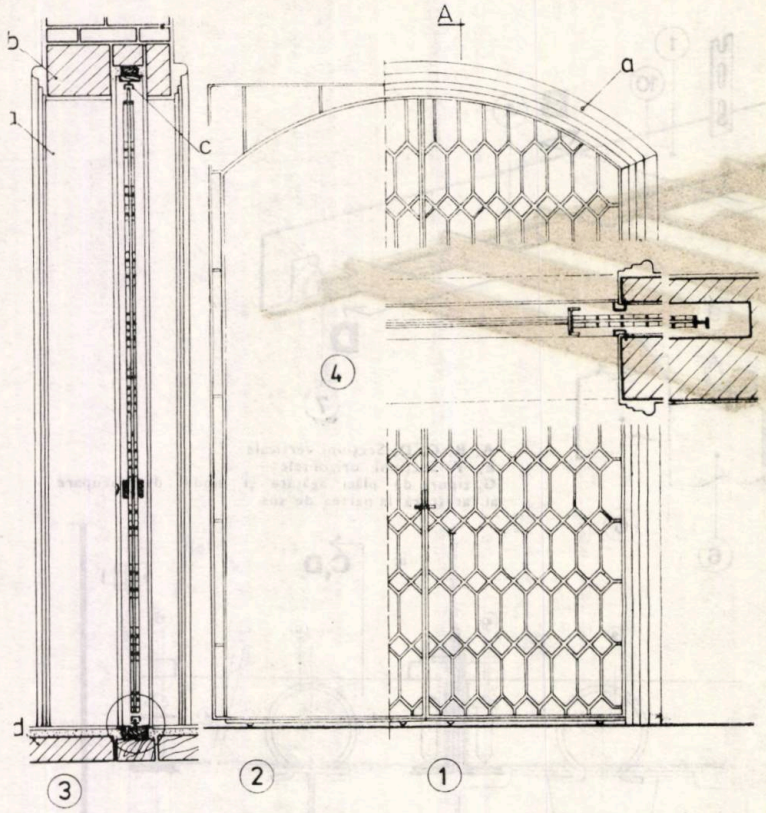

Ușă armonică din lamele pliante din lemn la Hotelul B.T.T. Cîmpulung. Proiect al Centrului de Proiectare Suceava — arh. Ion Andriu. Lamelele sînt solidarizate cu balamale șarnier, fiecare a doua lamelă fiind suspendată de un cărucior glisant. Manevrarea se face manual.

Ușă — grilaj metalică, glisantă, în două canate, la muzeul Bucovinei din Suceava. Proiect al C.P.J. Suceava — arh. Ion Andriu. Glisarea se face pe rulmenți metalici amplasați în partea de jos.

1. Vedere — de ansamblu sc. 1: 30 — **2.** Vedere a ramei ascunse a ușii — **3.** Secțiune verticală **4.** Secțiune orizontală — **5.** Detaliu sc. 1:3.

a. *Profil ornamental* — **b.** *Buiandrug B.A.* — **c.** *Ghidaj metalic* — **d.** *Placă beton armat* — **e.** *Rețea profile metalice* — **f.** *Cadru 15 — 4 mm* — **g.** *Profile din tablă 3 mm* — **h.** *Marmură* — **i.** *Sticlă securizată 8 mm* — **j.** *Garnitură cauciuc* — **k.** *Rulment ø 28 mm.* — **l.** *Șurub de lemn* — **m.** *Pardoseală plăci gresie* — **n.** *Mortar ciment.*

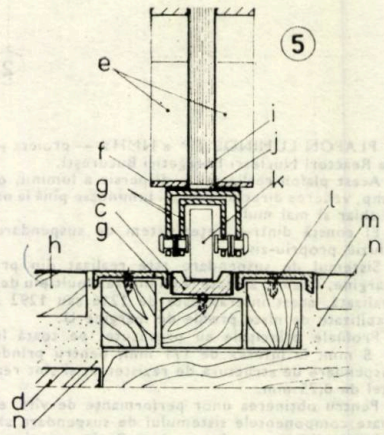

a. *Grindă B.A.* — **b.** *Prazn* — **c.** *Platbandă sudată 250×6×140* — **d.** *Profil metalic la interax 62 cm* — **e.** *Profil metalic U. 140 (l = 330 cm)* — **f.** *Șurub cu piuliță p 8* — **g.** *Rulment cu textolit ø 40* — **h.** *Cornier 55×55×6 (L = 330 cm)* — **i.** *Profil metalic* — **j.** *ax ø 12* — **k.** *Presă metalică* — **l.** *Plafon suspendat* — **m.** *Piuliță ø 10* — **n.** *Ax metalic ø 10* — **o,p.** *Rulment orizontal și disc metalic ø 40* — **q.** *Suruburi pentru lemn* — **r.** *Presă metalică pentru suspendare* — **s.** *Lemn masiv ignifugat* — **t.** *Stilp B A.* — **u.** *Furnir stejar lăcuit* — **v.** *Ghidaj profil metalic* — **z.** *Balama șarnieră* — **x.** *Puncte de suspendare.*

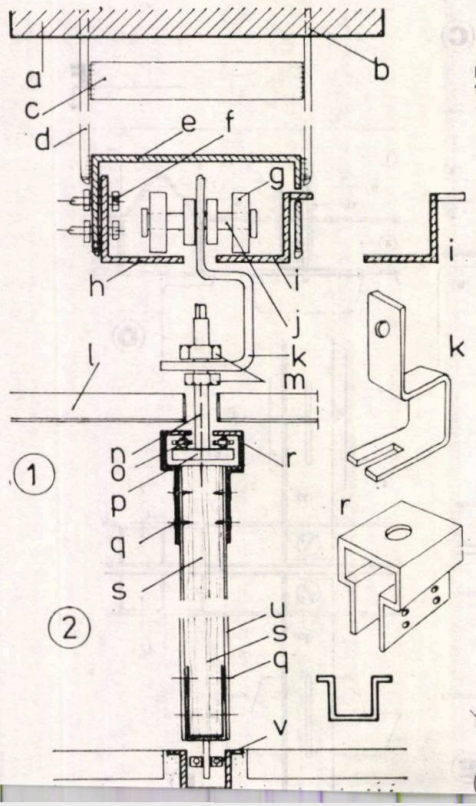

Detalii scara 1:5.
1, 2. Secțiune verticală de detaliu — **3.** Secțiune orizontală de detaliu.

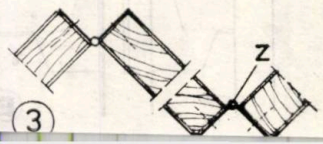

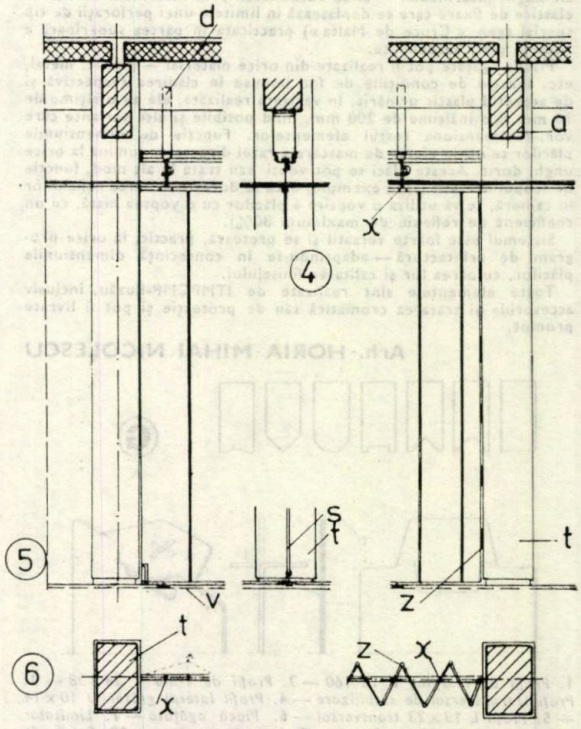

Secțiuni de ansamblu sc. 1:5
4. Secțiune transversală — **5.** Secțiune — vedere — **6.** Plan.

actualitati

debut

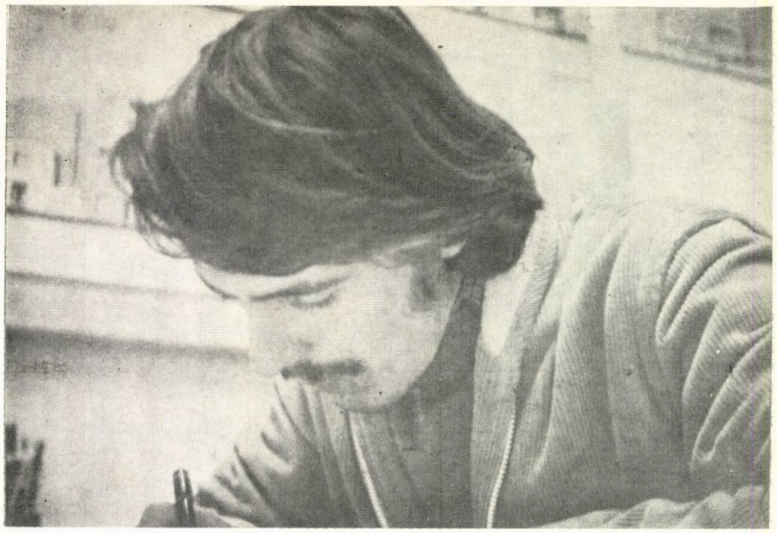

Arhitect ION GIURCĂ

- Născut la 31 mai 1950 în București
- Diplomat al Institutului de Arhitectură « Ion Mincu » din București, în 1978
- Format în anii facultății în atelierele conf. arh. NICOLAE PORUMBESCU-VAIDA și prof. em. arh. ASCANIO DAMIAN
- Activează în prezent la Institutul de Proiectare pentru Construcții Tipizate — IPCT — București, Secția de Locuințe
- A debutat ca arhitect la Secția de Proiectare a Județului Mehedinți din Drobeta-Turnu Severin
- Printre proiectele la care a colaborat amintim de: Extinderea Liceului agricol din comuna Cujmir, Detalii de sistematizare pentru centrele civice ale comunelor Izvorul Bîrzii, Cujmir, Svinița și al orașului Strehaia, Detaliu de sistematizare-amenajare Insula Golu (La Porțile-de-Fier I), Studiu de amplasament blocuri înalte în Municipiul Drobeta-Turnu Severin, Detaliu de sistematizare zona Podu Gruii, Drobeta-Turnu Severin, Detalii de sistematizare pentru zone ale Municipiului Drobeta-Turnu Severin cuprinse între străzile Decebal—Alecsandri și Eminescu—Kiseleff, Clădiri de locuit cu p + 3—4 niveluri, cu și fără magazine la parter, cu structura în diafragme celulare, pentru gradul 6—7 de seismicitate
- Dintre proiectele elaborate ca șef de proiect, amintim: Detaliu de sistematizare Insula Orșova, Studiu de amplasament pentru Casa Tineretului din Orșova, Notă de comandă (NC) și proiect de execuție (PE) pentru Casa Tineretului din Orșova, Schița de sistematizare a Municipiului Drobeta-Turnu Severin — 1982, Locuințe cu p + 2—3 niveluri, cu magazine la parter și cu structura în cadre, pentru grad 8 seismic
- Interes pentru arhitectura japoneză
- Preferință pentru arhitectura modernă, funcțională, integrată în situl în care se materializează, îmbogățindu-l
- Hobi: lectura, drumeția.

CASA TINERETULUI DIN ORȘOVA

PROIECTANT GENERAL: SECȚIA DE PROIECTARE A JUDEȚULUI MEHEDINȚI, DROBETA-TURNU SEVERIN

BENEFICIAR: COMITETUL JUDEȚEAN U.T.C. — MEHEDINȚI — DROBETA TURNU SEVERIN

COLECTIV DE PROIECTARE

Arhitectură: arhitecții **ION GIURCĂ** (șef proiect), **NICOLAE ISPAS, GABRIEL BĂLAN, GABRIELA CREȚU**, tehn.-arh. **MARIN DIACONU**

Rezistență: inginerii **TUDOR MATEI, GHEORGHE DĂESCU**

Rețele edilitare: ing. **ȘTEFAN BOHUS, NICOLAE OPRAN**

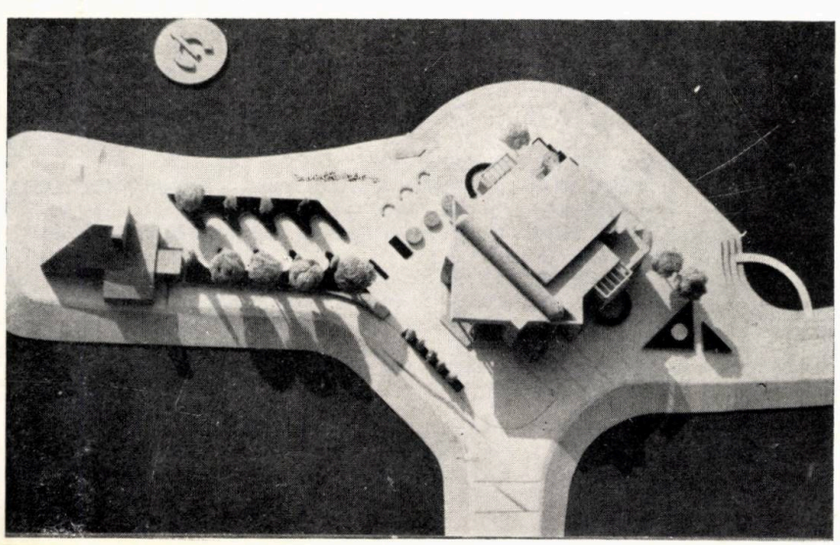

Desfășurîndu-se în terase descendente, către golful generos pe care îl formează rîul Cerna la vărsarea sa în Dunăre, orașul Orșova se bucură de un ambient de excepție, de o rară spectaculozitate, în care rolul major îl deține prezența fluviului și a zonelor sale adiacente.

Într-un asemenea context, principalul element predictiv în abordarea temei de proiectare, l-a constituit rezolvarea relației dintre obiectul construit și mediul ambiant, cu atît mai mult cu cît amplasamentul este situat în centrul de greutate al orașului, într-o zonă de maximă vizibilitate cum este peninsula Orșova. Ansamblul de dotări, pe care îl adăpostește Casa Tineretului, dorim să se constituie într-un sistem deschis, extinzîndu-se pe întreaga suprafață a terenului aferent cu dotări care să le amplifice pe cele din interior.

Ca o consecință firească a apărut și problema completării și sublinierii compoziției volumetrice actuale a centrului civic prin construirea Casei Tineretului, propunîndu-se în acest scop o siluetă cît mai expresivă, cu valoare emblematică, care să ofere o imagine agreabilă din toate unghiurile. Simetria relativă a planului permite regăsirea în fațade a unor elemente care, pe măsura parcurgerii construcției, să-i confere ritm și unitate.

Necesitatea unei deschideri de maximă generozitate a spațiilor interioare către terasele adiacente, a dictat dispunerea la etaj a volumului masiv și opac al sălii polivalente păstrînd în parter, cu precădere, funcțiunile specifice de club. Sălile destinate cercurilor artistice se deschid, de asemenea, către exterior prin intermediul teraselor de la ultimul nivel, protejate de pergole.

S-a încercat prin dispunerea acestei funcțiuni valorificarea corespunzătoare a unui amplasament cu deosebite calități, și, implicit, amplificarea și diversificarea funcțiunilor centrului civic al Orșovei, printr-un nou punct de interes destinat cu precădere tineretului.

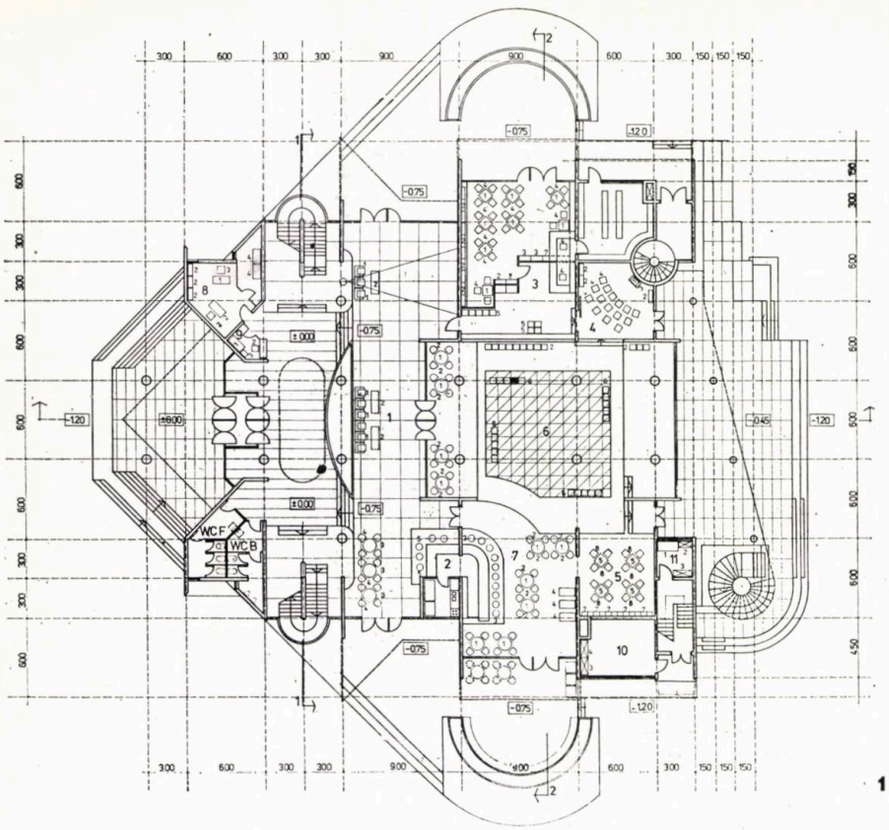

1

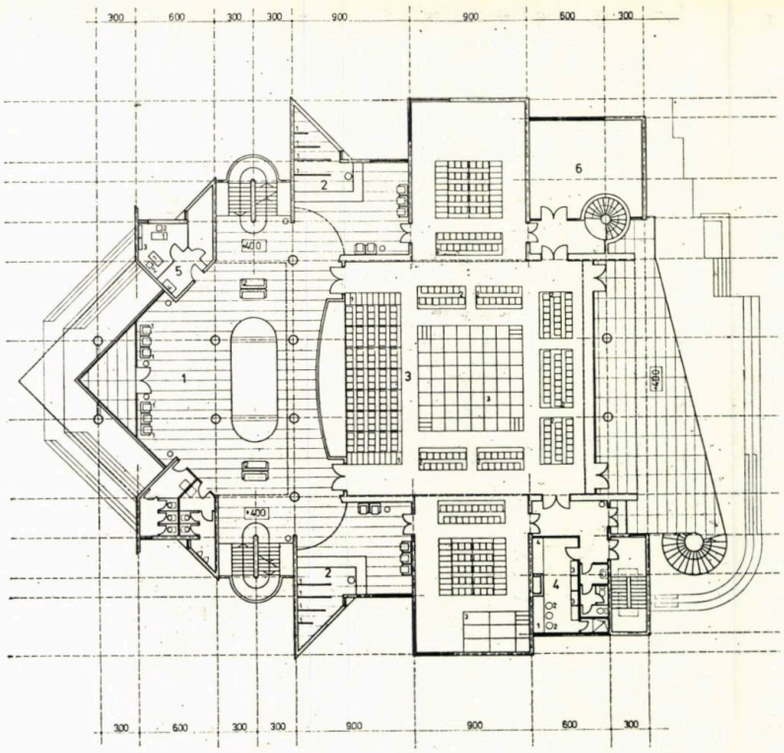

2

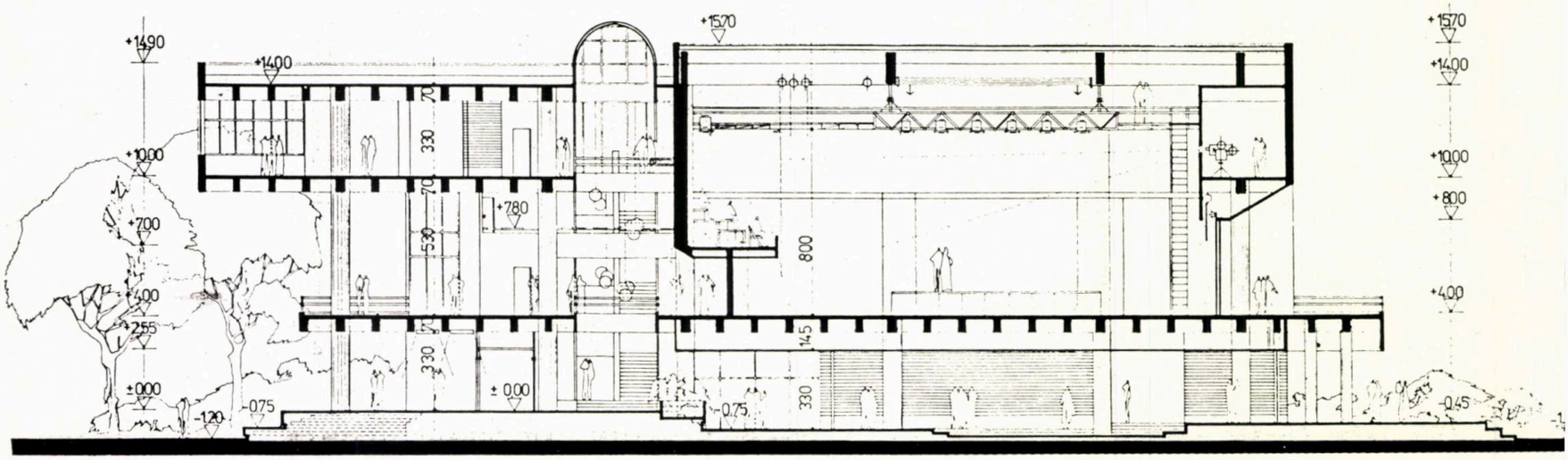

5

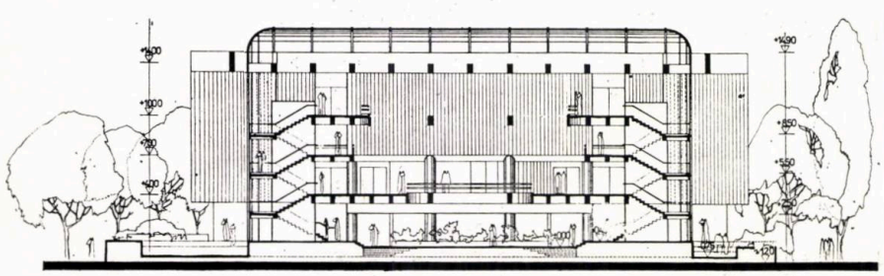

6

1. PLAN PARTER: *1. Foaier club — 2. Bar — 3. Bibliotecă — 4. Sală TV — 5, 6. Club — 7. Bar — 8. Birou — 9. Poarta — 10. Centrală ventilații — 11. Atelier mecanic*
2. PLAN ETAJ I: *1. Foaier — 2. Garderobă — 3. Sală polivalentă — 4. Vestiar actrițe — 5. Birou — 6. Depozit*
3. PLAN SUPANTĂ: *1. Foaier loje — 2. Loje — 3. Depozit inventar — 4. Vestiar actori*
4. PLAN ETAJ II: *1. Cerc pictură — 2. Sală desen — 3. Cerc foto — 4. Cerc electronică — 5. Prelegeri — 6. Cerc limbi străine — 7. Sală muzică — 8. Audiții — 9. Cabină — proiecții — 10. Foaier cercuri*
5. SECȚIUNE LONGITUDINALĂ
6, 7. SECȚIUNI TRANSVERSALE.
8. FAȚADA VESTICĂ.

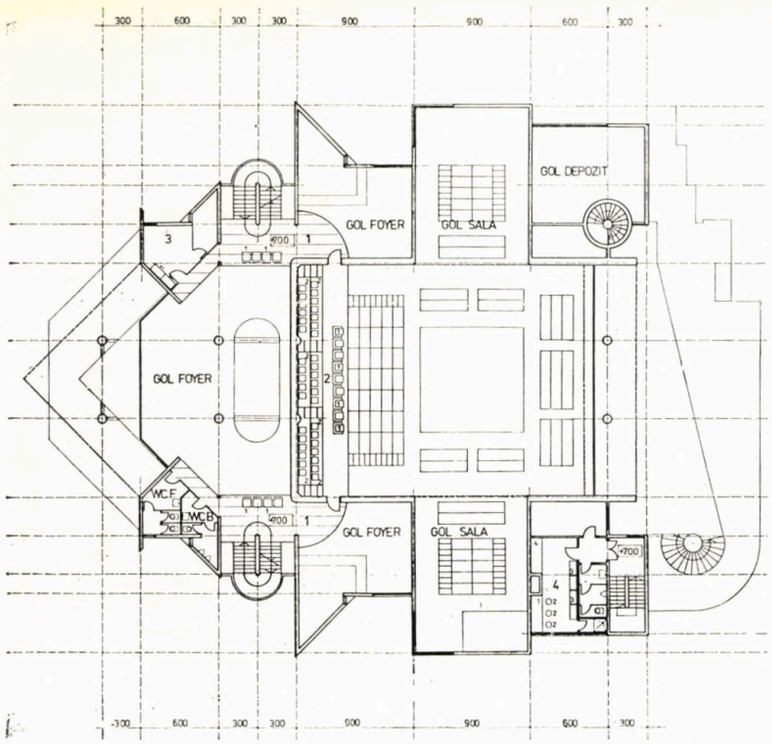
GOL FOYER
GOL SALA
GOL DEPOZIT
GOL FOYER
GOL SALA
WC F
WC B

3

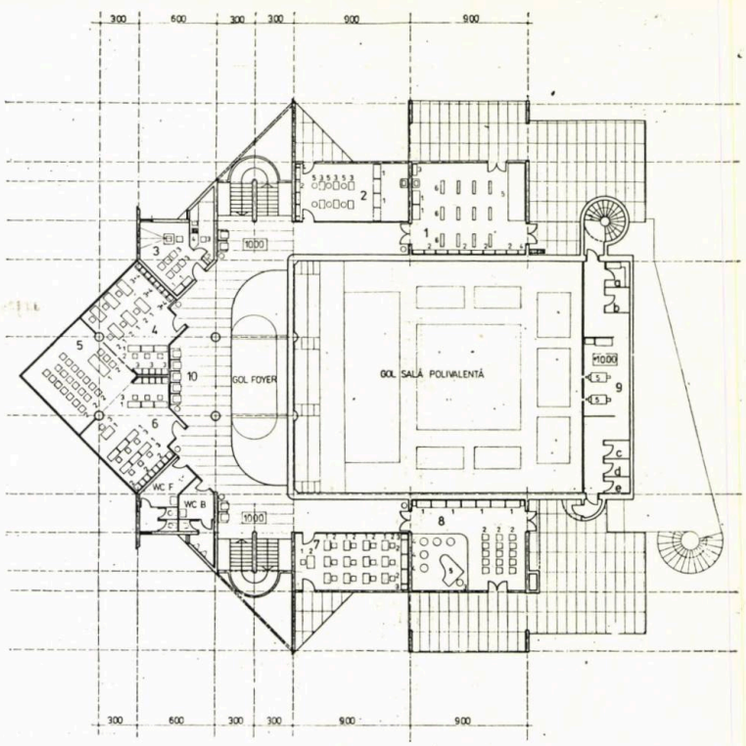
GOL FOYER
GOL SALĂ POLIVALENTĂ
WC F
WC B

4

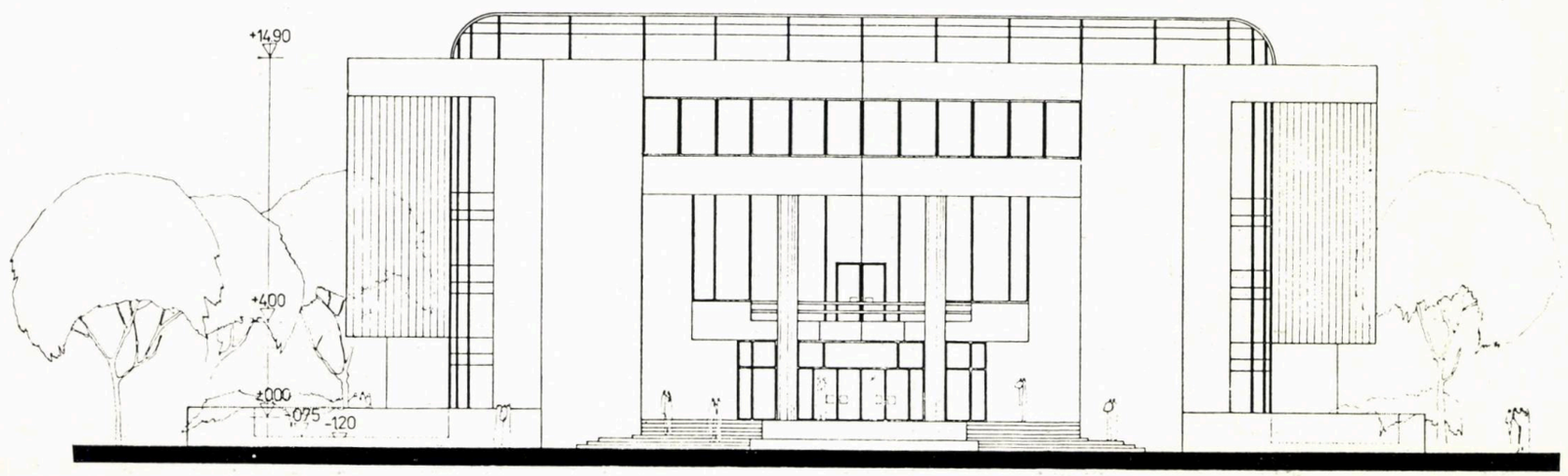
+1490
+400
±000
-075
-120

8

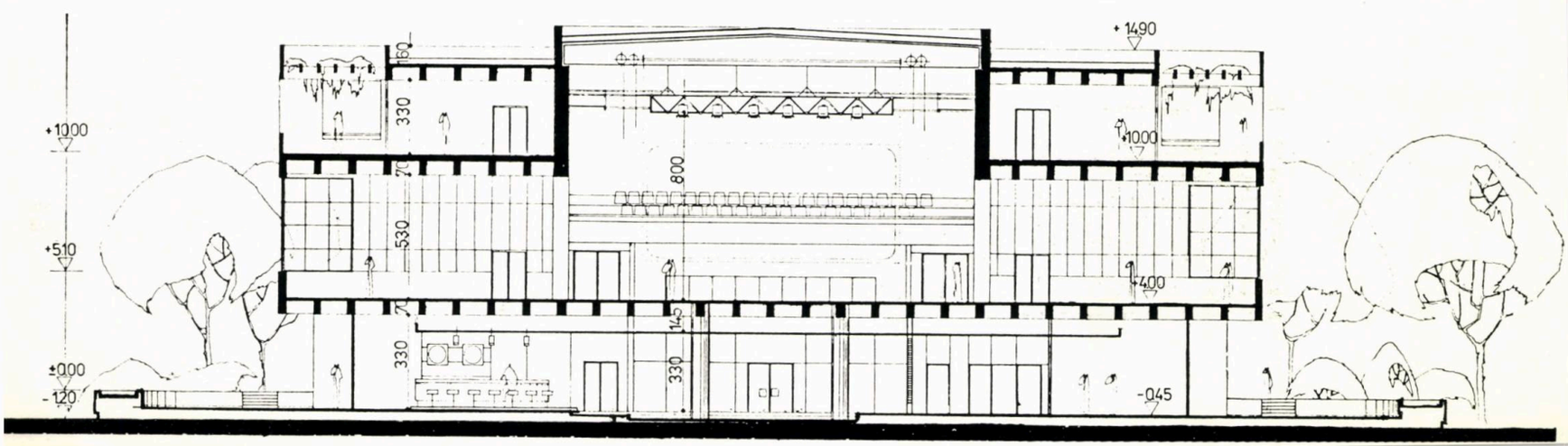
+1000
+510
±000
-120
+1490
+1000
+400
-045
330
530
800
330
330

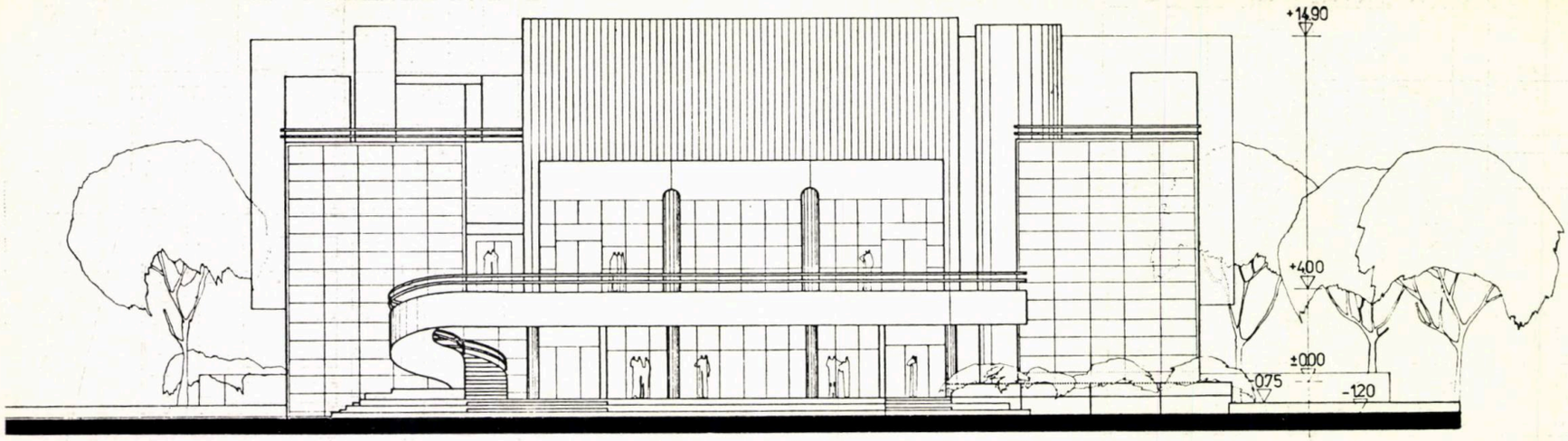

9

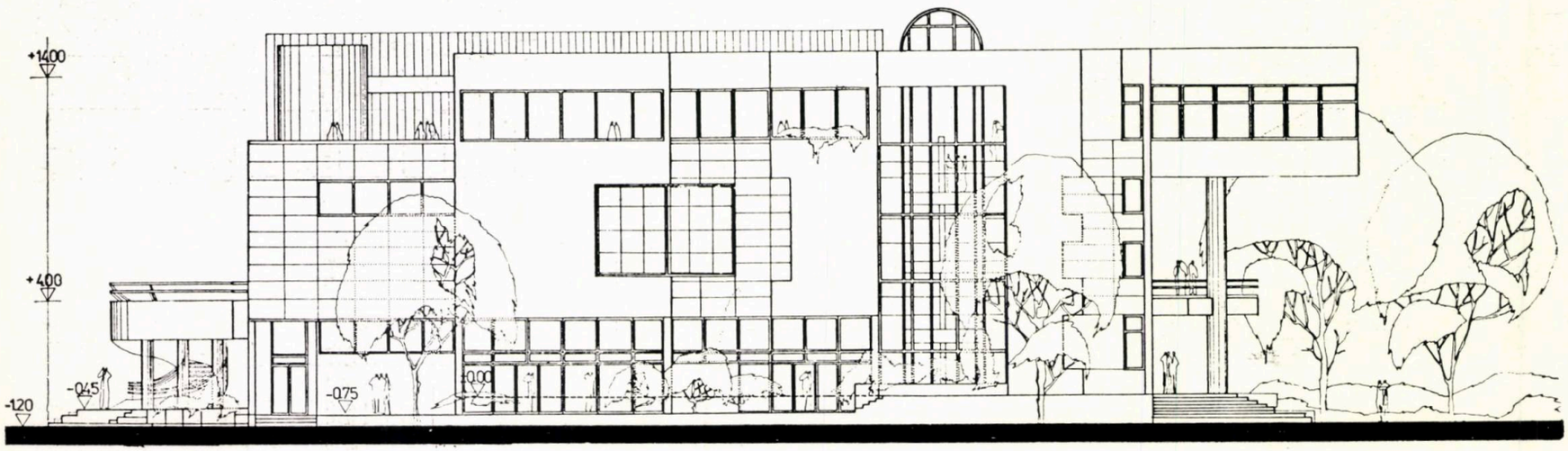

10

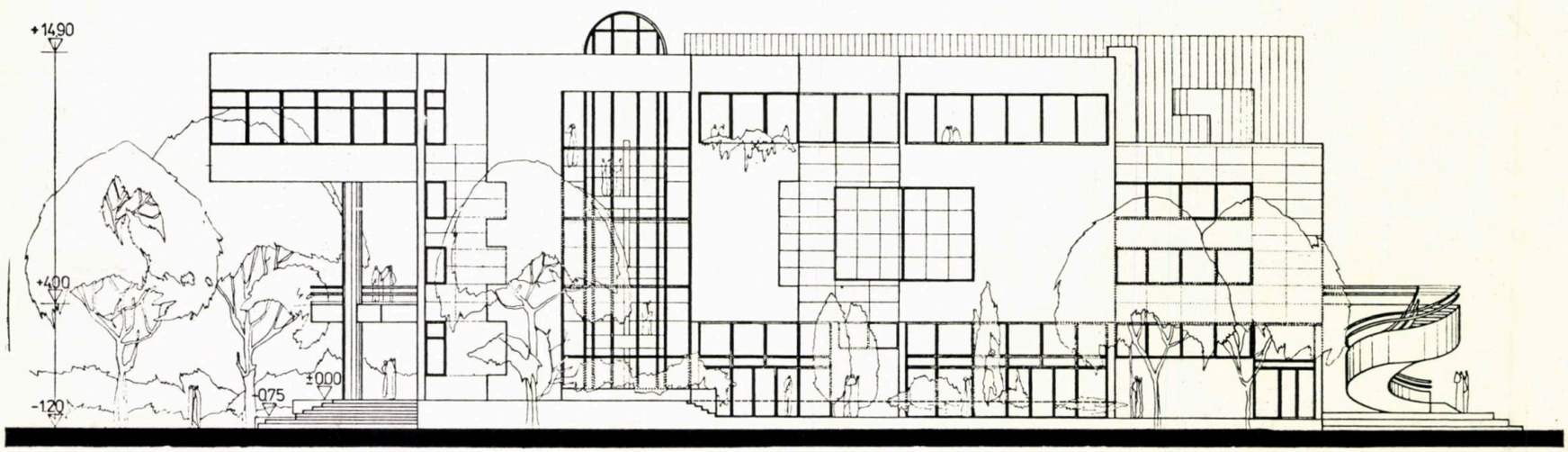

11

9. FAȚADA ESTICĂ. 10. FAȚADA NORDICĂ. 11. FAȚADA SUDICĂ

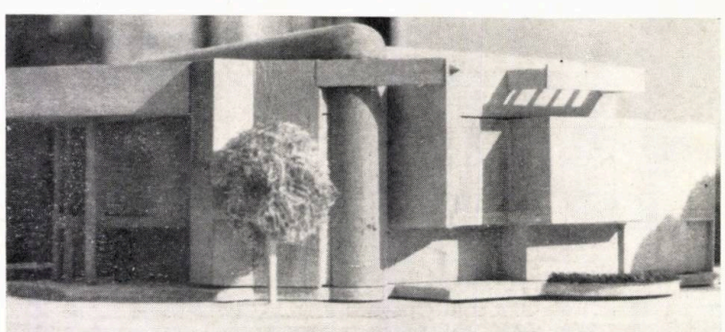

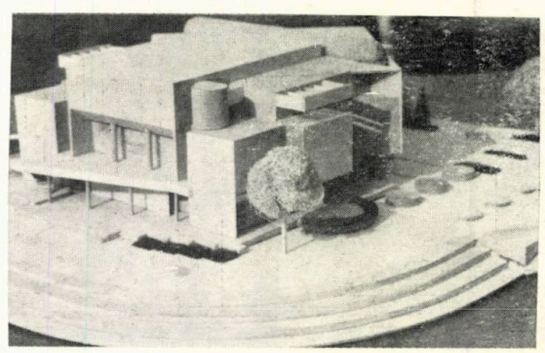

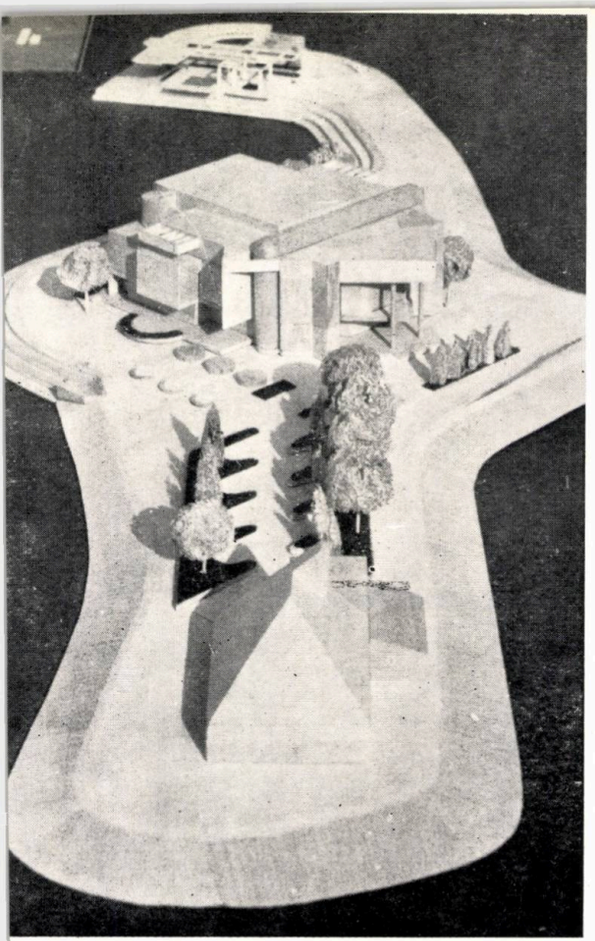

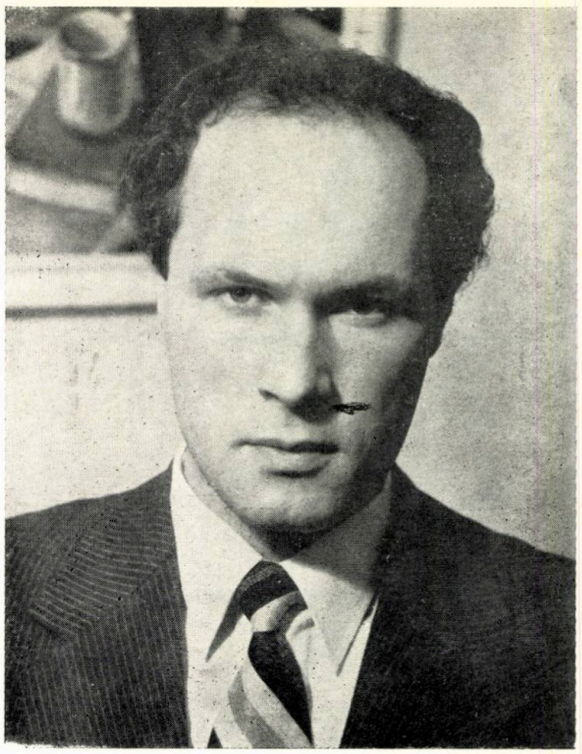

Arhitect DAN C. DUZINSCHI

- Născut la 16 decembrie 1955, în Iași
- Diplomat al Institutului Politehnic « Gheorghe Asachi » din Iași, Secția de Arhitectură, în 1978
- Diplomat al Institutului de Arhitectură « Ion Mincu » din București, în 1981
- Pregătirea în anii facultății în atelierele conf. arh. NICOLAE PORUMBESCU-VAIDA (Iași) și prof. em. arh. MIRCEA ALIFANTI (București)
- A colaborat la lucrări cum ar fi: Detaliul de sistematizare Piatra Fîntînele, Dispensarul policlinic din Bistrița, Blocul 4—5 din strada Garoafei, Blocul 71—73 din Bulevardul Independenței și Blocul E_1 pe aceeași arteră, Blocul 24 pe strada Ștefan cel Mare — toate în Municipiul Bistrița, Transformare fațade și extindere PTTR în Piața Petru Rareș, Bistrița, Centrala telefonică Bistrița (șef proiect arh. ION GĂTEJ)
- A elaborat, ca șef de proiect, lucrări cum ar fi: Amenajarea Casei memoriale LIVIU REBREANU din fosta comună Prislop, astăzi purtînd numele scriitorului, Notă de comandă (NC) pentru Secția de tamburi pentru cabluri Bistrița, Locuințe proprietate personală în Municipiul Bistrița și în comuna pendinte Unirea
- A participat la expozițiile de pictură colective Bistrița 1982 și 1983
- Interes pentru arhitectura japoneză actuală
- Hobi: tenis, pictură, fotografie
- „După terminarea școlii, am avut satisfacția redescoperirii, pe viu, în practică, a cel puțin două valori clasice de arhitectură: *simetria* și *ritmul*. Paradoxal, acestea fiind pentru mine « noutățile », am încercat să le integrez mai « vechilor » valori: *sinceritatea volumetrică* și *arhitectura contrastelor*, vizate în tot timpul studenției."

« Am devenit, totodată, mai conștient de necesitatea unei ideologii profesionale, care să fie un summum de principii, pe care fiecare arhitect e dator să le descopere singur. Astfel, am căutat ca, în măsura posibilităților, fiecare proiect să aibă o metaforă la bază, o idee, în jurul căreia să graviteze celelalte, subordonîndu-i-se. De aceea, este important de realizat o ierarhizare a valorilor pe care vrei să le exprimi. Apreciez la o clădire claritatea și coerența de gîndire, în măsura în care acestea ajută la rezolvarea esențialului, a miezului de noutate adusă. »

« Dacă nu toate construcțiile au și condiții de a deveni fapte de artă, o mare parte a lor — dacă nu toate — au condiții de a fi măcar expresive și, prin urmare, să aparțină sferei esteticului. Aceasta ține, cred, de onestitatea cu care ne facem meseria. Nu există programe care să excludă esteticul, acesta privit ca o treaptă necesară, nu și suficientă, în drumul spre artistic. »

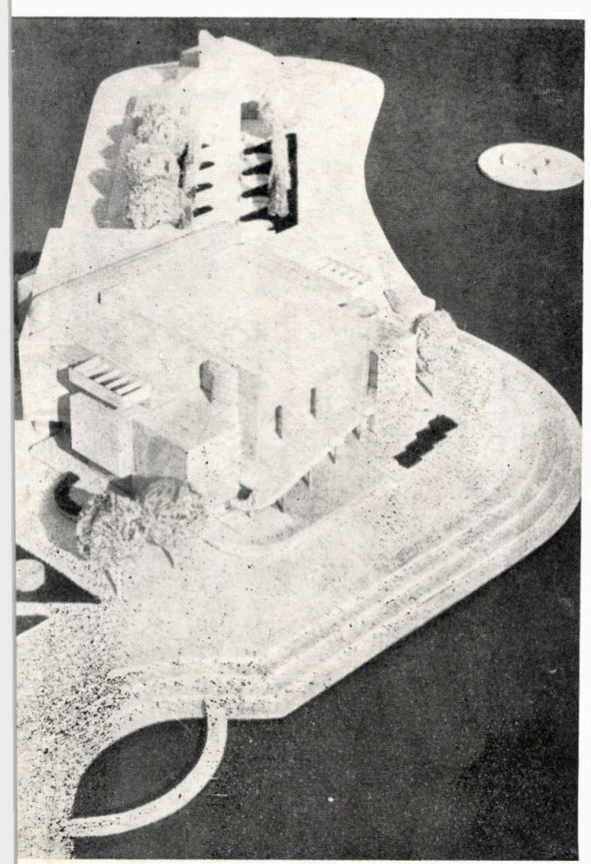

AMENAJAREA CASEI MEMORIALE „LIVIU REBREANU"

Această lucrare și-a propus, în principal, realizarea unei săli de 60 de locuri, în apropierea casei, din comuna fostă Prislop — astăzi purtînd numele scriitorului —, în care a trăit o perioadă și în care a conceput și a scris romanul « ION ».

Sala este destinată, în principal, proiectării filmelor inspirate din opera scriitorului în fața grupurilor de vizitatori, dar și a unor activități conexe legate de educația culturală: simpozioane, cenacluri etc. S-a avut în vedere și faptul că, în 1985, va avea loc sărbătorirea *centenarului LIVIU REBREANU*.

Etajul noii construcții din ansamblul memorial este destinat organizării unor expoziții itinerante, precum și altor acțiuni culturale.

Întreaga lucrare a presupus o gamă variată de operații: ● Reparații capitale la casa memorială ● Devierea drumului de care afluent în șoseaua națională pe firul unei văi învecinate ● Lucrări de consolidări ale terenului ● Executarea corpului de clădire cu sala de proiecții ● Confecționarea mobilierului interior ● Instalațiile edilitare.

Clădirea acuză o anumită simetrie și e concepută pe principiul contrastelor: plin-gol, materiale clasice-materiale moderne, opac-transparent, casă veche-imobil nou, precum și al contrastelor cromatice.

S-a folosit atît geam de Buzău, țiglă solzi glazurată, dar și mult lemn.

Imaginea dinspre Bistrița a ansamblului — care este o perspectivă descendentă — e ritmată pe orizontală, iar imaginea dinspre Năsăud e o perspectivă ascendentă, ritmată pe verticală.

La baza compoziției a stat intenția ca sala să fie un amfiteatru, iar șirul ideilor — evident, într-o scurtă enumerare — care au dus la închegarea imaginii finale a acestui ansamblu memorial a fost următorul:

DEZIDERATE	CONSTRÎNGERI
1. Sala să fie amfiteatru	
2. Construcție pătrată	*— Amplasament limitat ca suprafață*
3. Planul un pătrat mic, cu latura aproximativă de 10 m	*— Nevoia de a obține planuri ample, în ciuda dimensiunilor mici ale amplasamentului*
4. Acuzarea diagonalei, ca linie maximă ce se poate obține într-un pătrat	*— Nevoia de contrast tensionat*
5. Luminator pe coama casei	*— Nevoia de contrast tensionat*
6. Continuarea luminatorului pe o muchie a cubului.	

Arh. DAN DUZINSCHI

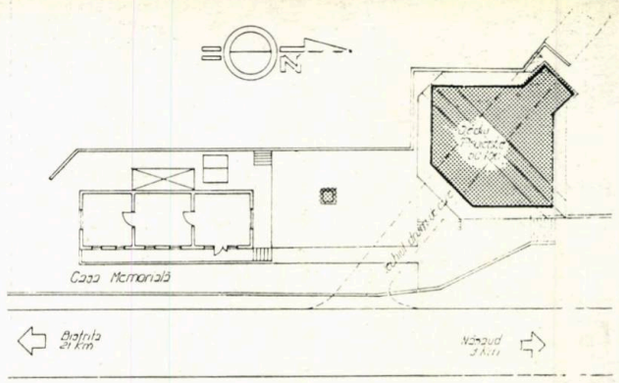

1

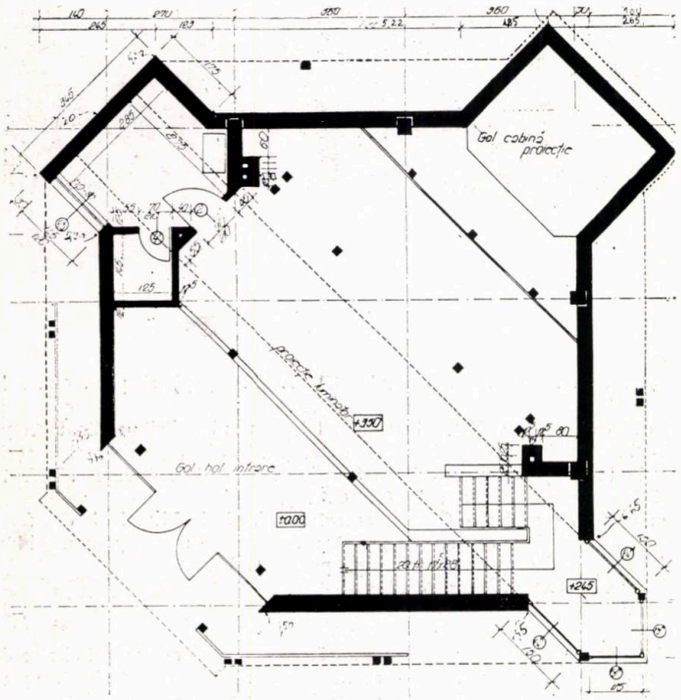

2

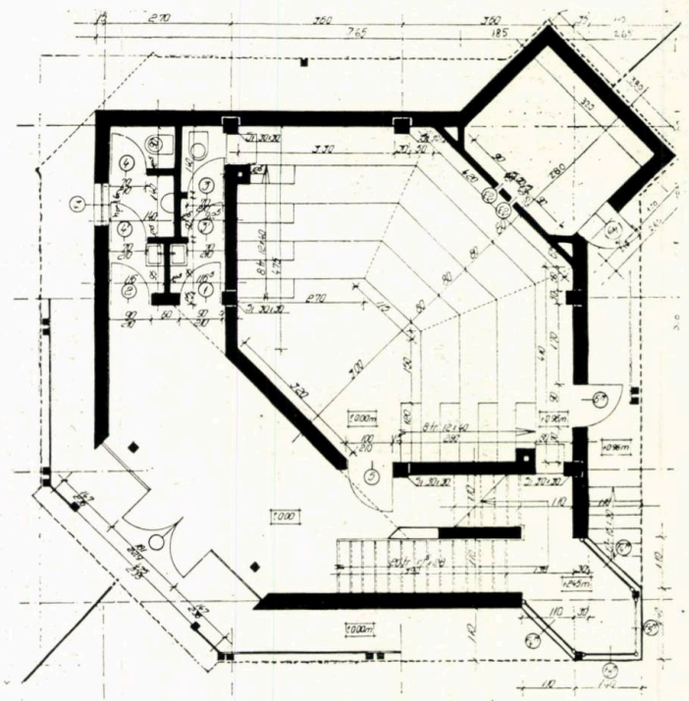

3

1. PLAN DE SITUAȚIE 2. PLAN PARTER. 3. PLAN ETAJ. 4. SECȚIUNE

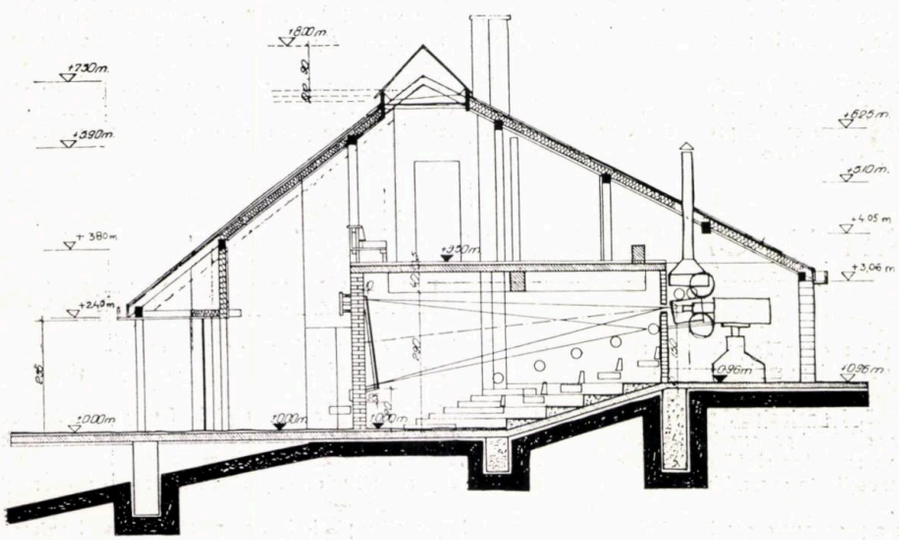

4

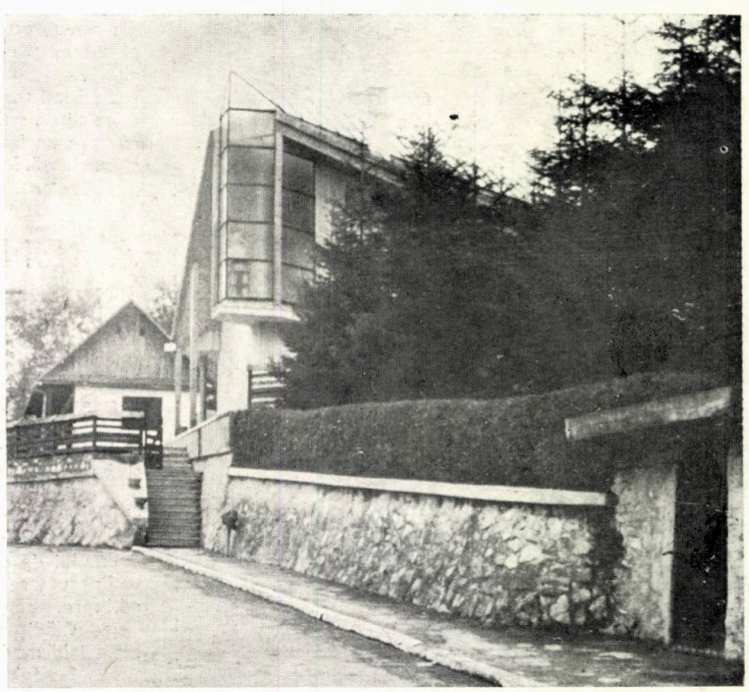

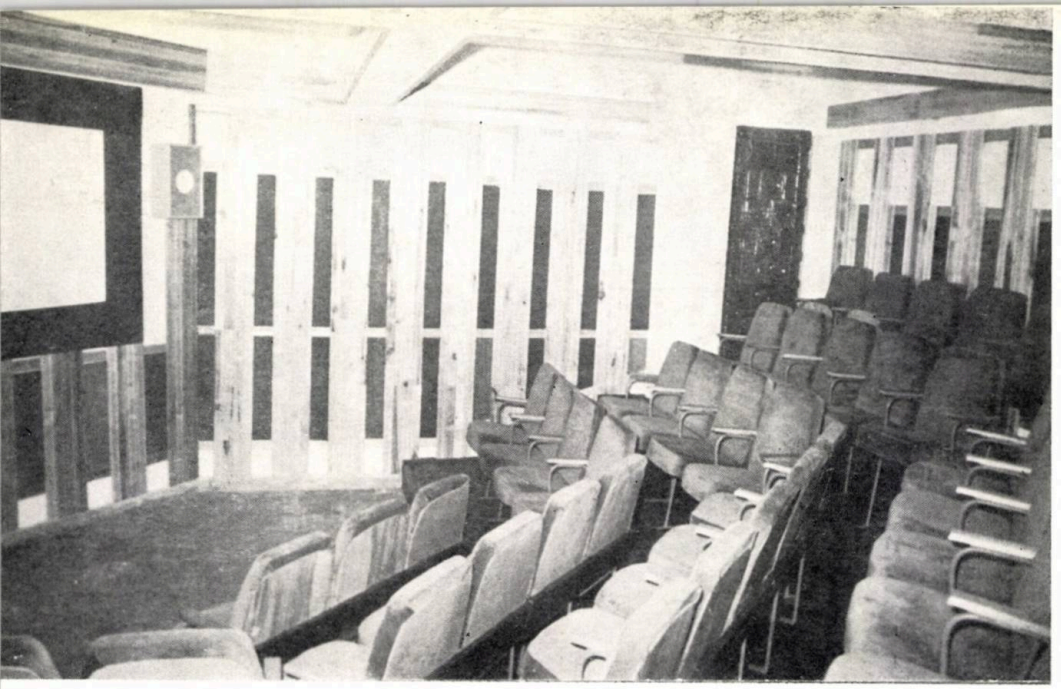

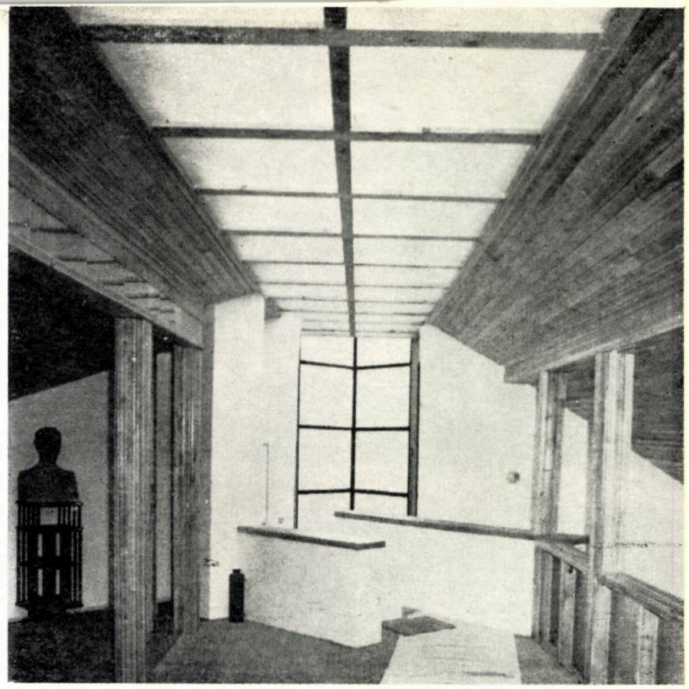

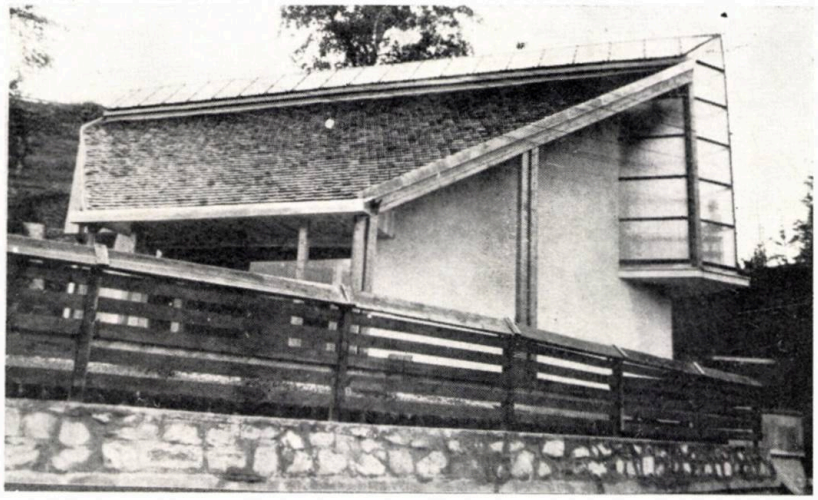

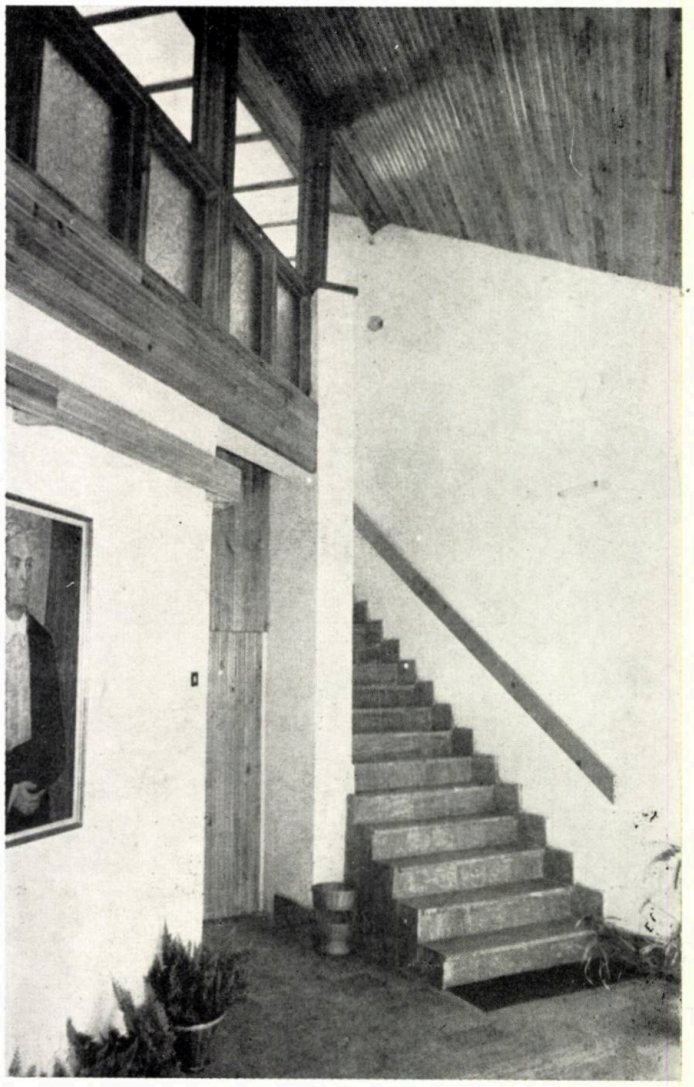

→

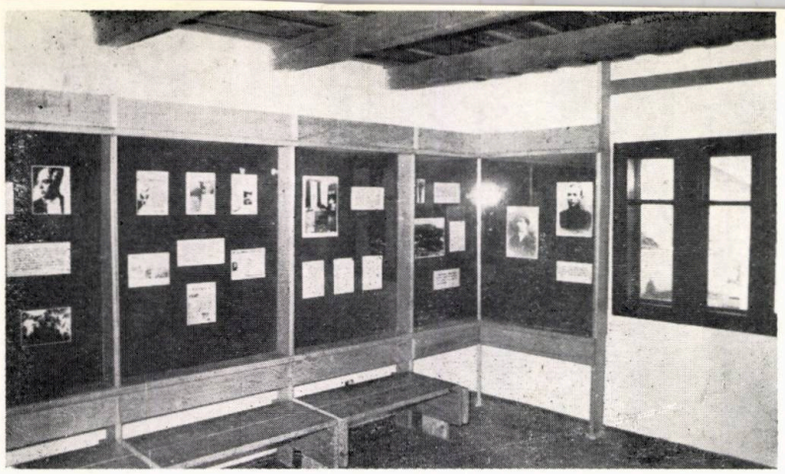

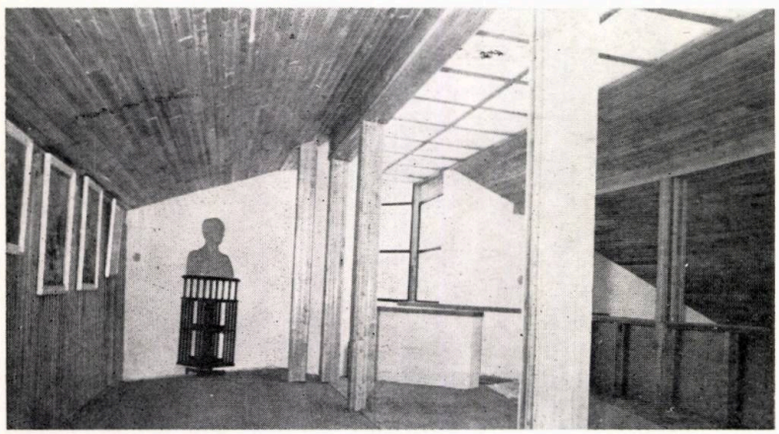

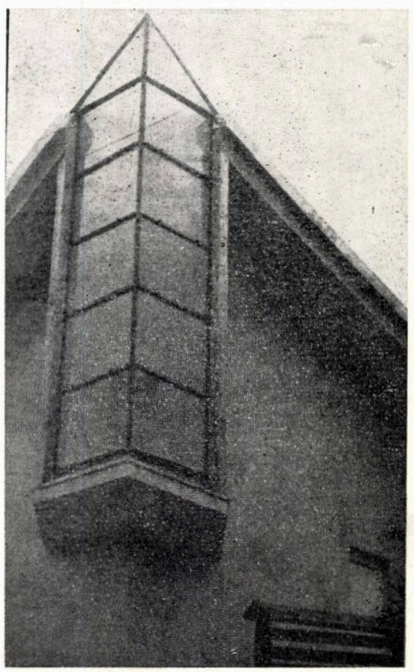

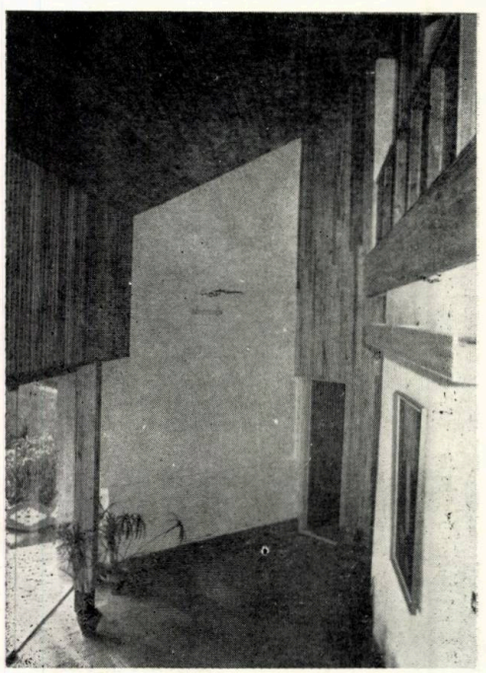

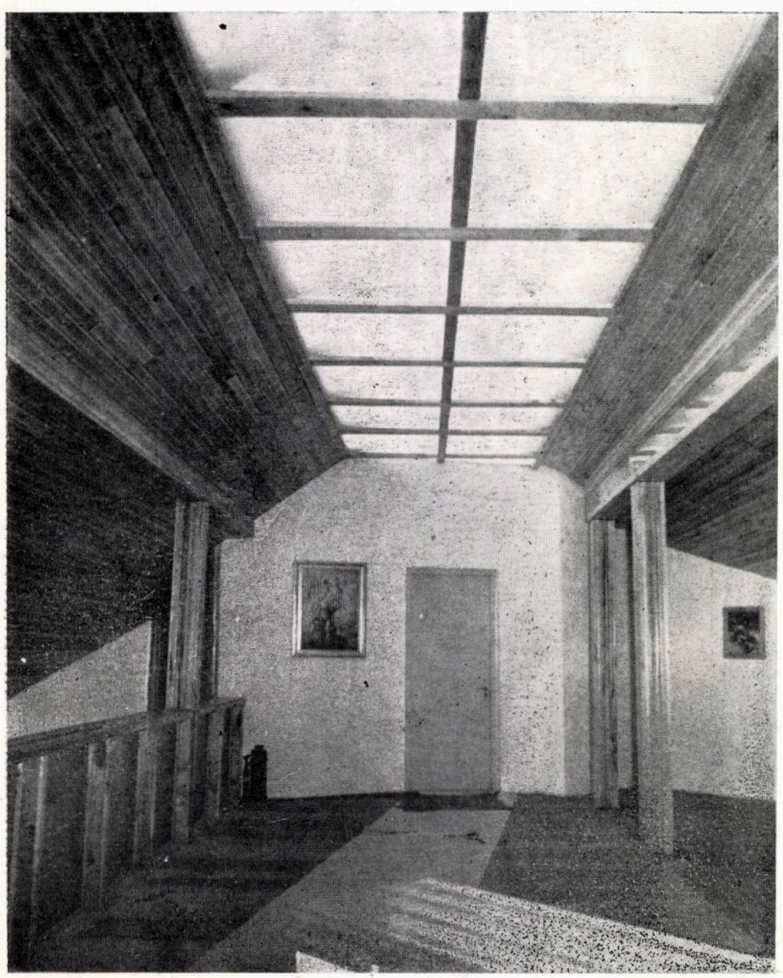

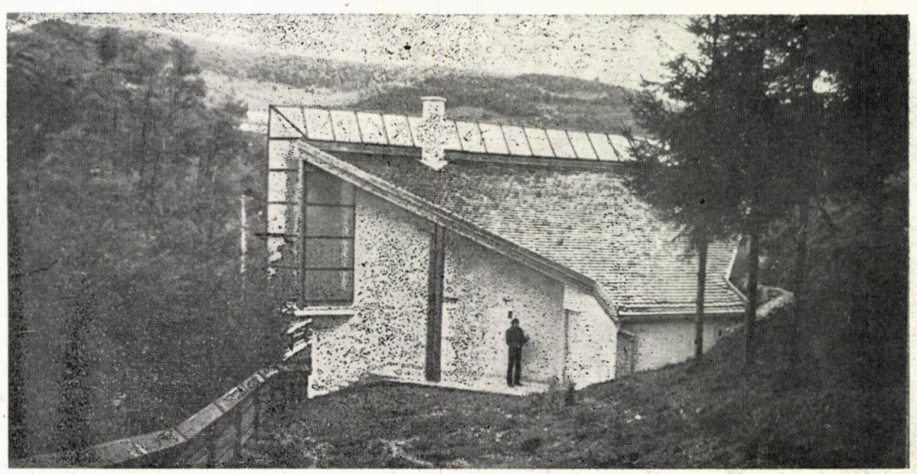

LOCUINȚĂ ÎN BISTRIȚA

Arh. DAN DUZINSCHI

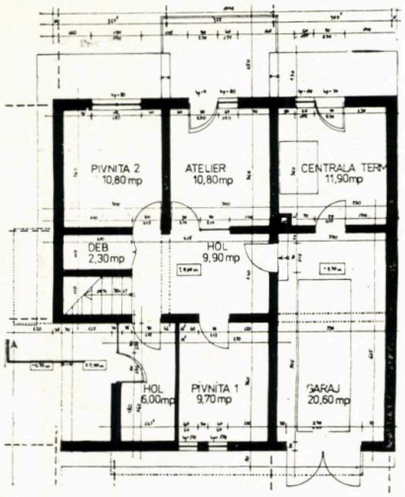

1

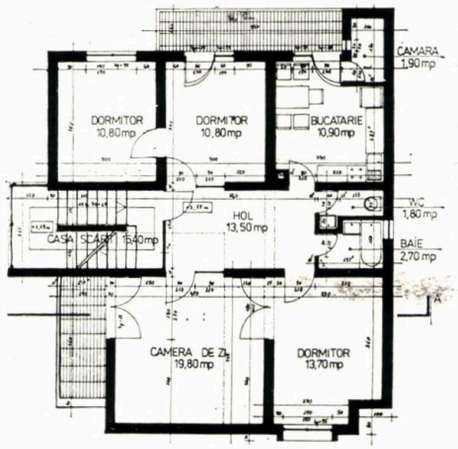

2

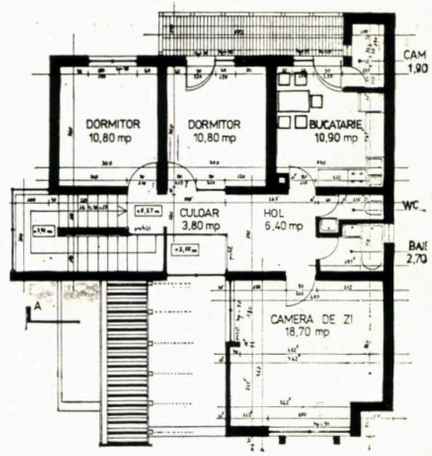

3

1. PLAN PARTER. 2. PLAN ETAJ I, apartament cu 4 camere. *3. PLAN ETAJ II,* apartament cu 3 camere. *4. FAȚADE*

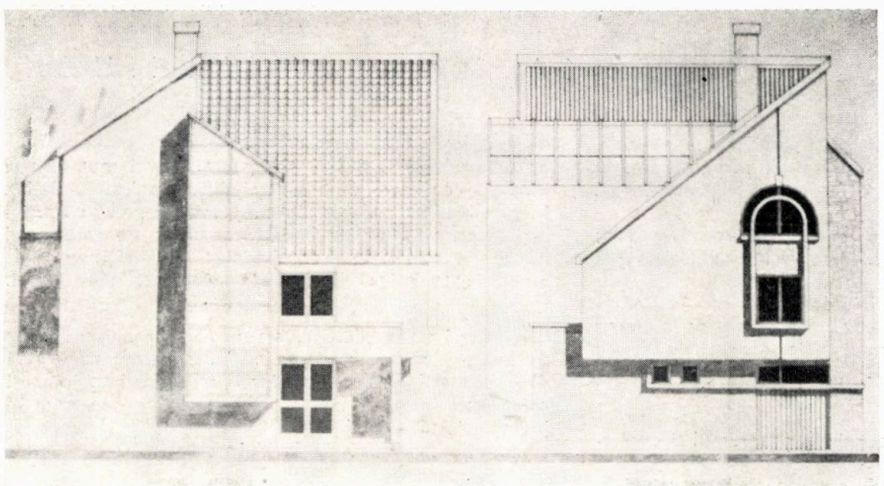

4

BLOCURILE 71 ȘI 73 PE BULEVARDUL INDEPENDENȚEI, BISTRIȚA

Arhitecți ION GĂTEJ (șef proiect), DAN DUZINSCHI

1. PLAN DE SITUAȚIE. 2. DESFĂȘURARE BLOC 71 ȘI BLOC 73 SPRE BULEVARDUL INDEPENDENȚEI. 3. IMAGINE PANORAMICĂ, în prim plan central și spre dreapta — blocurile 71 și 73, în stînga — Centrala telefonică Bistrița (șef proiect arh. ION GĂTEJ)

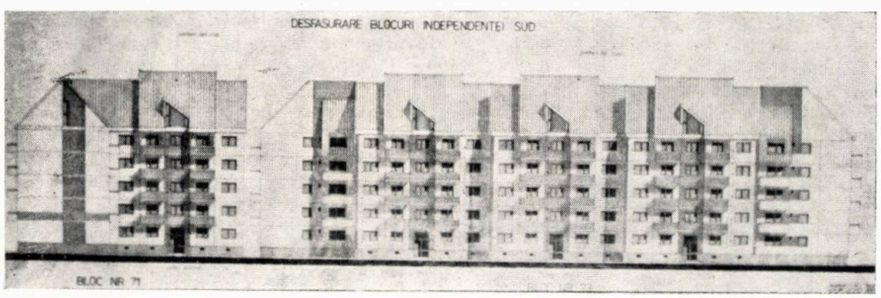

2

3

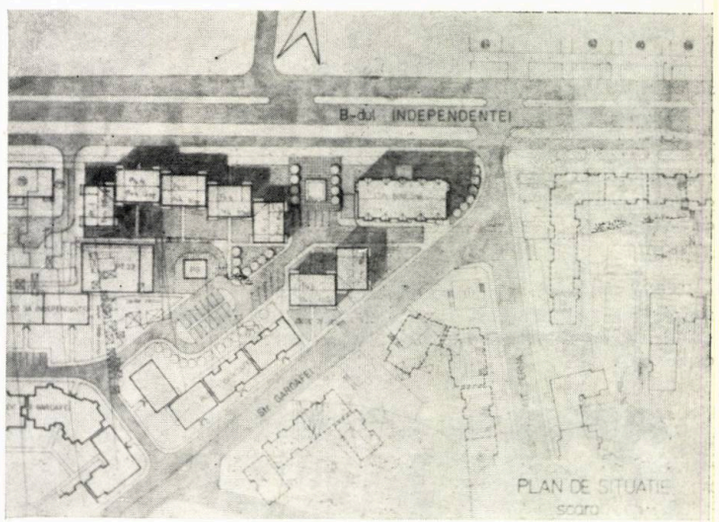

1

HOTEL TURISTIC CU 150 LOCURI LA SFÎNTU GHEORGHE, DELTA DUNĂRII

— proiect de diplomă 1984 —

Student-arhitect: VICTOR TARHON

Profesor îndrumător: conf. arh. GEORGE FILIPEANU

Pentru extinderea și completarea bazei materiale a turismului din Județul Tulcea, se preconizează construirea, în cincinalul 1986—1990, a unei noi unități hoteliere în comuna Sfîntu Gheorghe-Deltă — viitoare localitate urbană cu o populație de circa 5000 locuitori —, care să satisfacă exigențele numărului mereu sporit al turiștilor care își aleg ca destinație de vacanță acest minunat colț de țară.

Amplasamentul hotelului este fixat prin *Detaliul de sistematizare al centrului civic al localității Sfîntu Gheorghe-Deltă*, elaborat de către *Secția de proiectare a Județului Tulcea*, amplasament aprobat de către conducerea superioară de partid și de stat, în anul 1982.

Hotelul va beneficia de vecinătatea Dunării — pe de o parte — și de un golf artificial, modelat în mal, pe de altă parte.

Partiul adoptat utilizează formula cazării pe un simplu tract și cu dublu tract doar acolo unde dubla orientare oferă avantaje vizuale echivalente tuturor camerelor.

Corpul de cazare este, în același timp, și « *un semnal* » pe Dunăre al edificiului, care prezintă un partiu simplu ce asigură fluență de parcurs și care are în plan o formă aproximativă de « *y* ».

Structura aleasă este din cadre de beton armat, cu planșee din fîșii cu goluri, iar unde a fost cazul, cu planșee turnate monolit.

Datorită condițiilor speciale de amplasare — cu pînza freatică la — 0,80 m —, toată clădirea stă pe o pernă de nisip prin intermediul unui radier general, cu izolare hidro prin cuvă de beton.

Funcțiunile pe care le cuprinde programul și capacitățile sînt următoarele:

- *Cazare* — 150 locuri în camere cu 2 paturi și în apartamente cu 3 paturi, beneficiind fiecare de băi și de balcoane proprii
- *Alimentație publică* — restaurant cu 100 locuri în sală și 50 de locuri pe terasă acoperită, bar-de-zi cu 20 locuri la mese și 8 la bar, braserie cu 60 locuri în sală și 25 pe terasă acoperită, avînd acces atît din hotel, cît și direct din exterior, aici fiind un loc propice contactului între turiști și localnici
- *Mijloace de agrement* — saloanele hotelului cu diferite profiluri, o sală de popice, jocuri mecanice și biliard — cu acces din hotel și din exterior —, piscină în aer liber cu anexele aferente, remiză pentru ambarcații ușoare și atelier întreținere, parc de ambarcații pentru excursii în împrejurimile localității sau la punctele turistice din zonele apropiate ale Deltei.

În exprimarea plastică, s-a urmărit preluarea unor elemente locale. Parapetele balcoanelor sugerează desenul lotcilor pescărești, iar la finisajele interioare și chiar exterioare s-a apelat la materialele existente în județ (piatră de Mahmudia, marmură prelucrată în fabrica de marmură de la Tulcea etc.).

Prin întreaga exprimare pe care am încercat să o confer programului ales, în funcție și de amplasarea obiectivului într-un loc deosebit, sper să fi răspuns cerințelor de principiu ale temei și sitului, la nivelul cunoștințelor și experienței proprii.

Arh. VICTOR TARHON

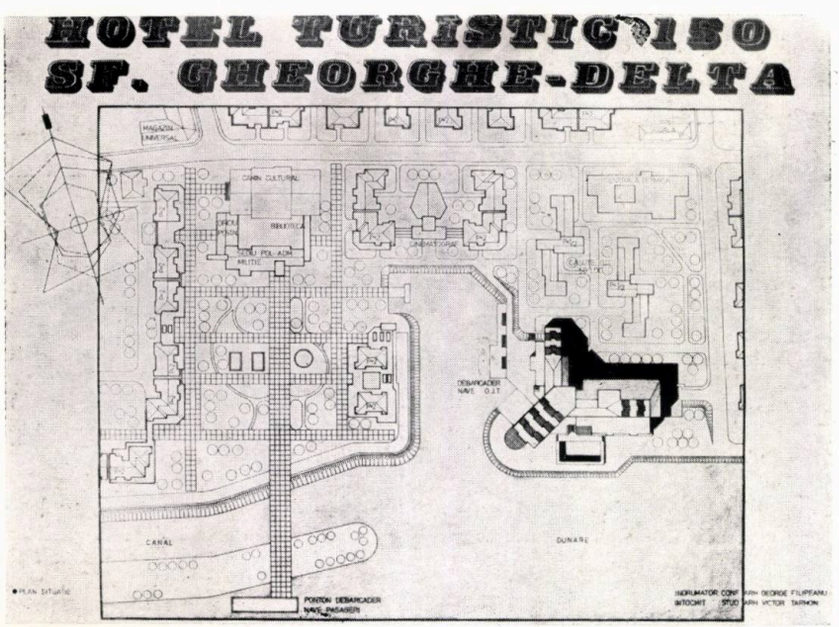

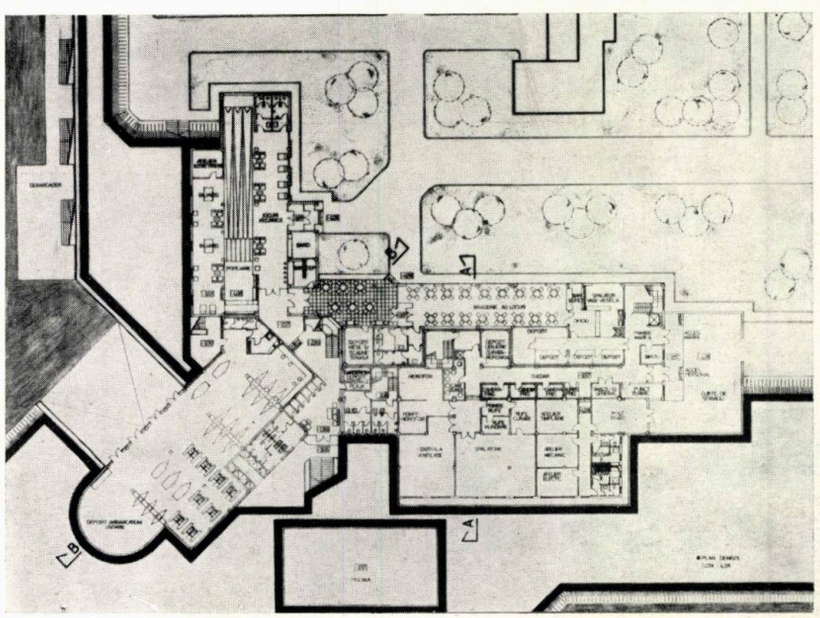

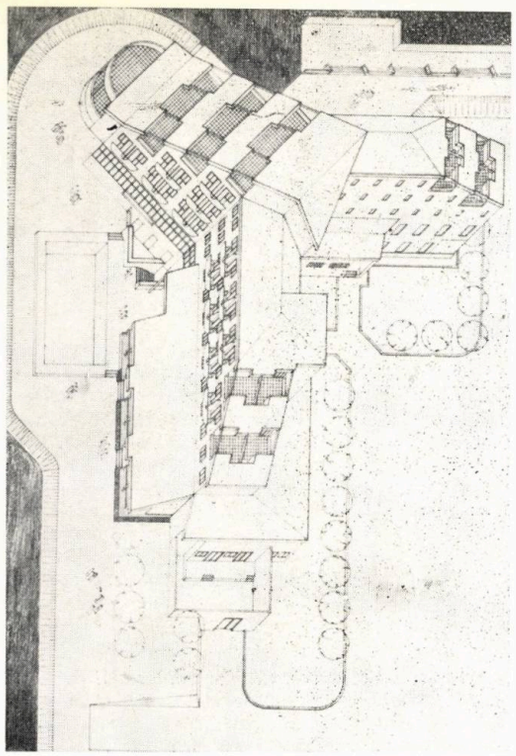

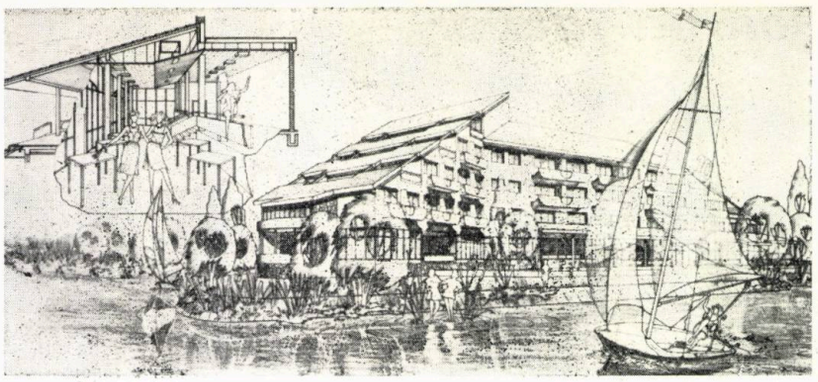

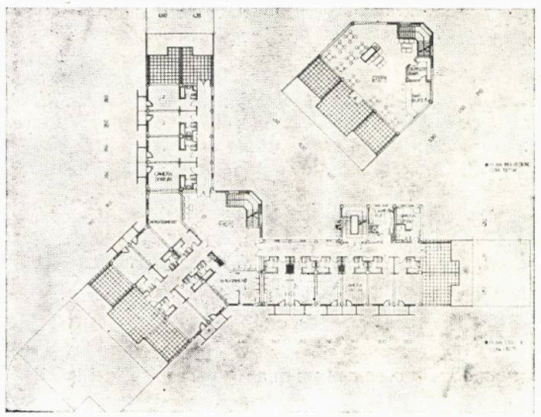

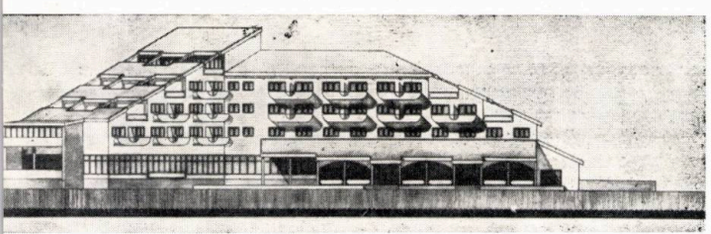

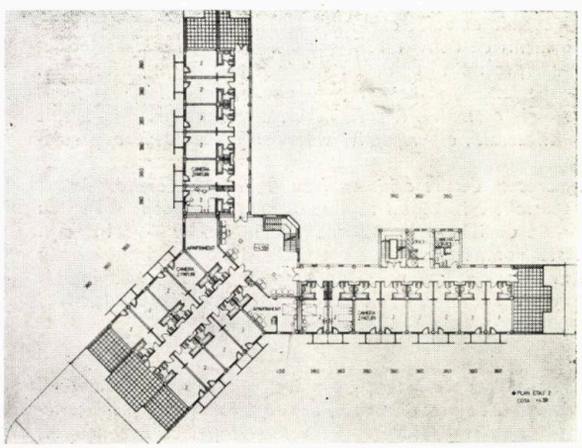

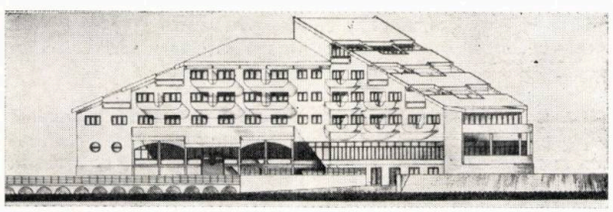

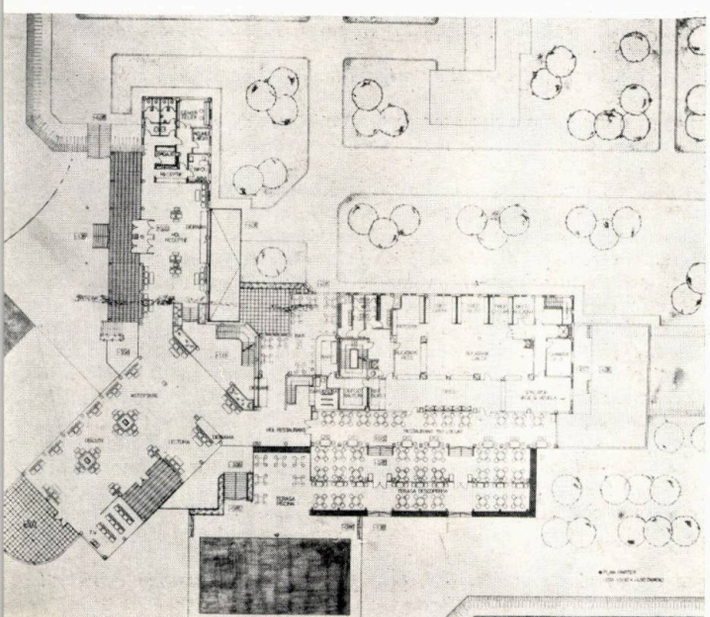

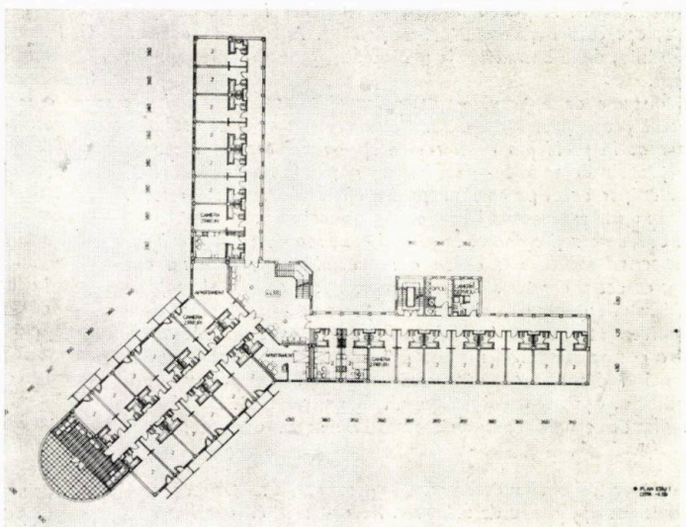

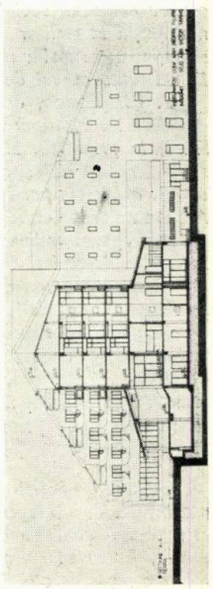

STATUTUL ARHITECTULUI ÎN CONTEMPORANEITATE

În istoria umanității, înălțarea celei dintîi locuințe coincide cu momentul instaurării echilibrului real dintre om și natură. Amplificarea treptată a nevoilor locuirii a condus cu necesitate la apariția aceluia care își va spune arhitekton, *maestru-zidar, maestru-constructor. Prin calitatea de « arhitect » se desemna astfel specialistul în măsură să cunoască teoretic și să concretizeze practic cele mai valoroase principii și tehnici constructive ale timpului.*

Creșterea cuantumului de cunoștințe din domeniul creației arhitecturale și nevoia permanent lărgită a socializării lor a făcut ca, în zilele noastre, profesiunea de arhitect să își modifice substanțial conținutul. În paralel cu o restrîngere a sferei sale de acțiune (prin pierderea atributului de « constructor »), arhitectul se va confrunta cu o serie de probleme noi, extrem de complexe. Statutul său oscilează astăzi între următoarele două extreme: suprautilizarea și subutilizarea profesională.

Fenomenul « suprautilizării » are drept cauză procese obiective, izvorîte îndeosebi dinafara arhitecturii, ca urmare a progresului general al societății. Dimpotrivă, fenomenul « subutilizării » are prin excelență o determinare subiectivă, atașată mutațiilor interne ce au însoțit în timp evoluția profesiei de arhitect.

În continuare, ne propunem o succintă analiză a ceea ce vom numi « paradoxul utilizării profesionale a arhitectului ».

1. *Spre a răspunde comenzilor sociale actuale, arhitectul trebuie să dispună de cunoștințe vaste din cele mai diverse domenii de activitate. Această necesitate l-a transformat (sau ar fi trebuit să-l transforme), practic vorbind, într-un veritabil « om universal », în măsură să acopere propria sa specialitate și pe a multor altora, capabil să intuiască profunzimile vieții individuale și sociale a omului. Rezultă, deci, că natura profesiunii sale impune arhitectului o formație multilaterală, o perspectivă interdisciplinară asupra problemelor pe care le are de rezolvat.*

Prin urmare, ar fi o eroare să credem despre arhitect (sau el însuși să creadă despre sine) că este în primul rînd un specialist, în sensul limitat al acestui termen: « Pentru a se mișca liber în propriul cîmp de decizie — *menționează David Oakley* —, arhitectul trebuie să fie capabil să mînuiască competent ideile esențiale și noile schimbări din multe discipline asociate, cum ar fi acelea ale fizicii aplicate, ingineriei, sociologiei, antropologiei, economiei, dreptului, administrației, esteticii, ingineriei productive, organizării de șantier și construcțiilor-montaj » [1].

În funcție de modul traducerii în realitate a conștiinței « universalității » sale formative, arhitectul poate fi supus la două categorii de greșeli, opuse, dar la fel de grave prin consecințele lor disfuncționale. Manifestîndu-se cu precădere la nivelul relației cu beneficiarul, acestea iau următoarele forme extreme:

a. *Lipsit de o pregătire profesională « universalistă », de o viziune interdisciplinară asupra comenzii sociale căreia trebuie să-i răspundă, arhitectul va fi nevoit să o accepte, mai puțin sau chiar deloc critic, așa cum a formulat-o beneficiarul. Are loc, în această situație,* un transfer radical de opinie, de la beneficiar la proiectant, *fapt direct repercutat în calitatea operei de arhitectură.*

b. *Dimpotrivă, atunci cînd dispune de o pregătire teoretică și practică cu multiple deschideri social-umane, arhitectul poate fi supus așa-numitei « erori a cunoscătorului ». Fiind, în principiu, bine documentat în problema ce îi revine spre rezolvare, el încearcă să își impună autoritar punctul propriu de vedere — considerat a fi infailibil — ignorînd, astfel, aspectele particulare, dar edificatoare, pe care numai beneficiarul i le poate releva. Are loc* un transfer total de opinie de la arhitect la beneficiarul operei sale.

Deși opuse, ambele poziții se dovedesc a fi eronate. În primul caz, realitatea este « infuzată » arhitectului dintr-o perspectivă subiectivă: aceea a nespecialistului, care nu are întotdeauna căderea de a aprecia corect și complex obiectul propriei sale cereri, al propriei sale nevoi. În al doilea caz, arhitectul suprapune universul său personal — șablonizat de o îndelungată experiență — unui univers real, bogat în amănunte inedite, specifice. Adevărul trebuie căutat undeva la mijloc: o comandă socială nu poate fi transformată într-o operă de autentică valoare, decît atunci cînd arhitectul evaluează critic, din perspectiva unei formații complexe, interdisciplinare, opțiunile subiective ale beneficiarului. *De altminteri, acesta este și principiul formulat de* actuala teorie a sistematizării social-documentate[2].

În ciuda pregătirii ample pe care ar trebui să o desemneze în prezent, formația didactică a arhitectului o integrează cel mult doar pe aceea de urbanist. Recunoscînd că « urbanistul este totuna cu arhitectul », Le Corbusier preciza: « Primul organizează spațiile arhitecturale, fixează locul și destinația construcțiilor, leagă toate lucrările în timp și în spațiu printr-o rețea de circulație; celălalt, arhitectul, ocupîndu-se de pildă de o simplă bucătărie, ridică de asemenea volume, creează spații, hotărește circulații » [3]. Cu alte cuvinte, sfera de acțiune a arhitectului s-a extins de la proiectarea celulelor de locuit cele mai simple, pînă la proiectarea unor ample cartiere, a unor așezări și chiar rețele de așezări umane.

Așa cum prezentul solicită pregătirea unor arhitecți-urbaniști, viitorul solicită pregătirea mixtă a unor arhitecți-ingineri, arhitecți-sociologi, economiști etc, în măsură să acopere problemele de graniță ale procesului de creație arhitecturală. « De ce să ținem două persoane de formații diferite — *se întreabă cu îndreptățire M. Malița* — dacă echipa va avea de rezolvat întotdeauna sarcini cerînd două formațiuni? De ce să nu lăsăm, să nu aderăm la o formulă mai economică și să nu permitem ca tinerii să urmeze două facultăți sau două meserii sau să nu vedem posibilitatea întrepătrunderii lor? » [4]. *O asemenea necesitate se impune acut la nivelul producției de arhitectură, care a dobîndit trăsăturile unui adevărat « flux tehnologic » ce integrează în « echipă » un număr considerabil de diverși specialiști; iar arhitectului i-a revenit, pe bună dreptate,* rolul coordonatorului de echipă.

În egală măsură, calitatea de « coordonator » i-a fost consolidată arhitectului de privilegiile industrializării, *proces care-i va pune la dispoziție elemente și ansambluri constructive, materiale etc « gata-făcute ». Folosind, însă, structuri constructive la care nu și-a adus direct contribuția, creatorul de arhitectură va pierde unul din atributele valorice ale statutului său din perioada preindustrializării: posibilitatea de a armoniza într-un tot unitar, după propria opțiune, gama tuturor elementelor constitutive (inclusiv a detaliilor) ale obiectului arhitectural.*

2. *Pierderea acestui atribut se adaugă cauzelor ce au determinat fenomenul numit de noi al « subutilizării profesionale ». Fiind de natură « externă » și « internă » arhitecturii, aceste cauze sînt în esență următoarele:*

a. *Pregătit să răspundă nevoilor social-culturale ale omului,* arhitectul trebuie să se integreze necondiționat tendințelor generale ale epocii, uneori chiar împotriva propriilor sale convingeri. *Spre exemplu, deși este conștient că, pe lîngă incontestabile avantaje (eficiența și rapiditatea de construcție, precizia intervenției etc), standardizarea industrială insuficient controlată este urmată de anumite efecte negative (limitarea posibilităților de proiectare doar la variantele oferite de elementele prefabricate, diminuarea calității estetice, ca urmare a neutilizării materialelor de construcție « tradiționale », repetarea monotonă a unora și acelorași proiecte-tip etc), arhitectul nu se poate opune în întregime acestui proces. El trebuie să se adapteze lui, încercînd ca, prin abilitate profesională, să îi valorifice cu precădere valențele pozitive.*

Fără îndoială că standardizarea ca și tipizarea în producția de arhitectură reprezintă răspunsuri adecvate pe care societatea le-a dat cîtorva realități obiective cu care s-a confruntat: necesitatea acoperirii rapide a lipsei postbelice de locuințe, amploarea luată de procesul urbanizării în prezent, « explozia demografică » contemporană, dezechilibrarea economiei mondiale determinată în primul rînd de criza materiilor prime și a energiei etc. Imposibilitatea arhitecților de a rezolva integral aceste probleme dificile a declanșat « criza » propriei lor profesii. Astfel, în sprijinul ideii că, într-o « epocă de tranziție » cum este cea contemporană, arhitecturii și implicit arhitectului îi revin responsabilități deosebite, C. Doxiadis aduce următoarele argumente [5]:

- *În ceea ce privește* cantitatea, *arhitectul nu asigură mai mult de 5% din construcțiile imobiliare ale lumii întregi.*
- *În privința* calității, *o mare parte din această producție este de slabă factură, realizările arhitectonice de valoare pierzîndu-se în masa marilor aglomerații urbane.*

Efectul de « subutilizare » cantitativă și calitativă trebuie corelat, în primul rînd, cu fireasca inerție a arhitectului de a-și raporta propria operă la creațiile de același gen ale trecutului. Tendința conservatoristă *de a lucra în exclusivitate după modele vechi, imitînd realizări locale sau străine, este la fel de dăunătoare ca și* modernismul excesiv, *căutător al noului cu orice preț. Inclusiv în arhitectură, valoarea nu poate să apară decît la interferența fertilă a noului cu vechiul. Școala de arhitectură este menită să-i înarmeze pe arhitecți cu o asemenea concepție. Tot școlii îi revine și misiunea de a-și pregăti viitorii specialiști în egală măsură teoretic și practic. Unitatea dintre* învățămînt-cercetare-producție *devine ineficientă atunci cînd este lipsită de finalizare efectivă. Uneori, se întîmplă însă ca arhitecții — cei tineri mai ales — să încerce o profundă deziluzie constatînd că proiectele lor îndrăznețe din facultate nu pot fi transpuse integral în realitate. Repartizați, de pildă, într-un institut unde vor fi nevoiți să realizeze doar adaptări de proiecte-tip sau alte lucrări fără o importanță deosebită — lucrările de « prestigiu » (puținele care se mai ivesc) constituind îndeobște apanajul « celor vechi » cu mai multă experiență —, tinerii specialiști vor resimți nemijlocit ruptura dintre aspirație și realitate. În aceste condiții, ei vor aluneca ușor pe panta unei activități pur rutiniere, fiind supuși inevitabil procesului de « subutilizare profesională ».*

Desigur, asemenea cazuri sînt extreme, dar, prin prezența lor, afectează echilibrul de ansamblu al procesului de creație în arhitectura contemporană.

Fenomenul care afectează însă cel mai serios statutul arhitectului în contemporaneitate este neînțelegerea (sau înțelegerea eronată) a rolului pe care arhitectura îl are în echilibrul de ansamblu al societății, în evoluția sa viitoare[6]. *Astfel, la realizarea unora dintre programele de arhitectură contemporane, se urmărește cu precădere, obținerea unor maxime economii la investiție, efort împlinit adesea în detrimentul celorlalte dimensiuni calitative: funcționalitatea, constructivitatea, esteticul. Pe de altă parte, în virtutea aceluiași principiu al economicității, procesul de proiectare a fost îngrădit prin numeroase norme și normative, dimensiuni standard, suprafețe și volume limitative etc, care de multe ori sînt incompatibile cu necesitățile reale. Prin urmare, în condițiile predominării considerentelor economice, « arhitectul devine prizonierul propriilor sale calcule de cost »* [7]. *În ceea ce ne privește, ne exprimăm opinia că* o realizare arhitecturală care se preocupă exclusiv de costul nominal al investiției este o investiție pierdută pentru posteritate. *Să nu uităm că, viitorul nu va judeca valoarea unei opere de arhitectură după suma cheltuită pentru realizarea ei, ci după cuantumul atributelor ei funcțional-estetice.*

Ce-i drept, orientarea excesivă către utilizarea prioritară a unui set limitat de proiecte-tip, folosite și refolosite, poate transforma munca arhitectului într-o activitate care să țină mai mult de administrație decît de creație. Lipsită de posibilitatea materializării ei, libertatea de creație a arhitectului își pierde sensul. *Față de o asemenea situație, arhitecții de pretutindeni își exprimă dezacordul. Iată ce afirmă, în acest sens, Guy Rottier:* « Eu cred că arhitecții trebuie să se oprească de a construi, pentru a gîndi, a prospecta, a scrie, a desena, a picta, a găsi, a arunca și a reîncepe. Arhitectura se reduce, astăzi, la concretizarea unui complex de reglementări administrative, în care creația se limitează mai degrabă la un detaliu decît la un ansamblu. Cu arhitect sau fără, rezultatul este același sau aproape același. Cred că arhitectul creator nu mai poate accepta această situație, ci trebuie să încerce a schimba prin orice mijloc un angrenaj din care el nu mai poate scoate nimic » [8].

Recapitulînd sintetic cele de pînă acum, vom constata că aspectele suprautilizării profesionale a arhitectului (cu semnificație pozitivă de altminteri) fac îngrijorător de mult loc aspectelor subutilizării lui (cu valențe prin excelență negative). *Amplificată pe fondul crizei obiective cu care se confruntă actualmente omenirea, o asemenea situație ar putea face ca specialiștii înșiși să-și piardă încrederea în virtuțile propriei lor meserii. Urmată firesc de o pierdere a încrederii publicului, situația ar echivala cu un real dezastru, întrucît* arhitectura este una din nevoile fundamentale ale omenirii.

Ce poate face arhitectul pentru a preîntîmpina și depăși acest moment de « răscruce disfuncțională » în devenirea propriei sale profesii? În primul rînd, să acționeze asupra factorilor subiectivi, care depind de el însuși, spre a încerca modificarea lor:

- *Consolidarea convingerii proprii și colective că, prin opera sa, arhitectul oglindește ansamblul fenomenelor contemporane, că* o arhitectură de valoare este expresia unei civilizații și culturi înfloritoare
- *Transformarea în realitate efectivă a conștiinței că arhitectul este deopotrivă om de știință, tehnician și artist, printr-o formație profesională largă, umanist-interdisciplinară*
- *Odată cu extensia obiectului activității sale, de la realizarea unui simplu imobil pînă la sistematizări teritoriale, arhitectul trebuie să își redobîndească vechea sa demnitate de « maître d'œuvre », capacitatea de a urmări și dirija efectiv lucrările de concretizare a operelor sale.*
- *Penetrația arhitectului în toate sectoarele de activitate conexe profesiei sale și mai ales în sfera deciziei sociale (printr-o pregătire social-politică adecvată), astfel încît să poată contribui nemijlocit la predeterminarea realităților ce urmează să vină.*

Care vor fi aceste realități? Viitorul trebuie să răspundă de acum încă prezentului, căci . . . « azi e mîine ! ».

TRAIAN DINOREL STĂNCIULESCU

NOTE — BIBLIOGRAFIE:

1. David Oakley, *The Phenomenon of Architecture in Culture in Change*, Pergamon Press Ltd., Oxford, 1970, p. 7
2. Vezi « *Arhitectura în S.U.A.* », 1970 pp. 18—21
3. Le Corbusier, *Bucuriile esențiale*, Ed. Meridiane, București, 1971, pp. 137—138.
4. M. Maliță, *Idei în mers*, vol. II, Ed. Albatros, 1981, p. 291
5. C. Doxiadis, *L'architecture en transition*, Dunod, Paris, 1967, p. 66
6. Manfredo Tafuri, *Théories es histoire de l'architecture*, Ed. SADG, 1976, în M. Ragon, *Prospective et futurologie*, tome 3, Casterman, Paris, 1978, p. 19)
7. B. Champigneulle et J. Ache, *L'architecture du XX-e siècle*, Presses Universitaires de France, Paris, 1962, p. 104
8. Guy Rottier, *Lettre a Michel Ragon*, le 17 mai 1978, în M. Ragon, *Prospective et futurologie*, tome 3, p. 19.

VILE ÎN BAGHDAD

Republica Irakiană Democratică și Populară

COLECTIV DE PROIECTARE:
Arhitectură: arh. **NICOLAE BESNEA**
Rezistență: ing. **PAUL BUZĂMURGĂ**
Instalații: ing. **ION OBRETIN**
PROIECTANT GENERAL: ANTREPRIZA ROMÂNĂ DE CONSTRUCȚII-MONTAJ-ARCOM — BUCUREȘTI și INSTITUTUL DE PROIECTĂRI TEHNOLOGICE PENTRU INDUSTRIA UȘOARĂ — IPIU — BUCUREȘTI
ANTREPRENOR GENERAL: ARCOM-BUCTREȘTI
Director ARCOM-București: ing. **MARCEL FLORESCU**
Director ARCOM-Baghdad: ing. **CRISTIAN HULUBEI**

În cadrul complexului ABATOR ÎN BAGHDAD (prezentat în nr 5/1980 al revistei), au fost executate și patru vile, identice ca partiu, pentru personalul de conducere. Amplasate pe malul fluviului Tigru, în mijlocul unei plantații de curmali și de portocali, vilele respective dispun — după tradiția lumii arabe — și de cîte o curte interioară, umbrită și răcoroasă.

Camera de zi are o suprafață de 56,00 m².
Finisajele utilizate sînt cele tradiționale la pereți și tavane și vopsitorii la tîmplărie. S-au utilizat pentru tîmplărie profile laminate de oțel și lemn de teak.

Arh. NICOLAE BESNEA

1. PLAN DE SITUAȚIE

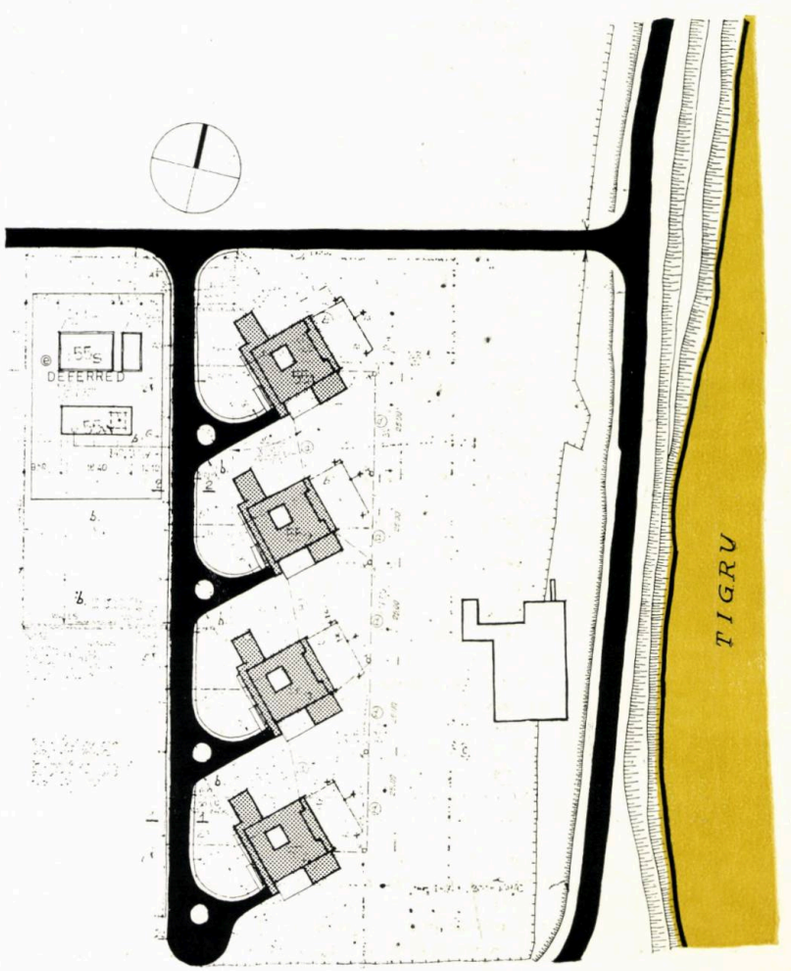

1

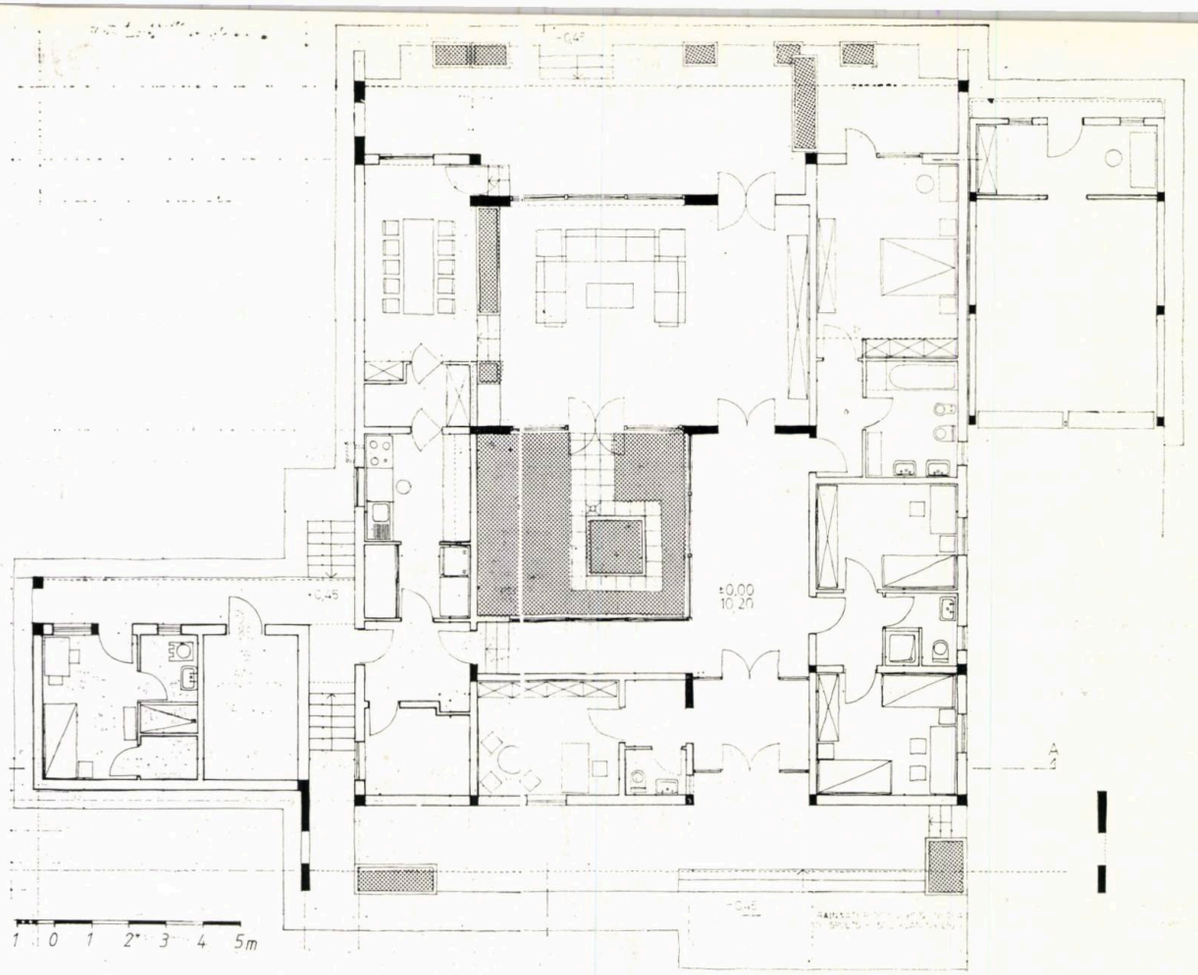

2

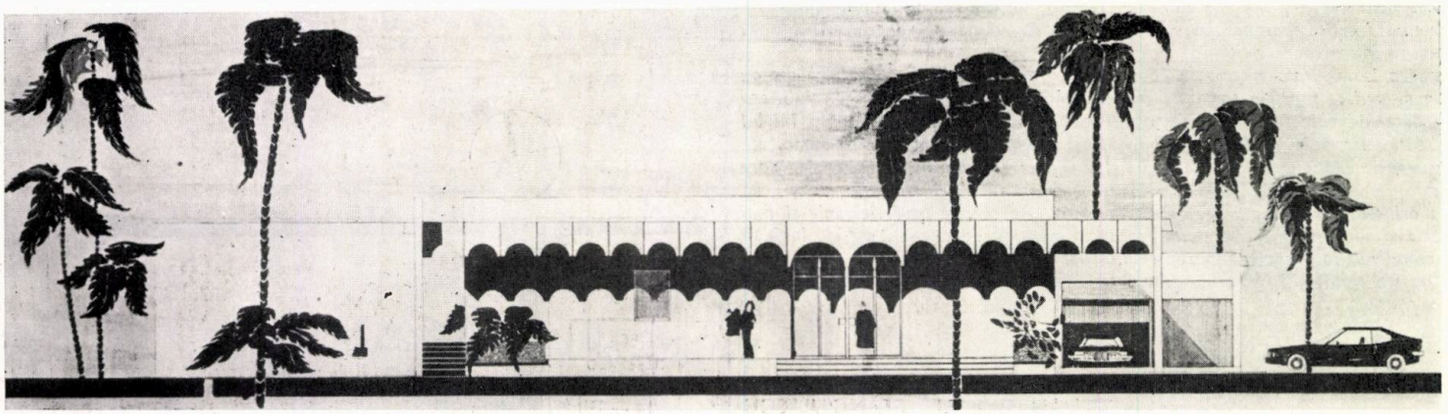

3

4

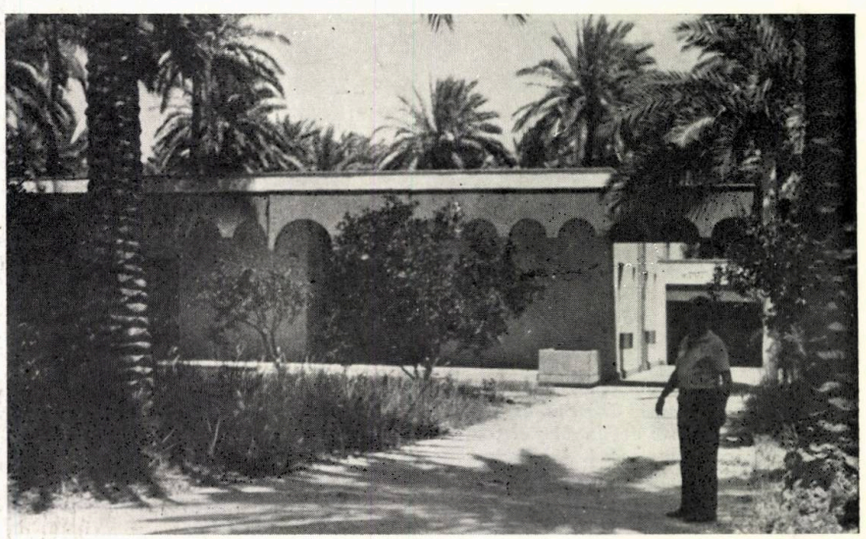

2. PLAN VILĂ PENTRU PERSONALUL DE CONDUCERE
3. FAȚADĂ. 4. VEDERE SPRE INTRARE

CANTINA ABATORULUI DIN BAGHDAD

Republica Irakiană Democratică și Populară

COLECTIV DE PROIECTARE:

Arhitectură: arh. **IONEL DRĂGULINESCU**

Rezistență: inginerii **ION NICOLAESCU, MIRON MĂSARIU**

Instalații: ing. **ION OBRETIN**

PROIECTANT GENERAL: ANTREPRIZA ROMÂNĂ DE CONSTRUCȚII MONTAJ — ARCOM — BUCUREȘTI și INSTITUTUL DE PROIECTĂRI TEHNOLOGICE PENTRU INDUSTRIA UȘOARĂ — IPIU — BUCUREȘTI

ANTREPRENOR GENERAL; ARCOM-BUCUREȘTI

Director ARCOM-București: **MARCEL FLORESCU**

Director ARCOM-Baghdad: ing. **CRISTIAN HULUBEI**

Abatorul este amplasat la circa 10 km de Baghdad, pe malul drept al fluviului Tigru, lîngă o mare plantație de curmali, portocali și mandarini.

Beneficiarul irakian, prin tema de proiectare, a solicitat gruparea în aceeași construcție (constituind Corpul E *în complexul noului abator) a cantinei, vestiarelor, spălătoriei centrale și dispensarului medical, necesare pentru întreg personalul complexului. Această cerință a programului a fost rezolvată într-o construcție parter și etaj, astfel:*

● **La parter** — *vestiarele, spălătoria centrală și dispensarul medical*

● **La etaj** — *cantina pentru 600 persoane, dispunînd de o bucătărie modernă (cu utilaj asigurat de o firmă din Republica Democrată Germană, aceeași care a furnizat utilajele și aparatura funcțiunilor de la parter) și două săli de mese, complet separate una de alta, cu intrări independente; sala mică de mese este folosită pentru personalul tehnic-administrativ al abatorului cît și pentru oaspeți.*

Patru ample scări exterioare, dispuse pe fațadele lungi, asigură accesul la cantină, prin intermediul unei galerii de umbră (șase luni pe an, temperatura aerului este excesivă în Baghdad), care înconjoară clădirea pe toate laturile. O galerie similară se găsește și la parterul construcției.

Un ascensor de materiale deservește în exclusivitate bucătăria cantinei. Pentru crearea unei atmosfere plăcute, în zona de umbră și către exteriorul galeriei, sînt dispuse jardiniere.

Au fost folosite betoane aparente, atît la fațadă cît și la interior: la scări, la stîlpi, tavane, jardiniere și la parasolare.

Pardoselile sînt alcătuite dintr-o șapă cu adaus de polimeri, care le conferă rezistență la acțiunile mecanice și chimice, făcîndu-le totodată insensibile la variațiile de temperatură, impermeabile și antiderapante sub desele și abundentele spălări cu apă fierbinte.

Tîmplăria exterioară (uși și ferestre) este din aluminiu anodizat.

S-au prevăzut, de asemenea, la partea exterioară a clădirii, plase împotriva insectelor, la ferestre, după cum, atît la ușile exterioare cît și la ferestre, s-a folosit geamu termopan.

Placaje ceramice extrudate, rostuite cu mortar pe bază de rășini epoxidice, constituie modul de finisare al pereților în interior.

Clădirea dispune de instalație de condiționarea aerului.

Arh. IONEL DRĂGULINESCU

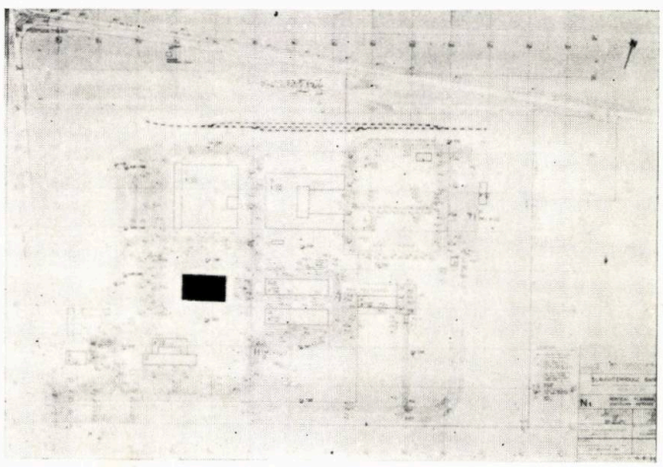

1

1. PLANUL DE SITUAȚIE AL ABATORULUI DIN BAGHDAD *(prima lucrare executată de specialiști români în străinătate — Premiu U.A. în 1980, vezi revista* ARHITECTURA *nr. 5/1980), cu marcarea construcției cantinei.*

2

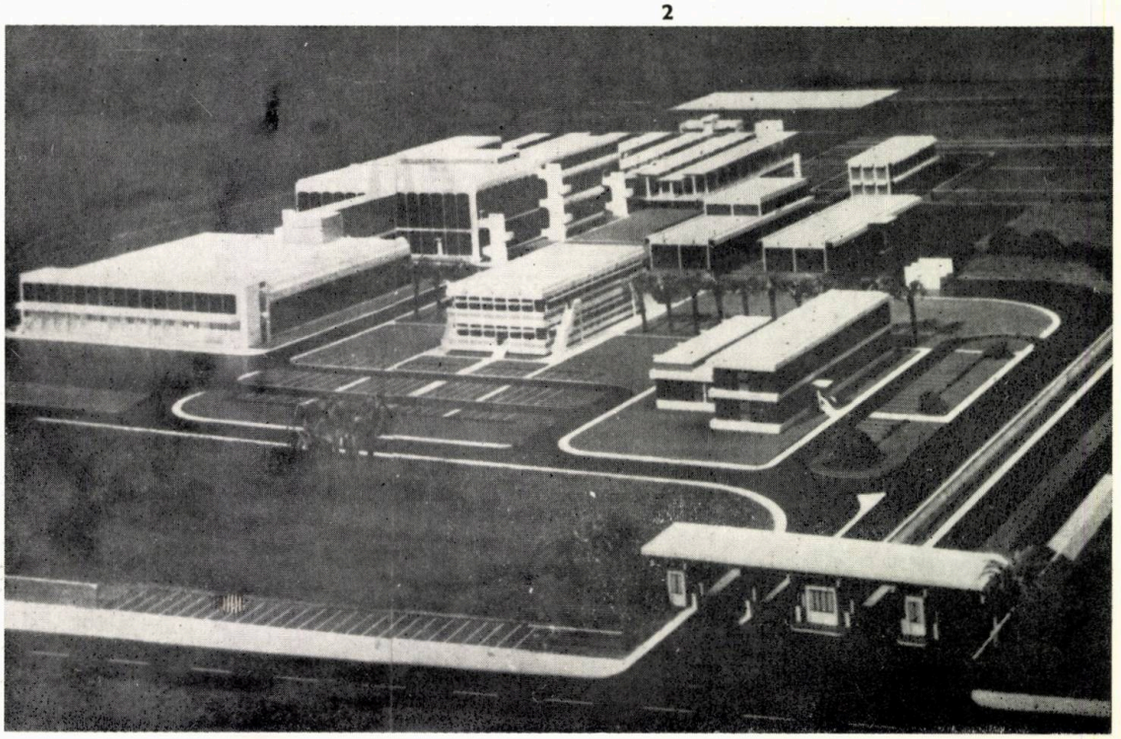

2. MACHETA ABATORULUI DIN BAGHDAD, *în centrul imaginii clădirea cantinei, avînd în față — către intrare — pavilionul administrativ cu sala de conferințe, iar, în spate — spre nord — clădirea pentru Preparare-Expediție.*

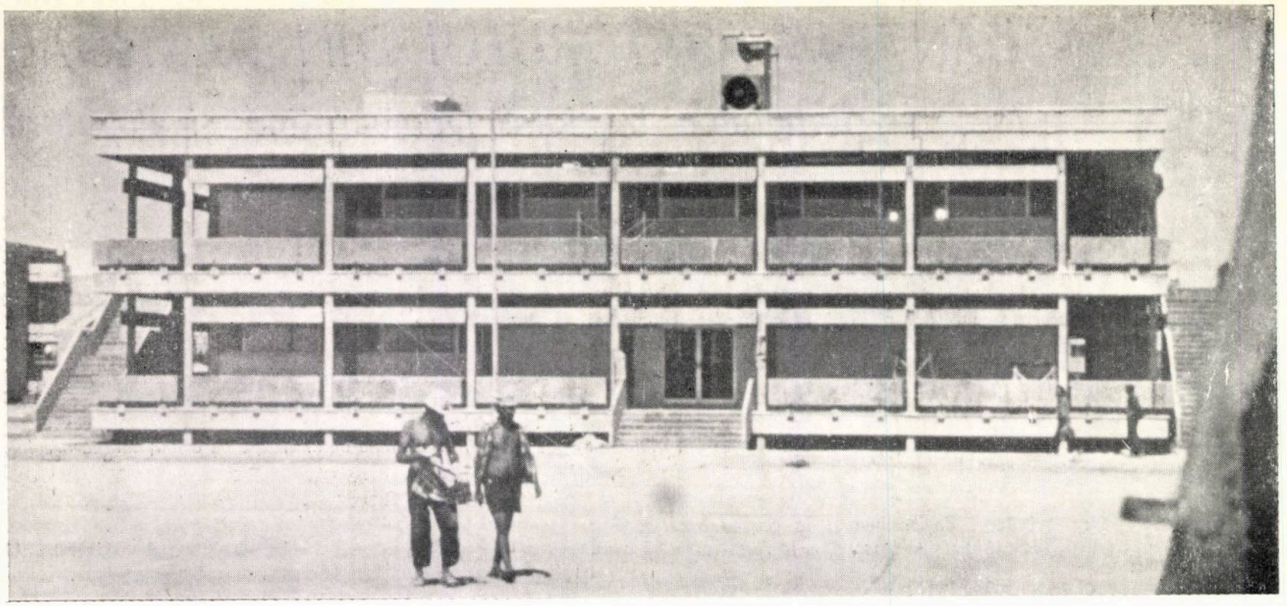

3

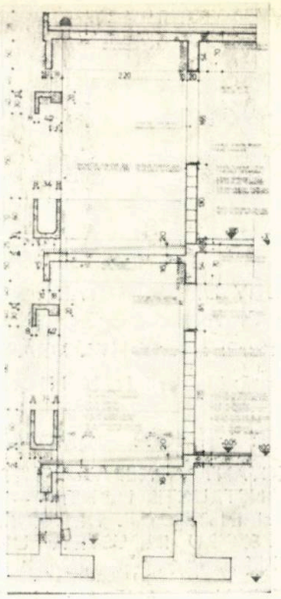

6

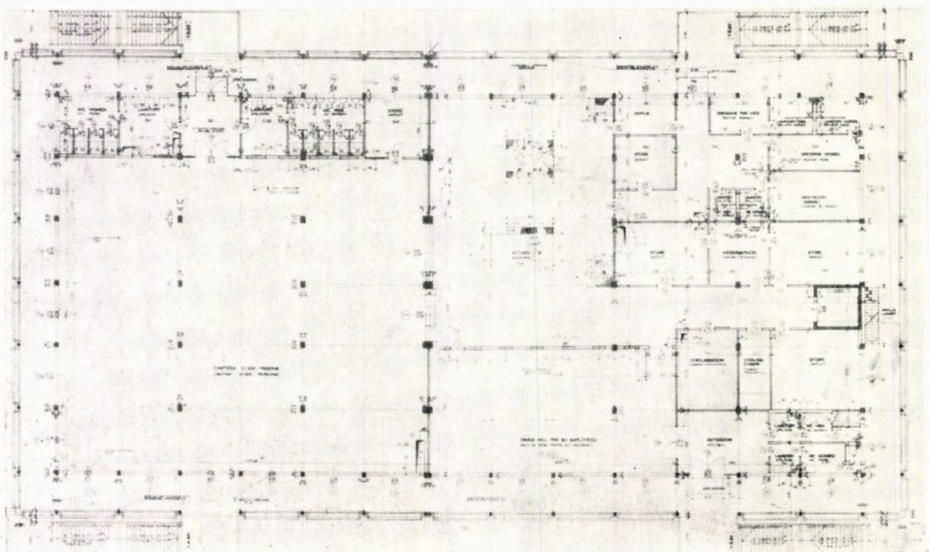

4

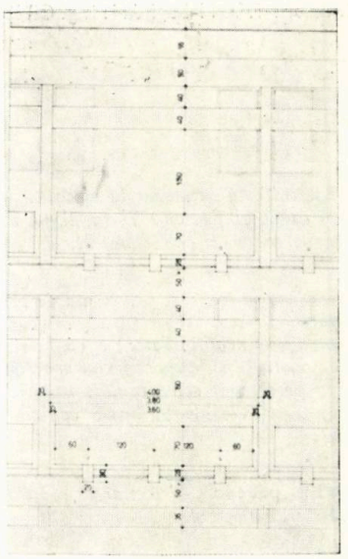

3. VEDERE A CONSTRUCȚIEI *ÎN ETAPA FINALĂ A ȘANTIERULUI*
4. PLANUL ETAJULUI I — *CANTINA, cu sala mare de mese pentru 2×300 persoane și sala de mese pentru 60 persoane, BUCĂTĂRIA și anexele*
5. FAȚADE
6. DETALIU TRAVEE

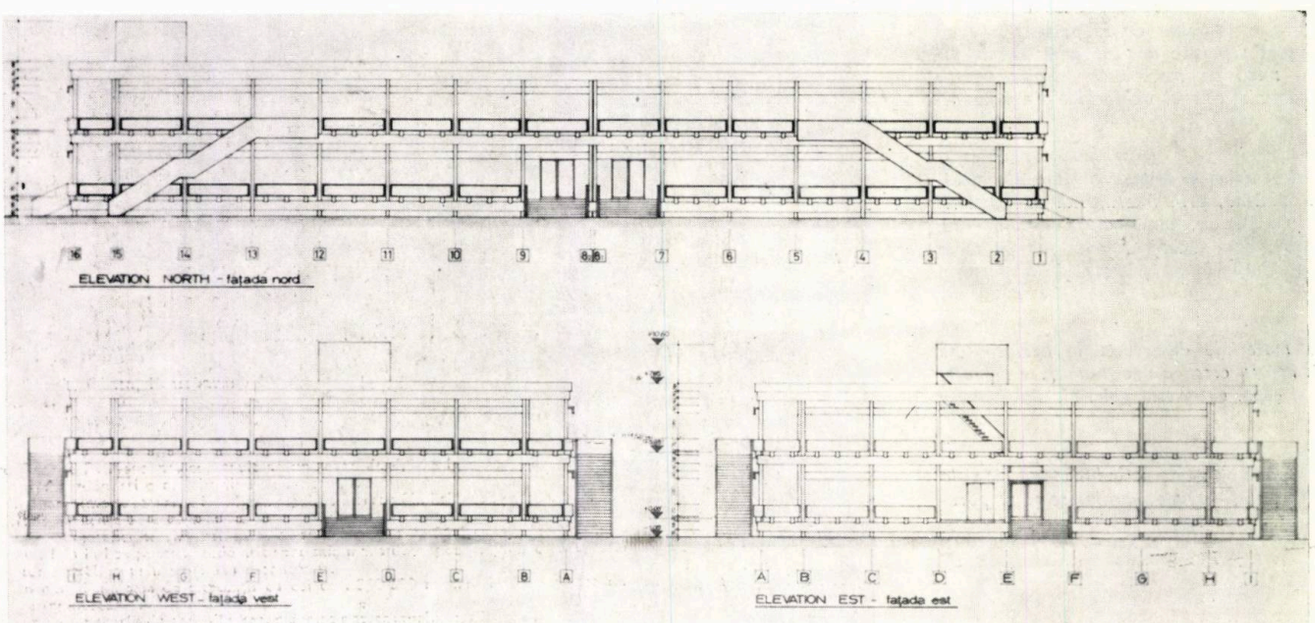

5

cadran

Rubrică redactată de arh. Mircea Secășeanu

Gara maritimă din Leningrad U.R.S.S.

Arhitect: V. A. Sohin

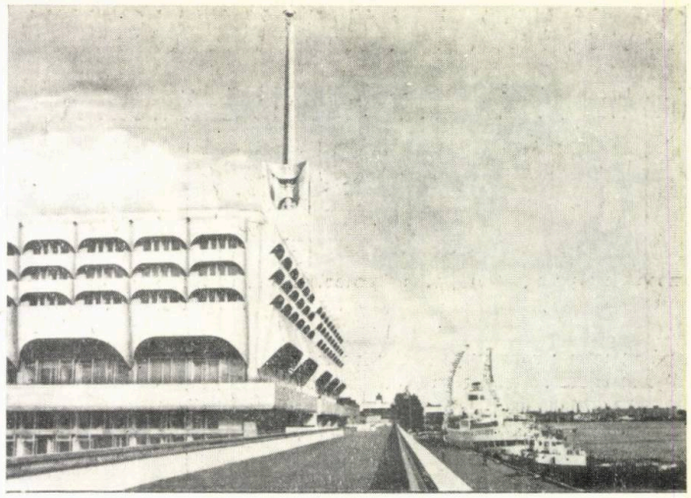

În concepția acestui edificiu reprezentativ, autorul a pornit de la ideea că, atît aspectul exterior, cît și cel interior, să poarte amprenta tematicii marine.

Proiectul, ales în urma unui concurs lansat în anul 1960, a avut de trecut mai multe examene (1974, 1976), pentru ca deabia în 1980 să se înceapă execuția, iar, la deschiderea anului de navigație 1983, primii vizitatori să poată păși în această gară maritimă a orașului de pe Neva.

Toate funcțiunile acestui edificiu, printre care și partea de cazare, cu 600 de locuri, au fost grupate, realizîndu-se astfel un volum mai mare, care se observă mai bine din golf.

Problema care a dat naștere la cele mai multe controverse a fost cea cu privire la aspectul exterior al edificiului.

Soluția arhitecturală a fațadelor este dominată de o « velatură », realizată cu brizsoleiuri din duraluminiu, a căror suprafețe curbe servesc la protejarea balcoanelor, iar « vela mare inferioară », a etajului tehnic, maschează gurile de aerisire. Prezența acestui edificiu este marcată și de un turn înalt de 78 m, a cărui funcționalitate este mai puțin justificată, acesta răspunzînd mai mult unei cerințe de ordin estetic.

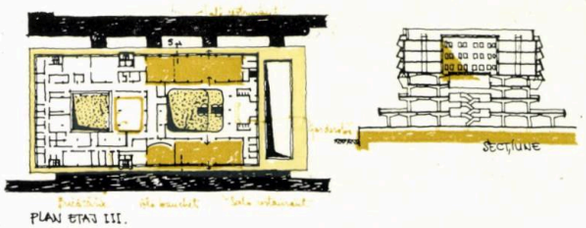

PLAN ETAJ III.

Acest edificiu, important și interesant din punct de vedere arhitectural și constructiv, ocupă, prin individualitatea sa, un loc de frunte în panorama orașului Leningrad.

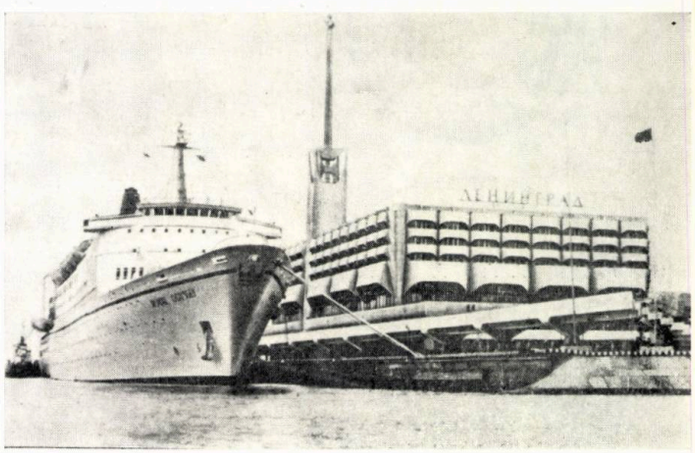

LENINGRADSKAIA PANORAMA nr. 10/1983

Casa de cultură din Le Havre — Franța

Arhitect: Oscar Niemeyer

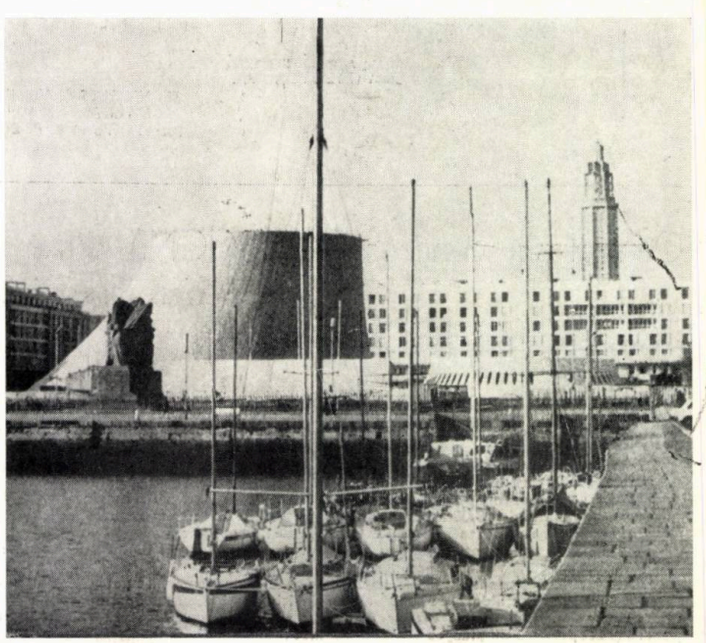

Arhitectul Oscar Niemeyer Soares Filho, reprezentantul cel mai de seamă al arhitecturii moderne în Brazilia, și-a îmbogățit lista realizărilor cu încă o lucrare remarcabilă: Casa de cultură din portul francez Le Havre.

Puternic influențat de Le Corbusier cu care a colaborat la proiectarea Ministerului Educației, Niemeyer și-a găsit totuși căile sale proprii, fiind un deschizător de noi drumuri pe tărîmul expresiei plastice.

Abandonînd principiile funcționalismului pur, el se folosește de un bogat vocabular de forme, pe care le supune atît imaginației sale poetice, cît și unei stricte discipline.

Creator de noi forme arhitecturale, cît mai libere cu putință, dar totuși omogene, Oscar Niemeyer este adeptul unei conlucrări cît mai strînse și mai timpurii cu inginerul. Obiectul arhitectural nu este niciodată fructul unui singur om, ci al unei echipe. Numai înțelegînd astfel procesul de proiectare, ARHITECTUL poate să-și materializeze cu succes propriile idei.

O altă trăsătură caracteristică a creației lui Niemeyer este adaptarea la condițiile locale.

Toate aceste caracteristici, succint amintite mai sus, sînt regăsite și în cadrul acestei noi realizări — Casa de cultură din Le Havre.

Accesul la această casă de cultură se face la cota — 3,70, unde s-a creat un forum ferit de vînt și de curenți. Sub forum este amplasat un parcaj cu 500 locuri.

Suprastructura acestui ansamblu este alcătuită din două mari construcții circulare, ocupate de un teatru cu o capacitate de 1200 locuri și o sală polivalentă.

Scena sălii de teatru are o deschidere de 27,50 m și o înălțime a parterului de 8,50 m.

În volumul principal a fost inclusă și o sală de cinema și de conferințe cu o capacitate de 350 locuri.

Sala polivalentă este amplasată la parterul celui de al doilea volum. Cei 500 m² ai sălii se pot organiza diferit în funcție de necesitățile spectacolelor, oferind o capacitate de la 200 la 500 locuri.

Această nouă realizare ne demonstrează, o dată în plus, că armonia, grația, eleganța, simplitatea volumelor, caracterul liniștit și unitar sînt constantele creației acestui poet al arhitecturii contemporane.

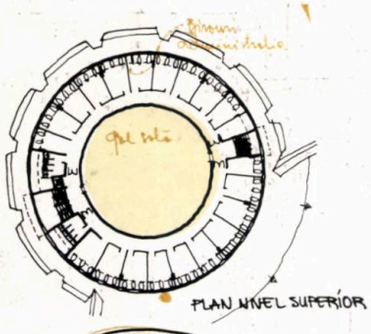

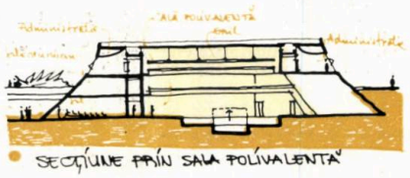

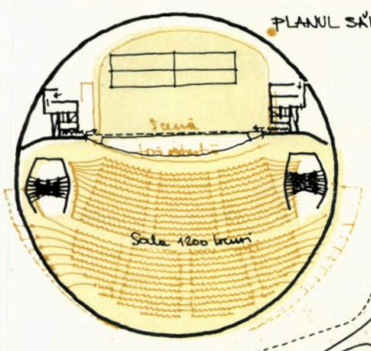

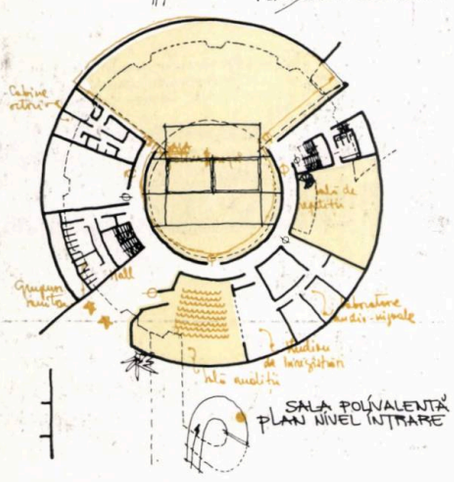

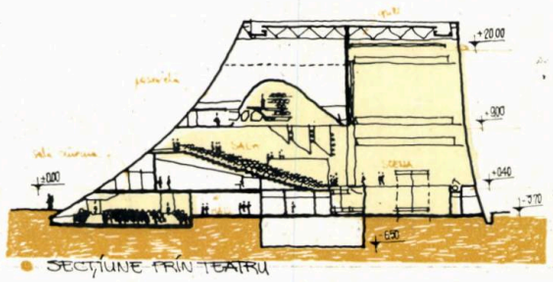

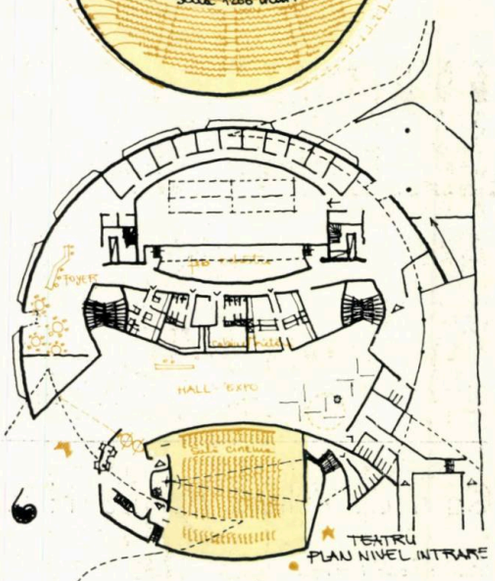

TECHNIQUES & ARCHITECTURE 340/1982
ARCHITECTURE D'AUJOURD'HUI nr. 226/1983
ARHITEKTURA R. P. Bulgaria nr. 6/1983

Centrul de congrese MOSCONE din San Francisco — S.U.A.

Autori: arhitecți H.O.K. Hellmuth, Obata, Kassabaum
ingineri — T.Y. Lin International

Noul centru de congrese George R. Moscone, construit pe un teren de 4,5 ha în centrul orașului San Francisco, a fost conceput pentru a adăposti o multitudine de funcțiuni.

Construcția este aproape în întregime subterană, holul principal de intrare fiind singura parte construită deasupra solului, care marchează prezența acestui centru.

Acoperișul se reazemă pe grinzi metalice tridimensionale, ce au o lungime de 36,6 m, asigurînd o înălțime liberă a holului de 18,00 m. Din hol se poate accede atît spre sala mare de expoziții prin cele 6 scări rulante, cît și spre celelalte zone publice prin scări sau ascensoare.

Piesa cea mai importantă o constituie sala de expoziții cu cei cca. 250 000 m² fără nici un punct de sprijin, o remarcabilă realizare inginerească.

Acoperișul sălii este susținut de 8 perechi de arce din beton armat postcomprimat, dispuse la o distanță de 18,30 m, cu o deschidere de 83,80 m și o înălțime de 11,30 m. Spațiul de 6,1 m lățime, situat între cele două arce care formează o pereche, a fost utilizat pentru trecerea tubulaturii instalației de condiționare și acoperit cu un planșeu din beton armat monolit.

Spațiul dintre două perechi de arce a fost acoperit cu grinzi «T» prefabricate din beton armat precomprimat.

Această vastă suprafață permite utilizări variate, avînd și posibilitatea unei compartimentări, în trei zone distincte, cu ajutorul unor pereți mobili tratați și acustic.

Dat fiind amplasamentul central pe care-l ocupă acest centru, dala care acoperă sala mare de expoziții a fost astfel construită încît să poată suporta amenajări ulterioare, chiar și o construcție metalică cu trei etaje.

La nivelul sălii mari, se află amplasată și o sală mai mică, de 2 800 m², cu o înălțime de 7,45 m, care poate primi 4 000 persoane. Adiacent acestei săli, a fost prevăzută și o bucătărie, unde se pot prepara 6 000 porții.

La un nivel intermediar, acest centru mai cuprinde 34 săli mici de reuniuni pentru 60 pînă la 600 persoane, foaiere, birouri administrative, toate reunite printr-o galerie vitrată, ce privește spre sala de expoziții.

Întreg centrul de congrese Moscone poate primi aproximativ 20 000 persoane. Faptul că această construcție, cu excepția holului de intrare, este subterană, nu a constituit pentru autori numai un dezavantaj. Astfel, în ceea ce privește climatizarea și încălzirea centrului, se estimează o economie de circa 25%. În schimb, iluminatul, și în special cel natural, a ridicat o serie de probleme rezolvate în bună parte.

S-a reușit, ca prin intermediul holului de la intrare, în întregime vitrat, lumina naturală să pătrundă la nivelul sălii mari. Pentru înviorarea spațiilor mai puțin luminate, s-a folosit o grafică mai vie.

Pentru reducerea cheltuielilor de întreținere, în special a celor datorate consumului de energie electrică, s-a recurs la un control computerizat al sistemului de iluminare cu trepte optime de iluminare pentru diferite funcțiuni și situații.

TECHNIQUES & ARCHITECTURE nr. 341/1982 (Franța)
ARCHITECTURE — THE A.I.A. JOURNAL — ianuarie/1983 (S.U.A.)
REVUE INTERNATIONALE DE L'ECLAIRAGE nr. 3/1983

„Prince Hotel" la Akasaka — Tokyo — Japonia

Arhitect: Kenzo Tange

Datorită cerinţelor, construcţia de hoteluri a devenit o adevărată industrie. Hotelul a ajuns a fi un produs industrial supus, în majoritatea cazurilor, regulilor rentabilităţii.

De cele mai multe ori ne aflăm în faţa aceluiaşi tip de hotel.

Cu toate acestea, hotelul lui Kenzo Tange reuşeşte să se detaşeze prin arhitectura sa sobră şi elegantă, îmbogăţind silueta cartierului Akasaka, cartier comercial şi turistic al oraşului Tokio.

Construit în apropierea unei autostrăzi urbane, acest hotel, cu o capacitate de 760 camere (din care 124 apartamente), se prezintă sub forma unui turn cu 40 niveluri, pe un plan în formă de « V ».

În camera de cazare, cu o suprafaţă de aproximativ 40 m², este amenajată o zonă de noapte şi alta de zi, luminată printr-o fereastră panoramică pe colţ.

La primele două niveluri, sînt organizate serviciile colective : hol, 10 restaurante, cafenele, săli pentru banchete şi o sală de reuniuni cu 2 500 locuri.

Hotelul a fost construit cu o structură metalică şi panouri de faţadă din aluminiu.

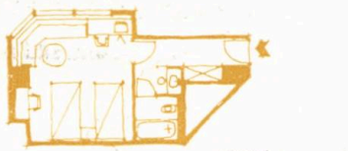

MODUL
PLAN CAMERĂ CU 2 PATURI

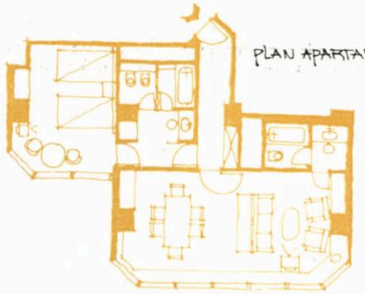

PLAN APARTAMENT

TECHNIQUES ET ARCHITECTURE nr. 346/1983 (Franţa)
PROCESS ARCHITECTURE nr. 28/1982 (Japonia)

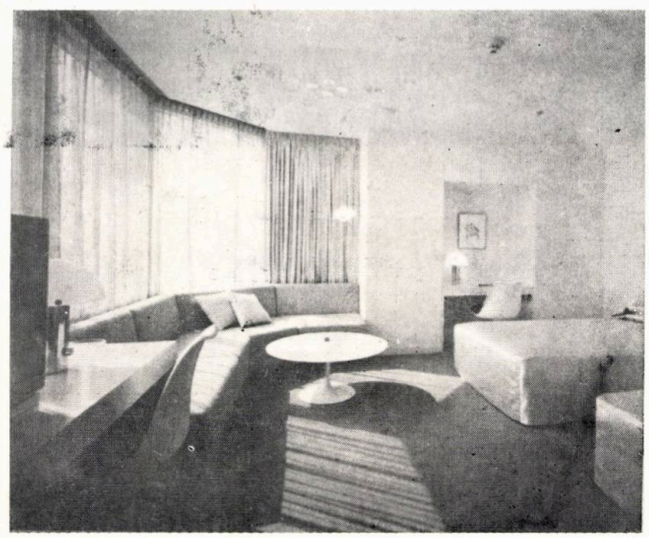

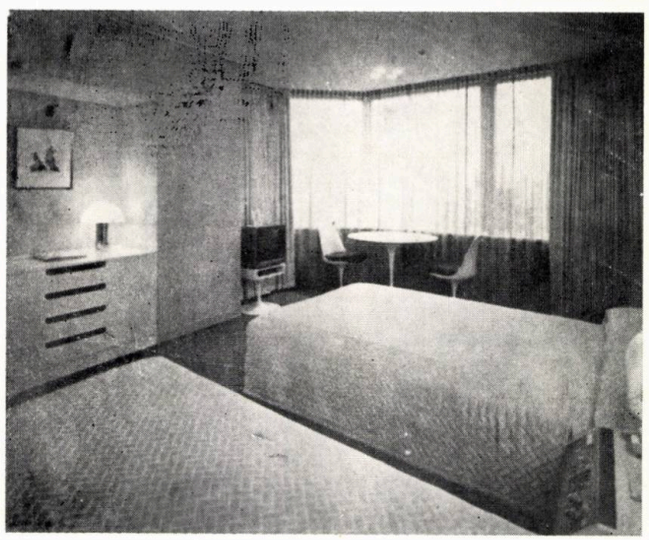

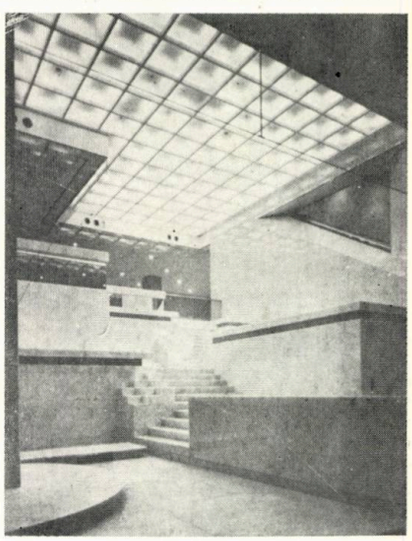

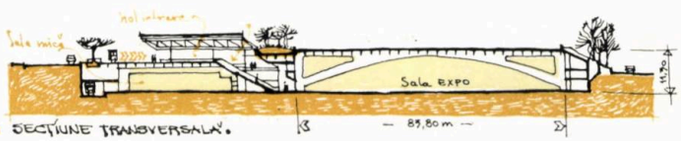

SECŢIUNE TRANSVERSALĂ.

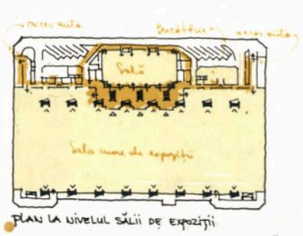

PLAN LA NIVELUL SĂLII DE EXPOZIŢII

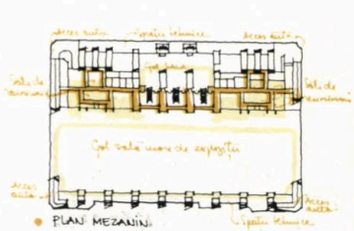

PLAN MEZANIN

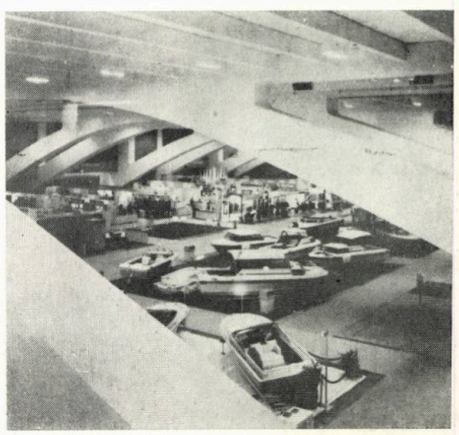

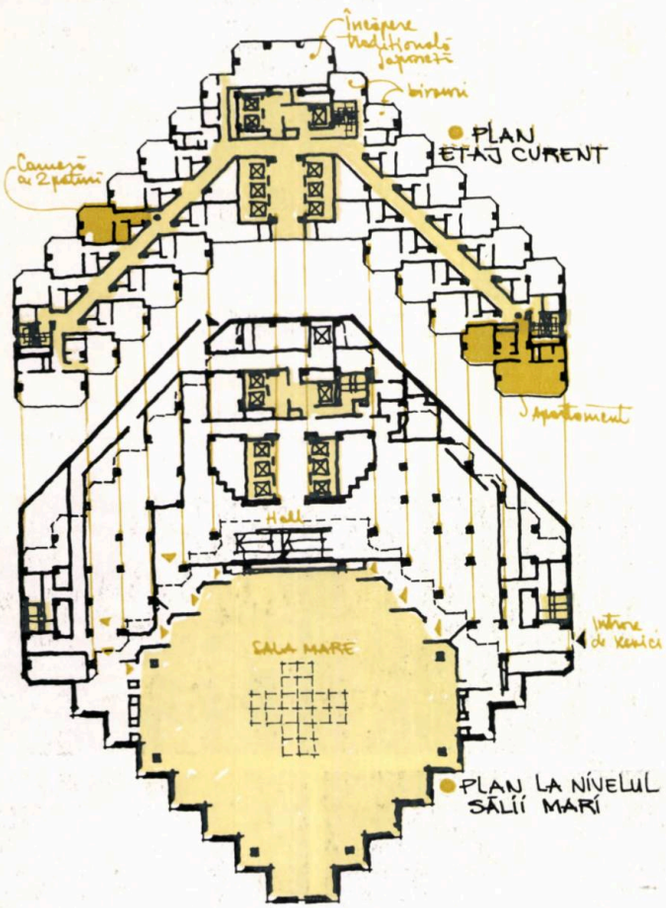

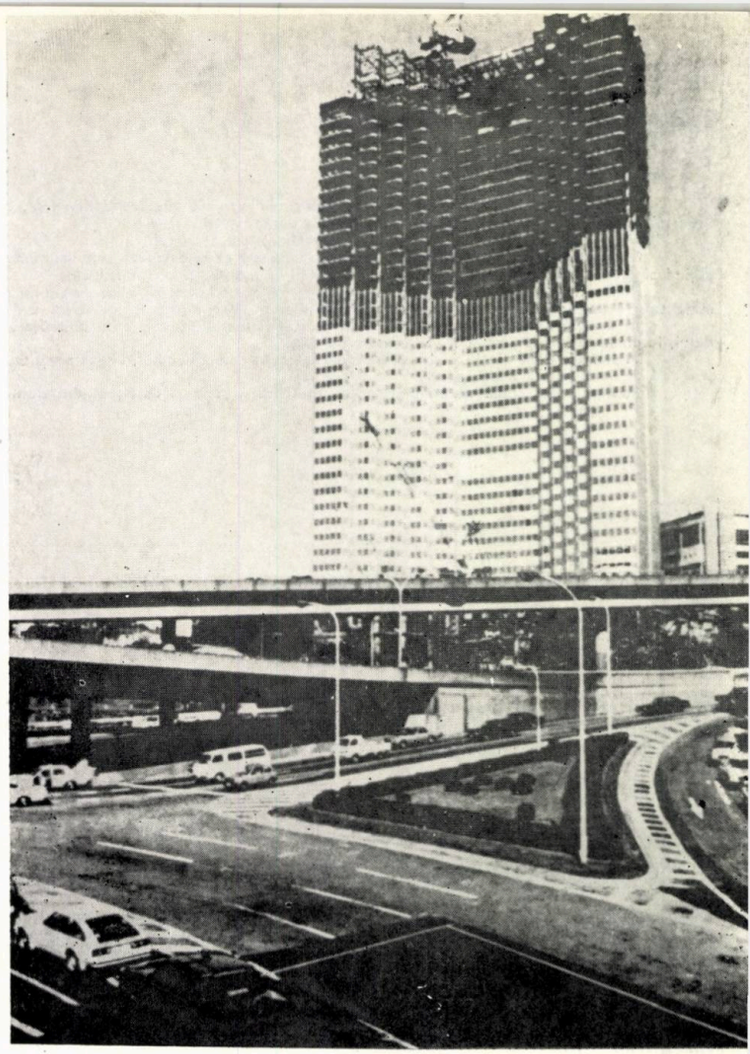

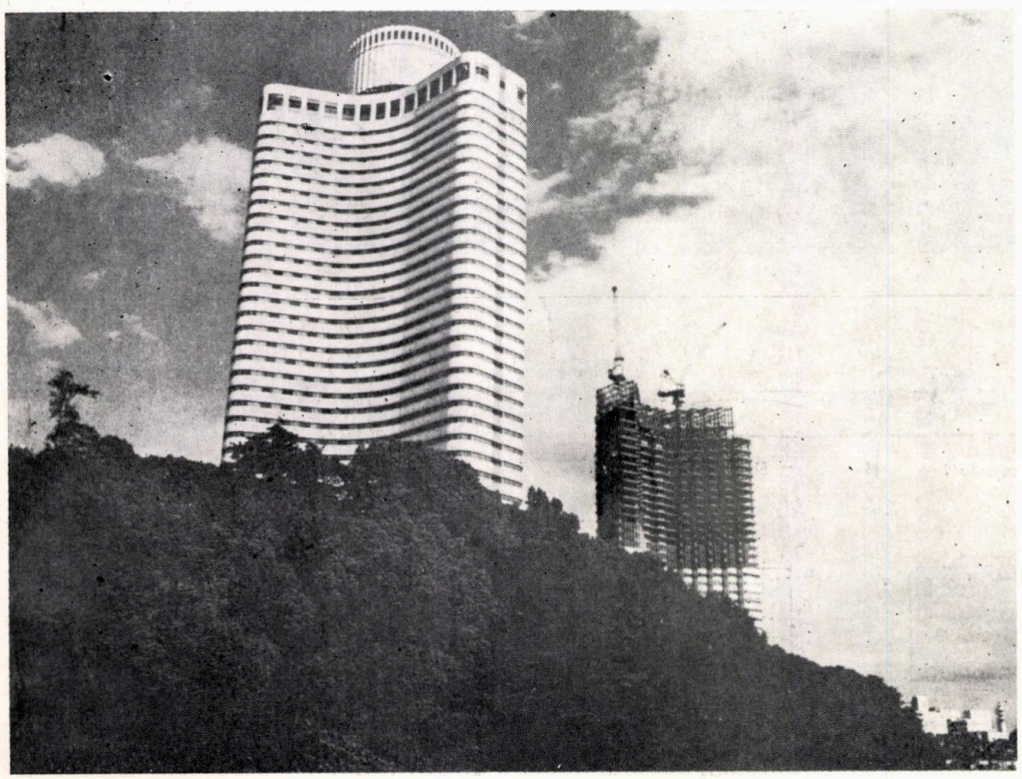

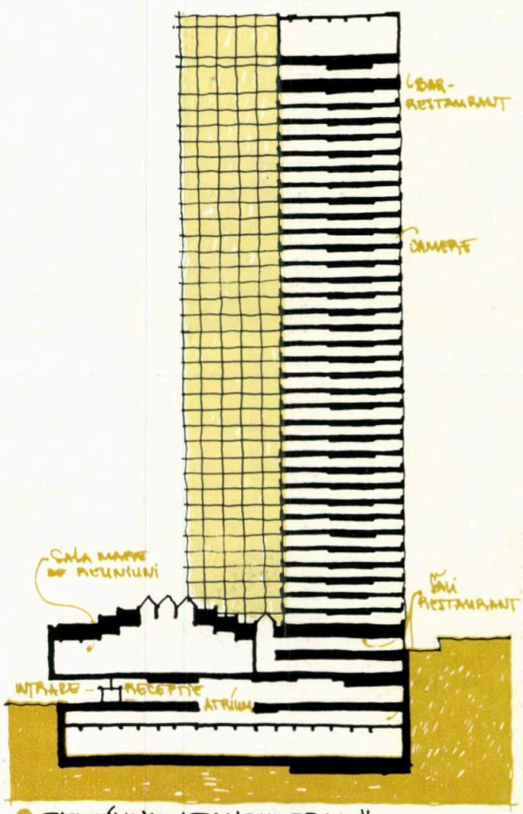

SECȚIUNE TRANSVERSALĂ

design - arte

URBANISM, ARHITECTURĂ, DESIGN LA EDES '84

Inaugurată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, în preajma celei de-a 40-a aniversări a revoluției de eliberare socială și națională antifascistă și antiimperialistă de la 23 August, Expoziția Dezvoltării Economice și Sociale a României — EDES'84 — *a constituit o cuprinzătoare trecere în revistă a realizărilor obținute în această perioadă și mai cu seamă după Congresul al IX-lea al partidului. Foarte numeroșii vizitatori veniți din întreaga țară au putut aprecia cu justificată mîndrie roadele muncii lor și ale concetățenilor lor, măsurînd astfel drumul parcurs în ultimele patru decenii și aflînd noi temeiuri de a privi cu optimism viitorul.*

Munca arhitecților și-a avut și ea locul în EDES'84. *Și nu este vorba doar de standul rezervat marilor acțiuni urbanistice, nici de numeroasele machete și fotografii de construcții diverse (de la uzine, la hoteluri și complexe comerciale), care agrementau mai toate pavilioanele. De fapt, întreaga amenajare a standurilor, ca și grafica panourilor ilustrative au fost, ca de obicei, concepute și realizate practic, în cea mai mare măsură, de arhitecții încadrați în unitățile respective. Este, de altfel, o tradiție dacă ne amintim că, și prin anii 30, mari arhitecți ca Horia Creangă sau Octav Doicescu nu pregetau să participe, cu talentul lor, la realizarea expozițiilor țării de atunci, cu nivelul ei economic antebelic știut.*

În ceea ce privește EDES '84, *confrații noștri au fost chemați să elaboreze o prezentare deosebită, marcînd caracterul jubiliar al manifestării. E f o r t u l în această direcție era evident, de la primul contact cu zona expoziției. La poarta principală, a fost ridicat un impunător arc de triumf, marea alee a complexului fiind flancată de uriașe panouri care înfățișau sintetic, prin fotografii sugestive, mărețele realizări ale poporului nostru sub îndrumarea permanentă a președintelui Nicolae Ceaușescu, iar intrarea în pavilionul central a căpătat și ea o nouă înfățișare, ca și accesele în celelalte pavilioane. Cît despre rezolvările interioare, am menționa, în mod special, pavilionul industriei chimice, în care s-a reușit conturarea unei ambianțe specifice, depășindu-se oarecum condiția de expoziție temporară. Se cuvine remarcată și preocuparea multor expozanți pentru o prezentare grafică de ținută, evidențiindu-se printre altele standurile Ministerului Transporturilor și Telecomunicațiilor și Centralei Industriei Navale.*

Trecînd la exponatele propriu-zise, fără îndoială că ne-a atras atenția, în primul rînd, pavilionul Comitetului pentru Problemele Consiliilor Populare, în care s-a rezervat un amplu spațiu sistematizării și — în oarecare măsură — arhitecturii. Desigur că vizitatorii bucureșteni au fost atrași îndeosebi de cuprinzătoarea machetă a viitorului Bulevard al Victoriei Socialismului, *de machetele stațiilor de metro de pe magistrala a II-a sau de planșele ilustrînd viitorul urbanistic al Capitalei. Prin machete mai vechi sau mai noi erau prezente și ansamblurile centrelor din Satu Mare, Craiova, Tîrgoviște, Rovinari, Rîmnicu Vîlcea etc. Poate că nu ar fi rea ideea unor expoziții periodice cu cele mai recente proiecte de sistematizare, beneficiind și de un comentariu-ghidaj autorizat și competent, expoziții asupra cărora cetățenii — beneficiari direcți — ar fi invitați să-și exprime opinia.*

În același pavilion, la standurile industriei locale, se mai puteau vedea ansambluri de mobilă, decorațiuni interioare, mobilier urban și de grădină — uneori nereușind, din păcate, să depășească limitele unor produse discutabile ca aspect.

Al doilea pavilion care s-a impus atenției noastre a fost cel al Ministerului Industrializării Lemnului și Materialelor de Construcții, în care mobila ocupa o importantă suprafață. În general, se prezentau interpretări mai mult sau mai puțin reușite ale stilurilor istorice. Se pune, totuși, întrebarea de ce nu se expun și piese cu linie mai simplă, modernă și poate mai bine adaptate suprafețelor utile din noile apartamente (și chiar bugetului familiilor tinere, de exemplu). În același pavilion, s-au remarcat, ca întotdeauna, prin bogăție sortimentală, calitate și prin bun gust, standurile obiectelor sanitare și mai ales cel al armăturilor aferente lor. Notăm, de asemenea, machetele de case prefabricate din lemn.

Pe o platformă învecinată, s-a amenajat o expoziție de panouri prefabricate, a căror calitate de execuție sperăm să se regăsească și la cele de pe șantiere; în ceea ce privește aspectul, este evident că se continuă căutările.

Un alt pavilion interesant a fost cel al Industriei Ușoare, unde se remarcă forma îngrijită a unor obiecte uzuale (tacîmuri, cuțite-seriile Ergo, Habitat etc; ceasuri, pahare, vase de bucătărie ș.a.). Mașinile casnice erau, de asemenea, bine reprezentate. Din păcate, alte sectoare nu au atins același nivel; de pildă cel al corpurilor de iluminat, în general vetuste și greoaie.

Designul a fost de altfel bogat ilustrat la EDES '84, *cum este și firesc, avînd în vedere trecerea industriei noastre la un mod intensiv de dezvoltare. Autoturismele și în general vehiculele — concurența de pe piața mondială fiind un factor stimulator —, ca și aparatele electrotehnice de larg consum (telefoane, radiocasetofoane etc.) încă neintrate în producție curentă, oferă exemple semnificative în acest sens. Dintre produsele industriei electrotehnice, am mai reținut sistemul de proiectare asistată de calculator, ca și macheta calculatorului personal* (home computer) *« a MIC ». Sperăm că asemenea echipamente, care ne interesează îndeaproape — mai ales prin posibilitățile de « generare a imaginii » pe care le oferă — vor fi cît mai curînd răspîndite pe scară largă, astfel încît să atingem, și în acest domeniu, nivelul mondial.*

În ansamblu, EDES'84 *ne-a confirmat sentimentele de mîndrie pentru realizările poporului nostru și de admirație pentru valențele lui creatoare, indiferent de ro'ul și de contribuția fiecăruia la marile înfăptuiri ale prezentului.*

Arh. ALEXANDRU ANTONESCU

1. Instalație de dispecerizare pentru tronsonul de navigație Poarta Albă-Midia (ramificație în execuție a Canalului Dunăre—Marea Neagră), realizată de ICSITE în colaborare cu Institutul Politehnic București — 2. Elice pentru vrachier de 65000 tdw, produsă de INETOT — Galați — 3. Detalii ale standului aeronauticii românești — 4. Televizoare și aparatură electronică

Fotografii AGERPRES

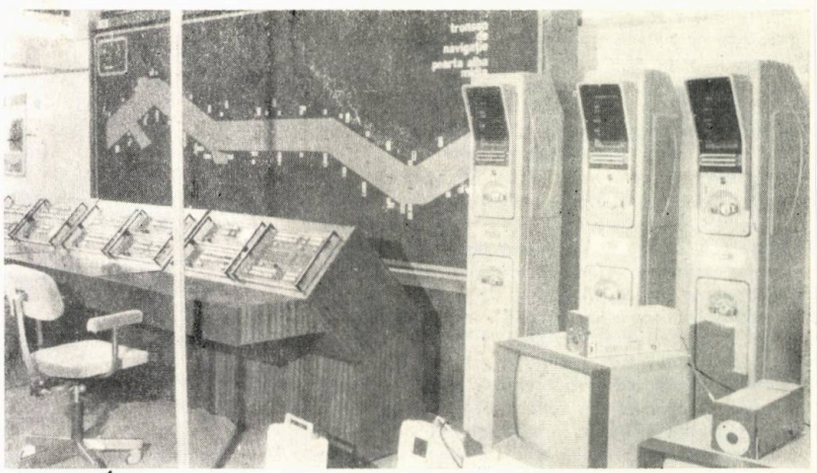

1

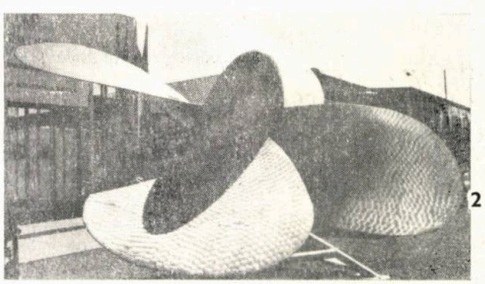

2 3

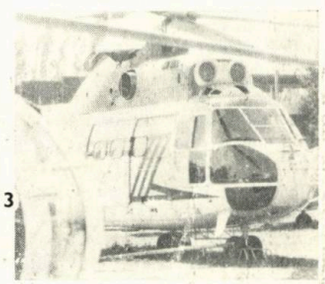

4

«TEATRUL AMERICAN, AZI»

Între 5 și 26 octombrie 1984, sala Dalles a găzduit expoziția itinerantă « Teatrul american, azi ».

Manifestarea, organizată de către Agenția Statelor Unite ale Americii pentru Presă și Cultură la București, *sub egida* Oficiului de Expoziții al Consiliului *Culturii* și Educației Socialiste *al R. S. România, ne-a prilejuit o etalare a modalităților complexe de exprimare ale teatrului american contemporan.*

Dintru început, trebuie să salutăm originala idee de a traduce expozițional o artă care trăiește plenar doar sub luminile rampei și care, aici, a fost constrînsă să-și manifeste forța de seducție într-un cadru static, limitat.

Expoziția a respirat efervescența fenomenului teatral american, atît prin organizarea întregului material iconografic pe cinci compartimente bine definite, cît și prin arhitectura spațiilor de etalare, ce au recompus, într-o imagine unică, amploarea acestei mișcări artistice atît de diverse ca opțiune repertorială și ca limbaj estetic.

Incursiunea în lumea teatrului american a fost marcată printr-un portic-intrare pe sub care vizitatorul pătrundea într-un bine echipat studio audio-vizual, unde, timp de 8 minute, asista la o dinamică proiecție de diapozitive din care rezulta polivalența și diversitatea acestei originale mișcări teatrale: de la teatrele comerciale de pe Broadway, la cele « non-profit » *din* « off-off Broadway » *sau la cele necomerciale ale unor universități, grupări etnice, comunități locale, regionale, pînă la* teatrele-restaurant.

După acest succint, dar dens periplu audio-vizual în lumea « Teatrului american azi », *fluxul de vizitare parcurgea universul desenelor celebrului Al. Hirschfeld, cu figuri reprezentative ale dramaturgiei americane: (Tennessee Williams, Arthur Miller etc.) apoi, o anvizajare a celor mai reușite afișe și programe de sală, permițînd o evaluare critică a graficii afișului de teatru. Se remarcau afișele spectacolelor* « Elisabeta I » *de Paul Forster și* « Furtuna » *de Shakespeare, ambele în regia lui Liviu Ciulei, cea de pe urmă devenită o montare-efigie pentru noua orientare artistică a* Teatrului Guthrie din Minneapolis, *afișul spectacolului* « Candide », *după Voltaire de la* Virginia Museum Theatre, *precum și cele ale Spectacolului* « Mult zgomot pentru nimic » *de Shakespeare de la* Yale Repertory *și al unui recital Duke Ellington.*

Printre exponate, alături de obiecte din recuzita unor memorabile spectacole intrate în istoria teatrului american, se aflau manuscrisele unor piese (« Lungul drum al zilei către noapte » *de Eugene O'Neill,* « Un tramvai numit dorință » *de Tennessee Williams și* « Moartea unui comis voiajor » *de Arthur Miller), opere de referință ale dramaturgiei americane în căutare de drum propriu spre universalitate.*

Etalate pe un mare panou, chipurile unor remarcabili interpreți ai teatrului și filmului american, formați la școala regizorală a lui Lee Strasberg, de la The Actors Studio — *James Dean, Paul Newman, Geraldine Page, Merilyne Monroe, Sidney Poitier, Jane Fonda, Ann Bancroft, Joan Woodward — precedau secțiunile dedicate muzicalului și Broadwayului, dominate de mulajul expresiv al lui George M. Cohan, celebru cîntăreț scriitor și dansator de la începutul secolului.*

Sursele audio-vizuale ofereau secvențe din diferite muzicaluri de succes — « Corpul de balet », « Strada 42 », « Annie », « Femeia anului », « La dans » etc

Un compartiment excelent amenajat al expoziției — de altfel și ultimul — a fost cel rezervat Teatrului Actorilor din Louisville — ATL *(statul Kentucky).*

În teatrul de cameră, *amenajat în centrul expoziției, ATL a prezentat o* « ministagiune » *de piese originale într-un act:* « Aniversarea lui Rupert » *de Ken Jenkins,* « Cincisprezece minute » *de Jane Martin,* « Cățelul Bartok » *de Patrik Tovatt,* « Declinul lui Goober » *de John Pielmeier,* « Bile de sticlă » *de John Spielmeier.*

Cîțiva remarcabili actori: Beth Dixon, Susan Cash, Patrik Husted, William Mc Nulty, Susanna Hay, Fred Sanders au adus în fața publicului nostru, prin forța talentului lor, o galerie de personaje din registre diferite, de la comedie la dramă, ce transfigurau o condiție umană specifică lumii contemporane americane.

Înmănunchieri de monitoare TV, alăturate, prezentau și alte piese din repertoriul teatrului, de altfel bine reprezentat în expoziție și prin alte exponate: afișe, obiecte din recuzită, o cabină de actor, costume, schițe de scenografie, machete, programe de sală, planuri și fotografii ale localului teatrului etc.

Această prestigioasă trupă și-a început activitatea în anul 1964, într-un restaurant.

Astăzi, teatrul funcționează în imobilul unei foste bănci, restaurată și adaptată noilor funcțiuni de către arh. Harry Weese.

Clădirea dispune de un amplu foaier cu tavan boltit și de o sală principală de spectacole, « Pamela Brown », *cu 637 locuri. Scena pătrunde ca un pinten în amfiteatrul sălii.*

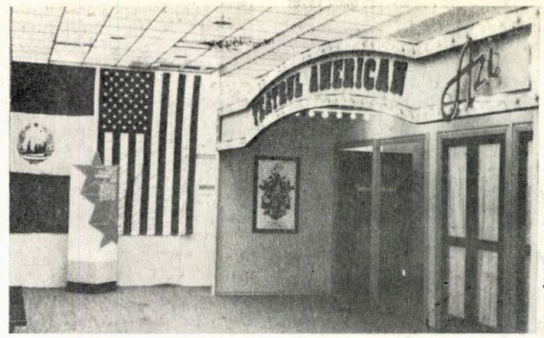

1

1. Intrarea în circuitul expozițional printr-un portic sugerînd atmosfera teatrelor de pe Broadway — 2, 3. Proiecție cinetică de diaporame cu suport muzical și comentariu alert, care, în 8 minute,

15

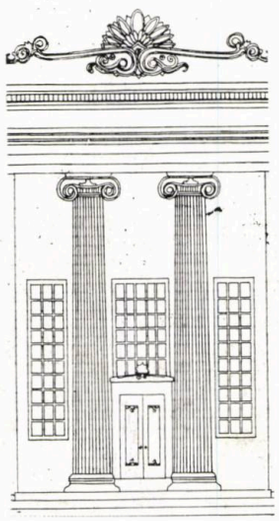

16

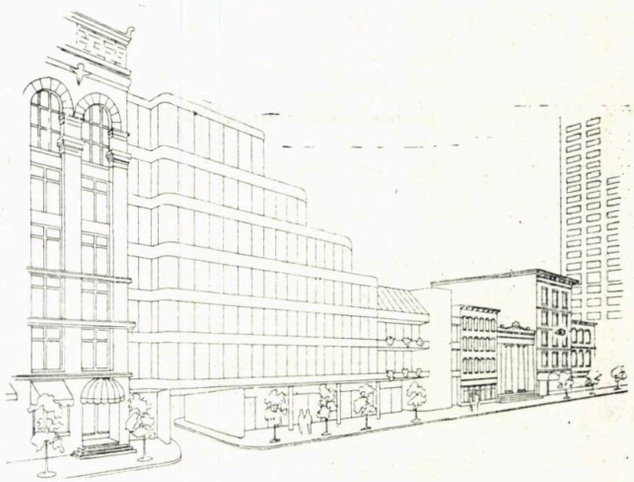

15, 16, 17. Arhitectul Harry Wesse este autorul remarcabilei amenajări a sediului ATL, într-o fostă bancă și în clădirea de stil victorian învecinată. Fațada « postmodernă » cu intrarea în teatru, frontul stradal, în care este figurat și parkhaus-ul ce urmează a se construi în apropierea teatrului, planul demisolului și planul parterului, cu « Pamela Brown Auditorium » — 18, 19. Din secția de prezentare a activităților ATL — 20. Intrarea în studioul audio-vizual.

19

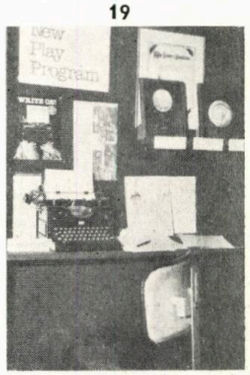

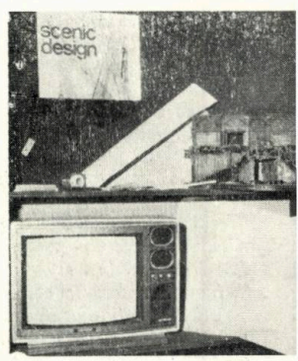

20

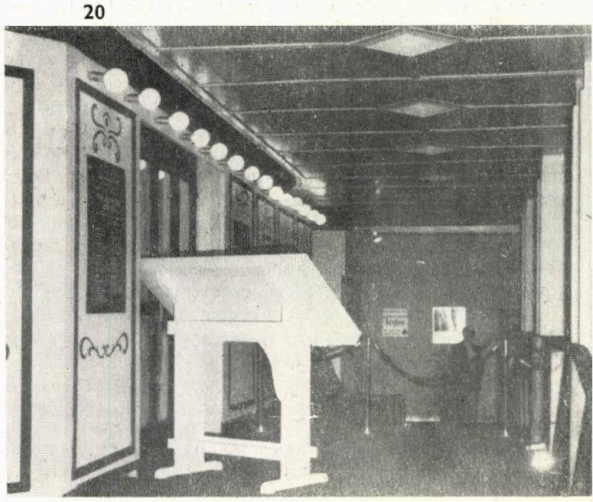

Casa de bilete este plasată în trezoreria fostei bănci, iar, în clădirea de stil victorian alăturată, se găsesc birourile administrației, sectorul tehnic, un bar-restaurant și sala-atelier « Victor Jory » *cu 161 locuri.*

Prestigioasa instituție teatrală se remarcă, pe plan național și internațional, prin consecventa promovare a valorilor dramaturgiei naționale și prin rigurosul său festival de teatru « Humana » *— adevărată rampă de lansare a unor tineri dramaturgi, în permanentă emulație creatoare, într-un peisaj artistic marcat de o acerbă, dar fertilă, concurență.*

Ca o complinire a reușitei manifestări de la Dalles, trebuie amintite cele două programe ale expoziției, utile pentru orientarea vizitatorului: Programul « Teatrul american, azi », *într-o reușită grafică și cu un bogat conținut informativ și Programul* « de sală » *al trupei de la ATL, folositor și el în egală măsură.*

« Teatrul american, azi » *a reprezentat nu numai un eveniment expozițional de excepție, ci și un vibrant act cultural, ce a facilitat publicului român cunoașterea uneia dintre cele mai interesante mișcări teatrale contemporane din lume.*

MARGA PROTOPOPESCU

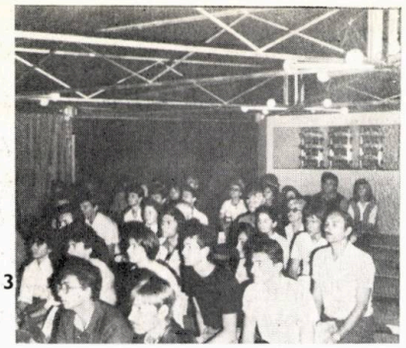

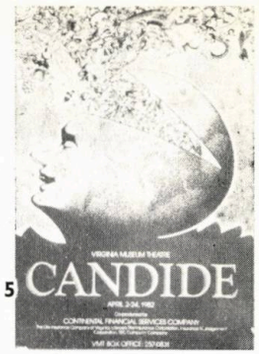

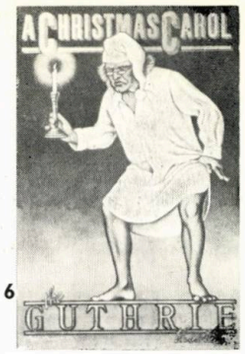

prezintă sintetic aspectele esențiale ale teatrului american contemporan — 4, 5, 6, 7, 8. Grafica de afișe repertoriale și de publicitate teatrală — 9, 10, 11. Secvențe din expoziție — 12, 13, 14. Din standurile rezervate Teatrului Actorilor din Louisville

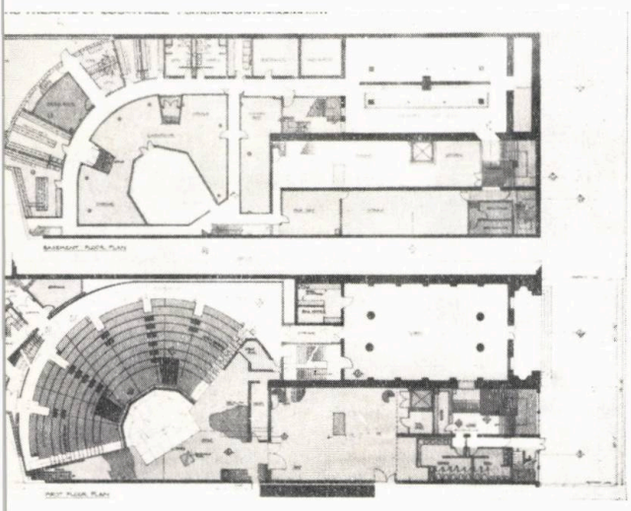

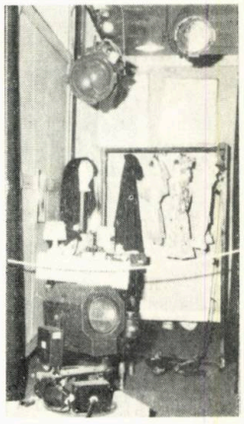

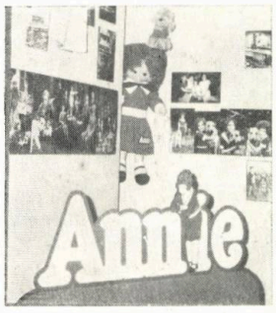

SĂRBĂTORINDU-L PE SILVAN

Iată că Silvan a împlinit 75 ani ! Parcă era ieri, cînd am citit în Contemporanul *și în alte publicații de cultură, că a împlinit 60 ani, acest colaborator al lor, care timp de peste 35 ani (atunci) a ilustrat grafic toată viața artistică și literară a țării noastre, iar noi, colegii de generație din institutele de proiectare, îl necăjeam, cu tot dragul, întîmpinîndu-l cu* sexagenarule !

Da, căci sîntem mai curînd puțini cei care știm că SILVAN-DUMITRU D. IONESCU este de profesie arhitect. Diplomat în 1936 al faimoasei Technische Hochschule *din Berlin — Charlottenburg, Secția Arhitectură* [1], *unde a fost student al renumitului profesor arhitect HANS POELTZIG, a debutat, în condițiile bine cunoscute din ultimii ani dinaintea, din timpul și de numaidecît după război; s-a maturizat odată cu începerea construcției socialismului în țara noastră și a lucrat cu depline forțe la dezvoltarea impetuoasă care a urmat, începînd activitatea de arhitectură și urbanism, ca mulți dintre noi, pentru « limită de vîrstă »* [2] *tocmai atunci cînd, pe de o parte aveam mai multă experiență, iar, pe de alta, comanda socială era mai amplă, mai complexă și mai diversificată.*

Ceea ce mi se pare cel mai interesant în cariera lui de arhitect este faptul că, spre deosebire de alții care s-au « specializat » în domenii restrînse [3], *Silvan a acoperit, în activitatea sa, întregul evantai al profesiunii: de la arhitectura civilă și industrială* [4], *de-o parte restaurările de monumente de artă și istorice* [5], *artă decorativă și mobilier, iar, de alta, proiecte de urbanism* [6] *și sistematizare teritorială* [7], *în toate varietățile și complexitățile lor.*

Publicul larg, prin intermediul n ai ales al revistelor de cultură dar și prin expoziții, portrete în cărți și alte manifestări, îl cunoaște pe Silvan din desenele lui.

Sînt mulți arhitecții care publică desene, dar cred că Silvan este unic.

Aș situa debutul său, în 1925, cu portretul scriitorului I. A. Bassarabescu, profesorul său de Geografie, « desenat de elevul Ionescu D. Silvan din clasa a IV-a A liceală » [8]. *Tot ca elev, a publicat alte desene prin reviste mai mult efemere, ca « Să nu te superi », pe care o scotea Ionel Fernic, și sub pseudonim* [9], *pentru ca — după cum mărturisește acum cu umor — să nu fie dat afară din liceu !*

Întors în țară după studii, colaborează la o serie de publicații periodice, de la Rampa, Universul, Convorbiri literare, *pînă la* Scînteia, Contemporanul, Gazeta literară, Secolul 20, Ramuri, Manuscriptum *etc* [10] *Între 1947 și 1980, participă la 24 expoziții colective și Saloane Oficiale de grafică, arte plastice, caricatură, ale umoriștilor, la muzee etc, în București și alte orașe din țară, la Berlin și la Varșovia* [11], *iar, între 1963 și 1980, are 11 expoziții personale, în București, Cluj-Napoca, Craiova, Slănic (Prahova), Ploiești, Sinaia, Vălenii-de-Munte. A ilustrat, tot cu portrete de oameni de cultură, cărți, printre care* O antologie a dramaturgiei românești, 1944—1977, *de V. Rîpeanu* [12] *și* Actori de ieri și de azi, *de N. Carandino* [13]. *Lucrări de-ale lui se aflau, în 1974, în număr de 27, azi probabil mai multe, la Muzeul de Artă al R. S. România din București și altele în alte nouă muzee din țară, iar, peste hotare, în Cehoslovacia, Olanda, Iugoslavia, Israel, RDG, RFG, USA. În sfîrșit, a făcut și grafică pentru filme și televiziune* [14].

Dar cel mai semnificativ nu este cantitatea, diversitatea și difuzarea lucrărilor sale, ci calitatea lor intrinsecă. Și, în această privință, cel mai bine l-au caracterizat

criticii de artă, din considerațiile cărora reproducem cîteva fragmente definitorii:

VALERIU RÂPEANU: « *(. . .) Ele nu sînt simple portrete, ci cu umor și inteligență — cele două trăsături specifice ale lui Silvan —, izbutesc să dea la iveală adevărata față a omului, să citească în chipul fiecăruia din noi, acele trăsături psihologice care sînt numai ale noastre (. . .). Portretele lui apăreau alături de rîndurile noastre, alături de cronicile noastre literare și, nu numai o dată, cînd vorbeam de cartea unui autor, simțeam că Silvan a « spus » mai mult despre personalitatea acestuia decît puteam spune noi în cuvinte. Pentru cei ce vor să înțeleagă structura psihologică a unui scriitor român, să-i explice opera pornind de la sufletul omului, portretele lui Silvan rămîn documente indispensabile (. . .)* »; [15].

DAN HĂULICĂ: « *(. . .) Portretele lui Silvan cer, împrejurul figurilor, un spațiu abstract; o dovadă, poate, că aceste imagini nu stau, cu toată palpitarea lor de viață, prizoniere ale instantaneului (. . .) o astfel de artă știe drumul spre permanențele umane (. . .)* » [16].

DAN GRIGORESCU: « *(. . .) Portretele lui Silvan sînt opera unui artist care știe să descifreze trăsăturile lăuntrice ale modelului (. . .). Se vorbește, pe bună dreptate, de existența unui stil Silvan în grafica noastră de azi (. . .). Desenul său este compus, de fiecare dată, în funcție de universul lăuntric al celui pe care îl portretizează* » [17].

surprindere a mișcărilor sufletești, dezvăluirea sinceră, pînă la indiscreție, dar niciodată cu maliție, a portretului interior (. . .) » [18]
« *(. . .) Calitatea primară a desenelor lui Silvan este aceea că fac sensibilă o rară putere de analiză psihologică, o excepțională siguranță a intuițiilor. De la personaj la personaj, linia își modifică scrierea — este cînd agitată, cînd șovăielnică, parcă întoarsă spre sine, cînd incisivă, cînd blîndă și învăluitoare (. . .)* » [19].

N. CRIȘAN: « *(. . .) Întreaga lui operă de desenator se caracterizează prin simplitate: « modelul » real e restituit în trăsături sigure, în linii, în general spiralate, al căror joc, curgere sau îmbinare redă esențialul, — esențial ce cuprinde suficiente elemente pentru reprezentarea fizică și spirituală a celui ce i-a reținut atenția* » [20].

M. N. RUSU: « *(. . .) Este de observat că rare sînt acele portrete care să utilizeze aceeași tehnică sau același duct al grafitului. Silvan se substituie « subiectului ». El nu este un caricaturist detașat, manierist și profesionalizat. Ci un psiholog, care se instalează în interiorul personajului său, relevîndu-l și, în același timp, înțelegîndu-i trăsăturile de caracter și fizionomie (. . .)* [21].

N. CARANDINO: « *(. . .) Silvan știe că realitatea se află mai curînd în firea creatorului decît în firea obiectului. Iar flacăra lui, străină de epoci, de curente, de mode trecătoare, își găsește prilej de expresie la intersecția celor două fețe ale omului, acolo unde adevărații artiști creează Portretul* » [22].

OCTAVIAN BARBOSA: « *(. . .) Avînd vocația devotiunii umaniste, Silvan nu caută decît să descopere în fiecare personaj o ipostază și un argument al ei. Măștile și portretele lui exemplifică această dragoste și venerație pentru omul descoperit în fiecare artist (. . .)* » [23].

TUDOR OCTAVIAN: « *(. . .) Un umor niciodată prea tăios, un umor mai degrabă devotat celui ce pozează (. . .)* » [24].

Mai sînt de semnalat două aspecte, negative, dar care n-au făcut decît să pună și mai mult în evidență valoarea operei lui Silvan.

Primo: *Așa cum se întîmplă deseori cînd unul depășește cu mult pe confrații săi, la un moment dat, mediocrițăile și invidioșii au încercat să-i bareze drumul — și au și reușit, pentru o anumită perioadă, să-l îndepărteze pe Silvan din publicațiile vremii . . .* [25] *El, însă, și-a văzut mai departe de treburi, acumulînd în cartoane desenele pe care continua să le facă și care au apărut mai tîrziu la iveală.*

Secundo: *Unele dintre desenele lui au început să apară în reeditări pirat* [26]. *Înseamnă că Silvan se află într-o bună companie, căci aceasta s-a întîmplat cu marii autori, de la* Cervantes *pînă la compozitorii și cineaștii contemporani, ale căror opere sînt deseori reproduse în* video casete, *clandestin, dar industrial.*

Cu tinerețea sufletească ce îl caracterizează, nu se putea ca Silvan să nu aibă și planuri de viitor: încă o expoziție, încă un album, Portrete de muzicieni. *Pe cînd și un album « Portrete de arhitecți, urbaniști, scenografi și designeri » ? Mai știu că reflectează și la un volum de* Amintiri. *Scrie-le, Silvane ! Pentru noi, contemporanii, lectura lor ne va fi o încîntare, iar pentru generațiile viitoare, un document ce va completa opera ta desenată, care cuprinde și redă o întreagă epocă*

Prof. dr. arh. DINU-DUMITRU D. VERNESCU

1

2

3

4

5

7

6

8

9 10

1. Prof. dr. arh. HANS POELTZIG, de la Technische Hochschule Berlin, Charlottenburg, 1930 — 2. Academician prof. arh. PETRE ANTONESCU — 3. Prof. em. dr. doc. arh. GRIGORE IONESCU — 4. Prof. dr. arh. DINU-DUMITRU D. VERNESCU — 5. Prof. em. dr. arh. CEZAR LĂZĂRESCU — 6. MIHAIL SADOVEANU — 7. VASILE VOICULESCU — 8. GEORGE ENESCU — 9. GEORGE GEORGESCU — 10. SERGIU CELIBIDACHE

NOTE

1. În primii doi ani, studenții de la arhitectură aveau în comun unele cursuri tehnice, cu cei de la ingineria de construcții. În arhitectură, se înfruntau atunci — și acolo ca peste tot — bătrînii tradiționaliști cu mai tinerii inovatori. Studenții își alegeau profesorul

de proiecte, după preferințe; și aceștia aveau deplina libertate în modul de a-și îndruma (și promova) studenții. Îmi amintesc că prof. *Duiliu Marcu*, pe care tradiționaliștii noștri îl ținuseră mulți ani la cursul de *Istoria arhitecturii*, îmi spunea odată, după ce în sfîrșit i se dăduse conducerea unui atelier de proiecte: noi mergem tot după metoda franceză, în care proiectele elaborate în diversele ateliere sînt «judecate» de către o comisie; cred că e mai bun sistemul german, în care profesorul dă tema, îndrumă și controlează pe student, recepționează proiectul și îi dă nota, căci cine mai bine decît el poate să aprecieze modul în care fiecare student progresează în procesul său de formație profesională?

2. La 62 ani cei din proiectare, la 65 ani cei din învățămîntul superior.

3. Amintesc (e o glumă, care circula, dar cu tîlcul ei) *definiția specialistului*: cineva care cunoaște din ce în ce mai multe lucruri într-un domeniu din ce în ce mai restrîns, tinzînd către situația ideală cînd va ști totul despre nimic! Evident, avem nevoie de specialiști, dar noi, arhitecții, și cu atît mai mult cei ce ne ocupăm de urbanism și sistematizare teritorială, trebuie dimpotrivă să ne lărgim mereu cîmpul de preocupări, să pătrundem în multele discipline conexe, să privim realitățile actuale și îndeosebi cele viitoare din cît mai multe «puncte de vedere», pentru a putea imagina cadrul necesar unor adevărate sinteze pluridisciplinare. Simpla juxtapunere a diverselor specialități nu va putea niciodată să dea opere de sinteză, și noi aceasta trebuie să fim: *oameni de sinteze*, nu opunîndu-ne «specialiștilor», ci cuprinzîndu-i, folosindu-i și diriguindu-i.

4. Începerea lucrărilor de la *Mărgineanca-Plopeni*, unde a făcut proiectare și dirigenție de șantier etc.

5. Monumentul de arhitectură de la *Florești-Stoenești*; *Palatul de la Potlogi*, studiu și anteproiect de restaurare, continuat apoi și desăvîrșit de I. P. J. Tîrgoviște etc.

6. Sistematizare *Baia-Mare*; idem *Vălenii-de-Munte*; Detaliu de sistematizare *Buzău — Nord*; o serie de comune, în curs de urbanizare, din fosta *Regiune București*, apoi din *Județul Ilfov* și alte județe.

7. Din fostele «raioane» ale *Regiunii București*; amplasamentele de la *Ișalnița*; sistematizări în *Delta Dunării*; participare la schițele de sistematizare ale principalelor *Bazine hidrografice* ale țării, lucrare amplă avînd ca beneficiar Institutul pentru amenajarea integrală a apelor, schițe care au furnizat elemente de temă pentru lucrările tehnice proiectate și executate de atunci încoace; studii pentru diversele posibilități ale *Canalului București — Dunăre* etc.

8. În: *Silvan Ionescu, Portrete de scriitori*, cu un «portret al autorului» de Valeriu Râpeanu (Editura Eminescu, București, 1982). Clasa a IV-a A era la faimosul Liceu «Petru și Pavel» din Ploiești.

9. *Vidi M. Straje, Dicționar de pseudonime* (Ed. Minerva, 1973); printre pseudonimele sale: Mimu, Zorro, Navlis (anagramă) etc.

10. Și: *Argeș, Bis, Curierul sportiv-literar* (Sibiu), *Glasul Prahovei, Scena, Arta nouă, Informația, Urzica, Flacăra, Tribuna, Astra, Ateneu, Rampa nouă, Ultima oră, Amfiteatru, Muzica, Neuer Weg, Viața studențească, Teatrul, România literară, Luceafărul* etc. *Vidi: Expoziția Silvan Ionescu, Portrete paralele*, Catalog; 14—30 nov. 1980, la Galeriile de artă ale Municipiului București, Str. Academicei, 15.

11. *Ibidem*.

12. Editura Eminescu, 1978.

13. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1973.

14. Pe genericul filmului *Titanic-Vals*, 1964, portretele protagoniștilor (Vasiliu-Birlic, Silvia Fulda, Kitty Gheorghiu-Mușatescu, etc); la emisiunea televizată a lui *Sică Alexandrescu*, din 1972, «*În culisele teatrelor de acum 40 ani*», idem (Nottara, Charmel, Ghibericon, Brezeanu. P. Gusty, Ventura, Soare Z. Soare, M. Voiculescu, Bulfinski, M. Filotti etc) și altele.

15. În textul din *op. cit. Portrete de scriitori*.

16. În *Gazeta literară*, 10 iulie 1958, după *op. cit. Portrete paralele*.

17. În *România liberă*, februarie 1976, după *op. cit. Portrete de scriitori*.

18. *Vasile Drăguț: Cu Silvan printre scriitori* (Revista *Arta*, Anul XXX, Nr. 1/1983, p. 39.)

19. În *Contemporanul*, 10 mai 1968, după *op. cit. Portrete de scriitori*.

20. În *Scînteia*, 27 aprilie 1968, după *op. cit. Portrete de scriitori*.

21. În *Săptămîna culturală a Capitalei*, 25 octombrie 1974, după *op. cit. Portrete paralele*.

22. În *Gazeta literară*, Nr. 17/aprilie 1969, după *op. cit. Portrete de scriitori*.

23. *Octavian Barbosa: Dicționarul artelor contemporane*. (Editura Meridiane, 1976).

24. În *Tribuna României*, 1 martie 1976, după *op. cit, Portrete paralele*.

25. *Valeriu Râpeanu*, în textul său din *Portrete de scriitori*, consemnează faptul: «(. . .) se țesuse din 1947 o stranie și tenace coaliție a unor mediocrități cu funcții și relații în conducerea breslei artiștilor plastici din acea vreme. Împreună cu Dan Hăulică l-am «redescoperit» pe uitatul Silvan retras atunci în fața planșetei lui de arhitect (. . .)»

26. Exemplu: în volumul lui *Marin Sorescu, Singur printre poeți* (Editura Junimea, 1972), coperta, semnată de altcineva, sub pseudonim, reproduce un portret al poetului, de Silvan, din care s-a decupat semnătura — portret pe care «autorul» coperții l-a încadrat într-o grafie mai curînd simplistă.

ION ȘANDRU — GRAFICĂ

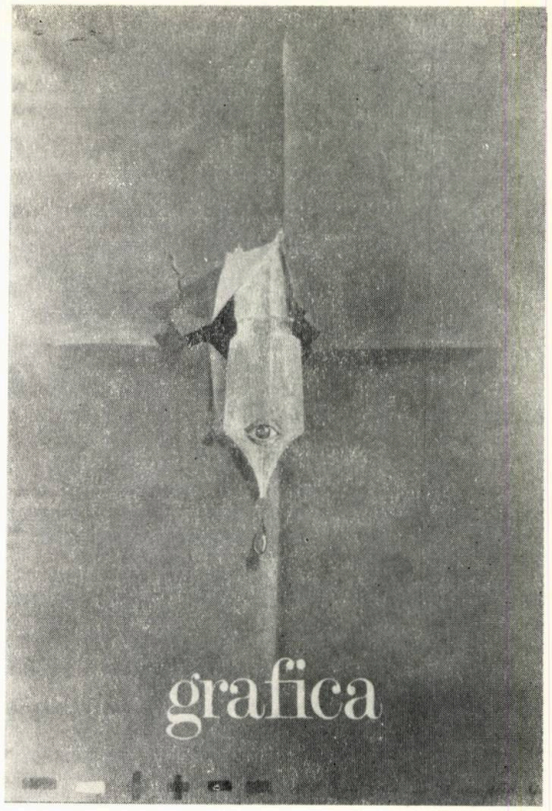

Cînd un arhitect face artă, fie grafică, pictură, modelaj, fie fotografie, săvîrșește în majoritatea cazurilor o prelungire firească a preocupărilor legate de obiectul meseriei sale.

Puțini sînt cei ce fac efortul — și reușesc — de a sonda zonele intime ale realității, poate, zonele intime ale propriei ființe. Acest gest cere o atitudine filozofică, o sensibilitate deosebită, o mare deschidere culturală.

ION ȘANDRU, absolvent acum cîțiva ani al școlii de arhitectură din Timișoara, ea însăși avînd preocupări legate de studiul complex contextual, face dovada acestei deschideri, folosindu-se de un talent și de o sensibilitate ieșite din comun, parcurgînd etape către o concepție coerentă despre existență.

Sondarea multiplelor planuri ale înconjurătorului, găsirea sensurilor ascunse ale faptelor naturale sau a celor legate de om, a unor structuri logice sînt o parte din temele lui preferate.

Arhitect, designer, autor de grafică sau afiș, ilustrator de carte, fotograf, avînd incercări în scenografie, Șandru face o adevărată risipă de preocupări.

Afișul i-a dat posibilitatea unei maxime concentrări și concizii a discursului. Aici el reușește mesaje tulburătoare, percutante. Afișe despre teatru, grafică, arhitectură, jazz sau în general muzică depășesc stadiul de «semnal» și, ajungînd să fie investigații profunde ale acelor «stări de cultură», trec în domeniul simbolului sau conceptualului.

Într-o altă categorie de lucrări, procedee și teme suprarealiste și, în ultimul timp conceptualiste, alcătuiesc un complex ce se lasă descifrat progresiv și poate niciodată în întregime.

Fragmente aparent nesemnificative ale realității se transformă în simboluri sau determină încifrări ce îndeamnă la meditație. Meditație despre existență, despre început și sfîrșit, oricum relative în succesiunea lor, despre memoria unui loc, despre arheologia unui spațiu.

În lucrările lui Șandru nu se dau soluții, nu se caută răspunsuri, ele nu sînt o replică simplistă a naturalului.

Se pot considera «sonde» către o realitate pe care o simte «etajată» și mobilă, tăinuind fapte și structuri.

Ar mai trebui spus un lucru nu lipsit de importanță: starea sa de creație este parte dintr-o complexă stare «în doi»; soția sa Monica Rohan este deja la un al doilea volum de versuri . . .

Arh. TEODOR GHEORGHIU

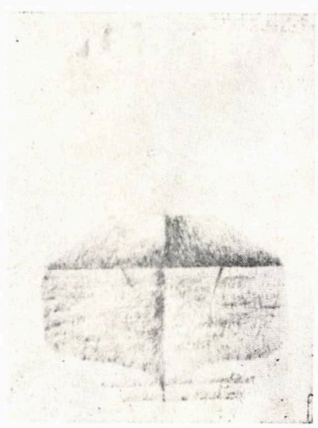

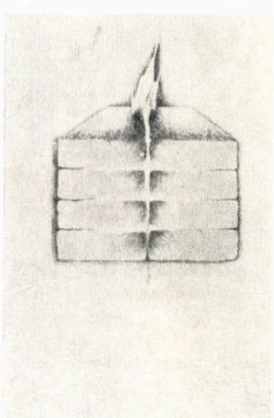

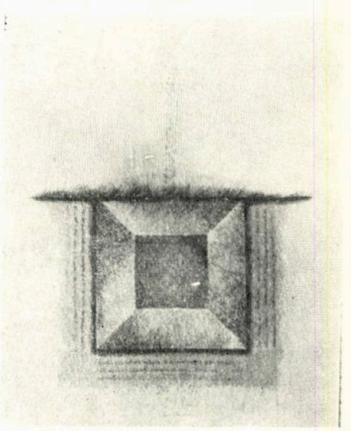

ADÁN ALBERTO MARADIAGA (HONDURAS) — EXPOVISIŌN

Aparținînd unei culturi care s-a impus lumii prin procedeul narațiunii, Adán Alberto Maradiaga ne iese în întîmpinare cu un univers plastic, produs al unei nedisimulate plăceri de a face literatură.

Fără orgoliul de a aduce, cu orice preț, ceva nou în planul limbajului plastic, acest tînăr artist latinoamerican este autorul unor lucrări care probează o bună cunoaștere a tehnicilor grafice și grijă pentru alegerea mijloacelor.

La Adán Alberto Maradiaga, performanța tehnică nu este un scop în sine, artistul nu poate fi suspectat de un anume virtuozism lipsit de acoperire, el este însă un virtuoz care-și folosește breviarul tehnic și dexteritatea pentru a comunica, pentru a ne dezvălui, cu orice preț, propriile-i gînduri.

Tributar culturii hispanice de pe continentul american, acest tînăr artist (născut în 1957 la Choluteca-Honduras, absolvent al Școlii Naționale de Belle Arte din Tegucigalpa *și, în prezent, student al* Institutului de Arhitectură « Ion Mincu » din București) *este autorul unor lucrări a căror coerență simbolică este produsul unei opțiuni filozofice clare. Adán Alberto Maradiaga relevă poziția angajată a artistului căruia nu îi este indiferent impactul pe care îl are opera sa cu publicul.*

Clar definită ideologic, acuzabilă — poate — pentru un tezism hiperexplicit, arta lui Maradiaga adună într-un univers tematic larg lucrări variate ca tehnică și ca dimensiune a travaliului, începînd cu nararea lipsită de obstinații a unor obsesii — Cîntecul clopotului, Singurătate, Refugiul, Dragostea *— apoi o matură înțelegere a problemelor contemporane: evoluția relațiilor om-tehnologie, în* Profetul, Urbanizarea *sau o subtilă formulare a politicului în* Spionul, Interdictii.

Aflat la o primă expoziție în țara noastră și la a șaptea personală, Adán Alberto Maradiaga face dovada unor potențiale calități și se impune ca o promisiune pentru viitor.

Student-arhitect CĂTĂLIN BERZA

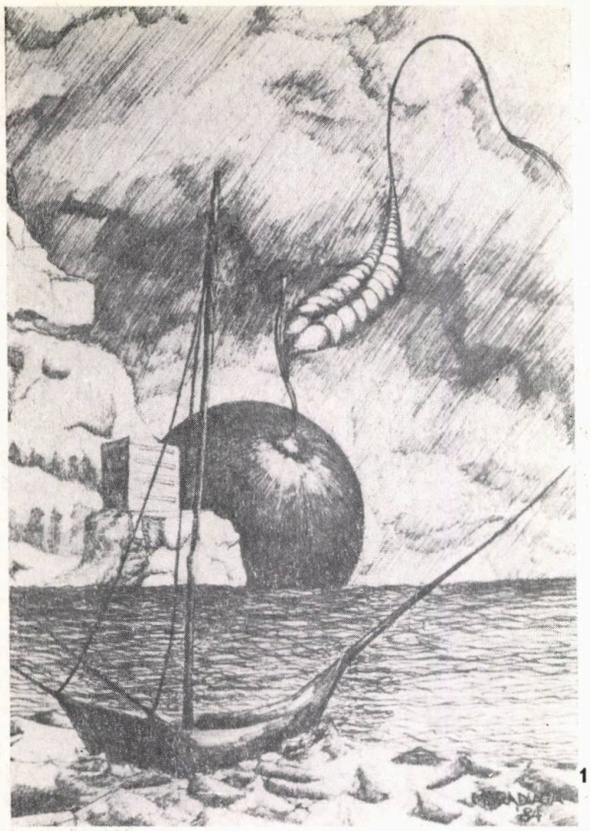

1

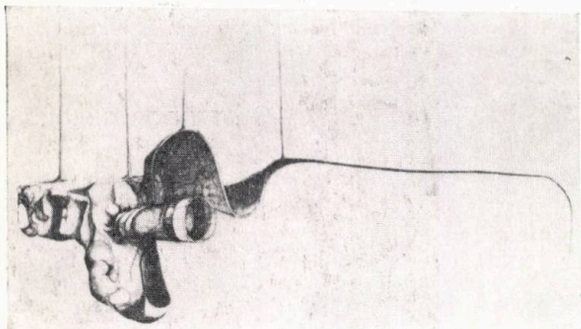

3

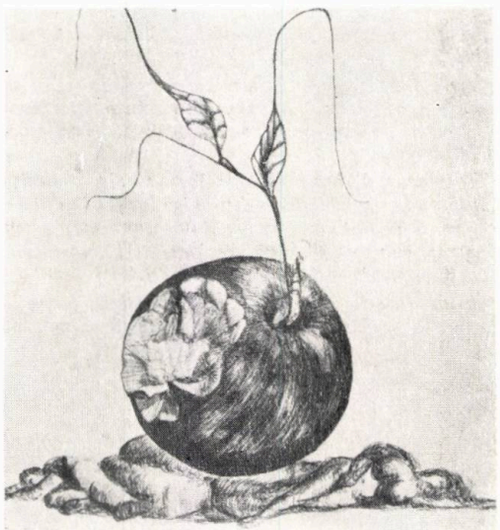

2

1. Refugiu *(Refugio)*, tuș — 2. Dragostea *(Amor)*, tuș — 3. Spionul *(El espia)* tuș — 4. Cîntecul clopotului *(El canto de la campana)*, tuș — 5. Fiul *(Hijo)*, tuș — 6. Profetul *(El profeta)*, acuarelă și creioane colorate — 7. Drum bun *(Buen Viaje)*, tuș

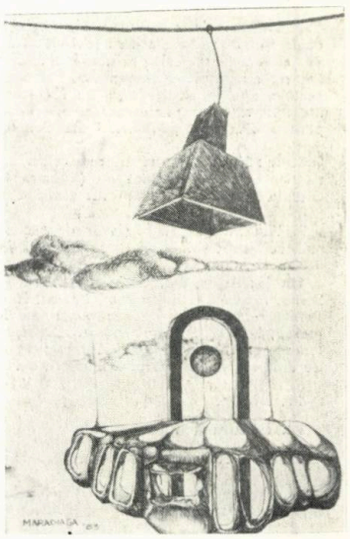

4

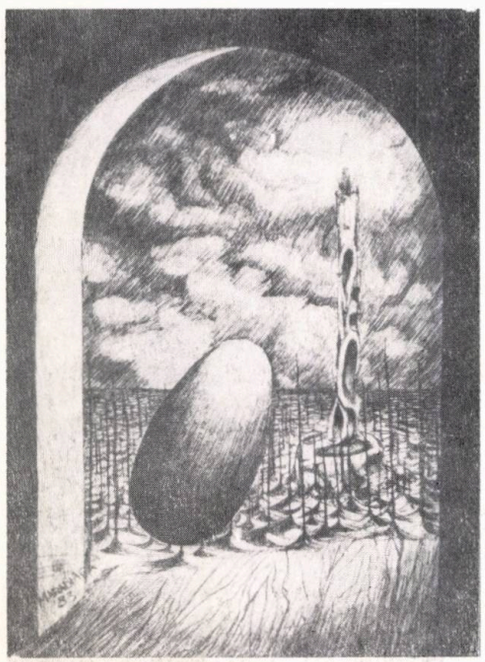

5

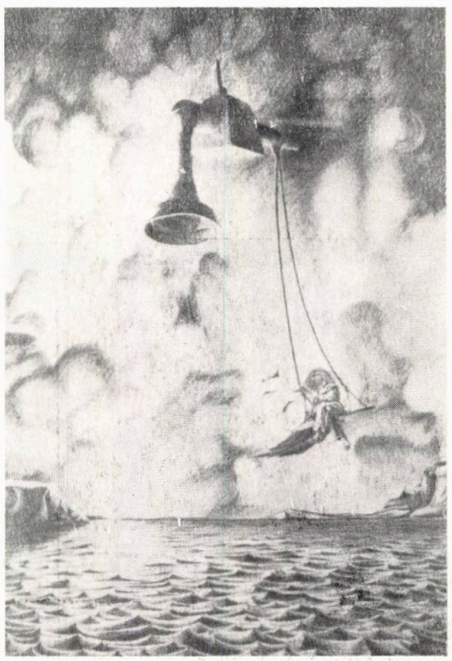

6

7

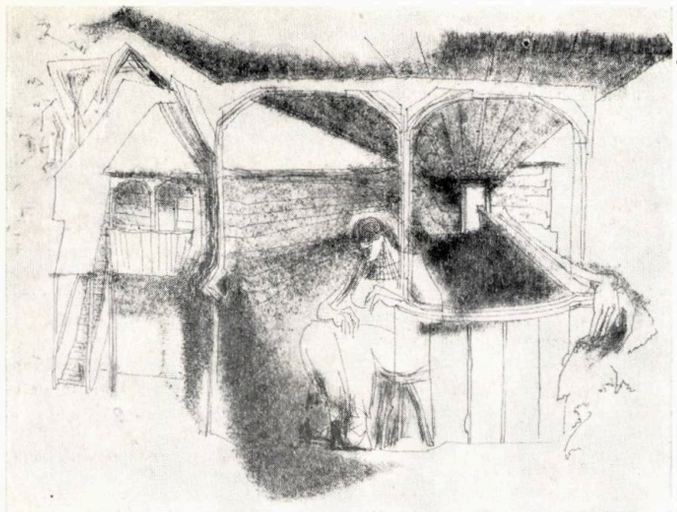

1

2

4

1. Daniela Tutunea: TRADIȚIE ÎNVĂLUITOARE — 2. Gheorghe Tofan: LA POALE DE CARPAȚI — 3. Bogdan Gheorghiu: HOTEL CONTINENTAL, BUCUREȘTI 1957 — 4. Gheorghe Tofan: ÎN CENTRUL SUCEVEI — 5. Bogdan Gheorghiu: TEATRUL MUNICIPAL, BUCUREȘTI — 6. Dan Vucicovici: MUZEUL SATULUI BUCUREȘTI I — 7. Mugur Cernescu: TURNUL CHINDIEI, TÎRGOVIȘTE

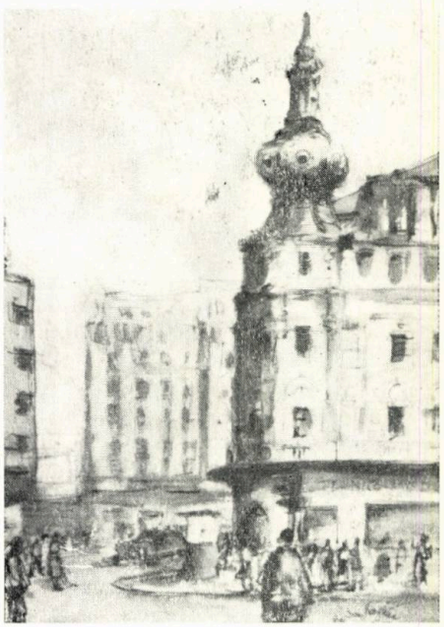

3

7

6

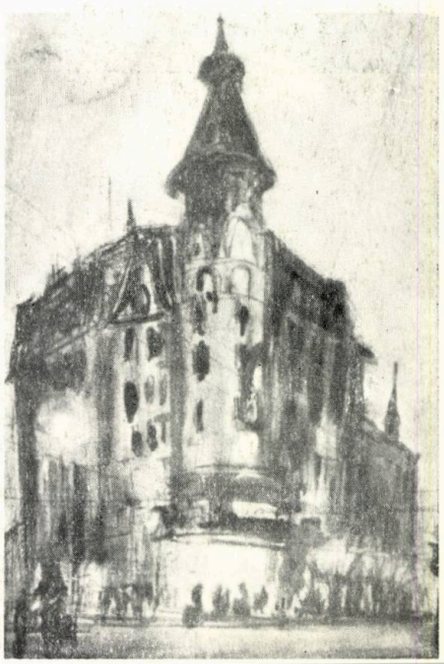

5

8

10

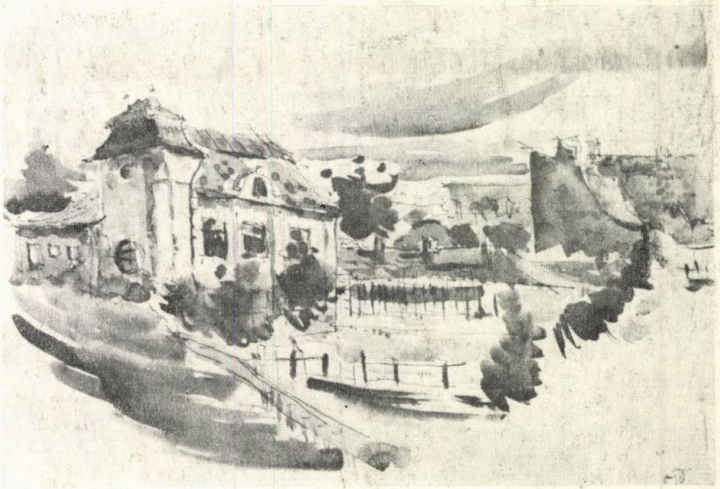

11

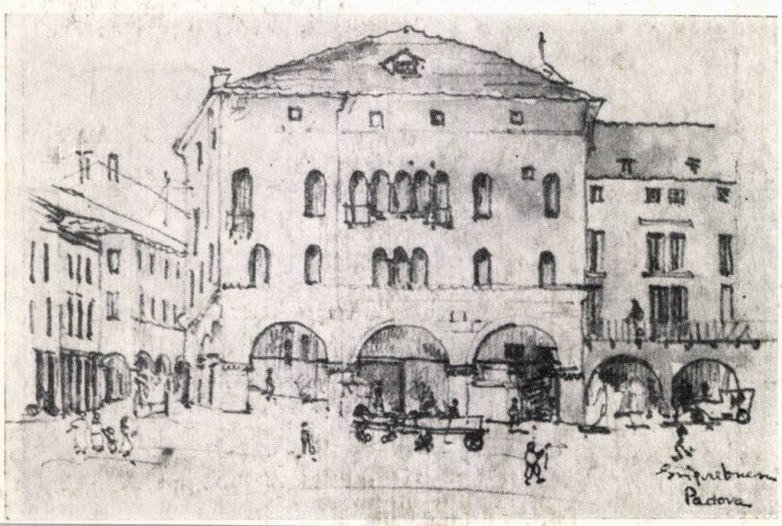

9

12

13

18

19

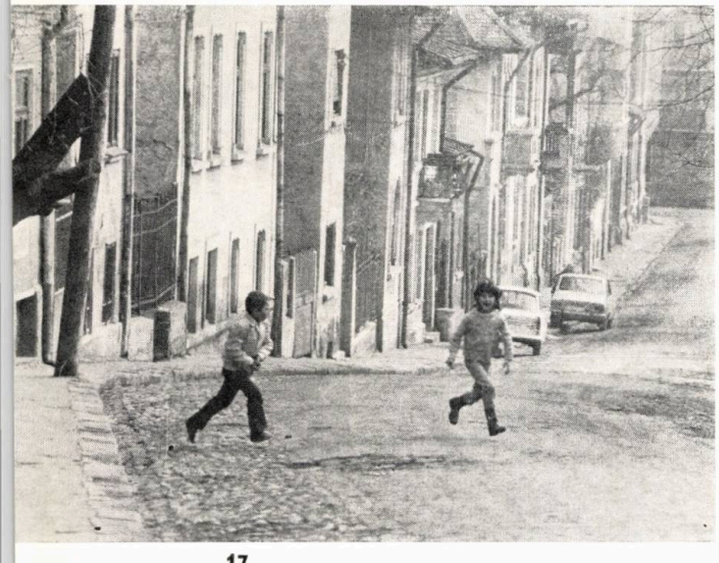

17

8. Mugur Cernescu: FRUMOASA — 9. Prof. em. dr. doc. Grigore Ionescu: PADOVA — PIAȚĂ — 10. Prof. em. dr. doc. Grigore Ionescu: PARADOU-PROVENCE 1932 — 11. Sorin Groseanu Piscuri: ZALĂU 1981 — 12. Dan Vucicovici: MUZEUL SATULUI BUCUREȘTI II — 13. Mugur Cernescu: LE CORBU 1972

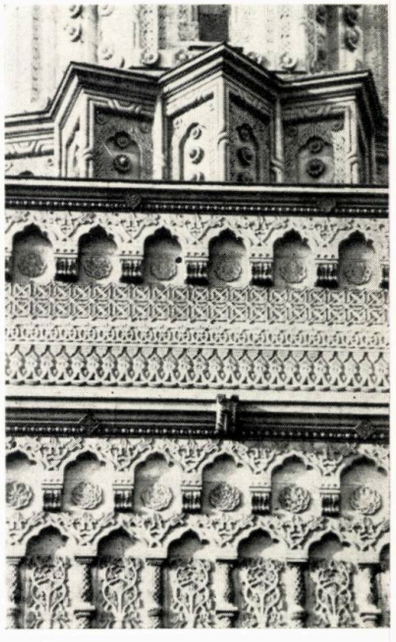

16

14. Daniela și Petre Tutunea: ROȘIA MONTANA II — 15. Ștefan Radu Ionescu: EFORIE NORD 1962 — 16. Vera Hariton: TREI IERARHI, IAȘI — 17. Andrei Pandele: BUCUREȘTI 1981 — 18. Andrei Pandele: ȘIRNEA 1977 — 19. Tudor Oteteleșanu: BISERICA DIN CĂLINEȘTI, PRAHOVA

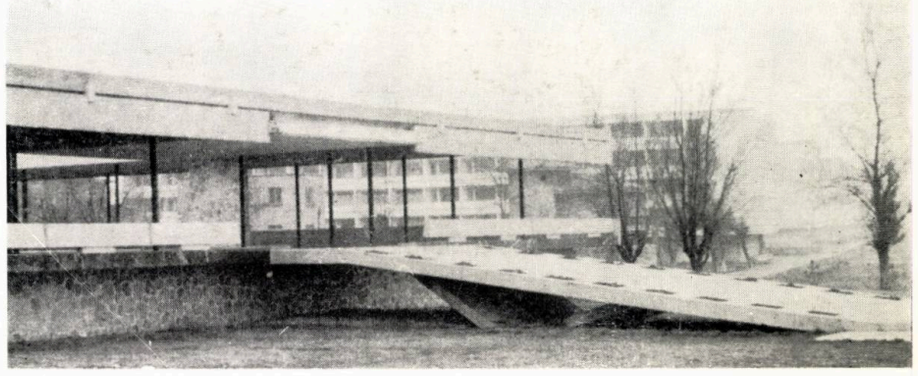

15

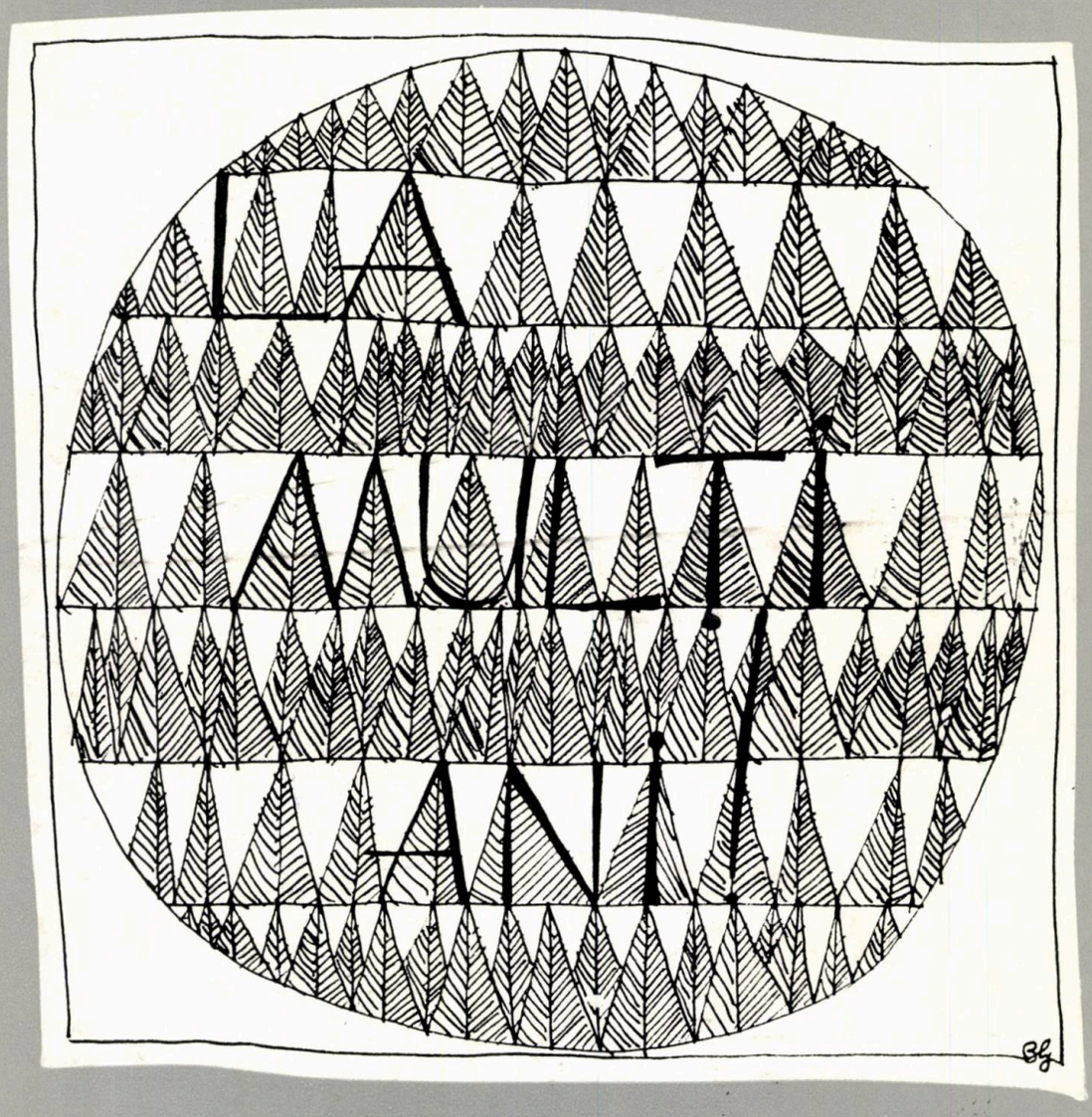

LA MULȚI ANI 1985!

arhitectura

desen de arh. BOGDAN GHEORGHIU

Lei 45